A. J. VAN DER AA,

BIOGRAPHISCH
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN,
BEVATTENDE
LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN ZOODANIGE PERSONEN, DIE ZICH OP EENIGERLEI WIJZE IN ONS VADERLAND HEBBEN VERMAARD GEMAAKT.

VOORTGEZET DOOR

K. J. R. VAN HARDERWIJK,

EN

Dr. G. D. J. SCHOTEL,

ONDER MEDEWERKING VAN DE HEEREN:

P. J. B. C. Robidé van der Aa, Mr. J. Bodel Neyenhuis, Prof. P. O. van der Chijs, W. Eekhoff, A. P. van Groningen, Dr. J. J. de Hollander, S. F. Klijnsma, P. A. Leupe, H. C. Rogge, T. A. Romein, M. P. Smissaert, Jhr. J. W. van Sypestein en anderen.

ELFDE DEEL. LETTER T, U EN V.

HAARLEM,
J. J. VAN BREDERODE.
1876.

Tollens.

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN.

T.

TAAME (M. D.)
Abcoude vermeldt van hem:
Verhandeling van de nutste instrumenten tot de Heelkunde. 8°. m. pl.
Zie *Aank. en Verv.*, bl. 206.

TAAMS (WILLEM), in den aanvang der 17de eeuw ledezetter te Jisp, wordt door Follinus in zijn *Simonides ofte die memorieconst*, Haarl. 1612, vermeld wegens zijn buitengewoon geheugen.
Zie Banga, *Gesch. d. Geneesk.*, D. I, bl. 314.

TAAN (KLAAS) te Zaandam. Edw. Lytton Bulwer maakt gewag van de geringe zucht bij den Hollandschen koopmansstand, om door luisterrijke feesten en gastmalen bewijzen te leveren van zijnen rijkdom, en dat geen Hollandsch koopman, uit vrees van zijn crediet te zullen benadeelen, een gastmaal zou durven geven, dat hem NB. honderd duizend gulden kosten zou; maar dan ook daarentegen, wanneer het vaderland wordt bedreigd, alsdan geen opoffering hem te groot is, noch te zwaar valt, om dat gevaar te helpen bestrijden. Ten bewijze daarvan noemt hij Klaas Taan, die in 1795, bij den inval der Franschen, voor zijn aandeel in de oorloglasten ƒ200,000 in de kas van 's lands ontvanger liet storten. „Welke schatten," schreef Ockerse, „bevat onder anderen de Zaan langs zijne burgerlijke boorden en het beruchte Broek in Waterland. Men kent alom de namen van eenen Klaas Taan, van eene Neeltje Pater, die, zegt men ƒ80,000, anderen willen nog meer, tot den XXV penning in 1788 betaalde."
Zie E. L. Bulwer, *England and the English*, T. V, p. 17; Ockerse, *Ontwerp tot eene algem. karakterk.*, bl. 257; *Nav.*, D. IV, bl. 326; D. V, bl. 136.

TAAPKENS (J.), Nederduitsch dichter, bloeide omstreeks de helft der 18de eeuw. Zijne treurzangen op den dood van C. van Velzen en J. F. van Oostbroek, beide predikanten te Groningen, verschenen in 1752, aldaar bij Bolt.
Zie van der Aa, *N. B. A. C. Wb.*

TAATS (BENJAMIN) beoefende reeds als student te Groningen de poëzij. Zoo vervaardigde hij o. a. een gedicht voor de *Stigtelijke* gedichten van C. F. Sijtsama.
Zie v. d. Aa, t. a. p.

TAATS (RUTGER MOENS), te Middelburg geboren, werd leerling van Aart Schouman, hield zich eenigen tijd te 's Hage op, en keerde vervolgens naar zijne geboorteplaats terug, waar hij historiën, landschappen en portretten schilderde. Hij was in 1761 lid der Haagsche confreriekamer.
Zie Kramm.

TAAY (W. H. C.), Nederduitsch dichter uit de tweede helft der vorige eeuw, lid van *Konst wordt door arbeid verkregen*. In de *Taal- en Dichtlievende oefeningen* van dit genootschap (D. III, bl. 173) komen gedichten van hem voor.
Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TAAYEN (LYN), een visscher uit Veere, viel met zijn stadgenoot Koeijevleesch in handen der Spanjaarden en werd in den Briel gevangen gezet. Na de inneming van die stad, werd hij, door invloed van Jan van Kuik, Heer van Erpt, zonder losgeld, op vrije voeten gesteld. Te Veere teruggekeerd, poogden beide, met gelukkigen uitslag hunner medeburgers, over te halen om van Spanje af te vallen.
Zie van Yperen, *200jarig jubelfeest der stad Veere*, bl. 88; Kok; Verwoert; Schotel, *hoe vierde onze vaderen de gedenkdagen enz. in* 1772.

TABARY (JOHANNES), een Nederlander van geboorte, leefde in de 14de en het begin der 15de eeuw, was aanvankelijk een medicus, later kannunik, eindelijk bisschop te Arras.
Hij schreef *de Arte medica, libri* IV, die hij opdroeg aan Karel VI, koning van Frankrijk.
Zie Sweertius; Valerius Andreas; Foppens; Jöcher.

TABBO was, volgens de Chronijken, in den aanvang der 2de eeuw, prins van Friesland. Hij diende keizer Domitianus tegen de Katten, toen de Noormannen in Friesland vielen en het land afstroopten. Hij kwam naar Friesland terug, doch te laat om de Noormannen te verhinderen het door hen geroofde in veiligheid te brengen. Hij overleed in het jaar 120 of 130, en werd door zijn zoon Asion opgevolgd.
Zie O. Scharlensis, *Chr. v. Friesland*, bl. 10; F. Sjoerds, *Hist. Jaarb.* D. I, bl. 41, 197; Hamconius, *Frisia*, p. 12.

TACK was beroemd arts te Middelburg in het midden der 18de eeuw.
Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoogesch.*, D. II, bl. 259.

TACK (ADOLF), commissaris van den schouwburg te Amsterdam, een man van veel smaak en een groot liefhebber van het tooneel, die zelf een klein maar keurig bewerkt kamertooneeltje had. Hij overleed in den aanvang dezer eeuw.
Hij schreef:
Het Huwlijk van den Capucijn; blsp. gev. n. h. Fr. van Volmeran gev. Amst. 1800.
Middernacht of de Nieuwejaarswenschen. Ald. 1800.
De Maarschalk van Catinat, of het schilderij; zangsp. gev. n. h. Fr. van B. J. Marsollier (met zang). Ald. 1803.
De doorluchtige Blinde, trsp. n. h. Fr. van Coigniez. Ald. 1807.
Zie v. d. Aa, t. a. p.; *Cat. d. Maats. v. N. L.*, D. I, bl. 201.

TACQUET (JOHANNES), Heer van Helst en Lechem, te Antwerpen geboren, was een uitstekend geleerde, en gaf in het licht: *Philippica ou Haras de Chevaux*, Antv. 1614. 4°. Hij overleed te Brugge. Janus Lernutius vervaardigde zijn grafschrift.
Zie Sweertius; Andreas Valerius; Foppens; Jöcher.

TADAMA (Mr. REINIER WILLEM), zoon van Reinier Willem [1]) en van Christina Elizabeth van Lochem, werd den 20sten November 1810 te Amsterdam geboren. Zijn vader, keizerlijke procureur crimineel voor het Departement der Zuiderzee, overleed reeds den 20sten Maart 1812, waarna zijne moeder zich te Zutphen neêrzette. Na zijne voorbereidende studiën aan de latijnsche school, onder den rector Lenting, voleindigd te hebben, zette hij die te Deventer (1827—1830) en vervolgens te Leiden voort, en werd aldaar den 20sten Junij 1833, na de verdediging zijne historisch-juridische dissertatie *De origine systematis Repraesentativi* tot doctor in de beide regten bevorderd. Hij vestigde zich als advokaat te Zutphen, welke betrekking hij met die van procureur aan de Arrondissements-Regtbank aldaar in 1839 verbond, na reeds in 1837 tot commies-griffier aan het vredegeregt te zijn aangesteld.
Den 2den October 1840 werd hij tot lid van den stedelijken raad benoemd, na eenigen tijd vroeger in het kiezers-collegie zitting te hebben genomen. In 1840 werd hij plaatsvervangend- en in 't volgende jaar kantonregter te Zutphen en in 1853 tot lid der Provinciale staten van Gelderland benoemd. Ook was hij lid der plaatselijke schoolcommissie, curator der latijnsche school, regent van het oude en nieuwe gasthuis, regent der gevangenissen en lid en later voorzitter van den militieraad. Hij huwde den 21sten Junij 1833 Wilhelmina Elizabeth Mechteld van Doorninck, die hem 9 kinderen schonk.

[1]) In 1772 te Nigerpatnam geboren. Hij huwde eerst met mejufvrouw de Bordes, later met vrouwe Dina Susanna Rietveld. C. E. van Lochem was zijne derde vrouw.

Tadama was een voortreffelijk regtsgeleerd en geschiedkundige, waarvan hij vele proeven heeft gegeven, één zijner verhandelingen werd met goud bekroond. Het Provinciaal Utrechtsch genootschap, de Maatschappij van Nederl. letterkunde, het Friesch genootschap, en het Historisch te Utrecht benoemden hem tot lid. Hij overleed den 22sten Mei 1860.

Hij gaf in het licht:

Tijdrekenkundig Register van alle oorkonden in het stedelijk Archief te Zutphen berustende. Zutphen 1854.

Geschiedenis der stad Zutphen, van de vroegste tijden tot 1795. M. pln. en kaarten. Arnhem en Zutphen. 1856. 8°.

Verslag over het grafelijk Bergsche Archief te 's Heerenberg in Nijhoff's *Bijdr.* V. 1.

Bijdrage tot de kennis van den ouden loop van den IJssel tusschen Westervoort en Deventer, in *Ov. Alm.* 1852, bl. 1.

Willem, Graaf van den Berg en zijne tijdgenooten, eene bijdrage tot de geschiedenis van den tachtigjarigen oorlog uit oorspronkelijke en grootendeels onbekende stukken zamengesteld. Zutphen 1846.

De waarheid aangaande Ludolf van den Berg, eene bijdrage tot de geschiedenis van zijn geslacht en van zijnen tijd. Arnhem 1847.

Antwoord aan den Heer van Hoëvell Nyenhuis over de wettige of onwettige geboorte der Heeren van Breda uit Ludolf van den Berg, in Nijhoff's *Bijdr.* D. VI.

Het proces van Willem, Graaf van den Berg, Stadhouder van Gelderland. Ald. D. IX.

Onuitgegeven brief van Willem I aan de stad Tiel. Ald. D. IV.

Het markenregt van Zelvolde van den jare 1421. Ald. D. VIII.

Brief van Johan de Witt aan Hieronymus van Beverninck. Ald. *N. Reeks.* Dl. I.

De Maan- en Klaagbrief van Bernhard van Meurs tegen Karel van Egmond, Hertog van Gelre. Ald. D. IV.

Het oordeel van een tijdgenoot (Alphert van Till, kerkmeester der Groote- of St. Walburgkerk te Zutphen) *over Hertog Karel van Egmond.* Ald. D. VIII.

Rekening van een monnik uit de eerste helft der 16de *eeuw* in *Kronijk v. h. Hist. genoots.* 10de Jaarg. 1854.

Memorie opgestelt door den Raad extraordinair van Nederlands India en afgaande Gouverneur en Directeur van Java's Noord-Oost cust, Willem Hendrik van Ossenberch, om te strekken tot narigt van zijnen successeur den Heer Johannes Vos, aankomende Gouverneur en Directeur van Java's Noord-Oost cust. in *Berigt v. h. Hist. Gen.,* D. V, St. 2. 1856.

Geschiedenis van het Veemgerigt en van het latere Duitsche Rijkskamergerigt in hunne betrekking tot Nederland, door de Maats. v. Ned. Letterk. te Leiden, met goud bekroond, in hare *Werken.* D. X.

Zie Dr. H. J. Matthes, *Levensb. v. Tadama, in Handel. d. Maats. v. Nederl. Letterk.,* 1860; Ramaer, in *Zutph. Cour.,* 26 Mei 1860. Mr. Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst,* N°. 384, 846, 873, 2862.

TADDEL (Elias), Luthersch predikant te Edam (1676), Weesp (1678) en Haarlem (1672), waar hij in 1692 overleed.

Hij gaf in het licht:

Toetsteen van een Kind Gods of grondige ondersoekingen van een wedergeboren mensch hersteld in den staat der genade, waarvan in 1737 te Amst. de tweede en in 1753 ald. de derde druk verscheen.

Catechismus D. Martini Lutheri, door klare spreucken, heyligher schrifture, ende eenige vragen tot beter verstant derselver dienende, bevestigt ende voorgestelt. Amst., 1649 in 12°.

Zie Jacobi en Nieuwenhuis, *Bijdr.,* D. I, bl. 46 volgg., D. V, bl. 54; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Abcoude, 4de *Aanh.,* bl. 97.

TADDEL (S.). Op *Catal. Meulman,* bl. 205, komt van hem voor:

Evangel. Klaverblad d. i. Verklar. over de Sondaeghse Evang. texten enz. Hoorn 1670.

Het leven en den doodt. Predicatiën 1668.

Tafereel des Levens. Amst. 1753.

Tafereel of Beschrijving van den prachtige Tempel der Zanggodinnen.

Zie Abcoude, 4de *Aanh.,* bl. 97.

TADEMA (Paulus), zoon van Onno Tadema van Kollum en Margriet Bootsma, behoorde tot een der aanzienlijkste Friesche geslachten en werd lid der societeit van Jezus. Hij verkeerde hoofdzakelijk te Idaarderadeel, Rauwerderhem enz. en bezocht Oldeboorn, Nes en Ackrum, in Utingeradeel. Hij was wereldlijk priester en werd in 1629 gevangen genomen, tot eene boete veroordeeld en uit Leeuwarden gebannen. Hij overleed aldaar in 1655.

Zie *Oudh. en Gest. v. Friesl.,* D. I, bl. 463; *Verhaal der verrigt. d. Jesuit. in Friesl.,* bl. 74, 164, 297.

TADINGA (Hemko) was in 1441 grietman van Leeuwarderadeel.

Zie Schotanus, *Kerk. en wereldl. geschied.,* bl. 122; v. Sminia, *Naamlijst v. Grietm.* bl. 14.

TAEDEMA of TADEMA (Jan van) komt in 1592 en 1596 als lid der Friesche staten voor; ook was hij grietman van Dantumadeel. Hij huwde Bauck Buingha en overleed 4 October 1600. Zij 2 Januari 1608.

Zie *Charterb.,* D. IV, bl. 791, 895; v. Sminia, t. a. p., bl. 122.

TAELBOEM of TAELBOMIUS (Guilielmus), in 1540 te Brugge geboren, studeerde te Leuven in de philosophie en theologie, werd licentiaat in de godgeleerdheid en pastoor der St. Annakerk in zijne geboorteplaats. In 1580 hield hij eene conferentie met eenige calvinistische leeraars, 'tgeen tengevolge had, dat de regeering hem beval de stad te verlaten. Hij begaf zich naar St. Omer, werd er gegradueerd kanunnik, en na het overlijden van Jacobus Pamelius, aartsdiaken der cathedrale. Hij overleed den 21sten September 1608. Zijn lijk werd te Brugge begraven.

Hij schreef:

Oratio pro Defensione Catholicae Religionis, habita Brugis anno 1586. Lovan. 1588. 12°.

Disputatio de verbo Dei non scripto cum sectae Calvinianae ministris. Achter het vorige.

Apologetica (Apologia) *Catholicae Religionis; ed. junctâ Epistolâ ad Reverend. D. Remigium Driutium, Episcopum Brugensem.*

In obitum D. Jacobi Pamelii. Antv. 1589. 4°.

Zie Sanderus, *de Brugens.,* p. 86; Sweertius, p. 317, 318; Val. Andreas, p. 334; Foppens, T. I, p. 423; Paquot, T. III, p. 642; Jöcher.

TAELMAN (Abraham), rederijker der kamer *de Balsembloem* te Haastrecht, verscheen, den 3den Mei 1620, op het feest der Mechelsche kamer *de Peoen* met een *Refereyn* en een *Nieuw Liedeken.*

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* o. h. w.; Verwoert.

TAELMAN (Abraham) diende in zijn jeugd, waarschijnlijk eerst als luitenant ter zee, woonde daarna, als bevelhebber van een advysjacht, de zeeslagen van den derden Engelschen oorlog bij, en kweet zich in 1690 in den zeeslag van Beverzier manneliјk van zijn pligt. Hij klom op tot den rang van kapitein bij de admiraliteit van Amsterdam. In 1692 vocht hij en W. van der Zaen tegen drie Fransche schepen, onder den ridder de Forbin. Na een dapperen strijd moest hij eindelijk voor de overmagt zwichten en zijnen bodem overgeven.

Zie J. C. de Jonge, *Nederl. Zeew.,* D. IVa, bl. 288, 378—384; Forbin, *Mém.,* T. I, p. 331; *Holl. Merc.,* 1692.

TAELMAN (Jan), vermoedelijk zoon van den vorige, werd te Gouda geboren, diende den lande ter zee van zijn 9de jaar af. Sedert 1706, gedurende 38 jaren, was hij met den rang van kapitein bekleed, en woonde als zoodanig verschillende togten bij, zonder dat zich de gelegenheid aanbood zich te onderscheiden. Op eens werd hij in 1744, 69 jaren oud, van kapitein tot luitenant-admiraal bevorderd, alleen omdat hij, na de verheffing van den schout-bij-nacht Grave tot luitenant-admiraal van de Maze, de oudste scheepsbevelhebber bij het collegie van Amsterdam was. Hij overleed in 1755, in den ouderdom van 80 jaren.

Hij liet een zoon na, Abraham, ook kapitein ter zee, in 1753 overleden.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. Neêrl. Zeew.,* D. V, bl. 106; Van Wijn op *Wagenaar,* D. XIX, bl. 122, D. XX, bl. 75.

TAEMSZOON (Cornelis), zoon van Taem Heijnszoon, vroedschap der stad Hoorn, werd aldaar in 1567 geboren, reisde door Spanje, Italië en Duitschland, en werd bij zijne terugkomst rentmeester zijner geboortestad. In November 1600 in den nacht met het veerschip van Amsterdam komende, viel hij over boord en verdronk.

Velius schreef: „dat hij de eerste was, die, hoéwel in de latijnsche taal niet sonderling ervaren, om zijn fraije en aerdige Duytsche poesyen, die hij van de eerste (zijnde onse vooroudera daerin niet seer gelukkig) wat naerstiger bewrocht, en op haer cesuren en behoorlijke maet gebragt heeft; hebbende daerin 't behulp van de Italiaensche, Fransche, Spaensche, Portugysche en Hoogduytsche talen, die hy naerstig geleert, en ook de Poëten, die in ieder tael geschreven hebben, met groote sorgvuldigheyd gelesen hadde."

Hij vertaalde:

Trésor de vertu, ou sont contenues les plus signalées et excellentes sentences et enseignemens des premiers auteurs, Hebrieux, Grecx et Latins. Schat des Deuchts enz. Alckmar, 1594. kl. 8°.

Zie Velius, *Chr. v. Hoorn*, bl. 656; Witsen Geijsbeek, t. a. p.; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III, bl. 518; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I, bl. 228; Verwoert.

TAERLINGH (J.), een onbekend kunstgraveur, waarschijnlijk leerling van N. Verkolje. Zijn eenige, voor als nog bekende, arbeid in zwarte kunst is *een man, bij kaarslicht, eene pen vermakende*, in 4°.

Zie Kramm.

TAESENS of STASSIUS (J.), architekt, die deel had aan den bouw van het schoone stadhuis te Gent. Hij overleed in 1527.

Zie Immerzeel.

TAETS VAN AMERONGEN. Zie AMERONGEN.

TAETS VAN AMERONGEN, luitenant-kolonel en adjudant van den gouverneur-generaal van der Capellen en in 1819 kommissaris voor Timor, was tegenwoordig bij de overwinning van Palembang in Junij 1821 en bragt de tijding daarvan naar Nederland over, te zamen met den toenmaligen luitenant ter zee der 1ste klasse J. C. Koopman, vertrekkende met de brik *de Jonge Jacobus*, kapitein H. J. Bonn, den 22sten Julij, welke den 5den November te Helvoetsluis aankwam. Hij werd daarop benoemd tot ridder der militaire Willemsorde van de derde klasse.

Part. ber.

TAFFIN (JACQUES) was in 1561 ontvanger-generaal te Kassel en Nieppe, later tresaurier en secretaris van Willem I, die hem verschillende belangrijke commissiën opdroeg. Hij had in het bestuur der landszaken groot aandeel en was, wegens zijne grondige finantiële kennis, in 1572 en 1573 met zekere tot nog toe onbekende administratie belast.

Zie Bor, B. IX, bl. 137, 154 (667, 691); v. Meteren, B. V, f. 103; VI; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VII, bl. 101; Spiegel, *Bundel van onuitg. stukken*, D. I, bl. 41, 69, 98; D. II, bl. XXIII; Gachard, *Corresp. de Philippe II*, T. II, p. 562; Groen van Prinsterer, *Archives*, T. VI, p. 121, 200; T. VII, p. 16; *Nav*, D. II, bl. 282; D. IV, bl. 284; 'sGravesande, *de Unie van Utrecht herdacht*, bl. 238; Berg, *de Refugées in de Nederlanden*, bl. 337 volgg.

TAFFIN (JEAN), in 1528 of 1529 te Doornik geboren, eerst bibliothecaris van Granvelle, later boezemvriend van Willem I, studeerde te Genève, onder Beza, in de godgeleerdheid en wijdde zich vervolgens met al zijne krachten aan het verkondigen der gezuiverde evangelieleer. In 1566 trad hij als predikant bij de Fransche hervormden te Antwerpen op. In 1567 verliet hij deze stad en vertrok naar Metz. In den aanvang mogt hij hier onverhinderd prediken, maar, na den slag van Jarnac (1560), werd de protestantsche kerk, op last van Karel IX, gesloten. Hij bleef echter tot in 1572 te Metz, begaf zich naar den Paltz en werd Fransch predikant te Heidelberg. Omstreeks twee jaren later, begaf hij zich naar Noord-Nederland, werd hofprediker van den prins van Oranje, vervolgens Fransch predikant te Haarlem en in 1590 te Amsterdam. Gedurende zijn verblijf in deze stad, werd hij in de kerkelijke twisten gewikkeld, tusschen de remonstranten en contra-remonstranten en de leeraars der Engelsche en Fransche kerk te Amsterdam. Hij overleed in 1602, 73 jaren oud.

Hij schreef:

Des Marques des enfans de Dieu, et des consolations en leurs afflictions; Traité fort profitable et consolant, adressé aux fidèles Flamings, omstreeks 1585 te Haarlem gedrukt, Saumur 1616. 12°. (5de uitg.). Genève 1612. 12°. (6de) Joh. Crucius vertaalde dit werkje in 't Nederd. Amst. 1593, 1614, 1628. 12°. Rott. 1659. Vervolgens z. n. van plaats voor Laurens Jacobsz. 1590. 8°.

Ook bestaat er eene latijnsche overzetting van: *de Characteribus filiorum Dei, eorumque sub cruce consolationibus.* 1601. 12°.

Instruction contre les erreurs des Anabaptistes ès quatre points suivans: 1° *De l'incarnation de Jésus-Christ, vray Dieu et vray homme.* 2°. *Du Baptesme des petits Enfans des Chrestions.* 3°. *Du Dévoir, autorité et puissance du Magistrat.* 4°. *Du Jurement ou serment solemnel.* Harlem 1589. 8°. Ook in 't Nederd.

Onderwijsinghe teghens de dwalingh der wederdooperen enz. 1590. 8°.

Vermaninghe tot liefde ende aelmoesse, ende van de schuldighe plicht ende troost der armen. Haerl. 1591. 8°.

Metanaea, de Vitae emendatione Libri quatrior. 1604. 12°. Ook in 't Fr. *Traité de l'Amendement de Vie.* Genève 1621. 12°. In 't Nederd. vert. door J. Crucius. 12°.

(*Jan Taffin, de Boetveerdicheyt des levens, vervaet in vier boecken; ende getrouwelijcken verduys(t) door Jo. Crucium, Dien. der Franschen Gemeynte tot Haarlem; den 7den dr. by den Overs gecorr. met noch een troostelijc Boecxken van de ware Mercktekenen der kinderen Gods door den selven.* I. *T. van nieus overghesien ende verb. met een ghesang, door J. Viverium* (van de Vivere). Amst. 1614. 8°. *met portr.*

Epistola ad Franciscum Junium, in *Praest. ac erudit. viror. Epistolae Eccles.* p. 78—80. Uitg. v. 1704 in fol.

Over de Openbaring van Johannes, vert. door G. Udemans. Rott. 1611. 8°.

Zie Bèze, *Hist. Eccl.*, p. 452—472; *Theses Theol. in scholâ Genev. sub Beza et Tayo disputatae* (ed. 1591), p. 203; Bayle, *Dict.*, T. I, p. 672, 967; *Orat. funeb. L. de Dieu*; Gerdes, *Floril.*, p. 344; C. Brandt, *Vita Arminii*, p. 14, 54, 61; Brandt, *Gesch. d. Ref.*, D. I, bl. 349, 650; D. II, bl. 30; Wagenaar, *Amst.*, D. VII, bl. ; *Naamwijzer van alle de predik.* (Amst. 1721), bl. 16; Paquot, *Mém.*, T. II, p. 490; Groen van Prinsterer, *Archives* (Index); Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg*; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, D. V, bl. 386; D. VI, bl. 56; Rogge, *Bibl. d. Contrarem.*, bl. 216, 217; Bleiswijck, *Beschrijv. van Delft*, bl. 465; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Moreri; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Abconde, *Nav.*, D. II, bl. 282; D. III, bl. 284; *Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.*, D. II, bl. 148 (2de Ser.); D. IV, bl. 151; D. VIII, bl. 190; D. IX, bl. 184, 193, 203.

TAFFIN (JEAN), zoon van Jacques, werd predikant (1590) te Bergen op Zoom, Vlissingen, en in 1611 te Middelburg, waar hij nog in 1614 in dienst was.

Men heeft van hem:

L'Estat de *l'Eglise*; *avec le Discours des Temps, dépuis les Apostres jusqu'à présent.* Bergues sur le Zoom. 1605. 4°.

Claire Exposition de l'Apocalypse, ou Révélation de sainct Jean, avec déduction de l'Histoire et Chronologies. Flissingue 1609. 12°. Middelbourg 1614. 12°. In 't Ned. overgezet door Godefr. Udemans. Middelb. 1611. 8°.

Zie Smallegange, *Chr. v. Zeel.*; Paquot, *Mém.* T. III, p. 769; Dresselhuis, *de Waalsche gemeente in Zeeland*, bl. 15; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Vrolijkhert, *Vliss. kerkhem.*, bl. 331; Brandt, *Kort begrip v. d. hist. d. Ref.*, bl. 480; Te Water, *kort verhaal der Ref. v. Zeel.*, bl. 166.

TAFFIN (   ), broeder van den vorige, was raadsheer, en sneuvelde bij het beleg van Bergen op Zoom.

Zie Groen v. Prinsterer, t. a. p., T. IV, p. 24; *Nav.*, T. II, p. 282.

TAFFIN (QUINTIJN), broeder der vorigen, Heer de la Pré, Agent van de staten bij den koning van Frankrijk, werd van wege Mechelen gemagtigd tot de opdragt der heerschappij aan Frankrijk in 1584.

Zie Bor, B. XIX, bl. 32 (495); Wagenaar, *Vad. hist.*, D. VIII, bl. 56; *Nav.*, D. III, bl. 285.

TAILLEFER (LOUIS) was eerst bestuurder der factorij te Suratte, waar hij met de Muzelmansche overheden vele moeite had. In 1760 werd hij als buitengewoon raad van Indië naar Bengalen gezonden, op uitdrukkelijk verzoek der Indische regering, die, even als de Zeventienen, groote verwachting van hem koesterden. Hij bedong echter vrijheid van terugkeering bij zijne eerste aanvrage. Niet slechts het openbaar geweld der Mahomedanen en de heimelijke lagen der Engelschen betuigde hij te schromen, maar ook den geest van verwarring onder de dienaars der maatschappij aldaar.

Zie van Kampen, *Gesch. der Nederl. buiten Europa*, D. III, bl. 166.

TAK (   ) schreef:
Heylige keurstoffen. Middelb. 1718. 8°.
Zie Abconde, bl. 334.

TAKAMA (HENDRIK), tooneeldichter uit het midden der 17de eeuw. Witsen Geijsbeek vermeldt van hem:
Grillegers naar de Fransche Visionaires. 1658.
Abram, Kom Ganewe. 1664.
Zie D. V, bl. 385; Verwoert.

TAKO (SYBRANTSZ), een Fries, een man van buitengewone kundigheden, geleerd, zedig en godvreezend, was de laatste roomsch-katholieke priester te Nieuwland in de grietenij Wijmbritseradeel en werd, door invloed van Hermanus Elkonius, van Harlingen, in 1581, in plaats van Hubert Duifhuis, te Utrecht beroepen en ook door den Magistraat tot leeraar in de St. Jacobskerk verkozen. Na vijf jaren zijn ambt met eere en vrede bekleed te hebben, sloten zich zijne beide ambtgenooten aan die van het consistorie, 'tgeen Leicester had weten te weeg te brengen, doch Tako weigerde, wijl hij zwarigheid maakte de Nederlandsche geloofsbelijdenis te onderteekenen en in het leerstuk der volstrekte voorbeschikking. Johannes Uitenbogaert, met wien hij in een vriendelijk gesprek was getreden, wist het zoo ver te brengen, dat men Tako ten aanzien van zijn gevoelen over de predestinatie niet bemoeijelijken zou. Het leed niet lang, of Tako kreeg een ander geschil met een zijner ambtgenooten, 'twelk hem deed besluiten om te vertrekken, in weêrwil der pogingen van Uitenbogaert, en de onderhandeling ten overstaan van den graaf van Nieuwenaar, stadhouder van het gewest, aangeknoopt. Tako kon de hem voorgeslagen voorwaarden met zijn conscientie niet overeenbrengen, wees alle aanbiedingen van de hand, en nam beleefdelijk afscheid, schoon hij met een talrijk huisgezin bezwaard en geen middelen had. Men verhaalt dat Nieuwenaar, bij deze gelegenheid, zou gezegd hebben: „Dat moet waarlijk een vroom man zijn, die met zoo vele kinderkens beladen en kleine middelen hebbende, liever verkiest te gaan dan tegen zijn gemoed te doen en te blijven."

Den 28sten April 1586 hield hij zijne afscheidrede over de woorden: „Ik zal den Herder slaan en de schapen zullen verstrooid worden," en vertrok naar Alkmaar, vanwaar hij op aanprijzen der klassis van Alkmaar door den Magistraat van Medemblik tot predikant werd verkozen. De kerkeraad echter, ongezind om zich door den Magistraat een leeraar te doen geven en in den waan zelf daartoe het regt te hebben, viel klagtig bij de klassis van Enkhuizen, die het beroep onwettig verklaarde en de wethouders in 't ongelijk stelde. Daar prins Maurits en eenige gemagtigden der staten, om zaken het gemeene landbestuur betreffende, toen het geschil nog levendig was, te Enkhuizen kwamen, vervoegden zich in October 1590 beide, de Magistraat en kerkeraad van Medemblik, tot dezen, die den eersten in het gelijk stelde. Ingevolge deze uitspraak, aanvaardde Tako het leeraarsambt te Medemblik. Tot in 1593 bekleedde hij het rustig, doch toen begon men hem nieuwe moeite te berokkenen. Men rakelde de onwettigheid van zijn beroep weer op en hield zijne regtzinnigheid verdacht. Door ondervinding geleerd bij de wethouderschap der stad geen gehoor te zullen vinden, vervoegde men zich onmiddelijk bij de staten van Holland en West-Friesland, die Jeremias Bastingius en Johannes Uitenbogaert de zaak lieten beslissen. Ondertusschen nam de Magistraat van Medemblik zijne verdediging op zich en schreef een merkwaardigen brief aan de staten, die door andere bezigheden verhinderd, de zaak onafgedaan lieten, zoo dat Tako zijn ambt bleef waarnemen. Eerst in December 1598 begaven zich, op last van 'slands staten Johannes Uitenbogaert en Johannes Matthisius, predikant te Haarlem, naar Medemblik, en bragten teweeg dat Tako eene bekentenis van zijn geloof opstelde, die, in het volgende jaar, in de synode van Alkmaar overwogen en door meest alle leden werd goedgekeurd. Alleen verzette Petrus Plancius, predikant te Amsterdam, er zich ijverig tegen, geraakte in woordenwisseling met Uitenbogaert en Matthisius, op last der staten er tegenwoordig.

Sedert liet men Tako in rust. Hij overleed in 1615.

Zie Uitenbogaart, *Kerk. hist. en leven*; Bor; Brandt; Ypey, *Gesch. d. Ned. Herv. kerk.*, D. II, bl. 73; *Aant.*, bl. 39; Veeris, *Chr. Eccl.*, bl. 114; *Kerkel. Alphab.*, bl. 151; Hoogstraten; Kok; Verwoert.

TALEMAN (FRANC.), te Edam geboren, was in 1534 prior der Karthuisers te Leuven, en gaf Dion. Rijckelii *Commentaria in Job. Tob, Judith, Esther*, met een geleerde voorrede in het licht.
Zie Sweertius; Jöcher.

TALEMAN, bekwaam kruidkundige, te Maastricht geboren, leefde in de 16de eeuw.
Zie Verwoert.

TALESIUS (HENDRIK), R. C. priester te Haarlem, werd in 1584 te Haarlem om het prediken en oefenen van den Roomschen godsdienst, gevat, en op uitdrukkelijken last der staten op de voorpoorte van den Hove te 's Hage gebragt. De wethouders van Haarlem, beducht dat dit vervoeren strekken mogt tot krenking der privilegiën dier stad, begeerden dat de gevangene zou teruggevoerd worden om door schepenen gevonnisd te worden. De staten begrepen echter dat die privilegiën alleen zagen op geschillen, die de burgers onderling hadden, niet op zaken, die, gelijk deze, den gemeenen landstand betroffen.

Talesius werd echter, na eenige maanden zittens, ontslagen, doch kreeg bevel zich buiten Haarlem te houden, en de plakkaten op 't stuk van den godsdienst na te komen. Ook moest hij de kosten der gevangenis voldoen. Zijn vonnis was door Gecommitteerde raden geveld. Later werd hij, mits den eed van getrouwheid en gehoorzaamheid diende, wederom in Haarlem toegelaten.
Zie Wagenaar, *V. H.*, D. VIII, bl. 28, 29.

TALESIUS (QUIRIJN DIRKSZOON), burgemeester van Haarlem. Hij was te Haarlem in 15   geboren, een man van geleerdheid en schrijver, huisgenoot en vriend van Erasmus. Burgemeester zijner geboortestad geworden, maakte hij zich gehaat door zijne geloofsvervolging. Onder anderen poogde hij Dirck Hasselaer, broeder van Kenau en vader van Pieter, om het leven te brengen. Veel gezag had hij ook getoond in andere betrekkingen en dit een en ander had tengevolge, dat ten tijde der belegering, de volkswoede, getergd door de wreedheid der Spaanschen, tegen hem, als Spaanschgezind bekend, uitbarstte. Toen de belegeraars eenige Haarlemmers digt aan den wal, ten deele aan den hals, ten deele bij de beenen hadden opgehangen, plantte men ook een galg bij den stadsmuur, haalde Talesius, die in den kerker gesloten was, er uit, en hing hem met den oud-burgemeester Lambrecht Jacobszoon en een gevangen Haarlemmer, Adriaan Groenentuych, of, volgens Hooft, Groeneeven, er aan op. Zijne vrouw en dochter, Ursel, een bagijn, vergezelden hem tot aan de leer, hielden niet op van smeeken, schreijen en kermen, spraken hem moed in om het uiterst voor het roomsch geloof te wagen. Het gespuis teeg weldra moeder en dochter ten lijve met stooten en steenigen, en plompte beide in de Bakenessergracht, waar zij verdronken.

Zie Hooft; Bor; Wagenaar; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Koning, *Beschrijv. v. Haarl.*; Scriverius, *Harlemias*.

TALLUM (UPKE), zoon van Douwe Tallum en Hijlk Geersma, was in 1577 grietman van Hennaarderadeel. Zeer Spaanschgezind zijnde, was hij een tegenstander der Unie van Utrecht in 1579, doch moest kort daarna het land verlaten en werd herhaaldelijk ingedaagd om zich te komen verantwoorden. Hij verscheen echter niet en werd gebannen. Vervolgens werd hij luitenant onder den hopman Dekama, en begaf zich eindelijk in 1584 ter woon naar Zutphen, waar hij nog in hetzelfde jaar is vermoord. Hij huwde 1° Hack, dochter van Hette Rheen en Jilduw Hoitema; 2° N. Sikkema; 3° N. Gerrits. Bij de eerste vrouw had hij eene dochter.

Zie Winsemius, *Hist.*, bl. 630; *Chart.*, D. IV, bl. 160, 178, 192; *Geslachtl. van R. v. Solcama*; *Stamb. v. Adel.*; v. Sminia, bl. 244, 245.

TALPA (PETRUS) is waarschijnlijk te Oldeberkoop in de grietenij Oost-Stellingwerf in Friesland geboren. Zijn eigenlijke naam was zekerlijk Moll en zijn familie, te Sneek in aanzien, bleef dien naam houden. Men vermoedt dat hij de grootvader geweest is van Petrus Moll, te Sneek geboren, en in 1647 te Franeker beroepen als hoogleeraar in de Grieksche taal. Hij wordt geprezen als een zeer geleerd en verdienstelijk genees-

heer, die onderscheidene talen verstond, de wijsgeerige denkbeelden van die dagen grondig kende, in Frankrijk meerdere hoogescholen bezocht had en mogelijk op een van deze tot Med. doctor bevorderd is. Eerst vestigde hij zich te Sneek, later te Leeuwarden en elders, waar hij met grooten lof zijne kunst uitoefende en nog in 1599 leefde.

Hij doorzag de gebreken zijner kunstgenooten en oordeelde zeer ongunstig over de slechte geneesheeren en kwakzalvers, die hij vinnig doorstreek in zijn *Empiricus medicus* en *Exilium empiricorum brevi elegia satyrica sale condita descriptum.* Leeuw. 1579, Franeker 1595.

De opdragt aan de Hooge regeering van Friesland is geteekend 1562 uit Sneek.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 1015; Jöcher; Banga, *Gesch. d. Genessk.*, bl. 141, 147, 313; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TAMBERGEN ( ). In April 1577 geraakte het krijgsvolk van kolonel Tambergen te Utrecht in beweging, bij gebrek van betaling, die men der wethouderschap, op 't stadhuis vergaderd, met geweld wilde afdringen. De gantsche bende plaatste zich voor 't stadhuis in 't geweer, met brandende lonten en den mond vol kogels. Het gerucht hiervan deed de schutterij in de wapenen komen, die de toegangen bezette, en gedeeltelijk door de naaste woningen, ten stadhuize indrong. Ook de andere knechten en burgers raakten op de been, Tambergen werd gevat en op Vredenburg gebragt. De soldaten verlieten nu 't stadhuis, en den volgenden dag werden zij door de burgers de poort uitgedreven.

Zie Bor, *Ned. Hist.*, B. X, bl. 226; Wagenaar, *V. H.*, D. VII, bl. 136, 137.

TAME (T.), Med. Dr., behoorde tot de middelmatige en weinig bekende dichters in de eerste helft der 18de eeuw.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. W.*

TAMERUS (Henricus), lang voor 1609 predikant te Doveren en Genderen, had zich door zijne leerredenen bij de weinige hervormden, die aldaar waren, zóó aangenaam weten te maken, dat zij hem op eigen gezag tot hunnen predikant kozen, dien zij zelve onderhielden, zonder daarop kerkelijke of politieke goedkeuring te begeeren. Tamerus was een echt leerling van Melanchton, in de theologische wetenschappen wel geoefend en der opkomende partij van Arminius toegedaan. Uit dien hoofde maakte in 1610 de klassis van Gornichem geen zwarigheid hem tot predikant van Doveren en Genderen te bevestigen, maar uit hooge achting voor zijn grondige geleerdheid en godsvrucht, schijnt zij hem gedragen te hebben, zonder dat hij echter lid van hare vergadering was. Dit duurde tot 1619, toen hij, reeds hoog bejaard, zijne bediening in de gemelde dorpen moest neêrleggen, na de acte van stilstand geteekend te hebben. Zijne bekende braafheid was oorzaak dat de Staten hem pensioen verleende, waarvan hij tot zijn dood te Heusden leefde.

Zie Brandt, *Hist. de Ref.*; Ypey en Dermout, *Gesch. der Ned. Herv. kerk*, D. II, bl. 123 en noot 146; Kist en Royaards, *K. A.* (1ste Ser.), D. III, bl. ; D. IV, bl. 71.

TAMMINGA (Eger), Heer van Moersbergen, Hoofdschout van Dalem en 's Hertogenrade, in 1680 te Groningen geboren, verscheen reeds vroeg ter staatsvergadering, wegens de Ommelanden, en bekleedde de meeste commissiën. Door wijsheid en ervarenheid, erlangde hij zeer veel invloed en bewees belangrijke diensten aan den staat. Hij stierf te 'sHage den 12den Februarij 1752, toen hij lid der Staten-Generaal was. Hij huwde Isabella Sophia van der Meulen, dochter van Willem, als regtsgeleerde beroemd. Hij liet eene dochter na. Hij was de laatste mannelijke oor van zijn oud geslacht. Zijn wapenschild werd bij het graf verbroken en met hem begraven. De familiën Alberda en Sickinga hebben het en den naam later aangenomen.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Peter de Groote*, D. II, bl. 83.

TANCHELYN, Tanchelinus, Tanchelin, Tanquelinus, Tanquelmus, Tanchelmus, Tandemus. Men vindt niet opgeteekend, waar hij te huis hoorde, doch hij leefde en predikte in den aanvang der 12de eeuw, ofschoon een leek, in Zeeland (waar sommigen willen dat hij geboren werd), Antwerpen en Vlaanderen, en werd in 1118 uit Brugge verdreven. Men vindt hem zelfs op reis naar Rome en te Keulen gevangen. Hij zwierf overal rond, predikende en leerende en doorgaans een geweldigen opgang makende. Men zegt dat het volk het waschwater van zijn ligchaam dronk of als reliquien bewaarde; dat hij het als een zegen en als krachtiger bondzegel aan doop en avondmaal ten drank uitdeelde, en dat hij de dochters in tegenwoordigheid harer moeders, gehuwde vrouwen onder 't oog harer mannen, tot zijnen wellust misbruikte, zeggende, zulks een geestelijk werk te zijn. Zijne vijanden en aanklagers getuigen dat het verleide volk hem hoorde, gelijk een engel Gods; dat hij zich voor Godszoon uitgaf en liet uitgeven en zich een tempel liet bouwen; dat hij in prachtige kleederen met opgestrikt hair in 't openbaar verscheen, en doorgaans met een hoop van schier 3000 strijderen vergezeld, zoodat geen hertog of bisschop hem tegenstaan durfde, of wel dat hij als een koning, omringd met wachten, een vaandel en zwaard voor zich uit latende dragen, tot het volk om te leeren uitging. Geheel anders beoordeelde hem Jacobus Basilius, die hem verheerlijkt als een voorname schakel in den gulden ketel, waarmede van Beringarius in de 11de eeuw af, de zuivere begrippen tot aan de gezegende hervorming dezer landen onafgebroken gestrekt hebben; en beweert dat op Tanchelyn ons Nederland geen minder roem als Frankrijk op zijnen Valdus dragen mag.

In 1115 of 1116 zou hij, daar hij zich onverzeld te scheep begaf, door een priester den kop zijn ingeslagen. Doch na zijn dood bleven zijn aanhangers in denzelfden geest prediken, zoo dat in 1124 te Antwerpen buitengewone maatregelen tegen de Tanchelmisten moesten genomen worden.

Zie *Vita Norberti Archiep.* in de *Acta Sanct. d. 6 Junii* (*M. Jun.* T. I, p. 819 seq.); *Epistol. Traject. Eccles. ad Frideric. Archiep. Colon.* in *Seb. Tengnagel, Collect. Vet. monum. contra Schismaticos.* Ingolst. 1612, p. 368 sq.; C. du Plessis d'Argentré, *Collect. Judic. de novis erroribus, qui ab initio 12i seculi usque ad annum* 1632 in *Eectes. proscripti sunt et notati.* Lugd. Par. T. I., 1721, p. 11 seq.; Mosheim, *Hist. Eccl.*, P. II, C. 5, § 9; Buchelius, *ad Hedam*, p. 23; *Cent. Magdeb. saec.* XII, p. 848; U. P. Okken, *Diss. de prava relig. christ. med. aevii inter Neerlandos progressae natura.* Gron. 1846, p. 48 sq.; Papenbroek, in *Acta Sanct.*, p. 824; Abaelardi, *Introd. ad Theol. ed. Cousin.*, Par., 1839, p. 84; Miraei *Opera dipl.*, T. I, p. 85 ss.; Meijer, *Annal. Flandr.*, L. IV, p. 86; Sigebert, *Contin. Valiell.* bij Pertz, T. VIII, p, 764; *Vita Norberti* bij Pertz; Hahn, *Gesch. d. Ketzer im Millelalter*, S. 459 ff; Schröckh, *Kircheng.*, Th. 29, S. 515; Meiners, *All. Kirchgesch. d. Religion*, Th. I, S. 159; Herzog, *Real. Encycl.*, B. XV, S. 412; Bauer; Aschbach; Bayle, *Dict. hist. Crit.*; Moreri, *Grand. Dict. Hist.*; *Nouv. Biogr. génér.*; *Biogr. Univ.*; Prijsverhandeling van H. Q. Janssen, *over* Tanchelyn *en zijnen aanhang* in *Annales de l'Acad. d'arch. de Belg.*, 2e Sér. III; *Vie de Saint Norbert*; Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. I, bl. 16; Boxhorn, *Bijv.* op Reigensbergh's *Chr. v. Zeel.*, B. V, St. 9; Jac. Basilius, *Nederl. Sulpitius*, bl. 167; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. II, bl 211, 212; *Verhandel. over den Nederl. Aartsketter enz.* door Prof. Tydeman in *Bijdr. tot beoef. en Geschied. der Godgel. wetens.*, D. II, St. I, bl. 72 volgg.; *Kalender voor de Protestanten in Nederl.*, 7de Jaarg., 1862, bl. 60—102; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, D. IV, bl. 71 (2de Ser.); D. V, bl. 220; Moll, *Kerkgesch. d. Nederl.*, D. II, bl. 45 volgg.

TANGERIUS (Gualtherus), te 's Hertogenbosch geboren, leerling van Petrus van Ravenna, was regtsgeleerde en hoogleeraar in de fraaije kunsten te Keulen.

Men heeft van hem:

Poëmata. Colon 1507.

Ook gaf hij een verbeterde uitgaaf van Raymundi *Summula.* Ald. 1508.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 301; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 384; Hermans, *Conspectus*, p. 4.

TANIA (Foppe) in 1653 advokaat, in 1667 vroedschap van Leeuwarden, in 1670 overleden, is waarschijnlijk de schrijver van:

Friesche Fackel, lichtende 't Recht der Revisen. Door Photizum Misoschoti (*Lichtgevende Duisternishater*). *Adv. Aengesteecken op den 1 January.* 1655. z. pl. (Leeuw.). 4°.

Zie v. Doorninck, *Pseudon. en Anon.*, bl. 151; Eekhoff, *Cat. d. Leeuw. Bibl.*, bl. 37.

TANJE (Pieter), den 15den Februarij 1706 te Bolsward geboren, en in een weeshuis aldaar opgevoed, begon zijn loopbaan met het graveren van sieraadwerk op tabaksdoozen. Door een schipper tusschen Bolsward en Amsterdam kennis gekregen hebbende aan den beroemden plaatsnijder Jacobus Fokkema, werd hij door dezen aangemoedigd, zich geheel aan de kunst over te geven. Op 24jarigen leeftijd begon hij zich te Amsterdam met ijver op het plaatsnijden toe te leggen, werd lid der teeken-akademie, kwam in kennis met de beroemdste kunstgraveurs, die zich toen te Amsterdam be-

vonden, en maakte zulke vorderingen, dat de twee groote, door hem in 1784 en 1787 naar schilderijen van Parmesiano gegraveerde platen, algemeene goedkeuring verwierven en hem als een voornaam plaatsnijder in Nederland bekend maakten. Groot is het aantal door hem gegraveerde portretten, titels, boek- en kunstplaten door hem sedert in koper gebragt. Nagler vermeldt 90 nummers zijner werken; Kramm voegde er nog andere bij. Zijne gravuren naar T. van Thulden, *Venus, met de wapens van Mars* en *de Cyclopen in de smederij van Vulcaan*, op 't Huis ten Bosch in 's Hage en zijn *Lierman* naar C. Troost in gr. f°., acht deze laatste, de beste graveerwerken der Nederlandsche school van zijn tijd.

Hij had zich vooral toegelegd om Houbraken op zijde te streven, waarin hij het zoo ver gebragt heeft, dat alleen de naamteekening hun werk onderscheiden kon. Tot zijne voornaamste werken behooren de platen, die hij voor het beroemde *Prentwerk der galerij van Dresden* leverde, verscheidene stukken uit de *verzameling van vrolijke onderwerpen* van C. Troost, de *afbeeldsels* der vorsten uit het huis van Oranje Nassau, de *Bijbelplaten*, door Tirion uitgegeven enz. Hij bragt in 1760 zijn eigen afbeeldsel naar J. M. Quinkhard in 't koper (*Tanjé met de plank*). Niet minder schoon is zijne gravure naar de teekening van Quinkhard, welke teekenaar en graveur beide voorstelt.

Tanjé overleed te Amsterdam den 29sten Junij 1761, toen hij bezig was met een familiestuk van den baron von Erbach.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

TANNIUS (Daniel), gemeenzaam vriend van Mart. Booms, een der hoofden van de Hattemisten te Middelburg. Van Hattemisterij (Antinomianerij) beschuldigd, gaf deze beschuldiging aanleiding, doordien hij zijne attestatie verzocht naar de Waalsche gemeente, tot hevige twisten tusschen de Waalsche en Nederduitsche kerkenraden aldaar.

Zie Kist en Royaards, *Kerk. Archief* (tweede Ser.), D. VIII, bl. 75

TAPPER (Ruard), in 1480 te Enkhuizen geboren, voltooide zijne studiën te Leuven, waar hij hoogleeraar in de godgeleerdheid en deken der St. Pieterskerk werd. Zoo groot was zijn aanzien te Leuven, dat hij tot kanselier der hoogeschool verheven werd. Hij stond in blakende gunst bij Karel V, die in hem een moedig bestrijder van de hier met zooveel strengheid vervolgde ketterij en van 's lands voorregten vond. Van wege den keizer werd hij afgevaardigd naar het concilie van Trente. Hij bekleedde de post van opper-inquisiteur op eene wijze, die hem de schrik zijner tijdgenooten deed worden. Hem toch bezielde niet slechts ijver voor de kerk, maar haat jegens de hervormden, die hij op onmenschelijkste wijze deed folteren en in het verderf stortte, dat Merula en anderen hebben ondervonden. Na Karels' dood daalde hij in de gunst van 't hof, daar Philips II de aanmatigingen van den bloeddorstigen priester niet duldde. Hij overleed plotseling den 2den Maart 1559.

Henricus Geldorpius schreef *Apotheosis R. Tapperi*. 1558. 4°. (volgens Valerius Andreas) in 't Nederduitsch vertaald met den titel:

De Hemelvaert des eersten ende oversten vervolger der Christenen in Nederlant, Ruart Tapper van Enckhuysen. Wt den Lat. in Duytsch overgeset, also het int Jaer 1568 *na zijn doot eerst geprent is, metten naem Apotheosis. Met eene cleyne voorrede.* Leyden Jan Claesz. Dorp, 1600. 8°.

Behalve de *Leuvensche Geloofsartikelen* bestaan van hem:

Methodus Confessionis. Lovan., 1549. 4°.

Explicationes in Articulis, circa Ecclesiastica Dogmata hoc saeculo controversa a Facultate Theologica Academiae Lovaniensis Caroli V Imp. jussu collectis. Lovania, 1555. fol. Tomes II.

Orationes Theologicae variae, una cum Corollario de veris calamitatum Belgii causis atque remediis ad Carolum V et Ferdinandum I. Impp. a Guil. Lindano vulgatae. Coloniae, 1577. 8°.

In 1582 verschenen te Keulen *Typis Birchmannicis* de *Opera* Tapperi, in fol.

Een brief van Johannes Cochleus aan hem, is door G. H. M. Delprat medegedeeld in het *Archief* van Moll en Kist. D. IV.

Zijne Tractaten *de Providentia Dei* en *Praedestinatione* werden vroeger te Leuven bewaard.

Zie, behalve Hooft, Bor, v. Meteren, Wagenaar, Cerisier, Bilderdijk, Arend, Brandt, *Hist. d. Ref.*, en *Beschrijv. v. Enkhuizen*, D. I, bl. 28, 67, 296; Val. Andreas, p. 804, 805, Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 1084; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. I, bl. 100, 152; Moll, *Angel. Merula;* Moll en Kist, t. a. p. (Reg.); Glasius, *Godgel. Nederl.*; Ram, *Disquisitio dogmatica declaratione a Theol. Lovaniensibus* à 1544 *edita* in *Mém. de l'Acad. de Bruxelles.* 1841. XIV.

TARGIER (J.), dichter uit het laatst der 16de eeuw, vriend en kunstbroeder van Karel van Mander, voor wiens *Schilderboek* hij *sonnetten* of *clinckdichten* plaatste. Mogelijk is hij dezelfde met Jan Targier in 1591 predikant te Brouwershaven.

Zie Te Water, *Kort verhaal d. Ref. in Zeeland*, bl. 237, 238.

TARGIER (Jacob), dichter, werd den 21sten April 1688 te Dordrecht geboren. Zijne ouders waren Abraham Targier [1]), leeraar der doopsgezinden aldaar en Geertruid Terwen. Reeds vroeg gaf hij blijken van een vluggen geest en leefde voor de poëzij, doch hij werd belet zijne studiën voort te zetten, door de verzwakking van zijn gezigt, dat hij in 1712 geheel verloor. Doch het vuur van zijn dichtgeest verdoofde niet. Hij raakte in kennis met de dichters Badon en Petraeus [2]), die hem werken van smaak en geleerdheid voorlazen en zijne verzen opteekende. Hij overleed den 10den November 1735, in den ouderdom van ruim 47 jaren. Zijn vriend Badon gaf in 1737 zijne nagelaten gedichten bij Pieter van der Kloot, met een korte levensschets van den dichter, in het licht. Achter dezen bundel zijn *Lijkcipressen gestrooit op het graf van Jacob Targier* van Klara Ghijben, Badon, Susanna Badon, Joannes Badon, J. Petraeus en A. van der Vliet gedrukt. De Vries prijst zijne gedichten. „Schoon van het gezigt beroofd was hij echter geenszins blind voor den helderen glans der echte, natuurlijke schoonheden.” Witsen Geijsbeek acht zijne gedichten „eene kleine maar keurige nalatenschap.”

Zie zijn leven vóór zijne *Gedichten;* Witsen Geijsbeek, *A. B. C. Woordenb.*, D. V, bl. 385; M. Siegenbeek, *Gesch. der Nederl. Letterk.*, bl. 244; *Werk. d. Bat. Maats.*, D. IV, bl. 99—101; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TARGIER (Joachim), dichter, o. a. van een lofvers op de vertaling van de *Vale Mundo ofte Noodiging tot de Broederschap Christi*, door Cornelis van Eicke.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TASMAN (Abel Jansz.), te Lutkegast, provincie Groningen, geboren. Niet onwaarschijnlijk is hij als gewoon schepeling of als stuurman aan boord van een der schepen van de Oost-Indische Maatschappij, voor de kamer van Hoorn, uitgevaren. Later zal hij, in 's compagnies scheepdienst opklimmende, denkelijk, bij vernieuwing zich verbonden hebben om in Indië te blijven. De eerste keer, dat wij hem ontmoeten, is, waar hij als scheepsbevelhebber bedrijvig is, en hij deel heeft aan de ontdekkingen van wege de O.-I. Maatschappij in den grooten Oceaan, tusschen Japan en Amerika gedaan. In 1635 hadden de Nederlanders te Firando kennis gekregen van het vermoedelijk bestaan van een eiland, op aanzienlijken afstand ten oosten van Japan, welk eiland, naar men meende, rijk zou wezen aan goud en zilvermijnen. Hiervan werd naar Batavia berigt gezonden, en de gouverneur-generaal van Diemen zond, in 1639, twee schepen uit tot het bewerkstelligen dier ontdekking. De schepen waren de fluiten *de Engel* en *Gracht*, en de bevelhebbers de commandeur Matthys Hendriksz Quast en schipper Abel Jansz. Tasman. In den aanvang van het volgende jaar kwamen beide schepen terug van een ontdekkingstogt in het Noorder halfrond, geenszins onvruchtbaar en met gunstige uitkomsten. Die togt geraakte echter in vergetelheid, dewijl zij, die tot nader onderzoek derzelve werden afgevaardigd, door weêr en wind teleurgesteld, de in 1839 ontdekte eilanden niet terugvonden. De ontdekkingstogt van de Vries met de *Kastrikum* en *Breskens*, beroofde dientengevolge Tasman van de eerekroon, die hem, ter zake van de reize beoosten Japan, in het jaar 1639, behoorde te sieren.

In het volgend jaar voerde hij het bevel over de fluit *Oostkappel*, kwam met dat vaartuig, den 25sten Augustus 1640, te

[1]) Zijn vader stierf in 1708. Toen leefde zijne moeder nog. Hij had 2 broeders, Bartholomeus en Pieter. *Gedicht*, bl. 202, 207.

[2]) *Gedicht*, bl. 172, 201.

Firando en verbeidde aldaar nagenoeg 3 maanden, deelnemende aan de raadplegingen van den raad en de resolutiën mede-teekenende. Bij de twisten tusschen het Japansch bewind en de Europeërs, over het afbreken der naauwelijks opgetrokken factorij, stond zijn leven op het spel, doch hij ontging het gevaar en vertrok met zijn schip over Tayouwan naar Batavia. In 1641 ging hij wederom met denzelfden bodem naar Kambodia, Tayouwan en Japan onder zeil, met last alle Spanjaarden, Portugezen en andere natiën, zonder der Oost-Indische Compagniepassen varende, aan te tasten, te vermeesteren, de goederen onder behoorlijken inventaris over te nemen en zich van de personen meester te maken. Hij veroverde twee Chinesche jonken, met Portugesche eigendommen, waarvan de een echter ontsnapte, 'tgeen hij moest boeten met verlies van twee maanden gage. In April 1642 werd hij met den rang van commandeur aan het hoofd van vier schepen uitgezonden, om met een naburig vorst onderhandelingen aan te knoopen, en zoo de voorzigtige staatkunde te kort schoot, met de wapenen te handelen. Zekere Chinees namelijk, die te Batavia gewoond had en aanzienlijke sommen aan de O.-I. Compagnie schuldig was, had zich naar het Rijk van Palembang begeven en zich in de gunst van den sultan gedrongen, dezen tegen de Nederlanders op gestookt en trachtte openlijke vijandelijkheden te doen uitbreken. Hij slaagde boven verwachting, de goede verstandhouding met den sultan werd geheel hersteld en de Chinees opgeligt en naar Batavia gevoerd. Nu zou eindelijk de groote togt plaats hebben, die sedert twee jaren was beraamd en waarvan Abel Jansz. Tasman het hoofd en de aanvoerde, zijn moest; de togt welke hem boven alles zou vereeuwigen die hem onder de grootste ontdekkers der scheepvaart een eervolle plaats zou aanwijzen. „Tot nadere ontdekking van het groote Zuidland," vertrok hij met het jagt *Heemskerk* en de vlieboot *de Zeehaan*, den 14^{den} Augustus 1642, van de reede van Batavia en kwam den 15^{den} Junij 1643 behouden terug. „Sedert dien tijd wordt het 5de werelddeel als een Nederlandsche gegroet en prijkt het vastland, in het Zuider halfrond gelegen, met den naam van *Nieuw-Holland*."

De kennis van het nieuwe werelddeel was echter niet volledig. Men wilde het in zijnen geheelen omvang kennen, en daartoe werd de groote zeevaarder op nieuw uitgezonden. Ook hier gold het „nadere ontdekking;" en tot dien togt ging Tasman van Batavia, den 30sten Januarij 1644, onder zeil. Bij de jagten *Limmen* en *de Zeemeeuw*, werd vervolgens *de Brak* gevoegd; en, overeenkomstig de medegedeelde bevelen, werd ook de togt volvoerd. De bepaaldheid en de uitdrukkingen van den lastbrief, schijnt alleen oorzaak geweest te zijn, dat de uitkomsten niet zoo schitterend waren als had kunnen verwacht worden van een zeeman met zulke uitstekende bekwaamheden begaafd. Na 1644 ontmoeten wij Tasman als een gezeten burger van Batavia. Hij behoorde tot de Hervormde gemeente, en als een man van goeden naam en faam bekend, werd hij (1648—1649) ouderling der Batavische Hervormde gemeente. Hij overleed te Batavia in October 1659.

Tasman was in onderscheidene opzigten een groot man, vooral groot als ontdekker en uitbreider der kennis van onzen aardbol en, in den ruimsten zin van het woord, de ontdekker, aan wien de wetenschap in de 17de eeuw de meeste verpligting heeft. Zijne verdiensten worden door de voornaamste zeereizigers der 19de eeuw ten volle erkend; zijn naam wordt bij de grootste aardrijkskundigen van onzen tijd gehuldigd. Mogt dus al, voor het tegenwoordige, *Abel-Tasman-passage* van de wereldkaart verdwenen zijn, zoo heeft evenwel de dankbaarheid der 19de eeuw, aan de zuidelijkste kaap door Tasman ontdekt, den naam van *Tasmans-hoofd* toegekend, en voortaan groeten wij als *Tasmania* het belangrijke eiland, dat ten zuiden van Nieuw-Holland thans eene bloeijende volkplanting van Europeërs bevat.

Dirk Rembrantz van Nierop gaf een verslag van de ontdekkingsreis van Tasman in het licht, waarnaar het verslag is bewerkt door Hook, in 1682, in het Engelsch te Londen uitgegeven. In 1694 kwam een ander verslag, misschien ook naar Rembrantz bewerkt, in Engeland uit, bezorgd door Samuel Smith en Benjamin Walford. A. Montanus gaf in 1671 te Amsterdam een uittreksel der reis of reizen van Tasman.

Zie Bennet en van Wijk, *Verhand. ter beantwoording der vrage over de Nederlandsche ontdekkingen in Amerika, Australië, de Indiën en de Poollanden, en de namen, welke weleer aan dezelve door de Nederlanders zijn gegeven, Bekroond door het Prov. Utr. Genoots. op den* 24sten *Junij* 1825; *Verhandeling over eenige vroegere zeetogten der Nederlanders*, door G. Moll; van Wijk, *Journal van Jacob Roggeveen, Konst- en Letterb.* 1837; *Bijdrage tot de ontdekkingen der Nederlanders* in *Kunst- en Letterb.*, N°. 45; *Recherches sur l'Epoque veritable de la découverte de la Terre de van Diemen du Nord, par J. B. B. Eyriès*, in *Nouvelles Annales des Voyages par Eyriès et Maltebrum*, T. II, p. 1—16; J. Swart, *Cook en Columbus*, door R. M. Martin, *met bijvoeging van den Nederl. ontdekker A. J. Tasman* in *Verh. en berigt. betr. het Zeewezen*, D. III, bl. 237; *Oordeel van vreemden over A. J. T.*, door Abbing in *Beschrijv. v. Hoorn, Aant.* bl. 127; G. Loots, *Abel Jansz. Tasman*, in Tindal en Swart, *Verh. en berigt. betrekkelijk het Zeewezen enz. N. volgorde*, D. IV, bl. 275, 517; Nieuwenhuis i. v. *Hoorn;* J. A. Oostkamp, *Nederl. Zeereizen*, bl. 177; N. Witsen, *N. en O. Tartarijen*, D. II; Valentijn, *O. en N. Oostind.*, D. V, St. II; *Tweejarige reizen rondom de wereld* (1720—1722). Dordr. 1728 (*Voorb*); *Kunst- en Letterb.*, 1835, D. II,; 1846, D. I, bl. 66; van Haren, *de Geuzen*; van Kampen, *Karakterk.*; *Nav.*, D. IV, bl. 161, 356; D. V, bl. 134, 281; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, *Circumnavigation of the Globe*. London, 1852; *An Account of several late voyages and Decoveries to the South and North etc. by sir John Narborough, Captain Tasman, Captain Wood and Frederick Martin of Hamburgh*. Londen.

TASSART (Jacobus), een Dominikaan uit Henegouwen, prior van het klooster zijner orde te Valenciennes. Hij was zulks negen jaren geweest, toen Margaretha van Parma, gouvernante der Nederlanden, hem tot haren biechtvader en predikant benoemde. Hij overleed den 2^{den} Maart 1563.

Hij liet *Sermons de Caresme* na, die weleer bij de Dominikanen van Valenciennes berustten.

Zie Paquot, *Mém.*, T. II, p. 3.

TASSI, TASSIS, TAXIS (Jan Baptist de) werd in het midden der 16de eeuw te Brussel geboren. Hij was de vijfde zoon van Jan Baptist de Tassi, heer van Hemissen, die onder Maximiliaan I en Karel V diende en tot grootmeester der posterijen van Duitschland en de Nederlanden opklom. Zijne moeder was Christina van Wachtendonck, uit eene edele familie van Mechelen.

De jonge de Tassis was, even als zijn vader, bestemd tot het bekleeden van openbare ambten. Een der eerste commissiën, die hem werden toevertrouwd, was om den graaf van Bossu, stadhouder van Holland, bij te staan in het herstellen der zaken dezer provintie, die kort daarna in de magt der prinsgezinden viel.

Toen hij zich, na den dood van Louis de Requesens, openlijk voor de partij van den koning verklaard had, onderging hij hetzelfde lot als de graven van Barlaymont, Mansfeld en Assonville enz. Men maakte zich, toen hij van Antwerpen te Brussel kwam, van zijn persoon meester, zette hem eenige dagen in een particulier huis en vervolgens in zijne eigene woning gevangen. Den 1sten November 1576 ontslagen, begaf hij zich naar Don Jan van Oostenrijk, in Luxemburg. Deze benoemde hem terstond tot zijn tweeden hofmeester en vervolgens tot zijn grootmeester en zond hem in 1578 naar Leuven, om een overeenkomst met de gedeputeerden van den raad van state aan te gaan. Toen die door de laatste verbroken was, keerde hij met zijne broeders Roger en Leonard naar Don Jan terug, en diende hem met zijn raad. Na den dood van Don Juan, den 1sten October van dat jaar, begaf hij zich naar Spanje. Na op zijn reis door Frankrijk aan vele gevaren te zijn blootgesteld, kwam hij te Badajoz, waar zich Philips II ophield. Deze benoemde hem weinige dagen later, in plaats van Jan de Vargas, tot ambassadeur naar Frankrijk. Te Vannes in Bretagne aangekomen, begaf hij zich naar Hendrik III te Blois en vervolgens naar de twee koninginnen te Chenonceau. Daar vernam hij, dat de hertog van Alençon zich aan het hoofd der opstandelingen in de Nederlanden wilde stellen, 'tgeen hij trachtte te beletten. Na het overlijden van dien hertog (10 Febr. 1584), smeekten Hendrik, hertog van Guise, de kardinaal Karel de Lorraine, zijn broeder en Karel, hertog van Mayenne, Philips II, zich met hen te vereenigen, om te beletten dat de kroon van Frankrijk, aan Hendrik van Bourbon, koning van Navarre, toen nog Calvinist, verviel. De koning gelastte de Tassi met de Guises te handelen, 'tgeen te Joinville in Champagne geschiedde. Daar werd het bekende tractaat, *de Ligue* genoemd, den 6^{den} Januarij 1585, gesloten en in naam des konings door de Tassi geteekend. Sedert ondersteunde hij met al zijne krachten *de Ligue*, tot dat hij den

1sten Mei 1598 te Vervins, in naam van zijn koning, met Hendrik IV den vrede teekende.

Nu verliet hij Frankrijk om zijne dagen in Spanje te eindigen, doch de koning beval hem, zich naar de Nederlanden te begeven, om de aartshertogen met zijnen raad ter zijde te staan. In 1598 benoemde hem Philips III tot gewoon ambassadeur aan het hof van Frankrijk. Hier wist hij zóó de genegenheid van Hendrik IV te winnen, dat deze hem zijn vader noemde. Evenwel naar rust verlangende, vroeg en verkreeg hij verlof naar Spanje terug te keeren. In Februarij 1604 verliet hij Fontainebleau, en hield zich omstreeks een jaar te Valladodid, waar Philips III zijn hof hield, op. Hij wilde zich hierop naar zijne commanderie van los Sanctos begeven, maar de koning verbond hem aan zijn persoon en benoemde hem tot krijgsraad. In 1609 gaf de koning hem verlof een halfjaar in zijne commanderie door te brengen. Aan het hof, toen te Madrid, wedergekeerd, werd hij krank en overleed nog in hetzelfde of in den aanvang van het volgende jaar, bij zijne huisvrouw Helène de l'Espinée, dochter van Henri de l'Espinée, ridder, heer van Soumaing of Soumagne, en Jeanne Naturel geen kinderen nalatende. Hij schreef: *Commentariorum de tumultibus Belgicis. Libri octo.* Deze zijn voor het eerst in 1743 uitgegeven door Hoynck van Papendrecht naar een handschrift der aartsbisschoppelijke bibliotheek te Mechelen. Zij loopen van 1559 tot 1598. Doch de twee eerste boeken bevatten als 't ware, een inleiding tot den jare 1577, die echter kort en verward afliep. Bij den aanvang van het derde boek, dat met 1577 begint, geeft hij te kennen, nu eerst aan het jaar gekomen te zijn, waarmede hij de geschiedenissen wil aanvangen. Hij geeft vervolgens een uitgebreid verhaal van de krijgsbedrijven tot 1593. Het 7de en 8ste boek is betrekkelijk tot den burgeroorlog in Frankrijk ten tijde der Ligue. De Commentariën zijn opgenomen in T. II, p. 11 der *Analecta Belgica.*

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 454; Sweertii, *Ath. Belg.*, p. 393; *Monum. Sepul.*, p. 292; J. Chifflet, *Marques d'Honneur de la maison de Tassis*, p. 101—128; Flaccio, *Généal. de la maison de la Tour*, p. 185—192; *Généal. de la famille de Colona*, p. 133; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 572; de *Praefatio* van Hoynck van Papendrecht vóór de *Commentaar* in *Anal. Belg.*, T. II, p. 11; Paquot, *Mém.*, T. XII, p. 258—267; de Wind, *Bibl. v. Geschied.*, bl. 296.

TASSIS (Jean Baptiste de) of de Tassi, verkeerdelijk door Wagenaar en anderen voor één persoon met den vorige gehouden, stond in dienst van Philips II en was een bekwaam veldheer. In 1572 werd hij met Quarebbe door Alva naar Dordrecht gezonden, om die stad voor den koning te behouden, doch vruchteloos, wijl zij 's prinsen zijde koos. De Tassis ontkwam, doch Quarebbe werd te Gorinchem tot aan zijn dood gevangen gehouden. In 1581 ontmoeten wij hem als luitenant van Billy in de Ommelanden, waar hij deel had aan de verovering van twee gewigtige schansen, Winsum en Warfum. In 1582 veroverde hij als overste onder Verdugo Steenwijk, dat hij uitplunderde en de burgers brandschatte. In 1583 deed hij van daar een uitval in de Veluwe, en verzekerde zich van twee sterke blokhuizen, vervolgens in Friesland, waar hij veel moedwil pleegde en het dorp Lekkum verbrandde. Ook te Zutphen, dat hij, deels door verraad, deels door gebrek aan goede wacht in September van dat jaar, overrompelde, hield hij zóó huis, dat de meeste burgers de stad verlieten. In 1585 bemagtigde hij de sloten Hackfort en Nieuwbeek, viel later in Gooiland, plunderde eenige dorpen en keerde naar Zutphen terug.

Nu moest Overijssel het misgeldde, waar hij het huis te Regleren en te Schuilenburg bemagtigde. Over de Veluwe naar Amerongen getrokken, raakte hij slaags met eenige staatsche troepen, onder den graaf van Nieuwenaar, van Villers en M. Schenk, die hij meest alle versloeg of gevangen nam. In 't begin van 1586 trok hij bij vriezend weêr in Friesland, ontmoette bij Roxum eenig staatsch volk, onder den overste Herm. van Malsem, met wien hij in gevecht kwam, waarbij de onzen 600 man aan dooden en gevangenen verloren. De invallende dooi deed hem, met achterlating van al zijne dooden en veroverde veldstukken, spoedig het land ruimen. Door 't verraad van Stanley (zie dit art.) maakte hij zich meester van Deventer. In 'tzelfde jaar (1587) was hij in 't leger van Parma voor Bonn, waar een kogel een eind aan zijn leven maakte.

Zie Bor, Hooft, van Meteren, Cerisier, Schotel, *Kerk. Dordr.* D I, bl. 47, 58; Kok, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

TATINGHOFF (J. F.) schreef: *Swanengezangh d. i. Laetste Predicatie van — Lijkpredicatie op hem d. M. F. Tatinghoff.* Amst. 1655. 2 d. 4°. Met portr. op den titel.

TATINGHOFF (Michael Frederick), predikant te Sardam, dichter uit het midden der 17de eeuw, van wien in 1669 in 12°. *Catechismus-citer*, eene berijming van Luther's *Kleine Catechismus* verscheen. Abcoude vermeldt ook zijn *Bijbels-Bloemhof*, 12°. en *Spreuken van Hippocrates.* 12°.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; Abcoude, *Naaml.*, bl. 395, *Aanh.*, bl. 208; *Nav.*, D. XIV, bl. 264; Rogge, *Pamfl.*, bl. 106.

TATMANS of TETMANS (Feycke), in 1538 geboren, was een man van groot aanzien in Friesland, en werd in de gewigtigste zaken gebruikt. In 1574 drong hij met meer anderen bij Robles sterk aan, om het gewest van het onderhoud van de Spaansche en Waalsche soldaten te bevrijden. Drie jaren later werd hij door de Staten van Friesland met Schelte Tjaerda en Marten van der Niilsten naar de Algemeene Staten te Brussel in gezantschap gezonden. Ook werd hij in dat jaar tot eene geldligting gelastigd. In 1578 tot grietman van Utingeradeel benoemd, was hij tevens substituut van Aengwirden. Hij behoorde onder de voorstanders van de Unie van Utrecht, en was in 1582 een van de staatsleden, gecommitteerd tot opneming van de rekeningen der ontvangers en rentmeesters der kloostergoederen, en in 1584 tot die van de landschaps-ontvangers. Toen in 1596 de Admiraliteit te Dokkum werd opgerigt, was hij onder de eerste Raden van deze benoemd. Hij overleed den 2den April 1601 en liet na ééne dochter bij zijne vrouw Popke, dochter van Sako van Rinia, grietman van Westdongeradeel, in 1541 geboren en den 26sten December 1611 gestorven. Beide woonden te Oldeboorn, waar zij ook begraven zijn.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.*, bl 411; *Wapenb. Andringa*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II, bl. 361: *Charterb.*, D. IV, bl. 42, 67; Winsemius, *Hist.*, p. 828; v. Sminia, *N. N. v. Grietm.*, bl. 329, 330; Kobus en de Rivecourt

TAUREL (André Benoit Barreau), den 6den September 1794 te Parijs geboren, ontving van Vincent en Guerin onderwijs in de teeken- en van den beroemden Bervic in de graveerkunst met zulk een goed gevolg, dat hij bij gelegenheid van den wedstrijd in de graveerkunst, in 1818 te Parijs gehouden, den grooten prijs verwierf. Vijf achtereenvolgende jaren bragt hij dientengevolge als pensionair aan de koninklijke academie te Rome door. In 1822 werd hij door koning Willem I naar Holland geroepen en aangesteld tot directeur van de graveerkunst en tot lid van den raad van bestuur aan de koninklijke academie van beeldende kunsten te Amsterdam. Daar graveerde hij het portret van Willem I, naar de schilderij van J. W. Pieneman, dat hij aan de koningin aanbood, die hem daarvoor een kostbaren ring met diamanten vereerde. Een dergelijk geschenk ontving hij in 1841 van de gemalin van koning Willem II voor het portret van dezen vorst, naar de schilderij van J. A. Kruseman. Tot de overige, door hem gegraveerde, portretten, behooren die van de vorstinnen Anna Polowna en Sophia, dat van keizer Nikolaas, ten voeten uit; die van Nicolaas Pieneman, Royaards, Prof. Suerman en Tollens. Zijn laatste werk was zijne vermaarde Catharina, voor de galerij te Florence en het portret van Prof. J. Bosscha, naar N. Pieneman, dat half voltooid gebleven is, dewijl hij, onverwachts in den nacht van den 12den Februarij 1859 overleed. Tot zijne leerlingen behoorden, behalve zijn beide zonen, Charles Edouard en Augustin, Couwenberg, Kaiser en D. J. Sluyter. Hij was lid der koninklijke Academie te Antwerpen, lid van het koninklijke Nederlandsch Instituut en ridder van de Eikekroon. Hij huwde Henriette Ursula Claire, dochter van den historieschilder Charles Thevenin, destijds directeur der koninklijke Fransche Academie te Rome, en later bewaarder van de prentverzameling der koninklijke bibliotheek te Parijs. Zij overleed in 1836 te Amsterdam, na hem vier zonen geschonken te hebben. In 1846 trad Taurel nadermaal in den echt met Augustine Deria, bij wie hij twee kinderen verwekte. Zij overleed den 17den April 1861, in den ouderdom van 48 jaren.

Zie Immerseel; Kramm; Muller, *Cat. v. portr.*

TAURINUS (Jacobus) werd in 1576 te Schiedam geboren, in 1600 predikant in 't Woud, in 1601 te Delfshaven en in 1605 te Utrecht. Hier vond hij ambtgenooten, die bij het meer en meer opwakkeren der kerkelijke twisten, voor het grootste deel de zijde van Arminius hielden. Ook Taurinus was die toegedaan en betuigde reeds in 1609 in een brief aan Uitenbogaert zijne verontwaardiging over de hardheid van Gomarus. Hij bleef echter geen werkeloos aanschouwer.

In 1615 had de Amsterdamsche kerkleeraar Jacobus Trigland *den rechtmatigden Christen* in het licht gegeven, waarin hij betoogde dat de bekende vijf artikelen, zoo als ze door de Remonstranten geleerd werden, niet geduld konden worden. Taurinus nam tegen dit geschrift de pen op (*van de onderlinge verdraagzaamheid*). In dit werk, waarin hij, onder goedkeuring der Utrechtsche Staten, Trigland wederlegd en op verdraagzaamheid aangedrongen had, klaagde hij, dat men te Amsterdam te veel aan onberaden ijver bot vierde. Zulks mishaagde de Amsterdamsche regeering zóó, dat zij het geschrift deed ophalen en het verkoopen er van verbood. Dit bewoog Taurinus tot het schrijven eener *Naarder opening* enz., 'twelk te Amsterdam gelijk lot als het vorige onderging. Intusschen gaf, wat toen in Amsterdam plaats vond, de geboorte aan eenige andere geschriften. Ook wordt hem het *zedig onderzoek van eenige handelingen in Gelderland* (1617) toegeschreven. In dit gewest namelijk had het hof zich met de Remonstrantsch-gezinde predikanten van Nijmegen zóó ingelaten, dat men aan zijne ingenomenheid met deze niet meer kon twijfelen. Veel meer opzien maakte hij door zijn *Weegschaal* in 1617, nadat de Engelsche gezant Dudley Carleton, in October van dat jaar, in de staten-vergadering eene redevoering had uitgesproken, waarin hij hevig tegen de Remonstranten uitvoer, op het houden eener nationale synode aandrong en de verdraagzaamheid der Hollandsche staten ten sterkste afkeurde. Getuigde dit stuk, dat reeds in November in het licht kwam, van Taurinus' vluggen geest, het bedokkende hem aan den anderen kant groot gevaar. De Engelsche gezant achtte zich zóó gehoond, dat hij de algemeene staten dwong, schoon niet zonder verzet van Holland, Utrecht en Overijssel, om hooge belooning uit te loven aan elk die den schrijver aanbragt. Gelukkig bleef deze verborgen en Taurinus daardoor voor het oogenblik gespaard. Het dreigend gevaar had echter geen genoegzamen invloed om hem tot rust te brengen. Een aantal geschriften, in 1618 uitgekomen, worden hem toegeschreven.

Weldra begonnen de zaken te Utrecht te veranderen, het verblijf werd voor hem aldaar gevaarlijk. Eerst vlugtte hij naar Gouda en van daar Amsterdam. Op scherpen toon werd hij ingedaagd. Hij nam de vlucht naar Antwerpen, en zou daar 23 September 1618, drie dagen na zijn aankomst, overleden zijn, zich op zijn sterfbed voor de schrijver van *de Weegschaal* verklarende, en een zwangere weduwe in kommervollen toestand achterlatende. Elders vond ik echter vermeld, dat hij op den vermelden datum te Bokhoven bij Heusden overleden en zijn ligchaam te Schiedam begraven is.

De volgende werken worden aan hem toegeschreven.

Copye van sekeren brief, daer inne beantwoort wort de.... Na-reden, die F. Hommius.... heeft gedaen in den Hooghlandsche kercke. Ghedruckt in de Mater Salem (Amst.). z. j. (1610). 4°.

Brand-Clock, ghegoten ten deele van de stoffe ghecomen wt de Camer der E. H. M. Staten soo der Geun. Prov. in 't ghemeyn, als in 't particulier van Hollandt, noodich ghetrocken in dese bedroefde vruchtbare tijden, der ghevaerlijcke, van ouds begravene nieuwicheden. z. pl. 1611. 4°.

Kleine wegwijser, gestelt door Gerard van Vrijburg. 1612.

Cleynen Wech-wijser, ghestelt tot onderrichtinghe der Eenvoudighen. Wtghegh. door Geeraerd van Vriburch. 1612. 4°.

Op een exemplaar op *Cat. Meulman*, 1013, wordt P. Bertius als autheur opgegeven.

Christelijcke ende nootwendighe verclaringhe, waerinne cortelijck ende deugdelijck verclaert wordt, wat in seecker formulier van eenicheyt met Godes H. Woort overeencompt. 1615. 4°.

Van de onderlinge verdraagsaamheit, die soo wel Predikanten, als gemeine Lidmaten niettegenstaende verscheidenheit van gevoelen in eenige Leerpoincten, met malkander in liefde behoren te onderhouden tegen Jacobi Triglandii (t' onrecht gewaanden) Recht gematigden Christen. Utrecht 1616. 4°.

Naarder opening dienende tot grondige aanwijsinge van eenige manieren van spreken, gebruikt bij Jac. Taurinus in zijn eerste deel van de onderlinge verdraagsaamheit gestelt aan de Eerentfeite, achtbare, wijse, descrete Heeren Schout, Burgemeesters, Schepenen en Vroedschappen van Amsterdam. Te Utrecht 1616. 4°.

Postbode 15 *Julij* 1616. S. N. 4°.

In-houdt van eenighe Brieven, aengaende de beroerten binnen Amsterdam onlangs voorgevallen. Met een discours aen alle goede Patriotten, uit het latijn vertaald. 1617. 4°.

Corte ende naeste ontdeckinghe van den luegen-geest onlangx verschenen in de uytgegeven „Antwoordt tot wederlegginghe van het discours over de Amst. beroerten." 1617. 4°.

Zedich onder-soeck van eenige handelingen in Gelderlandt in de maent Februarius, ter oorsaecke van seecker verschil tusschen de Predicanten voorghevallen. 1617. 4°.

Ernstighe Aenspraeck aen de Maeght van Hollandt, tot waerschouwinghe van alle goede Lief-hebbers der oude Vaderlijcke Vrijheydt. 1617. 4°.

Weegh-schael om in alle billickheydt recht te overweghen de Oratie van Dudley Carleton, Ambass. van Gr. Britt; geh. in de Verg. der Staten-Generael. 1617. 4°.

Bij Placcaat van 16 Dec. 1617 „als een diffamatoir boekske streng elijck verboden. Zie Vreede, *Inleid. tot eene gesch. d. Ned. diplomatie.* 2de ged., 1ste st. bl. 326. *Cat. d. Pamfl. v. Meulman* 1252 en aangeh. schrijv.

Nasporing, hoe, ende in wat manieren de Prince van Orangien, hooghloff. memorie, de bescherminghe deser Landen heeft aengenomen, om de Nederlandtsche Belijdenisse te maintineeren. 1617. 4°.

Notulen ofte Aenmerckingen op het af-scheydt der Predikanten van Nimmegen, ghegheven bij den E. Raedt ders. stadt, op den 8 *April* 1618. 1618. 4°.

Reuck-appel af-ghevende den lieffelijcken geur van de daden der Princen van Orangien Teghen de quade lucht onlanghs veroorsaeckt door het opdoen van een spore tot verdedingh van de op-rechte na-sporingh. Gestelt door een Liefhebber der Nederl. vriiheydt. Philadelphi, 1618. 4°.

Den Vraegh-al, inhoudende ettelijcke Questien ofte Vraghen om daer op te hebben een bondigh Antwoordt. 1618. 4°.

Notities op het afscheyd der predikanten van Nijmegen, gegeven den 8 *April* 1618.

Wat Wonder-Oudt-Nieuws dienende tot claer, ende onwederleggelijck bewijs, hoe de Remonstr. Predicanten reysen en rossen. 1618. 4°.

Bloem-potgen van verscheyden bloemen ghepluckt uyt den Hoff van de Geldersche Contra-Remonstranten... Door Theophilus Phileleutherus. 1618. 4°.

Zie Cattenburg, *Bibl. Remonstr.*, bl. 127; Brandt, *Hist. de Reform.*, D. II (Reg.); Regenboog, *Hist. d. Rem.* (passim); van Rhenen, *Naaml. d. Utr. predd.*, bl. 81; Paquot, *Mém.*, T. III, p. 620 suiv.; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Herv. kerk*, D. II, bl. 217, *Aant.* 117; J. Tideman, *Rem. Broeders.*, bl. 209, 252, 253, 298, 308; Glasius, *Godgel. Ned.*; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. X, bl. 182, 259; Kist en Royaards, *K. A.* (1ste Ser.), D. VII, bl. 5, 196, 219, 228, 235; Rogge, *Rem. Pamfl.*, bl. 115; Dodt, *Archief*, D. VI; van Doorninck, *Pseud. en Anon.*, (Index); Tiele, *Pamfl.*, D. I, bl. 120, 153, 155, 156, 159, 161, 163, 213, 220; *Nav*, D. X, bl. 356; Jöcher; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TAURINUS (Johannes), predikant te Delft 1609, 's Hage 1618, geschorst 1618, bij de contra-remonstranten te Maasland 1619.

Hij schreef:

Bedenkingen over de Samaritaansche vrouw. Delft. 8°.

Copye. Door Taurino wert afgevraecht enz. 1618.

Zie Brandt, *Hist. d. Reform.*, D. II, bl. 916, v. 937—940; Rogge, *Bibl. v. Rem. geschrift.*, bl. 137.

TAUSONS (J.)

schreef drie stukjes tegen van den Honert en Berendregt. Amst. 1740. 3 st. 8°.

Herinneringen over de algemeene genade jegens J. van den Honert. Amst. 1739. 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 355.

TAVERNIER (Am.) schreef: *Eenen gheestelijcken A. B. C. ghetogen wt de Psalmen van David, zeer nut.... allen Christen menschen ende sonderlinge den jongen scholieren ghepr. Thantwerpen bij Ameet Tavernier, Lettersteker.* s. d. 4°. oblong.

TAVERNIER (Hendrik), in 1732 te Haarlem geboren, ontving van Jan Augustini onderwijs in de schilderkunst, werkte eerst in de behangselfabriek van zijn meester en later op zich zelven. Hij teekende landschappen, veelal naar de natuur, met sapverw en O. I. inkt. Hij overleed in zijne geboortestad in 1807. Zijne afbeelding met punthoed en steek is, waarschijnlijk door C. van Noorde, in prent gebragt.

Zie Immerzeel; Kramm; Muller, *Cat. v. portr.*

TAYAERT (Lievin). Ofschoon te Gent, in de 16de eeuw geboren, hield hij zich voornamelijk in Holland op, waar hij handel in schilderijen dreef. Immerzeel noemt hem onder de schilders.

TAYNS of TAY (Johannes), predikant te Zuidland (1583), Brouwershaven (1591), Nieuwenkerk aan den IJssel (1615), Nieuwpoort (1619), overleden in 1630.

Hij schreef:

Proeve van de leere der wederdooperen, in dewelcke de dwalingen der wederdooperen wt haer eygen schriften worden voor de oogen gestelt, in elf poincten. Daerbij een corte wederlegghinge. Bij een vergadert wt de de disputatie 1597 tot Leeuwaerden gehouden van J. Tayo. Met een voorr. van de beproevinge der geesten. Tot Leyden bij Jan Claesz. Dorp 1601. 8°.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 66, 93, 117; Rogge, *Bibl. v. Conrarem.*, bl. 10.

TAYSES (Dirk Jacobsz).

Men heeft:

Journaal en Daghregister van Dirk Jacobsz Tayses Avontuurlijke Reijse in Groenlandt gedaan met het schip de Dam, in 't Jaar 1710. Uitgegeven en door den druk gemeen gemaakt door Willem Pietersz Prost, Stierman van tvoorschreeven schip de Dam. Amsterdam bij Karel van Rijschoten, Boekverkooper op Water bij de Nieuwe Brug, in de Delfse Bijbel. 1711. *Boekhouder van dit schip was Jacob Gijsbert Ommekomme van Zaandam.*

TAYSPELS (G.) schreef:

Heylige Minnestuypen. 'sGrav. 1665. 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 354.

TECKMANNUS (A.)

schreef:

Bedenkingen over de algemeenheid der verdiensten Christ. 4°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 355.

TEECKMAN (Jan Theodorus), regtsgeleerde en dichter, vriend en kunstbroeder van Daniel Willink.

TEELLINCK (Cornelia Eeuwouts), eene godvruchtige jonkvrouw te Zierikzee, uit een deftig geslacht, schreef:

Een corte Belijdenisse des gheloofs, voormaels schriftelijk overghegeven, den kercken-raedt binnen Zierickzee, door Cornelia Eeuwout Teelinx-Dochter, oudt wesende negenthien jaren. Ende eenige jaren naer haer overlijden in druck uytgegeven bij Susanna Eeuwout Teelinx-Dochter, haer suster. Mitsgaders sommige andere leersame en stichtelijke stuckens, bij deselve Cornelia in rijm gestelt. En nu voor de tweede mael na haar eygen handt-schrift oversien, ende verbetert tot Zierickzee. Ghedruckt bij H. van der Hellen, door J. Keyser. 1616. 8°.

Dit werkje in 1625 ten 5de maal gedrukt, heeft Adriaan Hoffer, rentmeester-generaal beooster Schelde, met een gedicht vereerd. Zij huwde later Antoni Lammers van Antwerpen, die omtrent twee jaren later stierf. Zij overleed omtrent vijf weken daarna, in het 23ste jaar haars ouderdom.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 327 volgg.; Hofferi *Poëm.* bl. 195; Verwoert; van der Aa, *N. B. A. C. Wb.*

TEELLINCK (Ewout), zoon van Joost Ewoudsz Teellinck, raad van State der vereenigde Nederlanden, en Janneke Jansse, te Zierikzee geboren, was eerst burgemeester zijner geboortestad (1598, 1602), en sedert den 22sten November 1603 ontvanger-generaal van Zeeland. Hij beoefende de godgeleerdheid. Voetius noemde hem: *eximius et pius politicus, in scripturis si, quisquam, potentissimus; vir qui multos theologos docere potuit.* Hij huwde: 1° Clara Cau, zuster van Nicolaus Cau, die hem 2 kinderen, Elizabeth en Bartholomeus, schonk; 2° Helena van Zuydland, bij wie hij ééne dochter, Clara, verwekte; 3° Susanne Resen. Hij overleed in 1629. Zijne afbeelding is in plaat gebragt. Hij schreef anoniem, en pseudoniem, onder den naam van Irenaeus Philalethes, en reeks van geschriften, zoo als:

Vyer en Wolkcolomme, lichtende dag en nacht. Amst. 1622.

Philomater of Christelijcke samensprekingen van 't Recht der Kercken en kerckelicke saken. Middelb. 1616.

Querela Patriae, ofte klachte des Vaderlandts over de tegenwoordige swaaricheden door ettelijcke en etterlijcke nieusgesinde leeraars in den Lande van Hollandt verwekt door Alezius Philopater. Amst. 1617.

Christelijcke klachte van eenige godsalige luyden, over hare onvruchtbaarheyd in het ware christelijck leven. Middelb. 1618.

Querela Ecclesiae ofte clachte der kercke aan de overheden ende dien, des godd. woorts, over hare swaricheden. Door Ir. Philaletium enz. 1617. Er verschenen in dit jaar 7 drukken van dit werkje.

Andere clachte der kercke aan eenige overheden des landts, over den grouwel tot Alckmaer uytghebroet waer in oock de wederklaghe beantwoordt werdt enz. 1617 twee drukken in dit jaar.

Cleophas ofte christel. ghespreck van twee discipelen gaende nae Emaus., waer in gehandelt wert van het oochmerck deser kerckgeschillen enz. 1617.

Derde klachte der kercke teghens den kerfstock der Remonstranten. Door Is. Philaletium. Waer in oock de Scheltredenen in de voorr. van de Noodighe antwoorde werden beantwoordt. 1618. 3 drukken in hetzelfde jaar de laatste verb. en verw.

Klauwe van de beeste ofte teeckenen der Antichrist enz. 1619.

Boheemsch geluyt, ofte gespreck over het Boheemsche wesen ende de oorloge daer ontrent ontstaen enz. 1625.

Mispa ofte christ. gespreck van het rechte gebruyk des algem. vasten-biddaghs enz. 1621. 2de dr. 1624.

Een hardt bode brengende quade tijdinge uyt Boëmen enz. 1621.

Een Creupele bode, brengende tijdinge uyt Boëmen enz. 1621.

Babylon ofte ontdeckinge van het antichristelijke rijck. 1621.

Amos of de scender Israëls, ontdeckende de gelegentheyd van 't Gereformeerd drouvig Christen wesen, al de werrelt door en insonderheyd onses Landts en der Kercke hier te Lande. Middelb. 1625.

De Wachter brengende tijdinghe van de nacht, dat is van het overgaen van Breda. 's Hage 1625.

De tweede Wachter enz. dat is van het overgaen van Breda. Ibid. 1625.

De derde Wachter enz. dat is van de verstroyinghe van onse vloot voor Duynkerkke. Ald. 1625. Alle in quarto.

Sulamith of Baniere des vredes. Amst. 1621. 8°.

Basuyne des heyligen oorloogs der Openbaringhe v. Johannes tegen den groten Antichrist, den Roomschen Paus. 1622. 4°.

Bileam ofte den blinden papist, dat is, een christ. t'samensprekinge, daer in ontdeckt werden de snode grepen, die de paepsche leeraers gebruycken. Door Philalethum Zembial. Amst. 1621. 4°.

Thekel. 8°.

Isachar. 8°.

Zie M. Teelinck, opdragt van W. Teelinck's *Worstelinghe eens Bekeerden sondaers*; Boxhorn, *Chron. v. Zeel.*, D. I, bl. 465; Smallegange, *Chr. v. Zeel.*, D. I, bl. 427, 507; G. Voetii *Bibl. stud. Theol.*, p. 198, 211; *Exercit. piet.*, p. 60; V. Flaccius, *de script. Pseudon.*, p. 395, 503; La Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 196; Hoffer, *Poëm.*; Glasius, *Godgel. Neerl.*; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.*; v. Doorninck, *Pseud. en Anon.*, N°. 243, 378, 394, 697, 736, 737, 1057, 1063, 1652, 2331, 2452, 2460, 2464, 3024, 3586, 3776, 3777, 4295, 4350, 4295, 4350, 5205, 5231; Rogge, *Pamf.*, bl. 236; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

TEELLINCK (Johannes), zoon van Willem (die volgt), werd te Middelburg geboren, en, na voleindigde studiën, proponent en omtrent 1642 predikant te Wemeldingen in Zuid-Beveland. In 1646 werd hij ook voor een tijd predikant bij de Engelsche gemeente te Middelburg, en in 1649 in de Nederduitsche kerk te Vlissingen beroepen, waar hij twee hervormingen daarstelde. Hij wist namelijk bij de overheid te bewerken, dat er Zondags op de groote markt geen vleesch werd verkocht en de poorten op dien dag gesloten bleven, blijvende alleen het klinket voor de reizigers open. In 1654 werd hij

te Utrecht beroepen en den 14den Januarij 1655 aldaar met C. Gentman bevestigd. Hier raakte hij in onmin met de overheid, met dat gevolg, dat hij den 19den Julij 1660 met zijn ambtgenoot Abraham van de Velde Utrecht moest verlaten. Kort daarna is hij te Arnemuiden, voorts in December 1660 te Kampen en in 1663 te Leeuwarden beroepen, waar hij nog in datzelfde jaar, na slechts eenmaal gepredikt te hebben, overleed.

Hij huwde 1° met Geertruyd van Helmond, 2° met jufvr. Heykoop, 3° met jufvr. de Voogd. Uit dit laatste huwelijk zijn twee dochters gesproten, waarvan de een huwde met eenen le Grand, een Hamburger, groot koopman te Amsterdam, later boekhouder-generaal van de kust van Guinée, wiens kleinzoon, predikant te Westsouburg, zich (daar het geslacht der Teellincks was uitgestorven) Teellinck le Grand schreef. Volgens Aitzema was hij een man van groote welsprekendheid.

Hij schreef:

De vruchtbaermakende wijnstock, Christus. Campen 1660.

Christus in den Christen blijvende, zynde het tweede deel van den vruchtbaermakenden wijnstock Christus. Ald. 1666.

Den Christen uyt Christo vruchtbaerheydt treckende, zijnde het derde en laetste deel van den vruchtbaermakenden wijnstock Christus. Ald. 1667. 8°.

Zie Vrolijkhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 123; de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 169; Aitzema, *Saken van staat en oorlog*, D. IX, bl. 1051—1061; G. Brandt, *Dagw. der geschieden.*, bl. 862; Rogge, *Pamfl.*, bl. 163; Wagenaar, *V. H.*, D. XIII, bl. 52, 53; van Rhenen, *Naaml. v. Utr. predd.*, bl. 43, 47; Schotel in *Zondagsblad voor jong en oud*, D. I; Glasius, *Godgel. Ned.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TEELINCK (Joos), „van oud Zeelandsch bloed", zoo als Smallegange schrijft, zoon van Ewout Teellinck, was in 1574, 1576 en 1577 burgemeester van Zierikzee, onderteekende, in die betrekking, namens Zeeland, de Unie met Holland en werd in 1579 gecommitteerde Raad van Zeeland. Leicester benoemde hem tot commies bij de kamer van finantiën, die hij in 1586 oprigtte. Hij had zitting tot in 1594, wanneer hij voor het laatst onder de leden van dat collegie gevonden wordt. Zijn opvolger, M. van Cruyningen, is niet voor 1597 benoemd. Hij was een ijverig en getrouw staatsman. Hij huwde Johanna Jans, die hem acht kinderen schonk, onder welke Ewout (die voorgaat), Willem (die volgt).

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Bor, *Nederl. oorlogen*, D. II, bl. 721, 892; van Oosterzee, *Willem Teellinck* in *Jaarb. v. Zeel.* 1853; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Scheltema, *Staatk. Ned.*

TEELINCK (Maximiliaan), broeder van den vorige, den 26sten April 1602 te Middelburg geboren, werd eerst predikant in de Engelsche kerk te Vlissingen, daarna te Zierikzee, vervolgens te Middelburg (1640) en overleed aldaar den 26sten Nov. 1652. Vondel vervaardigde op hem twee bittere hekeldichten, waarvan het een *d'Oproerigheit van Maximiliaan Teeling*, werd beantwoord door *Antwoort aan den Paepschen Poëet op 't nevenstaende* (zij werden nevens elkander gedrukt, uitgegeven) *Gedicht*, door la Rue opgenomen. Ook Jan Vos gaf in 1660 een steekschrift, getiteld *de Mot in 't vosseuel*, tegen hem in het licht.

Hij schreef:

Vredepredicatie, uytgegeven voor de vrije Nederlanders. Amst. 1648. 12°.

Grondigh Bewijs dat het den Christelicke Magistraet ongeoorlooft is in plaetsen, daerover zij te gebieden hebben, de Paepsche superstitien ende afgoderijen toe te laten enz. Ald. 12°.

Christelicke onderwijsinge in de leerstukken des Geloofs tot bericht van die haer ten H. Avondtmael willen begeven. Middelb. 1652 en met een bijgevoegde *voorrede ter aanprijzing van dit werkje.* Midd. 1664. 8°.

Vrijmoedige Aenspraeck aan sijn Hoogheyt, de Heere Prince van Oraengien etc., gestelt tot Waerschouwingh en noodige opmerkingh in den verwarden en kommerlijcken standt van ons lieve Vaderlandt. Middelb. 1650. Amst. 1672. 4°. Van dit boekje zijn 5 uitgaven.

Onderrichtinge van Mr. M. Teelinck, aengaende de vrijmoedige aenspraken enz. 1650.

Grondighe verklaring over de Thien geboden ende het Gebed des Heeren. Middelb. 1639. 4°.

Het laatste deel van zijne vaders *Huisboek over den Catechismus.*

Voorts gaf hij verschillende werken van zijn vader uit, waaronder de opdragt van W. Teellincks *Polityeken christen aen Willem Prince van Oraengien*, het meeste gerucht heeft gemaakt.

Hij huwde Susanna Bagaart.

Zijne afbeelding is door J. Suyderhoef n plaat gebragt met dit onderschrift:

Dus was Teelincks sedich wesen,
Wiens geswint en vlugh verstant
Boeck op boeck seer nut om lesen
Plaght te geven van sijn handt,
Rijck in deughden, trou in leeren,
Vol van ijver, groot van raedt,
Onvermoeydt in 't werck des Heeren
Kloeck in 't stuiten van het quaedt.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 171; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkh.*, bl 327; Vondel, *Poëzij*, D. II, bl. 223; *Palamedes, Hekeld.*, bl. 72 (8°); J. Vos, *de Mot in 't vossenvel*, bl. 72; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Kist en Royaards, *Archief*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Rogge, *Pamfl.*, bl. 160; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 509.

TEELLINCK (Theodorus), broeder van Johannes en Maximiliaan (zie vroeger).

Gaf met J. Teellinck in het licht:

Wraeck-sweert, bepleytende het recht van Gods verbondt, door W. Teelinck, verbetert d.d. Th. en J. Teellinck. Tot Utr. 1655. 12°.

Adam Rechtschapen, wanschapen, herschapen, door Mr. W. Teellinck. In 't licht gegeven door d.d. Th. ende J. Teellinck. Tot Utr. 1659.

Zie Rogge, *Pamfl.*, bl. 163.

TEELLINCK (Willem), zoon van Joos en Johanna Jans, in 1580 te Zierikzee geboren, werd opgevoed tot de regtsgeleerdheid en begaf zich, naar het gebruik dier dagen bij jongelingen van aanzien, tot voortzetting zijner studiën, naar Frankrijk, waar hij den 28sten September 1603 aan de toen beroemde universiteit te Poitiers tot doctor en licentiaat in de beide regten werd bevorderd. Niet lang daarna stak hij naar Engeland over en kwam daar in aanraking met eenige Piëtisten, Dodd, Hildersom en anderen. Deze boezemden hem zóó hooge ingenomenheid in met godsdienstige oefeningen en afzonderingen, dat hij met bijzonderen ijver deel nam aan de vereenigingen te Bambury en elders. Welhaast ontstond bij hem neiging om door het christelijk vuur, dat hem ontgloeide, ook anderen te verwarmen. Doch hiertoe besloot hij niet met overijling. Naar de denkwijze dier tijden hielden zijne geestverwanten in Engeland eenen vast- en bededag, opdat hun het welbehagen van den Heer mogt openbaar worden. Het gevolg was, dat Teellinck predikant zou worden. Spoedig reisde hij, na een zevenjarig verblijf buiten 's lands, huiswaarts en oefende zich aan de Leidsche Hoogeschool met ijver onder Trelcatius in de godgeleerdheid. Spoedig trad hij ter zijner oefening op en „proponeerde" zoo in het Fransch als in zijne moedertaal, en werd, na eenigen tijd ten huize zijner moeder (zijn vader was overleden) vertoefd te hebben, den 4den October 1606 tot leeraar bij de toen nog gecombineerde gemeenten van Haemstede en Burgh beroepen. „Hier (dus verhaalt zijn zoon Maximiliaan) bediende hij zeven jaren zijn ambt met groote vrucht, door den zegen des Heeren, zoodat, daar de ingezetenen dier plaats, die, voor zijne komst, voor de roekelooste van 't gansche eiland gekeurd werden, daarna de ijverigste en godzaligste bevonden werden." In 1613 werd hij te Middelburg beroepen. Hier stichtte hij zestien jaren met mond en pen, maar vooral door zijn christelijk voorbeeld, de gemeente, tot dat hij, den 8sten April 1629, in den ouderdom van 50 jaren overleed. Uit zijn huwelijk met Martha Angelica Greendon, werden vijf kinderen geboren, Maximiliaan, Theodorus, Maria, Johannes en Jenneke (over de beide eersten hebben wij vroeger geschreven). Zijn zoon Johannes huwde Veronica de Huybert, dochter van Anthony de Huybert en Genoveva van der Lisse, die hem drie kinderen schonk (Justus, Johanna, Maria).

Talrijk zijn de geschriften van Willem Teellinck. Ofschoon die, volgens Ypeij, eene kleine bibliotheek vormen, meldt zijn zoon Maximiliaan, dat zijn vader nog 127 onuitgegeven boeken heeft nagelaten. Van de uitgegevene heeft

Franciscus Ridderus, predikant te Rotterdam, een geordend overzigt gegeven, onder den titel *De mensche Gods*, Hoorn 1656. 4°.

Zeer gezocht en geacht was hij als kanselredenaar. Voetius, die hem twee of driemalen hoorde, verklaarde sedert dien tijd gewenscht te hebben, dat hij en alle leeraars die predikwijze mogten navolgen. Zijne leerredenen getuigen van diepe kennis des bijbels en mogen in dit opzigt schriftmatig genoemd worden. De stijl is, in vergelijking met anderen in die dagen, eenvoudig, duidelijk en krachtig. Als bijbeluitlegger was hij niet zonder verdiensten, gelijk o. a. bleek uit zijne, ook door Voetius geprezene, aanteekeningen op den Pentateuch en andere historische boeken van het O. T.

Den grootsten roem behaalde hij echter als asceticus. Onschatbaar nut stichtte hij met zijn onvermoeid aandringen op een christelijk leven, en men kan zulks niet genoeg waarderen, al acht men ook zijne in Engeland opgedane gestrengheid, b. v. ten aanzien van den zondag, de boet- en vastedagen, van overdrijving niet vrij te pleiten. Bij Teellinck is het christendom geheel en al de godsdienst des dagelijkschen levens, zoodat hij er alles, zelfs het huiselijk leven, op te huis brengt. Voetius noemde hem den gereformeerden Thomas à Kempis. Tot zijne vrienden behoorde o. a. Jacob Cats, die hem eenige zijner gedichten wijdde. Zijne beeldtenis, vóór sommige zijner werken geplaatst, stelt hem op een en veertigjarigen leeftijd voor, een ander vertoont hem in den ouderdom van 50 jaren. Ook vindt men zijn afbeelding voor zijne korte levensschets door H. M. C. van Oosterzee.

Zijne schriften zijn:

Philopatris ofte christ. bericht hoe men staetsaecken soude moghen gheluckelick vytvoeren enz. 1608.

Ontdeckinge des vermomden Balaams, dat is, grondich bewijs van de nieticheyt des vrijgheleyde tot het begaepen der paepsche afgoden. Middelb. 1611. 12°.

Eubulus ofte Tractaet vervatende verscheyden aenmerckinghen over de teghenwoordighe staet onser christ. ghemeynte, midtgs. een ghetrouwe bericht, hoe dat men de swaricheden onder ons geresen, best soude mogen blijven weeren. Middelb. 1616. Utr., 1657 4°.

De principaelste materien zijn cortelick voorghestelt, rechts nae den toeeyghen Brief. Middelb. 1617, 1653.

Den christlijcken leytsman, aenwijsende de practijcke der warer bekeeringhe, onder de geleghentheyt van eenen religieusen vast- en biddach, voor-ghestelt, waer in wijdtloopelijck verhandelt wert, hoe dat het werck der warer bekeeringe, bequamelijck soude mogen aengevangen ende voltrocken werden. Middelb. 1618.

De volstandigen christen, voor-ghestelt in dry tractaten. Het eerste vervatende de wonderbaerlijcke overwinninge, die de ware christen behout tegen alle creaturen. Het tweede, aenwijsende drie poincten, daerop te letten staet om een recht oordeel te strijcken over de leere van de volstandichcyt niet alleen meer troostelijck is, maer oock meer dienstich tot vorderinghe van de ware godsalicheydt. Middelb. 1620.

Den Spieghel der sedicheyt, daer in alle soorten van menschen, haer selven besiende, bemercken mogen, oft sij oock niet gewecken zijn van de eenvoudicheyt, die sij in hare cleedinge behoorde te betrachten. Middelb. 1620. 8°. 1651.

Liefden-dwaack, ofte de vriendelijcke cracht der liefde Christi, daer door alle ware christenen tot den dienst Chr. veerdich werden. Voorghestelt in een pred. over 2 Cor. 5 *vs.* 14. Middelb. 1620. 8°.

Zions Basuyne tot bekeeringe. Middelb. 1621. 4°.

De weg der Zaligheid. Middelb. 1620. Twee vraagboekjes verschenen onder dien titel. Zij schijnen uittreksels uit zijn *Huisboek* te zijn, in 1618 uitgegeven.

Balsem Gileads voor Zions wonde. Voorghestelt door W. T. Middelb. 1622, 1629 4°.

Zephaniae Waerschouwinge, om te voorcomen den ondergang Jerusalems oock passende op de tegenwoordige gelegentheijt onses vaderlants. Middelb. 1623. 4°.

Nieuwe historie van den ouden mensche, daer in verhandelt wert het leven ende sterven van den ouden mensche ende hoe daer uyt de doot des ouden menschen, de nieuwe mensche opstaet ende voortcomt, ende welcke de gelegentheyt sij des nieuwen mensches, die daer blijft levende in den eeuwicheyt. Middelb. 1623.

Van de doot een ware beschrijvinge end tegen de doot een goede bereydinge. Middelb. 1624. 8°.

Gesonde bitterheyt voor een weelderighen christen, die gheerne kermisse houdt, tsamen gevoeght wt het achtste capittel van den eersten Send-brief Pauli tot die van Corinthen. Middelb. 1624.

Sleutel der devotie, ons openende de deure des hemels. Uyt ghewrocht door W. T. t'Amst. 1624. — *Den lesten druck, waerin de schrift. nae de nieuwe oversettinge gestelt zijn, verbetert door dd. Theod. en Joh. Teelinck* v. d. m. Utr. 1655.

Gods hand ter straffinge en ter verlossinge. Middelb. 1624. 4°.

Geestelijcke Couranten voor dit loopende quaertier-jaers, over de swarigheden die ons de voorleden somer getroffen hebben. Bijeengestelt door enz. 16°.

(Gesprekken tusschen een patriot en een postbode).

Voorlooper tot de nae-volgende tweede geestel. Couranten enz. 1626.

Tweede geestelijcke Couranten. 1626.

Christi waerschouwinge, om voor te comen het weeren van onsen candelaer uyt zijne plaetse. Amst. 1626.

Bueren-kout ofte t'samen-spraeck vervatende thien stichtelijcke ghespraken van religions saken, vol trouwe waerschouwinghen teghen verscheyde vergrijpingen hedensdaeghs in swange gaende. Desen lesten druck is van vele grove fouten verbetert. Tot Rott. 1645. 8°.

Den hoeck-steen van het oude en nieuwe Testament, ofte stichtel. verklaringe van de propheet Maleachi, sijnde de laetste propheet van 't ouden ende het eerste beghinsel van 't nieuwe Test. Uitgegeven door sijn sone M. T. Amst. 1645.

Timotheus ofte ghetrouwe waerschouwinge tegen het verdrietelijck begrypen der afgoden der Papisten, 'twelck bij vele van de gereformeerde seer onbedachtelijck gepleeght wert in Brabant ende Vlaenderen, bij stilstant van wapenen. Hier wert oock verhandelt de genegentheyt die allen hebben tot d'afgoderijen, de sware straffen die het christendom getreft hebben om der afgoderijen wille, mitsg. de kracht der dwalingen in de beelden. Den derden druck, verm. met een aensprake. Tot Dordr. 1648. 8°. De 2de dr. verscheen in 1611.

Wraek-swaert, bepleytende het recht van Godts verbondt door bloedige oorlogen, diere tijdt, bleecke pestilentie. Voorgesteldt uyt Levit. 26 *vs.* 23, 24, 25, 26. Mid., 1624. 4°. *Den laetsten druck, waer in de schrift-plaetsen nae de nieuwe oversettinge gesteldt zijn, ende oversien ende verbetert, door Th. en J. Teelinck.* Utr. 1658. 12°.

Adam rechtschapen, wanschapen, herschapen. Dat is: een naeckte ontdeckinghe van de ghelegenheyt des mensches in zijn driederley staet, namelijck der onnooselheyt, der dorventheyt ende der wederoprechtingde. In 't licht gegev. door dd. Th. ende J. Teellinck. Utr. 1659.

Ordre van W. T. geconcipieert, om in sijn huysgesin te betrachten enz. Uytr. 1660.

Bedenckelicke t'samen-spraecke, raeck. de gelegentheydt deses tijts. Door een dien. des g. w. in Zeelandt. Hier is bijgev. het 8ste *gespreck van de Bueren-kout, uytgeg. door Mr. W. T.* 1664.

Betrachtingen eener zondaars, die hij gehad heeft in den angst zijner wedergeboorte, dienstig om te vorderen de bekeeringe van de doode werken tot den levenden God en tot een hartsterking tegen alle wereldsche droeffenisse. Door Mr. W. T. Middelb. 1629. Vliss. 1653. Met een *voorrede* van R. W. Duin, bed. des H. Evang. Amst. 1841. 8°.

Ontdekking van de vierderley staat van een mensch. 4°.

Worstelinghen eenes bekeerden zondaars, over Rom. VII, vs. 4. Vliss. 1631. 1650 4°.

Professie van de menschwordinge Christi. Dordr. 1650. 8°.

Spiegel der Zeedigheid. Dordr. 1651. 8°.

Zimson Held Gods. Uytr. 1658. 8°.

Lusthof der Christel. gebeeden. Amst. 1672. 12°.

Geestelijk cieraet van Christi Bruyloftskinderen, of Practijcke des Avontmaels.

Oogesalve. Dordr. 8°.

Van 't begraven der Afgoden der Papisten waerschouwing. 8°.

Nieuw Jerusalem. Dordr. 1645. 8°.

Den gebaanden weg der zaligheid. 8°.

Van den staat eens christens. 8°.

Kole van den altaar tot verwarminge van de Lauwen. Amst. 1627. 8°.
Getrouwe waerschouwinge. 8°.
Liefden dwang. Amst. 1637. 8°.
Van de liefde Christi over 2 Corinthen V vs. 14. 8°.
Tijdwinninge. Midd. 1629. 8°.
Berigt hoe sig selven in siekte te dragen. 8°.
Aanmaninge eens christelijke ziele. 8°.
Onderwijsinge door A. v. d. Velde. 8°.
De staat van een Christen. Amst. 1657. 8°.
Houweel des Geestes. Amst. 1648. 8°.
Getrouw berigt in krankte. Amst. 1622. 12°.
Christelijke oeffeningen. Amst. 1622. 8°.
Waare christelijkheid. Dordr. 1665. 8°.
Samenspraek tusschen Christus en Maria. 12°.
Getrou bericht in geval van zieckten.
De christelijcke Leijdtsman over den vast- en bededagh.
De volstandighe christen in dry Tractaten.
Davids wapentuijgh.
Weeghschale des Heylichdoms.
Rustplaets des Ghemoets.
Christelijcke Aenspraecke aen alle opsienders.
Nieuwe Historie van den ouden mensch.
Hemelsche openinghe van de zegelen des Verbonds.
Politijcken Christen over Ps. 101.
De nieumaker en sijn nieu werck.
Samenspreeckingh van de kracht des christelicken ghe.loofs.
Samenspreeckinghe om wel te leeren bidden.
Gheestelijcke oeffeningh vert. uit het Eng. van W. Wathely.
Over Maleachi. Amst., 1645. 4°.
Noodwendig vertoog van den bedroefden Staet van Gods volk. Middelb. 1650. 4°.
Ecce homo of ooghensalff over 't lijden Christi.
Davids Dankbaarheydt.
Houwelijcks Predicatie, uit het Eng. van W. Wathely overgheset met een gulden Cleynoot van twaelf Christelijcke plichten.
Laetste Predicatsien, vervattende een heylsame onderrichtingen voor alle Rijcke deses Werelts.
Tijdwinninghe, 1 *Maand Januarij* / 〃 2 〃 *Februarij* / 〃 3 〃 *Maart* } 1629.
Alle godgel. werken. Uytr. 1662. 3 dln. 4°.
Huisboek ofte eenvoudige verklaring en toeeigening van de voornaamste vraagstukken der Nederlandschen christelijken Catechismus. Middelb. 1650. 4°.

Zie Boxhorn, *Chr. v. Zeel.*, D. I, bl. 465; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 424; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 507; de la Rue, *Gel. Zeeland*, bl. 193, 202; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Koecher, *Hist. d. Heidelb. catech.*, bl. 319; van Alpen, *Hist. d. Heidelb. catechismus*; Schotel, *Geschied. v. d. Heidelb. catechismus*; van Alphen, *Prol. oecon. catech.*; Voetius, *Bibl. stud.*, p. 193; G. Amesius, *Vijf boecken over de conscientie opdr.* (volgens de vert. van C. van Wallendal); Ypey en Dermout, *Gesch. d. Herv. kerk*, D. II, bl. 310 (aant. 359); Ypey, *Kerk. gesch. der 18de eeuw*, D. VIII, bl. 302, 303; *Bescheiden kerkhervormer*, bl. 10; Kist en Royaards, *Kerk. Archief* (eerste serie), D. VI, bl 274, (tweede serie) D. II, bl. 176; D. III, bl. 236; D. IV, bl. 214, 235, 255; D. VIII, bl. 62; D. IX, bl. 56; Schotel, *Openb. eered.*, bl. 210, 492; H. M. E. van Oosterzee in *Zeeland*, 1853, bl. 314 (m. portr.); v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 1141, 8296, 5351; Rogge, *Bibl. d. contra-rem.*, bl. 104—108; Muller, *Cat. v. Holl. Godgel. werk.*, bl. 113; Maurik, *Naamr.*; Abcoude, *Naamr.*, bl. 355, 856; *Aanh.*, bl. 210; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Jöcher; Steven, *Hist. of the Scotterh church*, p.

TEELMAN (H.) schreef:
Over de Parabolen en Texten der O. en N. T. Embden 1698. 4°.
Parabolische Rijke Man en Lazarus. Uytr. 1712. 8°.
Huyshoudinge Gods. 1698. 4°.

Zie Abcoude, bl. 358; *Aanh.*, bl. 210.

TEENGHS (JACOB), commandeur ter zee, diende den lande gedurende den successie-oorlog 1702—1713. Hij voerde het bevel over *de Schermer* van 44 stukken en 200 man, behoorende tot de vloot van vijf oorlogschepen, onder kapitein Roemer Vlacq, en nam deel aan het merkwaardig gevecht tusschen dezen en het Fransch eskader, onder den markies de Coëtlogon (1703). Den 19den Mei 1705 ontmoetten de kapitein Maurits Sels en de commandeur Teenghs, voerende de Amsterdamsche schepen *Wulverhorst* van 50 en het *Raadhuis van Haarlem* van 44 stukken, op hunne terugreis van Hull, vanwaar zij met een twintigtal koopvaarders herwaarts wederkeerden, in den avond van den 18den Mei drie vijandelijke koningsschepen, waarvan het een met 56, het tweede met 52 en het derde met 36 stukken gewapend was, en aangevoerd werden door den ridder de St. Pol. Ten einde de koopvaarders in veiligheid te brengen, en, zoo mogelijk, een te ongelijk gevecht te ontwijken, vervolgden de beide scheepsbevelhebbers hunnen togt gedurende den nacht met kracht van zeilen, zoodat zij zich des morgens, ter hoogte van Kijkduin bevonden. Dan nu zette de vijand hen zoo digt achterna, dat er niets anders overschoot, dan of de hun toebetrouwde koopvaarders tot een prooi over te laten, of het hoofd zeewaarts te wenden en de Franschen slag te leveren. Tot dit laatste besloten Sels en Teenghs. Welhaast geraakten zij in gevecht, waarbij zij beiden toonden, dat het hun geenszins aan moed ontbrak. Doch het leed niet lang of het ongeluk trof den kapitein Sels, nadat hij den ridder St. Pol, die hem aan boord legde, mannelijk had afgeslagen, dat zijn fokkemast en boegspriet afgeschoten werden, waardoor hij gansch weerloos en genoodzaakt werd het anker te doen vallen. Inmiddels duurde het gevecht tusschen het tweede vijandelijke schip en den commandeur Teenghs voort. Driemaal legde dat schip den Nederlandschen bevelhebber aan boord, doch driemaal sloeg deze, die voor drie jaren op de kusten van Portugal, onder den commandeur Roemer, mannelijk had gestreden, hem met dapperheid af. Door dit hevig gevecht waren de beide schepen nagenoeg magteloos geworden, daar alles zoodanig aan stukken was geschoten, dat geen hunner zeil kon voeren en een gedeelte van het geschut onbruikbaar was geworden. Het zou echter Teenghs vermoedelijk gelukt zijn, zich van den Franschman meester te maken zoo hij zulks, wegens de nabijheid der beide andere, niet onraadzaamheid geoordeeld te beproeven. Bij de beschadigdheid van zijn schip en de groote overmagt zijner tegenstanders, begreep hij teregt, dat hem niets overig bleef dan te wijken. In dit hardnekkig gevecht, dat meer dan drie uren duurde, had hij meer dan 7 dooden en 31 gekwetsten.

Zie J. C. de Jonge, *Neerl. Zeew.*, D. IV. bl. 266, 401.

TEENGHS (JACOB), de Jonge, broeder van den vorige, een kloek zeeheld, was in 1697 tegenwoordig bij het gevecht onder den kapitein W. van Wassenaer tegen Duguay-trouin. Ook ontmoeten wij hem in dit jaar als kapitein van het fregat *Schoonoord*, van 30 stukken, om benevens andere schepen, op bevel van koning Willem, voor St. Antonio de Nederlandsche koopvaardijvloot, uit de rivier van Bilbao, op te wachten. In 1702 had hij het bevel over *de Wageningen* van 38 stukken, met andere schepen, door de admiraliteit te Amsterdam uitgerust, om die van Marocco te bestrijden.

Zie J. C. de Jonge, D. IV, bl. 118, 441; D. V, bl. 78.

TEENGHS (JOHAN), equipagiemeester. In 1694 en 1698 verleende de admiraliteit van Amsterdam hem *ƒ* 4000, uit aanmerking der diensten, door hem sedert 1680 tot 1697 in zijne betrekking bewezen.

Zie J. C. de Jonge, D. V, bl. 92.

TEENSTRA (MARTEN), zoon van Aedsge Dirks Teenstra, een aanzienlijk landman, van aloude Friesche afkomst, in 1742 te Teerns bij Leeuwarden geboren, verwierf veel lofs door verbeteringen, die hij bij den landbouw invoerde, o. a. door koolzaad en granen in reijen te zaaijen, en het te doen beploegen en wieden. Hij vond in Friesland en Groningen vele navolgers en overleed den 2den April 1806 te Zuurdijk in de laatstgemelde provintie.

TEENSTRA (DOUWE en AEDSGE MARTENS), zonen van den bovengemelde, de eerste geboren den 7den April 1768 te Anjum, de tweede den 17den Junij 1776, ondernamen in 1794 de bedijking van het *Ruigezand*, een vruchtbaren en uitgestrekten polder met prachtige boerderijen, schuins over de *Zoutkamp* aan den linkeroever der Hunse of het Reitdiep in de provincie Groningen. Deze stoute onderneming werd, door het leggen van een zwaren zeedijk met sluizen met het beste gevolg ten uitvoer gelegd. Ook gelukte hun een menigte landbouwkundige proeven, vooral Douwe's uitvinding, om het raapzaad, door middel van een rolblok, op een groot kleed uit te dorschen. Beide broeders overleden in dezen aan de zee ontwoekerden polder. Aedsge, de jongste,

den 20sten December 1813, Douwe, lid der staten en van de commissie van landbouw in de provincie Groningen, den 19den Junij 1823.

Zie *Godsdienst, Deugd en Voorzienigheid*, D. III, bl. 147; J. Kops, *Magazijn voor Vaderl. landbouw*, D. II, bl. 440; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TEERNS (JOHANNES GERARDUS VAN). Zie TERENTIUS (JOHANNES GERARDUS).

TEERLING (ADRIAAN), R. C. priester te Brielle, schreef eene *Kronijk van de Heerlijkheid Voorne en het Burggraafschap Zeeland tusschen Bornesse en Heydensee*, die niet is uitgegeven.

Zie *Nav*, D. VII, bl. 63.

TEERLING schreef:

Amsterdamsche Lusthof. 1645. 8°.

Zie Abcoude, bl. 356.

TEERLINK (ABRAHAM), in 1778 te Dordrecht uit een burgerlijk geslacht geboren, oefende zich, eerst onder M. Versteeg, vervolgens onder J. Kelderman, in het vervaardigen van teekeningen met sapverw, naar schilderijen van voorname meesters. Vervolgens copieerde hij, onder Arie Lamme, schilderijen en teekende en schilderde landschappen naar eigen compositiën. Koning Lodewijk zond hem in 1808 als kweekeling naar Parijs en Italië. Te Parijs hield hij zich, zoo op het Parijsch museum als in de akademie, onder den historieschilder David, bezig met het bestuderen en copieeren en het teekenen naar modellen. Vervolgens zette hij te Rome zijne studiën voort. Hier bleef hij zich vervolgens onledig houden met het schilderen van landschappen. Onder zijne beste werken telt men een *Gezigt van Camaldoli, op de kusten van Baja en Messina* (1842). Op het paviljoen te Haarlem zijn 7 schilderijen van dezen meester. *Eene Magdalena*, door hem naar Titiaan geteekend, is door J. Bemme Adrz. gegraveerd in 4°. Ook beoefende hij de Fransche poëzij. In 1839 benoemde hem Willem I tot ridder van de orde der Nederlandsche Leeuw. Ook was hij lid der koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, te Rome professor in de beeldende kunsten en lid van de voornaamste Italiaansche schilder-akademiën. Hij huwde te Rome met eene jufvrouw, die ook de kunst beoefende en overleed in Junij 1857.

Zie Wap, *Reis naar Rome*, D. II, bl. 75; van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

TEEUWSEN (HENDRIK), bloeide in de tweede helft der 18de eeuw. Hij was een bevallig Nederduitsch dichter, van wien wij, behalve twee tooneelstukken (*Marturio, blsp.* Amst. 1767 en *Wilson, trsp. naar le Fabricant de Londres, van Fenouillot de Falbaire*, Amst. 1784), alleen verspreide gedichten bezitten.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 392; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I, bl. 201; D. III, bl. 172.

TEGNAGEL (GREGORIUS) of Tengnagel, zoon van Regnerus Tegnagel, hoogleeraar te Leuven, werd aldaar geboren, later Juris utriusque doctor, assessor der camera imperialis te Spiers. Hij schreef: *Methodica totius Juris Tractatio* en *Authenticae Constitutiones in ordinem commodiorem reductae*.

Zie Sufferr Petrus, *de scriptorib. Frisiae*; Val. Andreas, *Bibl. Belg*, p. 299; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 380.

TEGNAGEL (REGNERUS) of Tengnagel, te Arnhem geboren, in 1547 doctor in de beide regten, later hoogleeraar in de regten te Leuven. Hij gaf in het licht:

Juris utriusque methodus, schematibus aliquot expressa. Lovanii, zonder naam van den schrijver. Voorts liet hij na:

De Geldrorum principum seu Ducum origine, successione et rebus gestis, usque ad Carolum V imp.

Descriptio urbium praecipuarum ac locorum.

Hij overleed te Leuven 10 Julij 1585, nalatende Gregorius of Georgius en Sebastianus Tegnagel, bibliothecaris der keizerlijke bibliotheek te Weenen omstreeks 1609.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 789; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 1059; Jöcher; Kobus en de Rivecourt.

TEGNEJUS (TOBIAS), te Leeuwarden geboren, werd in 1617 als kandidaat, op de getuigenis der kerk en scholen te Bremen, beroepen te Warns en Scharl, in 1628 te Sneek, in 1628 te Leeuwarden, in 1642 te 'sGravenhage, emeritus verklaard d. 11 Dec. 1663 en overleed 13 April 1668. Zijne zuster was de moeder van Franciscus Hemsterhuis van Sneek.

Hij gaf uit:

Quaestionum quatvordum sylloge, quam examinandam ponit I Tegnei, Bremae, 1617; *Nieuwe Predicatie ter occasie van den H. doop van Prins Wilhelm ende gedaen door T. Tegnejus, enz.* 1651; Eene vertaling uit het Engelsch van Jan Downaam, *Oorkussen der wereldsche Menschen, ende Rust-Peuluwe der kinderen Godes: dat is een Tractaat van de Vleeschlijcke ende Geestlijcke sorgeloosheyd*. Leeuw. 1634. kl. 8°. *De goede conscientie ontdeckt in haer nature, middelen, merc-tekenen, weldaden en noodwendigheyd*, in het Eng. beschreven door Jerem. Dijke. Leeuw. 1632.

Zie de Craue, *Bijzonderh. betreff. de familie Hemsterhuis*, bl. 14, 15; *Letter- en geschiedk. verzameling van eenige biogr. bijdragen enz.*, bl. 54, 55; *Nav.*, D. XIV, bl. 122, 142, 170; Eekhoff, *Cat. v. d. Bibl. der stad Leeuw.*, bl. 5.; Rogge, *Bibl. v. Contra-Rem. Geschrif-ten.* bl. 150.

TEGNEUS (FREDERIKA ALIDA), te Leeuwarden geboren, beoefende de Nederduitsche poëzij omstreeks de helft der 18de eeuw. Haar *Vreugde-galm op de geboorte van Willem V, den 8sten Maart* 1748, is opgenomen in de *Dichtk. Lauwerbladen*. D. II, bl. 92.

Zie Witsen Geijsbeek, D. V, bl. 394.

TEGNEUS (JOHANNA BERTHANDA), eerst gehuwd met J. Datingh en daarna met Herm. Asendorp, van 1744—1760 predikant te St. Jansga in Schoterland, bloeide omstreeks de helft der 18de eeuw en vervaardigde, gelijk hare voorgangster, mogelijk hare zuster, Nederduitsche verzen, die echter niet verzameld, maar verspreid zijn, bijv. voor de *Verademing eener vermoeide ziel* van A. Ilberi, Leeuw. 1736; de *Mengeldichten* van M. Pallius, Leeuw. 1745, en voor het derde deel der *Stichtelijke gezangen van Schutte.*

Zie van der Aa, *N. B. A. G. Woordenb.*

TEGULARIUS (HERMANDUS), werd in 1626 predikant te Hippolitus-hoef op Wieringen, in 1619 te Rijp, in 1638 te Delft, waar hij in 1666 overleed.

Hij schreef:

Inhuldigings-predicatie op de intrede van Wilhelm gedaen van H. T. 1647.

Zie Rogge, *Bibl. v. contra-rem. schriften.* bl. 161; Soermans; Maurik; Veeris; Glasius.

TEGNEY (J.) schreef:

Over de dood van Koningh Willem III. 4°.

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 210.

TEISSÈDRE L'ANGE (JOSUÉ), zoon van Pierre l'Ange, predikant bij de Waalsche gemeente te Dordrecht, later te Delft, en Marie Marthe Teissèdre, werd d. 28 April 1771 ter eerstgemelde plaatse geboren, ontving het onderrigt van den geleerden H. Hoogeveen te Delft en vertrok in 1787 naar Leiden, om zich voor de betrekking van evangeliedienaar te bekwamen. Hier bezocht hij de scholen van H. A. Schultens, Luzac, Pestel (over het *Jus naturae*), Broes, Boers, Hollebeek en Rau, werd d. 1 September 1792 tot de kerkelijke bediening in de Waalsche gemeenten toegelaten en achtereenvolgens predikant te Zwolle (1793), Middelburg (1794), Haarlem (1796) en Amsterdam (1811), waar hij den 9den Februarij 1853 overleed. Gedurende zijn verblijf te Middelburg, plaatste hij zich met van der Palm en van Royen in 1795 aan het hoofd der staatsomwenteling in Zeeland, en werd hij, na de vernieuwing der regeering, secretaris der stad. Ook was hij voorzitter der volkssocieteit en mederedacteur van den *Vriend des Volks*. Tevens vervulde hij meer dan ééne staatkundige zending, o. a. in 1797 naar Parijs, eerst in verband met de Zeeuwsche belangen, later met die edelmoedige alliantie, die ons, o. a. op 100 miljoen te staan kwam. Te Haarlem werkte hij mede aan de *Konst- en Letterbode*, vervaardigde vele vertalingen, bewerkte Niemeijer's *Grondbeginselen van de opvoeding in het onderwijs*, eerst in 1816, onder medewerking van F. A. Bosse en A. van den Ende voltooid; nam werkzaam deel aan het door 't Nut van 't Algemeen gesticht Volksonderwijs, sloeg de redactie der *Gazette de Leyde* af, aanvaardde die van de *Haarlemsche Courant* (1799—1811), werd d. 29 Augustus 1801 schoolopziener, eene betrekking, die hij 50 jaren be-

kleedde, leende zijne vlugge pen aan Meerman's *Jaarboeken*, werkte van 1798 tot 1801 als lid der daartoe door de Waalsche synode benoemde commissie aan de verzameling der nog heden bij de Waalsche kerken gebruikelijke *Cantiques du culte publique*. Ook was hij in de finantiële verwikkeling in de kerk tegenover den staat betrokken.

Te Amsterdam was zijn invloed zóó groot, dat zij, die de Waalsche kerk in de hoofdstad, voornamelijk in zijn tijd, gekend hebben, zich haar zonder hem bijna niet kunnen voorstellen. In alle kringen was hij volmaakt op zijn plaats en bewoog er zich met gemak. Aan al wat goed en nuttig was, nam hij gaarne deel, vooral nam hij zulks aan het ontstaan van het fonds ter aanmoediging en ondersteuning van den gewapenden dienst. Grooten roem verwierf hij als godgeleerde, vooral als kanselredenaar, waarvan hij belangrijke proeven heeft nagelaten. Het ontbrak hem niet aan eerbewijzen. Teylers genootschap, de Maatschappij der wetenschappen te Haarlem en der Taal- en Letterkunde te Leiden, de derde klasse van het koninklijk Nederlandsch Instituut te Amsterdam, Diligentia te 's Hage, de koninklijke Maatschappij te Brugge kozen hem tot lid. De Akademische senaat te Leiden benoemde hem tot doctor in de letteren, de koning tot ridder van de orde van den Nederlandsche Leeuw.

Hij huwde 1° Lieske Tieboel, in 1836 overleden, 2° M. A. Fontein. Beide huwelijken bleven kinderloos. „Hij is evenwel," zegt zijn levensbeschrijver, „een vader voor velen genoemd." Behalve een menigte opstellen in het *Christelijk* en *Nieuw Christelijk Maandschrift*, het *Maandschrift voor Christenen*, de *Vaderl. Letteroef. Kunst- en Letterbode*, enz. gaf hij in het licht:

Deux Memoires sur l'origine et l'influence des Eglises Wallonnes, leur utilité actuelle et les moyens de les maintenir par J. Teissèdre l'Ange et H. J. Koenen. Amst. 1843. 8°.

Le Catastrophe du 12 Janvier proposée comme une calamité générale. Sermon sur 1 Corinth. XII: 20a, prononcé le 25 Janvier. Harlem 1807. 8°.

Lofrede en lijkzang op Seb. Fulco Rau enz., de eerste door J. Teissèdre l'Ange. Rau's oudste zuster, mevr. Essler, vervaardigde eene Duitsche vertaling dezer lofrede, terwijl Prof. Lorsbach te Herborn in Nassau ze met eene voorrede en aanmerkingen verrijkte. Siegen 1810, *de laatste door W. Bilderdijk*. Haarl. 1808. 8°.

Actes religieux du culte solemnel, célébré le matin du 13 Janvier 1814, jour d'actions de grâces, de jeûne et de prières, dans l'Eglise Wallonne d'Amsterdam. Leyde 1814. 8°.

Sermon, suivis de Notes historiques concernant les Eglises Wallonnes des Pays-Bas. Amst. 1817. 8°.

Sermons prononcées dans l'Eglise Wallonne d'Amsterdam, pour célébrer le troisième jubilé de la Réformation, le 2de Nov. 1817, par J. T. l'A. et P. Chevallier etc. Amst. 1817. 8°.

Sermon sur Marc. XV: 39, prononcé à Amsterdam, le Dimanche 9 Avril 1843, cinquentième anniversaire de sa consécration. Amst. 1843. 8°.

Souvenirs offerts au troupeau Wallon d'Amsterd. Anno 1849.

Ontvouwing der Rom. fabel der Sirenen in Siegenbeek's *Museum*. D. IV, bl. 1—12.

Zie van Goens, *Levensb.* in *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1853, *Lett. Geschr. der III Kl. v. h. Kon. Ned. Inst.*, D. III, bl. XVI, D. IV, 1833, bl. 38; *Hist. Classis voor de comment. Lat.*, Vol. VI, p. XVI, XVII; Beets, *van der Palm geschetst*, bl. 47—54; Wagenaar's *Vervolg*, D. XXX, bl. 389; *Bijdr. ter bevord. v. h. onderwijs*, 1853, bl. 254—265, *Cat. de la Biblioth. Wall. à Leide*, p. 21, 40, *Suppl.* 1855—1860, p. 11, 50, 1860—1865, p. 36; Kist en Royaards, *Kerkel. Archief* (2de serie), D. VII, bl. 296, D. IX, bl. 121.

TEISIER (J. D.), bekwaam kunstenaar uit de tweede helft der 18de eeuw. Men heeft van hem gezigten op den Amstel, waar schermutselingen zijn voorgevallen, o. a. *Aanval op Amsterdam door de Pruissische troepen enz., den 1 October 1781 door J. D. Teisier ad viv. del. en C. Brouwer sculp.* 1791 in plano. Hij is mogelijk dezelfde niet of bloedverwant van

TEISIER (Jean George), in 1750 geboren, leerling van Benjamin Bolomeij, ontving in 1781 den eersten prijs op de schilder-akademie aldaar, werd later onder-directeur van het Haagsche schilderij-kabinet en lid van het algemeen Bestuur der stads Teeken-akademie. Hij schilderde moderne onderwerpen, portretten en landschappen; doch legde zich meer op het theoretisch gedeelte der kunst toe, was een uitmuntend onderwijzer en vormde verscheiden bekwame leerlingen. Hij was bijzonder bedreven in het restaureren van schilderijen en overleed in gevorderden ouderdom in zijne geboortestad.

Zie van der Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

TEKELENBURG (J. van) schreef:

Waarneeming van een Kanker-gebrek, staavende ten nutte van het algemeen, het onvermogen, zoo niet de schadelijkheid der zoogenaamde middelen van C. Relijk, te Charlois, waarbij gevoegd zijn eenige aanmerkingen over dergelijken quaksalverijen, hier en elders plaats hebbende. Haarl. 1791. 8°.

Proeve eener verbetering in de verloskunde, ten opzigte der keering van het kind in eene moeijelijke verlossing in *Verh. ter bevord. d. Heelk. te Amsterd.* 1798. D. IV, bl. 31.

Waarneming eener zeer moeijelijke verlossing, vergezeld van stuiptrekkingen en gevolgd van den dood. Ald. 1796. D. IV, bl. 19.

Zie Holtrop, *Bibl. med. et chir.*, p. 348.

TELLE (Reinier) of Regnerus Vitellius, in 1578 te Zierikzee geboren, reisde door Duitschland, Italië en Frankrijk, werd rector der Latijnsche school in zijne geboortestad, vertrok in 1610 naar Amsterdam en overleed er in 1618, omstreeks 60 jaren oud. Hij werd met ongedekten aangezigte en een lauwerkrans om het hoofd begraven. Hij was een geleerd man, zette de Italiaansche beschrijving der Nederlanden door L. Guicciardini in het Latijn over en leverde eene Nederduitsche vertaling van de *de Dolinghen in de Drievuldigheyd*, door M. Servetus, welk werk zijn auteur op den brandstapel en zijn vertaler in een ketterschen reuk bragt. Uit zijne in voor verschillende bundels voorkomende poëzy blijkt, dat hij een waren voorstander was van godsdienstige en burgerlijke overheid.

Men heeft van hem:

Inferior Germania, Italico idiomate descripta a Ludovico Guicciardino, versa et annotationibus aucta per Regn. Vitellium, cum tabulis geographicis et figuris. 4°. oblong (met anderen titel) Amst. 1625, fol. Ibid. 1635, 24°. 2 vol. (met anderen titel) 1646, fol., 1660, 24°. 3 vol. Deze vertaling overtreft verre het oorspronkelijke.

Guiliemi Camdeni, viri clarissimi, Britannica, sive florentissimorum regnorum Angliae, Scotiae, Hiberniae et Insularum adjacentium, ex intima antiquitate descriptio in epitomen contracta, et tabulis chorographicis illustrata. Amst., 1617. 12°., aan zijn vriend Adrianus Hofferus opgedragen.

Nieuw Nederlandsch Caertboek, waerin volkomentlycker als oyt te voren vertoont werden de XVII Nederlanden, soo in 't geheel als elck besonder met groote naersticheyt ende kosten gesneden ende in 't licht gebracht door Abraham Goos. Midtsgaders een nieuwe Beschrijvinghe vyt verscheyden Autheuren ordentlijck tzamen geste't door Reinier Telle, vervattende alles wat in de selve Landen ende hare besondere steden sonderlingh te sien ende te vinden is. Amst., 1616, lang kwarto, met een fraaije titelplaat en 23 in den tekst gedrukte kaartjes.

Brief van Janus Drusius, Prof. van de Hebr. Tale in de H. Schole tot Franeker aen de Nederl. Broeders, wt den Latijne getr. verduytscht. 1615. (Hierin een paar sonnetten van den vertaler R. T. Waarschijnlijk Reinier Telle).

Der Contra-remonstranten Kerfstock, die nimmermeer ijser wordt. Aen de Roomsche Catholijcke. Z. pl. en jr. (1617) 4°.

Gal-braecke te weghe ghebracht door een Leydsche purgatie aen den persoon van Vincent van Drielenburgh. 1617. 4°. (Onderteekend R. T. *Lijdt en hoopt*, hetgeen doet vermoeden dat Reinier Telle de schrijver was.

Retentie, ofte Wedersteeck, ghegheven met de smadelijcke stift by eenighe bittere Calvinisten ende Calumniateurs in Figuren af-gheheeldet ende met Rymen beduydet ende uytgeleijt. 1619. 4°.

Het schilt der verdructer gemoederen. Dat is een voorschrift hoe sich een yder mensche in teghenspoet draghen sal. 1619. 4°.

Volgens de la Rue is Telle de maker, volgens Rogge zonder medeweten des schrijvers (D. Raphaelsz Camphuijsen) uitgegeven door R. Telle.

Tafereel, begrijpende cortelijck het groot ende merkelijck

verschil datter is tusschen de Leere der H. Schrifture ende de Geref. Kercken aen de eene, ende der Contra-remonstr. aen de andere zijde. Z. pl. (Utr.) 1618. 4°.

Van de dolinghen der Drievuldigheijd, seven Boecken, eertijds in 't Latyn beschreven door Michiel Servetus ende nu getrouwelijck overgeset in onse Ned. tale door R. T., nevens eenige andere kleyne tractaetjes van den selven Auteur. (Amst.?) 1620. 4°.

Gedichten van hem vindt men in Boxhorn's *Chronyck van Zeeland,* D. II, bl. 120—126 en in *Apollos harp,* bl. 114, 230 370, 375.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 789; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II, p 1059; Sweertius, *Ath. Belg.,* p. 652, *Epp. Ecolos.* p. 385 (edit 1864) fol.; Sandii, *Bibl. Anti-Trinit.* p. 12; Le Rue, *Gel. Zeel.* bl. 202, 203; paquot, *Mém.* T. I, p. 628; Boxhorn, *Chron. v. Zeel.* D. I, bl. 464; J. Wagenaar, *Gesch. v. Amsterd* D. I, bl. 461; Vrolijkheit, *Vliss. Kerkh.* bl. 353; *Leven v. Servetus.* bl. 197, *Nav.* D VIII, bl. 343; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. V, bl. 395; Vogt. *Cat. libr. rar.* p. 621; Rogge, Nieuwenhuis, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

TELLEGEN (A. O. H.), Med. Dr. te Groningen, schreef:

Dissertatio medica de Variolis vaccinis, iconibus coloratis illustrata. Gron., 1801. 8°.

Observationes quaedam in scharlatinam. Gron., 1808. 8°.

De koepokineeting is en blijft nog een uitmuntend voorbehoedmiddel tegen de natuurlijke kinderziekte in *N. Verh ter bevord. d. Heelk. te Amsterdam.* 1814. D. II, bl. 421.

Belangrijk voorbeeld van de voortreffelijkheid der koepokken, in *Hedend. Bibl. van wetenschap, kunst en smaak.* 1808. D. IV, St. 2, bl. 423.

Zie Holtrop, p. 348; *Naaml. d. Ned. Boekh.* 1801, bl. 234, 1809 bl. 28.

TELLEGEN (J. A.), geboren den 25sten Januarij 1771 te Groenlo, waar zijn vader geneesheer was, trad in 1758 als kadet in dienst bij het regiment Infanterie van den graaf van Dam, werd in 1792 tot 2en luitenant bevorderd, en woonde in het volgende jaar de blokkade van de vestingen Geertruidenberg en Maubeuge bij. Hij was in 1794 bij de belegering van Landrecij, en werd in dat jaar. na de inneming van Grave krijgsgevangen; in 1799 tot 1sten luitenant bevorderd, was hij in Noord-Holland bij de troepen, bestemd om eene landing in Engeland te doen; trok vervolgens in 1805 met het leger naar Oostenrijk, woonde den slag van Dierustan bij, was bij de inneming van Weenen; het volgende jaar was hij tegenwoordig bij de inneming van Hamelen en bleef tot in 1808 bij het leger in Noord-Duitschland; in 1809 tegenwoordig bij de landing in Zeeland, ging hij in 1811 als kapitein bij het 125ste regiment m t het groote leger naar Rusland, en werd door Napoleon in 1812 voor het front van zijn regiment tot luitenant-kolonel bevorderd; woonde de onderscheidene gevechten bij, onder anderen den slag bij Polotz en werd bij die gelegenheid benoemd tot ridder van het legioen van eer; bij den terugtogt werd hij aan de Berezina doodelijk gewond. Na den val van Napoleon verzocht hij in 1814 zijn ontslag uit den Franschen dienst, en benoemde koning Willem I hem tot kommandant van het 10e bataillon nationale militie. In 1821 tot plaatselijke kommandant van 's Gravenhage aangesteld, werd hij in 1827 tot kolonel bevorderd, en bleef hij aldaar totdat hij in 1835 met den verhoogden rang van generaal-majoor tot kommandant der vesting Deventer benoemd, alwaar hij in 1839, bij de algemeene reductie van het leger op pensioen werd gesteld, waarna hij in 1840 zich met der woon te Delft vestigde, waar hij in Februarij 1855 overleed.

Zie *Handelsblad van* 21 *Febr.* 1855.

TELLICHT (Sander van), geldersch edelman, zoon van Otto van Tellicht, drost van Elten, en Maagriet van Galen, nam deel aan het verbond der Edelen en onderteekende niet alleen wegens de ridderschap van Gelre en Zutphen de Unie von Utrecht, maar wendde ook vooraf alle pogingen aan om die Unie te bewerken en tot stand te brengen. Hij bekleedde later de post van commissaris-generaal der monstering van de troepen, in dienst der vereenigde gewesten. Hij huwde Elizabeth van Munster, dochter van Christoffel en Julle van Kervenstein en liet twee zonen na.

Zie Bondam, *Redev. over de Unie v. Utrecht,* bl. 140; *Verzam. v. onuitgegeven stukken,* D. IV, bl. 348; Bondt en Paulus, *over de Unie v. Utrecht,* D. I, bl. 23, D. IV, bl. 9, 10; Bor, B. XIII, bl. 90 (93); Te Water, *Verb. d. Edelen.* D. III, bl. 330, 331; Verwoert, Kobus en de Rivecourt; Bosscha, *Ned. Heldend. te land,* D. I. bl. 253.

TELLIER (Johannes), bloeide omstreeks 1673 als beeldhouwer te 's Hage.

Zie Kramm.

TELS (C. L.) schreef:

Wegwijzer der Joden. 8°.

Zie Abcoude, *Naaml. Aanh.* bl. 210.

TEMMINCK (Coenraad Jacob) zag het levenslicht op den 31sten Maart 1778 te Amsterdam, waar zijn vader, Jacob Temminck, thesaurier was der toenmalige O. I. Compagnie. Zijne moeder heette Alyda van Staphorst. Als knaap kreeg hij onderwijs van een Zwitserschen gouverneur en verkreeg op 17-jarigen leeftijd de betrekking van algemeen vendumeester bij de O. I. Compagnie. Temminck's vader had reeds eene verzameling vogels, welke toen reeds ter bezichtiging overwaardig moet geweest zijn, daar zij verscheidene dieren bevatte, door Levaillant, aan wien hij aanbevelingsbrieven naar de Kaap de Goede Hoop medegegeven had, van zijne reize medegebragt. Eenige dezer voorwerpen zijn nog op 's rijks museum voor natuurlijke historie aanwezig

Onder Lodewijk Napoleon werd C. J. Temminck tot kamerheer en ridder der orde van de Unie benoemd; onder den keizer schijnt hij geene betrekking te hebben bekleed en toen de gebeurtenissen van 1815 ons volksbestaan deden herleven, trok Temminck uit ter verdediging van de onafhankelijkheid van het vaderland, als tweede luitenant van een vrijcorps te paard.

Reeds had hij in 1807 zijnen naam meer bekend gemaakt door het uitgeven van een *Catalogue systématique du cabinet d'Ornithologie et de la collection de quadrumanes de* C. J. Temminck. *Avec une courte description des Oiseaux non-décrits* in 8°. Amst., welke uitgaaf tegelijk zeer tot meerdere bekendheid zijner verzameling had bijgedragen. Spoedig daarop werd evenwel Temminck's naam onder de dierkundigen meer algemeen verbreid door de uitgaaf van het eerste deel van het prachtwerk over de duiven: *Histoire naturelle générale des Pigeons, avec figures en couleurs peintes, par* Mme. Knip, *née* Pauline de Courcelles. *Le texte par* C. J. Temminck. Tom. 1. 3 parties de 86 pl. 1 gr. in fol. Paris, 1808—11. Met regt werd dit werk, dat met ongemeene zorg was uitgevoerd, algemeen bewonderd. Onaangenaamheden, gerezen tusschen den schrijver en haar, die voor het werk het penseel hanteerde, deden de uitgaaf aan het einde van het eerste deel staken. Door Mej. Knip en Fl. Provost werd een tweede deel aangevangen, doch niet voltooid.

Nauwelijks was het eerste deel van dit werk voltooid of men zag van Temminck's hand in het licht verschijnen eene *Histoire naturelle générale des Pigeons et des Gallinacées, accompagnée de planches anatomiques.* 3 vols. avec 11 pl. in 8°. Amst. 1813—15. Zijne daarop gevolgde *Observations sur la classification méthodique des oiseaux et remarques sur l'analyse d'une nouvelle ornithologie élémentaire par* L. P. Vieillot. Paris, 1817, waren uitsluitend van polemischen aard.

Dat door de uitgaaf dezer werken Temminck's beroemdheid jaarlijks toenam, behoeft niet gezegd te worden. Daartoe werkten bovendien zijne veelvuldige reizen mede, op welke hij eene menigte van wetenschappelijke betrekkingen aanknoopte en geene kosten ontzag om zijne verzameling te vermeerderen. Maar vooral werd de roem van den ijverigen natuuronderzoeker duurzaam gevestigd door zijn *Manuel d'ornithologie, ou tableau systématique des oiseaux, qui se trouvent en Europe, précédé d'une analyse du systeme général d'ornithologie et suivi d'une table alphabétique des espèces.* 4 parties gr. in 8°. Amst., 1815, Paris, 1820, 35, 39, 40. Dit werk vangt aan met een systematisch overzigt en eene verdeeling der vogels in het algemeen, welke, ofschoon grootendeels kunstmatig, veel bijval vond bij de ornithologen en het boek verkreeg te meer waarde door de moeite, welke de schrijver zich gegeven had om er alle bekende waarnemingen

omtrent de levenswijze der vogelen in bijeen te brengen, vereenigd met geheel onbekende, die hij zelf had gedaan of uit mondelinge mededeeling opgeteekend.

Geen wonder nu, dat toen door het overlijden van Sebald Justinus Brugmans (den 22sten Julij 1819) ook de betrekking van directeur van het Leidsch academisch kabinet voor zoologie, vergelijkende anatomie en mineralogie open viel, op Temminck het oog werd geslagen om hem daarin te vervangen. Dit kabinet was voor eene academische inrigting reeds vrij aanzienlijk. Koning Willem de eerste had in 1815 het kabinet van zijnen vader, prins Willem den Vden, aan de academie ten geschenke gegeven. Dit was in 1795 naar Parijs overgebragt onder anderen met de twee levende olifanten, die aldaar ten spijt der woelige tijden, zooveel opziens verwekten. Het werd, voor zooverre het mogelijk was daaromtrent tot terugeisch juiste opgaven te doen, door de zorgen van prof. Brugmans, naar Holland teruggevoerd en onder zijn opzigt te Leiden in het Hof van Zessen op het Rapenburg opgesteld. Groot was Brugmans' ijver voor die instelling; al spoedig verrijkte hij haar door den aankoop van het kabinet van mineralen, door Bruckmann te Brunswijk weleer bijeengebragt, en werkte tot zijnte spoedig daarop gevolgd overlijden met bewonderenswaardige volharding aan de uiteenzetting en regeling naar systematische orde.

Ook bestond er nog eene kleine verzameling te Amsterdam, een museum van natuurlijke historie zoo als het betiteld werd, door den hoogleeraar Reinwardt op rijks kosten vóór zijn vertrek naar Oost-Indië bijeengebragt. Bij deze twee elementen werd door den aankoop van Temminck's kabinet een derde toegevoegd en hij zelf werd in 1820 bij kon. besluit tot directeur van 's rijks museum voor natuurlijke historie te Leiden aangesteld.

Met onbegrensden ijver en hooge ingenomenheid aanvaardde Temminck zijne taak en terstond was het plan bij hemzelven vastgesteld om het Nederlandsch museum boven alle anderen te doen uitmunten. Daartoe moesten niet alleen schatten uit andere verzamelingen aangekocht worden, maar vooreerst en boveual onze overzeesche bezittingen door natuurkundige reizigers onderzocht, en de nog weinig bekende natuurproducten van daar naar Leyden overgevoerd. Eene nieuwe levenskracht doorstroomde den verjongden Nederlandschen staat in die jaren en het koste niet veel moeite om gelden voor Temminck's plannen te doen afzonderen. In 1820 werden Kuhl en van Hasselt benoemd tot vervanging van Reinwardt in Oost-Indië, in 1825 vertrokken derwaarts Böie, Macklot, Muller en van Oort, de laatste als teekenaar; in 1826 werd Cantraine, thans hoogleeraar te Gent, bestemd voor het natuurkundig onderzoek in Tunis; doch de oorlog, spoedig daarop uitgebroken tusschen dezen staat en Frankrijk, belette hem de Barbarijsche kust aan te doen, zoodat hij zijne onderzoekingen tot Italië, Dalmatië en Istrië moest bepalen. In 1830 vertrok dr. Korthals naar Java, en vijf jaren later werd dr. L. Horner insgelijks benoemd tot lid der natuurkundige commissie in Oost-Indië; eindelijk vertrokken in 1838 dr. E. A. Forsten en in 1842 dr. C. Schwaner als natuuronderzoekers naar diezelfde streken, terwijl sedert 1840 de kust van Guinea, voor zoo verre zij aan de Nederlanders onderworpen is, werd onderzocht door H. S. Pel.

Voegen wij bij de optelling van al deze hefboomen, die door Temminck's krachtigen arm werden in beweging gebragt, nog, dat, voornamelijk ten gevolge van zijne dringende uitnoodigingen, als medewerkers en overzenders van bouwstoffen voor het museum in verschillende landen verscheidene personen, waaronder eenigen van grooten invloed, ijverig werkzaam waren, als dr. Horstok aan de Kaap de Goede Hoop, dr. Kuhn, chef van de geneeskundige dienst in Suriname, Dieperink, apotheker 1e klasse aldaar, jhr. von Siebold op Decima in Japan, Troost te Nashville in Tenessee, jhr. Clifford Cocq van Breugel, consul in Tripoli, van Lansberge, vroeger consul te Sta Fe de Bogota, later consul-generaal van Caracas in Venezuela, thans gouverneur van Curaçao, sir B. H. Hodgson, Britsch minister aan het hof van Nepaul, Clot-Bey, inspecteurgeneraal van de geneeskundige dienst in Egypte, L. W. Buysesenaers, consul-generaal te Alexandrië, dr. F. W. Junghuhn, lid der natuurkundige commissie in Oost-Indië, dr. P. Bleeker te Batavia en dr. Pelle te Makassar.

Eindelijk mogen wij niet nalaten te vermelden dat de aankoop van verscheidene kabinetten, als die van J. Raye van Breukelerwaert, Broocks, Havelaar en anderen moest strekken om het rijks museum te vergrooten, terwijl een vlugge en voortdurende ruilhandel gedreven werd met de meeste groote buitenlandsche museën.

Alzoo werd 's rijks museum verwerkt en uitgebreid tot bereiking van het ideaal, dat Temminck zich had voorgesteld; alzoo zag men het jaar op jaar toenemen en verkreeg het den roem eene der rijkste inrigtingen van dien aard in Europa te zijn. Jammer maar, dat in de laatste jaren eenige hindernissen stoorend tusschen de nog gekoesterde wenschen en hunne verwezenlijking optraden; jammer, dat men den ijverigen directeur niet vrij kan spreken van voorliefde voor eenige dierklassen, ja, wat meer is, dat men hem verwijten moet de eenparige vermeerdering der verzamelingen met opzigt tot de lagere dieren stelselmatig te hebben tegengehouden.

Dan, moest dit materiaal, met zoo veel zorgen en kosten bijeengebragt, der wetenschap tot nut verstrekken, zoo dienden daarvan een stelselmatige catalogus en goede beschrijvingen der talrijke nieuwe diersoorten in het licht te verschijnen. Het eerste is steeds om den verbazend aanwassenden stroom van nieuwe voorwerpen uitgesteld en eindelijk voor onmogelijk verklaard, ofschoon de zamenstelling daarvan steeds, met achteruitgang naar eenig gegeven tijdperk, zeer volvoerbaar is. Tot het andere moesten dienen:

1°. *Nouveau récueil de planches coloriées d'Oiseaux pour servir de suite et de complément aux planches enluminées de Buffon. Publié par C. J. Temminck et Meiffren Langier Baron de Chartrouse d'apres les dessinè de Nic. Huet fils et Prêtre*, 102 liv. conten. 600 planches (de 661 nouvelles espèces) avec texte, gr. in 4°. Paris, 1820—1839 [1]).

2°. De *Fauna Japonica*, welke hij gemeenschappelijk met dr. H. Schlegel uitgaf en waarin van zijne hand zijn: de inleiding, getiteld *coup d'oeil*, en de eerste afleveringen bevattende de landzoogdieren.

3°. *Monographies de Mammalogie ou description de quelques genres de Mammifères, dont les espèces ont été observées dans les différens musées de l'Europe*. 2 vols. gr. 4°. *avec planches*. Paris, 1825—27 et Leyden, 1835—39.

Dit werk bevestigde Temminck's vermaardheid ook als onderzoeker en kenner van zoogdieren.

4°. *Verhandelingen over de natuurlijke geschiedenis der Nederlandsche overzeesche bezittingen door de leden der natuurkundige commissie in Indië en andere schrijvers, uitgegeven op last van den koning, door* C. J. Temminck. Drie deelen, in fol. Met platen en kaarten.

Ofschoon Temminck's naam voor dit werk prijkt heeft hij er echter volstrekt de hand niet in gehad. Het zoologische gedeelte is van S. Muller, H. Schlegel en W. de Haan; het botanische van P. H. Korthals, het anatomische van G. Sandifort en het ethnographische van Sal. Muller.

5°. *Esquisses zoologiques sur la côte de Guinée.* Dit werk, door Temminck reeds in zeer gevorderden leeftijd geschreven, gaf een onwraakbaar bewijs dat er nog jeugdig vuur in zijnen geest brandende was. Niet alleen dat het een op zich zelf veel omvattend werk was, al droeg het den nederigen naam van schetsen, maar het beloofde in zijne voorrede vele grootsche plannen, wier volvoering door Temminck's hand de koude greep van den dood nu onmogelijk heeft gemaakt. Men herleze het geschrift en vooral de bladzijde, waar de schrijver zijne stem verheft voor het herstel der natuurkundige commissie.

Men ziet, Temminck heeft gewerkt zoo lang het dag was en had nog veelomvattende plannen voor de toekomst. Dan, ofschoon de ijskoude adem van den ouderdom de gloed, die hem doordrong, niet kon verkoelen, ontveinsde hij zich zijn trapsgewijze ligchamelijk afnemen en de kortheid van de loopbaan, die hij nog af te leggen had, niet, en reeds in 1850 stond hij bouwstoffen voor volgende deelen van zijnè werken af aan den prins van Canino en aan dr. Hartlaub te Bremen.

Om geen van Temminck's werken over te slaan, ver-

[1]) De baron de Chartrouse heeft geen deel hoegenaamd aan de wetenschappelijke bewerking van het boek gehad.

melden wij ook nog zijn *Coup d'oeil général sur les possessions Néerlandaises dans l'Inde archipélugique.* Leyden, 1846. 3 vol. Dit werk is overigens min of meer heterogeen aan des schrijvers rigting en andere geschriften.

Zoo hebben wij in omtrek het beeld van den directeur van 's rijks museum voor natuurlijke geschiedenis voorgesteld in zijne werkzaamheid als grondvester van dat museum en als schrijver. Eenige trekken mogen onze schets voltooijen.

Temminck was lang en schraal van uiterlijk, had een aristocratisch voorkomen en regte houding. Hij was zeer sober in zijne levenswijze, ongemeen net en naauwkeurig op zijne kleeding en omgeving. Zijn omgang was altijd zeer beleefd, dikwijls minzaam, doch hij bezat eene bijzondere manier om het gesprek plotseling af te breken en over een' anderen boeg te wenden. Hij bezocht ongaarne concerten, theaters en andere plaatsen van openbare vermakelijkheden; daarentegen was hij een driftig en onvermoeibaar jagtliefhebber en zat overigens liefst tusschen zijne boeken en dieren, waarmede hij in zijne kamer op het museum omgeven was. Hij was gaarne buiten en bleef steeds een groot gedeelte van het jaar op zijn buitengoed *Wildlust* onder Lisse. Temminck was in 1829 benoemd tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, werd in 1848 door den koning der Franschen begiftigd met de orde van het Legioen van Eer en in 1856 door den koning van Portugal benoemd tot ridder der orde van de Onbevlekte Ontvangenis. Hij was lid van de koninklijke Academie van Wetenschappen, gelijk vroeger van het Instituut, en vele geleerde genootschappen, zoo in het vaderland als in den vreemde, en hielden het voor eene eer Temminck's naam op de rol hunner leden op te schrijven.

Hij is driemaal gehuwd geweest en laat alleen uit het derde huwelijk kinderen na. Hij overleed, na bijna een jaar aan hydropisie geleden te hebben, aan een langzaam verval van krachten, zich zelven en anderen het naderen van den dood ontveinzende, den 30sten Januarij 1858.

Zie Snellen van Vollenhoven, *Konst- en Letterbode*, N⁰. 9, 1858 (waarvan wij hoofdzakelijk deze biografie ontleenen); *Levensschets* door J. A. Susanna, in *Handel. d. Maatsch. v. Ned. Letterk.* 1858; *Levensberigt* door W. Vrolik, in de *Afd. v. d. Wis- en Natuurk. Wetensch. bij de Kon. Akad.*, 27 Febr. 1858; Kobus en de Rivecourt.

TEMMINCK (Egbert de Vrij), zoon van Everard Temminck en Clara de Vrij, in 1701 te Amersfoort geboren, begaf zich reeds vroeg naar Amsterdam, waar hij in 1737 in het bewind kwam, en in 1749 tot de burgemeesterlijke waardigheid geroepen werd. Twintig malen mogt hij die bekleeden, en bewees in die hoedanigheid gewigtige diensten aan den staat en de stad, vooral ten tijde van den zevenjarigen oorlog, toen hij het vaderland met anderen door het bewaren van onzijdigheid uit den brand hielp. Nog in hoogen ouderdom toonde hij zijn gezag bij de toenmalige twisten van 1780—1785. Hij had een groot aandeel aan de belangrijke maatregelen en voorslagen, toen door Amsterdam genomen omtrent de gewapende neutraliteit, het onbepaald convooy en de redenen van misnoegen op den hertog van Brunswijk, het toevoegen van een Raad aan den stadhouder enz. enz. Het volk, waarbij hij in hooge achting stond, noemde hem vader Temminck. Hij huwde zijne nicht Margaretha Temminck en overleed kinderloos in 1785. Jeronimo de Bosch vervaardigde op hem een Latijnsche lijkzang door P. Nieuwland vertaald. Zijn afbeelding vindt men bij Wagenaar.

Zie Wagenaar, *V. H.*, D. XX, bl. 275; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; P. Nieuwland, *Ged.* bl. 48; de Bosch, *Poëm.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. Portr.*

TEMMINCK (Leonardus), voornaam miniatuurschilder, volgens Ter Westen in 1753, volgens Immerzeel in 1746 te 's Gravenhage geboren. Hij vervaardigde o. a. het portret van Petrus Faassen de Heer, predikant te Scheveningen, naar zijn miniatuur 1794 in 4⁰. in koper gebragt. Hij was medebestuurder van het kunstgenootschap *Pictura* en overleed in 1813.

Zie Immerzeel; Kramm.

TEMMINCK (Mr. Matthijs), zoon van Koenraad Temminck, raad en burgemeester te Amersfoort en van Elizabeth Johanna Kool, dochter van den vermaarden Johannes Kool, werd den 26sten Februarij 1734 te Amersfoort geboren. Na de Latijnsche scholen aldaar doorloopen te hebben, werd hij student te Utrecht, genoot aldaar het onderwijs der toenmalige hoogleeraren, inzonderheid van Wesseling en Voorda, en onderhield gemeenzame vriendschap met H. Oosterdijk, R. A. van Beem en C. van Wachendorff. Den 26sten Mei 1757 promoveerde hij in de regten, na verdediging eener *Dissertatio Antiquario-Juridica ad fragmenta quaedam legis Juliae de Judiciis.* De bloedverwantschap met Daniël Deutz en andere aanzienlijke mannen, deed hem besluiten zich te Amsterdam als advokaat neer te zetten. Hier werd hij tot boekhouder, vervolgens tot kassier en eindelijk tot bewindhebber der O. I. Compagnie ter kamer van Amsterdam en bijna tegelijker tijd tot raad in de vroedschap aangesteld. Van deze post werd hij, met al zijne ambtgenooten alsook van dien van bewindhebber in 1787 ontslagen. Tot dezen laatstgemelden werd hij wel op nieuw verkozen, doch hij kon niet tot het aannemen er van besluiten. Nu verliet hij Amsterdam, en betrok zijn buitenverblijf bij de Beverwijk. Daarna werd hij aangesteld tot lid van het Provinciaal Bestuur en in die hoedanigheid naar Amsterdam gezonden, als president eener commissie, die in last kreeg, zeker aldaar ontstaan oproer te dempen.

Na een kort verblijf te Haarlem, vestigde hij zich te Leiden. Hier werd hij raad in de vroedschap, doch slechts voor korten tijd, wijl hij zijn dagen in rust wenschte te eindigen. Alleen bleef hij tot zijn dood toe lid van de gemeente-commissie der gereformeerden en hoofd-ingeland van Rijnland.

Behalve de genoemde academische verhandeling, gaf hij eenige naamlooze stukjes in het licht, b.v.: *Iets over 't Regeringsreglement van de Provincie Utrecht, in het jaar 1674 vastgesteld; Zamenspraken tusschen een Burger en Oost-Indischen schipper, over de zaken van de O. I. C. en het nieuwe Comité* en *Zamenspraken tusschen W. O. H. Friso, J. Hop en P. Burman.* Jaren lang arbeidde hij aan een nieuwe uitgaaf der *Aethiopica* van Heliodorus, die echter niet in het licht is verschenen.

Zijne *Lofrede op R. H. Scheele* 1796 werd in de *Mnemesyne* VIII, 147 enz. opgenomen. Van tijd tot tijd schreef hij latijnsche gedichten, o. a. de uitvoerige lijkzang op Janus Helvetius, in 1772 overleden, die L. van Santen achter de *Poemata* van Helvetius liet drukken. Hij huwde 30 Aug. 1762 Classina Nijman, die hem eene dochter, Elizabeth Maria Aletta, in 1777 geboren, schonk, en overleed 24 December 1814.

Zie J. W. te Water, *Aanspraak, voorgedragen ter opening van de Maatsch. v. Ned. Letterk.* (waarvan Temminck lid was) 1815; *Konst- en Letterb.* 1815, D. II, bl. 388, 408; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

TEMMINCK (Johannes), als predikant beroepen te Koorndijk onder Voorne en Putten in 1724, te Purmerend in 1730, te Schoonhoven, in 1731 te Amsterdam in de Gasthuiskerk en eenige maanden later als gewoon predikant gestorven.

Hij schreef:

XXIII Leerredenen over het XVIIe Kapittel van Johannes. Amst., 1770. 3de dr. 4⁰.

Zie Brans, *Kerk. Reg.* bl. 71, 132; Pauw en Veeris, *Kerk. Alphab.* bl. 208; Wagenaar, *Amst.* D. VII, bl. 495; Arrenberg, *Naamr.* bl. 504.

TEMMINCK (Dr. Mattheus) was een zeer middelmatig dichter.

Hij schreef:

Krankbesoekers werksaamheden van een gelovige omtrent de geboorte van 's werelds Heyland. Gor., 1740. 4⁰.

Het kromme dat in de Wereld is regt gemaakt, door het geloovig zien in Gods heiligdom, over Pred. VII, vs. 13 en Hosea XII, vs. 10. Amst., 1744. 4⁰.

Heilkweekende verlustigingen, bestaande in eene Christelijke geloofsschetse, verscheide keurstoffen en gezangen. Amst. 1753.

Zie Abcoude, *Naamr.* bl. 451, 3e *Aanh.* bl. 32; Arrenberg, *Naaml.* bl. 504; Verwoert, Kobus en de Rivecourt, Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. V, bl. 396; Jan Boskoop, *Lijkrede op Dr. M. Temminck.* Amst. 1768. 4o.

TEMMINCK (E.) bloeide in de tweede helft der XVIIe en was een tijdgenoot van W. Hendriks, met wien hij

schilderde *Een gezigt op de kerk en het kerkhof te Drempt bij Doesburg, gestoffeerd met een huifkar en paard*, enz.

Zie Kramm.

TEMPSECA (Georgius a) van Brugge liet *Collectanea ad Historiam Atrebatensem* na, waaruit Meyerus en Ferreolus Locrius geput hebben. Hij overleed in 1536 in hoogen ouderdom.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 267; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 342.

TEMPEL (Abraham van den) werd in 1622 te Leeuwaarden geboren, waar zijn vader leeraar bij de doopsgezinden was en een vriend van Vondel, blijkens een trouwdicht in dien *Poëzij*, I, 300. Zijn eigenlijke naam was Abraham Lambert Jacobze, doch, omdat hij in den voorgevel van het huis, waarin hij te Leiden woonde, een tempel stond, werd hij Abraham van den Tempel genoemd. Hij was een discipel van Joris van Schooten en een uitmuntend portretschilder, blijkens zijne drie kloeke stukken, met levensgroote beelden, zinnebeeldig toepasselijk op den oorlog en de fabrieken, gemerkt met zijn naam, en de jaartallen 1649, 1650 en 1651, op de Lakenhal te Leiden, waar hij lakendrapier en hoofdman en deken van het St. Lucas-gilde was, toen hij in 1660 naar Amsterdam verhuisde. Ook verdiend hoogen lof een zijner stukken, met de *Portretten der Regenten van het Weeshuis te Leiden* en het *Portret van H. de Groot* in het museum van der Hoop te Amsterdam. Zijne portretten zijn helder en aangenaam van koloriet en vlak van penseelsbehandeling en worden voor goede prijzen verkocht.

Hij huwde in 1648 te Leiden Catharina van Hoogmade en overleed te Amsterdam in 1672.

Zie Houbraken; Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus; de Rivecourt en Elsevier in de *Navorscher*, 1871, 398.

TEMPEL (Olivier van den), dichter, bloeide in 't begin der 17de eeuw en was bevriend met D. R. Kamphuijsen, op wiens *Stichtelijke Gedichten* en overlijden hij een gedicht vervaardigde.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TEMPLE (Willem), in 1628 te Londen geboren, genoot zijne letterkundige opvoeding op de school van Penshurst in het graafschap Kent, die zijn oom Henry Hammond aan het hoofd had, en in de school van Beshop-Stratford, waar hij grieksch en latijn leerde; deed vervolgens een buitenlandsche reis en vestigde zich na zijn terugkomst (1654) met zijn echtgenoot, miss Osburns in Ierland, waar hij zich aan de studie der wijsbegeerte en geschiedenis wijdde. Later keerde hij naar Engeland terug en betrad aldaar de staatkundige loopbaan. In 1665 werd hem een geheime zending naar den bisschop van Munster toevertrouwd, om dien tot eene verbindtenis met Engeland tegen Nederland over te halen, terwijl deze reeds een verdrag met de Algemeene Staten gesloten had. Als ambassadeur naar Holland gezonden, kwam hij in vriendschapsbetrekkingen met den raadpensionaris de Witt, en sloot met dezen in 1668 de bekende Triple-alliantie tusschen Engeland, Nederland en Zweden, die binnen 4 dagen tot stand kwam. Ook had hij veel deel aan het sluiten van den vrede te Aken. Door zijn hof teruggeroepen, zag men hem met veel leedwezen vertrekken, terwijl in Engeland een dreigend onweer tegen ons vaderland opkwam. Een tijd lang onthield hij zich van alle staatkundige betrekkingen en besteedde zijn tijd op zijn buitengoed Richmond, met tuinieren en zijn geliefkoosde letteroefeningen. Hier stelde hij o. a. *De historische gedenkschriften over de Nederlandsche Provinciën* enz. op, waarvan de vierde druk in 1716 te Amsterdam verscheen. Zij zijn hoogst belangrijk voor de geschiedenis van 1672 en 1678, toen hij, als buitengewoon gezant, den vrede te Nijmegen hielp sluiten. Hij bragt zijn laatste dagen op een klein landgoed bij Surrey door en overleed 5 Februarij 1698. Zijn werken zijn in 1814 in 4°. deelen in 8°. herdrukt, voorafgegaan door het leven van den staatsman.

Zie *Memoirs of the life and negociations of sir W. T. baronet etc, with an account of his writings*. Lond., 1714. 8°.; Abel Boyle, *Life of sir W. Temple*. Lond., 1714, 8°. Portrait; *Life and Character Sir W. T., written by a particular Friend* (Jonathan Swift?) London, 1728, fol.; *Leven van den Ridder W. T.* Leyden, 1736. 8°.; Heinrich Luden, *Sir W. T. Biographie*. Goetting, 1808. 8°.; Thomas P. Courtenay, *Memoirs of the life and works of Sir W. T.* Lond., 1736, 2 vol.; *Biogr. Univ*; *Biogr. gener. moderne*; Wagenaar; Bilderdijk; Cerisier; Kobus en de Rivecourt.

TEN BRINK (H.) gaf in het licht:

Een kort voorstel om een trekkas te maken om zeer vroeg meloenen, druiven, aardbeziën, persiken van 15 loot, peeren, bloemen enz. te teelen en om de grond te prepareeren van ongedierte te zuiveren enz., met een koperen plaat om een trekkas te maken. Haarl., 1748. 8°.

Zie Abcoude, *Naaml.*, 2de *Aanh.*, bl. 142.

TENCKINCK (Egbertus Henricus) werd in 1770 predikant te Stavoren en in 1794 te Britswerd en Wienwerd, waar hij hoog bejaard overleed, na zich onderscheiden te hebben als latijnsch dichter. Hij vervaardigde o. a.:

Cels. et seren. Araus. et Nassav. principi Gvlielmo V. Leovardiam ingresso ut summis honoribus inaugurarelur sollemniter. Leov. 1773. 4°.

TENCKINCK (Jan Willem Coenraad), in 1777 geboren en in 1797 predikant bij de hervormde gemeente te Venhuizen, in 1813 te Zaandam, waar hij den 26sten Augustus 1845 overleed. Hij maakte zich ook in het kerkbestuur verdienstelijk, was een geleerd man, en gaf zoowel zonder als met zijn naam verschillende werken uit, zoo als:

De evangelische geschiedverhalen, met betrekking tot Jezus, tot één gebragt en opgehelderd. Hoorn 1813. 2 dln.

Verhandeling over de uitstorting van den H. Geest op het Pinksterfeest. Gron. 1808.

Tweetal leerredenen. Amst. 1815.

De hervorming der zestiende eeuw, beschouwd in eene leerrede met een Aanhangsel. Amst. 1817.

Overzigt van de geschiedenis der kerke. Ald. 1818.

Ook was hij geruimen tijd redacteur der *Boekzaal voor de Gel. wereld.*

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.* 1845, D. II, bl. 398, 400, 542; Loosjes, *Beschr. v. Zaandam.* bl. ;

TENERAMUNDUS of TENREMONDE (Johannes), voor het einde der 14de eeuw te Dendermonde geboren, werd prior van het Karthuizerklooster van Siligny in Savoye. Hij bloeide in 1420 en leefde nog in 1439. Hij liet verscheidene zedekundige geschriften na.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*; Paquot, *Mém.* T. II, p. 48; Trithemius, *de Scriptoribus, Eccles.* c. 748 *ed. Fabricii*, p. 172; Possevini, *App. Parat. ed.* 1608 p. 948; Petreii *Bibl. Carthus.* p. 218, 219.

TENGNAGEL (Jan Gansneb), dichter uit de tweede helft der 17de eeuw. Hij gaf in het licht: *Verwoestingh. des stadts Naerden* (met de spreuk *Premente cruce attollimus*). Amst. 1660. 8°.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. V, bl. 388; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Cat. d. Maatsch. v. Ned. Letterk.* D. I, bl. 202.

TENGNAGEL (Matthys Gansneb), even als de vorige, dichter uit de tweede helft der 17de eeuw, gaf in het licht:

M. G. Tengnagel in de andere wereld bij de verstorvene poëten. Z. pl. of j.

Het leven van Konstance: waer af volght het Tooneelspel, de Spaensche Heiden. Aemst. 1643. 4°. Het laatste alleen Amst. 1671, Leijden 1718, Amst. 1753. 8°.

Klucht van Frik in 't Veurhuys. Amst. 1731. kl. 8°.

Zie Witsen Geijsbeek, t. a. p.; *Cat. v. Letterk.* t. a. p.; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TENGNAGEL ( ). Op eene verkooping te Amsterdam, in April 1735, N°. 61, wordt vermeld: *Een landschap met beeldjes op koper.* Meer is van dezen meester niet bekend.

Zie Hoet, *Catal.* D. I, bl. 441; Kramm.

TENGNAGELL. Dit geslacht heeft eenige dappere krijgslieden aan het vaderland geschonken, o. a. kapitein Tengnagell, die in 1674 bij het beleg van Grave sneuvelde. A. G. baron van Tengnagell, die in den Posten-oorlog (1793) het leven liet; de luitenant baron van Tengnagell, die deel nam aan den slag bij Medellen, aan de Guadiana en Spanje (1807) en Jan Louis Thomas van Tengna-

gell, die zich bij de belegering van 's Hertogenbosch onderscheidde (1794).

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te land*, D. II, bl. 191, D. III, bl. 79, 119, 335.

TEN KATE (LAMBERT). Zie KATE (LAMBERT TEN).

TENNULIUS (SAMUEL) of Ten Nuyl, te Deventer geboren, werd hoogleeraar te Steinfurt, in 1667 hoogleeraar in de geschiedenis en welsprekendheid te Nijmegen, waar hij zijne betrekking aanvaardde met eene redevoering *Over het geluk der Nederlanders en derzelven vergelijking met de Romeinen*. Volgens Bouman bleef hij te Nijmegen, tot dat de inval der Franschen hem bewoog om naar zijn vaderstad de wijk te nemen. Welke waardigheid hij later te Arnhem bekleed heeft, vind ik niet vermeld. Hij was een uitstekend taal- en wiskundige ook beoefende hij de latijnsche dichtkunst. Hij was de schoonvader van Joh. Fredericus Gronovius.

Hij gaf in het licht:

Elegia in obitum inclyti sui doctoris et celeberrimi Mathematici, Francisci Scoteni, emendatissimi et diligentissimi. in Matheseos, in alma Batavorum Academia defuncti 4 cal. Jun. 1660, achter *Jamblichi Arithmetica, Introductio.*

Dissertatio Historica de igne. Steinfurti 1664. 4°.

Jamblichi Chalcidensis in Nicomachi Geraseni Arithmeticam. Arnhemiae 1668. 4°.

Fragmentum Stephani de Urbibus. Amst. 1669. 4°.

Agathemeris Compendiariae Expositionis Geographiae Libri II. Graecè cum interpretatione latina et adnotationibus. Amst. 1671. 8°.

Sext. Julii Frontini Stratagematum. Libri II. Lugd. et Amst. 1675 in 12°.

Zie Konigii, *Bibl. Vet. et Nov.*; Baillet, *Jugements.* T. II, p. 270, N°. 591; Crenii *Animadv. Phil.* S. VII, § IV, p. 26—30, 201; Saxe, *Onom.* T. V, p. 75, 80, *Anal.* 595; Roukens, *Orat. de Acad. Neom.* p. 20, 23; *Comp. Gel. Lexic.* p. 2245; Bouman, *Gesch. d. Geldersche school.* D. I, bl. 264, 265; Kobus en de Rivecourt; Jöcher.

TERBRUGGEN (A. J. L. Baron VAN DEN BOGAERDE VAN), district-kommissaris van het district St. Nicolaas in Oost-Vlaanderen en later gouverneur van de provincie Noordbraband, van welken post hij gepensioneerd werd. Hij was kommandeur der orde van de Nederlandsche leeuw, grootkruis der orde van de Eikenkroon, opperschenker aan het hof van Z. M. den koning der Nederlanden. Bekend door zijnen hartstogtelijken ijver tot het verzamelen van oudheden is zijn kasteel van Heeswijk, dat hij mede in den ouden stijl deed herstellen, een waar en kostbaar museum geworden. Van den Bogaerde was daarbij een ijverig landhuishoudkundige en bevorderaar van den landbouw, hij deed zich tevens als schrijver kennen door:

Het district van St. Nicolaas, prov. Oost-Vlaanderen, met betrekking tot deszelfs natuurstaat en geschiedkunde. St. Nicol. 1825. 3 deelen. 8°. met pl.

Essai sur l'importance du commerce, de la navigation, et de l'industrie dans les Pays-Bas. La Haye et Brux. 1845. 3 vol. 8°.

Hij overleed in 1855.

Zie *Algem. Handelsbl.*, 15 Jan. 1855.

TERBRUGGEN (HENDRIK). Zie BRUGGEN (HENDRIK TER).

TER BURG (GERARD). Zie BURG (GERARD TER).

TERENSTEYN (CORNELIS VAN), zoon van Adriaan van Terensteyn en N. 't Jong, in 1580 te Dordrecht geboren, verkreeg aldaar de aanzienlijkste regeringsposten, zoo als die van thesaurier, zoo van de reparatie als op 't Groot-kantoor, welke bediening hij 12 jaren vervulde, waarna hij zesmaal de burgemeesterlijke waardigheid bekleedde. Tweemaal werd hij gecommitteerd in het colegie van gecommitteerde raden van Holland en West-Friesland, en verscheidene reizen ter vergadering van de staten van Holland en West-Friesland.

Hij werd in vele gewigtige commissiën gebruikt, o. a. in 1632 ter wering van misnoegen. De meeste zijn in de eerste deelen van Aitsema vermeld. Hij overleed den 22sten Maart 1643, in den ouderdom van 63 jaren en werd, wijl hij als regeerend burgemeester overleed, met buitengewone plegtigheid begraven. Zijne graftombe in de groote kerk te Dordrecht is door Schotel beschreven.

Zie diens *Keizerl., Stadhouderl. en Koningl. bezoek in de Groote Kerk te Dordrecht*; Balen, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 95, 879; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

TERENTIUS (JOANNES GERHARDI), zoon van Gerard Alberti, predikant te Hempens en Teerns bij Leeuwarden. Hij noemde zich Terentius, naar de laatstgemelde plaats, waar hij geboren werd. In 1645 werd hij als student te Franeker ingeschreven, legde zich daar op de philologie en philosophie, onder Coccejus en Schotanus, vervolgens, onder Cloppenburg, Schotanus en Coccejus op de theologie toe. In 1649 begaf hij zich naar Groningen, vervolgens naar Amsterdam, waar hij zich onder Manasse ben Israël en Coccejus op het oostersch en rabbijnsch toelegde. Dezen laatsten volgde hij naar Leiden. Daar bleef hij echter niet lang, daar hij in plaats van zijnen leermeester, den 11den April 1651, tot hoogleeraar in de hebreeuwsche taal te Harderwijk werd benoemd. Hij aanvaardde den 22sten Mei zijn ambt met eene oratie *De excellentia, utilitate, iucunditate et necessitate L. Hebraeae ad rem Theologicam*. Omstreeks 6 jaren later (20 Mei 1657) werd hij honoris causa tot doctor in de wijsbegeerte en meester in de vrije kunsten benoemd. Hij overleed den 28sten of 29sten September 1677. Hij is tweemaal gehuwd geweest, 1° met Jetske Oetger van Leeuwarden, die, na hem drie kinderen geschonken te hebben, in 1658 overleed. De tweede, wier naam onbekend is, overleefde hem. Zij durfde den boedel van haar man niet aanvaarden, en werd in 1692 nog van stadswege ondersteund.

Behalve eene dissertatie in 1650 onder Christianus Schotanus verdedigd en te Franeker in 8°. uitgegeven, gaf hij nog in het licht:

Meditationum Philologico-Hebraearum Triades II. Franeq. 1654. 8°.

Liber Jobi, Chald. et Lat. cum Notis. it Graece Στιχηρῶς cum var. lectionibus. Ibid. 1662. 4°.

Joh. Buxhorfii Epitome Gramm. Hebraeae emendata et ex Thesauro Gramm. aucta. Cum Proph. Obadia, Hebr. et Latine. Ibid. 1665. 8°.

Ecclesiastes Salomonis Hebr. et Lat. cum difficilioribus anomaliarum et Masosae marginalis elucidatione. Ibid. 1666. 8°. 1670. 8°.

Gymnasium Chaldaicum. Ibid. 1664. 8°.

Zie N. Blanaardi, *Orat. funeb.*; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 436; Verhelli, *Spec Entis.* p. 210, 346; Marckius, *Praef. Oper. Cloppenb.*; Laurman, *Naaml. d. Cl. v. Leeuw.* bl. 36; Greydanus, *Naaml. d. Pred onder de Classis v. Franeker*, bl. 132; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

TER GOUWE of BERIOTH (NICOLAUS), was lid der rederijkerskamer *de Vlasbloem* te Helmont. Hij kwam met een *Refereyn* op *die lofwaerdige Deught* op het Refereinfeest te Mechelen.

Zie *Schadtkiste der Refereynen ende Poëten*, bl. 214; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.* v. h. W. *Berioth.*

TER HIMPEL (ANTONIE), bloeide in de 17de eeuw en was tegelschilder te Delft. Ook schilderde hij op doek, doch zijne schilderijen zijn zeldzamer dan zijne tegels met krijgslieden, landschappen en kermissen. Zij zijn dikwerf in rond formaat. Liefhebbers bewaren die door hem beschilderde tegels in hunne kabinetten.

Zie Immerzeel.

TERINCK (J.), dichter uit het midden der 17de eeuw. Niet zonder verdienste zijn zijne *Tranen gestort over het droevig overlijden van M. H. Tromp.* Amst., 1653. In plano.

Zie *Bibl. v. Nederl. Pamfl.*, D. II, bl. 68.

TERKAMP (HERMANNUS THEODORUS), inwoner te Batavia, gaf in 1770 een dichtwerkje in het licht, getiteld: *Proeven van Dicht- en Letteroefeningen* en *Baras klagt over het afzijn van haaren minnaar Assedin, Oostersch Minnedicht in Poëtisch proza. Benevens deszelfs overdragt in gerijmde vaarzen*, door J. van Zijp. Batavia 1774. 8°.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. V, bl. 399; van Doorninck, *Anon. en Pseudon.* N. 388, 3693.

TERLEE ( ), in 1636 te Dordrecht geboren en aldaar in 1687 overleden, was een leerling van Rembrandt, en een goed historie-schilder. Volgens Kramm zijn zijne schilderijen in schoonen stijl, fraai van teekening en zamenstelling en aangenaam van kleur. Houbraken vermeldt zijne *Schaking van Europa*.

Zie Houbraken, Immerzeel, Kramm.

TERLINCHUS (Gerardus), van Heusden, een Carmeliet, beoefende de geschiedenis en schreef een *Chronicon Heusdanum*, waarin hij den oorlog tusschen Holland en Brabant over het regt op Heusden behandelt. Hij zou omstreeks 1350 overleden zijn.

Zie Val. Andreas, p. 284; Foppens, T. II, p. 70; Hermans, *Conspect.*; Verwoert.

TERMATEN (Johannes Petrus) werd 24 Junij 1833 te Pijnacker geboren. Zijn vader, geneesheer aldaar, deed hem reeds vroegtijdig muziek-onderwijs genieten; eene voorbeeldig voorspoedige ontwikkeling van een bijzonderen muziekalen aanleg bespeurende, zond hij hem weldra ter Kon. muziekschool naar 's Gravenhage, waar hij zijne muziekale studiën onder de leiding van Lubeck en van der Does, met den besten uitslag gedurende vier jaren vervolgde, te weten van zijn veertiende tot zijn achttiende jaar. Op verscheiden concerten in *Diligentia* te 's Hage deed zich Termaten (benevens andere kweekelingen van de gezegde muziekschool) op de piano-forte met den meesten bijval hooren. Bij zijn verblijf te Amsterdam in 1853 trad hij ook in een concert der Maatschappij *Felix Meritis* op en droeg het tweede concert van Mendelssohn Bartholdy en eene fantaisie van Thalberg met veel virtuositeit, juistheid en duidelijkheid voor, en oogstte daarvoor ruimen en algemeenen bijval in. In het jaar daarna ging hij het conservatoire te Leipzig bezoeken, maar moest het wegens den zwakken staat zijner gezondheid, na een half jaar van ijverige studie, weder verlaten. In zijne geboorteplaats zich eenigzins hersteld ziende, ging hij naar Amsterdam, om zich aldaar te vestigen; maar herhaalde aanvallen van bloedspuwing dwongen hem weder naar huis te gaan. In den loop van dat jaar kwam hij weder te Amsterdam, waar hij overleed. Als organist, pianist en muziek-onderwijzer zou hij der vaderlandsche toonkunst gewis tot een groot sieraad hebben verstrekt, zoo hem de dood niet in een zoo jeugdigen leeftijd had weggerukt.

Part. berigt.

TERNE (Dr. C.) is volgens sommigen de schrijver van het weekblad *Tweede Iets voor Leyden*, z. pl. en jr. (1784 8°.; een tegenschrift van *Iets voor Leyden*, z. pl. en jr. (1784).

Ook schreef hij:

Lucina, ontdekkende de ware oorzaken der onkunde en onbekwaamheit van de meeste vroedvrouwen, zoo in de steden als op het platte land.

Waarneming van eenen abortus van vier maanden, vergezeld van sware haemorrhagie, gevolgd door herstelling, in *Verh. v. h. Genoots. ter bevordering d. Heelk. te Amsterd.* 1795, D. II, bl. 197.

Waarneming van een beknelde baarmoeder in een jonge dochter. Ald. 1802, D. VII, bl. 225.

Antwoord op de vraag, betreffende de nadeelige gewoonte der begravenissen binnen de steden en kerken, hoe die best te doen ophouden, in *Verh. v. h. Zeeuwsch Genoots.* 1786, D. XII, St. 1, bl. 87.

Waarneming eener verlossing, voorafgegaan door sterke bloedvloeijingen, in *Verhandel. v. h. Genoots. ter bevord.*, enz. 1793, D. II, bl. 208.

Verhandeling over de vraag: In hoeverre zou men, bij gebrek van de apotheek, uit kelder en keuken de vereischte geneesmiddelen, ook tegen de zwaarste ziekten en kwalen, zoo uit- als inwendig, kunnen bekomen, mits uitzonderende, de volgende middelen: kina, kwik, opium, staal, delfzuren, rhabarber en ipecacoanna, in *Verh. v. h. Genoots. Sexvandis civibus*, 1788, bl. 361.

Raadgevingen en middelen om de gezondheid van de menschen te bewaaren, welke uit Europa in Oost-Indië, en inzonderheid op Batavia aankomen. Amst., 1790, 8°.

Verlossing, waardoor eene beschonken vroedvrouw het hoofd des kinds was afgerukt, waar de nageboorte zeer moeijelijk was af te scheiden, doch de moeder behouden is. Benevens de geregtelijke vervolging der gemelde vroedvrouw, in *Verh. v. h. Genoots. ter bevord.*, enz. 1793, D. II, bl. 221.

Allermoeijelijkste verlossing, geeindigd door de onthersening en de aanwending van den stompen haak. Ald. 1793, D. II, bl. 311.

Waarneming eener Placenta praevia, op de zevende maand, doch de vrouw aan bloedverlies gestorven. Ald. bl. 201.

Over de bevrijding van de runderpest op Vlieland, in *Verh. v. d. Maats. tot bevord. v. d. Landbouw.* D. VI.

Verhandeling over de spreuk van den grooten Boerhaave: *Simplex veri sigillum*, in *Verh. v. h. Genoots. Sexvandes curbus.* 1784, bl. 1.

Uitzakking der acht maanden zwangere baarmoeder, hersteld en gevolgd op de negende maand door eene gelukkige verlossing op moeder en kind, hoewel de vrouw levenslang onderhevig is gebleven aan onwillekeurige pisloozing, in *Verhandel. v. h. Genoots. ter bevord.* enz. 1793, D. II, bl. 205.

Over het beste voedsel om nieuw geboren kinderen zonder borst of moedermelk op te voeden, in *Verh. v. h. Batav. Genoots.* 1814, D. VII.

H. Brassart en C. Terne, *Over behoed- en geneesmiddelen tegen de kreupelheid der schapen*, in *Verhandel. v. d. Maats. ter bevord. v. d. Landb.* D. VII.

C. Terne en M. Dutz, *Verh. over de inlandsche schapen.* Amst., 1793. 8°.

Zie Holtrop, *Bibl. Med. et Chir.* p. 46, 349, 350; Arrenberg, bl. 505.

TERNOOY APPEL (Willem), in 1799 te Amsterdam geboren, ontving eene beschaafde opvoeding en werd als leerling in een apotheek geplaatst. Ofschoon hij geen zin in dat vak had, bleef hij er in werkzaam tot dat hij den apotheek liet varen en tot den handelstand overging, waarin hij eenige jaren bleef. Na gehuwd te zijn en terwijl hij met ijver in den handel arbeidde, kwam de oude lust voor het predikambt weder boven, bereidde hij er zich te Amsterdam, onder leiding van eenige vrienden, toe voor, ontdeed zich van zijne zaak, vestigde zich te Utrecht, waar hij vier jaren studeerde, proponent en reeds eenige dagen later te Vreeswijk beroepen werd. Van hier vertrok hij naar Berkel en Roderijs, en vier jaren later naar Vlissingen, waar hij tien jaren arbeidde en in 1842 overleed.

Behalve een 7tal en 24tallen leerredenen, gaf hij nog in het licht:

De H. Geest, in derzelfs invloed en werking voor den mensch tot zijne bekeering en heiliging buiten allen twijfel onmisbaar. Vliss. 1835.

Brief over Joh. XII, vs. 27 en 28a; geschreven ten geleide van eenige treffende dichtregelen, ten opschrift hebbende: De zondaarsliefde van Jezus, vervaardigd door een Israeliet.

Na zijn dood verschenen nog zijne *Nagelatene leerredenen.* Vlissingen 1843.

Zie *Boekz. d. Gel. Wereld*, 1842; Kobus en de Rivecourt.

TERPSTRA (Jacobus), in 1742 te Franeker geboren, volbragt aldaar met lof zijne studiën en werd in 1759 doctor in de wijsbegeerte, na het verdedigen eener dissertatie *De fluido in genere* en vervolgens in 1761 in de regten *de Consuetudine.* Vier jaren was hij werkzaam geweest als advocaat aan 't hof van Friesland, toen hij te Harlingen als rector werd beroepen (1765). Hij aanvaardde zijn ambt met eene *Oratio de poësi diis gentilibus adamata, cultori semper amica.* In 1770 vertrok hij in dezelfde betrekking naar Deventer, en sprak daar *de Institutione scholistica domesticae anteferenda.* Toen hij in 1775 voor het rectoraat bedankte, verhoogde de regering van Deventer zijn jaarwedde en benoemde hem tot buitengewoon hoogleeraar in de dichtkunde, bij welke gelegenheid hij sprak: *adversus iniquas artis poëticae existimatores.* Deventer 1776, en toen hij in 1781 aan het Athenaeum tot professor in de geschiedenis, welsprekendheid en Grieksche taal geworden was *de praecipuis quibusdam veritatis hist. indiciis*, en in 1782 als rector magnificus *de Nicolai Cusani doctrina et meritis in rem. liter. imprimis Daventriensem*, Drie jaren later droeg hij, bij het neêrleggen van die waardigheid een carmen voor *in laudem B. H. Schelii* en in 1789 bij dergelijke gelegenheid, een *ora-*

tio de egregio quod ex studiis humanioribus petitur ad beale vivendum praesidio. In 1789 kwam hij te Harderwijk als hoogleeraar in aanmerking. Hij overleed den 3den Junij 1803.

Nog schreef hij: *Diatribe de Philosophia veterum.* Franeq. 1767.

Genethliacon Filio serenissimi ac celsissimi Arausionis et Nassaviae Principis Guilielmi V achter de *Oratio inaugurailis* van J. Ruardi. Daventr. 1772.

Ad Adrianum van Royen, V. C. quum sanitati restitutus carmen emiserat etc. en *Elegia in ejus obitum.* Daventr. 1779.

Filio Wilhelmo ad doctoris scholastici munus Harlingam vocato. 1800.

Zie Saxe, *Onom.* T. VIII, p. 304; de Wal, *de Claris Frisiae jure consult.* p. 336, 453; Lud. Chernak, *Or. de libertate philosophandi in licentiam non vertenda*, p. 60; *Konst- en Letterbode*, 1803, bl. 18, 50; Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Verwoert; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, bl. 525, 526.

TERPSTRA (Mr. Willem), zoon van den vorige, studeerde te Deventer en was naauwelijks 19 jaren oud, of werd conrector der latijnsche school te Harlingen, vervolgens aan die van Zwol, Oldenzaal, Bommel, Arnhem, Groningen en aan de Erasmiaansche school te Rotterdam, waar hij den 18den Julij 1839 in den ouderdom van ruim 61 jaren overleed. Hij gaf behalve de *Heroïdes* van Ovidius (L. B. 1828) en het IVde boek der *Aeneas* van Virgilius, eenige oraties (bijv. de *Opt. Graec. et Lat. linguae docendi ratione.* Gron. 1827) in het licht. Ook werd zijn verhandeling *Over de beste leerwijze op de Latijnsche scholen*, door de Holl. Maats. van wetenschappen te Haarlem in 1818 met den zilveren eerepenning bekroond. Hij was lid der Maatschappij van Ned. letterkunde en van het Utrechtsche genootschap. Ook benoemde hem de hoogeschool te Groningen *honeris causa* tot doctor in de letteren. Zijne nagelaten bibliotheek werd den 6den October 1840 en volgg. te Leiden verkocht.

Hij huwde Bernhardina Visser, den 13den Januarij 1858 te Gouda overleden.

Zie *Hand. d. Maatsch. v. Ned. Letterk. te Leiden*, 1840; *Konst- en Letterbode*, 1839, D. II, bl. 49, 1840, D. II, bl. 297; Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TERPSTRA (Jacobus), zoon van Mr. Willem Terpstra, Rector der Latijnsche school te Oldenzaal, werd aldaar den 19den Febr. 1805 geboren, ontving het onderrigt van zijn vader, zoo te Oldenzaal als te Groningen, waar hij tevens in jengdigen leeftijd de lessen der hoogleeraren bijwoonde. Toen zijn vader aan de Erasmiaansche school te Rotterdam het rectoraat bekleedde, vervolgde hij zijne studiën te Utrecht onder van Heusde, Goudoever, Schröder, enz. en verwierf in December 1824, den doctorgraad in de letteren, na het verdedigen eener dissertatie *de Sodalitio Pythagoreo* (Traj. 1824). Hij bekleedde achtereenvolgende het conrectoraat der Latijnsche school te Franeker, het praeceptoraat te Rotterdam, en sedert 1833 het rectoraat aan het Nassau-Veluwsche Gymnasium te Harderwijk, dat hij uit zijn vervallen staat opbeurde, en waaraan hij werkzaam was tot zijn dood, den 8 Maart 1837, een weduwe met talrijk kroost nalatende.

Behalve zijne akademische dissertatie, eene omwerking van R. Feiths *Antiquitas Homerica* (L. B. 1831) en dergelijke van onderscheidene woordenboeken voor de grieksche en latijnsche taal, van duitschen bodem overgebragt, o. a. de *Gr. Grammatica en Leesboek* van J. P. Krebs, door zijn opvolger te Harderwijk W. L. C. Clarisse voltooid (Zutphen, 1838). Deze sprak ook eene lijkrede over hem uit, die het licht ziet. Terpstra was lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1833, D. II, bl. 187—189, 1837, D. I, bl. 178; Nieuwenhuis, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

TERRY (F.), med. dr., schreef *Tract. med. de phtisia pulmonum scrofulosa.* L. B., 1793.

Zie Holtrop, *Bibl. med. et chir.*, p. 350.

TERSIER (B.), med. dr. te Haarlem, die meer dan 50 jaren de praktijk aldaar uitoefende. Hij maakte zich als schrijver van onderscheidene werken bekend, bijv.:

Nieuwe natuur- en geneesk. bibliotheek. Amst., 1774. 3 dln.

De geneeswijze der drenkelingen. Leijd., 1794, en vervolg hierop in een *Brief aan M. van Marum.* 8°.

De behandeling der ingeënte, op de natuurlijke kinderpokjes toegepast. Haarlem, 1797. 8°. *Tweede vermeerderde uitgaaf.* Ald. 1820. 8°.

Onderrigtingen omtrent de manier om den beetwortel te verbouwen, vermeerderd door Mr. Th. van Swinderen. Gron., 1811. gr. 8°.

Ook vertaalde hij verschillende geneeskundige werken. Hij overleed den 16den Augustus 1824 te Haarlem, in den ouderdom van ruim 80 jaren.

Zie *Konst- en Letterb.*, 1824, D. II, bl. 130; Holtrop, t. a. p., bl. 350; Verwoert; Arrenberg, bl. 505; v. Cleef, bl. 595.

TERSIER (J.) schreef *Proeven op de aloë* in *Hedend. vad. Letteroeff.* 1778. D. VII, St. 2, bl. 533.

Zie Holtrop, l. c.

TER STEEG (Jan) Junior, den 10den Jan. 1750 te Amsterdam geboren, was een aanzienlijk kunstliefhebber en beoefenaar. Hij behaalde in 1780 de gouden medaille bij de teeken-akademie te Amsterdam, kocht te Parijs voor een aanzienlijke som pleisterbeelden, en schonk die aan de Akademie, ten gerieve der kunstenaars. Kramm vermeldt van hem een *Standbeeld op blaauw papier.* Hij overleed in 1817 in zijne geboorteplaats, waar zijne kunstnalatenschap in Mei 1818 werd verkocht. Zijn portret bestaat.

Zie Kramm.

TERSTEEGEN ( ). Aan hem wordt toegeschreven:

Beschrijving Gods des Lams van de gemeente welker Herder Hij is. Z. pl. en jr.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N. 615.

TER VEERE (Jan van) of Johannes de Veris, te Ter Veere geboren, was waarschijnlijk monnik in de Benedictijner abdij van St. Benedictus van *Oudebourg.* Hij bloeide omtrent 1463 en liet in ms. na:

Chorodromus, sive cunus temporum ab orbe condito ad Christi natalem.

Zie Sanderi, *Bibl. Belg. ms.*, T. I, p. 224; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 351.

TER WESTEN (Augustinus) werd in 1649 te 's Hage geboren, hield zich eerst bezig met het teekenen naar prenten, pleisteren, boetseren en het maken van drijfwerk in goud en zilver; doch begon zich met zijn twintigste jaar, gezet onder Wieling en W. Doudijns, op de schilderkunst toe te leggen. Vier jaren later begaf hij zich naar Italië, en zette te Rome en Venetië zijne studiën naar de kunstwerken der voornaamste schilders en antieken voort. Te Rome verkreeg hij in de schilderbent den bijnaam van *de Snip.* Na een afwezigheid van zes jaren keerde hij naar 's Hage terug, waar hij zich bezig hield zolder-, kamer-, deur- en schoorsteenstukken met kloeke stoffaadje, nu eens uit de metamorphosen van Ovidius, dan eens uit de gewijde en ongewijde geschiedenis genomen met een meesterlijk penseel en een ongeloofelijke vlugge hand te vervaardigen, en in 1682 en 1683 de in verval geraakte Haagsche teeken-akademie weder in bloei bragt. De keurvorst van Brandenburg (later koning van Pruissen), benoemde hem in 1690 tot zijn hofschilder, waarop hij naar Berlijn vertrok en aldaar de vorstelijke zalen en gaanderijen met zijn uitnemend penseelwerk versierde. Ook droeg de vorst hem de oprigting eener teeken-akademie op. Het nieuw gestichte akademie-gebouw werd in 1697 voltooid, waarvoor zijn broeder Elias, die te Rome woonde, hem fraaije afgietsels van de beste antieken, alsmede het geheele kunstkabinet van beeldhouwwerk van Peter Belori bezorgde. Driemaal is Ter Westen eerste professor aan deze akademie geweest. Hij voerde ook met goed gevolg de etsnaald. Kramm vermeldt van hem *Een Bacchus ten halven lijve; De vinding van Mozes in den Nijl*, naar Paul Veronese; *Narcessus en Pyramis*; het portret van den lutherschen predikant Hermanus Glaserus. Hij overleed te Berlijn den 17den Januarij 1717 in den ouderdom van 68 jaren.

Zie Houbraken; van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TER WESTEN (AUGUSTINUS), zoon van Matheus Ter Westen (die volgt), in 1711 te 's Hage geboren, woonde eenige jaren te Delft en beschilderde daar, zoowel als in zijne geboorteplaats, verscheidene zalen. In 1737 werd hij als lid der kamer Pictura te 's Hage ingeschreven. Hij overleed aldaar in 1781. Het portret van dezen historie- en portretschilder bestaat.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Portr.*

TER WESTEN (B.). Van dezen kunstschilder vermeldt Kramm *een familiestuk.*

TER WESTEN (ELIAS), broeder en leerling van Augustinus Ter Westen (zie boven), in 1651 te 's Hage geboren, werd een verdienstelijk schilder van bloemen en vruchten. Te Rome (waar hij zich vestigde) kocht hij, op last van den keurvorst van Brandenburg, gipsvormen en het kabinet van Peter Bettori, voor de pas gestichtte teekenakademie te Berlijn aan en overleed er in 1729. In de schildersbent heette hij de *Paradijsvogel.*

Zie Houbraken; van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TER WESTEN (MATHEUS), broeder van den vorige, in 1670 te 's Hage geboren, werd, even als zijne broeders voor de kunst opgeleid, eerst onder zijn oudsten broeder, later onder W. Doudijns en Daniel Mijtens. Snel waren zijne vorderingen en reeds in zijne jongelingsjaren werden door hem groote werken, zaalstukken, plafonds, enz. uitgevoerd. In 1690 begaf hij zich naar zijn oudsten broeder te Berlijn, bij wien zijne bejaarde moeder inwoonde, en oefende zich aldaar onder leiding van dien broeder op de koninklijke akademie. Van daar vertrok hij naar Rome en Venetië, en keerde (in 1699 te 's Gravenhage terug, waar hij een aantal kapitale, stukken met Bijbelsche en Mythologische stukken ten uitvoer bragt. Hij overleed den 11den Junij 1757 in den ouderdom van 87 jaren. Zijn portret bestaat. Uit zijn huwelijk met mejufvrouw van Rheenen sproten 6 kinderen, onder welken Augustinus voormeld. Het Rijks museum te Amsterdam bezit van zijn penseel het *Portret van prinses Anna, gemalin van Willem IV.*

Zie Houbraken; van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Muller; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TER WESTEN (PIETER), zoon van den vorige, in 1714 te 's Hage geboren, wijdde zich in zijne snipperuren (hij moest reeds op zijn 34ste jaar het ambtsleven leiden) aan de kunst. Weijerman noemde hem een veelbelovend discipel van Coenraad Roepel. Hij schilderde bloemen en vruchten en was niet alleen lid der Confrèriekamer, maar werd er in 1762 Secretaris en in 1785 hoofdman van.

Hij is de schrijver van den *Catalogus of Naamlijst van Schilderijen met derzelver prijzen* enz. 's Hage, 1779, 8°., loopende van 1726—1768, waarbij is gevoegd de *Catalogus van het kabinet van Zijne Doorl. Hoogh. des Prince van Oranje*, zijnde dit werk een vervolg op dat van Gerard Hoet. Hij liet ook een schat van aanteekeningen na over de leden der Confrèriekamer, die den heer Kramm zijn keurig werk veel dienst hebben bewezen. Ter Westen overleed te 's Hage in 1798.

Zie Jacob Campo Weijerman; Kramm.

TERWEN AARTSZ (JAN), beeldhouwer, in 1511 te Dordrecht geboren. Wat hij als kunstenaar vermogt getuigen de eikenhouten koorgestoelten in de Groote kerk zijner geboortestad, die nog voorhanden zijn, bestaande uit processiën, bijbelsche geschiedenissen en ander beitelwerk, ook van boertigen aard. Hij overleed te Dordrecht in 1589.

Zie Balen, *Beschrijv. v. Dordr.*; Schotel, *Keizerl., Stadhouderl. en konnikl. bezoek*; Immerzeel; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TERWEN (JOSINA), of Terwe, Dortsche dichteres, bloeide in de 17de eeuw. Hare gedichten verschenen niet afzonderlijk maar voor en in de werken harer tijdgenooten.

TERWEN (LAURENS), een bloedverwant en tijdgenoot van de vorige, bespeelde, even als zij, de Nederlandsche lier, b.v. voor Balen's *Beschrijv. v. Dordrecht.*

Zie Scheltema, *Geschied- en oudheidk. Mengelw.*, D. III, St. 3, bl. 106; Schotel, *Letter- en oudheidk. Avondstonden*, bl. 182; v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TESCH (FREDERIK JOHANNES), dirigerend officier van gezondheid in de tweede militaire afdeeling van Java en in 1823, uithoofde van zijne veelvuldige diensten, tijdens het woeden op Java der Colera morbus, benoemd tot ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij overleed in den jeugdigen leeftijd van 29 jaren te Samarang, den 26sten Augustus 1824.

Part. berigt.

TESSCHENMACHER (ENGELBERT), zoon van Engelbert Tesschenmacher en van Anna van Diesz, predikant te Elberfeldt, vervolgens te Deventer, werd den 4den Augustus 1608, ter eerstgemelde plaats geboren, studeerde in zijn geboortestad, vervolgens te Herborn, Keulen en Leiden, waar hij den 21sten November 1636 med. doctor werd. Hij vestigde zich te Deventer, waar hij in Augustus 1638 buitengewoon hoogleeraar in de geneeskunde werd, ook werd hij nevens zijn vader aldaar tot stads geneesheer en in November 1644 tot mathematicus aangesteld. In September 1646 ontving hij zijne aanstelling tot gewoon hoogleeraar in de physica, welke betrekking hij tot zijn dood, den 3den Junij 1649 bekleedde. Hij huwde den 15den September 1642 Elizabeth van Groen, dochter van een burgemeester van Rees, die hem 3 kinderen schonk, van welke hem eene dochter, Cornelia, overleefde.

Hij gaf in het licht:

Oratio de digninate et utilitate Anatomiae. Daventriae, 1638. 4°. en

De stedelijke Almanakken van 1644—1649.

Zie Revii, *Daventria illustrata*, p. 708—710; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 225; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TESSCHENMACHER (WERNER). Deze geleerde, in Elberfeldt geboren, maakte zich door zijne schriften omtrent ons vaderland verdienstelijk. Hij was achtereenvolgend predikant bij de Hervormde gemeenten te Grevenbroich (1610) Santen en Kleef (1618), sloeg het beroep van Deventer af, en overleed in 1638 te Wezel.

Behalve eenige godgeleerde werken gaf hij in het licht:

Repetitio brevis suae Religionis, quae ante seculum à Papatu Reformata, in Clivae, Juliae, Montium Ducatibus hactenus ex verbo Dei tradita et conservata est. Vesaliae, anno seculari 1633. Hij heeft in dit werk gevoegd Conradi Heresbachii *vita, ejusdemque epistola de factione Anabaptisticâ Monasteriensi: seu Prodromus Annalium Ecclesiasticorum* [1]).

Clivia, Julia, Marchia, Montia, Ravensbergia, antiquae et modernae duplici hac facie ceu Annalium partibus duabus repraesentatae, in quarum primâ de gentium harum origine, propagatione, nomenclaturâ et topographiâ veteri, moribus, linguâ, ejusque charactere, antiquorum Germanorum, Impp., Romanorum et Francorum Regum temporibus, tribus libris: in secundâ de earundem sub sequentium Caesarum Germanicorum imperio, Dynastis, Comitibus, Marchionibus, Ducibus singulis speciatim quinque Membris disseretur. Accessit ob vicinitatem diversorum conjugiorum et successionis haereditanae quondam uniomem, Geldria, Zutphaniae a multis retro saeculis juncta, cujus octo Dynastae, Tutores, seu Advocati, totidemque Comites et Duces quasi in Tabula exhibentur. Arnhemiae, Jacobus Biesius. 1638. fol.

Tesschemacher's werk werd hevig aangevallen door Jan Thomas Brosius, vice-kanselier van den keurvorst van den Paltz, die over hetzelfde onderwerp een werk in 't licht gaf.

In 1721 verscheen te Frankfort en Leipzig bij Christoph Gottlieb Nicolai in fol. eene tweede uitgaaf, getiteld:

[1]) Coenraad van Heresbach, een regtsgeleerde, in het land van Kleef geboren, was gouverneur en vervolgens raadsheer van den hertog van Gulik, groote vriend van Erasmus, Sturmius en Melanchton. Hij overleed in 1570, in den ouderdom van 67 jaren. Hij schreef verscheidene geleerde werken, doch men twijfelt of hij de *Annales Ecclesiasticae*, die hij beloofde, heeft uitgegeven.

Annales Cliviae, Juliae, Montium, Marcae Westphalicae, Ravensbergae, Geldriae et Zutphaniae: Annotationibus, Tabulis Genealogicis, Geographicis, Codice diplomatico atque Indice locupletissimo illustravit Juilus Christophorus Dithmarus, Historiam in Academiae Viadrina Profess. ordinar. ejusdem Academiae Bibliothecarius cet.

In deze tweede editie zijn vele veranderingen en bijvoegselen.

Dezelfde Dithmar heeft in het licht gegeven: *Scriptorum rerum Germanicarum volumen, quo Levoldi a Northof Chronicon Marianum ex authentico ms. multo quam antea accuratius, aliique scriptores, ad res praecipue Westphalicas pertinentes, hactenus inedita, una cum Supplemento ad Teschenmacheri Annales Cliviae, continentur. Francf. ad. Oderam.* 1727. fol.

Zie Paquot, *Mém.*, T. I, p. 224; Foppens, *Bibl. Belg.*; Witte, *Diar. Biogr. ad annum.*, 1638; Revii, *Daventr. ill.*; p. 610, 611; Hartzheim, p. 310; Kist en Royaards, *Kerk. Archief* (eerste serie), D. IV, bl. 126; Jöcher; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TESSELSCHADE (Maria). Zie Roemer.

TESSEN (W.). schreef eene *Verhandeling over de legitime en Trebellianique portien, alsmede over het Hollandsch versterfrecht.* Utrecht, 1781.

Zie Arrenberg, *Naaml.*, bl. 505.

TESSYNCK (Cornelis), rederijker, bloeide in het midden der 17de eeuw, was lid der Veersche kamer *de witte Lelye* en *de blaauwe Accoleyen.* Men vindt van zijne poëzij in Vlissing's *Redens-Lusthof.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TESTAS (M. H.), dichter, bloeide in de helft der 18de eeuw. Zijn lijkzang *ter uytvaart van den Heer Scato Gockinga, burgemeester en curator te Groningen*, verscheen met anderen te Groningen bij Hago Spandaw. 1759.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TESTELIN (Henri), in 1618 te Parijs geboren, en aldaar hofschilder en secretaris van de koninklijke academie, vestigde zich in 1693 te 's Hage, waar hij in 1695 (?) zou gestorven zijn. Zijn folio boekwerk, getiteld: *Sentimens des plus habiles peintres du temps etc.* verscheen in dat jaar te 's Hage bij Matthieu Rogguet.

Zie Kramm.

TETAR VAN ELVEN (Charles), derde zoon van Henri Louis Tetar, leerde het vak van bouwkunde bij zijn broeder Martin Gerard Tetar van Elven, en overleed te Amsterdam in 1844 in 27jarigen ouderdom.

Zie Kramm.

TETAR VAN ELVEN (Henri Louis), geboren den 11den Julij 1780, hoofdcommies bij het departement van Binnenlandsche Zaken, de eerste die de snelschrijverij hier te lande systematisch invoerde en er eene gouvernementsschool van vormde. Hij huwde Dorothea Carolina de Hosson, die hem vier zonen schonk, Martin Gerard, Jan Baptist, Charles en Paul Constantin Dominique, die zich als graveurs, schilders en bouwmeesters grooten roem hebben verworven. Henri Louis overleed te 's Hage in 1855.

Zie Kramm.

TETHROEDE (L. S. van), een Haarlemmer, bloeide in het laatst der 16de en den aanvang der 17de eeuw, en beoefende, blijkens zijn gedicht voor het derde deel van Bor's *Nederl. Oorloghen*, de Nederd. poëzy.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TETMANS (Feycke). Zie TATMANS (Feycke).

TETROEDE (Adriaen van) behoorde tot de teekenaars-rekwestranten, die in 1610 den Magistraat der stad Leiden verzochten „een schilder- of St. Lucasgild te mogen oprigten, om aan hun bedrijf in de schilderkunst eenige voorregten te verzekeren, gelijk zulks in meest al de steden van Holland plaats vond."

Zie Kramm.

TETRODE (Willem Danielsz. van), een der vermaardste beeldhouwers van zijn tijd, te Delft geboren, bloeide in het midden der 16de eeuw. Hij bezocht Rome, waar hem het restaureren van de overblijfsels der oudheid werd toevertrouwd. In 1570 was hij te Keulen, en voerde aldaar den titel van hofbouwmeester van den aartsbisschop en keurvorst van Keulen, Salentin van Isenburg. Geen zijner kunststukken is bekend, uitgenomen het beroemde altaar in de oude kerk te Delft, waarvan hij de beelden, pilaren en andere kunstwerken vervaardigde, in 1566 gedeeltelijk door de beeldstormers verwoest, doch door hem hersteld werd. Hij beoefende ook de graveerkunst.

Zie Junius, *Batavia*, p. 70; Meerman, *Vergel. d. Gemeb. door H. de Groot*, D. III, bl. 208; *Beschrijv. d. stad Delft* (1729), bl. 168; J. v. Soutendam, *Archief van Delft*, p. 68; *Nav.*, D. XI, 1861, bl. 289; Fussli; Nagler; Immerzeel; Nieuwenhuis; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TETS (Mr. Arnold Willem Nicolaas van), derde zoon van Mr. Arnold Adriaan van Tets, Heer van Goudriaan en Langerak, benoorden de Lek, burgemeester van Dordrecht, Baljuw van Zuid-Holland enz. en Wilhelmina Jacoba Hartswijk, werd den 27sten Maart 1771 te Dordrecht geboren, bezocht aldaar de latijnsche scholen, en muntte daar reeds door vlugheid van begrip en helderheid van oordeel uit. Ten bewijze hiervan strekke dat de raadpensionaris van de Spiegel, eens ten huize van zijn vader zijnde, en de schranderheid van den knaap bemerkende, hem op de schouder tikte en zeide, gij wordt nog eens raadpensionaris van Holland. Na het verlaten der latijnsche school, begaf hij zich naar Leiden, waar hij in de regten studeerde en den 5den November 1791, na verdediging eener *dissertatio de legum poenalium requisitis et propositione poenarum* tot doctor in de regten werd bevorderd. Na eene reis door Duitschland, zette hij zich te 's Hage als advokaat neder, waar hij eenige tijd de pleitzaal volgde. Bij het overlijden zijns vaders, in 1794, verhuisde hij naar Dordrecht, waar hij nog voor het einde van 't jaar tot pensionaris benoemd werd, doch reeds in 1795 moest hij, wiens geslacht tot de Oranje-partij behoorde, dit ambt neêrleggen, en van nu af wijdde hij zich geheel aan de pleitzaal, tot dat hij zich in 1813 aan de zijde van hen schaarde, die onder krachtige medewerking van Willem I ons herboren volksbestaan op hechte grondslagen zocht te vestigen.

In Januarij 1814 tot commissaris-generaal der Monden van de Maas benoemd, ontving hij reeds in Mei van datzelfde jaar de opdragt der waardigheid van gouverneur van Noord-Holland; in welke beide betrekkingen het hem gebeuren mogt, drie voorname sleutels van Holland, Gorcum, Naarden en de Helder, ten behoeve van den staat, over te nemen. Veertien jaren bekleedde hij de laatstgemelde waardigheid, welke hij in 1828 met die van Minister van Financiën verwisselde, in plaats van den op den 13den April bevorens overleden minister, Appelius. Van Tets bleef aan het hoofd van dit departement tot zijn overlijden, den 5den Januarij 1837 in den ouderdom van 66 jaren te 's Gravenhage. Zijn dood was een groot verlies voor koning en vaderland. Hij was toch een man, uitblinkende door buitengewone begaafdheden, uitgestrekte kennis en onvermoeide werkzaamheid. Zijn staatkundig beleid en zijne in de hooge staatsvergaderingen aan den dag gelegde welsprekendheid, in welk laatste vak hij in Nederland bijna geene wederga had, hadden hem ook buiten 's lands beroemd gemaakt. Allen, die met hem in aanraking kwamen, roemden zijnen innemenden aard. Toen de ziekte, die hem ten grave heeft gesleept, hem aantastte, was hij in het volle bezit zijner ligchaamskrachten en uitstekende geestvermogens. Van Tets was grootkruis der orde van den Nederlandschen leeuw, president van het amortisatie-syndikaat en president van het algemeen burgerlijk pensioenfonds. Tijdens hij gouverneur van Noord-Holland was, heeft hij ook eenigen tijd het voorzitterschap van het Nederlandsche bijbelgenootschap bekleed.

Zie hier hoe men, kort na zijn overlijden, over van Tets schreef: „Hij had zijne verheffing te danken aan zijne ongewone begaafdheden, zijne uitgebreide kunde, zijne onvermoeide werkzaamheid en geschiktheid in het behandelen van zaken, die vooral in zijne betrekking van gouverneur over een der belangrijkste gedeelten des lands, helder hadden uitgeblonken.

Iets anders was het intusschen de geldelijke belangen van het geheele vaderland te leiden op een oogenblik, dat de reeds uitbrekende onwil van de eene helft des lands alle hoofdbestuur ten hoogste moeijelijk, en voor den Noord-Nederlander de staatkundige loopbaan nog te meer glibberig maakte. Daarbij moest bij zijne optreding aan de tweede tienjarige regeling van de staatsbegrooting gedacht worden, en de vroegere ondervinding, in altoos veel kalmer tijden, hadden het netelige en kitteloorige van dit werk reeds doen gevoelen. In Wijnmaand 1828 droeg van Tets van Goudriaan voor de eerste maal de financiële wetten, voor de gewone en tienjarige dienst voor, waarvan die nopens de laatste, in Bloeimaand 1829, om verschillende beschouwingen, verworpen werden; in Wijnmaand 1829 diende hij weder eene nieuwe begrooting in, welke met verschillende hoofdveranderingen werd aangenomen.

Bij het uitbreken van den Belgischen opstand werden geheel buitengewone geldelijke maatregelen vereischt tot stijving van de, tot op den bodem geledigde, schatkist van den staat, eerst bij het nijpen, daarna bij de minder dringende voortduring van den nood. Toen schitterden eerst regt het talent en het vernuft dezes staatsdienaars.

Natuurlijk is het dat niet alle zijne ontwerpen en maatregelen even onverdeelden bijval vonden; men kon denken, en hij was de eerste die het beleed, dat niet alle even gepast of feilloos konden zijn; maar de drang der tijden en de zoo veel mogelijke betrachting van billijkheid deden datgene, wat minder raadzaam scheen, voor het hoogere goed over het hoofd zien. Hij was er althans op uit om de belangen der schatkist met strikte regtvaardigheid en onbevooroordeelde toetsing van de belangen aller standen hand aan hand te doen gaan. Zoo mag het dan ook geenszins ontkend worden, en behoort het tot zijne eerste aanspraken op eer, dat zijn veelomvattend brein, zijn vernuft in het scheppen van geldmiddelen, op de minst drukkende wijze, ongemeen hebben bijgedragen om het staats-crediet, na den Belgischen opstand zoo zeer geschokt, ras te herstellen, en op eene hoogte te voeren, welke de algemeene bewondering verwekte.

Toegerust met veelvoudige kennis en ondervinding, was hij, waar hij mogt gedwaald hebben, tot betere overtuiging allezins gereed, of wist hij zijn gevoelen, was het noodig, met buitengemeene bekwaamheid en klem te verdedigen. Deze vereenigde hoedanigheden kwamen hem wel te stade op het spreekgestoelte, waar hij vaak ook met kracht werd bestreden.

En zie ons hier tot 's mans groote verdienste, zijne welsprekendheid, genaderd. Vrienden en tegenstanders, beide reiken hem den palm toe, dat hij een der eerste redenaars van de Nederlandsche staatszaal is geweest. Men moet het doordringende, het wegslepende van zijn orgaan hebben gehoord, om zich die juist te kunnen voorstellen; men kon het sierlijke en tevens kernachtige van zijne voordragt niet hooren, zonder die te bewonderen; men kon de netheid van rede, het oordeel om van de zwakke zijde zijner partij gebruik te maken, de rondheid en tevens afgepastheid zijner drangredenen, zijne gemakkelijkheid en geestigheid van spreken, door het fonkelende van zijnen blik verhoogd, niet vernemen, zonder te erkennen, dat het de vlammende welsprekendheid van een' Canning, met de welwikkende welsprekendheid van een' Guizot te gader was.

Hebben wij ons, in de schildering dier gave naar onze herinnering, niet te zeer laten vervoeren? Maar de meeste zijner redenen in 's lands staatszaal gehouden, zijn overgebleven, en kunnen het gezegde nog staven, moge zijne mondelinge voordragt daarbij ook niet meer ontgloeijen. Twee redevoeringen, welke tot voorbeelden eensdeels van het afgepaste, ten andere van het meer vervoerende in zijne parlementaire redenen kunnen strekken, mogen bijzonder genoemd worden. De eerste is die, over de gelijkmaking der grondbelasting, in 1832, en de andere, in 1835, over de wet ter bescherming van den landbouw gehouden. Als eene proeve lasschen wij, zoo het noodig ware, uit laatstgemelde, den aanhef alhier in, te meer dewijl dezelve een' blik in het leven en hart des Ministers werpt: „Edelmogende Heeren (zoo sprak hij)! Wat is waarheid? Ziet daar de vraag, welke eenmaal door een trotsch Romein aan Hem gedaan werd, naar Wien wij allen het ons ter eere rekenen, genoemd te worden. Wat is waarheid? Ziet daar de vraag, welke ik, bij den strijd van meeningen, bij het verschil van beschouwingen, bij zoo onderscheiden gezigtspunten, ook thans in den schoot van U. E. M. nederlegge. Eindelijk, wat is waarheid, ziet daar de vraag, welke ik in dit plegtig oogenblik mij zelven doe."

„*Hier* toch hoor ik de voordragt, als onchristelijk, onredelijk, bedriegelijk, ondoelmatig en onregtvaardig, bestrijden, en die voordragt als subversief aan alle maatschappelijke orde, aan alle belangen in den staat, en in de eerste plaats aan die van handel en scheepvaart, bestempelen. *Ginds* hoor ik de vrijheid van handel en van godsdienst aan elkander knoopen, en het voorstellen als of de Regering nopens beide, hand aan hand hetzelfde pad moest bewandelen. *Elders* hoor ik die voordragten afschetsen als vervuld met valsche beloften, die men nimmer zal kunnen voldoen, en den dag onzalig noemen, dat zij uit den schoot der regering is ontsproten. Aan de andere zijde daarentegen hoor ik een veel zachter en liefelijker tafereel van de voordragt schetsen: ik hoor de grondslagen daarvan verdedigen, als regtvaardig en als geschikt tot verhooging van maatschappelijke orde, als de bakermat van eendragt en zedelijkheid, als strekkende ter verlevendiging van onze nationale krachten, als het plechtanker van honderd duizenden ongelukkigen, die bij den avond van den dag, waarop zij, in het zweet huns aanschijns, den grond gekliefd hebben, den wetgever zullen zegenen, die door zijne bescherming hen in staat stelt eene bete broods, als overschot van zuren arbeid, te nemen. Ik heb aan deze zijde die voordragt hooren noemen den steun van den rustigen en nijveren landman, die, dankbaar aan eene regering, die hem beschermt, gehecht aan den grond die hem voedt, de gespierde krachten zijner zonen blijmoedig ten offer brengt aan de verdediging van dat vaderland, welks behoud en bloei het toppunt zijner wenschen is."

„Vraag ik niet terecht aan mijzelven, Edel Mog. Heeren, te midden van die strijdige blikken, van die veelzijdige oogpunten: Wat is waarheid? Ja, te midden van dit alles moet *ik* spreken, ik, in Holland geboren en opgevoed, in dat gewest, waar overal de belangen des handels met alle andere zijn zaamgeweven, en waaruit deze voordracht met zoo veel warmte en nadruk is bestreden; ik, die alle gunstige vooroordeelen van den handel als met de moedermelk heb ingezogen, die den handel in vroegere jaren zoo vaak, in onderscheidene betrekkingen, heb verdedigd; ik, die, gedurende vijftien jaren aan het hoofd geplaatst van dat Holland, waarvan Amsterdam de parel is, mijne proeven van eerbied voor en belangstelling in den handel, als de groote bron van rijkdom en eer, gedaan heb!

„Doe ik dit alleen uit besef van pligt? Zal ik u alleen blootleggen de woorden en denkbeelden van den koning, dien ik eerbiedig en thans vertegenwoordig? Zal ik u ontwikkelen de meening van mijne ambtgenooten, die eenstemmig met mij over dit onderwerp denken, en waarvan toch ook velen tot Holland behooren; hetgeen mij met Montesquieu zoude kunnen doen zeggen: *Je suis fort quand j'ai pour moi les Romains!* of zal ik eindelijk mijne redenen verschuiven achter de valsche staatkunde van een licht dezer eeuw, die leert, *que Dieu a donné la parole à l'homme pour déguiser sa pensée?* Neen, Ed. Mog. Heeren! zulk eene staatkunde ligt niet in mijn hart. Ik betuig veeleer, dat ik mijne eigene gevoelens verdedig. Ik ben genaderd tot dien leeftijd, waarin men niet zoo ligt den schaduw voor het wezen neemt, waarin de indruk van klanken voor de wezenlijkheid wijkt, waarin men minder zoekt te behagen door het toegeven aan vooroordeelen, en meer naar hooger ziet, en denkt om de verantwoording, die men eens aan den oppersten rechter zal moeten geven; daaraan indachtig, verklaar ik dan ook, met de hand op de borst, dat de wet, die ik verdedig, naar mijn inzien, door de rechtvaardigheid wordt geboden, en den handel, welken ik hoog schat, ongekwetst laat."

Even een jaar na het uitspreken van deze woorden, waarvan de laatste als een voorgevoel van 's mans naderend verscheiden uitdrukten, was hij die ze gesproken had, *reeds geroepen om aan dezen oppersten rechter verantwoording te geven van zijne woorden en daden hier beneden.*"

Hij huwde in 1799 Cornelia Gevaerts, bij welke hij ééne dochter verwekte, die huwde met de heer Repelaer van Molenaarsgraaf. Hij was lid der Maats. van Ned. letterkunde en directeur van de Holl. maatschappij van wetenschappen te Haarlem.

Zie Siegenbeek, in *Verslag der jaarl. vergad. d. M. v. N. L.*, 1837; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TEUTEM (FREDERIK VAN), in 1774 te Rotterdam geboren, werd in 1792 proponent bij de remonstrantsche broederschap, en bediende als zoodanig een tijd lang de gemeente te Delft. In 1794 werd hij predikant te Dokkum, in 1796 te Gouda, in 1804 te Utrecht, en nam sedert 1816 ook den dienst te Amersfoort waar. In 1834 werd hij emeritus, vertrok naar Gelderland en overleed den 17den Januarij 1848. Te Dokkum was hij lid der Munnicipaliteit, doch liet zich geen politieke betrekking opdragen. Te Gouda fungeerde hij een tijd lang als rector der latijnsche school. Te Utrecht nam hij (in 1813), als lid der schoolcommissie, zitting, en was van 1817—1845 haar voorzitter. In het Departement der maatschappij tot Nut van 't Algemeen was hij, van 1805—1844, in commissiën, bij feestvieringen, door redevoeringen enz. bijzonder werkzaam. Ook bij het doofstommen-instituut maakte hij zich te Utrecht van 1817 af, eerst als secretaris, daarna als voorzitter, verdienstelijk. Van *Felix Meritis* te Amsterdam was hij honorair lid, lid van het collegie van curatoren van het remonstrantsch seminarium, van het provinciaal Utrechtsch genootschap, van de maatschappij van Ned. letterkunde en correspondent der Tweede Klasse van het kon. Ned. instituut.

Velen zijner afzonderlijke verhandelingen en redevoeringen zijn gedrukt en opgenomen in het Mengelwerk der *Letteroefeningen* en van den *Recensent over den Recensenten*. Anderen afzonderlijk uitgegeven.

Redevoering ter gelegenheid van het plegtig Nationaal feest, gehouden 19 *Dec.* 1799, *het* 5de *jaar der Bataafsche vrijheid, op verzoek van den Raad van Gouda.*

De kinderliefde van Jezus, geschetst in eene leerrede over Marc. X: 13—16. 1798.

Feestrede bij de vervulling van mijne vijftigjarige bediening, in 1844.

In 1797 verscheen zijne Prijsverhandeling *Over de oorzaken van het verval in den openbaren eeredienst en de middelen van derzelfs herstel.*

Bijbelsche tafereelen, bijzonder tot opscherping van den spreuk en het gevoel voor de Evang. geschiedverhalen. 1802—1805. 2 Dln.

Proeven van christelijke Godsvereering, naar aanleiding van godsdienstige gezangen. 1808.

's Menschen bestemming en pligt in christenleer en christentroost ontwikkeld en op belangrijke onderwerpen toegepast, in kerkelijke redevoeringen. 1817.

Leerredenen ter christelijke viering van den kinderdoop, plegtige toediening van den doop aan bejaarden en openbare bevestiging en inzegening van nieuwe leden der kerk. 1821.

In den tijd der Fransche overheersching, zijn ook van hem verschenen: *Woorden van troost voor onze dagen*, in *Leerredenen.*

Ook vertaalde hij uit het Hoogduitsch, Fransch en Engelsch, o. a. *St. Clair en Olivia*. Utr. 1816.

Zie *Jaarl. verslag der Alg. vergad. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1848; *Boekzaal voor Febr.* 1848; Tideman, *Rem Broeders*, bl. 69, 77, 258, 299, 376; F. v. T., *geschetst als ijverig bevorderaar van het geluk zijne naasten door opvoeding en onderwijs enz.*, door J. C. Voorduin; Rogge, *Bibl. v. Rem. Geschrift.* bl. 262.

TEX (CORNELIS DEN), van Gelderschen afkomst, woonde tot in 1787 te Tricht, in het voormalig graafschap Buren, gelijk zijne voorouders in dat gedeelte van Gelderland hun verblijf gevestigd hadden, of als zoogenaamde heeren-boeren van den landbouw levende, of in Buren of Kuilenburg stedelijke ambtsbetrekkingen bekleedende. Hij koos in 1787 partij in den burgertwist en bragt uit dien hoofde zijne woonplaats van Tricht over naar Tilburg, alwaar hij pachter werd van de gemeene middelen. Hij was daar zeer bevriend met Pieter Vreede en komt ten jare 1795 naast dezen voor als provisioneel representant van het volk van Brabant en als lid van 't comité van algemeen welzijn, voorligting (sic) en organisatie. Op 7 September 1795 vinden wij hem aan het hoofd van dat comité. Later (28 Sept. en 29 Dec. 1795) fungeerde hij als secretaris onder het praesidium van Vreede. In 1796 was hij geen lid der provinciale vergadering; maar werd hij van deelneming beschuldigd aan de bewegingen te Tilburg bij de verkiezing van een lid voor de nationale vergadering (27 Jan. 1796), wat echter, na veel omslag, met een gunstig advies van het Hof van Brabant, 30 Nov. 1796, is afgeloopen. Sedert werd hij, naar het schijnt in 1798, tot lid van het Departementaal bestuur van Bataafsch Brabant (van de Dommel) verkozen, hetgeen hem voor eenen korten tijd naar 's Hertogenbosch deed verhuizen. Zijne gematigdheid maakte hem voor die betrekking, in dien tijd, minder geschikt en weldra was hij weêr naar Tilburg teruggekeerd.

Hij huwde Anna Albertina van Nieuwenhoven uit Rotterdam, en toen deze in 1788 overleden was, met Jacoba Arnolda Tusselman, dochter van Jacobus Arnoldus Tusselman, secretaris te Loon op Zand, die in Mei 1807 overleed. Hij stierf in September 1826 op Beekestein bij Velzen.

Zie *Resol. v. d. Prov. Represent. t. h. volke v. Bat. Braband*, fol 95, 102, 111, 113, 115, 148, 205, 554, 1087; Mr. J. v Hall, *Levensb. v. C. A. d. Tex.*

TEX (CORNELIS ANNE DEN), zoon van den vorige en Jacoba Arnolda Tusselman, werd den 30sten Augustus 1795 te Tilburg geboren, genoot van Aug. 1807—Sept. 1811 het onderwijs van Koch, Dornseiffen, Karsten en Nijhoff aan de latijnsche school te Utrecht, waar zich zijn vader gevestigd had, en verliet haar met eene oratie: *de Tito Pomponio Attico.* Tot de akademische lessen toegelaten, legde hij zich met groote vlijt op de oude letterkunde en regtsgeleerdheid toe, beantwoordde een uitgeschreven prijsvraag *de libera eorum facultate migrandi e patria* en schreef eene dissertatie *de antiqui juris principiis in excolenda jurisprudentia Romana constanter servatis*, waarop hij den rang van doctor in de beide regten verkreeg, en kort daarna tot hoogleeraar in de regten aan het Athenaeum te Amsterdam, in plaats van H. C. Cras, werd benoemd. Den 9den October 1820 hield hij zijne *Oratio de insigni honore, quo habiti fuerunt cum philosophi apud Graecos tum Romae jurisconsulti.* In 1835 sloeg hij het aanbod van curatoren te Leiden, om aldaar de plaats van Kemper te vervullen, af, doch het lidmaatschap der Tweede Kamer van de Staten-Generaal aanvaardde hij in 1842, terwijl hij tevens zijne betrekking als hoogleeraar, zoo goed mogelijk, bleef waarnemen. De koning benoemde hem in 1847 tot staatsraad in buitengewonen dienst, waarop hij zich weldra aan de Staten-Generaal ontbrak, waarbij hij echter in 1848 nog eenmaal als lid der dubbelde kamer optrad, om zich later weder geheel aan het Athenaeum en de wetenschap te wijden. Hij had op 9 October 1845 in eene plegtige feestrede zijn 25jarige verbindtenis aan het Athenaeum herdacht. Zijn onderwerp *de iis quae proximis hisce viginti quinque annis in jurisprudentia tractanda tradendaque praesertim in patria nostra nova acciderunt*, gaf hem de natuurlijke aanleiding van hetgeen hij zelf daarin gedaan had te spreken. De veelzijdigheid en schier voorbeeldelooze werkzaamheid van den man van smaak en kennis had hem reeds in 1822 tot lid doen benoemen der IVde klasse van het koninklijk Nederlandsch Instituut. Sedert 17 December 1824 verving hij Kemper als lid der derde klasse, waarvan hij sedert 1827 het secretariaat bekleedde. Behalve van het Instituut was hij lid van vele binnen- en buitenlandsche genootschappen en ridder van de orde van den Nederl. leeuw en van de orde van den Verlosser, hem in 1848 door den koning van Griekenland toegekend. Hij huwde in 1822 Clasine Petronella Bondt, en verloor haar in 1848 door den dood, waarna hij zich in een tweeden echt begaf met mevrouw de weduwe van Walree, geboren Weerts. Hij zelf bezweek den 9den April 1854.

Den Tex begon in 1825 met Mr. van Hall in het licht te geven *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, sedert als *Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving* en *Nieuwe Bijdragen tot R. en W.*, onafgebroken vervolgd.

Karseboom gaf in *Letterbode* 1854, N°. 21 en 22 een lijst der verschillende stukken door hem in dat tijdschrift geplaatst. Ook nam hij deel aan de *Aanmerkingen op het ontwerp van het Wetboek van strafvordering* in 1829 met Mr. J. J. Uytwerf Sterling en Mr. F. A. van Hall.

Op 1 Jan. 1833 gaf hij een vlugschrift *Over de geschillen tusschen Nederland en België betrekkelijk de riviersvaart;* in 1847 twee voorlezingen *Over de graanwetten en graanhandel.*

Eindelijk behoort nog tot de lijst door van den Tex gedrukte stukken zijne *Allocutio ad illustris Athenaeae Amstelodamensis studiosos e castris feliciter reduces*, gehouden op 11 Oct. 1831 eene *Bibliographie des Pays-Bas Septentrionaux* in *de Revue etrang. de législ.* van Foelix III, 674 sqq. en 869 sqq., benevens een vertoog *über den heutigen Zustand*

der Gesetzgebung in Nord-Niederland en een artikel over G. de Wal's prijsverhandeling *over het Natuurregt* in het *Krit. Zeitschr. für Rechtswissenschaft und Gesetzgebung des Auslandes* van Mittermaier en Zachariae.

Zie *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, 1854; *Konst- en Letterb.*, 1854, bl. 94.

TEXEL (Dirk Jansz.). Van hem bestaat *Jubileum Texelianum voor* 1739. Rotterdam, 1739.

Zie *Cat. der stedel. bibl. te Haarlem*, D. III, bl. 125.

TEYES (Alle), of Theys, ook Allaeus Teisius, burgemeester van Leeuwarden, onderteekende het verbond der Edelen. Dit noodzaakte hem in 1567 Friesland te verlaten. Hij begaf zich naar Gronlngen, waar hij een landgoed bezat. Men wil dat hij van de algemeene vergiffenis werd uitgesloten.

Zie Te Water, *Verb. d. Edelen*. Dl. III, bl. 328.

TEYES (Focke), zoon van Teye Ebeles van Duurwolde, was den 17den Januarij 1550 als grietman en gevolmagtigde van Opsterland tegenwoordig op den landdag. Hij huwde Auck van Boelens en had een zoon.

Zie v. Sminia, bl. 385.

TEYLER (Johannes), te Nijmegen geboren, en in 1712 of 1713 gestorven. Hij was aanvankelijk hoogleeraar aan de Akademie zijner geboortestad. Na het verval der Akademie, begon hij zich op de schilderkunst, die hij vroeger tot uitspanning beoefende, toe te leggen. Hij bezocht Italië, tot voortzetting zijner studiën. Wedergekeerd, rigtte hij, in zijne geboortestad een kunstschool of kunstfabriek op, waarin geteekend, gegraveerd en met kleuren gedrukt werd. De platen, tot den druk gebezigd, waren daartoe bijzonder gegraveerd, en de afdrukken werden voor een gedeelte met de hand voltooid. Zij werden ook op linnen gebragt en voor schilderijtjes en behangsels gebruikt. Zijne manier verschilde geheel van het vervaardigen van gekleurde prentteekeningen, waartoe verscheidene platen vereischt werden. De onderwerpen van zijne kunstvoortbrengelen waren stadsgezigten, beeldjes, kindertjes, bloemen en vogels.

Zie Immerzeel; Verwoert.

TEYLER VAN DER HULST (Pieter), een vermogend burger te Haarlem, den 25sten Maart 1702 geboren, behoorde tot de doopsgezinden en werkte mede tot oprigting eener kweekschool voor zijne geloofsgenooten te Amsterdam, doch maakte zich vooral onsterfelijk door de stichting eener maatschappij tot bevordering van godgeleerde, natuur- en letterkundige wetenschappen. Hij legateerde daartoe zeer aanzienlijke bezittingen. Zes door hem benoemde bestuurders over denalatenschap moesten twee genootschappen oprigten, dat elk uit 6, door hem aangestelde, geleerde leden zou bestaan. Aan zijn voormalig woonhuis, later bekend onder den naam van *Fondatiehuis*, werd jaarlijks door een dezer genootschappen eene vraag uitgeschreven en aan den besten beantwoorder een gouden eerepenning ter hand gesteld, ter waarde van ƒ 400. Men heeft bij deze stichting later een kostbaar museum gevoegd, waarin een schat van boeken, natuurkundige voorwerpen, instrumenten, penningen, teekeningen, schilderijen enz. bewaard wordt, alsmede een *Laboratorium* met den noodigen toestel tot natuur- en scheikundige proefnemingen, terwijl er eindelijk ook nog een hofje toebehoort, voor 24 oude vrouwen. Hij overleed d. 8 April 1778.

Zie *Verh. v. Teylers Tweede genoots. Voorr.*; Poggendorff, *Geschichte d. exacte Wissens.*, Th. II, S. 1087; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Immerzeel; Kramm.

TEYLINGEN (Augustijn van), schout van Alkmaar in 1570 en gedurende het beleg, rentmeester van den impost en schrijver der aanteekeningen door Boomkamp in het vervolg op Eikelenberg's *Beschrijving van Alkmaar* gebruikt.

Zie Schotel, *Lev. v. C. v. Alkm.* bl. 293; Nieuwenhuis.

TEYLINGEN (Augustinus) was de zoon van werd geboren te Haarlem in 1587, begaf zich in 1606 in de orde der jezuïten en maakte zich bekend als geschiedschrijver door *Opcomste der Nederlandsche beroerten door een liefhebber der waarheydt ende der sielen saligheydt*, Munster 1642, 12°., welk werk herhaaldelijk herdrukt is. o.a. te Keulen 1645, Luik 1642, 1646, 12°., mogelijk hetzelfde met *Opcomste der Nederl. Beroerten. Invoeringhe der Ketteryen, Beltstormeryen ende goddelooze tirannyen der Geuzen, Ceulen* 1666. 12°. Ook schreef hij de volgende godgeleerde werken:

Over de Zaligheid van 't Paradijs, Antw. 1630. *Extractum Catholicum, vervangende eenige vragen op 't Stuck des geloofs*. Antw. 1643, 1661. 8°.

Nieuw Treurspel ende vertoogh hoe dat Lucifers ghesanten door verscheyde middelen de verkiesinghe des nieuwen keysers hebben willen beletten, in 't faveur van hun creaturen, doch te vergeefs. Met een tusschenklachte van de tegenw. lijders der kercke. Ghedr. tot Luyck naar de copye van Ceulen 1658. 4°.

Waarschijnlijk is hij ook schrijver van *Tour à la Mode, Den nieuwen speculativen — speel-waghen, in denwelcken nu teghenwoordigh smeren ende rijden alle nieuwe gheestdryvendequakers. In 't licht ghegeven door Lieven den Wegh-Wyser. Ghedruckt buyten Amsterdam* 1657. 4°.

Eerbewysinghe ende aenbiddinghe der Heylighen, Antw. 1668.

Kort Beworp van de drij teghenw. aenmerckens waerdighe wonderheden des wereldts. 1656. 4°. (?)

Hij overleed den 4den Augustus 1665, in den ouderdom van 78 jaren.

Zie De Wind, *Bibl. der Geschieds.*, bl. 476, 530; *Hist. Gen. Kronijk*, 13 Jg., bl. 108; 15 Jg. bl. 110; Te Water, *Verb. d. Edelen*, Dl. IV, bl. 389; v. Doorninck, *Pseud. en Anon.* (Ind.); Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TEYLINGEN (Dirk van), zoon van Dirk van Teylingen, trok in 1345 mede naar Friesland en liet zijn leven in den bloedigen slag tusschen graaf Willem en de Friesen bij Stavoren.

Zie Wagenaar, *Vad. Gesch.*, D. III, bl. 260.

TEYLINGEN (Floris van), zoon van Augustijn van Teylingen en Jodoca van Egmond, komt in 1558 reeds als een der voornaamste en rijkste burgers zijner geboortestad Alkmaar voor. Hij werd toen opgeroepen, om door voorschotten van geld, Philip II tot den oorlog met Frankrijk bij te staan. Hij schoot ƒ 200. In 1559 was hij burgemeester, doch hij schijnt buiten de regeering geraakt te zijn, doch werd terstond na het omslaan der stad in 1572 op nieuw tot burgemeester benoemd. In deze bediening was hij gedurende het vermaarde beleg van 1573. Vroeger had men beraadslaagd of Ruychaver met eenig krijgsvolk zou binnen gelaten worden. Hij maakte aan dit sammelen een einde en zeide: *Ik wil bij den prins en de burgers leven en sterven*, en deed het volk, dat voor de poort stond, binnenrukken. Hij wist het radeloos voorstel van sommigen, om de stad over te geven, af te wenden en teekende de geheime brieven, die men afzond tot ontzet. In 1581 werd hij van zijn ambten ontslagen, te gelijk met Adriaan Antonisz, (Metius) en Klaas Hendriks van Edam. Deze *drie* hadden gedreigd de stad te verlaten, zoo men hen als burgmeesters wilde houden. Men erkende echter hunne waarde, door bij het ontslag te voegen, dat zij verpligt zouden zijn, om, wanneer men hun in zware gevallen ter vergadering riep, in de vroedschap te komen. Van Teylingen huwde Catharina van Zel en liet kinderen na.

Zie *Chr. v. Alkm.*; Eikelenberg, *Chr. v. Alkm.*; Bor; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI, bl. 442; Schelema, *Staatk. Nederl.*; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Schotel, *Jacoba op Teilingen*.

TEYLINGEN (Frans van) is schrijver van:

Den oorspronck van de ruïne en aermoede der Spaensche Nederlanden, alsmede de aenwijzinghe der hulpmiddelen om deselve Landen wederom te herstellen. Verhandelt in een t'samenspraeck tusschen een Edelman van Brabant ende een koopman van Vlaanderen. Den tweeden druck, oversien en met verscheyden bijvoeghselen vermeerdert. Luyck, 1686. 12°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, bl. 348.

TEYLINGEN (Jan van) vergezelde in 1256 graaf Floris V op diens togt naar Frankrijk, en drukte mede zijn zegel op het verbond, tusschen den graaf en Philippus en IVde, koning van Frankrijk, gesloten.

Zie van Leeuwen, *B. J.*; Goudhoeven, *Chronyck*; Verwoert.

TEYLINGEN (J. van) door Immerzeel als portretschil-

der vermeld. Van zijne hand is het portret van Prof. Triglandus, waar naar het afbeeldsel door C. van Dalen is gegraveerd.

Zie Immerzeel.

TEYLINGEN (JOHAN VAN) was lid der Staten-Generaal. In 1615 werd hem den last opgedragen het tweede gezantschap uit Moscovië te Texel te bezoeken en kosteloos naar 's Gravenhage te begeleiden. Men wil dat hij de schrijver is van:

Handschriften en Privilegiën der stad Haarlem enz. 4°.

Zie Scheltema, *Rusland en de Nederl.*, D. I, bl. 95; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TEYLINGEN (SIMON VAN) vergezelde in 1345 graaf Willem IV naar Friesland, en liet zijn leven in den bloedigen slag bij Stavoren.

Zie Melis Stoke, *Rijmchronijk*; *Devisie Chr.*

TEYLINGEN (SIJMON VAN), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode, de zijde des eerstgenoemde en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uit gebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen bisschop weder in te komen.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. II, bl. 313.

TEYLINGEN (WILLEM VAN), een der edelen, die in November 1203, het verdrag teekende, waarbij graaf Dirk VII, ten behoeve van Hendrik van Brabant, een gedeelte van Holland als leen van Brabant erkende. Later behoorde hij tot 's lands edelen, die hunne toestemming gaven tot het huwelijk van gravin Ada, dochter van Dirk VII, met den graaf van Loon.

Hij overleed in 1244 en was gehuwd met Halewijne van Egmond.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. II, bl 295.

TEYLINGEN (WILLEM VAN) was een der verbondene edelen tot den moordaanslag op graaf Floris V van Holland gepleegd. Hij zocht eene schuilplaats op het Kroonenburg, doch werd van daar naar het slot Kervenheim, in Kleefsland, overgebragt. Zijne goederen werden verbeurd verklaard.

Zie Goudhoeven; Wagenaar; Kok; van Leeuwen; Verwoert.

TEYLINGHX (CORNENIA EEUWWOUT). Zie TEILINCK (CORNELIA EEUWAATS).

THABORITA (HENRICUS) of Hendrik van Thabor, monnik te Thabor, bij Sneek, welk klooster een menigte geestelijken bezat, die zich bezig hielden met de geschiedenis van hun land. Henricus leefde omstreeks 1510 en stelde een groot latijnsch werk, in den gewonen stijl dier dagen, zamen, bevattende de kerkelijke en wereldlijke geschiedenis van de geboorte van Christus tot 1508. Suffridus Petri had er een afschrift van, dat hij geleend had van Petrus Pierius à Sminga, en maakte er gebruik van bij het schrijven zijner geschiedenis van Friesland. Ook Prof. Antonius Matthaeus had er een exemplaar van, dat hij voor zijn *Analecta Belgica* gebruikte.

Zie Suffr. Petri, *Dec.* IX, n. 5, p. 116, 117; van Heussen, *Hist. Episc. Leovard.*, p. 83; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 408.

THABORITA (PETRUS) of Peter Jacobsz. van Thabor, niet ver van Sneek, waarin hij als leekebroeder zijne dagen sleet. Hij was geboren te Bolsward, in het laatst der 15e eeuw, doch de juiste tijd is, even als die van zijn overlijden, onbekend. Men kan echter met grond stellen, dat hij tusschen 1460—1530 geleefd heeft. Hij schreef eene uitvoerige *Kronijk van Vriesland*, loopende van 781—1527. Zij is voor het eerst uitgegeven door Visser en Amersfoordt in het *Archief voor Vaderlandsche geschiedenis* (1e, 2e en 3e stuk, bl. 1—443. Leeuw., 1824, 1827, 1828. 8°. en met belangrijke aanteekeningen voorzien.

Zie Suffrid. Petri, *de script. Frisiae Dec.* XI 56, p. 154; Visser en Amersfoordt, *t. a. p.*; de Wind, *Bibl. v. Ned. gesch.*, bl. 126.

THABORITA (WORPERUS) of Worp van Thabor, werd in de XV^{de} eeuw te Rinsumageest, een dorp in Dantumadeel, een uur van Dokkum, geboren. Hij werd, na voleindigde studiën, pastoor in zijn geboorteplaats, maar hij legde zijn ambt neder en werd regulier-kannunik te Thabor bij Sneek, waar hij in 1523 prior werd en daar in 1538 overleed.

Het Friesch genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde te Leeuwarden heeft in het licht gegeven de door hem nagelaten belangrijke historische arbeid onder den titel van:

Worperi Tyaerda ex Renimageest, prioris in Thabor, Chronicorum Frisiae libri tres. Leov., 1848.

Kronijken van Friesland, 4de *boek, bevattende de geschiedenis van de* 15de *eeuw.* Leeuw., 1850.

Vijfde boek, bevattende de geschiedenis van het begin der 16de *eeuw*, 1499—1523. Leeuw., 1871. 8°., *bezorgd door Dr. J. G. Ottema, die een levensberigt daarachter heeft geplaatst.* Zie ook *de Vrije Fries.* III. 105—149.

Zie ald., *Voorbericht*; Suffr. Petri, *Dec.* X, n. 8, p. 135—138, 154; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 90; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 409; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Cat. C. v. Alkemade*, bl 89.

THADDEUS (W.)
schreef:

Bijbelsche vereeniging of vergelyking van alle de Schriftuurplaatsen des O. en N. Testaments, die tegen malkander schynen te stryden, Amst. 1650. 12°.

Zie Abcoude, bl, 359.

THEDEN (J. C. A.)
schreef:

Genees- en Heelk. onderwijs voor land- en zeechirurgijns. Amst., 1762.

Zie Arrenberg, *Naamr.*, bl. 505.

THEDENS (JOHANNES), te Friedrichstadt geboren, kwam in 1698 als soldaat te Batavia en klom vervolgens tot de waardigheid van Raad van Indië op voor dat de baron van Imhoff, die door A. Valckenier in arrest was genomen en naar Holland gezonden als gouverneur-generaal van Neêrlands-Indië kon optreden, nam hij dien post van 1741—1743 waar. Hij overleed den 19^{den} Mei 1748. Onder zijn bestuur werd de vaart van Anejoe aan de oostelijke zijde van Batavia gegraven.

Zie Du Bois, *vies des Gouv. Génér.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

THEHOFF (JACOBUS), te Middelburg geboren, schreef in 1782 een *Rouwklagt op het ontijdig en smertelijk afsterven van G. A. Nahuys*, in den bundel lijkverzen op dien hoogleeraar.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

THEMMEN (J. M.), predikant te Hulst, Nederduitsch dichter in de eerste helft der 18de eeuw.

Zie v. d. Aa, t. a. p.

THEMMEN (JOHANNES), in 1762 in de provincie Groningen geboren, studeerde aldaar, onderscheidde zich als Med. Dr. te Deventer en verkreeg aldaar een talrijke praktijk. Al vroeg werd hij tot stads doctor aangesteld, in 1865 tot lid der Prov. Commissie van Geneesk. Toevoorzigt in Overijssel, onder het Fransch bestuur tot arrondissements geneesheer. Zijn verdiensten werden openlijk gehuldigd door C. B. Tilanus in een redevoering, gehouden bij de viering van 't 50jarig bestaan des Genootschaps ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam, den 2^{den} Sept. 1840. Hij overleed d. 7 Oct. 1844.

Zie Kobus en de Rivecourt.

THEMMEN (P.)
schreef:

Heerlijkheit en sterkte van Zion. Gron., 1724.

Op- en aftogt eens geestelijken Wagters. Ald. 1730.

God het hoogste goed. Amst., 1737. 2 dln. 8°.

Gods rechtsvaardige gerigtshandel met de inwoneren van Nederland, door het geweld van wind en wateren, in eene verhandeling ter gelegenheid van de Kersvloed in het jaar 1740. Arnhem, 1741. 8°.

Geestelijke Dag-, Week- en Jaarmarkt, geopend in eene verklaring van eenige Bijbelstoffen. Rotterd., 1741. 2 dln.

De rampzalige ondergang van Israëls en Judas kerk en

burgerstaat, het volk van Nederland tot een baken voorgesteld, in verscheiden uitgezogte Boet- en Biddagspredikatiën. Arnhem, 1747.

Reukwerk des gebeds. Amst., 1747. 4°.

Vaste troostgronden der Heiligen. Gron., 1750.

Nuttige samenspraken. Amst., 1767. 3 dln. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamr.*, bl. 505; Abcoude, bl. 361.

THEMMEN (P. H.) schreef:

Eenige aanmerkingen op de onlangs uitgegeevene waarneemingen van J. Lyklama à Nyeholt, wegens eene inenting der koe- en kinderpokken in hetzelfde kind. Amst., 1803. 8°.

Zie Holtrop, l. c., p. 350.

THEMMEN (PHOEBUS HITZERUS), verdienstelijk Med. Dr. te Amsterdam, in 1557 geb., was de eerste, die de koepokinenting in Amsterdam begon en de kinderen der armen voor niet in het Engelsch weeshuis vaccineerde. Men zegt dat hij de schrijver zou zijn der *komieke en vermakelijke Boerenreis van Dirk den Eenvoudigen*, die in 1817 een tweeden druk heeft beleefd. Behalve de geneeskunde, beoefende hij ook, niet zonder goed gevolg, de Nederduitsche dichtkunst. Hij heeft zijne krachten beproefd in eene dichttrant, in welke geen onzer dichters bijzonder heeft uitgemunt, het *fabeldicht* en zond van 1793—1802 3 deelen *Fabelen en Vertelsels* in het licht, die meest alle van satyrischen aard zijn. Ook zijn eenige zijne dichtstukken in de *dichterlijke Handschriften* bij Uylenbroek geplaatst. Hij overleed 15 Oct. 1830 te Amsterdam, in den ouderdom van 73 jaren. Hij was ridder van de Nederlandsche leeuw en lid van het Utrechtsch genootschap. 's Mans nagedachtenis wordt door een gedenkpenning vereeuwigd.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; Nieuwenhuis.

THEMMEN (WILHELMUS), broeder van den vorigen, werd proponent in 1715, predikant te Noordhorn 1716, Nieuwe Pekela 1726, Amersfoort 1729, Arnhem 1734.

Hij schreef:

Nuttige samenspraken van een heilsoekend leeraar met zijn Akkerlieden, ten tijde van zijne gewoonlijke huysbesoekingen. Gron., 1726, 1736. 3 dln. (3e druk).

Leerredenen over II Chron. XXXII: 33, op het afsterven en begraven van Z. D. H. Karel Hendrik Friso, Prinse van Oranje etc. Amsterd., 1752. 4°.

De zuivere leer der waarheit in hare bijzondere geloofsstukken aan een geschakeld. Amst., 1755. 2 dln.

Heilige keurstoffen uit het VIII hoofdstuk van Salomons Over Psalm XXIV. Dordr. 4°. 2 dln. Utr. 1734. 8°.
spreuken. Amsterd., 1758.

Lijkpredikatie. Amst., 1752.

Zie H. de Jongh, *Alphab. naaml. d. Predikk. in Gelderl.*, bl. 429; van Keppel, *Naaml. v. Pred.*, bl. 157; Arrenberg, *Naamr.*, bl. 506; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*; Abcoude, 359.

THENIS (GUILIELMUS A), een Brabander, Dominicaner monnik. Hij liet een Hands. na *Commentarius in libb. IV Sententiarum.*

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 334.

THEODARDUS of Dodart, zoon van een Fransch edelman en leerling van den H. Remaclus. Hij werd eerst abt der kloosters Stavele en Malmedi, en in 662 bisschop van Luik. Door zijn ijver werden er vele kerken in zijn bisdom opgericht. Tijdens zijn bestuur waren er eenige vermogende heeren, die zich van een groot deel der goederen, die aan het bisdom behoorden, hadden meester gemaakt. Op reis zijnde naar den koning Childericus II, om tegen de onregtvaardige bezitters zijn hulp in te roepen, werd hij aan den ingang van den Elsas, in het bosch van Biwalt, niet verre van Spiers, door zijne tegenpartij wreedelijk ter dood gebragt. Hij wordt den 10den September als martelaar gevierd Het klooster van Costercië, dat te Heusden (de nakomaat van Heusden) is gevestigd geweest, bezat een wijdloopig MS., waarin de daden van dezen bisschop geboekt waren.

Zie *Acta SS. Belg.*, T. III, p. 397—417; *Levens der voorn. Heyl.*, D. III, bl. 405—411; v. Gils, *Bisdom van 's Bosch*, bl. 13; van Gils en Coppens, *N. beschrijv. v. h. Bisdom van 's Bosch*, D. I, bl. 18, 19.

THEODARDUS of Thiard, bisschop van Utrecht, 783—791, een Friesch van afkomst. Zijn bestuur wordt om zijn wetenschap en zedige zeden, zeer geroemd. Hij wendde vele pogingen aan om de Friesen te bekeeren.

Zie *Bat. Sacra*; Royaards, *Gesch. d. christ. kerk*, van Gils, t. a. p., bl. 62; van Gils en Coppens, t. a. p., bl. 120.

THEODERICUS, bisschop van Kamerijk, 831. Hij aanvaardde de bisschoppelijke waardigheid, na langen tegenstand te hebben geboden. Hij was een man van een uitstekend zedig gedrag en had den geest van voorzegging. Hij is in verscheidene kerkvergaderingen tegenwoordig geweest. Na zijn kerk met grooten ijver bestuurd te hebben, overleed hij 5 Aug. 863, op welken dag zijn gedachtenis gehouden wordt. Zijn overblijfselen zijn naar Maagdenburg vervoerd.

Zie Molanus, *Nat.* 5 *Aug.*; C. Smet, *Heil en roemw. personen*, D. I, bl. 458; van Gils, t. a. p., bl. 41; van Gils en Coppens, t. a. p., bl. 82.

THEODERICUS I, broeder van Balduinus II, bisschop van Utrecht. Na diens dood begeerde sommigen hem tot bisschop, doch anderen verbijden hunne keus op Arnoldus, proost van Deventer. Na zijn overlijden, 8 April 1198, werd hij door Innocentius III, als bisschop van Utrecht, bekrachtigd; doch hij overleed nog hetzelfde jaar den 3den Augustus, op zijn terugreis uit Rome naar zijn bisdom.

Zie *Bat. S.*, T. I, p. ; van Gils, t. a. p., bl. 69; van Gils en Coppens, t. a. p., bl. 134.

THEODERICUS II, graaf van Are, werd in 1198 bisschop van Utrecht. Hij bestuurde zijn kerk met voorzichtigen ijver, doch zijn bestuur werd door de aanvallen der graven van Holland verontrust. In 1209 werd hij door Willem, broeder van Dirk VII, graaf van Holland, bij Stavoren gevangen genomen, doch door de Friesen wederom in vrijheid gesteld. Hij, een oorlogzuchtig man, trok daarop met een magtig leger tegen Willem op, die door zijn broeder ondersteund werd, waarop een vredebond volgde. Hij deed daarna een strooptogt op de Veluwe en veroverde Zutphen en Deventer. Hij ondersteunde den graaf van Loon in diens strijd tegen Ada, gravin van Holland. Men heeft van dezen bisschop nog eenige verordeningen, die hij in 1209 aan zijn geestelijkheid heeft voorgeschreven. Hij overleed in den aanvang van December 1212 te Deventer.

Zie *Bat. S.*, T. I, p. 151—158; van Gils, t. a. p., bl. 69; van Gils en Coppens, t. a. p., bl. 136.

THEODESINDE, dochter van den Frieschen koning Radboud, nam den christelijken godsdienst aan en huwde niet lang daarna met Grimoald, jongste echte zoon van Pipijn den Dikke.

Zie Fokke Sjoerds, *Hist. Jaarb.*, D. I. bl. 359.

THEODESIUS, geboren te Tjummarum, was de 17de abt van Lidlum. Hij overleed in het jaar 1369.

THEODORICUS A LEIDIS, een Egmonder monnik, leefde in de XIIde eeuw en vervaardigde korte grafschriften voor de te Egmond ter aarde bestelde Hollandsche graven, plaatste die boven hunne grafsteden en overdekte ze met glaswerk, om ze langer stand te doen houden.

Zie De Wind, *Bibl. v. Ned. geschied.*, bl. 57.

THEODUINUS of Dietwinus, in 1048 bisschop van Luik, was uit het huis der hertogen van Beijeren gesproten. Onder dezen kerkvoogd verkreeg de kerk van Luik van haren keizer Henricus IV de bevestiging van al hare bezittingen. Dezelfde keizer bekrachtigde in 1071 voor de kerk van Luik den aankoop van het graafschap van Henegouwen, welken bisschop Theoduinus met gravin Richildis had aangegaan. Onder zijn bestuur kwam Leo IX naar Luik, die bij zijn terugkeeren naar Rome door Theoduinus werd vergezeld. Na zijne 27 jaar aan het hoofd der bisdommen gestaan te hebben, overleed hij den 23sten Junij 1075. Hij werd te Huy, in den kerk van O. L. V., die hij zeer begiftigd had, begraven.

Zie Miraei, *Dipl.*, T. I, p. 362; T. III, p. 15, 17; Cheateauville, *Gista*, T. II, p. 13—15; van Gils en Coppens, t. a. p., bl. 33.

THEOPHILE (D. L) wordt door de geschiedschrijvers de autheur genoemd van de *Histoire des troubles et guerres civiles des Pays-Bas.* 1582. 8°. (zonder plaats of drukker). Oorspronkelijk was dit werk echter door Adam Henrici

Petri reeds in 1576 in 4°. te Basel in 't Hoogduitsch uitgegeven, terwijl de Nederduitsche vertaler zich onder den naam van Theophilus verbergt. Eerst in 1582 gaf gemelde Theophilus dit verhaal met een opdragt aan de staten en stedelijke overheden der vereenigde gewesten in het Fransch in het licht. In deze Fransche uitgave verzwijgt hij den naam van Adam Henrici Petri. Hier en daar heeft hij dit werk vermeerderd, en er aan het einde bijgevoegd, wat sedert Lentemaand 1580 voorgevallen was tot op den 14den Februarij 1581. De Nederduitsche vertaling van Theophilus werd in 1579 uitgegeven, en in 1581 in Norwitz in 8°. herdrukt. Misschien bevat deze uitgave reeds het vervolg, dat gezegd wordt eerst in den Franschen tekst van 1582 gevolgd te zijn.

Zie Te Water, *Verb d. Edelen*, D. IV, bl. 385; Pars, *Naamrol* bl. 270; Petrus Burmannus Sec., *Analecta Belgica*, L. B. 1772, II vol. 8°.; De Wind, *Bibl. v. Ned. geschied.*, bl. 270, 562; Nieuwenhuis; *Cat. van v. Loon*, 1759. n°. 1481. 8°.

THEUNIS (J.) schreef:
Groote Lootsmans Zeespiegel. Amst. 1660. fol.

Zie Abcoude, bl. 63.

THEUNISSEN (Jean Baptiste), majoor der artillerie bij het leger in Ned. Indië. Hij was een man van een braaf, vast, werkzaam en innemend karakter; een man, die zoowel in zijne bijzondere als openbare betrekkingen ieders achting en genegenheid verdiende, die met de edelste eergierigheid voor zijnen stand bezield, met vlugge en doordringende geestvermogens begaafd, zich geheel toewijdde aan 's lands dienst en in het bijzonder aan die van het wapen, waarbij hij met zooveel roem diende. Geene gelegenheid, geen oogenblik tijds liet hij ongebruikt voorbijgaan. Geene inspanning werd door hem geschroomd om zijne eigene kundigheden te verrijken en die zijner ondergeschikten, zoowel officieren als minderen, op de doeltreffendste wijze aan te kweeken. Met onderscheiding heeft hij gediend in de onlusten op Banka, bij de Palembangsche expeditie van 1821 en in den Java-oorlog, in welken laatsten hij in 1826 de troepen in de Madion en in 1827 de artillerie te velde kommandeerde, van welke hij den dienst en verhouding tot de mobiele kolonnen op eenen geregelden voet bragt. De luitenant-generaal, luitenant-gouverneur van Java, de Kock, die in persoon het leger te velde aanvoerde, vereerde hem met een onbeperkt vertrouwen, en ongetwijfeld zoude hij, die alles in zich vereenigde wat strekken kan om langs den weg der eer tot hooge militaire en politieke waardigheden op te klimmen, den lande nog vele gewigtige diensten bewezen hebben, zoo slechts de krachten zijns ligchaams aan de sterkte en werkdadigheid van zijnen geest beantwoord hadden, dan dit was, helaas! het geval niet: hij overleed te Soerakarta, den 13den November 1827, in den ouderdom van slechts 33 jaren, als majoor, kommandant der artillerie te velde en ridder der militaire Willemsorde van de vierde klasse [1]), kort na de volbrenging eener vermoeijende inspectiereis over het tooneel van den oorlog, aan de gevolgen eener reeds jaren aan zijne gezondheid geknaagd hebbende leverziekte. Diep betreurd door zijne aanverwanten en wapenbroeders[2]).

Zie *Militaire Spectator*, D. X, 1842.

THEUNISZ (Jan)
schreef:
Brief aan de Broederen van Komen-Jans-Volck in Waterlant, ende op de Rijp, tot waerschouw. om haer niet te laten verleyden, door Hans de Rys.

Een vraghe van N. Obbesz.: is de H. Schrift, of 't beschreven woordt, d. i. de zin die in de letteren vervatet is, Gods woord niet? N. Obbesz. antwoordt: ick houde jae. H. de Rys antwoordt: niet in de Schrift. Jan Theunisz. vraeght: hoe H. de Rys zoo stout is. Gedr. om de broeders mede te deelen, den 16 Juny 1627. fol.

Het Honsysche Mennute gheest-dryveren historie, ofte Kort Verhael van de ghepretendeerde ghesichten, openbaeringhen ende haer acten, by onze tyden voortkomende uit de leeringhe van een onbeschreven woordt van Hans de Rys. Ghedr. voor Jan Theunisz. 1627.

[1]) Bij koninklijk besluit van den 7den Mei 1822, N°. 29, voor zijn gedrag bij de Palembangsche expeditie

[2]) Zijne weduwe, vrouwe C. G. Scherpingh, hertrouwde met Jhr. J. C. Reijnst, later vice-president van den raad van Nederlandsch Indië. Zij overleed te Batavia den 13den Januarij 1831.

Zie *Naaml. d. Doopsgez. Schrijv.* bl. 108; Rogge, *Gesch. d. Ned. Herv Kerk*, bl. 58.

THIEBOUT (Hendrik), zoon van Christiaan en Jacoba Herve, ridder, heer van St. Aachtenkerke, in 1601 te Middelburg geboren, werd in 1633 schepen en in 1634 burgemeester zijner geboortestad. In 1652 was hij hoofd der factie, die toen in Middelburg bestond; de andere had Apollonius Veth, broeder van den raadpensionaris, tot voorganger. Thiebout, het huis van Oranje toegedaan, wilde verandering in de wijze van aanstellen van stads-regenten invoeren, hij moest het onderspit delven, en zijne pogingen hadden voor hem afzetting, bedreiging van plundering en vlucht uit stad en provintie tengevolge. In 1654 werd hij echter rentmeester bewester Schelde, in 1662 op nieuw burgemeester. Hij overleed in 1668, na driemaal gehuwd te zijn geweest met Marcia van Gogh, Neeltje Peckius en Elisabeth Porrenouw.

Zie Wagenaar, *V. H.*, D. XII, bl. 143; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

THIEL (Gerardus van) of Thilius werd den 17den Jan. 1646 toegestaan aan de kwartierschool (hij was toen candidaat tot den H. dienst) voorlezingen te houden over de gewijde historie of eenen ouden dichter. Vervolgens werd hij predikant te Geffen en Nieuwland, waar hij in 1687 overleed.

Zie de Jongh, *Naaml.*, bl. 189, 431; Bouman, *G. d. G. Hooges.*, D. V, bl. 114, 198.

THIEL (Cornelis van), zoon van den vorige, te Harderwijk geboren, werd in 1655 aldaar buitengewoon hoogleeraar der praktische wijsbegeerte en in 1658 gewoon hoogleeraar der redeneerkunde, natuur- en zedekunde. De cartesische wijsbegeerte, die hij voorstond, wikkelde hem in onaangename twisten met sommige zijner ambtgenooten, tot dat de senaat ze opruimde.

Zie Bouman, t. a. p. (Reg.); Kobus en de Rivecourt.

THIEL (J. van), graveur, die in het laatst der 17de eeuw, waarschijnlijk in Friesland bloeide. Mathurin Gustet vervaardigde een zeekaart, getiteld: *Nieuwe Wad- en Buitenkaart der vaart van Amsterdam naar Hamburg, met de monden van Weezer en Elve, door J. van Thiel*, in 2 bl. in f°. gesneden.

Zie *Navorscher*, D. IX, 1859, bl. 6; Kramm.

THIELT (Thomas van), ook Thomas Thielden, Tilius, van Til genoemd, werd omtrent 1534 te Mechelen geboren. Hij behoorde tot een der oudste en aanzienlijkste geslachten, dat vooral in de 16de eeuw en later in Brabant bloeide. Na te Leuven zijne theologische studiën voleindigd te hebben, werd hij pastoor te Oudenbosch en bleef hij die waardigheid bekleeden tot dat Philips II in 1564 hem tot abt der rijke abdij van St. Bernard, aan de oever der Schelde, twee mijlen van Antwerpen, verhief [1]). Een man als van Thielt kon niet blind blijven voor den jammerlijken toestand, waarin vaderland en kerk waren gedompeld. Met verontwaardiging zag hij de grove ketenen smeden, waarin godsdienstige en burgerlijke vrijheid, welhaast zouden geklonken worden, en hij vereenigde zich met Oranje, Hoorn, Egmond en andere edelen, om het juk der overheersching af te schudden. Hij teekende het smeekschrift dat der gouvernante werd aangeboden, en opende de poorten zijner abdij voor de ontevredenen om met hem te raadplegen over de middelen om dit edel doel te bereiken. Vooral sloot hij zich aan Oranje, in wiens vertrouwen en vriendschap hij deelde, en na ernstig onderzoek der Heilige schriften en der werken van Luther, die toen Brabant overstroomden, voorgelicht door de geleerde en godvruchtige mannen, die zich toen in Antwerpen ophielden, begon hij allengskens tot een andere godsdienstige overtuiging te komen, en ontsloot weldra zijne abdij ook voor de hervormden, voor wie hij zelf spoedig als evangeliedienaar optrad, en toen de hertogin van Parma Antwerpen bezocht, ontmoette zij wagens vol met poorters der stad

[1]) Deze abdij, in 1233 door Hendrik II, hertog van Brabant, gesticht, werd door diens opvolgers met voorregten en goederen begiftigd, zoodat zij in het midden der 16de eeuw een der rijkste en magtigste abdijen der zuidelijke Nederlanden was. wier prelaten een jaarlijks inkomen van *f* 60,000 (*f* 24,000 alleen voor hunne tafel) genoten.

en der omliggende streken, die zich naar St. Bernard spoedden, om daar den Prelaat te hooren prediken. Tot de komst van Alva bleef zijn abdij het toevlugtsoord van allen, die de hervorming waren toegedaan, en hij zelf predikte onverschrokken voor de talrijker en talrijker schare, dat Christus alleen de weg, de waarheid en het leven, de eenige middelaar tusschen God en menschen was. Maar naauwelijks had deze de bloedbanier te Brussel geplant, of van Til verbrak openlijk de banden die hem aan de R. C. kerk verbonden, verloochende zijn priesterschap, legde mijter en staf neder, en „liever met Gods volk armoede willende lijden en in vrijheid naar zijn concientie leven dan zich in weelde baden en onder den dwang der alleen zaligmakende kerk zuchten, volgde hij het voorbeeld van zijn vriend, den prins van Oranje, nam het kruis op zijne schouders en vlood naar Duitschland." Dáár vervolgde hem de woede zijner vijanden. Als een andere Paulus moest hij van stad tot stad vlieden. Men wilde hem naar kerker en schavot slepen en braakte de verfoeijelijkste lasteringen tegen hem uit, lasteringen die hij in een apologie tot zwijgen bragt. Geen veiligheid in Duitschland vindende, week hij naar Holland, werd predikant te Haarlem, en toen hij ook dáár voor zijn vervolgers niet veilig was, wederom naar Duitschland en vertoefde of te Wezel, het algemeene toevlugtsoord der vervolgde protestanten, of bij den Prins van Oranje, dien hij in meer dan een opzigt kon dienen; want hij was niet alleen vroom en geleerd, maar schrander en bekwaam en had grooten invloed, tot dat het uur der vrijheid had geslagen, den Briel, Dordrecht, Enkhuizen en vele andere steden hare ketenen verbroken hadden Toen keerde hij terug, en predikte hier en daar, nu in de steden dan ten platte lande, nu in 't verborgen dan in 't openbaar, tot dat hij eindelijk in 1575 vast predikant te Delft en tevens 'sprinsen hofprediker werd.

Zulks belette hem echter niet ook elders, gelijk hij vroeger te Gend, St. Truyen, in de nabijheid van Dordrecht gedaan had, het Evangelie te verkondigen. Zoo predikte hij in 1578 „buiten de vrijheid van Amsterdam, bij Sint Anthonisdijk," in hetzelfde jaar te Dordrecht, waar hij tevens lid der synode was; van daar vertrok hij, door Willem I ontboden, naar Antwerpen en vergezelde den prins als hofprediker naar Dendermonde en Gent, waar hij op den vast- en biddag, den 5den December 1578, op bevel van den magistraat gehouden, in de Carmeliten kerk predikte. Zoo lang de prins daar vertoefde, kwam hij steeds onder het gehoor van van Til. In 1579 volgde hij Oranje wederom naar Antwerpen, en daar de prins zich meerendeels in deze stad ophield, ontsloeg hem de gemeente van Delft, en werd hij aldaar „vast prediker des Heiligen Evangelies." „Hier (zegt een geschiedschrijver) moet het hem tot zonderlinge blijdschap geweest zijn, vrij en onverhinderd, onder bescherming der overheid, het Evangeliewoord openlijk te mogen prediken; hier, in eene stad, uit welke hij den rook der verbrand wordende geloofsgetuigen eertijds in zijne abdij kon zien opgaan, en in welke men hem, elf jaren te voren, niet zoude nagelaten hebben te martelen om de waarheden, die hij zoo onbeschroomd verkondigde, ware hij de handen der bloedgierigen niet ontvloden." Hoe innig hij aan Oranje gehecht was, blijkt uit zoo vele getuigenissen nopens beider opregte vriendschap, bleek vooral, toen hij in 1582, op het gerucht van den moorddadigen aanval op 'sprinsen leven, naar den gewonden vriend ijlde, hem moed en troost toesprak, schoon hij zelf die zoo zeer behoefde, en van het krankbed zich naar de zaamgeschoolde burgers spoedde om de in naam van den geliefden vorst te bemoedigen.

Hoe dierbaar hem zijne gemeente was, welk een prijs de regering op den invloedrijken, bezadigden en vredelievenden evangelie-dienaar stelde, tuigt hare weigering om hem zelfs voor weinige maanden aan Leiden te leen te geven.

Die liefde was wederkeerig. Hij toch kon niet besluiten zijne gemeente te verlaten en den prins naar Zeeland te volgen, noch te vluchten, toen Parma Antwerpen belegerde. „Hoewel zijne vrienden hem vermaanden, daar hij abt geweest was, en hem perijkel te verwachten stond, dat hij zich in 't heimelijk houden en wegmaken zouden. Hij bleef nochthans, het volk vermanende in de leer des Evangelies te volharden, gelijk hij zelf er in volhardde, zich in de handen van zijnen Heer bevelende." Eerst na de overgave der stad verliet hij haar en keerde naar Delft terug, waar hij op nieuw beroepen werd.

Hier „bleef hij volharden bij den grond der leere der waarheid, die naar de godzaligheid is, en was liever gewillig bij deze leer te sterven dan weder te keeren tot de monnikkerij, of tot een veel rijker abdij dan die van St. Bernard."

Kloekmoedig wederstond hij alle de pogingen, die de Jesuiten in het werk stelden, om hem van de Hervormde kerk af te trekken. Te vergeefs werden hem de schoonste vooruitzigten gegeven en de hoogste ambten aangeboden, zoo hij tot de kerk, die hij verlaten had, wederkeerde. „Eergierig," zeide hij, „ben ik niet, maar ijverig tot Godes eere en zielgierig." Hij betoonde zich standvastig, onbewegelijk en overvloedig in het werk des Heeren, totdat hij den 13den Januarij 1590, getroost en zaliglijk, in den Heere ontsliep. Hij werd in de Groote kerk voor den preekstoel ter ruste gelegd. Een zijner vrienden liet eenige latijnsche dichtregels op zijn grafzerk houwen, waarvan de overzetting dus luidt:

„Als een verdwaalde monnik en abt
eerde ik St. Bernard,
„Maar ziet, Christus heeft mij tot
Zijnen dienstknecht gemaakt,
„Door Wiens liefde ontvonkt,
terwijl ik getrouwelijk de schapen
weidde,
„Ik eindelijk, zalig door dit begrijp,
in 't graf ruste."

Zie Hooft, *Nederl. Hist.*, B. IV, bl. 151, 164, 301, 497, 506, 536; Grevinkhoven, *Defens. cath*, p. 345—377; de Jong, *Gends. Gesch.*, D. II, bl. 88, 89, 106, 110; J. v. Wezembeek, *Staet der Religie*, bl. 16, 31, 35, 36; *Antw. Kronijk*, bl. 86, 129—131, 139, 141, 142; Fl. v. d. Haer, *de Init. Tumult. Belg.*, p. 127; *Hist. d. Martel.*, D. I, f. 197; Bor, *Nederl. Oorl.*, 4 B., fol. 316; Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. I, bl. 652, D. II, bl. 725—727; Trigland, *Kerk.-Hist.*, D. III, bl. 177. 1; *Frisia nobilis*, p. 154; Te Water, *Ref. v. Gend*, bl. 150 volgg.; *Aanh.*, bl. 62—87; Te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III, bl. 333—338; Schotel, *Evangeliepredikers*, bl. 76; Soermans, *Kerk. Reg.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; *Alg. Letterl. Maands.*, 1847, bl. 53.

THIENEN (Mr. Adriaan van), in 1623 te Leiden geboren, werd aldaar in 1654 buitengewoon en in 1655 gewoon hoogleeraar in de regten. In 1667 werd hem ook het onderwijs in het staats- en volkenregt opgedragen. Hij overleed 5 September 1669 en vond een lofredenaar in Heydanus. Zijn portret bestaat.

Zie Soermans, *Acad. Reg.*, bl. 50; Muller, *Cat. v. portr.*; Siegenbeek, *Gesch. d. L. Hooges.* (Reg.).

THIENEN (Jacques van), architekt, bloeide in den aanvang der 15de eeuw, en arbeidde aan den bouw van het stadhuis te Brussel.

THIENEN (Renier van), metaalgieter, bloeide van 1470—1509 te Brussel en werd door Margaretha van Oostenrijk aangemoedigd. Hij is vervaardiger van verscheiden gegoten werken, die de monumenten aldaar versieren, o. a. van die der oude abdij van Koudenberg. Ook wil men dat het grafmonument der *Heeren van Ravensteyn* in de oude kerk der Dominikanen te Brussel zijn werk is. Hij heeft de schoone koperen kroon-kandelaars gegoten in de kerk van Leau bij St. Truyen.

Zie le Comte de Laborde, *Les Ducs de Bourgogne*, P. II, T. II; *Introd.*, p. XLII; Piot, *Revue Univ. des Arts*, T. I, p. 281; A. Schaepkens, *L'art ancien. pl.*, XXV; Kramm.

THIENNES (Jacob van), heer van Castres en Claarhout en Groot-Baljuw van Vlaanderen, woonde in 1532 met M. Schenk het beleg bij van 't blokhuis te Workum, als kapitein van Holland. Toen de stadhouder, de graaf van Hoogstraten, te kennen gaf, dat hij de belangen des lands beter zou kunnen behartigen aan het hof der landvoogden, dan door zijn verblijf in Holland, stelde men den heer van Castres tot onder-stadhouder aan, terwijl men hem, die zich bij 't volk gehaat had gemaakt, in 1528 onbekwaam rekende om de betrekking van kapitein te vervullen. De graaf van Rennenberg werd in zijne plaats gesteld. Hij was gehuwd met Elizabeth van Arkel, vrouwe van Heukelom (geb. in 1535, gest. in 1617), doch overleed kinderloos in 1534. Zijne weduwe hertrouwde, na dispensatie van den paus, met zijn broeder Thomas, gouverneur van Bourbon, die tevens zijne heerlijkheden erfde. Zijne nakomelingen schreven zich later van Thienen.

Zie v. Leeuwen, *Bat. ill.*, bl. 1388; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt.

THIER (BAREND HENDRIK), in 1751 te Lundinghausen, in het Munstersche, geboren, kwam als glazemakersgezel te Amsterdam, begon uit neiging voor de kunst te teekenen en te schilderen, en na verkregen bekwaamheden, bloemen en vruchten en vervolgens landschappen te malen. Achtereenvolgende woonde hij in verschillende steden, doch vestigde zich eindelijk te Leiden, waar hij in 1814 overleed. Er bestaan vele teekeningen van hem met de pen in O. I. inkt, die, schoon niet kwaad van omtrek, toch stijf en zwak zijn. Hij copiëerde zeer bedriegelijk, o. a. naar Potter. Ook etste hij eenige landschappen met beelden.

THIERENS (A. L.), Med. Dr., schreef eene *Diss. med. de crysipelate.* L. B. 1790.

Zie Holtrop, l. c. p. 351.

THIERENS (JOHANNES ADRIANUS), was predikant te Deventer, Delft (1734), waar hij in 1746 overleed.

Men schrijft hem toe:

Noodige voorkennis der gemeente tot de oeffening van den kerkelijken ban. Delft, 1731.

Belijdenis des geloofs met een voorberigt en schets der geloofsbelijdenis. Delft, 1741. 8°.

Zie Brans, *Reg.*, bl. 34; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n. 5793; *Bibl.* J. W. te Water, N. 899; Arrenberg, bl. 507.

THIL (Mr. ADRIAAN VAN), reizend tooneelspeler, behoorende tot de troep van J. van Rendorp. Hij vervaardigde kleine stukjes naar den smaak van dien tijd, o. a. *Arlequin à la Toilette. Klsp.*, uitgegeven door Nulla Quies. Leijd., 1719.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.*, D. V, bl. 402; *Cat. d. M. v. N. L.*, D. I, 6, bl. 202; Verwoert.

THILENUS (JOHANNES), predikant te Koudekerk (1652), Goes (1655), Middelburg (1666), gestorven in 1692.

Hij schreef:

Schat der princen, vertoont in een predicatie gedaan in tegenw. van den Prince van Orangien. 1608.

Zie Rogge, *Bibl. v. Contra-rem. schrijv.*, bl. 177.

THILENIUS (M. G.), Med. Dr., gaf in 't licht.

Beschrijving van het Fachinger mineraalwater en deszelfs heilzame werkingen. 's Hage, 1791.

Als boven *Beschrijv.* enz., benevens *verhandeling over de gemakkelijke en min kostbare samenstelling van het loogzoutig luchtzuurwater (aqua mephitica alcatina), door middel van het Fachingerwater van A. van Stipriaan Luiscius.* Amst., 1800.

Zie Holtrop.

THILT (Mr. JOHAN VAN), was burgemeester van Haarlem, hoogheemraad van Rijnland, van 1662—1679, toen hij in Nov. overleed en curator der Leidsche Hoogeschool.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.*, D. I, bl. 186; D. II, bl. 85.

THIM (CORNELIS), in 1755 te Rotterdam geboren, vormde zich zelve door reeds in de jaren zijner kindsheid zich met het afteekenen van allerlei vaartuigen bezig te houden. Ofschoon hij verscheidene jaren in den krijgsdienst doorbragt (hij was kapitein), vervaardigde hij echter een aanzienlijk getal teekeningen van stroom- en zeegezigten met O. I. inkt en sapverw, doorgaans wel geordonneerd en naauwkeurig van omtrek, door slecht van uitvoering. Hij huwde Catharina Schoon en overleed 1 Nov. 1813, in den ouderdom van 58 jaren.

Zie Immerzeel; Kramm.

THIN (FLORIS), secretaris der staten van Utrecht, volgens Bondam, een man van een grondige regtskunde, en een groot voorstander der vrijheden van zijn vaderland, dat hij voornamelijk betoonde, toen hij Utrecht door Alva, wegens majesteitsschennis, schuldig verklaard, en van alle voorregten en vrijheden beroofd, stoutmoedig durfde verdedigen. In 1577 (hij was toen advocaat der staten van Utrecht) naar Brussel gezonden, hielp hij de Unie teekenen, stond aldaar de belangen van zijn gewest ijverig voor en bevorderde, door nuttige maatregelen, de bevrijding zijner stad van het geweld der Spaansche krijgsknechten. Toen de noordelijke gewesten zich, bij de Unie van Utrecht, mede vereenigen zouden, was Floris Thin een der mannen, die dit gewigtig staatswerk met kracht hielpen doorzetten. Gedurende de onlusten, die onder het bestuur van Leicester ontstonden, verzettende hij zich tegen den hertog, waarvan het gevolg was, dat hem de stad ontzegd werd. Na het vertrek van Leicester, werd hij in het rustige bezit zijner bediening hersteld en bleef deze waarnemen tot zijn dood in 1590.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.*; J. C. de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 152, 153; Bor; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Wagenaar, *V. H.*, D. VI, bl. 315; D. VII, bl. 148, 160, 167; D. VIII, bl. 169, 177; Bondam, *Onuitg. stukken*, D. I, bl. 58; *Utrechts Placaatb.*, bl. 186, N. 5; Groen van Prinsterer, *Archives* (1e Serie), T. V, p. 596, VI, p. 615.

THOLEN (JACOBUS PIERSON), een man, wiens geleerdheid, rondborstigheid en onkrenkbare eerlijkheid door velen werden geroemd, die wel is waar bijna niets in druk heeft nagelaten, doch des te meer in de harten zijner talrijke leerlingen, werd den 20sten September van het jaar 1764 te Leeuwarden geboren. Hoewel hem als twaalfjarigen knaap door den dood beide ouders werden ontrukt, scheen dit geen beletsel voor den jongen Tholen, om met ijver de latijnsche school zijner geboortestad te bezoeken en zich daar toe te leggen op de beginselen van die wetenschappen, waarin hij later wel niet zou uitblinken, doch die hij ten zeerste noodig had om op de lijst der Franeker studenten te worden ingeschreven. In 1781 zijnen wensch vervuld ziende, vertrok hij in hetzelfde jaar naar Franeker, waar hij tot 1786 bleef en de lessen bijwoonde van hoogleeraren Schroeder, van Swinden, Cannegieter en meer anderen. Hier beoefende hij, behalve wiskunde en wijsbegeerte, de Grieksche, Romeinsche en Oostersche talen, verdedigde onder van Swinden eenige *Theses Philosophicae*, en legde zich ook nog, ter wille zijner bloedverwanten, op de rechtsgeleerdheid toe, waarin hij in laatstgenoemd jaar tot doctor werd bevorderd. De groote liefde echter, die hij had voor wis- en natuurkunde, deden hem zijn geliefden leermeester van Swinden naar Amsterdam volgen, om daar, gesteund door de vriendschap en omgang met den beroemden Pieter Nieuwland, zich verder in die geliefkoosde vakken te oefenen, en zich tevens door het onderrigt van Wijttenbach meer en meer in de letterkunde te bekwamen. Het gevolg hiervan was, dat hij in 1788 door Frieslands Hoogeschool tot lector in de wis- en vestingbouwkunde werd benoemd. Met ijver en roem en toch met eenvoud en nederigheid nam hij deze betrekking waar, en zag zijn jaarwedde, als welverdiende belooning voor zijn streven, kort daarop verhoogd en zich twee jaren later met den titel, A. L. M. et philos. doctor, vereerd. In 1797, ter gelegenheid van de nieuwe inrigting der akademie, werd hij tot gewoon hoogleeraar in de wis-, vestingbouw- en aardrijkskunde aangesteld. Daarop hield hij eene redevoering: *Over den invloed van de beoefening der wijsbegeerte op de menschelijke maatschappij en onze verstandelijke vermogens*, en in 1808 bij het neêrleggen van het rectoraat, eene: *De vero Philosophiae studio.*

Diep trof hem de vernietiging der Franeker akademie in 1811, doch hare herstelling in 1814, nam, zoo niet geheel, dan toch ten deele, de gevolgen dier vernietiging weg, toen hij na de vurig begeerde omwenteling en de verdrijving der gehate Franschen, het hoogleeraarschap in de bespiegelende en natuurlijke wijsbegeerte en in de wiskunde volgaarne op zich nam. En niet alleen stond hij gedurende zoo vele jaren als leeraar zijne leerlingen steeds gul en vriendelijk met raad en onderwijs ter zijde; ook in andere betrekkingen gaf hij menigmaal blijken van zijn kennis en menschlievend karakter.

Hij was lid van den municipalen raad te Franeker, van de commissie tot regeling van maten en gewigten te Leeuwarden, en sedert 1805 lid der Provinciale Staten. Voorts werd hij waardig gekeurd onderzoek te doen naar de kennis der kweekelingen van 's lands artillerieschool te Amersfoort en tot Correspondent benoemd van de 1ste klasse van het koninklijk Instituut en van dat der blinden te Amsterdam.

Hij overleed te Franeker den 20sten September 1824.

Volgens mededeeling van een zijner leerlingen [1]) was Tholen gewoon de theorie der elementaire en hoogere algebra, benevens hare toepassing op de meetkunde, aan zijne toehoorders te dicteren en overigens de leerboeken van den hoogleeraar J. H. van Swinden tot leiddraad te gebruiken, die hij op eene eenvoudige en bevattelijke wijze wist te ver-

[1]) De oud luitenant-kolonel Ingr. S. F. Klijnsma.

klaren, en dáár, waar het noodig was, met bewijzen ophelderde. Voor de differentiaal- en integraal-rekening, maakte hij gebruik van het nu verouderde leerboek van J. A. Fas, welk werk thans (1872) door vele andere meer doeltreffende handleidingen vervangen is. Ook het landmeten werd door hem niet vergeten, daar hij jaarlijks op vastgestelde dagen daarin praktisch onderwijs gaf op het buiten Franeker gelegen terrein, welke oefeningen doorgaans voor de jeugdige studenten eene aangename afwisseling, en hen menig prettig uur bezorgde.

Zie *Konst- en Letterbode*, 1824, I, bl. 209; Kobus en de Rivecourt, *Biographisch Handwoordenboek*; Eekhoff, *Cat. d. Bibl. v. Leeuw*, bl 129.

THOLEN (Mr. Nicolaes), in 1725 te Leeuwarden geboren, werd in 1748 advokaat en in 1754 klerk ter land secretarie van het Collegie der Edel Mogend. Heeren Staten van Vriesland. Hij was beoefenaar der geschied- en oudheidkunde in 1770 tot lid der Maats. v. Ned. letterk. benoemd, doch overleed eenige maanden na zijne benoeming (1770).

Hij gaf in het licht:

Register van verbonden, Zoenen, Accoorden, Privilegien, Handvesten, Ordonnantien, Edicten enz. zullende dienen tot d'uitgave van een Groot Placaat- en Charterboek van Friesland, tot 1746. Leeuw., 1765. 8°.

Zie *Gedenkb.* bl. 57; Eekhoff, *Cat. d. Bibl. v. Leeuw.*, bl. 80, 90.

THOMAES (Dominicke Jan), beeldhouwer te Oudenaarpen, in de tweede helft der XV^de^ eeuw.

Zie Kramm.

THOMAS A KEMPIS. Zie KEMPIS (Thomas a).

THOMAS (Jan) komt in 1457, doch in 1471 niet meer voor in de registers van St. Lucas te Antwerpen.

Zie Kramm.

THOMAS (Meerten) te Colijnplaat geboren, was een voornaam landmeter. Hij versterkte van 1521—36 de stad Breda, volgens zijn plan, met aarde wallen.

Zie Verwoert.

THOMAS THOMASSONE, kunstschilder te Antwerpen, werd in 1510 lid van het St. Lucasgild, en was van 1529—1534 Deken.

Zie Kramm.

THOMAS THOMASZOON, teekenaar en graveur, bloeide in de tweede helft der 16de eeuw, waarschijnlijk te Haarlem. Met Johannis a Dockkum vervaardigde hij de *Grondconterfeytinghe der stad Haarlem. anno* 1578.

Zie Kramm.

THOMASSEN A THUESSINK (Evert Jan), zoon van Mr. David Thom. a Thuessink, burgemeester te Zwolle, zag den 6^den^ Augustus 1762 het levenslicht. Hij genoot in zijn jeugd het onderwijs van den rector Abresch, en toen hij, 12 jaren oud, reeds den cursus gemaakt had en de universiteit kon bezoeken, vertrouwden hem zijne ouders ter verdere opleiding aan den rector Schultze, te Oldenzaal. Aan de Geldersche hoogeschool beoefende hij de wijsbegeerte en geneeskunde, en verwierf in de eerstgenoemde, den 21sten Junij 1782 den doctoralen graad, na het verdedigen van een *Tentamen philos. de analogia cognoscendi praesidio* (Harderw., 1782). Nog in hetzelfde jaar werd de twintigjarigen jongeling tot hoogleeraar in de philosophie te Franeker benoemd. Liever echter dan zoo vroegtijdig den katheder te beklimmen, wilde hij onder van Geuns en Forsten de geneeskunde beoefenen. In 1783 vertrok hij naar Leiden, waar hij in 1785 tot Med. Dr. gepromoveerd, werd na de verdediging eener *Diss. de opii in syphilide usu, observatis probato.* Intusschen had hij ook op eene reis naar Parijs, Londen en Edinburg, in groote hospitalen zoowel als door den omgang met mannen als Cullen, Black en Monro in 1784 een schat van kennis verworven, welke hem als arts, eerst te Zwolle, daarna te 's Hage, een drukke praktijk bezorgde. Daarbij vestigde zich zijn wetenschappelijke naam, toen hij de resultaten door Engelsche geleerden verkregen, in onze moedertaal bekend maakte. Vruchteloos werd hem de leerstoel van Geuns te Harderwijk aangeboden, doch hij aanvaarde dien van Groningen, na den dood van Verschuir. Den 26sten November 1794 hield hij zijn intreerede als hoogleeraar in de geneeskunde, sprekende de *nonnullis praesertim medicinae practicae, locis ulterius elaborandis et perficiendis* (Gron., 1794). Thuessink heeft zich groote verdiensten verworven, vooral op het praktisch gebied der geneeskundige wetenschappen; in het bijzonder betroffen zijne waarnemingen die ziekten, welke ligt gevaar loopen epidemisch te worden, of dit werkelijk gedurende zijne loopbaan zijn geweest, zoo als de roodvonk, mazelen, gele koorts, cholera, kinderpokken en de tusschenpoozende koortsen, aan welke het jaar 1826 eene zoo droevige herinnering heeft nagelaten. Over al deze ziekten ontmoet men belangrijke verhandelingen van dezen hoogleeraar. Sommigen werden in het Duitsch vertaald en droegen alzoo zijn naam door het geleerde buitenland. Menigvuldige blijken van hoogachting vielen hem ten deel, zoowel van de zijde der hooge, als van die der stedelijke en provinciale regeering. De laatste ondersteunde o. a. zijn pogingen tot oprigting van een academisch ziekehuis, zoodat deze hoogst nuttige inrigting, waaraan hij als Prof. med. clinicae verbonden werd, in het najaar van 1797 kon geopend worden. Belangrijk voor hare geschiedenis zijn de waarnemingen omtrent de ziekten van 1797—1805 onder zijn oog aldaar behandeld, welke hij in afzonderlijke stukjes heeft bekend gemaakt.

In 1798 hield hij bij de overdragt van het rectoraat de redevoering *de eo, quod Medicus in arte facienda inprimis agat* (Gron., 1798), in 1810, bij dezelfde gelegenheid, *de ancipite medicorum fama, huiusque rei rationibus iniquis ac de medicis in hanc rem adhibendis.* In 1831 verkreeg hij een eervolle rust, den 3^den^ Junij 1832 overleed hij, bij zijne vrouw Adriana Catharina de Blanche, dochter van W. S. de Blanche, Fransch predikant te Kampen, geen kinderen nalatende.

Hij was lid van verschillende binnen- en buitenlandsche genootschappen, als ook van de eerste klasse von het Kon. Ned. Instituut en ridder van den Nederlandsche leeuw.

Zie *Prog. inaug; de Rectorale Oratie* van Prof. S. Stratingh, in *Ann* 1831— 831, waar een uitgebreide lijst zijner geschriften, die ook voorkomt bij Holtrop, l. c. p 351; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II. bl. 424; Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, V 2, 15—20; *Gedenkboek van Gron.*, bl. 104, 1 5; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. Portr.*

THOMBERGEN (Herboldus). Zie TUMBERGEN (Herboldus).

THOOLEN (Claes) schreef:

H. Avondmaalsgedagten, bestaande in verscheide Meditatiën, zoo voor als na het H. Avondmaal. Leeuw., 1745. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 507.

THOPAS (J), door Kramm een „volkomen meester" genoemd, bloeide waarschijnlijk te Haarlem in de tweede helft der 17de eeuw. Men kent echter alleen van hem het portret van *Mr. Noach Smaltius, Chirurgijn en operateur der stad Haarlem, Act.* 39. *J. Suyderhoeff sculps.* 1668. *J. Thopas pinx.* fol. Op de verkooping van J. Kleinenberg, Leiden, komen van hem voor 6 stuks portretten, geteekend met zwart krijt en O. I. inkt.

Zie Kramm.

THUILLIERS (Jean), waarschijnlijk leerling van Jan van der Heijden te Amsterdam, schilderde door zigtkundige onderwerpen, in den trant van zijn meester. Zijn overlijden is niet bekend.

Zie Kramm.

THULDEN (Theodorus van). Zie TULDEN (Theodorus van).

THUNBERG (Karel Peter), werd 11 Nov. 1743 te Jönköping in Zweden geboren en was de zoon van eenen burger dier stad, studeerde van 1761 te Upsal, onder den grooten Linné, wiens lieveling hij werd, en na tot doctor in de geneeskunde bevorderd te zijn, begaf hij zich als zoodanig in dienst der Nederlandsche Oost-Indische kompagnie. In 1772 naar de Kaap gezonden, doorreisde hij drie jaren lang de binnenlanden van Zuid-Afrika en ging in 1775 naar Batavia, vanwaar hij als gezantschapsarts de naar den keizer

van Japan gezondene ambassade vergezelde. Uit Japan teruggekeerd, bezocht hij in 1777 Ceylon, en keerde in 1778 andermaal naar de Kaap de Goede Hoop waarna hij de reize huiswaarts aanvaardde. In Zweden aangekomen, schonk hij zijne rijke verzameling van natuurlijke zeldzaamheden aan de universiteit te Upsal, bij welke hij terstond als buitengewoon, en later als gewoon hoogleeraar in de kruidkunde werd aangesteld. Op zijnen wensch schonk koning Gustaaf III den ouden koningstuin tot eenen hortus botanicus aan de hoogeschool, en deed er een prachtig tot orangerie en museum bestemd gebouw oprigten, dat den 20sten Mei 1807, den honderdsten verjaardag van Linné's geboorte, door Thunberg plegtig werd ingewijd. Na een meer dan 50jarigen diensttijd als hoogleeraar en een nuttig en veel bewogen leven, is hij den 8sten Aug. 1828, dus in den ouderdom van 85 jaren, op zijn landgoed *Tunaberg*, bij Upsal, overleden. Hij was lid van vele geleerde genootschappen, ook geassocieerde der Eerste Klasse van het Kon. Ned. instituut, maar had alle aanbiedingen, om in buitenlandsche dienst over te gaan, telkens van de hand gewezen.

Men heeft verscheidene werken van hem, tot de Japansche en Afrikaansche plantenkunde en de Zweedsche natuurlijke historie betrekkelijk. Hij, Titzingh en Kaempfer (met het hoogst verdienstelijke opperhoofd van de Hollandsche factorij op Desima, den Heer H. Doeff) zijn de eenigen, die echte en omstandige berigten omtrent Japan geleverd hebben. De Heer von Siebold, die voor Nederlandsche rekening gereisd heeft, heeft voor Thunberg en zijnen voorganger Kaempfer, op het eiland Desima, een gedenkteeken doen oprigten, en zijne landslieden aan de Upsaler universiteit hebben, tot vereering zijner nagedachtenis, eene medaille met zijne beeldtenis doen slaan.

Zie *Algemeen noodwendig woordenboek der zamenleving.* Amst., 1852.

THUYNEN (Theodorus van) werd te Leeuwarden geboren, studeerde te Franeker in de godgeleerdheid, waarin hij, na het verdedigen eener *Dissertatio de foedere sinaitico*, den doctorgraad verkreeg, waarna hij in 1705 te Dronrijp beroepen werd. In 1719 verwisselde hij deze standplaats met Dokkum.

Zijn *Korte uitlegging van het Gereformeerd geloof* gaf aanleiding tot een hevig geschil. Hij beklaagde het namelijk dat ook bij de kerken het (gelijk hij het noemde) sociniaansche en remonstrantsche begrip heerschte, dat het wezen des geloofs bestond in een vertrouwen, dat er in Christus uit genade voor den zondaar te zoeken, te vinden en te verkrijgen is, terwijl, volgens hem, het geloof bestond in een dadelijke omhelzen van Jezus, onzen Heiland, bij wien men als zondaar zijn toevlugt had genomen. Hij vond krachtige tegenspraak bij den hoogleeraar Driessen, vroeger in zijn *Saulus bekeert*, meer opzettelijk in *het Zaligmakend geloof tegen de verbastering van het Gereformeerd geloof*, en in andere geschriften, waartegen van Thuynen de pen opnam, o. a. in *Korte uitlegging van het Gereformeerd geloof, verdedigd tegen A. Driessen, — eene nader bevestiging of verdediging der korte uitlegging van het Geref. geloof, briefswijze voorgesteld aan den Heer A. D.* 1722.

Ook de hoogleeraar J. A. Lampe trad tegen hem in het strijdperk, in eene akademische verhandeling, en van Thuynen verdedigde zich ook tegen hem in *Korte uitlegging van het Geref. geloof, verdedigd tegen eenige Akademische verhandelingen* enz. 1723.

Met geen minder ijver bestreden hem de predikanten M. Swarte en J. Breukeland, als ook de student P. de Haas, van welken hij alleen den eerste beantwoordde in zijne *Korte uitlegging van het Geref. geloof, verdedigd tegen M. Swarte*, en bekende vervolgens dat hij te verre was gegaan. Behalve deze twistschriften en een *Brief aan den Heere betreffende de aanmerkingen welke A. Driessen tegen de verklaring enz heeft uitgegeven*, gaf hij nog in het licht:

Rekeningen der tyden van de Sondvloed tot aan de Babylonische gevangenis. Amst., 1719. 4°.

Van zijn werkje *Over het geloof*, verscheen in 1745 aldaar de 5de druk.

Hij overleed den 6den September 1742, in den ouderdom van 64 jaren. Zijn zoon Valerius was Med. Dr. en vroedsman te Dokkum.

Zie Columba en Dreas, *Naaml. d. Predd. te Dokkum*, bl. 81; Greydanus, *Naaml. d. Predd. onder de classis van Franeker*, bl. 14; Ypey. *Gesch. d. Chr. kerk in de 18de eeuw*, D. VII, bl. 302; Ypey en Dermont. *Gesch. d. Herv. kerk*, D. III, bl. 218; Arrenberg, *Naamr.*, bl. 507.

THUYNEN (Watze van), lijfmedicus van den prins van Oranje en chirurgijn-generaal van alle troepen, staande op de Friesche repartitie, die een zoon was van Douwe Watze van Thuynen te Leeuwarden. Genoemde Watze was gehuwd met Uilkgen Riedsma, dochter van Dirk Riedsma, vroedsman van Leeuwarden. Hun zoon was Theodorus, predikant te Dokkum.

Zie *Bz.* 1742, bl. 468.

THYBAUT of TIBAUT (Pieter Jansz.), ten jare 1628 drukker te Amsterdam, gaf eene door hem vervaardigde kaart van *Amstellandt en der Gestichte*, naar die door zijn zwager, Jan Benninck, raad in het Hof van Holland, gemaakt, in het licht.

Zie Wagenaar, *Amsterd.*, D. I, bl. 235 (fol.); Kramm.

THYE (Jonkheer Abraham de) had den ouderdom van 26 jaren bereikt, toen hij den lande reeds gewigtige diensten bewees, bij 't beleg van 's Hertogenbosch door Frederik Hendrik. Hij bezat het vertrouwen van dezen vorst in hooge mate en werd door hem bij het vermoeden van een aanslag op Grave, als ingenieur derwaarts gezonden. In 1634 stond hij hem met een vleijenden brief aan den landgraaf van Hessen af, die hem tot het versterken der stad Hamm gebruikte, dat hij tot groote voldoening van zijn meester volbragt. Niet lang bleef hij echter in dienst, want in 1645 benoemde hem Frederik Hendrik tot luitenant-kolonel en bevelhebber der artillerie, in welke betrekking hij den 7den December van dat jaar te 's Hage overleed.

Hij ligt in de groote kerk aldaar begraven. Hij huwde Anna de Schilder, dochter van Mr. P. de Schilder, bewindhebber O.-I. Compagnie. Uit dit huwelijk zijn kinderen gesproten, waarvan nog afstammelingen bestaan.

Zie *lev. v. Fred. Hendrik*, bl. ; Kobus en de Rivecourt.

THYEBAERT (Francois Baron van) etste als kunstliefhebber eenige prenten in het laatst der 18de eeuw.

Zie Kramm.

THYEHANNES (Jonkheer Willem Hendrik van), geboren 17 Januarij 1774, Heer van Empel en Meerwijk, zoon van Mr. Johan Abraham van Thyehannes, Heer van Empel en Meerwijk, lid van Gecommitteerde Raden van Holland, schepen en raad der stad Gorinchem, en van Anne Christina van Barnevelt, was in 1814, lid der vergadering van notabelen te Amsterdam, tot het vaststellen der grondwet en de inhuldiging van den souvereinen vorst; daarna burgemeester (later wethouder) der stad 's Bosch, lid der provinciale staten van Noord-Brabant, ridder der orde van den Nederlandschen leeuw. Na door koning Willem I, in den Nederlandschen adel opgenomen te zijn, was hij ook lid van de ridderschap der genoemde provincie. Zijn grootvader Johan Willem Hannes van Empel en Meerwijk, stamde af van Cors of Christiaan Hannes, grootburger en hoofdman der burgerij van Wesel, die op den 18den November 1579 van burgemeester en schepenen dier stad, met een zilveren beker werd beschonken, wegens de diensten door hem tijdens de hervorming bewezen (zie dien beker vermeld blz. 9 van den *Catalogus der Utrechtsche tentoonstelling* 1857); terwijl hij door zijn huwelijk met Johanna Benjamina van Thye, dochter van Abraham van Thye van Opmeer, den naam en het wapen van dat oud adelijk Overijsselsch geslacht, bij familieverdrag op zijn' oudsten zoon, overbragt.

Jonkheer Willem Hendrik van Thyehannes, die op den 19den Augustus 1849, op den huize Meerwijk bij 's Bosch overleed, huwde 6 April 1796 Louise Gertrude Caroline van Rappard, geboren 6 October 1770, overleden 24 December 1844, zuster van wijlen Jonkheer Mr. H. A. ridder van Rappard, later te vermelden; uit welk huwelijk onderscheiden kinderen sproten.

Part. berigt.

THYMO (Petrus a). In de *Nouvelles Archives* van Reiffenberg, vol. V, p. 450, N°. 3, komt onder de aangekondigde werken voor:

Petri a Thymo, vulgo van der Heyden, Historia Brabantive diplomatica. Edidit F. A. Baro ab Reiffenberg. Brux., 1830. 8°.

De gebeurtenissen van dat jaar schijnen echter de werkelijke uitgave verhinderd te hebben.

Zie *Messager des Sciences et Arts*, 1833, p. 312; De Wind, *Bibl. v. Gesch.*, bl. 518; Verwoert.

THYNEN (MEYNERS MANNES VAN), onderwijzer der jeugd te Koevorden, een voornaam wis- en vestingbouwkundige. Bij de nadering der Munstersche troepen, verliet hij die stad den 4den September 1672, vestigde zich te Groningen, bewerkte aldaar de middelen van Koevorden te heroveren, die den overste Rabenhaupt medegedeeld en door dezen opgevolgd zijnde, het hernemen dier vesting, den 29sten Dec. 1672, tengevolge hadden. Hij ontving tot belooning van de Staten van Groningen een gouden medaille, waarop de aanval was afgebeeld. De Raad van State schonk hem een zilveren beker, en stelde hem tot kommies van 's lands magazijnen aan. Hij overleed den 17den Februarij 1707.

Zie Scheltema, *Mengelw.*, D. II, bl. 54; *Drents. Volks-Alm.*, 1837, bl. 43; 1839, bl. 211; Verwoert.

THYS (GIJSBRECHT). Zie TYS.

THYSEBAERT (AUG. N. P. Baron van), kunstliefhebber, etste in 't koper o. a. zijn eigen portret, naar Le Gros, en een bergachtig landschap.

Zie Kramm.

THYSIUS (ANTONIUS), zoon van Christophel Thys en Martha Gilles, werd den 9den Augustus 1565 te Antwerpen geboren, begon zijne studiën te Lier, doch toen er Spaansch garnizoen in werd gelegd, vertrok hij naar Dendermonde, vanwaar hij zich naar Antwerpen begaf, waar hij ze onder Bonaventura Vulcanius, rector der Calvinistische school aldaar, voortzette. In 1580 volgde Thysius Vulcanius naar Leiden, waar deze tot hoogleeraar in de Grieksche taal was beroepen en studeerde onder hem, Justus Lipsius, Rodolphus Snellius en Johannes Drusius. Na eenige lessen van Lambert Danaeus in de godgeleerdheid ontvangen te hebben, ging hij, bij diens vertrek naar Gend, op raad van zijnen bloedverwant Johannes Bollius, en van Jeremias Bastingius, naar Neustatt. Door de pest uit deze stad verdreven, reisde hij naar Frankenthal en vervolgens naar Genève, waar hij den 5den October 1582 aankwam en de lessen van Theodorus Beza en Antonius de la Faye, Bonaventura, Cornelis Bertram, Isaac Casaubonus, Julius Pacius en Petrus Canisius bijwoonde. Drie jaren later bezocht hij Lausanne, Bern, Zurich, Basel en Straatsburg, en hoorde er Nicolaas Colladan, Aemilius Portus, Abraham Musculus, Rodolphus Gualterus, Johannes Rudolphus Lavaterus, Johannes Stuckius, Jan Jacob Wolfius, Jan Jacob Grynaeus en Jan Pappus.

Hij vertoefde vervolgens vier jaren te Heidelberg, waar Jan Casimir de hoogeschool hersteld had en hoorde er J. J. Grynaeus, uit Basel beroepen, Franciscus Junius, George Sohnius, Daniel Tossanus enz. Franciscus Gomarus was hier zijn contubernaal, en later zijn ambtgenoot te Leiden. In 1589 stak Thysius naar Engeland over, bezocht de hoogescholen van Cambridge en Oxford en hoorde er de hoogleeraren William Whitaker en John Rienold. Den 12den Augustus 1590 kwam hij in Holland terug en vertoefde eenigen tijd te Leiden, vanwaar hij als predikant te Haarlem werd beroepen. Drie maanden later vertrok hij naar Frankfort, waar hij de begrafenis van zijn vader bijwoonde, bezocht Pruissen, Polen, Saksen, zag te Dantzig Jacobus Fabricius en te Rostock David Chytraeus, en hield zich meer dan een jaar te Stade op, om zich onder Johannes Bollius, die aldaar predikant bij de Vlaamsche en Waalsche gemeente was, voor het predikambt te bekwamen. Te Emden vertoefde hij bijna twee jaren, en genoot aldaar den omgang van Menso Alting en Johannes Polyander. Hij volgde den eersten naar Groningen en deed van daar een uitstap naar Franeker, waar hij de kennis met Sibrandus Lubbertus, Martinus Lydius en Johannes Drusius hernieuwde.

In 1594 zonden hem Petrus Plancius, predikant te Amsterdam, en de ouderling Frans de Raet, naar Emden, om, op begeerte van den kerkeraad aldaar, den dienst waar te nemen. Vijftien maanden later deed hij een reis naar Frankrijk, waar hij deel nam aan den twist tusschen Du Plessis-Mornay en Jacques Davy de Perron. Hierna hield hij zich eenigen tijd op bij Guillaume Ranchin, koninglijk hoogleeraar te Montpellier en procureur-generaal van het parlement van Toulouse en had ook verscheidene conferentiën met den president Jacques-Auguste de Thou, de raadsheeren Paul Petau en Jacques Gillot, den kanselier Pierre Pithou en zijn broeder François, maar vooral den procureur-generaal Louis Servin. Naar Leiden teruggekeerd, hernieuwde hij zijne kennis met Junius, Trelcatius, Raphelingh, Scaliger en Gomarus, door wiens toedoen hij hoogleeraar in de godgeleerdheid te Harderwijk werd, waar hij den 16den Augustus 1601 zijn ambt aanvaardde en het 18 jaren bekleedde. Ondertusschen braken de geschillen tusschen Gomarus en Arminius uit. Thysius koos de partij van den eersten, was lid der synode te Dordrecht en werd tot plaatsvervangend overziener der vertaling des Ouden Verbonds benoemd. Later echter, toen twee der tot vertalers gekozenen overleden waren, verschoonde hij zich met beroep op zijnen zes-en-zestigjarigen ouderdom van in hunne plaats te treden. In 1619 benoemden curatoren der Leidsche hoogeschool hem, op voorspraak van prins Maurits, tot hoogleeraar in de godgeleerdheid, waar hij den 10den December van dat jaar zijn ambt aanvaardde met eene *Oratio de theologia ejusque studio capessendi.* Lugd. Bat., 1620. Omstreeks 21 jaren was hij hier werkzaam en overleed er den 7den November 1640. Hij was gehuwd met Johanna de Raadt.

Thysius was een geleerd theologant, die, schoon de contraremonstrantsche partij toegedaan, nogtans gematigd was en niet tot de bovenvaldrijvers behoorde. Dat hij Arminius verdiensten erkende, bleek toen hij dezen, reeds van onregtzinnigheid verdacht, in 1602 tot hoogleeraar te Leiden aanbeval.

Hij schreef:

Anglicana scripta de Praedestinatione, duobus libris, simul edita ab A. T. 1613.

Leere ende order der Nederlandsche soo Duytsche en Waalsche Gereformeerden kercken in een lyghaem vervat. Amst., 1615. 4°.

Belijdenisse der Gereformeerde Nederlandsche kercke, na de copye Antonii Thysii, uytgegeven door P. Colonius. Ziriczee, 1617. 12°.

Responsio in Remonstrantiam. 1617 (hieraan had hij deel).

Paraenesis, seu Oratio de sacrâ Theologiâ, ejusque studio capessendo, ab A. T. in Leydensi Universitate habitâ. Kal. decembris. M.DCXIX. L. B. 1620. 4°.

Men vindt ook van hem 13 godgeleerde verhandelingen, in *Synopsis purioris Theologiae, Disputationibus LII comprehensa per Johannem Polyandrum, Andream Rivetum, Antonium Walaeum et Antonium Thysium.* L. B. offic. Elzevir. 1625. 8°.

Zie *Alma Acad.*, Meursii *Ath. Bat.*, p. 331—338 (m. h. portr); Revii, *Daventr. ill.*, p 694, 695; Philet. Timareten, *Collect. monum.*; Franc. Fabricii, *Orat. in Nataiem Ct. Acad. Bat.*, p. 8; Freheri, *Theatr*, P. 1, Sect III, p. 405 *cum icone*; Saxe, *Onom.*, T. IV, p. 441; J. Heringa, *Over de Ned. bijbelvert.* in *Archief v. Kist en Royaards*, D. V, bl. 143; Brandt, *Hist. der Ref.* (Reg.); Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I, bl. 35, 40, 109; D. II, bl. 601; Siegenbeek, *Gesch. d. L. Hooges.*, D. I, bl. 116, 1, 2; D. II, *Toev. en Ryl.*, bl. 107; Glasius, *Godgel. Ned.*; Dez., *Gesch. der Syn. te Dordr.*; Hofstede, *over de Bijbelverz.*; Paquot, *Mém.*, T. III, p. 175 suiv.; Halma; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis. Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Schotel, *Gesch. d. L. Biblioth.*

THYSIUS (ANTONIUS), zoon van den vorige, werd waarschijnlijk omstreeks 1603 te Harderwijk geboren, legde zich te Leiden op de Latijnsche, Grieksche en ook op de Hebreeuwsche en Arabische talen toe, onder Daniel Heinsius, Marc. Zuerius Boxhorn, Constantin l'Empereur, beoefende vervolgens de regtsgeleerdheid en verkreeg daarin het meesterschap. In 1637 werd hij aan dezelfde hoogeschool professor extra-ordinarius Poëseos, zonder toevoeging van eenige jaarwedde, volgens Soermans, en hem vergund het Jus publicum te doceren. Naderhand, en wel in 1640, werd hij tot buitengewoon hoogleeraar in de welsprekendheid benoemd, in welke betrekking hem eerst in 1653 de bevordering tot gewoon hoogleeraar ten deel viel. In datzelfde jaar werd hij

als opziener der openbare boekerij den reeds hoog bejaarden Daniel Heinsius toegevoegd, en twee jaren later, tot diens opvolger in die bediening aangesteld. In 1658 benoemde hem de Staten van Holland, in plaats van Heinsius, tot hunnen historieschrijver. Ook werd hem in dat jaar het hoogleeraarambt in de regten opgedragen. Hij overleed den 25sten Januarij 1665.

Hij gaf in het licht:

Exercitationes miscellaneae. L. B., 1639. 12°. Ook in *Fasciculus quartus Opusculorum etc.* van Thomas Crenius. Roterod., 1694. 16°. p. 457—531.

Guilielmi Postelli de Republicâ seu Magistratibus Atheniensium, Liber, ex Musaeo Joannis Balesdens, in principe senatu Advocati. Accessit A. T. J. C. Discursus politicus de eâdem materiâ. Et collatio Atticarum ac Romanarum Legum. L. B., 1645. 16°. Het werk van Postel verschijnt hier niet voor de eerste maal. Reeds in 1543 was het te Basel gedrukt, en herdrukt met de noten van J. F. Hekelius, Leipzig, 1591. Er was ook eene Ital. vertaling van. De werkjes door Thysius er bijgevoegd, zijn ook overgenomen in de *Antiq. Gr.* van Jacob. Gronovius.

Compendium Historiae Bataviae a Julio Caesare usque ad haec tempora. Accessit ejusdem Discursus oratorius in expugnationem Sassae Gandavensis L. B., 1645. 32°. Ibid. ed. 1652. 32°, met *Tractatus Pacis Monasteriensis anno* CIↃ.IↃC.XLVIII *initae inter Hispanos et Hollandos. Discursus oratirici duo* 1 *in expugnationem Sassae* 2 *in expugnationem Hulstae, munitissimi oppidi in bello olim habiti.*

Memorabilia celebriorum veterum Rerumpublicarum. Accessit Tractatus juris publici de Potestate Principis. L. B., 1646. 16°.

C. Sallustii Crispi opera quae extant omnia cum selectis variorum observationibus, ex recens. A. T. J. C., L. B., 1649. 8°. 1654. 8°. 1659. 8°.

It. Ex recensione J. F. Gronovii cum selectis variorum observationibus ab A. T. collectis. L. B. et Roterod., 1665. 8°. L. B., 1677. 8°. Amst., 1689. 8°.

In mortem viri incomparabilis D. Frederici Spanhemii, Lessus Tunebris. L. B., 1669. 4°.

Justinus, cum selectissimis variorum observationibus, ex accuratâ recessione A. T. J. Cti. L. B., 1650. 8°. Zij zijn meerendeels in de editie door Scriverius bezorgd, in 1659, opgenomen.

L. Annaei Senecae Tragoediae, auctore Polydoro Virgilio, Urbinate. Accessit praeter alia nonnulla series Regum Angliae a primis initiis usque ad hanc aetatem. Ex nova editione A. T. J. C. L. B. 1651. 8°.

Valerius Maximus, cum selectis variorum observationibus; ex nova recensione A. T. J. C. L. B., 1651. 8°. 1655. 8°. *Ex nova recensione A. T. J. C.* Ibid. ed. 1670. 8°.

L. Caelii Lactantii Firmani opera quae extant omnia. Accedunt carmina vulgo adscripta Lactantio; cum notis A. T. J. C., et Eloquentiae Professoris in Acad. Leidens. L. B, 1652. 12°.

Or. funeb. in mortem M. H. Tromp. L. B., 1653. 12°. In 't Holl. overgezet door Theod Scriverius.

Vellejus Paterculus, cum selectis variorum Notis. A. Thysius J. C. edidit et accurate recens. L. B., 1653. 8°. 1668. 8°. Men vindt de noten in alle uitgaven *cum notis variorum.*

Oratio funebris in obitum nobilissimi celeberrimi viri Dn. D. Heinsii S. Marci Equitis, Politici et Historiarum Professoris etc. L. B., 1658 4°. Ook in *Memoriae Philosophorum, Oratorum etc.* van *Henning Witten, Decad.* VI. p. 171—200.

Oratio funebris in obitum viri clarissimi et praestantissimi Dn. Lamberti Barlaei, Graec. Litter.-Profess. longedignissimi. L B., 1655. 4°. Ook in de *Memoriae Philos.* van *H. Witten Dec.* VI p. 234—243.

Roma illustrata, sive Antiquitatum Romanarum Breviarium ex Justo Lipsio. Accessit Georgii Fabricii Chemnicensis, Veteris Romae cum novâ collatio. Ex novâ recens. Lud. et Dan. Elzevirii. 1657. 16°.

Historia Navalis, sive celeberrimorum proeliorum, quae mari, ab antiquissimis temporibus usque ad Pacem Hispanicam Batavi, foederatique Belgae, ut plurimum victores, gesserúnt, luculenta descriptio. L. B., 1657. 4°.

De Usu âc foenore commentarius. Traj. ad Rhen., 1658. 4°.

Auli Gellii Noctes Atticae; cum selectis novisque commentariis A. T. J. C. et Jacobi Ouselii J. C. L. B., 1666. 8°. Ook in *Auli Gellii*

Noctium Atticarum libri XX, ex recensione et cum notis J. F. et J. Gronovii. Accedunt lucubrationes Gaspari Scioppii, Petri Lambecii, Ludovici Carionis, A. Thysii et Jacob Ouselii. L. B., 1706. 4°.

Memorabilia celebriorum veterum rerumpublicarum cum Tractatu cum publici de Potestate Principis. L. B., 1646 minima forma inter *Respublicas Elzevirianas.*"

Ook vertaalde hij bijna al de *Eclogae van Virgilius* in 't grieksch. Hij hield ook eene lijkrede op Cats.

Zie de *Praefationes* zijner geschriften; Fr. Fabricii, *Orat. in Natal C.* 4, p. 8; Val. Andreas, *Bibl. Belg*, p. 441; Foppens, *Bibl. Belg.*, T I, p. 92, 93; Burman, *Or. de Bibl. publ.*, p. 349; J. Fabricii, *Hist. Bibl.*, p. 529; Peerlkamp, *de poëtis Latinis*, p 417; Baillet, *Jugemens*, T. II, p. 247, 248, n. 536; Paquot *Mém.*, T. XIV, p. 273 283 Pars, *Index Bat.*, p. 291, 292; Bouman *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I, bl. 39; Saxe, *Onom*, T IV, p 441. 442. Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.*, D I, bl. 177, 178, 182, 183; D II, bl. 15, 121, 122, 269, 286; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

THYSIUS (Mr. JOANNES), neef van den vorige, die in October 1653, nog geen 30 jaren oud, te Leiden overleed, vond goed de vrij aanzienlijke boekverzameling, door hem bijeengebragt, ten algemeenen nutte achter te laten, ten welken einde hij, bij zijn uitersten wil, gelastte, dat zijne erfgenamen, aan wie hij den Academischen senaat in het beheer over de boekerij toevoegde, haar in een afzonderlijk huis, onder toezigt van een' daartoe te stellen persoon, zouden doen bewaren, en op gezette dagen voor alle lieden van letteren openstellen, tot dat een en ander een som beschikkende, uit welke hij tevens wilde, dat de bibliotheek, van tijd tot tijd, zou vermeerderd worden. Tengevolge hiervan werd, in 1654, eene huizing op den hoek der Groen-Hazegracht binnen Leiden aangekocht, waarin, na de noodig gekeurde vertimmeringen, de boekerij in het volgende jaar, behoorlijk geplaatst werd, en waarvan de voorgevel, nevens het jaartal 1656 en ter zijde het wapen van den stichter, een opschrift bevat, luidende: *Johannes Thysii Bibliotheca.* In deze huizinge werd sedert, en wordt nog heden de voornoemde bibliotheek onder bijzonder toezigt bewaard, en strekt ten gebruike van hoogleeraren en andere beoefenaars der wetenschappen.

De eerste catalogus der boekerij werd in 1677 gedrukt en bevatte een getal van 1626 werken; de tweede verscheen in 1739 en hield 1771 werken in; de derde in 1852, waaruit blijkt dat het getal boekwerken sedert zeer is toegenomen. Zij bevat o. a. een zeer aanzienlijke verzameling pamfletten en werken van en over Swedenborgh.

Zie Siegenbeek, t. a. p., D. II, bl. 17, 18.

THYSSENS (HENRICUS FRANCISCUS), den 17den November 1781 uit R. C. ouders geboren, toonde reeds vroeg lust en aanleg voor de medicijnen te hebben, verkreeg in 1810 de doctorale waardigheid, na het verdedigen eener dissertatie *de Pulsus doctrina*, vestigde zich in zijne geboortestad, waar hij spoedig werd aangesteld tot geneesheer van het buiten- en daarna van het binnen-gasthuis, als ook benoemd tot lid van de Prov. commissie van geneeskundig toevoorzigt. Nadat de genees-, heel- en verloskundige school te Amsterdam tot stand was gekomen, werd hij in 1828 daarbij geplaatst als hoogleeraar, en tevens aan het Athenaeum Illustre, bij welke gelegenheid hij den 3den September eene redevoering uitsprak *Over de geschiedenis der clinische school en hare strekking.*

Daar hij in 't belang zijner leerlingen de praktische uitoefening van zijn vak niet liet varen, vergde hij van zijne zwakke ligchaamskrachten te veel, zoodat hij den 7den Januarij 1830, in de vaag van zijn leven, bezweek.

Hij schreef:

Diss. med. de Σφυγμολογια seu pulsus doctrina. L. B., 1810.

Geschiedkundige beschouwing der ziekten in de Nederlanden, in verband met de gesteldheid der landen en de leefwijze der inwoners. Amst., 1824. 8°.

Over de heftkoortsen in Amsterdam, bijzonder over die van het jaar 1826. Amst., 1827. 8°.

Waarschuwing tegen het gebruik der Artemisia in *Gen. Bijdr. L. C. Pruys van der Hoeven* enz. 1826. D. I, St. 2. bl. 254.

Eenige oordeelkundige waarnemingen aangaande de thans heerschende koortsen in *Algem. K. en L.bode.* 1826. D. II. bl. 370.

Over de vorming van schijnvliezen. Met afbeeld. in *N. Verh. ter bevorder. der Heelk. te Amsterdam.* 1829. D. II. bl. 39.

Over de zelfontbranding in *Bijdr. tot de Natuurk. wetenschappen.* 1826. D. I. bl. 214.

en W. Vrolik, Proeven over den invloed van het zenuwstelsel op den bloedsomloop. Ald. 1828. D. III. bl. 79.

Geneesk. beschouwing der ziekten in de Nederl. in verband met de gesteldheid des lands en de leefwijze der inwoners. 1824.

Lofrede op den Amst. Geneesheer N. Tulp en *Over het verband der bevolking met de bebouwing der aarde,* beide in v. Kampen's *Magaz. van wetensch. en lett.* IIIe en VIIIe deel.

Zie *Konst- en letterbode,* 1830, D. I, bl. 35; *Acad. Tijds.,* p. 250; Holtrop, p. 356; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

THYSSENS (Maerten), te Vlissingen geboren, kwam in dienst der O. I. Compagnie, en gaf veelvuldige blijken van buitengewone dapperheid in den oorlog tegen de Spanjaarden. Toen dezen in 1631 een vloot naar Brazilië zonden, om het Recif van Fernanbuco te heroveren, was hij vice-admiraal, voerende het schip *de 17 Provinciën,* onder den admiraal A. Pater. Beide gaven in dezen strijd tegen den vijandelijken admiraal Oquendo blijken van grooten moed en verwierven een onsterfelijken naam. Na het sneuvelen van den admiraal bekleedde Thyssens zijn plaats. In het vaderland teruggekeerd (1634) werd hij te Vlissingen tot equipagie- en ammunitiemeester aangesteld, en toen in 1643 geschillen ontstaan waren tusschen Zweden en Denen, werden de eersten door de Staten geholpen. Onder zijn bewind verliet eene vloot van 20 of 30 schepen de havens van Holland en Zeeland en begaf zich naar Zweden. Hij deed niet slechts bij onderscheidene gelegenheden afbreuk aan Denemarken, maar behaalde in October 1644 een luisterrijke zege op de Deensche zeemagt, door welke hij in eer en aanzien steeg en waardoor de roem der Nederlandsche zeelieden op nieuw verhoogd werd en het ontzag voor het Nederlandsche zeewezen meer en meer in het Noorden werd bevestigd. De koningin van Zweden verhief hem tot den adelstand, onder den naam van Anckerhelm. Hij bleef bij voortduring in dat land het admiraalschap bekleeden.

Zie Thysius, *Hist. nav. Foed. Belg.,* p. 264; *Lev. en daden van Doorl. zeehelden,* bl. 197—209, 374—3 8; S. Puffendorf, *Int. tot de Sweeds. Hist.,* bl. 737, 738; P. de Lange, *Batav. Romein.,* bl. 359, 362; *Lev. en bedrijf van Fred. Hendr,* D. I, bl 112, 113; D. II, bl. 172; La Rue, *Heldh. zeel.,* bl. 257; *Zeeland,* 1854, bl. 154; 1855, bl. 224 m. portr.; J. C. de Jonge, *Gesch. v. h. Zeew.,* D. I, bl 316, 555, 586; D. IIa, bl. 254; *Nav.,* D. III, bl. 35; D. IV, bl. 76; D. VI, bl. 173, 331; D. VII, bl. 110; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*

TIADEN (Suco) schreef:

Aanteekeningen en alleenspraken, waarbij komen vijftien opwekkende brieven en eene kerkrede over Psalm XLII: 12, door Jac. Hofstede. Gron., 1752. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 507.

TIARA (Mr. Foppe), in 1653 advocaat geworden, of Foppe Tania, die tegelijker tijd die waardigheid verkreeg, schreef, onder den pseudoniem *Photizas Misoschoti* (lichtgevende duisternishater): *Friesche Fackel, lichtende 't Recht der Reuzen. Aengesteecken op den* 1en *Januarij* 1655. Z. pl. (Leeuw.). 1655. 4°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.,* [1474].

TIARA (Petrus) werd den 15den Julij 1514 te Workum, in Friesland, geboren, ontving zijne letterkundige vorming eerst in zijne geboortestad, vervolgens te Haarlem, waar hij blijken gaf van buitengewone vlugheid, schranderheid en oordeel. Hij legde zich vervolgens te Leuven op de geneeskunde toe, bezocht Duitschland, Frankrijk, Italië, waar hij het doctoraat in de geneeskunde verkreeg. Na zijne terugkomst, vestigde hij zich te Leuven, waar hij (1533) onderwijs gaf in het grieksch en o. a. Suffridus Petri onder zijne leerlingen telde. Vervolgens werd hij hoogleeraar in de grieksche en latijnsche talen te Douay, maar legde, op verlangen zijner vrouw, eene Friesin, die naar haar vaderland verlangde, zijn post neder en vertrok naar Franeker, waar hij eenigen tijd de burgemeesterlijke waardigheid bekleedde. Tegelijker tijd dat (volgens sommigen) de stad Delft hem tot haren geneesheer begeerde, boden curatoren der Leidsche hoogeschool hem, in 1575, den leerstoel in de grieksche taal aan. Hij aanvaardde die betrekking, en was de eerste die aldaar met de waardigheid van rector magnificus werd bekleed.

In 1585 verwisselde hij deze standplaats met Franeker, waar hij dezelfde taal onderwees, doch bij overleed reeds in het volgende jaar in meer dan 72jarigen leeftijd. Lollius Adama hield een lijkrede op hem. Ook werd zijn lof vermeld in een latijnsch gedicht, dat zijn broeder Dominicus Tiara en zijn vriend Joh. Arcerius Theodoretus op een plaat aan een der kolommen der St. Maartenskerk in gulde letters hebben laten schrijven. Hij is tweemaal gehuwd geweest. Zijne tweede vrouw was Aef Barents of Baerts, die nog in 1575 leefde. Hij liet drie kinderen, onder voogdij van Arcerius, na. Groote lof hebben hem zijne tijdgenooten als geleerde toegezwaaid. Volgens Suffridus Petri, Valerius Andreas en anderen vertaalde hij de *Sophista* van Plato (Lov., 1533. 8°.) en de *Medea* van Euripides (Ultraj., 1543. 8°.) in het latijn.

Voorts bezitten wij van hem:

Pythagorae, Theognidis et Phocylidis Gnomae; cum vers. editore Joh. Arcerio. Franeq., 1589. 8°.

Pr ěmation de Nobilitate et Disciplina Militari veterum Frisiorum. Franeq., 1597. 8°. Ook te vinden bij Gruterus, T. IV *Del.* p. 372—379. Ook liet hij een *Paraphrasis in Aphorismos Hippocratis* en aanteekeningen op Homerus, Hippocrates, Plato in MSS. na. Men vindt zijn portret in de *Alma Acad.* en bij Meursius.

Onder de gedichten van J. Dousa vindt men *Petreji Tiarae Epigrammata quaedam ex libro septimo Anthologiae.* Hij noemt hem *Valderichømus.* Anderen heeft men in *Del. Poët. Belg.*

Zie Suffr. Petri, *de script. Frisiae Dec.* XIII c. VII; Val. Andreas, *Bibl. Belg.,* i. v.; Foppens, *Bibl. Belg.,* T. II, p. 947; *Syst. Epp. S. A. Gabbemae,* p. 189 seq.; J. Meursii, *Ath. Bat.,* p. 48; Winsemii, *Chron.,* p. 859; Schotani, *Descript. Frisiae,* p. 182; L. Adama, *Orat. funeb. in Obit. H. Schotani,* p. 2; *Paneg. Nic. Blanaardi,* p. 79; Voetii, *Polit. Eccles,* T. I, p. 754; Vriemoet, *Ath. Fris.,* p. 43 seqq; J. Dousae, *Poëm.,* p. 72, 108, 168 seqq. 475 (1609); M. Adama, *de Vita Philos.,* p. 340; Franc. Sweertii, *Ath. Belg.,* p. 597; Saxe, *Onom. Lit.,* p. III, p. 165; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.,* p. 30, 31; Coupé, *Soirées Litter.,* T. XV, p. 210; Peerlkamp, *de Poëtis Lat.,* p. 143; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.,* 2e Ser., D. VI, bl. 455; Siegenbeek, *Gesch. d. L. Hooges.,* D. I, bl. 30, 71; D. II, bl. 56, 57; *N. Fr. Volks-alm.,* 1861, bl. 8; Kok; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*

TIBAUT (W.), glasschilder der 17de eeuw, te of bij Leiden. Hij leverde voor de herv. kerk in het dorp Soeterwoude, geschilderde glazen over het ontzet van Leiden, waarin onder anderen de aanbrengers van den leeftocht en het in den brand zetten van de gemelde dorpskerk door de aftrekkende Spanjaarden, was afgebeeld. Wat er in den aanvang onzer eeuw van overig was, is te Amsterdam in Junij 1871 bij Joh. Muller, auctie Moritz Calisch, verkocht.

Part. berigt.

TIBBERMANS (P.). Op verschillende Catalogi komt van dezen schilder een landschap voor.

Zie Kramm.

TIBELIUS (C.) graveerde, naar Backhuysen, twee stuks: *Vue d'Amsterdam* en *Vue d'Rotterdam,* doch Kramm meent dat men *G. Sibelius* moet lezen.

Zie *Cabinet Peignon-Dyonval,* 1810; Kramm.

TIBOEL (J.), Nederduitsch dichter, bloeide in den aanvang der 18de eeuw. Men vindt van zijn poëzij o. a. in *Boekz. d. gel. wereld.* 1716. bl. 233. Mogelijk dezelfde niet.

TIBOEL (J.), Nederduitsch dichter, bloeide omstreeks het midden der 18de eeuw. Men heeft van hem:

Huwelijks-vreugde op het echtverbond van W. K. H. Friso met Anna, kroonprincesse van Groot-Brittanje. (Leeuw., 1734. 4°.) achter A. Lyclama a Nyenholt, *De zegenpraalende vrijheid en godsvrucht over het echtverbond enz.*

Zie *Cat. d. bibl. v. h. Friesch Genoots.,* bl. 32.

TICHELAAR (Hotto) doopsgezind leeraar te Amsterdam,

overleden d. 16 Febr. 1818, in den ouderdom van 75 jaren. Behalve eene:

Lijkrede op den eerwaardigen Gerardus van Heyningen, leeraar der Doopsgezinde gemeente. Amst., 1801. 8°. en eene *Redevoering over de verpligting en nuttigheid der aankweeking van de vermogens en begaafdheden met welk ieder mensch bedeeld is,* door hem in 1794 als voorzitter en hoofdbestuurder der Maats. tot Nut van 't Algemeen gehouden. Ook zagen onderscheidene vertalingen van hem het licht o. a. Blair's *Leerredenen* in tien deelen en Sischöns *Philoikos of de Huisvriend,* in 2 deelen.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1818, D. I, bl. 194; *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.*, D. III, bl. 457.

TICHELAAR (WILLEM), „een man van beruchte zeden," wondheeler te Piershil, een zuid-hollandsch dorp, in het land van Putten, waarvan Cornelis de Witt ruwaard was. Hij verklaagde dezen bij het Hof van Holland als schuldig aan eenen toeleg op het leven van den prins van Oranje. Men hechtte geloof aan zijne beschuldiging, zette den ruwaard gevangen, bragt hem op de pijnbank en veroordeelde hem tot ballingschap. Tichelaar, gloeijende van spijt, hitste toen het volk op, om zelf rechter te zijn. Tot belooning voor den dienst aan 't vaderland bewezen (?), werd hij stedehouder van Johan François van Schagen, heer van Heenvliet, die in plaats van de Witt, ruwaard van Putten, was geworden. Hij gedroeg zich in die betrekking zóó schandelijk, dat hij werd afgedankt. Hij verviel na den dood van Willem III, van wien hij een jaargeld trok, tot de diepste armoede. Men heeft hem, in hoogen ouderdom, op krukken, in den Haag zien bedelen.

Hij is, volgens sommigen, in of omtrent 1714 overleden.

Zie *Waerachtigh verhael van 't gepasseerde in, ende omtrent der saecken tusschen Willem Tichelaar, Mr. Chirurgijn tot Piershil en Mr. Cornelis de Witt, Ruward van Putten, Nopende de comporatie tegens Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien enz. Gedruckt voor den Autheur en Liefhebber van ons Vaderlandt. Anno* 1672. 4°.; *Swart tooneelgordijn*; Wagenaar, *V. H.*, D. XIV, bl. 142, 143, 145, 151, 157, 160; Bilderdijk, *G. d. V.* D X, bl. 17—24, 222, 244; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TICHLER (JACOB), zoon van Mr. Jacob Tichler, burgemeester van IJsselmuiden, en Maria Dederica van Heimenberg, werd den 4den October 1804 te Kampen geboren, en na het eerste onderwijs in zijne geboorteplaats genoten te hebben, naar het instituut van den admiraal van Kinsbergen te Elburg gezonden. Hij bezocht vervolgens de latijnsche school zijne geboortestad, waar de rector Weijtingh hem onder zijn beste leerlingen telde. In 1821 werd hij als student in de godgeleerdheid te Utrecht ingeschreven, in 1827, na het verdedigen eener *Diss. de indole sacrarum emendationis, a Zwinglio institutae rite dijudicando* (Ultraj., 1827), Theol. doctor, door het provinciaal kerkbestuur van Overijssel tot kandidaat bevorderd, en spoedig daarna predikant te Egmond aan Zee. In 1831 verwisselde hij deze standplaats met Purmerende, ging van daar in 1834 naar Zierikzee, vervolgens in 1837 naar Leiden, werd op de stoomboot *de stad Middelburg,* op eene reis van Zierikzee naar Nijmegen, den 8sten Augustus 1865, door een beroerte getroffen, en overleed er den volgenden dag op. Hij was gehuwd met A. Verduyn.

Behalve zijne gemelde dissertatie, schreef hij:

Iets over Borgers kanselwelsprekendheid. Amst., 1835.

Over de wijsheid van Jezus, daarin betoond, dat hij zijne Apostelen naar elks bijzonderen aanleg, vatbaarheid en karakter op verschillende wijze behandelt in *Waarheid en liefde.* D. I. bl. 1848.

Leerrede over Luk. VII: 22b den armen wordt het evangelie verkondigd. Leiden, 1844.

Leerrede over Filipp. I: 24—26, uitgesproken na herstelling van eene gevaarlijke krankte. Leiden, 1846.

De biddende Christen, door W. D. Grommé, op nieuw uitgegeven, veranderd en vermeerderd door J. T. Ald. 1847.

Leerrede over Efez. IV: 11, 12, ter bevestiging van Ds. A. Rutgers van den Loeft, tot predikant bij de Hervormde gemeente te Leiden. Ald. 1847.

Leerrede over Joh. IV: 5—19, 29. Hoe de liefde het afkeerige hart gewint. Ald. 1850.

Godsdienstige beschouwingen en overdenkingen, gevolgd naar het Fransch van Fenelon. Amsterd., 1852.

Leerrede over Coloss. IV: 17, ter bevestiging van H. F. Ternooy Apèl, tot predikant te Rockanje, 29 Jan. 1854. Leid., 1854.

Huldrich Zwingli, de kerkhervormer. 2 Dln. Utrecht, 1858.

Wandeling door het leven aan de hand van den Bijbel, een boek voor vrouwen en meisjes, door Caroline Specher, uit het Hgd. Amst., 1860.

Godsdienstige karakterschetsen door Heinrich Lang, vertaald door J. H. Maronier, beoordeeld in Godgel. Bijdr. 1864. IIe St. bl. 947.

Verschillende stukken in *Godgeleerde Bijdragen, Waarheid en Liefde, Christelijk Album* en in den *Bundel Leerredenen,* uitgegeven bij van der Wiel te Arnhem.

Zijne biografie vindt men in de *Levensberichten* der Maats. v. Ned. Letterk., waar van hij lid was. (1866).

TIDEMAN (PHILIP). Zie TIEDEMAN (PHILIP).

TIEBOEL (BOUDEWIJN) werd in 1758 te Franeker geboren, vormde zich tot een zeer bekwaam apotheker, en zette zich in 1758 te Leeuwarden neder. Later vertrok hij naar Groningen, waar hij de beoefening der natuur- en scheikunde zeer bevorderde, door onderscheidene maatschappijen bekroond werd en deze en andere geschriften in het licht gaf. Op hoogen ouderdom keerde hij naar Leeuwarden terug, waar hij den 19den Maart 1814 overleed. Hij werd te Huizum begraven.

Men heeft van hem:

Antwoord op de vraag, voorgesteld door het Prov. Utrechtsch Genootschap, welke zijn de eigenlijke oorzaken, waarom de scheikunde bij onze Nabuuren en vooral bij de Duitschers in meer aanzien en algemeene oefening is, dan in ons vaderland? enz. In D. IV der werken des genootschaps uitgegeven met de verh. van P. T. Schenck en P. J. Castelein. z. j. (1786). 8°.

De Kina en deszelfs geschiedenis, soorten, vervalschingen, eigenschappen en scheikundige samenstelling, naar A. F. L. Dörfust vertaald en met een Bijvoegsel vermeerderd. Gron., 1803. 8°.

Vertaling van de twee dissertatiën van J. P. During, over sommige dwalingen, welke men in het voorschrijven van geneesmiddelen moet vermijden, en van S. Fockema, over de voornaamste mercuriale geneesmiddelen. Gron., 1804. 8°.

Scheikundige Mengelstoffen; bestaande in waarnemingen en proefnemingen, betreffende de geneeskundige pharmaceutische en technische chemie. 1ste St. Gron., 1806. Dit is niet vervolgd.

Scheikundige Vermaaklijkheden. Gron., 1811.

Over de aanweezenheid der campher in de aetherische oliën. Een zeer gewigtige waarneming in *Alg. Vad. Letteroef.* 1800. D. X, St. 2. bl. 513.

Waarneming omtrent den lucht zuiverenden damp van brandende salpeter. Ald. 1804. D. XIV. St. II. bl. 582.

Scheikundig onderzoek omtrent den aard der graveelstoffen in *Hedend. Vad Letteroef.* 1778. D. VII. St. II. bl. 7.

Scheikundig onderzoek omtrent eene soort van valsche merrhe. Ald. 1777. D. VI. St. 2. bl. 487.

Verhandeling over de vaste lucht in *Verh. v. h. Bat. Genoots. v. Proefonderv. natuurk.* 1781. D. V. bl. 97.

Verhandeling over de bereiding van het oleum animale in *Verh. d. M. d. W. te Haarlem.* 1770. bl. 121.

Over de bereiding der potasch in *Alg. Vad. Letteroef.* 1779. D. I. St. 2. bl. 544.

Verhandeling over de bereiding der tincturen, welke in de geneeskunde gebruikt worden; benevens eenige proeven, om dezelve, volgens eene nieuwe manier, voordeeliger, in korter tijd en krachtiger te bereiden. Met afb. in *Verh. v. h. Zeeuwsch Genoots.* 1771. D. II. bl. 231.

Beredeneerde Latijnsche, Fransche, Neder- en Hoogduitsche naamlijst of nomenclatuur der scheikundige theorie. Uit de beste en nieuwste schrijvers volgens den leiddraad van J. B. Frommsdorff en anderen verzameld. Voorzien met een drievoudig Register. Zutphen, 1806. 8°.

Scheikundige waarneming, dienende tot nader betoog van de aanwezigheid des ijzers in het sneeuw- en regenwater in *Verhand. v. d. H. M. v. Wetens.* 1776. bl. 316.

Verhandeling over de zoete olie van koperrood enz. oleum vitrioli dulce, liquor anodynus mineralis Hoffmannii, aether of spiritus aethereus Frobenii enz. Ald. 1775. bl. 131.

Over het Zwavelwater in *Alg. Konst- en Letterb.* 1792. D. I. bl. 204*b*.

Zie *Konst- en letterb.*, 1814, D. I, bl. 109; Kobus en de Rivecourt; Holtrop, p. 356, 357; Eekhoff, *Cat. d. B. v. Leeuw.*, bl. 128, 129.

TIEBOEL (D.)
schreef:
Friesland's floreen-schatting uitgerekend. Waar agter breed uitgewerkte tafelen van de riële goedschattingen van de waarde der vastigheden. Amst., 1782.

Zie *Cat. Fr. G.*, bl. 99.

TIEBOEL (JACOBUS), zoon van den vorige, te Leeuwarden geboren, studeerde te Groningen en werd in 1791 Med. Dr. na het verdedigen eener *Diss. exhibens observationes Pharmaceuticas patriae praesertim dispensatoriae spectantes.* Gron., 1791. 8°.

Zie Holtrop en Eekhoff, t. a. p.

TIEDEMAN (PHILIP), in 1657 te Hamburg geboren, ontving onderwijs van den kunstschilder Nicolaes Raes, en werd zelf onderwijzer in zijne geboortestad, doch een jaar later begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij de kunst der beste meesters bestudeerde, genoot omtrent een half jaar het onderwijs van Gerard de Lairesse, en werkte vervolgens op zich zelve. Lairesse bewoog hem echter om hem, met werkzaamheden overladen, in het volbrengen er van behulpzaam te zijn. Na verloop van twee jaren, begon hij, tengevolge van gerezene oneenigheden, wederom op zich zelve te arbeiden en schilderde plafonds, zaal en schoorsteenstukken, die hem veel voordeel en roem verschaften. Zijn vak was het historische en emblematische, waarin hij blijk gaf van een rijken geest en een fiksch penseel. Hij overleed in 1705.

Zie Houbraken; Kok; Immerzeel; Kramm; Muller, *Cat. v. portr.*

TIELE (ALARDUS), in 1673 geboren, werd als proponent beroepen te Haaften, 30 Augustus 1696, van daar te Rotterdam, waar hij den 19den Augustus 1703 bevestigd, den 26sten Junij 1748 emeritus werd, en den 20sten Julij 1748 overleed in den ouderdom van ruim 75 jaren. Hij is begraven in zijn familiegraf in het dorp Kerkwijk in den Bommelerwaard. Ds. Cornelis Leidekker, tijdelijk door de regering aangesteld om zijn dienst waar te nemen, hield op hem eene lijkrede naar 2 Tim. IV: 7. De dichter Johannes van Boskoop vervaardigde op hem een grafschrift. Tiele was curator der Erasmiaansche school en gaf in het licht:
Bevestiging van W. Velingius, uit Jeremia XV: 10. Rott. 4°.
Lijkrede op A. Hellenbroek met 2 Chron. XXIV: 14—16. Ald. 1782.
Lijkrede op Joh. Doesburg. Ald. 4°.
Leerrede uit Ezra VII: 27, *ter gelegenheit der vernieuwing van de Prinsekerk.* Ald. 1737.
De dood en begravingen van den Godsv. Koning David, overgebragt op de persoon van Willem de 3de, voorgestelt in een kerkreeden op den 30 *April* 1702. Rott., 1702.
Schouwburg der oordeelen en gerigten Gods. Utrecht. 3 Dln. 8°.
Na zijn dood verscheen:
Heilige keurstoffen uit de schriften des O. en N. Testaments, behelzende een Tiental van stigtelijke Bedenkingen en Leerredenen. Uitgegeven door Korn. Gentman Leidekker, Bedienaar van het H. Evangelie te Bergen op Zoom, met een voorrede, behelzende het leven en sterven van den Eerw. schrijver. Rott., 1748.

Zie behalve die voorrede Keppel, *Naamr. d. Pred.*, bl. 158; De Jongh, *Predd. v. Gelderl.*, bl. 480; Glasius, *Godgel. Nederl*; Harderwijk, *Predd. te Rotterdam*, bl. 64; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TIELEMAN (PETRUS JOHANNES)
schreef:
Zielverkwikkende Honingmerg der gebeden. Amst. 8°.
Daaglijksche offerhande van een christen, bestaande in *Stigtelijke aandagten en zielroerende gebeden.*
De trappen der genade stroom van Jezus Christus, bevattende agt voorbereydingen en agt Dankzeggingen op yder dag der weeke, voor en na gebruik des Heilige Avondmaal. In 8°. met XIX koperen plaatjes vercierd. Amst., 1745. In 1784 verscheen hiervan de zesde druk.

Zie Abcoude, *Tweede Aanh.*, bl. 148; Arrenberg, bl. 508.

TIELEMANS (SEGER), kunstgraveur, bloeide omstreeks 1640. Hij vervaardigde de beeldtenis van *Johannes Calvinus* en andere kerkhervormers, als ook eene groote zinnebeeldige voorstelling van den zoogenaamden *waagmeester Hendrick Bullinger*, die het kerkelijk gehalte der R. Kath. en Lutheranen weegt.

Zie Kramm.

TIELING (LODEWIJK), een landschapschilder, van wien op Hoët's *Catal.*, D. II, bl. 127, een kapitaal en uitvoerig landschap voorkomt.

TIELLIUS (M.), kunstschilder, bloeide in de tweede helft der 17de eeuw. Kramm vermeldt van hem een *Trompetter en Trommelslager*, een *Liereman en Liedjeszanger*, een *zittend man op een leuningstoel met zijn elleboog op een tafel rustende*, een pijp in de hand, een rood fluweien muts op het hoofd en in Spaansche kleeding.

Zie Kramm.

TIELS (G. C.) is schrijver van een *Brief wegens eene gelukkige genezing van den kanker* in *Hedend. Bibl. v. wetenschap, kunst en smaak.* 1805. D. I, St. 2, bl. 675.

Zie Holtrop, p. 357.

TIENEN (VAN). Op eene kunstverkooping, den 5den April 1697 te Amsterdam gehouden, komen van dezen kunstschilder een *bijtende hond* en *vruchten en vogels* voor.

TIENEN (CORNELIS VAN), graveur en kunsthandelaar in de 17de eeuw, volgens Kramm waarschijnlijk dezelfde met Vincent en G. B. van Tienen, door Basan en Füssly vermeld.

Zie Nagler; Kramm.

TIERENS (HENDRIK DE WITTE), nederduitsch dichter uit de 18de eeuw, vriend van Joh. Eusebius Voet.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. O. Wb.*

TIL (A. VAN), beroemd tooneelspeelster. Collot d'Escury noemt haar „de kunstige, zich zelve overtreffende van Til," wanneer zij de stervende Cleopatra in het laatste bedrijf van *Rhodogune* verbeeldde, hetgeen eens een voornaam schilder in geestvervoering zeggen deed: „wierd zij nu als Niobè in marmer veranderd, dat zou eene eeuwige weêrga zijn voor den alouden Laokoon."

Zie *Leven van Punt*, bl. 64; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IVa (2), bl. 606; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II, bl. 55.

TIL (N. VAN), kunstgraveur, bloeide in de 2de helft der 17de eeuw. Men vindt vele titelbladen, vooral voor godgeleerde werken, door hem gegraveerd.

Zie Kramm.

TIL (SALOMON VAN), zoon van Johannes van Til, ouderling te Weesp, later predikant te Zuidschaarwouw en Broek op Langendijk, werd den 28sten December 1643 ter eerstgemelde plaats geboren, ontving het eerste onderwijs te Alkmaar, bezocht vervolgens de Utrechtsche hoogeschool, waar hij de lessen van J. Leusden en J. G. Graevius, vervolgens die van G. Voet, A. Essenius, en vooral die van F. Burman bijwoonde. Later vertrok hij naar Leiden om Coccejus, Hoornbeek, Heydanus en Golius te hooren.

In 1666 tot proponent aangenomen, werd hij te Huisduinen, toen kerkelijk met de Helder vereenigd, in 1676 te Rijp, in 1682 te Medemblik beroepen. Hier bleef hij nog geen jaar, toen hij te Dordrecht zijne intree-rede hield, die in 1702 in 4°. werd uitgegeven. Hier werd hem in 1684 de leerstoel der gewijde geschiedenis en taalkunde aan de Illustre school aangeboden, welke waardigheid hij met eene redevoering *de officio magistratus erga scholas, et gymnasia atque eos, qui studiorum, patrocinia pro viribus susceperunt*

(Amst. 1684 4°.) aanvaardde. Kort daarna begeerde hem de gemeente te Amsterdam tot leeraar, doch hij bedankte, waarop het stadsbestuur zijne inkomsten vermeerderde en hem tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid benoemde. In die betrekking verwierf hij grooten roem en vormde hij vele mannen, die later „als lichten aan den kerkhemel vonkelden" zoo als Neuspitser, Hermannus van de Wall, J. T. Schalburch, Schutte, Bebber, Janssenius, Leidekker. Negentien jaren bleef van Til „de eer der Dortsche kerk, de pilaar der Illustre school, de kroon der classis, die hem tot haren Quaestor had aangesteld," waarna hij tot hoogleeraar in de godgeleerdheid te Leiden beroepen werd en den 16^den^ Juni 1702 zijn betrekking aanvaardde met een *oratio, qua exitus Ecclesiae Reformatae ex Babylone Spirituali justificatur et a Schematis Crimine liberatur*, en kort daarna die van akademieprediker met een sierlijke leerrede, die door den druk is gemeen gemaakt. Volgens eenparige getuigenissen zijner tijdgenooten behaalde hij als onderwijzer te Leiden geen minderen lof dan te Dordrecht. „'T stroomde van alle kanten, ook uit afgelegene landen, naar Leiden om van Til te hooren leeraren, en hij was een verwonderinghe voor elk die hem hoorde." Hij gaf openlijke lessen over de Profetische Schriften des O. T. en bijzonder over het werk van *Coccejus de Foedere* en de predikkunde, ook ging hij voort met het schrijven en uitgeven van onderscheidene belangrijke godgeleerde en wijsgeerige schriften, die door ons vaderland, Duitschland en Engeland verspreid en gelezen werden. Hij was ongetwijfeld een der voortreffelijkste geleerden der 17^den^ en 18^den^ eeuw, en verdient volkomen den lof, hem door Wolff, Venema, Vitringa, d'Outrein, Wesselius, van den Honert, van de Wall, Kluit, Klinkhamer, Ypey en Dermout, en nog onlangs door Glasius gegeven.

Hij bezat eene hooge mate van scherpzinnigheid, niet minder vaardigheid en snelheid dan snedigheid van oordeel. Met onbegrijpelijke gemakkelijkheid werkte hij de gewigtigste voortbrengselen van zijn altijd vruchtbaren geest uit, en in een kort tijdsbestek zag men hem zijn vaderland niet alleen, maar een groot gedeelte van Europa met zijne schriften verrijken. Buitengemeen was zijne ervarenheid in de Grieksche en Hebreeuwsche talen, ook had hij het Chaldeeuwsch, Syrisch en Arabisch beoefend. In de geneeskunde had hij een leerstoel kunnen beklimmen. De wijsbegeerige stelsels van Descartes waren de zijne.

Zijne schriften doen hem kennen als een vlijtig beoefenaar der Logica, en zijn *Syntagma Theologiae naturalis* en *Voorhof der Heidenen*, waarin hij de stelsels van Spinosa en diens aanhangers poogde te wederleggen, der Metaphysica. De wis- en natuurkunde waren hem niet vreemd; buitengewoon bedreven was hij in de Geschied-, Oudheid-, Aardrijks- en Tijdrekenkunde. Hij onderscheidde zich als voorstander der Christelijke zedekunde, en uitlegger der H. Schrift. Bijna op al hare gedeelten schreef hij commentariën, doch vooral hield hij zich met de profetische boeken bezig. Zelfs beoefende hij de nederduitsche poëzy. Hij was de eerste, die de natuurlijke godgeleerdheid van de christelijke scheidde. Hij was, schoon een vrij gematigd, Coccejaan, en was Coccejus gevoelens (over de leer der verbonden) volkomen toegedaan. Meermalen trad hij in het strijdperk, doch toonde immer een wijze gematigdheid. Als prediker was hij gevierd. Zijne godsvrucht was ongeveinsd.

Hij stierf den 31sten October 1713, in den ouderdom van bijna 69 jaren en liet uit twee huwelijken twee dochters na. Meermalen is hij afgebeeld, ook versierd zijn portret de senaatzaal der Leidsche hoogeschool.

Behalve zijn akademisch proefschrift gaf hij in het licht:

Inleydinge tot de profetische schriften, waarin de algemeene pligt der christenen tot het ondersoecken der Prophetien, mitsgaders de nuttigheden desselfs tot de ware Godsaligheid wert getoont, het rechte gebruyk van de gaven des Geestes, daartoe geschonkken, aangewesen, de grondregelen voor een prophetcerend Christen opgestelt, de leere van de seven Perioden der kerke grondig bevestigt en de consideratien van de Classis van de Seven Wouden tegen dese stoffen, in haar genaamde waarschouwingen, zedighlijk werden wederlegt en tegen de uytvlugten van Ds. Brink verdeedigt. Hier agter is bijgevoegt seeker oudt Geschrift, anno 1553 *geschreven, Van de seven Tijden der H. kercke, door Johannes Saskerides van Warmenhuysen, in sijn leven Professor der H. Theologie en Hebreeusche sprake in de koninklijke academie van Koppenhagen, eerst in* 8°., *vervolgens in* 4°. Alkmaar 1682. Dordrecht 1684, meermalen herdrukt, ook in 1699. In Duitschland Z. Budaei *Isag.*, p. 1510. Niceron, *Nachr.*, Th. XVII, p. 189.

Solems vrede in Liefde, Trouw en Waarheit behartigt. Waar in de vreede-weg tot beslissing der hedensdaagsche kerk-verschillen werd afgebakent, der Broederen eensgesintheyd in 't noodige vertoont, de weg om in 't overige tot een verstand te komen, bereyd, en de redenen tot voorzetting van soo heylsamen wit, met alle bewegingen werden aengebonden. Hier agter is nog aangelegt een Missive des Christelijken synode des Hartogdoms van Gulik aan de kerken-dienaaren der Geunieerde Nederlanden, te selven eynde gerigt, en het laatste uit het Lat. vertaalt in 8°., *vervolgens in* 4°. Dordrecht 1680, *Tweede druck verbetert enz.* Ald. 1687, 1688 (met de *Inleydinge*), Utrecht 1730. H. de Wall, *Praef.* p. 30, 31.

Verzameling van uitgeleezene Predikatien over uitgezochte plaatsen van het Oud en Nieuw Testament. Beneffens eene bondige ontleding van het Lied van Mozes. Leiden 1714. 4°. 1733 in 4°.

Homiliae Catecheticae et Festiales, ut et plurimae ad Infantiam ac Passionem Jesu Christi spectantes, nec non quae pertinent ad Decalogam. Traj. ad Rhen. 1714. 4°. Amst. 1731. 4°. Ultraj. 1742 4°. Ook in het Ned. *Kerkel. redeneringen over den Catechismus.* Utrecht 1725. 4°. Amst. 1731. 4°. *Feest- en Kerkredenen.* Haarlem 1715. 4°. Zie van Alphen, *Prol. Oecon. Catech. Palat.* § 41 *Sign. f.* 3. *Col.* 6, Koecher, *Hist. d. H. C.*, bl. 329; Schotel, *Gesch. v. d. H. C.*; Noordbeek en Maurik, *Naamr. den Godgel schrijvers.* 2de dr.. bl. 359 en Arrenberg die ook, van Til's *Lijkrede op Willem III* vermeldt.

Het voorhof der Heydenen voor alle ongelcovigen geopent, om dezelve aldaar, door een klare beschouwinge van de betoogde goddelijkheid van Moses wetsboeks, tot een eerbiediger ingang in 't Heyligdom van Gods wet toe te rusten. Dordr. 1694. 4°. — *Vervolg op 't Voorhof der Heydenen* enz. Ald. 1696 in 4°. 1714. 2 dr. 4°. 1741. 3 dr. 4°. Zie v. d. Wall, p. 41, 42. Paquot, *Mém.*, p. 597; *Boekz. v. Europa.* 1695, bl. 236—247. 1697, bl. 153—164.

Eerste Wereldś op- en ondergang na Moses oogmerk en beschrijving ontvout, betoogt en verdedigt, zijnde een grondige verhandelinge over de VIII eerste Hoofdstukken van Moses eerste Boek, waarin alles word ontleed, de text geopent en de ongeloovigen grieven opgelost. Dordr. 1698. 4°. Leiden, 1724. 8°. Zie Rabus, t. a. p. 1698, bl. 17. v. d. Wall, p. 42—43.

Methodus concionandi. Dordraci vidua Caspari et Theodori Goris. 16°. *It. Juxta exemplar editum Dordraci, ex officina viduae etc.* 1658. 16°. *Methodus concionandi juxta praecepta artis hermeneuticae et oratoriae concinnata, quam in usum studiosae juventutis delineavit S. v. T.* Franeq., 1712. 16°.— *Methodus concionandi illustrata commentariis et exemplis. Quibus additae sunt quaedam auctoris Bibliothecae Theologicae et aliae dissertationes.* Ultraj., 1717. 4°. Zie v. d. Wall, p. 36, 37. Paquot, l. c. J. Clarisse, *Encyclop. Theol.*, p. 537, 545; Ypey, *G. d. C. G. d. XVIII eeuw*, D. VIII, bl. 616. Het 2de d. komt voor *Cat. Heringa. mss.* p. 36.

Digt-, Sang- en Speel-konst soo der ouden als bijzonder der Hebreen, door een nauwkeurig ondersoek der oudheyd, uyt sijn vorige duysterheyt wederom opgeheldert: dienende, om bij wege van voorlooper, den leser tot een beter verstand der goddelijke Psalmen en netter begrip van haar ware gebruyk, onder beyde de Testamenten, op te leyden. Met platen van A. Houbraken en een *Register van woorden en zaken.* Dordr., 1692 in 12°, 1706 4°., Amst., 1725. 4°., Rotterd. 1728. 4°, Leipzig, 1706. 4°. (Hgd), ook in het Latijn. Z. Fabricii, *Bibl. Antiq.*, p. 24. G. Cuperus, *ad A. Magliabechi*, (*Epist. ad A. M.* T. I, p. 28); v. d. Wall, p. 38, 39; Schutte, *Ontl. v. h. boek der Psalmen*, bl. 7, 13, 15; Muller, *Magas. Encycl.*, Juin 1811. p. 344.

Het eerste boek der Psalmen, begrijpende XLI snaarhederen des konings en Prophete Davids, in haar Goddelijke wijsheid ontvouwt en derzelver waar gebruik ten korsten aangewezen — waarbij alhier gevoegt is hetzelve boek op nieuw, behoudens den trant van Dathenus, berijmd door Nikolaas van der Meer, Bedienaar des Goddelijken woords in

de gemeente J. C. tot Wezel. Dordr., 1693. 4°. — *Het tweede boek, beginnende met Psalm XLII en eindigende met Psalm LXXII.* Ald. 1696. 4°. — *Het derde boek, beginnende met Psalm LXXIII en eindigende met Psalm LXXXIX.* Ald. 1699. 4°. — *Het vierde boek, beginnende met Psalm LXXXX.* Leyden, 1708. 4°.

Het boek der Psalmen des konings en Prophete Davids, in haar goddelijke wijsheit ontvouwt en derzelver waar gebruik ten korsten aangewezen, waar agter bijgevoegt is het zelve Boek, op het nieuw (behoudens den trant van Dathenus) berijmt, het eerste boek door Nikolaas van der Meer, Predikant te Zutphen, de overige door Mattheus Gargon, predikant te Vlissingen. Utrecht, 1724. V Dl. 4°. Vertaald in het Hoogd. Frankf., 1691. 4°. Leipzig, 1707. 4°. Zie van de Wall, bl. 39, 40; *Boekz. v. Europa*, D. IV, bl. 337—347, D. XII, bl. 202—312; Ypey, *Kerkel. Gesch. der XVIII eeuw*, D. VIII, bl. 404.

Phosphorus Propheticus seu Mosis et Habakuki vaticinia, novo ad istius Canticum et hujus librum propheticum commentario illustrata et cum justâ rerum historiâ accuratius collatâ. Hisce accedit Dissertatio paradoxa Historico-chronologica de anno, mense et die nati J. C. L. B., 1700. 4°. Met 2 platen. Ook in S. v. Til, *Operum Analyticorum volumen praecipuum, sive commentarius ad Mosis, Habakuki et Malachiae vaticinia.* L. B., 2 vol. 4° en in *Commentaria Analytica, absolutissima nova, in varios libros Propheticos, Dissertationes Philologico-Theologicae et Acta Apostolorum ad Annales revocata, cum Indicibus variis.* L. B. et Hagae Comet.

Malachias illustratus, seu novo commentario analytico et exegetico, ad planiorem sensus evolutionem, elucidatus et juxta historiae cum vaticiniis collatione assertus. — Cui accedit Dissertatio singularis Geographico-Theologica de situ Paradysi Terrestris. L. B., 1701. Ook in de verzamelingen boven vermeld. Zie *Acta Lipsiens.* 1702. H. Venema, *Comment. ad librum Elenctico-Prophet. Malachiae.* Leov., 1759. 4°. passim.

A. Junii operum Analytico-Practicorum tomus singularis. Dordraei, 1688. 4°.

Christophori Wittichii annotationes ad Renati Descartis Meditationes. Dordr., 1688. 4°.

Stephani Le Moyne, Dissert. Philol. ad locum Jeremiae XXIII: VI de Jehovah Justitia nostra. Dordraci, 1700. 8°. Zie Knibbe, *Animadr. ad Orat. Sacr.*

Jacobi Lydii, *Syntagma de re militari.* Dordraci. 4°.

Thomas Taylor, Christus geopenbaert in de voornaemste voorbeelden en schaduwen des Ouden Testaments. Amst., 1703.

Joh. Godefridi Bachmanni Theologia naturalis. L. B., 1712. 12. Ook in het Nederd. *Sal. v. Til en Bachman, Natuurlijke godgeleertheid.* Amst., 1724. 4°.

Theologiae utriusque compendium, cum Naturalis tum Revelatae, una cum appendice de origine controversiarum nostri temporis et necessariis indicibus: quae in usum Collegiorum privatorum typis excudi concessit et curavit. S. v. Til. L. B., 1704. In 't Nederd. *Aangeboorene en geopenbaarde godgeleerdheid.* Dordr., 1712. 4°.

Antidotum viperinis morsibus D. J. oppositum, quod, ad pacem et concordiam in Ecclesia Belgicâ, illustrium ordinum edicto, feliciter in eam introductam integre conservandum, hominisque scismatici iniqua consilia in tempore dispellenda, in publicum edit author provocatus, Sal. v. Til. L. B., 1707. 4°. (*Wederlegging van P. de Joncourt*). *In 't Holl. Tegengift tegen de Addersteken van P. de Joncourt, vertaalt en verdedigt met de ernstige aanspraak enz., door J. Janssonius, predikant te Moordrecht.* Utrecht, 1708 in 4°.

Ernstige aanspraak aan Mr. Pieter de Joncourt over zijn Klagt-brief. Utrecht in 4°. Leiden, 1728. 4°.

Exercitatio Theologica-Chronologica de Joannis Baptistae incarnatione Unica. L. B., 1716. 4°. — Na zijn dood *Commentarius literalis de Tabernaculo Mosis ad Exod. XXV—XXX et Zoologia Sacra.* Dordraci, 1714. 4°.

Dissertationes Philologico-Theoreticae et Acta Apostolorum ad Annales revocata. L. B., 1714, 1719. 4°. Zie *Bibl. Brem. Cl.* II, p. 177. *Cl.* III, p. 1094.

Sendbrief van Paulus aan de Romeinen en Philippensen, vert. door Jac. Adr. Folkers. 1721. 4°. Zie *Bibl. Brem. Cl.* V, p. 520. *Cl.* VII, p. 713.

Het Hooglied van Salomo, kortelijk verklaard door den Hooggel. en Eerw. Heer Nicolaas Lydius, in zijn leven predikant te Franeker, in rijm nagevolgt en nader opgehelderd met eenige aanteekeningen vermeerdert door Johannes d'Outrein. Tweede druk, aanmerkelijk vermeerderd, en onder anderen ook door een opstel over het Hooglied, door den vermaarden S. v. Til. Amst., 1719. 8°. Zie *Bibl. Brem. Cl.* II, p. 890.

Operum Analyticorum volumen praecipuum. — Opus Analyticum comprehendens introductionem in Sacram scripturam ad Johannis Heideggeri Enchiridion Biblicum concinnatum. Traj ad Rhen., 1720. 2 vol. in 4°.

Ed. Secunda correctior. Basil, 1722. 2 vol. 4°. Zie *Bibl Brem. Cl.* III, p. 1096. *Cl.* IV, p. 152. *Cl.* V, p. 535. *Cl.* VI, p. 336; Rosemuller, *Handb.*, S. 162; Meijer, p. 407.

Comment. op de brieven van Paulus aan de Romeinen en Philipp. Haarl., 1721. 4°. Amst., 1730. 4°. Rotterd., H. Maronier. 4°. Zie *Bibl. Brem. Cl.* V, p. 520.

Theologia Paracletica et variae conciones Propheticae, Emblematicae, Dogmaticae. Traj. ad Rhen., 1724. *Plichtvermanende Godgeleerdheid, vertaald door D. Smout.* Utrecht, 1725—1726. 2 vol. 4°. Leiden en Amst., 1726. Ook in 't Fr. vertaald.

Collectio Fragmentorum Homeliarum Calecteticarum, quae in prima editione desiderantur. Traj. ad Rhen., 1725. 4°.

Ondersoek des Geloofs in vraegen voorgesteld en met an t-woorden ontvouwt, door A. te Gilde. Dordrecht, 1726. 12s.

Commentarius in Pauli Epistolas, primam ad Corinthio ad Ephesios, ad Philippenses ad Colossenses. Amst., 1726. 4°.

Verklaringe van den eersten brief van Paulus aan die va Corinthen, met een voorbericht van Joh. Creyghton. Amst., 1731. 4°.

Over den uytgang der Hervormde kerk uyt het geestelijk Babel. Dordrecht. 12°.

Zielen-raad in tijd van druk. Dordrecht. 4°.

Commentaria Analytica absolutissime nova in varios libros propheticos cet. L. B. et Hagae Comit., Lypsiae et Francof. ad Moenum, 1744. 3 vol. 4°.

Verg. v. d. Wall, l. c. p. 45, die nog andere onuitgegeven werken van van Til opgeeft. Hij maakte Alb. Schultens (1716) met eenige Arabische handschriften bekend. Dat hij de poëzij ook beoefende, blijkt uit zijn gedichten, die voor zijne werken voorkomen. Ook worden er onder de *Lat. en Neerd. keurdichten aangetroffen.* Rott., 1710, bl. 227, 228, 233—238. Op *Cat.* Joh. A. Nurke, 14 Maart 1757, p. 120, MS. fol., n. 592, p. 7, n. 108, komt een MS. voor, getiteld: *Journal gehouden op 's Lands schip den Dolfijn, door S. v. Til* en op *Cat. J. Dagevos, Dictata in Paulum ad Corinth. et Ephesios.* 4°.

Zie de Voorredens zijner werken; Paquot, *Mém. pour servir à l'Hist. Litt. des Pays-Bas*, T. XVIII, p. 151—179 (ed. in 8°.), T. III, p. 594 (ed. in fol.); Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 29, 44; Saxe, *Onom.*, P. V, p. 301; Herm. van de Wall, *Vita Sal. v. Til* in de *Praef*; voor S. v. Til's *Commentarius de Tabernaculo Mosis*, Amst. 1714. 4°. *Nachricht von dem Leben und Schriften Sal. van Til, aus dem vorhergehenden gezogen, im Neuen Büchersaal* XLVI, *Oeffir*, p. 706—721; Franck, *Catal. Bibl. Bunav.*, T. I, VI, p. 1638; Kok, *V. Woordenb.*, D. XXVIII, bl. 237—246; *Groot Algemeen Woordenboek* van Hoogstraten o. h. w.; Ypey en Dermunt, *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. III, bl. 358—460; M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool*, D. II, bl. 165, 166; Pars, *Katw. Oudh.*, bl. 280; G. W. Meijer, *Gesch. d. Schrifterpl.*, Th. III, S. 446; Th. IV, S. 13, 407, 435; Rosemuller, *Handb.*, S. 102; Clarisse, *Encycl.*; *Biogr. Univ.*; *Acta Lipsiensia*; *Bibl. Bremen*; Te Water, *Narrat. de Reb., Acad. L. B. Sec.* XVIII, p. 199, 200; van Einem, *Kerk. Gesch.*, D. III, St. 2, bl. 489, 490; Stollé, *ad Hermannum*, p. 431; Niceron, *Nachr.*, Th. XVII, S. 185; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II; D. v. Hoogstraten, *Gedicht.*, bl. 221; Ypey, *Gesch. d. C. K. in de 18de eeuw*, D. VIII, bl. 615; Arrenberg, bl. 426, 427; Noordbeek en Maurik, *Naamrol*; Abcoude; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

TILANUS (Joannes Wilhelmus) was predikant te Harderwijk, toen hij eene beroep naar Zaltbommel afwees. Dit gaf aanleiding dat de senaat, ten blijke van hoogschatting, hem, den 15den April 1785, eenshalve het doctoraat in de godgeleerdheid opdroeg. Deze helderdenkende en scherpzinnige leeraar heeft zich verdienstelijk gemaakt door een godsdienstig onderwijs boekje, getiteld: *Aanleiding tot het onderwijs in de leere en pligten van den godsdienst*, waarvan in 1809 te Harderwijk de zevende druk verscheen. De tijdsomstandigheden beletten hem voort te gaan met de uitgave van de *Bijdragen tot bevordering van waarheid en godsvrucht*, waarvan hij met hulp van van Loo en anderen naamloos in 1786

het eerste deel uitgaf. Bijna twintig jaren later gaf Donker Curtius het 2de deel in het licht, doch met deel III, stuk 1, is het gestaakt.

In de laatste jaren der vorige eeuw, stelde zich Tilanus ijverig in de bres, om, in vereeniging met den Arnhemschen kerkleeraar van den Berg en anderen, de regten der hervormde kerk te verdedigen. Hij overleed ten jare 1812.

Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II, bl. 435; *Boekz.* 1785, D. I, bl. 451; Clarisse, in *Rec. o. d. Rec.*, IV, 608.

TILBORG (Nicolaas) is schrijver van: *Or. fun. in obitum Jacobi de Famars, olim Guilielmi III, Brit. Regi a rationibus, Frederico III. Boruss. Monarchae a consiliis aulicis et metallis effodiendis, Athenaei Lingensis, minorumque Scholarum sub utroque Curatoris fidelissimi, habita Lingae a. d. XVII Juli* 1703. Traj. ad Rhen., s. a. 4°. Hij is waarschijnlijk dezelfde met

TILBURG (Nicolaas), in 1669 te Utrecht geboren, studeerde aldaar in de philosophie en theologie, onder de Vries, Witzius, Leusden, van Maastricht, Pontanus en Leidekker. Na tot A. L. Mag. en Philos. doctor bevorderd en in 1695 tot den predikdienst toegelaten te zijn, begon hij zijn maatschappelijken loopbaan in 1702 als hoogleeraar in de philosophie te Lingen, en werd in 1724 als zoodanig naar Groningen verplaatst, waar hij den 19den October van dat jaar zijne betrekking aanvaardde met eene *Oratio de generatione viventium quam vocant univoca.* Toen men hem den 14den Julij 1741 wilde wekken, vond men hem ontslapen.

Zie *Gron. Gedenkb.*, bl. 66.

TILEMAN (Dothias Wiarda). Deze Oost-Friesche geleerde verdient hier vermelding wegens zijne verdiensten, omtrent de geschiedenis en taalstudie van het oude Friesland. Hij gaf daarvan het eerst blijken in 1777 door de uitgave van een werkje: *Von den Landtagen der Friesen be Upstalsboom*, en in 1782, *Von den Richtern Brokemerlande*, waarop in 1784 volgde eene *Geschichte der ausgestorbenen (?) alten Friesischen oder Sächsischen Sprache.* In 1786 gaf hij zijn *Alt Friesisches Wörterbuch* in het licht, waarna hij in 1791 aanving zijne *Ost-friesische Geschichte* uit te geven. Nadat hiervan 9 dln. tot 1786 reikten, vervolgde hij het in 1817 met 2 stukken tot 1813. Intusschen deed hij in 1805 te Berlijn en Stettin het licht zien: *Azega-buch, ein altfriesische Gesetzbuch der Rüstringer*, waarop in 1808 volgde: *Geschichte und Auslegung des salischen Gesetzes und der Malbergischen Glossaria*, en in 1820 *Willküren der Brockmänner* Benoemd tot lid van het Gron. genootschap, gaf hij in deszelfs werken eene *Disquisitio de Jure Warfico Frisiae.* Ook in de werken van het Kon. Nederl. Instituut, waarvan hij tot mede lid benoemd was, gaf hij eene geschiedkundige beschouwing van de aloude Friesche wetten: *Lex Frisionum antiqua*, 1811. Deze volijverige geleerde overleed als hofraad te Aurich den 7den Maart 1826.

Part. berigt.

TILEMAN, ook Tileman Spangenberg of Spengerberg, monnik in het minnebroers-klooster te Groningen, in den aanvang der 16de eeuw. Uit zijne leer blijkt dat hij reeds vóór het licht der kerkhervorming, de waarheid van het evangelie boven kerkelijke leer stelde.

Zie Flacius, *Catal. Test. verit.*, p. 577; Gerdes, *Hist. Evang. sec. XVI renovati*, T. I, p. 46, 47; Brucherus, *Gesch. v. d. opkomst en vestiging van de kerkh. in de prov. Groningen*, bl. 37; Hofstede de Groot, *Gesch. d. Broed. kerk te Gron.*, bl. 9, 97, 98.

TILEN (Hans), landschap-schilder, bloeide omstreeks 1650. Zijne kunst vindt men o. a. in de kunstgalerijen te Weenen en te Berlijn.

Zie Kramm.

TILIUS (Johannes) te 's Hertogenbosch geboren, discipel van Caspar Netscher, schilderde in 't klein fraaije portretjes, in de manier van Terburg. Hij bloeide in 1683 te 's Hage. Men vindt zijne kunst o. a. in de galerijen te Weenen en Berlijn.

TILL (Henrich von) of Thil, burgemeester van Zutphen, komt als afgevaardigde dier stad, onder de Geldersche teekenaren der Unie van Brussel in 1577, voor. Hij beminde zijn vaderland zeer, en was voor deszelfs welzijn, gedurende zijn verblijf te Brussel, met ijver werkzaam, gelijk blijkt uit onderscheidene brieven, die Bondam van hem heeft uitgegeven. De onderhandelingen met Don Juan mishaagde hem van den aanvang af. Hij vreesde, gelijk hij zich in een zijner brieven uitdrukte., dat het *Parijswerck*, dat is, een Bartholomaeus-nacht zou worden, „maar," voegde hij er bij, „*Dulce est pro patria mori; come ick niet weder, mogen Ul. mij een sielmisse nae laten doen.*" Uit deze laatste woorden blijkt, dat hij, ten minste op dien tijd, nog Roomschgezind was.

Zie Bondam, *Onuitgeg. stukken*, D. II, bl. 142, 186, 208; J. C. de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 64; *Nav.*, D. VII, bl. 328, 350.

TILLIUS (Thomas). Zie THIELT (Thomas van).

TILLY (Claude, graaf van) voerde als ritmeester het bevel over eene kompagnie ruiters, in bezetting te 's Gravenhage, welke op den dag, die aan de gebroeders de Witt het leven kostte, ter bewaring der rust opgeroepen was. Men wist hem onder een valsch voorgeven te verwijderen, waarop hij zeide: „Ik zal gehoorzamen, maar nu zijn de Witten doode lieden." De droevige uitkomst vervulde zijne voorzegging. Sedert droeg hij dat bevel in een opzettelijk vervaardigde doos altijd bij zich, en als hij 't soms aan zijn vrienden toonde, voegde hij er bij: Ziet daar het papier, dat de Witten gedood heeft. Na den dood van Willem III werd hem rekenschap gevraagd, waarom hij op dien noodlottigen dag zijn standplaats bij de gevangenpoort verlaten had, en indien hij zich niet door 't geschreven bevel had kunnen regtvaardigen, zou zijn leven op 't spel hebben gestaan. Hij verkreeg in onzen dienst den rang van luitenant-generaal der kavallerie en kommandeerde, na den dood van Ouwerkerk, de troepen van den staat. Later werd hij generaal over de ruiterij en gouverneur van Namen, 's Hertogenbosch en Maastricht. Hij huwde eene gravin van Rechteren en stierf in 1723.

Zie v. d. Hoeven, *Lev. v. J. en C. de Witt*; Wagenaar, *V. H.*, D. XIV, bl. 162, 165, 168; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TILLY (Graaf van). Zie SERCLAES.

TILMANS of Tellemans (Simon Peter), ook Tillemans, schilder van Bremen, genoemd, bijgenaamd Schenck, werd in 1601 geboren, oefende zich in Italië, schilderde landschappen en vooral portretten, o. a. dat van keizer Ferdinand te Weenen en zette zich te Amsterdam neder.

In 1668 was hij reeds overleden. Zijn portret is in dat jaar door Chr. Hagen geschilderd. Hij was toen 67 jaren. Zijne dochter huwde Hendrik Rekelman te Amsterdam. Zij schilderde landschappen, beeldjes en inzonderheid bloemen.

Zie Kramm.

TIM (F. P.) schreef:

Het zamenstel der gewrichten, beschouwd in deszelfs gezonden en ziekelijken toestand, nevens eene korte schets der arthrocace van den Hoogl. J. N. Rust en de door denzelven daartegen aangeprezen branding in *Geneesk. Menyelw. v. Vis unita fortior.* 1820. D. II, St. 1.

Waarneming van eenen aanmerkelijken fungus testiculi in *N. Verh. v. g. Genoots. tot bevorder. d. geneesk.* 1822, D. III, St. 2, bl. 73.

Zie Holtrop, bl. 357.

TIMANNUS (Joannes), te Amsterdam geboren, bragt het grootste deel zijns levens te Bremen door, waar hij de evangelische gemeente als pastoor diende. Hij gaf in 1555 een werkje over 's Heeren Avondmaal in het licht, dat door Albert Hardenberg, pastoor der Bremer hoofdkerk, weêrlegd werd. Hij was een voorstander van de leer der overaltegenwoordigheid van Christus ligchaam. Gedurende den twist ontving hij een brief van Melanchton, waarvan de vertaling voorkomt bij Wagenaar, Amst. D. XI, bl. 201, 202.

TIMMERMAN (   ). Aan hem wordt toegeschreven *Invloed van Frankrijk op Nederland sedert* 1795. Amst., 1814. 8°.

Zie van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n. 2304.

TIMMERMAN (de). Op den Catalogus eener kunstverkooping te Middelburg, 31 Oct. 1775, bl. 42, n. 23, komt voor *Een drift met koetjes en schapen*, op blaauw papier met zwart krijt, geteekend door De Timmerman.

Zie Kramm.

TIMMERMAN (HARMAN), doopsgezinde, stond, op 't aandringen zijner geloofsgenooten, gereed, de vervolging voor een tijd lang te ontwijken, toen hij te Antwerpen, door een van 's Markgraven dienaars, van de doopsgezinden afgevallen, of die geveinsdelijke als verspieder onder hen had verkeerd, verraden, en met elf zijner geloofsgenooten in 1569 om den geloove te Antwerpen levendig verbrand werd. Men verhaalt, dat men hem de duimen in de gevangenis had afgesneden of in stukken gemarteld, om hem in het schrijven te beletten.

Hij schreef:

Een korte doch grondige en christelijke bekentenis des geloofs: van den eenwesigen God, Vader, Soon en Heylige Geest: en van de eeuwige Godheyd Christi des soons Gods: Alsoo ook van de Menschwerdige, sienlijkheid, lijden en sterven van den eeuwig en eeniggeboren Soon des levendigen Gods, onses Heeren en salighmaker Jesu Christi, hetwelke bij — Harman Timmerman, voor een antwoord op een brief aan hem gesonden, geschreven en tegengestelt is, bij van Bracht te vinden. Omtrent 8 jaren voor zijn dood had hij nog een gedrukt boeksken gericht aan Menno, wiens overlijden hij nog niet wist, en Dirk Philips, „den scheur- en bangeest der onrekkelijken met zeer ernstige en schrijftmatige woorden en redenen tegengesproken."

Zie v. Bracht, *Bloedigh Tooneel*, bl. 498; Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. I, bl. 501; Kobus en de Rivecourt.

TIMMERMAN Jr. (Mr. JAN DE) studeerde te Utrecht en werd doctor in de regten, na verdediging eener dissertatie *de Unione Hollandiam inter et Zelandiam* (Traj. ad Rhen., 1748. 4°). Vervolgens werd hij pensionaris van Middelburg en maakte zich als dichter bekend door *Nagelaten gedichten*, Middelb., 1774. Drie jaren vroeger verschenen aldaar *Costumen, ordonn. en statuten der stad Middelburg met de aantt. van Mr. J. de Timmerman en die van Mr. C. Versluys* (herdrukt).

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.*, D. V, bl. 402; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I, bl. 95; D. III, bl. 344, 346; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TIMMERMAN (JAN ALBERTS), pastoor van St. Martinuskerk te Groningen, beweerde in een openlijk gesprek of dispuut te Groningen in 1528 tegen de Dominikanen-monniken, dat de opperheerschappij ten onregte den Paus werd toegekend; dat een Groninger pastoor de vierdagen, door den Paus ingesteld, mogt afschaffen, indien hij ze tot bederf zijner kudde oordeelde, omdat deze schapen niet aan den Paus, maar aan den pastoor waren toevertrouwd enz.

Zie Brucherus, *Gesch. d. Kerkhervorming te Groningen* bl. 61.

TIMMERMAN (PETRONELLA JOHANNE DE), nicht van den pensionaris, en tweede echtgenoote van den Utrechtschen hoogleeraar J. F. Hennert, in 1724 te Middelburg geboren en in 1786 te Utrecht gestorven, beoefende de Nederduitsche poëzij. Na haar overlijden gaf haar echtgenoot hare nagelaten gedichten, met een curieuse biografische voorrede, in het licht.

Zie Witsen Geijsbeek, t. a. p.; *Bibl. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III, bl. 89; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TIMMERMAN THIJSSEN (Mr. JAN SAMUEL), gouverneur van Malakka in 1818, welke destijds nederlandsche bezitting hij, met den schout-bij-nacht J. C. Wolterbeek, van de Engelschen overnam. Hij overleed te Malakka den 14den Januarij 1823, oud 40 jaren.

Part. berigt.

TIMMERS VERHOEVEN (HENRICUS PETRUS), den 28sten Januarij 1804 te Dordrecht geboren, bezocht, even gelijk zijn broeder die volgt, de school van R. van den Pijl en het gymnasium. Bestemd voor de studie der godgeleerdheid, werd hij in September 1822 student aan de Leidsche Hoogeschool, welke hij in 1829 verliet met den graad van Theol. doctor, na het verdedigen eener dissertatie *de Precatione Domini*. Tot proponent bevorderd, werd hij, den 2den Mei 1830, tot predikant te Arkel bevestigd, welke standplaats hij in 1833 verwisselde met Hoorn, en na voor 's Hertogenbosch en Delft bedankt te hebben, gelijk hij vroeger voor Sliedrecht en Gorkum gedaan had, den 7den Maart 1837 tot predikant te 's Hage bevestigd. Timmers Verhoeven werd voor een der uitstekendste kanselredenaars en geleerdste theologanten van zijn tijd gehouden. Ook was hij een geruimen tijd secretaris der Synode, voorzitter der Indische Commissie, hoofdbestuurder van Unitas, lid van het Afdeelingsbestuur van het instituut van Doofstommen te Groningen.

Van zijn kanselarbeid is niets in het licht verschenen. Alleen gaf hij een verhandeling over de *Abbadonna* van Klopstock aan zijn vriend Dr. Schotel opgedragen, in het licht en een overzetting van een Engelsch werk. Ligchaams ongesteldheid noodzaakte hem, na in 1854 reeds zijn emeritaat genomen te hebben, als predikant, in 1859 voor het secretariaat en zijne overige bedieningen te bedanken. Van zijne krankheid te Boppard hersteld, vestigde hij zich te Doesburg, waar hij lid van den Raad werd en den 22sten Juli 1871 overleed. Hij huwde Elisabeth Maria Roodenburg, en na haar overlijden den 23sten September 1835, den 8den Julij 1845 Mathilda Johanna Theodora Jorissen, uit welk huwelijk 5 kinderen in leven zijn. Hij was Ridder van den Nederlandschen leeuw, lid van het N. Brabantsch genootschap en van de Maatschappij van Ned. letterkunde.

Zie G. D. J. Schotel, Leven van T. V. in de *Levensberigten der Maats. v. Letterk.*, 1871—1872; *Dagblad van Zuid-Holland*, 25 Julij 1871, N. 178; *N. Rotterdamsche Courant* 25 Julij 1871; *Gedenkboek d. Maats. v. Ned. Letterk.*

TIMMERS VERHOEVEN (Mr. PIETER FRANÇOIS), broeder van den vorige, zoon van Henricus Petrus Timmers Verhoeven, Med. Dr. en lid van den Raad der stad Dordrecht, en van Françina Morgè, werd den 16den Julij 1802 te Dordrecht geboren, bezocht het voortreffelijke instituut van R. van den Pijl, zette vervolgens zijne studiën op de latijnsche school voort, en werd in Junij 1821 student in de regten te Leiden, waar hij de gehoorzalen van Smallenburg, Tydeman, Kemper en anderen bezocht en werd in 1826 doctor in de beide regten na het verdedigen eener *Disputatio juridica inauguralis de errore ejusque in conventionibus effectu*, waarna hij zich als advokaat in zijne geboortestad vestigde. In 1836 werd hij als regter-plaatsvervanger in de regtbank van Eerste Aanleg, in 1838 substituut officier bij dezelve en in 1840 officier van Justitie bij de Arrondissements-regtbank aldaar. In Julij 1845 verkreeg hij het lidmaatschap der Tweede Kamer der Staten-Generaal, waarin hij zitting behield tot hare hervorming in 1848. In 1842 benoemd tot lid der Provinciale Commissie van onderwijs in Zuid-Holland en tot schoolopzigter in het 5de district, was hij bij dat alles nog lid van de plaatselijke schoolcommissie zijner geboortestad, secretaris van die commissie, medebestuurder van het genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, mederegent van het huis van arrest te Dordrecht, werkzaam in verschillende kerkelijke betrekkingen, en besteedde hij alzoo den aan zijn veelvuldige bezigheden ontwoekenden tijd tot heil der burgermaatschappij en in het belang van den ongelukkigen evennaaste. Hij was ook bereid de wapenen tot behoud van het vaderland op te nemen. In 1830 nam hij deel, als tweede luitenant der dienstdoende schutterij van Dordrecht, aan den veldtogt tegen België, en nadat hij in 1837 tot kapitein bij dat korps bevorderd was, bleef hij bestendig in dienst.

Hij zocht verpoozing van zijn arbeid in de beoefening der letterkunde en was herhaalde malen medebestuurder van de Dordrechtsche afdeeling der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen*, en trad dikwerf, even als in het genootschap *Diversa sed Una*, waarvan hij werkend lid was, als spreker op. Verschillende letterkundige genootschappen boden hem het lidmaatschap aan, zoo als het Noord-Brabandsch en Leidsch. Ook was hij lid van verdiensten van het genootschap *Pictura* te Dordrecht. In 1840 huwde hij Elizabeth Catharina Tissot van Patot, die hem twee zonen naliet, toen hij den 10 Juni 1850 overleed.

Men heeft van hem eene *Verhandeling over de verdiensten van Jeremias de Decker*. Dordrecht, 1834, een *Feestrede bij de viering van het vijftigjarig bestaan der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. Dordrecht, 1834 en een *Toespraak*, gehouden in het Departement Dordrecht derzelfde Maatschappij den 24sten November 1842.

Zie *Handel. der Maats. v. Ned. Letterk. te Leiden*, 1850; *Gedenkb der Maats.*, bl. 57.

TINANT Jr. (F.) schreef:

Waarnemingen over den grond en de gewassen van het

domeinbosch Grünenwald bij Luxemburg in *Bijdr. tot de Nat. Wetens. van V. Hall. enz.* D. I, bl. 300.

Opmerkingen over den grond en de gewassen der provincie Luxemburg. Ald. bl. 61.

Opmerkingen over den grond en de gewassen van de oevers der Moezel in het Groot-Hertogdom Luxemburg. Ald. 1827. D. II, bl. 516.

Zie Holtrop, bl. 358.

TINDAL (BAREND), broeder van Rolph Dundas Baron Tindal, sneuvelde als kapitein en adjudant-majoor bij de garde grenadiers, gedurende Napoleon's terugtogt uit Rusland.

Part. berigt.

TINDAL (ROLPH DUNDAS Baron) werd te Deventer den 24sten Februarij 1773 geboren, en begon zijne militaire loopbaan op twaalfjarigen leeftijd als kadet bij het infanterie regiment van Stuart, waarbij ook zijn vader diende in den rang van kapitein. Twee jaren later tot vaandrig bevorderd, verliet hij echter kort daarna, tengevolge der staatkundige gebeurtenissen, den dienst, om daar weder in 1794 aan deel te nemen, en wel bij het infanterie regiment van Bentinck. Achtervolgens tot vaandrig en luitenant bevorderd, maakte hij met de jagers van Bylandt, waarbij hij kort te voren was overgeplaatst, den veldtogt mede van 1794. In 1796 maakte hij als 1ste luitenant den veldtogt in Duitschland mede en in dien rang nam hij deel aan den strijd in Noord-Holland, bij gelegenheid van de landing der Engelschen, en werd in den slag bij Bergen op den 27sten Augustus drie malen gekwetst.

Weinige maanden later tot kapitein bevorderd, ging hij in dien rang in 1805 over bij de pas opgerigte garde van den raadpensionaris Schimmelpenninck. Bij dat korps, na de troonsbeklimming van Lodewijk Napoleon, garde van den koning van Holland, werd hij in 1807 bevorderd tot luitenant-kolonel en in het volgende jaar tot majoor; als zoodanig werd hij bij het regiment grenadiers van de koninklijke garde ingedeeld. Op den 2den Januarij 1812 door Napoleon tot generaal-majoor benoemd, behield hij het kommando over zijn grenadier-regiment en volgde er den keizer mede naar Rusland. Hij toonde door daden, dat hij de verkregene onderscheiding waardig was, en had hij vroeger het kommandeurskruis van de orde der Réunie en de ridderorde van het Legioen van Eer ontvangen, na den afloop van den veldtogt benoemde den keizer hem tot officier van die orde en tot adjudant van de jagers te voet van de keizerlijke garde, terwijl hij hem daarna nog verhief tot baron van het Fransche keizerrijk.

In den veldtogt van 1813 voerde Tindal, als adjudant-generaal, het bevel over eene brigade van de jonge garde, en woonde hij onder anderen de veldslagen bij Lützen en Bautzen bij. Bij het gevecht voor Dresden, terwijl hij met anderen een poort verdedigde, drong een geweerskogel hem door den enkel, van welke wonde te doen genezen, hij het leger verliet en zich naar Versailles begaf. De keizer, zijne diensten willende beloonen, bevorderde hem tot kommandeur van het Legioen van Eer en tot divisie-generaal bij de keizerlijke garde. Tengevolge der plaatsgrijpende gebeurtenissen vroeg en verkreeg hij in Junij 1814 zijn ontslag uit de Fransche dienst.

Door koning Willem I aangesteld zijnde tot opperbevelhebber der reserve-armée, werd hij, nadat de vrede met Frankrijk gesloten was, tot inspekteur-generaal van het wapen der infanterie benoemd. Tot den 15den Augustus 1818 heeft hij deze betrekking vervuld, toen hem het bevel werd opgedragen in het zesde groot militair kommando. Hij verwisselde dit later met het bevel over het tweede, terwijl hij in 1828 benoemd werd tot generaal der infanterie en belast met het bevel in het eerste groot militair kommando, waarvan het hoofdkwartier te Utrecht was. In die betrekking bleef hij tot aan zijn dood, die den 4den Augustus 1834, op zijn buitenverblijf nabij Zeist, waar hij zijne laatste levensjaren doorbragt, plaats vond. In de kerk aldaar werd hij begraven en zijn stoffelijk overschot door een eenvoudigen lijksteen gedekt.

Behalve met de reeds genoemde ridderkruisen, waarbij nog gevoegd moet worden het kommandeurskruis van de orde der Unie, hem in 1809 door koning Lodewijk gegeven, had Tindal nog het ridderkruis der Fransche militaire orde van verdiensten en het kommandeurskruis van de militaire Willemsorde. Koning Willem I verhief hem daarenboven met den titel van baron, in den Nederlandschen adelstand. Zijne afbeelding ziet het licht; ook in het Biographisch album. Tindal was gehuwd met Helena Hartkamp, bij wie hij vier zonen verwekte: 1. D. baron Tindal, als gepensioneerd kapitein van den generalen staf overleden; 2. jonkheer G. A. Tindal, gepensioneerd kapitein ter zee; 3. jonkheer L. J. Tindal, kapitein der artillerie; 4. jonkheer W. F. Tindal, ritmeester der kavallerie en kamerheer van den koning (alleen in 1859).

Part. berigt.

TINGA (EELCO), zoon van Ids Tinga en Geertruid Gruisma, werd den 25sten November 1762 te Leeuwarden geboren. Na het gymnasium aldaar verlaten te hebben, werd hij student in de godgeleerdheid te Franeker en vervolgens te Groningen, in 1786 tot het predikambt toegelaten en predikant te Stavoren. Nadat de gemeenten te Hindeloopen en Kornjum hem vruchteloos begeerd hadden, nam hij de roeping naar Heerenveen aan. Hij bedankte voor die van Dokkum en Amsterdam, doch vertrok in 1797 naar Vlissingen, waar hem tevens het rectoraat der latijnsche school werd opgedragen. Te vergeefs beriep hem de hoogeschool te Harderwijk, na het vertrek van Muntinghe, doch niet die van Franeker, waar hij den 3den Junij 1799 zijn hoogleeraarambt in de godgeleerdheid met eene *Oratio de commodis verae virtutis hac in vita* (Leov. 1799) aanvaardde. Hier was het onderwijs in de natuurlijke godgeleerdheid en zedekunde zijne taak. Zijne ambtgenooten verleenden hem *honoris causa* de doctorale waardigheid. Van Franeker vertrok hij, in de plaats Lubbers, naar Groningen, waar hij den 10den Mei 1805 zijne betrekking aanvaardde met eene *Oratio de Jesu Christo, doctore θεοδιδάκτῳ, minime Esseno.* In 1821 legde hij het rectoraat neder met eene *Oratio de causis ex quibus explicari possit prosperrimus successus et celerrimus progressus annunciati primum per Apostolos eorumque socios Euangelii.* Hij overleed den 30sten Julij 1828. Zijne vrouw Tetje van der Werf, met wie hij te Stavoren gehuwd was, schonk hem twee zonen en twee dochters.

Hij schreef:

Verhandeling ten betooge voor de gemakkelijkheid van de Evang. plichten of den godsdienst van Jezus. In 1795 bekroond door het Haagsch genootschap. 8°.

Beschrijving van het godsdienstig en zedelijk karakter van J. C. Bekroond door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Amst. 1798. 8°.

Redevoering ten betoge dat J. C. geenzins in de school der Essenen opgekweekt, maar van God zelven onderwezen is. Gron. 1807. 8°. (vertaling zijner inwijdingsrede als hoogleeraar te Groningen, door L. Fockens, predikant te Twijzel).

De jeugd aangespoord tot eene vroegtijdige Godsvrucht. Gron. 1806.

Opwekking tot het welbesteden van den tijd. Gron. 1811.

De raad van David aan zijn zoon Salomo en de keus van Josua om den Heer te dienen, in twee leerredenen. Ald. 1812.

De vruchtbaarheid en onvruchtbaarheid van Gods kastijdingen, in twee leerredenen. Ald. 1814.

Kerkrede en gebed, uitgesproken ter opening van het tweede eeuwfeest der universiteit te Groningen, den 10den Oct. 1814.

Verstrooide gedachten over verschillende onderwerpen. Uitgegeven voor leeraars en vrienden van godsdienst en godgeleerdheid. (E. J. Greve, E. Tinga en J. H. Regenbogen.) Fran. 1802—1806. 4 St. 8°.

Zie Brouwer, *Orat. inaug.* in *Anal. Acad. Gron.* 1827—1828; *Aanh. op Nieuwenhuis;* Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II, bl. 531; Glasius, *Godgel. Nederl.*; *Gron. Gedenkb.*, bl. 112; *Progr. funeb.*; *Alm. d. Gron. Akad.* 1829, bl. 62—67; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Eekhoff, *de Stedel. Bibl. van Leeuw.*, bl. 23; v. Doorninck, *An. en Pseud.* [1575]; *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, 1829, bl. 8.

TINNE (A.), »homme de confiance" van Bentinck van Rhoon, vriend van Willem IV, en later van den griffier Fagel. Van hem bezitten wij verschillende politieke traktaatjes tegen de intrigues van Frankrijk. B. v.

Annotatien van den Heer Marquis d'H..... T, uit het

Fransch vertaalt, en door een vrij Nederlander (A. T.) *met verscheidene aanmerkingen verrijkt.* 1779. 8°.

Bewijs dat een Franschman wel kan denken, getrokken uit eenige papieren, gevonden bij gelegentheid van den brand eenige jaaren geleden ontstaan in. zeeker huis op de Vijverberg 1 Oct. 1779. 8°.

Brief van den Heer Kletz, met verzoek van aan zijn vriend Anti-Britannicus te willen melden, dat men thans in Holland met er daad bedugt is voor de inzigten, en bekende tweedragt verwekkende kunstgreepen van onze eene Nabuur (gedagt. Leiden den 26sten Aug. 1779. 8°).

Den verlooren brief teruggegeven. Amst. (1779?). 8°.

Brief van Cato Batavus, aan zijn vriend den grijzen Hollander over de onlangs voorgevallene Rencontre tusschen het Esquader van den Schout bij Nagt, Grave van Byland, en dat van den Commodore Fulding. Utr. 29 Jan. 1780. 8°.

Brief van een Amsterdamsch koopman te Petersburg geëtablisseert. Houdende een Relaas van de inpressie aldaar, veroorzaakt door de Papieren van den Heer Laurens. Opgedr. aan de Heeren Kooplieden en Reeders. Gedrukt in Amsterdam. December 1780. 8°.

Brief van een Majoor uit den Haag aan zijn broeder de Zeeofficier Marten Michielszoon van der Vlig, in antwoord op zijn brief over de Augmentatien. Z. pl. en jr. (1778). 8°.

· *Den door list en geweld aangevallen leeuw.* 1780 (spotprent door A. T. onderaan staat). *Verklaaring van de plaat en van 'tgeen elk personnage verondersteld word te zeggen, dienende tot een vervolg op den Brief van Cato Batavus.* 1780. fol.

Goed Fransch goed Patriotsch, een nieuw staatkundig systeem onder de zinspreuk: Divide et Impera. Opgemaakt door een opregt beminnaar van zijn vaderlandsche vrijheid en godsdienst. 1779. 8°.

Memorie door den Heere Ridder Yorke, den 10den Nov. 1780 aan Haar Hoog Mog. overgegeven, uit het Fransch vertaalt en verzelt van een gepaste aanspraak aan 't volk van Nederland. Gedrukt in Amsterdam. 8°.

Eenige weinige vragen door een Oud-Regent (A. T.) aan zijne landgenooten voorgesteld. Amst. 1779. 4°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 265, 668, 788, 824, 882, 889, 844, 849, 1822, 1798, 2925, 5118; *Bibl. Tydem.*, Pars I, p. 110, n°. 2704.

TINNE (Alexandrine) werd in 1839 te 's Hage geboren. Hare moeder was eene Nederlandsche barones van Capelle, haar vader van een oud-hollandsch geslacht. Hetzij door lectuur, hetzij door bijzondere aandrift en een onafhankelijken geest geleid, voelde zij zich tot het doen van verre reizen aangespoord, waartoe het aanzienlijk vermogen, waarover zij met haar moeder beschikken konden, haar allezins in staat stelde. Het was in de jaren, toen de aandacht bijzonder naar het land der Pharaonen begon te worden gerigt, als uitgangspunt van nieuwe ontdekkingen tot opsporing der bronnen van den Nijl, en zich bij den aanvang der thans voltooide werken van het Suez-kanaal, meer en meer een stroom van reizigers derwaarts bewoog, dat ook Alexandrine derwaarts wilde gaan, om getuigen te zijn van die wederontluikende beschaving, zich meer op de hoogte van de bevolking, taal en land te stellen, en dan welligt later verdere reizen te doen.

Hare moeder besloot haar te vergezellen, beide reisden in 1856 naar Egypte, en betrokken aldaar een landgoed in de nabijheid van Caïro, dat, bij afwisseling tot in 1861, het middelpunt van gezellig en wetenschappelijk verkeer of het uitgangspunt van reistogtjes in den omtrek was, als 't ware proeven van 'tgeen verder zou worden ondernomen. De beide vrouwen kwamen eerst op het plan, door de voorstellingen van den Duitschen geleerde, Ludwig Krahf, zich, toen koning Theodorus II nog in vollen luister was, waar Abyssinië, een der merkwaardigste rijken van Afrika, waarvan een Portugeesch reiziger in de 16de en James Bruce in de 18de eeuw, zoo vele berigten hadden gegeven, die langen tijd als verdichtselen werden beschouwd, doch wier juistheid sedert meer en meer gebleken is, te begeven. Dit plan werd waarschijnlijk door de keer van zaken in Abyssinië opgegeven; doch niet het voornemen tot een verren togt.

In den aanvang van 1862 reisde mevrouw Tinne, hare dochter Alexandrine en hare zuster freule van Capelle naar Khartoem. Twee kameelladingen kopergeld en proviand voor een geheel jaar werden medegevoerd, en te Khartoem een stoomschip gehuurd dat het reisgezelschap tot aan Gondokoro (5° noorder breedte) den Witten Nijl opwaarts zou brengen. Dit punt was destijds, toen Speke en Grant nog niet van hunne beroemde ontdekkingsreizen teruggekeerd waren, en Baker pas besloten had den Mwoetan Nzige te doorvorschen, het uiterste punt, tot hetwelk handelsvaartuigen en reizigers voorwaarts drongen, dewijl aan gene zijde van Gondokoro de stoomversnellingen aanvangen, die de verdere vaart op den Nijl belemmeren. Door het gebied der Tsjilloek-negers, kwam het reisgezelschap in het aan den regter Nijloever zoo heerlijk gelegen Dsjemel-Njemati, waar men hutten liet bouwen en eenigen tijd wilde doorbrengen. Daar echter aan buffels, leeuwen, oliphanten, neushoorns en andere wilde dieren geen gebrek was, werden de lieden van het gevolg zóó zeer door vrees bevangen, dat deze dames zich genoodzaakt zagen weder aan boord der stoomboot te gaan en de vaart naar het zuiden voort te zetten. Overal snelde de mare van ongeloofelijken rijkdom haar vooruit, en zelfs de beruchte slavenjager, Mohammed Cher, die te Hellet-Kaka (linker Nijloever) woonde, ontving de freule Tinne met koninklijke eerbewijzen en deed haar het aanbod haar tot koningin van Soedan te verheffen. Bescheiden bedankte zij voor die eer, en daarna stoomde zij op de nog weinig bezochte Sobat, eene rivier die oostwaarts afvloeijende zich in den Nijl stort. De stoomboot zette den togt op deze rivier, voor zoo ver zij bevaarbaar is, voort, keerde vervolgens terug en ging den Witten Nijl opwaarts, door de eindeloos uitgestrekte moerassige streken van het No-meer, tot de Oostenrijksche zendingstatie Sante-croce, die destijds juist in verval geraakte. Na nog het graf van den Duitschen reiziger Wilhelm von Harnier, een jaar te voren door een buffel gedood, bezocht te hebben, begaf men zich naar Gondokoro, waar men den 30sten September aankwam.

Aanvallen van koorts en de vijandelijkheden der inboorlingen van den Bari-stam, die door de slavenhandelaars tot verbolgenheid gebragt waren, noodzaakten het gezelschap reeds na 3 weken Gondokoro te verlaten, en zich in te schepen naar Khartoem, welke plaats het den 20sten November bereikte. Spoedig werden aldaar toebereidselen tot eene tweede groote onderneming gemaakt, die in alle opzigten nog veel belangrijker dan de eerste zou worden en waaraan nog aanzienlijker geldsommen ten koste werden gelegd, ofschoon de eerste reis op ruim *ƒ* 60,000 was te staan gekomen. Men wilde de Gazellen-rivier, die door onmetelijke moeraslanden stroomt en van het westen komende, zich in den Nijl stort, benevens het land der Niam-Niams, als menscheneters berucht en die (maar ten onregte) verhaald werden van staarten voorzien te zijn, bezoeken en, opdat de wetenschap haar voordeel bij deze expeditie zoude hebben, gevoelden Th. von Heuglin en dr. Steudner, die toen juist van hunnen togt door Abyssinië te Khartoem waren aangekomen, zich opgewekt de dames Tinne te vergezellen. De uitrusting was van zoo grooten omvang, dat zij later de oorzaak werd van het mislukken der onderneming, waarbij overigens volstrekt geen heil was.

Het aantal schepen was niet minder dan 5, een stoomboot, twee dabahiën en twee andere zeilvaartuigen, die gezamelijk aan boord hadden 200 personen, waaronder een lijfwacht van 60 soldaten, door den onderkoning verstrekt, 30 ezels, 4 kameelen, 1 paard, ammonitie en proviand voor tien maanden.

Den 23sten Februari 1863 vertrok het reisgezelschap, en het mogt, naar alle genomen maatregelen, de beste verwachtingen koesteren. Men had niet minder ten doel dan tot het meer Tsjad, in Afrika's binnenland, door te dringen, doch besloot den regentijd onder een volkstam van negers door te brengen, waarvan sommigen alles behalve gunstige berigten gaven. Men bevond den Nijl tot aan den mond van den Sobat bezet met hooge biezen en riet, met welige palmboomen er achter. Half overstroomde eilandjes, die met mimosa's bedekt waren, als ook drijvende eilandjes uit wortels en aanslibsels zamengesteld, maakten de vaart op den Witten Nijl hier en daar moeijelijk. Den 11den Februari kwam men echter de mond van den Sobat door; daar begonnen uitgestrekte moerassen, door Speke en Grant ontdekt, en wel aan beide zijden der rivier, zij waren vol krokodillen, nijlpaarden en buffels. Nu en dan zagen de reizigers eenige inlanders, op één been staande, van een groote gestalte — als de steltvogels in de moerassen, half onder het riet ver-

borgen. Om zich tegen de steken der muskieten te beveiligen, hadden zich de negers met asch bestreken, waardoor zij een zeer onbehagelijk aanzien hadden.

Zonder bijzondere toevallen, bereikte het reisgezelschap de Gazellen-rivier, en de zuidelijke ankerplaats Masjra-el Req, zoo 't schijnt het uitgangspunt van de kooplieden en slavenjagers uit Khartoem, tot het doen van hunne rooftogten. De uitgestrekte moerassige streek, met hare uitdampingen liet hare werking niet uitblijven, te meer daar de regentijd was begonnen en men niet dan met groote moeite en de ontzettendste kosten dragers krijgen konde voor de menigte zieken en de ontzaggelijke bagaadje. Heuglin was met Steudner vooruitgezonden, ten einde eene betere legerplaats te zoeken, laatstgemelde bezweek (den 10den April) aan de koorts, en Heugler moest zijnen vriend in het dorp Wasd begraven. Deze was 't eerste slagtoffer, dat op dezen togt viel, want men had gedurig met ziekten en gebrek, ja zelfs soms met volslagen hongersnood te kampen. Mevrouw Tinne en hare twee Europeesche kameniers bezweken onder de eersten, aan felle koortsen; de tolk Contarini, de duitsche thaurier Schubert, volgden haar in 't graf; de meeste Europeanen bleven onder dit moordend luchtgestel; onder diegenen, die zich nog het krachtigst hielden waren Th. v. Heuglin, baron d'Ablaing en freule Alexandrine Tinne.

Eerst in October, bij het verstrijken van den regentijd, kon men aanstalten tot den terugtogt maken. Lang genoeg werd men echter nog opgehouden, in afwachting van de schepen, die naar Khartoem waren teruggezonden om zich van levensmiddelen en andere benoodigdheden te voorzien. Deze kwamen eerst in Januari 1864 op de Masjra-el Req. Men scheepte zich nu in en bereikte eerlang Khartoem; daar trof onze reizigster een nieuwe slag, het verlies harer tante, freule van Capelle.

Bij zoo veel vermoeijenissen en rouw, werd hare eigen gezondheid wel eenigzins geschokt, doch zij kwam die slagen toch weder te boven, en poogde zich zelfs voor goed in het Nijldal te vestigen, doch raakte deswegens in moeijelijkheden met de Egyptische overheden, 'tgeen haar niet weinig griefde.

Freule Tinne besloot nu den bodem van Egypte voor 't oogenblik vaarwel te zeggen, en aan boord van hare eigen stoomboot, met haar gevolg, waaronder vele negers en negerinnen, de kusten der Middellandsche zee te bevaren, en dáár aan land te gaan, waar zij 't nuttig of noodig oordeelde [1]).

Niet afgeschrikt door zoo vele zware beproevingen, wenschte zij eindelijk in haar lang gekoesterd voornemen te volharden om verdere ontdekkingsreizen in Afrika te doen, en de zaak der beschaving aldaar te bevorderen, doch bereidde zich op andere wijze daartoe voor.

Zij beoefende de talen, waar 't op aan kwam, en vereenzelvigde zich met de Oostersche gebruiken, ja kleedde zich, gelijk lady Stanhope, in het gewaad der Oostersche vrouwen, ten einde den noodigen invloed op de inlanders te erlangen. Verscheidene jaren bragt zij met kleinere, als 't ware voorbereidende togten door, nu naar oostelijk Barbarije, van daar door de woestijn naar Zarâkin, en over de Roode zee naar Suez en Caïro; dan bezocht zij Konstantinopel, Maltha, Algiers, Tunis en ten laatste Tripoli, alwaar zij zich gereed maakte tot een togt dieper in het binnenland en wel naar Murzoek, waarheen zij in Februari 1869 trok, doch van welken togt zij niet zou wederkeeren. Volgens berigten door jhr. mr. E. F. E. Testas, den Nederlandschen consul te Tripoli, werd zij het slagtoffer der roofzucht van eenige harer geleiders van den stam der Toearegs. Die berigten komen op het volgende neder.

[1]) Met hoeveel tegenspoeden vergezeld, was echter de jongste togt niet zonder vrucht. Heuglin begaf zich naar Europa terug, om de talrijke bijzonderheden openbaar te maken, die hij en anderen over het dieren- en plantenrijk en de plaatselijke gesteldheid van die geheimzinnige hemelstreken van Afrika verzameld hadden. Hij had o. a. van de reis eene uitgewerkte kaart medegebragt van de Bahr-el-Gazal, de Gazellen-rivier, die op de naauwkeurigste grondslagen is zamengesteld. Beoefenaren der wetenschappen bragten hulde aan denondernemingsgeest van freule Tinne en hare togtgenooten en Figuier heeft in zijn Jaarboek den moed der „drie Hollandsche dames," maar vooral van de „schoone Alexandrine," zeer doen uitkomen.

De treurige gebeurtenis had plaats in de Quadi Berdjonds, op een dag reizens van Scharabn en vijf dagen bewesten Murzoek. Freule Tinne was den 30sten Januari 1869 van Tripoli binnenwaarts vertrokken; en haar laatste brief, gedagteekend van Scharabn, werd te gelijk ontvangen met den brief van haar dood, door een harer Arabische bedienden Mohamed Ben Hassan el Benoni opgesteld. Het geleide der reizigster, haar door den Arabier Hadj Ibennoekhem toegezonden, ten einde haar tot Taharai te vergezellen, ontmoette op weg een troep van zes Arabieren en acht Toearegs, die mede aanspraak maakt op het regt om haar tot geleide te dienen; na korten twist werden beide partijen het eens, gezamentlijk verder te gaan. Des avonds daarop, zondag den 1sten Augustus, hielden zich de Arabieren te Toearegs, alsof ze vechtende wilden beslissen, wie hunner freule Tinne's palakijn dragen zouden. De Arabieren, onder voorwendsel, dat zij zich wilden verdedigen, grepen de wapens van de beide Hollandsche matrozen, die tot het gevolg der reizigster behoorden. Toen deze naderden om de schijnbaar vechtende te scheiden, werd een hunner, Oortmans, door een lanssteek neêrgeveld, de ander, Jacobze, die ter hulpe snelde, doodgeschoten, en freule Tinne zelve ontving, nadat een Toealeg haar de hand had afgehouwen, een pistoolschot in de borst, dat den onmiddelijken dood ten gevolge had. Alle overige bedienden, Arabieren en negers, lieten de moordenaars ontsnappen, behalve eene jonge negerin, die door de Toearegs werd medegevoerd.

Het schijnt dat de reizigster voornemens was, een togt door 't gebied der Toearegs te maken, in afwachting van eene nieuwe bezending kameelen en goederen, om vervolgens van Murzoek af, de reis naar Burnoe voort te zetten. Zij had te Murzoek dr. Nachtingall ontmoet, een Duitsch reireiziger, die door den koning van Pruissen belast was met 'toverbrengen van geschenken aan den vorst van Buroe.

Uitvoerige bijzonderheden over het leven en de reizen van freule Alexandrine Tinne zijn nog niet medegedeeld. De eerste groote togten langs den Nijl en de Gazellen-rivier, waarop zij en hare togtgenooten een regtmatigen roem inoogsten, is geschetst in *Transactions of the Historic Society of Lancashire and Cheshire*, T. XVI, waarvan een afzonderlijke druk bestaat onder den titel van *Geographical notes of expeditions in Central-Africa, by three Dutch Ladies*, by John Tinne. Liverpool, 1864. Een uittreksel daarvan, benevens het Dagboek van Th. von Heuglin, gedurende de expeditie, die den naam der dame Tinne draagt, vindt men in het bijvoegsel tot n°. 15 van Petermans *Geografische Mittheilungen*, Gotha, 1865. Voorts heeft men in verschillende tijdschriften en dagbladen verspreide berigten over de Nederlandsche reizigster; o. a. in het *Geïllustreerd Tijdschrift voor iedereen*, 1ste Afl., waaraan dit artikel is ontleend, en ook de afbeelding der freule, in Oostersch kostuum voorkomt. Men vindt hare biografie ook in *Tour du Monde*, 2e année (1871) p. 566.

De beroemde duitsche schilder Gentz, die veel in het Oosten gereisd en freule Tinne persoonlijk gekend heeft, geeft in een duitsch Tijdschrift eene beschrijving van hare geestgesteldheid ee lotgevallen na hare terugkeer van de zoo ongelukkig afgeloopen togt naar Afrika's binnenland en leidt ons in hare woning te Caïro. Overgenomen in het aangehaalde *Geïll. Magazijn*, bl. 7.

TISSEL (Johannes), in 1752 te 's Gravenhage geboren, werd tot de studie voor predikant bij de Lutherschen opgeleid door Ds. C. van der Heiden aldaar, studeerde één jaar in Duitschland, werd in 1772 predikant te Schiedam, in 1774 te Dordrecht, in 1788 te Amsterdam, waar hij in 1813 overleed.

Hij vierde te Dordrecht in 1780 het *vijfde Jubilé der Augsburgsche confessie*, en gaf in het licht:

Gedachten of zekere Recensie aan de geagte schrijvers der Nederduitsche Bibliotheek. Dordr. 1777.

Apologie voor de leer der verzoeninge; of dit gewigtig Leerstuk van den christelijken godsdienst bewezen en gered tegens de zwaarigheden van den Heer J. A. Eberhard en anderen. Ald. 1778.

Leerredenen over de gewigtigste gebeurtenissen uit het leven

van Jezus Christus, gewoonlijk genoemd Evangelien. Ald. 1786—87. 6 d.

Er bestaat een monument ten zijner eere door J. W. Caspari en A. v. d. Beek, met opschrift van A. J. Zubli.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr*, D. II, bl. 229; Domela Nieuwenhuis in *Bijdr. van Schultz Jacobs*, D. VII, bl. 136; Dez., *Gesch. d. Amsterd. Luth. gem.*, bl. 205; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TISSOT DE PATOT. Zie TYSSOT DE PATOT.

TITAMA (JOHANNES), te Groningen geboren, zoon van Bernhardus, laatst predikant te Dylierschans, werd in 1685 student te Franeker, als proponent beroepen in 1691 op het Ameland. Daar om zijn ergerlijk gedrag in zijnen dienst geschorst, ging hij naar Noord-Holland, waar hij zich bij eenige gemeenten zocht in te dringen. In 1697 werd hij van zijne censure ontslagen en weder beroepbaar verklaard. Hij is niet lang daarna als predikant naar St. Thomas vertrokken.

Men heeft van hem eene *Predikatie op den Rijswijkschen vrede.*

Zie *Nav.*, D. XV, bl. 117, 568; Muller, *Bibl. v. Ned. Pamfl.*, nº 9514.

TITELMAN (PIETER) leefde in 't midden der 16de eeuw. Hij was deken te Ronsen en inquisiteur van Vlaanderen. Hij maakte zich door zijne vervolgingen en wreedheden, vooral de doopsgezinden, berucht.

Zie Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. I, bl. 307; Kok.

TITSINGH (ABRAHAM), wiens vader in 1684 of daaromtrent heelmeester werd en in 1691 in landsdienst tegen de Franschen sneuvelde. Zijne moeder was uit eene oude patricische familie. Hij was de oudste zoon, en had nog twee jongere broeders, gelijk hij, heelmeesters te Amsterdam. Na den dood zijns vaders, werd hij in de heelkunde onderwezen [1]) door diens oude vriend Constantijn, een Zweed, groot chemicus en bijzonder vriend van Rau. In 1702 werd hij door Dr. P. Gueneleon, die ook in de heelkunde uitmuntte, bevorderd tot tweede scheepsheelmeester, en bleef, niet zonder menig gevaar te hebben doorgestaan, tot 1710 in 's lands dienst, terwijl hij boven verwachting wegens zijn betoonden ijver en beproefde kunde bevorderd werd.

Te Amsterdam zich gevestigd hebbende, werd hij een ijverig leerling van Ruysch, en door dezen in 1711 bevorderd tot meester chirurgijn. Hij was toen 26 jaren oud.

In 1731 overman van het gild geworden, zag hij de ingeslopen verkeerdheden en misbruiken bij het examineren, en bragt zulk ter kennisse van burgemeesters, die, na gedaan onderzoek, de oude overmannen afzetten, doch hem behielden en tot deken van het gild bij de nieuw benoemde overmannen aanstelde, om de goede orde bij het gild te herstellen. Dit veroorzaakte een hevigen haat tegen hem, maar bragt hem in groot aanzien bij de burgemeesters. Toen burgemeesters in 1746, op verzoek van 't collegium medicum, de heelmeesters het uitoefenen der verloskunde verboden, trok zich Titringh, die jaren de verloskunde had uitgeoefend, deze zaak aan, en wilde niet weder tot deken van het gild benoemd worden.

Eerst in 1749 werd het examineren van vroedmeesters, onder zekere bepalingen, weer aan het gild opgedragen en aan Titsingh en de Bruyn de vrije uitoefening vergund. Het is hier de plaats niet de verdere onaangenaamheden, die hij met de med. doctoren had en hoe hij voor de belangen van zijn gild ijverde, te behandelen.

Hij was zeer bevriend met Boerhaave, dien hij meermalen te Leiden bezocht. Het jaar van zijn overlijden is niet bekend.

Hij gaf in het licht:

De verdonkerde heelkonst der Amsterdammers. Alkmaar, 1730.

Heelkundige verhandeling over den steen en het steenen - den. Amst., 1731, vooral gerigt tegen de *Heelkundige aanmerkingen*, over hetzelfde onderwerp door Jacobus Denys, in 1730 te Leiden uitgegeven.

[1]) Deze werd in 1704 naar Stokholm als heelmeester aan het Zweedsche hof beroepen en praktiseerde daar bij de in 1709 en 1710 heerschende koortsziekte, die hij in plaats van verhittende geneesmiddelen, gelijk daar de gewoonte was, gelukkig behandelde met verkoelende.

Heelkundige verhandeling over de tegennatuurlijke splitsinge der ruggegraat. Amst., 1732, tegen een vroeger geschrift van zijnen kunst- en stadgenoot H. Uithoorn.

Kunstbroederlijke lessen over de koortsen op de schepen van oorlog. Amst, 1742. Door de admiraliteit van Amsterdam met een stuk zilverwerk vereerd.

Cypria, tot schrik van haar bondgenooten en redding der gestruikelden. Amst., 1742.

Diana, ontdekkende het geheim der dwazen, die zich vroedmeesters noemen. Amst., 1750.

De rustende uren besteed tot opbouw der loffelijke heelkunst. Amst., 1751.

Geneeskonst der heelmeesters tot dienst der Zeevaart.

Zie van Meekren, *Heelk. Aanmerkingen*, bl. 115; Banga, *Geschied. v. d. Geneesk.*, bl. 757, 780, 785 en aangeh. schrijvers; *Nav.*, D. III, bl. 138; D. IV, bl. 121; *Bybl.* 1855, Dl. IV, V, bl. 344; D. VI, bl. 182, 183; D. XI, bl. 44, 110.

TITSINGH (GUILIELMUS) was de voornaamste stichter van de in 1780 te Amsterdam opgerigte kweekschool voor de Zeevaart.

Zie Verwoert.

TITSINGH (H.) was schipper en bevelvoerder van een der kanonneerbooten, die in de helft van Bloeimand 1808 door de Britten tot in het Sluissche gat vervolgd werden, en zich bij die gelegenheid door zijne kloekheid onderscheidde.

Zie J. C. de Jonge, *Neerl. Zeew.*, D. VI, bl. 542.

TITSINGH (ISAAC), in 1744 of 1740 te Amsterdam geboren, vertrok in zijne jeugd naar Batavia, waar hij later raad van Indië werd. In 1778 zond men hem naar Japan, als hoofd van 't Nederlandsch kantoor aldaar en hield hij lang zijn verblijf op 't eiland Deeima tengevolge van den oorlog, die zijne vervanging bemoeijelijkte, en trok hij meermalen, als gezant der O. I. Compagnie, naar Jedo om den keizer van Japan te begroeten, en wist zich, door zijne minzame manieren, vrienden onder de grooten van dat land te maken, met sommige van welke hij naderhand o. a. met den schoonvader des keizers, briefwisseling hield. Hij kon echter geen verlof verwerven den prachtigen tempel van Nilo te bezoeken. In 1784 vertrok hij vandaar en bragt een menigte zeldzaamheden en belangrijke aanteekeningen mede. Kort daarop werd hij benoemd tot gouverneur van Chinchoura, een bij Chandernagor in Bengalen gelegen handelskantoor, welke post hij slechts kort bekleedde, daar hij weldra weder als raad van Indië optrad en in 1794 als ambassadeur naar China werd gezonden.

Ook hier wist hij zich vrienden te maken, verkreeg herhaalde malen gehoor bij den keizer, woonde de feesten en verlustigingen van 't hof bij in de tuinen van Ynen-min-Ynen en eindigde zijn gezantschap in Mei 1795 met een gelukkigen uitslag. In het vaderland teruggekeerd (1809), drongen hem de staatkundige gebeurtenissen naar Parijs. Daar wilde hij zijne nasporingen wereldkundig maken, toen een hevige ziekte hem den 9den Februarij 1812 aan zijne vrienden en de wetenschap ontrukte. Zijne papieren vielen in handen van een Fransche uitgever, die daarvan uitgaf:

Cérémonies usitées en Japon pour les mariages et les funérailles etc. Paris, 1819. 2 t. 8º. met 70 pl.

Mémoires et anecdotes de la dynastie regnante des Djogouns etc. Ald., 1820. m. pl. éene editie door Abel Remusat bezorgd.

Encyclopédie Japonaise. In de *Voyage au Bengale* van Charpentier Cossigny vindt men eene *Notice sur le Japon*, die deze geleerde na gehouden gesprekken met Titsingh te Chinchoura heeft zamengesteld.

In de *Annales des Voyages* T. XXIV, vindt men *Déscriptions de la Terre Ieso traduites du Japonais par M. Titsingh* en eene *Notice sur sa collection.*

Voyage de l'ambassade de la compagnie des Indes Orientales Hollandaises vers l'empereur de la Chine en 1794 et 1795, tirée du Journal de van Braam et publiée par Moreau de Saint-Méry. Philadelphie, 1796—1797. in 4º.

Betere berigten nopens dit gezantschap vindt men bij *M. de Guignes, Voyages à Peking, Manille et l'île de France.* Paris, 1808. 3 vol. 8º.

Een Engelsch boekverkooper moet ook eenige stukken van Titsingh's aanteekeningen in handen hebben gekregen, die door hem uitgegeven zijn in 4º, waarvan eene Nederduitsche

vertaling in 't licht kwam te Delft, onder den titel van *Bijzonderheden van Japan*. In het 3de deel der *Verhand.* van 't Bataviaasch Genootschap vindt men van hem eene opgave van de bereiding der Sakki en der Seja.

Zie *Biogr. Univ. anc. et mod.* e. v.; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; *Kunst- en Letterb.* 1812, D. I, bl. 162.

TITSINGH (SUSANNA), oudste dochter van W. Titsingh, werd te Amsterdam geboren, en wegens hare zonderlinge vermogens van verstand en geest teregt bewonderd. Op haar tiende jaar was zij de Fransche taal volkomen magtig en, volgens de regelen der spraakkunst, volkomen sprak. Toen zij den ouderdom van veertien jaren had bereikt, kon zij de klassieke latijnsche schrijvers ad aperturam lezen. Bovendien was zij in de wiskunde zoo bedreven, dat zij de moeijelijkste vragen uit *Euclides* kon betoogen. Zij muntte ook uit in de toonkunst en het bespelen van 't klavier. Zij zou zich ook op de sterrekunde hebben beginnen toe te leggen, toen zij in 1776 in den ouderdom van veertien en een half jaar overleed. Deze en meer andere bijzonderheden vindt men in een bundel van latijnsche en nederduitsche lijkzangen, door eenige harer bewonderaars vervaardigd, waarin tevens eene latijnsche lofrede gevoegd is van Mr. G. W. van Oosten de Bruin, welk een en ander, ofschoon niet openlijk gemeen gemaakt, in 1778 in druk verschenen is, onder den titel van: *Susannae Reginae Titsinghiae Epicedia et Elogium. Harlemi Typis Enschediorum* in 8°.

Zie Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TJAARDA (SCHELTO), tijdgenoot van den voor-vorige, behoorde tot de verbondene edelen (1566) en werd door Alva te Antwerpen in persoon gedagvaard. Hij huwde His Hermana, die hem een zoon schonk, Syds Tjaarda, gehuwd met Eelk Fritsma, wier moeder uit het geslacht van Camminga was.

Zie Te Water, *Verbond der Edelen*, D. III, bl. 332, 333; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TJADEN (CORNELIS HENDRIK), in 1698 te Groningen geboren, was aldaar een reeks van jaren een der voornaamste regenten en had veel invloed op den loop der zaken. Onder de vele en aanzienlijke ambten, die hij bekleedde, behoorde dat van syndicus der stad en van drost van het Old-ampt. Hij huwde Rolina Wolthers en overleed den 14den Januarij 1765.

Zie Scheltema, *Heelk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TJAERDA VAN STARKENBURG (JAN) moest voor Alva's woede zwichten. Zijn zoon Barthold hem, ten tijde zijner ballingschap geboren, hielp later het Spaansche geweld door zijn heldenmoed fnuiken. Gellius Snecanus roemt zijne liefde voor den godsdienst binnen en buiten 's lands betoond en zijn voorbeeldig gedrag onder al zijn zwaar lijden.

Zie *Frisia nobilis*, p. 154, 396—404; Te Water, *Verb. der Edelen*, D. III, t. a. p., bl. 333.

TJAERDA VAN STARKENBURG (LUDOLPH VAN), Heer van Wee en Suurdijk, zoon van Lammert en Frederika Gockinga, werd door zijn rijkdom en geboorte spoedig tot aanzienlijke staatsposten geroepen. Hij bekleedde in den Haag de gewigtigste commissiën, o. a. die tot den vredehandel te Breda in 1667. Hij behoorde tot de voorstanders van het stadhouderlijk huis en huwde Anna Catharina de Mepsche.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. III, bl. 332.

TJAERDA (Mr. SYDS), uit hetzelfde aanzienlijke Friesche geslacht, eenige zoon van Kinsk Tjaarda en Syds Botnia, was een ijverig aanhanger van keizer Karel. Hij werd in 1517 begiftigd met de Grietenij Dantumadeel; ook was hij meester in de regten en Olderman te Dokkum. Hij stond zeer in gunst van den keizer en ontving van hem in 1527 een pensioen van 60 ponden 's jaars. In 1529 was hij ontvanger van de floreenrente in Oostergoo. In 1536 ontving hij van den stadhouder Schenk een brief van dankzegging voor de getrouwe diensten aan den keizer bewezen. Hij hield zich toen te Groningen op, en schijnt afstand van de Grietenij gedaan te hebben, daar men hem, sedert dien tijd, hoveling te Rinsumageest en geen grietman genoemd vindt in de menigvuldige missives aan hem geschreven. Tjaerda werd, zoowel binnen als buiten de provincie, in landszaken gebruikt en dikwijls in commissie naar den keizer en de gouvernante Maria gezonden, om hun 's lands belangen voor te dragen. Na zijn overlijden werd het noodig geacht een inventaris op te maken van alle stukken en papieren, die hij, de landen en steden van Friesland betreffende, onder zich had gehad. Dat hij niet onbemiddeld was, blijkt uit het aankoopen van onderscheidene goederen in Dantumadeel. Hij huwde Moed, dochter van Syts Sytsema en Womk Juckema en had bij haar 8 kinderen. Hij overleed op St. Luciadag 1546, en zijne weduwe den 27sten September 1547. Beide zijn in de kerk te Rinsumageest begraven.

Zie *Charterb.*, D. II, bl. 247, 495, 535, 541, 645, 680; D. III, bl. 230; Winsemius. *Hist.*, bl. 487; v. Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.*, bl. 115, 116; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Ferwerda, D. I, St. 1, bl. 111—114.

TJALLINGII (Dr. J.) schreef:

Beproefd middel, bekend onder den naam van essentia pro haemorrhagia, tot stelping van eene zware neusbloeding, in *Algem. Vad. Letteroef.* 1802, D. XII. St. 2, bl. 283, *Geneesk. Magazijn*, 1803, D. III, St. 1, bl. 248.

Zie Holtrop, p. 358.

TJASSENS (JOHAN), te Groningen geboren, was een ervaren regtsgeleerde. Men heeft van hem de uitgave te danken van het werk *Zeepolitie*. Hij overleed den 4den Augustus 1670.

Zie Verwoert.

TJEBBEMA (SYBOUD) komt voor in eene akte van 12 Maart 1477 als Grietman van Idaarderadeel, waarbij het klooster Aalsum verklaard wordt tot het onderhoud van Hottinga-en Keimpema zijlkolken niet verder verbonden te zijn dan een ander.

Zie *Chartb.*, D. I, bl. 667; v. Sminia, bl. 146.

TJEBBES (JACOB), in 1580 grietman van Schoterland, was een voorstander der Unie van Utrecht (1579). In 1584 was hij wegens Zevenwouden gevolmagtigd ter landsdage, en onderteekende de Instructie voor Jelger van Feijtsma en Hessel Aijsma, als gezanten naar den koning van Frankrijk.

Zie Winsemius, *Hist.*, bl. 373; *Chron.*, p. 744; v. Sminia, bl. 364.

TJEBBES (SIEBDT) komt in 1580 als grietman van Aengwirden voor.

Zie v. Sminia, bl. 336.

TJEBBINGA (ANTJE TJEBBES).

Zie over deze kloeke vrouw, waarop de dichter van Halmael een vers vervaardigde Ferwerda, *in de Blau*, 4e generata.

TJOM ( ), dichter uit de eerste helft der 18de eeuw. Zijne gedichten zijn verspreid. Men vindt er o. a. een vóór *Hoorns Buiten-Singel, in digtmaat gebragt, door* R. Westerop.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TOBITSON (J.) is schrijver van

Het gevoelen van de Praedestinatie ontheft van nieuwe zwarigheden. Leeuw. 1765. 8°.

Zie Arensberg, bl. 511.

TOCHT (JACOB VAN DER), staatsman, pensionaris van Gouda. Hij werd in 1668, toen de Staten alles deden wat tot bevordering van den vrede kon strekken, met Burgersdijck naar Brussel gezonden, om aldaar te handelen en tevens de afdoening der oude Brandenburgsche schuld, voor het hof van Mechelen te bevorderen. In beide opzigten slaagden zij gelukkig; omtrent het eerste erlangden zij de goedkeuring hunner meesters, aangaande het laatste ging van der Tocht naar Berlijn. Vervolgens werd hij met Van Vrijbergen naar Brussel gezonden ter beteugeling der Oost-Indische kaperijen. In 1672 was hij een dergenen, die op het vertrek van Pieter de Groot, als gevolmagtigde om met Lodewijk XIV te handelen, aandrong. Dit scheen echter geen invloed te hebben op de genegenheid van Willem III; niet alleen bleef hij in stadsbediening, maar zelf na de verandering van regering wordt hij onder de raden van Gouda vermeldt. In 1675 werd hij pensionaris (vroeger was hij secretaris) en overleed in 1686.

Zijne afbeelding door Kobelt en Claessens naar Vaillant, vindt men bij van Wijn, *Bijv. op Wagen.*, D. XIII, tegenover bl. 110.

Zie Aitzema, *Sak. v. Staat en oorlog*, D. VI, bl. 756; Wagenaar, *V. H.*, D. XIII, bl. 812, 818; D. XIV, bl. 55; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. XIII, bl. 110; D. XIV, bl. 49; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

TOEL (L.) schreef:
Diss. med. de teloe avanearum in febribus intermittentibus usu. Gron. 1811.

Zie Holtrop, p. 858.

TOELAAR (J. C.) schreef:
Verhandeling over de algemeene en bijzondere oorzaken der waare breuken. Amst., 1799. 8°.

Zie Holtrop, bl. 858.

TOELAAR (Reynhardus), godgeleerde, als proponent beroepen bij de hervormde gemeente te Heumen en Malden (1723), te Roon (1725) en te Nijmegen (1730), waar hij den 5den November 1746 overleed.
Hij schreef:
Verklaring over Psalm XX, XXI en LXXXIV. Amsterd. 1736. 4°.
Over het Evangelium van Lucas. 3 dln. Amst. 4°.
Verklaaring van het H. Evangelium van Marcus van het begin tot het 20ste vers van het XIII Hoofdstuk, vermeerderd met eenige Aanmerkingen en vervolgt tot het einde door deszelfs Amptgenoot Johannes de Lange, toen medebedienaar van 't H. Euangelie te Nijmegen, nu te Amsterdam. 3 dln. 4°. 2de dr. Leiden, 1761?
Over den Brief aan de Galaiteren. Leiden. 4°.
Een getrouw voorganger ter Navolging aangeprezen. 4°.

Zie *Boekz. d. Gel. wereld*, 1728, bl. 240, 241; 1761, bl. 325; H. de Jongh, *Naamr. d. Predd.*, bl. 349; Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 98; Abcoude, bl. 370; Arrenberg, bl. 510; Mourik, *Naamrol d. Godgel. schrijvers.*

TOEPFER Jr. (J. A.). Zie TOPFER Jr. (J. A.).

TOEPUT (Lodewijk), kunstschilder te Mechelen tusschen 1564—1566 geboren, was, volgens van Mander, „kloek in landschappen en ordonnantiën:" ook was hij graveur en uitgever van prenten. Hij woonde in 1604 te Trenso buiten Venetië, en noemde zich L. de Trivizi.

Zie van Mander; Immerzeel; Kramm.

TOE WATER. Zie WATER.

TOGER (F.)
gaf in het licht:
Christelijke godgeleerdheid. Leiden, 1738.
Lijdzaamheid en vergelding der Heiligen, over 1 *Petri III:* 19. Leiden, 1703. 8°.

Zie Arrenberg; Mourik.

TOICT (D. du). De Maats. van Ned. Letterk. bezit van dezen Leidenaar: *Hollands heyll' en rampen ofte desselfs gelukk' en ongelukken tegens malkanderen vertoond* (met door R. de Hoogte gegrav. titel). Amst., 1666. 2 dln. 4°.

Zie *Cat.*, D. III, bl. 254, Arrenberg, bl. 511.

TOICT (Jacobus du) was predikant te Hensbroek, Leiden (1710), werd in 1751 emeritus en overleed in 'tzelfde jaar.
Hij gaf in 't licht:
Het Evangelium beschreven door den H. Apostel Johannes, tot bewijs dat Jezus is de Christus, de zoon Gods; ontleedt, geopent en betoogt. Leiden, 1735.
Over de ontfangenis van 's weerelds Heiland en den Lofzang van Maria, volgens Luk. I: 26—35. Amsterd. 4°.
Laatste reden ter bevestiging van Ds. Serrurier en P. van Gilst, over Psalm CXXXIII; 1—24. Amst., 1751. 4°.

Zie Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 59; Iterson, *Naaml. v. Predd. te Leiden*; *Boekz.*, 1735, bl. 135; Arrenberg, *Naaml.*, bl. 511.

TOL (David van) schilderde kleine stukjes, veelal in nissen voorgesteld, bijv. *Een meisje met eenige Angelieren, Een slapend mannetje met een vrouwtje, dat zijn zak naziet, Een oude vrouw met een vuurpot op haar schoot en een spinnewiel aan hare zijde*, dat, op de verkooping van Catharina Backer, weduwe van Allard de la Court, te Leiden, in 1766 *f* 71 gold; *Een haspelend Besje; Een man die een haring eet*, op de verkooping te 's Hage 1750 van den graaf van Wassenaer Obdam voor *f* 150 verkocht.

TOL (Dirk van) teekende het *Princelijk lusthuis van sijn Excell. den Heere van Odijk etc. tot Zeyst*, door Hendrick Hulsbergh gegraveerd. Hij bloeide in den aanvang der 18de eeuw.

Zie Kramm.

TOL (Dominicus van), volgens Bryan-Stanley, neef en leerling van Gerard Dou, en de eenigste, die den schildertrant van dezen zóó wist na te volgen, dat sommige zulker kopijen onder zijn eigen naam op publieke veilingen van *f* 1800 tot *f* 4200 opbragten. Zijne binnenhuizen zijn in den smaak van Brekelenkamp, maar doorgaans uitvoeriger. Het Rijks Museum van Amsterdam bezit van hem een stukje, genaamd *de gevangen Muis*. In het Museum van der Hoop aldaar is *Eene vrouw met kinderen* naar G. Dou. Voor den brand bezat het Museum Boymans te Rotterdam het *portret van G. Dou* door hem geschilderd. Ook heeft hij zich zelve afgebeeld, staande in een binnenvertrek, gekleed in een nachtrok met een bonnet op het hoofd, met een palet met verwen, penseelen en maatstok voor een tafel staande. Zijn portret, door Kramm vermeld, vindt men bij Immerzeel.

Zie Immerzeel; Kramm.

TOL (Jacobus), dichter uit het laatst der vorige eeuw, was een vriend en tijdgenoot van Rutger Schutte.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; *Lijkdichten op R. Schutte*, bl. 178.

TOL (Nicolaas van). In 1744 werd van dezen meester op de verkooping van Pieter de Klok te Amsterdam *Een banket der Goden* verkocht.

Zie Kramm.

TOL (M. van), Nederduitsch dichter, bloeide in het laatst der 17de eeuw, blijkens zijn lijkdicht op den Leidschen hoogleeraar Heidanus (1678).

Zie Heringa, *Lijst van Dichters.*

TOL (Pieter van), tijdgenoot van Dominicus van Tol, schilderde binnenhuizen in deftigen trant, waarvan er een aantal op catalogussen van verkoopingen voorkomen en goed betaald werden. Op de verkooping van Jacob van Zaanen te 's Hage in 1767, werd *Een vrouwtje zittendete speldewerken en een kind met een trommel spelende, nevens eene meid, en verder bijwerk daarbij* voor *f* 500 verkocht.
In het voormalig *Palais Royal* was eene schilderij van hem, in den trant van Dou aanwezig. Waarschijnlijk dezelfde, waar naar P. G. Langlais, in 1782 *La Menagère Hollandaise* graveerde. P. Duflos Jun. graveerde naar hem *Een schoenmaker in zijne werkplaats.*

Zie Kramm.

TOL (Willem van). Op de kunstveiling van Brentano, Amsterdam 1822, gold *Eene bejaarde vrouw*, in den smaak van Dou, van dezen meester *f* 300. Welligt is hier een fout in den voornaam.

Zie Kramm.

TOLCK (Jacob Pieterse), vice-admiraal op de hulpvloot naar Portugal, onder den admiraal Artur Gijsels in 1639, en was bij den zeeslag aan de Portugesche kust.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. v. Neerl. Zeewezen*, D. I, bl. 542.

TOLCK (Jacob Jooste) noemt zich vóór *De groote wonderlijcke wereldt* (Amst., 1659. 4°), geoctr. dienaer van de H.M. Heeren Staeten, en zegt tolk bij een of meerdere gezantschappen naar de Oostersche landen geweest te zijn. Hij voegt voor genoemd geschrift eene aanbeveling in tien talen, waarbij Poolsch, Russisch en Hebreeuwsch. Uit het laatste en andere omstandigheden schijnt te blijken dat hij een Israëliet geweest is.
Op den titel van *De groote wonderlijcke oorlogen ende geschiedenissen, tusschen Sijn Kon. Maj. van Polen ende Sweeden, als mede den Grootvorst van Moscovien. In de Pro-*

vintie van Groot ende Kleyn Polen, Littouwen, Lijflandt ende Courlandt ende Pruyssen enz. (in 1653—56). *t'Amst. gedr. voor den Autheur, daer de Boecken te bekomen sijn. In 't Jaer* 1657, noemt hij zich Jacob van Emmerick, *die veel van de Principaalste dingen selve gesien heeft.*

Zie Tiele, *Cat. v. Pamfl.*, D. II, bl. 104.

TOLEDO (Johannes van), dichter uit het laatst der 17de eeuw, gaf in het licht:

Tijdquister der Jeugd, waar achter *Gestrafte ontugt, vertoont in de liefde van Helionore en Zandbio; trsp.* Amst., 1669. 8°.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.*, D. V, bl. 403; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. Ib, bl. 204.

TOLET (F.) schreef:

Van de uythaling van de steen uyt de Blaes. Uyt., 1693. 8°.

Zie Abcoude, D. I, bl. 363.

TOLHUYS (Jan), beroemd klok- en geschutgieter te Utrecht, in de eerste helft der 16de eeuw. Er waren in de vorige eeuw nog stukken geschut door hem gegoten aanwezig; o. a. een op een der bolwerken van Utrecht met dit opschrift:

Ik heet die Joffer, fel wreet sprekende,
Mueren en schansen wast ik brekende
Jan Tolhuys van Utrecht. 1542.

Ook goot hij het beroemde *zakpistool van koningin Elisabeth*, een stuk geschut op de meest zuidelijke punt van de klip, die het platte bolwerk uitmaakt van het kasteel te Dover.

Hij overleed omtrent 1558.

Zie *The Gentlemans Magazine for* 1767. Vol. XXXVII, p. 499; Velius, *Chron. v. Hoorn*, bl. 259; Feijken Rijp, *Chr. v. Hoorn*, bl. 259; Bleiswijck, *Beschrijv. v. Delft*, D. II, bl. 687; R. Boitet, *Beschrijv. van Delft* (1729), bl. 563; *Utrechts Volksalm.*, 1851; C. de Jong, *Reizen in en door het kanaal, in den jaren* 1783, bl 31; Dodt, *Archief voor kerkel. en wereldl. geschied.*, D. III, VI, VII (Reg.); *Navorscher*, D. VII, bl. 364; VIII, bl. 88, 142, 169; IX, bl. 113; X, bl. 345.

TOLK (Aris), in het laatst der vorige eeuw stadsdrukker, binder, boek- en papierverkooper te Edam, plaatste zijne gedichten voor de boeken, die bij hem gedrukt werden, zoo als voor *De korte kronyck van Purmerende* enz.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

TOLL (Abraham Arnold van), zoon van Theodorus van Toll, was predikant te Loopwijk en Cabauw. Hij werd in 1760 emeritus en gaf in 't licht:

Aanmerkingen op de eerste beginzelen der woorden Gods tot eyge gebruykt, ontworpen door D. Petrus Laan. Uytr., 1731. 4°.

Predicatie over Genesis IV v. 7 ter bevestiging van Ds. Arn. Kuys. Uytr., 1737. 4°.

Jabal, Jubal en Tubalkain ofte verhandeling van hun afkomst, leeftijd, uytvindingen, geweldenarijen, regeering, godsdienst. Uytr., 1738. 8°.

De uytnemendheid der ouden boven jonge Predicanten. Uytr., 1740. 8°.

Verhandeling over den kinderdoop, in vergelijking met een werk uitgekomen onder de tytel: de waarheid vervolgd en verdrukt en het recht der kerke verraden en verkrogt in den Persoon van B. Keppel. Utrecht, 1745.

Bedenkingen over het voorstel, of niet een zwaarder straf dan in gebruik is, behoorde gesteld te worden op een Predikant, die met zijne dienstmeid gemeenschap gehad heeft, al was het zelfs met ontzettinge van zijnen dienst. Uytr., 1728. 4°.

Aanmerkingen op de nieuwe Psalmberijming van den Heer J. E. Voet. 1764. — *Tijdige en grondige bedenkingen omtrent* (*het vorige stukje*) *door een Lid van het genootschap Mavult prodesse, quam conspici.* 's Gravenh., 1764. 8°.

Hij beoefende ook de latijnsche poëzij.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 212; Arrenberg, *Naaml.*, bl. 512; *Boekz.*, 1723, bl. 240, 241; 1741, bl. 16, 2de *Aanh.* bl. 148; *Boekz.* 1760, bl. 751.

TOLL (Hendrik van), zeekapitein, ontmoeten wij het eerst in 1665, en wel als bevelhebber van het oorlogschip *Duvenvoorde* van 52 stukken, zoodat men, ofschoon zijn naam niet vroeger wordt aangetroffen, mag aannemen, dat hij reeds een geruimen tijd vroeger in dienst getreden is, en de zeeslagen van den eersten Engelschen oorlog heeft bijgewoond. In den genoemden rang van kapitein nam hij deel aan den hevigen maar ongelukkigen strijd, waarin de luitenant-admiraal van Wassenaer Obdam in de lucht vloog. Dat hij behoorde onder hen, die zich bij dezen slag kennelijk van hunnen pligt kweeten, blijkt daaruit dat wij hem terug vinden bij de vloot, welke eenigen tijd daarna wederom in zee stak, en uit Noorwegen de zich aldaar ophoudende oostindische retourschepen naar het vaderland begeleidde. In de twee volgende jaren ontmoeten wij hem noch bij den roemrijken vierdaagschen zeeslag, noch bij den mingunstigen in Oogstmaand, noch bij de overwinning op de rivier van Rochester, hetgeen daaraan schijnt te moeten worden toegeschreven dat hij ter bescherming van den koophandel en de zeevaart naar elders zal gezonden zijn. Althans wordt omtrent hem aangeteekend, dat hij in 't begin van 1669 zich in de Middellandsche zee bevond, werwaarts de togt dikwerf ruim twee jaren duurde, en dat hij aldaar, met bijstand van eenen gewapenden koopvaarder, een hevig gevecht met drie Tripolitaansche roovers leverde.

In de ten jare 1671 uitgeruste vloot, voerde hij het bevel over een schip van 60 stukken, en bij den hardnekkigen, roemvollen zeeslag van Solibay, streed hij met *de Comeetstar*, van 76 stukken in het eskader van den luitenant-admiraal van Ghent. Eenigen tijd later vertrok hij op nieuw naar de Middellandsche zee, en had, na het ontstaan van vele gevaren, het geluk, het volgende jaar, onder den verdienstelijken kapitein Dirk Schey, eene rijke koopvaardijvloot behouden binnen te brengen.

Gedurende de 14 volgende jaren hield hij zich bezig met het begeleiden van koopvaarders, en deed, onder anderen tot dat einde, een togt naar Smyrna. Van daar wedergekeerd was hij tegenwoordig bij den grooten overtogt van Willem III naar Engeland. In 1690 nam hij deel aan den rampzaligen maar luistervollen zeeslag van Bevesier, toen hij bevel voerde op de *Hollandia*, van 72 stukken, waarin hij de onderscheiding genoot, dat de opperbevelhebber van 's lands vloot, de luitenant-admiraal Cornelis Evertsen, wiens schip niet in gereedheid had kunnen komen, zich aan zijn boord inscheepte, en gedurende den strijd van denzelven, de vlag liet waaijen, eene onderscheiding, die het vertrouwen bewijst, 'twelk de dappere Evertsen, in de kunde en kloekhartigheid van van Toll stelde, en welke hij door zijn gedrag gedurende het gevecht toonde waardig te zijn.

In dat vertrouwen deelde ook 's lands overheden, door hem, in het volgende jaar, het gebied op te dragen van een der grootste schepen van den staat, *de keurvorstin van Brandenburg*, van 92 stukken, waarmede hij de luisterrijke overwinning van La Hogue hielp behalen. Met datzelfde schip woonde hij den mislukten aanval tegen Brest bij, en hielp hij Dieppe en Havre de Grace bombarderen. Na dien tijd vervoegde hij zich onder de vloot van den vice-admiraal Callenburgh in de Middellandsche zee, met wien hij de stad Patamos hielp beschieten en andere krijgsverrigtingen volbrengen, waarmede hij, in den herfst van 1695 te Cadix gelaten, aan het hoofd van een eskader, met hetwelk hij, benevens eene rijke koopvaardijvloot, na vele tegenspoeden, in het begin des volgenden jaars, behouden in het vaderland terugkeerde. In dat en het laatste jaar des oorlogs deed hij op nieuw dienst in de groote vloot van het kanaal. En hiermede besloot van Toll zijn krijgskundige loopbaan. In 1699 verzocht en verkreeg hij van koning Willem III zijn eervol ontslag

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. h. Ned. Zeew.*, D. IVa, bl. 188, 276, 283, IVb, bl. 63, 570.

TOLL (Hendrik van), zoon van den vorige, werd, na sedert een aantal jaren den staat met eere gediend te hebben, in 1699, in plaats van zijn vader, door Willem III tot gewoon kapitein bij de admiraliteit te Amsterdam aangesteld.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. h. Ned. Zeew.*, D. IV, bl. 572.

TOLL (H.) schreef:

Bedenkingen over de Belijdenis Predicatie. Amst. 1658. 8°.

Zie Abcoude, bl. 364.

TOLL (Philip Theodoor), dichter, bloeide in de tweede helft der 17de eeuw. Hij bewerkte voor het tooneel:

Blanche de Bourbon, koningin van Hispanien, of stantvastige onnozelheyt; treur-, blij- eyndend spel. Amst. 1663.

Den grooten Timoleon, of 't verloste Korinthen; trsp. 2de *dr., op nieuw oversien en verb.* Ald. 1669. kl. 8°. De eerste uitgaaf verscheen in 1661.

Zie Witzen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 402, 403; *Cat. der Maats. v. Ned. Letterk.*, D. Ib, bl. 204.

TOLL (THEODORUS VAN) was in 1690 predikant te Woudenberg en vierde zijnen 50jarigen dienst den 10den Julij 1740. Hij schreef:

Neerlands dankaltaar ofte dankpredik. op de overwinninge van Namen. 1695.

Over Zephanja. Uytr., 1730. 4°.

Over Amos. 's Grav., 1738. 4°.

Over Micha. Uytr., 1709. 4°.

Over Joël. Uytr., 1700. 4°.

Evangelische keurstoffen. Uytr., 1698. 4°.

Jubilé Predicatie op zijn 50jarige Predikdienst. Uytr. 4°.

Hollands wapenzegen, behaald op de koning van Vrankrijk, uyt Psalm LXXIII vs. 19. Uytr., 1706. 4°.

Rijswijkse vreede in een Dankpredicatie. 4°.

Aanmerkingen op Ds. Laan. 4°.

Sinrijke Predicatien. Uytr., 1712. 8°.

Des koningsrechten in zijn Heiligdom met de bediening desselfs onder bijde de Testamenten. Uytr., 1708. 8°.

De geveinstheid in haar binnenste ontdekt uyt Lucas XII vs. 8. Uytr., 1714.

Onderscheid van een oprechte weg. Uytr., 1720. 8°.

Versameling van Predicatien. Uytr., 1712. 8°.

Zie Rogge, *Verz. v. Pamfl.*, bl. 195; Abconde, *Naamr.*, bl. 363, 364; Arrenberg, *Naamr.*, bl. 512; *Boekz.* 1740, bl. 112, 252.

TOLLÉ (HENRIK ANTONI), geboren te Middelburg, werd in 1755 predikant te Ovezande, in 1762 te Westkapelle, in 1774 te IJzendijke, in 1776 te Hulst, in 1781 te Veere, in 1792 emeritus. Hij vestigde zich te Middelburg, waar hij in hoogen ouderdom overleed. Hij gaf in 1790 een bundel gedichten uit, onder den titel van *Iets van Hendrik Antoni Tollé*, welk iets te merkwaardiger is, omdat men daarin vindt een getrouw en naauwkeurig berigt, nopens de Rederijkerskamer der stad Veere, die tot in het jaar 1790, en dus het langst van alle Rederijkers-kamers in Zeeland en in de overige gewesten van ons vaderland is in wezen gebleven. Vooraan staat zijn portret, geteekend en gesneden door J. Schwartzenbach. Florimond Stierman de Grandson, regerend prins van de Veersche Rederijkers-kamer, maakte er het volgende tweeregelig vers op:

Een leeraar, die Gods woord ons toedient regt ter sneê
Vertoont hier Schwartzenbach in 't aanschijn van Tollé.

Zie Reinier, *Naamlijst der Predd.*, 4de verv., bl. 21, 88, 84; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. V, bl. 403.

TOLLEN (GER. VAN DER) schreef:

Het nieuwe ligt der Bosschieterijr, zijnde een volkome onderwijzing van het komtapelschap, zoo te zee als te lande.

Zeelands Cijfferboek. Vliss., 1705. 8°.

Stuurmans en hoofdmans handboek. 8°.

Beschrijving van de zeegaten van Walcheren. Vliss., 1709. 8°.

Tol Tarif van alle koopmanschappen en goederen, welke in de Havens van Rusland zullen worden in- en uytgevoerd. Amst., 1743. 8°.

Zie Abconde, *Aanh.*, bl. 212.

TOLLENS (HENRICUS FRANCISCUS), zoon van Carolus Lodewijk Tollens en Petronella van der Hacht, werd den 24sten September 1780 te Rotterdam geboren. Zijne ouders zonden hem naar de toen vermaarde kostschool te Elten, waar hij, onder toezigt van den eerwaardigen Helmes, in het schrijven, rekenen, de Fransche en Duitsche talen werd onderwezen.

In 1795 keerde hij, die thans zijn 15de jaar had bereikt, naar Rotterdam terug, om aldaar eene plaats achter den lessenaar, op zijns vaders kantoor, in te nemen. Toen reeds openbaarde zich zijne neiging voor de poëzij en zijne overigens hartstogtelijke gezangen werden in de klub, waarvan hij, de 15jarige knaap, reeds secretaris was, met geestdrift voorgelezen, en met dezelfde geestdrift toegejuicht bij de schutterij, bij welke hij als vrijwilliger werd aangenomen, op de wijze der *Marseillaise* gezongen, afgeschreven, in sommige revolutionaire en andere volksbladen opgenomen, enkele zelfs uitgegeven werden. Dagelijks scheen zijne zangdrift toe te nemen; allerlei onderwerpen werden bezongen, volks-, hymnen-, idyllen-, minne- en huwelijkszangen vloeiden uit zijne pen; de Fransche dichters werden verslonden, nagevolgd, vertolkt, zelfs de fabelen van La Motte overgezet. Vele dezer jeugdige dichtproeven heeft hij zelf vernietigd, sommige zijn nog voorhanden in zijne *Dichtkundige Mengelingen*, in Uylenbroeks *Kleine dichterlijke handschriften* en enkele in zijne *Onuitgegevene gedichten*.

Even als Helmers was Tollens in zijne jeugd een hartstogtelijk liefhebber van den schouwburg, ging met de vermaardste tooneelspelers vertrouwelijk om en arbeidde voor het tooneel. Zoo verschenen twee door hem vervaardigde oorspronkelijke blijspelen: *de Bruiloft* en *Gierigheid en Baatzucht; het Huwelijk naar de mode*, vrij gevolgd naar Molières' *Mariage forcé* en *de Vrede in Nederland of de aftogt der Engelschen en Russen.* Het laatste, waaraan ook Westerman deel had, in rijm, de overige waren in proza. Bijna te gelijker tijd verschenen de tooneelspelen *de Schoenmaker van Damascus* en *Verleiding en Vergelding*, beide in proza naar het Fransch van Pigeault le Brun; *Blinval en Emilia of het loon der Edelmoedigheid*, in den smaak van het moderne zedekundige drama, in poëzij, en een klein stukje *Iets over Kotzebue*, in Tollens oog een winderig en spoorloos schrijver. Ook beproefde hij zijne krachten in het treurspel. Nog geen vijftien jaren oud had hij reeds Racine's *Andromache* vertolkt. Dit treurspel, dat sedert meermalen en nog in 1827 herdrukt is, werd gevolgd door *Constantijn*, een oorspronkelijk treurspel, waarin hij zijne onbepaalde en ongerangschikte gedachten den vrijen teugel vierde en twee jaren later door *de dood van Caesar* naar Voltaire, beide drama's, die hij wenschte dat men ter zijner gunste mogt vergeten.

Op raad van Uylenbroek begon hij de klassieke vaderlandsche dichters, die hij vroeger nauwelijks bij name kende, vooral Vondel, Hooft en Antonides, te bestuderen, Göthe, Schiller, Johnson, Shakespeare, Milton en Pope, in hun eigen taal te leeren verstaan, zich op het werktuigelijke der poëzij toe te leggen en alzoo zijn *Manlius Torquatus, Cato te Utika, Abufar, Katilina* en *Guebers* naar Christian, Mareal-Ducis en Voltaire een goeden ontvangst te bereiden. Vooral droeg *Katilina* de goedkeuring weg. Barbaz noemde het een meesterstuk. Nog meerderen lof oogste hij met zijne *Lukretia of de verlossing van Rome*, oorspronkelijk treurspel. Met de verschijning van zijn *Hoekschen en Kabeljaauwschen* achtte men dat een nieuw tijdperk voor de vaderlandsche tooneelpoëzij was aangevangen. Men noemde hem „den eersten onzer treurspeldichters," zijne lier „een speeltuig van elpenbeen en zilver."

Omtrent dezen tijd heerschte er in onze letterkunde een valsche smaak, de vrucht van Duitschen bodem, door Goëthe's *Werther*, Millers *Siegward en Mariamne, Heerford en Klaartje* en andere sentimenteele geschriften bij ons overgeplant. Ook Tollens bragt, op het voetspoor van anderen, aan de wegstroomende sentimentaliteit een enkel offer in zijn *Proeve van sentimenteele geschriften en gedichten* en in zijne *Nieuwe verhalen.* In 1801 en 1805 gaf onze Tollens drie bundeltjes, onder den titel van *Idyllen en Minnezangen*, die hem bij zijne tijdgenooten den naam van „Hollandschen Gesner" bezorgden.

Ondertusschen kon Tollens slechts zijne snipperuren aan de poëzij wijden, daar zijn vader hem de hoofdadministratie van zijnen handel opdroeg, die hij ook na diens dood, toen hij ze met twee zijner broeders voortzette, bleef waarnemen, tot dat de vennootschap eindelijk werd gedissolveerd en hij alleen den handel bleef drijven. Was hij na afloop der kantoorzaken niet voor den lessenaar of in den huiselijken kring (hij was intusschen gehuwd), dan ging hij met de toenmalige Rotterdamsche dichters, onder welke Scharp en Immerzeel, om, trad dikwerf in de Bataafsche maatschappij van Taal- en Dichtkunde, Verscheidenheid en Overeenstemming en andere dichtgenootschappen als spreker op en oogstte steeds hoogen lof in.

In 1803 kondigde de Bataafsche maatschappij *Kunstliefde spaart geen vlijt* een dichterlijken kampstrijd aan. De drie-entwintigjarige Tollens kampte met den reeds bejaarden Loots. Lang waren de regters in twijfel wien de eerekroon te schenken, tot dat zij eindelijk den laatste de gouden, den eerste de zilveren medaille toekenden. Het onderwerp was een *Lofdicht op Hugo de Groot.* In 1805 had er wederom een dichterlijke wedstrijd tusschen de beide gelauwerde dichters plaats. Had Loots de zege behaald toen zij wedijverden in het bezingen van den onsterfelijken roem van de Groot, in het schilderen van den *dood van Egmond en Hoorn*, ontving Tollens den palm der overwinning. Beide

dichters bleven elkanders vrienden tot den dood. Reeds was Tollens, schoon slechts 28 jaren oud, roem gevestigd en noemde men hem „Neêrlands geliefde zanger, wiens jeugdig hoofd een onverwelkbre eerekroon draagt," toen hij zijne *Gedichten*, 's Hage en Rott., 1808, uitgaf. Nimmer viel aan Nederlandsche dichtbundels die algemeene toejuiching ten deel, en weldra werd deze bundel door nog twee deelen gevolgd. van welke in 1831 te 'sHage de 5de druk verscheen.

Sedert lang had men in ons vaderland behoefte gevoeld aan een nationaal volkslied, wijl het *Wilhelmus van Nassouwen*, hoe dierbaar ook en rijk aan groote herinneringen, verouderd was. Het was de edele luitenant-admiraal van Kinsbergen, toen Neêrlands oudste zeeheld, die deze behoefte wenschte te vervullen, door eermetaal uit te loven voor het best gekeurde volkslied. Een menigte dichters traden in het strijdperk, maar de lauwer viel aan Tollens ten deel. Nederland had het nationaal gezang van hem gewenscht, hij had die verwachting niet teleur gesteld. Men achtte het *Wien Neêrlands bloed* de uitdrukking van den geest der natie. De muziek er van is door Wilms gecomponeerd. Op het *Volkslied* volgde de *Feestzang bij het huwelijk van Zijne Koninglijke Hoogheid den Prins van Oranje en Hare keizerlijke Hoogheid Anna Paulowna*. „Het is niet mogelijk," merkte de Vries op, „eene schets van dien zang te geven. Hij is daartoe iet of wat gebrokkeld, en als niet uit éénen geest, of tot een harmonisch geheel zaâm gevloeid. Doch onder die brokstukken zijn er die aller verbazing wekken en hem als een hooggestemden zanger onsterfelijk maken."

Vóór dat de feestzang met door Velijn naar de teekeningen van van Bree gegraveerde platen en later in het eerste deel der *Nieuwe gedichten* in het licht verscheen, werd het door Tollens in verschillende dichtgenootschappen en door Loots in *Felix Meritis* voorgedragen. Toen er den 19den Februarij 1817 een erfprins geboren werd, greep Tollens wederom naar de lier, en feestlijk klonken de akkoorden, die hij aansloeg.

In 1816 werd een zijner uitstekendste dichtstukken, *Tafereel van de overwintering der Nederlanders op Nova Zembla*, door de Hollandsche maatschappij van fraaije kunsten met goud bekroond. Bowring rekende het onder Tollens beste dichtstukken. Lulofs achtte het door de stof en de behandeling een der heerlijkste tafereelen van beschrijvende dichtkunst, die wij bezitten. Het dichtstuk werd herhaalde malen in verschillende vormen herdrukt en verscheen zoowel als volksboek als in prachtuitgaaf, keurig geïllustreerd.

Meermalen trad Tollens als spreker in de vergaderingen der Hollandsche maatschappij op, en het was, op haar verlangen, dat hij den 20sten November 1820 in de kerk der Luthersche gemeente te Leiden met van der Palm het lijkfeest van Borger vierde. Zijn lijkzang werd eerst met de lijkrede van van der Palm, later afzonderlijk in het licht gegeven. Drie jaren later trad Tollens wederom met van der Palm op. Het was toen geen lijk-, maar vreugdefeest; het vierde nationale eeuwfeest van de uitvinding der boekdrukkunst.

Hij las bij die gelegenheid zijn met goud bekroond dichtstuk over dat onderwerp voor.

In 1822 verschenen zijn *Nieuwe gedichten* bij Immerzeel te Rotterdam en werden zóó gunstig ontvangen, dat hij in 1828 een herdruk, en tegelijk een tweeden bundel onder dien titel in het licht gaf.

Had Tollens in de jaren 1813 en 1815 voor 't vaderland gezongen, ook in 1830 en 1831 verhief hij zijne stem. Menig lied werd toen vervaardigd, die eerst afzonderlijk en later in zijne bundels werden herdrukt. Vele zijner dichtstukken, in de jaarboekjes dier dagen opgenomen, vonden wederom een plaats in zijne *Verstrooide gedichten* en *Dichtbloemen*, bundels door hem uitgegeven om vroegere verzamelingen, waaruit hij de minst gebrekkelijke in deze bundels overnam, te verdringen. De indruk die zijne *Laatste gedichten*, in 1849 en 1853 uitgegeven, maakten, was niet minder dan die zijner vorige. Schoon een halve eeuw was voorbij gegaan, sedert hij de hand aan het speeltuig sloeg, luisterden nog allen.

Tollens had nu 66 jaren bereikt, toen hij den handel in zijne geboorteplaats vaarwel zeide en met zijne twee dochters, Otto of Ottenburg, te Rijswijk betrok, om zijne overige levensdagen daar in landelijke rust door te brengen. Doch ook hier volgde hem zijne Muse, en menig heerlijk gedicht dagteekende hij uit Rijswijk.

De gebeurtenissen van 1848 en 1849 gaven hem aanleiding tot het dichten van het uitmuntend lied *Aan mijn Vaderland*, de dood van koning Willem II te Tilburg, tot het heerlijke dichtstuk *bij 's Konings begrafenis*. Had hij vroeger menig gedicht tot weldadige doeleinden vervaardigd, hij deed zulks ook in zijn ouderdom. Zoo verscheen in den barren winter van 1848 zijn *Bedelbrief in den winter*, in 1850 de *Pleegzuster*, waarvan wèlhaast een tweede druk verscheen die *f* 375 opbragt, *f* 720 zijn *Uitroep*, even zooveel zijn *Albumblaadje*, *Amstels mannenkoor f* 810 en zijne *Cantate* voor de Rotterdamsche liedertafel (de beide laatste voor lijders aan de cholera) *f* 1200, *De grijze Bedelaar*, ten voordeele van twee hoog bejaarde arme weduwen (driemaal werd dit gedicht herdrukt) *f* 500. In eenen, dit stukje voorafgaanden, brief klaagde de grijze dichter, dat het dichten hem moeijelijk begon te vallen, een klagt voor zijne bijna te gelijker tijd verschenen *Kindergedichtjes* herhaald. Het was dan ook geen nieuw, maar een vroeger gedicht *Winteravondliedje*, dat hij in den loop van den volgenden zomer voor de behoeftigen liet drukken. Binnen twee dagen werden er 3000 exemplaren van geplaatst en ging er de vierde druk van ter perse. Sedert is het nog vijfmaal herdrukt en heeft *f* 2000 opgebragt.

Zoo zorgde hij nog in den laten avond van zijn leven voor zijne kranke en behoeftige landgenooten en bragt hij jaarlijks zijn offer op het altaar der liefde. Ook als kinderdichter heeft Tollens groote verdiensten. Verscheidene kinderdichtjes zijn in zijne bundels verspreid; meermalen gaf hij *Nieuwejaarszangen voor de weezen* in het licht, in 1853 en 1854 schreef hij een paar gezangen (*de eerste Steen*, *Inwijdingslied*), die bij de grondvesting en inwijding van de bewaarschool te Voorburg, vóór de welsprekende rede van Dr. van Oosterzee, in tegenwoordigheid der koningin, door de kinderen werden aangeheven. In 1850 vervaardigde hij de dichtstukjes voor Claudius, *Omnibus*, *Prenteboek voor jongens en meisjes* en in 1856 verzamelde hij eenige vroeger opgestelde kinderdichtjes, voegde hij er eenige bij en gaf ze ten voordeele der bewaarschool te Rijswijk bij Noordendorp te 's Hage in het licht. Op dit eenvoudig bundeltje volgde eene *Nalezing* zijner sedert 1849 uitgegevene gedichten, die in jaarboekjes en elders verspreid waren. Op deze volgden de *Onuitgegevene gedichten*, voortbrengsels van vroegeren en lateren leeftijd; romancen, gelegenheidsgedichten, oorspronkelijke gedichten en vertalingen.

Reeds in 1802 had Tollens een veertigtal liedjes, onder den eenvoudigen titel van *Liedjes van Matthias Claudius*, in het licht gegeven. Sedert had hij nog een menigte uit verschillende talen vertolkt, die in zijne dichtbundels verspreid zijn.

Ook vele zijner gedichten werden in Fransch dichtmaat overgezet door Quételet, Clavareau (in zijne *Etudes poëtiques, traduites de Helmers, Bilderdijk et Tollens*. Gand, 1824 en *Eglantines, Pervenches et Cyprès*. Utrecht, 1854), Charles Durand (*Souvenirs Poëtiques*. Rotterd., 1833), F. L. A. de Jagher (*Imitation de quelques fleurs de poësie Hollandaise*. Utrecht, 1846 en *Etudes nationales*), L. v. Raoul, Mr. André van Hasselt, F. C. Roud, A. de Loy, J. E. Mollet, Ed. Smits, A. J. Saurel, Marmier, de Souza, Polak, Prudens van Duyse en eenige onbekenden.

In Duitsche poëzij vertolkten von Eichstorff, von Mauvillon, G. W. Bueren, W. Ribbeck, J. Heilman, C. H. van Senden, J. Haesbaert, S. M. Firmenich, P. Quack, Duttenhofer, Charlotte Lorenzo en anderen.

In het Engelsch zijn een menigte gedichten van onzen Tollens door John Bowring, Sanders (*Flowers of poetry and patriotism*. Rotterd., 1833) en anderen in dichtmaat overgezet. J. J. Bianchi zette *Aan een gevallen meisje* in het Italiaansch, W. Hecker in het Latijn over. De *Echtbreekster* werd in het Grieksch en Hebreeuwsch, ook het *Volkslied* in de laatste taal en in het boeren-Friesch overgezet. Ook als prozaschrijver heeft zich Tollens naam verworven. Reeds in zijne jeugd gaf hij blijken van talent. Later verschenen van zijne hand, behalve eene verhandeling *over de Romance*, *Een woord over H. R. Falck*, *Iets over de werken van Mr. Willem Bilderdijk* en *Nog weder iets over Bilderdijk en zijne werken*, *de Dorpsschoolmeester*, *de Brievenbesteller* en anderen in verschillende tijdschriften geplaatst. Zijn 70ste verjaardag (den 24sten September 1850) was een feestdag voor geheel

Nederland. Die dag werd door meest alle nieuwspapieren den volke aangekondigd, van honderden ontving hij gelukwenschingen, verzen, opdrachten, boekwerken; men stroomde naar het museum Boymans te Rotterdam, om aldaar zijn marmeren borstbeeld, een meesterstuk van den verdienstelijken J. Strackée, te bezichtigen.

Te Ottoburg begroetten hem zijne vrienden en boden hem kostbare geschenken aan, een der ministers omhing hem met het kommandeurskruis der orde van den Nederlandschen leeuw. Afgevaardigden uit Amsterdam vereerden hem een gouden medaille met zijn borstbeeld en de woorden *Nederland aan zijnen geliefden volksdichter;* het *Tollensfonds,* waarvan de renten tot ondersteuning van ongelukkig geworden dichters of prozaschrijvers, werd gesticht.

Liefelijk was de levensavond van Tollens. Bewust voor zijne landgenooten gedaan te hebben wat zijne hand vond om te doen, verzekerd van aller achting en liefde, als de nestor der vaderlandsche letterkunde, door hare beoefenaars en voorstanders gehuldigd, met eer en roem overladen, door duizenden gezegend, leefde hij op zijn geliefd Ottoburg en doorbladerde van tijd tot tijd zijne portefeuille, verzamelde de stoffe voor zijne *Nalezing* of arbeidde aan eene nieuwe uitgave der dichtwerken van Nicolaas Simon van Winter en Lucretia Wilhelmina van Merken. Ofschoon zijn krachten afnamen, bleef echter zijn hoofd nog helder. Getuigen de brieven aan zijne vrienden, de voorrede der *Kindergedichtjes* en vooral zijn treffend gedicht *Geloofshaat,* eenige weken voor zijn dood uitgegeven. Hierop volgde in October 1856 zijn *Grijsaardsliedje.* Sedert zong hij niet meer. Hij overleed den 21sten October 1856 onder het corrigeren van het 9de blad van het Xde deel zijner *Gedichten.* Den 25sten van die maand werd zijn lijk te Rijswijk plechtig ter aarde besteld. Het was echter niet slechts aan de groeve, waarin het omhulsel van Tollens werd neêrgelegd, dat zijne vrienden en vereerders jammerklagten ontboezemde, ook elders werden zij geslaakt. Dagbladen en periodieke geschriften werden met levensberigten, herinneringen aan en woorden over den ontslapene gevuld. In alle genootschappen, waarvan hij lid was, werden redevoeringen over hem gehouden, lijkzangen aangeheven, op zijn graf werd een gedenkteeken, te Rotterdam zijn standbeeld gesticht en het laatste plegtig, in tegenwoordigheid des konings, onthuld.

Zie de bronnen over Tollens, aangehaald in *Tollens en zijn tijd, eene proeve van Levensbeschrijving door Dr. G. D. J. Schotel.* Tiel, Wed. D. R. van Wermeskerken, 1860, met standbeeld; *Levensberigt van H. S. door* A. Bogaers *in Letterk. Handel* 1857, bl. 74; *Rederijker,* D. IV, bl. 25, D. V, bl. 138, D. VI, bl. 68, 78, D. VIII, bl. 9; *Letterb.* 1860, bl. 340, Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Muller, *at. v. Portr.;* van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.* D. II, bl. 455—457. 459, 460, 461—464; Snellaert, *Schets eener Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 198—200, 201, 202; Jonckbloet, *Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 614; Huberts, *hron. Lijst,* bl. 158; Lulofs, *Toelichting enz. op Dr. John Bowrings Aanmerk.* bl. 98.

TOLLIUS (Adrianus) gaf in het licht:

A. B. de Boot, Gemmarum et Lapidum historia. L. B., 1647. 8°.

Zie Foppens, *Bibl.,* T. I, p. 21; Bouman, t. a. p., D. II, bl. 652.

TOLLIUS (Alexander) werd te Rhenen geboren en in 1650 als student in de letteren en regten te Utrecht en in 1652 te Harderwijk ingeschreven, nadat hij bij den ouden Vossius te Amsterdam als secretaris tot diens dood werkzaam was geweest. In 1654 verkreeg hij en zijn broeder Cornelius van curatoren der Geldersche hoogeschool magtiging openlijke voorlezingen over de Grieksche letterkunde te mogen houden. Na den dood van dien broeder volgde hij hem als buitengewoon hoogleeraar in de letteren en geheimschrijver van curatoren op. Een jaar later werd hem toevertrouwd de Romeinsche schrijvers uit te leggen en daarmede eenige lessen over de welsprekendheid te paren. In 1657 werd hij gewoon hoogleeraar in de Grieksche letterkunde en ontving hij vele blijken van gunst van curatoren. De groote staatsschok van 1672, die de gansche akademie op hare grondvesten deed waggelen, bragt Tollius, die de stadhouderlijke partij niet was toegedaan, in groote ongelegenheid. Hij overleed in 1675 en was tweemaal gehuwd geweest; 1. met Aaltje Noyen; 2. in 1658 met Johanna Greve, die hem overleefde. Zijne dochter Henrica huwde aan den geleerden Jacobus Medenbach, die vele jaren predikant was te Ermello, nabij Harderwijk, en in 80jarigen ouderdom, 1741, overleed.

Hij gaf in het licht:

Appiani Alexandr. Rom. Hist. 2 t. Amst., 1670. 8°.

Zie Saxe, *Onom.,* T. IV, p 485; Burmanni, *Syll.,* T. II, p. 629; T. III, p. 221; Van Kampen, *Bekn. gesch. d. Ned. letterk.,* D. I, bl. 423; Schrassert, *Beschrijv. v. Harderw.,* D. I, bl. 83; *Boekz.,* 1729, I, 482; 1741, I, 96; 1757, I, 560; 1774, I, 719 (over zijn geslacht); Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.,* D. I, bl. 175, 190, 273; 277, 278, 319, 328, 364; D. II, bl. 416, 651, 652; Nieuwenhuis, Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TOLLIUS (Cornelius), broeder van de vorige, te Utrecht of te Rhenen geboren, studeerde denkelijk te Utrecht, zeker te Amsterdam, en genoot geruimen tijd de leiding en den gemeenzamen, ja huisselijken omgang van Gerardus Johannesz. Vossius. Naar een oud en geloofwaardig berigt doorzocht hij in zijn jeugd „al de schatkamers der Grieken." Op aanbeveling van J. F. Gronovius, met wien hij in vriendschapsverbindtenis stond, werd hij hoogleeraar te Harderwijk en geheimschrijver van curatoren, daags na het inwijdingsfeest buitengewoon hoogleeraar der geschiedenis en Grieksche taal en in 1654, bij Hornius' vertrek naar Leiden, gewoon hoogleeraar der geschiedenis, staatsleer en aardrijkskunde. Hij overleed reeds den 13den Junij van dat jaar te Gouda, werwaarts hij gegaan was om zijne schoonouders (hij was den 5den Maart gehuwd met Margaretha, dochter van den Goudschen burgemeester Kant) te bezoeken. Hij had bij zijne tijdgenooten een grooten naam,

en gaf in 't licht:

Pierius Valerianus, de Infilicitate literatorum cum appendice, 1667, later *curâ Menkenii.* Lippae, 1707. 12°.

Palaephatus de Incredibilibus. Amstel., 1648. 12°.

Joannis Cinnami *Historia Constantinopolitana, cum versione.* Francof. 1652. 4°.

Oratio in obitum Joh. Andr. Schmitzii in Acad. Harderov. Medic. Prof. Harderv. 1652. 4°.

Ook gaf hij de beide redevoeringen, ter eere van Vossius gehouden (*Orat. in obitum incomp. et illustr. viri G. J. Vossii* cet Amst. 1649) en *Orat. de pace inter Hispaniae Regem Phil. et liberas ordd. Belgii, ipso publicationis die Harderovici habita.* Ibid. ed. 1648, f.m.) in het licht.

Ook was hij voornemens *Valerius Maximus* uit te geven.

Zie *Syll. Burm.* T. II. p. 629, T. III. p. 263, 620; Crenii, *Animadv. Phil. et Hist.* VII. p. 113; *De Furt. Libror. Dissert.* I. p. 109; Fabricii, *Bibli Graeca,* CXXI, § 7. T. VI. Libr. V. T. I. CV. p. 398: *Bibl. Lat.* T. II. Lib. II. CV; Burmanni, *Traj. Erud.* p. 367; Richteri, *Epist.* p. 486; Peerlkamp, *de Poëtis Neerl.* p. 361 sq; Saxe, *Onom.* T. IV. p. 528; P. Burmanni, *o mm. de vita N. Heinsii,* p. 18; Sorbière, *Lettres et Discours,* p. 438; Chaufepiè, *N. Dict.* T. IV. voce; Schrassert, *Beschr. v. Harderwijk,* D. I, bl. 82; Collot d'Escury, *Holl. roem.* IV. I. 286, *aanteek.;* Bouman, *Geld. Hooges.* D. I. bl. 139, 145, 175, 191, 314, 327, D. II. bl. 330, 604, 651; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TOLLIUS (Jacobus), broeder van den vorige, in 1633 te Rhenen geboren, den 9den Maart 1654 als student te Harderwijk ingeschreven, werd secretaris van Nicolaas Heinsius, daarna rector te Gouda, doch om zijne te vrije begrippen en leeringen afgezet; voorts privaat-docent te Noordwijk, rector te Leiden, professor te Duisburg. Doch ook daar leefde hij slechts kort, trok verder in den vreemde, ging tot de R. C. kerk over, keerde naar Utrecht terug, waar hij in 1696 in groote ellende stierf.

Hij gaf in het licht:

Ausonius cum notis integris Jos. Scaligeri, Mariangeli Accursii, Marquardi Freheri, Scriverii: selectis Eliae Vineti, Barthii, Acidalii, Joh. Fred. Gronovii, Graevii aliorumque. Amstel., 1671. 8°.

Gustus ad Longinum cum ejusdem observatis in orationem Ciceronis pro Archia. Leidae, 1677. 8°.

Longinus, de subtilitate Graece et Latine cum suis et variorum notis. Francof., 1694. 4°. — *Dionysius Longinus de sublimi, ad fidem codicum a Jacobo Tollio emissorum, notisque a selectis C. R. Schurtzfleitschii auctus.* Witteb. 1711.

Diatribe Luciani de Calumnia.

Ook vindt men zijne aanteekeningen in de editie van Lucanus. Amst., 1688.

Fortuita 1687 »in quibus praeter critica nonnulla tota fabularis historia, Graeca, Phoenicia, Aegyptiaca, ad Chemiam pertinere docetur, addita *Or. inaug. de Fontibus eloquentiae in Academia Teutoburgica habita, ut et carmine seculari Heroica in trecentesimum primum natalem Acad. Heidelb.;*

nec non Oda Alcaica in natalem LXXII Philippi Guielmi Electoris Palatina.

Bacchinus de Sistris eorumque figuris cum notis. Traj., 1696. 4°. Uit het Italiaansch overgezet, ook in *Thesaur. Antiquit. Roman. Graevii* T. VI.

Insignia Itinerarii Italici, quibus continentur antiquitates sacrae. Traj., 1696. 4°.

Epistolae Itinerariae ex ejus (Tollii) schedis postumis recensitae, suppletae, digestae, annotationibus et figuris adornatae curâ et studio Henninii. Amstelod., 1700. 4°.

Zijne aanteekeningen op *Lactantius* komen voor in de door Bauldry bezorgde uitgaaf.

De hoogleeraar d'Orville bezat een uitgaaf van *Aristaenetus* met zijne aanteekeningen.

Hij arbeidde aan eene nieuwe editie van *Artemidorus, Lucretius*, en eene *collectio Chirurg. Graecorum, Poëtarum, Chymicorum*, enz.

Zie Burmanni, *Traj. erud.*, p. 369; *Sylloge* Burmanni, T. III. p. 254 257, 263, 267, 270 seqq. 492, 541, 542, 600, 690; T. IV, p. 34, 160, 169, 172, 386, 404, 484, 485, 570, 572; Crenius, *Animadv. Philol. et Histor.*, P. IV, p 11; Mollerus in *Prol. ad Morhov. Polyh. Liter.*, § XIX, *Access. ad Morhov. Polyh.*, IV, XI, § XIV, T. VI, C. I, § VII; Fabricius, *Bibl. Lat.*, T. I, L. I, C. IV; *Bibl. Graeca*, T. IV, L. IV, C. XXIII, p. 187, C. XXXI, p. 433; J. Fabricius, *Biblioth. Fabrician.*, T. III, p. 359, 442; Almelovenii *Biblioth. promiss. et lat.*, p. 57; Struvius, *Praef. Collectan. Manuss.*; *Lipsiens, Acta Erud.*, an. 1694, p. 47, Julii 1696; *Journal des Sçavans*, T. II, p. 251, XXIV, p. 373; Niceron, *Mém.*, T. X, p. 72; Bouman, *Gesch. d. Gelders. Hooges.*, D. I, bl. 198, 367; D. II, bl. 36, 331, 656; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TOLLIUS (Herman), zoon van Mr. Philippus Johannes Tollius, advokaat en griffier der Leenen en Bartha Stuerman, werd den 23sten Februarij 1742 te Breda geboren. Na zijns vaders dood ging hij met zijne moeder naar Leiden, waar hij o.a. de lessen van Rücker, Scheltinga, Hemsterhuis en Rhunkenius bijwoonde. In 1763 werd hij doctor in de beide regten en zette hij zich als advokaat te 's Hage neder. Drie jaren later werd hij door Hemsterhuis, Ruhnkenius, Gaubius en J. J. Schultens aan de Geldersche Curatoren als opvolger van Tydeman tot hoogleeraar in de oude letterkunde aanbevolen. Zoodra zij wisten dat Tollius ook den stadhouder niet ongevallig zou zijn, benoemden deze hem, zonder een naamlijst te maken, den 16den Augustus 1769. Hij aanvaardde zijn ambt met eene *Or. qua demonstratur etiam num superesse in Graecis litteris ex quo graviores disciplinae decus ac praesidium capere posse.* In 1770 legde hij zijn rectoraat neder met eene *Or. pro Virorum illustrium gloriâ ab historiarum interprete non temere obscuranda.* In 1773 nam hij vrijwillig de taak op zich een cursus te houden over *de zuiverheid der Nederlandsche taal.* Als bibliothecaris, zette hij, ten behoeve der akademische bibliotheek, Struchmeijer's arbeid voort, en legde den grondslag tot de uitgave van het Homerische *Lexicon* van Apollonius, dat hem later vermaard heeft gemaakt. In 1776 bezocht hij Parijs, waar hij berigt ontving van zijne benoeming tot hoogleeraar te Franeker in de Historiën en Grieksche taal, in plaats van den vermaarden P. Burman, en hij aanvaardde dezen nieuwen post in April 1778 met het houden eener *Or. de Gerardo Joh. Vossio, perfecto Grammatico.* Hier hield hij, op verzoek der aanzienlijkste en kundigste zijner stadgenooten, Nederlandsche lessen over de vaderlandsche historie.

Onvoorziens werd hij in 1785, bij akte van zijne Hoogheid tot onderwijzer van de drie kinderen van den erfstadhouder aangesteld, en vertrok naar 's Hage.

Inmiddels groeide de partijschap in ons Gemeenebest tot die hoogte, dat de prins erfstadhouder oordeelde 's Hage te moeten verlaten, en zich naar het Loo in Gelderland te begeven. Hier bleef het onderwijs der vorstelijke spruiten zijn hoofdwerk, doch met vele gewigtige, bijkomende bezigheden, uit zijne staatkundige schriften bekend, en kreeg bij gelegenheid, door de omwenteling van September 1787 naar 's Hage terug te keeren. Een jaar daarna ondernam hij eene reis met den jongen vorst naar verscheidene hoven en erflanden om hem meer tot wereld- en menschenkennis op te leiden en voordeel te zoeken bij het toenmalig onderwijs, inzonderheid bij de hoogleeraren van het beroemde *Carolinum* te Brunswijk.

In Augustus 1789 ging de reis verder naar de Nassausche Staten en men kwam gelukkig te Dillenburg. Na den afloop der reis droeg de prins aan Tollius den post van raadsheer en rekenmeester der domeinen op, dien hij tot 1795 behoorlijk waarnam.

Zijne aanstelling door den raad van Staten, met goedvinden en op voorstel van den stadhouder in September van het vorig jaar, tot algemeenen commissaris van het Engelsche leger, zich toen hier ter afwering van de Franschen bevindende, veroorzaakte hem vele moeijelijkheden, en berokkende hem in later tijd een bron van onverdiend verdriet en boosaardige beschuldiging van ontrouw, waartegen de eerlijke en nauwgezette man zich wel wist te verdedigen. Nadat deze post, door den inval der Franschen nutteloos geworden was en de prins het land verlaten had, begaf Tollius zich met achterlating zijner boekerij en goederen naar Osnabruck, vervolgens naar Brunswijk, waar hij aan het hof, vooral bij de prinses Louise, toenmalige erfprinses van Oranje-Nassau, al die hulp en bewijzen van goedwilligheid ontving, waarop hij en zijn gezin konden rekenen. Terwijl hij min of meer belangrijke commissiën voor het huis van Oranje, in Engeland of te Hamburg waarnam, droeg hem de erfprins de bezigtiging en den koop der in Polen gelegen goederen van den vorst Jablonsky op, welken last hij in 1798 naar genoegen van den vorst volbragt, die hem, onder den titel van geheimraad, dan ook het hoofdbewind over dezelve toevertrouwde. In het voorjaar van 1800 brak hij met zijn geheele gezin naar Polen op, in welk, voor hem vreemd land, hij niet zelden het moeijelijke van zijnen nieuwen post ondervond, inzonderheid sedert de erfprins in zijne gekochte landen volkplantingen aanlegde, om voor zoo vele bewoners der Nassausche landen en van het overige van Duitschland, als zich derwaarts wilden begeven, eenen weg tot herstel der drukkende armoede te openen. Onverwacht ontving hij het bericht dat koning Lodewijk zijne terugkomst verlangde. Met goedkeuring van den prins nam hij in 1809 de terugreis naar het vaderland aan. Reeds na tien dagen kwam hij te Utrecht, waar zich juist de koning bevond, die het aan zijne keus liet, om in den Staat of aan een Hoogeschool, in welk vak hij wilde, geplaatst te worden. Tollius verkoos den akademischen stand en wel de Statistiek, en werd kort daarna aldaar als hoogleeraar *Statistices et Diplomaticae* beroepen. Hij aanvaardde in Junij 1809 dezen post met eene *Or. de fine Statistices, quae vocatur, hodiernae.* Bij de herstelling der Leidsche Hoogeschool verwisselde hij dit vak met dat der Grieksche en Latijnsche letterkunde, en werd een der leermeesters van 's konings jongsten zoon, prins Frederik. Behalve de door hem gehoudene Oraties en *Apollonii Lexicon Homericum*, voorzien met de korte aanteekeningen van d'Anse de Villoison, en zijne eigene aanmerkingen (1788) gaf hij eene levensschets van den hoogleeraar Paradijs, achter diens *Opuscula Academica*, door hem uitgegeven (1813). Gedurende zijne uitlandigheid schreef hij verscheidene stukken het vaderland betreffende, door hem anoniem uitgegeven. Zijn vertoog *over de rampen van Holland en de hulpmiddelen daartegen*, in 1796 te Antwerpen (of elders) in het fransch en nederlandsch gedrukt, dragen alle kenmerken van een verstandigen en bedaarden schrijver, zooals ook een werk, in het volgend jaar uitgekomen, onder den titel: *Nederlandsche Staatsgebreken en derzelver geneesmiddelen.* Wezel, 1797, 8°. Meer algemeen is echter onder ons bekend het regtsgeleerd advies van B. Voorda en J. Valckenaer in de zaak van den gewezen stadhouder, met wederleggende aanteekeningen gedrukt in 1796. Ten hoogste belangrijk zijn verder de *Staatkundige geschriften* betreffende de *Vereenigde Nederlanden* in 1786 en vervolgens in 1814—1816 in 3 deelen in het licht gegeven.

Volgens de *Bibl. Kemperiana* is niet W. A. van Spaen, maar Tollius de auteur der verhandeling *over de Crimenele ordonnantien van koning Philips in Gelderland.* Arnhem, 1794. 8°. Afzonderlijk verscheen zijn *Vrije kenschetse der twee hoofdpartijen in de onderhandeling tusschen den Heere Grave van Goertz en den Heere de Rayneval*, opgemaakt door een jong patriot, z. j. (1787). 4°. later opgenomen in het 2de deel zijner *Staatkundige Schriften*, alsook *Echte stukken betreffende het staatsbesluit van Gelderland om de steden Hattum en Elburg met garnizoenen te doen voorzien en deszelfs uitvoering.* 1786. Amst., z. j. 8°. (Ook in een deel der *S. G.*).

Nog zijn vele geschied-, oudheid- en staatkundige geschriften door hem nagelaten, die bij de familie berusten.

Tollius was lid van een aantal wetenschappelijke genootschappen, o. a. van het Kon. Ned. Instituut en ridder van de Ned. Leeuw, enz. Driemaal is hij gehuwd geweest, het laatst met zijne nicht L. E. Detmers, die hem overleefde. Hij eindigde zijn leven den 29sten April 1822. De dichter J. H. Hoeufft vervaardigde zijn grafschrift.

Zie Saxe, *Onom. liter.*, P. VIII, p. 303, 304; de Rect. Oratie van C. Ekama in de *Annales Acad.* 1822—1823, p. 41, 42 (lijst zijner schriften); Wijttenbach, *Vita Ruhnkenii*, p. 206 ed Bergm.; Mahne, *Vita D. W.*, p. 109; van Lennep, *ill. Amst. Athen. Memorab.*, p. 207; Wijttenbach, *Opusc.*, T. II, p. 806; Te Water, *Aanspraak bij de opening der Jaarl. vergad. v. d. Maats. v. Ned. Letterk. voor het jaar* 1822, bl. 18, 32; Siegenbeek, *Gesch. der L. H.*, D. I, bl. 383, 384, 400, 485; D. II, bl. 248, 249, 416 (portret); Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II, bl. 329, 402, 602; Vreede, *Gesch. d. Diplom.*; Dez., *De eerste nationale vergad.*, bl 54; van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 3121, 4209, 4807, 4974, 6126, 6308, 6809; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Verslag der Jaarl verg. v. h. Kon. Ned. Inst.* 1822; *Kunst- en Letterbode* 1822; *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.*, (Reg.); Muller, *Cat. v. Portr.*; *Bibl. Kemperiana*, bl. 208.

TOLLIUS (Johannes), van Amersfoort. Robert Eitner vermoedt uit het opnemen van een vijfstemmig madrigaal met zijn naam in een bundel *de diversi excellentissimi musici di Padova* (1598) en uit twee door hem aangehaalde *Moduli trium vocum etc. Heidelbergae apud Commelium* 1597 en *Madrigali a sei voci*, Heidelb., 1597 4°., dat hij eerst te Heidelberg en later in Padua geleefd heeft. Mogelijk zijn de *Madrigali* niet te Heidelberg maar te Leiden verschenen, en heeft Tollius toen te Amsterdam gewoond.

Zie Behs, *Bouwstoffen der vereenig. voor Nederl. Muzijk*, I, 48.

TOLLIUS (Philippus Theodorus), griffier van den Raad der Domeinen van Willem III, overgrootvader van Herman Tollius,

schreef:

Encomium Urbis Amstelodamensis (Amst., 1660 4°.).

Zie Mr. Bodel Nyenhuis, *Topogr. beschr. enz.*, N°. 1454; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II, bl. 281.

TOLLUS (Adrianus), den 19den Januarij 1783 te 's Hage geboren, verwierf naam als architekt. Het is naar zijne teekening en onder zijne leiding dat o.a. de navolgende werken tot stand gebragt werden: *De kerk te Rijsenburg*, een dergelijk gebouw voor de R. C. te *Wijk*, *Schiedam* en *'s Hage*, den toren *der kerk te Schalkwijk*. Hij overleed te 's Hage den 8sten Januarij 1847.

Zie Immerzeel; Verwoert.

TOMBALLE, Guerin, en Houben schreven:

Waarneming omtrent eene veeziekte (het miltvuur) op eene hoeve in de gemeente Glons, in de provincie Luik, in *Vee- en Artsenijkundig Magazijn*, door A. Numan, 1829. D. II, St. 1, bl. 26.

Zie Holtrop, bl. 859.

TOMAS (Christiaen). In den *Cat.* eener uiterst zeldzame verzameling van hollandsche Bijbels, enz. in 1857 door F. Muller uitgegeven, komt bl. 60 voor: *Discours concors ofte eendrachtige oneenicheyt aller ghenoemden Christenen, enz. Overgez. uyt de lat. tale* door H. v. G. 1620. 8°. Aan het eind wordt gelezen: *Gesch. by my Christiaen Tomas.*

Zie *Nav.*, D. XI, bl. 114.

TOMBE (Andries Jan Jacob baron des), den 6den September 1787 te St. Michiels-Gestel in Noordbrabant geboren, trad in 1803 als kadet in dienst bij het regiment Saksen-Gotha en werd in hetzelfde jaar luitenant. In 1806, bij de inlijving der duitsche regimenten, werd hij bij het 1ste regiment van linie ingedeeld en na de onderscheidene rangen doorloopen te hebben in 1841 tot luitenant-generaal benoemd.

Hij woonde de veldtogten in Spanje, Duitschland en Rusland bij. Uit Franschen dienst teruggekomen, werd hij den 1sten November 1814 als luitenant-kolonel geplaatst. Hij gaf steeds veel blijken van dapperheid, beleid en moed, welke door keizer Napoleon werden beloond door de benoeming tot officier van het Legioen van Eer, ridder der Orde van de Reunie en baron de l'Empire. Koning Willem benoemde hem tot ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw en der Militaire Willemsorde 3de klasse, met verheffing tot den Nederlandschen adelstand. Koning Willem II schonk hem het kommandeurskruis van den Nederlandschen Leeuw en benoemde hem tot opperbevelhebber der troepen in Limburg en der vesting Maastricht, alwaar hij den 18den Februarij 1845 overleed.

Zie Bosscha, *Neerl. heldend. te land*, D. III, bl. 332, 235, 663, 690; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TOMBE (Nikolaas la). Zie LA TOMBE (Nikolaas).

TOMBERG (Daniel), in 1603 te Gouda geboren, glasschilder, leerling van Alexander Westerhout (geb. 1588 † 1661). Hij schilderde o.a. in 1557 het ledige ondervak van het glasraam N°. 22, *Jezus drijft de koopers en verkoopers uit den tempel*, door Dirck Crabeth in 1567 vervaardigd, en al de *Wapens van de stedelijke Regeering*. Hij overleed in 1661 en werd als opzigter der glazen in de St. Janskerk te Gouda opgevolgd door zijn zoon

TOMBERG (Willem), die de glazen in de Luthersche (St. Joris) kerk te Gouda vervaardigde.

Zie Kramm, *de Goudsche glazen*, bl. 18, 20; Dez., *Levens der schilders*; Immerzeel.

TOMBERGEN (Herboldus), predikant te Roermond, vervolgens te Gouda (1600), werd afgezet, om de vergadering van 5 Maart 1619 naar Waalwijk gevoerd, later predikant te Frederikstad.

Hij gaf in het licht:

De kleine Zandberg van Parabolen en gelijkenissen uit de groote Bijbel der edele Natuur, uit de H. Schriftuur, uit de Historiën en uit de bevindelijkheit, allen uitlanders en vremdelinge deser werelt tot opwecking en nadenking bijeen vergadert. Ter Goude, 1612. 4°.

Waarschijnlijk is hij of E. Poppius de schrijver van den *Goudschen Catechismus*, waarvan dr. J. Tideman, Gron., 1850, 8°. een nieuwe uitgaaf bezorgde.

Lofdicht ter eeren Frederick Henrick, over syn victorie van 's Hertogenbosch, enz. 1629.

Hij gaf ook eene vertaling van Seb. Francks, *van het Rycke Christi.*

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*, Tideman, *de Rem. Broeders*. bl. 29, 320; Cattenburch, *Bibl. Rem.*, p. 133, 134; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III, bl. 230; Rogge, *Bibl. v. Rem. geschriften*, bl. 122; *Nav.*, D. IX, bl. 38.

TOMMANN (J. F.). Van dezen komt een *ets* voor, voorstellende *Een oud heer, met een bril en slaapmuts op, in een kamerjapon bij eene tafel gezeten, waarop twee kaarsen en een lichtscherm branden, waarbij hij zit te lezen.*

Zie Kramm.

TONCKENS (Mr. J.) studeerde te Groningen en promoveerde in de regten met eene *Spec. juris publ. de Jure civium contra Tyrannos et injusta Julii Caesaris caede.* Gron., 1778. 8°.

In den *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden*, Amst., 1739—1801, 22 dln. 8°. is *Drenthe* (1795) begonnen door J. Tonckens en voortgezet door H. P. van Lier.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 4201; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. II, bl, 456; Bodel Nyenhuis, *Topogr. beschrijv.*, N°. 3356, 3418.

TONCKENS (W.) schreef:

De Genade-Dood van een Christen, over Lucas VII, vs. 11 *tot* 17. Gron., 1672. 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 3661.

TONNE (Johan de la), goudsmid, wonende te Brugge, komt in het midden der 15de eeuw voor in de rekeningen der hertogen van Bourgondië.

Zie Kramm.

TONNIS (Jan), burger van Embden,

schreef:

Josephs Droef- en Blij-eyndspel, in 8 byzondere spelen vervatet. Gron., 1639. 4°. De Maats. van Nederl. Letterk. bezit een ex. met MSS. aanteekk. In 1721 verscheen te

Groningen hetzelfde stuk, *vernieuwt, vermeerdert en verbetert* door A. E. Crous.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, 1 b., bl. 205; v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 2824.

TOOR (Jacob van). Zie TAURINUS (Jacobus).

TOOREN (P. J. van), is schrijver van:

Aanspraak tot de Burgerij v. d. Fijnaart, bij de heuchelijke plegtigheid van het planten der Vrijheidsboom, uitgespr. 18 *Febr.* 1795. Breda, 1795. gr. 8°.

Zie *Naaml. v. Nederd. boeken*, 1795, bl. 135 (Amst. Saakes).

TOORENBURG (Cornelis Pieter Lammers van), geboren te 's Gravenhage den 22sten November 1794, genoot zijne eerste opleiding en onderwijs aan de Fransche en Latijnsche school zijner geboorteplaats. De laatstgenoemde verliet hij op zijn zestiende jaar, den 5den Maart 1810, van de rectorschool naar de Akademie bevorderd met eene redevoering tot vrijspraak van den apostel Thomas van de hem ten laste gelegde ongeloovigheid [1]); waarop hij den 21sten daaraanvolgenden zich aan de Leidsche Hoogeschool, onder het rectoraat van den hoogleeraar Hageman, liet inschrijven als student in de Godgeleerdheid. Zijn vader vroeg verloren hebbende, begaf hij zich met zijne moeder, die in tamelijk bekrompene omstandigheden achtergelaten was, en met eene eenigzins meer bemiddelde bloedverwante, op wier kosten hij studeeren zoude, naar Leiden, waar de eerstgenoemde tot broodwinning een garen- en bandwinkel hield; terwijl hij, te midden zijner studiën nog onder de hand met les geven en schrijven eenig zakgeld verdiende. Tot zijn hoofdvak bereidde hij zich voor door het bijwonen der akademische lessen van Wyttenbach in het latijn, grieksch en de geschiedenis, van v. d. Palm in het hebreeuwsch en arabisch, en van v. d. Wijnpersse in de wijsbegeerte, beide redeneer- en bovennatuurkunde. Na zich op deze voorbereidende wetenschappen vlijtig toegelegd en inzonderheid ook van het Oosteisch veel werk gemaakt te hebben, tot de Godgeleerdheid overgegaan, genoot hij het onderwijs van de toenmalige hoogleeraren te Water, Boers, van Voorst en Borger. Nog student zijnde, nam hij, op den 13den Augustus 1815, voor het eerst een predikbeurt waar te Diepeveen in den omtrek van Deventer. Naar oud gebruik, vóór het in werking treden van het bij koninklijk besluit van 1816 ingevoerde reglement voor het bestuur der hervormde kerk hier te lande, op den 6den Augustus van dat jaar zijn preparatoir examen voor het provinciaal kerkbestuur van Zuidholland afgelegd hebbende en als proponent toegelaten [2]), op den 18den dier zelfde maand naar Serooskerke op Schouwen beroepen [3]), en den 3den October voor het provinciaal kerkbestuur van Zeeland peremtoir geëxamineerd [4]), werd hij den 1sten December daaraanvolgenden, op zijne standplaats tot predikant ingezegend en bevestigd door Ds. A. W. le Sage ten Broek, predikant te Haamstede [5]). Hier te lande nam hij op vier verschillende plaatsen achtereenvolgens bij de nederduitsch hervormde gemeente de evangeliebediening waar: eerst te Serooskerke, van 1 December 1816 tot 26 Maart 1820 [6]); vervolgens te Dreischot, van den 9den April deszelfden [7]) tot den 16den September des volgenden jaars [8]); daarna te Kadzand in Zeeuwsch Vlaanderen, van den 30sten September 1821 [9]) tot den 20sten Mei 1827 [10]); eindelijk te Domburg op Walcheren, van den 3den Junij daaraanvolgende [11]) tot den 11den October 1829 [1]). Met een talrijk huisgezin van vrouw met zeven kinderen en bovendien met het onderhoud van zijne bij hem inwonende moeder en nicht bezwaard, moeilijk van zijne sobere bezoldiging kunnende leven, verzocht hij in het laatstgenoemde jaar om tot predikant bij de hervormde gemeente in Nederlandsch Indië benoemd te worden, hetgeen hem bij koninklijk besluit van 19 Julij toegestaan [2]), en waartoe hij op den 18den October door de commissie tot de zaken der protestantsche kerken in Neêrlands Oost- en West-Indië te 's Gravenhage bevestigd werd [3]).

Met uitzondering van zijne moeder en nicht, die te 's Gravenhage op kamers achterbleven, vertrok hij daarheen met vrouw en kinderen, en ging op den 23sten November 1829 van Hellevoetsluis onder zeil, in gezelschap van den mede daarheen afgevaardigden jongeren leeraar W. C. Slingerland Conradi, met wien hij om beurten voorging bij de godsdienstoefening op het schip, en van den zendeling Douwes uit Zutphen. Na eene zeereis van vier maanden landde hij den 23sten Maart 1830 behouden te Batavia aan, waar hij met de zijnen door den predikant Lenting minzaam opgewacht, ontvangen en weldra in eene voor hem gereed gemaakte woning op Parapatan gehuisvest werd. Na aan den gouverneur-generaal van Nederlandsch Indië, destijds J. van den Bosch, dien hij kort vóór 's mans vertrek naar Java nog hier te lande gesproken had, voorgesteld geworden te zijn, en gedurende de eerstvolgende maanden den kerkdienst te Batavia en in den omtrek mede vervuld te hebben, was, terwijl Conradi als maleisch predikant aldaar blijven zoude, zijne eerste bestemming naar het meer afgelegen eiland Amboina, w arheen hij op den 29sten December aan boord ging. Doch op de reis daarheen trof hem, weinige dagen later, op den 7den Januarij 1831, op de hoogte van Bali, door het vastraken van het schip op eene koraalrif, eene zwar schipbreuk, waarbij hij al zijne goederen verloor en ter naauwernood met de zijnen het leven redde [4]). Aanvankelijk den 14den op het eiland Kangelang aan wal gezet en in bamboezen hutten geherbergd, verbleef hij aldaar tot in het begin van Maart en reisde toen af naar Soerabaya, waar hij in de andere helft dier maand aangekomen en bij den predikant Ruempol gastvrij ontvangen, hem een tijd lang in de evangeliebediening bijstond. Aangezocht tot maleisch predikant te Batavia, haf hij de voorkeur aan eene benoeming naar de sedert lang herderlooze gemeente van Makassar op Celebes, waar hij tot vast predikant aangesteld, den 15den Julij 1832 met eene leerrede over Paulus' brief aan de Romeinen, XII vs. 1, zijn dienst aanvaardde en met genoegen en vrucht werkzaam bleef tot in 1836 toen hij, naar Samarang op Java overgeplaatst, op den 7den Augustus van zijne gemeente afscheid nam, en op den 28sten daaraanvolgende te Samarang in dienst trad [5]). Daar had hij in het volgende jaar de eer prins Hendrik onder zijn gehoor te hebben, bij welke gelegenheid hij predikte over 1 Timoth. IV, vs. 8 [6]). Daar herdacht hij, naar aanleiding van Hebr. XIII, vs. 8, op den 5den December 1841, zijn 25jarigen predikdienst en ontving bij die gelegenheid van wege de voornaamste gemeenteleden een fraai en kostbaar geschenk in zilver [7]). Of hij er in 1856 insgelijks zijn 40jarigen dienst herdacht heeft, is ons niet bekend. Na een afwezigheid van meer dan dertig jaren, keerde hij in 1860, vergezeld van zijne vrouw en jongste dochter, met verlof voor twee jaren, naar het vaderland terug; waar hij, in het laatst van October aangekomen, omstreeks Junij des volgenden jaars te 's Gravenhage de eerstgenoemde verloor. In October daaraanvolgenden met de laatstgenoemde weder naar de Oost vertrokken, verkreeg hij, niet lang na zijne terugkomst, op zijn verzoek, zijn eervol ontslag met behoud van regt op pensioen [8]). Daarop verbleef hij nog eenigen tijd te Magelang,

[1]) Oratio pro Thoma, incredulitatis criminatione absolvendo. Zie het Schoolnieuws van 's Gravenhage in de *Boekzaal* van dat jaar. D. I. 297.

[2]) *Boekz.* van Augustus 1816. Dl. II, bl. 197.

[3]) *Boekz.* van September. Ald., bl. 373.

[4]) *Boekz.* van October. Ald., bl. 512.

[5]) *Boekz.* van December. Ald., bl. 778.

[6]) *Boekz.* van Mei 1820. D. I, bl. 594. Voor een daar ter plaatse ontvangen beroep naar Oudelande, met aanbod van *f* 200 voor zijn overtogt, meende hij te moeten bedanken. Zie *Boekz.* van Maart en April 1819. D. I, bl. 355 en 481.

[7]) *Boekz.* van November 1819. D. II, bl. 628 en van Mei 1820. D. I, bl. 594.

[8]) *Boekz.* van October 1821. D. II, bl. 523.

[9]) *Boekz.* van Mei 1821. D. I, bl. 100 en van October. D. II, bl. 526.

[10]) *Boekz.* van Junij 1827. D. II, bl. 761.

[11]) *Boekz.* van Maart 1827. D. I, bl. 361 en van Junij. D. II, bl. 760.

[1]) *Boekz.* van October 1829. D. II, bl. 546.

[2]) *Boekz.* van September 1829. D. II, bl. 402 en 422.

[3]) *Boekz.* van December. Ald., bl. 833.

[4]) Zie het verhaal van die schipbreuk, nagenoeg in 's mans eigene woorden, in *den Vriend des Vaderlands* voor 1833. D. VII, bl. 346 en volg.

[5]) *Boekz.* van Mei 1837. D. I, bl. 676.

[6]) *Boekz.* van Julij 1838. D. II, bl. 127.

[7]) *Boekz.* van Mei 1842. D. I, bl. 662 en volg.

[8]) *Nederl. Staatscourant* van Donderdag 28 Augustus 1862, N°. 203, bl. 2, kol. 1; uit de *Javasche Courant* van 12 Julij te voren.

totdat hij tegen het laatst van 1863 voor goed naar Nederland terugkeerde; waar hij, in Februarij 1864 behouden te Rotterdam aangeland, eerst te 's Gravenhage zijn intrek nam, en van October 1865 af zijn laatste levensjaar doorbragt ten huize van een zijner schoonzonen, den heer Hageman, op een buitengoed aan den Leidschen Dam. Afgetobt door velerlei wederwaardigheden, waaronder, behalve zijne voormalige schipbreuk, laatstelijk nog door trouweloosheid van Javaansche bedienden, een stoute diefstal van over de *f* 4000, sedert lang gefolterd door het rhumatismus, al meer en meer verzwakt naar ligchaam en geest, en des aardschen levens zat en moede, ontsliep hij daar zacht en kalm in den nacht van den 13den op den 14den November 1866, op nagenoeg 72jarigen ouderdom.

Lammers van Toorenburg was een man van grondige taal- en letterkennis, een uitstekend hulpmiddel en onmisbaar vereischte voor den aanstaanden godgeleerde. Reeds op de latijnsche school vuurde de vlijt van een zijner medeleerlingen, den later als letter- en oudheidkundig beroemden Reuvens, zijn naijver aan. Gevormd in de school van mannen als Wyttenbach, v. d. Palm en van Voorst, was hij een vlijtig beoefenaar, volstandig vereerder en vurig voorstander van de oude klassieke letteren, in verband met Oostersche taalstudie en toepassing op bijbelverklaring beide des Ouden en Nieuwen Verbonds. Nog te Kadzand staande onderhield hij met ds. J. A. Janssen van St. Anna ter Muiden, latijnsche briefwisseling; te Domburg had hij met een paar ambtgenooten in den omtrek, ds. Kruyt van Aagtekerke en Greve van Oostkapelle, veertiendaagsche bijeenkomsten tot het lezen van Borger's *Disputatio de Mysticismo*, Reinhard's plan van den stichter des Christendoms en meer andere wetenschappelijke boekwerken. Van hetgeen op godgeleerd, geschied- en letterkundig gebied in het licht verscheen nam hij gaarne kennis; ja ook nog in het verafgelegene Indië bleef hij den gang van letteren en wetenschap in het vaderland met belangstelling gadeslaan. »Ik zie weinig of niets klassieks meer aankondigen" — schreef hij in 1841 — »of het moet zijn dat ik hier in Indië ben. Ook vind ik bij de hedendaagsche schrijvers die krachtige poëzy en welsprekendheid niet meer, waarvoor wij zooveel gevoel hadden: want onze geest was in jeugdigen leeftijd gevoed in de zuivere en onvervalschte oefenschool der oudheid." Toch waren in vrije uren ook nieuwere, inzonderheid vaderlandsche dicht- en letterkunde, zijne geliefkoosde uitspanning, en wist hij zelf in gebonden zoowel als ongebonden stijl zich in zijne moedertaal met keurigheid en waardigheid uit te drukken. Als zoodanig was hij de eer zijner benoeming tot buitenlid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, in 1843, allezins waardig; eene eer, die hij dan ook op hoogen prijs stelde en waardoor hij zich op nieuw aan het letterkundig Leiden verbonden en met jeugdige geestdrift voor de vakken daarbij aangewezen bezield gevoelde; doch waarvoor hij echter, na verloop van eenige jaren, zich, gelijk hij te kennen gaf, die schamende, omdat hij er niet aan beantwoordde en ze zich niet waardig maakte, bescheidenheidshalve in 1855 meende te moeten bedanken.

In geschriften heeft Lammers zich weinig of niet bekend gemaakt. In druk, doch niet in den handel, bestaat van hem eene *Prijsverhandeling, ten betooge: dat de gansche Natuur het bestaan bewijst van haren Maker;* in een studentenvriendenkring het gezelschap »Studiis consecratum" ingeleverd. Leiden, 1815, één blad druks, van welke slechts 30 afdrukken getrokken zijn. Bij de inwijding der, tegelijk met het vaderland, tot vorigen luister herstelde Leidsche hoogeschool, in November deszelfden jaars, vervaardigde hij daar op een *Feestzang* [1]). Nog op zijne eerste plaats, Serooskerke op Schouwen, staande, gaf hij eene *Dankrede na den oogst*, uitgesproken den 22sten Augustus 1819, te Zutphen, bij H. C. A. Thieme, in het licht; en in het volgende jaar, nameloos of alleen onder het kenmerk van de letter L., eene *Leerrede over de Maatschappij van Weldadigheid*, strekkende tot aanbeveling dier inrigting, waarmede hij zeer was ingenomen, *voor Nederlanders van alle gezindheden*, te Zierikzee bij F. van Meeren, 1820, 41 blz., benevens, voor het godsdienstig onderwijs, een *Nieuw kort begrip der Christelijke Godsdienstleer, tot het doen van Belijdenis*, te Rotterdam, ter boekdrukkerij van N. Cornel, 1821. 20 blz. 8o. Aan de *Nieuwe Bijdragen* ter bevordering van de kennis en verbetering van den openbaren eeredienst onder de protestanten, stond hij af eene Verhandeling *Over den invloed van den geest dezer tijden op de achting voor de Godsdienstleeraars onder de Protestanten*, voorgelezen in de ringvergadering te Brouwershaven, opgenomen in Dl. II, bl. 145—166. Voorts leverde hij verschillende bijdragen in het *Maandblad en de Lettervruchten* van het Departement der Maatschappij »Tot Nut van 't Algemeen" te Sluis in Vlaanderen, uitgegeven te Sluis bij T. J. Janssen, van 1823 tot 1830 [1]); alsmede in het tijdschrift van de Maatschappij van Weldadigheid *de Vriend des Vaderlands, voor* 1827 *en* 1828, terwijl in den jaargang van 1833 een drietal en in dien van 1836 een tweetal *Brieven uit Oost-Indie* van zijne hand, nagenoeg onveranderd, nameloos opgenomen zijn [2]). Ten dienste zijner katechizanten in Nederlandsch Indië gaf hij, in het Nederlandsch en Maleisch, tegenover elkander gedrukt *het Eenvoudig Onderwijs in de Christelijke Godsdienst, verkort*; volgens A. Brink. Nieuwe druk, te Samarang, bij Oliphant en Co. (Julij 1844) een en andermaal op nieuw herdrukt in 1847 en 1848, en nog eens, alleen in het Nederlandsch, in October 1856.

Lammers, gelijk reeds gezegd is, had voor een talrijk huisgezin te zorgen. Kort voor zijn vertrek naar zijne eerste standplaats, tegen het laatst van 1816, had hij zich in den echt begeven met Johanna Maria Heemskerk. Bij haar verwekte hij hier te lande negen, en vervolgens in Indië nog acht, te zamen zeventien kinderen, van welke er echter eenige op jeugdigen leeftijd stierven en bij zijn dood nog zes in leven waren. Zijn oudste zoon, Nikolaas Dirk, geboren in 1820, is thans resident te Solo of Soerakarta, op Java, en onlangs tot ridder van den Nederlandschen Leeuw benoemd. Zijne oudste dochter, Cecilia Cornelia, geboren in 1824, in tweede huwelijk echtgenoote van den heer P. L. de Gaay Fortman, predikant in Nederlandsch Indië, overleed in 1856. De vierde, Sara Catharina, geboren in 1829, is in 1848 gehuwd met A. S. M. Hageman, kleinzoon van den voormaligen Leidschen hoogleeraar van dien naam, sedert verleden jaar rustend kapitein der Genie in Nederlandsch Indië, en nu onlangs benoemd tot burgermeester der gemeente 's Gravesande. 's Mans overige kinderen en kleinkinderen, voor zooveel die nog leven, zijn hier en daar in Nederlandsch Indië verspreid. Slechts één zijner zonen, geboren in 1826, toonde aanleg en lust tot geleerde studie. Hem had hij gaarne gewenscht in het vaderland te laten studeeren en tot Maleisch predikant op te leiden, indien zijne omstandigheden hem niet belet hadden aan dit voornemen gevolg te geven.

Van Lammers en zijne vrouw, nevens elkander, op ongeveer 60jarigen leeftijd of iets meer, bestaat een portret in 1858 bij Mieling te 's Gravenhage in steendruk gebragt, aan vrienden en bekenden hier en elders ten geschenke gezonden, doch niet in den handel.

Part. berigt.

TOORENBURG of TORENBURG (Gerrit), omtrent het jaar 1737 te Amsterdam geboren, ontving onderwijs van J.

---

[1]) *Feestzang bij de plegtige installatie der Universiteit te Leiden*, door C. P. L., Th. St. Leiden 1815.

[1]) Als: Eenige opmerkingen en gedachten over de vorming van het menschelijk karakter, medegedeeld in eene voorlezing in het Departement, *Maandblad voor* 1823, N°. 1, 2, 3; den WelEerw. Z.Gel.Heere J. P. P. Clinge, bij zijn vertrek als godsdienstleeraar van de hervormde gemeente te Oostburg naar die van Ruinen. *Dichtregelen*, ald. N°. 4, bl. 55 en volg.; Aan een vriend, toen hij den ouderdom van vijftig jaren bereikt had, in dichtmaat, *Lettervruchten*. Zesde Jaarg. 1828. bl. 77—79; Gedachten over de zelfbeheersching. Ald. bl. 161—171; Gerrit Verdooren van Asperen, vice-admiraal in koninkl. Nederl. dienst, in dichtm. Ald. Zevende Jaarg. 1829. bl. 78—80. Misschien leverde hij ook wel iets in vroegere Jaargangen, die niet in ons bezit zijn. — Aangezocht tot medewerking in den *Belgischen Muzen-Almanak*, onthield L. zich daarvan; hetgeen welligt aanleiding gaf tot een vrij hatelijk artikel tegen die lettervruchten in den *Argus voor* 1829, N°. 25.

[2]) Vaderland en menschheid, dichtregelen, Kadzand, December 1826. *Vriend des Vaderl.* 1827. Dl. I, bl. 68—70 en Over den schroom der armen om naar de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid te worden opgezonden. Ald. 1828. D. II, bl. 451—462, benevens de bovengenoemde brieven. D. VII, bl. 341—352 en D. X, bl. 455—463.

ten Compe en C. Pronk, en werd schilder van land- en stadgezigten. Ook vervaardigde hij fraaije teekeningen naar de natuur en de schilderijen van Wouwerman.

In het Koninklijk kabinet te 's Hage berust van hem een *Gezigt op het IJ bij Amsterdam.* Ook schilderde hij behangsels, o. a. dat op den huize Schaffelaar, waarvoor de baron van Esse hem *f* 400 betaalde. J. Philips graveerde naar een teekening van zijne hand *de groote Kerk te Haarlem van binnen met het orgel.* Hij overleed te Nijkerk omtrent 1785.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

TOORN (A. van den) is schrijver van:

De gelijkvormige vervaardiging der Nederlandsche ronde vaten of tonnen. 's Hage, 1816.

De herleiding der graden van den Engelschen Dicas-vochtweger tot graden van den Nederlandschen vochtweger. 's Hage, 1817. 8°.

Herleiding van het 's Gravenhaagsch tot het Nederlandsch gewigt. Met platen. 's Hage en Amsterdam, 1821. gr. 8°.

Handleiding tot het vinden der ware sterkte van het acidum aceticum, door middel van dichtheid. 's Hage, 1824. 4°.

Pharmaceutische tafel voor de ware sterkte van het acidum aceticum. 's Hage, 1825.

Ook in het *Natuur- en Scheik. Archief.* 1833. D. I, bl. 493.

Eenige berekeningen, betrekkelijk de zamenstellende deelen van het loodwit enz. in *Algem. Konst- en Letterb.* 1828. D. I., bl. 242, 325.

Over de enkelschalige vochtmeeters. Ald. 1824. D. I, bl. 243.

Zie Holtrop, l. c., bl. 859; Brinkman, *Naaml.*, bl. 606.

TOORN (J. van den) schreef:

Verhandeling over de beweerde afstamming der Heeren van Brederode van Bolsward, uit Reinoud III, Heer van Brederode, Vianen enz. met de wapens. Utrecht, 1791. 8°.

Zie *Naaml. van Brinkman*, bl. 606.

TOPAS (J.) wordt door Immerzeel als goed teekenaar vermeldt. Ook graveerde hij het *Portret van Czaar Peter I* en den admiraals *Tromp* en *Schey* in zwarte kunst. Hij overleed te Zaandam in 1765.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

TOPFER (J. A.), een kunstliefhebber te Amsterdam in de eerste helft dezer eeuw, beoefende de kunst voor uitspanning en schilderde Hollandsche en Geldersche landschappen. Ook etste hij geestig landschapjes. Hij was lid der Koninklijke Akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, waar zijne nagelatene stukken in November 1841 verkocht werd.

Zie Kramm.

TOPIARIUS (Aegidius Dominicus of Gilles-Dominique van den Prieele) werd in den aanvang der 16de eeuw te Aspelaer, een Vlaamsch dorp, niet ver van Ninove, geboren. Hij ontving de priesterlijke waardigheid en maakte zich als prediker in Brabant en Vlaanderen beroemd. Hij overleed in vergevorderden leeftijd te Antwerpen den 4den Mei 1579.

Hij gaf in het licht:

Conciones in Evangelia et Epistolas quae Dominicis diebus, item, quae in praecipuis et aliis totius anni festis diebus populo in Ecclesia praponi solent, Ecclesiasticis omnibus moderni temporis summopere utiles; e Tabulis Laurentii a Villa Vicentio Xeresani elaboratae. Antv., A. Tilenius. 1566, 1569, 1574. 2 vol. 12°. Ibid, C. Plantinus. 1568, 1569, 1573, 1574. 12°. Paris. 1566. 12°. 2 vol. 1567, 1568, 1570, 1572. 2 vol. 12°. Colon., 1607. 2 vol. 12°.

Conciones in Epistolas et Evangelia, quae per sacram Quadragesimam populo in Ecclesiâ proponi solent; e Tabulis D. Jacobi Veldii concinnatae. Antv., C. Plantinus, 1568, 1573. 12o. Ibid. A. Tilenius, 1573, 1574. 12°. Paris. 1567. 12°. 1568, 1573. Lugd., 1568. 12°.

Totius Tractationis de quatuor hominis Novissimis Epitome vóór de Verhandeling *de quatuor Novissimis*, door P. Joh. Carthenius, van de orde der Karmelieten.

Een *Catechismus voor de Jeugd.* Antwerpen, 1576. 12°.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 219; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 29, 30; Foppens, *Bibl. Belg.*; De Jonghe, p. 217, 218; Quetit et Echard, II, p. 250, 251; Paquot, *Mém.*, T. II, p. 314.

TOPS (G. W.), heelmeester te Breda, schreef:

Heelkundige waarneming omtrent eene darmzakbreuk in *Algem. Vaderl. Letteroef.* 1828. D. XXXVIII. St. 2. bl. 122 en in *Tijdschrift ter bevordering der Physiologische genees- en heelkunst.* 1827. D. I. St. 4. bl. 167.

Zie Holtrop, bl. 859.

TORCK of TURCK (Alexander), Geldersch edelman, zoon van Jonker Jasper Torck of Turck, Drossaart van Gornichem en Asperen, Heere van Aalst en Joanna van Lijnden, was een der verbondene edelen en hopman in dienst van Willem I. Hij hielp in 1568 de stad Grave bij verrassing innemen en werd door den prins naar 's Hage gezonden, om de burgers tot onderwerping te brengen. Om deze reden en omdat hij een glas aan de kerk der onroomschen gegeven had, werd hij, nevens andere voortvlugtigen, uit die stad verbannen en zijne goed verbeurd verklaard. In gevolge van dit vonnis, werd zijn woning onder Altena dadelijk aangeslagen.

Zie van Meteren, *N. H.*, B. III, bl. 49; *Sentent. v. Alva*, bl. 26, 28, 31; Te Water, *Verb. d. Edelen*, D. IV, bl. 348.

TORCK (Frederik Willem), sedert 1729 raad en rekenmeester, vervolgens eerste rekenmeester der provintie Gelderland, later heer van Heerjansdam, burgemeester van Hattem, afgevaardigde tot de Staten-Generaal. Hij bekleedde nog meer aanzienlijke bedieningen en was sedert 1741 vertegenwoordiger der Veluwsche ridderschap bij de vergadering der curatoren.

Zie Bouman, *Geld. Hooges.*, D. II, bl. 15; *Tegenw. staat van Gelderl.*, bl. 174.

TORCK of TURCK (Lubbert), heer van Hemert, zoon van Fredrik Turck tot Zinderen en van Maria van Wittenhorst, behoorde tot de verbondene edelen. Bor noemt hem „een van de voornaamste edelen van Gelderland" en Hooft „een hoofdtak van den Gelderschen Adel" en die „staatrijk vermaagschapt was."

Hij gaf, als bevelhebber van Grave, die stad in 1586, zonder dringende nood aan Parma over. Ook op aandrang der Staten liet Leycester hem gevangen zetten en zijn gedrag scherpelijk onderzoeken. In een buitengewonen krijgsraad werd hij, ofschoon niet betrapt op verraad, wijl hij uit ontijdige verzaagdheid, zijn eed en plicht te laf betracht had, ter dood verwezen. Men verwachtte dat Leycester het vonnis of vernietigen, of verzachten zou. Turck deed een aanbod met zooveel jaren dienen op eigen kosten als de koningin van Engeland hem opleggen zou, zijn leven te betalen, en de behaalde schandvlek, met rustig wagen zijns persoons, hier of elders, te land of te water, aftewasschen. Maar noch dit, noch 't smeeken van achtbare vrienden en zijner gemalin, mogt baten. Hij werd staande onthoofd en zijn lijk met groote staatsie te Hemert begraven. Hij was gehuwd geweest met Josina van Salland, dochter van Johan en Belia van Stepraedt.

Zie Bor, B. XXI, bl. 21, 22, 24, 25 (70), 708, 712, 713; Hooft, B. XXIV, bl. 1063, 1064; Wagenaar, *V. H.*, D. VII, bl. 126, 128; Te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III, bl. 350.

TORCK (Lubbert Adolph), vrijheer van Roozendaal, heer van Petium, zoon van Assueer Torck en Anna Maria Ripperda, in 1688 geboren; werd in 1700 in de ridderschap van de Veluwe beschreven, bekleedde vervolgens bij opvolging zeer veel aanzienlijke waardigheden en werd in 1730 landdrost van de Veluwe, voorts bediende hij de aanzienlijkste commissiën, zoo in Gelderland als in den Haag en had den meesten invloed in gemeld gewest, ten tijde der stadhouderlooze regering en na de aanstelling van Willem IV in 1722 met bepaald gezag. Hij huwde Petronella Wilhelmina van Hoorn, en overleed in 1758 kinderloos.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert Kobus en de Rivecourt.

TOREN (H.) schreef:

Thimotheus onderwezen door Paulus. Rott., 1709. 8°.

Verdeediging van Gods Regtvaardigheid. Rott., 1710. 8°.

Zie Abcoude, *Naaml.*, bl. 365.

TORENVLIET (Jacob), in 1641 te Leiden geboren, vertrok, na vermaardheid als portretschilder verworven te heb-

ben, in gezelschap van den schilder Nikolaas Rosendaal van Enkhuizen, naar Rome, waar hij, alsook te Venetië, een geruimen tijd doorbragt. Het schijnt dat de stijl door hem in Italië verkregen, niet in den smaak zijner landgenooten viel.

Reeds op zijn 19de jaar vervaardigde hij de fraaije teekeningen voor de gravuren van het prachtwerk *Verhael in forme van Journael van de Reys en vertoeven van Prins Carel II, koning van Groot-Brittannièn, etc. welcke hij in Holland gedaen heeft sedert 25 Mey tot 2 Juny* 1660. In 's Gravenhage, bij Adriaen Valck 1660 in fol. Ook heeft hij gegraveerd en geëtst. Weigel, Nagler en Kramm geven een lijst zijner prenten. Zijn portret komt bij Houbraken en Descamps voor. Hij had een rijke dame in 't buitenland gehuwd en overleed in 1719.

Zie Houbraken; Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TORENVLIET (Abraham), zoon van den vorige, in 1665 te Leiden geboren. Hij genoot het onderwijs van zijne vader, schilderde portretten, doch droog en verwachtig van koloriet. Hij overleed in zijn geboorteplaats in 1735.

Zie Immerzeel.

TORRE (Jacob de la), secretaris van den geheimen raad te Brussel, ontving in 1567 te Utrecht van den landvoogdes den last om zich naar Amsterdam te begeven, ten einde Brederode gade te slaan, die zich met vele verbonden edelen in die stad bevond om ze aan 's konings gezag te ontrukken.

Toen hij zich, door 2 schepenen vergezeld, bij Brederode vervoegde, doch geen lastbrief van de landvoogdes kon vertoonen, verklaarde zich deze ongehouden om de stad te ontruimen.

Intusschen werd de la Torre in zijne kamer op den Dam door W. Blois van Treslong en Lancelot van Brederode overvallen. Zij hielden hem den ganschen dag in gijzeling, doorsnuffelden zijne papieren en stelden een koffertje met de gewigtigste aan H. van Brederode ter hand.

Voor zijn hoofd vreezende, verliet hij heimelijk de stad. Later viel hij in ongenade bij Alva, wijl hij dezen bestrafte buiten toestemming van den paus den 10den en 20sten penning geheven te hebben. Hiervoor kreeg hij huisarrest en ontzetting van zijn ambt gedurende een jaar.

Zie Houyck van Papendrecht, *Anal. Belg.*, T. I, p. 11, VI, p. 18, LXXII, 9; Wagenaar, *V. H.* D. VI, bl. 220, 221, 318.

TORRENIUS (Abraham), rector te Leiden, schoonvader van den Leidschen hoogleeraar F. van Ouderdorp, gaf in 1726 den Romeinschen schrijver *Valerius Maximus* in het licht.

Zie Nieuwenhuis; Verwoert; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoog.*, D. II, bl. 71.

TORRENTIUS (Johannes), in 1589 te Amsterdam geboren, schilderde portretten, stillevens, die hem wegens fraaije behandeling en natuurlijkheid veel naam gaven en groote prijzen golden. Later gaf hij zich aan ergerlijke losbandigheid over en gebruikte zijn talent tot het schilderen van ontuchtige onderwerpen, waarin hij zelfs zoo ver ging, dat hij zich een gerechtelijk vonnis op den hals haalde. De rechters te Haarlem veroordeelden hem, nadat hij de torture had ondergaan, tot een tuchthuisstraf van 20 jaren (1630 of 1625). Nadat hij daar een geruimen tijd gezeten had is hij op voorspraak van den koning van Engeland ontslagen, naar 's Hage gereisd en naar Engeland overgestoken. Uit Engeland keerde hij naar Amsterdam terug, waar hij in 1640 overleed.

Zie Houbraken; Sandrart; Immerzeel; Kramm; Schrevelius, *Beschrijv. v. Haarl.*, bl. 385; *Mémoires et Documents inédits sur A. v. Dyck etc. par W. Hookham Carpenter traduit de l'Anglais par L. Hymans*, p. 254; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

TORRENTIUS (Laevinus), of Levin van der Beeken, den 8sten Maart 1525 te Gent geboren, studeerde te Leuven in de wijsbegeerte en regten. Hij was aldaar student toen Maarten van Rossem die stad belegerde en hielp haar met zijne makkers verdedigen. Hij werd licentiaat in de beide vakken, reisde met twee broeders de Jonghe uit Antwerpen en hield zich eenigen tijd te Bologne op, waar zijne reisgezellen in de regten promoveerden. Vervolgens bleef hij eenige jaren te Rome, waar hij zich de gunst van vele aanzienlijke en geleerde mannen verwierf. In de Nederlanden teruggekeerd, voorzag George van Oostenrijk, bisschop van Luik, hem met eene rijke prebende. De bekwaamheid die hij vervolgens in het bestuur van zaken ten toon spreidde gaf aanleiding dat hij tot gewigtige zaken, vooral aan het hof te Rome werd belast en nieuwe ambten verwierf. Zoo werd hij kanunnik van St. Lambertus te Luik, aartsdiaken van Brabant in dezelfde kerk en eindelijk vicaris-generaal van den bisschop Gerard van Groesbeeck, en na den dood van Franciscus Sonnius (1576) bisschop van Antwerpen, doch tengevolge der beroerten ontving hij eerst den 10den September 1587 de wijding. Ook werd hij lid van den raad van Staten. Omstreeks 1594 werd hij aartsbisschop van Mechelen, doch voor hij de bullen ontving, stierf hij den 26sten April 1595 te Brussel. Zijn ligchaam rust in het koor der Cathedrale van Antwerpen, waar men zijne grafstede en beeldtenis vindt.

Zijne zinspreuk was *Deum sequere*. Hij beoefende de oudheidkunde, was ervaren in de regten en wijsbegeerte en beoefende de latijnsche poëzy.

Hij gaf in het licht:

Een latijnsche elegie over het opbreken van 't beleg van Leuven en de vlucht van Maarten van Rossem. Antw. 1542 (anoniem).

Poëmata sacra, Antw. 1579. 18°. Antw. 1594. Hierin komt het beruchte *Carmen in laudem Baltasaris Gerards* (p. 311, 312) voor, wien hij wegens den moord van Willem I prijst.

Ook gaf hij de werken van *Joh. Geropius Becanus*, Antw. 1580 fol. in het licht.

C. Suetoni Tranquilli XII Caesares cum L. T. commentario. Antw. 1578 8°., 1592 8°. Deze Commentarius beeft J. G. Graevius in de uitgaaf van *Suetonius*, Traj. ad Rhen. 1672 4°., Hagae Comit. 1691 4°. opgenomen.

Horatius Flaccus cum erudito L. T. commentario, nunc primam in lucem edito. Item Petri Nannii Alcmariani in Artem Poëticam. Antw. 1606. Met zijn portret.

Ook zette hij eenige homiliën van Joh. Chrysostomus over.

Zie Miraei, *Elogia*, p. 17, 19; Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 506—508; *Belg. christ.*, p. 16—19; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 609, 610; *Gallia christ.*, T. V, p. 129, 130; Saxe, *Onom.*, P. III, p. 506; Mirhoff, *Polyh.*, lib. VII, p. 1068; P. Burmanni *Syll. Epist.*, T. I, p. 455, 480; Scaliger in *Scalig. Sec.* r. v.; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 798; Pope Blount, *Cens.*, p. 817, 818; Scribanius, *Antv.*, p. 64; M. ab Isselt, *Hist. sui temporis*, p. 617; A. Bandurii, *Bibl. Numaria*, n. XX, p. 29 *ed. Fabric.*; J. G. Graevius, *Epistola ad Furstenburgium Suetonio*, (Traj. 1672. 4°.) *praemissa* Crenii *Animadv. Philolog.*, P. IV, § VII, p. 82—85; P. V et VI, p. 196; P. IX, p. 187, 188, 214; P. X, p. 123, 129; P. XI, § V, p. 236—239, 251, 252; P. XII, p. 127, 216—226; G. Krantzius ad *Conringium Saec.* XVI, c. V, p. 177; Comnenus, *Papadopoli*, T. II, L. II, c. XXXIV, p. 254, 255; Hoeufft, *Parn. Lat.*, p. 42; Peerlkamp, *de Poët. Neerl.*, p. 166; J. Lipsii, *Elect.*, T. II, p. 17; Paquot, P. II, p. 92; Baillet, *Jugemens des Sav.*, § 1345; *Poëtes modernes*, T. IV, p. 126; *Biogr. Univ.*; *Biogr. génér. mod.*; Felix van Hulst, *Charles de Langhe* (Carolus Langius) *A. L. van der Becke* (L. F.), Liège, 1846. 8°. Portr.; *Les neveux de L. F.*, Liège, 1847. 8°. (beide uit de *Revue de Liège*); Jöcher; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Brandt, *Hist. d. Ref.*, B. XV, bl. 800; *Evangel. kerkb.*, 1842, p. 74; Muller, *Cat. v. portr.*

TORRENTINUS (Antonius), of van der Beken, meermalen Gemertanus genoemd, omdat hij te Gemert (dekanaat van Helmont) was geboren. Hij gaf een aantal latijnsche dichtstukken in het licht, benevens eene uitlegging van Dupanterius, in dichtmaat, die in 1573 het licht zag. Hij overleed te 's Bosch en werd in de St. Janskerk begraven.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 360; *Cath. Meyer. Memorib.*, bl. 341; van Gils en Coppens, *N. beschrijv. v. h. bisdom van 's Hertogenbosch*, D. II, bl. 228; Verwoert.

TORRENTINUS (Hermannus) of van der Beke, werd in het midden der 15de eeuw te Zwolle geboren en studeerde te Deventer onder Alexander Hegius, trad in de orde der broeders van het gemeene leven en onderwees omtrent 1490 te Groningen. Nadat hij zijn vader had verloren, en zijne moeder in behoeftigen toestand ziende, verliet hij de orde en keerde naar Zwolle terug, waar hij, ofschoon blind, de fraaije letteren tot zijn ouderdom onderwees. Toen Dr. Albert van Hardenberg nog een knaap was, zag hij hem in dien toestand, door zijne leerlingen bij de hand geleid wordende.

Torrentinus overleed omtrent 1520. Hij was gedurende zijn leven in briefwisseling met de voornaamste geleerden en bijzonder bevriend met Johannes Wessel te Groningen.

Hij schreef:

De Generibus nominum, de Heteroclitis, de Patronymicis et de nominum significationibus, opusculum perutile. Daventriae, Jac. de Breda. Antv., Guil. Vorstermannus. 1514. 4°.

Commentarium in XIII Elegias Marci Antonii Coccii Sabellici de Beata virgine. Gregorii Tipherni Hymnum et Baptistae Mantuani votum ad eandem. Sylvad. apud F. F. Gregorianos. 4°. z. j.

Scholia Evangeliorum et Epistolarum, quae diebus Dominicis et sacris in Templis leguntur ex translatione S. Hieronymi. Coloniae, Koberg. 1499. 8°. Ook met den titel *Evangeliorum et Epistolarum per totum annum textus, cum variis notis et N. T. interpretatione difficiliorum vocabulorum.* Antv. Mich. Hellenius. 1533. 4°. Ook in *Evangelia et Epistolae, quibus in Leodiensi, Trajectensi et Coloniensi Ecclesiâ, Dominicis et Festis diebus utimur, per eruditis H. T. et Georgii Macropedii scholiis illustrata; quibus nunc accessit difficilium, tum Latinarum, tum Graecarum dictionum, Germanica pariter et Gallica Interpretatio.* Daventriae, Joh. Everhardi Cloppenborch. 1599. 8°. m. houtsn.

Commentarius in Bucolica ac Georgica Virgilii. Daventriae, Jac. de Breda. 1502. It. Colon, Quentel. Lovan., Barthol. Graevius. 1551. 8°. Afzonderlijk heeft men uitgegeven *Publii Vergilii Maronis Bucolica cum familiari tam verborum quam sententiarum expositione per H. T., insignis doctrinae virum, diligentissime explanata.* Daventriae, Rich. Pafraed in *profesto visitationis Marie.* 1503, 1520. 4°, zonder naam van plaats. Ook met den volgenden titel: *Bucolica Publ. Virgilii, cum verborum contextu, in Poetices tyranculorum sublevamen, per H. T. triviali stylo familiariter discussa.* Antv., Mich. Hellenius. 1546. 12°. Ibid, Joan. Latius. 1562. 8°. Ook afzonderlijk *Georgica Virgilii, cum novo Commentario H. T.* Daventriae, Jac. de Breda. 1505.

Alexandri (de Villâ Dec) Doctrinale, cum commentariis H. T. et Kemponis Thessaliensis., Dav., 1503. 4°. It., Phorzhemii. 1508. 4°. Torrentinus heeft slechts het eerste gedeelte van den *Doctrinaal* gecommentariëerd. Zijn *Commentaar* verscheen ook afzonderlijk met den titel: *Commentaria in primam partem Doctrinalis Alexandri, cum vocabulorum interpretatione, quibusdam mendosis, supervacaneis, et obscuris versibus vel refectis, vel in veriores et planiores mutatae, cum Indice dictionum.* Argentinae. 1516. 4°. Ook Daventriae, Richard Pafraet. Ook met dezen titel *Herm. Torrentii in Alexandri Theopagitae Grammatices primam partem commentarii, cum annotationibus J. Despauterii, impressa. Antverpiae per Michaelem Hillenium Hochsetratanum. Despauterius totum opus deligentissime peregit, et ad unguem castigavit.* 1524.

Orationes familiares et elegantissimae ex omnibus Publii Ovidii libris formatae. Impressae Coloniae, in officina ingenuorum liberorum Quentellii. Anno M.D.X oit. cal. Novemb. In 4°.

Elucidarius Carminum et Historiarum, vel vocabularius Poeticus, continens Historias, Provincias, Urbes, Insulas, Fluvios et Montes, illustres; item vocabula et interpretationes. Graecorum et Hebraicorum; una cum vocalibus communibus Saracenorum in Latinam translatis et aliis in fine adjunctis. Aan 't slot *Impressus in Hagenaw per industriam Henricum Gran impensis circumspecti viri Johannis Rijnman, anno salutis nostre.* 1510. 4°. Argentinae. 1515, 1520. 4°. Antv., Mich. Hillenius. 1527. 12°. Colon., Euchar. Cervicornus. 1529. 12°. Par., R. B. Stephanus. 1530, 1535. 12°. Basiliae, Thomas Woltius. 1533, 1575. 4°. Torrentinus verbeterde en vermeerderde zijn werk, dat hij met dezen titel liet herdrukken.

Dictionarium propriorum nominum virorum, muliorum, populorum, idolorum, urbium, fluviorum, montium, caeterorum que locorum qui passim in libris profanis leguntur. Exeudebat Robertus Stephanus Hebraicarum et Latinarum literarum Typographus Regius. Parisiis *ann. Pl. 8 XLI. III Kal. Junii* in 4°. Col., J. Gymnicus. 1545. 8°. Carolus, broeder van Robert Stephanus vermeerderde het en gaf het met den titel: *Dictionarium historicum ac poëticum, omnia gentium, hominum, locorum, fluminum ac montium, antiqua recentioraque, ad sacras ac prophanas historias, poetarumque fabulas, intelligendas necessaria vocabula bono ordine complectens, curâ ac diligentiâ Caroli Stephani.* Paris. Carol. Stephanus. 1555. 4°. Ibid. Robertus Stephanus (zoon van den anderen Robert Stephanus). 1560, 1567. 4°.

Ook Frederik Morel, een geleerd drukker te Parijs, en bloedverwant der Stephanussen gaf een vermeerderde uitgaaf van dit werk, die dikwerf herdrukt werd. Nicolaas Lloyd, een Engelschman, vermeerderde het op nieuw (Londini, B. Tooke etc. 1670. fol.). Ook werd het in het Italiaansch en Fransch overgezet. Al deze verschillende uitgaven zijn door Moreri gebruikt.

Hymni et Prosae Ecclesiasticae, vulgo sequentiae dictae, breviusculâ quidem, sed maxime commodâ H. T. explanatione illustrati. Daventriae, Jacobus Breda. 1516. Antv., Io. Werwithagen, 1550. Col, Aut. Hieratus. fol.

Zie Alb. Hardenberghius, in *Vita Wesseli Gansfortii hujus operius praefixa*, Gron., 1614. 4°.; Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 348; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 384; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 70; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 499; Marchand, *Dict. Hist.*, T. II, p. 288—290; Saxe, *Onom.*, T. III, p. 579; Hamelman, *de doctis Westph. viris*, T. I, *Oper.*, p. 115, 116; Delprat, *Verh. over de broeders van G. Groote*, bl. 113; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TORRENTINUS (Laurens), welligt een bloedverwant van Hermannus Torrentinus, omtrent een halve eeuw later dan deze te Zwolle geboren. Hij muntte bijzonder als boekdrukker uit, zoodat Cosmo de Medicis hem naar Florence lokte, vanwaar zijn roem zich door geheel Italië verbreidde. Emanuel Philibert van Savoye noodigde hem eene drukkerij te Piemont op te rigten en reeds maakte hij toebereidselen om zich met Cosmo op reis te begeven, toen de dood hem in 1563 overviel.

TOULLIEU (Petrus de), zoon van Paulus de Toullieu advokaat te Parijs en Susanna Beaucamp, werd den 25sten December 1669 aldaar geboren. Na het gymnasium te Harcourt bezocht, van Ozanam onderwijs in de wiskunde en van zijn vader in de beginselen des regts ontvangen te hebben, noopte hem de herroeping van het edict van Nantes Frankrijk te verlaten. Den 13den September 1688 kwam de jeugdige refugiè te Franeker, waar hij zich onder dr. Hubert en van Eck op de regtsgeleerdheid toelegde. In 1692 verdedigde hij, onder presidium van den laatsten eene *dissertatie* de *Jure Nuptiarum*, over welk onderwerp in het volgend jaar zijne tweede verhandeling te Utrecht volgde, werwaarts hij van Eck was gevolgd en verkreeg den 29sten Maart 1695, na verdediging zijner *dissertatio varias exhibens de jure civili conjecturas* de doctorale waardigheid. Tot 1698 bleef hij privaat-docent te Utrecht en vertrok toen naar zijne vader te Parijs, om zijne geschokte gezondheid te herstellen. Hier ontving hij de tijding dat prins Willem III hem tot hoogleeraar te Lingen had benoemd. Den 2den April 1699 aanvaardde hij deze betrekking en in 1717 ontving hij te gelijker tijd een beroep tot hoogleeraar te Harderwijk en te Groningen. Aan het laatste gaf hij de voorkeur, en den 23sten September daaraanvolgende hield hij eene inwijdingsovatie *de Jurisprudentiae cum rerum devinarum scientia affinitate.* Hij overleed den 30sten Maart 1734. Bij zijne weduwe Francisca Petronella de Beaumont, dochter van Andreas de Beaumont, opper-pagemeester in het graafschap Lingen, geen, maar bij zijn tweede vrouw Johanna Jodovius, wier vader predikant bij de Waalsche gemeente te Groningen was, eene dochter nalatende.

Hij gaf in het licht:

Dissertationes Juridicae tres, 1°. *ad l.* 69 *D. pro socio ;* 2°. *ad l.* 38 *D. de conditione indebiti ;* 3°. *Inquiritur Juris luendi ac repetendi pignoris an praescribatur* etc. Traj. ad Rh. 1707.

Na zijn dood bezorgde Johannes Wolbers, een zijner leerlingen, in overleg met prof. Barbeyrac, eene uitgaaf van alle uitgegevene en onuitgegevene geschriften, van zijn leermeester, onder den titel: *Petri de Toulieu, collectanea, in quibus multa Juris civilis aliorumque auctorum loca illustrantur et explicantur, quaedam etiam emendantur.* Gron., 1737.

Zie *Programma funeb.* en *Vita P. de Toullieu, ex progr. Io. Barbeyraci desamta*, geplaatst voor de *Collectanea;* Haubold, *Institut. Juris Rom. litter.*, T. I, p. 196; Muntinghe, *Acta Secul.*, p. 102; Jügler, T. II, p. 211 ff; *Gron. gedenkb.*, bl. 62; Bouman, *Geld. Hooges.*, D. II, bl. 31; Kobus en de Rivecourt.

TOULON (A. BERKHOUT VAN), geboren Houtgrijn, dichteres te Koudenkerk in den aanvang der 19de eeuw. Zij vervaardigde o.a. een lijkvers op H. van Alphen, die haar in den bloede

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TOULON (KAREL VAN), in 1820 uit een deftig geslacht te Amsterdam geboren, oefende zich in Felix Meritis, maar vooral door het bestudeeren der natuur in de beeldende kunsten. In eene betrekking bij 's Rijks Entrepôt geplaatst, deed hij gedurende zijn vacantietijd reisjes, maakte studiën, en vervaardigde hier naar schoone teekeningen. Hij huwde mejufvrouw Delprat, die in 1851 overleed. Hij volgde haar weldra in het graf.

Zie Kramm.

TOULON (Mr. LODEWIJK VAN), den 17den Augustus 1767 uit een aanzienlijk geslacht te Gouda geboren, werd overeenkomstig zijnen stand opgevoed, bezocht de Latijnsche scholen zijner vaderstad en de hoogeschool te Utrecht. In 1785 werd hij doctor in de beide regten. De staatkundige gebeurtenissen van dien tijd noopten hem den finantieelen post, waarin hij, kort nadat hij de hoogeschool vaarwel gezegd had, geplaatst werd, te verlaten om in het stille landleven de onrust en woelingen dier dagen te ontvlieden en in de voortzetting zijner letteroefeningen verademing te zoeken. In 1796 trad hij wederom als werkzaam lid der maatschappij te voorschijn en was sedert onder de verschillende betrekkingen ten algemeene nutte bezig [1]). Koning Lodewijk bovenal stelde zijne braafheid en bekwaamheden op hoogen prijs en ook onder de Fransche overheersching zag hij deze gehuldigd door zijne benoeming tot lid van het hof van Cassatie [2]).

Na de omwenteling bood hij zijn vaderland op nieuw zijne diensten aan. De koning nam dit aanbod aan, en benoemde hem, en sedert meermalen, tot burgemeester van Gouda [3]).

Ook was hij verscheidene jaren lid van de tweede kamer der Staten-Generaal, en verwierf zich daarin, bijzonder ook door zijnen in de moeijelijke jaren van 1830 en 1831 gevoerde praesidiums' grooten lof van wijsheid, gematigdheid en opregte vaderlandsliefde. In 1830 werd hij staatsraad in buitengewonen dienst, en in het volgend jaar gouverneur der stad Utrecht. Hij was lid van het provinciaal Utrechtsch Genootschap, en der Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, ridder, en later commandeur van de orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij overleed in Januarij 1840 in den ouderdom van 72 jaren.

Zie *Handel. der Jaarl. vergadering v. d. maats. der Ned. Letterk. te Leiden*, 1840; *Utrechtsche Volks-alm.* 1841.

TOUR (JAN CAREL Baron DU), in 1770 te 's Bosch geboren, heeft zich door de uitgave van *Het gaslicht*, *De electrieke vloeistof*, *Het haarlemmermeer* en meer dergelijke geschriften, alsmede door een werk *Over de directie en de administratie der dijk- en polderbesturen* een goeden naam als schrijver verworven. Hij overleed te 's Hertogenbosch den 23sten December 1829.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1830, D. I, bl. 17.

TOUR (PHILIPS DE LA), gezegd de la Torre, volgens sommigen een der verbondene edelen. Zijne moeder was uit het geslacht van Cock van Opijnen. Hij huwde Henrika van Culenborgh, Inedus dochter. Zijn zoon trouwde met de dochter van Kaspar van Poelgeest en Anna van Dorp, en liet eene dochter na, gehuwd aan een Heer van Spangen, den 17den Maart 1680 te Leiden gestorven en aldaar met zijn acht kinderen begraven.

Zie Te Water, *Verb. d. Edelen*, D. IV, bl. 454.

TOUSSAINT DOMIS (GUILIAM) is schrijver van:

Don Bertran de Cigarral. Blijspel o. d. spreuk Gloriam tribuit doctrina. Amst., 1712. 8°.

Het Dronkemans testament of de uitvaart van Meester Andries. Kluchtig blijspel o. d. spreuk Gloriam tribuit doctrina. Amst., 1720. 8°.

Hadis, of de vernietigde wraakgierigheid. Treurspel o. d. spr. enz. Amst., 1718. 8°.

Telephon, koning van Missene. Treurspel o. d. spr. enz. Amst., 1707. 8°.

De buitenspoorige waard. Kluchtspel o. d. spr. enz. Amst., 1713. 8°.

Argella, koninginne van Thessalien. Treurspel o. d. spr. enz. Amst., 1713. 8°.

Alyx en Sangarida. Treurspel o. d. spr. enz. Amst., 1723. 8°.

Cephalus en protus. Treurspel o. d. spr. enz. Amst., 1710. 8°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 1303, 1340, 1853, 5206, 5745, 5752, 5957; *Cat. d. M. v. N. Lett.*

TRANT (JOOST) bloeide in de eerste helft der 16de eeuw te Utrecht, als beeldhouwer.

Zie Kramm.

TRAUEN (A.), beeldhouwer, vervaardigde in 1756 den marmeren predikstoel te Dordrecht van welke men eene beschrijving vindt bij Schotel, *Kerk. Dordrecht* en *Hervormde Eeredienst* en *Keiz. Stadhoud. en Koningl. bezoek in de Groote Kerk te Dordrecht* en bij Kramm.

TRELCATIUS (LUCAS) werd in 1552 te Erin bij Arras en te Rijssel geboren, ontving te Dovar, ten koste eener tante, mater van een nonnenklooster aldaar, zijne eerste opvoeding, en werd door haar tot den geestelijken stand bestemd. Tot dit doel vertrok hij naar Parijs, waar hij met de zaak der reformatie bekend raakte en na ernstig onderzoek, tot de hervormde kerk overging. Nu verloor hij den bijstand zijner tante, doch ontving dien van eenige kooplieden te Rijssel, onder voorwaarde van zich tot leeraar in die stad te bekwamen.

Door den burgeroorlog uit Frankrijk verdreven, begaf hij zich naar Engeland, gaf te Londen, ten einde in de behoefte van zijn gezin te voorzien, onderwijs in het latijn, doch zette tevens zijne theologische studiën voort. Door zijne vroegere begunstigers naar Rijssel, ter vervulling van den predikdienst aldaar geroepen, begaf hij zich naar Antwerpen, werd daar tot den predikdienst toegelaten, en trad vervolgens als leeraar te Rijssel op. Van hier vertrok hij naar Brussel, nam daar gedurende zes jaren den predikdienst waar, en toen hij ook deze plaats in 1585 verlaten moest, ging hij naar Antwerpen en van daar naar Noord-Nederland. Een aantal gemeenten begeerden zijn dienst, doch hij liet de keus aan de synode over en werd, nog in hetzelfde jaar, door deze aan de Waalsche gemeente te Leiden toegewezen.

Hier behaalde hij zooveel lof, dat curatoren der Hoogeschool niet aarzelden hem in 1587 tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aan te stellen. Eene pestziekte, die in 1602 te Leiden woedde, nam hem weg. Zijn lijkredenaar Junius roemde zijne geleerdheid en gematigheid. Hij is in de *Alma Ac. L.*, bij Meursius en door J. Mattham afgebeeld.

Schriften van hem zijn niet bekend dan een *Synopsis Theologiae*, doch in de *Poëmata* van Pylius vindt men een gedicht van dezen, *In orationem quam habuit publice in Papam Romanum ejusque foedes asseclas.* Daniël Heinsius vervaardigde een gedicht op zijn overlijden.

Zie *Alma Ac L.*; Meursius, *Ath. Bat.*; Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.*, D. 1, bl. 54, 58, 72; *Toev. en bijl.*, bl. 70; *Verv.* I,

---

[1]) Eerst werd hij tot adjunct-secretaris der cijfers benoemd, kort daarna met het bestuur van den Franschen veldpost belast en tot lid van den stedelijken raad van 's Gravenhage aangesteld. In 1803 werd hem de post van secretaris van de posterijen der Bataafsche republiek opgedragen, en was hij beurtelings als lid en voorzitter werkzaam in de toen opgerigte departementale en stedelijke armen-commissie. Later tot andere werkzaamheden geroepen, werd hij eerelid dier commissie.

[2]) Koning Lodewijk moedigde hem, als lid van den raad der hofstad aan, om voor 's lands rekening een *life-boat* (reddingsboot) uit Engeland te ontbieden, en gaf hem geen minder blijk van vertrouwen, door hem, als eenigen Hollander, zitting te geven in de commissie van zijne bijzondere weldadigheid, en hem de zorg op te dragen voor de ongelukkige slachtoffers der ramp, welke, op den 12den Jan. 1807 de stad Leiden getroffen had. In 1808 tot staatsraad in gewonen dienst verheven, werd hij, in September van dat jaar, tegen zijn genoegen, met den post van hoofd-schout en hoofdofficier van 's Gravenhage belast. Zijne benoeming tot lid van het hof van cassatie, onder de Fransche overheersching, had plaats den 29sten Junij 1811.

[3]) In Maart 1815 tot burgemeester van Gouda benoemd, werd hij niet lang daarna, tot referendaris der eerste klasse benoemd, en aanvaardde het lidmaatschap der adviserende armen-commissie van de zuidelijke en noordelijke gewesten en van de commissie tot regeling der geschillen, ten aanzien der geoctroyeerde vereeniging van den Krimperen-waard, gerezen. In 1817 tot lid der Staten van Holland, en in hetzelfde jaar van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, benoemd, bleef hij den post van burgemeester van Gouda bekleeden, waarbij, in 1824, die van Dijkgraaf van Stryen en Wilnis gevoegd werd. In de buitengewone zitting der Staten Generaal van den 14den September 1830 en 1831 werd hij tot president dier kamer gekozen.

bl. 79, 80; II *Toev. en bijl.*, bl. 88 verv.; *Arminii Epist.* in *Epist. vir. Illust.* p. 214; Brandt, *Hist. de Ref.* D. II, bl. 30, 61, 79, 354, 478; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Kok, Hoogstraten, Nienwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Verwoert; Pylii *Poem.* p. 72; D. Heinsii, *Poem.* p. 170; Muller, *Cat. v. portr.*; Rogge, *Bibl. v. ontrarem Gesshriften*, bl. 3, 4; Muller, *Bibl. v. Holl. Godgel Werken*; Haag, *La France Protest.* T. IX, p. 412.

TRELCATIUS (Lucas) *de jongere*, den 25sten April 1573 te Londen geboren, beklom reeds op 17jarige leeftijd den kansel met lof. Predikant bij de Waalsche gemeente te Leiden zijnde, werd hij in 1603 buitengewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de hoogeschool aldaar en in 1606 bekwam hij het gewone professoraat. Hij bekleedde deze waardigheid in den tijd toen de kerkelijke twisten in ons vaderland hevig woedden. In 1609 onderteekende hij met Gomarus en Arminius eene verklaring dat de theologische faculteit te Leiden in de fundamenteele waarheden overeenstemden en dat er buiten hun toedoen welligt bij de studerenden meer geschil bestond dan hem lief was. Twee jaren later echter gaf Trelcatius zijne *Justificationes theologicae* uit, waarin hij min gematigd tegen zijnen ambtgenoot was. Arminius meende dan ook in dit werk dwalingen te zien, die met de christelijke waarheid en oudheid in harden strijd waren.

Hij overleefde de uitgave niet lang en overleed den 12den September 1607. Scaliger was zeer met hem ingenomen, blijkens een ter zijner eere veavaardigd gedicht, en hij moet zich als prediker, zoo in het hollandsch als fransch zeer hebben onderscheiden.

Behalve het genoemde werk, schreef hij nog:

Tableau de la briefveté de cetes vie. Leyde 1599, waarvan eene Nederd. vertaling bestaat, getiteld:

Afbeeldinge van de eortheydt dezes levens of een christ. verhael van de overdenckinghe van hetselve. Mitsg. de clachte der sondaers met een troostelicke antwoordde des H. Geestes. Leyd. 1599. 8°.

Remèdes contre le mal-reiglé mespris, l'onbliance et la trop grande appréhension, cueillis au Jardin de Vie etc. Gen. 1604. 12°.

Lucae Trelecatii Senioris et Lucae Trecatii Junioris Opera theol. omnia L. B. 1614. 8°.

Antidotum contra pestem (niet uitgegeven).

Apparatus ad S. Scupturam.

Hij is bij Meursius en in de *Alma. Ac. L. B.* afgebeeld.

Zie de bronnen bij het vorige artikel aangehaald.

TRELLO (Lcuretia van), misschien een jongere zuster van Sara van Trello, de tweede echtgenoote van Frederik van Dorp, in 1612 gouverneur vad Tholen, vader van Huygens' beide zwagers. Huygens schreef voor haar zijn *Eufresia of Oogentroost.* Zij schijnt, zooal niet te 'sHage dan toch niet op zich zelve gewoond te hebben. Vooral in de laatste jaren vinden wij haar in Huygens' kring. Onder zijn geleide was zij in 1643 te Amsterdam gast van Hooft. Op den nieuwjaarsdag van 1644 bracht Huygens aan de „onversleten en onvergelijkeliek maagd", gelijk hij haar noemt, zijn gelukwenschen. Zij woonde toen te Delft en stierf daar omstreeks 1665 op hoogen leeftijd. Constanter schreef meer dan een half dozijn gedichten op haar. Zij werd omtrent 1647 door blindheid aangetast. Met dit treurig vooruitzigt wilde Huygens haar verzoenen met zijn *Oogentroost.*

Zie Jorissen, *C. H.*, 295; *Korenbloem.* (1658) IX B, bl. 659; *Korenbloem.* (1672), D. II, bl. XXI, bl. 329; *Nav.* D. II, bl. 186, III, 231, V. 185, *Bijbl.* 1855, LXXXIV.

TRELLO (Charles de) was kapitein in dienst van prins Willem I gedurende de eerste tijden der spaansche beroerte en werkte krachtdadig mede tot de verlossing des vaderlands. Hij was vervolgens bevelhebber van Loevestein en daarna te Herenthals. In 1588 nam hij zijn ontslag uit den dienst en begaf hij zich in het burgerlijke leven. Als zoodanig was hij een ijverig voorstander van Leycester, wiens magt hij te Utrecht op allerlei wijze trachtte te schragen.

Jkh. C. A. van Sypensteyn bezat twee boekdeelen bevattende 169 originele brieven van Willem I, Malthias, Bossu, Batenburg, Montigny en anderen, geschreven aan Trello tusschen 1572—1583 met verschillende brieven van Trello aan voornoemde personen. Zij betreffen zijne krijgsverrigtingen en bevatten veel belangrijks omtrent de eerste jaren der onlusten en de muiterij van het spaansche krijgsvolk in 1576—1578 en omtrent de maatregelen door de Algemeene Staten tegen die oproerige krijgsknechten genomen.

Zie Mr. J. C. de Jonge, *Verz. van hands. toebeh. aan Jonkh. C. A. v. Sypesteyn*, bl. 15, 16.

TREMBLEY (Abraham). Wij maken van dezen geleerde, te Genève geboren, melding, wijl hij in 1740, bij toeval op de buitenplaats Zorgvliet bij 's Hage de wedervoortbrenging van den in stukken verdeelden armpolyp ontdekte [1]). Hij deelde zijne ontdekking mede aan den grooten natuurkenner Reaumur, die ze het eerst in Europa bekend maakte.

Hij zelf legde zijne volledige opmerkingen in 1744, voor het algemeen bloot (*Mémoires pour servir à l'Histoire d'un genre de Polypes d'eau douce à bras en forme de cornes.* Leijd., 1744 4°.). De platen tot dit werk had Lyonnet, een in 's Hage woonachtig franschman, gegraveerd.

Zie Nieuwenhuis.

TRESEL (Daniel), eerste klerk der Algemeene Staten. In het jaar 1618 vergaderden ten zijner huize vele hollandsche en stichtsche heeren om te raadplegen over zaken den Staat betreffende, bijzonder die, welke het toenemend gezag van prins Maurits betroffen. Tresel verliet met velen het vaderland, werd tot tweejarige verbanning en geldboete veroordeeld, ofschoon het vonnis van geene misdaad gewag maakte.

Zie Wagenaar, *V. H.* D. X, bl. 210, 215, 259, 374, 410.; Verwoert.

TRESLING (Theunis Haakma), zoon van Tjalling Tresling en Petertje Haakma, werd den 1sten Januari 1769 te Leeuwarden geboren, door zijn grootvader in de beginselen van het fransch en latijn onderwezen en kwam in 1786 aan de Groninger Hoogeschool, onder geleide van zijn neef en naderhand zijn schoonvader Mr. J. Ruardi. Hij verdedigde onder diens voorzitting openlijk de *ars critica.* Den 15den December 1792 werd hij tot doctor in de beide regten bevorderd en in hetzelfde jaar verscheen zijn *Adversarior criticorum specimen*, onder welke *Observationes ad Xenophontis Ephesii* Lib. I et II, die hem vinnige tegenspraak op den hals haalde van den vrijheer baron Locella, in zijne te Weenen in 1796 verschenen uitgave van den *Xenophon Ephesius*, tegen wien de hoogleeraar Peerlkamp het voor Tresling heeft opgenomen. Behalve dit *Adv. crit.* heeft Tresling met zijn naam niets van dien aard in het licht gegeven dan een grieksch vers achter de Dissertatie van S. van Gesseler de Raedt, Gron. 1791, en verscheidene latijnsche gedichten, meest bij de uitgaven van anderen, zooals *ad Musam Nodelianam*, of achter Oratiën en Dissertatien. Ook later bleef hij de grieksche en latijnsche letteren vlijtig beoefenen, zoo veel hem zijne drukke praktijk toeliet. Zoo vindt men in de *Acta Saecularia Acad. Gron.* 1815, bl. 157—158, een latijnsch gedicht van hem, als ook in de *Konst- en Letterbode,* 1828, N°. 29.

Inmiddels had zich Tresling geheel aan de praktijk en de studie van het recht gewijd. Vooral trok het Groningsche *beklemrecht* zijne aandacht. In 1805 gaf hij te Groningen eene doorwrochte *Verhandeling* uit *over het recht van beklemming in het Departement van Stad en Lande van Groningen* en in 1819 verscheen nog een *Bericht betrekkelijk het recht van beklemming, met bijvoegsels op zijne Verhandeling daarover.*

Bij de afschaffing der oude wetgeving gaf hij in druk eene *Verhandeling over hetgeen thans voor onze burgerlijke rechtsgeleerdheid en wetgeving te doen is*, enz. in het jaar 1810 opgesteld, doch in 1811 uitgegeven. In het jaar 1812 ontstond er een geschil tusschen de beambten van het beheer der Registratie en van de Hypotheken en de eigenaren van in beklemming uitgedane landen. Daarover heeft Tresling met Mr. H. O. Feith eene *Memorie van regte* geleverd, die te Groningen in het nederduitsch en fransch is gedrukt. Zij geeft een bondig begrip van den oorsprong en den aard van het recht van beklemming en strekt wijders ten betooge, dat de fransche, doch hier te

[1]) Het bestaan dezer dieren werd reeds vroeger bekend: de *Philosophical Transactions* in 1703 spraken van de ontdekkingen, zoo van Leeuwenhoek als van een ongenoemden Engelschman.

lande executoir verklaarde wet van 18 December 1790, over den afkoop der grondrenten, op de contracten van vaste en altoosdurende beklemming niet van toepassing was.

In 1821 schreef Tresling eene *Hulde aan den hoogleeraar A. J. Duymaer van Twist*, in den *Alman. der Acad. van Groningen* van het jaar 1822, door prof. Theod. van Swinderen uitgegeven, en ook afzonderlijk afgedrukt.

Zonder naam heeft Tresling meermalen in geleerde tijdschriften losse stukken geleverd, b.v. in de *Bibliothèque du Jurisconsulte* T. I, p. 554—564. Eindelijk is nog met een voorbericht van prof. H. Nienhuis in 1823 eene *Memorie van Regte* van hem uitgegeven *over de ontzetting van eigendom bij beslag op een ondeelbaar vast goed.* Zij betreft eene belangrijke door Tresling gevoerde procedure.

Met eene uitstekende kennis van en smaak voor de grieksche, latijnsche en nederduitsche letterkunde, die hem de eer verwierf van het lidmaatschap van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden, vereenigde hij die eener grondige regtsgeleerdheid, van welke hij, gedurende een tijdvak van meer dan 35 jaren, waarin hij als advokaat met roem de regtspraktijk uitoefende bij de vierscharen in Groningerland, vele proeven heeft gegeven. Hij genoot in deze zijne betrekking de algemeene achting en het uitgestrekst vertrouwen zijner medeburgers. Als plaatsvervangend regter in de regtbank van eersten aanleg te Groningen, lid van de Staten dezer provincie, van den raad en van de stedelijke schoolcommissie kweet hij zich met onvermoeiden ijver van de pligten, welke hij in die onderscheidene betrekkingen te vervullen had, terwijl ook de Waterstaat van dit gewest, waarvan de zorg over een belangrijk, mede aan hem, als overste Schepper van het generale zijlvest der drie Delfzijlen, was toevertrouwd, groote verpligting aan hem heeft, door de verbeteringen, die hij daarin tot stand bragt. Hij overleed den 22sten van Wijnmaand 1828, in den ouderdom van 59 jaren.

Zie *Hand. d. Maatsch. v. Nederl. Letterk.* 1829, bl. 33 *Gedenkb.* bl. 58; Peerlkamp in de *Praefatio* zijner uitgave van den *Xenophon Ephesius*; *Bibliothèque du Jurisconsulte.* T. 1, p. 92 not.; v. Doorninck, *Pseud. en Anon*; en vooral het uitvoerige levensberigt, dat Prof. H. W. Tydeman van hem gaf in de Hand. der Maatsch. der letterkunde van 1863.

TRESLING (Mr. Tjalling Petrus), zoon van mr. Theunis Haakma Tresling, werd in 1809 te Groningen geboren, studeerde aldaar en paarde, gelijk zijn vader, de beoefening der klassieke letteren aan de regtsgeleerdheid. Van zijne grondige kennis der grieksche taal getnigt zijne nederlandsche overzetting van den bekenden roman van Xenophon den Ephesier, *Habrocomes en Anthia*, die in 1829 het licht zag. In 1830 gaf hij zijne Verhandeling over het leven en de verdiensten van Rudolphus Agricola, (eene onbekroonde prijsverhandeling). Gelukkiger slaagde hij in zijne poging tot verwerving van het eermetaal, door de letterkundige faculteit der Utrechtsche Hoogeschool uitgeloofd voor zijne *Disquisitio historica de prudentia Guilielmi I, Principes Arauciaci, in republica perturbata.* Gelijke eer viel hem, drie jaren later, bij dezelfde Hoogeschool te beurt voor zijne bearbeiding van *Cicero's wetenschappelijk leven, uit diens brieven geput.* Na een achtjarig verblijf aan de Hoogeschool, nam hij in 1830 deel aan den strijd ter verdediging van het aangevallen vaderland en in 1834 werd hij na openlijke verdediging van twee Academische proefschriften *over de wijze, waarop de Romeinen de overwonnen volken beheerschten*, met grooten lof meester in de bespiegelende wijsbegeerte en doctor in de letteren en de beide regten bevorderd. Sedert verdeelde hij zijne werkzaamheden tusschen de uitoefening der regtspraktijk en de voortzetting zijner geliefkoosde studien. Van de vruchten der laatste noemen wij alleen zijn uitmuntend geschrift over de oude regtsinstellingen te Groningen, getiteld: *de Warven en de Hoofdmannen kamer*, mede van groot belang voor de staatkundige geschiedenis van genoemd gewest.

Ook de dichtkunst werd door hem, zoo in de algemeene nederlandsche taal, als bovenal in de bijzondere tongvallen van Friesland en Groningen niet ongelukkig beoefend. De proeven daarvan, die het *Friesche Jaarboekje* versieren, deden hem, nog student zijnde, onder de buitengewone leden van het Friesche Genootschap voor taal-, geschied- en oudheidkunde opnemen. Later (1843) benoemde hem de Maatschappij van nederlandsche letterkunde en het provinciaal Utrechtsch genootschap van kunsten en wetenschappen hem tot lid.

In hetzelfde jaar droegen hem de Staten van het gewest, de eervolle betrekking van lid der tweede kamer van de staten-generaal op; doch reeds overleed hij den 12den Julij 1844.

Zie *Woordenb. tot aandenken van Tresling*, door prof. de Wal, in *Leijdsche Cour.* 19 Julij 1844; M. Siegenbeek, in *Hand. d. Jaarl. Vergad. van de Maatsch. v. Ned. Letterk.* 1845; *Cat. der Maatsch. Gedenkboek*, bl. 59.

TRESLONG (Blois van). Zie Blois van Treslong.

TRESLONG (C. J. Blois van), schreef:
Over de ziekte van het rundvee in *Verh. der Maatsch. tot bevord. van de Landbouw.* D. I.

Zie Holtrop, p. 360.

TREYTEL (Nicolaas), luthersch predikant te Middelburg, naderhand conrector aan het gymnasium illustre aldaar, verdedigde de eer der Zeeuwen, door P. Burman in zijn *Carmen elegiacum*, bij gelegenheid van het 250jarig jubilé der Leidsche Hoogeschool (1725), uitgesproken, aangetast in:
Osleusma Nehalenniae Zelandicae ad abstergendam inhumanitatis labem, nomini Zelandico adspersam a celeberrimo Domino Petro Burmanno, Historiarum et Eloquentiae in Academia Lugdano-Batavorum, Professore in Carmine saeculari ad decorandum III Academiae Batavorum natalem publice recitato. Middelb. 1725.

Zie Lambrechtzen, *Lofrede op P. de la Rue*, bl. 16.

TRICI (Franciscus of Theodorius), eigenlijk Frans Dirks, te Gouda geboren, onderscheidde zich als letterkundige en latijnsch dichter. Hij was prior in het klooster Den Donk in den Dordschen waard en overleed den 8sten September 1518.

TRICHT (Arnold van) of Trichtius, omtrent 1510 te Nijmegen geboren, trad in de broederschap van het gemeene leven, onderwees onder Georgius Macropedius aan de Hieronymus-school te Utrecht, en leefde volgens de een tot 1580, volgens den ander weder tot 1590. Hij muntte als letterkundige en dichter uit.

Men heeft van hem:
Prima adolescentiae Progymnasmata. Colon. Arnold Quentel. 1569. 12°.

Zie Val. Andreas, *Bibl Belg.* p. 87, 264; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 103: Paquot, *Mém.* T. XII, p. 211; Peerlkamp, *de Poëtis Neerl.* p. 161; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TRICHT (C. van)
Schreef:
Aanwijzing van uitlegk. schriften. Amst. 1816—1818 4e dr. 4°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* bl. 14.

TRICHT (Echbert van), te Nijmegen geboren, was in zijn tijd als geschiedschrijver bekend.

TRICHT (J. van)
Gaf in 't licht:
Het nodig sieraad der Bruiloftskinderen. Rotterd. 1?39. 8°.
Zielverrukkend liefdewerk van den Heere J. C. Amst., 1741. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 515.

TRICHT (C. P. van), med. dr., schreef eene *Diss. med de ea tussis convulsivae specie quae quinta dici solet.* L. B. 1804.

Zie Holtrop, p. 361.

TRIEPER Junior (Jan Hendrik), secretaris van de Maatschappij *Felix Meritis*, na den dood van Hedde Heremiet. Hij werd in 1794 te Amsterdam geboren en overleed in 1834. Men heeft onderscheidene gelegenheidsversjes van hem o.a. *Nieuwejaarsgroet* 1828, *Lied aan Neerlands Koning* 1830. Ook schreef hij eene *Lofrede op H. Heremiet.* Amst. 1828 en eene Verhandeling, getiteld: *Keizer Karel V, als staatsman geschetst.* Amst., 1826.

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; *Navorscher*, D. VII., bl. 204; Brinkman, bl. 608.

TRIEST (Jacobus van), te Nijmegen geboren, was licentiaat in de godgeleerdheid en rector van 't juridisch collegie te Keulen. Hij wordt geroemd om zijn zachtmoedig, opregt, werkzaam en beschaafd karakter. Hij zond in 't licht: *Epigrammatum moralium*, libri III. Colon. 1600.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 539; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 431; Kobus en de Rivecourt.

TRIEST (Filips), uit een zeer voornaam vlaamsch geslacht te Gent geboren, behoorde tot het verbond der edelen, en werd den 1sten Junij 1568 te Brussel, op last van Alva, onthalst. Zijn hoofd bleef op een staak en zijn romp aan een paal hangen, zonder dat de eer der begrafenis hem te beurt viel, wijl hij met standvastigheid den hervormden godsdienst aankleefde.

Zie Hooft, *Ned. Hist.*, B. V, bl. 186; Te Water, *Verb. d. Edelen* D. III, bl. 139, 140; M. van Isselt, *Sui. temp. hist.*, p. 145; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TRIGLAND (Jacobus), zoon van Cornelius Trigland, rector der latijnsche school te Gouda, werd in 1583 op denzelfden dag als Episcopius (1 of 8 Januarij) te Vianen geboren. In de roomsche kerk geboren en opgevoed, alsook voor den geestelijken stand bestemd, begaf hij zich in 1590 naar Leuven. Daar toenmaals de Staten van Holland het studeren op akademiën onder het gebied van Spanje aan geboren Nederlanders hadden verboden, liet hij zich onder den naam van Jacobus Triballenius of Triblandius inschrijven. Hier oefende hij zich in de voorbereidende wetenschappen, ondersteuning genietende uit eene hollandsche beurs.

Kort nadat hij in zijn vaderland was teruggekeerd, ging hij tot de hervormde kerk over, wijdde zich aan het predikambt, werd in 1607 predikant te Stolkwijk, in 1610 te Amsterdam en in 1634 hoogleeraar in de godgeleerdheid te Leiden. Hij behoorde tot de hevigste zeloten der contraremonstranten en had een opvliegend en hoogmoedig karakter, 'tgeen uit meer dan eene daadzaak en ook inzonderheid uit zijne handelwijs jegens zijnen ambtgenoot Hanecop, zoo geestig als scherp door Vondel ten toon gesteld, bleek. In 1615 verscheen zijn *Rechtmatige Christen*, waarin hij de bekende 5 artikelen der Remonstranten hevig bestreed en betoogde, dat er geen vrede met hen, die deze voorstonden, zelfs niet tijdelijk tot het houden eener algemeene synode, kon en mogt gesloten worden. Taurinus nam hiertegen de pen op. Op nieuw ontving hij gelegenheid om zijne pen te scherpen, toen Polyander's geschrift *l'Estat des principales questions et controverses, qui se disputent pour l'aujourdhui* 1620, in het hollandsch vertaald en met het opgeven van eenige *dwalingen van Grevinckhoven en Episcopius* werd uitgegeven. Hiertegen schreef Uitenbogaart eene *Waarschouwinge*, waarop Trigland (doch even als Uitenbogaart zonder zijn naam) zijn *ontrouw des valschen waerschouwers* in het licht zond.

Toen de Groot en Uitenbogaert een ontwerp van bevrediging beraamd hadden, en dat door de afgevaardigden der Staten aan de steden was toegezonden, verzocht een van de amsterdamsche regeringsleden Trigland's meening daaromtrent te hooren. Die was niet alleen afkeurend, maar hij sprak ook openlijk hieromtrent zijn gevoelen uit in *Antwoorden op drie vragen ten dienste van de Heeren van Amsterdam.* Uitenbogaert verdedigde het concept, doch nu schreef Trigland: *Verdediging van de leere en eere der gereformeerde kerken en leeraren tegen verscheidene lasteringen, inzonderheid van Joh. Uitenbogaert in zijn boek, 't Onregt genoemd, verdediging van de Resolutie der H.H. Staten*, 1616, opgedragen aan prins Maurits. Uitenbogaert trad met een tegenschrift in het strijdperk, en nu gaf de door zoo veel tegenspraak verbitterde Trigland: *Klare aanwijzinge, hoe J. Uitenbogaert hem geenszins en suyverd noch verontschuldigt in sijne genaamde Klaere justificatie van die ontrouwigheid en onbehoorlijke manieren van doen, die J. Triglandius soo in de dedicatiebrief aan zijne princelijke excelentie, als in de Voorrede, gelijk mede in zijn boek Verdediging genaamd, hem naaktelijk hadde vertoond: rakende voornamelijk de punten van het noodzaken tot zonde en de onderlinge verdraagzaamheid.*

Trigland achtte het zijn pligt, en ook was het zijn lust, onvermoeid tegen de Remonstranten in het kampveld te treden. Zoo bestreed hij niet alleen de *Enge poorte*, op den kansel als een sociniaansch geschrift, maar hij rigtte daartegen ook *de kracht der godzaligheid of de leere der waarheid, die na de godzaligheid is.* Amst., 1616.

De Remonstranten lieten ook van hunne zijde den Amsterdamschen leeraar niet vrij en traden meermalen als kampioenen voor hunne zaak tegen hem in het krijt. Intusschen liet hij bij al die polemiek niet na de zaak der contra-remonstranten, zoo bij prins Maurits als bij anderen te bevorderen. De Noord-Hollandsche synode koos hem tot bijwoning der groote kerkvergadering te Dordrecht en van deze was hij een ijverig en werkzaam lid. Hij behoorde ook tot de opstellers der Canons. In 1619 werd hij naar de Utrechtsche Synode afgezonden om de afzetting der remonstrantsche predikanten te bevorderen, en, na de moordaanslag van Slatius, gaf hij in 1623 uit eene *vermaning aan alle de Remonstrantsch-gezinden*, waarin hij dezen tot terugkeering in de hervormde kerk drong, maar ook tevens hunne leeraren op bittere wijze bejegende, beweerende dat zij niet konden ontkennen dat de zamenzweering tegen den prins uit hun midden was gegaan.

Ook was hij een ijverig voorstander van het kerkelijk gezag en trad ook rondborstig in de zaak van den Amsterdamschen predikant Smout als verdediger daarvan op. Uitgenoodigd door de Zuid-Hollandsche synode om Uitenbogaerts *Kerkelijke historie* tegen te spreken, en daartoe door eigen aandrift genoopt, schreef hij: *Kerkelijke geschiedenissen, grijpende de zware en bekommerlijke geschillen in de Vereenigde Nederlanden voorgevallen, met derzelver beslissingen ende aanmerkingen op de kerkelijke geschiedenis van Joh. Uitenbogaert.* Leiden, 1650. fol.

Ofschoon dit werk eigenlijk slechts eene doorgaande wederlegging van dat van Uitenbogaert bevat en derhalve naauwelijks den naam van geschiedenis in den waren zin des woords mag dragen, behelst het echter vele wetenswaardige bijzonderheden. Het behoeft niet gezegd te worden, dat het zeer partijdig is. De Staten van Holland weigerden de opdragt.

Hij overleed in April 1654. Zijne afbeeldingen zijn vrij talrijk; behalve het portret in Wagenaar's *Vad. Hist.* is het ook door W. Delft gegraveerd, en in 't groot zeer fraai afgebeeld met de adressen: A. J. Conradius *exc.* en C. Allard *exc.*

Corregus hield eene lijkrede op hem, en gaf hem deze getuigenis: „Jesaiae magnam partem explicavit, de gratia Dei scripsit, adversariis os obturavit, Remonstrantium apologiam exanimavit, ad capita theologiae in auditorio graviter cordate, solide, curateque respondit."

Hij huwde Stijntje Hendrika Stoof, die hij later Astorpia noemde en liet drie zonen na, die volgen.

De werken van Trigland zijn gezamentlijk verschenen in *Opus J. T.*, d. i. *de boecken of tractaten beschreven door J. T.* Amst., 1628 en in *Opuscula J. T.* Amst. 3 dln. fol. Een lijst er van geeft Rogge, in *Bibl. v. Contra-Rem. geschriften*, bl. 35 volgg.

Zie Cocceji *Orat. funeb.*; Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 599; Köningii *Bibl. vet. et nov.* voc.; Pars., *Index Bat.* p. 218, 219, 428, 431 (waar ook zijn portr.); Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 539, 540; *Cat. Bibl. Bunav.* T. I en II. p. 1659; Walvis, *Beschr. v. Gouda.* bl. 317 vgl.; Brandt, *Hist. de Ref.* (Reg.); de Windt, *Bibl. v. Nederl. Geschieds.* bl. 474, 161; Wagenaar, *Amsterdam.* D. IV. bl. 458 vlg.; Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.* D. I. bl. 144, 161, 173, D. II. *Toev.* en *Bijl.* bl. 120, 408; Burman, *Gesch. d. Gr. Hooges.* D. I. bl. 268; Ypey, *Gesch. d. Herv. Kerk.*; Glasius, *Gesch. d. Nat. Syn.*; Dez., *Kerkges. na de Herv.* D. I, bl. 168, 192; Dez., *Godgel. Nederl.* Soermans, *Kerk. Reg.*; Vondel's *Palam. en Hekeld.*; *Vondel met Roskam en Rommelpot* in de *Gids* voor 1837; *Mengelw.* bl. 216, 217; Kist en Royaerds, *K. A.* D. III, bl. 516; D. IV, bl. 142, 220; D. IX, bl. 490; D. VII, bl. 263; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert: Kobus en de Rivecourt; *Nav.* D. IX, bl. 267, D. VI, bl. 235; Muller, *Cat. v. portr.*; *Godgel. Bijdr.* 1865, bl. 775.

TRIGLAND (Cornelius), zoon van den vorige, in 1609 te Amsterdam geboren, „was," volgens Coccejus, „het beeld van zijnen beroemden vader en wedijverde met hem in roem en geleerdheid." In 1627 werd hij als student en bursaal van het Fransch collegie, onder professor Colonius, ingeschreven, studeerde in de godgeleerdheid en verkreeg den graad van doctor in die wetenschap. In 1632 werd hij als proponent te Wormer beroepen, vertrok twee jaren later naar Hoorn en werd den 11den April 1638 te 's Hage bevestigd. Hier werd hem in 1656, toen de prinses royaal naar Frankrijk

vertrok en de jeugdige prins te Honsholredijk achterbleef, de opvoeding van dezen toevertrouwd. Hoe hij die gewigtige taak volbragt en welke schoone vruchten hij mogt inoogsten getuigde zijn neef, de Leidsche Hoogleeraar Jacobus Trigland in zijne *Laudatio funebris Guilielmi III regis*, in Mei 1702 in het groot auditorium te Leiden uitgesproken. Het was echter niet genoeg den jeugdigen prins door mondeling onderwijs met de waarheid en pligten van den christelijken godsdienst bekend te maken, hij was zijn wijze Mentor, die hem leidde, raadde in hem elk oogenblik, zelfs onverwacht in zijn slaapvertrek mogt naderen, om zijn gedrag gade te slaan. Nog meer, gelijk Fénélon den *Télémaque* voor zijn kweekeling, den hertog van Bourgogne, schreef, zoo schreef Trigland voor den prins van Oranje *Idea sive imago Principis Christiani ex Davides Psalmo centesimo prima expressa et adumbrata à Cornelio Triglando St. Theol. Doct. Ecclesiae Hagiensis Pastore et celsissimi Principis Guilielmi Ephoro. Hagae Comit.* 1616. Vooraan vindt men het portret van den jeugdigen prins, door A. van Zijlvelt gegraveerd naar de schilderij van A. Raguenaar en deze dichtregels van Huygens er onder:

»*Se quaeritur quo forte Triglandi patris*
»*Succo et medullâ constet aureolus liber;*
»*Oculis favete: en Instar, en Compendium.*"

Na de opdragt aan den prins en een voorberigt volgen gedichten van Constantijn Huygens, Franciscus Plante en Theodorus Trigland (broeder van Cornelius), Psalm CI votum regis en eindelijk, naar aanleiding van den Psalm, de *Idea*.

Dit werk vereerde zoowel den onderwijzer als den leerling, en was allezins geschikt om hoofd en hart van den jeugdigen vorst te vormen. Het getuigt van des leermeesters innige liefde voor den prins, eene liefde, die nog het hart van den grijsaard vervulde, toen hij eenen treffenden brief een zijner zonen in de pen gaf, bij het vernemen dat zijn voedsterling tot de waardigheden van zijne voorouders was verheven. Hij zelf kon toen de pen niet meer voeren, daar hij, aan het ziekbed gebonden, alle dagen zijne genadige ontbinding verwachtte. [1]). Slechts weinige weken, na het verzenden van dezen brief, overleed hij (20 Augustus 1672) [2]).

Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I, bl. 210, 211; Abbing, *Beschrijv. van Hoorn*, D. II B, bl. 98; Soermans, *Kerk. Reg.*; De Paauw en Veeris, *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 206; Schotel, *Godgel. Bijdr.* 1865; J. Marckii, *Orat. funeb. in obitum Jac. Triglandii.*

TRIGLAND (Theodorus), broeder van den vorige. Toen deze den 12den April 1661 tot hoogleeraar in de regten aan de hoogeschool te Harderwijk benoemd werd, was hij advokaat van den hove van Holland te 'sHage. In 1672 moest hij zich voor een korten tijd verwijderen, doch weldra vinden hem wederom op zijn post. Hij bekleedde het rectoraat in 1665, 1668, 1677, 1678, toen hij den titel had van eersten hoogleeraar. Hij overleed den 25sten October 1679.

Hij gaf in het licht *Examen Institutionum Juris*. Amst., 1672. 12°.

Zijn broeder

TRIGLAND (Jacobus) was predikant te Monster 1646, Alkmaar 1648, Haarlem 1651, Amsterdam 1661, waar hij den 8sten November 1665 in den ouderdom van 38 jaren overleed.

Zie Paauw en Veeris, *Vern. Kerkel. Alphab.*, bl. 206; Bouman, *Geld. Hooges.*, D. I, bl. 209, 210; Croese, *Kerk. Reg.*, bl. 82; Coccejus, *Opp.*, T. VIII, p. 40 seqq; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

TRIGLAND (Jacobus), zoon van Jacobus, predikant te Amsterdam, werd den 8sten Mei 1652 te Haarlem geboren, studeerde te Amsterdam, Harderwijk en Leiden, waar hij Wittichius, Heydanus en Spanheim leerde kennen, en werd predikant, in 1676 te Thamen aan den Uithoorn, in 1676 te Breda, in 1680 te Utrecht, in 1681 te Leiden en in 1687 aldaar hoogleeraar in de godgeleerdheid, waarbij in 1702 het onderwijs in de hebreeuwsche oudheden werd gevoegd. Dat laatste aanvaardde hij met eene *Oratio de origine et causis rituum Mosaicarum*. Hij overleed den 22sten September 1720. Zijn ambtgenoot v. Marck hield eene lijkrede op hem. Hij was een zeer geletterd, bescheiden en gematigd godgeleerde en deelde in de gunst van Willem III, over wien hij, gelijk ook over koningin Maria eene lijkrede hield. Zijne beeldtenis vindt men bij van der Aa. Hij huwde Isabella Sophia de Geer uit Amsterdam.

Na zijn dood verschenen van hem: *Dissertationum Theologicarum et Philologicarum Sylloge ut et orationum Academicarum; quibus accedit oratio funebris in ejusdem obitum. Editio denuo recensita et hinc inde ab Auctore ipso annotationibus aucta. Delphis.* 1728.

Bevattende *Dissertationes*: de *Appellatione Librorum Apocryphorum.*

De libro Justorum.

De Tribus in caelo testibus.

De corpore Mosis.

In vers. 3, *cap.* 1, *Epist. ad Hebr.* ἀπαυγασμα.

De integritate Sacri Codicis.

Conjectanea ad fragmenta de Dodone, ook in *Thes. Antiq. Graec.* T. VII.

De legitima fidei propagandae Ratione.

De utilitate Religionis in Republica.

De Josepho Patriarcha in sacri bovis Hieraglyphico ab Aegyptiis adorato.

De origine et causis rituum Mosaicarum.

Oratio funebris in obitum Frederici Spanhemii.

Oratio funebris in obitum Guilielmi III Angliae Scotiae, Franciae et Hibernae regis.

Dissertationes II de origine Sacrificiorum. L. B. 1694. 4°.

Diatribe de Secta Karaeorum. Quae hic enarratur; et illustris Jos. Scaligeri de iis opinio vindicatur. Delph. 1703.

Maria's goede deel, toegepast op het leven en dood van Maria, koningin van Engeland. 1695.

Zie Joh. Marckii, *Orat. Funeb.*, achter de *Dissertationes* etc.; Saxe, *Onom.*, T. V, p. 342; J. Fabricii, *Hist. Bibl.*, P. IV, p. 80; *Cat. Bibl. Bunav*, T. I, V. 11, p. 1659; Coccejus, *Opp.*, VIII, p. 40 seqq; Fabricius, *Hist. Bibl.*, T. IV, p. 80; Te Water, *Narratio*, p. 192, 193; *Comp. Gel. Sex*, S. 2315; Jöcher; van Rhenen, *Naaml. d. Predd. v. Utrecht*, bl. 110; Siegenbeek, *Gesch. d. L. Hooges.*, D. I, bl. 254; D. II, bl. 200; *Toev. en Bijl.*, bl. 156; Soermans, *Ac. Reg.*, bl. 29, 48, 80, 143; *Boekz.* 1780, I, bl. 102; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I, bl. 209; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Rogge, *Cat. van Contrarem. boeken te Amsterdam*, bl. 187.

TRIMMER ( ) gaf in 't licht:

A description of a set of prints of ancient and Roman history. Amst. 1790. gr. 12°.

A description of a set of prints of scripture history. 12°. Amst. 1801.

Zie *Alphab. Naaml.* bij de Gebr. van Cleef, bl. 600.

TRINQUESE (J.), bekwaam fransch portretschilder, discipel van den beroemden Nicolas de Largilliere, die zich langen tijd te 's Hage ophield en vele aanzienlijke personen afbeelden.

Zie Kramm.

TRIP (Adriaan), zoon van Elias en Aletta Adriaans, Heer van Warfumburg, huwde in 1645 met Adriana de Geer, dochter van Louis de Geer, broeder van zijns vaders eerste vrouw. Hij vestigde zich eerst als koopman te Nordköpping in Zweden en nam, na zijnen terugkomst in 't vaderland, eerst zijn verblijf in de Beverwijk, daarna in Groningen, bij Wildervank, op eene heerlijkheid naar zijn naam genoemd. Zijne nakomelingen hebben te Groningen vele aanzienlijke posten bekleed. Zijn kleinzoon Adriaan Joseph Trip, geb. in 1687, was eerst president van den krijgsraad, vervolgens hoofdman van de justitiekamer van stad en lande binnen Groningen. Zijn broeder Jacob Elias Trip was gehuwd met Anna Titia Nijsingh, bij welke hij naliet een zoon Jan Lucas Trip.

Zie Kok; Kobus en de Rivecourt.

TRIP (Cornelis), in 1695 te Amsterdam geboren, was aldaar schepen, en werd in 1748, bij de buitengewone verandering in het bestuur door prins Willem IV, tot burge-

[1]) Deze brief is medegedeeld door Dr. Schotel in *Godgel. Bijdragen voor* 1865.

[2]) Zijn overlijden wordt door de Riemer ten onregte in 1671 gesteld. Zijne fraaije afbeelding wordt door Muller, *Cat. v. portr.*, vermeld.

meester aangesteld. Hij bekleedde deze waardigheid in 1750 en 1755, in welk jaar hij op den 7den Maart overleed.

Zie Kok; Wagenaar, *V. H.*, D. XX, bl. 290; Verwoert.

TRIP (ELIAS), geboren te Bommel, vestigde zich te Amsterdam, en was wegens Dordrecht bewindhebber der O. I. Comp. ter kamer van Amsterdam, waar hij in 1635 overleed. Hij trad in tweeden echt met Alella Adriaansz, dochter van Adriaan Jansz., burgemeester te Dordrecht. —Bij een ander van dien naam nam Maria de Medicis in 1638, tijdens haar verblijf te Amsterdam, haar intrek.

Zie Kok; Kobus en de Rivecourt.

TRIP (Mr. JAN), heer van Berkenrode, zoon van Jacobus Trip en Margaretha Munker, werd den 31sten October 1664 te Amsterdam geboren. Hij werd burgemeester, raad te Amsterdam (1707) en vervolgens bewindhebber der Oost-Ind.-Compagnie, directeur van de Surinaamsche societeit, medestichter van het Trippenhuis en Corvershof te Amsterdam. Ook was hij curator der Leidsche hoogeschool. Hij huwde 1° Margaretha Cecilia Neijs 1690, die stierf 1699; 2° Elisabeth Tielens. Hij overleed den 4den October 1732.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.*, D. II, *Toev. en Bijl.*, bl. 21; De Geer van Jutphaas, *Lodewijk de Geer; Nav.*, D. XIX, bl. 7, 100.

TRIP (LOUIS) was in 1674 burgemeester van Amsterdam. Op zijn voorstel werd eene schuld van twee millioenen guldens, ten laste van prins Willem III, voor rekening van de provintie, overgenomen. Hij is de vermoedelijke stichter van het Trippenhuis te Amsterdam.

Zie Wagenaar, *Amsterdam*, D. VI, bl. 11, 12, 44, *Holl. Maat.* 1674, bl. 163; Kok; Verwoert.

TRIP (LUCAS), in 1712 te Groningen geboren, was reeds taalheer en burgemeester zijner geboortestad en overleed in 1783.

Als dichter, het dichterlijk schoon uit de echte bronnen puttende, verhief hij zich boven het lage van zijn tijd.

In 1764 gaf hij te Leiden *Tijdwinst in ledige uren*, in 1774 aldaar verbeterd, herdrukt.

Voorts heeft men van hem:

Irenophilus, Breydel voor de heerschende Muytzucht. Z. pl. of j. v. dr. (1748). 4°.

Eeuwzang op het verlaten beleg van Groningen op 28 Aug. 1672. Gron., 1772. 8°.

L. Trip, A. v. d. Berg en E. Heineken, *Bruilofts zang, ter echtvereeniging van Ew. Hollebeek en A. M. Gerdes. Gron. d. 28 v. Grasmaand.* 1758. 4°.

Hij werkte mede aan de *Groninger Rarekiek, waarin vele illustre personagien, Heeren van stad en lande, koome te kijk.* Gron., 1775. *Vervolg.* Gron., 1777. *Tweede Vervolg.* 1782. *Derde Vervolg.* 1783. *Vierde Vervolg.* Z. jr. *Vijfde Vervolg.* Z. jr. en titel.

Zie De Vries, *Gesch. d. Nederl. Dichtk.*, D. II, bl. 246; N. E. van Kampen, *Bekn. gesch. d. Nederl. lett. en wetens.*, D. II, bl. 176; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. ; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. A. IV (2), bl. 429, 430; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.*, D. V, bl. 404; J. de Kruijff, *Gedichten*, bl. 141; Jonckbloet, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 262; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I, bl. 258, 299; D. III, bl. 89; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 780, 8789, 4528; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; *Gron. Volksalm.* 1846, 201, 1850, 129.

TRIP (SCATO) [1]) verkreeg als jeugdig krijgsman den doctoralen eeregraad in de wijsbegeerte, en verdedigde in krijgsgewaad zijne akademische *Verhandeling over de wetenschap van het werpen der bommen*, te Groningen in 1771, welke verhandeling de schrijver beschouwde als het begin van een meer omvattend werk, waarop hij deed hopen, doch hetwelk niet verscheen. Zulks werd waarschijnlijk veroorzaakt, doordien hij als ingenieur in dienst getreden, door den prins erfstadhouder naar Nijmegen tot den activen dienst geroepen, de theorie met de praktijk in het vak zal hebben moeten verwisselen. De door hem verdedigde verhandeling had tot opschrift: *Fundamenti scientiae jactus bombarum regendi.*

Zie Collot d'Escury, *Holl. roem*, Dl. V, St. 2, bl. 457, 458; *Nav.*, D. XIV, bl. 7; Verwoert.

TRIUMPHO (FRANCISCUS STATIUS ADVORSTENIUS), in de eerste helft der 16de eeuw te Bolsward geboren, was priester te Amsterdam en door overdrevene studie in zijne hersenen gekrenkt. Hij schreef 6 boeken *De Maceenote*, opgedragen aan Viglius ab Aylta en Joach. Hopplius, waarbij gevoegd is eene lijkrede (op wien is niet vermeld) in Duitschland gehouden. L. B., 1565.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. ; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 313.

TRIVEN (K.) is schrijver van: *Genees- en Heelkundige waarnemingen.* Leiden, 1743. 4°.

Zie Arrenberg, bl. 515.

TROMMIUS (ABRAHAM) of van der Trommen, zoon van Jan van der Trommen, werd den 23sten Augustus 1633 te Groningen geboren. Hij studeerde aldaar eerst in de philosophie en fraaije letteren, onder Samuel Des-Mârets, Jacobus Alting, Martinus Schoockius en vervolgens in de godgeleerdheid, werd in 1655 proponent en bezocht vervolgens verscheidene hoogescholen, o. a. te Bazel, waar hij zich onder Johannes Buxtorfius in het Hebreeuwsch oefende. Na Duitschland en Frankrijk doorkruist te hebben, werd hij predikant te Haren, bij Groningen, en in 1671 in deze stad, waar hij 48 jaren het leeraarsambt bekleedde en den 29sten Mei 1719, in den ouderdom van 86 of 87 jaren, overleed, nadat de hoogeschool aldaar hem op zijn 80jarigen leeftijd de waardigheid van doctor in de godgeleerdheid had geschonken. Hij was viermaal getrouwd en had verscheidene kinderen, die allen voor hem overleden. Trommius won niet alleen door zijnen dienstijver, wezenlijke kennis en onvermoeide arbeidzaamheid aller achting, maar ook door zijn eerbiedwaardig karakter en zijne hulpvaardigheid, aller liefde in zoo hooge mate, dat men hem te Groningen algemeen vader Trommius noemde. Hij was als godgeleerde bescheiden en ongemeen ervaren in de H.S. Hoog belang stelde hij in het gezang bij den openbaren godsdienst, behoorde geenszins tot de onbepaalde bewonderaars van Datheen en beproefde zelfs eene verbetering van diens Psalmberijming. Van meer belang waren echter zijne *Concordantiën*, die den bijbelonderzoeker groot gemak aanbieden. De arbeid door hem hieraan besteed, moge men schitterend zijn, hij is velen van groot nut geweest. Aan het eerste deel had ook 'smans schoonzoon Martinius gearbeid, maar het tweede was geheel van hem. Aan dezen arbeid besteedde hij 28 jaren. Hierop gaf hij een Grieksch-Hebreeuwsch woordenboek op de Alexandrijnsche vertaling, dat eenigen tegenstand vond, waarop hij, een zeer gematigden toon, eene Apologie uitgaf.

De titels zijner werken zijn:

Sagte verbetering der Psalmrijmen Petri Datheni. Anno 1695. 16°.

Nederlandsche Concordantie der H. bijbels. Gron., 1685—1692. 2 Dln. fol. Hoezeer dit werk nog van waarde geacht wordt, blijkt daaruit dat er ten jare 1853 eene nieuwe uitgave (bezorgd door Ds. J. de Liefde) te Amsterdam van begonnen is, die bij afleveringen het licht zag.

Klijndere Catechisatie over de Catechismus der Gereformeerde Nederlandse Gemeenten, door Joh. Martinum en Abr Trommium. Amst., 1715. 12°.

Concordantiae Graecae versionis, vulgo dictae LXX Interpretum, cujus voces secundum ordinem elementorum sermonis Graeci digestae recensentur, contra atque in opere Kircheriano factum fuerat. Leguntur hic praeterea voces Graecae pro Hebraicis redditae ab antiquis omnibus veteris Testamenti Interpretibus, quorum nonnisi fragmenta extant, Agriola, Symmacho, Theodotione et aliis, quorum maximam partem nuper in lucem edidit Dominus Bernardus de Montfaucon. Amst., Traj. ad Rhenum. sumptibus Societatis. 1718. fol. 2 vol. T. I. pp. 1008. T. II. pp. 716.

Hier achter volgt:

Duplex Additamentum ad praecedentes Concordias Graecas, quorum prius continet Lexicon Graecum ad Hexapla

[1]) In de geslachtlijst der familie Trip bij Ferwerda in de 5de generatie, wordt vermeld Scato Trip, zoon van Joseph en van Beerta Elizabeth Cockinga. Hij huwde Maria Lant, waarbij hij had drie zonen, als: Joseph, raadsheer te Groningen, Hendrik Jan, kolonel en generaal-majoor van de infanterie in dienst van den staat, Hendrik Rudolph, eerst kapitein van de infanterie en in 1672 griffier van Breda. Deze allen waren gehuwd en hadden elk een zoon Scato.

Originis, comprehendens plurimas voces Graecas e residiis fragmentis variarum Interpretationum Veteris Testamenti nempe Aquilae, Symmachi, Theodotionis, aliorumque collectas et in ordinem Alphabeticum reductas a Domino Bern. de Montfaucon: posterius D. Lamberti Bos succinctum collationem duorum editionum, Francofurtensis et Vaticanae, voorts *Additamentum posterius, quo continetur succincta collatio duarum, quae nunc prostant, Editionum LXX Interpretum, nempe Francofurtensis et Vaticanae etc.*

Dit werk gaf aanleiding tot een letterkundige twist tusschen hem en Conraad Kircher. Jean Gagnier, meester in de vrije kunsten te Oxford, nam de pen voor Kircher op en schreef: *Vindiciae Kircherianae, sive Animadversiones in novas Abr. Trommii Concordantias Graecas, vulgo dictae LXX Interpretum.*

Waartegen Trommius schreef:

Epistola Apologetica ad doctum virum Jean Gagnerium, Oxoniensem A.-M. quâ se suisque Concordantias Graecas in LXX Interpretes, nuper a se editas modeste tuetur contra Anomadversiones hujusce viri doctissimi recens Oxonii impressas ac publici Juris factas. Amst., 1718. 4°.

Zie Saxe, *Onom.*, T. V, p. 343; *Anal.*, p. 639; *Cat. Bibl. Bornav.*, T. I, V. II, p. 1661; Paquot, *Mém.*, T. V, p. 241—247; Stolle, *Ad Hermannum*, p. 872; Glasus, *Godgel. Nederl.*; Moreri; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; van Iperen, *Gesch. v. h. Psalmgez.*, Heringa, *Naaml. v. Predd. te Groningen*, bl. 10; *Nav.*, D. V, bl. 331; D. VI, bl. 151; v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; Koecher, *Hist. v. d. Heidelb. Catech.*; Muller, *Cat. v. portr.* van der Aa; *N. B. A. C. Woordenb.*

TROMP (MARTEN HARPERTZ.), zoon van kapitein Herbert Martensz, werd in 1597 in den Briel geboren. Hij was slechts 9 jaren oud, toen zijn vader hem mede naar zee nam. Deze, in den vermaarden slag van Gibraltar, over een fregat het bevel voerende, geraakte kort daarna op de kust van Guinea slaags met een roover, waarbij hij eerst in de kajuit gekwetst en daarna door midden geschoten werd. Zijn zoon, toen 11 jaren oud, hierbij tegenwoordig, riep schreijende het volk toe: »Zult gij mijns vaders dood niet wreken!" Na het nemen van zijns vaders schip, moest hij den roover ruim 2 jaren dienen, toen hij een middel vond om te ontkomen. Sedert klom de jonge Tromp van de laagste diensten op, werd in 1622 luitenant op een oorlogschip, ontving, na verloop van twee jaren, van prins Maurits het bevel over een fregat van 40 stuk, en gaf sedert overal proeven van zijne dapperheid. Piet Hein getuigde vele kloekmoedige kapiteinen gehad, doch in dezelve altijd eenigen misslag gevonden te hebben, maar niet in Tromp, in wien hij alle hoedanigheden, die in een zeevaarder vereischt werden, aantrof. Toen deze admiraal zich in 1629 op zijn schip, als het best bezeilde, begeven had en naast zijn zijde gesneuveld was, werd ook hem kort daarna zijn schip ontnomen, hetgeen Tromp zoo diep trof dat hij de zee verliet. In 1637 werd hem dit verlies rijkelijk vergoed, daar Frederik Hendrik hem tot luitenant-admiraal van Holland aanstelde, in welken post hij sedert de grootste blijken van kloekmoedigheid en dapperheid aan den dag legde. In 1639 veroverde hij twee spaansche schepen, tot eene tegen de Nederlanden uitgeruste vloot behoorende en joeg de overige naar binnen, waarvoor hij met een gouden keten beschonken en tevens kort daarna door den franschen vorst Lodewijk XIV tot ridder van de orde van St. Michael verheven werd. In Herfstmaand van hetzelfde jaar ontmoette hij de spaansche vloot, die sedert uit de Corunna in zee was gestoken bij Beziers. Zij bestond uit 33 groote spaansche galjoenen en 34 zware oorlogschepen, te zamen 25,000 man aan boord hebbende, en waarover de spaansche admiraal Don Antonio d'Oquendo het bevel voerde. De vloot van Tromp was slechts 12 schepen sterk, maar hield, in weerwil van 's vijands groote overmagt, met hem schutgevaarte, tot dat zij door nog 17 schepen versterkt werd, wanneer zij de Spanjaarden noodzaakte om met groote schade en achterlating van een groot galjoen, en nog een ander schip, die beide naar het vaderland werden opgezonden, te Duins binnen te loopen; doch de Hollandsche vlootvoogd bezette hier den vijand, met oogmerk, om hem op de reede ingesloten te houden, of, zoo hij ontkwam, slag te leveren. Onder dat alles gaf de koning blijken van zijn Spaansch gezindheid; maar de staten in aanmerking nemende, hoeveel er hun aangelegen was, dat den vijand het gedurig overvoeren naar Duinkerken belet werd, waarin de Engelsche hem begunstigden, en daartoe hem zelfs schepen verhuurden, gaven den luitenant-admiraal bevel, den vijand, zonder plaats of persoon, te ontzien (want de Engelschen hadden, tusschen de Spaansche en Staatsche vloot 15 schepen gelegd, en Tromp door hunnen admiraal doen aanzeggen, dat hij zich op de kusten van Groot-Brittannie van vijandelijkheden had te onthouden), aan te tasten. Tromp, wiens vloot, door nieuwe versterking, tot 70 schepen was aangegroeid, besloot den 21[sten] October tot den aanval; terwijl de admiraal Witte Cornelisz. de Witte last ontving om de Engelsche vloot in het oog te houden. In het eerst kwam het tot geenen algemeenen zeeslag, wijl d'Oquendo bemerkende, dat het den onzen ernst was, de meeste zijner schepen naar de kust liet loopen, waarop vele verbrijzelden. Tromp en de vice-admiraal Jan Evertszoon zonden nu ettelijke branders op het vreeselijk gevaarte van den portugeeschen vlootvoogd af, dat met een verschrikkelijk geweld in de lucht sprong, en waarvan naauwelijks 100 van 1500 man het leven redden, waarna een gedeelte der vijandelijke vloot, onder bedekking van een zwaren mist, van Duins naar Dover week, door Tromp echter in wanorde gebragt werd; doch, onder begunstiging van den nacht, terug keerde en met den admiraal d'Oquendo behouden te Duinkerken aankwam. De volgende krijgsbedrijven van onzen held waren niet minder roemrijk. Behalve dat hij in 1650, langs de vlaamsche kusten eenige vijandelijke koopvaardij- en 3 koninklijke schepen, die hun tot geleide dienden, naar huis liet zeilen, moest hij nog in 1652, onder de regering van Cromwel, de Engelschen ter zee bevechten. Tromp verkreeg het opperbevel over 150 schepen, welke de staat besloten had in zee te brengen, waarvan hij met 42 van Scheveningen tot tusschen Duinkerken en Nieuwpoort zeilde; terwijl de Engelsche admiraal R. Blake over 50 het bevel voerde. Beide vloten ontmoetten elkander eerlang, en het kwam den 29sten van Mei tot een hevig gevecht, dat alleen door den invallenden nacht geëindigd werd, en waarbij 's lands vloot slechts één schip verloor en een ander zwaar beschadigd werd. Kort daarop ontving Tromp last om de Engelsche vloot aan te tasten en alle mogelijke afbreuk te doen.

Hij nam in Julij 1652 twee Engelsche visschers, doch Blake maakte zich naderhand meester van een groot getal haringbuizen en 13 schepen. Zoodra Tromp hiervan berigt had ontvangen, maakte hij zich gereed Blake aan te tasten, doch werd door een zwaren storm overvallen, waarbij meer dan de helft der vloot van hem afdwaalde en verscheidene schepen zonken. Na het onweêr zocht hij de Engelschen te vergeefs op en keerde met zijne zwaar beschadigde schepen naar 's lands havens terug.

Hier zag hij spoedig dat de hekken verhangen waren. Zijne ontmoeting met Blake en het ongeluk door den storm waren oorzaak dat hij bij vele leden der vergadering in ongunst geraakt was; zelfs hielden sommigen hem verdacht dat hij uit neiging voor het huis van Oranje den staat in een oorlog met Engeland had trachten te wikkelen. Althans men vond goed 's lands vloot, onder bevel van Michiel de Ruyter, in zee te brengen. Weldra werd hij echter wederom in zijn eer hersteld. Nadat 's lands vloot tot tweemaal met die van den vijand slaags geweest, en men het geraden oordeelde de zee te ruimen, verkreeg hij op nieuw het opperbevel en Jan Evertszoon, de Witte, de Ruyter en Pieter Florisszoon zouden onder hem gebieden; doch de Witte bleef door ziekte aan land en de Ruyter verkreeg het bevel over zijn smaldeel. Tromp stak nu met de geheele vloot, omtrent 70 gehuurde en ten oorlog uitgeruste schepen, in zee, waarbij zich bijna 300 koopvaarders voegde, die hij tot bij de kaap Lezard en Engelands-einde moest geleiden.

Den 10[den] December ontdekte hij de Engelsche vloot onder Blake tusschen Dover en Faliton; het gevecht was hevig, doch Blake moest naar de Theems wijken en Tromp hield zee.

In den aanvang van 1653 vertrok Tromp weder met 63 schepen naar het eiland Rhee, om van daar 150 koopvaarders af te halen en anderen derwaarts te geleiden. Op zijne terugreis ontmoette hij de Engelsche vloot onder Blake, omtrent 70 oorlogschepen sterk, omstreeks Portland, liet 10 of 12 bij de koopvaarders en ging met de overige op den vijand los. Het gevecht was hevig en duurde 3 dagen, waarbij de staatschen

9 en de vijand 6 oorlogschepen verloren. Na dezen merkwaardigen slag, waarbij velen buitengewone dapperheid aan den dag gelegd hadden, werd het opperbevel wederom aan Tromp toevertrouwd.

Nadat hij 200 koopvaardijschepen, zonder er een te verliezen, naar Spanje en Frankrijk geleid en in het einde van Bloeimaand 1655 op de Hollandsche kust bij Texel 17 oorlogschepen ontvangen had, zocht Tromp de Engelsche vloot, onder generaal G. Monk en den admiraal R. Deane, op, en ontmoette haar den 12den Junij op de hoogte van Nieuwpoort. Zij bestond uit 95 of 100 zeilen, en was wel voorzien van volk en geschut; de Hollandsche uit 98 oorlogschepen van een ligter soort en drie branders. Men vocht van weêrszijde met groote hevigheid, doch de Engelschen verloren hunnen admiraal en moesten wijken. Den volgenden dag werd de strijd hervat en werden er verscheidene schepen zwaar beschadigd. Ofschoon het er met de staatsche vloot slecht uitzag, streed men s'anderen daags tot de duisternis de strijdenden scheidde.

Den daarop volgenden dag was er zulk een gebrek aan krijgsbehoeften, dat Tromp het geraden oordeelde zich binnen de gronden van Wielingen te begeven, waar hij versterking ontving. Zes weken later stak hij weder met 80 of 90 schepen in zee, ontmoette den vijand den 8sten Augustus op de hoogte van Katwijk. De Ruyter en de vice-admiraal Jan Evertszoon geraakten het eerst in gevecht, doch Tromp snelde ter hulpe en de vijand behaalde weinig voordeel. Den volgenden dag kon, wegens den sterken wind, de strijd niet hervat worden, doch de vice-admiraal de Witte kreeg hier door gelegenheid zich met zijne vloot bij die van Tromp te kunnen voegen, die, nu 106 zeilen sterk, het dadelijk tegen de Engelschen wendde.

Den 10den Augustus 1653 geraakte hij voor de Maas op de hoogte van Scheveningen met den vijand slaags, sloeg door zijne vloot heen, en wendde er terstond weder in; doch op dit oogenblik werd hij, met een musket kogel, door de linker borst, in het hart getroffen en viel dood neder. Het gevecht ging intusschen zijnen gang en eindigde niet voor 'snamiddags. Men schreef zich aan weêrszijden de overwinning toe, schoon de Engelschen erkenden dat zij die daar behaald hadden. Het lijk van Tromp werd met ongemeene staatsie in de oude kerk te Delft begraven, waar de staat een marmeren graftombe voor hem deed stichten.

Zie *Levens. der doorl. zeeh.*, m. portr.; *Lev. v. N. M. en V.*, D. III, bl. 66; *Korte memorie van het remarkabele, dat voorgevallen en gepasseerd is in het leven van M. H Tromp van* 1626—1653 in *Kron. v. h. Hist. Gen.*, Jg. 5, bl. 253; *Overwinning van M. H. T. voor Duinkerken in* 1639. Ald. 6 Jg., bl. 247; *M. H. T. bereidt zich ten strijde tegen de Duinkerkers met het schip Amelia voor Mardycq*, 18 Julij 1642. Ald. Jg. 5, bl. 358; *Onnitgegeven stukken betreffende M. H. T.* in Visschers *Tijds*, D. I, bl. 70; Brandt, *Lev. v de Ruyter* (Reg.); J. C. de Jonge, *Lev. van Evertzen*; Dezelfde, *Gesch. v. Neerl. Zeewezen*, D. I, bl. 195, 323, 380—383, 507—519; D. II, bl. 34—39, 46—50, 67—77, 83—152, 113—120, 166, 175, 180—190, 195, 335; *Lev. v. C. Tromp*, passim; *Holl. Merc.*; Wagenaar; Cerisier; Bilderdijk; Arends; Collot d'Escury, *Holl. roem*, (Reg.) ; Schotel, *Avondst.*; Aitzema, *Zaken van staat en oorlog* (Reg.); Commelin, *Leven en bedrijf van F. Hendrik*; J. A. Oostkamp, *Het leven en de daden van M. H. Tromp en Jacob Wassenaar van Obdam*. Deventer 1825, portr.; Schotel, *Heldend. der Ned. ter zee; Geslacht Tromp* in *Nav.* 1868, bl. 28, 79; *Aanteekeningen betreffende het geslacht van den Tromp of Tromp* in *Rotterd. Geneal.*, I, 56; *vader van M. H. T.* in *Nav.*, D. VIII, bl. 361; *Woonhuis van M. H. T.* Ald. D. VI, bl. 233; D. VII, bl. 29; *De eer van M. H. T. gehandhaafd.* Ald. D. VII, bl. 127; *Lofdichten op M. H. T.* in *Bloemkrans van versch. gedichten*, bl. 57, 407; *Nav.*, D. VI, bl. 370, 392; D. VII, bl. 59, 137, 174, 179, 286; D. VIII, bl. 18, 136; D. IX, bl. 9, 178; *Nerei Vatic. de clade Duynk. classis van Hofferus*; Soet, *Ged.* bl. 193; D. Questiers, *Uitvaart v. d. Doorl. zeeheld M. H. T.* in *Klioos Kraam*, D. II, bl. 264; *op de afbeelding van T. door* Vondel en Vos. Ald. bl. 301, 304; *Biographical Memoir of M. H. T.* in D. XXXVII van *The Naval Chronicle*. London 1817; Chaufepie, *Biogr. Univ.*; *Biogr. génér. mod.*; Basnage, *Hist. der Provinces Unies*; Blaur, *Conv. Lex.*; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Muller, *Cat. v. Pamfl.* D. II, bl. 68, 69.

TROMP (Cornelis Maartensz.), zoon van den vorige, en Dina de Haas, werd den 9den September 1629 te Rotterdam geboren. Van zijn jeugd af tot den zeedienst bestemd, klom hij van rang tot rang en voerde in 1650 als kapitein het bevel over een oorlogschip. In 1652 gedroeg hij zich in den zeeslag tusschen van Galen en Appleton zoo kloekmoedig, dat hij tot schout-bij-nacht bevorderd werd. In 1656 deed hij den eersten togt naar de Sond, die zonder bloedstorting afliep, doch Dantzig voor de Zweden beveiligde. Naderhand had zich Tromp tegen de Algerijnsche zeeschuimers mannelijk gekweten, de uit Oost-Indië komende vloot wederom in 't vaderland gebragt, en als vice-admiraal den noodlottigen zeeslag tegen de Engelschen, waarin zijn vader sneuvelde, bijgewoond. Tromp, wiens dapperheid zich altijd luisterrijk had doen blijken, werd in 1665 tot opperbevelhebber, in plaats der gesneuvelde zeehelden Wassenaer en Kortenaar, aangesteld. De Ruyter was met een smaldeel afwezig, doch ziet! hij verschijnt en nu veranderen de staten het besluit; de Ruyter wordt oppervoogd, en dus boven Tromp geplaatst. Deze, die zijn misnoegen op de lafhartige scheepsbevelhebbers, gedurende den zeeslag van 1665, waarin hij uitgemunt had, ten duidelijkste had doen blijken, is nu niet minder gevoelig voor zulk een nieuwen kring, welken hij, die zijn leven zoo manhaftig gewaagd heeft, althans niet meende te hebben verdiend. Hij liet zich echter overreden om onder de Ruyter te dienen, maar hij wist wie hem voornamelijk deze oneer had aangedaan, en nimmer vergaf hij zulks aan de Witt.

In den eersten zegenrijken zeeslag des jaars 1666, was hij, door zijn' ontembaren moed, te ver tusschen de Engelschen ingezeild zijnde, reeds omsingeld, toen de Ruyter zijn mededinger kwam ontzetten. Dezen dienst vergold Tromp hem slecht, in den tweeden, minder gelukkigen, zeeslag van hetzelfde jaar.

Het is waar, dat hij, na eerst een poos te hebben stil gelegen, den vijand van zijnen vleugel versloeg en op de vlugt dreef, doch hij liet toen zijnen admiraal in de steek, die, niet zonder het grootste gevaar, en met eenen moed die Turenne in verrukking bragt, dezen tot driemaal sterkere magt, al vechtende binnen gaats moest wijken.

De helden beschuldigden elkander: Tromp merkte op de Ruyter's klagt aan, dat God almagtig hem met kleinder magt op den vijand voordeel en de Ruyter met grooter magt nadeel had gegeven; doch men zeide met reden dat hij het vervolgen der vlugtenden vijands van zijnen kant te ver had gedreven. Anderen spraken, zonder dit te ontkennen, Tromp van hatelijke gezindheden vrij, en wilden het liever aan zijne ontembare soms onberadene drift, waarvan men meer voorbeelden in hem gezien had, toeschrijven. Voor beide opvattingen zou men in zijn karakter bewijzen kunnen vinden; doch gelooven wij liever het beste van eenen zeeheld als Tromp. Doch zelfs dan kan men onmogelijk zijn lang stil leggen vóór den slag verdedigen.

Guiche, een Franschman, die beide de admiralen gekend heeft, roemt zeer den moed en de bedaardheid van Tromp: hetgeen hij echter bijvoegt, dat, zoo Tromp zich stellig aan zijne bevelen had gehouden, de slag verloren zou zijn geweest, is ongetwijfeld een gezegde, dat men aan Guiche's afkeer tegen de Witt moet toeschrijven. Van dezen toch, of door diens invloed, onderging Tromp nu op nieuw eene behandeling, die zijne verbittering ten top moest voeren. Hij werd, omdat 'slands dienst geen verschil tusschen de hoofden gedoogde, uit den dienst ontslagen, van de vloot opontboden, gelast in 'sHage te blijven, en alle deze vernederende omstandigheden gingen vergezeld met een verbod om „op straffe van muiterij" naar de vloot te schrijven, waar men wist dat hij zeer bemind was.

Vergeefs was zijn aanbod „om de Ruyter voldoening te geven, zijn misslag te bekennen, en, des noods, als eenvoudig kapitein tegen den vijand in zee te gaan. Tromp moest gehoorzamen, hij moest zien hoe men zonder hem de heerlijke zege op Chattam behaalde en te Soulsbay Engeland's en Frankrijk's vereenigde vloten deed wijken. En toch, toen de Fransche gezant, nog voor de vredebreuk, hem aanzocht om, op eene jaarwedde van 50,000 francs, in den dienst van zijn' koning te begeven, weigerde Tromp dien verleidelijke voorslag en bleef liever ambteloos in zijn vaderland leven. De dag der wrake kwam en die ééne dag was genoeg, om den roem van Cornelis Tromp voor altijd te bezoedelen. Bij het afschuwelijk moordtooneel der de Wittes was hij aanschouwer, en, gelijk men uit alle omstandigheden moest opmaken, welgevallig aanschouwer.

Na het sneuvelen van van Gent, kwam Tromp natuurlijk tot de vervulling der ontledigde admiraalsplaats in aanmerking. Willem III speelde daarbij een schoone rol. Hij deed Tromp en de Ruyter bij zich komen, en verweerde

hen in zijn bijzijn. Deze verzoening was opregt. Van nu af was Tromp een getrouw helper van den grijzen zeeheld, muntte in de drie zeeslagen van 1673 ongemeen uit, en deed vooral wonderen in den grooten slag van Kijkduin, waar zijn tegenstander, de admiraal Spragge verging. Hoe Tromp thans tegen de Ruyter gezind was, blijkt uit zijn gezegde, toen hij (andermaal gelijk in 1666) door den vijand omringd zijnde, zijne manschap toeriep: »Mannen! daar is Bestevaâr, die komt ons helpen. Ik zal hem ook niet verlaten, zoo lang ik adem kan scheppen." Er is ook krijgsmanstaal in 's mans aanspraak, aan zijn scheepsvolk: »Mannen! de vijand is nu nabij: elk gedrage zich nu als een braaf kerel; en daar hij voor scheep is gekomen, en die zulks doet, dien zal ik beloonen, dat beloof ik. 't Zal wel gaan." Over 't algemeen schijnt Tromp iets krachtigs, iets moedopwekkends in zijn stijl te hebben gehad. Men kent uit Wagenaar den kenschetsenden brief in ronde zeemanstaal, door hem aan zijne zuster geschreven. Hij was ook, uit hoofde van zijn moed, zijne rondborstigheid en krachtige taal bij het scheepsvolk, dat onder hem stond, in ongemeene hoogachting en genoot dezelfde liefde bij hetzelve als zijn vader.

Na den vrede met Engeland deed Tromp eene reis naar dat koningrijk en genoot aldaar een vorstelijk onthaal. Niet minder schitterend werd hij in Denemarken ontvangen, welk rijk hij tegen Zweden was te hulpe gezonden.

De krijgsbedrijven des helds aldaar waren zijne laatste, doch geenszins zijne minste. Terwijl Zweden, voor geld de bondgenoot van Frankrijk, ten behoeve van dat rijk, Brandenburg hebbende aangevallen, door den grooten keurvorst bij Fehrbellin te lande werd geslagen, behaalde Tromp op hetzelve luisterrijke zegepralen ter zee. Het eiland Gothland werd bemagtigd, de Zweden werden geslagen en tot in de nabijheid van Stokholm op de vlugt gedreven. Hij nam het eiland Rugen tweemaal in, eens voor Denemarken, en daarna, toen het door de Zweden hernomen was, voor den keurvorst van Brandenburg. Nog meer andere plaatsen in het noorden moesten voor hem bukken. Tromp werd toen door den koning van Denemarken met de olifantsorde begiftigd, en tot graaf, gelijk reeds vroeger door dien van Engeland, tot baron, verheven. Na den dood van de Ruyter werd hij voor den grootsten zeeheld in Europa gehouden.

Hij overleed den 29sten Mei 1691 en werd met groote staatsie in het graf van zijn vader te Delft begraven. Hij had tot gemalin Margaretha van Raephorst, doch liet geen kinderen na.

Zie, behalve *Holl. Merc.*; Aitsema; Cerisier; Wagenaar; Bilderdijk; Arend en andere geschiedschrijvers; Brandt, *Leven van de Ruyter; Levens der doorl. zeehelden; Leven en bedrijf van den vermaarden zeeheld Cornelis Tromp* enz., Amst., 1692; *Vie de C. Tromp, Admir. de Hollande et de West-Frise*, La Haye, 1694. 12°; Richer, *Vie de l'Amiral Tromp*, Paris, 1784; *Nouv. biogr. génér.*; *Dict. Biogr.*; Chaufepie; *Leven van C. T.* in *de Levens v. Nederl. mannen en vrouwen*, D. VII, bl. 190—227; van Kampen, *Vad. karakterk.*, D. II, bl. 422; J. C. de Jonge, *Lev. van Evertzen*; Dez., *Gesch. v. Neerl. zeewezen*, D. IIa, bl. 106, 205, 226, 240, 301, 310; D. IIb, 104, 216, 286, 345, 369; D. IIIa, bl. 218, 269, 414; D. IIIb, 10, 55, 72—76, 86—97, 393; D. IVa, bl. 256—273; *de Admiraal C. T. te Utrecht* in *Utr. Volksalm.*, 1846, bl. 15; *Huwelijk van C. T. en Marg. Raephorst* in *Nav. Bijbl.*, 1854, bl. 16; *Tromp, van der Wall* in *Nav.* III, 12; *Bijbl.* 1853, bl. 50, 104; P. Scheltema, *het gedrag van C. T. in den zeeslag van 4 Aug.* 1666 *verdedigd* in *O. en N.*, D. II, bl. 165; Wleugel, *General-Admiral Corn. Tromps indbezetninger om den Danske flaades foretagender under hans anfoersel* 1676 in *Danske Mag.*, IV, 1823, bl. 104; *Tromp in Engeland, van Tromp* in *Nav.*, D. III, bl. 198; *Jeugd van C. T.* in *Nav.*, D. VI, bl. 295; D. VII, bl. 59; *Trouwdag van C. T.* in *Nav.*, D. II, bl. 343; D. III, bl. 340; *Bijbl.* 1834, D. XVI, XXX, LXXXV, CXX, 1851, bl. XXI; *C. T. en de Ruyter* in *Nav.*, D. VII, bl. 31, 1*8; *Zakuurwerk van C. T.* in *Nav.*, D. V, bl. 213; D. VI, bl. 25; D. X, bl. 168; *Geslacht Tromp* in *Nav.*, 1868, bl. 28, 79; *Aanteekeningen betreffende het geslacht Tromp* in *Rotterd. Geneal*, D. I, bl. 54; J. W. van Sijpesteijn, *De tegenwoordigheid van den admiraal C. T. bij den moord aan de gebroeders de Witt, gepleegd* 20 *Aug* 1672 in *Gesch. bijdr.*, D. II, bl. 95; *Chr. v. h. Hist. Gen.*, D. IV, bl. 168; D. V, bl. 64, 135, 179, 274, 424, 433; D. VI, bl. 182; D. VIII, bl. 353, 354, 356, 358; D. X, bl. 314, 481, 482; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*; Rabus, *Boekz. v. Europa*, 1694, bl. 434; *Versl. v. h. Fr. Gen.*, 1862, bl. 9; *Gids* 1865, April, bl. 185; *Seeckere consideratien, op het bekomen van schoone schepen, spoedich revictualeeren, verversinge van den Matrosen, ten meesten profite van den Lande, en het minste ver(stro)ying van tijd, 'twelck de Heer Luit.-Adm. Tromp raadzaam heeft gevonden HEd. Gr. Mog. te voeren* (Ao. 16. . 32 bladz. fol.); Rhijnenburgh, *Vreugdeb.*, bl. 94, 95; Muller, *Cat v. Portr.*; *Gids* 1865, (April-nummer); Rabus, *Boekz. v. Eur.*, 1696, bl. 434; *Verslag v. h. Fr. Genoots.* 1862, bl. 9; Soet, *Ged.* bl. 260.

TROMP (F. J. WINTER), een Vlissinger, geheel bezield met den vrijheidsgeest, van het laatst der 18de eeuw, gaf in 1793 een bundeltje, getiteld: *Vlissingen in zangen*, grootendeels proza, hier en daar met rijmregels doorspekt. Ook gaf hij een *Lierzang bij het afsterven van J. A. Zoutman.* Dordrecht, 1793; *Lierzang aan het grootmoedige Fransche volk, bij deszelfs intogt in de vereenigde Nederlanden.* Leijden, 1795; *Elegie ter nagedachtenis van S. van Schaak, waarachter een kort verslag der gebeurtenis.* Tweemaal gedrukt; *Virginie of de herstelde vrijheid; trsp., niet vertauld. In den Haage.* 1795. kl. 8°.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.*, D. I, bl. 206; Kobus en de Rivecourt.

TROMP (HARPERT MARTENSZOON) was in 1688 lid der regeering van de stad Delft, en had wegens die stad zitting in het kollegie van gecommitteerde Raden. Hij betoonde zich niet genegen, prins Willem III, koning van Engeland, in diens overtogt naar dat rijk te ondersteunen.

Zie Wagenaar, *V. H.*, D. XX, bl. 426.

TROMPERT (L. G.) is schrijver van:

Troost der armen behelzende ligte en souvereine remediën tegen verscheidene ziekten, wonden enz. Hier agter zijn gevoegd: eenige souvereine remediën voor paarden en hoornbeesten enz. Nieuwe druk, overgezien naar de origineele copy van den auteur. Rott., 1809. 8°.

Gelukkige genezing van eene zeer gevaarlijke en bedenkelijke wond aan het onderlijf, welke door een stier veroorzaakt werd in *N. Kunst- en Letterb.* 1800. D. I, bl. 140.

Uittreksel uit zijne briefwisseling over de vaccine in *Geneesk. Mag. v. Stipriaan Luiscius enz.* 1801. D. I. St. 1. bl. 97.

Zie Holtrop, p. 362.

TRONCHIN (JOANNES ANTONIUS) te Geneve geboren, was L. Theol. candidaat toen hij in 1667, in plaats van François de Prix, tot buitengewoon hoogleeraar in de Fransche taal te Franeker werd benoemd. Hij overleed den 13den of 14den Maart 1688.

Hij schreef:

Electa Gallica, hoc est, Idea eius Linguae, cum vocum primigenearum Manipulo, et Exercitationum variarum exemplea. Franeq., 1676. 12°.

Les Nouvelles Decouvertes, qui se sont faites par les plus grands hommes de notre siècle. Franek., 1661. 12°.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 499, 500.

TRONCHIN (THEODOR) of Tronschin, in 1709 te Geneve uit eene oud adelijke familie geboren, verliet, 19 jaren oud, deze stad, en ging op uitnoodiging van lord Bolingbroke, een zijner bloedverwanten, naar Londen, die hem, door zijn invloed, bij de thesaurie wenschte te plaatsen, maar een bil van het parlement, waardoor de vreemdelingen van alle bedieningen werden uitgesloten, vernietigde zijn plan. Nu bragt hem de lord, in gezelschap van Swift, Addison en Pope. Op raad van den laatste ging hij naar Cambridge, kreeg daar een werk van Boerhaave in handen en ging naar Holland, om het aantal toehoorders van dien geleerde te vermeerderen. Hij genoot eenige jaren het onderwijs van Boerhaave, die hem na verloop van 4 maanden, reeds een deel zijner verrigtingen toevertrouwde en hem tot zijn opvolger verordende. Gedurende dat Tronchin toebereidsels maakte, om naar Engeland terug te keeren, nam hij hem mede naar Amsterdam, en vertoonde aan een ieder zijn geliefden kweekeling. »Hij is mijn ander ik, plagt hij te zeggen, men kan mij in het toekomende raadplegen, zonder uit Amsterdam te gaan." Tronchin huwde aldaar de nicht van den beroemden Jan de Witt, en bragt reeds daar de nieuwe methode in zwang om de kinderpokjes in te enten, welke hem altijd gelukte, doch toen nog zoo nieuw en buitengewoon voorkwam. Na 19 jaar te Amsterdam vertoefd te hebben, gaf hij eindelijk gehoor aan de herhaalde en dringende uitnoodiging zijner landslieden, en begaf zich naar Geneve, waar hij hoogleeraar in de geneeskunde werd. Hij hield openlijke voorlezingen, ter welker bijwoning ontelbare vreemdelingen, van wijd en zijd, naar Geneve kwamen. Verscheidene vorsten van Europa zochten hem, door voordeelige aanbiedingen, tot zich te lokken, doch niets van dat alles was in staat hem te bekooren, hij moest in zijn vaderland leven of in Frankrijk. In 1755

kwam hij te Parijs om den hertog van Chartres en mademoiselle van Orleans de pokjes in te enten, en de hertog van Orleans nam hem tot zijn eerste lijfarts aan. Hij overleed den 1sten December 1781, in den ouderdom van 73 jaren. Zijn portret bestaat.

Zie *Biogr. Univ.*.

TROOST (Anna), dichteres uit het midden der 18de eeuw. Men vindt proeven harer poëzij in *Dichtk. Lauwerbl.* D. II, bl. 91.

Zie Heringa, *Lijst v. dichters*, bl. 81.

TROOST (Cornelis), beroemd schilder, werd in 1697 te Amsterdam geboren, ontving het onderwijs van den landschapschilder Arnold Boonen, doch had vooral de vorming van zijn zeldzaam talent aan eigene studie te danken. Aanzienlijk is het aantal portretten door hem vervaardigd, zoo als van regenten van gestichten en overlieden van gilden, hoogleeraren (o. a. dat van Boerhaave) en andere beroemde mannen. Vooral roemt men het door hem in 1724 geschilderd kapitaal stuk, voorstellende de 5 *Inspecteurs van het Amsterdamsch collegium medicum*, ten voete uit en een ander voor de chirurgijns-gildekamer, verbeeldende eene *ontleedkundige les op een cadaver*.

Volgde hij in diergelijke stukken de natuur als op den voet, eene meerdere speling gaf hij aan zijn vernuft in het schilderen en teekenen van huiselijke tafereelen, waarvoor hij doorgaans lustige onderwerpen verkoos, genomen uit de aardigste kluchten, die ten zijnen tijde in de Amsterdamschen schouwburg werden opgevoerd.

Zonder in het overdrevene, in de eigenlijke karikatuur of *charge* te vervallen, wist hij op geestige en naïve wijze de in zijne ordonnantiën te pas gebragte personen uitstekend te karakteriseren. Het costuum was toen stijf, doch niemand heeft misschien beter dan hij, het schilderachtige weten aan te wenden. Hij werd wel eens de Hollandsche Watteau genoemd. Op de verkooping van Braamcamp gold een *Corps de garde* ƒ380 en eene *Kraamkamer* ƒ750. Zijne crayonteekeningen, die hij dikwerf met waterverwen diepte, zijn schier onverbeterlijk fraai.

Het koninglijk kabinet te 's Hage bezit van hem in dien trant tien tooneelen uit oude Hollandsche kluchten en nog vijf andere onder den naam van *Nelri* bekend. Deze beroemde teekeningen golden in 1781 op de kunstverkooping van Dr. J. Tak te Leiden ƒ2030. Onder de kunstnalatenschap van Ploos van Amstel waren verschillende teekeningen van dien meester. Op de verkooping van de Vos gold eene met dekverw geteekende *Amsterdamsche kermisvreugd* ƒ200, op die van Jan van Dijk golden twee teekeningen, verbeeldende *de Huwelijksvoorstelling door den vader van Reinier Adriaansz aan de ouders van Saartje Jansz.* en *de Vrijaadsi van Reinier Adriaansz.* ƒ530. Houbraken, Punt, Tanjé en anderen hebben een aantal zijner boertige tafereelen in plaat gebragt.

Van Troost bestaan enkele zwartje prentjes, door Kramm en Immerzeel vermeld. Op de verkooping van J. van Idsinga werd een keurig exemplaar van het prentwerk van dezen meester voor ƒ190 verkocht. Zijn portret, door hem zelven geschilderd, vindt men op 's rijks museum te Amsterdam en is door Houbraken gegraveerd.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; van Gool; Descamps; Nagler; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III, bl. 102; Muller, *Cat. v. portr.*

TROOST (Frederik), dichter uit de helft der 18de eeuw. Van hem bestaat o. a. een *Treurklacht* over *het smertelijk verlies van zijne doorluchtige Hoogheid Willem Carel Hendrik Friso* (1752).

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

TROOST (Jacoba Maria), geb. van Nikkelen, vrouw van Wilhelmus Troost, in 1690 te Cassel geboren, legde zich in haar jeugd, onder leiding van haren vader en Herman van der Mijn, op het fruit en bloemen schilderen toe, waarin zij uitmuntend slaagde. Huiselijke zorgen beletten haar de kunst voort te zetten.

Zie Kramm.

TROOST (Jan Hendrik) van *Groenendoelen*, zoon van Wilhelmus Troost, hield zich eenigen tijd bezig met het teekenen van patroonen voor de fabrikanten in zijden stoffen, legde zich vervolgens op het schilderen en teekenen van landschappen toe en verkreeg daarin grooten roem. Zijn werk komt zeldzaam voor. Kramm vermeldt van hem een *aangenaam bergachtig landschap met een rivier doorsneden*, gestoffeerd met een herder en eenig vee, zonachtig en dun gepenseeld en een *grijsaard met een boek in de hand*.

Zie Kok; Kramm.

TROOST (Pieter) Gz. Van dezen bezitten wij:

Aanteekeningen op eene reis om de wereld met het fregat de Maria Reigersberg en de korvet de Pollux in 1824—1826. 2 stukken. m. pl. gr. 8°.

Zie *Cat. d. Maats. van Ned. letterk.*, D. I, bl. 16; D. III, bl. 204.

TROOST (Sara), dochter van Cornelis Troost, in 1731 te Amsterdam geboren, bragt het, onder leiding haars vaders, tot een aanzienlijke hoogte in het teekenen. Behalve de fraaije teekeningen, die zij naar de schilderijen van haren vader, K. du Jardin, G. Dou en J. Steen maakte, teekende zij ook portretten en in crayon. Kramm geeft een lijst harer teekeningen, die tot ƒ200 golden. Zij vormde verscheidene leerlingen. Haar portret is door haren vader gegraveerd. Zij overleed in 1803 in hare geboorteplaats.

Zie van Eijnden en van der Willigen, *Aanhangsel*; La Mierre, *La Peinture*, poeme, Amst., 1770. 8°; Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

TROOST (W.). In *Cat. Ploos van Amstel* komt van dezen kunstenaar voor eene teekening, voorstellende *Een boomrijk gestoffeerd landschap*, in colearen.

TROOST (Wilhelmus), in 1684 te Amsterdam geboren, werd leerling van den landschapschilder Glauber. Acht en twintig jaren oud, begaf hij zich naar Dusseldorf, voornamelijk om het beroemde schilderij-kabinet van den keurvorst te zien. Twee jaren hield hij zich daar bezig met het schilderen van landschappen, en na 's keurvorsten dood, aan verschillende hoven, om aanzienlijke personagien te portretteren. In Holland wedergekeerd, hield hij zich aldaar tien jaren met het schilderen van familieportretten onledig. Later vestigde hij zich te Amsterdam, waar hij verscheidene zaalstukken in den smaak van Glauber schilderde. Ook vervaardigde hij teekeningen in sapverw en O. I. inkt, die van ƒ60 tot ƒ120 golden. Hij huwde Jacoba Maria van Nikkelen, dochter van Johannes van Nikkelen, een verdienstelijk schilder van landschappen.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel.

TROOST (   ) „verstond wel de behandeling van de waterverw." Bonaventura van Overbeek gebruikte dezen Amsterdammer op zijn reis naar Rome, „tot het afzetten en colearen der geteekende ruïnes en andere zeldzaamheden der oudheid." Hij verdronk te Rome in den Tiber.

Zie J. v. Gool, in *het leven van B. van Overbeek* en Kramm.

TROOSTWIJK (A. Paets van)
schreef:

A. P. v. T. en J. R. Deiman, *Verhand. over de geneeskonstige electriciteit.* Met afb. in *Verhandel. v. h. Bat. Genoots. van Proefonderv. wijsbeg.* 1787. D. VIII. bl. 69.

Proeven aanduidende den hoogen graad van gevoeligheid, welke voorwerpen uit het plantenrijk hebben voor elektrieke ontladingen in *Verhand. v. d. 1ste Kl. v. h. Kon. Ned. Inst.* 1818. D. IV. bl. 1.

Verhandeling over het onderscheid tusschen waarneming en proefneming in *N. Scheik. Bibliotheek.* 1801. D. III. bl. 101.

Korte schets van de geschiedenis der scheikunde, van haaren eersten tijd af aan tot dat zij algemeen als wetenschap bekend werd in *N. Alg. Mag. van wetenschap, kunst en smaak.* 1797. D. IV. St. 1. bl. 209.

Ook gaf hij met J. R. Deiman eene *Verhandeling over de luchtgelijkende vloeistoffen* in *Verh. d. Holl. Maats.* 1787. bl. 59. Voorts met denzelfden en Lauwerenburgh, *Onderzoek over den oorsprong der lucht bij het doordrijven van waterdampen door gloeijende buizen* in *N. Scheik. Bibl.* 1798. D. I. bl. 89 en *Proefneming omtrent de verbetering der lugt*

door middel van de groeij der planten in *Vad. Mag.* 1778. D. VII. St. 2. bl. 338, 436, 481.

Met Lauwerenburgh en Vrolik, *Nader onderzoek over de verandering van water tot stiklucht. Met eene afb.* in *N. Scheik. Bibl.* 1798. D. I. bl. 273, en met M. van Marum, *Verhandeling over de schadelyke uitdamping* in *Verh. van 't Bat. Genoots. d. Proefonderv. wijsbegeerte.* 1787. D. VIII. bl. 1.

Zie Holtrop, l. c.

TROOSTWIJK (Wouter Joannes van), in 1782 uit een aanzienlijk geslacht te Amsterdam geboren, had reeds in zijn jeugd lust en geschiktheid voor de teeken- en schilderkunst. Hij ontving het onderrigt van de gebroeders Andriessen, doch had meer nog te danken aan zijn eigen onvermoeiden vlijt en studie naar de natuur en oude meesters. Hij behaalde premiën en eerbewijzen bij de maatschappij *Felix Meritis* door een landschapsteekening en schilderde portretten, schoon van behandeling en welgelijkende. Twee teekeningen door van Troostwijk met de pen en O. I. inkt, beide landschappen met beeldjes en beestjes golden in 1825 en 1833 op de verkoopingen van Molkenboer en Groll van Franckenstein *f* 250 en *f* 210. Hij overleed in 1810. Mr. Jeronimo de Vries heeft zijne verdiensten geschetst in eene redevoering bij de prijsuitdeeling in de stads teeken-akademie te Amsterdam.

Zie ook Immerzeel, *Konst- en Letterb.*, 1811, bl. 67, 78.

TROSSE (G.) schreef:
Kragtdadige bekeering. Leiden, 1737. 8°.

Zie Arrenberg, *Naaml.*, bl. 515.

TROTZ (Christianus Henricus), in 1703 te Kolberg in Pommeren geboren. Na de hoogescholen te Halle en Marburg bezocht te hebben, hoorde hij de lessen van Duker en Drakenborch, van Eck en Otto te Utrecht en werd er den 5sten Junij 1730 doctor in de regten, na het verdedigen eener *Dissert. de Termino moto.* Na aldaar privaat onderwijs gegeven te hebben, beriep hem de hoogeschool te Franeker tot hoogleeraar in de regtsgeleerdheid en deed hij aldaar den 24sten Junij 1741 zijne intrede met eene *Or. de libertate sentiendi dicendique Ictis propria.* In 1743 werd hij ook hoogleeraar in het *Jus publicum* en in December 1754 tot hoogleeraar in het *Jus civile et publicum Foederati Belgii* te Utrecht benoemd. Hij aanvaardde deze taak den 11den Junij van het volgend jaar met eene *Or. de Jure foederati Belgii publico.* Den 16den Aug. 1756 werd hem door curatoren ook het *Jus feudale* opgedragen. Hij overleed den 17den Junij 1773.

Hij gaf in het licht:

Tractatus Juris de Memoria propagata, Ultraj., 1734. 8°.

Jacobi Gothofredi opera Juridica minora cum Praefatione. L. B., 1733. fol.

Christfridi Waechtleri opuscula Juridico-Philologica rariora cum Praef. Traj. ad Rhen., 1733. 8°.

Herm. Hugo de prima scribendi origine. Cui notas, opusculum de scribis, apologiam pro Waechtlero, Praefationem et Indicem adjecit. Ibid. 1738. 8°.

Edmundi Merillii in IV libros Institutionum Imperialium Commentarii principales, et earundum Institutionum synopsis cum Praef. Ibid, 1739. 4°.

Guil. Marani Opera omnia cum Praef. Ibid, 1741. fol.

Theses Juris publici ad Leges Foederati Belgii fundamentales. 1745, 1746. 4°.

Jus Agrarium Foederati Belgii. Franeq., 1751, 1752. 11 vol. 4°.

Jus Agrarium Romanum. Ibid, 1753. 4°.

Orationes Inaugurales. Franeq., 1741. fol. et Ultraj. 1755. 4°.

Orationes Rectorales de immortalitate Legum Instauratoris Guilielmi IV. 1752. 4°.

Oratio Funebris, in memoriam Cl. Dominici Balck, Juritpr. Professoris. Franeq., 1750. fol.

Sib. Theot. Siccamae, ad antiquas Frisiorum Leges Liber cum amplissimis Notes.

Commentarii ad Privilegium magnum Mariae. 4°.

Intreereden over de vrijheit van gevoelen en spreken der Rechtsgeleerden eigen. Utrecht, 1745. 4°.

Verklaring van de Grondwetten der vereenigde Nederlanden. Amst. en Harlingen, 1778. 4°

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 842; Saxe, *Onom.*, T. VI, p. 459. *Anal.*, p. 784; Hambergeri, *Germ. erud.*, Sect. III, p 484; ed. pr; p. 811, ed. sec. p. 812; *N. erud Europa*, S. IX, p 193–206, *N. acta erud.*, 1741, *Maio*, p. 255—283, 1743, *Jan.*, P. II, p. 358—360, 1747, April, p. 206—214; Haubold, *Inst. Rom. lit*, p. 262; Heringa, *de Audit.*, p. 70; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II, bl. 144; Arrenberg, *Naaml.*, bl. 515.

TROUT (Jan) vertaalde de *Verhandeling, van de Kon. Acad. der Heelkonst* uit het Fransch. 's Grav., 1745. 2 dln. 8°.

Zie Abcoude, *Tweede Aanh.*, bl. 158.

TROUWEELST (Guillaume) werd te 's Bosch geboren. In 1663 woonde hij te 's Hage en was als beeldhouwer lid der Haagsche kamer van Pictura ingeschreven.

Zie Kramm.

TROGE of TROYEN (Jan van), bevelhebber onder de Watergeuzen, die het in 1570 de Amsterdammers op de Zuiderzee zeer moeijelijk maakte.

Zie Wagenaar, *V. H.*, D. VI, bl. 308; v. Groningen, *de Watergeuzen*, bl. 50, 345.

TROYEN (Jan van), etser en graveur, werd omtrent 1610 geboren, graveerde prenten naar Italiaansche werken voor het Brusselsche Museum.

Zie Immerzeel; Kramm.

TROYEN (Rombout van), kunstschilder, woonde te Amsterdam tot zijn dood in 1650. Hij schilderde denkbeeldige bouwvallige paleizen, spelonken en Italiaansche landschappen.

Zie Immerzeel; Kramm.

TRUER (Dirk), bouwmeester te Amsterdam. Men heeft van hem een ontwerp tot den bouw eener kerk, met den titel: *Nieuw dessijn tot een zeer groote, sterke en om te horen heel bekwaame coupelkerk enz. gevoeglijk om te plaatsen op de Botermarkt (te Amsterdam) ontworpen door order en vertoont soo van hout als in prent tot glorie en roem van de Heeren enz. Burgemeesters enz. deser stad Amsterdam, dezelve doende binnen enz. enz.* 22 platen. Atlas formaat.

Zie Kramm.

TSEERAERTS (Iherosme), een Brabantsch edelman, stalmeester aan 't hof van den prins van Oranje, die een groot vertrouwen in hem stelde. Hij behoorde tot de verbondene edelen en werd in 1569 ter uitvoering van een geheimen last door den prins naar Engeland gezonden. Omtrent drie jaren later bevond hij zich in Frankrijk, doch begaf zich van hier, op last van graaf Lodewijk van Nassau, naar Zeeland, en kreeg, als 's prinsen stadhouder, 't krijgsbevel der Walcheren. Te Vlissingen kwam hij eerst, nadat deze stad zich aan het Spaansch gebied onttrokken had. Weinige dagen na zijn komst zocht hij zich meester van Veere te maken, in welke stad hij, sedert de beeldbreking met geweld tegenging, maar waardoor hij zich den haat en laster van een woesten hoop berokkende. Zijn toeleg om den hertog van Medina Celi in Vlaanderen op te ligten en Brugge te bemagtigen, liep vruchteloos af, even als zijn herhaalde aanslag op Goes, welke stad hij in Hooimaand 1572, eerst dacht te verrassen en naderhand liet opeischen. Beide mislukte en dit had tengevolge, dat men hem, bij zijne eerste terugkomst, ter naauwernood binnen Vlissingen liet komen, en, na den tweeden mislukten aanslag, volstrektelijk weigerde de poorten van die stad voor hem te openen, zoodat hij zich genoodzaakt zag met zijne bijhebbende manschap naar Zoutelande te wijken, op welk dorp het krijgsvolk den landman geen geringen overlast deed. Het ongenoegen, hierdoor, en uithoofde van de gemelde vergeefsche pogingen, tegen Tseeraerts verwekt, verminderde door zijn heldhaftig gedrag tegen de Spanjaards, die uit Middelburg, onder bevel van Filips van Lannoy, heer van Beauvors, in genoegzaam aantal op hem naar Zoutelande afkwamen. Tseeraerts door de Vlamingers verdacht gehouden, of van kleinhartigheid of van verraad, na bedacht voor de schande van vluchten, vocht met zijn volk als verwoed en wanhopende. Vijfhonderd Spaanschen werden gedood of gevangen genomen, ook verbrandden in een schuur, waarin zij zich verborged hadden, de overigen namen de vlucht, van welken een deel gezond of gewond te Middelburg kwam, een deel achtergehaald en met de koorden, die de Spanjaarden zelve uit Middelburg medegebragt hadden, onder weg opgehangen werd. Na deze overwinning keerde Tseeraerts

naar Vlissingen, en werd, na een vijftiendaagsche onderhandeling, door tusschenkomst der Fransche bevelhebbers, binnen die stad gelaten. De achting omtrent Tseeraerts was toen in zoo verre gerezen, dat de Nassauschen hem, als krijgsbevelhebber, een nieuwen aanslag tegen Goes toebetrouwden. Na eene belegering der stad, gedurende negen weken, werd Tseeraerts gedwongen haar te verlaten en naar Walcheren weder te keeren, waar ook zijne poging van Arnemunden, in den nacht te overvallen, vruchteloos afliep. Het ongunstig oordeel over zijn gedrag, maakte Tseeraerts zoo ongeduldig, dat hij 't bewind van Walcheren overdroeg aan Jakob Smit, heer van Baarland, bailluw van Vlissingen. Toen begaf hij zich naar Medemblik bij den prins van Oranje, om zich tegen zijne beschuldigers te verdedigen, en toonde zich bereidvaardig, om zijn goeden naam of in recht of met den kling, dat is een tweegevecht, voor te staan. Hij dagvaarde, in een gedrukt geschrift, allen, die hem achter zijnen rug lasterden, om het in 'sprinsen bijzijn te doen. Doch niemand kwam te voorschijn, en de prins vond geen zwarigheid, om zich sedert van hem in den krijgsdienst te bedienen. Ten tijde van 't beleg van Haarlem kwam hij in 't vuur en werd gewond. Zijn verblijf te Leiden, waarheen hij zich begeven had, was kort van duur; want, nadat Geertruidenberg door 'sprinsen volk ingenomen was, werd hij tot bevelhebber der vesting aangesteld. Eerlang vond hij hier zijn graf. Het breken der beelden in de kerk willende beletten, werd hij in een oploop door het baldadig krijgsvolk omgebragt, nadat hij slechts weinige weken het krijgsbewind van de stad gevoerd had.

Zie J. B. Gramaye in *Bruxella*, p. 23; Le Carpentier, *Hist de Cambray*, P. III, p. 492, 903; *Nobiliaire der P. B.*, T. I, p. 118; *Quartiers Généal*, T. I, p. 63. 172; Bor, *Ned. Hist.*, B. V, bl. 208 (290); B. VI, bl 269 (370), 286 (393), 287 (394, 395), 322 (439) 336 (457); Hooft, *N. H.*, B. V, bl. 210; B. VIII, bl. 322, Le Petit, *Chron.*, L. X, p 225, 227; Brahé, *Tweede eeuwget. d. Vliss. vrijheid, Bijl*, bl. 16; *Jaarboek der stad Brugge*. D. II, bl 264, 265; Wagenaar, *V. H.*, D. VI, bl. 392; van der Spiegel, *Satisfactie van Goes*, bl. 136—142, 147—168; 'sGravezande, *Tweede eeuwget. d. Middelb. vrijheid*, bl. 249, 250, 255, 256; Te Water, *Verb. d. edelen*, D. III, bl. 340; D. IV, bl. 454; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Groen van Prinsterer, *Archives*.

TSERCLAES. Zie 'T SERCLAES.

TUER (Herbert), portretschilder, te Nijmegen geboren, vestigde zich onder Karel I als portretschilder te Londen. Na den val van dezen vorst, kwam hij in Holland terug en stierf in 1686, waarschijnlijk te Utrecht. In de zaal van het schildarsgild te Londen is een schoone kop van hem aanwezig.

Zie Kramm.

TUIN (J. van)
schreef:
Keeten der goddelijke waarheden. Haarl. 1742. 2e dr.
Over de Sesdaagse Scheppinge. Haarl, 1739.
Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 867.

TUINMAN, (Carolus), predikant te Middelburg, bloeide in de eerste helft der 18de eeuw, en was godgeleerde, dichter en taalkundige.

Men heeft van hem:

De heillooze gruwelleere der Vrygeesten, ontmaskert en wederlegt. Met een wederantwoord op den lasterbrief van den vermomden Theophilus. Middelburg 1714.

De liegende en bedriegende Vrygeest, on'maskert en een Antwoord aan den vermomden Constantius Prudens. Hierbij is gevoegt A. Geulinx, medemaat van B. de Spinoza en der Vrygeesten. Middelb. 1715.

Het helsche gruwelgeheim der heillooze Vrygeesten, opengelegt door den vermomden Pius Fidelis. Benev. een antwoord en aanmerk. over dez. met betoog, dat het alles vernieuwde David-juristery is. Noch een Nareden, waarin ook het Leven en Bedrijf van den verleider beschreven wordt enz. Middelb. 1717. 8°.

LV Predicatien van den Heydelbergschen Catechismus. Amst. 1739. 4°. Amst. 1744. 4°.

Fakker der Nederduytsche Taal. Leyden 1722. 4°.

Vervolg. Middelb. 1731. 4°.

Nederduytsche Spreekwoorden. Middelb. 1726. 4°. 1728. 4°.

Rymlust. 1729. 4°.

Keurstoffen uyt het boek van Job. uytgegeven door Joh. Esgers. Amst. 1733. 2 dln. 4°. Amst. 1748.

Beginselen van Hemelwerk en Zedezaugen. Leyden 1726. 8°. en *Neander Gezangen.* Amst. 1717, 8°.

Liederen Zions. Amst 1726. 8°.

Sibbolelh. Amst. 1715 8°.

Geestelyke Gezangen met noten. Uytr. 1725. 8°.

Zielsverlustiging of stigtelyke gezangen. Amst. 1716. 8°.

Calvyns Onderrigting. Middelb 1712. 8°.

Proceduren tegen Marcus Booms. 8°.

Keurstoffen uyt de Heilige Schriften der Propheten, uytgegeven door Joh. Esgers. 4°.

Nederduytsche Poëzy. Middelb. 1728. 4°.

S'eutel van de boeveteal der Vrygeesten. 1738. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. en Wb.* D. V. bl. 412; Siegenbeek, *Gesch. d. N. L.*, bl. 323; Abcoude, *Naamr.* bl. 367, 368, *Aant.* bl. 214, 2e *Aant.* bl 150; Arrensberg, *Naamr. Cat. d. M. v. N. Letterk.*, (Reg); Ypey, *Gesch. d. Ned. Tale;* Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

TULDEN (Nicolaas van), regtsgeleerde, afstammeling uit een aanzienlijk geslacht, te 's Hertogenbosch, in de eerste helft der 16e eeuw, studeerde te Leuven in de regtsgeleerdheid en bekleedde een regterlijke post in zijne geboortestad.

Hij schreef:

Loci Communes parium ac similium Juris, J. Damhonderi. annotationibus. Antv. 1601.

Praxis rerum civilium ejusdem Damhonderi. Ibid 1617, met belangrijke aanteekeningen.

Commentarium in methodum Juris controversi N. Vigelli.

Hij overleed den 6den Oct. 1609.

Zie Valerius Andreas; Foppens; van Gils, *Bisdom van 's Bosch*, bl. 183.

TULDEN (Theodorus van), zoon van den vorige, regtsgeleerde, te 's Hertogenbosch geboren, studeerde te Leuven, onder E. Puteanus in de letteren, logica, physica en regtsgeleerdheid, en vestigde zich als advocaat in zijne geboortestad. Later werd hij hoogleeraar in het burgerlijk regt te Leuven, raadsheer in den Hoogen Raad te Mechelen, doch was geen vier maanden in deze betrekking; hij overleed den 19den November 1645.

Behalve *Dissertationes Socraticae*, lib. II. Lov. 1620, gaf hij verschillende regtsgeleerde werken uit, o. a.

De Principiis Jurisprudentiae. Lov. 1621.

De Causis ac Remediis Corruptorum Judiciorum. Colon 1624.

Commentarium ad instit. Juris civilis, lib. IV, Lov. 1633.

Commentarium ad Justineaneum, ib. 1635.

De sui cognitione Libr. I.

Zijne *Opera Omnia* zagen te Leuven in 1701 en 1802 het licht.

Hij huwde Catharina Clara van Greverbroeck, bij welke hij 3 zonen naliet, waarvan zijn zoon Johannes Florentius hem opvolgde als raadsheer in den Hoogen Raad te Mechelen en daarna pensionaris werd aan het hof te Medina.

Zie Valerius Andreas; Foppens; van Gils.

TULDEN of THULDEN (Theodorus van), in 1607 's Hertogenbosch geboren, waar een leerling van Rubens, dien hij bij het zamenstellen zijner groote stukken behulpzaam was. Hij schilderde op verdienstelijke wijze boerengezelschappen, kermissen, bruiloften en vooral altaar- en andere stukken van kerken en galerijen. Steenwijk, Neep en anderen hadden nu en dan de hulp van zijn geestig penseel, om de stoffaadje in hunne kerken en andere voorstellingen te brengen. Hij hield zich eenigen tijd te Parijs op, waar hij 24 schilderstukken in de kerk der Mathurins vervaardigde, benevens voorstellingen uit het leven van den stichter, die door hem geëtst zijn. Hij vestigde zich te Antwerpen, vertrok vandaar naar 's Hertogenbosch en vandaar wederom naar Antwerpen. Waarschijnlijk verliet hij die stad wederom, om te 's Hertogenbosch zijne dagen in den boezem zijner familie te eindigen. Zijn sterfjaar is onbekend, doch hij leefde nog in 1679. Hij vervaardigde omtrent dien tijd in de groote marmerzaal te Potsdam twee zinnebeeldige voorstellingen, een *op de geboorte van den Kroonprins*, 1657, en de ander op den *vrede te Nijmegen.* In de Oranjezaal op het Huis te Bosch, nabij 'sGravenhage, heeft men van dezen meester eene *Smederij van Vulkaan* met levensgroote beelden, heerlijk van kracht en kleur. Een der zalen van het stadhuis te 's Bosch is versierd met twee groote uitvoerig behandelde meesterlijk geschilderde historiestukken. In het Museum te Brussel vindt

men van hem eene *Dronkemanspartij op eene dorpskermis* en *Christus aan den geeselpaal*, te Antwerpen eene voorstelling van *Moordenaars, die een monnik vergif ingeven* en het portret *van den Bernardijner monnik van Tulden.*

Hij huwde Maria van Balen, dochter van den vermaarden schilder Hendrik van Balen, *den Oude.*

Zie Houbraken; Immerzeel; Kramm.

TULLEKEN (Arent), meermalen burgemeester van Arnhem, sedert 1580 lid der rekenkamer van Gelderland, curator der akademie te Harderwijk. Hij was in 1606 overleden.

Zie van Hasselt, *Onuitgeg. stukken*, D. I, bl. 268; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I, bl. 29; D. II, bl. 641.

TULLEKEN (Mr. Daniel), heer van Melis- en Mariënkerke, burgemeester van Middelburg, gedeputeerde van Zeeland bij H. Mog., schonk in 1779 een gift van *f* 1000 tot aankoop van boeken aan de universiteit te Harderwijk.

Zie Bouman, D. II, bl. 874.

TULLEKEN (Otto) is schrijver eener *Comment. ad Diploma Reinaldi I, Nassavii cognom. Bellicosi, inclyti Gelriae comitis VIII, de Insula et Monte Dei cet.* (*then Weerdt Godts*). Zwollae, 1774. 4°.

Zie *Cat. d. M. v. N. L.*, D. II bl. 111.

TULLIUS of TIELLIUS (M.), kunstschilder, bloeide in de tweede helft der 17de eeuw. Kramm vermeldt van hem *een lierman en een liedjeszanger* en *een zittende man op een leuningstoel.* 1683.

Zie Kramm.

TULP (G.) schreef:

Dat de reden geen beginsel van het geloof is.

Godgeleerde en wijsgeerige keurstoffen. Amst., 1708. 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 366; *Aanh.*, bl. 214.

TULP (Jan Pietersz.), dichter, bloeide te Amsterdam in de tweede helft der 17de eeuw. Van hem is de

Trompet des Oorloghs geblasen ter eere van S. H. Prins Willem III en zijne officiers over de oorlogsfeiten van 1673, 74 en 75. Amsterd., 1675, met houtsneê-figuren, langw. 8°.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. W.*

TULP (Nicolaas), vermaard geneesheer, den 11den October 1593 te Amsterdam, waar zijn vader grossier was, geboren, studeerde te Leiden tot Med. Dr. en oefende de geneeskunde in zijn geboortestad, waar hij ook vele jaren achtereen boven te kleine Vleeschhal in de Nes les gegeven heeft over de ontleedkunde, gelijk zulks voor hem door twee burgemeesters, Maarten Jansz. Coster en Sebast. Egbertszoon was geschied, hetwelk hij eerst sedert hij in 1654 burgemeester werd, naliet. Hij heeft deze waardigheid viermaal bekleed, ook was hij, sedert 1622, 52 maal raad en 4 maal schepen.

Hij verscheen verscheidene malen ie 's Hage ter dagvaard en had vijfmaal zitting in de gecommitteerde raden. Hij huwde 1. Eva Egberta van der Voegh, 2. Margriet de Vlaming van Oudshoorn, en liet bij de eerste een zoon na, Theodorus Tulp, meesterknaap van Holland, bewindhebber der O. I. Maatschappij. Eene dochter uit het laatste huwelijk was getrouwd met Jan Six, Heer van Vromade. Hij overleed den 12den September 1674. Professor Wolzogen hield eene lijkrede op hem.

Hij was een hoogst verdienstelijk burgervader voor de groote koopstad, maar een nog veel beter geneesheer en wetenschappelijk gevormd onderzoeker der natuur. Volgens het gevoelen van Prof. Bakker zou men Tulp moeten houden voor den ontdekker der chijlvaten in het menschelijk ligchaam, daar toch Arelli deze organen slechts bij honden had aangetoond.

Dit gevoelen van Bakker schijnt gegrond te zijn op de woorden van Forsten: »N. Tulpius vasa lactea primus forsan apud nostrates in humano corpore monstravit." Het is zeker dat Tulp in den winter van 1638 op 1639 openlijk de melkvaten in het lijk van eenen gehangenen misdadiger aantoonde; maar dat hij de *eerste* ontdekker was in dezen, blijkt nog niet. Dat de door Tulp zeer goed beschreven *Valvula coli* ook dikwijls genoemd wordt de *Valvula Tulpii* is bekend. Uit de opdragt zijner *Geneeskundige waarnemingen* aan zijnen zoon Pieter, blijkt o. a. hoezeer onze Tulp doordrongen was van het hooge gewigt en de noodzakelijkheid der pathologische anatomie. En in zijne *waarnemingen* zelve vindt men dan ook genoeg bewijzen daarvan, even als over het algemeen zeer merkwaardige opmerkingen. Tulp maakte zich ook in vele andere opzigten verdienstelijk. Hij helderde b. v. de geschiedenis van den fabelachtigen *Eenhoorn* op, door een' Nurwal te beschrijven, wiens bovenkaak met een negenvoetigen tand voorzien in 1648 te Amsterdam was aangevoerd. Eveneens verspreidde hij een helder licht over den Satyrus der Ouden, door een Oran-Oetan te beschrijven, die aan Frederik Hendrik uit Engeland was ten geschenke gezonden. Bekend is de uitmuntende schilderij van onzen Rembrandt, waarop Tulp als leeraar der anatomie te midden zijner leerlingen is afgebeeld: ook de plaat daarvan is genoeg bekend. Wagenaar beschrijft den maaltijd door burgemeester Tulp, den 28sten Jan. 1672, toen hij 50 jaren raad geweest was, aan burgemeesteren gegeven.

Hij gaf in het licht:

Observationum medicarum Libri tres. Amst., 1641. 8°. — *Ed. nova libro quarto auctior et multis in locis emendatior.* Ibid, 1652. 8°. — *Cum brevi auctoris vitae narratione.* L. B., 1716. 8°. — *Cum or. funeb. L. Wolzogeni cum duobus Elegiis, celeb. P. Francii in decessum authoris, ed.* VI. Amst., 1739.

Ook in het Hollandsch.

De drie boecken der Medicijnsche aenmerckingen. Met pl. Amst., 1600. 8°. — *Geneesk. waarnemingen naar den 6den druck uit het Lat. Is bijgevoegt de lijkoratie van Lud. Wolzogen op den autheur.* Leijd., 1740. 8°.

Zie Saxe, *Onom.*, T. IV, p. 474; *Anal.*, p. 608; L. H. van Bochove *Diss. hist. med. de N. Tulpio, Anatomes practicae strenuo cultore*, L. B. 1846; *Cat. Bibl. Bunav.*, T. I, V. II, p. 1662; A. Haller, *Bibl. Anatom.*, T. I, L. VI, § CCCLXXX, p. 408, 409; Forsten, *Or. acad. de Batav. merit*, p. 30; *Cat. a Roy.*, T. IV, p. 1787; Beverwijck, *Schat der gez. en ongez.*; Schotel, *Leven van Beverwijck*; Dez., *Maats. lev*, Idensee, *Oude en middelgesch. van de geneesk.*, bl. 395, 402, 410, 411, 414, 419, 450, 565; A. L. v. d. Voort, *Leven van Tulp*; Thijsen, *Voorlez. over Tulp*, in van Kampen's *Magazijn*, D. III, bl. 391—450; van Kampen, *Bekn. geschied. der lett. en wetens. in Nederl.*, D. II, bl. 59; Banga, *Gesch. d. geneesk.*; Commelin, *Beschrijv. v. Amst.*, bl. 658, 865; Brandt, *Dagwijser*, bl. 527, 462; Wagenaar, *Amsterd.*, D. IV, bl. 345; D. V, bl. 206, 220; D. VI, bl. 341, 342; D. VIII, bl. 684, 694; Dez., *V. G.*, D. XII, bl. 104; van Loon, *Historiep.*, D. III, bl. 69, 70; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Boekz.* 1717, D. I, bl. 465; Febr. 1740, bl. 157; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. port r.*; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 56; Samson, *Hist. de Guill. III*, T. II, p. 259: Soet *Gedicht* bl. 193.

TUNINGIUS (Gerard) of van Tuningen werd in 1566 te Leiden geboren, leerde in zijn jeugd aldaar de Fransche en Spaansche taal en werd vervolgens te Enkhuizen klerk bij een procureur of advokaat. Toen hij 17 jaren oud was, vertrok hij met een koopvaardijschip naar Lissabon, om zich op den handel toe te leggen; maar onderweg overviel hem een storm, en keerde hij naar Holland terug, waar hij zijn plan van koopman wederom vaarwel zeide en zich aan de studie der regten wijdde. Te Leiden leerde hij in der tijd van vier jaren het latijn en grieksch en, onder Rudolph Snellius, de wiskunde, voorts de regtsgeleerdheid onder Hugo Donellus en werd in 1578 doctor in die wetenschap. Hij vestigde zich als advokaat te 's Hage, doch werd twee jaren later, op voorspraak van Janus Douza en Justus Lipsius, hoogleeraar te Leiden. Toen hij in 1610 de vacantie deels te Antwerpen, deels te Brussel doorbragt, overleed hij in de laatstgemelde stad den 19den Augustus van dat jaar, in den ouderdom van 44 jaren, en werd in de St. Catharinakerk begraven, waar men zijn grafschrift leest.

Tuningius was ongehuwd, van een opgeruimden geest, bevriend met Dousa, Grotius, Melander, Heurnius, Gerard en Regnerus de Bondt, Heinsius, Baudius, Scriverius, Scaliger enz.

Hij schreef:

Apopthegmata Graeca, Latina, Italica, Gallica, Hispanica, collata à Gerardo Tuningio Leidensi J. C. (Leyde) *Ex off. Plastinianâ Raphelengii.* 1609. kl. 12°.

Commentarius in libro quatuor Institutionum Juris civilis. L. B. 1618. door Vinnius uitgegeven.

Hij liet in MS. na:

Commentarius ad quatuor Digestorum libros.

Commentarius ad tit. de verborum significationibus.

Commentarius ad titulis de Regulis Juris.

Zie Saxe. *Onom.*, P. IV, p. 43; *Anal.*, p. 569; Freheri, *Theatr.*, P. II, p. 985; *Alma, Acad. Bat.*; Meursii, *Ath. Bat.*, p. 279—281; Sweertii, *Ath. Belg.*, p. 286, 287; Boxhornii. *Theatr. Holl.*, p. 212, 213; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 284, 285; Foppens, *Bibl. Belg.*, T I. p 362; Paquot, *Mém.*, T. II, p. 64, 65; Baudii, *Ep.* 80 *cent.* II; D. Heinsii, *Poëm.*; J. Rutgersii, *Poëm.*; Crenii, *Animadv. Phil.*, P. IV, p. 36, 37; *Cat. Bibl. Bunav.*, T I, V. II, p 1662; Siegenbeek, *Gesch d. L. H.* (Reg.) Schotel, *Briev. v. M. v. R.*; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt. Collet d'Escury. *Holl. roem.* D. A. IV. (1) bl. 105, 175.

TURCK. Zie TORCK.

TURCK (P. LE) van Vlissingen, onderscheidde zich in 1781 en 1782 als kaperkapitein. Hij legde een buitengewonen moed aan den dag in de gevechten door hem met de Engelsche kapers geleverd, tot dat hij in den zomer 1782, door een Engelsch fregat overmand, gevangen genomen en naar Engeland overgebragt werd. Na van zijne wonden hersteld te zijn, wist hij het te ontvluchten, en kwam behouden te Vlissingen aan.

Zie Verwoert.

TURCQ (J. N.), dichter, tijdgenoot en vriend van L. Schermer. Van hem bestaat een *Troostreden* en twee *Grafschriften* op den dood van den laatste.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

TURCQ (Dr. PASCHASIUS), eerste burgemeester van Bergen-op-Zoom, gedurende het beleg van die stad door Spinola in 1622, dat vier maanden duurde, tien duizend man kostte en vruchteloos afliep. Hij heeft krachtig medegewerkt tot bescherming dier stad en is herhaalde malen gebruikt in commissiën en bezendingen, zoo naar den prins en de staten-generaal, als naar de officieren, uitmakende den krijgsraad en naar elders.

Zie *Boekzaal* 1788, bl. 725; *Tegenw. staat van alle volkeren*, D. II, bl. 160; *Beschrijv. v. Bergen-op-Zoom*, Middelb., 1623; *Nav.*, D. VII, bl. 103, 276, 337.

TURFIUS (M.) is schrijver van:

Vermakeleik Reispraetje, voorgevallen in de trekschuit van 's Hage tot Utrecht, waarin de werkjes van Schasz, als mede van N. L. en M. V. beoordeeld en over het tegenwoordig teidsgewigt gehandeld wordt. Nijm., 1779. 8°.

Zie *Cat. d. M. v. N. L.*, D. I, bl. 5.

TURK (C. S.) is schrijver van:

Aanmerkingen op de waarnemingen van Lyklama, betreffende de inenting der koepokken in *Alg. Konst- en Letterbode.* D. I, bl. 274.

Zie Holtrop, bl. 363.

TURK (J. P.), dichter. In 1728 verschenen zijne *Geestelijke gedichten.*

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Wb.*

TURK (SANDER) ontweldigde, den 27sten April 1568, de vesting Grave, bij verrassing aan de Spanjaarden, en nam haar, in naam van den prins van Oranje, in bezit. Hij kwam daartoe met een schuit, waarin zijne manschappen verborgen waren, voor de stad. Op de tijding daarvan te Brussel aangebracht, trok eene sterke bezetting vandaar, zoodat Turk genoodzaakt was met de zijnen de vesting te verlaten.

Zie Verwoert.

TURKER (W.) schreef:

Lijkpredikatie over den dood van koningh Willem III. 4°.

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 214.

TURMAN (W. NICOLAES), een gansch onbekend kunstenaar, vervaardigde de teekening van eene zeer groote door B. Kilian in plano formaat gegraveerde plaat, voorstellende *de stad Godts op een berg gelegen.* Zij is waarschijnlijk uit het laatst der 16de eeuw.

Zie Kramm.

TURNBUL DE MIKKER (W. P.), dichter uit het laatst der 18de eeuw, bekend door zijne *Gezangen.* 's Gravenhage, 1789. *Mengelpoëzye.* Ald. 1790. *Feestzangen.* Ald. 1791.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

TURR (FREDERIK EVERARD) gaf in 1810 te Amsterdam in het licht eene vertaling der twee zangen van Homerus met aanteekeningen: de overige zijn nimmer verschenen. Hij werd in 1811 door de hoogeschool te Harderwijk honoris causa tot doctor in de regten bevorderd. Hij maakte zich zoo in de staat als letterkundige wereld bekend.

Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II, bl. 572.

TUSSENBROEK (DAVID), een kunstenaar, die zich met het geven van onderwijs bezig hield. Sebastiaan Post was zijn leerling. Hij bloeide in het laatst der 18de eeuw.

Zie Kramm.

TUYL (GODERD WILLEM VAN) van Serooskerke, heer van Weiland, in 1648 te Utrecht geboren, was de zoon van Johan en Anna Walburg van Reede van Amerongen. Reeds in zijne kindschheid verloor hij zijn vader en werd door zijn moederlijke bloedverwanten opgevoed. Hij steeg spoedig tot de aanzienlijkste ambten en was in 1672 lid der commissie, om met den overwinnenden koning van Frankrijk tot verdrag te handelen. In 1674 werd hij bij de verandering der regeering van alle ambten verlaten, en bleef buiten bewind tot aan het overlijden van Willem III. Na diens overlijden kwam hij op nieuw in bestuur, werd tot gewoon afgevaardigde der vergadering der staten-generaal verkozen en een zeer voornaam regent zoo voor het gewest Utrecht in het bijzonder als voor den staat in het algemeen. Hij huwde 1. Eleonora Constantia van der Meijden, vrouw van Papecop, 2. Dorothea Pesser en stierf in 1709 kinderloos.

Zie Wagenaar, *V. H.*, D. , bl. ; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TUYL (HENDRIK VAN) van Serooskerke, heer van Staevenisse en Rijnhuizen, zoon van Philibert, die volgt, werd, na verschillende eerambten bekleed te hebben, in 1625 lid van den raad van state, toen aan Zeeland de vervulling van de tweede plaats in dien raad werd toegestaan. Drie jaren te voren was hij met Francoys van Aerssen, Dirk Bas en Noël de Caron lid geweest van de plechtige ambassade naar Engeland, zoo om de gewezene geschillen over de O. Indische zaken weg te nemen, als om den koning te meer voor de belangen van den staat te winnen.

Hij huwde Jacoba Oem van Wijngaerden, zuster van den heer van Berkhuizen en overleed 26 Mei 1627.

Zie Aitsema, *Saken van Staat en Oorlog*, D. I, bl. 190; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

TUYL (JERONIMUS VAN) van Serooskerke, ridder, heer van Serooskerke enz., burggraaf van Zeeland, in 1510 te Vlissingen geboren, zoon van Jacob en Jacqueline van der Eijnde, was reeds in 1534 raad en rentmeester-generaal beoosten Schelde, en bleef zulks tot 1564, toen zijn schoonzoon Bruyninck van Wijngaerden hem opvolgde. Dat hij luitenant-admiraal van Zeeland en gouverneur van Bergen-op-Zoom geweest is, is aan latere historiekenners niet gebleken.

Zeker is het echter dat hij een reeks van jaren het hoofdbeleid van 's lands zaken, beoosten Schelde, uitoefende, zoo als zijn zoon Philebert, die van bewesten Schelde, dat hij den roomschen godsdienst en den koning getrouw bleef. Hij overleed den 20sten Mei 1571.

Hij huwde Elisabeth Leonora Micault. In 1578 werd er een gedenkpenning op hem geslagen, die bij van Loon beschreven wordt.

Zie La Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 265; Scheltema, *Staatk. Zeeland*; van Loon, *Historiep.*, D. I, bl. 210, 211.

TUYL (Mr. JAN MAXIMILIAAN), gouverneur van Noord-Holland, staatsraad in buitengewonen dienst, overleden 27 November 1828, was sedert 1828 lid der Maatschappij van Nederl. letterkunde.

Zie *Handelsbl.* 1844, bl. 13.

TUYL (PHILEBERT) van Serooskerke, heer van Serooskerke, Popkensburg enz., burggraaf van Zeeland, zoon van Hendrik van Tuyl, in 1562 schepen van Middelburg, vervolgens raad en rentmeester, bewesten Schelde, een man van root gezag, ijverig koningsgezinde, behartigde, schoon uit Zee-

land gevlucht, getrouw de belangen van zijn meester. In 1572 zorgde hij als gouverneur van Bergen-op-Zoom voor de veiligheid der Spaansche soldaten te Vlissingen, beschreef de staten van Zeeland te Brussel en was de hoofdbeleider van den overtogt van Mondragon op Duiveland.

Hij overleed in 1579 te Antwerpen. Zijne weduwe Catharina Sandelijn van Heerenthout begaf zich naar Zeeland terug, waar zijn zonen in de aanzienlijkste eerambten werden geplaatst.

Zie Smallegange, *Chr. v. Zeel.*, bl. 693, 694; v. d. Spiegel, *Satisfactie van Goes*, bl. 96, 97; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

TUYL (Pieter) van Serooskerke, ridder, heer van Serooskerke en Welland, zoon van Hugo en Catharina van Ravenschot, in 1530 geboren, werd in 1576 rentmeester-generaal van Zeeland, beoosten Schelde, en kort daarna, wegens Karel de Stoute, afgezonden tot koning Eduard I. Hij was een man van grooten invloed en gezag [1]), en huwde 1. Cornelia van Haamstede, 2. Hadewig van Maalstede.

Zie Smallegange, bl. 693; Scheltema, *Staatk. Ned.*

TUYLL (Mlle J. A. E. van) van Serooskerke van Zuylen, later beroemd geworden als Mad. de Charrière, door hare *Lettres Neufchâteloises* (1784) en door *Caliste, ou Lettres écrites de Lausanne* (1786) en andere romans en verhalen, door welke deze, oorspronkelijk Utrechtsche dame, een merkbaren invloed heeft uitgeoefend op dien tak der Fransche litteratuur, die de *Roman intime* heet.

Zie Sainte Beuve, *Portraits de Femmes*, p. 395; ten Brink' *Levensb. v. v. Goens*, bl. 43, 44.

TUYLL (W. van) leefde in den aanvang dezer eeuw, waarschijnlijk te Utrecht. Hij legde zich toe op het etsen. Kramm vermeldt van hem een luchtig geëtst prentje, voorstellende een ruiterstandbeeld.

Zie Kramm.

TWENT (Jkhr. A. C.) trad den 28sten Maart 1784, als dertienjarige knaap in 's lands zeedienst. Hij werd dadelijk op een fregat geplaatst, en bragt het volgende tiental jaren, bijna zonder verpoozing, aan boord door, of in 's rijks Overzeesche Bezittingen, die hij achtereenvolgend bijna alle bezocht. Het oorlogschip zelf was destijds, ook voor jongelingen uit aanzienlijke geslachten, waartoe Twent behoorde, de school voor den aanstaanden zeeofficier. Inzonderheid schijnt hij voor zijne opleiding veel verpligt te zijn geweest aan den kundigen kapitein J. O. Vaillant, met wien hij, na in 1788 reeds tot luitenant opgeklommen te zijn, tot 1793 in Oost-Indië bleef. Den 20sten Mei 1794 diende hij als eerste officier op het fregat de Waakzaamheid, kapitein van Hamel bij den merkwaardigen strijd, waarin dit fregat zich, zoo langmoedig tegen twee grootere Fransche oorlogschepen verdedigde, tot dat het rijke konvooi koopvaarders, hetwelk de onzen beschermen moest, zich had kunnen redden. Eene harde krijgsgevangenschap in Frankrijk, tijdens het schrikbewind, was ook voor Twent het loon dezer zelfopoffering. Wel gelukte het hem in Julij 1795 naar het vaderland terug te keeren, maar daar bij tot die zeelieden behoorde, voor wie het denkbeeld, om Nederland zonder Oranje te dienen, ondragelijk was, zag hij zich tot eene vrijwillige ballingschap genoodzaakt. Sedert voerde hij op een der oorlogschepen bevel, waarop het gezag van Willem V als admiraal-generaal steeds werd erkend, en verliet den stadhouder niet, dan nadat deze in 1802 de hem overgeblevene getrouwen van hunnen eed had ontslagen, en de oude Hollandsche vlag ook op het schip van den kapitein-luitenant Twent was nedergehaald. Op daartoe bekomen aanzoek ging hij nu, even als andere Hollandsche zeeofficieren, in Russischen zeedienst over, in welken dienst hij, als kommandant op een linieschip, vooral bij de verovering van Anapa, in de Zwarte Zee, roemrijke feiten volvoerde. Toen echter in het najaar van 1808 Rusland ontrouw werd aan de tot nu toe gevolgde staatkunde, door aan Engeland den oorlog te verklaren, verliet hij den vreemden dienst, en keerde naar Holland terug, waar koning Lodewijk dadelijk zijne verdiensten erkende, hem tot lid en secretaris van den raad van Marine, onder het voorzitterschap van van Kinsbergen, benoemde en later het bevelhebberschap over groote afdeelingen der flottille op de Zuider Zee en Zeeuwsche stroomen opdroeg. Even als alle vaderlanders van zijnen stempel, begroette hij de omwenteling van 1813 met geestdrift. Hij was het, die in de hagchelijke Novemberdagen van dat jaar, door van Hogendorp daartoe gemagtigd, van Scheveningen in zee stak, om de kruisende Engelsche vloot op te zoeken, en als in zegepraal met een detachement Britsche mariniers alhier terugkeerde.

Sedert werd hij door koning Willem I aan het hoofd van het bestuur van het loodswezen geplaatst, welke betrekking hij tot het einde van 1845 met voorbeeldeloozen ijver en naauwgezetheid vervulde. Het behoorde tot zijne aangenaamste herinneringen, dat hij den grondslag had gelegd tot het fonds van het loodswezen, waarin, onder zijn beheer, allengs een kapitaal van ettelijke millioenen werd bijeengebragt. De eerste gewapende zeestoomschepen van onze marine zijn onder zijne leiding gebouwd en in dienst gesteld. Het kommandeurskruis der orde van den Nederlandschen Leeuw en het ridderkruis met de ster der orde van de Eikenkroon strekken ten bewijze van den prijs, dien ook Willem II op zijne werkzaamheid en kunde stelde. Zijne zes laatste levensjaren bragt hij in welverdiende rust door. Zijn hoofd bleef helder tot het laatste oogenblik, en zijne belangstelling in 's lands zeewezen was, toen hij voor weinige dagen den geest gaf, nog even sterk, als toen hij, vol van herinneringen aan den roemrijken zeeslag op Doggersbank, als knaap zijn leven aan 's lands dienst wijdde.

Men heeft van hem:

Zeemans Woordenboek, of verzameling der meest gebruiklyke Hollandsche Zeekonstwoorden, in het Fransch en Engelsch overgebragt. Amst. 1813. 8°.

Hij overleed den 3den Jan. 1852, in den ouderdom van 80 jaren.

Zie *Nieuwe Amst. Cour.* 8 Jan. 1852.

TWENT (A. P.) schreef:

Bedenkingen en Aanmerkingen over de Waterstaat van Rhynland, en over eene uitwatering te Catwijk. 's Gravenh. 1802. 8°.

Zie *Cat. v. Maatsch. v. Nederl. Letterk.* D. II, bl. 120.

TWENT (Mr. Hendrik) was ontvanger ter ordinans-verponding, oud-burgemeester en raad van Leiden, benoemd 1 Maart 1771. Hij was voorzitter der maatschappij van Nederl. Letterkunde, 1774—1779, en overleed den 19den December 1788.

Zie *Hand. d. Maatsch. v. Nederl. Letterk.* 1789, bl. 1.

TWISCH (Pieter Janszoon), in 1566 te Hoorn geboren, leeraar bij de Friesche Doopsgezinden aldaar, overleed in 1636. Hij was zeer onverdraagzaam en werkte elke vereeniging der Doopsgezinden, die in zoo veel rigtingen verdeeld waren, met ernstigen ijver tegen. Zijne godgeleerde geschriften zijn dan ook meest van polemischen aard en hebben hunne waarde in den loop des tijds verloren. Het is niet onwaarschijnlijk dat hij een der oprigters van de Friesche societeit in Noord-Holland was. Meer dan door zijn godsdienstigen arbeid heeft hij zich door zijne geschiedkundige werken bij de nakomelingschap bekend gemaakt. Hij had de hand aan het *Nieuwe Martelaars-boek*, Hoorn 1626, ten minste doorgaans werd hem de voorrede van dit werk toegeschreven; ook is hij de schrijver van de *Chronyck van den ondergang der tyrannen, ofte jaerlijksche geschiedenissen in wereldlycke ende kerkelijcke saecken van Christi geboorte of tot desen tijd toe; wesende een Tijdt-thresoir, Woordenboek en Jaarrekening van de voornaemste geschiedenissen des gantschen aardbodems. Met groote moeite ende vlyt uyt veel lofwaardige schrijvers tot dienst van een yegelijck te samen gedragen, door P. J. Twisch tot Hoorn, anno* 1619 en 1620. 2 dln. in 4°.

Dit werk, ofschoon verre van regelmatig en ordelijk, bevat niet alleen een aantal wetenswaardige bijzonderheden, maar is ook een blijk van de uitgebreide kennis des schrijvers, van zijn bezadigd oordeel, van zijn zucht naar onpartijdigheid en van zijn vrees voor elke soort van geestelijk despotismus.

[1]) De beide rentmeesters hadden destijds elk in zijn kwartier het voornaam beleid van zaken, en oefende tevens de hooge jurisdictie.

Het komt hoogst zeldzaam voor en mishaagde den hervormden in hooge mate.

Twisch was voor zijn tijd een geleerd man, die tevens onvermoeid, vooral op het gebied der geschiedenis, werkzaam was.

De breede lijst zijner geschriften vindt men bij Latijn, *Geschiedenis der Mennonieten*. D. II, bl. 516, 2e dr.

Zie de Windt, *Bibliotheek van Nederl. Geschiedschr.* bl. 387 verv.; Blaupot ten Kate, *Gesch. d. Doopsgez. in Holl.*, D. I, bl. 261, 284.

TWIST (ALBERTUS JACOB DUYMAER VAN), geboren te Puttershoek den 3^{den} Jan. 1775, uit Johannes Duymaer v. Twist, destijds predikant aldaar, en Anna Lambarta Graadt. Hij genoot zijne eerste opleiding van zijnen vader, en ging uit het ouderlijke huis in 1791 naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij tot Jur. Utr. doctor bevorderd werd, na openbare verdediging van zijne „*dissertatio de mulieris in repetenda dote privilegio, ejusque usu in foro Hollandico*", op den 30sten November 1796. Hij vestigde zich daarop als advocaat te 's Gravenhage, doch werd reeds den 29sten Dec. 1796 benoemd tot gewoon hoogleeraar in de regten aan het Athenaeum te Deventer. Hij aanvaardde er zijne betrekking den 13^{den} April 1797 met eene inwijdingsrede *De juris Romani addiscendi utilitate ac necessitate summa, etiam composito novo legum civilium codice, apud Belgas minime cessatura*. In 1801 werd hij bij herhaling en op voordeelige voorwaarden beroepen tot hoogleeraar aan de Akademie te Harderwijk, in plaats van S. Gratama, naar Groningen vertrokken, maar waarvoor hij bedankte. In het volgende jaar werd hij in plaats van L. C. Schroeder beroepen aan de hoogeschool te Groningen het Romeinsche regt te doceeren, waar hij zijne betrekking aanvaardde den 23sten Sept. 1802, met eene redevoering *De sapiente legislatore ad communem utilitatem civium mores componente*. In 1804 in plaats van Joh. Cannegieter voor het hedendaagsch privaat regt opgetreden, hetwelk in 1809 vervangen werd door het wetboek Napoleon, ingerigt voor het koningrijk Holland, werd hem in 1812 het onderwijs daarin in den geheelen omvang aangeboden en door hem aangenomen, waarin hij werkzaam was tot aan zijnen dood, die den 27sten Nov. 1820 plaats had.

Hij was gehuwd met Judith van Logchem. Zijn zoon A. J. Twist is lid der 2de Kamer der Staten-Generaal geweest en in 1851 benoemd tot gouverneur van Ned. Indië.

Behalve de genoemde, gaf hij in 't licht, zijne redevoering bij het nederleggen van het Akademisch rectoraat, den 12^{den} October 1809 uitgesproken, *De iis ad quae Codicis Napoleontei Hollandi doctor, ad saluberrimum regis, hunc perferentis consilium sua docendi ratione adjuvandum imprimis attendat*. Zijne verdiensten worden geroemd in *Hulde aan nu wijlen den hoogleeraar Duymaer van Twist*, door Mr. T. Haakma Tresling in de *Alm. der Akad. van Groningen* voor 1822 bl. 1—73, waar men tevens eene beschrijving aantreft van de plegtigheden bij zijne ter aarde bestelling en de bij die gelegenheid uitgesproken latijnsche en nederd. gedichten. In drie redevoeringen, voorkomende in *Annal. Acad. Gron.* 1820—1821, namelijk door E. Tinga *Orat. rect*, p. 16; *Orat. naug.* G. de Wal, A. C. Holthius, p 34 et 16 en door eene, zijner nagedachtenis gewijde nederd. rede van S. Gratama.

Zie Mr. H. O. Feith, *Levensberigt* in *Gron. Volks-Alm.* 1850.

TYBESMA (FEOKE), Grietman van Wymbritseradeel en Eeta in der Hummerze, behoorden onder de Grietmannen, die bij akte van Augustus 1426 bepaalden, dat Oldehoof en de Hoek onder het regtsgebied van Leeuwarden zouden behooren.

Zie van Sminia, *N. Naaml. v. Grietmannen*, bl. 276; *Charterb.* D. I., bl. 469.

TIJBOUT (WILLEM), beroemd glasschilder te Gouda, in 1526 te Haarlem geboren. In de groote St. Janskerk te Gouda is van hem glas N°. 2 *de verovering van Damiate in Egypte* 1219 en N°. 9 *de onthoofding van Johannes den Dooper*. Ook te Haarlem, Leiden, Delft en mogelijk elders zijn voortbrengsels van zijn kunst.

Hij heeft de teekeningen gemaakt voor de afbeeldingen der *Graven van Holland, Friesland en Zeeland*, die op 37 bladen door Ph. Galle in 't koper zijn gegraveerd en met tekst van Michael Opmeer in 1578 te Antwerpen bij Ch. Plantin zijn verschenen, onder den titel van *Principes Hollandiae et Zelandiae Domini Frisiae* etc. *Industriâ Guilielmi Thybauti delineavit* etc. in fol.

Ook zouden al de oude afbeeldingen op het stadhuis te Haarlem kopijen zijn van onzen Tijbout, naar de oorspronkelijke muurschilderijen, die in het Karmeliterklooster aldaar zouden hebben bestaan. Hij heeft ook de *geschiedenis van Hagar*, 6 bladen in 4°, gegraveerd, en overleed den 24sten Januarij 1599, oud 73 jaren.

Zie Nagler; Immerzeel; Kramm; Balkema; Ampsing, *Beschrijv. v. Haarl.*, bl. 565; C. Kramm, *de Goudsche glazen*; Schrevelius, *Beschrijv. v. Haarlem*, bl. 390; Van Wijn, *Hist. Avondst*, bl. 112; v. Bleiswijck, *Beschrijv. v. Delft*.

TIJDEMAN (GERRIT), bekwaam schilder van doorzigtkundige voorstellingen, in 1640 geboren, woonde te Zwolle, dreef daar boekhandel en bezat eene kunstverzameling. Hij was in 1710 nog in leven.

Zie Immerzeel; Kramm.

TIJDEMAN (MEINART) werd op den 20sten Maart des jaars 1741 te Zwolle geboren. Zijn vader was Hendrik Willem Tijdeman, luitenant-kolonel in het regiment infanterie, staande ter betaling van Overijssel, een deftig, verstandig en godsdienstig man, in de latijnsche taal en andere wetenschappen bedreven; zijne moeder Johanna Onkruidt, eene aangename, huishoudelijke en godvruchtige vrouw. Zijne ouders, de geschiktheid van hunnen zoon voor de letteroefeningen bespeurende, leidden hem wijsselijk daartoe op, en besteldden hem, reeds met zijn achtste jaar, op de latijnsche school in zijne geboortestad, over welke toen, met den titel van hoogleeraar, het bestuur had Frederik Lodewijk Abresch, in de geleerde wereld niet zonder lof bekend. Met zijn veertiende jaar werd hij tot de akademie bevorderd, en bragt eerst twee jaren aan de Doorluchtige school te Deventer door, waar hij, met veel vrucht, de lessen bijwoonde van de beroemde hoogleeraren Jacobus de Rhoer over de Romeinsche oudheden, de algemeene geschiedenis en verscheidene schriften van het N. V.; Georgius Jordens over de instituten, pandecten, het natuurregt en de historie der regten en Nicolaas Heineken over de logica. Van hier vertrok hij naar de hoogeschool te Utrecht, toen, onder meer andere groote mannen, vooral op den vermaarden Petrus Wesseling roem dragende, waar hij zijne letteroefeningen, van den jare 1757 tot 1762, voortzette. Hier genoot hij, in de eerste plaats, het onderwijs van den straks genoemden geleerde in de historiën, het natuur- en volkenregt, in de kennis der onderscheidene regeeringsvormen, volgens het bekende werk van Otto, en in de grieksche letterkunde. Met welk eene zorgvuldigheid hij zoo de bijzondere, als openbare lessen van dezen uitmuntenden leermeester bijwoonde, bewijst, onder anderen, de uitgave van eene der laatstgenoemde door den beroemden J. Luzac achter Valckenaers *Diatribe de Aristobulo*, welke uitgave, volgens het handschrift van onzen Tijdeman, geschiedde, maar bovenal strekt daarvan de groote genegenheid en achting ten bewijze, door Wesseling, gelijk ons straks blijken zal, aan dezen zijnen voortreffelijken leerling toegedragen. Behalve den genoemden, had hij te Utrecht nog den geleerden Chr. Saxe in de grieksche en latijnsche letterkunde, de hoogleeraren Jacobus Voorda en Houck in het romeinsche en hedendaagsche regt en J. D. Hahn in de natuurkunde tot onderwijzers. Ook genoot hij nog van bijzondere personen onderrigt in de wiskunde en Engelsche taal, en deed belijdenis van de christelijke godsdienst bij den Engelschen predikant Laurence Brown.

Onder de voorwerpen zijner oefeningen waren ook de Nederduitsche taal- en dichtkunde, voor welker grondige kennis, beschaving en uitbreiding hij in eene edele geestdrift blaakte. In die geestdrift deelden ook andere edelaardige jongelingen, zijne tijdgenooten, van welke sommigen in het genoemde, gelijk in andere vakken van wetenschap, tot groote vermaardheid zijn opgeklommen, met name A. Kluit, H. A. Kreet, H. A. Bruining, Constant van den Kerkhoven, Leonard van Wolde, P. Ameshoff en Z. H. Alewijn. Met dezen rigtte Tijdeman een gezelschap op ter beoefening der Nederduitsche taal- en dichtkunde, onder de zinspreuk: *Dulces ante omnia Musae*, van welks nuttigen arbeid twee deelen, onder den titel *Proeve van Taal- en Dichtkunde*, zijn in het licht verschenen, waarin verscheidene belangrijke stukken, en onder deze meerdere van onzen Tydeman, voorkomen.

Ik mogt van dit gezelschap en deszelfs werkzaamheden te minder zwijgen, omdat daaruit, in vereeniging met andere gezelschappen, tot hetzelfde einde ingerigt, eenige jaren later de maatschappij van Ned. Letterkunde haren oorsprong heeft genomen. Nog aan de hoogeschool verkeerende, schreef Tydeman een' brief aan den geleerden J. D. van Hoven over eene plaats uit Ciceroos *Epistt. ad Famil.*, geplaatst in de *Nederduitsche geleerde Fama* van 1759, en door den oordeelkundigen van Bergen in zijne *Observationes Criticae*, met lof vermeld. In den jare 1762 werd hij, na eene voorbereidende oefening van zeven jaren, zoo te Deventer, als te Utrecht, aan de hoogeschool der laatstgenoemde stad, door zijnen geliefden en geëerbiedigden leermeester Wesseling tot doctor in de regten bevorderd, na de openbare verdediging eener doorwrochte dissertatie de *L. Ulpii Marcelli Icti vita et scriptis*, welker waarde daaruit genoeg kan blijken, dat zij door den geleerden G. Oelrichs werd opgenomen in het eerste deel van zijn' *Thesaurus novus Dissertationum in Academiis Belgicis habitarum*. Bij zijn afscheid van de hoogeschool, verliet hij echter Utrecht niet terstond, maar bleef zich aldaar, nog een jaar, in de praktijk oefenen, onder geleide van den bekwamen pleitbezorger G. Munniks, die later met de waardigheid van raadsheer bekleed werd, en gaf aan eenige aanzienlijke jongelingen bijzonder onderwijs in de regten. Eene hem inmiddels gedane aanbieding, om, als huisonderwijzer van den zoon des gouverneur-generaals van Neêrlands Indiën, naar Batavia te vertrekken, en eene andere, om zijnen vriend Kluit, als preceptor der latijnsche scholen te Rotterdam, op te volgen, wees hij beleefdelijk van de hand. Dan, reeds in het volgende jaar 1763, werd hem eene aangenamer en aan zijne kundigheden en verdiensten meer beantwoordende standplaats aangeboden, daar hij, op aanbeveling van den grooten Wesseling, tot rector en gymnasiarch te Leeuwarden benoemd werd, welken post hij met eene fraaije redevoering over het noodzakelijke der vereeniging van de studie der beschaafde letteren met beschaafdheid van zeden aanvaardde.

Hij was hier tot uitgebreid nut van anderen en tot genoegen voor zich zelven werkzaam, van welk laatste zijne heusche weigering van het rectoraat der latijnsche scholen te Dordrecht, hem door tusschenkomst van den beroemden Ruhnkenius aangeboden, ten bewijze strekt. Evenwel mogten die van Leeuwarden zich niet lang in het bezit van een' zoo bekwaam schoolbestuurder verblijden. In den jare 1765 namelijk, aanvaardde hij het hem aan de Geldersche hoogeschool opgedragen hoogleeraarsambt in de historiën, welsprekendheid en grieksche taal, bij welke gelegenheid hij eene latijnsche redevoering hield over de noodzakelijkheid, dat in Nederland de historiën, welsprekendheid en grieksche taal beoefend worden, om uitstekende burgers voor hetzelve te vormen.

Slechts een jaar intusschen mogt de Harderwijksche hoogeschool met zijn licht bestraald worden, toen hetzelve voor die van Utrecht opging, alwaar hij, in den jare 1766, tot opvolger van zijn beroemden leermeester Wesseling werd aangesteld. Hij trad dezen nieuwen en luisterrijken werkkring in met het uitspreken eener schoone en belangrijke redevoering over het regelen van de grenzen der natuurlijke regtsgeleerdheid. Groot was het voorregt, dat hem hier te beurt viel, van namelijk onder zijne eerste leerlingen te mogen tellen de sedert, in onderscheidene vakken, beroemd gewordene mannen, Hieronymus van Alphen, Pieter Leonard van de Kasteele, J. Both, Hendriksen en Johannes Kneppelhout, van welke de eerste en laatste, onder zijne voorzitting, regtsgeleerde verhandelingen verdedigden. Ook smaakte hij het genoegen van zijne lessen over het natuurregt niet slechts door beoefenaars der regtsgeleerdheid, maar ook door de bekwaamsten van hen, die zich tot godgeleerden vormden, leerlingen van zijn bijzonderen vriend, den vermaarden Bonnet, met ijver en getrouwheid te zien bijwonen. Behalve de genoemde wetenschap, verklaarde hij, in zijne bijzondere lessen, nog het beroemde werk van den onsterfelijken de Groot *over het regt van vrede en oorlog* en een gedeelte van het beroemde werk van Otto, getiteld *Notitia Rerumpublicarum*; en in zijne openbare lessen handelde hij, onder anderen, over het staatsregt van het Roomsch Duitsche keizerrijk en over de historie der natuurlijke regtsgeleerdheid. Zijner groote belangstelling in het Christendom, waarvan hij een hartelijk aanklever en ijverig voorstander was, deed hem ook de godgeleerde studiën niet verwaarloozen; maar hij hield, ten dien aanzien, twee vaste bijeenkomsten met de beroemde godgeleerden, den hoogleeraar Bonnet, den predikant Jacobus Hinlopen, den heer Hieronymus van Alphen en andere kundige godsdienstvrienden, waarin beurtelings eenig gedeelte van het Oude of Nieuwe Verbond, of ook Mosheims zedekunde verhandeld werd. Voorts was hij te Utrecht niet slechts, door zijn voortreffelijk en allezins doelmatig onderwijs, ten nutte der wetenschappen werkzaam, maar was mede bedacht om, door de uitgave van geleerde werken, zoowel hare uitbreiding, als zijnen eigenen roem en dien der hoogeschool, aan welke hij tot luister strekte, te bevorderen. Getuigen hiervan zijn, onder meer andere schriften, de belangrijke voorrede en geleerden aanteekeningen, waarmede hij de door hem verbeterde vertaling van Shaws *Reizen door Barbarijen en het Oosten* verrijkt heeft, het door hem in het licht gegevene *Syntagma dissertationum, ad philosophiam moralem pertinentium*, de nieuwe uitgave van het beroemde werk van Grotius *de Jure Belli et Pacis*, door hem bezorgd, zijn *Enchiridion studiosi Jurisprudentiae naturalis* en eindelijk de duizend *Theses et Aphorismi ex Jurisprudentia naturali*, welke uit zijn wekelijksch Disputtcollegie geboren werden. Ook werden, onder zijne voorzitting, behalve de twee reeds vroeger vermelde, nog drie andere akademische verhandelingen over belangrijke onderwerpen verdedigd. Desgelijks had hij een gewigtig deel aan de verhandelingen ter bekoming der doctorale waardigheid, door de heeren Isaac van der Does *de nexu feudali Imperii Romano-Germanici et Dioeceseos Trajectinae*, Jacob van der Dussen, onder den titel: *Anamadversiones ad diplomata quaedam Belgica inedita* en Cornelis van Overgaauw Pennis *de antiquessimo Urbis Delphensis Privilegio* in het licht gegeven.

Terwijl dus zijn verblijf te Utrecht even nuttig en roemrijk voor de hoogeschool, als aangenaam en eervol voor hem zelven was, werd het ook door genoegens van een' anderen aard voor hem bekoorlijk gemaakt. Reeds in den jare 1767 trad hij, die tot dusverre met eene zuster geleefd had, in den echt met Barbara Maria Rossijn, zuster van zijnen voormaligen ambtgenoot te Harderwijk, Prof. Joannes Theodorus Rossijn. Dit huwelijk werd weldra met kinderen gezegend, doch van welke hij, de drie eersten, kort na hunne geboorte, ten grave zag dalen. Eindelijk werd hem, in den jare 1770, daaruit eene dochter, met name Wijnanda Lucretia geboren, die den heer Bonebakker te Amsterdam huwde.

Troffen hem dus, gedurende zijn anders hoogst gezegend huwelijk, smartelijke verliezen, eene nog veel zwaardere rampspoed bejegende hem in den jare 1776, daar zijne echtgenoote door eene tering in het graf gesleept werd. De dankbare echtvriend gaf zelf in den jare 1816, toen hij, ten behoeve der zijnen, de merkwaardigste bijzonderheden van zijn leven ter nederstelde, aan zijne overledene vrouw eene hartelijke en vereerende getuigenis. Reeds in het volgende jaar trad hij voor de tweede maal in het huwelijk met Sophia Theodora van Beveren, dochter van den Utrechtschen predikant Theodora Feltman de Beveren, door verschillende door haar veraaalde werken over godsdienstige onderwerpen bekend, die hem zes kinderen schonk. Tweemaal bekleedde hij bij de Utrechtsche hoogeschool de waardigheid van rector magnificus, en leide dezelve, naar gewoonte, telkens met het houden eener redevoering neder; van welke redevoeringen alleen de eerste, handelde *Over de weelde, als schadelijk voor de burgers en den staat*, door hem werd uitgegeven, terwijl hij niet geraden vond, de tweede, waarin hij zijne denkbeelden over de ware staatkunde, ontwikkelde, door den druk gemeen te maken. Zijne staatkundige beginselen verschilden, trouwens, merkelijk van die, welke, vooral in de jaren 1786 en 1787, hier te lande, door velen met geestdrift omhelsd en voortgeplant werden; en, daar de stad zijner woning, boven andere, rijkelijk deelde in de beroeringen en twisten, die het gevolg waren van het bestaande verschil in staatkundige begrippen, vond hij, in het laatst genoemde jaar, raadzaam, zijne tegenwoordige standplaats voor die van hoogleeraar in de regten te Harderwijk, door het vertrek van professor Roscam naar Utrecht opengevallen, te verwisselen. Hier bield hij na zijnen post, met eene redevoering over eenige oorzaken van het bederf der regtsgeleerdheid, aanvaard te

hebben, een jaar lessen over de Instituten en Pandecten, en bezorgde de akademische verhandeling van J. Westenberg: *de usu Juris Romani in Trans-Isalania.* In het volgende jaar vertrok hij, tot hervatting zijner vroegere werkzaamheden, wederom naar Utrecht, nadat de hoogleeraar J. Valckenaer, die in zijne plaats beroepen was, tengevolge der inmiddels plaats gehad hebbende omkeering van zaken, die stad verlaten had. Niet zeer lang echter bleef hij in den post, dien hij, vele jaren achtereen, met den grootsten roem voor zich zelven en tot uitstekend nut der studerende jongelingschap en geen' geringen luister voor de hoogeschool, bekleed had, na deze nieuwe aanvaarding van denzelven, werkzaam, maar trad in den jare 1790, eene nieuwe nog aanzienlijker loopbaan in, hem door zijne benoeming tot griffier der staten van Overijssel geopend. Tot bijzonder genoegen van zijne meesteren, en onder deze vooral de ridderschap van Overijssel, door welke hij op het viertal, waaruit de keuze geschieden moest, gebragt was, tot groot genoegen inzonderheid van zijnen vorstelijken aansteller, den laatsten erfstadhouder van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, die, onder anderen, door deze benoeming een sprekend bewijs gegeven had van den hoogen prijs, waarop hij 's mans verdiensten stelde, nam hij den hem opgedragen post tot aan de groote verandering van zaken, in den jare 1795 voorgevallen, waar. Gaarne hadden ook toen de nieuwe bestuurders van Overijssel den zoo kundigen en werkzamen man, aan wiens bekwaamheden, regtschapenheid en verdiensten zij, ook bij het grootste verschil van staatkundige begrippen, hulde deden, in zijnen post behouden; doch hij zelf meende, dat de bij deszelfs aanvaarding afgelegde eed hem verbood, dien, in den geheel veranderden stand van zaken, langer te bekleeden, en leide dien derhalve neder. Hoe men ook omtrent de gronden dezer gemoedelijkheid oordeelde van hem te moeten verschillen, niemand echter kon aan die getrouwe opvolging van de inspraken zijns gewetens zijnen eerbied weigeren. En waarlijk deze verdiende te meer eerbied, naarmate dit offer aan hetgeen zijn geweten hem als pligt voorschreef, hem, als vader van een talrijk gezin, en met tijdelijke middelen niet zeer ruim bedeeld, bezwaarlijker moest vallen. Dit bezwaarlijke werd nog vermeerderd door het hem geopende uitzigt op vergrooting van zijn gezin. Hij was namelijk in 1794 voor de derde maal in het huwelijk getreden met Hermanna Hugenholtz, dochter van den Delftschen predikant Petrus Hermannus Hugenholtz, welk huwelijk met drie kinderen, ééne dochter namelijk en twee zonen gezegend werd. In November des jaars 1795 vertrok hij van Deventer, waar hij het laatst zijn verblijf gehouden had, met zijn huisgezin naar Kampen, waar hij zich tot in 1801 onthield, een groot deel van zijnen tijd bestedende aan de vorming van bij hem inwonende jonge lieden, tot het akademisch onderwijs. In het laatstgenoemde jaar vestigde hij zich, met zijn huisgezin, binnen Leiden, tengevolge van het hem door de toenmalige bezorgers der hoogeschool gedane aanzoek, om, onder billijke voorwaarden, een catalogus te vervaardigen van de boeken, op de rijk voorziene, openbare boekerij voorhanden, eene lastgeving, eerst voor een bepaald getal van jaren geschied, maar sedert, van jaar tot jaar, vernieuwd, en ook tot de handschriften uitgestrekt. Niet ligt hadden de curatoren tot deze moeijelijke en belangrijke taak eenen man kunnen kiezen, met alle daartoe vereischte kundigheden in eene zoo ruime mate toegerust, als onze Tydeman. Hij toch bezat, meer dan eenig ander geleerde, eene zeer uitgebreide en grondige bedrevenheid in de letterkundige geschiedenis van vroegere en latere tijden en van alle volkeren; en bezwaarlijk kon er, in eenig vak van wetenschap of letteren, een boek van eenig belang, hoe zeldzaam ook, genoemd worden, waarvan hij de waarde niet volkomen kende. Hij hield zich dan met de uitvoering der hem opgedragene taak onvermoeid en rusteloos bezig, en schreef niet alleen den titel en inhoud van alle boeken, ook de kleinste en met andere in denzelfden band verscholene, met de uiterste naauwkeurigheid op, maar verrijkte deze opgave bij vele ook met meer of min uitvoerige aanteekeningen, ter ontvouwing van derzelver aard en waarde dienende. Geen wonder dus, dat hij aan de volbrenging dezer zaak eene reeks van jaren moest ten koste leggen, gedurende welke hij, ook nog in andere opzigten, voor de wetenschappen nuttig was. Getuigen hiervan zijne verscheidene belangrijke uittreksels en berigtgevingen uit en omtrent regtsgeleerde en andere schriften in de *Jaarboeken van kunsten en wetenschappen voor het koningrijk Holland*, onder toezigt van Mr. J. Meerman uitgegeven, en de oudheidkundige verhandeling *de Burggraviatu Leidensi*, van W. Musketier Vergenst, doch meest van onzen Tydeman: getuige zij ook de maatschappij van Ned. letterkunde, welke hem, in hare openbare en vooral in hare bijzondere vergaderingen, meermalen keurige en rijk bewerkte stukken over eenig belangrijk letterkundig onderwerp hoorde voordragen, en welker uitgegevene *Verhandelingen* met eene zeer fraaije en bondige verhandeling *over den oorsprong der spraak en den Cratylus van Plato*, door hem gesteld, versierd zijn [1]).

De heugelijke herstelling van ons vaderland tegen het laatst des jaars 1813 had ook eene aangename verbetering in het lot van den waardigen Tydeman tengevolge, daar het den koning (toen soevereinen vorst der Nederlanden) behaagde, hem, ter belooning van zijne groote en langdurige diensten, aan de wetenschappen en het vaderland bewezen, en van zijne onkreukbare gehechtheid aan eed en pligt, tot hoogleeraar aan 's lands hoogeschool te Leiden te benoemen, met bijgevoegde bepaling, dat, bij de aanstaande hervorming van het hooger onderwijs, het hem op te dragen vak nader zou worden aangewezen. Deze aanwijzing volgde echter niet, daar de nieuwe inrigting der hoogeschool in den jare 1815 den meer dan zeventigjarigen grijsaard onder het getal dier hoogleeraren plaatste, die, volgens de wet, met volle behoud van de eer en voordeelen, aan hunnen post verbonden, van den dienst ontslagen zijn. Doch zijne werkzame geaardheid, vurige zucht om nuttig te zijn, en het gevoel van jeugdige kracht, dat hem, bij voortduring, bezielde, drongen hem evenzeer, om van de vergunning derzelfde wet gebruik te maken, waarbij het aan meer dan zeventigjarige hoogleeraren wordt vrijgelaten, om nog, zooveel in hen is, ten nutte der studerende jongelingschap werkzaam te zijn. Hij nam dus, tot groot genoegen van zijne ambtgenooten in de faculteit der letteren, vrijwillig het bij de wet gevorderde onderwijs in de Romeinsche oudheden op zich, en zette het, met grooten lof en tot geen gering voordeel van zijne toehoorders, tot weinig tijds voor zijn overlijden, onafgebroken voort. Aan de gewone gebreken en zwakheden van den ouderdom, tot dusverre, weinig of niet onderhevig, werd hij, in 1821, door eene langzame verzwakking aangetast, die hem echter, ten einde toe, het volle genot zijner verstandelijke vermogens behouden deed, en hem, ten laatste, op den eersten Februarij 1825, als een verzadigd en dankbaar gast, zacht en opgeruimd, uit dit leven deed scheiden, en, als geloovig christen, tot de hoop van een beter en heerlijker bestaan insluimeren.

Hij schreef:

De Lucii Ulpii Marcelli Jureconsulti vita et scriptis. Traj. Rheni, 1762. 4°.

Oratio de copulanda literarum et morum elegantia. Lov., 1763. 4°.

Oratio aditialis de necessario Historiarum, Eloquentiae, Graecique sermonis in Belgica studio ad egregiam eius civem formandum. Harderovici, 1765. 4°.

Theses Philologicae Miscellae. Ibid, 1764. 4°.

Oratio de Jurisprudentiae naturalis finibus regundis. Traj. Rhen., 1766. 4°.

Tydemanni et Hieronymi van Alphen, Diatribe Academica de eo, quod justum est circa tori et mensae separationem. Ibid, 1767. 4°.

Similis Diatribe et Jo. Kneppelhout de violenta defensione alterius. Ibid. 1769. 4°.

Oratio de luxu civibus et civitati noxio. Ibid. 1761. 4°.

Thomas Shaw, Reizen en Aanmerkingen etc. Utr., 1773. 4°.

Tydemanni et Simon Brand van Someren, Diatribe Acad. de Legibus positivis divinis Universalibus. Traj. Rhen. 1774. 4°.

I. I. Björnstähl, Reizen door Europa en het Oosten etc. Utrecht, 1776—1784. 6 Dln.

Syntagma Dissertationum ad Philosophiam Moralem pertinentium. Traj. ad Rhen. 1774. 4°.

Verdediging van het berigt aangaande Abauzit. Utrecht, 1779, *tegen den brief aan de schrijvers der Nederl. Bibliotheek dienende ter aanwijzing der begaane Misslagen van den Hoogl. Tydeman.* Harlingen, 1779. 8°.

[1]) Zie Deel II, Stuk II der *Verhandelingen*.

Quaestiones et Aphorismo ex Jurisprudentia naturali. Traj. ad Rhen. 1781. 4°.

Hugo Grotius de Jure Belli et Pacis, cum Not. Variorum et L. Barberacui. Ultraj., 1783. 8°.

Enchiridion studiosi Jurisprudentiae. Traj. ad Rhen. 1789. 8°.

Diatribe Acad. una cum Constantino van der Velden defensi de origine Dominii ejusque extensione. Ibid. 1789. 4°.

Advys in de zaak van J. H. van der Wijck tot Strevelaar. Verdediging van het Advys enz. Ook vindt men zijn consilium in *Causa Criminali*, in de *Gerechtshandelingen der Crimin. Proced. van den Adv.-Fiscaal der Hoogheid van de Provincie Overijssel, tegen Mr. A. Vosding van Befervorde* 1789, en in *Verzameling van Placaten, Resolutiën en andere authentyke stukken* enz. D. IX, p. 68—94. Kampen, 1789.

Zie Seb. Ravius, *Orat. Paneg. in Natalem OL Acad. Traject. Series Professorum* XCII *et Rectorum* CXXVIII et CXLI; Te Water, *Narrat. de rebus Acad. Lugduno-Batavae*, p. 52; Saxe, *Onom.*, P. II, p. 53, 477; P. V, p. 275, 546, 548, 553, 554, 588, 626; P. VI. p. 292, 356, 378; P. VII, p. 128, 231; P. VIII, p. 302; *Annales Acad. Lugd. Bat.* 1825—1826, p. 24; v. Doorninck, *Anon. et Pseud.* N. 420, *K. en L.* 1825. 1, 82, 1826. 1, 52, 66, 83; Siegenbeek, *Gesch. d. Hoogesch.*, D. II, bl. 58, 59, 367, 441, 254, 255, 416; Dez., *Hist. tafereel van de ramp der stad Leijden*, bl. 76; N. G. van Kampen, *Gesch. der Ned. letterk.*, D. II, bl. 594; Schwartzenberg, voorr. van het *groot Placcaat- en Charterb. van Vriesl.*, D. I, bl. 200; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. I, bl. 140; P. Paulus, *Verkl. der Unie v. Utr. voorb.* bl. 3, *Inleid.*, bl. 95; Van Vaassen, *Animadv. ad Fastos*, p. 371; Heringa, *de Auditoro*, (Ind.) 390; Kantelaar, *Lofr. op Schulten*, bl. 76; v. Lennep, *ad Anthol. Graec.*, T. V, p. 261; J. van Geuns, *voorr. v. Guthsmuths Leerst. v. kunstm. Lich. Oefen.*, D. II, bl. 27; Bilderdijk, *Najaarsbl.*, D. II, bl. 77; *Winterbl.*, D. II, bl. 88; *Krekelz.*, D. II, bl. 171, 175; *Handel. der Maats. v. Ned. letterk.* 1825; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III, bl. 43, 90, A. III, bl. 405, A. IV, (1) 237, 238; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoogesch.* (Reg.); Schotel, *K. D.* D. II, bl. 725; Bergman, *Annot ad D. W. vitam Ruhnk*, bl. 364; *Galine des Contemp.*; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*

TIJDEMAN (Mr. HENDRIK WILLEM), zoon van den vorigen en Sophia Theodora de Beveren, werd den 25sten Augustus 1778 te Utrecht geboren. Op den ouderdom van 7 jaren bezocht hij reeds de Latijnsche school aldaar, vervolgens te Harderwijk, waar hij ook eenige collegiën waarnam, wederom te Utrecht, en verliet haar in Julij 1792 met eene oratie *de Carolo Magno*. Van 1792—95 was hij student aan het Athenaeum te Deventer, waar hij de litterarische collegies van Jacobus Terpstra volgde, in de philosophische wetenschappen Ladislaus Chernac, een Hongaar, hoorde, arabisch, studeerde bij J. H. Pareau, en toen hij bepaaldelijk meer de keus op de regtsgeleerdheid had gevestigd, volgde hij de collegies van Fred. Saxe.

In 1796 bezocht hij de Akademie te Groningen en in 1797 te Leiden, waar hij twee jaren bleef, het onderrigt van van der Keessel genoot en in December 1797 promoveerde met eene Diss. *de rebus judicatis non rescindendis*. Hierop vestigde hij zich te Kampen en wijdde zich aan de praktijk. Op het punt om als Advocaat-Fiscaal naar Batavia te gaan, werd hij tot Hoogleeraar te Deventer benoemd. Vandaar vertrok hij, in dezelfde betrekking naar Franeker, waar hij den 18den Junij 1803 zijn inaugureele oratie hield *de Jure Romano Justinianeo, per benignam Dei providentiam ad salutem generis humani opportune instaurato*. Daar verwierf hij zich groote achting door de Privilegien der Universiteit te handhaven, zoowel tegen den procureur-generaal bij het hof van Friesland als tegen den magistraat der stad Franeker, ook gaf hij hier de vertaling van een Hgd. geographisch werk uit de *Minerva* van Archenholtz geput [1]) en betoogde dat de *Kolk-sluizen* eene Nederlandsche uitvinding zijn [2]) en werd zijn werk *over de Hoeksche en Kabeljauwsche onlusten* door het Zeeuwsch Genootschap bekroond [3]). In 1801, 1808 en 1809 gaf hij vertalingen van drie hoogduitsche regtsgeleerde werken [4]). Ook bewoog hij zich op kerk-regterlijk en theologisch gebied, blijkens zijne verhandeling over den Nederlandschen aartsketter Tanchelyn) en bewerkte hij met zijn collega J. A. Lotze eene verhandeling over *Apollonius van Tyana*, door het Zeeuwsch genootschap bekroond [2]).

Met denzelfden ambtgenoot dong hij ook naar het eermetaal voor de prijsvraag door de Maatsch. v. Wetensch. te Haarlem uitgeschreven over de Uitvinding der Boekdrukkunst [3]). Ook gaf hij in 1808, onder den pseudoniem Eusebius Belga eene *Proeve over het tegenwoordig verval en mogelijk herstel der godsdienstigheid, ook met opzigt tot de wettige en gewenschte Staatszorg voor de godsdienstigheid*, [4]) en schreef eene Latijnsche verhandeling *De remedus civitatis agricolae bello afflictae. Disquisitio ad Regiam Doctrinarum Societatem Gottingensem* [5]).

Bij dit alles bleef Tydeman de oefening der regtspraktijk niet vreemd, en de practicale rigting van zijne studiën, was hem vooral van veel waarde, toen de Franeker Akademie in 1812 werd opgeheven. Toen verzocht en verkreeg hij admissie als advocaat bij de rechtbank te Leeuwarden en als traducteur juré voor de Fransche taal.

Op den 6den Junij 1812 werd te Parijs door Louis de Fontanes, Grand-Maître de l'Université Imperiale zijne aanstelling geteekend tot professeur du Code Napoléon bij de Leidsche Universiteit en bij de organisatie der Hoogeschool werd hij tot Secretaris van de orde der Regtsgeleerden benoemd. Met het oog op de invoering van het wetboek *Lodewijk Napoleon* en later van het Fransche regt had Tydeman zich reeds te Franeker en te Leeuwarden op het nieuwe regt toegelegd. Daarvan getuigd zijn *Regtsgeleerd Mengelwerk, met bijzonder opzigt op de nieuwste wetgeving en regtsgeleerdheid verzameld* (Gron. 1811). In het eerste tijdvak van zijn verblijf te Leiden gaf hij twee naamlooze vlugschriften in het licht. In December 1813 namelijk was een *Brief van A aan Z.* uitgekomen, waarin eene Oranjereactie en ontzetting der Franschgezinden uit posten en eerambten gepredikt werd. Daartegen is hij in een *Brief aan Y* (N. G. van Kampen) opgekomen, met een waarschuwende stem en op bezadigden toon beveelt hij eenen geest van verzoening aan [6]).

Het werd op den voet gevolgd door een *Brief van C. aan X*, waarvan de schrijver met *B* volkomen verklaart in te stemmen. Eenigen tijd later gaf hij *Aanmerkingen op de Grondwet voor de Vereenigde Nederlanden* (Dordr. 1815). Ook schreef hij in 1814 *Aanteekeningen op de Concept-Grondwet*, in 1815 naamloos in het licht gegeven. Voorts werd de eerste hand gelegd aan de *Briefwisseling van eenige Regtsgeleerden over de aanstaande Nederlandsche inlijving*, waarvan de hoofdinhoud door Tydeman en mr. Jonas Daniel Meijer werd bewerkt en te Leiden van 1814—1819 uitgegeven, alsmede aan de (Eerste) *Mnemosyne*, te zamen met prof. N. G. van Kampen in het licht gezonden, later gevolgd door *Nieuwe Mnemosyne* en *Derde Mnemosyne*, door Tydeman alleen geredigeerd, in 't geheel 21 deelen.

Eerst na de reorganisatie van de Akademie in November 1815 trad Tydeman als docent op, niet in den Codex Napoleon, maar bijzonder in de nieuwe vakken der Staatswetenschappen, die dusverre of niet ex professo gedoceerd werden, en in de Encyclopaedia juris ac Politices.

De betrekking tusschen Bilderdijk en Tydeman dagteekende reeds van Franeker, maar zij werd inniger, toen Bilderdijk zich in 1817 te Leiden vestigde.

Hij voelde zich ook aangetrokken door zijne voortreffelijke gade, mevr. Bilderdijk-Schweeckhardt die weldra de intieme vriendin zijner echtgenoote werd [7]). Van zijne vriend-

[1]) Potemkin, *de Taurier*, in 1806 te Deventer met eene uitvoerige voorrede uitgegeven.

[2]) *Kónst- en Letterb.* 1807, N°. 51, bl. 385—394.

[3]) Later omgewerkt, in 1815 te Middelburg gedrukt.

[4]) A. L. von Schlöszer's *Inleiding op de theorie der statistiek*; Weber en Martin, *over de Proceskosten*; H. A. Visen, *Geschiedenis v. h. straf- en doodregt van het gelukkig eiland Teneriffe, beide met een naschrift en veelvuldige aanteekeningen vermeerderd.*

[1]) In 1814 in de *Bibliotheek van de Theol. letterk.* gedrukt.

[2]) Komt even als de Verhand. *over de Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten*, voor in D. II harer *nieuwe Verhandelingen*.

[3]) In *Mnemosijne*, D. I, bl. 121—216.

[4]) In 1808 uitgegeven.

[5]) Deventer 1810, Leiden 1815 in de *Gött. Anzeigen* gunstig beoordeeld.

[6]) Leiden 1813.

[7]) Bilderdijk vervaardigde een vers op hem, gedrukt in *Najaarsbladen*, II, 79 en op zijne vrouw in *Nalezingen*, II, 189. Mevr. Bilderdijk bezong de laatste bij herhaling, alsook den echt haren oudste dochter. Zie Mevr. Bilderdijk, *Dichtk. werken* (uitg. Da Costa), D. III, bl. 326, 362, 366, 376.

schap voor en instemming met Bilderdijk's getuigen, o.a. de *Theses*, die onder het praesidium van Tydeman door onderscheidene zijner beste discipelen in het openlijk dispuutcollegie (1821—1823) zijn verdedigd. Ook kocht hij, daarin bijgestaan door Luzac, van Bilderdijk het handschrift zijner *Vaderlandsche Geschiedenis*, doch onder voorwaarde het niet dan na zijn dood te zullen uitgeven.

Behalve hetgeen Tydeman heeft bijgedragen tot de belangrijke Dissertatie van wijlen den graaf A. L. van Rechteren Limpurg, *de forma regiminis provinciae Transisalaniae*. L. B. 1817, bezorgde hij in 1818 eene te Groningen uitgegeven vertaling uit het Hgd. van *Beschrijving van het feest; door Duitsche jongelingen gevierd op den Wartburg*, op 18 October 1818.

Voorts eene nieuwe uitgaaf van een latijnsch werk over het vertalen van den Bijbel in de moedertaal, onder den titel *Fr. Furii Bononiensis, de libris sacris in vernaculam linguam convertendis, libri duo* etc. L. B. 1819. In December 1818 schreef hij zijne verhandeling *Over den voor- en nadeeligen invloed van het invoeren der werktuigen in de plaats van menschenhanden in de fabrieken van ons vaderland*, bekroond bij de Nederl. Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem (Haarl., 1819) en in zeven dagen tijds eene verhandeling *Over den voor- of nadeeligen invloed eener nieuwe Wetgeving in de tale des lands, op de wetenschappelijke beoefening der Rechtsgeleerdheid* (Leiden, 1819). In 1819 beantwoordde hij, in gemeenschap met R. Scherenberg, eene prijsvraag *Over de oorzaken der armoede in Europa*, door de Holl. Maats. van Wetens. te Haarlem en in 1820 uitgegeven.

Reeds sedert 1817 was hij met Schevenberg, redacteur van het *Magazijn voor het armwezen in het Koningrijk der Nederlanden*, tusschen 1817—1822 in 5 dln uitgekomen en waarin hij zelf onderscheidene stukken met de initialen H. W. T. schreef. Ook schreef hij eenige bladzijden over weduwen- en weezen-fondsen, over spaarbanken en de zorg van het Gouvernement in dezen, in *Kunst en Letterb.* 1829, N°. 13, 14, 16. In 1821 werd zijne prijsverhandeling *over de Gilden of Corporatien van neeringen en ambachten* bij het Zeeuwsch Genootschap bekroond en gedrukt in *Nieuwe Verhand.* Dl. IV, St. 1. Tot den verderen letterkundigen arbeid in dit vruchtbaar tijdvak zijns levens behooren nog de volgende vertalingen:

Staatsregeling of Staatkundige Grondwet van de Spaansche Monarchie, afgekondigd te Cadix den 19den Maart 1812. *Naar de Fransche vertaling van P. de Lasteyrie*. Leyd., 1821.

Proeve eener wijsgeerige beschouwing van den grond en oorsprong des Regts uit het Hgd. van L. A. Warnkoenig. Gorinchem, 1822.

Over de zedelijke verbetering der misdadigers, uit het Hgd. van F. W. van Hoven. Met aanmerkingen van den Vertaler en een naschrift van Prof. H. W. T. Haarlem, 1824. 4°.

(Mevr. Marcet). *Grondbeginselen van Staatshuishoudkunde in gemeenzame gesprekken. Naar den vierden druk, uit het Engelsch vertaald. Met eene voorrede en eenige aanmerkingen van Prof. H. W. T.* Dordr., 1825.

Brieven over Engeland. Uit het Fransch van den Baron van Stael. Met aanmerkingen van Prof. H. W. T. Ald., 1827.

Ook gaf hij een uitvoerig *Advys over de Verhandelingen van J. van Ouwerkerk de Vries over de oorzaken van het verval des Nederlandschen handels, uitgebragt door G. K. van Hogendorp*. Haarlem, 1828. In hetzelfde jaar schreef hij een *Toegift over mr. C. M. van der Kemp's uitval tegen de Mnemosyne XV (V)*, bl. 251 [1]; Iets over den *opstand der Castiliaansche steden* in 1520, 21, met mr. J. T. Bodel Nyenhuis [2]. *Lofrede op mr. Hieronymus van Alphen*. Ook hield hij in 1828 eene lezing over de te Brussel berustende *brieven van Joachim Hopperus aan Wigle van Aytta* [3]. In hetzelfde jaar werd door het Gouvernement eene nieuwe organisatie van het Academisch onderwijs voorbereid. Bij die

[1]) In *Mnem.* VIII, bl. 881.

[2]) Ald. D. II, bl. 1831.

[3]) In den *Vrijen Fries*. N. R. D. IV. St. 2.

gelegenheid verscheen een stapel van geschriften, o. a. Ts. *Consideratiën over de punten van overweging betrekkelijk het Academisch onderwijs* [1]).

Tot zijne academische werkzaamheden behooren ook twee Latijnsche redevoeringen:

Doctrinas publicas in Academiis maxime Belgicis esse docendas, oratio habita die 9 *Febr.* 1825 *in honore doctoratus more majorum conferendo G. J. dr Martini et S. J. E. Rau* en *Sermo habitus die* 8 *Febr.* 1826, *quum munere Academico abiret*.

Behalve een menigte kleinere opstellen in verschillende periodieke werken gaf Tydeman tusschen 1830 en 1839 geen afzonderlijke werken uit. Doch in dit jaar bezorgde hij de uitgave van het werk *Grondbeginselen der Staatshuishoudkunde. Uit de lessen van prof. N. W. Senior, te Oxford opgesteld door den graaf Arrivabene, uit het Fransch* [2]) met voorrede en aanteekeningen, en onder zijn toezigt, verscheen een vertaling van *Het nuttig leven van J. F. Oberlan, uit het Hgd. van Dr. G. H. Schubert* [3]). Ook werd te Groningen met een voorwoord van hem uitgegeven *Bijdrage tot de Leer der Liefde, door Fouqué*. In 1840 voorzag hij in eene vertaling van *Jan Hopkens gewigtige waarheden in den vorm van vertelselen* [4]), *uit het Engelsch van Mevr. Marcet*.

In 1841 bezorgde Tydeman in het Mengelwerk van den *Recensent* de plaatsing van eene eigen levensschets van wijlen den luitenant-generaal baron Krayenhoff, ook later afzonderlijk uitgegeven, doch dit was slechts de voorbode van een in 1844, op breeden schaal te Nijmegen uitgegeven lijvig boekdeel, getiteld: *Het leven van den luitenant-generaal Krayenhoff*.

Toen hij in 1846 andermaal als rector magnificus moest aftreden, hield hij, naar gewoonte, eene Latijnsche redevoering, waarvan hij later een gedeelte heeft laten drukken, onder den titel *Fragmenta sermonis a decendente Rectore Magnifico. Academiae Lugd. Bat. H. G. Tydeman habiti die* 9 *Februarii* 1846, door zijn zoon mr. J. W. Tijdeman in het Nederduitsch vertaal en opgenomen in het Regtskundig tijdschrift *Thimes* Dl. VIII, bl. 161. Den 8sten Sept. 1848 verkreeg hij zijn eervol ontslag, doch hij bleef onverdroten werkzaam, waarvan een menigte van recensien, vooral van werken betreffende het armwezen, en kleinere stukjes in verschillende periodieke werken getuigen. Afzonderlijk verscheen in 1853 te Leiden *Drie voorlezingen over de vroegere Staatspartijen in de voormalige Nederl. Republiek*. Ook zette hij de uitgave der *Vaderlandsche Geschiedenis* van Bilderdijk voort.

Doch wij kunnen al de werken en verhandelingen door Tijdeman in den loop van zijn leven uitgegeven niet vermelden, noch van zijne overige werkzaamheden gewagen. Van vele buitenlandsche en alle binnenlandsche letterkundige en andere Maatschappijen was hij lid. Ook had hem de koning tot ridder van den Nederl. Leeuw benoemd. Hij overleed den 6den Maart 1863 en den 11den werd hij te Leiderdorp begraven. Zijne levensschets, waaraan wij deze korte schets ontleenden is door zijn genoemden zoon bewerkt en in de *Handel. der Jaarl. Verg. v. d. Maats. v. Letterk.* 1863.

Zie *Ann. Acad.* 1840—49, p. 316 sq. 1864—1865, p. 105; *Ned. Spec.* 1863, bl. 81; *Galerie historiq. der Contemporaeus.* T. VIII; Siegenbeek, *Gesch. d. Leids. Hooges.* D. I, bl. 391, 445, 446, T. II, bl. 249, 250, 416; Heringa, *de Audit.*, p. 35, 244; van Doorninck, *Anon. en Pseud.* (Ind.); Muller, *Cat. van Portr.*

TIJDEMAN (Barend Frederik), zoon van Meinard en Sophia Theodora Feltman de Beveren, werd den 8sten November 1784 te Utrecht geboren, ontving het onderwijs van Henricus Weijtingh te Kampen en vervolgens, aan de Leidsche hoogeschool, dat van Siegenbeek, den beide Wijnperssen, van Beeck Calkoen, Rau, van der Palm, Boers, Te Water, van Voorst en van den predikant Broes. Na perempoir door de classis van Nijmegen geëxamineerd te zijn, werd hij den 2den Julij 1809 als predikant te Herveld in Gelderland bevestigd.

[1]) Leiden, 1828 folio.

[2]) Leiden, 1839.

[3]) Met voorber. en aanteek. Deventer, 1839.

[4]) Utrecht.

Na een zesjarig verblijf aldaar, werd hij te Harlingen en in 1816 te Dordrecht beroepen. In 1825 begeerde hem, schoon te vergeefs, de gemeente te Leiden. Hij overleed den 21sten October 1829.

Als godgeleerde had hij groote verdiensten, alle systemata waren hem bekend; zelfs doorwandelde hij, gedurende zijn verblijf te Herveld, den donkeren doolhof der wijsgeerig-godgeleerde schriften van Immanuel Swedenborg, en las wat in het latijn, fransch, engelsch en hoogduitsch voor en tegen dien zonderlingen en verschillend beoordeelden man was in het licht gegeven [1]). Allengskens met geestdrift voor hem ingenomen, schroomde hij niet zijne overeenstemming met diens gevoelens, zelfs en openbare geschriften aan den dag te leggen en zich daardoor aan meer of min bescheidene tegenspraak bloot te stellen. Oorspronkelijke godgeleerde schriften heeft hij niet in 't licht gegeven, maar hij zette de werkjes van J. P. Charlier (*de Algemeene kerk. — De innerlijke Avondmaalsviering, — De Christelijke wegwijzer.* 's Bosch, 1822. 12°.) uit het fransch van J. Clowes (*Opleiding tot waarheid en deugd.* Dordr., 1829). — *Over het bestaan van booze geesten. — Bevestiging van de leer der Drie-eenheid* (Amst., 1826) uit het engelsch over. Ook is beoordeeling van het werk *Over de bezetenen in het Nieuwe Testament* (Leeuw., 1825) in *Bijdr. tot de beoefen. en geschiedenis der godgel. wetens.* D. XIV, St. II, bl. 211 volgg en van Brouwers beruchte boekje in *Magazijn van wetens. kunst en smaak* bekend.

Reeds in zijne jeugd had Tydeman zich met buitengewonen ijver op de oude talen toegelegd en hare onmisbaarheid voor den godgeleerde, in zijne *Oratio de linguarum scientia, Theologo necessaria* bij zijn vertrek naar de hoogeschool uitgesproken, aangetoond. Zijne meer dan gewone kennis der grieksche taal bleek uit zijne nieuwe uitgaaf der *Levens van den doorluchtige Grieken en Romeinen van Plutarchus,* door Ev. Wassenbergh en H. Bosscha vertaald en met aanteekeningen opgehelderd.

Ongemeen was zijne kennis der Oostersche talen, vooral van het Arabisch, blijkens zijn arabisch dichtstukje, waarmede hij zijn vriend Borger ter gelegenheid van diens bevordering tot doctor in de godgeleerdheid begroette en achter diens *Interpr. Epistol. Pauli ad Galatas.* L. B., 1807 geplaatst, en vooral zijn *Specimen Philologicum exhibens conspectum Operis Ibn. Chalicani de vitis illustrium virorum.* L. B., 1809. 8°. De franekersche hoogeschool erkende zijne verdiensten door hem op het tweetal tot hoogleeraar en dezelve te plaatsen in de leidsche hoogeschool door hem eershalve tot doctor in de godgeleerdheid te benoemen. Van zijne liefde voor de vaderlandsche letterkunde, strekten zijne verhandelingen in *Diversa sed Una* en in de maatschappij van het Nut van 't Algemeen gehouden, ten bewijze inzonderheid zijne *Lofrede op Ewaldus Kist* en zijne *Verhandeling over den heilzamen invloed der ware medewerking tot Nut van 't Algemeen op ons zelven.* Amst., 1827. Ook gaf hij met zijn broeder de hoogleeraar H. W. Tydeman sedert 1822 *de Mnemosijne of Mengelingen voor wetenschap en fraaije letteren* in het licht, waarin verscheidene vruchten van zijn kennis en smaak gevonden worden.

Ook beoefende hij de Nederlandsche poëzij. Zijn gedichten zijn deels in andere ekwerken verspreid, deels afzonderlijk in het licht gegeven. Zoo als zijne *Gezangen* voor de leerlingen der Departementale school bij de opentlijke prijsverdeeling te Dordrecht en bij gelegenheid der 50ste verjaring van het bestaan van het genootschap *Pictura* te Dordrecht. Na zijn dood sprak zijn ambtgenoot Veltman eene redevoering uit ter zijner nagedachtenis en gaf O. W. Stronck een latijnsch carmen *Ad collegas de morte carissimi collegae B. F. Tydeman.*

Zie *Redevoering ter nagedachtenis van B. F. Tijdeman, voorgedragen in de openb. vergad. v. h. genootschap Diversa sed Una,* 16 Maart 1830, door J. G. Veltman; *Handel. d. jaarl. vergad. v. d. Maatsch. d. Nederl. letterk.,* 1830; Schotel, *Kerk. Dordr.,* D. II, bl. 725; *Leven van J. C. Schotel,* bl. 26, 27; van der Aa, *N. B. A. C. Wb.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*; *Konst- en Letterb.* 1829. D. II, bl. 273, 1831, 1; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoogesch.,* D. II., bl. 542; van Doorninck, *Anon. en Pseud.* N. 3694.

TIJDEMAN (Dr. Petrus Hermannus), zoon van Meinard Tydeman en Hermanna Hugenholtz, broeder van den vorige, werd den 23sten Mei 1798 te Kampen geboren, ontving het eerste onderwijs te Leiden, bezocht later de latijnsche school en studeerde aldaar aan de hoogeschool in de letteren, vertrok een jaar voor zijne promotie naar Utrecht als gouverneur bij de familie de Beaufort, nam tevens de collegiën van van Heusde en Schroeder waar en promoveerde den 8sten November 1822 te Leiden, na verdediging eener dissertatie *de Aeschinis oratione in Timarchum,* en werd conrector aan de latijnsche school te Tiel en volgde den 2den September 1824 C. F. Nagel als rector op.

Omtrent het gymnasiaal onderwijs maakte hij zich verdienstelijk door het vertalen van Kraft's *Themata* (1827) en Püllenbergs *Redekunde voor Gymnasiën* (1832), alsmede door het bewerken van eene *Oostersche, Westersche en Noordsche Mythologie voor jonge lieden* (1832), waarvan in 1851 een derde druk verscheen. Wijsbegeerte en zedekunde waren zijne lievelingsvakken en de resultaten van zijn grondig onderzoek van beide heeft hij geleverd in twee geschriften, namelijk in de *Proeve eener lofrede op F. Hemsterhuis* (Leiden, 1828) en in de verhandeling over de vraag: *Welke is de invloed van het gevoel voor het schoone op de zedelijke volmaking der menschen,* uitgeschreven door het Prov. Utr. genootschap van kunsten en wetenschappen en met de zilveren medaille bekroond (1836). Voorts vindt men bijdragen en recensiën van zijne hand in de *Kunst- en Letterbode, Recensent, Vriend des Vaderlands, Vaderl. letteroefeningen, Magazijn van wetenschap, Kunst en smaak, Arnhemsche Courant, Handelsblad, Tielsch Stads- en Arrondissements Weekblad, Symbolae literariae, Mucellanea philologa et paedagogica, Gids, Nieuwe bijdragen van onderwijs en opvoeding, Tijdgenoot, Wekker, Magazijn van nieuwe taalkunde, Volksbode, Geldersche Volks-Almanak, Handelingen der Maats. van Ned. letterk.,* (*Levensberigt van E. D. Rinke en van Elink Sterk*), *Spectator, Kerkelijke Courant* en anderen.

Hij was lid van het genootschap van leeraren aan de Nederlandsche gymnasiën, schoolopziener in het 7de district van Gelderland, directeur van het Departement der maatschappij tot Nut van 't Algemeen, directeur van het natuurkundig gezelschap *Ars Aemala Naturae,* commissaris van de Tielsche maatschappij van brandverzekering en van de Nederlandsche algemeene verzekering-maatschappij, diaken, ouderling, lid der kerkelijke commissie, lid van het Utrechtsch genootschap van kunsten en wetenschappen, der Leidsche maatschappij van Ned. letterkunde enz.

Hij ontsliep den 28sten Febr. 1868 in zijn zeventigste levensjaar. W. van de Poll schetste zijn leven voor de werken der Maats. van Nederlandsche letterkunde. Men vindt het in de levensberichten van 1871.

TIJKEN (Christianus), J. U. D., dichter en vriend van J. van Hoogstraten.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

TIJKEN (Jacobus), predikant te IJsselmonde (1728), Schiedam (1735) en Amsterdam (1741).

Hij schreef:

De Catechismusleer in haar kort begrijp met een weinig uytbreiding over deselve uyt Godts woordt bevestigt in Vragen en Antwoorden. 8°. Amst., 1750. 4de dr.

Zie Koecher, *Hist. d. Heidelb. catech.,* bl. 329, 330; Pauw en Veeris, *Verz. kerk. Alphab.,* bl. 288; Abcoude, *Tweede Aanh.,* bl. 151.

TIJMEN (Jan). Van dezen kunstenaar vermeldt Kramm een prent *Twee ornamenten,* „curieus bewerkt."

Zie Kramm.

TIJMENS (Adriaan), die in de 17de eeuw te Leeuwarden woonde, was een beminnaar der dichtkunst en inzonderheid van de tooneelpoëzij, een vriend van Ludolf Smids, Anselijn, Gabbema, Sweerts, Katharine Lescailje en anderen, ook lid van het dichtgenootschap *Nil volentibus arduum.* Volgens onuitgegeven brieven van hem aan Ludolf Smids in de bibliotheek der maatschappij van Ned. letterkunde te Leiden voorhanden, was hij in 1681 aan het verzamelen van een *Mengelmoes* van gedichten. Aan hem en zijn broeder Jetse droeg Wibrandus de Geest zijn *Leermeester der Schilderkonst* op.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*; Eekhoff, *Cat. v. d. Bibl. van Leeuwarden,* bl. 150.

[1]) Hij bezit de voornaamste werken van en over Swedenborg. Zie den *Catalogus* zijner boeken. L. B. 1832, p. 20, 21, 64—69. Deze geheele verzameling is aangekocht voor de *Bibliotheca Thysiana.*

TIJMME (Thomas) schreef de *Silvere poortklock*. Dordr., 1645. 12° in proza. Met den inhoud van dit boek wordt vergeleken Jan Luikens, gedicht *de Poortklok* in zijn *Bijencorf des gemoeds* in *N. C. Maandschrift*. D. IX, N°. 101.

TWISCH (Rienier Pietersz. van) van Hoorn. Collot d'Escury maakt melding van dezen „die omtrent het jaar 1598 op het denkbeeld kwam, om oostelijke en westelijke afstanden in graden en minuten uit te drukken, gelijk men dit met opzigt tot het zuiden en noorden gewoon was te doen. Hij gaf dus een *iets* van zijn maaksel, dat hij het *gulden kompas* noemde. Het werd met goed gevolg op onderscheidene reizen gebruikt en zonder misslag bevonden. Hij overleed in 1613.

Zie Velius, *Chr. v. Hoorn*, bl. 273; Abbing, *Verv.*, *A.* 131, *A.* 18 n.; Centen, *Aanteek. op Velius*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VI 1, bl. 295; *Nav.*, D. VI, bl. 178.

TYMPEL, TIJMPEL, TEMPEL (Johan van den) behoorde tot de Verbondene Edelen, hield zich aan 's prinsen zijde, en in de donkerste tijden briefwisseling met hem. In 1575 moest hij Engeland, werwaarts hij gevlucht was, ontruimen.

Zie van Meteren, B. III, bl. 66; Hooft, B. X, bl. 443; Te Water, *Verb. d. Edel.*, D. I, bl. 273.

TIJMPEL (Johan), heer van Corbeek, verwierf in 1562 groote voorregten voor zijne heerlijkheid, die na zijn dood tot zijn zoon Olivier van den Tympel, bevelhebber van Brussel, overgingen. In 1579 „liet hij drukken en met andere officieren aan de heeren en goede mannen van de drie leden dier stad overhandigen eene verklaring nopens den handel van den inwendigen twist van den lande en 'tgeen daaraan kleeft."

Zie Te Water, t. a. p., bl. 273, 274 en over het geslacht *Jurisprud Heroïca*, P. I, p. 324; Le Carpentier, *Hist. de Cambray*, Vol. II, p. 908; De Rouck, *Ned. Heraut*, bl. 343; *Nobiliaire des Pays-Bas*, P. I, p. 291.

TIJNAGEL (Wilhelm), kunstschilder te Utrecht, in het midden der 17de eeuw.

Zie Kramm.

TIJSENS (Gijsbert), tooneeldichter in den aanvang der 18de eeuw.

Men heeft van hem:

De onbekende Mede-minnares, of de rampzalige Minnelist. Trsp. Amst., 1717.

De woedende liefde of de gestrafte Moord-zugt. Trsp. Ald., 1717.

Bassianus Varius Heliogabalus of de uiterste proef der standvastige liefde. Trsp. Ald., 1720.

Theagenes en Kariklea of de triomferende kuisheid. Trsp. Ald., 1720.

De windhandel of Bubbles compagnien. Blsp. Ald., 1720.

De bedriegelijke Actionist, of de Nagthandelaars, zijnde het vervolg op den windhandel. Blsp. Ald., 1720.

De Actionisten reisvaardig naar Vianen, of 't uiteinde der windnegotie. Gedr. in de uitverkogte Actiekramer, bij de Project blazend Eolus. Z. j.

Klagt en Raadsvergadering der Goden over het wisselvallig Actiejaar 1720, *of Jupiters besluit en vonnis over 't werk van Quinquenpoix. Gedr. op den Olımph, bij den scherp gelongden Momus, in de twee windblazende Laplanders.* Z. j.

Mercurius onder de Actionisten, of Quinquenpoix in Allarm, över 't daalen van de Zuidzee naar Oost-Indien. Z. j.

Mercurius Koolverkoper in de Quinquenpoix en oogmeester onder de Actionisten. Gedr. tot Missisippi, bij de Schottenaar, in de Vinder om door Kool naar Vianen te gaan. Z. j.

Quinquenpeaux, Bombario, of Roskam voor de dolle Actionisten. Landgezang door Philadelphus (m. d. sp.) *Faelix, qui sua sorte contentus* (in 3 dln.). Z. pl. of j.

De verwarde Hedendaagsche Loterijhandel; blsp. Gedr. in 't hoofd vol muizennesten, bij den laggenden Herakliet om de tweede zotheid der wereld; op 't eindje van 't Lotery-jaar (1720).

Maandelyks berigt van den Onderaardssen Parnas, of Toneelspelen uit de andere wereld, behelzende allerhande voorvallen en geschiedeniszen van hoge en lage Staatsperzonen (6 dn. voor de maanden Jan.—Junij) Amst., 1722.

Sjako en Cartouche in de Elizeesse velden. Blsp.

De staatzugt van Paus Sixtus den Vden en Filips den IIden, koning van Spanje. Blsp.

Keizer Karel den Vden en Franciskus den 1sten, *koning van Vrankrijk.* Blsp.

Johanna Gray en Maria, koninginnen van Engeland. Blsp.

Het leven der dobbelaars in de Eliseesze velden, blsp.; *Maria de Medicis en hare gunsteling Concino Concini Marquies d'Ancre.* Blsp.

De gevlugtte verliefden of de Turkse kwakzalver, blsp. Amst., 1721.

Romulus, trsp. Vert. uit 't Fr. van Houdart de la Motte. Ald. 1722.

Cartouche, of de Róvers. blsp.; *verhandelende zijne voornaamste schelmerijen, gev. n. 't Fr. van Le Grand. den* 2den *druk merkelijk verm. en verb.* Ald. 1722.

De Belagchelijke Intekenaars, of de nieuwe Inventie der Boekverkoopers, blsp. Tot Koningsbergen, bij Joh. de Zanker, 1727.

Klearchus, dwingeland van Heraklea. trsp. Amst. 1727, met platen.

Schrokhart Slingerbeen, in zijn eigen strikken verstrikt of de worgende Kakus aan den koopbrief van een sluis, blsp. *Gedr. in de strafpars der ondeugd onder de beschermning der Geregtigheid.*

De weergadelooze Bedrieger ontmaskerd, of de valsche Boekhandelaar in zijn aard en weezen ontdekt, blsp.; *Gedr. in de stad Arglistigheid, op den hoek van 't Winzuchtsteegje, tegenover de Hooiberg van Dievery, daar Bedroch in den Gevel en Valschheid in 't Uithangbord staat.* z. j.

De Uitvaart en Testament van den Hoofd-bedrieger Schrokhart Slingerpoot, blsp.; *gedr. in de Strafpars der Ondeugd, onder de bescherming der Geregtigheid.* z. j.

Doctor Hans, gepromoveeert tot de Narrekap van Esculapius, op het Uilebord van Mercurius, blsp., *met vertooningen. Gedr. in de Apenstad van Galenas op den hoek van 't Landloopers steegje, onder de Drukpars van Leesten en Wolkammen.* z. j.

De bloode Nachtgalant, of de betrapte Sneukelaar, blsp., *gedr. in de laffe Kater, op 't nest van de gepaarde Amoreuse kat; in de Krolmaant, van 't buitensporige Liefdejaar*, met pl.

De geleerde vrouw of der Jansenisten Godgeleerdheid vervallen tot het Spinnewiel, blsp.; *uit het Fr. in Nederd. Dichtm. ger. door* ***. Amst. 1731.

Arlequin Jansenist, of Berisping van de geleerde vrouw, blsp. Ald. 1732.

De nieuwe Tarquin, zinrijk blsp. n. h. Fr. in Nederd. Vaerzen nagevolgt (met zang). Ald. 1632.

Ballingschap van het Parijsche Parlement of de Fransche Regtsgeleerdheid tot het A. B. C. verwezen, blsp. *door een liefhebber. Gedr. met Privilegie van de blinde gehoorzaamheit.* Tot Parijs, 1733.

De ingebeelde erfgenaam en voogd; of de gestrafte baatzuchtigheid, blsp. *Gedr. voor de Gierigheid ter drukkerij van Eigenbaat, daar Planeet in het uithangbord te lezen staat.* z. j. kl. 8°. 2e dr. Deventer, z. j.

Veld-, Herders-, Minne- en Mengeldichten. Amst. 1722.

Gedichten. Amst. 1723. 8°.

Apollos Marsdraeger, veylende allerhande scherpzinnige en vermakelijke snel-, punt-, schimp- en mengeldichten. Op Parnas, bij Valerius Maximus en Junius Juvenalis. In Compagnie. Amst., 3 dln. z. j.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 412; *Catal. der Tooneelsp. van W. Hemkes*, N°. 65; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I, bl. 311; D. II, bl. 202, 204; D. III, bl. 172; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Abconde, *Naamr.*, bl. 368; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 327, 354, 381, 2138, 3084, 3778, 4082, 4332, 5168, 5431, 5673, 5772, 6015.

TIJSSENS (Jean Baptist), in Antwerpen geboren, vestigde zich als beeldhouwer te 's Hage, waar hij of overleed of van waar hij naar elders is vertrokken.

Hij bloeide omstreeks 1669.

Zie Kramm.

TIJSSOT (Simon), sr. de Patot, wiens familie in 1664 uit Rouaan om den godsdienst naar Holland vluchtte, werd in 1655 geboren, vestigde zich eerst te Delft, was van plan, gelijk vele leden zijner familie gedaan hadden, in den krijgsdienst te treden, doch op aanhouden van zijne vrouw (hij was op zijn 20ste jaar reeds gehuwd met Anna Philippe Belly) rigtte hij eerst te Delft, later te Heusden en 's Hertogen-

bosch, een pensionaat op, en vestigde zich vervolgens als onderwijzer in de fransche taal te Deventer, doch legde zich inmiddels met ijver op de wis- en natuurkunde toe. In 1689 of 1691 werd hij buitengewoon en in 1700 gewoon hoogleeraar in de wiskunde aan de hoogeschool aldaar en gaf hij eene *Oratio sive disputatio quo S. Tissot de Patot, Math. Prof. mathematic. demonstrare contendit quapropter fieri nequaquam possit ut homo eodem temporis puncto, pluribus quam uno suorum sensuum utatur aeque perfecte ac natura illis concedere potest.* Hij was een deïstisch en sceptisch wijsgeer, die zijne gevoelens openbaarde in twee werken, waarvan het eerste naamloos is uitgegeven, onder den titel *Voyages et aventures de Jacques Massé*, te Bourdeaux in 1704, 8°. te Keulen in 1710 en te Rouaan in 1734 gedrukt en in 't Engelsch vertaald, Londen, 1734. Het wordt door J. F. Reimmannus genoemd „Liber attheïsticus et scandolosus", als bevattende de schandelijkste spotternijen met de leer van 't Evangelie.

Het andere werk met zijn naam verschenen, is getiteld: *Lettres choisies écrites depuis sa jeunesse jusqu'à un âge fort avancé à differentes personnes et sur toutes de sujets.* La Haye, 2 T. 1727. In de *Fable des Abeilles*, die in 't eerste werk voorkomt en een ellendig zamenweefsel is van de kwaadaardigste uitvallen, legt hij zijn haat tegen den christelijken godsdienst zou duidelijk aan den dag, dat de lezing elk christen met verontwaardiging vervult. In het tweede werk redeneert hij meer tegen de leer van 't evangelie, vooral tegen de algemeene opstanding der dooden. Dit werd door de regeering van Deventer, op aansporing van den kerkeraad, zoo hoog opgenomen, dat men hem van zijn post ontzette tot tijd en wijle hij zijne stellingen zou herroepen, hetgeen, voor zoover wij weten, nooit geschiedt is. Men had hem reeds vroeger verdacht gehouden, zooals blijkt uit het verbod van Curatoren, om de oratie, die hij als rector magnificus in 1722 reeds gereed had, uit te spreken. Zij is echter gedrukt in het *Journal littéraire de l'année* 1722 T. XIII, p. I.

Onder zijn portret door L. Du Flor gegraveerd, leest men:

„Voici par le bel art d'une peinture fine
„Le fidèle portrait de Monsieur de Patot,
„Dans son superbe habit, à peser chaque mot;
„Il n'a rien que d'humain, à le voir à sa mine,
„Mais si l'on examine avec soin ses écrits,
„On y verra regner une flamme divine,
„Qui lui fait prendre place au rang des beaux esprits."

Du Mont.

Zie v. Eck en Bosscha, *Eeuwfeest van 't Ath. te Deventer*, bl. 105; Reimmarus, *Hist. Univ. Atheismi*, p. 558; Ypey, *Kerk. gesch. d. XVIIIe eeuw*, D. II, bl. 61 enz.; Ypey en Dermout, *Gesch. d Ned. Herv. kerk*, D. III, bl. 349; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. V, bl. 189; Vogt, *Cat. libr. rar.*, p. 446; Barbier, *Diction. des Anon.*, p. 19457; *Nav.*, D. XI, bl. 113, 167, 207, 237; D. XII, bl. 175, 385; D. XIII, bl. 15, 86, 114, 205; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

TYMPEL (Marcus van der), zoon van den ridder Karel van den Tympel, raadsheer te Leuven (1555), schepen te Brussel, en van Anne Nuñez Perez de Meniaca, werd den 8sten Febr. 1575 te Leuven geboren.

Hij begaf zich 20 jaren oud in de orde der Jezuïten, en was 12 jaren aan het hoofd hunner missie in Noord-Nederland. Hij stond in hooge achting bij zijne ordebroeders en maakte inzonderheid werk van het prediken. Hij overleed te Leuven in 1636.

Hij gaf in het licht:

Oeffeninghe der volmaecktheydt ende Christelycke deugden door den eerw. P. Alphonsus Rodriguez, priester der Societijt Jesu, verdeijlt in dry deelen, overgheset door P. Marcus van den Tympel, oock Priester der Societeyt, het tweede deel. Antw., 1633, 1645, 1685.

Zie Ac. et Al. de Backer, *Biblioth. des écrivains de la compagnie de Jésus*, I, p. 772; Jac. Susius, *Onderwijs der godtvr. ziele* in de *Opdracht*; Divaeus, *Rer. Lovan.*, L. II, p. 52, 53; *Acta SS.*, T. III, Maii 229, 230; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 295; Glasius, *Godgel. Nederl.*

TZÂLA (Johannes) te Amboina, leerling van den beroemden predikant Petrus van der Vorm, heeft een handschrift nagelaten, (Maleisch met Arabische karakters) de geschiedenis van den gouverneur Nicolaes Schagen, aldaar overleden den 7den Julij 1696, behelzende.

Zie *Nav.*, D. V, bl. 304.

TEISSEIRE (Guillaume Elie), in 1799 oud lid van het collegie van schepenen te Batavia en in 1806 en 1807 gecommitteerde voor de suikercultuur. Bij het instellen eener hoofdcommissie van landbouw in 1827, werd hij tot lid daarvan benoemd en later maakte de gouverneur-generaal van den Bosch gebruik van zijne kennis bij het invoeren op Java van de indigocultuur.

Part. berigt.

TEENSTRA (Marten Douwes), nakomeling van Douwe Teenstra, (hier vóór op bladz. 43 vermeld) heeft zich bekend gemaakt door het uitgeven van een aantal geschriften, waarvan de voornaamste zijn:

De vruchten mijner werkzaamheden gedurende mijne reise over de Kaap de Goede Hoop naar Java en terug over St. Helena naar de Nederlanden. Groningen, 1829.

Part. berigt.

TIGLER (Klaas), doopsgezind leeraar te Leeuwarden, overl. 30 Julij 1811, belastte bij testament zijne erven om uit zijne aanzienlijke nalatenschap jaarlijks *f* 1400 uit te keeren tot ondersteuning van twee jongelieden ter voortzetting hunner studiën, waaraan sedert 1846, onder bestuur van den kerkeraad der doopsgezinde gemeente aldaar, wordt voldaan. Zelfs zijn de fondsen van dit *Klaas Tigler-leen* zoodanig toegenomen, dat daaruit thans reeds drie of vier jongelieden tot de studie worden opgeleid, welke plaatsen worden begeven door de erfgenamen des erflaters als Collatoren, onder toezigt van Burgemeester en Wethouders als Provisoren.

Part. berigt

A A N W IJ Z I N G

DER

P E R S O N E N

IN DIT DEEL VERMELD.

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN.

U.

UBBENIUS (MARTINUS), werd als proponent te Lopper sum en Groningerland omtrent 1633 beroepen, in 1646 predikant te Enkhuizen, in 1650 te Leiden, in 1654 subregent van het Staten-Collegie en overleed in 1661.

Zie Veeris en Paauw, *Vern. Kerk. Alphab.* bl 208; *Lijst der L. Predd.* achter de *Orde der Feest- en Lijdensteksten*, bl. 110; Siegenbeek, *Gesch. d. Leijdsche Hooges.* D. II, bl. 288.

UBBO. Volgens de fabelachtige voorstelling van de oudste geschiedenis der Friezen, was hij zoon van Adel en de derde prins van Friesland. Hij was een dapper en ervaren krijgsman en zeer bedreven in letteren en wetenschappen. Hij heeft het leven van zijn grootvader Friso en van zijn vader Adel en de daden der Friezen beschreven, welke werken echter verloren zijn gegaan. Hij zou 71 jaren voor onze tijdrekening, na eene regeering van 80 jaren overleden zijn.

Zie Suffridus Petri, *de Script. Frisiae*, p. 6; Hamconi *Frisia*, p. 9; Verwoert.

UBBO, hertog van Friesland, een dapper krijgsman. Hij streed moedig tegen de Batavieren, toen deze het waagden een inval in Friesland te doen Hij zou Dokkum en Tekelenburg gesticht en Stavoren vergroot en verbeterd hebben. Hij overleed in 299, na eene regeering van 59 jaren.

Zie Hamconii *Frisia*, p. 17; Ocko van Scharl, J Vlytarp, A. Staveriensis, *Chronyk van Friesland*, bl. 18 en 19; Foeke Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. I, bl. 208; Verwoert.

UBBO, hertog der Friezen. In het jaar 792 deden de Deenen, onder koning Halpdan, een inval in Engeland, na zich met Ubbo verbonden te hebben. De Deenen en Friezen, voet aan land gezet hebbende, verdeelden zich in drie hoopen, van welke een zich van de stad Jork meester maakte, terwijl de twee andere het gewest der Oost-Saksers (Essex) deerlijk afliepen en met roof, moord en brand vervulden, gewijd noch ongewijd verschoonende. Van 't koninklijk geslacht werd niemand als Elfrid, vader van koning Eduard I, in 't leven gespaard.

Zie Ubbo, Emmius, *Res. Frisiae, Dec. I*, L. v., p. 176; *Translat et Mirac. S. Cuhlberti Episc.* C. III; Wagenaar, *V. H.* D. I, bl. 439. Foeke Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. I, bl. 428, 429.

UBEL of UBELIUS (PETRUS) te Wormer geboren, een beroemd rechtsgeleerde.

Zie *Zaanl. Jaarb.* voor 1849, bl. 135.

UBELI (STEPHANUS) SCHONING was reeds een-en-dertig jaren lang rector te Dokkum geweest, waar hij zich ijverig op de studiën had toegelegd, toen hij in 1618 te Franeker bij J. Lamrinck in het licht gaf:

Een Christlijcke onderwijsinge van de spooken, welcke by daghe en nachte den menschen verschijnen, door Johan van Munster te Vortlage, en door hem uit het Hoogduitsch vertaald en opgedragen aan de Burgemeesters en Raden der steden van Friesland, dien hij in eene uitvoerige voorrede van 15 bl. de verdediging van de leer omtrent den satan op het hart drukt. Vroeger gaf hij in 1607 te Leeuwarden in het licht:

Synonyma e M. Tullio Cicerone et aliis collecta.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 818; Foppens, *Bibl. Belg.*, p. 1109.

UBELMAN (JOHANNES), predikant te Nieuwpoort, later te Gorkum, waar hij den 14den Januarij 1715 overleed. Hij beoefende de Nederd. poëzy, blijkens zijne bijschriften in het *Stamboek* van J. Koerten.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; Koerten's *Stamboek*, bl. 78; Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 98.

UBBEMA (JOACHIM), burgemeester van Groningen, ontdekte in 1685 den aanslag van graaf Willem van Nassau op die stad.

Zie Reydt, B. IV, bl. 67; Wagenaar, *V. H.* D. VIII, bl. 76, 77;

UBERFELD of UEBERFELD (JOHAN WILLEM), ten jare 1659 in Westphalen uit hervormde ouders geboren, zocht reeds in kindsche dagen den omgang met God, en verkwikte zich, als jongeling te Frankfort a/d M., waar hij op een kantoor geplaatst was, aan hemelsche gezichten en las naauwelijks eenig werk zoo gaarne, als al wat Böhme's naam droeg. Zoodra had hij niet vernomen, dat van diens werken eene volledige uitgaaf verschenen was, of hij brandde van verlangen een exemplaar magtig te worden.

De Amsterdamsche uitgevers wenschten in dienzelfden tijd te Frankfort een persoon te vinden, die zij de verspreiding van exemplaren aldaar konden toevertrouwen. Spoedig werden door tusschenkomst van derden de wederzijdsche wenschen vervuld en verkreeg Ueberfeld 200 exemplaren ter verspreiding. Aan de lezing kon Ueberfeld zich niet verzadigen en geraakte daardoor in een toestand van extase, waarin de hemelsche Sophia hem verscheen, gelijk dit reeds in 1678 had plaats gegrepen. Daardoor werd de zielgemeenschap tusschen Gichtel en Ueberfeld gesloten. In de lente van 1683 reisde Ueberfeld naar Amsterdam, waarschijnlijk vergezeld van den, toen van een vaste predikdienst ontslagen zijnde Dr. Eberh. Zeller, die gaarne te Frankfort toefde en conventiculen hield.

Later, na Pinkster van 1684, vestigde Ueberfeld zich zelf in Holland. Een buitengoed onder Leiderdorp, Hoogcrans genaamd, werd door hem betrokken, waar hij als huisgenoot en medeburger uit Frankfort, de woning van Isaac Passavant betrok, en beiden, ongehuwd, eenige genotvolle jaren gesleten hebben, terwijl zij later naar Leiden vertrokken zijn. In deze stad toch stierf Passavant, den 10den Oct. 1701, diep betreurd door Gichtel en Ueberfeld. Ten jare 1732 vond ook Ueberfeld er een graf, Hij was een der zeer weinigen, die hier te lande aanhangers van Gichtel gebleven zijn. Aan hem hebben wij de uitgaaf van Gichtel's theosophische werken te danken, wier 7e of laatste deel zijn, de door een ander dan Ueberfeld gestelde *Lebenslauf* bevat.

Zie Sepp, *Jacob Böhme's oudste vrienden in Nederland* in *Godgel. Bijdr.* voor 1870, 9e Stuk (waaraan wij deze schets ontleenden) en Ypey, *Kerkel. Geschied. van de* 18e *eeuw.* D. X, bl. 326, 327; Kobus en de Rivecourt.

UBINCK (THEODORUS), als proponent in dienst getreden te Houten in 1699, van daar in 1704 naar Overschie getrokken. Hier nam hij in 1706 het beroep naar Delftshaven aan en vertrok nog in hetzelfde jaar naar Alkmaar, waar hij in September 1709 overleed.

Hij schreef:

Over de dood van Willem III. Utr., 1702. 4°.

Heylands geboorte. Delft, 1710. 4°.

Over den LXVIII Psalm. Rott., 1724. 4°.

Over den LXV Psalm Leyd., 1718. 8°.

Geestelijk Bruylofts lied over den CXV. Psalm, Utr., 1718. 8°.

's Konings gangen na zijn Heyligdom over Psalm LXVII. Delft, 1706. 4°.

Zie Rogge, *Bibl. d. Contra-Rem. Geschr.* bl. 208.

UBINCK (H.)

schreef.

Keten der prophetische Godgeleerdheid. Leeuw., 1683. 4°.

Zie Abcoude, *Naaml.* bl. 370.

UCHTERVELT (JACOB). Van dezen verdienstelijken schilder weten wij alleen, dat hij gelijktijdig met Pieter de Hoog een leerling zou geweest zijn van v. Berchem, schoon men, naar den stijl zijner kunstwerken te oordeelen, hem eer voor een leerling van Terburg of Metzu zou houden, die hij, schoon hij hunne hoogte niet mogt berei-

ken, doorgaans gelukkig volgde. Het blijkt echter dat hij een leerling was van den oude Mieris, die in 1681 overleed.

In het Koninklijk kabinet te 's Hage bevindt zich van hem een *Voorhuis eener prachtige woning, alwaar een vischboer inkomende zijne waar te koop biedt aan eene dame met een kind aan de hand.* Het gold op de verkooping van Gerrit van der Pas *f* 875. Zijn *Binnenhuis uit de 17e eeuw* werd op de verkooping van Goll met *f* 330 betaald. Een zijner kapitaalste stukken, *Een rijke binnenkamer met verscheiden beelden,* werd in April 1855 op de veiling van mr. M. van Noort voor *f* 721 verkocht. Het was vroeger in bezit van den Staatsraad L. van Toulon.

Op de verkooping der weduwe de la Court te Leiden 1766 bevond zich eene schilderij van zijn penseel, voorstellende *Een man, in Spaansche kleeding, op een viool spelende, waarbij eene dame en eene meid in purper fluweel jakje en met wit satijnen rok en een kan in de hand, in den smaak van Terburg.*

Zie Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt.

UCHTMANNUS (ALARDUS), van Groningen, was conrector der latijnsche school te Leiden, toen hij in 1648 tot buitengewoon hoogleeraar in de hebreeuwsche taal werd aangesteld. In 1668 werd hem het onderwijs der grieksche taal bij voorraad toevertrouwd, en in het volgend jaar werd hij tot gewoon hoogleeraar benoemd. Drie jaren later hervatte hij het onderwijs in de hebreeuwsche taal, terwijl dat der grieksche een ander werd opgedragen. In 1682 werd hij wegens zijn nalatigheid en onbetamelijk gedrag omtrent de studenten onderhouden en zijne jaarwedde verminderd.

Hij overleed den 12den Jan. 1680 in den ouderdom van 68 jaren.

Hij schreef:

Vox clamantis in deserto, en zette

Rabbi Jedasae Bradeshitae examen mundi en *Rabbi Jedasae Penoni filii Abrah. Badreshi Diss. de vanitate mundi* in 't latijn met aanteekeningen over (L. B. 1650. 8°.).

Zie Jöcher; Siegenbeek, *Gesch. d. Leijds. Hooges.* D. II, bl. 126; Kist en Royaards, *Archief* (2e Serie), D. IV, bl. 321.

UCHTMANN (TH. ALM.), latijnsch dichter, gaf in 1663 te Groningen in 4°. *Carminum Virgilianorum supplementa* in het licht.

Zie Jöcher.

UDE (GERRIT), een leidekker te Utrecht, hield in de twisten over den Utrechtschen Bisschopstoel tusschen Zueder van Culemborg en Rudolf van Diepholt de zijde van eerstgenoemde en nam, toen Diepholt reeds op den bisschopzetel was, in 1427, deel in eenen aanslag om Utrecht op het onverwachts te overrompelen, door des Vrijdags na Kruisvinding des morgens ten zeven 'ure de Witte Vrouwenpoort in te nemen en daardoor Culemborg's volk in de stad te brengen, deswege werd Ude, toen de aanslag ontdekt was, uit Utrecht gevlucht zijnde, voor eeuwig uit de stad gebannen, terwijl zelfs zijne vrouw en kinderen gelast werden uit de stad te gaan en dus zoowel als hij gebannen.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.* D. I, bl. 343.

UDEMANS (CORNELIS HEYNDRIKSZ.), in het laatst der 16e eeuw te Bergen op Zoom geboren, een smidsbaas, en dus man van „kleyn aensien". Hij huwde op 28 Juni 1622 te Veere Apolonia Cornelia Udemans, die hem 8 kinderen schonk.

Hij beoefende de Nederduitsche poëzy en gaf in het licht:

De waeckende oog, op de onsekerheyt der menschen levens. 's Grav., 1643. 4°.

Dit was 'smans eerste werk, bij wijze van proef in het licht gegeven; hij zegt er in, dat hij maar „een slecht poëet, een smid en ongeleerd is", maar dat, zoo het werk aangenaam mogt bevonden worden, men meermalen van hem hooren zou. Dit schijnt het geval geweest te zijn, want in 1650 verscheen:

Oraenjens roumantel over het overlijden van Wilhelmus II. Midd. 1650. fol.

Nederlandsche Trage-Comedie, vertoonende het gewoel der voorledene en tegenwoordige oorlogen van de Vereenigde Nederlanden. 1652. (z. pl. of pagin. 132 bl. 4°.

Het grove packkleedt uitgetrocken van het lastigh' pack des Werelts. (Gedicht ter eere van Jacob Cats, *op syn Sorgvliet ende afleggen van alle syne Hooge Ampten en Staten.* Midd. 1658, 24 bl. 4°.

Het Geestelijk gebouw, met Sinnebeelden versiert. Midd., 1659. 4°.

Afbeeldinge van de verkeerde Werelt: ontdeckende de oude aengeborene verkeertheyt der menschen, vervattende daer beneffens met rymwerck de verklaringen van alle de voornaemste historien van het Oude en Nieuwe Testament. Noyt voor desen by eenige poeten meer uytgegeven. Midd. 1660. 2e dr. 1661, 1680.

Abcoude noemt nog:

Praktijk der Godzaligheid. Dordr., 1632. 4°.
Heerlyke tempel van Salomon. 4°.
Schriftmatige aanmerkingen tegen de Mennisten. 4°.
Schatboek der Roomse dwalingen. Amst., 1716. 4°.
Korte Notulen. 4°.

Zie *Nav.* D. XVII, bl. 16, 46, 75; Abcoude, *eerste Aanh.* bl. 215.

UDEMANS, *de Jonge* (CORNELIS), zoon van den vorige, vendumeester en notaris te Veere, waar hij den 15e Juni 1655 huwde met Cornelia Vertrecht van Heer Arendskerke.

Sommigen noemen hem den dichter der *Verkeerde Werelt* en den auteur van *Chartacea et sanguinolenta Navis bellica in prora quidem rubrum belli, sed in puppi album pacis signum gerens. Propertius: Prora cubile mihi, ceu mihi Puppis erit Cornelius Udemannus, Hujus chartaceae Navis Naupegus. Medioburgi Impressit Henricus Smetius Bibliopola* 1672; een werkje, dat hij geheel bestaat uit aanhalingen van meer dan 80 oude latijnsche schrijvers. Midd. 1672. 8°; 't geen anderen aan zijn vader, die de latijnsche taal verstond, toekennen.

Zie *Nav.*, D. XII, bl. 10, D. XVII, bl. 16, 17, 46; Ermerins, *Zeeuwsche Oudheden, Beschr. van Veere,* D. III, bl. 191; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.* D. V, bl. 413.

UDEMANS (GODEFRIDUS CORNELIS), in het laatst der 16e eeuw, volgens sommigen in 1582 te Bergen op Zoom geboren, was al in het eind van 1599 predikant te Haamstede en Burgt en werd in 1602 te Zierikzee beroepen; doch vermits die van Haamstede niet dan door de tusschenkomst der Staten van Zeeland zijn ontslag inwilligden, werd hij eerst den 11den April 1604 in den dienst bevestigd. In 1616 werd hij wegens de kerken van Zeeland met Hermannus Faukelius verkozen tot de vergadering der predikanten uit de Vereenigde Nederlanden te Amsterdam gehouden, om middelen te beramen ter verkrijging eener Nationale Synode, ter bewaring der zuivere leer tegen de dwalingen der Remonstranten. In 1607 verzocht prins Maurits aan de regeering van Zierikzee om den dienst van Udemans te 's Gravenhage, welk verzoek werd ingewilligd, hebbende hij die gemeente eenigen tijd met Walaeus en Trigland bediend. In de Zeeuwsche Synode te Zierikzee van 9—13 October 1618 gehouden, was hij assessor en werd uit dezelve afgezonden tot de Nationale Synode te Dordrecht, daar hij zich een getrouw voorstander van de zuivere leer der waarheid betoonde en tot verscheidene gewigtige commissiën is gebruikt en gecommitteerd. In de Synode van Goes, 14—18 Februari 1620, deed hij met zijne mede-gecommitteerden rapport van de handelingen der Dordrechtsche Synode en werd wegens zijn trouwen dienst aan de kerk bewezen, bedankt.

In 1630 werd hij met G. Voetius, H. Swalmius en S. Everwijn, toen predikanten te Heusden, Dordrecht en Haarlem, door de Algemeene Staten naar 's Bosch gezonden om de ingezetenen aldaar in den hervormden godsdienst te onderwijzen.

Hij overleed na een bijkans 50-jarigen dienst in Januari 1645.

De hoogleeraar J. W te Water was in bezit van eenige brieven van dezen godgeleerde, die, daar hij zeer onduidelijk schreef, moeijelijk te ontcijferen waren. Hij werd geroemd wegens zijn bedaardheid, billijkheid en onpartijdigheid. In meer dan één album der Dordsche Synode komt zijne inscriptie voor. Zijn portret gaat uit met een achtregelig latijnsch vers van Johannes Westerberg.

Hij gaf in het licht:

Een schoon tractaet van de uitnementheyt van een chris-

ten mensche, ende op wat manier dat men denselven kennen zal, daer inne verhandelt wert dat men syn eyghen verkieSinge niet en can verstaen door menschelyck vernuft. T'samen geset door wylen messire Pieter de la Place. ambass. van den Cou. van Franckr. by de Stat. Gen. Hier is byghevoeght een corte beschryvinghe van het leven ende de doodt des autheurs, overgheset door G. C. U. Tot Delft gedr. by J. Andriesz. 1611.

Corte ende dugdelycke verclaringe over het Hoogeliedt Salomo, midtsg. de aenwysinghe van de voorn. leerstucken daer uyt vloeyende. Ghestelt tot vertroostinge van alle kinderen Gods die verlanghen naar de bruiloft des Lams. Te Ziericzee gedr. by H. van der Hillen. 1616. 8°. Ook in 't Hgd.

Noodighe verbeteringhe d. i. Schriftm. aenmerckinghe op seker boexken van Fr. de Knuyt, genaemt onder verbeteringe een corte bekent. des geloofs, alwaer den gront van De Knuyt ende syn mede-staenders wat naerder ontdeckt wort, niet alleene uyt de Corte Notulen van het gespreck, dat de pred. van Zier. met de Mennisten ghehouden hebben tot Zieric. ende Colyns-plate, maer oock uyt de prothocollen van Franckenthal, Embden ende Leeuwd, als oock uyt de Schriften van Menno Simons, D. Philips, C. de Kuyper, J. Outerman etc. alles met eene grondighe wederlegginghe uyt de H. Schrift, ghestelt tot waerschuwinghe door G. U. C. f. Hier zijn noch by-gevoecht de Corte not. van 't gespreck tot Zier. mitsg. dry Registers. Gedr. v. Balth. Doll. Dordr. 1620.

't Geestelyk roer van 't Coopmansschip. Dordr. 1655. 4°.

Hemels beleg, dat is geestelycke mannen van oorlogen om den hemel in te nemen met sulcken geweldt dat Gode aengenaem is. Ghestelt over de woorden Matth. XI, vs. 12. Amst., 1658. 4°.

Den vyfden druck by den autheur oversien ende met marginale annot. vermeerdert. Tot Hoorn ghedr. by Abrah. Jacobsz. van der Beeck. 1658.

Het geestelyk Compas tegen de Mennonisten. Dordr. 1646. 4°.

De ladder Jacobs. Amst., 1660. 12°.

Oeffening der Christelyke deugden. Middelb., 1612.

Christelyk A. B. C. Zierikzee, 1715.

Over de Openbaringe Johannes. 8°.

Vreede Jerusalem tegen de Wederdoopers. Dordr. 1627. 8°.

Christelyke bedenkingen over het H. Avondmaal.

Noodige verbeteringe.

Discours over 't lange hayr. Dordr. 1643.

Weekelyke oeffeningen. 8°.

Over den doop.

Eendragt van de Gereformeerde Kerken met de eerste Apost. Kerk nopens den Doop. 8°.

Men vindt een gedicht van H. Bruno, *ad Godefr. Udemans cum de perseverantia sanctorum in fide pro concione disseruisset.*

Het rechte Gebruyck van des Heeren Avondmaal, soo voor als na de Bedieninge, bestaende in Meditatiën, Gebeden en Dankzeggingen, door C. Drelincourt, P. du Moulin en verscheyden andere Godgeleerden. Idem, *De klachte van een swaermoedige ziele enz. door S. Simonides Als mede hoe noodsakelyck het H. Avontmael is, enz. door G. Udemans. Noch is op nieus hier by gevoegt: de Reyse na Beth-El, of het huys Gods, zynde innerlycke ziel-betrachtingen enz. Deeen alderlaetsten Druck met soete Ziel-tochten en bewegingen vermeerdert en verbetert.* Amst., bij M. Doorninck. z. j. en pl. 12°.

Zie Jöcher; Burman, *Traj. erud.* p. 402, 403; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 208; J. G. Carp Jovii, *Introd. ad locos posticos.* V. T. p. 278; de Jong, *Naamr. v. Gelderl.* bl. 445; *Boekzaal*, Febr. 1725, bl. 247, 248; van Rhenen, *Naamr. v. Utrecht*, bl. 33; Bruynvisch, *Het Heil des Heeren, vertoont in 24 Predicatiën.* 's Hage, 1679 (voorr.); Baudartius, *Memorien*, B. VIII, bl. 11; Brandt, *Hist. de Ref.* D. I, bl. 554, D. II. bl. 430, 469, D. III, bl 421, 644, 647, 648, 967, 974—976; W. te Water, *Nederl. Geloofsbel.* bl. 108—110; J. W. te Water, *Ref. v. Zeel* bl. 244; J. v. d. Velde, *200-jarig jubelf. d. verlossing van Zierikzee*, 1777, *Bijl. M.*; Rogge, *Bibl. v. Contra-Rem. Geschr.* bl. 49; Muller, *Bibl. v. Godgel. Werken*, bl. 115; Nieuwhof, *Gedenkw. v. Haamstede en Burgh Tholen* 1857; Kist en Royaards, *K. A.* (eerste Serie) D. IX, bl. 321, (tweede serie) D. III, bl. 197, 208, 223; D. IV, bl. 49; Glasius, *Synode van Dordrecht*; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I, bl. 296, 330, 425, 460, D. II, bl. 769; *Geestel. en Wereldl. Kleedr.* D. I; *Nav.* D. X, bl. 34, 206, 302, D. XI, bl. 10, D. XV, bl. 19, 113, D. XVII, bl. 16, 46, 75; Abcoude, *Naaml.* bl. 570; *Aant.* bl. 216; Muller, *Cat. v. Portr.*; Verwoert; Kobus, de Rivecourt; Hofferus, *Poëmata*, p. 74; Bruno, *Mengeld.* bl. 295.

UDEMANS (H.), tijdgenoot en waarschijnlijk bloedverwant van Cornelis Udemans, bloeide in het midden der 17e eeuw als graveur te Middelburg. Hij graveerde o. a. de titelplaat voor de *Geestelyke Gebouwen* van Cornelis Udemans. Middelb. 1659.

Zie Kramm.

UDEMANS (Willem), kunstschilder, in 1723 te Middelburg geboren, schilderde fraaije zeegezigten met nauwkeurig geteekende schepen. Hij was ook een kundig scheepsbouwmeester. Zijne Verhandeling over het maken der driedeksschepen bij de O. I. Compagnie van Zeeland is bekroond. Hij overleed in 1797.

Hij schreef ook:

Korte verhandeling over de Scheepsbouwkonst. Middelb. 1757. m. pl.

Zie Immerzeel, Arrensberg, bl. 520.

UDENTS (C. A.), van 1627 tot 1648 secretaris te Tiel, en van 1650 tot 1668 (wanneer hij overleed) predikant aldaar. Hij vertaalde het *Chronicon Tielense*, waarvan v. Leeuwen in 1789 het voornaamste heeft uitgegeven, en schreef deze overzetting in het *Politieboek*. Zij is getiteld:

Eenige oude ende gedenkweerdige geschiedenussen de stad Tiel betreffende, uit zeker oud latijnsch boek in dezer Raadkamer berustende.

Zie M. E. D. Rink, *Beschr. d. stad Tiel*, bl. 7.

UFFINGUS, UFFINGIUS of UFFO, schrijver uit de 10de eeuw, te Workum in Friesland geboren, werd benedictijn in de abdij van Werden in Westphalen.

Hij beoefende de latijnsche poëzij, blijkens zijn *Vita S. Idae Viduae* of gelijk de titel luidt: *Incipit Proëmium Uffingi, coenobitae S. Ludgeri, de conversatione et miraculis Sanctae Ydae* bij Surius op den 4den Sept. T. IV en VII. Ook in de *Scriptores rer. Brunsvicensium* van G. G. Leibnitz. Hannoverae, 1707. fol. T. I, p. 171—181 en in de *Acta Sanct.* der Bollandisten. T. II. Sept. p. 260—269 en gedeeltelijk bij *Pertz* II, p. 570 s.s.

Vita S. Ludgeri, Episcopi Mimigardevordensis, waarvan slechts een fragment over is, dat bij de Bollandisten bewaard is. T. III, p. 659, 660.

Carmen in laudem Monasterii Werthenensis bij de Bollandisten. l. c. p. 669.

Historia S. Lucii, Regis Brittanniae.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 1151; Suffr. Petri, *de Script. Frisiae*, ed. 2a, p. 61; Vossius, *de Hist. Lat.*, 2e ed., p. 357; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 596; Peerlkamp, *de poëtis Neerl.*, p. 12; Rettberg, II S. 438; Moll, *Kerkgesch. v. Nederl.*, D. I, bl. 169, 170.

UFKENS (Poppo of Pompejus), in de sententiën van Alva. Popko Ufkens ten Dam, edelman in de Groninger Ommelanden, bevorderde getrouw de belangen van zijn vaderland. Hij was zijn vonnis (10 Jan. 1570) reeds vroeger ontweken, diende graaf Lodewijk bij zijnen inval in de Ommelanden en hield zich na diens nederlaag te Emden op, vanwaar hij de pogingen der Watergeuzen bevorderde.

Reeds in 1569 had hij aanstalte gemaakt tot een scheeptogt naar Vlissingen of Enkhuizen, doch deze togt werd door den drost van Emden belet. Op het tijdstip dat de Geuzen het vaderland herwonnen, had Ufkens met de gebroeders Ripperda 300 mannen gereed, die waarschijnlijk, onder bevel van Wigbolt Ripperda, met Sonoy en de Vendelen van Lazarus Muller naar Noord-Holland togen. Ufkens zelf was geen krijgsman, maar met Oranje in briefwisseling. In April 1575 werd hij met Hajo Manninga gebruikt tot onderhandelingen met graaf Jan van Oost-Friesland, en daartoe had Wijnand van Breil, afgevaardigde van wege graaf Jan van Nassau, zich terstond bij zijne aankomst in Oost-Friesland tot beiden vervoegd. Doch in zijn erfdeel bleef Robles meester, en de eerste poging van Friesland en de Ommelanden te winnen, werd door hem aan de hand gegeven en begunstigd. Hij beval Entens aan tot den inval te Oostmahorn. Na de pacificatie van Gend keerde hij als raad van George van Lalain, naar stadhouder van Friesland, Groningen, Overijssel en Drenthe zijn vaderland terug. Hij stond bij dezen in hooge gunst, doch de stadhouder volgde niet altijd den raad van den regtschapen man. Zijn roeping en lust was steeds de zaken zijner landgenooten

waar te nemen, dan bij den aartshertog Matthias te Antwerpen, dan te Utrecht bij het sluiten der Unie, dan weder bij Rennenberg. Zijn nauwe omgang met dezen, deed hem reeds vroeg de neiging des graven tot Spanje ontdekken, en alles aanwenden tot versterking van dezen in zijne gehechtheid aan de goede zaak. Rennenberg zond hem naar Oranje en de Staten van Utrecht ter verdediging van zijn persoon tegen de reeds bekend geworden beschuldigingen. Ondertusschen vorderde de afval reeds zoover, dat Friesland en Groningen bijna verloren waren.

Oranje kon het nog niet gelooven en zond Ufkens daarom naar Rennenberg. Deze liet hem tot een zamenspraak noodigen, doch hij kon geen beslissend antwoord krijgen. Intusschen had Entens de bewijzen van Rennenbergs zamenspannen met Parma in handen gekregen en werd het verblijf van Ufkens te Groningen gevaarlijk. Hij waarschuwde dus de Groningers, en verwijderde zich, onder schijn van een wandeling uit de stad. Nu gevoelde Rennenberg berouw, dat hij hem had laten ontsnappen, doch het was te laat, en een moordenaar, Upeo Douwes, op hem afgezonden, kon hem niet meer machtig worden. Kort daarna had hij de zonderlinge begeerte den slag bij Hardenberg, in een koets gezeten, te willen aanzien en werd bij die gelegenheid door de soldaten van Schenk vermoord.

Zie *Sententien van Alva*, bl. 222; Bor. *Ned. oorl.*, D. V, f. 224, 227; D. VI, f. 270; D. X, f. 198; D. XI, f. 314; Le Petit, *Gr. chron.*, T. II, f. 394; Thuanus, *Hist. sui temporis*, T. III, f. 351; Winsemius, *Histor.*, L. IV, p. 264 .L V, p. 355, 423; L VI, p. 461, 463; *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, T V, p. 179; T. VI, p. 573, 574, 581; Van Groningen, *Gesch. der Waterg.*, p. 350; Wagenaar, *V. II*, D. VII, bl. 248, 320, 325; H. O. Feith, *Verhaal van de reis van de Burgemeester J. U d. n Raadsheer Egbertus Upkema en den Syndicus Dr. Johan de Gouda naar Brussel*, 19 Jan.—10 Oct. 1576, in *Geschied. Bijdr. Gron.* VII, 1870, bl. 81 en *Burgemeester J. Ubbema's terugkomst van Spanje.* 1583. Ald. V. 50.

UHL (L) is schrijver van:

Frankforter Wissel-Responsa, vervattende vonnissen over den Wissel. Amst. 1750. 2 dln.

Zie Arrenberg. bl. 520.

UIL (JAN DEN), een etser, bloeide op het einde der 16de eeuw. Zijne bekende etsen zijn zeer zeldzaam en bestaan uit 5 stuks, als: *een os en een rustend schaap. Een staande stier. Een staande pissende os* en *een staande buffel.* Zijn etswerk gelijk het meest naar dat van Nicolaes Moyaert, doch is van minder kunstverdienste.

Hij teekende en schilderde ook landschappen en stadsgezigten.

Zie Immerzeel; Kramm.

UIL of UYL (.. VAN DEN). Van dezen kunstenaar, mogelijk dezelfde met den vorige, komt voor een teekening, een *Riviergezigt* voorstellende.

Zie Kramm.

UILENBROEK (HENDRIK), krankbezoeker in de gereformeerde gemeente te Amsterdam, leefde in de 2de helft der 17de eeuw en beoefende de Nederduitsche poëzij. In 1671 gaf hij bij de Wed. van Someren een bundeltje *Christelijke gezangen* in het licht, waarvan in 1685 bij dezelfde de 12de druk verscheen met den titel: *Christelijke gezangen, wederom overgezien, verbetert met verscheydene Nieuwe vermeerdert en op Muzijknooten gestelt. Met een vervolg of tweede deel, 'twelk op nieuws met twee gezangen is vermeerdert.* In dit zeldzame boeksken vindt men ook gezangen van S. Simonides. Het is aan Elisabeth Vlaming van Oudshoorn, echtgenoote van Mr. Elbert Spiegel, *Ontfanger-Generaal van het collegie der Ed. Mog. Raden ter Admiraliteit tot Amsterdam* opgedragen.

Abcoude vermeldt eene latere uitgave. Amst. 1713 en nog vier andere met en zonder noten.

Zie *Naamr.*, bl. 371; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

UILENBROEK. Zie UYLENBROEK.

UILKENS (F.) schreef:

Eenige aanmerkingen nopens het Sal Seignetti en het veidum essentiale tartari in *Vad. Letteroef.* 1791. D. I, St. II.

UILKENS (H.) schreef:

Nadere en verbeterde proeve om raap-olie te bleeken in *Alg. Konst- en Letterb.* 1808. D. I, bl. 426.

Manier om de vervalsching van d esulphas quininae met mannite of met andere in alkohol en water oplosbare zelfstandigheden te ontdekken. Ald. 1827. D. II, bl. 162. Met J. Rinsma, *Over een slecht bereid. ol. sinapios aethereum.* Ald. 1832. D. II, bl. 132.

Zie Holtrop l. c.

UILKENS (JACOBUS ALBERTUS), zoon van Christophorus Uilkens en Wildina Stenhuis, werd den 1sten Mei 1772 te Wierum, in de nabijheid van Groningen, waar zijne ouders het landbouwbedrijf uitoefende, geboren. Vijf jaren oud verloor hij zijn vader, en toen hij den leeftijd van elf jaren bereikt had, ook zijne moeder, die zich inmiddels te Groningen had gevestigd. Na de latijnsche school bezocht te hebben, werd hij in 1789 tot de akademie bevorderd. Ofschoon de godgeleerdheid zijn hoofdvak was, beoefende hij tevens de natuurkundige wetenschappen onder de la Faille, Driessen en Munniks en verwierf in 1796, na de verdediging eener dissertatie *de atmosphaera, eiusque, quam exserit in vegetabilia actione*, den graad van *A. L. M. et Phil. doctor.* In hetzelfde jaar werd hij predikant te Lellens, in 1798 te Eenrum. Sedert de groote maatschappij ingetreden, zette hij zijne onderzoekingen op het gebied der natuurkunde voort en geen jaar ging er voorbij of hij zond een of meerdere bewijzen zijner toenemende ervaring ter perse. Toen er in 1815 akademische leerstoelen in de landhuishoudkunde werden opgerigt, viel die aan de hoogeschool te Groningen hem dadelijk ten deel. Den 15den November 1815 aanvaardde hij zijne nieuwe werkzaamheden met eene redevoering *Over den invloed der landhuishoudkunde op het bestaan en de welvaart der Maatschappij* (Gron. 1815) en met veel bijval gaf hij collegiën over de landhuishoudkunde en de technologie. Na den dood van Prof. de la Faille, onderwees hij een jaar lang de *Physica* en trad om de andere week als vaste spreker over de *Proefondervindinglijke natuurkunde* op. In 1821 bedankte hij voor het hoogleeraarsambt te Leiden, den 30sten Mei 1825 overleed hij en werd den 4den Junij in de Akerk begraven. Uilkens was schoolopziener en lid van vele geleerde genootschappen o. a. van het Kon. Ned. Instituut. Hij begaf zich driemaal in het huwelijk. Ten eerste met Gezina Havinga (overl. 1812), dochter van Ds. J. Havinga te Bellingeweer, ten tweede in 1813 met Barbara Marta Feenstra (overl. 1817); ten derde in 1818 met Hilligje Marten Feenstra, die hem in 1823 ontviel. Hij had tien kinderen, die alle voor hem overleden.

Hij gaf in het licht:

Korte op ondervinding berustende Thermometer-beschrijving. Gron., 1796.

Verdediging van het antiphlogistisch scheikundige systeem, inzonderheid van de zamenstelling van het water in *Vad. Letteroef.* 1799.

Over de bevriezing en den oorsprong der tochtbelletjes in het ijs. Ald. 1800.

Natuurk. schoolboek (in 1798 bekroond en uitgegeven door de *Maats. tot Nut van 't Algemeen*).

Korte schets der Natuurkennis. 1799.

Redevoeringen over de volmaaktheden van den Schepper in zijne schepselen beschouwd. Gron., 1801—1822. 4 Dln. Thans in eene prachtuitgave op nieuw verschenen.

Kort natuurkundig schoolboek. 1804.

Beschrijving van de merkwaardigste voortbrengselen der Natuur; een volksleesboek (bekroond en in 1805—1807 door de genoemde Maatschappij in 3 stukken uitgegeven).

Schoolboek over de Natuurlijke historie. 1807.

Over de vooroordeelen omtrent het onweder. Gron., 1808.

Technologisch handboek. 3 St. Gron., 1808—1819.

Eerste beginselen der Natuurkunde. Amst., 1810. 3 St.

Schoolboekje over de Technologie. 1810.

De catechismus der natuur van J. F. Martinet verkort en verbeterd. Amst., 1812. Zalt-Bommel, 1820.

Technologisch leesboek. Amst., 1813.

Een gekleurde afbeelding van de voorn. hoogten des aardbols. Gron., 1814.

Het nut en voordeel der insecten. 1816.

De kleine catechismus der natuur voor kinderen. Gron., 1817.

Merkwaardige natuurverschijnselen (1ste stuk *Over het dierlijk Magnetismus.* Gron., 1814).

Een drietal voorlezingen over natuur- en zedekundige onderwerpen. Gron., 1818.

Handboek van vad. landhuishoudkunde. Gron., 1819.

De kennis van den Schepper uit zijne schepselen, of korte schets der natuurkunde. Gron., 1819.

Bovendien plaatste hij in tijdschriften meerdere opstellen en gaf sedert 1801 een *Almanak tot Nut en Vergenoegen* uit.

Zie *Prog. inaug.* en het *Programma funebre; Groning. Gedenkb.*, bl. 127, 128; S. Stratingh Ez., *Redevoer. ter plegtige nagedachtenis van den Hoogl. J. A. Uilkens*, die ook in den *Alm. der Akademie* voorkomt; J. J. Cohen, *Hulde aan de nagedacht. van J. A. U.* met een Hoogd. en Nederd. vert.; Poggendorff, *Biogr. liter. H. W.büch*, S. 1157; Glasius, *Godgel. Nederl.*; D. van Coppenaal, *Jac. Alb. Uilkens* in *Jaarb. v. W.* 1827, bl. 118; Collot d'Erury, *Holl. roem*, D. VII, bl. 154, 220—224; v. Kampen, *Beknopte gesch. d. Ned. Letterk.*, D. II, bl. 616, 617, 622, 623; D. III, bl. 262; *K. en Letterb.*, 1825, D. I, bl. 353; D. II. bl. 231; *Versl. d. Alg. Verg. v. h. Kon. Ned. Inst.* 1825; *Galérie Contemp.; Bibl. Univ.*; Holtrop, *Bibl. Med. chir.*, p. 363; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

UITENBEECK (J.) Van hem bezitten wij:

Brief aan J. M. Bendien, hoofdzakelijk over de waterkijkerij, waarin tevens een Brief van een Amsterdamsch Geneesheer te vinden is, die de voornaamste tekenen aan de hand geeft, waarop ieder regtschapen artz in de behandeling der ziekte te letten heeft. Amst. 1790. 8°.

UITENBOGAARD (Cornelis), een dichter te Dordrecht in de 17de eeuw.

Zie Scheltema, *Geschied. en letterk. Mengelw.*, D. III, St. III, bl. 12.

UITENBOGAERT. Zie UYTENBOGAERT.

UITENENG. Zie WTENENG.

UITENLIMMIGE (Wouter), in 1730 te Dordrecht geboren, leerling van Aart Schouwman, schilderde portretten en gevogelte en was kunsthandelaar. Hij overleed in zijne geboortestad in 1784.

Zie Immerzeel; Kramm.

UITENHAGEN. Zie UYTENHAGEN.

UITENWAAL LUCAS. Zie LUCAS . . .

UITENWAAL, UTENWAAL, UTENWAEL of WTENWAAL (Paulus), geen Vlaamsch graveur, gelijk Brulliot hem noemde, maar een Utrechtenaar, die in de tweede helft der 16de eeuw bloeide. Kramm vermeldt van hem *Het portret van Eickens* met een rol in de hand, leunende op een epitaafsteen, waarop een zesregelig latijnsch vers van Ph. Morus. *Het portret van Janus Secundus* met de penning van zijn geliefde Julia in de hand en een latijnsch onder schrift. Voorts een vervolg van zes bladen *Mythologische voorstellingen* in kleine ovalen gevat. Ook vervaardigde hij een groote kaart, voorstellende de stad Hoorn en West-Friesland met bijwerk 1596, voorkomende in Velius' *Chr. v. Hoorn.*

Zie Kramm.

UITENWAEL, UTENWAEL, VTENWAEL of WTENWAEL (Joachim), waarschijnlijk zoon van Paulus Uitenwaal, in 1566 te Utrecht geboren, leerde het glasschilderen bij zijn vader, doch wijdde zich onder Jozef de Beer, discipel van Frans Floris, aan de schilderkunst, vertrok vervolgens naar Italië en was vier jaren bij den bisschop van St. Malo te Padua, de helft van dien tijd met hem reizende.

Hij bezat de zeldzame graf van in 't groot en klein te schilderen. O. a. maakte hij een stuk dat 6 voeten hoog en 10 voeten breed was met levensgroote beelden, Loth en zijne dochters voorstellende, goed van teekening en kolonet en breed geschilderd. Ook schilderde hij verscheidene zeer kleine stukjes op koper, waaronder zich onderscheidden een *Mars en Venus* en een *Godenbanket.* Zijn schildertrant was eenigzins geraneerd en zijne teekening viel wel eens in het gewrongene van Spranger.

In 1763 werd op de verkooping van W. Lormier te 's Hage zijn *oordeel van Paris* met *f* 170 en zijn *strijd met de Reuzen* met *f* 110 betaald. In de verzameling van Mr. J. J. Graaf Nahuys te Utrecht, bevond zich het portret van een in harnas geknield ridder, met het onderschrift *Stefanus de Wit, Ultrajectinus Eques Aet.* 42 door hem geschilderd. Het museum te Berlijn bezit van hem *de dronken Loth met zijne dochters.* Te Gouda zijn twee kerkglazen van zijn penseel in 1596 door hem en Adriaen Gerritsz de Vrije geschilderd. Zij stellen *de vrijheid van Geweten* en *de Christelijke Ridder* voor. Tot zijne voornaamste historische zamenstellingen behooren 14 stuks, als 3 uit het Oude en 10 uit het Nieuwe Testament door hem geteekend en door W. J. Swanenburg 1605—1606 gegraveerd in gr. f°. met den titel: *Tronus Justitiae. Hoc est de optimi Judice tractatus electissimus quibusque exemplis Judiciariis aëre incisis illustratus.* Zijn portret komt bij van Mander voor. Men kan de juisten tijd van zijn dood niet bepalen. Het blijkt echter dat hij in 1625 nog leefde.

Zie van Mander; Houbraken; van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Dez. *de Goudsche Glazen.*

UITGEEST (Cornelis Cornelisz. van), na zijne geboorteplaats van Uitgeest genoemd, was de uitvinder der houtzaagmolens in 1552. Vier jaren later verkocht hij een aandeel in het verkregen octrooi aan Dirk Sijbrandsz. te Zaandam.

Zie Verwoert.

UITHOECK, WTHOECK of WTHOUCK (Heyndrick) „geestig schilder," bloeide in het laatst der 16de eeuw te Rotterdam. Kramm vermeldt een gravure van Pedro Perret, 1591 in f°., naar dien schilderij, voorstellende *de vlucht van Maria met het kind en Joseph naar Bethlehem.*

UITKERKE (Jan van), aanvoerder der Kabeljauwschen, werd den 30sten April 1425 door de Hoekschen, onder bevel van Jacoba van Beijeren, bij Zutphen, zoo manmoedig bevochten, dat hij met groot verlies op de vlugt geraakte en tot bij Leiden vervolgd werd.

Zie Wagenaar, *V. G.*, D. III, bl. 471, 473.

UITKERKE (Roeland van), een Vlaamsch edelman, die in het jaar 1426, ten tijde van het beleg door vrouwe Jacoba het bevel binnen Haarlem voerde. Bij aanstelling van den 24sten Mei 1427 verving hij Frank van Bösselen, als stadhouder van Holland. In 1428, na den roem van Philips en Jacoba, was hij een der negen raden, die met het bestuur van zaken belast werden. Hij overleed den 22sten April 1442.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.*; Wagenaar, *V. H.*, D. III, bl. 470, 471, 478, 490; Verwoert.

UITTERDIJK (Jurjen), een te weinig bekend maar zeer verdienstelijk wiskundige, werd den 10den December 1781 te Oudkerk in Friesland geboren. Zijne ouders Oene Uitterdijk en Akke Zandstra, tot den landbouwenden stand behoorende, lieten dit bedrijf weldra varen en begaven zich met ter woon naar Rinsumageest, waar Oene zich bezig hield met het herstellen en vervaardigen van uurwerken en naderhand ook van physische instrumenten. Deze Oene was in den volsten zin des woords een oorspronkelijk werktuigkundige, daar hij nooit eenige opleiding in dit vak genoten, maar zich door eigen oefening daartoe bekwaam gemaakt had. De jeugdige Jurjen, die bijna in hetzelfde geval verkeerde, genoot zijne eerste opleiding in de dorpsschool te Rinsumageest en bezocht tevens bijna dagelijks den onderwijzer van het nabijgelegen dorp Driezum, die bekend stond als een knap rekenmeester en niet onervaren in de beginselen der fransche taal, hetgeen destijds bij onderwijzers op het platte land eene zeldzaamheid was. Bij dit elementair onderwijs genoot Jurjen ook eenig onderrigt in de gronden van het latijn en grieksch bij den predikant der hervormden te Rinsumageest; van welke studie evenwel niet veel kwam, zoodat hij na korten tijd geheel aan eigen oefening werd overgelaten. Onvermoeide ijver, aanhoudende vlijt en vaste wil vergoeden hem het gemis van leermeesters, zoodat hij groote vorderingen maakte en weldra veler aandacht tot zich trok. Op zestienjarigen leeftijd vertrok hij naar de akademie te Franeker, alwaar hij van 1798 tot 1803 studeerde in de wiskundige wetenschappen en wijsbegeerte, onder de leiding van de hoogleeraren Antoine Chaudoir en Jan Willem de Crane, die spoedig zijne schranderheid en grooten aanleg voor de wetenschap bemerkten en hem in hunne bescherming namen. Deze onderscheiding heeft Uitterdijk altijd op hoogen prijs gesteld en nooit vergeten, zoo als uit de briefwisseling met deze geleerden, in lateren tijd gehouden, kan blijken.

Gedurende zijn verblijf te Franeker had hij zijn tijd zoo nuttig besteed, dat hij den 14den April 1803 werd benoemd tot instructeur in de mathesis, navigatie en astronomie aan

het kadetten-instituut voor de marine op 's lands fregat van oorlog *de Eurydice* bij Feijenoord op de Maas voor Rotterdam, eerst met den rang van opperstuurman, doch later — te rekenen van 7 November van datzelfde jaar — met den rang van luitenant ter zee. In deze betrekking is hij gebleven, ook bij de verplaatsing van het instituut naar Enkhuizen, tot op den 15den Februarij 1812, toen deze inrigting opgeheven en hij buiten dienst gesteld werd. Wel was hij in de gelegenheid geweest om naar Brest overgeplaatst te worden, doch de vaderlandsche grond was hem te dierbaar dan dat hij dien zou verlaten. Sedert dien tijd heeft Jurjen Uitterdijk in den loop zijns levens verschillende betrekkingen in 's rijks dienst waargenomen.

In 1813 en 1814 woonde hij te Franeker en was landmeter bij het kadaster; in 1815 werd hij aangesteld tot tauxateur van den turf in de gemeenten Oudeberkoop, Wolvega en Sonnega; van af 21 Nov. 1816 tot 8 Jan. 1820 was hij ontvanger van de indirecte belastingen te Wolvega, terwijl hij tevens met den inspecteur der veenderijen J. C. Honeken gecommitteerd was om het middel op den turf in de zuidelijke provinciën in te voeren; ook was hij gelijktijdig belast met de functiën van roeijer enz. van het gedistilleerd, en mede met die van scheepsmeter in het arrondissement Heerenveen. Den 8sten Januarij 1820 werd hij aangesteld tot controleur der veenderijen in de provinciën Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. Na de afschaffing van den accijns op de brandstoffen kreeg hij den 25sten December 1822 eene benoeming als controleur der belastingen in de controle Enschedé, vanwaar hij den 1sten November 1832 in dezelfde betrekking werd overgeplaatst naar Bolsward.

Bij de wederinvoering van den turfaccijns werd hij den 13den Januarij 1834 aangesteld tot controleur der veenderijen in Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant, welke betrekking hij heeft waargenomen tot aan zijn overlijden, dat op den 11den April 1845 plaats had. Hij stierf in den avond van genoemden dag door de moorddadige hand van een booswicht. Deze, uit eene deftige Overijsselsche familie gesproten, had vroeger als ambtenaar onder zijne bevelen gediend, doch was kort voor het begaan van den sluipmoord wegens wangedrag uit 's lands dienst ontslagen. Uitterdijk was een ijverig, nauwgezet en onpartijdig ambtenaar, die in alles, wat hij deed, 's lands belangen behartigde. Hij leefde als een stille in den lande en trachtte zich nooit op den voorgrond te plaatsen, hetwelk welligt de reden is, dat hij nooit tot hoogere dienstbetrekkingen, waarvoor hij wegens zijne groote kunde zoo geschikt was, is geroepen. Hij was overigens een braaf en deugdzaam man, die rondweg zonder pligtplegingen voor zijne zaak uitkwam, en weinig gesteld was op het fijne vernis der beschaving, dat in de groote wereld dikwijls een dekmantel is der onwetendheid.

Zoo als bereids gezegd is, was Uitterdijk een ijverig en gelukkig beminnaar van de wis- en natuurkundige wetenschappen, vooral der hoogere wiskunde. Zoolang hij instructeur was aan het kadetten-instituut voor de marine, had hij genoegzamen tijd ter zijner beschikking om dien daaraan te wijden, doch in lateren tijd lieten zijne ambtsbezigheden, die zoo *heterogeen* waren met zijne voorliefde tot de eerste wetenschappen, hem gewoonlijk — vooral in de laatste door hem waargenomen betrekking — zeer weinig tijd over, om dien aan zijne geliefkoosde studiën te besteden. Het meeste dat hij geschreven heeft is dan ook afkomstig uit den tijd toen hij nog instructeur was; eene betrekking, waarvan hij steeds met voorliefde sprak. In dien tijd is door hem in het licht gegeven zijne *Inleiding tot de kegelsneden*, te Rotterdam bij J. Hendriksen, 1810 in 8°.; een werk, dat indertijd door Jacob de Gelder, wegens zijne oorspronkelijkheid, zeer geprezen werd. Naderhand, toen hij controleur der veenderijen was, heeft hij nog een werk uitgegeven, mede afkomstig uit dien tijd, getiteld: *Herleiding van den schijnbaren afstand tusschen twee hemelligchamen tot den waren*, te Deventer bij J. H. de Lange, 1840, in 4°., waarin hij eene nieuwe en eenvoudige methode voor deze berekening opgeeft. Een ander groot werk, waaraan hij sedert jaren zijne krachten besteedde, en dat hij voor de pers gereed maakte, zou den titel voeren: *Wiskundige beschouwingen der wetten van het evenwigt en der beweging van de ligchamen.* Van dit werk, in den trant van de *Mécanique Celeste* van La Place en de *Traité de Mécanique* van Poisson, is in der tijd (1830) een prospectus of inteekenlijst aan het publiek aangeboden door den boekhandelaar Gt. Paschen Gtz. te Enschede, waarin beloofd werd dat dit geschrift in twee deelen in 4°., ieder ongeveer van 300 bladzijden, compleet zou zijn. De uitgave heeft echter, wegens te geringe deelneming, geen voortgang gehad. Overigens bestaan er van Uitterdijk nog andere werken in handschrift, welke hij voornemens was van tijd tot tijd in het licht te geven, zoo als bijv. eene *Verhandeling over de eigenschappen van den driehoek in en om den cirkel*, eene *Verhandeling over de kromme lijnen*, en andere, doch de dood heeft verhinderd, dat zijne plannen ten uitvoer werden gebragt. Hij was mede geen ongelukkig beoefenaar der letteren: het fransch en latijn waren hem eigen, en in zijne studiën bediende hij zich het meest van deze beide talen; het engelsch en hoogduitsch waren hem mede niet vreemd, maar beide las hij met het grootste gemak. Uitterdijk was den 4den Januarij 1804 gehuwd met Tjitske Arriens, eene achtenswaardige vrouw, bij welke hij vier kinderen heeft verwekt, van welke nog een zoon Nanninga Uitterdijk in leven en thans als doopsgezind predikant aan den Horn (gem. Aduard) in de provincie Groningen gevestigd is.

Uit *Familieberigten* en de *Provinciale Groninger Couranten van* 18 en 22 April 1845; *Aardbol enz.*, D. III, bl. 328.

UKEN (Fokke), een Oost-Friesch edelman, zoon van Uko Fokken en Amke van Lengen, werd te Neermoer of Edermoer in Oost-Friesland geboren. Hij stond aan het hoofd der vetkopers tegen Koppen Jarges. In 1420 leed hij bij Hinlopen een nederlaag, en sloot in 1422 met Sicco Sjaerdema en andere schieringers den vrede. Hij voegde zich daarna bij dezen. Later poogde hij, ofschoon te vergeefs, Bremen te veroveren. De graaf van Oost-Friesland belegerde zijn kasteel te Leer in 1431. Uken vlood naar Mumbe en beleefde nog veel tegenspoeden en overleed op het kasteel zijner vrouw Dijkhuizen, even buiten Appingadam in de Ommelanden den 29sten Aug. 1435 en werd in de klooster- of Augustijnenkerk aldaar begraven.

Hij huwde 1. Thede van Reide, die hem drie kinderen schonk; 2. Urde Ripperda van Dijkhuijzen, die hem eene dochter naliet.

Zie Emmius, *Rer. Fris. Hist.* LXXII, p. 337; Ravinga, *O.-Friesche kronijk*, p. 27; J. van Nijenborch, *Groning. Histor.*; Hamelman, *Oldenb. Kronijk*, p. 186; Beninga, *O.-Friesche Kronijk*, Harkenroth, *O.-Friesche oorspronkel.*, D. I, bl. 401 volgg.; Foeke Sjoerds, *Hist. Jaarb.*, D. IV, bl. 195; Verwoert.

UKTEMBURG. Zie HUGTENBURG (Johan van).

ULBES (Grietje), huisvrouw van den wegens zijne remonstrantsche gevoelens afgezetten en vervolgden predikant Dominicus Sapma. Toen Sapma te Amsterdam gevangen zat, werd hij, door zijne huisvrouw, die met hem van kleederen verwisselde, uit den kerker verlost.

Zie Art. Sapma.

ULEMARUS, ULMARUS, VULEMARUS, WILLEMARUS, waar en wanneer deze beroemde friesche regtsgeleerde geleefd heeft, is onzeker. Joannis Heroldus denkt dat hij in de VIde eeuw het *appendix ad Frisionum leges* heeft geschreven. Schwartzenberg houdt hem voor een tijdgenoot van Karel den groote, doch Suffridus Petri wil dat hij in de tweede helft der 13de eeuw bloeide.

Zie verder de Wal, *de claris Frisiae Juriconsultis*, p. 6 en *Ann.* p. 2, 3.

ULENBURGH (Rombertus) werd, sedert hij in 1578 in de regten promoveerde, benoemd tot lands advokaat, pensionaris en burgemeester van Leeuwarden, in welke betrekkingen hij door bekwaamheden en karakter zich zoodanig onderscheidde, dat hij als lid van gedeputeerde Staten benoemd werd in commissiën tot den prins en tot gezant naar Engeland, en van 1597 tot aan zijn overlijden in 1624 de waardigheid van raadsheer in het hof van Friesland vervulde.

Zijne tweede dochter Hendrikje was gehuwd met den schilder Wijbrand de Geest, en de jongste Saske met Rembrandt van Rijn, die haar van 1634 tot 1642 mogt bezitten.

Een zoon van zijn broeder was Hendrik Ulenburgh, die kunstkooper werd te Amsterdam en Rembrandts etsen

verkocht, en wiens handel zoo gunstig slaagde, dat hij in zijn huis een ruime zaal had ingerigt tot het houden van tentoonstellingen en verkoopingen van schilderijen, waarin hij zich later zag opgevolgd door zijn zoon Gerard Ulenburgh, die, door Rembrandt in de kunst onderwezen, een goed landschapschilder en met een lofdicht van Vondel vereerd werd in 1673 (*Poëzij*, II, 372).

Zie Immerzeel en Kramm en meer bijzondere berigten omtrent de talrijke leden der familie Ulenburgh in: *de vrouw van Rembrand*, door W. Eekhoff; ook geplaatst in *Europa*, 1862.

ULERICK of ULRICK (Pieter). Zie VLERICK (Pieter).

ULFT (Jacob van der), omtrent 1627 te Gorinchem geboren, werd welligt door Jan Both in de schilderkunst onderwezen. Ofschoon hij nimmer Italië bezocht, schreef Immerzeel, schilderde hij bij uitsluiting gezigten op Rome, met gebouwen, bouwvallen van triumfbogen, kolonnades, gedenknaalden enz., terwijl de markten of pleinen vervuld zijn met een menigte figuren en onderscheidene kleederdragten. Ook schilderde hij tafereelen uit de Romeinsche geschiedenis, en Kramm vermeldt een studieboek van dezen meester, door hem in Italië naar het leven geteekend. Men vindt ook van dezen meester gezigten in Londen, Amsterdam enz. Het Amsterdamsche museum bezit van hem twee *Italiaansche landschappen met gebouwen en gebergten* en het Haagsche een *Gezigt op antieke gebouwen met eene in aantogt zijnde legermagt*. Op de verkooping van van der Linden van Slingeland te Dordrecht, werd zijne *Intrede van Alexander de Groote te Babel* voor *f* 855 verkocht en op die van Braamcamp gold zijn *Gezigt in Italië*, met vele beelden gestoffeerd, *f* 605.

Van der Ulft was ook een goed glasschilder en heeft eene plaat geëtst, voorstellende de *Dam te Amsterdam met het Stadhuis, de Waag* en *de Nieuwe kerk te Amsterdam*, die op de verkooping van den graaf von Fries *f* 41 gold en door Kramm beschreven is, terwijl de teekening er van op die van de Vos voor *f* 200 werd verkocht.

Van der Ulft was van aanzienlijken stand en bekleedde de post van burgemeester in zijn geboorteplaats.

Zie Houbraken; Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

ULFERS (N.) schreef:

Geerdsweerder kerk herbouwt in Wijbeleum, Embden, 1702. 8°.

Zie Abcoude, bl. 371.

ULGER (Conradus), uit een aanzienlijk Groningsch geslacht gesproten, was in 1497 bevelhebber eener legerbende, bij de geschillen tusschen de Schieringers en Vetkoopers uit Groningen naar Friesland gezonden.

ULGER (Dietmar), wegens het opvatten der wapens tegen den koning van Spanje, den 10den Jan. 1570, door Alva veroordeeld, ontweek de Nederlanden en onderteekende den 17den Oct. 1570 het verzoekschrift aan de rijksvergadering te Spiers, om bescherming tegen den benarden toestand van Groningen ingediend. Later stond hij in dienst van Barthold Entens.

ULGER (Everardus) was in 1443 een der zoenslieden, door welke de oneenigheden tusschen de stad Groningen en Copius Halterus bijgelegd werden.

ULGER (Herman) werd mede in het vonnis van den hertog van Alva, den 10den Jan. 1570 tegen de vluchtelingen opgenomen. Hij teekende het verzoekschrift om bescherming den 17den October 1570 bij de rijksvergadering te Spiers ingediend.

ULGER (Petrus), gunsteling van den hertog van Gelder, wien het bestuur over vele zaken werd opgedragen.

ULGER (Petrus) voerde het bevel in 1522 over een aanzienlijk krijgsleger, dat den graaf van Meurs, toen namens den Hertog van Gelder stadhouder van Friesland, van wege Groningen werd toegezonden ter beteugeling van de aanmatigingen van den keizer.

ULGER (Rodolphus), burgemeester der stad Groningen, onderteekende in 1500 het vredesverdrag tusschen de stad en den hertog van Saksen.

ULHOORN (Hendrik), omstreeks 1692 te Leiden geboren, ontving het onderwijs in de heelkunde eerst van zijn vader, die aldaar heelmeester was en later van Bidloo. Zeventien jaren oud vertrok hij naar Brussel tijdens den franschen oorlog en bezocht de hospitalen en gasthuizen, die opgepropt waren met gewonden en zieken. Hij was tegenwoordig bij het beleg van Doornik en den veldslag bij Malplaquet (1709). Teruggekeerd, werd hij in 1713 te Leiden bevorderd tot heelmeester, vertrok naar Parijs en woonde aldaar ruim een jaar de lessen van Duvernet bij. Hier verzocht hij in 1720 verlof om lijken te ontleden, gaf les aan leerlingen en verrigtte vele gewigtige kunstbewerkingen. In 1731 werd hij aangesteld tot lector in de ontleedkunde, aanvaardde dien post met eene redevoering en gaf eene overzetting van het toen beroemde werk van den helmstadschen hoogleeraar Laurentius Heister met breede aanmerkingen en beschrijvingen van vele nieuwe werktuigen (in 1741, in 1776 voor de derde maal herdrukt). Toen ook hem in 1746 de uitoefening der verloskunde verboden werd, was hij daarover zoo zeer gebelgd, dat, zoo men wil, dit verbod zijn dood verhaastte. Hij overleed te Amsterdam voor 1750. Hij was lid der kon. Akad. van Weteuschappen te Berlijn, lithotomus der prov. Overijssel, Utrecht, der stad Haarlem en der diaconie te Amsterdam.

Zie Banga, *Gesch. d. Geneesk.*, D. II, bl. 800; *Boekz. d. Gel. werk.*, 1741, bl. 471.

ULLENS (F. G.) wordt door sommigen gehouden voor den uitgever van het *Antwerpsch Chronyckje*, Leijden, 1743, 4°., volgens anderen was het Frater G. Verstocht. Het werd door Frans van Mieris ontdekt en in het licht gegeven.

Zie van Doorninck, *Anom. en Pseud.*, N°. 1051.

ULMAN (Hartog) schreef:

Betoog van het aanwezen Gods en derzelfs eigenschappen. Amst., 1709. 4°.

Verdediging van zijn eer en leer tegen de vijanden der waarheit. Amst., 1769. 4°.

Zie Arrenberg, *Naaml.*, bl. 522.

ULSEN (W. G. van). Van dezen Zwolschen kunstschilder komt op den Amsterdamsche tentoonstelling van 1822 voor een *landschap met geboomte* en een *met brand*.

Zie Kramm.

UMBGROEVIS (Magnus), predikant te Borkulo in het midden der 17de eeuw, beoefende de Nederduitsche poëzij.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

UNDER EYCK (J.) wordt door Abcoude vermeldt als schrijver van:

Christi Bruydt. 8°.

Nawischer Atheist. 8°.

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 216.

UNEMA (Janke van), heerschap te Blija, leefde in een tijd toen Friesland gebukt ging onder de heerschappij van den hertog van Saksen, en oordeelde het raadzaam voor een tijd lang het vaderland te verlaten en elders een woonplaats te zoeken. Toen in 1501, na het opbreken van het beleg van Groningen, tengevolge van den dood van hertog Albert, een groot deel der afgedankte belegeraars zonder dienst en zonder doel rondzwierven, meende Unema en zijne medeballingen, dat zich nu een geschikte gelegenheid voordeed om volk in hunnen dienst te nemen en met dezen te pogen de Saksers uit Friesland te verdrijven, en alzoo wederom in het bezit hunner goederen te geraken. Men deed hiertoe die afgedankte krijgsbenden een voorstel. De opperhoofden antwoordden, dat zij, nog zoo kort in dienst van den hertog van Saksen, zulks niet met hunne eer konden overeenbrengen; doch de soldaten, minder nauwgezet, toonden wel lust te hebben in de voorslagen, die hun gedaan werden. Terwijl de hoofden en officieren onderling raadpleegden over het voorstel en de friesche ballingen zich zoo lang verwijderden, werden zij door de ruiterij, een zaamgeraapte hoop uit de heffe des volks, overvallen, geplunderd en gevangen genomen. De kapiteins evenwel, verontwaardigd over deze schandelijke handelwijs hunner ruiteren, straften de plunderaars, ten voorbeelde van anderen. Na de mislukking van hunne plannen, bleven de ballingen in denzelfden toestand, verstoken van vaste woonplaats, nu her- dan derwaarts trekkende, terwijl hunne in-

komsten, die, in hunne afwezigheid verbeurd verklaard, door den Saks werden ontvangen. Nu deden zij aanzoek om in Friesland te mogen terugkeeren. Zulks werd ingewilligd en in 1502 keerden zij, en ook Unema, naar Friesland terug. Het schijnt dat deze zich gedurende eenigen tijd buiten alle staat- en krijgskundige betrekkingen hield. Eerst nadat Hendrik van Saksen het regt op Friesland, dat zijn vader hem had afgestaan, aan zijn broeder George van Saksen had overgedragen, kwam hij weder op het tooneel. Hij huldigde dezen en was een der onderteekenaars van den renversaalbrief, door de heerschappen aan dezen vorst van Saksen gegeven, en in 1505 vond men zijn naam op de lijst der edelen van Ferwerderadeel, als zoodanig door den hertog erkend. Doch ook de regering van dezen vorst kenmerkte zich door verregaande wreedheden en onregtvaardigheden. Hij maakte zich gehaat en zette in 1512 de kroon op zijn werk, toen hij den edelman Gerbrand Mokkema, ten huize van Wopko Everts te Leeuwarden, met Gabbe Scheltema, toen nog een jongeling, van zijn legerstede liet ligten en geboeid op het blokhuis brengen. Men lègde hun, ten onregte, ten laste dat zij oproer hadden willen stichten en eene geheime onderhandeling hadden aangeknoopt met Edzart, graaf van Oost-Friesland, om hem het gebied dezer landen op te dragen en den Saks uit Friesland te verdrijven.

Ook Unema werd beschuldigd aan deze zamenzweering deel te hebben genomen. Kort daarna zien wij hem deelnemen aan den oorlog tegen Groningen; maar toen de hertog voortging met de Friezen te onderdrukken en schattingen op te leggen, spande Unema met eenige edelen zaam om de hulp der Gelderschen in te roepen en met hen de Saksers te verdrijven. Op het einde van 1514 rukten dan ook de Gelderschen met de Friesche ballingen Friesland binnen en namen in korten tijd een groot deel er van in bezit. Nadat de hertog van Saksen, ter neêr gedrukt door zoovele verliezen, in 1515 zijne Friesche bezittingen voor 100,000 rijnsche guldens aan den hertog Karel van Bourgondië verkocht had, keerde Unema naar Friesland terug, en bevond zich in 1516 op zijn voorvaderlijke stins, toen eenige heerschappen, de partij van den Bourgondiër toegedaan, door burgers van Leeuwarden geholpen, zijn stins belegerden, doch door de dappere verdedigers gedwongen werden onverrichter zake terug te trekken. Doch toen de stins kort daarna op nieuw belegerd werd, moest zij voor de overmagt bukken, waarop Unema naar Gelderland vertrok, doch, bij het eiland Urk gevangen genomen, door Groote Pier verlost werd. Niet lang daarna ontmoeten wij Unema met eenige andere heerschappen voor het huis van Jemme Herjuwsma, dat zij innamen. Vervolgens sloegen zij het beleg voor Leeuwarden, dat zij echter moesten opbreken. Ook voor Dokkum stiet hij het hoofd, doch in het volgend jaar werd die stad door de Gelderschen ingenomen en werden de kapiteins Janke Unema en Auke Jarla met 400 soldaten in die stad gelegd om haar te beschermen.

In 1518 kreeg hij met andere edelen verschil met den hertog, dat in het volgende jaar een dreigend aanzien kreeg, toen deze verlangde een renversaalbrief, waarbij hij voorerfheer erkend en hem opgedragen werden zoodanige jaarlijksche inkomsten als aan den hertog van Saksen waren gegeven. Zulks werd geweigerd en hij door den kanselier Hubert beschuldigd, dat hij zich met onregtvaardige zaken inliet. Voor de wraak van den hertog en zijn kanselier beducht, vertrokken zij in stilte naar Groningen, en, toen hun hier het verblijf geweigerd werd, dwaalden zij in Overijssel, Utrecht, Gelderland en, immer door den hertog vervolgd, naar Aken, en vervolgens (1521) naar Embden. Daar zij vurig verlangden naar hunne goederen terug te keeren en overigens zagen, dat een verdere strijd voor de vrijheid van Friesland nutteloos zou zijn, verzoenden zij zich met den keizer en huldigden hem als heer van Friesland. Unema en Douma kregen nu last, Friesland, waarin de hertog van Gelder nog een groote partij had, voor den keizer te herwinnen.

Wangunst en haat dwarsboomden al hunne ondernemingen en waren waarschijnlijk oorzaak, dat Janke Douwama in 1529 zijn leven in de gevangenis te Vilvoorden eindigde.

Van Unema meldt de geschiedenis weinig meer dan dat hij in 1532 wegens Oostergoo tot dijkgraaf op eene wedde van 2 carguldens daags verkozen werd.

Hij leefde nu stil en vreedzaam op zijne stins, tot dat hij den 13den Nov. 1540 stierf. Hij werd begraven in de kerk van Blija, alwaar een sierlijk bewerkte grafsteen zijn laatste rustplaats dekt.

Zie Dr. Cannegieter, *Janke van Unema, Heerschap te Blij* en aldaar aangeh. schrijvers in *N. Friesche Volks-Almanak voor het jaar* 1861, bl. 48.

UNIA (Aucke van) op Unia-State Wirdum, herkomstig uit een oud-friesch geslacht, was een kloeke voorstander der vrijheid en behoorde tot de Verbondene edelen. Alva liet hem te Antwerpen dagvaarden en bannen. In 1572 was bij een der vier hoplieden van de burgerij te Sneek en koos met vele friesche edelen des prinsen zijde. Hij begaf zich in den echt met Anna van Tjaarda, doch overleed kinderloos.

Zie J. Carolus, Lib. I, p. 65, 70; Winsemius, *Hist.*, p. 114; *Charterb. v. Friesl.*, D. III, bl. 738; Te Water, *Verbond der Edelen*, D. III, bl. 853.

UNIA (Douwe Carel van), zoon van Julius Mockema van Unia en Ida van Aylva, werd den 24sten December 1669 als grietman van Tietjerksteradeel verkozen en had in 1683 zitting in het collegie van gedeputeerden. Voor zijne benoeming tot grietman was hij kapitein in den krijgsdienst, en toen hij in 1680 afstand van de grietenij had gedaan, werd hij tot ritmeester aangesteld. Hij huwde Luts, dochter van Tjaerd van Aylva en Hijlck van Eijsinga, weduwe van Jelte van Eijsinga, die hem 5 kinderen schonk. Hij overleed in 1708, zij te Leeuwarden den 11den Mei 1730 in den ouderdom van 77 jaar.

Zie *Wapenb. Aylva. Gen.* 10 *Unia. Gen.* 9; v. Sminia, *N. Naaml. d. Grietm.*, bl. 133.

UNIA (Ritske van), zoon van Juw van Unia en Ael Juckema en derhalve broeder van Auke (zie boven). Hij was drost van IJselmuiden en van 't kasteel te Genemuiden, wegens den koning van Spanje, en toen het kasteel in handen der Watergeuzen geraakt was werd hij op het blokhuis te Leeuwarden gezet. Hij huwde Margaretha van der Marck, natuurlijke dochter van den graaf van Aremberg.

Zie J. Carolus, p. 217; v. Aytta, *Epist.*, CLII, p. 666; Te Water, l. c. p. 355.

UNIA of UNYNGHA (Kempo), grietman van Leeuwarderadeel, leefde in 1443 en woonde te Beers op Unia-state (later Nijenhuis of Nieuwhuister-state). Hij was een der hoofden van de Schieringsche partij, en nam als zoodanig deel aan het stormenderhand innemen van het slot van den vetkooper Sjoerd van Grovestius te Engelum in 1445. Ook was hij tegenwoordig bij de overwinning door de Schieringers bij Workum op de Vetkoopers, onder bevel van eenen vreemden hopman, Ketelhoedt, die bij deze gelegenheid sneuvelde, behaald.

Zie van Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.*, bl. 15.

UNIA (Keimpo van), zoon van Feiko van Unia te Fons, woonde in 1470 te Wirdum en was toen olderman der stad Leeuwarden. Toen een zijner bloedverwanten, Edo Jongema, door Taco Mockema en andere vetkoopers, die met Groningen in verbond waren, te Dokkum doodgeslagen was, gaf hij, benevens de andere vrienden en bloedverwanten, bij eenen brief daarover aan de Groningers hunne bezwaren te kennen en dreigden, dat zoo zij de moordenaars niet voor het recht riepen, maar hun integendeel, zoo als men voorgaf, heimelijk hulp bewezen, zij hunne eigene rechters zouden wezen. Toen in 1477 de Westerlauwersche Friezen met Groningen een verbond van tien jaren gemaakt hadden, werden eenige edelen, uit kracht van dat verbond, door de Groningers tot zware straffen veroordeeld, die, hiermede niet tevreden, hulp bij de gewone rechters van Leeuwarderadeel zochten, die destijds te Leeuwarden vergaderd waren, en waarvan Unia één was. Deze schreven hierover, voornamelijk op aanzetten van Keimpo, naar Groningen, dat hun dat vonnis te hard en te zeer naar dwingelandij riekende voorkwam zoodat zij het verzochten in te trekken; doch zij ontvingen tot antwoord, dat, wanneer zij hun de behulpzame hand niet boden in het straffen der moorddadigers, het verbond van geen waarde was, en werd hun zulks zoowel door de stukken en bewijzen betreffende het verbond betoogd, dat zij er eindelijk in berustten

en zich vergenoegden met den Groningers eenige meerdere gematigdheid in hunne rechtspleging af te smeeken.

Keimpo van Unia stierf in 1481. Zijne weduwe Frouk Amania (hij was eerst gehuwd met Bauk Martena) nam zes jaren later met de weduwe van Haijo Heringa, beide in groot aanzien bij voornamen en geringen, op zich, om te gaan in het leger der Schieringers (bij Barrahuis vergaderd, om Leeuwarden met geweld in te nemen) en de bevelhebbers te verbidden van dat bloeddorstig opzet af te zien. Zij werkten dan ook zooveel uit, dat aan de Leeuwarders billijke voorwaarden van vrede werden voorgesteld, die door den raad en alle verstandige en aanzienlijke inwoners werden goedgekeurd, doch door het razend graauw verworpen, hetgeen tengevolge had, dat de stad stormenderhand ingenomen en geplunderd werd.

Zie *Wapenb. Unia. Gen.* 3; Winsemius, *Chr. v. F.*, bl. 293; Schotanus, *Kerk. en wereldl. gesch.*, bl. 349, 356, 372; Ocko Scharl, *Chr.*, bl. 284; van Sminia, *N. Naaml. v. Grietm*, bl. 17.

UNIA (Willem Aemilius van), zoon van Douwe Carel van Unia, grietman van Tietjerksteradeel, trad vroeg in den krijgsdienst, werd 12 Maart 1723 aangesteld tot sergeant-majoor en kapitein van het regiment infanterie van Schwartzenberg. Den 3den Maart 1730 werd hij grietman van Kollumerland en in 1734 tot lid der rekenkamer; hij behoorde als zoodanig tot de commissie, die den 10den Mei prins Friso te Harlingen kwam verwelkomen.

In 1737 had hij, wegens Oostergoo, zitting in het collegie van gedeputeerden en was lid van de Friesche staten in 1748. Voor zijn dood deed hij afstand van de grietenij en overleed den 6den Nov. 1754, bij Lucia Juliana van Schratenbach 5 kinderen nalatende.

Zie v. Sminia, t. a. p., bl. 102.

UPWICH (J. M. van der), middelmatig dichter, bloeide in het midden der 18de eeuw.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

URBANUS (Johannes), sedert 1604 predikant te Hattem en aldaar in 1624 overleden, is schrijver van:

Waerachtige verthooninge van tghene tot Amsterdam in den jare 1627, 1628 *en* 1629 *is ghepasseert etc.* Amst. 1630. 8°. en van een geschrift *Taperno phrozyne.*

Zie *Bibl. Thijs.*, p. 65; de Jonghe, *Pred. v. Gelderl.*, bl. 446; *Nav.* D. XV, bl. 72; Rogge.

URSELA ( ), leerling van Frans van Mieris Senior, was een verdienstelijk schilder. W. Lormier, wiens kabinet in 1763 te 's Hage werd verkocht, bezat van hem: *Een vrouwtje zittende te naaijen, een jongen en een meisje bellen blazende*, het een voor *f* 280, het ander voor *f* 190 verkocht.

Zie Kramm.

URSELINX (Willem), een Antwerpsch koopman, die lang in Spanje en vergelegen eilanden verkeerde en de kooplieden den geheelen handel in Amerika en door al de Westersche Indiën openbaarde en daarover veel met den predikant Petrus Planeius sprak, nadat hij zich, tengevolge der geloofsvervolging, uit Antwerpen te Amsterdam had neêrgezet.

Hij nam met den Amsterdamschen koopman Dirk van Oss de droogmaking van de Beemster ter hand, waarbij hij een gedeelte van zijn vermogen verspilde. In 1612 komt zijn naam als voornaam participant voor, en worden hem als zoodanig bij de verkaveling der gronden 400 Rijnl. morgen bij het lot toegedeeld. Kort daarna is hij tot opperpoldermeester van de Beemster verkozen. Door verkeerde administratie, pleidooijen als anderzins heeft hij zijne bezittingen in de Beemster verwaarloosd en aan het Beemster dijkbestuur vele onaangenaamheden veroorzaakt; ten slotte zijn zijne eigendommen in de Beemster bij executie verkocht geworden.

Jan Willem Urselinx, die in 1619 als remonstrant uit Amsterdam moest vluchten, was zijn zoon.

Hij schreef:

Vertooch hoe nootwendich nut ende profijtelick het sij voor de vereen. Nederl. te behouden de vrijheyt van te handelen op West-Indien. z. pl. of j. (1608). 4°.

Bedenckingen over den Staet van de Vereenichde Nederlanden: nopende de Zeevaert, Coop-handel ende de gemeyne Neeringe in de selve. 1608. 8°. Ook met den titel *Grondich discours over desen aenstaenden vrede-handel.* z. pl. en j. (1608). 4°.

Naerder Bedenckingen over de Zeevaert, Coop-handel ende Neeringhe alsmede de versekeringhe van den staet deser vereenichde landen. 1608. 8°.

Discours bij Forme van Remonstrantie vervatt. de noodsaeckelijkheid van de Oostindische Navigatie. 1608. 4°.

Korte aenwijsinghe van de Nuttigheden ende voordeelen, die dese vereenigde landen sullen kunnen trecken uit het oprichten van den nieuwe Zuyder Compagnie. 1636. fol.

Waerschouwinghe over de Trèves met den Koninck van Spaengien. Vliss. 1630. 4°.

Memorie van 'tgene oock onder andrer tot nut ende voordeel van deese Vereenigde Nederlanden... noch voor te dragen hebbe. Den Hage. 1644. fol.

Zie O. van Rees, *Willem Urselincx* in *Vad. Letteroef.*, 1867, 1, bl. 279; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 192, 410, 411, 1272, 1275, 4933, 4963; Mr. W. J. E. Berg van Dussen Muilkerk, *Bijdragen tot de geschiedenis onzer kolonisatie in Noord-Amerika* in *de Gids* 1848, bl. 702 en verv., 1849, bl. 522 en verv.; B. Commelin, *Beschrijv. v. Amsterd.*, D. II, bl. 1107; Mr. H. J. Koenen, *Nederl. Boerenstand*, bl. 58; *Nav.*, D. VIII, bl. 132; D. IX, bl. 165; *Trois. Catal. chez M. Nijhoff*, 1859, N°. 959; Wagenaar, *Amst.*, D. I, bl. 475; G. Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. IV, bl. 176.

URSELIUS (Johannes), predikant te Essequebo in 1659, te Kadzand in 1662, afgezet in 1674.

Hij schreef:

Waerachtigh verhael van de zeeslag, geschiet op den 7 *en* 14 *Junii deses jaers. T'samen-gestelt door J. U.* 1673.

Zie Rogge, *Bibl. d. Contrarem.*, bl. 180.

UTENBOGAERT. Zie WTENBOGAERT.

UTENDAELE of WTENDAELE (Ch.), uit een aanzienlijk geslacht der stad Gent, teekende de Unie van Brussel in 1577.

Zie Sanderus, *Fl. ill.*, T. I, p. 166; J. C. de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 197.

UTEN-ENG. Zie WTEN-ENG.

UTENHAGE. Zie UYTENHAGE.

UTENHAM. Zie HAM.

UTENHOVE (Anthonis), zoon van Anthonis Utenhove, behoorde tot het adelijk geslacht der Utenhoven te Gent, dat in het midden der 16de eeuw verschillende mannen telde, wier ijver aan hervorming en vaderland voortreffelijke diensten bewezen heeft. Om Alva's woede zijne vaderstad ontvlucht, was hij op de vloot der Watergeuzen bij den Briel, welke stad hij hielp innemen en verdedigen, doch vertrok van daar naar het leger van den prins van Oranje, dat Brabant introk, of voegde zich, bij anderen, die, uit Vlissingen getogen, met Blommaert Oudenaerden innamen. Na het terugtrekken des prinsen werd deze plaats en andere door Alva hernomen. Bij deze gelegenheid werd hij gevangen en veroordeeld om levend te worden verbrand. Vreeslijk was zijn uiteinde. Hij werd met een langen keten aan een paal gesloten, en zoo liet men hem door een ring van vlammen loopen, tot het medelijden der Spanjaarden met een hellebaard zijn leven (9 Jan. 1572) eindigde.

Zie L'Espinoy, *Recherches des Antiquités de Flandres*, p. 107; Meursii *rer. belgic.*, lib. III, p. 181; J. W. te Water, *Tweede eeuwf. der vrijheid te Vlissingen*, bijl. bl. 33; Dez., *verb. der Edelen*, bl. 276; W. te Water, *Hist. der Herv. kerk te Gent*, bl. 10; van Meteren, *Ned. Hist.*, B. IV, bl. 76; *Martelaarsboek*, Dordr. bij Savery, 1657, bl. 406; Hooft, *Ned. Hist.*, B. VIII, f. 348; Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. I, bl. 546; Pontanus, *Hist. v. Amst.*, L. I, C. VIII, p. 52; Schotanus; van Groningen, *Gesch. der Waterg.*, bl. 356, 405; Kist en Moll, *Kerk. Arch.* D. III, blz. 226.

UTENHOVE (Joannes) van Aardenburg, waarschijnlijk zijne geboorteplaats, was magister en licentiaat in de godgeleerdheid. Hij was dominikaan en overleed den 10den Dec. 1396 in zijn klooster te Brugge.

Hij schreef:

Lectura super sententias.

Postilla super omnes libros Bibliae.

Lectura super totam Bibliam.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 749; J. W. te Water, *Tweede eeuwfeest te Vlissingen*, bl. 83; Echard, *Script. ord. F. Praed.*, T. I; Moreri; Jöcher, *Vad. Letteroef.*, 1839, D. II, bl. 84.

UTENHOVE (Johannes), als vicaris-generaal der predikorde in Nederland in 1489 te Gent overleden, een voorlooper der kerkhervorming in Nederland.

Hij schreef:

Tractatus de Reformatione ad Carolum Ducem Burgundiae Tolosae Typis. R. Colmerii. 1609. 12°.

Ook heeft de geleerde en in gelijken geest gestemde Johannes de Bomelia, godgeleerde te Leuven, zijne *Threni, sive planctus Religionis super defectus Religionis cuiuscungue Ordinis* aan hem opgedragen.

Zie Kist en Moll, *Kerk. Arch.* D. II, blz. 424.

UTENHOVE (Jan), Jakobszoon, te Gent geboren, vlood reeds voor 1545 naar Engeland, waar de uitgewekene Nederlanders, onder Eduard VI, bescherming vonden en die in 1550 de Augustijnen kerk te Londen bekwamen, bij hen *de tempel Jesu* genaamd. Onder de regering van koningin Maria (1553—1558), die met Philips II van Spanje gehuwd was, werden de uitgewekenen gedwongen Engeland te verlaten. Velen trokken naar Emden, waaronder Jan Utenhove, die eene beschrijving dezer verbanning vervaardigde, waarin hij de wederwaardigheden op reis ondervonden, verhaalde.

Onder koningin Elisabeth keerde Utenhove uit Polen naar Londen terug, waar de Nederduitsche gemeente den tempel van Jezus weder bekomen had, en het was voor deze dat hij de Psalmen vertaalde en andere werken schreef. Hier bleef hij als ouderling der gemeente tot aan zijn dood, die in 1566 voorviel, zoo men zien mag uit de voorrede van Godefridus Wingius [1]) voor zijne Psalmberijming geplaatst en gedagteekent 12 Sept. 1566. Onze schrijver wordt aldaar genoemd: „de vrome ende godtsalige D. Johannes Utenhove riddelicker afkumpst uut ouden ende eerliken stamme te Ghent in Vlaenderen.” Hij schreef:

Simplex et fidelis narratio de instituta et demum dissipata, Belgarum aliorumque peregrinorum in Anglia, Ecclesia et potissimum de susceptis postea illius nomine itineribus, quae eis in illis evenerunt etc. Basileae 1566. 8°. Er bestaat eene overzetting van in het Hoog- en Nederduitsch.

Het nieuwe testament, dat is, Het nieuwe verbond onzes Heeren Jesu Christi. Na der Griekscher waerheyt in Nederlandsche sprake grondlich ende trouwlick overghezett. Embden bij Gellius Clemasius. (Gilles van der Erven). 3 November 1556 in 12°. Eene verbeterde uitgave verscheen in 1559. In deze uitgaaf, naar 't Gr. van Stephanus, zijn de hoofdstukken in verzen verdeeld.

Vijf en twintig psalmen ende andere ghesanghen, die men in de duytsche ghemeynte te Londen was gebruyckende. Embden bij Gellium Clematium. 1557.

Volgens Gravesande zouden deze 25 Psalmen reeds vroeger (1551) te Londen verschenen zijn.

De Psalmen Davids, in Nederlandischer sangs-ryme, door Jan Wtenhove van Ghent; waartoe toegedaen sijn de gesangen Mariae, Zachariae, Simeonis, met t' samen den tien geboden ende gebede des Heeren, met noch anderen. Item is hier noch voor iegheliken psalme gestelt sijn inhoudt; ende aen. 't einde een voeghlicb ghebedt dar oppe. Allemael to nutte der ghemeynte Christi. Ghedruckt to Londen by Jan Daye den 12 *Septembris* 1566. 12o.

Deze Psalmberijmingen namen de plaats in der Souterliedekens van Willem van Zuylen van Nijevelt, uit hoofde harer zangwijzen, doch bleven niet lang in gebruik, maar werden weldra door de overzetting van Dathenus vervangen. Nogthans was zijne vertaling niet zonder verdiensten.

Utenhove vervaardigde nog eene vertaling van het werk door à Lasco, ten jare 1550 in het latijn geschreven, vervattende eene kerkverordening of Liturgie en gemeenlijk bij het volledig Psalmboek gevoegd, dat in 1566 te Londen verscheen. Het Latijnsche werk heeft tot opschrift:

Forma et ratio ecclesiastici ministerii, in perigrinorum praesertim vero Germanicorum Ecclesia, instituta Londini per Eduardum VI anno 1550 *cum privilegio suae majestatis. Londini* 1550 8°. De titel der vertaling si: *Christelicke ordonnantiën der Nederlandschen Ghemeynte Christi, die van den Christelicken prince Edwart den VI in het jaar* 1550 *te Londen inghestelt was. Gedr. buiten Londen by C. Volkwinner.* 1554. 8°. Later door Mecron verkort en hier te lande in gebruik gekomen. Volgens Jöcher is hij de opsteller van een werk:

De Origine et progressis ecclesiarum protestantium in Anglia earumque expulsione. Ook in 't Hgd. vertaald.

Ook vertaalde hij à Lasco's in het latijn opgestelden Cathechismus in 't Nederd. Londen, 1551, waarvan in 1558 eene Embdensche uitgaaf volgde.

Zie M. Adami *Vitae Theol.*; 'sGravesande, *Synode van Wezel*, 1568, bl. 205; W. te Water, *Hist. der Herv. kerk te Gend*, bl. 5; Le Long, *Hist. Verhael.*, bl. 26, 38, 40, 41, 57, 68, 72, 74, 75; Gerdes. *Hist. Evangel. remov.*, T. III, p 128; Schoockius, *de Canon. Ultraj.*, p. 462; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV, St. 2, bl. 17; *Vaderl. Letteroef.*, 1839, D. II, bl. 84; Blommaert, *Schrijv. v. Gend*, bl. 102; van Iperen, *Gesch. v h. Psalmgez.*, D. I, bl. 127; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.*, D. I, bl. 163, 168.

UTENHOVE (Carolus), zoon van Nicolaus Utenhove, bezocht eerst de duitsche hoogeschool, vervolgens die van Padua, waar hij zich vooral op de latijnsche en grieksche talen toelegde. In het vaderland teruggekeerd, huwde hij, bekleedde er gewichtige ambten en knoopte briefwisseling aan met vele geleerden o. a. met Erasmus. Hij was waarschijnlijk een der edelen, die den 18den van Zomermaand 1569 met zijne twee zonen voor den bloedraad gedaagd werden, op straffe van een eeuwigen ban en verbeurte van alle hunne goederen. Zij zouden echter in 1576 naar Gent zijn weêrgekeerd, waar de beide zonen spoedig tot de regering werden geroepen, en de vader in den aanvang van 1579 aangesteld werd tot een van de vier vredemakers van de zijde der Hervormden, die met vier anderen van den Roomschen kant de verschillen en klachten, uit den Religions-vrede spruitende, zouden bevredigen. Hij werd nog in datzelfde jaar gekozen tot voorschepen van de keure of Burgemeester van Gent, in plaats van Jan van Hembyze, tegen wiens willekeurig en wrevelig gedrag hij zich met andere Gentsche edelen verbonden had, onder goedvinden van den Prins van Oranje, wien hij met andere gevolmagtigden te Antwerpen ging verzoeken om naar Gent te komen, en aan wiens belangen hij ongemeen gehecht was.

Zie M. Adami *Vitae Germ. Phil.*; Te Water, *Verb. d. Edel.* D. I, bl. 277, 278; Te Water, *Hist. der Herv. Kerke te Gent*, bl. 9; *Gentsche Geschied.*, D. I, bl. 143, 144 en 317. D. II, bl. 84; Kist en Moll, *Arch.* II, 419. III, 226.

UTENHOVE (Carolus), zoon van den vorige, te Gent geboren, leerde de grammatica onder Joannes Otto. Van hier naar Parijs getrokken, oefende hij zich daar in de latijnsche en grieksche talen en verkreeg daarin een buitengewone bekwaamheid. Ook verstond hij de fransche, engelsche en italiaansche talen. Hij was bevriend met Donn. Lambinus, Adr. Turnebus, Joannes Auratus en andere beroemde mannen, en maakte latijnsche en grieksche verzen.

Hij schreef:

Epigrammata, Epitaphia, Epithalamia Graeca et Latina.

Epitaphia in mortem Henrici II, Galliarum regis, typis Rob. Stephani. 1560.

Epistolarum Centuria. Coloniae. 1597. 8°.

Mythologica Aesopica, metro Elegiaco. Steinfurti. 1607. 8°.

Commentariolus, sen libellus Adsertatorius, quo Principum duorum, Philippi II, Hispp. Regis et Mahometi III, Turcarum Imp. vires, opes, provinciae etc. explicantur, ex Italico Joan. Boteri Latine redditus. Utenhovio interprete.

Xenia seu ad illustrium aliquot Europae hominum nomina, Allusionum (intertextis alicubi Joach. Bellau eiusdem argumentis versibus) liber primus. Ad Elisabetham tenuissimam, Angl. Franc. Heb. etc. reginam, z. j. of pl., 8°., pp. 143, denkelijk te Londen, doch onder de opdragt *Basiliae Rauracorum, Anno* 1561, *Cal. Jun.* Vooraf gedichten van G. Buchananus, Joachim Bellaius, Lutetiae, 1559, en een brief van A. Turnebus aan Paulus Forius, waarin een zeer gunstig oordeel over Utenhove voorkomt. Men vindt ook gedichten van hem onder de *Deliciae Poët. Belg.* T. IV.

Hij bragt den laatsten tijd zijns levens te Keulen door, waar hij de dochter van den heer van Diemerbroeck trouwde, en den 1sten Augustus 1600 in den ouderdom van 64 jaren overleed.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 129, 130; Franc. Sweertii *Ath. Bat.*, p. 172; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 165; *Cat.*

[1]) Hij was geboren in het sticht Luik; zoo men ziet in de naamlijst der predikanten in de Dutch Church te Londen bewaard, en waarvan een extract te vinden is in de *Eendracht* van 5 October 1852.

Bun. Bibl. T. I, V. II, p. 1686; Saxe, *Onom.*, T. III, p. 396; Bousardi, *Icones Vir. Ill.*, T. III, N°. 10, Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 56, 57; Gerdes, *Hist. Ref.*, T. III, p. 128; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Blommaert, *Ned. Schrijv. te Gend.*

UTENHOVE (Jacob Maurits Carel Baron van) werd den 26sten Junij 1773 uit hetzelfde geslacht geboren en voltrok te Utrecht zijne studiën in de oude letteren, wis- en sterrekunde, onder den hoogl. Hennert, gelijk vroeger onder L. Prealder, onderwijzer te Renswoude, terwijl overeenstemming en studiën en smaak hem in vriendschapsbetrekking bragt met van Beeck Calkoen. Hennert vertrouwde hem de zorg voor de sterrewacht toe, en niet afgeschrikt door het gebrekkig toestel van instrumenten, beproefde hij alles wat tot uitbreiding der wetenschap kon dienen. Met Vriespecker bepaalde hij o. a. de geographische lengte van Utrecht, en met anderen eenige belangrijke waarnemingen van de eclipsen der Satellieten van Jupiter. Ook vervaardigde hij een meridiaan, die het verschil van den waren en middelbaren tijd aanwijst. Hij deelde aan het Kon. Ned. Instituut, waarvan hij 12 jaren lid was, en aan Arago te Parijs zijne naauwkeurige aanteekeningen mede over den gang der barometers en thermometers gedurende vele jaren gehouden. Hij was Ridder van den Ned. Leeuw, Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, van de Prov. Staten van Utrecht Hoogheemraad van 't Collegie der Eems en overleed den 1sten Sept. 1837 op den huize Kermestein bij Lienden in Gelderland. Zijne kostbare bibliotheek werd door zijne weduwe aan de Akademie te Utrecht geschonken.

Zie R. v. Rees, *Notice sur J. M. C. van Utenh.*, in *Ann. Ac. R. Br.* 1838, 59.

UTENHOVE (Nicolaas), President van den Hoogen Raad van Vlaanderen, te Gent geboren. Hij was een groot regtsgeleerde en beoefenaar der schoone letteren, en even als zijn zoon zeer bevriend met Erasmus.

Zie Gerdes, *Hist. Ref.* T. III, p. 128; M. Adami, *Vitae Phil.* p. 443.

UTENHOVE, (Willem), »een priester van goeden love, van Aerdenborch", schreef, volgens [1]) Maerlant, *Naturen-Bloemen*, I vs. 101.

Zie *Bullet. de l'Acad. royale de sciences cet. de Belgique.* Brux. 1869, p. 490.

UTOPIA (Coppen Gielis van) gaf in 't licht:

Eenen poeetschen Dialogus, genaempt Calvinus, seer genoechelyk ende profytelyck om lesen, ghemaeckt door G. C. v. U., *gheprent in 't jaer ons Heeren*, 1582 in 8°. In 't Latijn vert.: *Dialogus poëticus Calvinus, inscriptus, ab Joanne Floragro e Belgico in Latinum conversus. Sylvaeducis, ap. Joan. Schoeffer*, anno 1582.

Zie *Cat. v. Serrure*, T. II, p. 35.

UTRECHT (Adriaan van). Zie ADRIAAN V. U.

UTRECHT (Adriaen van) was beeldhouwer te Utrecht in tweede helft der 15de eeuw. Hij vervaardigde o. a. een nieuw altaar op het choor bij de voltooijing der Nieuwe-Kerk te Delft in 1484, en een ander in de St. Maria-Kerk te Utrecht.

Zie R. Boitet, *Beschrijv. der Stad Delft*, bl. 234, 258; Kramm.

UTRECHT DRESSELHUIS (Ab). Zie DRESSELHUIS (Utrecht ab).

UTRECHT (Gerhardus ab) was in 1743 predikant te te Giethoorn bij Steenwijk, toen hij te Heereveen bij Eldert Wijngaarden in het licht gaf:

Samenspraak over de wonderdagen, die wij beleven. 3 stukjes. Amst. 1749. 8°.

Lijkrede op Prins Willem IV. Amst. 1753.

Onderscheid tusschen de Gereformeerden en Doopsgezinden. Amst. 8°.

Geithoorns Huysboek, waarin de Tytel en de 52 Zondagen van den Heidelb. Catechismus verhandelt worden. Amst. 8°.

Geithoorns Huysboek waarin de schrikkelijkheid der zonden, die door danserijen en sabbat-schenderijen tot stooringe der godsdienst geschieden enz. 2e d. kl. 8°.

Lijkrede bij het bedienen van den doop aan Prins Willem V. 's Hage. 1765.

Kerkreden over kraamzaken op den dag des Heeren, de cofij en thee bezoeken enz.

Des christens daaglijksch noodig en nuttig onderzoek over den staat van zijn ziele, waaracter een Rijm-predikatie en Christelijke Gezangen.

Zie Koecher, *Gesch. v. d. Heidelb. Catech.* bl. 388; Arrenberg, *Naaml.*, bl. 524, 525.

UTRECHT (Godefridus van of ab), als proponent den 28sten Maart 1706 te Zeist, als predikant den 28sten Maart 1706 te Elburg, te Deventer in 1711, te 's Hage in 1726, waar hij in 1750 emeritus werd en in 1756 overleed.

Hij schreef twee leerredenen:

Over den doop van Willem, Erfprins van Oranje en Nassau, Grave van Buren enz., en

De goddelijke Voorzienigheid werkende, ter gelegenheid van den betreurden dood van Z. D. H. den Heere K. H. Friso. 4°.

Zie Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 143; De Jongh, *Naamr. der predd. v. Gelderl*, bl. 446; Moonen, *Naaml.*, bl. 6; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Maurik, *Naaml.*

UTRECHT (Maria van), dochter van Jan Jacobsz van Utrecht, Dijkgraaf van Delfland, en Maria Storm van Wena, huwde Johan van Oldenbarneveld. Zij en hare kinderen smeekten Prins Maurits te vergeefsch om het leven van haar man.

Zie van haar de Aanteek. achter v. d. Pots *Endeldyk*.

UTRECHT (Br. Pieter van) vertaalde de *Dévote ende seer gheestelycke Sermonen in de latyn eerstmael vercondicht aen de Universityt van Lion, door Br. Adam Sasobut, gheprent tot Leyden by my Jan Matthyszoon.* 1569. 8°.

Zie *Cat. Serrure*, T. II, p. 34.

UURSLOTMAKER (Hendrik), een Utrechtsch burger, hield in de twisten over den Utrechtschen Bisschopsstoel tusschen Zweder van Culemborg en Rudolf van Diepholt, de zijde van eerstgenoemde en had, toen van Diepholt reeds op den Bisschopszetel gevestigd was, in 1427 deel aan eenen aanslag om Utrecht op het onverwachts te overrompelen, door des Vrijdags na kruisvinding, des morgens ten zeven ure, de Witte Vrouwenpoort in te nemen, en daardoor Culemborgs volk in de stad te brengen; deswege werd hij, toen de aanslag ontdekt was, ter dood verwezen en met den zwaarde gestraft.

Zie Burman, *Utrechtsch Jaarb.* D. I, bl. 343 en 344.

UWENS (Laurentius), te Nijmegen geboren, was lid van de Orde der Jesuiten en muntte, even als zijn bloedverwant Canisius, in schoolsche geleerdheid uit. Hij was regent van 't Antwerpsch Collegie en bekleedde met deze ook andere gewigtige posten. Hij schreef eene *Oratio in funere viri ampl. Petri Pecquii.* Leov. 1625, en vertaalde in 't Vlaamsch *Imago primi saeculi Societatis Jesu.* Antw. 1640.

UYL. Zie UIL.

UYLENBROEK (Pieter Johannes), zoon van Barend Uylenbroek en Maria Somer, werd den 7den December 1748 te Amsterdam geboren. Na den vroegtijdigen dood zijns vaders werd hij op een koopmanskantoor geplaatst, leerde in zijn snipperuren de Hoogduitsche en Fransche talen aan en vervaardigde kleine dichtstukjes. Hij geraakte daardoor in kennis met den dichtkundigen boekhandelaar P. Meijer, die hem aanmoedigde eenige zijner dichtstukjes te plaatsen in de *Algemeene Oefenschool* en den *Rapsodist*. Ook bezocht hij den boekwinkel van D. Kleppink, die zich hoofdzakelijk toelegde op het uitgeven van dichtkundige werken. Door het verkeer in beide boekwinkels raakte hij in kennis met Pater, de Bosch, Steenwinkel, Nomsz en van Winter en diens echtgenoote en andere dichters, die zijne kunstliefde aanmoedigden. Na het overlijden van den boekhandelaar Klippink huwde hij diens weduwe, Catharina Soorbeeken zette den boekhandel voort. Zijn boekwinkel werd, in-

[1]) L'on connaît encore pluseeurs *Bestiaires.* francais tant en prose qu'en vers. Parmí ces derniers je citerai celui de Philippe de Than ou de Thaun mort en 1125, qui a traduit lur-même, de la prose latine du livre de Theobaldus, *De Natura animalium.*

zonderheid na het overlijden van Meijer, even als voormaals het huis van dezen, de verzamelplaats der fraaije vernuften, die men elken voormiddag aldaar bijeen vond, elkander deelgenoot makende van hunne geestvoortbrengselen en ze met openhartigheid beoordeelende, terwijl de uitgave der meesten doorgaans aan zijne zorg werd toevertrouwd. Na den dood zijner echtgenoote hertrouwde hij met Cornelia Maria Janszen, die hij op den laatsten dag van 1801 ook door den dood verloor. Hij volgde haar den 16den December 1808. Zijn lijk werd den 21sten door Bilderdijk, Helmers, Loots, Kinker en andere voorname dichters in de Luthersche Nieuwe-Kerk ter aarde besteld. De Maatschappij *Felix Meritis*, waarvan hij werkzaam lid en thesaurier was, bragt den 1sten Maart 1809, bij monde van H. H. Klijn, plegtige hulde aan zijne verdiensten.

Hij liet drie kinderen na, één zoon (die volgt) en twee dochters, waarvan de eene voor haren vader stierf.

Uylenbroek muntte als oorspronkelijk dichter en dichterlijke vertaler uit. Hij bragt een aantal der beste Fransche treur-, blij- en zangspelen voor het Amsterdamsch tooneel over. Groote dichtstukken gaf hij niet in het licht; maar hij liet zijne stukjes afzonderlijk drukken en aan zijne vrienden ronddeelen, of plaatste ze in andere dichtverzamelingen, gelijk de *Kleine dichterlijke Handschriften*, die hij in 1788 begon uit te geven en twintig jaren lang, tot het einde zijns levens, daarmede voortging en in de *Dichtvruchten* van den vriendenkring *Kunst door vriendschap volmaakter*. Hij gaf ook proeven van burgerlijke *Heroïdes*, die ongemeen treffend en leerzaam zijn, zoo als *Aarnaud aan Eduard*, in den *Rapsodist*, IV D., bl. 465; *Eelhart aan Julia*, in den *Kosmopoliet*, I D., bl. 541; *Ferdinand aan Leonard* in *Kleine dichterlijke Handschriften*.

Van Uylenbroek bezitten wij nog:

Het Feest van Apollo, Zinnespel ter 25ste verjaring van den Amsterdamschen Schouwburg, den 17den Septb. 1799. Amst. kl. 8°.

Aan de Aanschouwers bij de heropening des Tooneels in den Amsterd. Schouwburg, op den 4den 1804, *door den Akteur J. P. Kroese.* Amst. 8°.

Fedra, trsp. Amzt. 1770, 1780.

De Smirnasche Koopman, trsp. (n. h. Fr. v. De Champfort). Ald. (1775), m. pl.

Romeo en Julia, trsp. (n. h. Hgd. v. Weisse gev.), met de spr. *Omnia vincit Amor.* Ald. 1771, m. pl. 1786.

Wilhelmina van Blindheim, trsp. (n. h. Hgd.). Ald. 1777, m. pl.

Merope, trsp. (n. h. Fr. van Voltaire). Ald. 1779.

Presenteer 't geweer, blsp. (gev. n. h. Hgd. van J. H. F. Muller). Ald. 1779, m. pl.

Lucille, trsp. met zang en dans (gev. n. h. Fr.). Ald. 1780.

Teunes en Teuntje, trsp. met zang (n. h. Fr. *Toinon et Toinette.* Ald. 1783, m. pl.

Fanfan en Klaas, of de twee Zoogbroeders, trsp. (gev. n. h. Fr. v. Mevr. de Beaunoir). Ald. 1788.

De Echtgenooten hereenigd, trsp. (gev. n. h. Fr.). Ald. 1781.

De ware Heldenmoed, trsp. (gev. n. h. Fr. v. Duval en Picard). Ald. 1796.

Fenelon, of de Kamerijksche Kloosterlingen, trsp. (n h. Fr. v. J. M. Chénier vrij gev.). Ald. 1796.

Cajus Gracchus, trsp. (n. h. Fr. v. M. J. Chénier vrij gev.). Ald. 1797.

Cecilia, of de Dankbaarheid, tnsp. (n. h. Fr. v. Souriguere vrij gev.). Ald. 1797.

Epicharis en Nero, trsp. (n. h. Fr. v. Legouvé vrij gev.). Ald. 1798.

De Gevangene of de Gelijkenis, blsp. (n. h. Fr. van Duval. Ald. 1798.

Edepus te Kolone, zangsp. vrij n. h. Fr. van Guillart. Ald. 1799.

Marianne, trsp. m. zangstukjes. (n. h. Fr. van Marsolier en de Muzijk van Dalagrac. Ald. 1800.

Othello of de Moor van Venetiën, trsp. (n. h. Fr. van Ducis vrij gev.). Ald. 1802. 3de dr. 1813.

Poëzy, Amst., Erven van D. Klepping z. j. gr. 8°.

Afscheidsgroete aan den Heer O. C. F. Hoffham, vertrekkende van Amsterdam naar Landsberg, 1778.

Ter gedachtenisse van den Heer Lucas Pater. 2 St. 8°.

Zie H. H. Klijn, *Redev. over Uylenbroek*; *Koningl. Cour. v.* 24 *Dec.* 1808, N°. 311; *Alg. Kunst- en Letterb. voor* 1869, N°. 1; *Treurverzen ter gedagt. van P. J. U.*; *Jaarboek d. Wetenschappen en Kunsten in het Koningr, Holland* 1806—1807. D, II, bl. 208; Witsen Geijsbeek. *B. A. C. Wb.* D. V, bl. 414; Siegenbeek. *Gesch. d. Ned Letterk.* bl. 276; Van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Wetens.* D. II, bl. 276; Hubrecht, *Chron. Lijst*, bl. 123; V. Doorninck, *Anon. en Pseud.* N°. 2, 599, 1758, 1908, 2421, 2550, 4072, 6066, 6283; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. 1, bl. 13, 206, 217—11, bl. 540, 541, 111, bl. 94; Muller, *Cat. v. Potr.*; Nieuwenhuis, Verwoert, Kobus en de Rivecourt; Collot d'Escury, *Holl. roem*, A. IV (2) 725, 726; J. v. d. Hoeven, in *Letterb.* 1818. 1, 18, 34.

UYLENBROEK (Pieter Johannes), zoon van den vorige en Cornelia Maria Janszen, zag den 25sten November 1872 het levenslicht te Amsterdam, werd, na zijn moeder en vader verloren te hebben, door bezorging zijner voogden in het Instituut van van Kinsbergen te Elburg opgenomen. In 1814 werd hij student aan de Doorluchtige school te Amsterdam om aldaar voor de studie der Godgeleerdheid opgeleid te worden, doch welhaast verkoos hij een andere loopbaan. Zijne oorspronkelijke opleiding tot godgeleerde had hem intusschen zoowel de klassieke letterkunde als de Oostersche talen doen beoefenen en als leerling van den Hoogleeraar Willmet, had hij in de laatste meer dan gewone vorderingen gemaakt. In de studië der wis- en natuurkundige wetenschappen vond hij een voortreffelijken leidsman in den beroemden Van Swinden, die eenen gewigtigen invloed op zijne ontwikkeling en leven uitoefende. Tot voortzetting zijner studiën begaf U. zich in 1818 naar Leiden en in 1820 werd een antwoord van hem bekroond, op eene door de wis- en natuurkundige faculteit te Leiden uitgeschrevene hydrostatische prijsvraag, waartoe een, in het begin dezer eeuw, in ons vaderland gevoerde twist tusschen Hesselink, van Marum en Aeneae aanleiding schijnen gegeven te hebben, welke hier met veel behoedzaamheid en naauwkeurigheid beoordeeld wordt. In het volgende jaar behaalde hij bij dezelfde faculteit twee gouden eerepenningen op de wiskundige en sterrekundige prijsvraag. Te midden dier wis- en natuurkundige onderzoekingen zette hij onafgebroken, onder Hamaker, de studie der Arabische taal voort en verdedigde den 14den Junij 1822 een *Specimen Geographico-Historicum exhebens Dissertationem de Ibn Haukalo Geographo, nec non Descriptionem Iraeae Persicae, cum ex eo Scriptore tum ex aliis Mss. Arabicis Blibl. L. B. petitam* L. B. 1822, 4°. Reeds voor het verdedigen van dat specimen werd U, door aanbeveling der bezorgers van de Leische hoogeschool, bij Koninklijk besluit benoemd tot Lector bij de faculteit der wis- en natuurkunde. Hierop volgde spoedig zijne bevordering tot Meester in de wis- en Doctor in de natuurlijke wijsbegeerte. Hij aanvaarde zijne nieuwe betrekking den 2den November van hetzelfde jaar met eene *Oratio de Astronomiae conditione apud Arabes, aliasque medii aevi Gentes Orientales.*

In 1826 tot buitengewoon Hoogleeraar in de natuur- en sterrekunde benoemd, aanvaardde hij den 30sten September van dat jaar zijne betrekking met eene *Oratio de hodierni physices, astronomiaeque stadii praestantia* (Ann. Acad. L. B. 1826—1827. Onder zijne akademische werkzaamheden hield hem de uitgave der brieven van C. Huygens jaren achtereen bezig. Eindelijk kwamen zij in den aanvang van 1833 in 2 dln. 4°. het licht (*Christiani Hugenii aliorumque feculi XVII virorum celebrium Exercitationes mathematicae et philosophicae ex Manuscriptis in Bibliotheca Academiae Lugduno-Batavae servatis edidit P. J. U. Hagae Comit. ex Typogr. regia*). In 1835 werd hij tot gewoon Hoogleeraar benoemd en bekleedde van 1837—1838 de waardigheid van rector magnificus. Bij het nederleggen dezer waardigheid hield hij eene *Oratio de Fratritus Christiano atque Constantino Hugenio, artis dioptricae cultoribus* (*Ann. Acad.* 1837—1838. *Hagae-comitis ex Typogr. Regia* 1840. In Augustus 1838 werd door den koning eene commissie benoemd in last hebbende, »om zich naar Parijs te begeven, ten einde aldaar over te gaan tot het doen vervaardigen en justeren, ten behoeve van het Nederlandsche gouvernement zoo mogelijk van drie standaards, zoo van het Nederlandsche pond als van de Nederlandsche elle, naar de oorspronkelijke standaards, berustende in de Staatsarchieven aldaar. Tot leden dezer commissie, werd, behalve de adviseurs A. Lipkens en R. Lobatto, ook U. benoemd. De eenige door U. na 1839 uitgegevene geschriften bestaan in drie mededeelingen aan de eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, in het Tijdschrift van die geleerde vereeniging opgenomen;

Bedenkingen omtrent de gewone verklaringen der twee grondvergelijkingen $D = \frac{M}{V}$ en $S = \frac{R}{T}$.

Verslag van waarnemingen over het aardmagnetismus te Leiden en eenige andere plaatsen in Nederland.

Verslag van eenige proeven, genomen met eene batterij van verkwikt zinkijzer en verdund zwavelzuur.

Hij overleed den 11[den] December 1844 en liet bij zijne vrouw, P. M. Sanderus, drie kinderen na. Hij was Ridder van den Ned. Leeuw, lid van den Eerste Klasse van het Koninklijk Instituut, van den Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen van het Prov. Utrecht Genootschap en de Maatschappij van Ned. letterk. te Leiden.

Zie M. Siegenbeek, *Gesch. d. L. Hooges.* D. II, bl. 436, 457. D. II, bl. 278; *L. Stads-Alm.* 1846, bl. 114. Dez. *Hand der Maats. v. Ned. Letterk,* 1844. D. 11, bl. 417, 1845. D. 2, bl. 18, 34. Nieuwenhuis; Kolm en De Rivecourt.

UYLENBURG (Gerard). Zie UILENBURG (Gerard).

UYLENBURGH. Zie UILENBURG. (Rombertus.)

UYLENBURGH (Rombout). Mogelijk dezelfde met Rombout van Ulenbrok door Brulliot vermeld.

In 1684 komen onder de schilderijen van den Graaf van Arudel te Amsterdam verkocht, de *History of Attalia* en de *dood van Attalia,* door hem geschilderd voor.

Zie Kramm.

UYLENBURGH ( ), kunstschilder, bloeide in de 17[de] eeuw. Hij is als portretschilder bekend o. a. door de afbeelding van de *Jan Gerritz van Embden,* door J. Folkena gegraveerd en voorkomende in de *Geschiedenis der Mennoniten,* door H. Schijn en G. Maatschoen.

Zie Kraam.

UYTENBOGAERT (Isaak), in 1767 te Amsterdam geboren, leerde de schilderkunst van J. Andriesen en schilderde landschappen met vee gestoffeerd, dood wild en vruchten. Ook teekende hij met zwart krijt en O. I. inkt. Hij woonde ruim 17 jaren te Hoorn en was door het stedelijk bestuur tot directeur eener behangselfabriek benoemd. Later rigtte hij zelf eene dergelijke fabriek op. In 1810 werd hij bij *Felix Meritis* en bij het genootschap *Kunst zij ons doel* bekroond. Hij overleed te Amsterdam in 1831. Zijn zoon Abraham Uytenbogaard, is sedert 1823 stads-architect te Weesp en geeft daar ook onderwijs in de teekenkunst.

Zie Immerseel.

UYTENBOGAERT (Joannes). Zie WTENBOGAERT (Joannes).

UYTENBROEK (Joffrou), eene jonkvrouw, die in 1587 zich niet schaamde van den Leidschen Magistraat het leven van De Maúlde aftebidden, met aanbod om hare hand aan den veroordeelden te geven; doch zij werd afgewezen.

Zie Collot d'Escury. *Holl. roem,* D. II, bl. 179, 183.

UYTENBROUCK, Utenbroeck, Wtenbrouck of Uytenbrouck (Mozes van), volgens Immerzeel omstreeks 1600 geboren en volgens anderen in 1650 gestorven, doch waarschijnlijk moet men zijn geboortejaar vroeger stellen. Kramm wil dat hij uit een aanzienlijk geslacht te Delft zal geboren zijn. Hij bloeide in de 17[de] eeuw en ontving aanzienlijke sommen voor zijne schilderijen. Volgens sommigen zou hij een leerling van Cornelis Poelenburg zijn, in wiens trant hij schilderde.

Bartsch noemt 58 stuks prenten van dezen meester, doch hij etste er zeker meer. Zij verbeelden landschappen en voorstellingen uit de gewijde geschiedenis. Hij zelf etste zijn portret.

Zie Immerzeel; Kramm.

UYTENHOEK (A.). Van hem bestaat een ijzeren plaat, waarop zeer fraai is uitgehouwen een *Romeinsch veldheer te paard,* door een triomfwagen en te paard zittende krijgslieden gevolgd.

Zie Kramm.

UYTERHAGEN DE MIST. Zie MIST (Uyterhagen de).

UYTERHAGE (Cornelis). Theol. en phil. doctor, gaf in het licht: *Naerder bericht als oock een Korte verantwoordinge voor het boeck nu onlangs uytgekomen onder den naem van Antichristus Mahometes, d. i. Mahomet den Anti-Christ, alwaer benevens de onwaerheden van het consestorium van Leyden, oock deszelfs onwettelyck procederen wert aengewesen,* A°. 1666. *Van de tweemaal gestorvene,* 12°.

Zie *Nav.* D. XII, bl. 17; Rogge, *Bibl. d. Contra-Rem. Geschrift,* bl. 175, Abcoude, *Aanh.* bl. 217. Muller, *Bibl. van Nederl. Pamfletten,* N°. 5494.

UYTHAGE (O.), was
Hij schreef: *Wonderen der Heylige Schriftuur,* 'sGravenh. 1667. 8°.

Zie Abcoude, *Aanh.* bl. 217.

UYTTENHOVEN (Adriaan), zoon van Dirk Uyttenhoven, huisschilder te Naarden, werd aldaar den 27[sten] October 1759 geboren. Hij bereidde zich te Wageningen, onder den rector Hackenberg voor de Akademische lessen der Utrechtsche Hoogleeraren. Te Utrecht sloot hij zich aan den letterkundigen vriendenkring, waartoe ook Bellamy, Rau en Ockerse behoorden en arbeidde mede aan de *Proeven voor het verstand, den smaak, en het hart.* In 1784 werd hij proponent en 't volgende jaar te Simonshaven, vervolgens in 1787 predikant der kruiskerk op den zoogenaamden Olijfberg te Antwerpen. Hier bewerkte hij zijne *Geschiedenis der Hervormde Kerk te Antwerpen,* waarvan slechts het eerste deel het licht ziet en liet hij een viertal leerreden drukken. In 1792 werd hij naar Aardenburg en in 1795 naar Brouwershaven verplaatst. In 1832 emeritus. Hij overleed den 9[den] Mei 1839 ten huize van zijn zoon te Vlissingen.

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; *Zeeland,* 1855, 62.

UYTTERSCHOUT (Adriaan), in 't laatst der 17[de] eeuw onder Middelburgs Staatsambachten geboren, gaf in 1711 te Vlissingen een rijmwerk uit, getiteld: *Ledige Uren,* bevattende *De Rijm-Kronijk van Zeeland, Bijbelstoff, Jok en Ernst* in 4°., een gebrekkige vertaling van de *Georgarikontamachia* of *Boeren-Overheidsstrijd* van Beronicius. Hij liet in hands. na:

Nader verklaring over het onderzoek des Satans.
De Tooveres te Endor.
Wederlegging tegen J. L. en J. Blonckebijle.

Zie La Rue, *Gel. Zeel.* bl. 178, 569; Abcoude, *Aanh.* bl. 217.

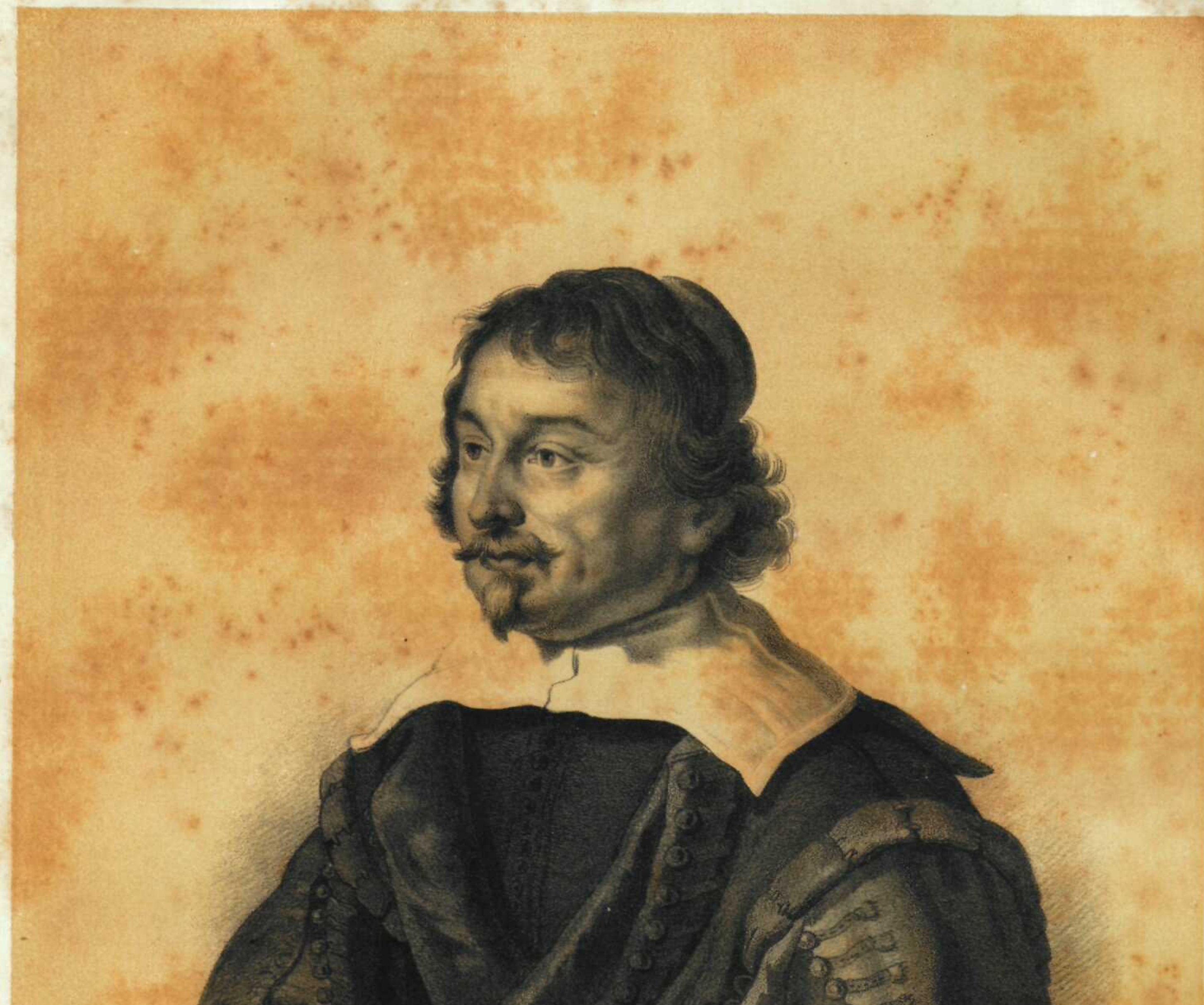
UYTERSWAAN (Claas), een voornaam kunstenaar te Delft, in den aanvang der 15[de] eeuw.

Zie over hem en zijne werken (Boitet), *Beschrijv. v. Delft,* bl. 166; Kramm.

AANWIJZING

DER

PERSONEN

Vondel

BIOGRAPHISCH WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN.

V.

VAAL (Jacobus de), dichter, gaf in Rotterdam 1784, *Uitspanningen* in 8°. in het licht en in hetzelfde jaar te Utrecht *Bespiegelingen, Lierzang tot lof van Oranje*, op oranjepapier gedrukt, met de afbeelding van een oranjeboom op de keerzijde.

Zie *Cat. d. M. v. N. Letterk*, I. 176; Arrenberg, bl. 526.

VAANDRAGER (Cornelis), timmerman en molenmaker te Ouderkerk aan den IJssel, werd in 1773 met goud bekroond door het Bataafsch genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam, voor zijn antwoord op de vraag: *Is er eenig middel om onze landen, die door regen of opperwater overstroomd zijn en het water uit zich zelven niet loozen kunnen op eene spoediger en gereeder wijze en met geen meerder kosten dan tot hier toe door wind of molenwerk geschied is, van hetzelve te ontlaten? Zoo ja. Welk?*

Zie *Boekzaal der Gel. wereld* 1773 A, bl. 439.

VAART (A. van der), een kunstschilder, van wien geen levensbijzonderheden bekend zijn. Hij bloeide in de eerste helft der 18de eeuw, blijkens het jaartal 1723, onder eene schilderij, voorstellende *een heer en dame te paard, die, met behulp van een pikeur, een hert vervolgen.*

Zie Kramm.

VAART (Jan of Hans van der), in 1667 te Haarlem geboren, ging als knaap van 7 jaren naar Londen, werd aldaar leerling van Thomas Wijck, den ouden, en overleed in 1721. Hij schilderde historiën, portretten, landschappen, stillevens, vooral dood wild en vogelen, ook vervaardigde hij portretten in zwarte kunst, als dat van *Karel II* in ovaal, in fol., van *de prinses van Oranje, kniestuk, met bloemkorf, Lady Essex*, in fol., *Anna Scott* en *Edward Wetenhall, bisschop van Cork, John Smith, de oude, een beroemd engelsch graveur*, zijn leerling Kramm vermeldt van zijn penseel *een gezigt bij een boerenplaats en huis, op den voorgrond met eenige honden* gestoffeerd.

Zie Fiorillo, *Geschichte der Mahlerey*, S. 521; Immerzeel; Kramm.

VADDER (Lodewijk de), een landschapsschilder, in 1560 te Brussel geboren. Hij bestudeerde de natuur, vooral des morgens bij opkomende zon en verkreeg langs dien weg de bekwaamheid om door het aanbrengen van opstijgende dampen en piquante lichten eene behagelijke ruimte en schilderachtig effekt in zijne voorstellingen teweeg te brengen. Hij muntte vooral uit in zijne boomen, zich in beken en waterplassen afspiegelende. Hij beoefende ook het etsen. Elf door hem meer gemakkelijk en vlug dan met smaak bewerkte etsen zijn van hem bekend.

Hij moet omstreeks 1623 overleden zijn.

Zie Immerzeel; Kramm.

VAELBEKE (Lodewijk de). Van hem, die tusschen 1318—1350 in Zuid-Brabant leefde, en „speelman, vitels- of vioolmaker en uitvinder van stampiën (dansliederen?)" was, is de oudste bekende houtsnede.

Zie *Hist. de l'Orig. et du Progrès de la Gravure dans les Pays-Bas et en Allemagne*, p. 86; Kramm.

VAENIUS (Otto). Zie VEEN (Otto van).

VAERNEWIJCK (Marcus van) was uit een oud geslacht gesproten, dat den naam droeg van een leen in de omstreken van Gent. Hij werd den 21sten December 1518 aldaar geboren. Zijn vader heette ook Marcus en was waarschijnlijk deken der schilders te Gent, zijne moeder was Catharina van Steenhaut. Van zijne jeugd is niets bekend. Ongetwijfeld oefende hij zich reeds vroeg in de dichtkunst en schreef hij verscheidene werken, zoo als wij zien in de opdragt der *Historie van Belgis*, waar hij, handelende over eenige boeken, die hij uit wilde geven, er bijvoegt: „Die ander boeken, die wij noch bij hebben; meest in onse jonkheid gemaekt, en denken ons niet weerdig genoeg te zijne om in 't licht te laten komen." Elders echter verklaart hij, dat hij maar een maand ter schole ging om te leeren lezen en schrijven, en hij slechts eene taal, de Nederduitsche, regt magtig was. Wij zien ook in zijne *Historie van Belgis* (bl. 35) dat hij zich in de teekenkunst had geoefend en vele prachtgebouwen, bouwvallen enz. op zijn reis naar Italië teekende.

Twee en dertig jaren oud (1550) ondernam hij een reis naar Italië, en in 1556 eene door Braband, Zeeland, Holland, Vriesland, en keerde over Westphalen naar Vlaanderen terug. Hiermede waren zijne wandeljaren gesloten, thans gaf hij in 1557 zijn eerste werk in het licht, *de Chonycke van Vlaenderen in korte*, en trad in den herfst van het volgende jaar in den echt met Levina Hallijns, bij welke gelegenheid de rederijkerskamer *Marta 't eeren*, waarvan hij een ijverig lid was, een bruilofsspel vervaardigde en hem een zilveren kopken ten geschenke aanbood. Meermalen diende hij deze kamer als raad en factor. In het jaar 1563 bekleedde hij het ambt van gouverneur der stedelijke armenkamer te Gent, naderhand werd hij tweemaal tot schepen gekozen; ten jare 1564 tot schepen van het keure en in 1568 tot schepen van Gedeele. Hij overleed den 20sten Februarij 1569 en werd begraven in den familiekelder in St. Baafskerke.

Hij schreef:

De cronijcke van Vlaenderen in 't corte, mitsgaders van Brabant, Arthois, Henegouwe, Hollant, Zeelant, Vrieslant ende anderen omliggehenden landen. Onder wien dat zij van den beghinne des weereldts gheweest zijn: met haerlieder oorsprongh, afcomste ende regiment tot desen teghenwoordighen tijde van onzen aldergenadichsten ende onverwinnelicsten conyngh Philippus van Oostenrijck, conyngh van Spaengen, van Inghelant, van Vrankerijck enz. grave van Vlaenderen. Uit diverschen gheapprobeerde Autheurs met neerstigheyt bij een vergadert. Te Ghendt door Gheeraert van Salenson in den Bybel, met gratie ende privilegie voor twee jaren. In kl. 4°. Z. bladteekening met reclamen en opgaven der kwaternen.

G. van Salenson, droeg dit werk aan Adolf van Burgondië, heer van Wacken, van Capelle enz., Hoogbailli der stad Gent, op. Eene tweede vermeerderde uitgaaf verscheen in 1563 met een voorrede van M. van Vaernewijck.

Den spiegel der Nederlandtsche oudheyt. Inhoudende die constructie, oft vergaderinghe van Belgis. Waerinne men zien mach als in eenen claren spiegel vele wonderlicke geschiedenissen, die van alle oude tijden, over alle de weereldt geschiet zijn, maer besonder in die Nederlanden, als zijn Vlaenderen, Brabant, Hollant, Zeelant, Vrieslant, Ghelre, Gulic, Cleve, Westphalen, Henegauwe, Artois ende dergheliјcke: ooc van Inghelant, Schotlandt, Vrankrijcke ende ander landen ende nauen daert te passe comen sal: zeer lustich, vremt ende wonderlic om lezen, om der onghehoorder outheyt wille, bij gheen Historiographen of chronyckeurs in 't licht gebracht; elck leze met een geestelick ende wel ghesint verstandt. Te Ghendt by Gheeraert van Salenson, wonende op de Hoochpoort in den Bybel. 1568. in fol.

De tweede uitgaaf is nagenoeg aan de eerste gelijk, alleen heeft de titel een ligte verandering ondergaan en is er een alphabetisch register en een epitaphium op Vaernewijck bijgevoegd.

De Historie van Belgis die men anders noemen mach Den Spieghel der nederlantsche outheyt. Waerinne men sien mach als in eenen claren spieghel enz. Ghemaeckt door Marcus van Vaernewijck, excellent poeet ende historiographe moderne. Nu tweede mael ghedruct ende in veel plaetsen ghecorrigeert, verbetert en met noch een schoone en zeer bequame tafel verciert. Te Ghendt bij de weduwe van Gheeraert van Salenson, in den Bybel op de Hoochpoort. 1574. in fol.

De derde uitgaaf verscheen te Antwerpen bij **Hier. Verdussen.** 1619. fol. Er zijn echter exemplaren van dezen druk, waarop staat *Tot Brussel bij Fernande de Hoeymaker, woonende in de Hemelstraet in de dry Godinnen.* 1619.

Anderen *Tot Ipre, by Sebastien Parmentier, woonende in den gulden Bijbel, anno* 1619. Deze uitgave werd bezorgd door **Joannes de Sceppere**, kleinzoon des schrijvers en is versierd met het portret van zijn grootvader door de Jode gesneden. Voorts verschenen er uitgaven te Antwerpen bij **Reynier Seghers.** 1605. in 4°. Ghend bij **C. J. Fernand.** 1784. 2 dln. 8°. Ald. bij **D. J. van der Haeghen.** 1823. 2 dln. 8°.

De Wind's oordeel over dit werk is zeer ongunstig. Hij noemt het „de ongehoordste opeenstapeling van onzinnigheden die in eenig boek voorhanden zijn."

Vlaemsche audvremdigheyt, inhoudende veel wonderlicke antiquiteiten van der natuere, gheleghentheit, oorspronck inde eerste fondatien derzelven lands met meer ander ghenoughelicke ende vreemde dijnghen, zoo in de naervolghende zijde breeder blijckt. Al 't selve vergaert, ghecomposeert ende rhetoryckelicken ghestelt bij balladen deur M. v. V. Te Ghendt, bij Gheeraert van Salenson. 1560, 1562, 1563. in kl. 8°.

Nieu tractaet en corte beschrijvinghe van dat edel Graefschap van Vlaenderen ende van der omliggende landen, inhoudende veel wonderlicke antiquiteyten van den natuere, ghelegentheyt, oorspronc., eerste fondatien ende hercomste des zelven landts, in dryen ghedeelt, waer of 't vierde den Twysocne aengaat, nu laetst te Ghend ghegheven. Alder eerst ghecomponeert en wederom zeer vermeert ende verbetert deur M. v. V. residerende te Ghend. Ghendt bij Gheraerdt van Salenson. 1562 en 1563. 8°.

De warachtige gheschiedenis van allen gheloofweerdighe saken van den alder overwinnelycsten ende alder moghensten keyser van Roomen Carolus de Vijfste van dien name, coninck van Spaengnen. Met allen gheschiedenissen die binnen onsen tijden hier ende in ander landen gheschiet zijn, beghinnende van den jare M.V^{c} tot den jare M.V^{c}.LXIIII. Met grooter neersticheyt uut diversche gheapprobeerde autheurs bijeen vergadert. Te Ghendt bij denz. 1581, 1584. kl. 4°.

Ongedrukt bleven:

De teeken Philosophie in 28 *boeken.*

De verlichte Heidenen, 3 *boeken.*

De baghe der eerbaerheit ende deugd, inhoudende 30 *lustighe balladen.*

Twintig lancien, die de werelt op de borst rijden.

Parlement der honden.

Viercanten wetsteen, meest tracterende ongeloven der Heidenen, Joden, Turken ende valsche Christenen.

Wonderlicke ende vermaerde steden ende edificien der geheelder werelt.

Marcias Willinghe.

Het waut van wondere.

Zie **Blommaert**, *de Nederd. schrijvers van Gent,* bl. 68 volgg.; **De Wind**, *Bibl. v. N. Geschieds.*, 160, 541; **Foppens**, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 840; **Kluit**, *Hist. Crit.*, T. I, p. 122; **Raepsaet**, *Notice over Beukelsz.*, p. 13; **de Bast**, *Recueil des Antiq. Fl. et G.*, p. 157; **Paquot**, *Mém.*, T. I, p. 267; **Scheltema**, *Gesch. d. Heksenproc.*, bl. 25; **v. Hasselt**, *Kron. v. Arnhem*, bl. 152; *Messager des Sciences et Arts*, 1825, p. 190; **P. Sanderus**, *de Gandavens*, Lib. III, p. 97; **Willens**, *Verh. over de Ned. Tael- en Letterk.*, D. I, bl. 240; **Witsen Geijsbeek**, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 424, 425; **Siegenbeek**, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 81; **v. Kampen**, *bekn. Gesch. d. Ned. Lett. en Wetens.* D. I, bl. 87; **Snellaert**, *Schets eener gesch. d. Ned. Letterk.*, **Collot d'Ercury**, *Holl. roem*, A. IV (I) 286; **v. Doorninck**, *Anon. en Pseud.*, N°. 1151, 1699, 2042, 2046, 4179; **Hoogstraten**; **Kok**; **Nieuwenhuis**; **Verwoert**; **Kobus en de Rivecourt**; **Muller**, *Cat. v. portr.*

VAILLANT (ANDREAS of ANDRIES), vierde zoon van **Jan Vaillant** (gedoopt te Rijssel den 24sten Oct. 1597, overleden den 10den April 1675) en diens vrouw **Clara Bochert**, werd niet in 1629 te Berlijn geboren, maar den 5den Julij 1655 in de Walen kerk te Amsterdam gedoopt en aldaar den 25sten Junij 1678 gehuwd met **Eva Hoen** en in 1693 overleden. Hij was graveur en heeft waarschijnlijk al de portretten gesneden in **Hugo de Groot**'s *Nederl. jaarboeken.* Amst. 1681. fol. Meesterlijk is o. a. gegraveerd het portret van *Hendrik Graef van den Berghe,* dat ook voorkomt in **Le Clerc** *Nederl. historie,* II. 116. Minder verdienstelijk zijn door hem de afbeeldsels der keizers gesneden in **Hooft**'s *Tacitus,* door **Brandt**, in 1684. 4°. uitgegeven.

Kramm vermeldt nog van hem den titel van **Van Leeuwen**'s *Bat. illustr.*; de portretten van *Aloysius Bevilaqua, Patriarch van Alexandrie; Esaias Clement, geestelijke te Rotterdam; Joh. Ernst Schrader, Inspector van het Gymnasium te Berlijn.*

Zie **Immerzeel**; **Kramm.**

VAILLANT (BERNARD), broeder van den vorige. Ofschoon deze in 1627 te Rijssel geboren is, bragt hij toch het grootste gedeelte van zijn leven te Rotterdam door. **Immerzeel** noemt hem een uitnemend teekenaar en crayon, ook schraapte hij portretten en schilderde in olieverw o. a. het portret van *Hyronimus Sweerts.* In Mezzo-tinto bezitten wij van hem o. a. het portret van *Johannes Lingelbach* naar **Schwartz**, dat van den schilder *Johannes van der Spelt,* van *Paul Dufour, Charles de Rochefort, pastoor te Rotterdam, Paul Dusoul, Ministre de Leyden, Isaack Sweers, vice-admiraal,* de *H. Petrus en Paulus,* een *lijdende Christus* enz. Er gaan portretten van hem uit beschreven door **Kramm** en **Muller**. Zie ook **Immerzeel.**

VAILLANT (MR. C. E.), in 1746 geboren, maakte zich bijzonder verdienstelijk als directeur der Nederlandsche huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, welker daaraan verbondene wetenschappen hij met lust en ijver bevorderde, terwijl hij tevens aan den staat en de stad gewigtige diensten bewees. Hij was ridder van de Nederlandschen leeuw en overleed te Amsterdam den 15 Nov. 1829. Hij gaf eene redevoering uit op het 2de eeuwgetijde van den overgang van Haarlem aan **Willem I**, prins van Oranje, d. 21 Mei 1572.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1829 Dl. II bl. 389. **Verwoert**; **Kobus en de Rivecourt.**

VAILLANT (FRANCOIS LE), in 1753 in Hollands Guiana geboren, was de zoon van een rijk koopman, consul te Paramaribo, afkomstig van Metz. Van zijne jeugd af had hij lust tot reizen en was 10 jaren oud toen hij met zijn ouders naar Holland weêrkeerde. Na Duitschland en Frankrijk doorreisd te hebben, vertoefde hij van 1777—1780 te Parijs, beoefende de natuurlijke historie, deed vervolgens eene reis door het binnenland van Afrika en gaf zijne reis (*Voyage dans l'intérieur de l'Afrique,* Paris 1790, in 4°. of 2 dln. in 8°.) in het licht. Welhaast ondernam hij eene tweede reis, die 18 maanden duurde en te Parijs in 1796 2 vol. in 4°. of 5 vol. in 8°. verscheen, in 1819 in 5 vol. 8°. herdrukt en in de meeste europesche talen is overgezet. Hij keerde in 1785 te Parijs met een schat van voorwerpen, tot de natuurlijke historie betrekkelijk, terug, die hij gedeeltelijk in Frankrijk, gedeeltelijk in Holland verkocht. Ook gaf hij in het licht *Histoire Naturelle des Oiseaux d'Afrique* (1790—1812 6 vol. in fol. *des Perroquets,* (1801—1805, 2 vol.). *des Oiseaux Paradis* (2 vol.) *Rolliers, Promerops Toucans et Barbus, des Cotingas et Todiers* (1801—1806) *des Calaos* (ed.) met platen van **Parraband**. Hij overleed bij Sézanno den 22 November 1824. Zijn werken zijn in het Nederduitsch overgezet.

Zie **Muhal**, *Annuaire Nécron.* 1824; **Boucher de la Richarderie** in de *Bibliothèque des Voyages,* T. IV; **Arnault, Jay, Jouy** en **Nervins**, *Biogr. Nouv. des Cont.*; **Bégin**, *Biogr. de la Moeslle*; *Biogr. Univ., Nouv. biogr. Génér.*; *Kunst en letterb.*; **Nieuwenhuis**; **Schotel**, *iets over Helmers.*

VAILLANT (JAN OLPHERT), zoon van Mr. **C. J. Vaillant**, pensionaris en later burgemeester en **Elisabeth Blankaart**, werd den 15 November 1754 te Enkhuizen geboren. Vermoedelijk trad hij reeds vroeg in zeedienst, maar de eerste melding van hem vinden wij in den jare 1780, toen hij door de admiraliteit van Amsterdam met kapitein **Smissaert** werd benoemd om de zeetonnen in de Geul, bewesten Wieringen te leggen. Hij komt daarbij voor als luitenant, en was toen aan boord van het schip Nassau, vanwaar hij in de maand October, ter reede van Texel, zijn kommandant, die zich op eenigen afstand met een luitenant in een sloep bevond, door een kaagschip zag overzeilen. Hij snelde dadelijk te hulp en mogt den kommandant met de manschap, op drie na, onder welke de luitenant, redden. In November van het volgend jaar 1781 benoemde hem de admiraliteit te Amsterdam, tot kapitein en bevelhebber van het fregat de Dolfijn van 24 stukken. Dit schip behoorde tot het

eskader ter reede van Texel vereenigd, dat af en aan koopvaarders opwachtte of begeleidde.

In 1783 ging Vaillant over op het schip Medea, van 44 stukken, en zeilde daarmede naar de Vlaamsche of Azorische eilanden om afkomende koopvaarders te geleiden. Wedergekeerd bekwam zijn schip eene bestemming naar de Middellandsche zee, bij het eskader onder bevel van den vice-admiraal Reynst. Hij zeilde den 13den December af, en liet den 11den Januarij 1783 ter reede van Malaga het anker vallen bij de andere schepen. Na eenige dagen vertrok het eskader naar Toulon, en werd op dezen togt, in den nacht van den 2den op den 3den Februarij, door een orkaan beloopen, die de schepen zeer teisterde en verstrooide. Er schoot aan de Medea geen ander redmiddel over dan het waagstuk van door de engte of straat van Bonifacius tusschen Sardinie en Corsica te ontkomen. Dit gelukte, het schip werd er voor den wind in een half uur doorgedreven, en liep den 21sten Febr. 1783 de golf van Napels binnen, waar de bevelhebber door den koning en het bewind met de meeste onderscheiding bejegend werd.

In het najaar werd het eskader gedeeltelijk teruggeroepen en door andere schepen, onder bevel van den schout bij nacht Kingsbergen vervangen. De Medea echter bleef, kwam van de verzamelplaats te Malaga op den 24sten October 1784 te Toulon aan, en zeilde in Februarij daarna, met van Kingsbergen aan boord, naar Genua, om de gegrondheid van het gerucht te onderzoeken, of de keizer van Oostenrijk daar en te Livorno schepen voor de kaapvaart liet opkoopen.

Later deed de Medea eene reis naar Tunis en was een der vier schepen, die met drie Engelsche fregatten den koning van Napels en zijne gemalin van Livorno begeleidden.

Gedurende zijn verblijf in de Middellandsche zee werd het eskader door Van Kingsbergen vlijtig geoefend in evolutiën, verschillende togten en in de opneming van havens en kusten. Tot deze oefening behoorden de spiegelgevechten, van welke de Jong er een beschrijft tusschen de Medea en den prins Willem, waar hij aan boord was, en zulks met eervolle vermelding van de bekwaamheid, door den kapitein Vaillant daarbij betoond. Eindelijk nam de Medea met andere schepen den 11den Februarij 1786 den terugtogt aan, en viel den 3den Mei te Texel binnen. In 1789 werd aan V. een gewigtige zending opgedragen naar Oost-Indië, om met kapitein Verhuel, den luitenant-kolonel Grovestins en eenige andere officieren den staat van verdediging, zoo te land als te water, op te nemen en daarvan ontwerpen te maken. Zij vertrokken met het fregat de Zephir, van 36 en de korvet de Havik van 18 stukken. Na eene afwezigheid van vier jaren keerden zij terug en ondervonden, dat zij hunne taak zeer ten genoege van de regeering hadden volbragt. Het schijnt dat men deze zending geheim heeft willen houden, daar zelfs in de *N. N. Jaarboeken* geen gewag is gemaakt van de beide schepen.

Het blijkt niet dat Vaillant eene nieuwe bestemming bekwam voor het najaar 1794, wanneer hij door Van Kingsbergen, wien de regeling der verdediging van de zeegaten en der Zuiderzee was opgedragen, benoemd werd tot bevelhebber van eene der drie scheepsdivisien op de Zuiderzee.

De strenge spoedig invallende vorst dreef de schepen eerlang in de havens, en opende tevens voor de fransche legerbenden den ingang tot het hart van ons land. De prins raadpleegde toen den kapitein Vaillant en den luitenant van der Heyden over zijne vlugt. Vaillant nam het besluit om mede zijn vaderland te verlaten, en volbragt met den prins en zijn gezin gelukkig den overtogt, op den 16den Februarij 1795. Onzeker is het hoe lang hij zich in Engeland ophield, maar na eenigen tijd trad hij in Russischen zeedienst, met den rang ven brigadier of schout-bij-nacht. Hij voerde over eene Russische flotille in de Zwarte-zee het bevel en hield zich eenigen tijd te Odessa op. Hij overleed te Riga den 17den October 1800 in den ouderdom van bijna 49 jaren.

In 1782 verscheen bij G. Hulst van Keulen te Amsterdam, zijn werk over het vinden der lengte op zee, waarin, voor het eerst hier te lande, de verbeterde oplossing van dit vraagstuk in Engeland en Frankrijk werd behandeld. Dat boek werd door van Swinden en Nieuwland in de voorrede en hunner Verhandelingen over dit onderwerp zeer geprezen.

Twee jaren later volgde zijne *Werktuigkundige beschouwing der uitwerking van de wind en zee op een schip, ten dienste van jonge zee-officieren.* Blijkens de voorrede, werd hier gedeeltelijk het plan van een Fransch werk *Le Manoeuvrier*, van Bourdé de Villehoet, gevolgd, zonder het letterlijk te vertalen. Vroeger was dit boek in onze taal overgebragt, onder den naam van *den Scheepsbesteerder;* echter gebrekkig zonder inachtneming van zeemanstermen. Het tweede en voornaamste gedeelte is het werk van Vaillant.

Zie *N. N. Jaarboeken*, Sept. 1780, bl. 759, 877; 1781, bl. 2260; 1782, bl. 740, 743, 851; 1783, bl. 57, 80, 2073, 2088; 1784, bl. 836, 795; 1791, bl. 1756; 1793, bl. 1031; J. C. de Jonge, *Gesch. v. h. Ned. zeewezen*, VI, 1. bl. 553, 1 vgg. 30, 365, 866, 370, 389, 892, 475, *Verv op Wagenaar*, IV. 424, D. VIII, bl. 16; XX, bl. 289; XXIV; bl. 97; XXVII, bl. 419; Reineveld, *Retz.*, bl 184, 361, 364; de Jong, *Tweede reis naar de Middel. zee*, bl. 35, 394; van Hall, *lev. v. Kingsbergen*, bl. 327; *Drentsche Volksalm.* 1837, bl. 153; Collot d'Ercury, *Holl. roem.* D. VI, St. 1, bl. 368, 387, 389; Mr. J. Pan, *Iets over J. O. Vaillant* in *Verhand. en berigten van het zeewezen van J. Swart* 1860, D. XX, No. 2; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VAILLANT (Jaques of Jacob), te Rijssel tusschen 1631 en 1655 geboren, reisde door Italië en verkreeg te Rome den bentnaam *de Leeuwerik*. Hij werd een bekwaam historieschilder en begaf zich, op aansporing van den gezant van Brandenburg, naar Berlijn, waar hij schilder werd van den keurvorst, die veel werk van hem maakte, en hem naar Weenen zond om het afbeeldsel te schilderen van den keizer, die hem een gouden keten met eene medaille schonk. In 1670 was hij als historieschilder te 's Hage gevestigd en als zoodanig in de kamer van Pictura aldaar ingeschreven. Hij graveerde ook in zwarte kunst, doch zijne prenten zijn zeldzaam. Kramm beschrijft er een van (*een naakte vrouw*) en vermeldt ook *Een jeugdig schrijvende man* naar A. Brouwer. Zijn afbeelding komt voor bij Houbraken, waarnaar die bij Descamps genomen is. Hij zou niet in 1671, maar in 1691 te Berlijn overleden zijn.

Zie Immerzeel; Kramm.

VAILLANT (Wallerant), halve broeder van de vorigen uit Maria Warlop. Hij werd den 30sten Mei 1623 te Rijssel gedoopt, en spoedig als leerling geplaatst bij den beroemden hofschilder Erasmus Quellinus, onder wiens leiding hij spoedig een bekwaam portretschilder werd en tevens een kunstig teekenaar met crayon. Tijdens de krooning van keizer Leopold begaf hij zich naar Weenen en vervaardigde diens portret. De sprekende gelijkenis en fraaiheid van bewerking, bewoog een menigte hovelingen, ambassadeurs en edellieden zich door zijne hand te laten portretteren. Van hier begaf hij zich met den maarschalk de Grammont naar Parijs, waar hij de afbeeldsels der koningin, koninginnemoeder, van den hertog van Orleans en vele andere grooten vervaardigde en keerde vervolgens, na eene afwezigheid van 4 jaren, naar de Nederlanden terug, werd hofschilder van Willem Friso, stadhouder van Friesland, overleed te Amsterdam, waar hij zich had gevestigd, ongehuwd den 28sten Augustus 1677 en werd den 2den September in de Walen kerk begraven. Er bestaat een zilveren penning op zijn dood. Behalve het portret bij Houbraken bestaan er nog verschillende portretten van hem, die Kramm vermeldt.

Zie Immerzeel; Kramm.

VAL (M.), graveur, die o. a. een zeer groote afbeelding van het inwendige der *St. Janskerk* te Gouda in koper bragt met den titel *Les orgues de la Grande Église de St. Jean B. à Gouda.* Hij bloeide in het laatst der vorige eeuw.

Zie Kramm.

VAL (Robert du). Zie DUVAL Robert).

VALCK (A.), dichter, die in 1736 te Amsterdam in het licht zond: *De zalige sterf-konst, . of een Christen op zijn sterfbedde in gezangen.* 8°.

Zie Abcoude en Arrenbergh, bl. 441; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VALCK (Gerard), graveur, in 1626 te Amsterdam geboren, was een leerling van Blooteling, in wiens manier hij naar Italiaansche en Nederlandsche meesters graveerde en schraapte. Hij vergezelde zijn leermeester naar Engeland en was te Londen Pieter Schenk behulpzaam bij het uitgeven van zijn grooten *Atlas van Holland*. 2 dln. fol. 1683.

Hij graveerde 7 portretten naar de *en camaïen*, door Adriaan van de Werff in de Larrey, *Historie van Engeland*, IV dln. fol. Nagler vermeldt 18 stuks, onder welke de genoemde 7. Onder de 9 stuks door hem in Mezzo-tinto gegraveerd, behooren de portretten van *Willem Hendrik, prins van Oranje* en *Maria, prinses van Engeland*, naar de Lely. 1678.

Zie Immerzeel; Kramm.

VALCK of VALK (H. of H. J.), friesch portretschilder, in het laatst der 16de en den aanvang der 17de eeuw.

Hij schilderde o. a. het portret *van den frieschen theoloog A. Landreben te Franeker, alsmede die van Tjalling Homme van Camstra, grietman van Idaarderadeel, zijn zoon Hans Willem en drie dochters* (1704 en 6), op koper.

VALCK of DE VALCK (Pieter), *de Oude*, een fries uit Leeuwarden, was omstreeks 1575 als kunstgraveur werkzaam. In 1548 bevond hij zich wederom te Leeuwarden. Nagler noemt van hem de volgende gravuren, die fraai en zeldzaam zijn: *De H. Drieëenheid*, door engelen en allegorische figuren omringd, 1575, in fol. *De tijd ontdekt de waarheid*, naar F. Zuccaro, 1575, in fol. *De zeven planeten*.

Zie Immerzeel; Kramm.

VALCK, of DE VALCK (Pieter), *de Jonge*, zoon van den vorigen, in 1584 te Leeuwarden geboren, beoefende de graveerkunst en zou, volgens Balkema, in 1641 te Leeuwarden zijn gestorven. Zijn portret komt bij Houbraken en Descamps voor.

Zie Immerzeel; Kramm.

VALCK of DE VALCK (Pieter), waarschijnlijk de zoon van Gerard, beoefende met goed gevolg de graveerkunst, en wist zijn burin naar den smaak der fransche school te gebruiken. Te Londen hield hij zich lang op met den graveur Pieter Schenk voor de uitgave van belangrijke werken.

Zie Kramm.

VALCK (Simon de), portretschilder, bloeide omstreeks 1740 te Leiden. Het portret van den wiskundigen Christiaan Wolff is naar zijne schilderij gegraveerd.

Zie Kramm.

VALCKE (Jacob), heer van Cats en Wolfaartsdijk, te Goes, „een der voornaamste lieden van Staate, welke in de opkoomste van de Republyk der vereenigde Nederlanden zeer veel, zoo met raad als daad, toegebragt hebben tot haren gezegenden wasdom." Hij was pensionairis van Goes, raad van State, daarna raad en thesaurier van Zeeland en heeft verscheidene belangrijke commissiën, zoo binnen als buiten het vaderland, bekleed. Hij bevorderde het toetreden van Zeeland tot de unie van Utrecht en bleef aldaar in het Collegie ter bevordering der nadere unie. In 1580 was hij een der gedeputeerden, om den prins van Oranje, uit naam der Staten van Holland en Zeeland, de souvereiniteit op te dragen. Hij ging, merkte Scheltema aan, misschien verder dan zijn last. Na 's prinsen dood vertrok hij naar Engeland, om Elisabeth het hoog gezag aan te bieden. Door Leycester in den raad van State geplaatst, durfde hij hem, waar het te pas kwam, tegen staan. Na diens vertrek zocht hij met Leoninus, schoon te vergeefs, de inlandsche twisten in Utrecht te dempen. In 1590 werd hij met jonker Jacob van Egmond, heer van Kenenburg, Mr. Sebastiaan van Loosen, raad van Staate, Herman Rodenburch, koopman, en Simon Jaspersz Parduin, raad en thesaurier der Stad Middelburg, naar Engeland gezonden, om eenige geschillen, tusschen Elisabeth en 's lands staten gerezen, te vereffenen. In 1594 werd hij „niettegenstaande zijne verschooning, op aandrang der staten van Zeeland, die hem daartoe verzochten, „uit aanmerking van d'importantie dier legatie en de gaven daar God hem mede had voorzien" met Walraven van Brederode naar Schotland gezonden om aldaar in naam der algemeene staten te staan na den doop van zijn eerstgeboren zoon. De staten-generaal gaven bij die gelegenheid tot pillegift twee schoone en kunstig gewrochte koppen met deksels en een gouden doos met een rentebrief, inhoudende een jaarlijksche rente van *ƒ* 5000. Op zijn terugreis handelde hij op nieuw in Engeland. In 1601 werd hij met Johan van Oldenbarneveld naar Frankrijk gezonden en in 1603 met graaf Hendrik Frederik van Nassau, Walraven van Brederode en Oldenbarneveld naar Engeland om Jacobus met zijne komst tot den Engelschen troon te begroeten.

Valcke overleed den 2^{den} Junij 1623 te Londen aan de waterzucht. Zijne ingewanden werden in Engeland, zijn ligchaam den 15 Junij te Goes begraven, op zijn grafzerk, in 1618 bij den brand der kerk in stukken gebarsten, las men:

Me Zelanda tulit, me sustulit Anglica tellus,
Extaque defuncti haec, illa cadaver habet.
Magna domi, majora foris, bene publica gessi,
Una capax tellus non fuit ulla mei."

Volgens van Meteren, was hij „een cloeck ervaren man, die de landen seer nuttelyck hadde in veel ambten en legatien ghedient ende daarom seer beclaecht was". Hij huwde Susanna Taymon.

Zie v. Meteren, *Nederl. Hist.*, fol. 343, 498; Bor, *Ned. Hist.*, B. XV, bl. 197, B. XX, bl. 63, B. XXII, bl. 17, B. XXIII, bl. 6, 23. B. XXIV, bl. 10, 13, 18, 123, B. XXVI, bl. 19, 21, 22, 51–62, B. XXXI, bl. 7, 46, 52, 69, XXXII, bl. 28 (o. dr.); Smallegange, *Chr. v. Zeel.*, D. I, bl. 427, 741, 742; Du Chouls, *Legerschikk. d. Romeinen* (opdragt); G. v. Loon, *Beschrijv. d. Nederl. historiep*, D, I, bl. 451; Beaufort, *leven van Willem I*, D. III, bl. 599; de la Rue, *Staatk. en heldh. Zeel.*, bl. 88; v. d. Spiegel, *Bundel van onuitg. stukk.*, D. I, N°. 73, bl. 302; Wagenaar, *V. H.*, D. VIII bl. 56, 90, 97, 115, 120, 192, 203, 232, 400, D. IX bl. 150; Scheltema, *Staatk. Ned.* Nieuwenhuis; Verwoert; Kok; Kobus en de Rivecourt; E. B. Swalue, *Hulde aan Jacob Valcke, met opheldeAringen door J. ab Dresselhuis* in *Zeeuw. Volksalm.* 1845, bl. 97. Nas. D. XV bl. 106, 128.

VALCKENAER (Hendrik van), tot Valckenaer en Ruimelaer, lid van de ridderschap van Utrecht, zoon van Hendrik en Vedel, dochter van Gerrit van Zuylen van Nyevelt, werd in 1557 boven de gewone ridderschap van Utrecht beschreven, om keizer Karel te begroeten en komt in 1549 voor als beschreven tot de gewone ridderschap. Gedurende een langen tijd was hij een zeer aanzienlijk regent in het Sticht, en beide, Bor en Hooft, vermelden hem als een der regenten, die zich met grooten ijver in Utrecht verzetteden tegen de herhaalde aanvraag door Alva ter overlevering der oorspronkelijke brieven van de vrijdommen der stad. Hij zeide toch, schreef Hooft, „hebben wij het lijf verbeurd, dat men het ons neeme, maar laat ons geenszins van onze geregtigheid wijken." Men moest echter voor het geweld bukken.

Hij huwde Hadewiek van der Mye, dochter van Alphen van der Mye en Agnes van Ruiven (23 Jan. 1530) en zou in 1573 gestorven zijn.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Kron. v. h. Hist. Utr. genootsch.*, D. VII, bl. 169.

VALCKENAER (Isaac) studeerde met zijn leerling Joh. van der Waeyen te Franeker, werd vervolgens te Kampen, en in 1697 te Leeuwarden, rector. Twee en twintig jaren later (1719) werd hij rector te Delft en vervolgens te 's Hage, waar hij den 8sten Maart 1720 eene *Oratio de optima ratione docendi in scholis latinis* hield.

Hij gaf ook in het licht:

M. Tullii Ciceronis Epistolae selectae in tres libros descriptae et notis quibusdam illustratae ad expediendam pueritiae lectionem earum et interpretationem. Hieraan is toegevoegd *Formulae Tullianae ex Libro I* (1709), door den rector M. Tydeman Leov. 1765 op nieuw uitgegeven:

Formulae Tullianae ex selectarum epistt. libro secundo et tertio. III T. (1716).

Elementa linguae Latinae, descripta in quatuor partes Leov. 1783. kl. 8°.

In de bibliotheek van het Friesch Genootschap berusten:

Zes MSS met aanteekeningen op Cicero, en Prof. Boot is eigenaar van 's mans *Formulae Terentianae.*

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 844; Boot, *Hist. Gymn. Leovard.*, p. 29, 30, 71, 72; *Verslag v. d. Handel v. h. Friesch Genoots.* 1852–1853, bl. 31; Eekhoff, *de Sted. Bibl. te Leeuw.*, bl. 58, 59; *Boekz. d. gel. wer.* 1720 A, bl. 358.

VALCKENAER (Jan), zoon van den volgenden, en Johanna van der Streng, werd den 12^{den} Januarij 1759 te Franeker geboren en reeds bij zijn geboorte door een schoon gedicht van Higt begroet. Hij studeerde te Leiden vooral onder zijn beroemden vader en Bavius Voorda in de rech-

ten, waarna hij in 1781 tot doctor bevorderd werd. Naauwelijks had hij zich als advokaat te Leiden neêrgezet of hij werd (1782) tot gewoon hoogleeraar in de regten te Franeker benoemd, doch werd om zijne patriottische gevoelens bedankt en begaf zich naar Utrecht, waar zijne gevoelens en gehechtheid aan die partij hem den leeraarstoel verschafte in het natuur- en staatsregt.

Nog in hetzelfde jaar zag hij zich genoodzaakt, uithoofde der voorgevallene omwenteling en de terugkeering der stadhouders, het land te verlaten.

Hij week naar Frankrijk en bevond zich op den 6den Februarij 1793 onder de afgevaardigden, die bij de nationale conventie op het zenden van een leger naar de Nederlanden, tot bijstand der patriotten, aandrongen. Toen in 1795 deze wensch werd vervuld, keerde Valckenaar naar Holland terug en werd te Leiden tot hoogleeraar in het staats- en bijzonder regt benoemd. Den 10den October 1795 hield hij zijn intreê-rede: *de officio civis Batavi in Republica turbata.* Doch reeds in het volgende jaar tot vertegenwoordiger van het volk van Nederland, (*) en later tot afgezant van den staat aan het Hof van Spanje benoemd, verwierf hij van curatoren een eervol ontslag, met behoud van zitting en rang in den akademischen senaat, van welk voorregt hij later ook somwijlen gebruik maakte, doch zonder zijn onderwijs immer te hervatten. In 1799 keerde hij uit Spanje terug, doch werd kort daarop weder met een buitengewone zending naar het hof te Madrid belast, en bleef er tot in 1801. Niet lang na zijne terugkomst werd hij naar het hof van Berlijn gezonden, om met hetzelve wegens de betaling der Oostenrijksche leening, waarvoor het Silesië tot pand moest geven, eene overeenkomst te treffen. Ofschoon deze onderhandelingen het gewensche gevolg niet hadden, behield Valckenaer den roem van een kundig en geoefend staatsman, dien hij reeds vroeger in Spanje, Frankrijk en de Nederlanden verworven had. Toen koning Lodewijk in 1810 de laatste proef wilde nemen om de vereeniging der Nederlanden met Frankrijk te verhoeden, belastte hij Valckenaer met een buitengewone zending naar Napoleon. Na zijne terugkomst trad hij van het staatkundig tooneel af en leefde sedert als ambteloos burger te Amsterdam en dan eens op zijn landgoed. Hij overleed te Haarlem 15 Januarij 1821 op zijn buitengoed het huis te Bijweg.

Hij was lid van het Nederl. Instituut en ridder van de orde van den Rooden adelaar en van die der Unie.

Hij gaf in het licht:

De peculio quasi castrensi veteribus Jotis incognito eiusque vera origine L. B. 1781. 4°.

De duplici legum quarumdam in Pandectis interpretatione. L. B. 1781. 4°.

Or. de Schola Cujacciana. Fran. 1784. 4°.

Eerste receuil van stukken, rakende de beschuldigingen, door de Heeren Curatoren ter Staatsvergadering van Friesland ingebragt tegen den Professoren der Friesche Hoogeschool. Door gemelde Professoren in het licht gegeven. Haarlem. 1787. fol.

Advis in de zaak van Mr. L. P. van de Spiegel, zooals hetzelve voor de Provisioneele Representanten etc. is geplaatst geworden. 1796.

Bundel van bewysstukken, dienende tot bestraffing der logentaal van den Heer C. L. van Beyma. Duink., 1791. 8°.

Or. de officio civis Batavi in Republica turbata. L. B. 1795. 4°. In het Nederd. overgezet door G. C. C. Vatebender. Gouda 1795.

Rechtsgeleerd advis in de zaak van den gewesen Stadhouder en over deszelfs schrijven aan de Gouverneurs van de Oost en Westindische bezittingen van den Staat. 's Hage, 1796.

Hij bezorgde anoniem met J. Luzac de Hollandsche uitgave van *Korte schets der Fransche omwenteling door een genootschap van latijnsche schrijvers. Naauwkeurig nagezien naar het oorspr. Te Rome prope Caesaris hortos en te Parijs nabij den tuin der Tuilleries. III Kal. Sept.* V.C.MMDLIV; XII *Fructidor van het VIII jaar* (Amst. bij J. Allart). 1800. 8°.

Dit in het latijn en hollandsch uitgegeven werkje was oorspronkelijk in het fransch en latijn geschreven door Héron de Villefosse (Zie Barbier, N°. 2529) en werd gedrukt te Parijs (Leiden).

(Anoniem). *De Representanten des volks van Amsterdam benoemd tot committé van Justitie binnen dezelve stad verdedigd.* 1796. 8°. (*Amst. Cour.* 28 *Mei* 1796).

(Anoniem). *Brief van A.* (J. Valckenaer), *aan L.* (A. R. Falck). 1813.

(Anoniem). *Antwoord aan C. L. van Beyma op deszelfs uitgegev. stukje, getiteld Remarques. In Holland.* 1790. 8°.

Zie Saxe, *Onom. Lit.*, T. VIII, p. 430, 431; Te Water, *Narratio de rebus Acad. Lugduno-Batavae* in *Append.*, N. XC; G. de Wal, *de clar. Frisiae Jurecons*, p. 352, 458; Wassenberg, *Or. euchar.*, p. 81; Heringa, *de Auditorio*, p. 49, 211, 213; *Vad. Hist. ten vervolge van Wagenaar*, D. XIII, bl. 150 volg.; D. XIX, bl. 18; D. XXI, bl. 165: D. XXXI, bl. 310 volgg.; D XXXIII, bl. 211 volgg.; D. XXXIV, bl. 392, 398; D. XXXV, bl. 249, 250 volgg.; D XXXVIII, bl 237; *Nederl. Jaarb.* A, 1787, bl. 1550, 1586; *Dagverhaal der Nat. vergad.*, D. I, bl. 37, n°. 36 bl. 284; n°. 37 bl. 291; n°. 59 bl. 469; n°. 68, bl. 541; n°. 72 bl. 575; n°. 77 bl. 609; Rogge, *Tafereel v. d. gesch. d. jongste omwenteling*, bl. 424 volgg.; *Vertraute Briefe während eines Durchflugs durch einer Theil der Nördlichen Provinzen des Königreichs der Niederl.*, Th. I, p. 287; Louis Bonaparte, *Documens Historiques et Réflexions sur le Gouvernement de la Holl.*, T. III, p. 280, 301; Bosscha, *Geschied. der staatsomwentel. in Nederl*, D I, bl 89; *Galerie Hist. des Coulonporains*, T. VIII, p. 402; *Algem. Kunst- en Letterb.*, A°. 1821, N°. 6, p. 82 volgg.; *Proces-verbaal v. d. XIV algem. verg. v. h. K. N. Inst.*, bl. 19; *Comment. Lat.*, T. I p. 14; van Kampen, *Gesch. d. Fransche heers. in Europa*, D. II, bl. 343; Bilderdijk, *Affodillen*, D. I, bl. 121; Santenii, *Poëm.*, p. 92; *Bibl. Belg.*, T. III; P. 2, p. 241; Siegenbeek, *Gesch. d. L. Hooges.*, D. I. bl. 347, 348. D. II, bl. 237, 238, 414, 415; *Het character van den Heer J. V. uit zijne eigene daaden en woorden ongemaakt.* St. Omer, 1792. 8°.; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II, bl. 312, 451; Van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 278, 827, 3907, 4021; *Biogr. Univ.*; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Tydeman, *Ophelder. op de V. G. v. Bilderd*, D. XII, bl. 330; *Nav.* D. IX, bl.

VALCKENAER (Lodewijk Carpar), zoon van Mr. Jan Werner Valckenaer, werd den 7den Junij 1715 te Leeuwarden geboren en, na de hoogescholen te Franeker en Leiden bezocht te hebben, (1740) prorector te Kampen, vervolgens (1741), in plaats van Tiberius Hemsterhuis, hoogleeraar in de Grieksche taal te Franeker, waar hij den 9den October v. d. j. zijn ambt aanvaardde met eene *Oratio de caussis neglectae Literarum Graecarum culturae.* In 1755 werd hij ook hoogleeraar in de Grieksche oudheden, doch in 1766 als gewoon hoogleeraar in de Grieksche taal te Leiden beroepen. Hij aanvaardde dat ambt met een *Or. de publicis Atheniensium moribus, deverses temporum articulis velut caussis dacrescentis Reipublicae.* Den 14den December 1768 werd hem mede het onderwijs der vaderlandsche geschiedenis opgedragen. Hij opende den 1sten Maart van het volgende jaar zijne lessen met eene *or. de virtutibus rebusque gestis Gulielmi Principis Arausiaci, Belgicae libertatis vindicis, Foederatae hujus Reipublicae fundatoris.* Het bestuur der Hoogeschool, hem in 1771 opgedragen, leidde hij neder met eene *Or. de admirandis Divinae Providentiae rationibus in fundenda Foederatorum Belgarum libertate.*

Hij overleed den 15den Maart 1785. Er bestaat geen afbeelding van hem.

Hij gaf in het licht:

Disputatio de ritibus in Jurando a veteribus, Hebraeis maxime et Graecis, observatis. Franeq. 1735.

Disputatio de Byrsa, Phoenic. arcis Carthagin. nomine; et de Herodotea urbe Cadyti; cum Glossis sacris ex Hesychio decerptis. Ibid. 1737.

Ammonius de Adfinium voc. Differentia. Accedunt opuscula nondum edita IV Grammaticorum. Utraque cum Notis criticis L. B. 1739. 4°.

Animadversiones ad Ammonium Libros cum specimine scholiorum ad Homerum iniditorum. Ibid.

Fulvii Ursini Virgilius collatione scriptorum Gr. illustratus. Cui addidit Epistolam suam ad. M. Röverum Ictum; Iliadis Homeri Librum XXII cum scholiis vetustis Porphyrii et aliorum huc usque ineditis. Var. Lectionibus versuum Homeri Il. X et scholiorum mss. Moschi Epitaph. Bionis cum Notis suis nec non Dissert. de praestantissimo codice Leidensi, et de scholiis in Homerum ineditis. Leov. 1747. 8°.

Notae ad Aristaeneti Epistolas, insertae editioni Frid. Ludov. Abresch. Zwollae. 1749. 8°.

Euripidis Tragoedia Phoenissae, cum interpretatione Grotii, et Annotationibus suis; scholiisque partim nunc primum

(*) Zie vooral over zijn gedrag in die betrekking het *Gedenkschrift van Vitringa*, II, 281.

evulgatis, Notisque ad eas suis: nec non Grotii Prolegomenis. Franeq. 1755. 4°.

Observationes ad aliquot Hesychii ΛΕΞΕΙΣ ΟΜΗΡΙΚΑΣ. *Insertae Miscellaneis observationibus criticis Amstelaedamensibus.* Vol. VIII. p. 148 et seq.

De Hygini Fragm. Dositheano Schediasma. Ib. Vol. X. p. 108 et seq.

Orationes inaugurales. Franeq. habitae. 1741. fol.

Or. rectoralis, de sacra N. Foed. critice a literatorum quos vocant, non exercenda. Ibid. 1745.

Or. de prisca et nupera rerum Belgicarum vicissitudine. Ibid. 1649. fol. in 't Ned. Vert. door W. Higt. Leeuw. 1749. 4°.

Annotationes ad Herodotum in edit. Wesseling. Amst. 1763. fol.

Duae orationes, altera de publicis Atheniensium moribus, pro temporum diversitate, crescentis labentisque reipublicae causis: altera de Philippi Macedonis, Amijntae F. indole, virtutibus, rebusque gestis; causis externis fractae Graecorum libertatis. L. B. 1766. 4°. ook in *Orationum Triade.* p. 225—282.

Theocriti decem Idyllia in usum auditorum, cum notis, eiusdemque Adoniazusae, uberioribus adnotationibus instructae. L. B. 1773. 8°.

Theocriti, Bionis, et Moschi carmina Bucolica, graece et latine, latino carmine pleraque reddita ab Eobano Hesso, nonnulla a G. E. Higtio. Subiecit Graeca ex Editionibus primis, Codicibus, et aliunde emendavit, variisque lectionibus instruxit. L. B. et Campis 1779. 8°. maj.

T. Hemsterhusii Orationes, quarum prima est de Paulo Apostolo.

Tres orationes etc. Praefiguntur duae Orationes Ioannis Chrysostomi in laudem Pauli Apostoli cum veteri versione latina Aniani ex cod. ms. hic illic emendata. L. B. 1782. 8°.

Callimachi Fragmenta collecta atque illustrata a. L. C. V. Edidit Cl. Luzac, L. B. 1799.

Selecta e scholiis L. C. Valckenaerii in Libros N. F. Ed. E. Wassenberg cet. Amst. 1815—1817. 2 *vol.* 8°. Er bevinden zich nog mss. van hem in de Bibl. te Leeuwarden.

Callimachi Hymnus in Apollinem cum emend. ined. L. C. V. et interp. L. Santenii. L. B. 1787. 8°.

Theocriti Idyllia ex recens. V. cum Scholiis sel. Gothae, 1780. 8°.

Observationes Academicae, quibus via munitur ad origines Graecas invest. etc. et Jo. Dan. a Lennep, praelectiones acad. de Analogia ling. Graecae etc. ad exempla Mss. rec. Ev. Scheidins, Traj. ad Rhen. 1790. 8°. Ultraj. 1805.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 844, 845; Saxe, *Onom. liter.* T VI. p. 524; Wyttenbach, *Bibl. crit.* Vol. III. p. 1. p. 74—84. VII. p. 486. *Cat. Bibl. Banav.* T. 1. V. II. p. 1665; Te Water, *Narratio.* p. 229, 230; Gerdes, *Miscell. Gron.* T. III. p. 516; Wyttenbach, *Opuscula.* p. 645—650; (*Vita Ruhnkenii*); Ev. Wassenberg, *Orat. Euchar.* 17—19. Siegenbeek, *Gesch. d. L. Hoogeschool* D. I. bl. 283, 284, 302, 319. D. II. bl. 214.—216; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 6; Mehler, *Mnemos.* D. I. bl. 62—65, 339, 352; Körte, *Wolfs Leben.* D. I. bl. 319; Muller, *Geschichte der Klass. Philol. in den Nederl.* S. 82; Bergman, *Memoria J. Valcknaerii.* Ultraj. 1871; Dez. *Elogium, T. Hemsterhusii,* cet. (index). *Bibl. Univ. Bibl. mod.* Nieuwenhuis, Verwoert, Kobus en de Rivecourt; Eekhoff, *Bibl. v. d. stad Leeuwarden,* bl. 59, 60, 403.

VALCKENIER (ADRIAAN), uit een aanzienlijk Amsterdamsch geslacht gesproten, voer in 1725 als onderkoopman naar Batavia met het schip Lindschoten. In weinige jaren klom hij tot de hoogste waardigheden op. Terstond bij zijne komst in Indië werd hij opperkoopman, in 1727 opperboekhouder en drie jaren later buitengewoon en nog drie jaren later gewoon Raad van Indië. In 1756 bekwam hij het ambt van Direkteur Generaal van den koophandel, het tweede in rang naast dat van gouverneur, en werd op den 3den Mei van 't volgend jaar tot de waardigheid van Gouverneur-Generaal verheven. De voornaamste gebeurtenis onder zijn bestuur voorgevallen, was de opstand en moord der Chinezen te Batavia in het jaar 1740. Het gedrag van Valckenier bij die gelegenheid gehouden, en vooral zijn gruwelijk bevel om alle Chinezen, behalve de vrouwen en kinderen, te vermoorden, dat aan 10.000 dezer ongelukkigen het leven kostte, heeft aanleiding tot verschillende beoordeelingen gegeven.

Dat Valckenier dit bevel in dolle drift en zonder overleg zou gegeven hebben, blijkt nog uit zijn volgend gedrag. Hij ontzag zich niet te midden der vergadering van den Raad, op de gemeenste wijze tegen de Raden van Indië, Imhoff, de Haaze en van Schenne uit te varen en dezen niet alleen zonder grond in hechtenis te nemen, maar ook alle Raden van Indië, die de zaak wilden bijleggen, als een Oostersch despoot zijne slaven, aan de deur zijner kamer tusschen gewapende manschap te laten staan. Ook zond hij kort daarop de gevangene heeren naar Holland, doch dit was hunne zegepraal. De bewindhebbers der O. Z. Compagnie, wel overtuigd van het hatelijke gedrag van Valckenier, in meer dan een opzicht, deden hem, toen hij zich op de terugreis naar 't vaderland bevond, in hechtenis nemen en naar Batavia terug brengen om aldaar te regt te staan zoowel om den moord als de gevangeneming.

Zie Du Bois, *Vies des gouverneurs generaux*, p. 308, Suiv; Van Kampen, *karakterk. der O. G.* D. II. bl. 646; Bilderdijk, *Gesch. d. Vad.* D. XI. bl. 80, 234; Kok; Muller. *Cat. v. portr.*

VALCKENIER (DR. GILLES), zoon van Mr. Wouter Gillesz. Valckenier, Burgemeester van Amsterdam en diens eerste vrouw Catharina van Drongen, werd Bewindhebber der O. I. Compagnie, Raad, Schepen en Burgemeester van Amsterdam.

Moedig was zijn gedrag, bij de nadering der Fransche wapenen (1672), die de stad met algemeene plundering dreigden. Het is waar, Temple schildert hem ongunstig af, en beschuldigt hem van stuurschheid, hoofdigheid en lafhartigheid, doch de eerste beschuldiging wijzigt hij dadelijk en de laatste is betrekkelijk. Hoe het zij; ook deze Engelschman erkent 's mans groote schranderheid en naarstigheid: en Valckenier verdiende in 1672 de algemeene achting door zijn heldhaftig gedrag. Gelijk een tweede Appius Pulcher moedigde hij in een uitgebreide redevoering de Raden van Amsterdam aan tot handhaving hunner dierbare vrijheid en om in Amsterdam Nederland als in een brandpunt te behouden. Naderhand, toen het gevaar geweken was, betoonde hij zich rekkelijker om den vrede, hoewel op meer eervolle bedingen, te sluiten. Hij was overigens een ijverig staatsgezinde; aan hem werd gedeeltelijk het toezigt over de opvoeding van Willem III toevertrouwd, en hij was zoo niet de opsteller, althans een der sterkste voorstanders van het Eeuwig Edict.

Valckenier overleed 8 November 1682, bij zijne echtgenoote Jacoba Raust, die hem 9 kinderen schonk, welke genoemd worden bij Kok o. h. w. Zijn afbeelding werd vervaardigd en vindt men in de N. D. van Wagenaar D. XIII, bl. 198.

Zie Wagenaar, *V. H.* D. XIII, bl. D. XIV, Dez. *Beschr. v. Amsterd.* D. IX. bl. 164, 235; Valckenier, *Verw. Europa* bl. 665; Bilderdijk, *V. G.* D. V. bl. 282, 291, 351, 365, Dl. VI. bl 27, 44; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II, bl. 382; Van Kampen, *Karakterk.* D. II, St. 1, bl. 253, 254; Temple, *Gedenks.* bl. 556, 557; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis Verwoert; Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. port.*

VALCKENIER (GILLES JANSZ), zoon van Jan Gillesz. Valckenier (die volgt) en Maria Tengnagel, den 4den December 1550 te Amsterdam geboren, had wegens deze stad zitting en het Collegie der Admiraliteit aldaar, huwde den 20sten Februarij 1576 Clara Pauw en overleed den 26sten December 1613, 16 kinderen nalatende. Zijn vader,

VALCKENIER (JAN GILLESZ.), bekleedde de waardigheid van gezant der Algemeene Staten aan de Hoven van Denemarken en Holstein.

Zie Kok.

VALCKENIER (JOHANNES), wiens voorouders om het geloof uit Antwerpen naar Gelderland moesten vluchten, was een zoon van Pieter Valckenier en Anna Hambach en werd den 2den Nov. 1617 te Keulen geboren. Liefde voor den Hervormden godsdienst en de haat van diens tegenstanders noopten hem zijn vaderland te verlaten. Hij vertrok naar Geneve, waar hij een leerling van Spanheim was en predikant werd. Waarschijnlijk volgde hij Spanheim naar Leiden, hij was ten minste ook daar zijn leerling. Hij onthield zich te Amsterdam, toen hij ten jare 1645, na reeds vroeger voor een Professoraat te Franeker in aanmerking te zijn gekomen, te Harderwijk als hoogleeraar in de godgeleerdheid en hebreeuwsche taal beroepen werd. Zes jaren nam hij deze betrekking

waar, en in zijn tweede jaar ook het rectoraat. Tijdens het bekleeden dier laatste waardigheid, ging hij, den 31sten Maart 1680, een huwelijk aan met Hester Hochepied, ook van Keulen afkomstig, maar te Amsterdam woonachtig. Hij was een vurig en bestendig bewonderaar van Coccejus en zocht diens gevoelens wijd en zijd inging te doen vinden, doch verbond geenzins, gelijk anderen, met zijne gehechtheid aan het Coccejaansche stelsel, liefde voor de wijsbegeerte van Cartesius. Op Coccejus' voorspraak werd hij in 1654 te Franeker beroepen. Te vergeefs poogde de Geldersche Hoogeschool hem op nieuw aan zich te verbinden. Gelukkiger waren Curatoren der Leidsche in 1668. Hij aanvaarde den 11den Junij zijn ambt aldaar met eene *Oratio de S. Literarum necessitate et auctoritate*, overleed den 8sten December 1670, en werd in de St. Pieterskerk begraven.

Hij gaf in het licht:

Refutatio Anabaptistarum. Hard. 1652.

Roma paganizans s. idololatriae pontificeae histor. theol. examen. caet. Franeq. 1656.

Quaestiones Philol.-Theologicae ad illustr. Matth. 11 : 1 *de Vocatione Magorum*. Harderov. 1654. 8°.

Desquisitio de prisca Haeresi Nicolaitarum 4°.

Disputationes de S. S. Trinitate; de Foedere Dei cum homine; de conjugii legibus in genere, et spec. de conjugio inter privignos ex Liv. 18 : 11 *et de Fide Infantum*.

Hij hield briefwisseling met Coccejus.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 439; De Gorter, *Or. in annum Jubil. Acad. Francq; Oper. Cocc. Anecd.* T. II, *Ep.* 102, 105, 107, 108, 109, 110, 121, 176, 180, 182, 202, 372, 416, 417, 429, 458; Crenius, *Diss. de Furibus Libr.* D. LXIII; D. Flud v. Giffen, *Comm. ad Ezech.* XLVII : II, p. 85; Witte, *Diar. ad Annum* 1670; Lipenius in *Bibl. Theol. Comp. Gel. Lex.* S. 2338; Jöcher; Benthem, *Kirch. u. Schul. Staat*; Altingii *Opp. Omnia TII. Ep.* 1670; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I, bl. 98, 156, 188, 327, D. II, bl. 611, 649; Tideman, *Bijdr.* bl. 86; Siegenbeek, *G. d. L. H.* D. I, bl. 184, 189, D. II, bl. 139, 140; Glasius, *Godgel. Ned.*, Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VALCKENIER (Mr. Pieter), zoon van Pieter Hanszoon Valckenier en Ida Remsohet, in 1638 te Amsterdam geboren en in 1712 gestorven (*), werd in verschillende buitenlandsche bezendingen van den tweeden rang gebruikt, was gedurende 18 jaren envoyé van dezen Staat bij de Zwitsersche Cantons en verwierf zich veel lof door bekwaamheid, inzonderheid in 1690, toen hij voortreffelijke *Memorien* stelde, om den Staat en diens bondgenoten te regtvaardigen tegen de bittere lasteringen van de zijde van het Fransche hof, die bewaard zijn gebleven in den *Mercurius* van 1690 IV. 183, 1691, 111, 52.

Hij schreef:

Verwerd Europa ofte Polityke en Historische Beschryvinge der waare Fundamenten en Oorsaken van de Oorlogen en Revolutien in Europa, voornamentlijk in en omtrent de Nederlander, sedert den jare 1664, *gecauseert door de gepretendeerde universele Monarchie der Franschen. Verdeelt in dry stukken. — Met bijgevoegde Authentyke stukken. Tot Amsterdam bij endrik en de Weduwe van Dirk Boom* 1688, aan Willem III opgedragen. 4°. Dit werk werd in hetzelfde jaar bij dezelfde uitgevers gevolgd door *Vervolg van 't verwerd Europa of Polityke en Historische Beschryving van alle gedenkwaerdigste staats- en krijgsvoorvallen zoo binnen als buyten 't Christen-ryk, voornamentlijk in en omtrent Hoogen Neder-Duytsland, en derzelver aangrenzende Rijken en Staaten, zedert den jaare* 1672 *tot* 1675, *door de Fransche wapenen veroorzaakt. — Met bijgevoegde Authentyke stukken.* 4°. Volgens Saxe zou er van dit werk een veel vermeerderde druk zijn, in drie folio-deelen, doch waarschijnlijk bedoelt hij de Hoog-Duitsche vertaling van Werdenhagen, vroeger door hem vermeld. Valckenier was oranje gezind, 't geen hij niet ontveinst. P. Burman, de oude, schold hem voor een leugenaar.

Scheltema oordeelt dat het werk veel te digt bij den tijd is geschreven om onpartijdig te kunnen zijn. Zijn stijl is doorgaans plat en wemelt van bastaard woorden; wanneer hij verheven wil zijn, wordt hij belagchelijk.

(*) Er heerscht verwarring nopens het jaar en de plaats zijner geboorte Wij volgen de opgave bij Scheltema. Saxe noemt hem *Emmeranus Ictus. et Historicus Amstelaedamensis*. Anderen willen dat hij aldus den 25sten Februarij 1641 geboren is en in 1712 overleed.

Hij huwde Carolina Bax van Oersbeek, van Stokholm geboortig.

Zie Pars, *Index Bat.* (die een uitg. van 1675 vermeld) bl. 136. Saxe, *Onom.* T. V, p. 231; P. Burman, *Syll. Epist.* T. IV, p. 202, 201; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. XVI, bl. 164; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II, bl. 383; Bilderdijk, *Gesch d. Vad.* D. IX, bl. 294; Ferwerda, *Wapenb.* D. III, *Verzameling van Gedenkst.*; Hoogstraten; Kok; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; de Wind, *Bibl. v. Geschieds.*

VALCKENBURGH (Adr. van), zie Falcoburgius.

VALCKENBURGH (Mr. Cornelis van), Raad, Burgemeester en Hoofdofficier van Haarlem, Hoogheemraad van Rijnland, werd den 20sten Nov. 1722 tot Curator der Leidsche Hoogenschool benoemd en overleed in 1726.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.* D. II, bl. 20.

VALCOOGH (Dirk Adriaansz.), in het laatst der 16 eeuw Schoolmeester te Barsigerhorn en later Notaris te Schagen, is dichter van de beide volgende boekjes:

Nut ende profijtelijck Boecxken ghenaemt Een Reghel der Duytsche Schoolmeesters te Amsterdam 1591, Alkmaar 1607, Rotterdam 1628. 12°.

Chronycke van Leeuwenhorn, voortyden omtrent de Sypen gelegen in West-Vrieslandt, over veel hondert jaeren verdroncken, met nog alle handelingen, bedijckingen ende inundatiën, die van anno 1552 *tot anno* 1598, *zoo bij die eerste bedijckers ende oock ten lesten van de Sype gheschiet zijn, gepractiseert ende eensdeels in rijme gestelt door den E. Dierick Adriaensz. Valcoogh, Notarius publyck Hoom* 1599. 12°. Alkmaar. 12°. Schagen, 621. 8°. Amsterdam 1740. 4°. De verzen zijn geheel in den trant der oude Rederijkers. Achter aan volgen eenige losse dichtstukken en eindelijk, bl. 104—111 een stukje in proza *van 't innemen en de distructie der stadt Vroonen*.

Zie Paquot, *Mém.* T. XVIII, bl. 153; Paludanus, *Oudh Verh.* bl. 153; De Wind, *Bibl. v. Ned Geschieds.* bl. 564, 565; Van der Aa, *N. R. A. C. Wb.*; Schotel, *Ill. School.* bl. 6, 205; *Dietsche Warande*, D. II, bl. 17.

VALDES, VALDEX, BALDEZ, OF RAPSACES (Franciscus), een Spanjaard van geen aanzienlijken afkomst, heeft zich in de Nederlandsche onlusten vooral gedurende het beleg van Leiden in 1574 bekend gemaakt. Gedurende het beleg bevond hij zich nu en dan te 's Hage, waar hij o. a. verkeering had in het huis van P. Moons, Raad in den Hove van Holland, en verliefde op diens zuster, een meisje van 30 jaren, die met hare moeder bij hem inwoonde. Na het ontzet van Leiden werd Valdes eenigen tijd door zijne krijgsknechten, wier haat hij zich hierdoor op den hals had gehaald, gevangen gehouden, tot dat het hem te Utrecht gelukte hen te bevredigen. Hij week naar Brabant, waar hij waarschijnlijk in 1578 met Jufvrouw Moons huwde. Hij vestigde zich te Brussel en overleed te Antwerpen in 1580 of 1582. Zij hertrouwde met Jhr. Willem de Bie, en na diens dood met Jhr. Jurriaan van Lennep, een Kleefsch edelman. Zij overleed hoog bejaard te Utrecht zonder kinderen na te laten.

Op de Leidsche Bibliotheek is een tractaat van Valdes over de militaire waardigheid van Jargento mayor met een ander van Sancho de Londonno over de verbetering van het krijgswezen in 1589 te Brussel gedrukt.

Zie Bor; van Meteren; Strada; Wagenaar; Bilderdijk en de overige geschiedschrijvers; ook de stukjes van Eichman en Bergman over Juffr. Moens.

VALENTIJN (Abraham), eerst praeceptor, later conrector aan de Latijnsche School te Dordrecht. In de laatste betrekking volgde hij Cornelius Hellenius op. Hij bekleedde dit ambt 1686 toen Johan Metzler in zijn plaats werd benoemd. Hij leefde nog in 1697, toen de Oudraad aan Curatoren verzocht Valentijn te disponeren om in het Oudemannen huis te worden bezorgd. Hij gaf in proza eene overzetting van *P. Ovidius Naso* Dordr. 1697 in 12°. Leiden I. en H. van der Deyster, Amst. 1700 3 dln. in 4°. en pl. en van *Juvenalis* en *Persius*. Leiden 1662, 1682, 1703. 12°.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II, bl. 6, *Ill. School*, bl. 105, 228.

VALENTIJN (A. J.), dichter, die gehouden wordt voor den autheur van de *Welkomstgroet aan de weledele manhofte heeren Capitaien Iperus Urselius, Mr. Jacob Anthony*

de Röth, den Luitenant Jan Lambers en de Vaarding Jan Bomscholten Zonder pl. en jrt. in plano.

Zie van Doorninck, *Anon. en pseud.* n. 5362.

FALENTIJN (F. R.) Volgens Aboude, schrijver van den *Verborgen handwerken*, enz.

Zie *Naamr. Aanh.* bl. 218.

VALENTIJN (François), zoon van Abraham en van Maria, dochter van Franciscus van Rijsbergen, predikant te Alblas, werd den 17den April 1656 te Dordrecht geboren. Zeven jaren bereikt hebbende, werd hij leerling aan de Latijnsche school aldaar en ontving het onderwijs van Schalcken, Surendonck en Neuspitzer en studeerde vervolgens te Utrecht in de Oostersche talen, Philosophie en Godgeleerdheid, onder Joh. Leusden, Ger. de Vries en Petr. van Maastricht. Hij bleef hier echter slechts korten tijd en begaf zich, 15 jaren oud, naar Leiden, waar hij de lessen van Christoph. Wittichius en Stephanus le Moyne in de Godgeleerdheid, in de Philosophie die van Burcherus de Volder, in de Historie die van Theod. Rijcke bijwoonde, terwijl hij zich in de Oostersche talen onder den geleerden Rabbijn Mozes Nathan oefende.

In 1684 werd hij te Dordrecht tot candidaat in de godgeleerdheid aangenomen. In 't laatst van dit jaar tot predikant naar O.-Indië beroepen, werd hij den 21sten Februarij 1685 in de classis van Schieland peremptoir geëxamineerd, en vertrok den 10den Mei voor de Kamer van Rotterdam met het schip de Moercapel van Hellevoetsluis naar het Oosten. Den 30sten December van het zelfde jaar, kwam hij te Batavia en werd den 7den Maart 1686 door den Gouverneur generaal en de Raden van Indië naar Amboina gezonden, waar toen Cornelius van der Sluis den Maleitschen dienst waarnam. Hij predikte in het Nederduitsch, doch begon zich terstond op het Portugeesch en hoog Maleitsch toe te leggen en maakte zulke vorderingen dat hij vier maanden later ook voor de Maleitsche gemeente te Amboina op kon treden, zoodat zijne bezoldiging na maandelijksch van 80 tot 100 gulden verhoogd werd.

Hij oefende zich sedert zoo in 't Hoog als Laag Maleitsch, dat hij niet alleen den ganschen Maleitschen dienst met Van der Sluis kon waarnemen, maar ook de Heilige Schrift in de lage taal overzetten. Dat werk voltooide hij voor zijne terugreis naar 't vaderland geheel, »zijnde van Julij 1687 tot Mei 1688 op Banda geweest."

In October 1692 huwde hij Cornelia Snaets, weduwe van Hendrik Leidekker, burger, koopman, kapitein en lid van den raad van justitie.

Zij schonk hem eene dochter Maria, en hij vertrok met deze en zijne vrouw 4 maanden later met de Andromeda naar Batavia en vervolgens met de Waddinxveen naar het vaderland, en kwam in Augustus 1095 te Hellevoetsluis aan. Hij zette zich te Dordrecht neder en bleef er tot 1705, nadat hij 's jaars te voren tot predikant van Amboinaa an 't kasteel Victoria (zijn oude standplaats) op eene bezoldiging van *f* 120 's maands (met de verdere emolumenten omtrent 1000 rijksdaalders 's jaars) was aangenomen. Ondertusschen waren hem nog vier kinderen geboren, met welke, zijn vrouw en een neefje, hij den 10den Mei 1705 met het schip 't Hof van Ilpendam, voor de Kamer Amsterdam, van Texel weder naar Indië vertrok. Den 15den Januarij 1706 te Batavia aangekomen, moest hij daar om zijne zwakke gezondheid een jaar vertoeven en kwam eerst den 14den Maart 1707 met het schip Sloten te Amboina aan.

Terwijl hij zich te Batavia bevond had hij, met overleg van den kerkeraad, aangenomen zijnen Maleitschen Bijbel te overzien en, op nieuw »in een hooger en verheven Maleitsch over te zetten," 't geen hem verscheidene jaren bezig hield. Na tot in 1712 zijn dienst te Amboina te hebben waargenomen vertrok hij, op eigen verzoek, naar Batavia, daar hij in een proces werd gewikkeld, 't geen hij echter mogt winnen. Den 8den December 1713 verliet hij Batavia en kwam met het schip Engewormer den 2den Augustus 1714 met zijn vrouw en twee dochters te Hellevoetsluis aan.

Hij zette zich weder te Dordrecht neer, waar hij den 17den Junij 1717 zijne vrouw verloor, en zijne dochter Maria met Bartholemeus Fercude, predikant bij de Waalsche gemeente in het huwelijk trad, waarna hij zich te 's Hage vestigde. Reeds in hetzelfde jaar, daar zijn schoonzoon den 28sten December gestorven was, keerde hij naar Dordrecht terug, voltooide er zijn *Oudt* en *Nieuw-Oostindiën*, en verliet na dat dit werk afgedrukt was met zijne beide dochters naar den Haag, waar hij den 6den Aug. 1727 overleed. Hij heeft de volgende werken geschreven:

De Psalmen in 't Maleits, in proza, op den kant (als in onze quarto Psalmboeken), doch eveneens als de Psalmboeken van Van Deutecom niet in rijm; maar die men echter zingen kan; waer nevens op 't linker bladt de text, zo als zij op den kant van de rechter zijde staat, met een Arabische letter er uitgedrukt. 4°.

De Maleitsche Catechismus, Formulieren, Gebeden enz in 't Hoog Maleitsch in 4°.

De Bijbel met de Apocryphe boeken, mitsgaders de inhoudt van alle deszelfs Boeken en Hoofdstukken in het hoog Maleits vertaalt, in groot 4°. doch de Apocryphe in fol.

Een groot Maleitsch Lexicon met een Arabische letter en 't Nederlandsch in folio.

Een dito Dictionarium, het Duitsche voor, en 't Maleitsch achter, in 4°.

Een Djavaensch Dictionarium, 't Nederlandsch voor, en 't Djavaensch achter, in 4°.

Eene beschrijving van den godtsdienst der Mahomedanen, waarbij komen de levens van de Propheten Moses en Joseph in 't Hoog Maleitsch, met een Arabische letter, en ook met een Latijnsche letter, en beiden zo in 't Latijn als in 't Nederduitsch vertaelt.

Een werkje over verscheidene spreekwijzen in Godts woort, uit de zeden, gewoonten en spreekwijzen der Oosterlingen opgeheldert.

Een werkje over ettelijke Maleitsche woorden en haren oorsprong met 't Arabisch en Hebreeuws (waarvan zij getoont werden oorspronkelijk te wezen) vergeleken.

D. Outreins Schets in 't Maleitsch vertaelt; Borstius Vraegboekjes, Burs dito, beide in 't lage.

Oudt en Nieuw Oostindiën of Nederlands mogendheid in die gewesten. Amst. 1726 5 dln. in fol. met 1650 *prentverbeeldingen.* In 1855 werd van dit belangrijk werk een nieuwe uitgaaf ter perse gelegd door Mr. S. Keyzer, leeraar aan de Kon. Acad. te Delft.

't Kort begrip van de lere der waerheit, door drie Friesche Predikanten Mast Duersma, Hillebr. Mertes en Duirard Duitsma opgestelt, eens in 't Laeg en nog eens in 't Hoog Maleitsch vertaelt en in 't jaer 1726 gedrukt bij Onder de Linden.

Deure der Waarheid Dordr. 1698.

Afscheidsreden van Dordrecht, Dordr. 1705. 8°.

Zie *Boekz. d. Gel. Wereld* 1727, bl. 618, volgg.; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I, bl. 668, Dl. II, bl 7, 777, *Ill. School*, bl. 104, 208; J. W. de Cranen, *Bijzond. der Familie Hemsterhuis betreffende*, bl. 18, 118; J. v. d. Broucke, *Poëm.* p. 25, *Cat. J. Koning*; Abcoude, *Naamr.* bl. 374; Glasius, *Godgel. Nederl.* Nieuwenhuis, Verwoert, Kobus en de Rivicourt, Muller, *Cat. v. Portr.* Abcoude; Arrenberg.

VALENS (Petrus) of STERCK, omstreeks 1570 te Groningen geboren, vertrok, na het voleindigen zijner voorbereidende studiën naar Parijs (1588), studeerde in de philosophie werd artium liberalium magister, verkreeg van Hendrik IV het burgerregt en werd genaturaliseerd. Omstreks 1593 begon hij te Parijs, waarschijnlijk in het collegie van Reims, waarvan hij in 1601 en 1602 regent was, onderwijs te geven. Vermoedelijk had hij hier Theodorus Marcilus tot ambtgenoot, wiens vertrouwen hij won, en die hem al zijne handschriften naliet. Uit dit collegie ging hij in dat van Montaigu en vervolgens in dat van Boncourt over. De Latijnsche dichter Nicolas Bourbon wist hem den professoralen leerstoel in de Grieksche taal in het collège Royal te bezorgen (1619), die hij 22 jaren met grooten lof vervulde, hij overleed in 1641 in hoogen ouderdom.

Hij gaf in het licht:

Griphi Caenomanici interpretatio, ad studiosam almae Parisiensis Academicae Juventutem Petrus Valens. Paris, 1602. 8°.

De munere officioque praeceptorum ac discipulorum deque discendi via ac ratione oratio, Paris 1602. 8°.

Janus Patulcius Argus, Centimanus Strenipita. Pro Strenis, ad nobiliss. adolescentem Simonem de Villiers-la-Faye, Burgun-

dum, Dominum de Chevigny, discipulum charissimum. P. V. Paris 1602. 8°.

Erricea, sive Henrici IV, Galliarum, et Navarrae Regis, felix in urbem Parisiorum adventus, oratione celebratus a P. V. Paris 1604. 8°.

Panegyricus Paulo Boudot, viro Rectorio, S. Theol. Licent. dictus a P. V. Paris. 1604.

Gratiarumactio, memoriae ampl. Rectoris, Francisci Ingolvii, et Academiae in aede S. Stephani, supplicationis die habita, ad virum sapientissimum Michaëlem Ancelinum S. Theol. Doctorem et Acad. Procancellarium. Par. 1608 8°.

De honoris praerogativa Alexandri Magni, P. Scipionis Africani et Hennibalis Poeni certamen. Paris. 1607. 8°.

Telemachus, sive Or. de profectu in virtute et sapientiâ. Paris. 1609. 8°.

Actio in B. Jacobum minorem, fratrem Domini, quod populum. Hierosolymitanum concionibus suis perverterit, ejusdem que Defensio apud Pontifices, una cum Encomiis ejúsdem, et B. Philippi. Paris. 1610. 8°.

Christi Nativitas pro strenis an. CIO.IOCX, ad Joannem Gallandium Becodiani gymnasii moderatorem, cum ejusdem Epigrammata. Paris. 1619, (gedicht).

Foedus nuptiarum mutuum Galliae et Hispaniae, ad Principem Rodericam de Silva, Ducem Pastranae, ad Ludov. XIII, Legatum. Carmen B. V. Paris. 1602.

Aphthonii Progymnasmata in Epitomen redacta, Paris. 1613 4°.

Gratiarum actio nomine Joannis Sulmonii, Rect. Acad. Paris. G. Poulet, Eccl. Dolensis Theol. rem divinam facienti, Paris. 1604. 8°.

Le Mercure des Arts et sciences, avec un bref discours de la dignité Royale, et petit recueil de ses noms plus exquis. Paris. 1615. 8°.

Viri ornat. Petri Cagneii, in Regio Navarrae gymnasio Primarii Vigilant. Elogium ad ornat. Virum Carolum Cagneium, Collegii ejusdem Primarium. Paris. 1620. 4°.

Pro Libertate contra Servitutem Or. ad Henricum Borbonium Condaeum. Paris. 1620. 4°.

Theod. Marcilii Elogium. Paris. 1620 4°.

Or. solemnis habita in Coll. Regio Camerac. quo die pedem in Regiae Cathedrae graecae possessionem posuit, Paris. 1621. 8°.

De laudibus Homeri Or. habita in Regio Camer. auditorio, Paris 1621. 8°.

Lacrymarum Heracliti et risus Democriti Scena; Praef. s. Or. cum Euripidis Hecubam incepturus esset, Paris. 1623. 8°.

Univ. Franciae ad Steph. Haligraeum, Gall. et Navar. Cancellarium, Gratutatio. Lutet. 1625.

Votum Deo O. M. pro salute Regis Ludovici XIII, Paris. 1627. 8°.

Elogia aeternae memoriae Ludovici XIII, Paris. 1629. 8°.

Or. de Rege ac Regno. Paris. 1631. 4°.

Palladium Franciae, Or. in Regia schola, habita mense Nov. 1632 de Palladio in urbe concervando, Paris. 1633. 8°.

Elegidion cum de homine lapso ac restituto, ad Emin. Cardinalem Ducem, pro seren. Hymno, Paris. 4°.

Zie Du Val, *Coll. Royal de France*, p. 22; Niceron, *Mém.* T. XXXVI, p. 382, 288; M. Gouset, *Mém. hist. et littér. sur le Coll. Royal de France.* T. I, p. 544, 555; Paquot, *Mém.* T. I, 290.

VALERIUS (Adrianus), of ADRIAAN WOUTERS, aan het einde der XVI eeuw te Veere geboren, bekleedde daar de posten van Schepen, Raad, en Licentmeester. Hij beoefende de Nederd. dichtkunst, en gaf o. a. in het licht:

Nederlantsche Gedenck-clanck kortelick openbarende de voornaemste geschiedenissen van de zeventhien Nederlandsche Provintiën, 't sedert den aenvang der Inlandsche beroerten ende troublen, tot den Jare 1625. Verciert met verscheydene aerdige figuerlicke platen, ende stichtelycke Rimen ende Liedekens, met aenwijsingen, soo uyt de H. Schriftuere als uyt de boecken van geleerde Mannen tot verklaringe der voorgevallen saecken dienende. Te Haerlem gedruct voor d' Erfgenamen van den Autheur, woonende ter Veer in Zeeland langw. form.

Men vindt ook verzen van hem in den *Zeeuwschen Nachtegaal.*

Zie La Rue, *Gel. Zeel.* bl. 141; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.* D. V, bl. 425; v. Someren en Brugmans, *over het Wilhelmus v. Nass.*, Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VALERA (Cyprianus de), een Spanjaard, omstreeks 1531 geboren, verliet, om des geloofswille zijn vaderland, begaf zich, onder de regering van Elizabeth, naar Engeland, studeerde drie jaren aan de Universiteit te Oxford en verkreeg in 1565 den graad van meester in de vrije kunsten. Eenigen tijd daarna verliet hij dit koningrijk en begon in 1582, toen hij 50 jaren oud was, den tekst der Spaansche overzetting van den Bijbel te verbeteren, waaraan hij 20 jaren arbeidde. Na weder eenigen jaren in Engeland doorgebragt te hebben begaf hij zich naar Holland, waar hij het toezigt hield over de uitgaaf van den Bijbel, die in 1602 het licht zag. Hij geraakte toen in onmin met zijn uitgever Jacobus Laurent, op hun verzoek werd het geschil beslecht door Johannes Wtenbogaert, op wiens raad aan Valera een goede som gelds werd gegeven, waarmede hij zich naar Engeland begaf, waar hij zijne vrouw had achtergelaten en hij ook stierf. Alle zijn werken zijn te Amsterdam gedrukt.

Zie *Epistol. Eccl. et Theol.* p. 109; Nic. Antonii, *Bibl. Hisp.* p. 200, Wood, *Athen. Oxoniensis* p. 96, Le Long, *Bibl. Sacr.* p. 364; D. Clement *Bibl. Cur. hist, et crit.* T. III, p. 449, 459; Paquot, *Mém.* T. II, p. 272, 273, (die de titels zijner werken opgeeft).

VALERIUS (Cornelius) werd niet te Utrecht, gelijk sommigen voorgeven, maar te Oudewater geboren. Hij was als kind in 1512 zanger in den Dom vervolgens leerling van Georgius Macropedius, toen rector der Latijnsche school, waar hij gedurende 6 jaren diens onderwijs in de Latijnsche en van Rutger Rescius in de Grieksche taal genoot. Te Oudewater teruggekeerd, gaf hij aldaar 6 jaren onderwijs in de Rhetorica, waarna hij zulks te Utrecht in de Hieronymiaansche school deed. Vervolgens ging hij als gouverneur van eenige adelijke jongelingen naar Leuven, bezocht met dezen Frankrijk en keerde naar Leuven terug, waar hij opvolger van den beroemden Petrus Nannius, als hoogleeraar in de Philologie en Grieksche taal, en de leermeester werd van Lipsius, Canterus, Carrio, Modius, Gesellinus, Schottus, Delrio, Gifanius en anderen en in 1578 overleed. Dertig jaren later, vereerd Georgius ab Austria, kanselier der Akademie, ter eere van zijn leermeester een opschrift.

Hij gaf in het licht:

Rhetorices et Dialectices Tabulae. Basil. 1545, Venetiis 1564, 1585, Argentorati 1567, Coloniae 1583, 1596, Amst. 1606. 8°.

Grammaticarum Institutionum libri quatuor, Paris. 1550. 4°. Dillingae 1574, Antwerpiae 1592 8°.

Or. funebris in obitum Jacobi a Meloduno. Lovanii 1560 4°.

Ethicae seu moralis Philosophiae institutio, Basil. 1566. Antw. 1582. 8°.

Physicae, seu de naturae Philosophiae institutio. Antv., 1568, 1584, 1595. Marpurgsi, 1598. 8°.

Animadversiones in officia Ciceronis cum Guilini Canteri et Cauchii notis, 1576. 8°.

Sphaera, seu prima Astronomiae et Geographiae praecepta cum praelectionibus. Anno 1593, *Francof.* 1596. *Rudolphi Snellii.*

Brevis descriptio eorum, quae in adventum felicissimi, invictissimique D. N. Caroli V, Rom. Imp. Aug. a S. P. Q. Traject. apparata sunt, veluti arcus Triumphales, Statuae Colosseae, aliaque id genus pleraque cum carminibus et inscriptionibus »Quis vero harum inscriptionum et carminum pro »eo tempore satis elegantium, auctor sit non additur. Hunc »tamen Valerium, qui eo tempore poëtices laude floruit, »auctorem habere didici ex carmine gratulatorio, quo inscrip»tiones et arcus triumphales exponit, quod carmen cum »Adriani Schorelii *Poëmatibus* prodiit Antwerpiae ex »officina Plantiniana anno 1566 curâ Guilielmi Mennetii:"

Brevis narratio eorum, quae nuper in adventu Caroli V, Caes. Augusti a Senatu popaloque Ultrajectino apparata sunt anno restitutae salutis MDXI, *Carmine exposita a Cornelio Valerio Ultrajectino, cui addita est Ejusdem Gratulatio de novo Caesaris adventu, Equitumque summae ordinis Veleris aurei, pompaque solemni, dicta anno MDXLVI mense Januarii.* 11. *calculo Romano,* et est Carmen, quod Valerius Andreas vocat *Triumphum Caroli quinti Caesaris urbem Ultrajectinam ingredientis.*

Colloquia Gallica Noeli Barlemontii cum Dictionariolo VI Linguarum (in Latijn overgebragt) Antv. 1579 in 16°.

Antoru Dionysii Scholia in universam Valerii Syntaxin Lovanii 1571.

Observationes Valerii in Lucretium vindt men *in editione Gifanii* Antv. 1566, Leidae 1595. 8°.

Brieven van Lipsius aan Valerius komen voor in Lipsii *Epp. Lib.* III, *Epist. Quaest. Epist.* XVI, et *Lib.* V, *Ep.* XVII, et *Lib.* I, *Epp. Selec. Cent.* I, *Miscell.* I, Scaliger schreef „Valerius est un docte pedant."

Orationes et Praefationes. Mss.

Zie Saxe, *Onom.* T. III, p. 230, 627, 660; Val. Andreas, *Bibl Belg.*, p. 17; Sweertii *Athen. Bat.*, p. 102, 627; Dez., *Fast. Acad Lovan.*, p. 280; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 220, 221; Burman *Traj. erud.*, p. 377; Lipsii, *Epist. sel. Cent.* III, *Miscell*, 87 Miraeus *de Script. sec. decimi sexti* c. 106; Aicher, *Theatr. Funeb.* p. 407, Stewichius *ad Arnob. Lib.* 11, *contra gentes*, p 84, 85;; Gesner, *Appendix a* T. I, *Bibl.*; Teisser, *Cat. Auct. et Biblioth.*, p. 65, 318; Lipenius, *Bibl. Philos.*, p. 132, 141, 8°.; Braudii, *Bibl. Clas.*, T. II, p. 1347; Val. Andreas, *Descript. Colleg. Triling*, p. 58; Vernulaeus, *Acad. Lovan.*, III, p. 13; Miraeus, *Elog. Belg. Cl.* VIII, p. 126; Dez. *de Script. Saec.* XVII, C. LVI; Opmeer, *Chron.*, p. 480; Beyerlink, *Op. Chronogr. ad. an.* 1573, p. 39; M. Adami, *Vitae Phil.* p. 126, 138; Suffr. Petri, *de Script. Frisiae Decad.*, XII, p. 8; Graivius, *Orat. in 4 Acad. Traj. natalem*; G. J. Vossius, *de Scientiis Mathem.* C. LXV, p. 381; *Scalig. Secund.*; Cannegieter, *Index ad H. Harii Tristium libros*, voce; H. Junii *Batavia*, p. 237; Pars, *Ind. Bat.*, p. Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p., 7; Gibert, *Jugem. sur les Auteurs de la Rhetoriq*, p. 194; *Baillet, Jugemirs*, T. VIII; Paquot, *Mém.* XII, p. 145—155, *Biogr. Univ.* Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Verwoert, Kobus en de Rivecort De Wind. *Bibl.*

VALK (EVERT) is schrijver van *Geneeskundig verhaal van de algemeene in zwang gegaan hebbende loopziekte, die te Kampen en in de omliggende streken heeft gewoed* in den jare 1736. Haarlem 1744. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamr.* bl. 521, Abcoude, *Aant.* bl. 218.

VALK (G.), Men heeft van hem *Afbeelding van Masquerадis 't werkstellige der sterrekunde* 8°. *in XXXII platen* Amst. fol.

Zie Arrenberg, Tap.

VALK (HANS), of FALCK, te Neurenberg geboren, geschut- en klokkengieter der Provincie Friesland, was niet alleen zeer bekwaam in het gieten en boren van het geschut, maar in alles wat tot de kennis der metalen behoort. In 1633 goot hij voor de stad Leeuwarden een groote klok in den Oldenhoofster Toren, zwaar 7000 ponden. Hij werd door Czaar Peter I in 1634, op belofte van groot geld, naar Rusland gelokt. Het was op zijn raad en medewerking dat de ondernemende Hollandsche kooplieden Pieter Marcelis en Thieleman Lus Ackema van Harlingen het wagen durfden om de eerste bergwerken, ter bekoming en smeding van ijzer in Moscovië te beginnen.

Zie Scheltema, *Rusland en de Nederlanden*, D. 1, bl. 170, 229; Eekhoff, *Geschied. en Beschrijv. van Leeuw.* D. II, bl. 13.

VALK (JACOBUS VAN DER), dichter, bloeide in het midden der 18e eeuw. Men heeft van hem eene *Noordwijksche Arcadia in dichtmaat.* Amst. 1649 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb*, D. V, bl. 427.

VALK (JAN KORNELIS), te Rotterdam geboren werd proponent bij de Remonstrantsche broederschap, predikant te Nieuwpoort (1758) Hazerswoude (1759) en Leiden (1764), in 1779 emeritus en overleed 25 Mei 1796.

Hij gaf in het licht:

Verhandeling over eenige voorname zaken tot de kerkelijke geschiedenis van ons vaderland behoorende, door Orthodoxophilus Phililetthes, Amst. 1767. 8°.

Bericht wegens eenige letters en titels in N°. 314 van der Denker enz. Leiden 10 Nov. 1768. 8vo.

Verhandeling over de openlijke godsdienstoeffening der Remonstranten door Janus Eleutherophilus, Leijd. 1770 8°.

Twee Brieven aan den schrijver der Memorie en der zaake van de gezinte, of Societyt der Remonstr. behelz. eene nalezing van aanm. op den Advocaat der vaderl. kerk, Amst. 1772. 8°. onder den naam van *Liberius Christiaan Verax. Verhandeling over het gepretendeerde Generaliteits besluit van* 1583. Amst. 1772. 8°.

Zie Tideman, *Rems. Broeders.*, bl. 88, 155. 188, 374, *Hand. d. Z. H. Synode*, 1771, 1772, 1773; Van Doorninck, *Anom. en Pseud.* N. 879, 4825, 4851; *Cat. der Madts. v. Ned. Letterk.*, D. II, bl. 225.

VALK (PIETER). Zie VALCK (PIETER).

VALK (PIETER), een kloek en dapper zeeman. In 1723 voerde hij het bevel over het koopvaardijschip *de koning van Spanje*, en werd op de hoogte van Gibraltar aangevallen. Na eene moedige verdediging bragt hij den vijand tot wijken, doch brand in de kruidkamer ontdekkende, redde hij zich met zijne 30 overgeblevene manschappen in de sloep en kwam met deze behouden te Marcelle aan.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. Ned. Zeew*, D. V bl. 33.

VALK (SIMON), meester goudsmid en schilder, leermeester van Adriaan van der Venne.

Zie Kramm.

VALK ( ) is schrijver van den *Spiegel van wel leven en sterven.* 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 374.

VALKENBURG (ADRIAAN VAN). Zie Falcoburgius (ADRIANUS).

VALKENBURG (DIRK) werd in 1675 te Amsterdam geboren en leerling van Jan Weeninex. Op zijn 20ste jaar begaf hij zich naar Duitschland en vond te Augsburg een ijverigen Maecenas in den Baron Knobel, die hem niet alleen zijn portret en ander kunstwerk deed schilderen, maar hem aan Louis van Baden aanbeval, die hem, benevens de vorstelijke tafel, den titel van hofschilder en eene jaarwedde van 2000 daalders aanbood. Valkenburg sloeg dit aanbod af, en vervolgde zijne reis naar Weenen, waar Prins Adam van Lichtenstein, die hem ook gaarne aan zijn Hof zou verbonden hebben, hem met gunsten overlaadde.

Hij verkoos naar zijn vaderland terug te keeren, waar hij als portretschilder en schilder van allerlei tam- en woestgedierte uitmuntte. Willem III ontbood hem naar het Loo, schonk hem 100 dukaten voor een door hem vervaardigd tafereel en beloofde hem zijne gunst. Dit uitzigt ging echter bij 's Konings overlijden te loor. Te vergeefs bood de Koning van Pruissen hem daarop den titel van Hofschilder met 1,000 rijksdaalders tot jaarwedde aan.

Ongelukkig gehuwd zijnde, vertrok hij naar Suriname, ter besturing der zaken van een Heer die hooge achting voor zijn persoon en kunst had. Hij werd ziek en keerde terug. Sedert vervaardigde hij nog vele portretten en overleed in 1721 aan eene beroerte. Hij heeft zich zelve afgebeeld.

Zie Immerzeel; Kramm.

VALKENBURG (DANKER LODEWIJK MARIE), kunstschilder, beoefende het historische vak en overleed den 2den Mei 1854 te 's Gravenhage, in den ouderdom van 27 jaren.

Zie Kramm.

VALKENBURG (H.) Van hem bestaat een verhandeling over *tinctuur in plaats van de tournesol* in *Verh. v. h. Bat. Genootsch.* 1781 bl. 7.

Zie Hollsop. *Bibl. Med. et Chir.*

VALKENBURGH (MR. CORNELIS VAN) Raad, Burgemeester en Hoofdofficier van Haarlem en Hoogheemraad van Rijnland, werd den 20sten November 1722 Curator der Leidsche Hoogeschool, en overleed in de eerste helft van 1728.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. Hoogesch.* Dl. II. bl. 20; *Boekz. der Gel. Meanl.* 1723 bl. 238.

VALKENBURGH (GERARD), te Nijmegen geboren, beoefende de Latijnsche poezy. Ook vervaardigde hij Grieksche verzen, van welke er in de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool berusten.

Zie Verwoert.

VALKENBURGH (JOHANNES VAN), te Nijmegen geboren, bloeide in de 16de eeuw en was een bekwaam ondheidkundige.

Zie Verwoert.

VALKENDAEL à ZIJL (PETRUS), uit een aanzienlijk en rijk geslacht te Utrecht geboren, legde zich op de godgeleerdheid toe en werd baccalaureus aan de Universiteit te Rostock. In zijne geboortestad weergekeerd, werd hij prior der Reguliere-Kanunniken en overleed in 1485.

Hij schreef:

Explanatio in libros Sententiarum.

Vetus et Novum Testamentum per vocabula sub ordine al-

phabetico secunda secundae et liber Quaestione de malo. Doctriona sancti omissis argumentis.

Sermones varii de tempore et sanctis.

Zie Graevii *Orat. in L. Acad. Traj. Nat.*; Burman, *Traj. erud.* p. 377.

VALKERT (WARNAAR VAN DEN), volgens sommigen in 1572, volgens anderen in 1580 te Amsterdam geboren, ontving onderwijs van Hendrik Goltzius en schilderde in diens smaak figuren en ook welgelijkende portretten o. a. zijn eigen levensgroote afbeelding op een tafereel *de prediking van St. Jan in de woestijn* voorstellende.

In de St. Catharina kerk te Utrecht vindt men eën altaarstuk van zijn penseel, voorstellende *Christus, die de kinderen tot zich laat komen*, fraai van ordonnantie, teekening en kleur. Het draagt het jaartal 1620, dat men ook vindt onder zijne schilderij *Christus bespot.*

Te Kopenhagen berusten nog verscheidene zijner kunststukken, doch de *Pharizeër en de Tollenaar* is, met zoo vele andere, bij de geheele verbranding van het slot Frederiksburg, den 17den December 1859, vernield. Hij heeft ook eenige prenten goed en krachtig geteekend en geëtst. Van deze etsen berusten er o. a. in 's Rijks Museum te Amsterdam. Hij is niet, gelijk men opgeeft, in 1624, maar later gestorven.

Zie *Kronijk v. h. Hist. Genootsch. te Utrecht* 1860. bl. 186. Immerzeel, Kramm, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VALKERT ( ), Op *Cat. van D. van Dijl*, Amstd. 1813, komt voor *Bij boomstammen en planten liggen onderscheiden vruchten, als perziken, druiven, mispelen* enz. fraai van schildering. Kramm gist dat die naam Valkenburg moet beteekenen.

Zie Kramm.

VALLAN (JACOBUS), den 19den Augustus 1637 te Amsterdam geboren, werd den 2den Mei 1675 *Medicinae Praxeos et Anatomes*, den 15den Februarij 1680 *Praxeos et Institutonum Medicarum* Professor te Utrecht, en overleed den 16den Mei 1720.

Zie Heringa, *de Auditorio* p. 161, *Boekz. d. Gel. Wereld*, 1721 bl. 624.

VALLE (BALDUINUS), VALLENSIS of DE VAULX). J. U. D., raadsheer te Luik, volgens Guicciardijn een man van zeldzame geleerdheid en vooral een volmaakt regtsgeleerde. Hij was ongehuwd en overleed te Luik den 1sten Februarij in hoogen ouderdom, vele deelen met *Responsiones* in hss. nalatende.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. 1, p 121.

VALLE (JOHANNES), te Beringhen in de provincie Luik geboren, leefde omtrent 1436 en liet in HS. na:

Alphabetum Narratorium, continens Historias morales, ordine alphabetico compendiosè distributas.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 573, Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 742.

VALLENAER (MICHIEL) was omstreeks 1438, *tailleur de coings de la monnoie de Hollande.*"

Zie Kramm.

VALLENDIJK ( ) was teekenaar. Op. *Cat. van Daniel Vrijdag*, Amst. 1815, komt een *Paardekop* van hem voor.

VALLICK (JAOOB), pastoor te Grossen, schreef:

Tooveren wat dat voor een werk is, wat crancheit, schade ende hinder daer van comende is, ende wat remedien men daervoor doen sal (in *Dialogi oftt Samensprekinghe*, in pr. Hoorn. 1598 kl. 8o.

Zie V. Doorninck, *Cat. v. Anon. en Pseud.* n°. 4430, *Cat d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. II, bl. 630.

VALLENSIS (JOHANNES) of de la Val, Regtsgeleerde te Atrecht en Raadsheer des konings te Valenciennes, beoefende de Latijnsche poezy. Men heeft van hem *Psalterium Davidicum versu elegiaco.*

Carmen heroicum, cui titulus Anna, Maria, Jesus. Duaci, 1576 16°.

Zie Val. Andreas, p. 572, Foppens, *Bibl. Belg.* T. II, p. 748.

VALLENSIS (JOANNES), of DEL VAUX. was prior van een klooster van de orde der Cisterciensen. Hij overleed in 1590 en liet na in hands.

De Statu, Votis et Disciplina monastica.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II, p. 743.

VALLENSIS (LAMBERTUS). of a VALLE, te 's Bosch geboren, Baccalaureus in de godgeleerdheid, plebaan of pastoor te Tongeren leefde in 1550 en schreef: *Conceptus sex loca Theologici ordine alphabetico distributi.*

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II, p. 802.

VALLENSIS (DR. THEODORUS), Burgemeester van Delft, verving in 1672 C. de Witt, als Curator der Leidsche Hoogeschool en overleed in Julij 1673.

Zie Siegenbeek, *Gen. d. Leidsche Hoogesch.* Dl. II. bl. 16.

VALOIS (JEAN CHRETIEN), zoon van den onderstaande, den 26sten December 1809 te 's Hage geboren, door zijn vader in de kunst opgeleid, schilderde miniaturen en portretten in sapverwen, behagelijk van stijl en uitvoerig van trant.

Zie Immerzeel; Kramm.

VALOIS (JEAN FRANÇOIS), niet, gelijk IMMERZEEL vermeldt, den 2den Augustus 1781 te Suriname geboren, daar hij reeds in 1794 als Lid van Pictura te 's Gravenhage was ingeschreven, tenzij deze zijn vader was. Hij was een stadsgezicht- en landschapschilder, en gaf tevens onderwijs in de teekenkunst. Op het paviljoen te Haarlem is een zijner *stadsgezichten*. Hij teekende ook naar schilderijen van Everdingen, Netscher en anderen.

VALTER (WILLEM), zoon van Pieter Valter en Alberdina van Delden, werd den 29sten October 1821 te Deventer geboren, was door zijne ouders tot advokaat bestemd, doch zijne liefde voor de schilderkunst was zóó groot, dat zijn vader hem aan de leiding van Louis Meyer overgaf. Vervolgens bezocht hij, op raad van dezen, C. Kruseman, Vincent en anderen, doch voornamelijk was van der Sande Bakhuizen zijn gids. Later beoefende hij de natuur in de omstreken van Oosterwijk. Niet voor 1846 waagde hij het op eene tentoonstelling te Amsterdam, *een gezigt op de heide* te zenden, dat veel lof verwierf. Hij ontsliep den 26sten Junij 1847 in zijne geboortestad. Zijne kunst wordt in het ouderlijk huis bewaard. Zijn portret is door J. C. Hamburger in kleuren geteekend.

VAN DER BRACH (NICOLAS). Zie BRACH. (NICOLAAS VAN DER)

VAN DER HEM (CAREL), Zie HEM (CAREL VAN DER).

VAN DER MEER (JACOBUS). Zie MEER (JACOBUS VAN DER).

VAN DER MEER (JOHANNES). Zie VERMEER (JOHANNES).

VAN LOO (JOHANNES). Dus noemt Nagler den stamvader van het schildersgeslacht Van Loo, die in 1585 te Sluis in Vlaanderen werd geboren.

Zie op Loo (Johannes van)

VARELEN (JACOBUS ELIAS VAN), den 9den Augustus 1757 te Haarlem geboren, bezocht de Latijnsche scholen aldaar, doch, gereed om de Hoogeschool te bezoeken, werd hij hoofd eener vrij bloeijende fabriek, en toen deze in verval raakte Griffier bij de Regtbank van enkele politie in zijn geboorteplaats. Deze post gaf hem genoegzaam tijd om zich aan de beoefening der poezy en der teeken- en graveerkunst te wijden. Vooral legde hij zich toe op het vervaardigen van burleijke verzen, waarvan eenige in de *Mnemosyne* van H. W. Tydeman zijn opgenomen.

Afzonderlijk verschenen:

Twist tusschen Achilles en Agamemnon, schuitpraatje van eenen boer, of luimige vertaling van het eerste boek der Ilias, voorgelezen in de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden den 1sten *November* 1823, (niet in den handel) en *Twee gelegenheidsverzen ter viering der* 25ste *en der* 50ste *verjaring van het Leesgezelschap opgericht te Haarlem d.* 1 *Aug.* 1777 (Haarl. 1828) 8vo.

Zijne meest geliefkoosde studie was echter de teekenkunst, die hij, onder leiding van Paul van Liender beoefende. Men heeft van hem een aantal platen, als landschappen met vee,

ontleedkundige en natuurkundige onderwerpen, naar zijne eigene teekeningen of die van anderen gegraveerd, waaronder ook eenige in le Francq van Berhey's *Natuurlijke Historie van het Rundvee*. Ook hanteerde hij de etsnaald, de door hem geetste prentjes worden door Kramm vermeld. Hij was Lid der Maatschappij van Ned. Letterk. te Leiden; honorair lid van het Teekengenootschap te Haarlem. *Twee redevoeringen, bij gelegenheid eener prijsuitdeeling*, in 1782 en 1782, zagen van hem het licht. Hij overleed den 16den Mei 1840, in den ouderdom van ruim 82 jaren.

Zie Siegenbeek, *Handel d. Jaarl. Verg. der Maats. v. Letterk.* v. d. Aa. *N. R. A. C. Wooro.*; Wap. *Astrea* Ve. *jaarg.* bl. 401—407; Immerzeel; Kramm.

VARENHOUT (Hermanus), tooneeldichter uit het begin begin 18de eeuw. Men heeft van hem:

De Boere Bruyloft, klsp. 2den dr. Amst. 1715.

De Holbollige schoenlapper, of Levendige Dood, blsp. Ald. 1715.

De verliefde Reiziger bedrogen; klsp. Ald. 1715.

De Hedendaagsen Loterije, klsp. Ald. z. j. m. pl. kl. 8°.

Witsen Geysbeek noemt ze een waar edioticon van Amsterdamsche Jauhageltaal.

Zie *Biogr. Anthol. het Woordenb.* D. V, bl. 428; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I, bl. 208.

VARENIUS (Jacobus), soms ook Warnerius of Wernerus genoemd, werd te Elburg geboren, en in 1599 Hoogleeraar in de Zedekunde te Harderwijk.

Hij huwde, den 16den September 1604, met Eessien Resten van Elburg en overleed in 1631 in de laatst genoemde stad.

Hij moet een zeer geleerd man zijn geweest, wiens Aanmerkingen over Julius Caesar echter niet zijn in het licht gekomen.

Zie Boaman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I, bl. 34, 35.

VARKEVISSER (Dirk Antonie), Resident op Java, werd den 11den Julij 1800 te Samarang geboren. Zijne ouders waren Dirk Varkevisser Dkz., kapitein ter-zee en ekwipagemeester aldaar en Antonia Elizabeth Palm, dochter van Willem Palm, in leven opperhoofd van Solo. In 1805 ter erlanging zijner opvoeding naar Nederland gezonden, keerde hij in 1818 naar zijne geboorteplaats terug, begon zijne ambtenaars loopbaan in dat jaar als eerste klerk op het residentiekantoor aldaar en werd, na achtereenvolgens in die betrekking bij de inspektie van financiën en als kommies-ontvanger te Pekalongan werkzaam te zijn geweest, in 1823 op laatstgenoemde plaats tot kontroleur der 3de klasse bij de landelijke inkomsten aangesteld.

In laatstgenoemde betrekking, zoowel als in die van kontroleur der 2de en 3de klasse te Tagal, lag hij als het ware den grondsteen zijner volgende eervolle loopbaan. Vol ijver in zijnen dienst, begaafd met een vlug, doordringend oordeel en inzigt van zaken, even oordeelkundig in zijnen omgang met den Javaan, was het geen wonder, dat de hooge regering het oog op hem wierp, als een dier ambtenaren het meest geschikt, om de in 1830 aan het gouvernement afgestane vorstenlanden te helpen besturen en regelen, en zijne benoemine in dat jaar tot assistent-resident van Poerwokerto, residentie Banjoemaas, was daarvan een klaarblijkend bewijs.

Ruim vijf jaren bleef hij in die moeijelijke betrekking, toen hij in 1836, tot resident van Tagal werd benoemd. In 1846 zag hij zich in dezelfde betrekking overgeplaatst naar Pasaroean.

Juist in die schoone residentie ontwikkelde Varkevisser de door zijne ondervinding verkregen grondige kennis van al wat Java betreft, zoowel omtrent de zeden en gewoonten der bevolking, de vruchtbaarheid van den grond, als nopens de krachten van den landbouwer en wel mag het aan die grondige kennis worden toegeschreven, dat onder zijn achtjarig bestuur (van 1848 tot en met 1854) de koffijkultuur 271,495 pikols, de suikerkultuur 581,625 pikols en de landrenten *f* 1,090,697 in die residentie meer hebben opgebragt, dan in de acht dat tijdvak voorafgegane jaren.

Dezelfde kennis schonk hem een buitengewone takt in den omgang met aanzienlijke en mindere hoofden en bevolking; wel kon van hem gezegd worden, dat hij daardoor uitmuntte en veel goeds en veel nuttigs stichtte, en daaraan was het voornamelijk te danken, dat hij de politie zoodanig kon regelen, dat de veiligheid van personen en goederen onder zijn bestuur niets te wenschen overliet en de bloei en welvaart der bevolking in de residentie Pasaroean zigtbaar van dag tot dag toenamen.

Na zulk een werkzamen 36 jarigen diensttijd haakte de verdienstelijke man naar maatschappelijke rust; den 30sten Junij 1855 trad hij eervol, onder toekenning van pensioen, af, doch mogt die rust niet lang smaken; naauw vervloog een en een half jaar of de dood ontrukte hem aan zijne geliefde betrekkingen, aan zijne vele vrienden, aan allen die hem te regt hoogachting toedroegen. Hij overleed te Batavia den 4den Januarij 1857.

In zijn maatschappelijk leven was Varkevisser een braaf, regtschapen mensch, vol zielskracht en rondborstig, gul en minzaam in den omgang, gastvrij in zijne woning; hij was een voorbeeldig echtgenoot en vader, bevorderde waar hij kon het goede, doch zonder ophef, zoodat veel nuttigs door hem tot stand kwam, zonder dat dit van algemeene bekendheid werd. Zijne zedigheid dienaangaande werd door niets overtroffen en even trouw was hij als vriend; wie eenmaal zijne achting gewonnen had, kon onveranderlijk op hem rekenen.

Zijne verdiensten als landsdienaar zag hij door den Koning erkend en beloond, door zijne benoeming tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw op 3 April 1852.

Zie *Java-Bode* 24 Januarij 1857.

VAST (Hermannus), Luthersch predikant, blijkens zijn gedicht in Koerten's *Stamboek*, beoefende hij de Nederduitsche poezy.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. O.* p. 6.

VASTAERDS (Joost), Koninglijke Majesteits Grietman van Doniawarstal, werd bij verandering van tijdsomstandigheden afgezet en gebannen. Hij stierf te Groningen in 1562 en werd aldaar bij de Minnebroeders begraven. Hij huwde eene dochter van Gerlof Sipkes, in 1570 Secretaris van Doniawarstal.

Zie Van Sminia. *N. Naaml. d. Grietm.* bl. 343—344.

VATEBENDER (G. C. C.), van Gouda, dichter, bloeide van het laatst der 18de eeuw. Hij liet voor zijne vrienden drukken *Eenige verzen van mij zelf en eenige overzettingen. Anno* 1787—1794; ook schreef hij *Plan van een Nederlandsche opvoeding*, z. pl. en jr. (1791) 8°.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*; v. Doorninck, *Anon. en pseud.* n. 6256.

VATER (Frederik), Nederduitsch dichter, bloeide in het midden der 18de eeuw. In het *Dichtkundig Praaltooneel van Nederlandsch wonderen*, plaatste hij eenige dichtstukken, vermeld door van der Aa. *N. B. A. C. Wb.*

VAVOLIUS (Hugo). Zie FAVOLIUS (Hugo).

VAY (Nathanael), den 16den Maart 1581 te Vlissingen geboren, was de zoon van Steven Vay en Mantina Wale. Hij studeerde te Leiden en verdedigde in 1606 een Akademisch dispuut, de *Sacramentis in Genère*, zette zijne studien in Frankrijk en Genève voort, en werd, na voorgaand examen den 7den September 1610, in de Duitsche kerk te Calais beroepen. Deze plaats verwisselde hij in 1614 met Axel, werd in 1617 te Bergen op Zoom als Duitsch en Fransch predikant beroepen en overleed den 15den December 1615. Hij huwde met Anna Burs, dochter van Gilles en zuster van Jacobus en Melchior Burs, predikanten te Middelburg, Tolen en West-Souburg, vervolgens met Catharina van de Schilde, weduwe van Hans van de Sweerde. De eerste schonk hem 9 kinderen, waaronder Stephanus, die zijn geslachts heeft voortgeplant en twee zonen Nathan en Adriaan Vay, beide predikanten. Hij gaf met zijne ambtsbroeders te Bergen op Zoom, in het licht:

Bergen ap Zoom beleghert den 18den Julij 1622 ende ontleghert den 3den October des zelven jaers, volgens de beschrijvinge gedaen bij de drie Predikanten van de gemeente Christi aldaer enz. Middelb. 1623 4°. De schrijvers ontvingen van de Staten van Utrecht hiervoor een geschen van 100 pond. Voorts gaf hij alleen in het licht een *Samenspraak*

tusschen hem en den Paep van Holsteren, uitgegeven met den titel:

Ontdekkinge van de onwettelyke zendingen van de Mispriesters en de Leeraers van de Roomsche kerk ende van de nieuwigheit, onsuiverheit en ongeschiktheit van haere leer in 't stuck van 't Heilig Avondmael. Mitsgaders eene aanwyzinge van de wettelyke zendinge van de Gereformeerde Predikenten, ende van de outheit, suiverheit ende geschiktheit van haere leere en 't stuck des Heilige Avondmaels. Middelb. 1634. 8°.

Zie De la Rue, *Gel. Ziel.* bl, 132—133; Verwoert, Kobus en de Rivecourt, Paquot, *Mem.* T. II, p. 521; Ab. Utrecht Drosselhuis, de *Waalsche gemeente in Zeeland,* bl. 25, Glasius. *Godgel. Nederl.*

VECHEL (Leonardus van), in 1527 te 's Hertogenbosch geboren, was een geacht godgeleerde. Hij behoorde tot de 19 geestelijken die op last van Lumey in den nacht van den 8sten op den 9den Julij 1572 zijn ter dood gebragt, en wordt onder de martelaren geteld.

Zie Verwoert.

VECHELIUS (J. schreef:

Kort ontwerp der eeuwige verkiezing in den raad des vredes. Meppel 1762,

Zie Arrenberg, *Naaml.* bl. 571.

VECHOVEN (Jacob), zoon van den volgende, eerst advokaat en substituut watergraaf van den Overwaard 1725—1731. In 1723 nam hij het Secretariaat te Dordrecht waar voor Richard Paulus Eelbo, die toen op studie was. Later werd hij pensionaris van Gorkum en vervolgens van Haarlem, waar hij in Oct. 1781 overleed. Hij gaf in 1726 in het licht:

De noodlijdende Alblasserwaart of een omstandig verhaal van de Dijk- en Inbreuken, waarmede deselve Waart sedert den jare 1500 heeft te worstelen gehad.

Zie Schotel, *K. D.* D. II. bl. 250.

VECHOVEN (Johannes van) werd den 13den September 1657 te Aalburg, waar zijn vader Martinus van Vechoven, toen predikant was, geboren. Naauwelijks den ouderdom van 8 jaren bereikt hebbende, verloor hij zijn vader en werd door zijn grootvader Johannes van Vechoven, Notaris te Utrecht, aldaar ter Latijnsche schole bestemd. Niet lang daarna verloor hij ook zijn grootvader en bragt hem zijne moeder Cornelia van Weteringh haar geboorteplaats, Gorinchem, waar hij het onderwijs van den geleerden Hermanus Neuspitzer genoot en vervolgens dat van den proponent (later rector) Adraan van Lakerveld in het Hebreeuwsch. Hierna bezocht hij de Hoogeschool te Utrecht, waar hij het onderwijs van Graevius, Leusden, de Vries, Essenius en Burman genoot. Na volbragte studien werd hij predikant te Dussen (1681), Tiel (1689) Delfshaven (1702) en te Dordrecht (1706), waar hij in 1709 door de regeering tot professor in de godgeleerdheid benoemd werd. Hij gaf als zoodanig onderwijs over het O. en N. Verbond, in den trant van D'Outrein en over de Oostersche talen en oudheden. Hij overleed 26sten Augustus 1727. Vechoven is tweemaal gehuwd geweest en had het voorregt zijn oudsten zoon Martinus (*) uit zijn eerste huwelijk met Maria, oudste dochter van den Schepen Hendrik Brouwer en van Cornelia van Alphen, den 3 den 1727 als predikant te Oud-Alblas te mogen bevestigen. Zijn bij die gelegenheid gehouden leerrede over 1 Timoth. IV: 12—16 is bij Mattheus de Vries te Dordrecht in het licht gegeven met den volgenden titel:

's Vaders Raad, om het eerwaardige van het opsienders-ambt te bewaren en voor te staan, ofte vermaanwoord van den H. Paulus aan zijnen opregten Zoone Timotheus, om de eere van het predik-ambt wel en na den eisch te behartigen.

Behalve deze leerrede gaf hij in het licht:

Den grooten Wiljams Koninckl. tranen over het afsterven van Maria Stuart, geregtvaardigt door J. V, 1695.

Geheel Nederlant in rouwbedryf over de doodt van Willem III. 1702.

Noodige Boet-prediking in duuren tijd of Raad voor den Hongersnood, voorgesteld onder de verklaring in toepassing eeniger uitgelezene plaatsen uit de Schriften in het Oude en Nieuwe Testament. Tiel 1690 8°.

Handtleyding voor degeene welcke sig ten H. Avondmaal begeven sellen, en die ook reets ledematen zijn. Tiel 1699. 8°.

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.*; Bouman, *Geschied. d. Gel. Hooges.* D. II, bl. 62; Schotel, *Kerk. Dordr.* Dl. II. bl. 221; Rogge, *Bibl. v. Contraven-Geschriften*, bl. 135; Soermans, *Kerk. Reg.* bl, 109, Rabus, *Boekz. van Europa*, D. XV bl. 19, 103, *Bibl. Brem. Clasf* III p. 1089; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VECHT (Coenraad van der), Burgemeester van Kampen, een der vertegenwoordigers der steden van Overijssel, in de vergadering der Algemeene Staten, onderteekende in 1577 de Unie van Brussel.

Zie Bondam, *Onuitg. Stukken.* D. III, bl. 295; De Jonge, *Unie van Brussel.* bl, 105.

VECHT Hermansz. (Johan over de) hield in de twisten over den Utrechtschen Bisschopsstoel tusschen Zweder van Culemborg en Rudolf van Diepholt de zijde van eerstgenoemde, en nam, toen Diepholt reeds op den Bisschopsstoel gevestigd was, in 1427, deel aan eenen aanslag om Utrecht op het onverwachts te overrompelen, door des Vrijdags na kruisvinding, des morgens ten zeven ure, de Witte Vrouwenpoort in te nemen en daardoor Culemborgs volk in de stad te brengen; deswege werd Over de Vecht, toen de aanslag ontdekt was, uit Utrecht gevlugt zijnde, voor eeuwig uit die stad gebannen, terwijl zelfs zijne vrouw en kinderen gelast werden uit de stad te gaan en dus zoowel als hij gebannen

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.* D. I, bl. 343.

VECHTERSEN ( ), een Amsterdamsch dichter, bloeide in het midden der 17de eeuw. Hij was bevriend met Jan Vos wiens treurspelen hij bezong.

Zie Herings, *Naaml. van Dicht.*

VECQ (Jacob la). Zie LAVECQ (Jacob).

VEDELIUS (Nicolaas) werd in 1596 te Hegenhausen in de Paltz, waar zijn vader het leeraarsambt bekleedde, geboren. Vroeg verloor hij zijn vader, doch zijne moeder, Catharina Keffeling, zorgde voortreffelijk voor zijn opvoeding. Toen hij veertien jaar had bereikt, bezocht hij de hoogeschool te Heidelberg, verkreeg daar in 1617 het docteraat in de philosophie, begaf zich vervolgens naar Geneve, waar hij, waarschijnlijk nog in hetzelfde jaar tot hoogleeraar in de wijsbegeerte werd benoemd. In deze betrekking oogstte hij grooten lof in en met geen mindere goedkeuring werd hij in 1622 tot predikant aldaar beroepen. Vruchteloos trachtte men hen te bewegen het hoogleeraar-ambt te Lauzanne te aanvaarden. In 1630 beriep hem de doorluchtige school te Deventer tot hoogleeraar in de theologie en Hebreeuwsche taal,

Voor hij derwaarts vertrok, verkreeg hij te Bazel de doctorale waardigheid in de Godgeleerdheid. Te Deventer droeg men hem ook in 1634 het professoraat in de philosophie op, doch van hier werd hij te Franeker beroepen, waar hij den 25sten en 26sten November 1639 het theologische professoraat aanvaardde met eene *oratio de concordia Mosis et Aaron.*

Insgelijks werd hem de betrekking van Akademie-prediker opgedragen, Hij overleed in de kracht zijns levens den 26sten September 1642.

Als theoloog behoorde hij tot de voetiaansche richting. Hij beoefende ook de patristiek en kerkelijke geschiedenis. Hij was een vijand der Remonstranten en meer dan onverdraagzaam den toon, dien hij in zijne *Ariana Arminianismi* aanslaat, waartegen Episcopius de pen opnam. De Remonstranten dachten wederkeerig niet gunstig over hem en zijne geleerdheid. Hugo Grotius noemde hem, »homo ineptus," een ander »bestium ineptiarum candidatus."

Te Geneve huwde hij Maria de Bary, die hem kinderen naliet o. a. Nicolaas in 1633. L. M. cand. Hem werd door curatoren toegestaan, onderwijs in de Fransche taal te geven, vervolgens werd hij predikant te Heusden, waar hij stierf.

Nicolaas Vedelius gaf in het licht:

Ignatii Episc. Antiocheni omnia, quae extant, Gr. et

(*) Te Dussen geboren, studeerde te Tiel en te Leiden, onder à Marck van Til en Fr. Fabricius. Van Oud-Alblos vertrok hij naar Heusden, waar zijn vader hem bevestigde. Hij overleed aldaar in 1741.

Zie Brans, *Kerk. Reg.* bl. 20, 38, Oudenhoven, *Beschrijv. van Heusden*, bl. 287. *Boekz. Oct*, 1741, 483 volgg,

Lat. Cum. XII. Exercitationibus adv. Baronium et Bellarminum, Apologia pro Ignatio et Appendice Notarum critisarum. Genevae 1623 4°. Io. Isacius Pontanus prijst dit werk in zijne Brief *ad Iac. Revium* in *Syll. Epp. ab Ant. Matthaeo editae Epist.* 49) en voegde er eenige aanmerkingen bij, waarop Vedelius (*Epist.* 61) antwoordde. Clericus daarentegen noemt zijne Commentaar op deze *Epistolae urhapsodias." Praef, ad Patres Apostolicos Cotelerii.*

Comment, de tempore utriusque Episzopatus S. Petri, adv. Baronium et Bellarminum. Genevae 1624 4°. Francq 1640 8°.

Rationale Theologicum s. de necessitate et vero usu principiorum Rationis ac Philosophiae in controversis Theologicis Genevae 1628 8o.

Tegen dit werk hebben geschreven Abr. Calovius in *Consideratio Rationalis Theologici.* Rostochii 1636 4°.; Joh. Musaeus en anderen, door Fabricins (*Delectus arg. et script. wo veritate Rei Christ. p.* 494) en Buddaeus (*Isag.* p. 1240 en 1275) vermeld. Ook schreef van de R. C. tegen hem Barth. Nihusius. Col. 1646 8°.

Remède contre l'Apostasie Geneve. 1626. In 't Latijn; *Panacea Apostasiae* Ibid. 1629. 12°.

S. Hilaire, *Ou Antidote contre la Tristesse.* Geneve 1630. 12°. In 't Latijn: *S. Hilarius s. Antidotum contra Tristitiam, pro sancta Hilaritate.* L. B. 1632.

De *Arcanis Armianismi. Partes* IV *Prima pars* L. B. 1631 8°. 1632 4°. *Sec.* Ibid. 1633. *Tertia* 1634. *Quarta* 1634. (*Prima pars contra vindicias contra Episcopi Vedelii Rhapsodum.*

De prudentia veteris Ecclesiae Amst. 1633. 8°.

De Deo Synagogae contra Barlaeum eiusque vindicias, Handerov. 1637. 8°. Dit boek is verschenen bij gelegenheid dat C. Barlaeus een werk van Manassis Ben Israel, *de creatione* met een Epigram vereerd had. Barlaeus schreef daarop zijne *Vindiciae,* waartegen Vedelius en Martinus Schoockius, onder den verdichten naam van Philippus Faber, schreven.

Disputatio theol. de Magistratu, adv. Bellarmini librum de laïcis. Daventr. 1638.

Dit werk, ofschoon door Rivet en Maccovius geprezen, werd door den Magistraat van Deventer verboden. Vedelius gaf het met een nieuwen titel (*addita Responsione ad interrogata quaedam*) in het licht:

De Episcopo Constantini Magni s. de potestate Magistratuum Reformatorum circa res Ecclesias, Franeq. et Leov. 1642. 12°. *Opuscula Theologica nova.* Francq. 1641. 12°.

In 't Nederd. verschenen zijn *Magt der Overheid in Kerkelijke Zaaken,* Rott. 1662 8o.

De Heylige Vrolijkaart, Rott. 1730.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.* p. 327—335; Saxe, *Onom.* T. IV, p. 308. *Anal.* 593; Maccovii *Orat. juneb.* vóór de *Oper. Theol. Maccovii*; J. Revii *Daventr.* p. 681, 686, 687, 713, 714; Morhofii *Polyh. Pract.* T. I, p. 546, T. II, p. 552; Crenii *Animadv. Phil.* P. XIX, p. 42; Foppens, *Bibl.* XV, p. 92, *Belg.* T. II, p. 924; *Cat. Bibl. Bunav.* T. I, V. II, p. 1670; J. Revii *Examen Dissert, N. Vedelii,* Amst. 1642 12°; J. Triglandi, *Cens. Dissert. Theol. de Civil et Eoocles. Potest.*; Burman, *Traj. erud.* p. 341; Thomasius, *Hist. Conetnt. inter imper. et sacerd. append.* C. I. p. 62, seq.; Bayle, *Dict,* T. IV, p. 2798; Paquot, *Mém.* T. III, p. 121—132. *Biogr. Univ.*; Niceron, *Mém.* T. XXXIII, Meiners, O. V. *Kerk. Gesch.* D. II, bl. 464; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk,* D. I, bl. 285; Glasius, *Godgel. Nederl*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert, Abcoude, bl, 374.

VEECKENS (Lambertus Zegers) was in 1806 Secretaris van den hoogenraad van Justitie te Batavia en in 1808 drossaard der Bataviasche ommelanden. In 1816 werd hij lid der adviserende commissie door kommissarissen Generaal benoemd ter raadpleging over voor hen nog vreemde aangelegenheden, welke commissie tot in 1817 werkzaam was. Daarna volgde hij Muntinghe op als President van den Raad van financiën en in 1818 werd hij met den heer Bauer in commissie gesteld tot het constateren der schulden ten laste van het toenmalig Hollandsch Gouvernement in Indië. Het totaal daavan werd door hem op 4½ millioen gesteld.

Het landgoed *Tjabang—Boengin* werd door kommissarissen generaal voor *f* 176000 van hem overgenomen. Van zijne hand bestaat eene belangrijke verhandeling over de ommelanden van Batavia van 1815.

Part. bericht.

VEEGENS (D.), dichtte te Haarlem in het laatst der 18de eeuw b. v. *op de verplaatsing van het vrouwe- en Anthonis gasthuis naar het voorheen genoemd Teyler's Hofje* 1787.

Zie C. de Koning, *Fafer v. Haarl.* D. I, bl. 234.

VEEGENS (Dirk Jacob), zoon van Dirk Veegens Junior (*), med. dr. te Haarlem en Johanna Wilhelmina Vygh, werd den 29sten April 1798 te Haarlem geboren, ontving eerst het onderwijs van P. J. Prinsen en bezocht vervolgens de Latijnsche scholen zijner vaderstand. Van daar ging hij naar Leiden, waar hij, in December 1818, zijn examen als candidaat in de letteren aflegde. Den 15den Maart 1819 aanvaardde hij het Praeceptoraat te Haarlem, en in 1825 te Amsterdam. In dienst dezer Latijnsche school klom hij van trap tot trap totdat hij in 1846 als Rector aan haar hoofd werd geplaatst, na in 1839 de graad van Litt. Dr. verkregen te hebben op eene *Disputatio literaria de Polycrate Samio,* Amst. Hij was lid van verschillende Letterkundige Genootschappen ook sedert 1849 van de Maats. d. Ned. Letterk. te Leiden.

Ook was hij lid van den kerkenraad der Waalsche gemeente, Secretaris eener Amsterdamsche kiesvereeniging, schoolopziener en voorzitter van het Hoofdbestuur van het Nederlandsche onderwijzers-genootschap. Hij huwde in 1821 Anna Elisabeth Clasina Waardenburg, de oudste dochter van een vroeg overleden rector van Haarlem, die hem een reeks van kinderen schonk. Hij overleed den 24sten Januarij 1861.

Zijne schriften zijn:

M, Tullii Ciceronis de Republica libri sex. Harlemi 1823.

Handwoordenboek der Romeinsche oudheden tot schoolgebruik bestemd en naar het Hgd. van F. J. Brand verwerkt. Amst. 1838.

Haarlemsche vertellingen uit den ouden tijd. Amst. 1850.

Ook schreef hij het *Levensberigt van den Admiraal Rijk,* voor de *Handel.* der Maats. voor 1854, en was met zijn overleden zwager Blume mede-redacteur van het *Tijdschrift tot bevordering onzer Out-Indische* bezittingen.

Zijn broeder D. Veegens heeft zijn leven bewerkt voor de *Maats. van Ned. Letterk. z. Handel.* 1862.

VEELWAAD (Daniel), kunst- kaart- en lettergraveur, werd den 14den Augustus 1766 te Amsterdam, waar zijn vader kunstplaatdrukker was, geboren. Hij leerde teekenen bij P. Louw en J. C. Schaltsz, en oefende zich zelve in de ets- en graveurkunst. Hij graveerde eene groote menigte platen voor reisbeschrijvingen, romans en anderen boekwerken, ook vele waterbouwkundige en andere kaarten en sedert 1828 bearbeidde hij een kapitaal werk, bestaande in 70 groote folio ontleedkundige platen voor het *Museum Anatomicum,* naar de teekening van den Hoogleeraar G. Sandifort, gevolgd door 2 cahiers van 12 platen, zijnde afbeeldsels van onderscheidene natiën. Hij was driemaal gehuwd. Uit zijn tweede echt verbintenis had hij een zoon en uit zijn derde drie zonen gewonnen. De oudste Hermanus, den 17den Augustus 1790 geboren, legde zich op het graveren van ontleedkundige teekeningen toe, werd door de conscriptie in den tijd der Fransche overheersching tot den krijgsdienst gedwongen en is vermoedelijk in 1813 overleden. Abraham, geboren 24sten November 1792, beoefende de kunstgravure, Daniel, den 15den December 1796 geboren, graveert kaartenstoom- en wiskundige werktuigen en Hermanus, den 28sten Januari 1814 geboren, leerling van Daiwaille is kunstgraveur. Hij zelf overleed den 27sten Februari 1851 te Amsterdam, in den ouderdom van 85 jaren.

Zie Immerzeel; Kramm.

VEEN of VAN VEEN (Adriaan) is de uitvinder van *Bullcaerten.* In de Resolution der Staten-Generaal op 30 October 1602, 2 Julij 1604 en 9 Mei 1606 leest men: „Is. Adriaan van Veen, d'heeren Staten gepresenteert hebbenbe vijf ronde oft balle Pascaerten, tot eene vereeringe daervoor en toegeleeght hondert gulden eens enz." Is. Adriaan van Veen toegeleeht twee hondert gulden voor de *Bulcaerten* die hij d'heeren Staten heeft gepresenteert enz.

(*) Een zijner voorouders was mr. Dirk Veegens, wiens leven men vindt bij Vrolijkheit, *Vliss. Kerkh.* bl. 311.

Hij genoot een jaarwedde van *f* 500 tot *f* 1600.

Zie Kramm.

VEEN (ALYPIUS VAN), den 4[den] Mei 1627 te Waalwijk geboren, studeerde in de theologie en geestelijke regten, werd in 1658 Professor in de theologie in de abdy te Postel. in de godgeleerdheid. Hij overleed den 10[den] Junij 1716 nalatende handschriften over het Ius Canonicum.

Zie A. Heylen, *Hist. Verhand. over de Kempen*, bl. 200; Hermans, *Conspect*, bl. 21.

VEEN (APOLLONIA VAN), dochter van Pieter van Veen, „geestighe Teekenster en Zanggodin, door Vondel en Barlaeus bezongen. Kramm vermeldt van haar *Twee landschapjes* met de pen en gewassen.

Zie Barlaei, *Poëm.* T. II, p. 534; Kramm.

VEEN (CORNELIA VAN), volgens Nagler, zuster van Geertruida, doch dan zou zij den ouderdom van 6 jaren bereikt hebben. Waarschijnlijk is zij een der zusters van Octavio van Veen, en beoefende de schilderkunst.

Zie Kramm.

VEEN (MR. CORNELIS VAN) was waarschijnlijk een der 11 kinderen van Octavio van Veen, in 1656 medeoprigter van het schildersgild Pictura te 's Hage en daarvan eerste Secretaris ofschoon rechtsgeleerde, beoefend hij de kunst.

Zie Kramm.

VEEN (EGBERT), in 1629 te Amsterdam geboren, werd in 1653 te Leiden med. dr., na verdediging eener dissertatie *de Scorbuto*. In 1617 werd hij inspecteur van het collegium medicum zijner geboortestad, en in 1694 deken. Hij was ook lid van het door Gerard Blasius opgericht gezelschap van doctoren om onleedkundige onderzoekingen te doen bij de dieren. Van 1661—1666 waren zij er mede bezig en gaven in 1667 hunne waarnemingen uit met den titel. *Observationes anatomicae selectiores collegii privati amstelodamensis, figaris aliquot illustratae.*

Zie Banga, *Gesch. der Geneesk.* bl. 375, 378.

VEEN (CORNELIS VAN).
Men heeft:
Kort Verhael van de twee-jaerige Voyagie, gedaen door C. V. V. in de O. Indien, in *Begin ende Voortgang enz.* D. I.

Zie Tiele, *Mém. Bibliogr. des Navigat. Neêrl.* p. 169.

VEEN (ALBERT JAN VAN DER) te Harlingen geboren, trad als proponent in dienst den 3[den] April 1808 te Wier, vertrok in 1811 als predikant naar Engelbert, in 1816 naar Gorredijk, in 1829 naar Hoogeveen, waar hij 14 Aug. 1843, in den ouderdom van 58 jaren, overleed.
Hij gaf in het licht:
Handboek over het Avondmaal. Gron. 1818.
Doopredenen. Leeuw. 1819.
Handboek over de feeststoffen enz. Gron. 1821.
Handleiding voor predikanten of lijst van teksten bij bijzondere gelegenheden. Haarl. 1825.
Leerrede bij zijne 25jarige dienst. Heereveen 1833.

Zie Romein, *Herv. predd. van Drenthe*, bl. 192.

VEEN (A. VAN DER). Zie VEEN (APOLONIA VAN).

VEEN (GERARD VAN DER), een bekwaam glasschilder. Johannes Antiquus was zijn eerste leermeester. Hij bloeide te Groningen in den aanvang der 17de eeuw.

Zie Kramm.

VEEN (GIJSBERT VAN), een der 12 kinderen van Cornelis van Veen en Gertrude Neckin, in 1558 te Leiden geboren. Hij bezocht met zijn broeder Octavio Italië, graveerde in 1588 te Rome en in 1589 te Venetië prenten, zette zich als plaatsnijder en schilder te Brussel neder, en was aldaar intendant van de munt. Hij graveerde naar zijn broeder, B. Peruzzi, Passini, Barroche, Tintoret en andere Italiaansche meesters. Ook was hij een zeer gevierd portretschilder, die veel portretten van vorstelijke personen, b. v. van den prins kardinaal Albertus, koningin Catharina van Oostenrijk, Maria Tudor van Engeland vervaardigde. Nagler beschrijft 27 stuks gravuren van hem. Hij overleed in 1628 te Antwerpen.

Zie van Mander; Houbraken; Immerzeel; Kramm; *Messages des Sciences*, Gand 1858, p. 172.

VEEN (IZAAK VAN), gelegenheidsdichter uit de XVIII[de] eeuw. Hij vervaardigde o. a. twee grafschriften op den Dordschen predikant Jacobus Oldenburg.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VEEN (JACOB VAN), raad in de vroedschap, oudschepen der stad Alkmaar, beoefende de nederduitsche dichtkunst, en schreef drie treurspelen: *Kaïns broeder-Moord; Kamma ofte Huwelijks-wederwraak* en *Virginia of de standvastige kuyschheyd*, die ook voorkomen in zijn *Tooneel- en Mengel-poëzij.* 2 dln. Alkmaar 1736.
Hij woonde des zomers op de hofstede Waterrijk bij Egmond binnen en was gehuwd met Johanna, dochter van Cornelis van Santen.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 428; *Cat. d. Bibl. v. de Maats. van Nederl. Letterk.*, D. VI, bl. 208.

VEEN (JACOB GERRITSZ. VAN), dichter uit de 17de eeuw. Men vindt van zijne poëzij in de *Geur van geestelijke specerijen* bl. 12. Zijn zinspreuk was *Godt altijd voor oogen.*

Zie Heringa, *Naaml. v. dichters*, bl. 81.

VEEN (JAN VAN). Zie VEER (J. DE).

VEEN (JAN VAN DER), waarschijnlijk in 1578 of 1587 te Haarlem, werwaarts zijne ouders uit Deventer het Spaansche juk ontweken, geboren. Deze waren eenvoudige lieden. Hij zelf was apotheker te Deventer en hield er waarschijnlijk een kruidenierswinkel op na. Zijne Antwerpsche vijanden noemden hem een „vuylen Apteker." In 1628 droeg hem de Deventersche regeering het vervaardigen van een gevelschrift voor het Sint Geertruida -of Pest-gasthuis op. Zijne zinspreuk was *Stuur-Recht.*
Hij schreef:
Verkeerspel op 't Batement nu kortelingh binnen Antwerpen, tot schimp van den Prince van Oraengien uytgebeelt. Antw. 1631. 4°. *Met oock het teghen-dicht. Noch is hier bij ghevoecht sijn kaetsspel enz. Bij Dan. Jansen (of Janssen) t' hoffjen; Boeckdr.* 1632. 4°.
Overzeesche zege en Bruylofts-zangen, alsmede alle de wercken bij hem oyt gemaeckt, de 3[de] *druk. Haarlem H. P. van Wesbusch.* 1641. langw. 12°.
Zinnebeelden, oft Adamsappel, verciert met seer aerdige const-plaeten. Mitsgaders sijne oude en ende nieuwe ongemeene Bruydt-lofs ende Zege-zangen. Amst. Ed. Cloppenburgh. 1642. 4°.
Klucht van Emanuel Carbonero, spaensch Capiteyn en Franco Vredeman, een gevangen Nederlander. Z. jr. kl. 8°.
Nikkers-Praetje (tusschen) *Alekto, Megera, Tisiphoné, Helsche Rasernijen ende Charon, Helsche Veer-man (nopende de quade Proceduren van Enghelandt).* Ook achter zijne *Raedtselen, uytgebeeldt met sin-rijcke uytleggingen enz. Daar achter aen is bygevoeght sijn Gulden ende IJseren eeuw, alsmede een Nikkers-Praetje enz. Amst. P. la Burgh enz.* 1653. 8°.
Alle zijne werken zijn vereenigd verschenen onder den titel *Zinnebeelden oft Adamsappel, verciert met seer aerdige Konst-platen*, waarvan bij Abraham de Wees te Amsterdam in 1663 in 8°. de tweede druk verscheen. Later werden zij te Deventer bij de Wed. Gijsbert de Groot en bij Arnoldus Kurtenius, te Amsterdam, beide in 1703, later ter laatstgemelde plaatse bij Antonie Schoonenburg in 1745 herdrukt.

Zie J. de Vries, *Proeve eener geschied. d. Ned. dichtw.*, D. II, bl. 38; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 430; *Overijss. Volksalm.* 1846, bl. 257; Revii, *Hist. Daventr.*, p. 723; van Kampen, *Bekn. gesch. der lett. en wet.*, D. I, bl. 108; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Nav.*, D. VIII, bl. 193, 303, 372. D. X, bl. 200, 335.

VEEN (Mr. JAN VAN DER), in 1810 geboren, studeerde te Groningen, promoveerde daar in 1832. Hij was advokaat bij het prov. gerechtshof en lid der prov. Staten van Friesland. In vroegere jaren was hij secretaris der gemeente Idaarderadeel en van 1850 tot 1853 buitengewoon lid der prov. Staten.

Tot het jaar 1856 maakte hij mede deel uit van den gemeenteraad, doch uit deze betrekking nam hij zijn ontslag, om in een regtsgeding voor de gemeente als advokaat op te treden. Hij was een man van veelzijdige bekwaamheden, die hij steeds trachtte dienstbaar te maken aan de bevordering van het algemeen belang. Zijne welsprekendheid was bekend en zoowel in de pleitzaal, waar zijne uitgebreide praktijk hem dikwijls riep, als in de vergaderplaatsen der provinciale en gemeentelijke vertegenwoordiging, lieten zijne redevoeringen en adviezen niet zelden grooten indruk achter. Hij was gehuwd met M. E. Lage en overleed den 17den Februarij 1857 in den ouderdom van 46 jaren. Met Mr. A. J. Jongstra, was hij sedert 1848 het hoofd der liberale partij in Friesland.

Zie *Algem. Handelsbl.* 20 Febr. 1857.

VEEN (JAN BAPTIST VAN DER). Zie VEN (J. A. VAN DER).

VEEN (JAN en SIMON VAN). Zie VEEN (ROCHUS VAN).

VEEN (OCTAVIO VAN), meer bekend onder den naam van Otto Vaenius, afstammeling van Jan van Veen, natuurlijke zoon van hertog Jan de III van Brabant en Isabelle van Vene, zoon van Cornelis van Veen en Gertrude Neckin, werd omstreeks 1560 te Leiden op het grafelijke slot of Lokhorst geboren. Toen hij in zijne jeugd de latijnsche school bij Isaak Nicolaï bezocht, leerde hij reeds teekenen. Op zijn 15de jaar viel hem te Luik de belangstelling ten deel van den kardinaal van Graesbeek, die zijn zucht en gunstigen aanleg voor de schilderkunst bespeurende, hem met brieven van aanbeveling naar Rome zond, waar hij door den kardinaal Maducco met achting ontvangen werd. Na zeven jaren in studiën te Rome doorgebragt te hebben, begaf hij zich naar Duitschland, werkte daar in dienst van den keizer te Weenen, en bezocht vervolgens de hoven der keurvorsten van Beijeren en van Keulen. Hij had echter geen lust zich daar te vestigen en begaf zich naar de Spaansche Nederlanden, toen onder het bewind van den hertog van Parma, als gouverneur. Deze zijn bijzondere begaafdheden opmerkende, schonk hem de titels van hoofd-ingenieur en schilder van Spanje.

Na des Hertogen overlijden, vestigde hij zich te Antwerpen, en schilderde er verscheidene stukken voor kerken en andere publieke gestichten. De stad Antwerpen droeg tevens aan hem op het teekenen en het beheer over de zegebogen, die opgerigt werden ter gelegenheid van de blijde inkomst van den aartshertog Albert. Het vindingrijke en verdienstelijke der uitvoering van deze decoraties, verwierven de meeste toejuiching van den aartshertog, die hem naar Brussel ontbood, en hem aanstelde tot intendant van de munt. Hij schilderde de portretten zoo van Albert als van de infante Isabella, die ten geschenke gezonden werden aan Jacobus I, koning van Engeland, die echter door anderen aan Gijsbert van Veen worden toegeschreven. Lodewijk XIII wendde ook vruchtelooze pogingen aan om hem naar Parijs te lokken; hij bleef te Brussel en is aldaar, volgens Immerzeel, 1634 overleden [1]).

In het Museum te Brussel vindt men van hem eene *Kruisdraging*, eene *Heilige familie* en *Christus op den berg*, in de hoofdkerk te Antwerpen een *Nachtmaal* en in het Museum aldaar *de Barmhartigheid van St. Nicolaas; Zacheus op den vijgeboom; St. Nicolaas wonderen doende; St. Lucas voor den Proconsul; Portret van Sonnius*, en *Aub. Miraeus*, bisschop van Antwerpen, *de Roeping van St. Andreas;* in de Andreaskerk aldaar: *de Marteldood van dien Heilige;* in de St. Jacobskerk *het laatste Avondmaal*, zijn schoonste werk; in de St. Bavo te Gend *de opwekking van Lazarus;* in de St. Catharinakerk te Brussel *Christus in het graf.*

Hij schilderde ook Albertus en Isabella, in het *gewaad van Hermieten*, bestemd voor de *Hermitage der ongeschoeide Karmelieten* te Marlagne bij Namen; eene *Allegorische voorstelling, verbeeldende keizer Karel V en zijne gemalin, benevens zijn hof en vele onderdanen bij de prediking van Johannes in de woestijn.*

In de 12 stuks schilderijen, voorstellende *de historie van Claudius Civilis, opperbevelhebber der oude Batavieren*, heeft hij, ofschoon te Antwerpen woonachtig, de geschiedenis dier feiten, met oog en hart op prins Maurits, herdacht. Hij zond die stukken aan zijn broeder Mr. Pieter van Veen te 's Hage over en werden door dezen aan de Staten-Generaal aangeboden, die ze voor *f* 2200 kochten. Die stukken zijn later naar het Loo vervoerd, na den dood van Willem III verkocht en thans in het Muséum te Amsterdam. De afbeeldingen zijn door A. Tempesta in plaat gebragt, en ook te vinden in de *Histoire de la Guerre des Bataves et des Romains.* Amst. 1770 door de markies de St. Simon uitgegeven. De eerste uitgaaf verscheen in 1612 in f° obl.

Letterkundige werken van O. Vaenius zijn:

Vita D. Thomae Aquinatis. in 4°. 30 pl. naar O. Venius. Op bl. 95 van den Catalogus van J. de Vos, Amsterd. 1835, vindt men *het leven van Thomas van Aquinen*, fraai op papier geschilderd door O. V. 12 stuks. *f* 30.

Horatii Flacci imagines (103) *in aes incisae notisque illustratae studio Othonis Vaenii.* Antverpiae, H. Verdussen. 1607, 1610, 1612. 4°. Amsterd. 1684. gr. 8°. Braz. 1683. 8°. Florenzi 1777. 4°. Men heeft ook gekleurde en met goud gehoogde exemplaren.

Amoris divini emblemata. Studio et aëre Othonis Vaenii concinnata Latine, Graece, Hispanice et Belgice. Antverpiae 1615. 60 pl. Later verscheen een prachtuitgave. Ibid. 1660. 4° en H. Hugo en Otto van Veen, *Godlievende ziel bij* Herm. Besseling te Utrecht. 1757 in 8°. — *Amorum emblemata etc. Batavo-Lugdanensis.* Antv. 1608. 8°. *Emblemata amatoria aliquot selectiora* etc. Amst. 1618 in 16 obl. — *Théatre moral de la vie humaine représenté de plus de* 100 *tableaux tirès d'Horace*, par O. V. Brux. 1678, 1772 in fol. 's Hage 1759. 4°.

Deze prenten zijn uit de *Emblemata Horatii* en de tekst is uit de *Doctrine des Moeurs.* Paris 1645. De Spaansche uitgave (*Theatro morale*) verscheen evenzoo te Brussel 1660 en 1672.

Historia septem infantium de Lara, a Don Rodrigo Calderon. Antv. Lissaert. 12°.

Hij huwde omstreeks 1593 te Antwerpen, die hem 8 kinderen schonk. Zijn portret is door zijne dochter Gertrude geschilderd.

Zie van Mander; de Bie; Sandrart; Houbraken; Immerzeel; Kramm; Hoogstraten; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Dodt, *Archief*, D. V; de Riemer, *Beschrijv. v. 's Gravenh.*, D. 1, bl. 130; *De tegenw. staat van Holland* 1766, D. VI, bl. 87; v. Mieris, *Beschrijv. v. Leiden*, D. II, bl. 386—390; P. Visschers, *Iets over Octavio van Veen*, Antw. 1853, 8°.; Butkens, *Trophées de Brabant*, T. I, p. 663; *Nav.* D. I, bl. 12, 44, 75; *Bijbl.* 1853. CLXXII. p. ; Orlus, *Beschrijv. v. Leiden*, bl. 367.

VEEN (Mr. PAULUS VAN DER) werd den 14den Mei 1696 tot gouverneur van Suriname benoemd en den 20sten October 1706 eervol uit deze betrekking ontslagen.

VEEN (P. VAN), landschapschilder, woonde te Gendringen, toen hij van 1820—1828 zijne *Geldersche landschappen* te Amsterdam exposeerde.

Zie Kramm.

VEEN (P. J. VAN) woonde in 1822 en 1824 te Amsterdam. In die jaren zag men op de tentoonstelling aldaar van hem een *Gezigt op de Westermarkt*, en een *Boschgezigt* te Bergen bij Alkmaar.

VEEN (PIETER VAN DER), glasschilder te Groningen in het midden der 18de eeuw.

Zie van Gool, *Lev. d. Schild*, D. II, bl. 307.

VEEN (Mr. PIETER VAN), een der 12 broeders en zusters van Octavio van Veen, in 1570 te Leiden geboren en tusschen 1644—1647 gestorven. Hij schilderde tot zijn uitspanning en was pensionaris van 's Hage. Hij schilderde o. a. het *Ontzet der stad Leyden*, aldaar ten stadhuize berustende.

Er gaat een zeldzaam portret van hem uit, waarvan het origineel berust in de *Verzameling der nieuw opgerigte vereeniging der geschiedenis van 's Gravenhage.* Onder de plaat leest men een latijnsch vers van Barlaeus. P. C. Hooft vervaardigde een grafdicht op hem. Men vindt ook zijn portret bij van Mander.

Zie v. Mander; Houbraken; de Bie; Immerzeel; Kramm; Barlaei *Poëmata*, T. II, p. 523; Hooft, (uitg. v. Bilderdijk) D. II, bl. 126; Hoogstraten; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller *Cat. v. portr.*

VEEN (ROCHUS VAN). Men gist dat hij een neef van Oc-

[1]) Volgens het bijschrift onder zijn *afbeelding bij* de Bie is hij te Leiden in 1558 en den 6den Mei 1629 te Brussel gestorven.

tavio is geweest en voor uitspanning voorwerpen uit de natuurlijke geschiedenis met olie- en meer nog met waterverw schilderde. Volgens le Francq van Berkhey was Rochus met zijn broeders Jan en Simon, noord-hollandsche edellieden, die er zich op toelegden allerlei noord-hollandsche dieren en planten af te teekenen. Deze broeders bloeiden in 1660—1670.

Zie Houbraken; Immerzeel; Kramm.

VEEN (SIMON VAN), zoon van Willem van Veen, hoofdschout te Grootebroek, en van Isabella Lemaire, werd aldaar in 1625 geboren. Zeventien jaar oud werd hij, in zijns vaders plaats, tot hoofdschout gekozen. In 1661 verhuisde hij naar Alkmaar, kwam daar in de regeering en werd meermalen ter dagvaart naar Holland gezonden.

In 1673 stelden hem de staten tot gecommitteerde op de vloot aan, nevens de pensionarissen Molenschot en Hop. Na meerdere ambten bekleed te hebben, werd hij hoofdofficier van Alkmaar en bleef in dit ambt tot zijn overlijden in 1690. Hij was van denzelfden stam als Octavio van der Veen. Hij huwde Maria Cuyck van Mierop, die hem verscheidene kinderen schonk.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VEEN (TIMAN VAN), waarschijnlijk broeder van Octavio. Hij is door het volgende werk bekend:

Romae urbis, quemadmodum Lodii variis antiquis et novis obeliscis columnis et aedificiis ornata visitur, descriptio, aeris formis expressa a Timano de Veen. Lugduni Bat. ap. Rapheling. 1594. fol.

Zie Kramm.

VEENHORST (J.) is schrijver van:

Waarneming omtrent het schreijen van een kind onder de verlossing, terwijl slechts het hoofd geboren was, eene bijdrage tot de geregtelijke geneeskunde. In *Algem. Vad. Letteroef.* 1817. D. XXVII. St. 2, bl. 425.

VEENHOVEN (E.) schreef:

Waarneming omtrent eene bijzondere zenuwziekte bij een paard, met eene bijvoeging van A. Numan in Numan's *Vee-artsenijkundig Magazijn* 1830. D. II, St. 2, bl. 425.

VEENHUYSEN (JAN), graveur te Amsterdam, in het midden der 17de eeuw. Hij arbeidde meest voor boekverkoopers. Zijne voornaamste gravuren zijn: *de vice-admiraal Volkhard Schram, Conr. Hoppe, luth. pred. te Amsterdam, de voornaame gebouwen te Amsterdam*, 1656, 71 pl. in 4°., met Franschen en Hollandschen tekst; *Gezigten in Amsterdam*, in omtrekken gegraveerd, voor de Beschrijving dier stad van F. von Zesen, portret van den *Rederijker P. Vlieger*. Ook was hij een goed teekenaar.

Zie Immerzeel; Kramm; Verwoert.

VEENHUIZEN (REINIER VAN BREDERODE HEER VAN). Zie BREDERODE (REINIER VAN).

VEER (ABRAHAM DE), Gouverneur van Suriname, geboren op Curaçao den 8sten Januarij 1767, zoon van Johannes de Veer, van Amsterdam en van Gijsberta Vos, gesproten uit eene familie die sedert meer dan twee honderd jaren onvermengd zich had voortgeplant.

Na zich eerst op den landbouw te Curaçao te hebben toegelegd en onderscheidene posten te hebben bekleed, trad Abraham de Veer in het jaar 1796 in werkelijke ambtsbetrekkingen aldaar als Commissaris der bestellingen, en vervolgens in het jaar 1801 als Ontvanger-Generaal en Lid van den Raad van politie. De Kolonel en Kapitein ter Zee, C. M. Buschman, na den vrede te Amiens in 1802, belast zijnde geworden, om het eiland Curaçao van de Engelschen over te nemen, blijkens zijne proclamatie dd 13 Januarij 1803, kommitteerde hem, benevens C. Berch, om het Gouvernement waar te nemen tot dat daaromtent nadere voorzieningen zouden zijn gemaakt.

Als zoodanig was hij in het bijzonder belast met het militair-wezen, en krachtdadiglijk werkzaam tot afwering van een geduchten aanval der Engelschen in 1803 [1]), bij de weder-uitbarsting van den oorlog, bij welke gelegenheid zijn huis geheel werd uitgeplunderd door hen, die hem als hunnen geduchtsten vijand beschouwden, een ongeluk dat hem reeds eenmaal was ten deel gevallen bij de omwenteling van 1795, uithoofde van zijne bekende gehechtheid aan het Huis van Oranje en den haat jegens zijnen vader; die als Gouverneur van Curaçao de omwenteling gedurende een geruimen tijd had tegengehouden, en eindelijk genoodzaakt zijnde toe te geven, het ambteloos leven gekozen had, boven de verzaking van den eed aan Willem V afgelegd.

In het jaar 1805 werd J. P. Changion gezonden om het Gouvernement van Curaçao over te nemen, waarop De Veer weder terug trad in de betrekking van Ontvanger-Generaal, en na dat het eiland op 1°. Januarij 1807 door een Engelsch esquader was veroverd, keerde hij in de maand Maart van dat jaar naar het vaderland terug. Bij zijne aankomst werd hij benoemd tot Commandant-Generaal ter kuste van Guinea, met den rang van Generaal-Majoor. Hij aanvaardde die betrekking, met achterlating op Curaçao van zijne echtgenoote en zeven nog zeer jonge kinderen. [1]) Last bekomen hebbende zich den 20sten Januarij 1808 met zijne twee oudste zonen als ambtenaren in te schepen aan boord van 's Lands fregat *Gelderland*, gekommandeerd door den Kapitein ter Zee J. B. Pool, deed hij, met voorkennis van het Gouvernement, eene aanzienlijke lading koopwaren, bedragende meer dan dertig duizend guldens, inschepen, daar het aan hem even als aan vroegere Gouverneurs vergund was geworden handel te drijven. Den 5den Maart 1808 uitgezeild zijnde, had hij het ongeluk door een Engelsch fregat (de *Vergini*) genomen en te Pleymouth opgebragt te worden en alzoo behalve de teleurstelling in zijne bestemming en het tijdverlies, eene groote geldelijke schade te lijden. Na eenigen tijd in krijgsgevangenschap in Engeland gezucht te hebben, werd hij in 1809 uitgewisseld, en ontving hij orde ten spoedigste en op de best mogelijke wijze ter zijner keuze, zich naar zijn Gouvernement te begeven, waaraan hij dan ook stiptelijk heeft voldaan, met veel moeite, gevaren en groote kosten (waarvoor hij nimmer eenige vergoeding heeft genoten), den veiligsten weg over Noord-Amerika kiezende. Ter plaatse zijner bestemming aangekomen, zag hij de moeijelijkheden en gevaren, welke hij ter naauwernood te boven was gekomen, vermenigvuldigd, daar, behalve den vernielenden invloed van het klimaat, welke slechts weinigen het geluk hebben te trotseren, hij het kasteel belegerd vond door vijf en dertig duizend man Fantijnen, bijgestaan door Engelsch geschut en amunitie.

Het gelukte hem na zijne aankomst, en in weerwil van alle hulp en toevoer, spoedig tot een gewenscht vredestractaat met den vijand te geraken; kort daarna, 1812, brak een opstand uit onder zijn eigen garnizoen, ten gevolge van wanbetaling en omkooperij der vijandige Engelsche buren. Ook na het berigt dat het vaderland door Napoleon, bij het Fransche Rijk was ingelijfd, en, dat al de wissels welke hij tot betaling der ambtenaren en troepen had getrokken, waren geprotesteerd geworden, gaf hij den moed niet op. Al deze gevaren en moeijelijkheden werden door De Veer getrotseerd, vastelijk hopende en vertrouwende dat het der Voorzienigheid zoude behagen, eenmaal uitkomst en een gewenschter stand van zaken te geven. Hij bleef getrouw op zijn post, en zich niets verplicht achtende aan een Gouvernement, dat hem ten prooi des vijands had gelaten, behield hij de oud Hollandsche vlag en bleef haar verdedigen, tot dat zijne hoop — welke destijds slechts onder de vrome wenschen konde gesteld, en alleen door een man van onwankelbare moed, ziels- en ligchaamskracht konde gevoed worden — vervuld werd door de zegepraal der rechtvaardigheid boven het geweld en de heugelijke terugkeer van eenen Vorst uit het Huis van Oranje.

Gedurende dien bangen tijd, was men door totale afsnijding van allen toevoer uit Europa, zoodanig geprangd geweest, dat

[1]) In 1804 is een tweede aanval der Engelschen afgeslagen.

[1]) Dit was zijne tweede vrouw, de eerste heette Dorothea Eliabeth van Uijtrecht; de tweede Aletta Schotborgh. Zij was gesproten uit een geslacht, dat nu ruim 200 jaren op Curaçao onvermengd in stand gebleven is. Uit het eerste huwelijk werd onder anderen geboren eene in 1846 overleden dochter, die gehuwd was met Jhr. E. J. Lewe van Aduard, die, als schout-bij-nacht en kommandant van de Schelde, den 27sten December 1832 voor Antwerpen sneuvelde.

er zelfs geene schrijfbehoeften waren om de rekening van het Gouvernement bij te houden, zoodat men genoodzaakt was uit oude boeken bladen te scheuren om de annotatiën bij te houden. Bij de terugkomst van De Veer in het vaderland, na behoorlijke overgave van zijn Gouvernement aan Daendels in 1816, was hij dan ook niet in de mogelijkheid zijne verantwoording in dien staat over te leggen, als de geregelde vorm van administratie vereischte.

Intusschen bekwam hij bij zijne aankomst dadelijk last om het Gouvernement der eilanden St. Eustatius, St. Martin en Saba te gaan overnemen, en geen kans ziende om uitbetaling te bekomen, zoowel van zijn tractement in al dien tijd te goed gehouden, als van de uitschotten, welke hij tot handhaving van zijn Gouvernement uit zijn eigen beurs had gedaan, voor en aleer zijne verantwoording in behoorlijken vorm was ingediend, — was hij genoodzaakt het vaderland te verlaten en de opmaking dier verantwoording aan anderen over te laten. Desniettemin werd zij eindelijk in den verlangden vorm ingediend en, door de onderscheidene Departementen geëxamineerd zijnde, in zoodanige orde bevonden, dat het den Koning behaagde bij finale approbatie daarvan, hem de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw toe te zenden.

Ongelukkig echter zag hij, bij de uitbetaling zijner aanzienlijke vordering, het loon van al de doorgestane rampen, ellende, vermoeijenissen en gevaren, tot overmaat van ongelukken, alles, slechts weinige dagen na de ontvangst dier som, verloren gaan door de frauduleuse handelwijze en het failleren zijner gemagtigden.

Het Gouvernement der eilanden St. Eustatius, St. Martin en Saba gaf weinig gelegenheid tot herstel van dit gevoelig verlies; het sober tractement daaraan verbonden, was zelfs niet toereikend om zijne waardigheid aldaar te handhaven, en voor zijne echtgenoote en talrijk kroost te zorgen.

Een gunstiger vooruitzigt werd hem geopend toen hem in 1822 het Gouvernement van Suriname werd opgedragen.

In die betrekking heeft hij den slavenhandel mogen fnuiken, het finantie-wezen en de geld-circulatie herstellen, den weder aanbouw van Paramaribo bevorderen en de kolonie in bloeijenden toestand aan zijnen opvolger overgeven. Hij overleed des nachts tusschen den 1sten en 2den Mei 1838 te Paramaribo.

Part. berigt.

VEER (Adriana van der), dichteres, die in de eerste helft der 18de eeuw te Dordrecht bloeide.

Men heeft van haar:

De geestelijken Nachtegaal of zingende alle de nagelaten gedichten van Jufvr. J. A. van der Veer. Dordrecht 1765. 8°.

Mogelijk tot een herdruk van:

Nagelaten geestelijke gedichten en gezangen. Dordrecht 1749.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 483; *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.*, D. III, bl. 87.

VEER (Cornelia van der), Amsterdamsche dichteres uit de 17de eeuw en bekend door het werkje dat zij gemeenschappelijk met hare vriendin Catharina Questiers, onder den titel van *Lauwerstrijd* te Amsterdam in 1665 in het licht gaf.

In 1676 gaf zij aldaar met M. A. Bragge *Houlyx wenschen voor Willem Tierens en Alida Scholten* d. 18 Aug. 1676.

Joh. Blasius droeg haar, na het overlijden van hare vriendin Questiers zijn *Griexe, Trojaansche en naburige heldenstammen*, waarmede hij zijn *Geslachtboom der Goden en Godinnen* (1661—1669, aan C. Questiers), *verrijkt had*, op.

Zij plaatste ook een gedicht voor Blasius' *Fidamants kusjes.* 1663.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl 143; *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. I, bl. 208: en dit *Woordenb. Ant. Questiers.*

VEER (Eelhert de), mogelijk dezelfde met den volgenden, gaf eene vertaling van *R. Dinothus, een spieghel der ghedenckwaerdiger oorlochscher geschiedenissen* (1555—86).

Wt meest allen Chronyken int latijn beschr. Hier van is een Eelhert de Veer duytscher gheweest. Alckm. 1587. 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.*, D. II, bl. 48.

VEER (Ellert de), ridder, Heer van Calandsoog, secretaris en pensionaris van Amsterdam, genoot het vertrouwen van Oldenbarneveld, die hem ook tot die gewigtige bijeenkomst der voornaamste bewindslieden riep, waar men sprak over eene verheffing van prins Maurits. In 1610 werd hij, benevens vier andere voorname staatsmannen, naar Engeland gezonden, ter bevordering van den handel en de visscherij, gelijk ook om de zaken van Gulik en Cleve te handhaven. Jacobus I sloeg hem bij die gelegenheid tot ridder. In 1611 werd hij lid van den hoogen raad en in 1620 overleed hij. Hij huwde Simone Schaak; door dit huwelijk was hij de zwager van Dirk Bas; vervolgde de groote Hollandsche Divisie-Chronijk, en stelde zijn werk uit verscheidene schrijvers zamen.

Dat tweede Deel van de Hollandsche en Seelandsche Chronijcke, mitsgaders der Brabandscher, Vlaamscher, Geldersscher, Vriesscher, ende ander Nederlandscher en derzelver omliggende Provincien geschiedenissen enz. met grooter vlijt bij een vergadert door E. de V. Dordr. 1595. fol. Zij loopt van 1516 tot 1564.

Ook vertaalde hij in dichtmaat:

Tsamensprekinghe van 't recht der Coninghen door Georgius Bachananus. Amst. 1610.

Anoniem gaf hij in het licht:

De schrickelycken gruwelijcken Blixem des bans door den Paus van Romen teghen den doorl. Coninck van Navarre wtgestort. Z. pl. en jr. (1585).

Zie De Wind, *Bibl. v. Geschieds.*, bl. 268, 562; Goudhoeven, *Kron.*, bl. 224; Wagenaar, *Amst.*, D. IV., bl. 108; D. XI, bl. 226; D. XIII, bl. 236; van Wijn, *Bijvoegs.* op *Wagenaar*, D. X, bl. ; *Nalez.*, D. I, bl. 315—328; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; v. Leeuwen, *Bat. ill.*, bl, 1483; Balen, *Beschr. v. Dordr.* bl. 1023; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*

VEER (Ernst de), Nederduitsch dichter, gaf o. a. een gedicht in het *Stamboek* van Johanna Koerten.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*

VEER (Evert de), in 1497 te Gorinchem geboren, was een uitstekend rechtsgeleerde en werd schepen, later pensionaris, eindelijk raadsheer van den hoogen raad te Mechelen.

Zie Verwoert.

VEER (Gerrit de), broeder van Albert of Elbert, heeft in 1596 en 1597 den togt naar Nova-Zembla en de overwintering aldaar met Jacob van Heemskerk bijgewoond. Men heeft van hem:

Waerachtighe Beschrijving van Williams Barendts, drie Syllagien, gedruckt te Amsterdam in 1599.

Verhael van de eerste schipvaert der Hollandtsche ende Zeeusche schepen door 't Way-gat, By Noorden, Noorwegen, Moravien ende Tartarien om, na de Coninckrijcken Cathay ende China. Met drie schepen, uyt Texel gezeylt in den jare 1594. *Hier achter is bij-ghevoeght de beschrijvinghe van de Landen Siberia, Samoyeda ende Tingoesa. Seer vreemt en vermaackelijck om lesen.* Amsterd. 1648. 4°.

Getogen uyt het Journael van Gerrit de Veer.

Bor, *Nederl. Hist.*, B. XXXIV, fol. 38.

VEER (J. de), tooneelschrijver, vertaalde *de Liefdadigheid, of het Tafereel der Armoede* (trsp.) *u. h. Fr.* (Doriman en Melanide) *vertaald*, 'sGravenh. 1767.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.*, bl. 208.

VEER (Johannes de) van Utrecht, gaf in 1642 een door hem geschilderde *Andromeda* aan het St. Jobsgasthuis aldaar ten geschenke.

Zie Immerzeel.

VEER (R. de), kunstschilder en in 1674 lid van het St. Lucasgild te Utrecht.

Zie Kramm.

VEERIS (Melchior) in 1653 geboren, in 1667 predikant te Hem, in 1674 veldprediker, in 1679 predikant te Assendelft, waar hij werkzaam bleef tot 1712, toen hij zijn emeritaat verkreeg. Hij overleed den 2den April 1721 te Beverwijk. Hij gaf in het licht: *Chronologia Ecclesiastica of Kerkelijk Tijd-register.* Later gaf hij dit werk uit onder den titel van *Kerkelijk Alphabeth*, en vervolgens met een vervolg tot het jaar 1710. Eindelijk verscheen het onder den titel van *Vernieuwt kerkelijk Alphabeth van de Namen der Leeraren, die onder het Synode van Noord-Holland sedert*

de Reformatie van het jaar 1566 tot het eynde van het jaar 1749 den kerkendienst bekleed hebben. Ingestelt door Melchior Veerus enz. En nu tot het eynde van het jaar 1749 achter volgt door Franciscus de Paauw, Predikant t' Enkhuyzen. Enkhuyzen 1750.

Ook gaf hij:

Nederlands dankbaarheid voor de gesloote vrede. Amst. 1679. 8°.

Voorbeeld der gezonde woorden. Amst. 1711. 8°.

Zie het laatstgemelde werk in de *Voorr.* en bl. 216; Glasius, *Godgel. Nederl.*

VEERMAN (A. L.) gaf in het licht:

Verhandeling over de miltziekte onder het Rundvee. Maassluis 1769. 8°.

De schrijvers der Nieuwe Vaderlandsche Letteroef. beantwoord in opzigt tot hunne oordeelvelling over het werkje genaamd: Verh., over de thans woedende miltziekte onder het Rundvee, te Alkmaar en elders.

Zie *Cat. d. Maats. v. N. letterk.*, D. III, bl. 622; Arrenberg, bl. 522; Abcoude, *Naaml.* bl. 375.

VEEZAERDT (Petrus) te Middelburg geboren, was in de 17de eeuw predikant te Wolphaartsdijk en heeft zich bekend gemaakt door:

Metamorphoseos et historiae naturalis Pars II de insectis auctore Joan Gordartio, latinitate donata, commentariis et notis textui insertis, illustrata et auctuario notarum sive appendice locupletata de insectorum origine, utilitate et usu. 8°.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel*, bl. 570; Glasius, *Godgel. Neaerl.*

VEGELIN VAN CLAERBERGEN (Assuerus), broeder van Philip Frederik Vegelin van Claerbergen, den 25sten Junij 1687 geboren, was kolonel van een regiment infanterie en volgde den 4den Februarij 1739 zijn broeder als grietman van Haskerland op. In 1748 was hij medegecommitteerde uit de staten om het diploma aan den prins van Oranje te overhandigen. Hij deed in 1749 afstand van de grietenij en overleed 13 Maart 1771. Hij huwde den 9den Junij 1731 Alexandrina Eleonora van Plettenberg, weduwe van Allard van Burum, grietman van Ferwerderadeel, en had geene kinderen. Zij overleed den 22sten November 1743.

Zie v. Sminia, *N. Naaml. d. Grietm.*, bl. 359; *Verward Friesl.*, bl. 113.

VEGELIN VAN CLAERBERGEN (Frederik), geboren in 1667, dapper krijgsman, streed met Coehoorn als kolonel aan de spits der Friesche regimenten bij Ekeren in 1702, waar hij gekwetst werd en nam als generaal-majoor deel aan het beleg van Doornik. Hij werd gouverneur van Damme en overleed den 2den Januarij 1713, in den ouderdom van 46 jaren en is te Sluis begraven. Zijne spreuk was *Nec vulnera errent* (ook minder schrikten niet af).

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. II, bl. 325, 458.

VEGELIN VAN CLAERBERGEN (Hessel), zoon van Philip Ernst Vegelin van Claerbergen en Fokje van Sminia, werd den 19den October 1655 geboren. Den 27sten Januarij 1683 grietman van Utingeradeel geworden, verwisselde hij deze grietenij met die van Haskerland den 15den Maart 1689, van welke laatste hij in 1707 afstand deed ten behoeve van zijnen oudsten zoon. In 1683 was hij ook lid van gedeputeerden. Hij overleed den 28sten November 1715 te Leiden, na de operatie van den steen. Hij was den 7den November 1683 gehuwd met Anna Maria, in 1653 geboren, dochter van Assuerus van Viersen, rentmeester der domeinen, en Jisck van Geersma, die hem 6 kinderen schonk en den 12den Julij 1696 overleed.

Zie v. Sminia, bl. 333; *Wapenb. Vegilin v. Claerbergen, Gen.* 8. *Viersen. Gen.* 3.

VEGELIN VAN CLAERBERGEN (Hessel), zoon van Johan Vegelin van Claerbergen, grietman van Doniawarstal, werd den 3den October 1723 geboren. In 1749 werd hij lid van de staten en in het volgende jaar, den 15den April, door afstand van zijn vader, uit eene nominatie van drie personen, door den erfstadhouder tot grietman van Haskerland verkozen; het eerste geval, dat van dien aard voorkomt, daar de verkiezing voormaals aan de gedeputeerden van Oostergoo, Westergoo en Zevenwouden stond. Hij huwde den 15den Junij 1749 met Catharina Maria, dochter van Frans Julius Johan Heringa van Eijsinga, grietman van Rauwerderhem. Hij overleed den 12den Julij 1750, in den ouderdom van 27 jaren, zijne weduwe den 30sten April 1753. Hun eenige zoon overleed in het laatst van 1751, slechts één jaar oud.

Zie *Wapenb. Vegilin. Gen.* 10; *Nederl. Jaarb.*, Mei 1749; *Fris. Nob.*, p. 319; van Sminia, bl. 360.

VEGELIN VAN CLAERBERGEN (Johan), zoon van Hessel Vegelin van Claerbergen, grietman van Utingeradeel en Haskerland, en Anna Maria van Vierssen den 27sten Augustus 1690 geboren, werd den 24sten April 1708 tot rentmeester van de geestelijke goederen in Kempenland in de Meijerij van 's Hertogenbosch aangesteld en den 6den December 1720 verkozen tot raad in het hof van Friesland, welke waardigheid hij twee jaren later verwisselde met die van grietman van Doniawarstal (den 3den Februarij 1722). In 1731 werd hij lid van de gedeputeerden, en als zoodanig tegenwoordig bij de blijde inkomst van Willem IV in Friesland ten jare 1734. Hij was medegecommitteerd in 1748 tot het overbrengen van het diploma aan den prins. Hij huwde den 29sten Maart 1722 met Cecilia Isabella, geb. 5 Mei 1703, dochter van Allard van Burum, bij welke hij vier kinderen had. Zij overleed den 26sten Februarij 1731, hij in 1772 te Langweer. Hij was een beoefenaar der classische letterkunde en schreef:

Vertoog over de Veengraverijen. Leeuw. 1766. Met kaart van Friesland, gekleurd aanwijzende het beloop der lage landen uit veengronden bestaande.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II, bl. 358; van Sminia, *Naamlijst*, bl. 350; *Stamboek*, D. I, bl 392; D. II, bl. 272; G. de Wal, *de clar. Fris. Jurec.* p 308; Eekhoff, *Gesch. v. Friesl.*, bl. 322, 332; Dez., *Cat. der Bibl. te Leeuw.*, bl. 88; *Juichend Friesl.*, bl. 33.

VEGELIN VAN CLAERBERGEN (Philip Frederik), zoon van Hessel Vegelin van Claerbergen, werd den 9den Mei 1685 geboren. Hij werd eerst ritmeester, en den 28sten September 1707, door afstand van zijnen vader, grietman van Haskerland. Twee jaren later werd hij lid van den raad van state en gedeputeerde te velde en verwierf zich veel lof in die gewigtige betrekking. Drie jaren bleef hij dien post waarnemen en kreeg toen zitting in de staten-generaal. Sicco van Goslinga, met wien hij gestadig briefwisseling hield, en Ulbo Aylva van Burmania waren zijne boezemvrienden. Hij was een bekwaam latijnsch en ook Nederduitsch dichter, en muntte uit in wis- en werktuigkundige wetenschappen; waarom hij ook met Michael Onuphrius baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg uit gedeputeerde staten in 1729 gecommitteerd was tot bevordering van het leggen van de Dokkumer nieuwe zijlen, en zijn naam, benevens die van zijnen ambtgenoot op de piramide, ter gedachtenis van dit gewigtig werk opgerigt, gevonden wordt. In 1716 heeft hij de nieuwe Haskerdijken aangelegd, in plaats van den ouden weg, welke een groot gedeelte van het jaar onbruikbaar was.

Hij huwde den 6den April 1717 met Elisabeth, dochter van Pieter van Essen, raad en advocaat fiscaal van de admiraliteit in Zeeland, en Barbara Steengragt, weduwe van Cornelis Kien, van Middelburg. Hij overleed kinderloos den 28sten July 1738. Zijne weduwe hertrouwde met den luitenant-generaal Graaf van Slippenbach.

Hij gaf in het licht:

Dissert. Juridico-Hist. P. I. De Cognitionibus, et Decretis Principum Romanorum, ad inscriptionem Julii Pauli Impetrialium Sentenrialium in Cognitionibus prolatarum, per Decretorum librorum trium. Fran. 1705. 4°.

Diss. etc. Pars II ad Decretum Imper. Severi et Antonini in L. Pactumejus, Ultim. Digestis De Haeredibus Instituendis. Ib. 1705. 4°.

Zie *Wapenb. Vegilin Gen.* 9; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II, bl. 389; *Frisia nobil.*, p. 247; *Tegenw. staat van Friesl.*, D. III, bl. 506; v. Sminia, bl. 358; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; de Wal, *de Clar. Tris. Jure Cons.* l. p. 308, 309.

VEGELIN VAN CLAERBERGEN (Valerius Lodewijk), zoon van Pieter Benjamin Vigelin van Claerber-

gen en Louisa Albertina van Glinstra, in 1774 geboren, werd in 1816 grietman van Haskerland, toen hij vrederegter te Akkrum was. Later werd hij lid der ridderschap en provinciale staten van Friesland. In 1835 deed hij afstand van de grietenij, en overleed 14 Julij 1844 te Joure.

Hij huwde in 1798 te 's Hage zijne nicht Aurelia Anna Maria, in 1772 geboren, dochter van Joachim Amaria Vegelin van Claerbergen en Margaretha Carolina Reinard.

Zie v. Sminia, *Verv. d. N. Naaml. van Grietm*, bl. 36; Verwoert.

VEGTMAN ( ) schreef:
Leere der Waarheid. Gron. 8°.

Zie Abcoude, bl. 375.

VEINES (Guillaume de), zoon van Pierre de Veines of Vaynes, die in 1583 in het gevolg van Louise de Coligny in Nederland kwam en van Anna Stempel. Hij maakte mede de expeditie naar Engeland, onder Willem III, als adjudant van den luitenant-generaal, markies de Moupouillan, gouverneur van Naarden, aan wien hij vermaagschapt was. Hij huwde Sophia Versteegh.

Zie *Nav.* D. XIV, bl. 378.

VEIRAC (Johannes), in 1745 te Gouda, waar zijn vader heelmeester was, geboren, werd in 1764 med. dr. te Leiden, na het verdedigen eener dissertatie *de Crisi* en zette zich als geneesheer in zijne geboortestad neder. In 1768 verwisselde hij deze standplaats met Sommelsdijk, op het eiland Over-Flakké, en deze in 1771 met Rotterdam, werd in 1783 schepen van Schieland en eindigde den 1sten December 1795 zijn werkzaam leven. Hij huwde Elizabeth Troost van Dordrecht.

In 1767 geraakte hij in geschil met Dr. J. W. Meynachu over eene waargenomen *Watervrees, gevolgd op het likken van eenen dollen hond*, dat aanleiding gaf tot eenige opstellen in de *Boekzaal der gel. wereld* van dat jaar.

In 1776 bekroonde het Zeeuwsch genootschap zijn antwoord op de vraag betreffende *de kenmerken, oorzaken, behandeling, voorkoming en stuiting der besmettelijke rotkoorts op de uitgaande O. I. schepen dezer landen*, met goud. Ook werd hem in hetzelfde jaar de gouden medaille op het voorstel van het Bataafsch genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam *over de geschikste middelen om den gemeenen man tot het gewillig gebruik maken van de inenting der pokken aan te moedigen*, geschonken.

In 1777 schonk hem de Maatschappij ter bevordering van den landbouw te Amsterdam den eereprijs voor de door haar gevorderde opgave van *de kenmerken, oorzaken en middelen ter voorkoming of genezing van het ongans der schapen*; in 1786 de Hollandsche maatschappij der wetenschappen te Haarlem een voor zijn antwoord op de vraag over de *borstwaterzucht*, in 1788 het Provinciaal Utrechtsch genootschap van kunsten en wetenschappen, dien voor zijn antwoord op de vraag *over de kinkhoest*, en in 1793 over de *Engelsche ziekte*.

Voorts gaf hij:

Beschrijving van eenen door den donder doodelijk getroffenen; Waarnemingen wegens de nadeelige gevolgen van het onvoorzigtig toedienen van braakmiddelen in volbloedigen zonder vooraf in het werk gestelde aderlating; Waarneming wegens de longtering met eene opening op den schouder, door welke zich de etter ontlaste enz., in het in 1771 door Dr. A. Lentfrink te Rotterdam uitgegeven in zijn *Geneesk. Tijdschrift.* Voorts gaf hij *Waarneming wegens eene longtering door steenstoffe veroorzaakt* en *Waarnemingen van eene gedeeltelijke versteening der kolijkdarmen*, in het 3de en 7de deel van de werken van *het Zeeuwsch Genootschap; Waarneming van eene doorgaande gal- of kwijlkoorts in het eiland Over-Flakké* in de *Verhand. v. h. Bataafsch Genoots. van Proefonderv. wijsbegeerte te Rotterdam.*

Zie Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Arrenberg, bl. 522.

VELAER (Martin) berokkende, sedert hij in 1475 schout der stad Hoorn was geworden, veel onheil door zijn hevige staatszucht, haalde door zijne vervolgzucht met andere regeeringsleden den haat op den hals van een groot deel der burgerij en vermeerderde het misnoegen door het getal zijner dienaren te vergrooten, waarmede hij in 1477 voor het eerst naar de kerk trok, zijnde zij allen op de wijze van aanzienlijke heeren in gelijke liverij gekleed. Dit gaf olie in 't vuur en verwekte grooten oploop, waarop het volk vermindering van bieraccijns verkreeg. Velaer trok toen naar 's Hage, om te klagen over de burgerij; maar deze maakte van zijn afwezigheid gebruik en plunderde door zijn onvoorzigtig schrijven aangevuurd, zijn huis en verbande hem uit de stad. Na vruchtelooze pogingen om weder in 't bewind te raken, verkocht hij zijn regt op 't schoutambt aan Jan van Egmond, die met hulp der Kabeljaauwen, waarvan hij het hoofd was, de stad veroverde.

Later werd Velaer weder schout, doch geen lessen van wijsheid getrokken hebbende, begon hij met verdubbelde gestrengheid te vervolgen, zoodat hij andermaal uit de stad moest vluchten. Wel poogde hij zich met geweld om de stad te verzekeren, doch hij sneuvelde bij den derden aanval in 1482.

Zie Velius, *Chronyk van Hoorn*, (*Reg.*).

VELDE (A. v. de). Abcoude noemt hem in zijn *Aanh.*, bl. 219, de schrijver van *Schrijfkonst*, fol., *Arithemetica* 8°. en *Predicatie over Jeremia* VI, vs. 1—6. 8°. Waarschijnlijk heeft hier verwarring plaats. Over het algemeen zijn bij hem en Arrenberg de berichten over de v. d. Velde's zeer verward.

VELDE (Abraham van de), zoon van Abraham van de Velde, die in 1619 predikant werd te Veen, classis Gorinchem, en daar in 1647 overleed, werd in 1614 in Zeeland geboren. In 1640 werd hij tot predikant te Zevenhoven beroepen, vanwaar hij nog in hetzelfde jaar naar Schoonhoven en in 1651 naar Utrecht vertrok. Volgens sommigen werd hij, tengevolge van een hevig geschil met de stedelijke regeering over de inkomsten en de administratie van de bezittingen der vijf kapittelen, die geseculariseerd en welker bestuurders, vroeger geestelijken, toen wereldlijke personen waren, met zijn ambtgenoot J. Teeling, door de regeering van de bediening ontzet, behoudens eer en goed, en hem den 19den Julij 1660 de inwoning der stad verboden. In 1661 werd hij predikant te Arnemuiden en in 1663 te Middelburg. In 1675 werd hij, door invloed van Willem III, van den ban te Utrecht ontslagen, doch keerde naar Middelburg terug, waar hij den 7den Junij 1677 overleed. Als schrijver is hij bekend door zijn:

Ooghsalve om te sien wat te houden zij van de kanonikerij. Utrecht 1659.

Verzameling van keurstoffen en predicatiën over Jeremia V: 1—6.

Wonderen des Allerhoogsten, het eerst in 1669 uitgegeven, in 1733 voor de vijfde maal gedrukt. In 1833 bezorgde Mr. A. M. C. van Asch van Wijk een nieuwen druk van dit werk.

In 1678 (dus na zijn dood) verscheen zijne *Apologie.* Zijn zoon Nicolaas, predikant te Overzande en Driewegen, werd door zijn nabuur de Klever, predikant te 's Heerenhoek, in zijn eigen huis vermoord.

Zie *de Zaaijer*, Jaarg. 1872; Kist en Moll, *Kerkhist. Archief*, D. IV, bl. 515, 322, 330, 336, 337; Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.* bl. 202, voorr. van den laatsten druk der *wonderen* enz.

VELDE (Adriaan van de), beroemd landschap- en dierenschilder, zoon van Willem van de Velde, de oude, werd in 1636 te Amsterdam geboren. Nog zeer jong werd hij bij Jan Wijnands te Haarlem ter leerschole gezonden. Toen hij, bij zijne aankomst de door hem vervaardigde teekeningen liet zien, stond Wijnands verbaasd, en riep zijn vrouw, als door een profetische ingeving uit: „Wijnands! een meester is geboren!" Deze voorspelling werd bevestigd. Verbazend waren zijne vorderingen, en op een leeftijd dat anderen beginnen te teekenen, was hij reeds een meester in het schilderen, teekenen en etsen. Van zijn jeugd af had hij zich naar de natuur geoefend, 'tgeen uit zijn kunstwerk, dat overigens een geheel oorspronkelijk karakter heeft, blijkt. „Zorgvuldig," schreef Immerzeel, „in zijne teekening, roerend en schoon in zijn koloriet en effect, vlak en meesterlijk is zijn penseeltoets, geestig en verscheiden in zijne ordonnanties, toont zich van de Velde een genie, nagenoeg gelijk te stellen met van Berchem, die misschien door niemand overtroffen wordt dan door Paulus Potter."

Doch niet alleen in het landschap met veldgedierte, maar ook in het geschiedkundig vak gaf hij proeven van een ongemeen talent. Zoo schilderde hij o.a. verscheidene *Passiestukken* voor de R. C. kerk in de Spinhuissteeg en een *Afneming van het kruis* voor die op de Appelmarkt te Amsterdam. Groote prijzen werden er bij zijn leven en vooral na zijn dood voor zijn kunst besteed. Een *berganhtig Landschap* gold op de verkooping van Cremer *f* 2,070.00, een *landschap met koeijen en schapen* op die van Pot *f* 3,000.00, een *landschap met een herder, eene vrouw en onderscheiden velddieren* voor *f* 7,650.00 en voor het kapitaalste stuk, dat van dezen meester bekend is, voorstellende een *Brabantsch landschap, in den omtrek van Antwerpen*, werd op de verkooping van Gerrit van der Pals, *f* 10,000 behaald.

Te Rome werd op de veiling van den kardinaal Fesch, door lord Herford, voor *Jacob verlaat zijn vaderland* 25,000 francs en op de verkooping van Ph. Patureau te Parijs in 1827 een *landschap met figuren en vee* door denzelfden 33,500 francs betaald.

Het koninklijk kabinet te 's Hage bezit van dezen meester een *boomrijk landschap met beesten* en een *gezigt op het Scheveningsche strand met eenige visschers*. In 's Rijks museum te Amsterdam vindt men van hem een *landschap met rustend en grazend vee en eenige figuren en een heuvelachtige streek met eene hut, voor welke eene vrouw gezeten is; regts een landman, op een wit paard*, langs *schapen en verdere stoffaadje*.

Belangrijke prijzen werden er ook voor zijne teekeningen betaald. Op sommige verkoopingen gold eene met de pen en roet of met sapverw bewerkte teekening *f* 1,190.00. Op de verkooping van de Vos golden drie teekeningen, *een afloop van eene weide met koeijen en paarden f* 1,190.00, een *boschgezigt met een rustenden jager en hond f* 1,350.00 en een *landschap met een breede rivier, met een herder, koeijen en andere stoffaadjen f* 1,350.00. Van de Velde handteerde ook de etsnaald. Bartsch geeft eene beschrijving van 21 door hem geëtste prenten. Op de verkooping van den Grave von Fries werd dit stel prenten met *f* 992.00, drie *landschappen met stoffaadjen*, bij Bartsch onbekend, met *f* 555.00 en een *liggende koe in een landschap*, even zeldzaam en bij Baatsch onbekend, met *f* 120.00 betaald.

In het Museum van der Hoop berust eene schilderij, waarop Adriaan van de Velde, zich zelve, zijne vrouw en kinderen heeft afgebeeld. Houbraken en Descamps geven zijn portret.

Zie Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

VELDE (Adriana van de), dichteres uit de 19de eeuw, gaf in 1819 te Sneek in het licht:

Vruchten der eenzaamheid.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VELDE (Cornelis van de), zoon van den beroemden zeeschilder Willem van de Velde. Volgens anderen zou hij een broeder van dezen geweest zijn. Ook hij vervaardigde zeegezichten.

Zie Kramm.

VELDE (Cornelis van den), lid der rederijkerskamer *Vernieuwt uit Liefden* te Gorinchem.

Hij vervaardigde o. a. een *Eerelıedt* op *'t Loffdicht tot prijs ende eere van de seer eerlicke plaisierige ende liberale const der Musycke van Jan van der Does.*

Zijn zinspreuk was: *Virtuti fortuna comes.*

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VELDE (Dirck Pieterse van de), commissaris van de loodsen in den Briel, diende den lande bij het uitbreken van den tweeden oorlog tegen Frankrijk in 1688.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. Neêrl. zeew.*, D. III, bl. 444.

VELDE (Esaias van de). Zie VAN DE VELDE (Jezaias).

VELDE (Frans van de). Van dezen komt eene teekening voor. Doch Kramm oordeelt teregt dat in plaats van Frans Esaias moet gelezen worden.

Zie Kramm.

VELDE (Frans van de) schreef:

Bewijs der dwalınghen, valsheden ende misbruycken in die belijdinghe des Calvinisten verspreyt. Loven 1567. kl. 8°.

VELDE (Gabriel van de) kwam in 1703 als proponent te Alphen in Noord-Brabant, vertrok in 1705 naar Etten, zes jaren later naar Breda, werd in 1740 emeritus en overleed in 1761.

Hij gaf in het licht:

Verklaring van het VIIIste kapittel van den Brief aan de Romeinen. Amst. 1729.

Keurstoffen of XIV Predicatien over eenige uitgelezen texten des O. en N. testaments. Amst. 1742. 8°.

Lijkpredikatie op D. Patijn uit Philipp. I: 21. Breda 1738. 4°.

De uitnemendheid van het klaaghuis boven het huis der maaltijden.

Doodregt.

Heil van Gods verlossing.

Zie Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 170, 172, 174; Glasius, *Godgel. Ned.* Maurik, *Naamrol d. Godgel. schrijvers*; Arrenberg, bl. 522.

VELDE of VELDIUS (Guilielmus van de), in Gelderland geboren, regulier-kanonnik van St. Augustinus in Frankendaal, was een wijsgeer, wis- en aardrijkskundige.

Hij schreef:

Empyreale majus sive de toto universo. Libris XXIV.

Empyreale minus: prioris compendium. Libris VII.

Statuta sororum ordinis sui.

Mathematica nonnulla, Sermones, Epistolae etc.

Zie Trithemius, *de clar. script. Germ.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 425; Val. Andreas, p. 335.

VELDE (H. van der) te Sneek schilderde landschappen en stadsgezichten. Op de tentoonstelling te Amsterdam komt van hem voor: *Een gezigt langs de Waag en Vischmarkt.*

Hij was toen 78 jaren oud.

VELDE (Jacob van de), prior der Augustijnen te Brugge, is bekend als schier uitsluitend belast om met de gevangen ketters te disputeren.

Hij schreef een *Claer betooch van den oorspronck der Lutherie. Ghedruckt te Brugghe bij Pieter de Clerck.* 1567. 8°.

Zie Janssen, *Jacobus Praepositus*, bl. 226; Dez., *Kerkh. te Brugge*, 1, 102, 104; *Catal. de livres d'occasion de Pierre Kockx*, N°. 827.

VELDE (Jacob van de) vervaardigde prentteekeningen in den trant van die van Ploos van Amstel. Op *Catal.* van Buren, baljuw van Noordwijkerhout, 1808, bl. 200, komt het complete door hem zelven vervaardigde werk voor, door Kramm beschreven.

VELDE of VELDIUS (Jacobus) werd in 1571 te Leuven doctor in de godgeleerdheid en Provinciaal prior der Augustijnen.

Hij gaf in het licht:

Tabulae in Evangelia et Epistolas duadragesinales. Lovanii 1563. Venetiis 1566. 8°.

Exarratio Paraphrastica Epistolarum duadragesimalium. Lovan. 1573. 8°.

In Passionem Domini. Antv. 1570. 8°.

Commentaria in Danielem Prophetam pro concione explicatum. Ibid 1576. 8°.

De vera corporis Christi in Eucharistia praesentia. Antv. 1580. 8°. (in 't Vlaamsch).

Hij overleed te St. Omer in 1583 in de abdij van St. Bertinus.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 541; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 435.

VELDE (Jan van den). Volgens sommigen in 1568 te Haarlem en volgens anderen in 1569 te Antwerpen geboren. Hij zou eerst schoolmeester te Rotterdam, later te Haarlem en aldaar den 10den September 1623 overleden zijn.

Zijn prachtige schrijfkunst is in gravure verschenen, onder den titel:

Deliciae variarum insigniumque scripturarum. Auctore Joanne Veldio, scriptore celeberrimo, Gerardus Gauw sculpsit. Harlemensis 1604. 4°. Amst. 1604.

Spieghel der schrijfkonste. Rotterd. 1605 en ald. met Duitschen tekst. 1606.

Zie Schrevelius, *Beschrijv. v. Haarl.*, bl. 318; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. A 1, bl. 255; Schotel, *Avondst.*, bl. 80; Dez., *Volksb.*, Kramm, *Cat. de Borluut de Noortdinck*, I, p. 97. (*Reg.*)

VELDE *Senior* (Jan van de), schilder en teekenaar, die

wel met Jan van de Velde *Junior* of *de Jonge* verward wordt. Hij leefde nog in 1679.

Zie Kramm.

VELDE, *de Jonge* (JAN VAN DE), zoon van den beroemden schrijfmeester, werd in 1598 te Haarlem geboren, schilderde landschappen, boerenkermissen, beesten en dergelijke; doch behaalde meer roem als *graveur*, zoo met het burin als den etsnaald. Immerzeel schrijft dat hij op twee verschillende en elkander tegengestelde wijzen werkte, de eene met de etsnaald, die vrij en luchtig was, de andere met het graveerijzer en soms met de drooge naald. De eerste bezigde hij voor de landschappen, de andere voor uitvoerige voorwerpen, die hij met groote netheid, in den trant van den grave Goudt, krachtig en pikant bewerkte. Er bestaan van hem een menigte prenten, landschappen, boerengezelschappen, portretten enz., voorstellende naar Molijn, Eilsheimer en Buitenweg. Zijn overlijden is niet bekend, doch op de 24 landschappen, onder den titel: *Amoenissimae etc. Johanne Veldio Juniore delineatae et in lucem editae a N. J. Visscher anaglyptario, anno* 1605, heeft Visscher hem bepaaldelijk *de Jonge* genoemd. Nagler vermeldt 103 zijner werken, waaronder echter niet de *Begrafenis van Prins Maurits*, door Jan van de Velde, *juxta direct. J. de Gheyn. Dedic. J. Veldius et J. Hondius. Amst. ex offic, J. Hondii.* 20 bladen, br. f°., uiterst zeldzaam. In 1681 werd op eene verkooping een exemplaar met *f* 60 betaald.

Zie Immerzeel; Kramm.

VELDE (JAN VAN DEN), geboren omtrent Antwerpen, was een kunstschilder. Hij werd in 1538 als herdooper te Utrecht onthoofd en op een rad gesteld.

Zie Dodt, *Archief*, D. VI, bl. 181; Kramm.

VELDE (JESAIAS of ESAYAS, ESYAS VAN DEN), zoon van den beroemden Haarlemschen schrijfmeester Jan van den Velde, werd omstreeks of voor 1597 te Haarlem geboren. Hij was een leerling van Pieter Denijn, en muntte uit in het schilderen van veldslagen, schermutselingen, dorpsplunderingen, aanvallen van roovers, transporten van krijgsvolk enz. Verscheidene schilders bedienden zich van zijn penseel, om hunne landschappen met beeldjes, paarden en ruiters, op de Spaansche wijs gekleed, te stofferen. Hij woonde in 1626 te Haarlem en in 1630 te Leiden. Het jaar van zijn dood is onzeker, doch hij leefde nog in 1652. Behalve veldslagen enz. schilderde hij ook binnenhuizen, b. v. *Spelers op een verkeerbond*. Nagler vermeldt 18 nummers zijner figuren.

Zie Orlers, *Beschr. v. Leid.*, D. I, bl. 399 (3de dr.); Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VELDE (JOANNES VAN DE), predikant te Zierikzee. Van hem bestaat een lijkrede op Ch. A. de Lavillette, pred. te Zierikzee, achter diens *de bedroefde Christen vertroost*, 1770, *een toegift op* 1 *Corinth.* XV. Hij is waarschijnlijk ook de schrijver van

Tweehonderd jarig jubelfeest ter gedagtenis van de verlossing der stad Zierikzee uit de Spaansche dwingelandy, in eene Leerrede van Psalm LXVI: 12, met bijgevoegde aanteekeningen. Zierikzee 1777.

VELDE (JOHANNA ELISABETH VAN DE), geb. Helmcke, werd den 4^{den} November 1762 te Amsterdam geboren. Zij was lid van het *Amsterdamsche dicht- en letteroefenend genootschap* en van het genootschap *Hierna Volmaakter*. Het 2de, 50ste, 79ste en 85ste der *Evangelische* en het 85ste, 91ste, 123ste, 124ste en 164ste van den *bundel Christelijke gezangen voor de openbare godsdienstoefeningen* zijn van hare hand. Zij overleed te Zutphen den 26sten October 1844.

Zie B. Janssonius, *Gesch. van het Kerkgez.*

VELDE (PIETER VAN DE), een weinig bekend zeeschilder, die in het laatst der 16de eeuw in Engeland bloeide. Waarschijnlijk was hij een afstammeling van Jan van de Velde, die zich aldaar had gevestigd. In de *Bilder-Gallerie zu Salzthalen* 1776 was van Pieter *Een vreeslijke zeestorm.*

Zie Kramm.

VELDE (WILLEM VAN) is opsteller van een tooneelstuk, getiteld: *Reinherte.* 1641.

Zie Witsen Geijsbeek, D. V, bl. 484.

VELDE (WILLEM VAN DE), *de oude*, in 1610 te Leiden geboren, werd aanvankelijk voor den zeedienst opgeleid, doch kwam in een andere betrekking in 's Lands dienst, aan boord van een advies-jacht, dat in den oorlog tusschen Holland en Engeland de vloot vergezelde en bestemd was om berigten heen en weer over te brengen. Op deze zeetogtjes teekende hij alle groote en kleine vaartuigen, ja ook admiraalschepen en heele vloten in hare bewegingen en zeemanoeuvers op papier en gewitte paneelen, en bood aan de Staten deze teekeningen bij zijn mondeling verslag aan, en ontving daarvoor een onbekrompen belooning. Om behoorlijk aan zijnen lust en tevens aan zijn brandenden kunstijver te voldoen, zeilde hij met een galjoen-schip tusschen en om de vloot, ten einde de beste punten voor zijne teekeningen uit te kiezen, zonder zich te bekreunen over het gevaar waaraan hij zich blootstelde. Zoo had hij b. v. nog kort voor het springen van het schip van Obdam, in 1665, aan boord er van het middagmaal gehouden. Ook liet hij zich onbevreesd rondroeijen om het gevecht tusschen de admiraal Obdam en den hertog van York, en den driedaagschen zeestrijd in Junij 1666 tusschen de Ruiter en Monck, af te teekenen. Later noodigde hem Koning Karel II uit naar Londen over te komen die hen in 1675 tot zijn zeeschilder, op eene wedde van *f* 1200. Ook had hij zijn zoon Willem van de Velde, *de jonge*, een diergelijk jaargeld toegelegd, om de zeegevechten van zijn vader in kleuren te brengen.

Voor zijne schilderijen werden aanzienlijke prijzen betaald. Zoo zijn zijne schilderijen, voorstellende de *Nederlandsche expeditie op de rivier te Londen*, 23 *Junij* 1667, *bij Chattam* en de *terugkeering der vloot naar de Reede van Vlissingen* in 1706, uit den boedel van Daniel Rademacher, aan de stad Vlissingen gekomen. De twaalf groote schilderijen door vader en zoon geschilderd zijn op Hamptoncourt. Hij woonde tusschen 1676 en 1682 te Greenwich, overleed in 1693 en werd in de St. Jacobskerk te Londen begraven. Zijn portret is bij Walpole.

Zie *Navorscher*, D. XI, bl. 1861; Immerzeel; Kramm; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Collot d'Escury, *Holl. roem.* D. I, blz. 63, 64, 109, A. l. bl. 171, 72, D. II, bl. 106.

VELDE (WILLEM VAN DE), *de jonge*, zoon van de vorige, werd in 1633 te Amsterdam, waar toen zijn vader woonde, geboren, door zijn vader in de kennis van den scheepsbouw en scheepsteekenen en door Simon de Vlieger in het schilderen onderwezen. Hij vergezelde zijn vader op diens zeetogtjes en gelijk deze bij vele zeeslagen tegenwoordig.

Toen Koning Karel II van Engeland hem tot hofschilder benoemde (1677), had hij reeds in de kunst zulk eene hoogte bereikt dat hij onder de eerste zeeschilders werd gerangschikt. „Voor hem had nog niemand zulk een schoon talent aan den dag gelegd, na hem is hij door niemand overtroffen." „Hij was in alle deelen der kunst een onovertroffen meester." „De schoonheid en naauwkeurigheid der teekening; de bevallige vormen en bewegingen zijner schepen, het bekoorlijke hunner richtingen' het dunne en lieffelijke der luchten, de zachte in den glans der zon daar heen drijvende zonnewolkjes, het heldere, afspiegelende en doorschijnende watervlak, de oordeelkundige wijkingen der lichttinten, zich verliezende in neveractige verschieten, die zee en lucht aan den gezigteindle vereenigen; het heerlijke koloriet, het vleijendste penseel, de rijke en altijd gevarieerde ordinantiën, de betooverende effekten, kortom al zijn kunstwerk zich door waarheid, doorwrochtheid en genie. Even zeer moet men hem bewonderen in het natuurlijke en stoute zijner door den storm gezweepte wolken en hevig kokende golven dan in zijne gulle stille zeeën bij het liefelijkste zomerweder. Na het overlijden van koning Karel II. schijnt van de Velde een uitstapje naar zijn vaderland te hebben gedaan, want in het volgende jaar schilderde hij een *gezigt van de haven van Amsterdam* en van *het Y te zien* thans in het Museum te dezer stede. Waarschijnlijk is hij wederom spoedig naar Engeland vertrokken, waar hij in 1707 overleed.

In Hamptoncourt vindt men 12 zijner schilderijen in 1676 en 1682 vervaardigd, meest alle *zeeslagen tusschen Holland en Engeland geleverd* voorstellende. Het Amsterdamsche Museum bezit, behalve het genoemde, nog van hem de overgave *van het Engelsche Admiraalschip The Royal Charles* in het *opbrengen van vier veroverde Engelsche schepen*, twee

kapitale stukken, op de verkooping van G. van der Pot voor het Gouvernement in 1808 voor *f* 8,000.00 aangekocht, voort nog 1 woelend en 2 stille waters. Het Koninklijk kabinet te 's Hage bezit van hem 2 *stille waters*. *Een strand waar twee schuiten en booten voor anker leggen met uitgespreide zeilen om te droogen, verder een klein vaartuig met badende figuren en dieper in zee eenige groote schepen*, met het jaarmerk 1651, behoorde weleer aan den Hertog van Berry en werd voor *f* 6,000.00 aan Sir Robert Peel verkocht. Kapitein Harcourt te Londen bezat een *Havenhoofd met bijwerk, waarbij een geankerd visschers vaartuig en een drijvende sloep*, vroeger in bezit van Muller en in 1822 voor *f* 6,025.00 verkocht. In Engeland vooral werden groote prijzen voor zijne stukken gegeven b. v. voor een *watergezigt* in 1844 *f* 17 883, een *zeegezigt*, het *Morgenschot f* 2376 (in 1844), voor een *Schipbreuk f* 5630 besteed. Het *kanonschot*, een juweel, gold *f* 16.560, een *kalme zee met oorlogschepen die voor anker liggen en een groote menigte schuiten f* 14.232. In 1702 gilden, op de kunstverkooping van Jan Agges te Amsterdam vier *zeegevechten* (voorstellende de vierdaagsche zeeslagen slechts *f* 10.90.

Ook werden aanzienlijke sommen voor zijne teekeningen besteed. Zoo gold zijne schoone teekening *De zamenkomst der Engelsche en Fransche vloot aan de Nove f* 1560. In het Museum Reynars waren er 21, o. a. een uitmuntende zeeslag met de pen en O. I. inkt. Ook bezat er de baron Verstolk van Soelen verscheidene; o. a. *Het vertrek van Karel II met de koningin naar Engeland*, voor *f* 9.50 verkocht.

Zijn portret, door Michel van Musschel geschilderd, werd op die verkooping voor *f* 600 verkocht.

Zie Houbraken; van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Brandt, *Lev. van de Ruyter*, bl. 476; Collot d'Escury, *Holl. roem*, t. a. p.

VELDE (Willem van de), een man, die een tijdlang als een der hoofdvokalen gold in den kring der dichtkundige genootschappen welke op het einde der 18de eeuw binnen Amsterdam zich vormden, heeft hier en daar verspreide gedeelte nagelaten en onder deze het 147ste 174ste en 175ste der *Evangelische Gezangen*. Ook komen er gedichten van hem voor in de bundels van het genootschap *Hierna Volmaakter*.

Hij was de echtgenoot van Johanna Elisabeth van de Velde geb. Helmcke. Zie blz. 72.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*; v. Doorninck. *Anon en Pseud.*

VELDEN (A. van der), schreef:

Over de inënting der koepokken met goed gevolg aan een reeds pokkend kind beproefd in *Alg. K. en L. Bode*. 1802 D. II. bl. 231.

Zie Holtrop. *Bibl. Med. et Chir.*

VELDEN (G. of G. à), kunstgraveur uit de eerste helft le 17de eeuw, van wien eenige portretten bekend zijn.

Zie Kramm.

VELDEN (Jakob Andreas van den), den 14den November 1795 te Goch, in Kleefsland, geboren, trad den 4den Mei 1813 „als apprentif marin", aan boord van Z. M. Brik *Joere*, Eskader Texel, in dienst en klom achtereenvolgende op tot kadet-wachtmeester bij het corps rijdende artillerie, adelborst der 2de klasse bij de marine, met verzoek om bij het corps rijdende artillerie te mogen blijven, tot kadet-fourier, tweede luitenant-adjudant, eerste luitenant, kapitein, majoor en werd op zijn verzoek den 1sten Mei 1852 gepensioneerd met den rang van luitenant-kolonel. Hij nam deel aan de expeditiën op Celebes tegen Tontoli (1822) op Sumatra tegen het Rijk van Menangkaboul (1823), wederom op Celebes tegen Beni en Soopa (1825), aan den oorlog op Java, tegen de opstandelingen van Serang en Madioen (1825—1826). In 1831 lag hij in de vesting Vlissingen, en in 1831 was hij bij het mobile leger in Staats-Vlaanderen gedetacheerd; in dat zelfde jaar diende hij tot 1836 aan boord van Z. M. schip *de Zeeuw*, op de Westerschelde, aan den Helder en vertrok er mede naar Denemarken, Zweden, Rusland en Engeland. Hij was ridder der militaire Willemsorde, van de Nederl. Leeuw, en der orde van de H. Wlademir, en overleed den 27sten Junij te Boxtel, bij zijn echtgenoote Anna Petronella Maluen 1862, geen kinderen nalatende.

Part. berigt.

VELDEN (Jan van den), vice-admiraal, ridder van de orden van den Nederlandschen leeuw en van de Eikenkroon met de ster, overleed te Utrecht 26 Maart 1854.

VELDEN (Mattheus van de), tooneeldichter van wien bekend is: *Calastres sterfdagh*, 1631.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 484.

VELDEN (Petrus Carel van den), te Utrecht geboren, beoefende onder C. Kramm met goed gevolg de schilder- en teekenkunst, doch overleed kort na het volbrengen zijner akademische studiën in 1830.

Zie Kramm.

VELDEN (Pieter van der), den 10den Jan. 1806 te Enkhuizen geboren, verbond zich in 1826 aan het gymnasium van H. J. Nassau, rector te Assen, tot het geven van onderwijs in de nieuwe talen, legde zich op de oude letteren toe, en bezocht in 1829 de Hoogeschool te Utrecht, waar hij door het geven van onderwijs in zijne behoefte moest voorzien. In 1830 vatte hij bij het uitbreken der Belgische onlusten de wapenen op, en werd in 1832 onderwijzer in de Fransche en Hoogduitsche taal en letterkunde aan het instituut der Marine te Medemblik, zette intusschen zijn letteroefeningen voort en ontving in 1835 te Utrecht den doctoralen graad in de wijsbegeerte en letteren met een Dissertatie *de Comitiis curiatis apud Romanos*. In 1838 werd hij schoolopziener in 't vijfde district van N. Holland en overleed den 6den April 1839.

VELDEN (Willem Cornelissen van), of van Velde, de bekende dienaar en leerling van de Groot, vervolgens zijn secretaris, later notaris en advokaat voor het Hof van justitie in Holland, was een beroemd rechtsgeleerde en beoefende ook de Nederduitsche dichtkunst. In 1659 gaf hij te 's Gravenhage in 't licht: *Hoftapijt tot cieraed van de gewelfde staetsael van 't vrije Batavia*. Ook is hij de schrijver van het vermaarde testament van Frederik Hendrik. Hij was de echtgenoot van Elsje van Houwelingen.

Zie v. d. Aa, *B. A. C. Wb.*, H. Vollenhoven, *Broeder Geranye* bl. 73; Scheltema, *Geschied- en letterk. Mengelw.*, D. III, St. II, bl. 225; *Vad. letteroef.*, Nov. 1824; *de Advocat*, p. 112, *Geschiedk. Aant. betreff. het Slot Loevestein*, bl. 80 en 81, *Jaarboekje voor Schoone en Goede voor* 1823.

VELDENAER (Johan), een boekprenter of drukker te Utrecht, die ook elders gewoond heeft, gaf in 1479 in het licht: *Chronica, quae fasciculus temporum dicitur. Per Joannem Veldener, in florentissima universitate. Lovaniensi*, in fol. Schreverius meent ten onregte, dat er een druk van 1474 bestaat. Er bestaat er echter een ook te Utrecht in 1480 gedrukt. Het is, volgens de Wind, een omslagtig werk, aanvangende met het begin der wereld en doorloopende tot op den dag der uitgave. Boxhorn trok hieruit hetgeen onze Noordelijke gewesten betreft, en gaf dat in 1650 te Leijden met aanteekeningen en den titel *Cronyk van Holland Seland en Westfriesland* 4°. in het licht.

Deze Chronyk, is met uitzondering van zeer weinige plaatsen, dezelfde als het *Chronicon de Hollant*, welk Matthaeus en d. V. zijner *Analecta* heeft uitgegeven. Van Wijn houdt dit Latijnsche voor 't oudste. Ook het *Chronicon de Trajecto et ejus. Episcopatu*, 't welk in D. V. der *Analecta* voorkomt, komt bijna woordelijk met Veldenaer overeen. Vermoedelijk dat Veldenaer deze beide oude Kronyken vertaald en in zijn werk gelascht heeft. De Wind houdt hem voor den vertaler en ten hoogsten voor den vervolger van den Latijnschen *Fasciculus Temporum* van Wernerus Rolevinck vandaar, een Westfaal en Karthuiser monnik, waarbij hij dan de twee bovengemelde, naderhand door Matthaeus uitgegeven kronyken vertaald en bijgevoegd heeft.

Zie Ab. Heussen, *Hist. Eccl.*, T. II, p. 142; Sweertii *Ath. Belg.* p. 480, Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 584, Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 50, Burman, *Traj. erud.*, p. 384; Vossius, *de Hist. Lat.*, p. 519; Meerman, *Orig. Typogr.*, T. I, C. V, § 9, 10, C. XI, § 5; P. Marchand, *Dict. Hist. Art. Veldenaer*: van Wijn, *Huisz. leven*, D. II, bl. 87, 88; *Voorr.* bl. XVII; Pars, *Naamrol*, bl. 89; de Wind, *Neerl. geschieds.*, bl. 84, 85, 232.

VELDHOVEN (Abraham) woonde te Dordrecht de wijsgeerige lessen bij van G. Kuipers, die hem aanleiding gaven tot het vervaardigen van een dichtstuk, getiteld: *Dicht-*

kundige bespiegelingen over de Aarde, den Mensch en den Sterrenhemel. Dordr. 1778. 8°.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 434.

VELDHOVEN (Hendrik van), te Leiden geboren, was onderwijzer in de teekenkunst, schilderde portretten en moderne ordonnantiën en was de eerste, die in het Reuswoudsche gesticht te Utrecht als teekenmeester werd aangesteld. Hij overleed aldaar in 1769.

VELDHOVEN (Paulus van), zoon van den vorige, in 1735 te Utrecht geboren, ontving onderwijs van zijn vader en werd een wakker portretschilder. Hij overleed in 1827 in den ouderdom van 92 jaren.

Zie Immerzeel; Kramm.

VELINGIUS (Abdias), zoon van Wilem Velingius, werd A. L. Mag. phil. en theol. doctor en predikant te Benthuizen in 1744, drie jaren later te 's Hertogenbosch, waar hij ook professor in de Joodsche oudheden werd, welke betrekking hij aanvaardde met eene *Or. de Conflagratione Nadubi et Abihu, Sylvae Ducis* 1749, in het 2de deel van zijne *Mengelschriften* vertaald opgenomen.

Ofschoon Velingius in hooge achting stond, viel er echter welhaast iets voor, dat hem bij velen in minachting bragt. Hij voerde namelijk een Rotterdamsch meisje, buiten wil harer ouders, naar Kleef, waar hij haar huwde. Dit belette niet dat hij in 1750 te Kleef werd beroepen, in 1757 naar 's Hertogenbosch terugkeerde, waar hij wederom tot predikant en hoogleeraar in de grieksche taal en gewijde welsprekendheid werd aangesteld. Hij aanvaardde deze post met een *Or. de S. N. foederis orationibus veteris Graeciae rhetoribus ante ponendis.* Twee jaren later verkoos hij 's Hertogenbosch te verlaten en naar Heusden te gaan, doch sprak den 4den Dec. 1759 eerst eene redevoering uit *Over de Illustre schoole te 's Hertogenbosch, waarin derzelver oorsprong, voortzetting, lotgevallen en hoogleeraren uit echte stukken nagespoord en ontdekt worden.* 's Hertogenb. 1760, oorspronkelijk in het latijn uitgesproken. In 1763 verwisselde hij Heusden met Bergen-op-Zoom en deed in 1794 als veldprediker, gedurende het beleg van 's Hertogenbosch, dienst. Kort daarop werd hij emeritus en overleed in 1803 op zijn huizinge Ter Aa te Berlikum. Velingius was een geleerd man, en behoorde tot de eersten, wiens verhandelingen door het Haagsch genootschap bekroond werden. Zijne verhandeling tegen het werk van J. Priestley werd met die van Segaar en C. Gravell den eereprijs waardig gekeurd. Ook gaf hij in het licht:

Jehova's trouw in het onderhouden van zijn verbond met David en zijn zaad. Leerrede gehouden op de heugchelijke geboorte van Willem V. 's Bosch 1748.

Lijkrede op Ds. J. D. Mann. Kleef 1751.

Tien Leerreden over Psalm LXXIII. Ald. 1758.

IJdelheit der weerelt, in twee leerredenen. Utr. 1755.

Veertig geestelijke gezangen welke in de Gereformeerde kerken van Cleve, Gulick, Berg, Marcksland en Nieuw-Hanau gezongen worden. Amst. 1760, Hanau 1770, Cleve 1798.

Onderzoek of onder hen, welke den Heiland Jezus gevangen namen, bij Getzemane, eene Romeinsche krijgsbende geweest zij. Amst. 1783.

Mengelschriften, zijnde vrije gedachten over verschillende onderwerpen. Ald. 1784, 1790. 2 dln.

Zie A. Velingius, *Redev. over de Illustr. school te 's Hertogenb.*, bl. 85; Hermans, *Gesch. der Ill. en lat. school te 's Hertogenb.*, bl. 30, Glasius, *Godgel. Nederl.*; Royaards, *Haagsch genootsch.*, bl. 88; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VELINGIUS (J. P.,) J. U. Studiosus, beoefende de poëzij, blijkens zijn *Rouwklagt op de smertelijke en schielijke dood van David Frantzius, Hoogleeraar te Groningen,* in 1742 met andere uitgegeven.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VELINGIUS (Willem), zoon van Hermannus Velingius, predikant te Harderwijk, werd in 1673 predikant te Kuinre, in 1674 te Vollenhoven en vervolgens in 1675 te Groningen, in 1685 te Rotterdam, waar hij den 24sten Junij 1690 overleed.

Van zijnen kanselarbeid bezitten wij:

Laatste reden van Groningen en eerste te Rotterdam. Rott. 1687.

Davids leven en sterven over de dood van Ursinus. Rott. 1688. 12°.

Neerlands Dank- en Vierdagstoon over de verkiezing en krooning van Willem III tot koning en van Maria tot koningin van Engeland in 2 leerredenen. Rott. 1689.

Als dichter maakte hij zich bekend door:

Gedichten. Rott. 1691. 8°.

Gedichten op koning Jezus met eene voorrede van Abdias Velingius. 1726. 8°.

Zie Glasius, *Godgel. Ned.*; J. v. Harderwijk, *Naaml. d. pred. van Rotterd.*, bl. 55; Ypey, *Gesch. v. d. Hervormd. kerk in de XVIIIde eeuw*, D. IV, bl. 7; Adami, *Predd. in de prov. Gron.*, bl. 10; Abcoude, *Naaml.*, bl. 376; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II, bl. 70; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VELINGIUS (Willem), zoon van Abdias Velingius, laatst predikant bij de herv. gemeente te Leiden, werd den 26sten Januarij 1692 te Groningen geboren, studeerde te Leiden en werd in 1716 predikant te Hoogvliet, in 1721 te Groningen, in 1725 te Rotterdam, in 1735 hoogleeraar aldaar. Na het doctoraat aan de Leidsche hoogeschool bekomen te hebben, aanvaardde hij het hoogleeraarsambt met eene *Oratio de Joanne Apostolo,* zoowel in het latijn als Nederduitsch uitgegeven. Hij werd in 1755 emeritus en overleed den 12den Febr. 1756. Velingius had even als zijn vader en grootvader een grooten naam in de kerk. Hij huwde Margaretha Loens.

Hij gaf in het licht:

Leerreden over Deuter. XXXII vs. 10 en 11. Ter inhuldiging van zijnen zoon A. Velingius te Benthuizen. Rott. 1744. 4°.

De Messias erkend, verkondigd en verheerlijkt door Maria en Simeon. Lijkpredikatie van Ds. van Hengel. Rott. 1738.

Ook gaf hij bij gelegenheid der verheffing van W. C. H. Friso tot stadhouder het genoemde werkje van zijn grootvader W. Velingius in het licht. Rott. 1747. 4°. (Van het werkje van zijn grootvader was deze de derde druk.)

Lijkpredicatie op den Erfstadhouder W. C. H. Friso (Rott. 1752. 4°.).

Ook als dichter maakte hij zich bekend door:

Zedige ledigheid of gezangen. Leid. 1736.

Zie Adami, *Naaml. v. predikanten. te Gron.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*; Harderwijk, *Naaml. v. predate Rotterd.*, bl. 73 verv.; Maurik, *Naamr.*; Abcoude, *Aanh.*, bl. 219; *Tweede Aanh.*, bl. 154; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I, bl. 97; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VELIUS (Theodorus), in 1572 te Hoorn geboren en in 1630 gestorven, was aldaar geneesheer, gaf in 1604 in kl. 8°. en in 1617 in 4°. te Hoorn in het licht: *Chronyk van de Stadt van Hoorn.* — *Hetzelfde werk tot op 1860 verbeterd en eensdeels op nieuw beschreven door* (wijlen) *T. D. Velius.* Hoorn 1648, met pl. 3de dr. 4°.

—— *Chronyk van Hoorn, vermeerderd door S. Centen.* met pl. 4de dr. Hoorn 1740. 4°.

Ook beoefende hij de Latijnsche en Nederduitsche poëzij. Zijn *Westfrisia Carmen* (Hornae) 1617, 1648, 1740, 4°. vindt men ook achter zijn Chronyk. Dit dichtstuk is ook in *Nederd. rijm overgebragt* door J. de Groot. Hoorn 1648. 4°.

Ook vindt men gedichten van hem in zijn *Chronyk* verspreidt. Hij beoefende ook de teekenkunst, blijkens eene groote kaart, voorstellende de stad Hoorn, met bijwerk in de uitgave zijner Chronyk in 4°. Hierin vindt men ook zijn afbeelding.

Later is deze Cronyk wederom vervolgd door C. A. Abbing. Hoorn 1842. 2 dn. 8°.

Zie Bodel Nijenhuis, *Topogr. lijst der Plaatsb.*, N°. 1597, 1598, 1670, 1672; v. d Aa, *N. B. A. C. Wb.*; Kramm; de Wind, *Bibl. v. geschieds.*, bl. 409, 586; Muller, *Cat. v. portr.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VELIUS (Timon), Raad en Burgemeester van Hoorn, Lid der Staten van Holland, behoorde in 1686 tot de Commissie, die zooveel doenlijk naauwkenrig en in persoon moest gaan opnemen, en berichten inwinnen nopens de gesteldheid der schepen van oorlog, zoowel der oude als der nieuw gebouwde, behoorende onder de Admiraliteiten van de Maze, Amsterdam en het Noorderkwartier, en in het bijzonder nopens derzelver grootte en wapening enz.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. Neerl. zeewezen*, D. IV, bl. 24.

VELTEN (J. van) is schrijver van een *Encomium ter eere der oude en vermaarde stad Tiel, eertijds hoofdstad van 't beroemd graafschap Teisterbant.* Nijmegen 1669.

Zie Bodel Nijenhuis, t. a. p. p. 706.

VELSBERG (Daniel), Luitenant ter zee. Toen de Britten 's lands kanonneergaljoot *de Schrik*, onder bevel van den eersten luitenant J. Olijve, in 1806, na een moedigen tegenstand, genomen hadden, werd zij door Velsberg heroverd, waarvoor hij met een eersabel met toepasselijke opschriften vereerd werd.

Zie J. C. de Jonge, *Geschied. v. h. Nederl. zeewezen*, D. VI, bl. 550.

VELSE (Henricus) werd eerst predikant te Lisse, in 1706 te Deventer, in 1709 te Delft en 's Hage in 1715, waar hij in 1744 overleed. Volgens Arrenberg schreef hij:

Kleine Concordantie of Register des O. en N. Testaments. 's Hage 1740. 4°.

Leven van den Grave van Rochester. Leiden. 8°.

Zijn portret bestaat.

Zie Arrenberg, bl. 324; Brans, *Kerk. Reg.* bl. 34, 69, 148; Muller, *Cat. v. Portr.*

VELSE (H. van) vervaardigde teekeningen voor boekwerken en bloeide ten tijde van Caspar Philips, den graveur.

Men vindt ook van hem eene *afbeelding van den marmeren predikstoel te Dordrecht*, door C. Philips in koper gebragt.

Zie Kramm.

VELSEN (Barend van), tooneeldichter uit het midden der 17de eeuw, gaf in 1659 in het licht:

Huwelijk van den Grooten Alexander.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.* D. V, bl. 455.

VELSEN (Bartholomeus van), zoon van Herman van Velsen, werd den 8 Maart 1615 te Amsterdam geboren, studeerde aan de Hoogeschool te Utrecht en werd aldaar doctor in de wijsbegeerte. Hij voltrok zijne studiën te Leiden, werd in 1690 proponent, en hem aangeboden den ambassadeur Heemskerk, als predikant naar Frankrijk te vergezellen, waarvoor hij bedankte. In 1699 nam hij het beroep van Beets in Noord-Holland aan en werd in 1706 predikant te Zaandijk, in 1708 te Hoorn en in 1713 te Rotterdam. Sedert 13 Julij 1732 buiten staat om te prediken, liet hij zijn dienst door een proponent vervullen. Hij overleed in den ouderdom van ruim 58 jaren den 3 October 1738 Th. Terbruggen hield op hem eene lijkrede, die door den druk is gemeen gemaakt. Hij was gehuwd met Maria van Ostade, en schreef:

Kort ontwerp van de stellige godgeleerdheid of beknopte schets der goddelijke waarheden. Rott. 1718, 1735.

Beginselen van de ware, zekere en nuttige philosophie, 2 dn. 's Hage 1767, 2de dr. Amst. 1781.

Korte schets van vraagen en antwoorden. Rott. 1735. 8°.

Eerste beginselen der woorden Gods. Rott. 1735, 8°.

Zie Paauw en Veeris, *Naaml. van Predikk*, bl. 211; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Harderwijk, *Predd. te Rotterd.*, bl. 68; Abconde, *Naaml.*, bl. 376; Arrenberg, *Naaml.*

VELSEN (Bartholomeus van), neef van den vorige, den 4den November 1724 te 's Hage geboren. In 1748 werd hij doctor in de wijsbegeerte, proponent en predikant te Randsdorp, in 1749 te Rhoon, in 1751 te Oost-Zaandam, in 1758 te Goes, in 1762 te Schiedam, in 1766 te Rotterdam, waar hij in 1786 hoogleeraar in de wijsbegeerte werd. Hij vierde den 1sten Januarij 1782 aldaar het eerste eeuwfeest van de bouwing der Nieuwe- of Oosterkerk, met eene leerrede over Joh. XX: 22 en 23, die in druk (Rotterd. 1783) uitgaat, en den 16den November 1791 zijne aldaar vervulde 25jarigen evangeliedienst. De leerrede, bij die gelegenheid gehouden, met eenige dichtstukken, hem bij die gelegenheid toegezongen, is ook uitgegeven, gelijk ook de leerrede, door hem den 18den October 1798, bij gelegenheid van zijn 50jarigen dienst in verschillende gemeenten gehouden. Hij werd den 11den November 1808 emeritus, en overleed den 18den April 1810, in den ouderdom van ruim 85 jaren.

Zie Paauw en Veers, t. a. p., bl. ; Harderwijk, t. a. p., bl. 68; Glasius, *Godgel. Nederl.*, Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 86, 89; Arrenberg, *Naaml.*, bl. 524.

VELSEN (Cornelis) is schrijver van:

Aanmerkingen over de Leidsche en Haarlemsche meer. Leiden 1727, 2de dr. 8°.

Tegen van den Burggraaf. Leiden 1744.

Rivierkondige verhandeling betrekkelijk den Rhijn, de Maas, de Waal, de Merwede en Lek. Harlingen 1768, m. pl. 8°.

Zie Arrenberg, *Naaml.*, bl. 524.

VELSEN (Jan van), in 1789 te Amsterdam geboren, trad den 3den Februarij 1811 te Nichtevecht in dienst, kwam in 1816 te Hoogeveen, werd in 1834 emeritus.

Hij gaf in het licht:

Onuitgesproken afscheidsrede te Hoogeveen enz. Hoogev. 1834.

God, die te Beth-el verscheen, in zijne liefde en trouw voorgesteld, en eene Leerrede. 's Hage 1846.

Zie Romein, *Herv. Predd. te Drenthe*, bl. 190.

VELTEN (Arthur George), te Breda geboren, studeerde in Duitschland en werd in 1664 predikant bij de Luthersche gemeente te Delft, in 1671 te Utrecht en in 1673 adjunct-predikant te Amsterdam. Hij heeft zich vooral bekend gemaakt door zijne *Postilla* of *Verklaringen over de Zon- en Feestdag-Evangeliën*, die nog in 1758 door den Amsterdamschen predikant Tisteijn op nieuw zijn uitgegeven. Hij overleed in 1679.

Zie Domela Nieuwenhuis, *Gesch. d. Ev. Luth. kerk te Amsterdam*, bl. 109, en Schultz Jacobi, *Bijdragen*, D. I, blz. 108, D. III, bl. 46 verv.

VELTEN (Jacobus), zoon van den vorigen, in 1667 te Delft geboren, oefende zich eerst onder de leiding van den predikant Dominicus, studeerde te Jena, aanvaardde het leeraars-ambt bij de Ev. Luthersche Gemeente te Hoorn in 1689, vertrok in 1692 naar Leiden en vandaar in 1701 naar Amsterdam, waar hij in 1732 overleed.

Men heeft van hem:

De resistentia hominum malitiosa, quae sit spiritui sancto in opere conversionis Praes. Jo. Guil. Bejero, in acad. Salana Prof. disputabit auctor J. Velten. Delpho-Bat. XVII kl. Maji 1689. *Senae literis J. D. Wertheri.*

Lijk-predicatie over 2 Corinth., vs. 1 en 2, ter gedagtenis van Henricus Vos, in zijn leven pred. der gem. toegedaan d' onverand. Augsb. geloofsbel. binnen Amst. gedaan den 11den *Nov. door J. V. Den tweeden druk, verm. met gedigten.* Amst. 1708.

Jubelpredikaatsie van de overgave der Augsburgsche Geloofsbelijdenis, Amst. 1731.

Over de Reformatie van Luther.

Predicatiën over de Zon- en Feestdags-Evangeliën.

Predikaatsiën over de Epistelen met eene voorrede van Tisteijn. 1746. 2 dln. 4°.

Veertig predikatiën over het lijden Jesu Christi, waar agter twintig over verscheidene teksten. 1741. 4°.

Zes en vijftig pedik. over de onverv. Augsburgsche Confersie en kleine Catechismus van Luther, allen in 4°, *met voorredenen van Tissteijn.* Amst. 1738.

Over het lijden en sterven der Heeren Jesu Christi in XL Leerredenen, waar agter XX uitgelesen Predikatien over Texten. Amst. 4°.

Zie Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr.* D. I, blz. 100, D. V, blz. 38, D. VII, blz. 53, 100; Nieuwenhuis, *Gesch. d. Ev. Luth. kerk te Amsterdam*, bl. 147; Rogge, *Contrarem. geschr.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*, Kobus en de Rivecourt; Abconde, *Naaml.* blz. 377.

VELTGEN (Arnoldus), werd, na te Utrecht geexamineerd en geordonneerd te zijn, aldaar in 1720 als Hoogduitsche predikant bij de Luthersche gemeente beroepen. Hij en zijn Collega Kloekhoff wijdden den 28sten November 1748 de nieuwe Luthersche kerk aldaar in. Deze leerredenen zijn beide uitgegeven onder den titel van

A. Veltgen en B. Kloekhof: Twee predikatiën ter Inwijding van de Nieuw gebouwde Luthersche Kerk te Uytrecht. Utr. 1746. Ook in *Versameling van fraije Luthersche Predikaatsiën als: Forstman, over de waare en valsche Boete. J. J. Rambach, Tranen en Zugten, Jezus Christus over Jerusalems verwoesting, toegepast op de ondergang van Landen en Volken. J. G. Pambo, over de waare welddadigheid. J. A. Veltgen, over Hebreen XIII, vs. 7 en J. Kloekhof, over Ps. XVII,*

vs. 15, *waar agter de levensloop van G. J. Metsen, in* 4°. *Rott. bij H. Maronta.*

In 1773 schijnt hij wegens ouderdom, zijne bediening neêrgelegd te hebben en in 1774 werd een ander leeraar beroepen.'

Zie Schultz Jacobi en Nieuwenhuis, t. a. p. blz. 122.

VELTGEN (JOHANNES ALBERTUS) werd te Remscheid geboren, studeerde te Jena en te Halle, werd eerst predikant bij de Luthersche gemeente te IJsselstein, vervolgens in 1774 te Utrecht, waar hij den 19den Augustus 1720 overleed.

Zie de *Lijkrede* op hem van Hollenhagen, gedr. te Utrecht bij W. Krom; Schultz Jacobi en Nieuwenhuis, *Bijdr.* St. I, blz. 114; Abcoude, *Tweede Aanh.* blz. 160, 161.

VELTHEM (LODEWIJK VAN), een Brabander, die in 1304 te Sichem en in 1313 in het dorp Velthem in Brabant woonde en aldaar priester was. Men heeft van hem eenen *Spiegel Historiael* of Rijmkronijk in de Nederlandsche taal, in 1727 door J. le Long, naar het eenige daarvan bekende handschrift, thans op Bibliotheek te Leiden, uitgegeven. Daar deze uitgaaf, wat de spelling betreft, gebrekkig was, besloten Clignett en Steenwinkel eene nieuwe uitgave te leveren, 'tgeen echter geen plaats heeft gehad. Het is blijkbaar een vervolg op den *Spiegel Historiael*, dien Maerlant naar het latijn van Vincentius van Beauvais vertaald en in *vier pertiën* verdeeld had. Het bestaat uit 8 boeken, van welke alleen de zes eerste van geschiedkundigen inhoud zijn. Het zevende behelst de verklaring van verscheidene profetiën van de aanstaande tijden en het achtste handelt van het einde der wereld en het laatste oordeel. Het geschiedkundig gedeelte loopt van de verkiezing van Graaf Willem II tot Roomsch Koning, of wel van 1248—1316, en moet dus een tijdvak van 68 jaren, schoon de dichter zelf in zijne inleiding het op een rond getal van 60 jaren stelt, bevatten. Alles echter schijnt niet van zijne hand, en er bestaan redenen om te vermoeden dat Maerlant zelf, ten minste de twee eerste boeken dezer vijfde pertie, heeft opgesteld: ook getuigt van Wijn dat hij meermalen andere dichters, met name Helu, zonder dezen naam te noemen, heeft uitgeschreven.

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg. Dichtk.*; Clignett en Steenwinkel, Maerlant, *Spiegel, Hist, Voorr.* blz. 14—71; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, blz. 30 31; de Vries, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, D I, blz. 14; van Kampen, *Gesch. d. Letter. en Wetens*, D. I, blz. 22; Huberts, *Chron. Tafel*, blz.; Ypeij, *Gesch, d. Ned. Talen*, blz. 352; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. blz. 40; Jonckbloet, *Gesch. d. MiddelEeuw. Letterk.*; Dez. *Gesch, d. Nat. Letterk.*; Witsen Geijsbeek, *B. E. Wb.* D. V.; Hofmann von Fallersleben in *N. Verh. d. Maats. v. N. L.*, D. 1, st. 2, bl. 254; van Wijn, *Hist, Avondst.*, bl. 319; de Wind, *Bibl, van Ned. Geschieds.*, blz. 45; Hoogstraten; Kok; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VELTHUYSEN (B.) vervaardigde zwarte kunstprenten, o. a. een naar Ostade, en was tevens kunsthandelaar.

Zie Kramm.

VELTHUYSEN (HENRICUS), als proponent beroepen tot predikant te Wognum en Watwey, in 1625, in 1632 veldprediker van 't leger van onzen staat, in 1641 predikant te Maasdam en aldaar in 1667 gesrorven.

Hij gaf in het licht:

Borstweering der Gereformeerde kerke. 4°.

Tractaat van den duuren tydt. Rott. 1631. 4°.

Predicatie over 1 Thessal. vs. 12 en 16. Hoorn 1636.

XXXI *Legerpredicatiën, gedaan in 't leeger voor Maastricht.* Amst. 1634. 4°.

Van 't predikampt en het regt der kerke. 12°.

Klaar en net discours van hetselve.

Tractaat van de gierigheid.

Bethlehems huwelijkswensch. Delft 1653. 12°.

De belijdenissen der kerken van Engeland, Schotland en Yerland. 12°.

Dit boekje wordt door Abcoude aan Velthuysen toegeschreven.

Zie Pauw en Veeris, *Verv. kerk. alphab.*, bl. 201; Abcoude *Naamr.*, bl. 316; *Aant.*, bl. 220.

VELTHUYSEN (LAMBERT) werd in 1622 te Utrecht geboren, legde zich op de godgeleerdheid, wijsbegeerte en geneeskunde toe, en, na tot doctor in de laatste bevorderd te zijn, oefende hij in zijne geboorteplaats de praktijk uit. In 1667 werd hij in de regeering geplaatst, later bekleedde hij het schepensambt, doch werd in 1674 met vele anderen ontslagen. Hij en Hendrik van Meerkerk waren de eenigsten, die het wederregtelijke van de handelwijze der Staten-Generaal tegen Utrecht in 1674 aan het licht bragten. Hij beschreef dit in een opdragt van de vereenigde uitgaaf van alle zijne werken aan zijnen broeder Bernard van Velthuysen, in hetzelfde jaar van zijn ambt als secretaris der financiën van het gewest Utrecht ontzet. Weinig Nederlanders hebben in zoovele vakken van wetenschap uitgemunt. Hij was door ronde taal en door het beteugelen van de heerschzucht van sommige kerkelijken bijzonder gehaat door de voornaamste drijvers onder hen. In het jaar 1668 had hij zulks als lid van den kerkeraad namens de stadsregeering bijzonder getoond, en de hierarchie in zijne werkjes *de Officio pastorum, de Idolotatria et de Superstitione* nog meer op haar zeer geraakt; tegen het laatste werk diende men klaagschriften in, met verzoek tot veroordeeling en verbod van dezelve; doch hiervan geen gevolg komende, werd hem zulks later betaald gezet.

Hij overleed in 1685 in den ouderdom van 63 jaren.

Zijne schriften zijn:

Tractatus de Justitia divina et humana, qua probatur necessitas satisfactionis Christi et Jus Christianorum bellum gerendi, exponitur doctrina de duplici Dei Justitia punitiva; de legis perfectione; de virtutum et vitiorum gradibus; de bonis operibus; de peccato originali, Pars I, Pars II, in qua agitur de poena humana publica et privata.

Pars III in qua probatur ex Scriptura satisfactionem pro peccatis hominum praestantiam esse per Christum.

Dissertatio de usu rationis in rebus Theologicis et praesertim interpretatione Sacrae Scripturae.

Tractatus moralis de naturali pudore et dignitate hominis in quo agitur de Incesta, Scortatione, Voto coelibatus, Conjugio, Adulterio, Polygamia et divortiis.

Doctrina de Gratia et Praedestinatione tradita novo methodo. Amstelod. 1661 (anoniem).

Munus pastorale vulgo dictum Concinatorium et jus Ecclesiae definitum ex regulis verbi divini, primosque Reformatorum nostrae fundamentis, contra sententiam quorundam Doctorum, qui Reformationem profitentur et potestatem Pastorum plus extendunt.

Tractatus de Idolatria et Superstitione cui additi sunt Libelli Synedrii Belgici, Ultrajectani, Magistratui, Ultrajectino exhibita, continentes querelam contra auctorem, et notas in ejus Tractatum, cum responsionibus ejusdem auctoris adcalcem.

Disquisitio an Principi Christiano in ditione sua aliquot malum tolerare licitum, in qua specialim agitur de profanatione Sabbathi aut diei dominicae.

Tractatus de Articulis fidei fundamentalis.

Specimen retorsionum calumniarum auctori a mendacissimo quodam tenebrione impactarum.

De initiis primae Philosophiae juxta fundamenta clarissimi Cartesii tradita in ipsius Meditationibus, nec non de Deo et mente humana.

Epistolica dissertatio de Principus justi et decori. Amst. 1651. 12°.

Disputatio de Finito et Infinito, in qua defenditur sententia Cartesii de motu, spatio et corpore.

Demonstratio, in qua ostenditur, neque doctrinam de quiete Solis et motu Terrae neque principia Philosophiae Renati Descartes verbo Dei contraria esse, opposita Tractatui J. du Bois, Concionatoris Lugduni Batavorum, cui titulus Nuditas Philosophiae Carthesianae detecta.

Luculentior probatio, quod neque doctrina de quiete Solis et motu Terrae, neque principia Philosophiae Renati Descartis verbo divino contraria sunt, opposita Tractatui J. du Bois. Concinatoris Lugduni-Batavoram. Cui titulis Nova Philosophiae Carthesianae.

Tractatus duo Medico-Physici, unus de Liene, alia de Generatione.

Tractatu de Cultu naturali et Origine moralitatis, oppositus Tractatui Theologico-Politica et Operi postumo B. D. S.

Alle deze werken heeft hij in 1680 bij elkander te Rotterdam in 2 deelen in 4°. vereenigd uitgegeven.

In het Nederd. verscheen:

Apologie voor 't Tractaat van de Afgoderije. Utrecht 1670. 4°.

Sonnestilstand en Aardrijksbeweging. Uytr. 1657.
Nader bewijs van de Sonnenstilstand.
Over de Afgoderij en Supentatie.

Zie Le Long, *Bibl. Sacra.* t. a. pl. 1016; Graevii, *Orat. in L Academ. Traject. natal.*; *Syll. Burmanni.* T. IV, p. 206, 207, 208, 209, 212, 213, 215, 216, 251, 655; G. van der Meulen, *Dissert.* I *de Dio. Mund.*, p. 340. *Dissert.* III. p. 104; Hermannus, *de Anon. et Pseudoni.* P. II, C. III, § 74; Struvii, *Bibl. Phil.* C. VIII, § VII; Th. Stollius, *Introd. in Hist. Liter* C. II, p. 761; Burman, *Traj. crud.* p. 885; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Glasius, *Godgel. Ned.*: Kobus en de Rivecourt; Verwoert, Abcoude.

VELTIUS (Abelus), te Groningen geboren, dien de Edelen en Heeren, in 1567, wegens de Spaansche tirannij uit de lande moetende vluchten, op hun eigen kosten te Leiden lieten studeren. Hij verdedigde in 1571 een *Synopsis Prophetiae Joëlis*, onder Hubertus Sturmius. Zijn zoon was waarschijnlijk Johannes Aebeli, de eerste Predikant van Aalsum in Wetzens in 1594.

Zie Columba en Draas, *Naamlijst v. Predikanten, onder de Cl. v. Dokkum*, bl. 4.

VELTMAN (Tette Baukes) werd den 18den Maart 1791 geboren te Haskerdijken in Friesland. Reeds vroeg haakte hij naar een avontuurlijk leven en om de wereld te zien. In 1813, toen hij te Oldeboorn als boerenknecht woonde, lootte hij bij de Franschen vrij, doch ging in Decemb. met anderen naar Holland om vrijwillig dienst te nemen. Dit mislukte echter. In 1814 andermaal vrij geloot, trad hij nu in dienst als plaatsvervanger en verbond hij zich in Octob. bij het 2de batt. van het 5de regiment van linie, Oostindische infanterie. Tijdens den slag van Waterloo behoorde hij tot het reservekorps van Prins Frederik dat te Halle stond, en waarmede hij daarna Frankrijk introk. Hij onderscheidde zich weldra dermate, dat hij reeds tot sergeant-majoor was bevorderd, toen hij den 29sten October 1815 op Z. M. schip, de Ruyter het vaderland vaarwel zeide, om in Oostindie een roemvolle loopbaan te gemoet te treden.

In 1821 nam hij als sergeant-majoor deel aan de Palembangsche expeditie en muntte daarbij bijzonder uit. Het was bij die gelegenheid, dat hij, op den 24sten Junij, aan de spits der kompagnie, tot welke hij behoorde, en die met nog eenige kompagniën van hetzelfde 18de regement (gekommandeerd door den kolonel Bischoff) bestemd werd om de vijandelijke batterij de Pladjoe te bestormen, een uitstekend voorbeeld van onverschrokkenheid gaf. Toen namelijk onze troepen met de bajonet op de bedoelde batterij indrongen, zag de kompagnie van Veltman zich genoodzaakt voor den onverwachten hardnekkigen tegenstand een oogenblik te zwichten en terug te deinzen. Veltman alleen hield in dit hagchelijk oogenblik stand en den vijand, met geveld geweer, zoolang in bedwang, totdat zijne makkers den tijd hadden, om, spoedig op hunne schreden terugkomende, de overwinning te helpen volbrengen, welke zonder Veltmans koelbloedigheid welligt met meer moeite zoude zijn behaald moeten worden.

Dit stout bestaan moest hij met verscheidene zware wonden, meest sabel- of klewang-houwen, welke hem vooral op de schouders troffen, boeten, terwijl zijne schakot, welke hem tegen de slagen, die op zijn hoofd gerigt waren behoedde, zijn behoud was. In de buitengewone Bataviasche courant van den 11den Junij 1821, waarin een kort verslag van de Palembangsche expeditie gegeven wordt, vindt men ook Veltman vermeld onder degenen, die daarbij hebben uitgemunt. Voor zijne bij die gelegenheid bewezene buitengewone diensten werd hij met het eerekruis der Militaire Willemsorde beloond, en kort daarna, den 1sten October 1821, tot 2den luitenant bevorderd.

In het begin van het jaar 1823 vertrok Veltman naar Padang, om deel te nemen aan den oorlog, die in de Padangsche bovenlanden gevoerd werd, tegen eene sekte van het Mohamedaansche geloof, onder den naam van Padries bekend, en wier invloed en stoutheid hand over hand toenamen. Het was dáár, dat aan Veltman een ruim veld geopend werd, om zich verdienstelijk te maken, en waarin zijne goede hoedanigheden dan ook meermalen uitblonken. Jammer is het voorzeker, dat de zorgvuldigste nasporingen, slechts tot de kennis van een gedeelte zijner wapenfeiten geleid hebben, zoodat alleen de voornaamste kunnen worden aangestipt.

Den 14den April 1823 werd door den luitenant-kolonel Raaff, destijds militaire kommandant te Padang, een aanval ondernomen tegen eene sterkte, gelegen op de hoogte Marapalm. Het was noodzakelijk dit punt te vermeesteren, alvorens, met hoop op goede uitkomst, tot een aanval op het distrikt Lintouw konde worden overgegaan; doch zoowel door hare natuurlijke ligging op eene steile hoogte, als door de, door de Padries (welke de kunst om zich te versterken en hunne sterkten te verdedigen uitmuntend verstaan) kunstmatig aangelegde versterkingswerken, was dit punt zoo verbazend sterk geworden, dat de luitenant-kolonel Raaff het noodig had geoordeeld, al zijne krijgsmagt tot het nemen van dit punt beschikbaar te stellen. Dientengevolge werd deze magt den vorigen avond ter bestemder plaats verzameld. Op den bepaalden dag werd de aanval, onder de leiding van gemelden moedigen hoofd-officier, ondernomen, doch, in weerwil van de dappere volharding der onzen, afgeslagen. Veltman werd reeds bij een der eerste aanvallen en terwijl hij de zijnen in den storm moedig voorging door een schot in den regter arm zwaar gewond, waardoor hij, tot zijne niet geringe smart, belet werd, aan het noodlottig gevecht van dien dag verder deel te nemen. Het aanmerkelijk getal gesneuvelden, zoowel officieren als militairen van minderen rang, en een niet minder aanmerkelijk getal gewonden strekte ten blijke der betoonde dapperheid en volharding in dien bloedigen strijd, in welke de onzen voor de overmagt moesten zwichten. Ten gevolge der bij die gelegen bekomen wonde, is Veltmans regterarm steeds verminkt gebleven.

Veltman nam in de onderscheidene gevechten tegen de Padries, welke in de maand September 1823 in het Agamsche (een distrikt in de Padangsche bovenlanden) geleverd werden, een werkdadig deel. Onder anderen werd hem en aan zijne 16 onderhebbende flankeurs op den 19den de verdediging van eene brug, welke over een klein stroompje lag, digt bij de kampong Kotta-toea toevertrouwd. Weldra werd hij hier door den vijand in massa bestormd, maar hoe groot des vijands magt ook ware, in vergelijking van het kleine detachement onder zijne bevelen, zoo werd de vijand nogtans met geveld geweer stoutmoedig door hem aangerand en verdreven. Veltmans dapper gedrag, zoowel als zijn beleid bij die gelegenheid betoond, werd door den kapitein Bauer (destijds kommandant in de Padangsche bovenlanden) onder wiens oog, dit gevecht plaats vond, hoog geprezen. Zijn gedrag was niet minder manmoedig bij een gevecht, dat in den avond van den daarop volgenden dag plaats had, toen de vijand onze troepen, welke in de Kampong Kotta-toea, van de vermoeijenissen uitrustten, trachtte te overvallen, doch tot den aftogt genoodzaakt werd.

Den 27sten vielen onze troepen een versterkt en vrij uitgestrekt vijandelijk kamp in het Agamsche stoutmoedig aan, namen het, verdreven den vijand en vervolgden hem tot Kapan, eene zeer versterkte Kampong, in welke hij zich, na een groot verlies te hebben geleden, in veiligheid terugtrok. Ook bij dit gevecht muntte Veltman uit, en bekwam daarbij een geweerschot in den linker arm, die daardoor ook verminkt is gebleven.

In weerwil dezer wonde, nam Veltman weder deel aan de aanvallen, welke den 9den December van hetzelfde jaar in de 6de kotta's (mede een distrikt in de Padangsche bovenlanden), tegen de versterkte Kampongs Kotta-Baroe en Panda-Sikee gerigt en aanvankelijk met een goed gevolg bekroond werden, en waarbij Veltman zich ook weder loffelijk onderscheidde. De kapitein Bauer, die de troepen bij deze gelegenheid aanvoerde, werd dien dag ernstig gewond, en de aanval werd op zijn bevel vooreerst gestaakt. Een getuige van dit gevecht verhaalde, dat de kapitein Bauer en de luitenant Veltman, die de Kampong Panda-Sikee, ieder aan het hoofd eener divisie op een verschillend punt, gelijktijdig aanvielen, eene weddingschap aangingen, wie hunner het eerste de sterkte zoude binnenrukken. Het mogt echter aan geen van beiden gelukken den daarbij bepaalden prijs te winnen.

Door de vele verliezen, welke onze troepen in de aanhoudende en hardnekkig gevoerde gevechten geleden hadden, nam de oorlog van het laatstbedoelde tijdpunt tot 1825 een defensief karakter aan, waarin geene gevechten van eenig belang geleverd zijn. Wij moeten alzoo de aandacht op eenig ander tijdperk en op andere omstandigheden en gebeurtenissen vestigen.

De Padangsche bovenlanden zijn van de Padangsche benedenlanden afgescheiden door een bergketen, welke, van

3— 4000 Rhijnlandsche voeten hoog, en op een afstand van 3—5 uren gaans van den oever der zee verwijderd is; over welke bergketen, van Padang af, een groot eind wegs in eene nagenoeg evenwijdige Noord-Westelijke strekking loopt. Dit gebergte is zeer steil en boschrijk, en de communicatie van de Padangsche bovenlanden met de benedenlanden was daardoor voorheen moeijelijk. Naarmate echter ons gebied zich in de Padangsche bovenlanden heeft uitgebreid, is het getal communicatie-wegen allengskens vermeerderd; in het laatst van het jaar 1833 is langs de rivier Ané een weg aangelegd en later voltooid geworden, die gedoogt, dat men thans, zelfs te paard den overtogt kan doen. Hierdoor is de weg, welke over den berg Ambatjang (een der toppen van de bedoelde keten) voert, en die, tot op dat tijdstip de voornaamste gemeenschap daarstelde, geheel in onbruik geraakt. De weg over den Ambatjang, die tot 2975 Rhijnl. voeten boven de oppervlakte der zee stijgt, was door hare steilte en rotsachtigheid, zelfs voor voetgangers ten uiterste moeijelijk, en kon dus, door het daarstellen van verhakkingen en versperringen, zeer spoedig onbruikelijk gemaakt worden.

Deze eenige, in zekeren zin, eenigzins bruikbare gemeenschapsweg, tusschen de Padangsche boven- en benedenlanden, werd in de maand Junij 1825 door de destijds weêrspannige bevolking van Kajoetanam gestremd en door vertakkingen en andere hinderlagen onbruikbaar gemaakt. Van het uiterste belang was het, deze gemeenschap weder spoedig te openen, daar de vertakkingen in het digte bosch dagelijks aanmerkelijker werden, zoodat die taak, door een lang uitstel en met de geringe middelen, welke voorhanden waren, onuitvoerbaar zoude geworden zijn.

De kapitein Bauer, kommandant in de Padangsche bovenlanden, was nauwelijks van dezen staat van zaken onderrigt, of hij verzamelde al zijne beschikbare troepen, waarmede het hem gelukte, om krachtdadig de gestremde gemeenschap weder te openen.

Van deze tijdelijke afwezigheid der troepen uit de bovenlanden maakten de Padries gebruik, om ons fortje te Soeroässo, op ongeveer twee uren gaans, Zuid-Oostwaarts van de hoofdplaats (het fort van der Capellen) gelegen, aan te vallen. Het bevel over dit fortje, dat slechts door 40 flankeurs bezet was, en waarvan nog een gedeelte moest afgezonderd worden voor de bediening van één zes- en één drieponder kanon, was aan den luitenant Veltman toevertrouwd.

In den vroegen morgen van den 23sten Junij 1824, vóór het aanbreken van den dag, ontdekten de schildwachten de nadering van menschen, waarop de bezetting spoedig onder de wapens en op hare posten kwam. Zoodra het lichter werd, ontdekte Veltman, dat hij door een overmagt van Padries omsingeld was, welke uit de landengte van Lintouw was doorgedrongen en zich voor een gedeelte verborgen hield. De verborgen nadering werd begunstigd door de ravijnen, waarmede het terrein en den omtrek van Soeroässo doorsneden is, en die den vijand de gelegenheid gaven, om het fortje, hetwelk op eene kleine verhevenheid gelegen was, van vrij nabij te bekruipen, zonder dat men hem eenig nadeel van belang konde toebrengen. De vijand begon den aanval met eenige buiten het fortje gelegen bamboezen hutjes te plunderen en vervolgens in den brand te steken, in de hoop van er eenige manschappen der bezetting te zullen overvallen, welke hoop echter niet vervuld werd. Hierdoor teleurgesteld, begon hij het fortje zelf met zijne overmacht op het hevigst en zonder tusschenpoozen te bestormen. waardoor de zwakke bezetting in eenen hagchelijken toestand werd gebragt, terwijl des vijands verliezen, uit eene onuitputtelijke reserve, gedurig werden aangevuld. De onverschrokkenheid en zielskracht, welke Veltman hierbij aan den dag legde, deelden zich aan alle zijne onderhoorigen mede, en, hoe benard de toestand ook was, waarin zich de brave verdedigers geplaatst zagen, maakten zij van de middelen, welke ter verdediging aanwezig waren, met de meest mogelijke koelbloedigheid en waardigheid gebruik, om zoo doende tegen de getalmeerderheid het overwigt te houden. Veltman was op ieder bedreigd punt tegenwoordig en wist door zijne onversaagdheid en zijn goed voorbeeld bij een ieder dat vertrouwen in te boezemen, 't geen voor het behoud van allen zoo noodzakelijk was. — Midderwijl brak de as van een 3 ponds affuit; een ongeluk, 'twelk de verdedigers als een onoverkoombare ramp beschouwden. Maar ook daarin wist Veltman, door het aanbrengen van een nood- of hulp-as, met zooveel behendigheid te voorzien, dat dit stuk geschut, dat voor de verdediging van zooveel gewicht was, niet lang behoefde te zwijgen. Naauwelijks over de dreigende gevolgen gerustgesteld, of een nieuw onheil kondigde zich aan, door de ontdekking van brand in het dak van het kommandants-huis, dat even als de andere woningen uit bamboezen te zamen gesteld was, en met een dak van alang-alang aan het kruid-magazijntje grensde.

Veltman had ook daartegen voorzorgen genomen, door namelijk de daken met natte *lakens* te bedekken, en eenige met water gevulde bamboezen op verschillende punten van het fort te plaatsen. De tamboer Jacobus de Vannes was met het toezicht van de blussching belast. Zoodra deze nu het onheil ontdekte, beklom hij, van een der water bamboezen voorzien, met de meeste behendigheid het dak, en bluschte onder een regen van kogels den brand; doch naauwelijks heeft hij deze taak volbragt, of hij ziet van de hoogte, op welke hij geplaatst is, eenen vijandelijken hoofdaanvoerder, door eenigen der zijnen gevolgd, in de gracht bezig met de randjoes (voetangels) uittetrekken, en zich dusdoende eenen weg te banen, op het punt om het fortje binnen te stormen. Dadelijk neemt de Vannes het geweer van een zijner buiten gevecht geraakte makkers, stelt zich op de borstwering en doodt den bedoelden vijandelijken chef, die voor de overige manschappen der bezetting door de borstwering verborgen was. Hun aanvoeder ziende vallen, deinsden zijne onderhoorigen terug, zoodat de poging om het fort te vermeesteren verijdeld werd.

De gedurige verliezen, welke in dit gevecht aan den vijand werden toegebragt, deden hem eindelijk den moed verliezen en noopte hem, nadat de aanvallen steeds op de volhardenste wijze van 's ochtends 5 tot 's avonds 8 uren hadden voortgeduurd, tot den aftogt achter de klippen, welke Lintouw van Tanahdatar scheiden, met achterlating van 15 dooden op het glacis en de contre-escarpe, terwijl hij, volgens berigten, welke later werden ingewonnen, ruim 150 dooden en gewonden met zich voerde.

De onlusten, welke zich in het jaar 1825 op het eiland Java openbaarden en spoedig tot eenen hardnekkigen oorlog overgingen, maakten het nog noodzakelijker, ter westkust van Sumatra alleen defensief te handelen; vooral nadat in 1826 een aanzienlijk gedeelte der troepen, welke zich te dier kust bevonden, naar Java moesten gezonden worden om aan den oorlog aldaar deel te nemen. Veltman moest, hoe streelend de beweegreden van dit bevel ook was, tot zijn leedwezen, op Sumatra achter blijven, alwaar hij een geruimen tijd met het civiel en militair gezag in het distrikt Agam belast is geweest. Door zijne bezadigdheid en zijnen vertrouwelijken omgang met de Inlanders bragt hij in die betrekking veel toe om de zoo woelzieke bevolking van dat distrikt in eene gewenschte rust te houden.

De rust, welke nu eenige jaren lang op de Westkust van Sumatra heerschte, was nu en dan gestoord geworden, echter meer door de Maleijers uit de Padangsche benedenlanden, dan door de Padries. Deze met klem te keer te gaan, was niet doenlijk, uithoofde van de geringe magt, waarover men beschikken kon. Dit maakte, dat de euvelmoed der wederspannige distrikten al ras begon toe te nemen, en wel zoodanig, dat de staat van zaken met het einde van het jaar 1830 een zeer ongunstig aanzien had gekregen. De oorlog op Java was echter in het jaar 1830 tot een gelukkig einde gebragt, waardoor de gelegenheid ontstond om troepen naar Sumatras Westkust te zenden, ten einde de rust aldaar ook weder te herstellen. De eerste versterking kwam in Maart 1831 te Padang aan, waarop dadelijk het offensive hernomen werd.

Den 6den Junij 1831 werd de versterkte Kampong Manggong in de Padangsche beneden-landen en den 8sten daaraanvolgende het zoo belangrijke en niet minder versterkte Naras door de onzen genomen; aan welke voor ons zoo gewigtige overwinningen Veltman veel toebragt, vooral bij die van Naras, door overmeestering van de daarmede in verband staande versterkte Kampong Passer-baroe, bij welke gelegenheid hij door een matten kogel getroffen werd. Niet minder goede diensten bewees hij bij eene expeditie, welke in de maand Julij tegen de 7 kotta's (distrikt in de Padangsche bovenlanden) gerigt werd. Den 22sten Junij 1831 werd Veltman van 1sten luitenant tot kapitein bevorderd.

Er is reeds melding gemaakt van den noodlottigen aanval, welke door den luitenant-kolonel Raaff, in de maand April 1823, tegen de sterkte op de Marapalm gelegen gerigt werd. De overmeestering van dat punt was op nieuw zeer wenschelijk geworden, maar de kapiteins de Quaij (overleden in Junij 1834 als majoor, Ridder van de militaire Willemsorde en van het legioen van eer) en Veltman, welke laatste den vroeger mislukten aanval had bijgewoond, waren te zeer overtuigd van de moeijelijkheid, om die sterkte met geweld te nemen, dan dat zij zulks buiten hooge noodzakelijkheid durfden ondernemen. Dientengevolge besloten zij eene verrassing te beproeven, die met zooveel beleid bewerkstelligd werd, dat de vijand, in den vroegen morgen van den 6den Augustus 1831 plotseling in den rug aangevallen, zich genoodzaakt zag, om, met achterlating van vele wapens, de vlugt te nemen; twee hunner bleven levend in handen der onzen.

Het verlies van zulk een belangrijk punt, had in den aanvang op den vijand veel indruk gemaakt; maar toen hij ontwaarde dat de onzen niet verder doordrongen, maar zich bepaalden bij het bezetten van deze stelling, ondernam hij de bezetting van één punt, noordwestelijk van den Marapalm gelegen, waardoor hij zich als het ware, tusschen dién post, en de ons toegedane Maleijers nestelde.

Veltman besloot den vijand voor deze stoutheid te doen boeten, en ontwierp een plan, dat met evenveel juistheid overlegd als stout en meesterlijk ten uitvoer gebragt werd. De vijand werd den 18den Augustus, na eenen regenachtigen nacht, met het aanbreken van den dag overvallen; 30 Padries, meest alle met de bajonet geveld, bleven op de plaats; terwijl een aanmerkelijk getal gewonden door de vlugt ontkwam. Van onze zijde werd bij die gelegenheid alleen de scherpschutter Buhrer zwaar gewond en overleed aan de gevolgen; eene menigte wapens werd door de overwinnaars buit gemaakt.

In September 1831 werd aan Veltman het kommandement opgedragen eener expeditie naar Athar en Felawas (in de Padangsche bovenlanden), alwaar de Padries zich al meer en meer begonnen te vertoonen, en ongestraft reeds eenige voordeelen op de Maleijers hadden behaald.

Deze expeditie, welke eene aanzienlijke aanwinst grondgebied tot uitkomst opleverde, werd door Veltman uitmuntend ten einde gebragt.

Van dit tijdstip af tot op den 4den April 1832 was onze moedige Fries onderscheidene malen in de gelegenheid, om zijn beleid in het doen van schijnbewegingen, welke de verdere operatiën onzer troepen bevorderden, aan den dag te leggen, toen hij op laatstgemelden dag een werkzamer deel nam aan den aanval tegen Kapau in Agam; dezelfde plaats, voor welke hij den 27sten September 1823 gewond werd. De overwinning, welke men nu behaalde, werd voornamelijk aan het beleid, waarmede Veltman den regter vleugel der onzen aanvoerde, toegeschreven. Den volgenden dag maakte hij zich op daartoe bekomen last van eene, op eene hoogte in de nabijheid van Kapau gelegene vijandelijke sterkte meester.

De ondernemingen ter fnuiking der vijandelijke magt volgden elkander nu spoedig op, zoodat er reeds op den 22sten Julij daaraanvolgende weder eene expeditie ondernomen werd tegen de beruchte Padrische provincie Lintouw. Bij de beweging daartoe werd van onze zijde de meest mogelijk stilte in acht genomen, om den vijand te verrassen. De regter vleugel der onzen, voornamelijk zamengesteld uit manschappen van het 1ste bataillon infanterie, werd door den luitenant-kolonel Vermeulen Krieger, en de linkervleugel door Veltman aangevoerd, waarbij deze laatste zijne eigene kompagnie (Europeanen) benevens een zeventigtal Boegenezen onder zijne bevelen had.

De marsch, die door de onzen in den vroegen morgen, terwijl het nog donker was, werd aangevangen, was door den regen, die des nachts en den vorigen dag gevallen was, zeer moeijelijk geworden. Dit ondervond Veltman vooral, die met zijne onderhoorigen eenen doortogt moest zoeken langs den voet van den hoogen berg Sago, die bijna onuitvoerbaar was.

De luitenant-kolonel Vermeulen Krieger was het eerst de vijandelijke linie omgetrokken, en had den vijand, na eenen hardnekkigen tegenstand, ten gevolge waarvan onder anderen de kapitein Schenck sneuvelde, uit zijne versterking op de vlugt gedreven. Deze vlugtende vijand, van geene andere zijde kwaad vermoedende, stootte op de troepen van Veltman, die intusschen gedebboucheerd waren en werd bij door hen met een hevig geweervuur ontvangen en met groot verlies uiteengedreven. De vijand zich dien dag nog eenmaal verzameld hebbende, zoo het scheen met het voornemen om de onzen aan te vallen, werd door Veltman op nieuw uiteengedreven.

Den 25sten Julij rukten onze troepen het landschap Lintouw weder binnen, en op den 24sten werd de marsch op de hoofdplaats Tappisello, waarin het grootste gedeelte van 's vijands magt zich had teruggetrokken, gerigt. Veltman, die de eerste kolonne aanvoerde, werd reeds op eenen grooten afstand met vijandelijk kanonvuur begroet, dat gelukkig geene uitwerking had. Kort daarna geraakte Tapisello, door des vijands eigen toedoen, in brand, bij welke gelegenheid een kruidmagazijn sprong, waardoor de plaats met hare metalen en ijzeren vuurmonden zonder verderen tegenstand in handen der onzen viel. Nadat nu Lintrouw geheel in onze magt was, werd het bestuur van dat landschap vooreerst aan Veltman opgedragen.

In de maand October van datzelfde jaar, werd tot de overmeestering van 50 kotta's (een district in de Padangsche bovenlanden) besloten. Ter bereiking van dat doel moest, in de eerste plaats, eene sterke linie, niet verre van en benedenwaarts, in het gezigt van ons fort te Pandjongetlam, genomen worden, daartoe werd eene kolonne, van welke Veltman en zijne kompagnie een deel uitmaakte, bestemd, om in den nacht, den regtervleugel van de vijandelijke linie om te trekken, en dezelve daarna des morgens, in den rug aan te vallen, wanneer gelijktijdig door eene andere kolonne, een aanval in het front zou worden bewerkstelligd. Hoe moeijelijk de marsch ook ware, welke de eerste bedoelde kolonne had af te leggen, en welke den 9den October, met het vallen van den avond werd aangenomen, bevond de kolonne zich nogtans den 10den October, 's ochtends om 3 uren reeds in het bezit van eene goede stelling, achterwaarts van de vijandelijke linie gelegen. Nu werd Veltman, bij het aanbreken van den dag, met een gedeelte van de kolonne, (waaronder zijne eigene kompagnie begrepen was) gedetacheerd, om den vijand van achteren in zijne versterkingen aan te vallen, terwijl het andere gedeelte de reeds vermelde stelling bleef handhaven en de tweede kolonne tegen het front der vijandelijke linie oprukte. Geen oogenblik verzuimende, viel de onverschrokkene Veltman den rug der vijandelijke positie aan, die na eene korte verdediging verlaten werd. Enkele malen poogde de vijand stand te houden van verschillende kleine versterkingen gebruik makende; maar telkens werd hij op nieuw verdreven. Met de verdere vervolging werden de Maleische hulptroepen belast, die daardoor de overwinning van dien dag, tot welke Veltman zooveel had bijgedragen, volkomen maakten. Bij de onderwerping van den versterkten kampong Tongkar, deelde Veltman het ongeluk, aan vele zijner manschappen overkomen, van door eene randjoe (voetangel) vrij zwaar gewond te worden.

Nadat nog enkele plaatsen met de wapenen genomen en andere van zelve tot onderwerping gekomen waren, was de overmeestering van de 50 kotta's volbragt; er bleef toen slechts nog een landschap der Padries te overwinnen, om den oorlog, die reeds sedert zoovele jaren tegen hen gevoerd werd, ten einde te brengen. Dit landschap, Alaban genaamd, werd door verscheidene versterkte liniën goed verdedigd; de bevolking was bekend als dapper en stond onder een hoofd, den Toeanko van Alaban, wiens invloed zich verre uitstrekte en op zijne eigene onderdanen onbepaald was.

Het liet zich mitsdien aanzien, dat de overwinning van dat landschap niet gemakkelijk te behalen zoude zijn, zoodat er voldoende middelen daartoe moesten worden beschikbaar gesteld. Gedurende 22 en 23 October, 1832 werden de troepen, het geschut met munitiën, en wat verder voor den aanval noodig was, verzameld voor de linie van Gadoel- en Loeäk, welke Alaban van de zijde der 50 kotta's beschermde; terwijl deze dagen voorts nog besteed werden, om de vijandelijke linie te verkennen. Den 24sten October werd voor den aanval bepaald.

In den vroegen morgen van den dag, werd aan den luitenant Donleben (overleden te Batavia, 12 Februarij 1834, ten gevolge der vermoeijenissen van den oorlog op Sumatra) opgedragen eene kleine benteng, op 's vijands linker vleugel

gelegen, gedurende de duisternis te overrompelen. Het gelukte dien officier om de sterkte te bemagtigen, doch de vijand, die zich dadelijk weder verzameld had, kwam hem met eene groote overmagt zoo spoedig mogelijk en zoo hevig aanvallen, alvorens hij van onzen kant konde ondersteund worden, dat hij genoodzaakt werd met achterlating van een paard, dooden en gewonden, de gewonnen stelling weder te verlaten. Onze linkervleugel, door den kapitein de Quay aangevoerd, was niet gelukkiger, niettegenstaande de hardnekkigste en moedigste pogingen, waarbij de onze hunne volharding telkens met een paar gesneuvelden en gewonden moesten boeten, mogt het hun niet gelukken, de vijandelijke linie binnen te dringen. Nu werd aan Veltman, die zich met zijne compagnie op den regtervleugel bevond, opgedragen, om de linie van die zijde te forceeren, waartoe, behalve zijne eigene compagnie, nog een detachement Europeanen en een detachement Boeginezen ter zijner beschikking werden gesteld. Zijn aanval zou met een 3ponder en een houwitser ondersteund worden, terwijl eene divisie van den Javasche barissan, den vijand op eenigen afstand regts tiraillerende, zou bezig houden. Ofschoon nog niet van zijne voetwonde hersteld, bragt Veltman de hem opgedragen taak meesterlijk ten uitvoer, en werd daarbij door de uitmuntende bediening van het geschut, goed ondersteund. Eene eerste benteng en daarna eene tweede moesten, niettegenstaande de hardnekkigste verdediging, weldra voor de bestorming der onzen zwichten, waarna dat geschut konde naderen, om uit de tweede benteng, den vijand in eene derde, zeer versterkte, maar op slechts korten afstand gelegen benteng te beschieten. Nadat Veltman zijne dappere soldaten op nieuw van patronen had voorzien, voerde hij ze tegen de derde benteng aan, die ook stormenderhand genomen werd, waarop de vijand eindelijk den aftogt aannam, en aan de onzen de overwinning liet, zonder de overige nog meer achterwaarts gelegen liniën te verdedigen. Deze overwinning kostte ons echter een 80tal manschappen aan dooden en gewonden, terwijl de luitenant der artillerie van der Weyden, wiens wel gerigt kanonvuur zeker veel tot de overwinning bijdroeg, weinige dagen na dit gevecht aan eene bekomene kogelwond overleed.

De oorlog tegen de Padries met de overwinning van Alaban geëindigd zijnde, bleef Veltman met een gedeelte der troepen in de 50 kotta's, om de zaken zoowel in dat district als in Alaban te regelen. De wijze, waarop hij het vertrouwen van een ieder en ook dat van den Maleijer wist te winnen, maakte hem daarvoor bijzonder geschikt. Het fort van den Bosch in de 50 kotta's werd onder zijn toezigt aangelegd, en door hem werden ook de plaatsen bepaald, waar later het fort te Paya-Komba in de 50 kotta's en het fort Raaff in Alaban zijn gebouwd geworden.

De rust op Sumatra was echter van korten duur en in Januarij 1835 werd, door de al dadelijk daaruit voortvloeijende ongelukkige gevolgen, eene zamenzwering ontdekt, welke door de Padries en Maleijers gezamentlijk tegen het Nederlandsch gouvernement gesmeed was. In diezelfde maand werden reeds eenige onzer posten, onder welke Bondjol en Loeboe-Schapping de voornaamste waren, afgeloopen en eenige kleine op marsch zijnde detachementen, die geen kwaad vermoeden konden, met overmagt aangevallen en afgemaakt, en door de spoedige verspreiding en voortgang van het kwaad, werd de positie der onzen op Sumatra's westkust, aldra zeer moeijelijk.

Veltman die te Padang eene scheepsgelegenheid wachtte om na een 17jarig verblijf in Indië zijne betrekkingen in het moederland te bezoeken, bood zich weder vrijwillig aan, om zijn vaderland en koning in die omstandigheid van dienst te zijn. Dit aanbod werd dadelijk aangenomen, en kort daarna werd hij met een gedeelte zijner kompagnie naar Tikko en Mingoppo (Padangsche benedenlanden) gezonden, om die beide posten op de best mogelijke wijze in staat van verdediging te brengen, en daardoor het doordringen van den vijand aan die zijde te beletten. In het laatst van de maand Maart 1833 keerde Veltman, nadat hij deze taak volbragt had, naar Padang terug.

Naarmate de voormelde zamenzwering vorderingen maakte, werd de positie der onzen ook neteliger, en vooral in de maand Mei zeer ongunstig. Den 11den dier maand verklaarden de distrikten Boa en Kotta-toedjoe, zich ten eenenmale vijandig, waarop de gemeenschap met ons fort te Boa werd afgesneden, terwijl het nu te voorzien was, dat ook andere landschappen dit voorbeeld spoedig volgen zouden.

Aan de majoor de Quay was het bevel opgedragen over de troepen, welke bestemd waren, om het fort te Boa, alwaar de luitenant Hendriks, die zwaar gewond was geworden, het bevel voerde te ontzetten en te ontruimen, en de kapitein Veltman kreeg last om zich met zijne kompagnie van Padang naar Tambangang te begeven, ten einde den gemeenschapsweg over den berg Ambotjang, waarvan reeds melding gemaakt is, en welks behoud zoo hoogst belangrijk was, te verzekeren.

Hetgeen men gevreesd had gebeurde. Nadat de opstand in Boa en aangrenzende distrikten, het vertrek derwaarts van den majoor de Quay met een aanzienlijk gedeelte van onze magt, noodzakelijk had gemaakt, stond de kans voor het welgelukken eener oproerige beweging, voor die van Agam 12, en 6 kotta's en meer andere kwalijk gezinde distrikten schoon. In den namiddag van den 25sten Mei ontving Veltman te Tambangang de tijding, dat Agam in openbaren opstand was, dat een detachement op marsch van het for 1de Kock, naar het fort te Boekit-Sigandang (6 kotta's) afgemaakt, en dat laatstgemelde post door den vijand omsingeld was.

Het beleid door onzen Vries in deze moeijelijke omstandigheden aan den dag gelegd, was boven allen lof verheven. Onvoorzigtigheid of te groote driestheid hadden de communicatie over den Ambatgang, die Veltman moest beschermen, kunnen doen verliezen. Veltman ondernam dus, slechts eene sterke verkenning, en toen hij de onmogelijkheid zag, om het bovenbedoelde fort te ontzetten, keerde hij naar Tambangang terug, omdat hij vermoedde, dat men zijnen terugtogt zoude afsnijden. Zijn terugmarsch werd werkelijk bemoeijelijkt door de vijandige bevolking, die echter nog maar schaarsch van vuurwapenen voorzien was; overigens werd de marsch in eene defensieve houding met het meest mogelijke beleid voortgezet.

Te Tambangang, hetwelk door den vijand dadelijk bedreigd werd, teruggekomen zijnde, bragt Veltman deze post zooveel mogelijk in staat van tegenweer, en bezette met dat oogmerk eene op de hoogte, voor dezelve gelegene kleine verlatene redoute, vanwaar men een ruim gezigt op den vijand in den omtrek had. Het in staat van verdediging stellen dezer kleine sterkte, was van te meer gewigt, daar de post Tambangang zelf meer geschikt was tot huisvesting van de aldaar gedurig doortrekkende troepen, dan in eene ter verdediging voordeelige stelling was gelegen.

De vijand, die het belang kende, hetwelk er voor hem in gelegen was, om zich van den Ambatjang meester te maken, stelde alle pogingen ter bereiking van dat doel in het werk. Op den 25sten Mei werd de voor Tambangang gelegene redoute werkelijk zeer ernstig bezocht, doch het gelukte aan Veltman, om den vijand met achterlating van een paar dooden terug te drijven. Den daarop volgenden dag kreeg hij eene versterking van 27 man, benevens een veldstuk van 1½ pond, welke den volgenden morgen nog door 1 sergeant, en 25 man gevolgd werden. Dit laatste detachement deed Veltman op eenigen afstand, in het gezigt van Tambangang te Ladang-Lawas, post vatten, om te voorkomen, dat de vijand zijnen regter vleugel zoude kunnen voorbijtrekken. Een op den 26sten herhaalde aanval op de meergemelde redoute, werd zeer ernstig afgewezen, waartoe het vuur van het kleine veldstuk veel bijdroeg. De bezetting dezer sterkte werd niettemin door het hevige vuur der aanvallers gedurig bezig gehouden.

Een klein gedeelte der bevolking van Batipo, te zwak om offensief te handelen, verleende echter goede diensten bij de observatie van onzen regter vleugel. Middelerwijl nu een gedeelte van den vijand nog steeds de voor Tambangang gelegene redoute bleef beschieten, was het aan een ander, op onzen linker vleugel, gelukt, zich door de wildernis, welke ondoordringbaar geacht werd, eenen doortogt te banen; iets hetwelk men te minder had kunnen vermoeden, naardien de bevolking van Tambangang zelve, wier belangen aan de onze naauw verbonden waren, zulks stellig onmogelijk verklaard had. Door deze onverwachte beweging, konde de vijand in onzen rug opereren, 'tgeen ook dadelijk gevolgd werd door de bestorming van den niet sterk bezetten post van Tambangang. Veltman, die in de redoute was, en die insgelijks zeer hevig in het front werd aangevallen, kon nu

den hagchelijken toestand der aan hem toevertrouwde posten overzien. Viel Tambangang, dan was ook de gemeenschap van de Padangsche bovenlanden met de beneden-landen afgesneden, waardoor het bezit van de eerstgemelde gewesten, aan een dadelijk gevaar was blootgesteld. Veltman was echter de man, om een dreigend onheil, door een spoedig en kloek besluit af te wenden.

Met de meeste juistheid en bedaardheid, gaf hij aan de beide officieren, welke zich met hem in de redoute bevonden, bevelen voor hare verdediging, en trok zelf, aan het hoofd van slechts 20 zijner flankeurs, den vijand, die zich in zijnen rug ophield, met den stormpas tegemoet. Dit alles ging met zooveel spoed en orde tevens, dat de vijand, die op zulk eene ontvangst niet gerekend had, en na den moeijelijken togt van onzen linker vleugel, nog den tijd niet gehad had, om zich genoegzaam te verzamelen, overhoop geworpen werd. Onze moedige flankeurs noodzaakten hem terug te trekken, door dezelfde opening, welke hij zich in den opmarsch, in de wildernis, had weten te banen, hebbende alleen den tijd gehad, om eenige huizen in den kampong Tambangang te plunderen, vóórdat hij door de onzen was ontdekt geworden. Grootelijks in zijne verwachtingen teleurgesteld, staakte de vijand zijne aanvallen en begon terug te trekken, bij welke beweging hij, door de in de rijstvelden geschaarde bevolking van Batipo hevig aangevallen, tot eene verwarde vlugt overging. De regent van Batipo, van Boa terugkeerende, waar hij onze troepen bij eene overwinning ondersteund had, den staat van zaken ontwarende, trok dadelijk naar Goenong, om den voortvlugtigen vijand te vervolgen, en zich aan de zijnen, welke zich daarmede reeds bezig hielden, aan te sluiten. Hij werd daarin ondersteund door een detachement van één officier en 25 man, dat juist op marsch was om de bezetting van Tambangang te versterken. Ten gevolge dezer beweging, viel dien dag de kampong Goinong weder in onze magt, terwijl Veltman tot dien volgenden morgen, in zijne stelling te Tambangang verbleef. Door de achtereenvolgens aangekomen versterkingen, waren de troepen bij laatstgemelde plaats tot 100 man, behalve Veltman's kompagnie, aangegroeid. Veltman bevond zich alzoo in staat, om de voordeelen, welke op den vijand behaald waren, te vervolgen. Dit was genoeg om den rusteloozen krijgsman in beweging te brengen. Den 27sten verliet hij met zijne onderhebbenden troepen, met achterlating eener kleine bezetting, den meergemelden post. Dienzelfden dag, met een slechts gering verlies, tot Taboe Brayer voortgerukt, ontmoette hij aldaar eene andere onzer kolonnes, welke uit het fort van der Capellen gemarcheerd was, met het voornemen om de ingeslotene forten in het Agamsche te ontzetten. Deze troepen, waarvan een gedeelte den vijand bij Boa had geslagen, betrokken nu met de troepen van Veltman, een en hetzelfde bivouac.

Deze aldus vereenigde magt rukte den volgenden dag naar het fortje te Boekit-Sigandang, dat vroeger door den vijand ingenomen en welks bezetting op eene wreedaardige wijze vermoord was. Na eenen vrij moeijelijken togt, door de overal opgeworpene en verdedigde versperringen, kwam men in den namiddag aan het bedoelde fortje, dat door Veltman met zijne kompagnie bestormd en genomen werd. Bij de eerste vijandelijke daad tegen de kampong Panda-Sicki, kwam ook deze in onderwerping. De marsch werd op den 29sten voortgezet, alsnu in twee kolommen verdeeld, totdat men tegen de versterkte vijandelijke linie van Soingie-Poca stuitte. Veltman, die aan het hoofd van den linker vleugel marcheerde, drong stormenderhand de linie binnen, terwijl de regter kolonne bijna gelijktijdig den anderen vleugel overmeesterde. Deze gedurige successen verhoogden den moed en de voortvarenheid der onzen zoodanig, dat zij, in weêrwil der menigvuldige versperringen, die den verderen marsch, als het ware, met elke 50 schreden, hoogst bemoeijelijkten en ongehoorde inspanningen kostteden, in de beste stemming, naar nieuwe overwinningen deed haken. Deze boden zich weldra aan, daar in den namiddag de beide kolonnes zich voor de sterk bezette vijandelijke linie van Bona-Ampo vereenigden. Spoedig ontwaarde men, dat de vijand zich toegerust had, om dit punt hardnekkig te verdedigen. Met veel inspanning gelukte het, om een 3 ponder digt bij de linie in batterij te brengen, waardoor de vijand veel te lijden had, welk nadeel zij op de bedienings-manschappen wreekten, die alleen gewond werden. Veltman vond intusschen gelegenheid, om zich met zijne kompagnie, niet ver van het voormelde stuk verwijderd, digt bij de vijandelijke linie in hinderlaag te leggen. Middelerwijl werd een detachement, 't welk bestemd was om op den linker vleugel der onzen de vijandelijke linie te verkennen, genoodzaakt met verlies terug te trekken; — een detachement van den Javaschen baniaan was daarentegen in de gelegenheid, om, op eenigen afstand, regts, eenen valschen aanval te ondernemen en den vijand daardoor zoodanig tot zich te lokken, dat deze het gedeelte der linie, waarbij Veltman in hinderlaag lag, eenigszins uit het oog verloor. Veltman van deze gunstige omstandigheid gebruik makende, bestormde het daartoe geschiktste punt, waarin hij door het reeds vermelde stuk kanon zeer van pas ondersteund werd, en was weldra meester van de linie. Tot op het fort *De Kock* ontmoeteden onze troepen geen tegenstand en zij kwamen aldaar in den avond van den 29sten Mei, tot groote vreugde der nu vrij gewordene bezetting aan. Den 30sten Mei keerde Veltman met zijne kompagnie naar Goenong terug, met bevel om aldaar in observatie te blijven.

Veltmans gezondheid, welke door aanhoudende vermoeijenissen veel geleden had, was vooral in de laatste tijden zeer verminderd; doch zoo lang hij het gevaar, waarin het bezit der *Padangsche bovenlanden* verkeerde, dringend achtte, deed hij van zijne ongesteldheid naauwelijks blijken; maar gaf integendeel, zooals hij zulks vroeger bij iedere gelegenheid deed, menig bewijs van moed en volharding. Gedurende zijn verblijf te Goenong tot rust komende, begon zijne ongesteldheid zich meer te openbaren, en werd weldra van zoodanigen ernstigen aard, dat hij eerst naar het hospitaal in het fort *De Kock*, daarna naar het fort *van der Capellen*, alwaar hij eene kleine woning bezat, moest getransporteerd worden. Zijne zwakte nam aldaar hand over hand toe, zoodat geene menschelijke hulp meer baten kon. Den 20sten Julij 1833 gaf hij, ruim 42 jaren bereikt hebbende, den geest, na kort voor zijnen dood met groote droefheid vernomen te hebben, dat verscheidene der dapperen van zijne kompagnie, over welke het bevel aan den 1sten luitenant Rietveld was toevertrouwd geworden in een gevecht, hetwelk op 10 Julij plaats had, gesneuveld of zwaar gewond waren. Ten gevolge van zijn te kennen gegeven verlangen, werd hij begraven in een tuintje, achter zijne woning te fort van der Capellen.

Part. berigt.

VELTMAN (GERARDUS JOHANNES), zoon van Johannes Veltman, predikant te Hoorenaar, Zwartewaal, Sliedrecht en Arnhem, werd den 1sten April 1779 te Zwartewaal geboren, bezocht de Latijnsche scholen te Arnhem, studeerde te Harderwijk en Leiden, onder Muntinghe en van Voorst, in de godgeleerdheid en werd in 1801 proponent, in datzelfde jaar predikant te Voorhout, in 1803 te Waardenburg en Neerijnen, in 1807 te Kampen en in 1810 te Dordrecht, waar hij den 13den Julij 1851 zijn 50jarigen evangeliedienst mogt vieren. Hij bekleedde, gedurende zijn verblijf te Waardenburg, het ambt van schoolopziener in het eerste district van het toenmalige departement van Gelderland en van 1806 tot het laatst van 1851, dat van scriba van het classicaal bestuur van Dordrecht. Van 1810 was hij werkend lid en van 1829 tot 1850 voortzitter van het letterkundig genootschap *Diversa Sed Una* te Dordrecht en in 1830 benoemde hem de maatschappij van nederlandsche letterkunde te Leiden tot lid. Hij huwde Henrietta Johanna Magdalene van Laan, die hij den 5den Junij 1834 door den dood verloor. Hij zelf overleed den 21sten Mei 1852.

Behalve eene *Redevoering ter gedachtenis* van zijn ambtgenoot B. F. Tydeman, heeft hij in het licht gegeven:

Feestelijke dankstond, gehouden op het hervormingsfeest ten jare 1817, en uitgegeven tegelijk met de toen uitgesprokene Leerredenen van Ewaldus Kist en D. H. Wildschut. Dordrecht 1817.

Leerrede over de verbindtenis aan God, en plegtige bevestiging der Lidmaten in de Christelijke gemeente. Dordrecht 1825.

Feestrede, bij gelegenheid der Algemeene Vergadering van het Nederlandsch Zendelinggenootschap, op den 19den Julij 1841. Rotterdam 1843.

Zie *Hand. d. Jaarl. vergad. d. maats. v. Ned. letterk.* 1852, bl. 84.

VELSEN (CORNELIS VAN), zoon van Adrianus van

Velsen, predikant te Ouddorp en Ooterleek (1691), Zierikzee (1699), werd den 29sten Mei 1696 ter eerstgemelde plaats geboren, oefende zich in de latijnsche en grieksche talen aan de latijnsche school te Briele en promoveerde naar de akademie, na het houden eener latijnsche rede *de Vigilantia* (die uitgegeven is.) Na vervolgens de hoogeschool te Leiden bezocht te hebben, werd hij in Februarij 1719 tot den predikdienst toegelaten en ontving in Julij het beroep naar Ede, en het volgende jaar naar Westzaan, dat hij niet aannam. Het beroep te Purmerende kon hij niet aanvaarden, wijl hij den vereischten leeftijd nog niet had, doch het beroep te Groningen nam hij aan, sloeg in 1723 dat naar Utrecht, in 1728 dat naar Rotterdam af, werd te Groningen buitengewoon hoogleeraar in de godgeleerdheid, en na den vorigen dag tot theol. doctor bevorderd te zijn, aanvaardde hij den 22sten Junij 1728 zijn ambt met eene *oratio de religionis Christianae rationalitate*. (Gron. 1728). In 1731 werd hij professor ordinarius en in 1736 legde hij het rectoraat neder met eene *oratio pro studio Jurisprudentiae Ecclesiasasticae in Academia excolendo* en in 1751 met eene *de nimia scriptione et lectione ad locum Saolmonis Eccles.* XII: 12. Hij overleed den 19den April 1752 bij zijne huisvrouw Arendina Cornelia Wolthers, geene kinderen nalatende.

Hij gaf in het licht:

De absoluta Decreto cum Deo coaeternitate.— De obedientia Christi activa, alteram ipsius satisfactionis partem constituente.

Medullae Marckianae Synopsis. Gron. 1745.

Theologiae practicae medulla. Gron. 1750.

Institutiones Theologiae practicae, Gron. 1748.

Twee Landtdags-Predikatiën, Gron. 1746.

Kerkelijke Redevoeringen of verzamelingen van XXV Predicatiën. Gron. 1758. 2 dln. Deze predikatiën werden afzonderlijk verkocht; de titels er van worden bij Abcoude, *Naamr. Tweede Aanh.*, bl. 154, 155 opgegeven.

Godvruchtige overdenkingen over den staat onzer zielen voor God. Amst. 4°.

Wakkerheid eens getrouwe dienstknegt. 4o.

Gedagtenisse of jubeljaars-predikaatsie, gedaan te Groningen op het IIIe jubeljaar van de Reductie, over Ezra VI: 2 tot 15. Gron. 1744. 4°.

Des Heeren hart, om zijn volk te redden, in een predicatie over Psalm LXXXI, vs. 14 en 15, *bij gelegentheid van de Inneeming der sterke vesting Bergen op Zoom, door de Franscn, den* 10den *Sept.* Gron. 1747. 4°.

Jehova's sterkte aan Nederlands volk, door de prince van Oranje en Nassauw in vorige dagen, en in dit jaar 1747 *door de verheffing van Zijn Doorluchtige Hoogheid Willem Karel Hendrik Friso, tot Stadhouder, Capitein en Admiraal Generaal van de VII vereenigde Provintiën, in eene predikatie over* 2 *Chron. XVI vs.* 9. Gron. 1747. 4°.

Gedenk- en Dankreden over de oprichting van Nederlands gereformeerde republiek der VII Provintiën onder de Roomsgezinde Koningen van Spanje, en de Heeren Staaten der VII Provintien van Nederland, sedert 1506 *tot* 1609 *en over deszelfs bevestiging door het bestant van Antwerpen* 1609 *en wel bijzonder door de Munstersche vreede, gesloten* 1648, *en een verklaring en toepassing over Deutern. XXXIII vs.* 29, *gedaan te Groningen, den* 26sten *Mey* 1748: Gron. 1748. 4°.

Een drietal van uitgebreide Leerredenen, welkers eerste gaat over de verlossing van Groningen, den 17den *Augustus* 1672 *verkregen, uyt Psalm LXVIII: vs.* 14. *De tweede over de Goddelijke bewaring en redding van Nederlands republiek, zedert de Westphaalsche vreede van* 1648 *tot op den oorlog met Vrankrijk, begonnen* 1741, *uijt Psalm LXXX: vs.* 9 *tot* 12. *De derde over dien oorlog en de vreede daarop gevolgt te Aken den* 18den *October* 1748 *uyt Psalm XLVI: vs.* 9 *en* 10. Gron. 1740. 4°.

Twee Leerredenen. Gron. 1735. 4o.

Een geestelijk mensch in VII predikatien Gron. 1739. 4o.

Een geloovig mensch in VII predikatien, Gron. 1739. 4o.

Tegen Driessen. 5 stukjes.

Nutteloosheid en ijdelheid der aanmerkingen tegen van Dogteren. Leyd. 1736. 4o.

Heilige Godgeleerdheid. Amst. 1702. 8o.

Leere der Waarheid. Gron. 1726. 4o.

Zie *Progr. inaug. en funeb.* Gron. *Gedenkb.*, bl. 68, 69; de Jongh, *Naaml. v. Predd. v. Gelderl.*, bl. 435; Adami, *Naaml. ens. v. Groningen*, bl. 18; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Abcoude; Arrenberg.

VELSEN (Gerardus van), van 1719 tot 1762 predikant te Raamsdonk, gaf in het licht:

Over de bekering van den kamerling van Candale of verklaring over Hand. VIII: 26—40. Utrecht. 4°.

Hij gaf ook eene overzetting van F. Spanheims' *Geschiedenis van Job, verklaarende meest alle de voornaamste bijzonderheden, die tot kennis van Jobs persoon en verstand van zijn Boek behooren, uyt het Latijn vertaald door G. v. V., die er bijgevoegt heeft een Onderzoek over het bijzonder gevoelen van den Heer W. Warburton, wegens het oogmerk van Jobs boek.* Leeuw., 1741. 4°.

Hij heeft ook deel gehad aan *De ware christelijke Religie, onderzocht en nagespoord in verscheidene predikatiën over Mattheus V, door een liefhebber van waarheid en deugd.* 1752. 2 dln, door H. Venema, onder den pseudoniem *Raisonable Bibliaan* uitgegeven.

Zie Brans, *Kerk. reg.*; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, No. 3894; Abcoude, *Tweede Aanh.*, bl. 141; Arrenberg, bl. 525.

VELSEN (Johannes Petrus van), den 10den October 1816 te Haarlem geboren, vestigde zich te Hilversum, legde zich op het landschap schilderen toe, bezocht in 1840 België en Frankrijk en was een leerling van N. J. Rooseboom. In 1804 vertrok hij naar België en woonde eerst te Antwerpen, later te Brussel, waar hij den 22sten April 1853, in den ouderdom van 36 jaren overleed.

Zie Immerzeel; Kramm; *Kunstblad*, bl. 46; *Haarl. Courant*, 27 April 1853.

VELTDRIEL (Johan), een man van groote bekwaamheid en bedrijf, in 1629 wegens Friesland ter vergadering der Staten-Generaal afgezonden. Namens deze vergadering trok hij, benevens graaf Ernst Casimir, H. van Essen, J. van Gogh, G. v. d. Kamer en R. Huygheps, ten tijde van den inval van het keizerlijk-Spaansch leger in de Veluwe, naar Arnhem, en later werd hij naar Wesel gezonden, om aldaar op alles orde te stellen. In 1630 werd hij met Albert Coenraadszoon Burgh tot ambassadeur naar Moscoviën benoemd. Hij keerde vroeger dan zijn ambtgenoot naar het vaderland terug. In 1634 werd hij door Friesland gelast om zitting te nemen in de admiraliteit van Zeeland. Onvriendelijk door De Knuyt afgewezen, bleef hij sedert de plaats in de Vergadering der Staten-Generaal, als buitengewoon lid, behouden.

Zie Aitzema, *Saken van staat en oorlog*, D. I, bl. 1041; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt.

VELTWIJCK (Gerardus), raad en geheimschrijver van Karel V. Een menigte brieven van dezen aan den keizer en van den keizer aan hem, benevens een geloofsbrief voor hem aan sultan Soliman, vindt men bij Lanz, *Correspondenz d. Kaisers Karl V*, 3 *Th.* 8o., waaruit blijkt, dat hij een hoogst belangrijk persoon in dienst van den keizer was.

Kist en Moll, *Archief*, D. I, bl. 182.

VELTIJN (Johannes Arnoldus), broeder van Johan Albus Veltijn, predikant der Ev. Luthersche gemeente te IJsselburg en Utrecht, in wiens plaats hij in 1729 aldaar beroepen werd. Hij bekleedde bij die gemeente het predikambt een reeks van jaren en overleed in 1781 te Arnhem.

Hij wijdde het nieuwe kerkgebouw te Utrecht in de Duitsche taal in en gaf eene *Lijkrede op Ds. Hollenhagen* 1748 en een *Jongelingspredikatie over* 2 *Cor. VI vs.* 16 in het licht.

Zie *Bijdr. van S. Jacobi en D. Nieuwenhuis*, D. I, bl. 114, 115; D. VII, bl. 78; Glasius, *Godgel. Nederl.*

VELIJN (Philippus), den 31sten Januarij 1786 te Leiden geboren, oefende zich in de teeken- en graveerkunst aldaar op de stads teeken-akademie *Aemula Naturae*, daarna onder leiding van den plaatsnijder Delfos, maar vooral van de natuur.

Hij vestigde zich te Amsterdam, begaf zich van daar naar Parijs, doch keerde, na een afwezigheid van 8 jaren in 1813 naar Amsterdam terug en hield daar zijn verblijf tot zijn overlijden, 4 Mei 1836. Velijn maakte zich in later tijd als een onzer beste plaatsnijders bekend en aanzienlijk is het

getal zijner gegraveerde platen, o. a. de *Veldslagen van Waterloo, Quatre Bras, Eslingen* enz., de portretten van den hoogleeraar *van der Palm, Bilderdijk op zijn sterfbed, Johannes Hermanus Molkenboer* en verschillende keurige prentjes en fraaije portretten in den Muzen-almanak.

Een exemplaar van al zijne graveerwerken, door hemzelven bijeenverzameld, is op de verkooping van A. J. Saportas, te Amsterdam, 1836, voor *f* 126 verkocht.

Hij was lid van de koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam en te Antwerpen en de leermeester van Johannes de Mare, Johannes Philippus Lange en Walraad Nieuwhoff. Zijn portret is door zijn stiefzoon J. P. Lange gegraveerd.

Zie Immerzeel; Kramm; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*

VELZEN (Gerard van), een der aanzienlijkste Hollandsche edelen van zijn tijd, zoo door den luister zijner geboorte, als door zijne rijkdommen en de aanzienlijke waardigheden, die hij bekleedde. Hij was heer van Velzen, Noordwijk, Kroonenburg en andere heerlijkheden, stond bij graaf Floris V in hooge gunst en vertrouwen, en was zijn geheimraad. Hij nam deel aan den moord van Floris V, werd op zijn slot Kroonenburg, bij Loenen, belegerd en gevangen genomen en zou, volgens latere kroniekschrijvers te Leiden of te Dordrecht in een vat met spijkers beslagen, langs de straten gerold en dus deerlijk van het leven beroofd zijn. Volgens anderen zou hij geradbraakt zijn, doch hoogst waarschijnlijk is hij na eene korte gevangenis ontsnapt.

In Junij 1307 ten minste was hij nog in leven. Niet dezelfde redenen gaven de edelen aanleiding tot den moord aan den graaf gepleegd. Zoo zou van Velzen vertoornd op hem geweest zijn, omdat hij zijn neef Jan, van een manslag aan eenen, met wien hij verzoend was, begaan, te Leiden had laten onthalzen, waarbij, volgens sommigen, nog kwam, dat de graaf de huisvrouw van van Velzen zelven, eene dochter van Herman van Woerden, zou verkracht hebben. Dit gevoelen werd versterkt door een oud rijm op het laatste blad van een handschrift der Rijmkroniek van Melis Stoke, dus beginnende:

„Al dede Gherrydt van Velzen quaet,
„Dat quam alleen bi sulker daet,
„Dat syn wyf was jammerlike verkraft,
„Daar toe dede de Grave syn macht enz."

Men heeft later nopens dat verkrachten een liedeke ontdekt, 't geen ouder schijnt dan deze rijmen. Men vond het op een schutblad van den geschreven Rijmbijbel van Jacob van Maerlant. Van Velzens gemalin heet aldaar Isabeele van Benthem. Een ander tijdgenoot van graaf Floris geeft te kennen, dat er een gerucht liep, dat men den graaf van kant geholpen had „omdat hij de vrouw van eenen zijner Baroenen verkragt had."

Zie *Spiegel Historiaal*, CXLIII, bl 202; Huydecoper, *Proeve van taal- en dichtk.* (uitg. van Lelyveld), D. I, bl. 370—376; Melis-Stoke; Scriverius; Wagenaar; van Wijn; Bilderdijk; Arend; Halma; Kok en aangeh. schrijvers; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

VELZEN of VELSEN (H.) gaf in het licht:
Onderscheid tusschen die God dient en niet dient. Rott. 1742. 8o
Kleine Concordantie of Registers des O. en N. Testament. s' Gravenh. 1740. 4o

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 219.

VELZEN (J.), dichter uit het laatst der 17e eeuw. Hij schreef verscheidene grafdichten op zijn vriend J. Zoet.

Zie *Dichtk. werk. v. J. Zoet*, Amst. 1675, bl. 388; Heringa, *Naaml.*, bl. 82.

VELZEN (O. van), of VELZEN, dichter uit het begin der 8e eeuw. Hij plaatste o. a. een gedicht voor v. d. Kemp, *over den Catechismus.* Rott. 1722.

Zie Heringa, *Naaml.*, bl. 82.

VELZEN of VELSIUS (W.) gaf in het licht:
Lijkpredikatie over den dood van Ds. P. Gribius. Delft 1781. 4o.

Zie Abcoude, t. a. p., bl. 84, 219.

VEN (Mr. G. van de) is schrijver van de eerste aflevering van *De geheimen van Flora.* 's Bosch 1829. 4o. Het werk is niet verder verschenen.

Zie *Suppl. Cat. v. d. bibl. van 't Noord-Brab. genoots.*, bl. 36.

VEN (Johannes Anthonius van der) werd in 1800 te 's Bosch geboren. Op de teekenschool aldaar, aan de akademie te Antwerpen, onder Hereyns, van 1820—22 aan die te Brussel, wist hij met zijn talent de eerste prijzen in de beeldhouwkunst te behalen, van 1822—27 vertoefde hij te Parijs. In 1825 zond hij naar de tentoonstelling te Antwerpen zijn *Filoktetes*, die den eersten prijs verwierf. In 1829 ontving hij te Parijs drie medailles voor boetseersels naar het leven, en in 1827 werd zijn *Narcissus* op de tentoonstelling te Brussel met den eersten prijs bekroond. Na deze gunstige debutten, kampte hij mede voor den eersten prijs voor Rome. Het was in 1830, vóór de uitbreking der onlusten, dat hij te Antwerpen, waar hij in 1827 was teruggekeerd, dien prijs behaalde met een basrelief, voorstellende *le réfus du trépied* d'Hélène *par Bias.* Zijn vaderstad vereerde hem daarvoor in 1833 met een gouden medaille, en in 1834 vertrok hij naar de eeuwige stad. Aldaar vond hij een aantal italiaansche beeldhouwers en 31 vreemde werkzaam. Onder deze was Thorwaldsen de eerste. Van der Ven werd met dezen goed bekend en zijn talent door Thorwaldsen zeer op prijs gesteld. Het was door zijne *Eva*, dat onze kunstman in Rome de algemeene aandacht trok, zoodat ieder van dit nieuwe werk sprak. Dit voortreffelijk beeld was in 1840 voltooid. Het eerste exemplaar, meer dan levensgroote, werd door gravin Orloff aangekocht. Op kleinere schaal werd het door van der Ven herhaald en in 1841 op de 's Gravenhaagsche tentoonstelling geëxposeerd. Koning Willem II schonk dit beeld in zijne galerijen een plaats en den kunstenaar de orde van de nederlandsche leeuw.

Ten derden male heeft van der Ven dit beeld, doch op veel kleinder schaal uitgevoerd en in het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam geplaatst. Eenigen tijd voor zijn terugkeer van Rome zond hij van daar het borstbeeld van den prins van Oranje en eene buste van eene madonna. Voor de gravin d'Oultremont vervaardigde hij een basrelief, eene pieta, die voor hare kapel in carrarisch marmer werd uitgevoerd. Gedurende zijn verblijf te Rome, vervaardigde hij voorts eene *Ruth*, korenaren houdende, eene staande figuur van halve levensgrootte, een *St. Jan* (als kind) met schapenvacht en kruis, en in den laatsten tijd van zijn verblijf aldaar een *badend meisje* in levensgrootte, en een van zijn beste portretten *de buste van den landschapschilder* Verstappen.

In 1848 verliet hij wederom Rome en in 1849 exposeerde hij te 's Hage, statuetten, reeds vroeger vervaardigd, als ontwerpen voor een standbeeld van Willem *den Zwijger.* In 1850 keerde hij nog eenmaal naar Rome terug, verkocht zijn huis aan J. H. Koelman en keerde voor goed naar 's Hertogenbosch, waar hij in 1853 als opvolger van Dielman benoemd werd tot directeur van de koninklijke school, aan welker hoofd hij acht jaren heeft gestaan.

Onder de werken, na dien tijd door hem uitgevoerd, zijn bekend een *marmeren borstbeeld van den geneesheer W. F. Buchner*, in het Catherina gasthuis te Gouda geplaatst, de voor de koningin in wit marmer uitgevoerde groep, haar overleden zoon voorstellende, die den jongste als schutsengel beschermt (thans in het huis te 's Bosch aanwezig), de *marmeren buste van den graveur van Berkel, Veertien* beelden voor de kathedraal van St. Jan in den Bosch, *Abel een lam als offer op het altaar leggende.*

In het laatst zijns levens voltooide hij eene herhaling van zijne in Rome voor de gravin d'Oultremont uitgevoerde groep van *Maria met het ligchaam van Jezus.* Terwijl hij den 12den Julij bezig was deze pieta te plaatsen in de kerk van het gehucht Mortel bij Gemert, was hij genoodzaakt het werk te staken, en eenige oogenblikken daarna bezweek hij. In het laatst van zijn leven woonde hij op den Huize Muisserik bij Vught.

Zie *Spectator* 1866, bl. 18; Immerzeel, Kram en aangeh. schrijvers

VEN (Philippus van de), den 20sten November 1787 te Schijndel geboren, was hoogleeraar in de godgeleerdheid aan het Seminarie te Herlaar en een geacht godgeleerde. Hij overleed aldaar den 13den November 1837.

Zie Verwoert.

VEN (WILLEM VAN DE), geboren te St. Oedenrode, beoefende de Latijnsche poëzy, en overleed waarschijnlijk in 1607.

VENATOR (ADOLPHUS), of **Adolphus Terander**, eigenlijk **Adolf de Jager**, werd in 1597 te Alkmaar als predikant beroepen, doch hield tevens kostleerlingen, die hij in het Latijn onderwees. Hij dacht omtrent sommige zaken vrijer dan zijne tijdgenooten. Zoo liet hij zijne leerlingen de *Andria* van **Terentius** en andere tooneelspelen uitvoeren. Gaf dit reeds ergernis, niet minder de uitgave van zijnen *Democritus* en een door hem vervaardigd bruiloftsdicht. De kerkeraad onderhield hem ernstig, maar toen hij, vruchteloos gepoogd hebbende zijne onschuld te handhaven, meer toegevend was geworden, verzoende hij zich met hem. Zwaarder was de beschuldiging, dat hij in de leer met zijne medebroeders verschilde en remonstrantsche gevoelens nopens de praedestinatie koesterde.

Toen hij eene akte van overeenstemming met de Nederlandsche geloofsbelijdenis en Heidelbergschen catechismus weigerde te onderteekenen, werd hij door de classis van Alkmaar geschorst doch de regering van Alkmaar wilde, dat hij in zijn dienst zou volharden tot dat hij zich op eene provinciale synode zou hebben verantwoord, maar tevens, dat hij zijne bedenkingen tegen den Catechismus verzegeld aan de Staten zou mededeelen en zich onthouden van ze op den predikstoel te brengen. Dat besluit mishaagde der classis en den kerkeraad van Alkmaar. Het daartegen bij de regeering ingeleverde verzet bragt geen verandering te weeg; maar **Venator's** ambtgenooten verklaarden niet bij hem ter kerke te kunnen gaan. Men belette hem het bedienen van den doop en beval dat de diakenen bij zijn talrijk bezochte predikatiën alleen zoo lang tegenwoordig zouden zijn als ter inzameling der giften noodig zou wezen.

Onder deze omstandigheden nam de verbittering toe. Men ontzag zich niet een vlek op het zedelijk leven van den gevierden leeraar te werpen, en toen in 1609 (al het vroegere had in 1608 plaats gehad,) de Alkmaarsche regeering gedeeltelijk veranderd was, zochten de gedeputeerden der synode en klassis deze tot schorsing van **Venator** te bewegen.

Dit mislukte. Toen begaven zich de afgevaardigden naar de Staten van Holland, die twee leden van den hooge raad naar Alkmaar zonden, om met de Vroedschap de zaak te onderzoeken. Zulks had een gunstigen uitslag voor **Venator**. Velen verheugden zich er over; maar de kerkelijke besturen trachtten zich te vergeefs daartegen te verzetten en bleven aan **Venator**, even als aan vier anderen predikanten, de zitting in de klassikale vergadering weigeren. De Staten van Holland, bij wie men zich hierover beklaagd had, geboden hun toelating. De klassis zond hierop eenige afgevaardigden naar 's Hage, waar zich ook **Venator** bevond. De Staten verklaarden bij hun vroeger besluit te volharden, doch het kerkelijk bestuur weigerde te gehoorzamen. De Alkmaarsche regeering trachtte nu door toegevendheid den hooggaande twist te stillen en deed **Venator** tijdelijk in zijn dienst stil staan. Toen echter ook dit niet baatte en een groot deel der gemeente onverboden te kennen gaf den geliefden leeraar te willen hooren, werd dit besluit ingetrokken en besteeg hij op nieuw den kansel. **Venator** had rust tot 1617, toen hij ze door eigen schuld verstoorde, door de uitgaaf van zijn *Theologia vera et mera*, die zulk een opzien baarde, dat men hem bij de Staten van Holland van onregtzinnigheid, vooral ten aanzien van het leerstuk over de godheid van Christus aanklaagde. De regering zond het boek aan de hoogleeraren **Polyander** en **Episcopius**, wier oordeel ongunstig was. Nu werd **Venator** naar 's Hage ontboden om in tegenwoordigheid van **Hugo Muys van Holy**, **Hugo Grotius**, **Polyander** en **Episcopius** zich te verantwoorden. De uitslag was dat die Staatsgemagtigden voorsloegen het boek te verbieden; de beslissing van het lot der schrijvers aan de Staten overlatende. Het baatte niet dat **Venator** zich verontschuldigde, het werk werd door het geregt opgehaald en hij naar 's Gravesande verbannen. Met moeite verkreeg hij verlof zich tijdelijk naar Alkmaar te mogen begeven, tot dat de Staten het tegendeel zouden besluiten. Ofschoon er geen regtstreeksch verband bestond tusschen de zaak der Remonstranten en de zijne, zoo meende hij echter dat hij niet langer veilig in Nederland was, vluchtte naar Frankrijk en overleed in 1619.

Hij gaf in het licht:

Reden-vreucht der wijzen in haer wel-lust ende belachen der dwasen quel-lust in 't lachen Democriti door persoontooningh. Ghemaeckt van den wijsgheerighen Ad. Tectander Venator. Tot Alcm. ghedr. bij Jacob de Meester 1603. *Ende men vindt se te coop bij den autheur ende den drucker.*

Een blijspel op rym in vyf bedryven. Op den titel nog een vierregelig gedicht, dus aanvangende:

„Als onverstandt macht heeft nae sijnen wil,
„Soo moet verstandt recht hebbend swijghen stil."

Nieuwejaersgedicht, op de wijze van den 23sten *Psalm* 1604.

Kopye van een remonstrantie by Ad. Venatorem ontvangen a°. 1610 *in Jan.* 1611.

Declaratio A. Venators A. 1610 *Ordin. Holl. et Westfr. exhibita, qua praecipue respondet seu quaestionibus super doctrina ejus a senatu eccles. Almariano propositis, belgicae relationi historicae inserta, nunc vero latine cum aliis actis excusa, ut judicent eccl. omnes orthodoxae. Praemissa est prior Adolphi ad easdem quaestiones responsionibus scripturae contentibus instituta.* Amst. 1612 (vertaling van 't voorgaande).

Een claer vertooch von d' Alckmaersche kerck gheschillen, ghereseen 1600 *ende* 1609, *Rijmswijse als een spel van sinnen ghestelt enz.* 1611.

Theologia vera et mera. Een suuyer fondament-boeck door schriftueren alle kinderen Gods in de hoofdstucken der christ. religie onderwijzende. Met een devotie-boec tot een spiegel des wel-levens in elcken state, ende vertroostingh in allen nooden. Met een dedicatie, daar in 't rechte middel van de reformatie der religie, sonder aanstoot van eenighe gezintheyden ende tot dienst van allen ghemeynten. A. 1617.

Nootwendick historisch verhael, van allen swaligheyden, en de proceduren soowel in Kerckelijcken als Polityken saken, etlijke jaren herwaerts binnen den stadt Alckmaer voorghevallen uitghegeven bij Burgemeesteren, Vroetschappen, en de kerckenraedt der voorsz. stede, en de ghemeynte respective teghens het lasterboek Cornelii Hillenii, ende in 't eyndt dezes boecks 't register Alkmaar 1611.

Voorts **Rogge**, *Bibl.v. Rem. geschriften*, bl. 118, 119; *Handel. v. 't Dordr. synode*, bl 16, 17, 18, 29, 47; **Baudartius**, *Memoriën*; **Brandt**, *Hist. de Ref.*, D. II (Reg.); **Glasius**, *Godgel. Ned.*; **Dez.**, *Kerkgesch. d. Herv.*, D. I, bl. 127; **Tideman**, *Rem. broeders.*, bl 237; **Kist** en **Royaards**, *K. A.*, D. I. bl. 251; **Hoogstraten**; **Kok**; **Nieuwenhuis**; **Verwoert**; **Kobus** en **de Rivecourt**; **Kramm**.

VENEMA (HERMANUS) werd in 1697 te Wildervank geboren, studeerde, van 1711—1714 te Groningen en tot 1718 te Franeker, waar hij **Campegius Vitringa**, den vader, tot leermeester had. Deze had grooten invloed op hem. In 1719 werd **Venema** predikant te Dronrijp en in 1723, in plaats van den jongeren **Vitringa**, hoogleeraar te Franeker. Den 22sten Maart 1724 hield hij zijne intréerede: *de zelo veritatis et pietatis genuino et caritatis pleno*, vervolgens werd hij Theol. Doctor en Academieprediker. In 1735 aanvaardde hij ook het professoraat in de kerkelijke geschiedenis. Groot waren zijne verdiensten als exegeet, en bij uitnemendheid maakte hij zich verdienstelijk omtrent het Oude Testament. Zijn voortreffelijkst uitlegkundig werk is zijn *Commentarius in Psalmos*, 1762—1766.

De zelfstandige exegeet trad ook als zelfstandig dogmaticus op. Was **Vitringa** hem op dat veld, vrij van schoolsche banden, voorgegaan, hij volgde met nog stouteren tred. Als kanselredenaar muntte hij minder uit. Hij sprak zijne leerredenen in het Latijn uit en die het licht zagen, zijn door zijne leerlingen vertaald. Groot waren zijne verdiensten als kerkelijk geschiedschrijver. Meer dan eenmaal werd hij in godgeleerde en letterkundige twisten gewikkeld. Tot zijn heftigste bestrijders behoorde de hoogleeraar **Driessen**. Hij huwde de weduwe van **Campegius Vitringa** en overleed als emeritis in 1787 te Leeuwarden.

Hij gaf in het licht:

De natura haeresium, quae negabant Resurrectionem mortuorum, oppugnatae a Paulo, 1 *Cor. XV*. Franeq. 1717.

De Voto Jephtae ad Jud. XI. 29—40 Ib. 1718. 4°.

Voorreden over den zin der H. Schrift op Camp. Vitringa's Verklaring der Miraculen van Jezus Christus. Franeker 1725. 4°.

Dissertationum sacrarum libri tres. Harlingae 1731. 4°.

Animadversiones ad Camp. Vitringae fil. Dissertationes sacras, nec non Dissertatio de genuino Titulo Epistolae ad Ephesios. Franeq. 1731. 4°.

Selectae observationes ad Comm. Camp. Vitringae F. ad Canticum Mosis. Deut. XXXII. Harlingae 1734. 4°.

Disputationes 111 *criticae contra Artemonium, Initii Evangelii Joannis restituti auctorem. adiunctae Camp. Vitringae fil. Opusculis.* Leov. 1735. 8°.

Observationes singulares ad Epist. ad Romanos, adiectae Steph. de Brais Analysi Paraphrasticae. Leov. 1735. 4°.

Vert. door G. van Velzen, toen predikant te Waaxens, die er zijne aanteekeningen op de 17 laatste hoofdstukken bijvoegde. Leeuw, 1738. 8°.

Dissertationes ad Vaticinia Danielis emblematica. Cap. II. VII et VIII. Leov. et. Harl. 1745. 4°.

Dissertationes quinque ad Librum Geneseos. Leov. 1747. 4°.

Commentarius ad Danielis cap. XV: 4—45 *et XII*: 1—3. Leov. 1752. 4°.

De Waare Christelijke religie ondersogt en nagespoort uit Matth. cap. V. 1e *Deel.* Leeuw 1758. 4. 2e Deel. 1775. 4°. (Predikatien door G. van Velsen, predikant te Harlingen, in het licht gegeven).

Epistolae 111 *ad P. Wesselingium, T. Hemsterhusium et Henr. Cannegieterum de binis Epistolis Clementis Romani a M. Westenio nuper publicatis.* Harlingae 1754. 8°.

Exercitationes de vera Christi Divinitate ex locis Act. XX: 28, 1 *Tim. III*: 16, 1 *Joh. V*: 20 *et Col. I*: 16, 17, *adversus Westernium.* Leov. 1755. 4°.

Orationes inaugurales. Franeq. 1725. fol.

Orationes Funebres in memoriam Ruardi, Andalae. Ibid. 1727, fol. *et Wyers. Guil. Muys.* Ibid. 1744 fol. Ook in het Nederd. overgezet. Leeuw. 1745. 4°.

Advys rakende het bekende boekvan J. Stinstra, leeraar der Doopsgezinden te Harlingen, over de natuur en gesteldheid van Christus Koningrijk. Leeuw. 1742. 4°.

Justa cum V. Cl. Ant. Drissenio *Expostulatio.* Francq. 1736. 4°.

Korte verdeediging van mijne Eere en Leere, en duidelijke verklaring der schoolgeschillen, over het Verbond der werken, middelijke toerekening van Adams zonde, dadelijke gehoorzaamheid van Jezus Christus, het algemeene besluit der Predestinatie met het byzondere gepaart. Leeuw. 1735. 8°.

Over de opkomst, natuere, het gezag en stipt leezen der formulieren van Liturgie. Harl. 1729. 8°.

Commentarius ad Psalmos. 1762—1766.

Commentarius ad Librum Prophetiarum Jeremiae. 1769.

Praelectiones de methodo prophetica. L. B. 1775.

Institutiones historiae ecclesiasticae V. et N. Testamenti. L. B. 1778 7 vol.

Opuscula inedita. Traj. ad Rhen. 1787.

Sermones sive Commentarii ad Librum prophetiarum Zachariae. 1787.

Comment. in Prophet. Malachiae. Ultraj. 1788. 2e ed.

Lectiones Academicae ad Ezechielem, curâ J. H. Verschuir. L. B. 1790.

Dissert. ad Vaticinia Danielis Cap. 2: 7, 8 *de quatuor oriente regnis.* Leov. 1795.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 787; J. H. Verschuir, *elogium H. Venemae*; Saxe, *Onom.* T. VI. p. 694; G Stollé *ad Heumennum* p. 873, 874;

Nova Act. erud. 1750 *Jan.* p. 33—35, *Relationes de Libris Nov. Faceis* XXII No. 2, p. 308—314;

Neues Gelehrte Europa, T. XIX p. 535—555;

Ypey en Dermout, *Gesch. der N. H. Kerk,* D. III bl. 225, 357, 459 IV bl. 56 en aant. 15. Glasius, *K. G. na de Herv.* D. II. bl. 197, 199, 246, Dez. *Godg. Nederl.*; Diest L'Orgion, *Gesch. der Herv. Kerk in Friesl.* passim; Kist en Royaards *K. A.* D. I. bl. 74. IV. 17. VI. 69. VIII. 388, 389, (eerste serie). D. III. bl. 77, VI. 318, 351. VII. 428 (tweede serie).

Eekhoff, *Cat. d. Bibl. v. Leeuw,* bl, 18; Van Doorninck, *Anon. en Pseud.* N. 3482; 3894; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt Verwoert; Muller, *Cat. v. Portr.*

VENLO (Simon van) schreef in 1488 een dergelijk werkje als Gerrit van der Goude, namelijk *Expositio mysteriorum misse of Bouexken van der Misse.* 1500 en 1510.

VENLOO (Jean de) Van dezen bestaat in de kerk van St. Maarten te Wijk-Maastricht een doopvont uit geel koper gegoten, van eene ronde gedaante, wier boord is versierd met zes hoofden in hautrelief en verdere lijsten en profilen, terwijl zij inzonderheid merkwaardig is, als reeds geheel den renaissancen stijl kenmerkende, en niets van de toen nog heerschenden, doch reeds zeer verbasterden zoogenaamden gothischen stijl meer vertoonende, zoodat dit werk tot de eerste gewrochten in den genoemden stijl behoort. Zij is in 1480 vervaardigd en afgebeeld in *Messager des Sciences.* Gand 1851. Livr. 111.

Zie Kramm.

VENNE (Abraham van der), portretschilder, geboren in 1586, gestorven in 1650, volgens Bryan-Stanley en Balkema. Beide beroepen zich op het portret van Willem I, in 's Rijks Museum te Amsterdam, doch dit portret is van Adriaan van der Venne.

VENNE (Adriaan van der) werd in het jaar 1589 te Delft geboren. Hij behoorde tot eene vermogende Brabantsche familie, werd eerst voor de letteren opgeleid, doch volgde later zijne neiging voor de teeken- en schilderkunst, en had Simon Valk, en Jeronimus van Diest tot onderwijzers. Zijne tafereelen, meldt Immerzeel, zijn meestal, gelijk die van van Diest, in het graauw geschilderd, geestig geteekend en fiks gepenseeld. Zijne ordonnanties, doorgaans uit kluchtige voorstellingen en charges bestaande, zijn rijk en gevarieerd. De Koning van Denemarken en andere Vorsten vonden behagen in zijn werk.

Vele fraai door hem in het graauw geschilderde figuren waren in 1776 nog aanwezig op de vensters van het buitenverblijf Zorgvliet van Cats.

Op de verkooping van J. Hermansen te Middelburg, kwamen van hem voor *de vier getijden des jaars,* zijnde de vier lusthuizen van Willem I. Nagler vermeldt van hem een *veldslag* en in de Louvre te Parijs berust van hem een *feest,* gevierd bij gelegenheid van den wapenstilstand tusschen Spanje en Holland, gesloten in 1609.

In 's Rijks Museum te Amsterdam is een fraai stuk van zijn penseel, voorstellende *Maurits en zijn hofstoet te paard,* door een prent van W. Delff en door een andere van C. van Queborn bekend.

W. Delff graveerde ook de portretten van Maurits en Frederik Hendrik naar hem, en G. van Dalen het *sterfbed van* Frederik Hendrik en het *paradebed* van dien Vorst naar hem door Mattham. Naar hem is ook gegraveerd *de landing van Koningin* Henriette *van Engeland,* voorkomende in *Verhaal van de reys van Z. M. Karel II in Hollandt,* 's Gravenhage 1650 fol., waarin ook voorkomen het *vertrek* en de *aankomst* van dien Vorst.

Zijne teekenpen heeft een legio afbeeldingen van de zeden en gebruiken van zijn tijd getrouw weêr gegeven. Welligt zijn er geene zoo algemeen bij onze landgenooten bekend en geliefd als de zijnen, waardoor de Werken van Jacob Cats en anderen van dien aard aangename huisboeken werden en tot nog toe gebleven zijn. Hij was ook een geestig volksdichter, blijkens zijne gedichten in den *Zeeuwschen Nachtegaal ende desselfs dryderley gezang; hier is nog bijgevoeght een poëtisch werck ghenaemt Tafereel van Sinne-mal. Middelburg* 1623. Dit laatste werk verscheen ook afzonderlijk. *Tafereel van Sinne-mal.* Middelburg 1644. Voorts gaf hij *Sinne-Vonk op den Hollandschen turf,* waar is bijgevoegd *Hollandsche Sinnedroom, op het nieuw wys-mal van den ouden Italiaanschen Smit, ende desselfs gevonden Tobacks-wondersmoock.* Hiervoor staat zijn portret: D. van Bremden fec. 's Hage 1634 12°; *Tafereel van de belachende wereld,* 's Hage 1635, in 4°. Al deze werken zijn met fraaije platen van hem.

Hij bragt zijn leven grootendeels te Middelburg door, en woonde vervolgens te 's Hage, waar hij den 12den November 1662 overleed.

Zie Houbraken; Immerzeel, Kramm; Hoogstraten; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, *Beschrijving van Delft,* bl. 784; Siegenbeek, *Beknopte Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 182; J. de Vries, *Gesch. der Ned Dichtk.* D. I, bl. 260, Collot d'Escury, *Holl. roem,* D. I. bl. 90 A 1, 210. A 2, 228; Hubart, *Chron. Taf.*

bl. 1. Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.* D. V, bl. 488; Jonckbloet, *Gesch. der Ned. Letterk.*; Muller, *Cat. v. portr.*

VENNE (Cornelis van de) of van Veen, kapitein van het schip *Nassau*, dat met het schip *Erasmus* te Bantam van het Eskader van Warwijck in Junij 1603 naar China werd gezonden en in Augustus 1606 terug kwam. Men heeft van hem *Kort verhaelt* (sic) *van de tweejaerige voyagie ghedaen door C. v. d. V. in de Oost-Indiën.*

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. Ned. Zeew.* D. III, bl. 4.; Tiele *Mem. Bibl. sur es Journaux des Navig. Neerl.* p. 169.

VENNE (Huybert van der), zoon van Adriaen van der Venne, leerling van zijn vader, schilderde vele fraaie zinnebeelden en historiën in het graauw.

In 1661 wordt hij vermeld als lid der Kamer van Pictura te 's Hage.

Zie Kramm.

VENNE (Jan van der), zoon van Pieter en broeder van Adriaan van der Venne. Hij was kunsthandelaar te Middelburg en beoefende tevens de schilderkunst.

VENNE (Pieter van de), een der 47 kunstenaars, die in 1656 een nieuwe Kamer van Pictura te 's Hage stichtte.

VENNEKOOL (Jacob), een beroemd bouwmeester te Amsterdam. De teekeningen voorkomende in het werk *Komste van Koning Willem III in Holland* enz. 's Gravenhage 1694, zijn door Vennekool, niet door Romein de Hooghe, gelijk Bidloo beweerde, gegraveerd. De *arcus triumphales*, toen op het Buitenhof te 's Hage opgerigt, zijn ook van zijne vinding. In 1668 teekende hij een *gezigt in de Domkerk te Utrecht*, bij gelegenheid eener feestelijke oratie. Voorts leverde hij teekeningen in *Het Stadhuis te Amsterdam, gebouwd door Jacob van Campen etc. F. de Wit etc.* in fol. zonder jaren. *Verscheiden poorten en portalen, als schoorsteenmantels, voor J. Gronsvelt*, in 4°.

Nog wordt van hem vermeldt een *Vervolg van* 46 *gezigten in Amsterdam in* 4°, *Afbeeldingen van het Staten leger*, 130 koperen platen naar hem geteekend, *Het portret aan jonkheer Everard Meyster* van Utrecht, bekend door zijne vreemdsoortige poëzy, en de *Amersfoortsche Keitrekking*, in prent gebragt door S. van Lamsweerde en door E. van Dalen gegraveerd, naar J. Vennekool, in fol., zeer zeldzaam.

Het sterfjaar van dezen bouwmeester en schilder is onbekend.

Zie Immerzeel; Kramm; *Nederl. en Lat. Keurd.* D. I. bl. 240; Collot d'Escury, *Holl. roem*, Dl. 1 bl. 250.

VENNIP (Jan Jacob), schoolmeester in het H. Geesthuis te Gouda, gaf in het licht.

Kort bericht van 't tuchthuys tot onderwijs, vermaninghe ende waerschuwinghe van alle onbedachte jonckheyt. Mitsgaders, noch van meest elc mensch tuchthuys, hetwelc gheleghen is ins menschen handel, neringhe en arbeyt.

Noch een Esbatement speelken mede tot onderwijzinghe van de joncheyt. Rott. 1611.

Zie Witsen Geysbeek. *B. A. C. Wb.* D. V.; *Cat. v. N. L.* D. 1. bl. 221. Verwoert.

VERRAAN (Daniel), Zeekapitein, te ter Heyde geboren, was bevelhebber der door de Haagsche Vaderlandslievende reederij uitgeruste kaper *De dappere Patriot*, waarmede hij den 13den Augustus 1781 in zee liep. Den volgenden dag ontmoette hij een Engelsch schip *de Cameleon*, onder kapitein Drary. Dit fregat eischte den Nederlander op en gebood hem de vlag te strijken, doch Verbaan, ofschoon veel minder gewapend, weigerde dit en gaf hem de volle laag, waarop een hevig en hardnekkig gevecht volgde. Tot half tien duurde het, toen *de Patriot* met een daverend geweld in de lucht vloog, overdekkende het vijandelijk schip met lijken en verminkten. De *Cameleon* was zóó reddeloos dat hij met veel moeite de Engelsche haven bereikte en een aanzienlijk getal dooden telde. De gesneuvelden op de *Patriot* lieten 19 weduwen en 54 hulpbehoevende weezen achter.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. Ned. Zeewez.* D. IV. bl. 144.

VERBEECK (Frans), geboren te Mechelen, en leerling van N. Frans, Minderbroeder, werkte keurig met waterverw, in den trant van Jeronimus Bos.

Te Mechelen werd van hem gezien een *St. Christophel* met veel gevoel, en in de Catharina kerk aldaar de *Gelijkenis van de wijngaardenieren;* waarin zonderlinge spookgestalten de dorre ranken ophouden. Ook schilderde hij boerenbruiloften en andere snakerijen. Zijn geboorte- of sterfjaar is niet bekend. Alleen weet men dat hij in 1566 Deken was van het Schildersgild te Mechelen en in 1600 schilder van hertog Albert.

Zie van Mander, *Levens. d. Schild.*, bl. 228; Immerzeel; Kramm.

VERBEECK of VERBEECQ (Gerardus), te 's Hage geboren, een discipel van Willem Doedijns. Hij ging later als ingenieur in staatsdienst over.

Zie Kramm.

VERBEECK (Hans) van Mechelen, volgens Nagler de oudste onder de kunstenaars van dien naam.

In het Museum te Antwerpen berust van hem het *Feest van de beëediging der Boogschutters in Antwerpen.* Hij bloeide in de XIV eeuw.

Zie Kramm.

VERBEECK of VERBEECQ (Pieter), waarschijnlijk te Haarlem geboren. Hij heeft eenige platen geëtst, die van Rembrant nabijkomende, doch minder verdienstelijk. Hij bloeide omstreeks 1639. Onder zijne etsen, die door Stanley en Nagler worden opgegeven, komt er ook een van G. Verbeeck voor.

Zie Kramm.

VERBEECK of VERBEECQ (Pieter), kunstschilder van Haarlem, leermeester van Philip Wouwerman. Hij schilderde pleisterplaatsen en diergelijke onderwerpen. Hij schilderde goed en gemakkelijk, ook was hij een uitmuntend teekenaar met krijt en inkt. Zijne teekeningen zijn los, helder en worden zeer geacht. Er bestaan ook van hem 8 geëtste prentjes, die bijzonder fraai maar hoogst zeldzaam zijn. Zij golden op de verkooping van den Grave von Fries *f* 95.00.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERBEEK (Abraham), Nederduitsch dichter uit de 18de eeuw, tijdgenoot en vriend van Johannes Badon en Clara Ghyben: Volgens v. d. Aa gaf hij een bundeltje *Gedichten* in het licht.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. E. Wb.*

VERBEEK (Albert Jan), broeder van Henricus, geb. in 1758 en te 's Hage 24 Nov. 1829 overleden, was praeceptor te Dordrecht, ging later in verschillende politieke betrekkingen over en werd eindelijk Secretaris van den Vorst van Nassau, later opzigter der Koninklijke Domeinen. Hij gaf in het licht: *Dordrechts gedenkboek*, de *Historie der Spartanen* een *Zedekundig handboek*, en van *korte levens- en karakterschets van wijlen* J. D. Pasteur, in *Algem. K. en Letterb.* 1802. D. I. bl. 145.

Zie Schotel. *K. D.* D. II. bl. 161.

VERBEEK (F. E.) gaf *Waarneming wegens een ondoorboorden aars en het volkomen ontbreken van het harte zakje bij een pas geboren kind* in *Verh. v. h. Genoots. ter bevord. der Heelk. te Amst.* 1827 met afb. D. I, bl. 229.

Zie Holtrop. p. 367.

VERBEEK (G.), Nederd. dichter, gaf in 1752 te Leiden bij A. Bonte in het licht:

Oost-Indische uitspanningen bestaande in Mengeldichten en Gezangen in 4°.

Zie v. d. Aa. *N. B. A. E. C. Wb.*; Arrenberg, bl. 446.

VERBEEK (Henricus), den 9den September 1750 te Arnhem geboren, studeerde te Franeker onder zijn oom Hendrik Cannegieter en werd in 1761 praeceptor aan de Illustre school te Dordrecht. Hij sloeg het beroep tot rector te Dokkum, (1776) Briele, (1777) en Culemborg (1784) af. In 1774 aanvaardde hij het praeceptoraat aan de derde school met eene *oratio de Dordraco, facundissima eruditionis genetrice* en in 1719 het conrectoraat met eene *de artium*

humanarum cultore aeque a virtute ac doctrina commendabili. Zijn *rectorale oratio*, den 29sten Febr, 1800 uitgesproken, handelde de *quorundam Batavorum moribus ab antiqua proavorum simplicitate degenerantium et exinde nata luxuria, patriae paritir ac studiis inimica.* Alle deze, als ook zijne in 1800 gehouden *oratio de pluribus vitae humanae calamitatibus, literarum studiis ac vera virtute fugandis.* zijn *carmina elegiaca* en in het licht gegeven. Verbeek was wel geen Brouckhusius of Francius, maar toch een niet onverdienstelijk dichter, door Hoeufft en Peerlkamp onvermeld gebleven. Verspreide gedichten van hem vindt men voor de *Carmina* van van Braam en eenige Dissertatien. Hij beoefende ook de Holl. taal en overleed den 15den Maart 1815.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 192. Dez. *Ill, School.* bl. 160; en 161 J. H. Hoeufft en F. P. Burmanni *Carm. Juv.* p. 26; Van Braam, *Carm.* p. 15; Schull, *Herinn. aan J. B. Croll.*, bl. 29.

VERBEEK (Zacharias), boekdrukker te Amsterdam, is vervaardiger van een klachtspel *De gewaande Barbier of de Advokaat zonder studie.* (Studie) klp. Amst. 1733. kl. 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. 16, bl. 209.

VERBEEK (Gerardus), dichter in de helft der 18e eeuw, gaf in het licht:

Oost-Indische uitspanningen bestaande in Meengldichten en Gezangen. Leid. 1752,

Memorie of getrouw verhaal van alle de moeijelijkheden, vervolging en mishandelingen den persoon van G. V. laatst geweest predikant te Banda in Neerlands Oost-Indiën aangeduan, door hem zelf gesteld en voorzien van daartoe specterende bewijzen., Delft. 1763.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*; *Boekz. d. Gel. Wer.* 1762 b. bl. 413; Arenberg. *Naaml.* bl. 446.

VERBERKMOES (Maria), vriendin van Adriana van Overstraten, woonde in het laatst der 18de eeuw te Bergen op Zoom. Hare gedichten zijn verspreid.

Zie v. d. Aa. *N. B. A. C. Wb.*

VERBIEST (G.), dichter, bloeide in de helft der 17de eeuw. Hij vervaardigden gedichtjes en verschillende zangbundels b. v. voor *Calliopé of vermakelyke zanggodin*, door I. van Doesburg, 1655, en in de *Amsterdamsche vreugdestroom.*

Zie v. d. Aa. *N. B. A. C. Wb.*

VERBIEST (Hendrik), tooneeldichter, schreef: *De dood van Julius Caesar, vertoont op de Amsterd. Schouwb.* Amst. 1650 met pl.

Klacht van 't wijnvaatje, gespeeld op de Amsterdamsche Schouwb. Ald. 1670. kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.* D. V. bl. 441. *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I bl. 206.

VERBLAS (Pt.), portretschilder, in 1694 te Gouda overleden. Zijn portret bestaat.

Zie Muller. *Cat. v. portr.* Kramm.

VERBOOM (Abraham), te Haarlem geboren, muntte uit in het natuurlijke schilderen van boomrijke landschappen. Op de verkooping van Verbrugge te 's Hage (1831) werd een *landschap* van hem, door Lingelbach gestoffeerd, verkocht voor *f* 500.00. Andere zijner schilderijen zijn door A. van de Velde en Ph. Wouwerman gestoffeerd. Hij schilderde ook op tegels, en zijne teekeningen gelden hooge prijzen, ééne gold in openbare veiling in 1808 *f* 210.00. Hij heeft ook landschappen geëtst. Op de verkooping van den Graaf von Fries werden proefdrukken er van voor *f* 50 verkocht: voor een *landschap met een opgaande zon* werd *f* 25 besteed. Somtijds schrijft men de zeldzame nagenoeg 11 stuks etsen van Cornelis Vroom aan Verboom toe.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERBOOM (Laurens), van 1680 tot 1684 waarnemend Gouverneur der Nederl. Kolonie Suriname, overleed den 28sten Julij 1688 aan de wonden hem door de in opstand zijnde soldaten toegebragt.

Zie G. B. Bosch, *Reize in West-Indiën*, D II bl 40, Schotel. *Kerk. Dordr.* D. II, 509.

VERBOOM (Michael), in 1721 te Hoorn geboren, studeerde te Leiden onder van den Honert, Alberti en de Moor, werd in 1748 proponent en in 1751 aan de Vuursche beroepen. Den 5den Junij 1757 hield hij aldaar een plechtige redevoering, die met den volgenden titel (te Utrecht bij Gisbertus Tieme van Paddenburg) in 4°. het licht zag: *Jeremias getrouwen Raad aan den mannen van Juda; gebonden op het harte van de gemeente van de Vuursche, of schriftmatige verklaring over Jeremia VII vers* 4, 5, 6, 7, *bij gelegenheid van den honderdjarigen predikdienst aan de Vuursche.*

Van de Vuursche vertrok hij naar Edam, en den 26sten Julij 1765 wijdde hij de nieuw gebouwde kerk te Groot-Schermer in, en opende hij de Synode van Noord-Holland, aldaar gehouden, den 26sten Julij 1764, met eene leerrede over Jes. LVIII: 5, 6. In den aanvang van 1765 vertrok hij naar Alkmaar, waar hij eene intrê-rede hield naar aanleiding van 1 Sam. XVI: 4*b*, 5*a*, die met een aantal door hem te Alkmaar gehoudene leerlingen in 1769 aldaar bij Jacob Maagh en in 1770 bij P. van Braam te Dort in 2 deelen in 4°. zijn in het licht gegeven, onder den titel van *Getrouwe zielenraad aan de Christelijke jeugd, in den morgenstand des levens aan de Godheid toe te wijden tot ouderen hartenvreugd, eigen voordeel en ter voldoening aan de begeerte des Heeren, en om in mannelijke jaaren in de loopbaane der Godzaligheid de weegen van voor- en tegenspoed, en de paaden tot den dood en het graf zoo te bewandelen, dat haar de hoope overblijve van eene gewenste opstanding, en daarna zalige heerlijkheid* met Lat. en Nederduitsche gedichten van Jacobne Gta, Petrus van Braam en anderen.

Na de uitgaaf van D. II geraakte hij in twist met Ewald Hollebeek, die hem aanleiding gaf tot het schrijven van den volgenden brief: M. V. *ad virum celeberrimum Ewald Hollebeek et ejus Dessertatione de Optimo concionum genere; locis, quibus haud ita placido nonnalla in operis sui praefatione ne Notis perstringere conatur. Dordraci Typis Bramianis.*

De twist werd door den dood van Hollebeek afgebroken, later door Sibelius, Stapelaer en Curtenius vervolgd.

Ondertusschen had Verboom den 16den April 1769, Alkmaar verlaten, na het houden eener (te Dordrecht 1770 afzonderlijk en achter den *Zielenraad* uitgegeve) leerrede over Josua XXII: 5, 6, en was naar Dordrecht vertrokken, waar hij den 26 April 1769 bevestigd werd. Ruim een jaar later werd hij aldaar S. S. Theol. Professor en overleed den 2den December hetzelfde jaar (1770).

Zie Glasius, *Godgel. Ned.* Schotel, *Kerk. Dordr.* D II. bl. 509 volgg. Brans, *Kerk. Reg.*; Paauw en Veeris, *Kerk. Alphab.* bl. M. Verboom, *Epistola*, p. 9, V. Braam, *Carm.* p. 45 sqq. Ypey en Dermout, *Gesch. d. H. K.* D. IV bl. 61 volgg. Ypey, *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk* D. VII bl. 112—112, D VIII, bl. 645—647, Jacobi, *Hist. v. d. tegenw. toest. der Godsd. in Hol.*, bl. 84. *Boekz. d. gel. wer.* 1770, bl. 493.

VERBRUGGE (Gijsbert) den 12den Julij 1633 te Leiden geboren, was een portretschilder en dergelijke onderwerpen, in klein bestek, als zijn meester Gerard Don.

Na Londen bezocht en aldaar voor het Hof gewerkt te hebben, vestigde hij zich te Delft waar hij in hoogen ouderdom overleed. Hij graveerde nog op zijn 97e jaar zijn eigen portret in mezzo into en gaf men nog dagelijks onderwijs. Hij huwde in 1667 Cornelie Alewijnsde van Assendelft

Zie *Beschr. der stad Delft*, bl. 719; Immerzeel, Kramm, Muller, *Cat. van portr.*

VERBRUGGE (Jacob), Rederijker te Gouda in het midden der 17de eeuw.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. D. Wb.*

VERBRUGGE (Johannes) gaf in het licht: *Nieuw hervormd examen van land- en zee-chirurgie, met een voorrede van D. Slichting.* Amst. 1708, 1732, 1734. *Ingangh der Heelkunst. Reysboek der Chirurgie.* Middelb. 1677 *Scheepskist* 8°.

Zie Arrenberg. *Naamr.* bl. 526. Abcoude, *Naaml.* bl. 378.

VERBRUGGE (Lambrecht), een Rederijker, lid der *Blaeuwe Acolyen*, onder de zinspreuk; *Den geest ondersoect*, te Vlissingen. Men heeft gedichten van hem in *Vlissing Redens Lusthof.* Zijn zinspreuk was: *spoet naar 't goet.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A C Wb.*

VERBRUGGE (LOUWRENS), een Roomsch priester, hield den 25 Augustus 1737 met Arent Laverman, catechiseermeester te Leiden, aldaar, ten huize van D. Renaer op de Oranjegracht een twistgesprek over de Transsabstantiatie, dat is uitgegeven te Leiden. 1737. 4°.

Zie. *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. II. bl. 122.

VERBRUGGE (OTTO), den 18den Dec. 1670 te 's Hage geboren, studeerde te Leiden, waar hij een huisgenoot van Professor Freyland werd. In 1697 belastte de Stadhouder, Willem III, hem met het onderwijs der Oostersche talen te Lingen, terwijl de Koning van Pruissen hem den 7de Junij 1702 daar ook het onderwijs in de Theologie opdroeg. In 1706 bevorderde hem de Theol. faculteit te Frankfort a/M honoris causa tot Theol. Dr. en in 1717 werd hij Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oostersche talen te Groningen, en aanvaardde den 20sten September v. d. dien post met eene *Or. de Paradisi Silu.*

Driemaal verkoos men hem tot rector, in 1722, 1728 en 1739. Bij de overdragt van het rectoraal hield hij in 1723 een *oratio de navigatione Ophiritica*, in 1729 *de Statu Hebraeorum tempore exitus Babylonici*, in 1740 de *Michaële Archangelo*. Hij gaf ze, uitgenomen natuurlijk de laatste, in 1730 met zijne inwijdingsrede uit met zijne *Observationes Philologicae de nominum hebraeorum plura i numero.* Hij huwde in 1701 met Agneta Margaretha Dankelmann, weduwe van Dr. J. C. Wortman, hoogleeraar in de regten te Hamm, die hem in 1744 ontviel. Hij zelf bezweek den 24sten September 1745, nadat hij den 8sten Februarij 1741 lid der Kon. Acad. der Wetenschappen te Berlijn was geworden.

Zie Muntinghe, *Acta Sec. Acad. Gron.* p. 96 sq, *Progr. funeb*, door Offerhaus; *Gron. Gedenkb.* bl. 62, Glasius, *Godgel Nederl.*, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VERBRUGGE (PIETER) leefde in de eerste helft der 18de eeuw en vervaardigde gedichten voor de werken zijner tijdgenooten, waarvan de titels vermeld worden bij van der Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VERBRUGGE (DR. WILLEM), geboren te Delft 2 April 1728, was de derde zoon van Bartholomeus Verbrugge Corneliszoon en van Catharina van der Cool, die in bijna 19 jarigen ouderdom op 10 Augustus 1817 overleed in zijne geboortestad. Na op den 2den December 1848 eene belangrijke *dissertatio de Rheumatismo* te hebben verdedigd, werd hij aan de Hoogeschool te Leiden gepromoveerd tot doctor in de Geneeskunde, en zette zich te Delft neder, alwaar hij tot aan het laatst zijns werkzamen levens in de hoogste mate het vertrouwen der ingezetenen zoo in als buiten die stad won; in die mate zelfs dat tot het destijds nog zoo afgelegene Zeeland de faam zijner kunde was doorgedrongen, dat van uit Middelburg zijn raad voor teringlijders werd ingeroepen.

Dat door hem verworven vertrouwen was zóó groot, dat toen in 1793 en 1794 de toenmalige erf-Prinses van Oranje (onze latere eerste Koningin der Nederlanden) Frederica Louise Wilhelmina, aan eene schier hopeloos gewaande ziekte lijdende was, de raad en bijstand van den toen reeds bejaarden arts werd ingeroepen, die de belangwekkende zieke geheel onder zijn opzigt buiten de residentiestad hebbende doen overbrengen, het geluk mogt smaken, haar zoo volkomen te herstellen, dat zij eerst op 12 October 1837 haar voor Nederland zóó weldadig leven heeft afgelegd. Ten aandenken daarvan heeft de toenmalige erf-prins van Oranje (van Koning Willem I) bij een eigenhandig schrijven den 29sten Junij 1794 den verdienstelijken arts zijnen dank betuigd: terwijl behalve dien brief, bij de familie berustende is, eene te dier zake geschonken zeer groote ovale gouden doos voorzien van het met diamanten omzette portret der Prinses, welke doos volgens uitersten wil van den oudsten zoon op den oudsten zoon overgaan en onverpand en onvervreemd in de familie, welke zijn naam voert, blijven moest. Naar den schrijver van dit levensberigt reeds ten jare 1820 werd medegedeeld, zoude deze kundige arts reeds lang vóór dat het toedienen der Quinine hier te lande bekend was, voor zijne patienten hebben doen toebereiden in de apotheek der heeren van der Boon Mesch te Delft, een *extract uit de kina*, waarmede nagenoeg hetzelfde doel bereikt werd.

Geen wonder, dat een man van zooveel bekwaamheid aanwinst geacht werd voor de belangen van stad en land; van daar dat hij in 1767 tot Raad van Delft benoemd, gedurende de jaren 1784, 1785, 1788 en 1789 de Burgermeesterlijke waardigheid bekleedde en in 1791 werd aangesteld tot Gecommitteerd Raad der Staten van Holland wegens Delft, en in 1794 herbenoemd; terwijl hij in Mei 1791 tevens zitting nam als lid der Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en als Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie ter Kamer Delft optrad. Gedurende het jaar 1787 moest ook hij ondervinden dat het regeringsbeleid niet naar ieders zin kon plaats hebben, en zoo werd hij begrepen onder de elf raadsleden wier afzetting werd geëischt door de leiders van het genootschap van Wapenhandel te Delft en door geweld verkregen; doch toen nagenoeg vier weken later, en wel op 20 September 1787, de staat van zaken was gekeerd, werden de elf raadsleden waaronder onze Dr. Willem Verbrugge in hunne eer en waardigheden hersteld. Sedert de verandering der regering in 1795 bleef hij ambteloos burger; doch na de gezegende herstelling in 1813 heeft hij zich, ondanks zijnen hoogen ouderdom, niet onttrokken om als lid van de Stedelijke Regering te Delft van goeden raad te dienen. Bij de eerste uitreiking der Ridderorde van den Nederlandschan Leeuw, welke *a.* ter herinnering aan den 18den November 1813 en *b.* ter gelegenheid der echtvereeniging van den Kroonprins, welke op 17—18 November 1815 en drie maanden later Februarij 1816 plaats greep, werd Dr. Wiliem Verbrugge bij laatstgenoemde gelegenheid, met het juweel dier orde versierd.

Dr. Willem Verbrugge was gehuwd op 21 April 1750 met Johanna van de Kadeele, dochter van Leonard en kleindochter van Pieter, uit welk huwelijk zijn geboren, Bartholomeus Verbrugge, geboren 4 Maart 1751, overleden te Rotterdam 13 December 1809, gehuwd met Geertruida van Woeringer, uit welk huwelijk kroost is geboren: zijn tweede huwelijk met Margaretha Maria van Boeftingh bleef kinderloos. Hij was koopman en lid van de Regeiing te Rotterdam, Leonard Verbrugge geboren 10 Maart 1752.

Jacob Verbrugge geboren 27 Februarij 1754, Med. Doctor, stierf 12 Februarij 1783, en Pieter Verbrugge geboren 5 September 1756, wiens weduwe Christina Elisabeth 'Overschie hertrouwd is met Mr. Cornelis Overgaauw Pennis, later Burgemeester van Delft.

Ingezonden.

VERBRUGGEN (ADRIANA), dochter van Jan Willem Verbruggen, Raadsheer in den Hove van Brabant, in 1707 te 's Hage geboren, leerde de grondbeginselen der teeken- en schilderkunst onder Johannes Verkolje, en kopieerde bloem- en fruitstukken van ter Westen, C. Roepel en Rachel Ruycsh.

Zie J. C. Weyerman, *Lev. d. Schilders* enz. D. IV. bl. 184; Kramm.

VERBRUGGEN (JAN), in 1712 te Enkhuizen uit een deftig geslacht geboren, bekleedde daar verscheidene keeren het schepensambt. Hij leerde reeds in zijn jeugd het teekenen onder Jan van Cali, en bleef de kunst voor uitspanning beoefenen, zelfs schilderde hij een olievam zee en strandgezichten. Hij was ook zeer ervaren in de bouwkunde en legde voor zijne buitenplaats aan.

Zie Immerzeel.

VERBRUGGEN (KASPARUS PETRUS), in 1668 te Antwerpen geboren, was een verdienstelijk bloemschilder en eenige tijd Deken van het St. Lucas-gild in zijne geboortestad. In 1706 zette hij zich te 's Hage neder en schilderde een zaalzolderdeur en schoorsteenstukken met bloemversierselen, 't geen hem, schrijft Immerzeel, geestig en vlug van de hand ging, schoon hij genoeg verdiende om te kunnen leven keerde hij echter arm naar Antwerpen terug en werd knecht bij dezelfde broederschap, waarbij hij weleer deken was geweest. Hij overleed in 1720.

Zie Imerzeel; Kramm.

VERBRUGGEN (N.), kunstschilder uit de tweede helft der 17[de] eeuw. In de Galerij te Pommeren bevindt zich van hem een *Gelagkamer*.

VERBRUGGEN (Mr. Philippus), predikant te Koedijk, Redacteur van den *Post naar den Neder-Rijn*, 's Hage 1781—1784. 12 dn. 8°, en van den *Hardloper van Staat*, Rott. 1784 waar van 10 Nummers (Julij—Sept.) verschenen, wanneer het gestaakt werd wegens de vervolging tegen den schrijver ingesteld. Hij werd afgezet en woonde sedert te Delft.

Men heeft nog van hem:

Advertissement aan het publiek door de schrijvers van den Post van den Neder-Rhijn ('s Hage, 1782 8°.)

Naamlijst der uitmuntende patriotten, beschermheeren van land en stad de manhafte leden, welke hebben ingeteekent in het onlangs opgerichte vrijcorps te Rotterdam. Met naam en toenaam, 1783 8°., waartegen verscheen een *Rotterdams Coffy-huis gesprek tusschen een heer, burger en boer.*

Zie v. Doorninck. *Anon. en Pseud* 149, 1913, 3071, 3636.

VERBRUGGEN (Suzanna) graveerde kopijen b. v. eene Madonna naar S. A. Bolswert en een Christusbeeld naar A. van Dijck.

Zie Kramm.

VERBRUGGHE (joannes), in 1552 Erf-Prochriaan der kerk van Neckerspoel bij Mechelen zijn geboorteplaats, gaf in het licht:

Des vyants net, vaet, visioenen, enz. Antw. 1552.

Over het brood der Engelen, De woestijn des Heeren enz.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II, p. 744.

VERBUECKEN (P. A.) schreef:

Geregtelijk en geneeskundig vertoog, waarin aangetoont wordt dat een kind in een schijnbare dood ter wereld gekomen, echter een groot uur na zijne geboorte opgewekt is, in *Verhand. ter bevordering van de Genees- en Heelk.* 1800, bl. 56.

Genees- en heelkundige aanmerkingen nopens de gelukkige herstelling eener lammigheid der onderste ledematen uit het gevolg van eenen zwaren val. Ald. 1799, bl. 138.

Zie Holtrop. *Bibl. Med. et Chir.* p. 167.

VERBIUS (Arnoldus), in 1646 te Dordrecht geboren en in 1704 in Friesland gestorven, waar hij aan het Hof schilderde portretten. Hij schilderde ook historien en tooneelen uit kroegen en bordelen.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERBIUS (Johannes), zoon van den vorige, te Dordrecht geboren, was historieschilder. In 1706 werd hij als lid van Pictura te 's Hage ingeschreven.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERBURCH (Katharina), eene Delftsche kunstenares, bloeide omstreeks het midden der 17[de] eeuw.

Zie Houbraken, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 344; Kramm.

VERBURCHT (Augustijn Jorisz oon). Zie Jorisz oon (Augustijn).

VERBURG (Isaac), in 1685 geboren, was een beroemd letterkundige en rector aan de Latijnsche school te Amsterdam. Hij gaf in het licht:

Ovidii Tristium Libri Amstel. 1712. 12°. 1734 8°, waarvan Burman de aanteekeningen verkortte in *Sapientia Hyperboreali* p. 59.

Spanhemii Dissertationum de usu et praestantia Numismatum Volumen II ex Auctoris autogrrapho, edidit, ac numismatum iconibus illustrata. Amst. 1717 fol.

Algemeen kerkelijke en wereldrijke geschiedenissen des bekenden Aardkloots enz. Amst. 1721—1724 fol. (met G. Suikers).

Ook bezorgde hij eene uitgave van Ciceronis *opera annotat. virorum doct. ill.* Amst. 1724 fol. 2 dn. 4°, 2 dn. 8°. 't geen hem den naam van *Ciceronis commaculator* verwierf.

Chrestomathia Petronio-Burmanniana, sive cornu copiae observationum eruditissimarum quas Burmannus congessit in Petronium Arbitrum (Auctor Js. Verburg et Tib. Hemsterhuis) *Florentiae* (Amsteled.) 1734 8°.

Zie Saxe, *Onom.* T. VI p. 293, 694, P. Burman, *Sap. hyperb.* p. 58; *Bibl. anc. et moderne*, T. XXIII. P. I, p. 150, 294; *Acta Erud.* 1728, p. 448; Ernesti, *Bibl. Lat. Fabricii*, p. 221. Muller, *Cat. v. portr.*

VERBURG (Izaak), waarschijnlijk dezelfde dichter uit den aanvang der 18de eeuw, door Catharina Johanna de With de *Venuzynsche Zwaan* genoemd. Van zijne poëzy vindt men proeven voor nu op de *Getrouwe Herderinne en andere gedichten van* K. J. de With.

Zie K. J. de With, *Mengeldichten*, bl. 258; v. d. A a, *N. B. A. C. Wb.*

VERBURG (J.) gaf in het licht:

Reysen door de Zuyd-Zee. Amst. 1718, 4°. met pl.

Zie Abcoude, bl. 307.

VERBURG (Jan Dionysz.) schreef:

Lijkreeden over het leven en sterven van Jan Hartigveld, op den dag zijner begraaffenisse, voorgedragen aan de broederen collegianten in haare vergaderinge tot Rotterdam. Tot Rott. 1678.

Brief aan A. S. of kort en waar verhaal van de opkomst en voortgang van 't Weeshuys der Collegianten tot Amst., vertoonende den eerlijken handel der regenten mitsg.: de ongegrondheid der beschuldigingen van P. Smart. Met kennis van de regenten. Tot Rott. 1686.

Brief aan J. V. behelzende een klare ontdekking van de onbedaghtheyt by Ph. von Limborg begaen tegens Joh. Bredenburg ende J. D. Verburg, in syn brief geschr. aan N. N., anders Bar. Ros. Tot Rott. 1686.

Brief van J. D. Verburg aan Fr. Kuyper, waarin deszelfs groote uytsporigheden worden aangewesen. Tot Rott. 1687.

Zie Rogge, *Geschriften betreff. de Ned. Herv. Kerk*, bl. 160.

VERBURG (D.), een kunstschilder, van wien op *Cat. van D. van Dijl* (Amst. 1813) voorkomt: *Een aangenaam Gezigt op de stad Kleef en dezelfs environs.*

Zie Krammm.

VERBURG (Johannes), een bekwaam glasschilder te Utrecht, in het laatst der 16[de] eeuw geboren, leermeester van Johannes van Bronckhorst.

Zie Gessert, *Geschichte der Glasmalerei*, S. 214; Le Vieil, *L'art de peinture sur verre*, p. 70; Kramm.

VERBURG (Matthijs Adriaansz). Zie Burgius (Matthijs).

VERBURG (N.), een kunstenaar, die, in den trant van Dirck van Ryeswyck, in steen met parelmoer, een soort van mosaik vervaardigde.

Zie J. Moyet, *Cat. des Antiquités*, No. 659; Kramm.

VERBURGH (Gerardus Johannes), in Jan. 1775 te Rotterdam geboren, ontving onderwijs van den portretschilder en teekenaar A. C. Hauck en vervaardigde, voor zooverre zijne handelsbetrekkingen zulks gedoogde, teekeningen in waterverw naar oude meesters. Hij huwde de eenige dochter van Gerrit van der Pals. Zijn oudste zoon Cornelis Gerrit Verburgh, ontving als landschapsschilder het onderwijs van H. van de Sande Bakhuyzen en vestigde zich als landschapschilder te Rotterdam.

VERBURGH (Hendrik Cornelis), kunstschilder, in 1602 te Delft geboren, huwde 6 Maart 1632 Maria Cole van Zierikzee.

Zie *Nav.* D. VIII. bl. 320; Kramm.

VERBURGH (Jan Gideon), dapper zeeman, diende den lande in den eersten en tweeden Engelschen oorlog als Kapitein en Schout bij nacht. In dienst bij de admiraliteit te Amsterdam hield hij en Hendrik Jansz. Camp met twee schepen, elk van 40 of 44 stuks, 3 dagen na den zeeslag bij Bevesier met twee zware Engelsche fregatten, elk van 54 stukken, verscheidene uren een hevig gevecht vol. In den twee-

daagschen zeeslag bij Nieuwpoort gaf hij zijn bodem eerst na een langdurig gevecht over.

Zie de *Ontstelde Leeuw* bl. 64; *Holl. Merc.* 1652 bl. 111; *Bijv.* op *Wagenaar.* D. XII bl. 108; J. C. de Jonge, *Gesch. v. Nedl. Zeew.* d. IIa bl. 78, 118; b. bl. 167, 248.

VERBIJL (Jan Gerraerts), glasschilder, leerling van Wouter Pieterszoon Crabeth, die naar Italie vertrok. Waarschijnlijk was hij het, die in de St. Maria della Pace te Venetie een der *wonderen van den Heiland* schilderde.

Zie J. Velius, *Beschr. van Gouda.* D. 1, bl. 835; Kramm.

VERCKEN (Johan), te Meisen in Saksen geboren, Korporaal onder Kapitein Hendrik van Cranenburgh, deed de reis mede naar de O. I., China enz., bij het eskader onder den Admiraal Pieter Willemsz. Verhoeven in 1607. Hij bleef tot in 1611 op de Molukken en keerde met het schip Middelburg naar Bantam terug en kwam in 1612 in Holland. Men heeft van hem een Journal van die reis.

Zie Tiele *Mem. sur les voyages Neêrl.* p. 179.

VERDAM (Gideon Jan) werd den 2den December 1802 te Mijdrecht, waar zijn vader het notarisambt bekleedde, geboren. Eene militaire loopbaan bij het wapen der genie was het droombeeld zijner wenschen, waaraan gereedelijk werd toegegeven door de plaatsing op de Cadettenschool te Delft, onder de leiding van de Gelder. Toen deze, ten gevolge van oneenigheden met den commandant dier school, door 's Lands regeering ontslagen werd om eerlang in 1819 als hoogleeraar in de wiskunde, bij Leidens universiteit te worden aangesteld, voldeed hij aan de begeerte zijns vaders door van den krijgmansstand af te zien en zich geheel aan de studie der Wis- en Natuurkunde toe te wijden. Hij werd student te Leiden, behaalde de gouden medaille te Gent, Groningen, Utrecht, Leiden, in hetzelfde jaar en nog eenmaal te Leiden, waarop den 1 October 1825 zijne promotie volgde op eene uitvoerige dissertatie *over bedijking, derzelver afmetingen, aanleg en voorziening*, waarna de hooge regeering den jeugdigen geleerde in de gelegenheid stelde, om op de fabriek van Cocqeril te Seraing bij Luik en later in de spinnerijen en weverijen van Oost- en West-vlaanderen ook op practisch gebied zich naar wensch te bekwamen. Het bleek dat men daarbij nog een bepaald doel op het oog had; immers aan een bestaand plan om aan Groningens Hoogeschool een lectoraat in toegepast werktuigkunde te verbinden werd als nu geen gevolg gegeven en Verdam de betrekking opgedragen. Alzoo was hem een taak aangewezen, waarvoor hij, op grond zijner opleiding en uitstekende gaven, volkomen berekend kon worden geacht, gelijk hij ook naderhand bewees door het schrijven van een werk van grooten omvang *over de gronden der toegepaste werktuigkunde* en meer bijzonder der Stoomwerktuigkunde, in 4 deelen met platen, die van 1829 tot 1837, in druk verschenen, terwijl daaraan eene inleiding was voorafgegaan, waarin op algemeen bevattelijke wijze de beginselen van reken- stel- en meetkunst behandeld werden. Deze arbeid trok alras de aandacht onzer Duitsche naburen, die het boek in eene door Prof. Ch. H. Schmidt bezorgde vertaling nader leerden kennen. Intusschen scheen zijn mondeling onderwijs in de technologie niet in zulke mate gewaardeerd te worden als het hierop aanspraak maakte, en was de aanmatiging te luttel dan dat hij niet reeds in Augustus 1828 liever een andere werkkring aanvaardde, de directie namelijk, gezamenlijk met den heer Hisely in Zwitserland, over een nieuw op te rigten stedelijke school van middelbaar onderwijs te 's Gravenhage, tot hooger vorming en beschaving van jongelingen. Tien jaren bleef hij aan het hoofd der school verkeeren, toen echter vertrok zijn vriend en ambtgenoot en vroeg en verkreeg den 1sten Mei 1838 een eervol ontslag. Middelerwijl was hem sedert 1830 door 's Lands regeering de inspectie der Stoomketels in de Noordelijke Provintien opgedragen, waarvan hij zich tot het begin van 1846 bleef kwijten. Den 13den Augustus 1839 werd hij tot buitengewoon hoogleeraar aan zijn leermeester de Gelder toegevoegd. Zijne inaugurale oratie handelde *over het groote aandeel dat aan de gezette nasporingen en schoone ontdekkingen der latere wiskundigen toekwam in de vorderingen en verbetering der Industrie.* In den jare 1845 tot gewoon hoogleeraar benoemd, bekleedde hij van 1852 tot 1853 het rectoraat, ter gelegenheid van welks voordracht hij eene redevoering hield *over het maar al te zeer verwaarloozen eener stelselmatige methode van behandeling en onderzoek bij de wiskundigen, die het ijverigst hunne wetenschap volmaken en er de grenzen meest van uitbreiden.*

Hij had bij zijne echtgenoot J. F. H. Hagens, drie kinderen, eene dochter gehuwd met J. A. C. Oudemans, chef van den geographische dienst in Nederlandsch Oost-Indië en twee zoons, waarvan een aan de tering overleed. Hij was Ridder v. d. Ned. Leeuw, Lid van den Holl. Maatsch. van wetensch. te Haarlem, Lid consultant van de Bataafsche Maatsch. van Proefonderv. wijsbegeerte te Rotterdam, Correspondeerend Lid van de natuurk. vereeniging v. Nederl. Indië, Buitenlandsch lid der Kon. Boheemsche Maatsch. van wetenschappen te Praag, Lid van de Kon. Akad. Buitengewoon lid van het Wisk. Genootschap. *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven.*

Hij schreef:

Comm. de linea loxodromica. Gandavi 1823.

De superficierum regularium angulis et soliditate. Gron. 1823.

De Theoria maximorum et minimorum. L. B. 1824.

De vi qua corpus e Luna sit projiciendum in tellurem Lugd. Bat. 1825.

Diss. phil. in qua ratione mathematica et physica quaeritur de mensura, constructione et munitione aggerum terrarum ad lacus, fluvios et mare ab aquis humioribus arcenda. L. B. 1825.

Sur une règle particulière pour trouver l'équation d'un ligne ou d'une plan tangent une courbe ou une surface du sëond degré — Note relative à la construction de la Chainette (*Granert's Archiv. Bd.* II. 1842).

Lettre sur le problème de Snellius. (t. a. p.)

Over de tafelen van elliptische bogen, berekend door den Hoogl. Schmidt, alsmede over de herleiding van van eenige voorname algemeene en bijzondere integraal formulen tot Elliptische functien. (*Het Instituut.* 1842).

Bijdrage tot de meetkundige beschouwing van de hyperbolische Baraboloide in *N. Verh. en 't Kon. Ned. Inst.* 1.

Over eene uitbreiding van een gedeelte der Elementaire Meetkunde (*Het Instituut.* 1844).

Ueber das Integral $\int \frac{dx}{x}$ (*Granert's Archiv.* B. IV.

Summarium der Geometrie en der regtlijnige Trigonometrie. Leid. 1844, 1850, 1858 (Drie drukken).

Summarium der Sphaerische Trigonometrie. Leiden. 1844.

Handleiding tot de kennis van eenige gronden en beschouwingen, noodig tot verstand der toepassingen van de Sphaerische Trigonometrie op de mathematische Geographie en op de Sphaerische Astronomie. Leiden. 1844, 1856 (2 drukkers).

Opmerkingen van zekere soort van kromme lijnen welke een omgekeerde of tegenovergestelde kromme lijn zou kunnen heeten in *Ned. Verhandel. van 't Kon. Inst.* Iste Kl. Dl. XII.

Geschiedkundige aanteekening betreffende de algemeene oplossing van derde magts vergelijkingen (*Het Instituut.* 1840.

Bijdrage tot de beschouwing van Lemniscaten, in *N. Verh. v. 't Kon. Inst. 1ste kl. D. XIII.*

Note sur. une manière particulière de determiner les équations des lignes courbes, en fasant usage de la décomposition et de la composition de vitesse suivant les regles de la Dynamique (*Granert's Archiv.* B. XI).

Leven van den Hoogleeraar J. de Gelder, in *Alg. kunst- en letterk.* N°. 46—54.

Summarium der beginselen, beschouwingen en voorschriften ontleend aan de redeneerkunde en welker kennis noodzakelijk is voor het verstand en het gebruik der wiskundige methode. 3 drukken. Leiden. 1848, 1850, 1857.

Verslagen, ingediend aan de 1ste klasse van het Kon. Ned. Instituut, over eene brochure van den Heer J. A. Scholten ten titel voerende: Gedachten over de wind- of stoombemaling voor Polders, benevens eenige opmerkingen omtrent het stoomtuig De Leegwater, in *Tijdschrift voor Wis- en Natuurk. wet.* D. III.

Oplossing van een verschil betreffende de omstandigheden der beweging eener gespannen snaar. Ald.

J. de Gelder, Beginselen der differentiaal-Integraal en variatierekening 2e Dl. 's Graveh. 1856. Vel 30—36. zijn van Verdam.

Verhandeling over de methode der kleinste quadraten. Gron. 1850, 1852. 2 aflev.

Eenige opmerkingen betrekking hebbende tot de umbilici der Ellips orde. en tot de rectificatie der Ellips, in *Tijds. voor Wis- en Natuurk. Wet.* D. V.

Eenvoudig bewijs voor de waarheid der stelling, dat de declinatie, welke het slingervlak van een eenvoudigen slinger tengevolge van de omwenteling der aarde om hare as, ondergaat, evenredig is aan de Sinus der breedte van de plaats, alwaar de slinger in beweging is. Ald.

Oratio Rectoralis de recta pertractandi et veri investigandi ratione systematica mathematicis neglecta, diligentissimo studio disciplinas mathematicas perficientibus earumque ambitus amplificantibus. L. B. 1853.

Bijdrage tot de meetkundige theorie der hoofdassen van ligchamen, in *Versl. en Mededeel. der Kon. Ak. v. Wet. afd. Natuurk.* D. XIV. (1862).

Aanteekening op de vorige verhandeling. Ald.

Bijdrage tot de toepassing van het beginsel van d'Alembert, overeenkomstig de rekenwijze van Lagrange in *Wis- en Natuurk. Verh. der Kon. Akad. v. Wetens.* D. X. (1844).

Over eene wijze van wording der kromlijnen op de oppervlakte der Ellipsoïde met drie ongelijke assen, en over de verwantschap dezer lijnen met confocale sphaerische Ellipsen, in *Versl. en Mededeel. Nieuwe Reeks.* D. I. 1864.

Handboek der Sphaerische Trigonometrie. Leiden. 1866.

Zie Bierens de Haan, *Necrol. van G. J. Verdam* in *Ned. Spect.* 1866, bl. 379; *Hulde aan de Nagedacht. van G. J. Verdam* in *Vox studios.* 1868 d. III. bl. 59; C. J. Matthes, *Levensber. van G. J. Verdam* in *Jaarb. Kon. Akad.* 1866, bl. 56.

VERDOES (Adriaan), te Vlissingen geboren, leerling van Rembrandt, volgens anderen van L. Bramer en J. de Wit. Hij legde zich op het historie-schilderen en tevens op de dichtkunde toe, en was lid der Rederijkkamer te Vlissingen, waarbij hij in 1672 den hoogsten prijs behaalde.

Zie Houbraken, *Levens der Schilders en Schilderessen.* D. II. bl. 57; La Rue, *Gel. Zeel.* bl. 508.

VERDOEL (Adriaan), zoon van den vorige, beoefende de schilderkunst.

Zie La Rue, t. a. p.

VERDOES (Dirk), kunstschilder; doch wat hij schilderde is onbekend. Zijn naam komt voor bij de taxatie van eenige schilderijen in den boedel van Aernout Elzevier, gedaan door Mr. Cornelis Liefrinck en Johan van Goyen in 1620 te Leiden.

Zie Kramm.

VERDOES (Dirk), teekenaar en landmeter in de eerste helft der 17de eeuw in N. Holland, blijkens eenige in kleuren geteekende kaarten door hem in 1630 vervaardigd.

Zie Kramm.

VERDONCK (Cornelis), landschap- en zeeschilder in de 18de eeuw. Kraam vermeldt van hem vier *Stats Ryngesichten.*

Zie Kramm.

VERDOOREN VAN ASPEREN (Gerrit), zoon van Pieter Verdooren en Maria Tegelaar, werd den 6den Februarij 1757 te Bergen op Zoom geboren. Hij was voor de notariële praktijk bestemd, maar het uitbarsten van den Engelschen oorlog gaf aan zijn bestemming een andere wending. In 1781 nam hij bij het Admiraliteits-college in Zeeland dienst en werd als Kadet en schrijver geplaatst op het Fregat Walcheren, onder bevel van den Kapitein J. S. Haringman. Een jaar daarna werd hij tweede en een paar maanden eerste Luitenant op 's Lands schip Zierikzee, van 64 stukken onder bevel van denzelfden officier. Hij deed daarmede in October den kruistogt op Doggersbank, met het eskader van den Schout-bij-nacht van Kinsbergen. In 1781 diende hij op het schip Zuid-Braband, onder bevel van den baron van Kinckel, had en kreeg in December van dit jaar verlof tot het doen eener reis voor het collegie op de Maaze.

Als Luitenant dienende op s'Lands schip Herkules van 74 stukken, onder den baron P. Melvill, deelde hij in 1784 in de ontzettende gevaren welke het aanzienlijke smaldeel, onder den vice-admiraal Reijnst, naar de Middelandsche zee bestemd, in de Middelandsche zee beliep in een orkaan, die volle twee etmalen aanhield en voor het vergaan van alle schepen van dit eskader deed vreezen. Bij het binnenvallen te Vlissingen werd Verdooren, door het Admiraliteits collegie, waarbij hij diende, opgeeischt en terstond als tweede officier aangesteld op den Schoener de Dolfijn, onder gezag van den Luitenant Cuperus, welk vaartuig op de Wester-schelde moest post vatten om, bij de verschillen met Oostenrijk, om den doortogt aan alle keizerlijke schepen te beletten. Hij was het die in October 1784 bevel kreeg om den keizerlijken Brigantijn, gevoerd door kapitein van Iseghem, des noods met geweld te stoppen, een voorval dat alras aanleiding gaf tot de oorlogsverklaring van het Oostenrijksche Hof. In Maart 1785 ging V. met zijn kommandant en equipagie over op de Brik de Meermin, en bleef daarmede in dienst tot October 1786, na twee kruistogten op de O. I. retourschepen en een reis naar de W. I. gelukkig volbragt te hebben. Den 18 December gaf de Admiraliteit hem het bevel over de Meermin, 't geen hij voerde gedurende de geschillen met het Oostenrijksche Hof over de sluiting van het Zwin. In 1793 werd hij bevorderd tot Kapitein-Luitenant zoo ter zee als bij de zee-artillerij. Bij den voortdurenden oorlog met de Franschen Republiek was de Admiraliteit in Zeeland steeds ijverig bedacht op eene wakkere verdediging, en bij het bewapenen van verscheidene oorlogsvaartuigen, bestemd om eene uitgestrekte linie te vormen, werd V. in 1794 het bevel gegeven over het schip Walcheren, voerende 24 stukken met 150 knapen, geposteerd voor het Fort den Haak. Toen hij in Junij daaraanvolgenden het fregat Minerva commandeerde trachtte hij met twee gewapende sloepen een vijandelijk schip, voor de kruisschans geankerd, te overrompelen. Ongelukkig geraakte het, na de overrompeling aan den grond, waarop een scherp gevecht tusschen zijne manschappen en den vijand plaats had, 't geen niet belette dat het schip door de onzen werd in brand gestoken.

Bij een andere gelegenheid haalde hij onder de vijandelijke wacht aan den Doele 7 vaartuigen weg, vermoedelijk aldaar tot een onderneming tegen de onzen verzameld. Tot Kapitein ter zee bevorderd bleef hij zijn vaderland, na den inval der Franschen in 1795, dienen.

Roemrijk had hij deel aan den noodlottigen zeeslag tusschen onze vloot en die, van den Engelschen admiraal Duncan, den 11 October 1797. Zijn schip Delft, in het begin der actie door schepen aangevallen, van de 325 koppen waren 43 in het gevecht gesneuveld en 97 meestal zwaar gewond, en het schip had negen voet water in, toen het voor de overmagt bezweek; en V. zich met zijn machteloos wrak moest overgeven. Toen hij het vaartuig verlaten had ging het met 135 zijner moedige strijders en hen, die het in bezit genomen hadden, ten gronde. Na zijne krijgsgevangenschap, zag hij zich den 28 Maart 1799 met een nieuw kommandement vereerd, hij kreeg het bevel over het linieschip Brutus van 76 stukken, bemand met 550 koppen, liggende ter reede van Hellevoetsluis. Een zware ziekte dwong hem in October 1801 zijn ontslag te nemen, en eerst in 1804 trad hij wederom in dienst en kreeg het kommandement ad interim over het Texelsch eskader, bij absentie van den Schout bij Nacht Kikkert. Toen in October van dat jaar het Engelsche oorlogschip the Romney van 50 stukken met 380 manschappen onder kapitein Cornwall op de Noorderhaaks gestrand was, vertrok V. in weerwil van een zeer hooge zee vrijwillig met 7 sloepen naar de buiten en redde het leven van al het scheepsvolk met de officieren, na alvorens met den bevelhebber eene kapitulatie te hebben gesloten waarbij de geheele equipagie van het vijandelijk schip zich krijgsgevangen erkende. Na het opdringen van koning Lodewijk, werd V. in October 1806 Kommandant van de Maritime Armada bij het Noordelijk departement, welke dienen moest tot defensie der Zuiderzee en bijgelegen stroomen. Omtrent dien tijd werd hij Schout bij Nacht, na reeds

vroeger met de Ridderorde van de Unie begiftigd te zijn. Een jaar later werd hem het opperbevel te Hellevoetsluis opgedragen, en kreeg hij last, om de Fregatten Euridele en Vriesland naar Zeeland over te brengen, terwijl hij in Februari 1808 tevens last bekwam om mede het bevel te voeren over de vaartuigen op de Zeeuwsche stroomen, vervolgens de Armada op die stroomen in gereedheid te brengen en daarmede voor Vlissingen post te vatten. Slechts weinige dagen later werd hij benoemd tot tweede bevelhebber bij het Texelsche Eskader onder de orders van den vice-admiraal de Winter.

Bij de hooggerezen geschillen tusschen Lodewijk en zijn broeder en eerstgenoemde ernstig bedacht scheen op krachtdadigen weerstand tegen diens geweldige maatregelen, ontving hij den 10 Mei 1808 last met den Gouverneur van Amsterdam en de Generaals Martuchewitz en Croizet de defensie der hoofdstad om alle bijzonderheden na te gaan en op te nemen, waarvan een omstandig verslag aan den koning werd gedaan in Augustus daaraanvolgenden en den 17 September gevolgd werd van zijn benoeming, tot Kommandant en Directeur van het Noordelijk departement der Marine (Amsterdam) waaraan hij, in die moeijelijke tijden, en weinig later, 14 April 1809 zag toegevoegd het kommandement der Maritime Armade op de Zuiderzee en bijgelegene stroomen. In datzelfde jaar werd hem bij het vertrek der Generaals Dumonceau het Gouvernement der Hoofdstad voor een wijle tijds opgedragen. Lodewijk benoemde hem tot Kommandeur der Unie en officier van zijn Huis. In 1813 sloten Kraijenhoff en Verdooren zich aan Kemper en Hogendorp, ontsloegen zich van den dienst van Frankrijk en beloofden trouw aan Oranje en Vaderland. Hij aanvaardde, met overleg van den Commissaris en Generaal van het Algemeen bestuur te Amsterdam, het Militaire kommandement en de geheele directie der Marine van het eerste arrondissement van Holland, terwijl reeds den volgenden dag het Algemeene Bestuur hem de waardigheid opdroeg van Admiraal der Zuiderzee. Bij de plegtige inhuldiging van den Souvereinen vorst genoot V. de eer hem te vergezellen en de gouden gedenkpenning op dien voor altijd gedenkwaardigen dag aan de hooge staatsbeambten uitgedeeld, op s'vorsten last, te ontvangen, met schriftelijke betuiging, dat zulks geschiedde tot erkenning van den ijver en de welmeenendheid, met welke hij, in de eerste oogenblikken der revolutie de werkzaamheden. van het zich vormend bestuur had ondersteund. Bij de organisatie van het korps zee-officieren, werd V. Vice-admiraal, en in 1815 Kommandeur der Ned. Militaire Willems-orde. De laatste jaren van zijn leven genoot hij een eervolle rust en ontsliep den 30sten October 1824 op zijn buitenverblijf Doorens-lust onder Oostburg, op het eiland Walcheren. Hij trad in 1788 voor de eerste maal in den echt met Adriana Elisabeth Westinwyck Forsborg, in Augustus 1796 overleden, na hem vier zonen en eene dochter geschonken te hebben, van welken slechts een zoon den vader overleefde. In Julij 1798 herhuwde hij met Catharina Maria Brand, weduwe van zijn heldhaftigen wapenbroeder, den Kapitein ter zee, L. W. van Rossem, die den 11den October 1797 sneuvelde. Zij overleed in Decemper 1810 hem drie zonen nalatenden waarvan twee hem overleefden. Zijne derde vrouw was Elisabeth Henriëtte, Gravin van den Boetzelaer van Langenrak, die in Januari 1812 overleed. In 1814 huwde hij met zijne achterblijvende weduwe Wilhelmina Maria Haack.

Zie zijn leven in *Vad. Letteroef.* 1825. D. II. bl. 240; J. C. de Jonge. *Gesch. v. h. Ned. Zeew.* D. VI, bl. 495, 162, 181, 651, 669.

VERDUIN (Abraham), in 1668 te Amsterdam geboren, werd in 1695 proponent bij de gemeente van het *Lam* en den *Toren* en van 1698—1756 Doopsgezind predikant te Koog en Zaandijk. Hij was een geleerd en ijverig man, die met geestdrift de leer der broederschap verdedigde o. a. tegen den hoogleeraar van Cattenburgh, toen deze in het *specilegium theol. christ.* van Limborch den Doopsgezinden den naam van Wederdoopers gaf in een *Bijvoegsel* achter zijne *Christel. Godgeleerdheid.* Ook trad hij op tegen den Remonsrr. leeraar K. Bremer, die *Bedenkingen over den christelijken waterdoop* had uitgegeven een *Brief aan H. Bremer.* Amst. 1740.

Voorts schreef hij:

Lijkpredikatie op S. Moeriaen.
Ootmoedig gebed van de Hebreeuwsche kerk.
Christelijke Godgeleerdheid in Leerredenen Amst. 1729. 2 dl.
Christelijk onderwijs in geloof en zeden. Haarlem. 1736, *bij wijze van vragen en antwoorden.* Amst. 1739. 8.
Bevestigingspredikatie op Do. J. van den Bergh. Haarl. 1741. 4.
Korte schets van Geloof en Zeden. Amst. 1751. 8.
Leerredenen op Feestdagen. Amst. 1756. 4°.
Korte schets van het Christ. onderwijs. Haarlem. 1784. 8°. bl. 78.
Rogge. Gesch. v. d. Rem. Herv. Kerk; Dez. Bibl. d. Rem. Geschr. bl. 57, 185.

Zie Blaupot ten Cate, *Gesch. d. Doopsgez. in Holl.* bl. 86, 184; Glasius. *Godgel. Ned.*; Abcoude, *Naamr.* bl. 879; Arrenberg, *Naaml.* bl. 526.

VERDUYN (Francisco), omstreeks 1539 te Talavera, een Spaansch vlek bij Toledo geboren. trad negen jaar oud, in krijgsdienst, onderscheidde zich in 1559 te St. Quintin en diende eenigen tijd onder den graaf P. E. von Mansfeld, wiens natuurlijke dochter Dorothea gravin von Mansfeld hij in 1570 huwde. Door zijne dapperheid tot hoogen rang bevorderd, werd hij tot vertrouweling van Parma, zoodat hij na den dood van Rennenberg, namens den koning van Spanje tot stadhouder van Groningen en Friesland werd aangesteld. Om zijn gezag te handhaven vertrok hij in 1581 met 10 vaandels Walen naar zijne landvoogdij, en behaalde door hulp van Maarten Schenok eenige voordeelen op de Staatsche troepen. Hij viel in Zevenwouden en Drenthe, kenmerkte zijn togt door roof en plundering en sloeg het beleg voor Lochem, tot het door Hohenlo werd ontzet. Het gelukte hem door den eersten luitenant de Tassio Steenwijk te belegeren en zich aldaar te verschansen. Een aanslag op Kampen en Hasselt mislukte.

Daarna poogde hij konings belangen in Friesland te bevorderen, trachtte zich door sluipmoord van Willem van Nassau te ontdoen, ondernam een vruchtelooze poging op Coevorden en Delfzijl. In 1594 vertrok hij naar Frankrijk waar hij 22 September 1595 stierf. Hij werd in het klooster van den H. Geest te Luxemburg, waar zijne vrouw, te Leeuwarden in 1585 gestorven, begraven was, bijgezet.

Zie *Publications de la Société Histor. et archeol. de Limbourg*. T. X. p. 555.

VERDUIN (Gertsz. Gerbrand), burgemeester te Hoorn wist de stad in 1566 te beschermen voor de gruwelijke woede van den bloedraad. Weinig bijval vond zijne zachtmoedigheid en die van sommige raadsheeren bij de voorstanders van gewetensdwang. Hij werd eerst verklaagd bij het kapittel van Utrecht, daarna bij den Hove van Holland en eindelijk bij den Hoogen raad van Zeeland als flauwhartig in het uitvoeren der bloedplakkaten. De beide eerste Collegien zonden Karel de Smijter derwaarts om kennis van zaken te nemen, doch Verduin wist hem in het St. Caeciliaklooster zoo gul te onthalen en in bedwelming te houden door banketten en feesten, zoodat hij van het bed naar tafel en van tafel naar bed gaande, geene gelegenheid kreeg om klagten te hooren en dus wel tevreden naar huis keerde. Met eenige leden der regeering gedagvaard om voor den hoogen raad te Mechelen te verschijnen, werd hij op een nog behendige wijze het dreigend gevaar af te wenden. Zijn eerste taak was om de leden van den raad en den aanklager, pastoor Dirk, op een keurigen maaltijd te noodigen. Toen Heer Dirk in de stemming kwam, waarin Verduin hem wenschte, hief hij eene klagte aan over den droevigen tijd die men beleefde, over de moeielijkheden, die het land doorkropen, de sekten die er ontstonden, het breken der heilige beelden en altaren, het schenden en ontheiligen der kerken. Wijdde er over uit hoe de stad Hoorn van dien poel was vrijgebleven, hoe stil en rustig het daar toeging, hoe de burgerij bij het oude kerkerlijke geloof bleef en niet wist van ketterij of nieuwigheden. Bij elk punt beriep hij zich op Heer Dirk, en hem vragend of het niet zoo was. Deze, wiens bitterheid door den wijn zeer verzacht was, kon daarop niet anders antwoorden dan ja, zoodat de andere Heeren geene beschuldigingen van heer Dirk konden aannemen. Bij al zijne

vadsigheid bleef hij R. Catholiek. Bij de omwenteling van 1572 week hij naar Amsterdam of Utrecht, van waar hij op last van Barlemont of Noircarmes een brief zond aan Dirk Elders Edam, burgemeester van Hoorn, om dien tot verzoening met den koning over te halen, waarbij hij zich als middelaar aanbood. Velius deelt dezen brief mede.

Zie Bor, *Ned. Hist.* D. I, bl. 478. Velius, *Beschr. v. Hoorn*, bl. 452. Abbing. *Beschr. v. Hoorn*, d. I, bl. 86. Kobus en de Rivecourt, bl.

VERDUYN (Henricus), Advocaat en Med. Dr. in het laatst der 17e eeuw, dichte b. v. voor het *R. Holl. Recht*, van van Leeuwen. Hij gaf ook eene vermeerderde uitgaaf van diens *manier van procedeeren, van civile en Crimineele saken.*

Zie v. d. Aa, *Cat. d. Maats. v. Letterk.* D. II, bl. 103.

VEREEM (H). In het protokol van den Notaris Houtman te Utrecht leest men H. „Vereem, antyksnijder ende Geertruide van Roy sijne vrouw."

Zie Kramm.

VEREGHEN of VERREGEN (Joost), wordt door Guicciardyn vermeld »als een constryck ende vermaert meester, die nu bij den keijser (Karel V of Ferdinand) is."

Zie Kramm.

VERELLE (J. J.) Zie Prooijens Adriaan Gerrit van).

VERELST (Dirk Hubert), in 1717 te Veere geboren eenige zoon van Johan Louis Verelst, werd in 1737 lid van den Raad van Staten, en bleef zulks tot aan zijn dood. Inmiddels nam hij verschillende buitenlandsche bezendingen waar. In 1750 vertrok hij naar Turin, om den koning van Sardinie te begroeten met zijn huwelijk met den dochter van den koning van Spanje, doch eigenlijk om zijn vriendschap met dat Hof aan te knoopen, tot welken einde hij zijn terugreis in het volgend jaar over Napels moest nemen. In 1758 werd hij naar Berlijn gezonden en bleef aldaar een lange reeks van jaren. Frederik de Groote gaf hem vele blijken van hoogachting en verhief hem tot den Gravenstand. Bij het huwelijk van Willem V met 's konings nicht, werd hij met veel onderscheiding bejegend en toen de vorst in 1774, na het overlijden van Verelst rouwbeklag aan de Staten liet doen, noemde hij hem *getrouw minister van zijne meesters, een liefhebber van zijn vaderland.*

Hij huwde 1. Diodati 2. Sophia, Barones van Platen. Zijne eerste vrouw schonk hem een zoon Jean Louis, drost van Buren, in 1761 ongehuwd overleden.

Zie *Oeuvres Posthumes de Frederic II* (Berlijn 1789). D. IV bl. 150; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoerd.

VERELST (Johan Louis), vader van den vorige, in 1694 te Veere geboren.

VERELST (Cornelis), broeder van Hermanus (die volgt), een kamerschilder, zou in 1665 te Antwerpen geboren en in 1728 te Londen overleden zijn. Anderen noemen hem een zoon van Hermanus, die in 1667 te Weenen geboren werd, zijn vader zou Rome bezocht, later aan het keizerlijk hof te Weenen verplicht zijn tot dat die stad in 1808 door de Turken belegerd werd waarna hij naar Londen vertrok. Even als zijn vader was hij een bloemschilder.

VERELST (Hermanus), zoon van den hoofdman der Confrèriece te 's Hage, Pieter Verelst, werd aldaar geboren. Hij schilderde *gezelschappen*, zoo van tabakrookers als anderzins en bloemen. In 1665 werd door hem ter confinekamer gebragt *Eene door hem geschilderde flesch met bloemen op een tafel staande.* Hij schilderde ook portretten gelijk dat van Jan de Witt en zijne vrouw. Men meent dat hij zich te Amsterdam vestigde, en aldaar na 1680 overleed.

VERELST (Simon), broeder van den vorige, waarschijnlijk schreef F. Bogaerts ten onregte dat hij in 1664 te Antwerpen geboren en in 1728 te Londen gestorven is. Ook hij is te 's Hage geboren en lid van Pictura te 's Hage. Hij heeft zich even als zijn broeder Hermanus te London opgehouden en het portret vervaardigd van Maria van Modena, gemalin van Jacobus II.

VERELST (J.), waarschijnlijk ook een zoon van Pieter en een goed bloemschilder.

VERELST (Maria), dochter van de vorige, bezat een uitgebreide taalkennis en een uitsluitend talent in het schilderen van portretten in het klein.

VERELST (Pieter), vader van Hermanus, Simon, Cornelis en J., was in 1657 lid der Confrèrie Kamer te 's Hage, en vertrok in 1660 met er woon naar Voorburg. In 1665 komt hij echter nog als Nederlandsch oud-hoofdman voor. Hij schilderde 7 *gezelschapjes* en zou in 1610 te Antwerpen geboren zijn.

Zie Houbraken; van Gool; Balkema; Boogaerts; Immerzeel; Kramm.

VERENSIS (Anthony), dichter uit de 17 eeuw. Men heeft van hem:

Den Uyterste — wille, van Louis Porquin, — in dichtgestelt bij A V. ende nu van nieuws oversien en verbetert. Amst., J. Bouman 1690 4.

Zie *Cat. d. Maatsch. v. Ned. Letterk.* dl. I. bl. 227.

VEREPAEUS of VERREPAEUS (Simon) werd omstreeks 1522 te Dommel bij 's Bosch geboren. Hij studeerde te Leuven in de philosophie en theologie, werd tot priester gewijd en Directeur der Augustyner nonnen van Tabor. Deze vertrokken, wegens de onveiligheid der omstreken, naar Mechelen, en toen deze stad door de Geuzen, den 2de October 1572, geplunderd werd, verloor hij zijne bibliotheek, en toen 6 jaren later de zusters die stad weder verlieten, vertrok ook hij naar Hilivarenbeek, en onderwees er onder Nicolaas Busius, Deken van het kapittel dier plaats, de letteren.

Genoodzaakt om dit oord te verlaten, ging hij naar Turnhout, en van daar werd hij naar 's Bosch beroepen, om daar de waardigheid van Rector te bekleeden. Hij overleed den 10den November 1598, in den ouderdom van 76 jaren, en werd in de St. Janskerk begraven. Frans Harraeus vervaardigde op hem een Lat. grafschrift. Hij gaf in het licht:

Grammatices latinae Liber I in qua prima ejus rudimenta, perspicuâ ac faceli brevitate ad puerorum captum accommodantur. Liber II in quo Etymologia, seu Analogia potius, ordine et methode puerili aetati congruenti, dilucide explanatur. Liber III in quo Syntaxis et recta partium orationis constructio lectissimis scriptorum exemplis explicatadocte aperte et breviter declaratur, met een *Compendium orthographiae. Liber IV, inquo prosodia ac versificandi ratio breviter et perspicue traditur. Ed. altera nunc cate tigatior et correctior.* Antv. 1568—1571, 1572—1574. 4 vol 12o.

Latinae linguae progymnasmata. Sylvaed. Schoeffer. Antv. 1571, *diligenter iam recognitae et Idiomate Gallico adauctae.* Antv. 1654, 4o.

Institutionum Scholasticarum Libri III. Antv. 1558 8o.

Selectiores Epistolae clarorum virorum. Antv. Christ. Plantinus Contantiae 1588. 12°.

Compendium Precum Liturgicarum, Antv. Colon. 1591 1°.

Precationum piarum et devotarum Enchiridion. Antv. 1574, 1582, 1594, 1599. 12o. etc.

De Epistolis Latinè conscribendis. Antv. 12, Col. 1920 12o.

De civilitate morum puerilium. Antv. 1582 12o.

De utrâque verborum et rerum copia. Col. 1582, 1590 12o.

Sciographia scholae Latinae et Chistianae. Antv. 1588.

Praeceptiones de Figuris sev de tropis et schematibus. Sylvaed. 1590. 12o.

Scholasticarum Precum compendiolum. Antv. 1591.

Epistol. Select. Ciceronis Libri III. Sylvaed. 1599 4o.

Religionis christianae rudimenta. Lat. en Holl. Sylvaed 1665. 12°.

Legum scholastic. Tabulae XII. Antv. 12°.

Militiae christianae Progymnasmata. Ibid.

Selectiores Epistolae Pauli Manutii inedita Antv.

Dialogistica Societatis Nominis Jesu ad majorem Dei Gloriam illustratiorus.

Zie V. Andreas, *Bibl. Belg*, p. 814, 815; Foppens, *Bibl. Belg.* Paquot, *Mem.* T. 1 p. 125; Miraei *Scriptores saec.* XVI p. 156 Ed. Fabricu p. 240; Sweertius, *Ath. Bat.* p. 677, 678. *Monum. Sepulchr* p. 881, 882.

VEREUL (Abraham), in 1770 te Paramaribo geboren, kwam in 1773 met zijne ouders in Holland en ontving zijn opvoeding te Gouda. Reeds in zijn zestiende jaar (1786) trad hij als dichter op met eene *Proeve van Poëtische Brieven*. Na zijne studiën voleindigd te hebben, werd hij Mr. in de regten, bij welke gelegenheid Helmers zijne dissertatie met een gedicht vereerde. Hij zette zich te Amsterdam neder als advokaat, en hield zich tot 1795 meer met de poëzy als met de practijk bezig. Van dat tijdstip af, betrad hij de staatkundige loopbaan en werd spoedig voorzitter van het Commité tot de zaken der Koloniën en bezittingen van de Bataafsche Republiek, te 's Hage. Meermalen was hij lid der Municipaliteit van Amsterdam, en bekleedde, na de vereeniging van ons vaderland met Frankrijk, het moeijelijk ambt van Maire van Amsterdam, waar hij den 27sten October 1817 ambteloos overleed. Als dichter had Vereul uitstekende verdiensten. In al zijne dichtstukken heerscht gevoel voor liefde, godsvrucht, vriendschap, blakende zucht voor vaderland en vrijheid. In 1789 behaalde hij bij het Leidsche dichtgenootschap den zilveren eerepenning met zijn dichtstuk: *De invloed van een vast geloof aan de Voorzienigheid*, en in 1790 bij het Amsterdamsche Dicht- en Letteroefenend Genootschap, een gouden en zilveren eerepenning met 2 dichtstukken, getiteld: *De lof der naarstigheid.* Het eerstgemelde Genootschap bekroonde in 1791 zijn dichtstuk *De onschuld*, met een gouden eerepenning, doch het bleef ongedrukt en werd naderhand door de Bat. Maatschappij van taal- en dichtk. uitgegeven. Zijne meeste losse Dichtstukken zijn uitgegeven in de *Kleine dichterlijke Handschriften*, onder deze munt uit zijn *Triomfzang op de overwinning bij Chattam.*

Hij was een bewonderaar der toonkunst, lid van het tooneellievend genootschap *Utile et Amusant* te Amsterdam, en vervaardiger van een fraai tooneelstuk in proza *De zege der Ouderliefde.* Hij gaf ook twee redevoeringen in het licht, *Lofredenen* op *J. Douza en M. Bellamy* (1790) en later eene *Redev. over de Gelijkheid der Menschen.*

Zie Siegenbeek, *Behn. Gesch. d. Ned. Letterk. bl.* 276; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V. *Taal- en Dichtlev. Oef. v. h. Genootsch. Kunst wordt door arbeid verkregen* III d. bl. 57; *Werken van het Amsterd. Dicht- en Letteroefen. Genoots.* D. II bl. 1, 24. Van Kampen, *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II bl. 482; *Werk. d. Maatsch. van Taal- en Dichtk.* bl. 94; *Kleine Dichterl. Hands.* 1e *Schak.* bl. 65; Kobus en de Rivecourt; *Cat. d. M. v. N. Letterk.* Verwoert.

VEREUL (Jan Jacob), neef en tijdgenoot van den vorige. Ook hij bezong den *Lof der Naarstigheid*, welk gedicht door het Amsterd. dichtgenootschap met den tweeden zilveren eerepenning bekroond werd, gelijk hij ook bij hetzelfde genootschap in 1791 een gouden eerepenning behaalde met zijn dichtstuk, *Jakob Cats, in drie zangen*, en bij het Leidsche dichtgenootschap, den eerepenning met zijne *Verhandeling over de vereischten in eene Levensbeschrijving der Dichteren.* Behalve eenige losse versen en kleine afzonderlijke uitgegeven stukjes, gaf hij in 1791 een bundeltje gedichten in het licht, onder den titel: *Voor Godsdienst, Deugd en Vaderland*, bevattende eenige uitgebreide dichtstukken, die met de opschriften Antonius Hambroek en Herman de Ruyter den onsterfelijken roem dezer vaderlandsche helden op eene waardige wijze verheffen. *De Godsdienst in drie Zangen* is een uitmuntend leerdicht dat voordeelig afsteekt bij zoovele andere gelijksoortige Gedichten.

Voorts bestaat er nog van hem afzonderlijk uitgegeven:

Catharina Herman, tooneelspel 1793 en eene ridderroman *Reinoud van Adelfing*, in 1792 gedrukt. Hij overleed te Amsterdam, den 19den Sept. 1807.

Zie Witsen Geysbeek. *B. A. C. Wb.* D. V. bl. 451. Kobus en de Rivecourt, Verwoert.

VEREIJEN of VEREGIUS (Josse of Jodocus), een bekwaam Antwerpsch glasschilder. Karel V schatte zijn talent zeer hoog.

Zie Guiccardijn, *Beschr. d.; Nederl.; Splendeur de l'art en Belgique;* Kramm.

VEREIJCK (Adriaen Cornelis), te Gouda geboren, bekleedde aldaar in 1650 de waardigheid van Burgemeester. Hij beoefende de schilderkunst. Aan hem en zijn ambgenoot Suys is het behoud van de cartonteekeningen der beroemde glazen in de St. Jans- of Groote kerk, voor zoover ze nog aanwezig zijn, te danken.

Zie Walvis, *Beschrijv. der stad Gouda*, D. II bl. 85; Kramm.

VEREEIJK (T.) Zie VERRIJK.

VEREIJKE (Hans), bijgenaamd *Klein Hanske*, bloeide omtrent het jaar 1559. Hij schilderde landschappen, die hij net en natuurlijk voorstelde, en met Mariabeeldjes enz. stoffeerde. Ook vervaardigde hij portretten. Een altaarstuk van zijn penseel was op het kasteel van Claude, oom van Karel van Mander.

Zie van Mander, *Levens d. Schilders*, Immerzeel.

VERGAZON (Hendrik), een Hollandsch schilder, tijdens Willem III in Engeland werkzaam. Hij schilderde landschappen en ruines. Ook de achtergronden der portretten van Godfried Knebler. Volgens Nagler overleed hij in 1705 te Londen.

Zie Kramm.

VERGEETSUM (Pieter), dichter uit den aanvang der 17de eeuw. Hij gaf in het licht:

Droefheid eener scheepsvaart en *Redelijke natuur en rechtsgevoelen*, Alkmaar 1610.

VERGELO (Jan van), lid van het Konst-genootschap onder de kenspreuk: *Fraternalis amor.* Men heeft van hem drie kluchtspelen.

De bekeerde Gierigaart. Amst. 1735.
De krijghs-gezinde Dochter ald. z. j. kl. 8o.
De Tijdt,

Zie *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. I, b. bl. 209.

VERHAAG (Johannes) vervaardigde gelegenheidsgedichten en overleed in 1779.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. E. Wb.*

VERHAAGT (Simon), kunstschilder. Van hem komt voor: *Eene moeder, beweenende met haar kind de tweedragt der wereld*, vol figuren en bijwerk. Deze schilderij gold *f* 19 op de verkooping van Mr. Tierens 1743 te 's Hage.

De Tooren van Babel, zeer vol figuren, door Simon Verhaagt en Sebastiaan Franks gold f 24.

Zie Kramm.

VERHAEGEN (Jan) schilderde in 1471 te Antwerpen en was aldaar lid van het St. Lucas-gild. In 1482 schilderde hij te Parijs o. a. *le Bon homme* anders gezegd: *Sint Franciscus de Paulo*, die Lodewijk XI uit Italië deed komen om door hem van zijn ligchamelijk en zielelijden te worden verlost. Verhaegen maakte vele copijen van zijn portret.

Zie Kramm.

VERHAEGEN (Joris), zie HAGEN (Jan van der).

VERHAER (Florentius) zie HARRAEUS (Florentius).

VERHAER (G.), graveur en plaatsnijder te Utrecht, in 't begin der 18e eeuw, arbeidde aldaar voor den Boek- en Prenthandel. Onder andere onderwerpen heeft hij gezichten in en om Utrecht, bij Specht uitgegeven, vervaardigd.

Zie Kramm.

VERHART (Aart), glasschilder van Gouda, geen leerling van Wouter Crabeth maar van Wouter Pietersz. Cabreth, kleinzoon van dezen. Hij overleed in 1666.

Zie J. Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I, bl. 887.

VERHEIDE DE JONGE (Jacobus), dichter uit het begin der 18de eeuw. Men vindt o. a. een gedicht van hem voor de *Christelijke rijmen van J. Huygens.*

Zie v. d. Aa, *N. B. a. C. Wb.*

VERHEIDEN (Jacob), oudere broeder van den volgende werd te Grave geboren, liet zich vier malen (1580, 1581, 1586 en 1592) als student in de regten en in de theologie inschrijven. Hij werd rector aan de Latijnsche school te Nijmegen, en gaf in het licht:

Vita Guilielmi Verheiden Belgae; cui accessit ejusdem de ortu et occasu maximorum imperiorum, oratio Veneta, edita per Jacobum fratrem ad literarum patriaeque libertatis studiosos. Hagae Comitis ex officina Alberti Henrici. 1598. 4°.

Praestantium aliquot Theologorum, qui Rom. Antichristum praecipue oppugnarunt, Effigies, quibus addita Elogia. Librorumque catalogi. Hagae comitis, 1602. fol. et 4°.

Franciscus Nansius noemt hem in de opdracht zijner *Curae Secundae ad Nonni Paraphrasin Evangelii Johannis* L. B. 1593 · *probitate et eruditione clarissimus vir Jacobus Verheiden. Scholae Noviomagensis rector.*

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T I, p. 542; Saxe, *Onom.* T IV. p. 50, 51, Scheltema, *Onov. Vloot.* bl 274; Wenckenbach, *Leven van W. Verheiden.* Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VERHEIDEN (Willem) werd in 1568, tusschen 9 September 1568 en 1 Januarij 1569 te Grave geboren. Na den dood van zijn vader bleef zijne moeder met hare drie zonen, Jacob, Willem en een ongenoemde te Grave. Na aldaar het eerste onderwijs genoten te hebben, werd hij op 15jarigen leeftijd naar Leiden gezonden, waar zijn oudere broeder toen studeerde, maakte op de Latijnsche school snelle vorderingen en oefende zich vooral in de Latijnsche stijl en dichtmaat, waarbij hij Cicero en Virgilius tot modellen koos. In 1585 werd hij als student ingeschreven, legde zich vooral toe op de welsprekendheid en hield den 3den Augustus 1586, eene Lat. redevoering tot Lof van den Prins van Oranje. Den 3den October van hetzelfde jaar hield hij weder eene redevoering, die drie uren duurde en waarvan twee des voormiddags, aan het Beleg, en een des namiddags aan het Ontzet der stad gewijd was. De toeloop, zoowel van aanzienlijke mannen als studenten, was zeer groot en niet minder de lof die hij inoogstte.

Sedert gaf hij nog vele proeven zijner welsprekendheid, zoo als op den verjaardag van het sneuvelen van graaf Lodewijk van Nassau op de Mokerheide, over de afzwering Philips II in 1581, over den ondergang der onoverwinnelijke vloot, waarvan hij een klein getal exemplaren liet drukken. Ondertusschen zette hij zijne letteroefeningen voort, begon ook het Grieksch te beoefenen en zich op de Theologie toe te leggen. Hierop deed hij, volgens gebruik der dagen, met zijn broeder een reis, bezocht Hamburg, Kassel, Frankfort, Heidelberg, Bazel. In de beide laatste plaatsen hield hij openbare redevoeringen, 'tgeen hem den toenaam van tweeden Pericles verwierf. Vandaar begaven zij zich over Zurich, Chur, Bresua, Verona, Vicenza en Padua naar Venetie, waar hij ook verzocht eene redevoering te mogen houden. Met toestemming van curatoren sprak hij over *de opkomst en den ondergang der grootste rijken* en vervaardigde een uitvoerig gedicht. In het laatste kwamen eenige plaatsen voor die zijn afkeer van de Spaansche overheersching kenmerkte, en in de redevoering ontzag hij geenerhande, hetzij wereldsche hetzij geestelijke overheersching. Bevreesd voor den invloed van den Ambassadeur van Spanje en door allerlei bijkomende omstandigheden overtuigd, dat het tijd was Venetië te verlaten begaf hij zich weder naar Zurich, Bazel en Straatsburg. Te Heidelberg legde hij zich toe op de Godgeleerdheid en de Italiaansche taal. Eindelijk kwamen beide broeders in 1591, na verloop van een jaar in Holland terug en na van de vermoeijenis der reis uitgerust te zijn, deed Willem een reis naar Engeland. Te Oxford hield hij eene redevoering *over de drangredenen van Julius Caesar, om Brittanje den oorlog aan te doen.* Uit Engeland landde hij in Zeeland en trok naar Bergen op Zoom, waar hij (1591) in dienst trad. Reeds in het volgende jaar werd hij vaandrig, vervolgens luitenant en sneuvelde in Junij 1596.

Hij gaf in het licht:

Nootelycke Consideratien, die alle goede liefhebbers des Vaderlants behooren rypilyck te overwegen op ten voorgeslagen Tractate van Peys met den Spaengiaerden. Sal. Proverb. 14. 16. *Een wys man vreest hem ende vermyt het qwade, daerenthegen een sot vaert evenlycken henen door* 1587 (naameloos) in 1588 herdrukt, en in het Hgd. en Fr. vertaald.

In classem Xerxis Hispani Oratio, ad serenissimam Elisabetham Angliae reginam. Hagae Comitis ex Officina Alberti Henrici 1598.

Orationes duae: Una ad Novos Batavos, altera in adcessum suum ad academicos, quibus accessit Jacobi fratris de prognosticis politicis oratio, ante annos XXVII habuit in Academia Leidensi. Arnhemii apud Joannem Janssonium 1597.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 325; Sweertii *Ath. Belg.* p. 303; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 475; Bor, *Ned. Oorl.* D. IV, bl. 213; Scheltema, *Onoverw. Vloot* bl. 274.

Leven van Willem Verheiden door C. J. Wenckenbach, Verwoert, Kobas en de Rivecourt.

VERHELST (Pieter), Zie VERELST (Pieter)

VER-HEULL of beter VER-HUELL (Karel Hendrik), werd den 11den Februari 1760 geboren te Doetichem in Gelderland. Zijn vader was met de aanzienlijkste familiën van de republiek verwantschapt en Burgemeester van Doetichem. Reeds vroeg toonde de jeugdige Ver-Heull buitengewone neiging tot den zeedienst, aan welke loopbaan zich reeds zijn oudere broeder had toegewijd. Maar zijn vader had besloten, dat hij te lande zou dienen en, even onbuigzaam in zijn huiselijk bestuur als in dat der stad, gaf hij geen gehoor aan de gebeden zijns zoons en plaatste hem, in den ouderdom van elf jaren, als kadet bij een regiment Infanterie. Doch Ver-Heull konde zich naar de betrekking, waarin hij zijns ondanks geplaatst was, kwalijk voegen, zijne gezondheid leed er bij, zoodat eindelijk zijn vader aan zijne wenschen gehoor gaf. Nu ving hij zijne loopbaan ter zee aan, als aspirant op het fregat *Argo.* Weldra kreeg hij gelegenheid om te toonen, dat hij al den moed en de koelbloedigheid bezat, welken de gevaarvolle zeemansstand zoo zeer vereischt. Het was tijdens den Amerikaanschen oorlog; Frankrijk en Spanje hadden tegen Engeland partij gekozen, maar Holland hoopte onzijdig te kunnen blijven. De kwellingen die zijne handelsschepen van wege de Engelsche moesten verduren, maakten dit niet langer mogelijk, en eene beleediging voerde eindelijk de verontwaardiging der Hollanders ten top. De graaf van Bijland namentlijk was uitgezeild om een aantal koopvaardijschepen, naar Frankrijk en Spanje bestemd, te begeleiden; het fregat *Argo,* met Ver-Huell aan boord, behoorde tot dit *Smaldeel.* Bij eene ontmoeting met het sterker Engelsche eskader, onder den commandore Fielding, verlangde deze de Hollandsche schepen te onderzoeken of zij ook oorlogsammunitie voor den vijand aan boord hadden. De graaf wilde dit niet toelaten, verzekerende dat zij niets van dien aard aan boord hadden, en beweerende dat, volgens de beginsels van het zeeregt, zijne verklaring moest volstaan, dat onzijdige schepen, begeleid door oorlogschepen van dezelfde natie, nimmer waren doorzocht.

De Engelsche commandore bleef volhouden, en toen ontstond er een gevecht waarvan de uitslag was, dat eenige Hollandsche koopvaardijschepen genomen en in Engeland opgebragt werden. Maar de moedige verdediging van den graaf van Bijland handhaafde de eer der Vlag; het Hollandsche bewind keurde zijn gedrag goed en beloonde de officieren. Ook de jonge Ver-Huel deelde hierin en werd tot 2e Luitenant benoemd.

Weldra gaf de oorlog aanleiding tot een meer belangrijk zeegevecht. De Schout bij nacht Zoutman met een eskader, waartoe wederom de Argo behoorde, uit Texel gezeild tot begeleiding van een konvooi naar de Oostzee, ontmoette, den 5den Augustus 1781, bij Doggersbank een Engelsch *Smaldeel* van gelijke sterkte, onder bevel van den Admiraal Hijde Parker. De strijd was hevig; de Argo werd door verscheidene Engelsche schepen aangetast, welke op dat punt de linie der Hollanders wilde doorbreken. Weldra was dit schip met dooden en gekwesten overdekt. De Kapt. en de 2e Luit. Ver-Huell bleven bijna alleen over om bevelen te geven; Ver-Huell werd het gelaat verbrand door eene uitbarsting van kardoezen; toen evenwel de kapitein, genoodzaakt zich een tijdlang te verwijderen, hem het bevel overdroeg, kweet hij zich even gelukkig als moedig van dezen last, en het schip, ofschoon met kogels doorboord en geheel ontredderd, behield zijne plaats, totdat het ontzet werd. Na vier uren strijdens trokken de Engelschen terug. Beide *Smaldeelen* scheidden van elkander zonder een beslissend voordeel te hebben behaald, en moesten in de havens binnen loopen, om de zoo noodige herstellingen te ondergaan. Het Hollandsche bewind prees en beloonde den moed zijner zeelieden; Ver-Huell werd tot Luitenant bevorderd.

De oude Vlootvoogd Parker was ontroostbaar dat hij niet had overwonnen, en wierp nu eens de schuld op zijne hooge jaren dan weder op den ouderdom en den slechten staat zijner schepen. Engeland, zeide hij, had jonger admiraals en minder oude schepen noodig om zijne vijanden te overwinnen. De zeeslag bij Doggersbank was een der bloedigsten in den Amerikaanschen oorlog, maar, hoe roemrijk ook voor den Hollanders, waren dezen evenwel buiten staat den strijd op zee voort te zetten. De *Vloot* van Zoutman moest hersteld worden, en gedurende dien tijd maakte de vrede van 1783 en 1784 een einde aan den Zee-oorlog.

Aan Ver-Huell viel het geluk ten deel, om zich gedurende den vrede door een feit, waarin zijn moed uitblonk, te onderscheiden. Op de Hollandsche *Flottille*, op de Zuiderzee ontstond 1785 een oproer; de bemanning van een der schepen sloot zijne Officieren in de boeijen, en maakte zich meester van het vaartuig. De opstandelingen tot gehoorzaamheid te brengen, zonder het schip in gevaar te stellen, was niet gemakkelijk. Dit ondernam Ver-Huel. Bij het begin van den nacht, begeeft hij zich met eenige soldaten in eene sloep naar het schip, beklimt het, doet de eersten die weerstand wilden bieden vatten, jaagt de overigen vrees aan door zijne stoutheid, en, zonder een droppel bloeds te vergieten, zonder het schip in gevaar te brengen, beteugelde hij deze gevaardreigenden opstand. Dusdanig bewijs van moed en vastberadenheid kon niet anders dan de aandacht der regering op hem vestigen. Hij werd bij alle gelegenheden gebruikt, waarin schepen tot de bescherming des handels of tot den dienst in de koloniën werden gewapend. Hij volbragt verscheidene togten op de Middellandsche zee, langs de kusten van Afrika, en in de zee der Antilles, en de grondige kennis, welke hij in zijn vak aan den dag legde, deed hem weldra tot den rang van Kapitein opklimmen.

Maar de onlusten in Holland van 1787, de inval der Franschen in 1792 en de veranderde regeringsvorm, waren niet gunstig voor hen, welke zich aan den zeedienst hadden gewijd. Het nieuwe bewind der Bataafsche republiek stelde de Officieren, welken den stadhouder gediend hadden, ter zijde. Ook Ver-Huell onderging dit lot. Sints eenige jaren gehuwd zijnde, ging hij met vrouw en kinderen op een buiten wonen en leefde er stil en afgezonderd. Deze afzondering nam evenwel een einde. De 18 brumaire veroorzaakte eene soortgelijke omwenteling in Holland, en ook hier, gelijk in Frankrijk, stelde men de gunstig bekende Officieren weder in dienst, om van hunne ondervinding en talenten nut te hebben. De Kapitein Ver-Huell werd tot Schout bij nacht bevorderd, en in 1803 met eene belangrijke taak belast.

De man namelijk, welke destijds, onder den titel van Eerste Consul, in Frankrijk de teugels van het bewind voerde, had het plan gevormd tot eene landing in Engeland; hij wilde als eene andere Mithridates, den raad van Hannibal volgen en den vijand in zijn eigen land bestoken. Maar Napoleon verlangde, dat Holland deze grootsche onderneming zou ondersteunen. Om hierover met hem in overleg te treden, werd Ver-Huell naar Parijs gezonden. Toen hij te Parijs kwam en Napoleon voor het eerst zag, bevond deze zich op het toppunt van zijnen roem. Hij maakte op Ver-Huell een diepen indruk van bewondering, welke sedert door niets is kunnen uitgewischt worden. Ook hij behaagde aan Napolon door zijne vrijmoedige en openhartige taal, door zijn gunstig en edel voorkomen, hetwelk gevoegd bij zijne fiere houding, hem tot een der schoonste militairen van zijnen tijd maakte. Zoo ontstond tusschen beiden een gevoel van wederzijdsche hoogachting en vertrouwen, waarvan Napoleon naderhand, in het ongelukkigste tijdstip zijns levens, een schitterend getuigenis zou geven.

In het onderhoud dat Napoleon met Ver-Huell had, ontwikkelde hij zijne plannen. Frankrijk, zeide hij, is magtig genoeg om alleen deze onderneming te volbrengen, maar het gold hier de herstelling van de vrijheid der zee, en Holland had te veel belang bij eene dusdadige onderneming om er geen deel aan te nemen. Te vergeefs ook zou dit land trachten onzijdig te blijven.

Ver-Huel, wiens loopbaan tot dusver geheel was gewijd geweest aan den strijd voor de vrijheid ter Zee, kon niet anders dan een gewillig oor leenen aan de voorstellen des Eersten Consuls. Maar ook zijne instructiën wettigden zulks, daar hij in last had gekregen, om de waarschijnlijk te vragen medewerking toe te zeggen; maar tevens om te vragen hoe veel vaartuigen Holland tot deze onderneming zou uitrusten. Dit moest geregeld worden.

Men kwam overeen dat de Bataafsche republiek het klein aantal oorlogs-vaartuigen, dat zij nog bezat, tot den dienst zou uitrusten, eenige Hollandsche troepen naar Engeland doen overbrengen, en dat zij daarenboven 350 Kannonneerbooten zou leveren, welke zich aan de *Flottille* te Boulogne moesten aansluiten en Fransche troepen aan boord nemen.

Ver-Huell werd, na zijne terugkomst in Holland, belast met het bestuur over den aanbouw en wapening der Bataafsche *Flottille*, welke hij in de Schelde voor Vlissingen brengen en waarover hij het bevel op zich zou nemen. Bijna een jaar verliep met den bouw en de uitrusting dezer vaartuigen, en, nadat alles gereed was, ontving Ver-Huell bevel zijn *Smaldeel* naar Ostende te brengen.

Den 12den Maart 1804 zeilde Ver-Huell naar Vlissingen, met een gedeelte van zijne *Flottille*, en ontmoette weldra twee Engelsche Fregatten, welke hem aan den mond der Schelde afwachtten. Er ontstond een levendig geschutvuur tusschen de beide Fregatten en de Sloepen, waarvan elk verscheideue 24ponders voerde. Voor de eerste keer zag men deze kleine vaartuigen worstelen met groote scheepsgevaarten, welke hen scheen te moeten verpletteren. Maar de Kannonneer-Sloepen konden, wegens hun geringen diepgang, digter aan wal houden, waar hen de Fregatten niet durfden volgen, en dank zij hun zwaar geschut, hielden zij de vijandige schepen op behoorlijken afstand. Op het eind sloegen zij zich er door en kwamen, gevolgd door de Engelschen, en bij voortduring kanonschoten met hen wisselende, tegen de avond te Ostende, waar de vijand te vergeefs poogde hun het binnenloopen te beletten. Na het welgelukken van dezen togt, keerde Ver-Huell over land terug naar Vlissingen om het ander gedeelte zijner *Flottille* te halen. Deze tweede togt ging met grootere gevaren vergezeld. Op het oogenblik dat hij uit de Schelde kwam, keerde eensklaps de wind en moest hij omwenden. Van deze beweging gebruik makende, viel de vijand op zijn achterhoede, nam een dier vaartuigen en wilde de overige in wanorde brengen. Maar dadelijk wendt Ver-Huell om, maakt zijne achterhoede vrij, en houdt gedurende 2 uren den strijd vol tegen de Engelschen, welken hij noodzaakt te wijken. Toen de wind gunstig was geworden, vervolgde hij zijn togt. Hij toonde bij deze gelegenheid, zegt de Schout bij nacht Mahon in zijn rapport, die stoutheid en koelbloedigheid waardoor hij uitmuntte.

Te Ostende wachte hem nieuwe gevaren. Daar lag Sidneij Smit met zijne schepen, gezamenlijk 400 stukken voerende, terwijl de Sloepen van Ver-Huell niet meer dan 100 hadden. De strijd hoe ongelijk ook, was hardnekkig. Te midden van het gevecht, toen Ver-Huell eene der Sloepen meer dan de overige in het naauw gebragt zag en op het punt om genomen te worden, sprong hij in eene boot ging onder een hagelbui van kogels regtstreeksch naar de bedreigde sloep, deed haar op nieuw den strijd hervatten en belette haar van in de handen des vijands te vallen. Deze trok eindelijk na zeven uren strijdens terug, en liet den doortogt voor de Hollanders vrij.

Deze aanvankelijke voorspoed scheen een goed voorteeken voor de groote onderneming. Ver-Huell werd door zijne regering tot Vice-Admiraal verheven en zelfs aan het hoofd van het departement van Marine gesteld, welke betrekking hij echter niet wilde aanvaarden voordat de bedoelde onderneming volbragt ware. Hij bleef dus op zijn post. Ook Napoleon erkende zijne groote verdiensten. Bij een bezoek te Boulogne, ontbood hij Ver-Huell aldaar en schonk hem, na hem op de vleijendste wijze ontvangen te hebben, eigenhandig het Officierskruis van de kortelings ingestelde orde van het legioen van eer.

Ver-Huell bevond zich met zijne *Flottille* te Ostende, toen hij, opdat de zeemagt meer geconcentreerd zoude zijn, bevel ontving om zich naar Ambleteuse, eene kleine haven bij Boulogne, te begeven. Zonder eenige ontmoeting bereikte hij Duinkerken, waar tegenwinden hem twee maanden ophielden, en liep den 17den Julij 1805 te Calais binnen, in weerwil van de herhaalde aanvallen der Engelsche kruisers. Maar nu bleef het moeijelijkst gedeelte over, daar hij een

Engelsch eskader van 45 Oorlogschepen voorbij moest, zonder dat hij door de batterijen van de kust of door ondiepten beveiligd was. Het hagchelijke dezer onderneming lokte den Maarschalk Davoust uit, om er deel aan te nemen en in weerwil van het afraden van Ver-Heull begaf hij zich met zijne adjudanten aan boord.

Minder lust schenen de loodsen van Calais tot deze onderneming te hebben, die zij als roekeloos en onuitvoerbaar beschouwden. Niet dan met veel moeite gelukte het eindelijk Ver-Huell den oudste hunner, een grijsaard van 70 jaren, over te halen; zijne beide zoons en daarop ook al de overige loodsen volgden dit edel voorbeeld. Nu zeilde men uit, op den 18den Julij des voormiddags te 2 uren, de sloep met Ver-Huell en Davoust aan boord voorop, en had reeds dadelijk het vuur der Engelschen door te staan; maar het grootste gevaar was in het omzeilen van Kaap Grinez gelegen. Het diepe water stelde de vijandelijke schepen in staat ongehinderd te naderen; elke sloep, welke de Kaap moest omzeilen, was aan het kruisvuur der Engelschen en aan bijna geheele vernieling blootgesteld. Gelukkig boden de lage sloepen weinig oppervlakte aan de de kogels der vijanden, terwijl zij zelve met haar zwaar geschut de groote schepen bijna onfeilbaar troffen. Slechts drie sloepen geraakten op het strand, die echter des anderen daags weder vlot gemaakt werden, en de *Flottille* bereikte gelukkig des avonds Ambleteuse, alwaar men wederom, eerst na een gevecht van 2 uren, kon binnenloopen. Het gevecht bij Kaap Grinez koste aan de Bataafsche vloot 16 dooden en 70 gekwetsten, de Engelschen hadden te Dover 260 gekwetsten ontscheept. De Maarschalk Davoust, welke Ver-Huell had ter zijde gestaan, zwaaide den grootsten lof toe aan den moed en de bekwaamheid, welke hij bij deze gelegenheid aan den dag legde. Ofschoon door het bijeentrekken van de zeemagt alles gereed scheen tot het ondernemen van den grooten togt, had deze gelijk men weet, geene plaats, hetzij Napoleon voor de moeijelijkheden der onderneming terugdeinsde of andere gewigtige gebeurtenissen zijne aandacht van dit plan aftrokken. De wakkere Ver-Huell was, na het opbreken van het kamp te Boulogne, naar Holland teruggekeerd en had nu het bestuur van het Departement van Marine, tot welken post hij reeds lang was benoemd, op zich genomen, en als zoodanig deelde hij in de beraadslagingen over het opdragen der regeling van Holland aan Prins Lodewijk, den broeder van Napoleon, met den titel van Koning. Hij stond ook aan het hoofd der buitengewone zending, welke naar Parijs vertrok om de nieuwe kroon aan Lodewijk aan te bieden, en nadat deze verandering in de regering zijns vaderlands tot stand gebragt, en Koning Lodewijk in Holland gekomen was, werd hij door dezen tot de waardigheid van Maarschalk verheven, tot Grootkruis van de Orde der Unie, en tot zijn Gezant te Parijs benoemd.

Doch weldra werd Ver-Huell, die telkens voor zijn gevoelens uitkwam, die een vorst niet altoos aangenaam waren door Napoleon tot buitengewoon gezant naar Rusland benoemd en verwijderde hem dus uit het Ministerie, doch naauwelijks te Frankfort a/M gekomen ontving hij, op 's Keizers bevel, eene benoeming tot Ambassadeur aan het Fransche Hof, waar hij in Jan. 1808 aankwam en te vergeefsch pogingen aanwendde om den Keizer met zijn broeder te verzoenen. Hij bood den Koning in 1809 zijn dienst aan bij de landing der Engelschen in Zeeland en kreeg van dezen het bevel over de zeemacht in de Maas en Zeeland. Toen de Engelschen die onderneming opgaven ontving, Ver-Huel voor zijn vertrek naar Parijs, het Diploma van Graaf van 't Koningrijk Holland, onder de benaming van Graaf van Ronaan. Hoogst smartelijk viel het hem dat de Keizer zijn Vaderland uit de rij der volkeren deed verdwijnen. Door een keizerlijk decreet werd hem eene som van 10,000 francs aangewezen uit een fonds van landgoederen in eene vruchtbare streek van Italie, in het Departement van Ambravie, en terzelfder tijd tot Rijksgraaf verheven met een pensioen van 17,000 francs op het legioen van eer, als eene belooning voor zijne militaire diensten. In 1811 werd hij naar Hamburg verplaatst, waar hij het opzicht kreeg over de maritime establissementen en de vloot, die de Keizer in 't Noorden van 't Rijk wilde stichten. Hij bleef aldaar tot 1812 toen de Keizer hem tot bevelhebber van het Texelsche eskader benoemde. Het is bekend, dat hij, na den val van Napoleon, met de Franschen, die hem bijbleven, het fort la Salle bezette, en niettegenstaande herhaalde opeischingen, ook van den Prins van Oranje, zich door zijn plicht aan Frankrijk verbonden hield, totdat hij den 29sten April 1814, namens Monsieur, broeder des Konings, het bevel ontving het eskader en de sterkte over te geven aan het Nederlandsche bewind. Hij bood nu zijne diensten aan de Souvereinen Vorst aan, die hem vergunde naar Frankrijk te gaan om zijne zaken te regelen en zijn dienst te vervolgen.

Met diepe ontroering verliet hij den Vaderlandsche grond, liet zich te Frankrijk naturaliseren en benoemen tot Inspecteur-Generaal van de Marine; verwelkomde Napoleon bij zijne terugkomst op de Tuilleriën, waarschuwde hem later te Malmaison voor het gevaar dat hij liep in Blucher's handen te vallen.

Na het inrukken der bondgenooten binnen Parijs, besloot hij naar zijne landgoederen in Gelderland terug te keeren. Met een opgeruimd gemoed ontmoette hij de zijnen op zijn buitengoed de Kemnade, doch ontving weldra de smartelijke tijding dat men zijne verdiensten miskende. Naar Parijs teruggekeerd, werd hij benoemd tot Pair van Frankrijk, en door Koning Willem II met het gouden kruis der Militaire Willems-Orde vereerd, ter gedachtenis aan de verjaring van de slag bij Doggersbank. Hij overleed den 24sten October 1845. Grand Pierre zeide o. a. in zijn lijkrede op hem: „De jonge held van Doggersbank, de overwinnaar van Kaap Grinez heeft het geluk gehad, het leven dat Jezus Christus geeft, te kennen, te bezitten en te genieten."

Zie *Leven van Graaf Ver-Huell;* J. R. Thorbecke. *K. H. Ver-Huel R. J. Schimmelpenninck* in *Gids N. R.* I a 1. *Hist. Schets* 135; G. Ramakers, *Iets over den Admiraal Ver-Huell* in *Ver. Chr. St.* 1. 756. Kobus en de Rivecourt.

VER-HUELL (Quirijn Maurits Rudolph) was de oudste zoon van Everhart Alexander Ver-Huel, doctor in de regten, burgemeester van de stad Doesburg, later assessor van Gelderland, ridder der orde van de Unie en eindelijk maire van Doesburg, en van vrouwe Anna Aleida Staring, eenige dochter van Rudolph Jan Staring, doctor in de regten, stadhouder van het graafschap Zutphen en later burgemeester dier stad. Ter laatst gemelde plaats den 11den September 1787 geboren, genoot hij er het noodige onderwijs, trad op jeugdigen leeftijd, in 1802, als kadet in dienst der marine van de bataafsche republiek en bevond zich als zoodanig in 1803 op 's lands schip de *Hersteller*, in 1804 en 1805 eerst op de schoener de *Cachelot*, daarna op de *Crocodil*, waarmede hij deel nam aan de onder het bevel van zijnen oom, den schout-bij-nacht Carel Hendrik Ver-Huell, in die jaren tegen de Engelschen geleverde zeegevechten. Hij was ook tegenwoordig bij den gevaarvollen togt van dezen van Duinkerken naar Ambleteuse, op den 18den Julij van laatstgenoemd jaar, in het bijzijn van den maarschalk Davoust, gelukkig volbragt. Ten gevolge van zijne in het hevigste van het vuur betoonde dapperheid werd hij nog in 1805 bevorderd tot adelborst 1ste klasse „uit aanmerking van zijn allezins lofwaardig en dapper gedrag, ter verdere aanmoediging en opwekking van ambitie in 's lands dienst." Op last van zijnen oom, toen minister van marine, werd in 1807, naar zijne teekening, eene schilderij door den beroemden Schouman vervaardigd, voorstellende het merkwaardigste oogenblik van den togt naar Ambleteuse, het omzeilen namelijk van kaap Grisnez door de bataafsche flotille, welke schilderij bij den brand van 8 Januarij 1844 is behouden gebleven en zich nog bevindt op het departement van Marine.

In 1807 tot 2de luitenant ter zee bevorderd, werd Ver-Huell geplaatst eerst op het fregat *Gelderland*, daarna op 's rijks brik *de Vlieg*, kapitein luitenant Krekel, en aangesteld als adjudant van den schout-bij-nacht A. A. Buyskes, benoemd tot Gouverneur generaal van Hollandsch Oost-Indië, met wien hij de reis derwaarts aannam.

De bijzonderheden van Ver-Huels verblijf aldaar gaan wij kortheidshalve stilzwijgend voorbij. Hij zelf beschreef zijne lotgevallen in zijn ten jare 1842, te Rotterdam uitgegeven werk, getiteld: *Mijne eerste zeereize.* In 1809 bevorderd tot 1ste luitenant ter zee bij de hollandsche koninklijke marine, ging hij kort daarop in de fransch-keizerlijke marine als luitenant de vaisseau over en zag zich ten jare 1810, als adjudant van den vice-admiraal Ver-Huell geplaatst,

zijnde deze toen kommandant der havens en reeden van het noorden, en resideerende te Hamburg.

In genoemd jaar werd Ver-Huell, wiens buitengewone bekwaamheden als teekenaar toen reeds bekend geworden waren, belast met eene geheime zending tot het vervaardigen van eene kaart van de rivier de Eyder en het kanaal van Holstein, waarin hij gelukkig slaagde en waardoor hem de goedkeuring van zijnen chef en van den minister van marine te beurt viel.

In 1811 bij de fransche zeemagt tot kapitein en vervolgens tot majoor bevorderd ontving hij, na de omwenteling van 1813, als zoodanig een eervol ontslag. Na afgelegd examen als kapitein-luitenant ter zee werd hij in dien rang bij het vaste corps zee-officieren der Nederlandsche marine opgenomen, en vertrok in 1815 als vrijwilliger naar Oost-Indië, van welke reis hij omstandig verhaal gaf in zijn, ten jare 1836 te Rotterdam, in 2 deelen uitgegeven werk *Mijne Herinneringen van eene reis naar Oost-Indië.* Hij vervaardigde toen ook, even als vroeger op zijne eerste reis, een aantal teekeningen, waarvan er eenige te Rotterdam zijn uitgegeven, onder den titel van: *Gezigten in Oost-Indië, naar de natuur geteekend, met eene beschrijving.*

Tot in 1819 bleef Ver-Huell in Indië, van tijd tot tijd met belangrijke commissiën belast zijnde. Als kommandant van het het naar Nederland terugkeerende schip *de Evertsen,* waarop zich ook de commissarissen-Generaal Elout en Buyskes bevonden, keerde hij in het vaderland weder. Die reis had echter eenen hoogst belangrijken invloed op zijne militaire loopbaan. Bekend is het toch, dat het schip, tot bij het eilandje Diego Garcia gekomen zijnde, is verongelukt. Volgens sommigen was de slechte toestand van dien bodem daarvan oorzaak, doch volgens het eigenhandig berigt van Ver-Huell, was dat schip nog zoo slecht niet, en is het niet gezonken maar verbrand. Hoe dit zij, zeker is dat dat Ver-Huel meer zijnpligt dan wel het gevaar voor oogen, tot het laatste toe weigerde het hem toevertrouwde schip te verlaten, en dien ten gevolge met de heeren Elout en Buyskes in verschil geraakte, ja zelfs, toen deze het schip verlieten, met hen, hoewel hooger in rang, doch op dat oogenblik slechts als passagiers tegenwoordig, in hevige woordenwisseling kwam.

Men heeft Ver-Huell zijn tegenstand hoogst kwalijk genomen, en de hooge militaire vierschaar heeft de zaak der verantwoording zonder hem beslist. Hij had later evenwel de streelende zelfvoldoening, dat niet alleen de heer Elout hem de hand der verzoening bood, maar dat ook zijn oom, de vice-admiraal, verklaarde „dat men hem in plaats van te vervolgen, had moeten beloonen." Dit gebeurde evenwel niet, want zelfs was hij uitgesloten van de lange lijst der ridders, die het eereteeken in den Molukschen oorlog verdiend hadden, ofschoon hem dit later toch geworden is.

Van het kommandement der equipage van het verongelukte schip *de Evertsen* eervol ontslagen, begaf Ver-Huell zich naar Doesburg en bragt daar in het ouderlijke huis eenen geruimen tijd door. Hij trad in 1822 in den echt met de oudste dochter van jonkheer de Vaynes van Brakell, gepensioneerd kolonel der genie, en nam, van zijne bezittingen door genoemde schipbreuk beroofd, op voorstel van den toenmaligen minister van marine van der Hoop en op aanraden van zijnen oom den admiraal, de betrekking aan van onderequipagemeester op 's rijks werf te Rotterdam, met het voornemen om voortaan een rustig leven te leiden geheel toegewijd aan de studie der door hem geliefkoosde wetenschappen.

In 1826 tot kapitein ter zee bevorderd, werd hij twee jaren later tot equipagemeester en in 1839, na het overlijden van den vice-admiraal Ruysch, tot waarnemend directeur en kommandant der marine, in het hoofddepartement van de Maas verkozen, in welke betrekking hij in 1841 bij koninklijk besluit voor goed werd aangesteld. Na reeds in 1840 met de orde van den Nederlandschen Leeuw versierd te zijn, ontving hij kort na zijne genoemde aanstelling de koninklijke militaire Willemsorde 3de klasse, voor zijn gehouden gedrag gedurende den veldtogt tegen de opstandelingen in de Molukken. Toen hij den koning bedankte voor deze onderscheiding, waardoor nu een verzuim was goedgemaakt en hij in zijne eer hersteld was, smaakte hij het genoegen dat Z. M., ten aanhoore van een talrijk en aanzienlijk gezelschap, tot hem zeide: *Gij hebt het al lang verdiend* Ver-Huell.

In 1843 was hij benoemd tot directeur der Marine te Rotterdam, en hij heeft deze betrekking eervol vervuld tot aan het jaar 1850, toen de werf te Rotterdam opgeheven, en hij met den rang van schout bij nacht gepensioneerd was. Gedurende de jaren dat hij aan het hoofd stond van dit, nu gesloopte, uitgestrekt maritime etablisement, maakte Ver Huell zich jegens het vorstelijk huis van Oranje hoogst verdienstelijk. Zoo zorgde hij in 1844 voor alles wat er op 's rijks werf noodig was bij gelegenheid dat daar het stoffelijk overschot van koning Willem I voor eenigen tijd werd te ruste gezet, voor welke bemoeijingen hij van diens opvolger niet alleen hooge goedkeuring verwierf, maar ook vereerd werd met het kommandeurskruis der orde van de eikenkroon. Bij het bezoek van den keizer van Rusland op 's rijks werf te Rotterdam ontving hij, voor alles wat tot de ontvangst der hooge gasten in korten tijd was gereed gemaakt, de decoratie van ridder derde klasse der orde van St. Wladimir. De koningin-weduwe van Engeland, omstreeks 1845 's rijks werf bezoekende, om van daar met het koninklijk stoomjagt vervoerd te worden naar boord van het britsche stoomschip *Black Eagle* schonk Ver Huell, ten blijke harer tevredenheid, ééne prachtige gouden snuifdoos. En toen in 1849 het stoffelijk overschot van den geliefden broeder onzes Konings, prins Alexander, en kort daarna ook dat van den ridderlijken Willem II dezelfde plaats moest innemen, waar dat van den eersten Willem gestaan had, was het wederom Ver Huell die alles beschikte wat bij die treurige plegtigheden vereischt werd. Koning Willem III bedankte hem voor de goede diensten aan zijn huis bewezen.

Na zijn ontslag verliet Ver-Huell de stad Rotterdam, waar hij ook als lid en bestuurder, eerst van het teekengenootschap: *Hierdoor tot Hooger,* daarna ook van het schilderkundig genootschap: *Hierdoor tot Hooger* en *Arti sacrum vereenigd,* en als ouderling der Waalsche gemeente was werkzaam geweest. Hij begaf zich naar Arnhem, waar hij zich met der woon vestigde en, nu ontdaan van alle betrekkingen, den vrijen teugel kon vieren aan de voortzetting zijner geliefde studiën, waardoor, met hetgeen vroeger door hem gedaan was, hij zich eenen welverdienden roem verwierf, en waarin hij volharde, tot de dood op den 10den Mei 1860 een einde maakte aan zijn werkzaam leven.

Aan deskundigen laten wij het over om Ver-Heull in het licht zijner verdiensten als geleerde te stellen. Wij vergenoegen ons ten slotte met eene kleine herinnering van hetgeen door hem op het gebied der wetenschappen gewerkt is. Behalve zijne beide reeds genoemde werken bezitten wij van Ver-Huell: *Het leven en karakter van Carel Hendrik Graaf Ver-Huell. Uit nagelaten aanteekeningen en andere autentieke stukken beschreven.* (Amst. 1874 8o. 2 deelen met portr. en pl.) Hij stichtte met dat werk niet alleen zijn beroemden bloedverwant, maar ook zich zelven een waardig gedenkteeken. Door de vrije vertaling en vermeerdering van het Engelsche werkje, dat hij het licht deed zien, onder den titel van: *De leidsman op het pad der eer, voornamelijk bestemd voor jonge lieden in dienst der marine* (Rott. 1840 kl. 8o.), toonde hij dat zijn hart nog warm klopte voor allen die op de roemrijke baan den voet hadden gezet, waarop onze Trompen en de Ruiter's geschitterd hadden, terwijl hij door zijne biographiën van den vice-admiraal Ruysch, den luitenant Bezemer en den kapitein Zwedenrijk Carp, in het *Tijdschrift aan het Zeewezen gewijd,* bewees dat hij ook anderer verdiensten op prijs wist te stellen. En wat Ver-Huel op het gebied der natuurkunde, in het bijzonder der plant- en dierkunde, heeft gewerkt en tot stand gebragt is alleen door de ingewijden in die wetenschappen te bepalen. Als verdienstelijk beoefenaar dier bij hem geliefkoosde vakken deed hij zich niet alleen kennen door zijn: *Handboek voor liefhebbers en verzamelaars van vlinders* (Rott. 1842 8o), maar ook door vele bijdragen tot andere werken, onder andere tot het beroemde werk van Sepp, *Beschouwingen der wonderen Gods in de minst geachtte zijner schepselen,* en in het *Album der Natuur.* Belangrijke diensten bewees hij al verder aan de botanische en zoölogische wetenschap, door zijne talenten in de teekenkunst aan te wenden tot het vervaardigen van honderde van afbeeldingen, die de werken van de hoogleeraren Miquel, de Vriese en J. van der Hoeven versieren. Voor de *Flora Brasiliensis,* onder het patronaat van den keizer van Oostenrijk en den koning

van Beijeren, door den hoogleeraar Martius uitgegeven, met medewerking van andere geleerden, leverde hij niet alleen de folio-platen, maar hij bewerkte ook met den hoogleeraar Miquel eenige planten-geslachten, die in dat werk zijn opgenomen.

Zie *Alg. Kunst en Letterb.* 1860 No. 20.

VERHEIJDEN (Frans Pietersz.), in 1657 te 's Hage geboren, was een leerling van den beeldhouwer en bouwmeester Jacobus Romans, later architect van Prins Willem III, Koning van Engeland. Hij stond zijn meester bij het vervaardigen der eerepoorten voor de komst van den Koning te 's Hage en bepaaldelijk bij het boetseren der beelden en afbeeldsels van de Prinsen van Oranje en het vervaardigen der verdere bouwsieraden terzijde. Later werkte hij aan het beelden snijwerk in het Hof te Breda. Zijn dagelijksche omgang met bekwame kunstschilders wekte de lust bij hem op, op zijn 40ste jaar zelf het penseel bij de hand te nemen. Hij bestudeerde en copieerde de werken van Snijders en Hondekoeter, en vervaardigde vervolgens zelf schilderijen, naar eigen ordonnantie, op doeken van 10 voeten hoog en 8 voeten breed. Hij schilderde vooral pluimgedierte, herten en wilde zwijnen met een meesterlijke hand. Hij overleed in 1711.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERHEIJDEN (Jacob), volgens Fussly, een kunstgraveur. Nagler noemde hem Jacob van der Heijden of Verheiden. Op een reeks van kleine *landschappen*, in den trant van Saftleven, leest men *Typis Jacobi ab Heyden.* 12°.

Zie Kramm.

VERHEIJDEN (Mattheus), zoon van den vorige, in 1700 te Breda geboren, had tot leermeester Hendrik Carré, doch ontwikkelde zich verder door den omgang met Ten Westen, Netscher, Karel de Moor en anderen. Bekend als bekwaam portretschilder, stroomde het werk hem van alle zijden toe, van vorstelijke en andere hoogstaanzienlijke personen, ook schilderde hij soms iets historieels of emblematisch voor kabinet-, deur- en schoorsteenstukken, waarvan nog blijken gevonden worden op het stadhuis te 's Hage, waar hij in 1726 in de kamer van Pictura als portret- en historieschilder werd ingeschreven. De jicht, die hem in hoogen leeftijd kwelde, noopte hem, de kunst te laten varen en zich in het Oudemannenhuis van den Baron van Schagen te besteden, waar hij in 1776 nog leefde.

Op *Cat. van Hulthem* D. IV bl. 29 N. 22817 komt een exemplaar van Jan van Gool, *Nieuwe schouwburg van Nederlandsche kunstschilders*, met belangrijke aanteekeningen van zijne hand, voor.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERHEIJE VAN CITTERS (J) studeerde te Utrecht, waar hij in 1774, na het verdedigen eener *Dissert. de Toparchiis et ambactis eorumque in Zel. Juribus*, in Ned. overgezet, *De ductie over de ambachtsheerlijkheden.* Midd. 1795. fol. mr. in de regten werd.

Hij gaf verder in het licht:

Korte en Zaaklijke Beschouwing van verschillende begrippen over de Militaire Jurisdictie briefsgewijze voorgesteld. 's Hage 1785.

Stukken betreffende het herstel van de regten der Ambachtsheeren. Leyd. 1804. 8°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* N°. 874, 6810, 6510.

VERHEIJEN (Jan Hendrik) werd den 22sten December 1778 te Utrecht geboren en voor de notarieele praktijk opgeleid. Hij had echter een onbedwingbaren lust voor de schilderkunst, en met bewilliging zijner ouders, werd hij leerling van den rijtuig- en sieraadschilder Oste te Utrecht. Vervolgens copieerde hij schilderijen uit het kabinet van den hoogleeraar Bleuland en schilderde naar de natuur, zoodat hij een voortreffelijk schilder van stadsgezigten werd. Op de verkooping der Kunst van genoemden Hoogleeraar, kwamen een twintigtal schilderijtjes van dezen meester, bestaande in stads-, land- en kerkgezigten binnenplaatsen en beeldjes voor, die goede prijzen opbragten en zelfs voor *f* 420 verkocht werden. Sedert 1822 was hij lid van de Kon. Akademie van beeldende kunsten te Amsterdam en overleed in 1846, en werd den 16den Januarij plechtig ter aarde besteld.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERHEIJEN (Mr. Arnoldus Gerbrandus), geboren op het kasteel van Loon op Zand den 30sten October 1770, was de zoon van Joh. Bapt. Verheijen en vrouwe Cornelia van Grootvelt, te Hoorn geb.

Hij begon zijne loopbaan, nadat hij te Leuven tot Doctor in de beide regten gepromoveerd was, als advokaat te 's Hertogenbosch.

In 1799 lid van de stadsregering, werd hij als zoodanig tot kom. regelaar der stad 's Hertogenb. benoemd, en tevens majoor van het 1ste bataillon der 7de halve brigade Bataafsch gewapend burgerwagt, ook werd hij in 1802 lid van het departementaal bestuur van Brabant.

Door Napoleon in 1810 benoemd tot lid der muncipaliteit en maire der stad 's Hertogenbosch, deed hij als zoodanig den 30sten Julij den eed en werd daags daaraanvolgende plegtig in zijn nieuw ambt bevestigd.

Gedurende bijna 4 jaren, en daarbij in de hagchelijkste omstandigheden, stond hij pal voor de regten der stad en hare ingezetenen, handelde voor beiden met onbezweken kracht moed, vastberadenheid en wijsheid, vooral bij den intogt hier ter stede van het zoo beruchte korps des Generaals Molitor, dat zoo gruwelijk te Woerden huisgehouden had en hier gewisselijk een tweede tooneel van brandstichting, moord, plundering, enz. zou hebben geopend, hetgeen echter gelukkig door de verwijdering van dit korps uit de benaauwde stad werd voorkomen, eene verwijdering voor het grootste gedeelte aan zijn beleid en zijnen ijver verschuldigd. Ook gedurende het beleg door en het overgaan der stad aan de verbondene mogendheden op het laatst van 1813 en 1814 regeerde hij in dien bangen tijd met wijsheid scherpzinnigheid en overleg.

Na het overgaan der stad aan de Pruissische troepen den 26sten Januarij 1814 bleef hij als Maire de belangen en eigendommen der ingezetenen aan zijne zorgen toevertrouwd, met vaste hand beschermen.

Hij werd in 1814 namens den Souverein vorst in zijne betrekking bevestigd; doch met verwerping van den naam Maire en aanneming van dien van burgemeester.

Koning Willem bevestigde hem nogmaals, bij besluit van den 5den Nov. 1815 in het burgemeester-ambt van 's Hertogenbosch en benoemde hem tevens tot lid der Staten van Noord-Brabant.

In 1817, 20, 23, 26, 29 werd hij telkens door genoemde Staten voor 3 jaren tot Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal benoemd. In 1817 werd hij Ridder der Ned. Leeuw.

In 1831 werd hij Lid der 1ste Kamer tot 1848 de invoering der grondwet, 1841 door Koning Willem II bij diens bezoek der stad tot Kommandeur der Orde van den Ned. Leeuw benoemd.

Hij was de oprigter in 1812 van de Kon. school voor nuttige en beeldende kunsten die in 1813 onder den naam van Academie imperiaea tot stand kwam en bij Kon. besluit van den 22 Mei 1828 tot eene K. S. voor nutt. en beeld. kunst verheven werd. Ook was hij de opzigter van het Broederschap van St. Lucas, aan de bevordering der schoone kunsten gewijd en van het Casino door hem tot meerder verbroedering en bevordering van eensgezindheid onder de verschillende standen en gezindheden der stad gesticht.

Hij was buitendien jaren lang Voorzitter van de meeste nuttige instellingen te 's Hertogenbosch hetzij daar zelve of bij afdeeling gevestigd. Zoo was hij van 1819—1849 President van schoolarchen der moiale scholen; sedert de oprigting lid, en van 5825—1845, voorzitter van het departement 's Hertogenbosch der M. tot Nut v. Algem. mede oprigter en mede bestuurder van prov. Gen. voor K. en Wet en Noord-Brabant aan 1836—1848.

Hij verzocht, in 1848 zijn ontslag als burgemeester van 's Hertogenbosch, hetwelk hem onder dankbetuiging voor zijne langdurige en goede diensten in die betrekking bewezen, verleend werd bij besluit van den 27sten December 1848.

Hij overleed den 12den Julij 1857 te 's Hertogenbosch.

Hij bezat een uitgebreide kennis vooral ten aanzien der geschiedenis, en bijzonder van die betrekkelijk de stad 's Her-

togenb. en hare voormalige meijerij, waarvan door hem belangrijke handschriften zijn nagelaten. Zijn met veel zorg en arbeid verzamelde en eigenhandig geschreven geschiedenis der stad 's Hertogenbosch is opgedragen aan koning Willem II. Daarvan bevindt zich het Hs. in de koninklijke bibliotheek te 's Hage.

VERHEIJEN (Johannes Baptista) was lid van het vertegenwoordigend ligchaam, later voorzitter van het Staatsbewind, in 1801 lid van het departementaal bestuur van Brabant, Staatsraad in buitengewone dienst 1806, en lid van het wetgevend ligchaam, in 1810 Voorzitter van den algemeene raad van het departement der Monden van den Rijn, Commissaris-Generaal in dat departement en lid der Staten-Generaal, 1814 ridder der koninklijke orde van verdiensten en kommandeur der orde van de Unie en van de Reunie-Orde. Hij was gehuwd met Jonkvr. Wilhelmina Christina Maria de Roy of de Roye van Wichen, wiens voorzaat Andries de Roye Ingenieur was, het vertrouwe genoot, van Prins Maurits, door zijn dapperheid, (activité et bravoure) en zijn kennis van »l'art des retranchements, des fortifcoatiou et des sièges des villes.") Hij was bij Nieupoort, bij het beleg van Rijnsbek en Grave, in welk laatste hij sneuvelde den 21 Aug. 1602.

Zie *Notice Biogr. Sur M. le Chev Verheijen*, Paris 1853 p. 4. *Bekn. Levens.* van F. X. Verheijen, 's Hertb. 1852 p. 3, 4. met medegedeelde berigten aangevuld.

VERHEIJEN (Jonkheer Mr. Franciscus Xaverius), geboren den 11 Febr. 1779 op het kasteel te Loon-op-Zand, prov. Noordbrabant, begaf zich nog zeer jong naar de school te Turnhout, muntte door zijn schranderheid uit, bezocht de Leidsche Hoogeschool en werd den 19. Maart 1803 doctor in de beide regten, en den 26sten April daaraanvolgenden als advocaat bij het hof van Justitie van Holland toegelaten. Kort daarna werd hij drossaard van het graafschap Bokhoven, in 1808 kwartierdrost van het tweede kwartier in het departement Brabant, in 1809 jagtofficier, en kwartierdrost te Breda, in welke betrekking hij vooral met het oog op de moeijelijke omstandigheden, waarin men verkeerde, de gewigtigste diensten in het bijzonder aan die stad bewees en belast werd Napoleon te ontvangen, bij gelegenheid dat deze die plaats bezocht. In 1810 werd hij benoemd tot lid van de Commissie voor de zaken van Holland te Parijs, eene betrekking waaraan eigenaardige moeijelijkheden verbonden waren, doch welke hij met het meeste beleid wist te vervullen. In 1812 werd hij aangesteld als commissaris over de achterstallige rekeningen der gemeenten, in het departement der Monden van den Rijn, en als lid der commissie voor de gevangenissen. Den 24sten December 1813 werd hij benoemd tot Commissaris van Z. K. H. den Prins van Oranje, over het arrondissement Breda en den 29sten Aug. 1814 tot griffier der Staten van Noordbrabant, in welke betrekking hij door die Staten in 1850 werd bevestigd.

In 1814 was hij voorzitter van eene der Sectiën van de Vergadering der aanzienlijken ter goed- of afkeuring der grondwet over de Nederlanden. Gewoon zonder schroomvalligheid voor zijn gevoelen uit te komen, behoorde hij tot hen, die te dezer zake een afkeurend votum uitbragten. Den 26sten Nov. 1815, trad hij, op den huize Zuydewijn, gemeente Vrijhoeven Capelle, prov. Noordbrabant, in den echt met Jonkvr. de Roy, die van moederszijde afstamde van het oud geslacht der Montes, waarvan een ten tijde van Prins W. I. als burgers van Breda, aan het hoofd der burgerij, zoo roemrijk tegen de Spanjaarden streed, namens die stad mede de Unie van Utrecht onderteekende, en in het bijzonder vertrouwen van dien Prins mogt deelen.

Koning Willem I, bij wien hij in hooge achting stond, benoemde Verheijen, in 1820 tot *R. d. O. v. d. N. L.* en Willem II vereerde hem met zijn vertrouwen. In 1832 werd hij lid der Ridderschap van Noordbrabant. Hij was bovendien, sedert de oprigting der commissiën, tot aanmoediging en ondersteuning van den gewapenden dienst in Nederland voor het distrikt 's Hertogenbosch, sedert 1808 broeder en sedert 1837 proost van het illustre Lieve Vrouwe Broederschap, in 1318 in genoemde stad opgerigt, en voorts bestuurder van het Gen. van K. en W. te N-Brab.

Zeer vele en gewigtige diensten bewees hij gedurende zijne eervolle loopbaan en vooral als griffier der Staten, welke betrekking hij gedurende 37 jaren met de meeste onderscheiding bekleedde.

Eervol en tevens onverschrokken was in het bijzonder zijn gehouden gedrag tijdens de onlusten met België in 1830 en 1831, toen hij door zijn beleid en ijverige pogingen veel tot behoud der rust en orde bijdroeg. Zijn regtschapen karakter, zijne minzaamheid, hulpvaardigheid voor allen zonder onderscheid die zijne medewerking noodig hadden, zijn weldadigheid en ware godsvrucht, deden hem hoog in de schatting staan. Hij overleed den 22sten Aug. 1851 terwijl zijn Stoffelijke overblijfselen in den familiekelder te Bokhoven den 26sten dier maand werd bijgezet.

Beknopte levensschets van F. X. Verheijen ('s Hertogenb. 1852 8o.) overgenomen uit de Feller, *Geschiedk. Woordenb.*

Hulde aan de Naged. van Mr. A. G. Verheijen door R. A. van Zuijlen Jr. 's Bosch. 1857. 8o.

VERHEIJEN (Pieter) gaf in het licht:
Zeelempys. Amst. 5 dln. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 536.

VERHEIJK (Jan Hendrik) woonde eerst te Leiden en was vervolgens rector te Amsterdam, waar hij in 1784 overleed.

Hij bezorgde een fraaije uitgaaf van *Eutropius* 1762. 8°. van *Antonius Liberalis Metamorph. Gr. et Lat.* 1764 en van *Hesychius*, dien hij, na den dood van Alberti, van de letter Q af, heeft vervolgd; — Voorts gaf hij een *Clavis Epistolarum H. Grotii*, en een verbeterde uitgaaf van het Woordenboek van Hannot (*Nederduitsch en Latijnsch Woordenboek, eerst opgesteld door S. Hannot, naderhand vermeerdert door D. van Hoogstraten en nu wederom vermeerdert en verbeterd door H. Verheijk.* Amst. en Leid. 1771. 4°.)

Hij was omstreeks 1774 bezig aan eene nieuwe uitgave van *Festus*, met de aanmerkk. van Oudendorp nevens de fragmenten van *Theopompus* van *Chios* door dezen verzameld. Ook heeft men van hem eene *Or. secularis de antiquitate et vicitudinibus scholae. Amstelaed. publicae.* Amst. 1778. 4°.

Zie Saxe, *Onom.* T. I, p. 309, 421. *Anal.* p 569; T VII, p, 227. Klotzii *Act. Litt.* V. VII. T. IV, p. 357—368; Björnstähl, *Reis.* D. V. bl. 425, 426; Kobus en de Rivecourt.

VERHOF (Meerten) of VERHOEF, bij Fuesli, *Martin van den Baugaerten*; elders, *Martin van den Baumgarten, Martin Bogaert, connu sous le nom de Desjardins* en bij de Saint Victor *Martin van den Bogaer plus connu sous le nom de Desjardins*, was een zeer kunstig beeldhouwer en metaalgieter, in Julij 1640 te Breda geboren, en in de kunstwereld als de vergoder van Lodewijk XIV vereerd. Hij was de ontwerper en vervaardiger van het standbeeld voor Louis XIV op de *Place des Victoires* te Parijs.

Op het zeer groote portret van dezen meester, door den beroemden Edelinck gesneden, leest men:

Martinus van den Baugart
(Gilles des Jardins) Bredanus,
sculptor regius, regiaeque Academiae pictor. et sculpt. Rector, pluribus ad Ladovici Magni gloriam monumentis clarus. Hyacintus Rigaud pinxit sculpendum curavit viro rarissimo obtulit.

Zie J. R. Fuezli, *Allgem. Kunstl. Lexikon* S 576.
Dr. G. K. Nägler, *Neues Allgam. Kunstl. Lexikon Lief.* IV S. 326; Feller. *Diction.* o. h. w. *Desjardins*; De Saint Victor, *Tableau Hist.* T. II p, 580—384; Hoogstraten Immerzeel, Kramm.
Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I, v. d. Aa; *Beschrijv. v. Breda* II, bl. 306; van Goor. *Beschrijv. v. Breda; Konst en Letterb.* 1845. D. 1 bl. 182—134.

VERHOEF (Hendrik), een der voornaamste medeplichtigen aan den moord der gebroeders de Witt. Hij diende als schutter onder het blaauwe vaandel, onder commando van J. de Zwart. Toen men den Raadpensionaris listig bij zijn broeder op de Gevangenpoort gelokt had, trokken de 5 vaandels, waaronder het zijne, eerst naar den Singel, en het zijne naar den gevangenpoort. Hier gedroeg hij zich zoo oproerig en onstuimig, dat hij door den burgemeester Maas en de wethouderschap met zachte woorden, doch vruchteloos, tot gematigdheid werd vermaand. Des namid-

dags toen de oproerige menigte ongeduldig werd over het lang vertoeven der gebroeders, was hij een der eersten die op hen schoot. Hierbij door anderen bijgestaan en de deur gesloten blijvende, liep hij naar een smid in 't Voorhout, om mokers en allerlei breektuig te halen, en haar met geweld te openen. Bij de afschuwelijke tooneelen, die hierop volgden, speelde Verhoef de hoofdrol en bewaarde de harten der broeders in terpentijn-olie. Later trok hij zijn winkel op, zette zich als herbergier te Voorschoten neder en maakte zich aan straatschenderij en andere schelmstukken schuldig, die hem in handen van het gerecht brachten, dat hem tot openbare geeseling en 50 jaren tuchthuisstraf veroordeelde. Het eerste gedeelte van het vonnis werd, in Nov. 1677 uitgevoerd, waarbij vele aanschouwers blijken van genoegen gaven en eenige studenten op eene kamer tegenover het schavot lustig op de viool speelden. Uit het tuchthuis gevlucht vestigde hij zich te Utrecht.

Zie *Leven van J. en C. de Witt*; Wagnaar, *V. St.* D XIV bl. 170; Kok; Kobus en de Rivecourt.

VERHOEF (Pieter Willemsz.), beroemd zeeheld, te Amsterdam geboren. Hij had in 1607 het bevel over het admiraalschip van Jac. van Heemskerk, toen deze vlootvoogd in de baai van Gibraltar sneuvelde, hield diens dood verborgen, zette het gevecht voort en veroverde met hulp van anderen het groote vijandelijke zeekasteel waarop de Spaansche admiraal d'Avila, die ook om het leven was gekomen, het bevel had gevoerd. In 't voorjaar van 1608 werd hij door de O. I. Maatschappij met een vloot van 13 schepen uitgezonden. Bij een verraderlijken aanval der Bandanezen, op Banda-Neira, viel hij in hunne handen en werd door hen op een deerlijke wijs vermoord. Zijn dappere opvolger Hoen, wreekte zijn dood en bragt zijn vijand tot onderwerping.

Zie De Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I bl. 303.

VERHOEK (Pieter), den 4den September 1633 te Bodegraven geboren, leerde de teeken- en schilderkunst bij Jac. van der Ulft te Gorkum. Na zich eenigen tijd op het glasschilderen te hebben toegelegd, ried men hem naar Amsterdam te gaan, wijl die kunst in verval geraakte. Hier kwam hij onder de leiding van A. Hondius, die hem tot een bekwaam beestenschilder vormde. In Italië bestuurdeerde hij de stukken van Borgogne en andere meesters, en vervaardigde hij ruitergevechten en schermutselingen, die te Rome en Napels veel ophef maakte, als ook landschappen in de smaak van Collot, behagelijk van stijl en gestoffeerd met kleine figuren. Te Amsterdam waar hij zich neerzette en veel geld met marmer schilderen won, was hij lid van het dichtgenootschap *Nil volentibus arduum* en ging vriendschappelijk met Antonides, Zoet, Vondel en de meeste dichters van zijn tijd om. De laatste velde in hoogen ouderdom een gunstig vonnis over zijn *Triomferende zeevlagh der Batavieren*, „aen den klaeuw (zeide hij) kent men den leeuw en van dien man is iets groots te verwachten."

Hij berijmde een groot gedeelte van het treurspel *Agrippa, of de gewaande Tiberinus*, door het genoemd genootschap uitgegeven; doch zijn voornaamste arbeid was, zijn oorspronkelijk treurspel *Karel de Stoute*, waartoe hij de stof aan Pontus Heuterus ontleende. Het werd in 1689 voor het eerst op den Amsterdamschen schouwburg vertoond en is na zijn dood een eeuw lang op het tooneel gebleven, doch toen is het in onverdiende vergetelheid geraakt, tot dat Westerman in 1818 dezelfde stoffe in een treurspel bearbeidde. Deskundigen stelden Verhoeks' bewerking verre boven die van Westerman. De gezamenlijke poezy van Pieter Verhoek is in 1726 te Amsterdam in het licht gegeven. Hij was reeds den 29sten September 1702 overleden.

Arrenberg vermeld nog van hem een stukje *Over de schilderkunst*. Rott. 1733. 8°.

Zie Houbraken, *Schouwb.* D. III, bl. 116, 188; J. Wagenaar, *Amsterd.* Fol. III, St, bl. 250; Kok, *V. W*: *De tooneelkijker*, D. III bl, 360. Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.* D. V. bl. 451; De Vries, *Gesch. d. Dichtk.* D. I. bl. 260; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Nederl. Letterk.* bl. 181. Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Immerzeel Kramm.

VERHOEK (Gijsbert), broeder van den vorige, werd in in 1694 te Bodegraven geboren, door zijn broeder in de kunst onderwezen, en later leerling van Adam Pijnacker.

Hij schilderde met den besten uitslag legerkampen, gevechten en andere voorstellingen, waarin paarden voorkwamen, doch vond weinig aanmoediging. M. Pool graveerde naar hem het titelblad van het Treurspel, *Karel de Stoute*. Amst. bij Willem Barents, 1726.

Zie Kobus en de Rivecourt; Immerzeel; Kramm.

VERHOEVEN (Theodorus), in 1611 te Amersfoort geboren, bezocht aldaar de Lat. school, onder Joh. Gesselius, vervolgens de akademie te Leiden, waar hij vriendschap met D. Vossius sloot. Hij schijnt eerst te Tiel, later te Grave (omstreeks 1652 of 1653) het rectoraat te hebben waargenomen. Hij leefde niet meer in 1693, toen A. Matthaeus zijn werk *Brevis Rerum Amersfortiarum et succinota descreptio* te Leiden uitgaf.

Hij beoefende ook de Latijnsche poëzy waarvan men proeven, zoo in het genoemde werk, als vóór J. Cinnami *Histor. libri*. IV. Ultraj. 1652. door O. Tollius, uitgegeven en elders vindt.

Zie Burman, *Traj. erud.* p. 390.

VERHORST (A. J.) werd benoemd tot 2den luitenant der Infanterie 24 April 1815, maakte als zoodanig den veldtogt van 1815 bij het Korps van Prins Frederik mede. In April 1817 tot 1sten luitenant bevorderd, werd hij twee jaren later bij de school kompagnie van de 2de afdeeling geplaatst, en vervolgens belast, met de wetenschappelijke opleiding van de kadetten, dingenden naar den rang van Officier, en van welke nog enkele als Hoofd-Officier of Kapitein tot het actieve leger behooren. Bataillons-Adjudant in Februarij 1827, en in hetzelfden jaar benoemd tot adjudant van den Luitenant-Generaal de Eerens, inspecteur der Infanterie, bleef hij in deze betrekking tot het jaar 1839 werkzaam, en bewees daarin gewigtige diensten, zoowel vóór 1830 bij inspectiën, bij de ontbinding van de Zwitsersche regimenten en de organisatie van de 18de afdeeling, als toen de Generaal de Eerens in laatstgenoemd jaar tot Directeur-Generaal van Oorlog benoemd zijnde, aan den Kapitein-Adjudant Verhorst, vele missien van vertrouwen gedurende den Belgischen opstand werden opgedragen, die hij allen tot tevredenheid van zijnen Chef en van wijlen Z. M. Willem I volbragt. In 1834 volgde hij den Generaal de Eerens naar Oost-Indië met de faculteit om na verloop van 3, 4 of 5 jaren te kunnen terug keeren, en als dan in den verkregen rang weer bij het Nederl. leger geplaatst te worden. Groot waren de veelzijdige werkzaamheden van Verhorst in Indië. Hij keerde in 1839 met den rang van Luitenant-Kolonel in het vaderland terug, werd tot het volgende jaar op non activiteit gesteld, toen geplaatst bij het 4de regiment, en in 1840 benoemd tot Kolonel van het 7de regiment Infanterie, hetwelk hij tot in het najaar van 1849 bleef kommandeeren. Behalve de oprigting en de latere ontbindingen bij dat regiment van het bataillon Limburgsch bonds-contingent, dat den onverdeelden bijval en de toejuiching, zoowel van de Duitsche Generaals, die het te Roermond inspecteerden, als van allen die het kenden, heeft weggedragen; behalve nog andere bezwaren van bijzonderen aard was het tijdstip van 1840—1850 voor de regimentschef, in het algemeen een van de moeijelijkste, omdat het oorlogs bestuur er toen toe over is gegaan, om de lang verwaarloosde studien bij de korpsen, vooral die der Officieren, weer in het leven te roepen; een maatregel, welke om zonder stoornis en krenking te worden toegepast en vruchten te dragen, van de zijde der chefs meer dan gewone kennis, ijver en tackt vereischte. Dat de Kol. Verhorst die taak zeer goed volbragt, dat hij lust en ijver wist op te wekken, dat hij den soldaat nuttig bezig hield en aller belangen behartigden, dat het 7de regiment, in één woord, onder zijne leiding een der beste korpsen van het leger was, moesten allen getuigen, die in het gezegde tijdstip er een deel van uitmaakten, of die het van nabij zagen.

In October 1849 werd Verhorst benoemd tot Generaal-Majoor, Brigade Kommandant, en in April 1852 tot Inspecteur van de infanterie, welke betrekking hij, ook als Luitenant-Generaal, ruim 6 jaren uitmuntend heeft bekleed. Tot het laatste oogenblik altijd zelf werkzaam en actief — wij zouden haast zeggen te werkzaam — bewees hij aan zijn wapen, aan het leger en aan den Staat gewigtige diensten, ook in de commissien van examen voor de Kon. militaire akademie en de onderofficieren, dingende naar de epaulet, alsook in het

comité van defensie. Mogt hij niet altijd de hoogste goedkeuring op zijnen arbeid verkrijgen en zelfs bittere teleurstelling ondervinden, — de regtschapen man zal zeker vergoeding hebben gevonden in de naauwgezette vervulling zijner moeijelijke pligten, en het bewustzijn van de belangen van het leger te hebben bevorderd en in de achting en toegenegenheid die men hem allerwege toedroeg.

Hij werd den 1sten September 1858 bij koninklijk besluit op pensioen gesteld en voor zijne uitstekende diensten aan den lande bewezen, dank betuigd.

Ingezonden.

VERHUIK of VERHUYK (Cornelis), in 1648 te Rotterdam geboren. war leerling van A. Hondius. Hij woonden lang en nog in 1718 te Bologne.

Zie Kramm.

VERHULST (Elias), een bloemschilder, aan het eind der 16de eeuw. Hendrik Hondius bragt *rijck versierde Vazen met vele bloemen naar* E. Verhorst, 1599 gr. fol. in koper.

Zie Krammm.

VERHULST (Jan), Zie VERHULST (Charles Pierre).

VERHULST (Pieter) Zie HULST (Pieter van der).

VERHULST (Rombout), niet te Mechelen, maar omstreeks 1630 te Breda geboren, een uitstekend beeldhouwer, bezocht Italië en werd aldaar door een voornaam meester onderwezen. Hij vestigde zich te 's Hage, werd aldaar den 2sten October 1668 Hoofdman der Confrerie-Kamer en overleed in 1696. Van zijne kunst waren vroeger vele proeven o. a. op het huis te *Voorst*.

Van hem zijn de *Graftombe van Meerman* in de Pieterskerk en het *Gedenkteeken van P. A. van de Werf* in de St. Pancras kerk te Leiden, het *beeldhouwerk* en de *fronten* van de *Waag* en het *Boterhuis*, de krijgstrofeën aan de binnen- de oorlogsbenoodigdheden aan de buitenzijde en de twee Leeuwen van weergalooze schoonheid der Zijlpoort aldaar; tevens de *Graftombe van M. A. de Ruiter*in de Nieuwe kerk te Amsterdam, het *Praalgraf* van den *Admiraal M. Harpertz. Tromp* in de Oude kerk te Delft, de *praalgraven van de Gebroeders Evertzen* in de Oude kerk te Middelburg. Later nam hij te Rome Borgognine ten voorbeeld en schilderde, in diens trant, veldslagen, die naar Napels, Savoije, Parijs en Duitschland kwamen, als ook markten en dergelijken, meest in klein formaat, met figuren in Collots trant, die zeer geroemd werden.

Voorts heeft men van hem een overheerlijk gebeeldhouwde *Graftombe* in de kerk te Katwijk-binnen eene *Graftombe* uit marmer gebeiteld, in de kerk te Meidwolde in 1669 voltooid, en de kunstrijke *Graftombe van Adriaan Clant*, een der afgezanten op den vredehandel te Munster in 1648 in de kerk te Stedum, een dorp in Groningen (1672).

Ook is het *Praalgraf* door hem geboetseerd zooals dat voorkomt in *Leven van H. de Groot*. voor wien het bestemd was. Een der voornaamsten sieraden in Nederland is het *Praalgraf* met *zinnebeelden* en *geslachtskwart·eren van den daarop rustenden held, den Luitenant-Admiraal Willem Jozeph van Gent*, in het koor der Domkerk te Utrecht, ten jare 1676, voortreffelijk in wit marmer door hem gebeiteld. Op het Mauritshuis te 's Gravenhage berusten de borstbeelden van *Frederik Hendrik*, zijn zoon *Willem* en diens gemalin *Maria Stuart*, als ook van *Willem III* in 1683 door hem vervaardigd. Hij beitelde ook in ivoor, zoo als een *groep beelden, Hercules met zijn knods den beruchten roover* Cacus *verslaande* een *ovaal medailjon* zijnde *de beeldtenis van David Vlugh, Schout bij nacht*, een *dito voorstellend Jacob Baron van Wassenaer Obdam, Admiraal van Holland en W. Vriesland*, voorkomende op den Catalogus der *Rariteiten* van *P. Locquet* Amst. 1783. Zijn potret is door B. van der Hulst geschilderd.

Zie Pars, *Katw. Oudh.* uitg. v d. Schelling, Van Eijnden en van, der Willigen D I. bl. 200. Immerzeel, Kramm; Kobus en de Rivecourt.

VERIANUS (J. M.), Lat. dichter, vervaardigde een *Scazon in gratiam ingenui, doct. juvenis Casparis Vosbergii Theses de Fiderjussoribus asserentis*. L. B. 1593.

VERKADE (Pieter) werd in 1767 te Nootdorp geboren, verkreeg in 1789, op voorspraak van den advokaat Woordhouder te Rotterdam, op wiens kantoor hij, na den het ontijdig verlies zijner ouders, zijn opleiding had ontvangen, eene bediening als klerk ter Secretarie te dier stede; werd, na de omwenteling van 1798, bevorderd tot Secretaris der stad Vlaardingen, vereenigde tijdens de Fransche overheersching deze betrekking met die van Notaris, was tevens Burgemeester der Gemeente Zouteveen en Vlaardinger-ambacht, en bekleedde deze verschillende betrekkingen met den meesten ijver en trouw tot zijn dood, den 2de Januari 1848. Hij had eene aanzienlijke verzameling van munten en gaf in het licht *Muntboek, bevattende de namen en afbeeldingen van Munten, geslagen in de Zeven Vereenigde Nederlandsche provinciën, sedert den vrede van Gent tot op onzen tijd*. Delft 1831—1838 elf Afleveringen gr. 4o. Verkade was lid der Maats. van Letterk. te Leiden.

Zie *Hand. d. Maats. van Ned. Letterk.* 1848 bl. 49; *Letteroef.* 1848 No. 3; *Algem. Kunst- en Letterb.* 1848 No. 18; Kobus en de Rivecourt Verwoert.

VERKAMMEUS ( ) gaf in 't licht:
Maandt en Jaartafelen van Intrest of Intrest-boek. Amst. 1620. 8°.

Zie *Abcoude, Aanh.* bl. 225.

VERKERK (J.), beeldhouwer, bloeide in de 2de helft der 18de eeuw. Men vindt in het koor der St. Jacobs kerk te Utrecht een monument, door hem voor *Jan Jacobvan Westkrenen* vervaardigd.

Zie Kramm.

VERKOLJE (Abraham), kunstschilder, waarschijnlijk zoon van Nicolaas Verkolje. Hij was de meester van Adolf Roelofswaart.

Zie Kramm.

VERKOLJE of VERKOLIE (Cornelis), kunstschilder in 1613, lid van het St. Lucasgild.

Zie Kramm.

VERHOLJE (Johan), de jonge, zoon van den vorige, beoefende uitmuntend de graveerkunst in mezzo-tinto. Eenige zijner kunstvoortbrengselen vermeldt Kramm.

VERKOLJE (Johannes), de oude, werd in 1650 te Amsterdam, waar zijn vader slotenmaker was, geboren, en zou, ware hij niet ten gevolge eener verwonding aan zijn voet, gedwongen geweest te huis en te bed te blijven, in het vaderlijk beroep zijn opgevoed.

Tot tijdverdrijf hield hij zich bezig met het nateekenen van schoolprenten, later van betere kunst, en verkreeg allengs vastheid van hand, juiste begrippen van evenredigheden en na een oefening van niet meer dan ééne maand een grondige kennis der doorzigtkunde. Vervolgens begaf hij zich tot het schilderen van olieverw, en koos zich het penseelwerk van Gerard Pieterse tot model. Hierin slaagde hij zoo, dat men zijn werk voor dat van Gerards hield. Vervolgens kwam hij bij Lievens, die hem de door Gerards onvoltooide schilderijen af liet werken.

Ondertusschen had Verkolje zich ook op het graveren van platen in de manier der zwarte kunst toegelegd en verwierf zich later ook als graveur een grooten naam. Hij schilderde een groot aantal portretten en verscheidenene historie- en gezelschapstukken. Immerzeel zag van hem in het kabinet van den Heer van Loon te Amsterdam, een *deftig binnenvertrek*, waarin, met meer stoffaadje, eene in satijn gekleede dame voorkomt.

Kramm noemt eenige zijner in mezzo tinto gegraveerde portretten, die door Nagler, die er 36 opnoemt, niet vermeld zijn. Hij huwde in 1672 te Delft, waar hij zich vestigde en in 1693 overleed.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERKOLJE (Nicolaas), zoon van den vorige en Judith Verheul, werd in 1673 te Delft geboren, schilderde goede portretten en fraaije historiële onderwerpen in het klein, voor kabinetten, en in het groot voor zaal- en zolderstukken, ook fraaije gezelschapstukjes. Zijn vader schilderde zijn portret als jongman: ook heeft hij zich zelve geschilderd, wijzende met zijn linkerhand, in ovaal. Ook teekende hij zijn portret

in het *stamboek van Mejufvrouw Koerten*, waarop door zijne tijdgenooten lofverzen zijn gemaakt. Zijne gravuren in mezzo tinto, overtroffen nog die van zijn vader.

Zie Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

VERKRUIS (Dirk), VERKRUYS of VERCRUISSE, hield zich het grootste gedeelte van zijn leven in Italië op, waar hij verschillende platen naar de schilderijen der Florentijnsche galerij, eenige zeehavens naar Salvator Rosa, portretten enz., graveerde.

Hij noemde zich ook som T. Della Croce, werkte ook met Mogalli, Lorenzini en Picchianti aan de Groot-Hertogelijke galerij. Hij overleed in 1722.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERKRUIJS (O.), een kunstgraveur, aan wien de volgende prent naar Rembrandt, wordt toegeschreven *een Man met gevouwen handen in een leuningstoel gezeten.*

Zie Kramm.

VERLAAN (J.). Van hem vindt men Gezangen in de *Christel. gezangen en vervolg hierop, bij de Doopsgez. gemeente te Zwolle.*

Zie v. Doorninck. *Anon. en Pseudon.*

VERLANIUS (Albertus) of Verlaan, zoon van Meinardus Burgemeester van Hoorn, huwde Clara, dochter van Hadrianus Junius. beoefende de poëzy en gaf in 1596 de *Poëmata* van zijn schoonvader in het licht. Hij was bevriend met den geschiedschrijver Velius, die een Lat. lijkdicht op hem vervaardigde.

Hij stierf den 14den Januarij 1606. Zijn dochter Mina Verlaan huwde den predikant J. Roggius, (1601), blijkens het *Epithalamium in Nuptias ornat. viri D. Joh. Roggii, Hornae verbi divini Administri et lectissimae virginis Mariae Velaniae. Hornae ex officina Wilhelmi Andreae Torrentini* 1601 van Pilluss Hermanni.

Zie Scheltema, *Oud en Nieuw*, D. I. bl. 150; *Diatribe in Had. Junium* p 44; Abbing, *Gesch. d. stad Hoorn* A 120. B. 8, 9. Foppens *Bibl. Belg.* T. 1. p. 107. 5, Val. Andreas, *Bibl. Belg.* Verwoert.

VERLENIUS (Hieronymus), of van Verle, volgens sommige te Verle, een dorp in de nabijheid van de abdij van Averbode, volgens anderen te 's Bosch geboren, studeerde te Leuven in de godgeleerdheid en andere wetenschappen. Hij was bijzonder ervaren in de Grieksche en Latijnsche talen en behaalde de graad van licentiaat in de godgeleerdheid. Omtrent 1550 kwam hij te 's Bosch in de taal- en letterkunde onderwijs geven. Ongeveer 6 jaren later begaf hij zich naar Utrecht, om daar in de kommanderij der ridders van Malta de godgeleerdheid te onderwijzen. Hij werd vervolgens aldaar pastoor der St. Jacobs kerk, nadat hij eerst te 's Bosch in de Parochie kerk van dienzelfden Heilige, de herderlijke zorg had waargenomen.

Bij de oprigting van het bisdom van Haarlem, werd hij tot Kanunnik van het Kathedraal Kapittel, Scholaster en Penetentiarius aangesteld. Bisschop Godefridus van Mierlo benoemde hem ook tot zijn algemeenen Vikaris. De onlusten der hervorming verdreven hem naar Wijk bij Duurstede, doch ook daar vond hij geen veilig verblijf. Hij keerde weder naar Haarlem, waar hij den 17den Aug. 1586 in een vergevorderden ouderdom stierf, zijn lijk werd in de hoofdkerk ter aarde besteld.

Hij gaf in het licht:

Epicteti Stoici nobil. atque sanct. Enchiridion Hier. Verlensi interpr. Adjectis per eundem scholiis breviusculis in locos aliquot obscuriores Buccoducis 1548, 12°. met *Hippocratis Epistola de Risu Democriti. Fragmentum Xenophontis de sui cognitione, ex libro quarto de Dictis et Factis Socratis.* Antv. 1550. 12°.

Hij verbeterde en gaf een nieuwe uitgaaf der *Syntaxis* van Jacobus Marin, zijn voorganger in het rectoraat te 's Bosch.

Commentariorum Libri tres in omnes Psalmos Davidicos. Lovani 1558. fol.

D. Ignatii, Archiepiscopi Antiochiae et Martyris, Epistolae. Graece; cum Latina Interpretatione et brevissimis in eas Scholiis. Antv. 1586, 1588, 12°.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.* p. 389; Foppens; *Bibl. Belg.* p. 483 Paquot, *Mem.* T II p. 194; Sweertius, *Ath. Bat.* p. 346, C. Callidius, *folio Signato G. et Superiore*; van Gils, *Cath. Meijer Memorus*, bl. 180, 198; Coppens, *Beschr. van 's Bosch.* D II bl. 220, 221; *Bat. Sacra* p. 318; Hermans *Conspect*; Kobus en de Rivecourt Verwoert.

VERLIJ (J.), tooneeldichter uit de eerste helft der 18de eeuw. Hij gaf in het licht:

De onbarmhartige Huisheer, of de bedrogen gierigaard. Klsp. Amst. 1718.

De gewaande graaf of de bespotte Minnaar. Klsp. 1727. 8°.

Zie Witsen Geysbeek. *B. A. C. Wb.* D. V.; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D Ib, bl. 210.

VERLOO. Van dezen dichter vermeldt Abcoude.

Amsterdamsche Zanggodin, Vreugde Triomph en Staatsywagens. 1668 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.* bl. 388.

VERLOOVE (K.) is schrijver van

De zondaar gezogt en gezaligt. Amst. 1711. 12°.

Uytbreyding van Heylige Lofgezangen. Amst. 1686 8°.

Zie Abcoude, bl. 383.

VERLOVE (Karel), tooneeldichter. Men heeft van hem:

Stefanus, Eerste Kristen, Bloedhetuyge. trsp. Amst. 1688. m. pl.

Steiloorige Egbert of de twee ongelijke Broeders n. h. Fr. van Moliere L'école des Maris. Ald. kl. 8°. Amst. 1719.

Joannes Basilides, Grootvorst van Moskovien. Trsp. Amst. 1747. gr. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, t. a. p. *Cat. v. Letterk.* t. a. p. Verwoert.

VERLIJ (P. J.) schreef eene *Verhandeling over de schilderkunst in miniatuur.* Utr. 1744. 8.

Zie *Cat. R. M. van Goens*, No. 2607; van Doorninck, *Anon. en Pseud*, No. 4849.

VERMAAS (Joris) is schrijver van *Bouwkunst.* Amst. 1721. 4°.

Zie Abcoude, bl. 17.

VERMASEN, (D.) den 28sten Mei, 1776 te Leiden geboren, trad in 1792 in dienst als Brigadier bij de Brabantsche pionniers, die tot de Oostenrijkers behoorden (met rang van Officier), in 1794 gelicentieerd. Hij werd als Opperwacht-meester bij de Artillerie-trein geplaatst, den 1sten Augustus 1799; Secretaris bij de Artillerie te velde, in 1800; 1ste Luitenant-Kwartiermeester bij het 7de bataillon Jagers in 1802; geincorporeerd bij het 3de, naderhand 4de regiment infanterie in 1805; aide- de- camp bij den Luitenant-Generaal Bruce, in 1805; belast met de surveillance der Monden van de Maas 1805—1806; Aide-de-camp bij den Luitenant-Generaal van Boecop in 1806. In hetzelfde jaar werd hij geëmploijeerd bij het Ministerie van Oorlog; eerste Luitenant bij den Generalen staf der armee in 1807, Kapitein met behoud der vorige functien in 1809, Aide de-camp van Z. D. H. den Prins Generaal van Holland 1 Januarij 1811. Den 2den Maart daaraanvolgenden werd hij benoemd tot Luitenant-Kolonel bij den Generalen staf, met behoud der vorige betrekking, 26 April 1812 geplaats bij den Prins van Neufchâtel, Majoor Generaal van de groote armee. Den 2den Mei 1813 werd hij op het slagveld van Lutzen benoemd tot Adjudant Kommandant, twee dagen daarna tot Chef van den staf bij de 9e divisie van de groote armee, gecommandeerd door den Maarschalk Ney; den 27 Nov. 1813 als Chef van den staf geplaatst bij de 1ste en 3de divisie Kurassiers, 1 korps kavallerie, gekommandeerd door den Generaal Doumere, den 1 Januarij 1814 bij ontbinding van het 1ste korps kavallerie geplaatst bij den Prins Majoor-Generaal. den 8 Januarij 1814 benoemd tot opperbevelhebber van het Arrondissement Eperney in Champagne, den 1 Maart daaraanvolgenden benoemd tot den staf der 3de divisie infanterie van het leger van Italië, terug gekomen uit Frankrijk den 30 Junij 1814. Den 31sten Augustus 1814 vroeg hij zijne demissie uit den Franschen dienst en bekwam haar 4 October daaraanvolgenden met rang van Maréchal de camp (Generaal-Majoor) zijnde inmiddels den 14den September tevens aangesteld als Kolonel bij den Generalen staf der 1ste divisie, departement van oorlog in de Zuidelijke provinciën van het

rijk, in welke functie hij bleef bij de benoeming van Generaal Majoor op den 21sten April 1815. Benoemd tot Kommandant der reserve brigade bij het reserve leger den 17den Julij 1815, werd hij den 18den Augustus daaraanvolgenden geplaatst als Chef van den staf, mitsgaders fungerend Kwartiermeester en Adjudant-Generaal. Den 26sten October 1815 werd hij benoemd tot Commissaris des konings, bij het Pruissische leger onder het bevel van Prins Blucher van Wahlstadt, in 1817 tot Kommandant der 1ste brigade, 1ste divisie en in 1819 in denzelfden rang overgeplaatst bij de brigade 1ste divisie. Den 1 Januarij 1819 werd hij provinciaal Kommandant van N.-Holland, twee jaren later provinciaal Kommandant van Zeeland, vier jaren daarna overgeplaatst in Overijssel en in 1830 in Noord-Brabant, en tevens benoemd tot Opperbevelhebber van de vesting 's Hertogenbosch. Voorts werd hij benoemd tot Luitenant-Generaal den 24sten Januarij 1831, den 7den October daaraanvolgenden tot Kommandant in het 2de Groot-militair kommando. op pensioen gesteld 1 Mei 1840 Hij overleed te Breda den 25sten Februarij 1855.

Aan de meeste krijgsverrigtingen, welke gedurende zijn dienstijd zijn voorgevallen, heeft hij een werkzaam aandeel gehad, als in 1792 in Brabant en Vlaanderen en bij Valenciennes, in 1799 in Noord-Holland tegen de Engelschen en Russen en bij den slag van Bergen. In 1800 was hij in Duitschland en bij het beleg van Wurtzburg, in 1801 in Duitschland, in 1802 bij het groote leger in Rusland, ook was hij bij de overtogt van de Nieman, de slag van Ostrow, de inname van Wittesbk, de slagen bij Krasnoi, aan de Beresina en bij den overtogt van de revier; hebbende den 9den December 1812 bij Wilna eene belangrijke wonde aan het hoofd bekomen. In 1813 woonde hij in Duitschland de gevechten bij Berlijn en Maagdenburg, de slagen bij Lutzen en Bautzen bij, in den laatsten werden hem twee paarden onder het lijf doodgeschoten, — voorts den slag bij Katzbach de gevechten van Breslaw en Dessau, — bij het eerste weder een paard onder het lijf gedood — verder de slagen bij Leipzig en Hanover, en bekwam bij den eerste eene wond aan den linker voet. In 1814 nam hij deel aan den veldtogt van Italië en Munsterland. Den 28sten Maart 1812 werd hij benoemd tot Ridder der Reunie, op het slagveld twee malen benoemd tot Ridder van het Legioen van Eer, den 9den December 1812 en 1 Augustus 1813. Den 20sten Augustus 1820 werd hij benoemd tot Officier van het Legioen van eer. Den 7den October 1831 tot Ridder van den Nederl. Leeuw, en in 28 Maart 1832 ontving hij het Metalen Kruis. Hij overleed in Maart 1855.

Zie *Algemeen Handelsb.* van 5 Maart 1855 2e editie.

VERMATEN, (GULIELMUS) werd als proponent te St. Laurens bij Middelburg, in 1690 als predikant te Muiden, in 1704 te Alkmaar beroepen, waar hij in Augustus 1715 overleed.

Hij gaf een werk uit over den *Brief van de Hebreën* 4o. Amst. 1722.

Zie Pauw en Veeris, *Kerkel. Alphb.* bl. 218; Glasius *Godgel. Nederl.*

VERMAZEN (JOHANNES), in 1753 te 's Hage geboren, leerling van den hofschilder Haag de Jonge, legde zich toe op het schilderen van portretten en landschappen, zette zijne studiën in Engeland voort, vestigde zich wederom in zijn geboorteplaats, en werd in 1779 lid der kamer van Pictura aldaar.

Zie Kramm.

VERMEER (JOHANNES), in 1632 te Delft geboren, was een leerling van Carel Fabritius, die den 10 October 1654 bij de ramp van Delft omkwam, maar dien hij verre overtrof in natuurlijk en krachtig schilderen van stadsgezichten, boompjes, gebouwen en dergelijke onderwerpen, gestoffeerd met keurige en welgeschikte beeldjes. Het koninklijk kabinet te 's Hage bezit van hem een *Gezigt op de stad Delft*, een heerlijk geschilderd stuk, in 1822 op de verkooping van Stinstra voor *f* 2,900 aangekocht, (in 1696 gold deze schilderij *f* 200), 's Rijks Museum te Amsterdam bezit van zijn penseel de *Trap van het gewezene St. Agatha klooster te Delft*, op welke Willem I werd doodgeschoten. Hij was in 1662 Hoofdman van het St. Lucas-Gild te Delft doch vestigde zich later te Amsterdam, waar hij waarschijnlijk in 1696 overleed.

Kramm heeft een uitvoerig bericht nopens zijn persoon en kunst gegeven.

Zie ook Blyswijk *Beschrijv. van Delft* (1667) bl. 859, Hoet, *Cat.* D. I. bl. 34.

VERMEER (MR. JUSTUS). Van dezen bestaat eene *Verzameling van eenige oefeningen, behelzende uitgeleezene verhandelingen over verscheide schriftuurplaatzen des Ouden en Nieuwe Testament gedaen bij verscheide gelegentheden, voornament. op Avondmaaltijden en Bededagen, met een voorreden van Gerh. van Schuylenburg.* Amst. 1747 4o. 4e dr. ald. 1780 8o.

De leere der waarheid die na de Godzaligheid is, voorgestelt bevestigt en toegepast in L. XXXV oefeningen over de Heidelbergsche Catechismus, met de voorr. van Gerh. van Schuylenburg Uytr. 1749 4o. 2 dn. 3e dr. 's Hage 1775 2 dn. 4o.

Zie Abcoude, *Tweede Aanh.* bl. 159, 160; Arrenberg bl. 358.

VERMEERE (MAXIMILIAAN), een Zeeuwsch dichter, tijdgenoot van P. Boddaert en P. de la Rue.

Zie v. d. Aa.

VERMEULEN (ANDREAS), zoon van Cornelis Vermeulen (die volgt), in 1768 te Dordrecht geboren. Hij ontving onderwijs van zijn vader, schilderde geestig en vlug en had eene verbazende gemakkelijkheid in het ordonneren van land- en watergezigten bijzonder in het wintersaisoen. Zijn koloriet was aangenaam, meesterlijk zijne penseelbehandeling, de ijsbanen schilderde hij schier onverbeterlijk. Daar hij zich den tijd niet gunde de natuur te bestuderen en zijne beeldjes naar het leven te teekenen, behielden zijne schilderijen geen groote blijvende waarde. Hij vervaardigde ook teekeningen naar Cuyp en anderen. Kramm vermeldt van hem *een aangenaam landschap met een water, waarop een schuit met drie personen*, door hem gecopieerd naar de vermeende schilderij van Hobbema weleer berustende in het kabinet van Meulman.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERMEULEN (A. C. G.), den 14den November in 1798 te Rotterdam geboren, studeerde te Leiden, werd in Maart 1822 conrector te Franeker en in December van dat jaar praeceptor te Rotterdam. Hij was een groot voorstander en beoefenaar der toonkunst en stichter der Maatschappij ter bevordering der toonkunst.

In 1844 werd hij eerelid der Akademie Sancta Caecilia te Rome, in 1851 ontving hij een gouden medaille van den koning van Zweden en Noorwegen, de koning van Pruissen benoemde hem tot ridder van den rooden adelaar. In 1855 benoemde hem de Akademie van kunsten te Berlijn tot lid en twee jaren later de Groothertog van Saksen Weimar tot ridder der Waakzaamheid of van den Witten Valk. In 1858 schonk hem de keizer van Rusland een diamanten ring. In 1861 werd hij eerelid der Muziek-Akademie te Stokholm en in 1869 Ridder der Orde van den Ned. Leeuw. Hij overleed te Rotterdam 2 Julij 1872. Men heeft van hem 5 *liederen* en 2 *liederen*, woorden van M. Heije 2 *Deutsche Lieder*, A. Elle, De *Amphion* heeft een verslag gegeven van deze liederen.

Zie Caecilia, 1 Aug. 1872, Gregoir. *Les Artistes Musiciens Neerl.* p. 208.

VERMEULEN of MOLINA (CHRISTIANUS), zoon van een molenaar te Utrecht, werd aldaar in de XVIIde eeuw geboren, voorts. baccalareus in de Theologie en pastoor te Stompwijk. Hij was een warm ijveraar voor zijn kerkgenootschap en schrijver van den bekenden en meermalen herdrukten *Catholijke Mondstopper*. Ook trad hij in strijd met Cabeljauw die het *Catholijck Memorieboek* Leid. 1601 heeft uitgegeven, en gaf onder den verdichten naam van Petrus Broeckland in het licht *Narratio disputationis cum Cabellavio habitae.* Zijn ijver liep zoo hoog, dat hem van hooger hand het zwijgen werd opgelegd. Hieraan niet gehoorzaam, werd hij in 1655 uit Holland gebannen, en terwijl hij ook hieraan geen gehoor gaf, gevankelijk naar 's Hage gevoerd en in 1658 het banovonnis op nieuw tegen hem uitgesproken. Later was hij werkzaam te Kevelaar en te Rees, waar hij in 1688 overleed.

Zie Burmanni *Traj. erud.* p. 213; van Heussen, *Hist. Eccl.* T. IV p. 894, Glasius. *Godgel. Neerl.*

VERMEULEN, (Cornelis), in 1732 te Dordrecht geboren, copieerde schilderijen van Nederlandsche meesters en bracht ze in een groote lijst, in symetriek verband. Het ensemble, hetwelk in buitenomtrek 38 voeten groot was, noemde hij een *schilderij zonder weerga*, die hij ten zijnen huize en ook op kermissen liet bezichtigen Ook vervaardigde hij twee

andere dergelijke schilderijverzamelingen. Zijne kopijen waren slecht en stijf, doch gaven immer eenig denkbeeld van het orgineel. Hij was een goed graveur. Nagler noemt 69 zijner graveerwerken op, met welke 13 historiëele en paorbretten. Hij oefende ook het beroep van kunsthandelaar uit en overleed in zijn geboorte stad in 1814.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERMEULEN (Henricus) in te Grave geboren, was een geacht godgeleerde, werd hoogleeraar in de godgeleerdheid te Nijmegen en overleed aldaar den 22 October 1552.

Zie Foppens, *Bibl. Belg*; Hermans, *Conspect.* p. 5; Verwoert.

VERMEULEN, (Jacob) schilderde omstreeks 1762 te Rome gevogelte en dood wild.

Zie Kramm.

VERMEULEN, (Jacob Pietersz.). Men heeft: van hem *Tsamenspreeckinghe van drie personen, over het regireus plackaet van Groninghen, ghecondicht den 7 Sept. o. s. Anno* 1601 *Hollander Embder*. Ghereformeert 1061 4o. v. Doorninck dit boekske vermeldende, voegt er bij: In een antwoord op dit stuk wordt Jan Claessen Rolwaghen voor den halven autheur gehouden, zijn helper was den tegenstander onbekend, het was misschien Jacob Pietersz. Vermeulen.

Zie van Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 4502, bl. 470.

VERMEULEN (Joan) woonde te Breda en vervaardigde in 1739 „reeds oudt en grijs van hooft" een aantal bijschriften op de afbeeldingen van beroemde dichters in het *Pan Poëticon* van A. A. van Halen, waarin zijne afbeelding mede gevonden wordt.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. O. W.* D. V, bl. 456; Hermans *Conspect.* p. 5; Verwoert.

VERMEIJEN (Hans), zoon van den volgende, volgens Quad te Brussel geboren, was een kunstig goudsmid en Boetseerder te Praag, in dienst en gezant van Karel V.

Zie Quad, *Deutscher-Nation-Herlichkeit.* S. 433; van Mander, Kramm.

VERMEIJEN (Jan Cornelisz.), in 1500 te Beverwijk bij Haarlem geboren, stond in gunst bij Karel V en volgde hem op zijn krijgstogten, zelfs naar Tunis. Hem was de afteekening der krijgsbedrijven en overwinningen van dien vorst opgedragen. Ook schilderde hij verdienstelijke altaarstukken, en andere kunst, die meerendeels door de beeldstormers is vernield, en nog ten deele ten tijde van van Mander bij zijne nakomelingen berustte. Hij was een kloek gebouwd man, die zijn baard tot aan zijn voeten liet groeijen en dien ten gevolge *Jan met den baard* werd genoemd. In later tijd hield hij zich te Brussel op. Vermeijen heeft ook geëtst. Zijne prenten zijn hoogst zeldzaam en zeer schoon. Er zijn acht etsen van hem bekend, die Kramm vermeldt. Hij overleed te Brussel in 1559 en werd in de St. Goriks of St. Gery-kerk begraven. In 1604 werd zijne door hem zelven geschilderde afbeelding nog bij zijne dochter Maria, weduwe van wijlen Pieter Capoen gevonden.

Zie van Mander, Immerzeel, Kramm, Verwoert.

VERMEIJS (Cornelis), te Oorschot, een zeer ervaren geschiedkundige, die met Frans van Mieris in geleerde briefwisseling was. Zijne *Aanteekeningen op de Beschrijving der Bisschoppelijke munten en zegelen van Utrecht*, zijn door Schinkel uitgegeven.

Zie *Nav.* D I, bl. 220, II bl. 40; A. D. Schinkel, *Geschied. en Letterk. Bijdr.* bl. 47.

VERMOOTEN (Willem), dichter en componist in de 18de eeuw, Hij gaf

Liefdens-Gezangen, verdeelt in 28 stukken, door Willem Hessen, en op muzyk gebracht door W. Vermooten voor twee stemmen Cantus en Bassus, Haarl. 1741. 4°.

(Met D. Simon) *Geestelijke Gezangen te Amsterdam bij A. Olofsen* 2d. in 4 z. j.

Zie v. d. Aa, t. a. p. Arrenberg bl. 538.

VERMUIJDEN (Cornelis), zoon van Gillis Vermuijden en Sara Workendijke, te Tholen in Zeeland geboren, heeft zich jegens Engeland zeer verdienstelijk gemaakt door de droogmakerijen bij Doncaster. In 1626 sloot hij met koning Jacobus een overeenkomst dat hij een derde der drooggemaakte landerijen zou erlangen (95000 acres). Na voleindigden arbeid sloeg de koning hem ridder (1629). In de *Notes and Queries* 1 p. 473 leest men dat de plaats door zijne kunst in akkers en weilanden herschapen, ten Zuid-Oosten van Doncaster, Hatfield Chace is geheeten; de gewonnen landen zijn gelijk bij ons in kavelingen afgedeeld en ieder stuk wordt er nog als een „cavell" aangeduid.

Zie John Southerden Burn, *History of the foreign Refugees settled in England* p. 101. *History of the Isle of Axholme by the Rev. W. H.Stonehouse* 1839; *History of the Deanery of Doncaster by the Rev. Joseph Hunter* 1822 fol; Chambers, *Edinburgh Journal* Sept. 30 1848. vol. X p, 213; *A Brief Account of the Drainage of the Level of Hatfield chase, and Parts adjacent in the Counties of York, Lincoln and Nottingham*, *Nav.* D I, bl 17, 35, 161, II 126, 254, 285, 349. *Bybl.* 1853 I, X. 27, 103, 326, XII. 202, XVIII, 385.

VERMUIJDEN (Johan) werd omtrent 1600 te Tholen, waar hij vervolgens 1648, 1649, 1651 en 1652 burgemeester was, geboren. Hij maakte zich door eenige godgeleerde werken bekend b. v. door *Spiegel van Godes barmhertigheid* 1758. Delft 1671.

De strijdt Christi tegen den duyvel 1659, beide naar het Engelsch van Willem Couper, predikant te Pesth, later bisschop van Galloway.

Ledigh-tyt-bestedingh, bestaende in het vertaeld Velileytken van een Christen, beteyckenende 't Recht seker gebruyck van 't onseker misbruyckt leven, vertaalt uyt het Fransch van P. Toussaint. Benevens zijne bysondere Bedenckingen, behelsende oorsaken van de Vreese des Doods, ende eenige Hulp–middelen teghen de veroverlijckheidt van dien Middelb. 1657. *Noodzakelike bedenkingen van den dood* 1657.

Zie Le Rue, *Gel. Zeel.* bl. 244, 354; Glasius, *Godgel. Nederl.* Verwoert.

VERMIJDE (Karel), te Utrecht, dichter in het laatst der 18de eeuw. Men vindt een lijkvers van hem op den dood van P. Hofstede.

Zie v. d. Aa, *B. A. C. Wb.*

VERMIJNEN (Kees), boekverkooper te Rotterdam, wordt voor den schrijver gehouden van *Nouvelle Lanterne magique of nieuwe tover-lantaarn, o zoo Mooi! Fraai curieus! Eerste vertoning.* Junij 1783 8o. gevolgd door 19 andere vertooningen: sommigen schrijven ze aan R. M. van Geuns toe. Ook wordt hem toegeschreven. *Het vervolg op de Oranjeboomen, onder de zinspreuk: Discordia res maximae di labuntur* z. pl. en jr. (1872) en van den *Echo of scherpe weërklank.* (1780).

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 1804, 2590, 4993.

VERNÈDE (Jacob Henri), werd den 13den Mei 1784 te Maastricht geboren en werd predikant bij de Waalsche gemeente te 's Hage, waar hij den 9den Julij 1808 overleed. Hij gaf in het licht:

Le Pseautier des Eglises Francoises Reformées, revu; corrigé et en grande partie refondu. La Haye s. d. 1807 8°. Rotterdam 1808.

La Voix de Jesus-Christ. à l'église Reformée de ce Pays, *Sermon sur Apoc.* 11 *v.* 5 *prononcé le Dimanche* 25 *Nov.* 1798 *dans l'église Walonne de la Haye.* La Haye 1799 8°. *l'Obligation des Chrétiens Réformés de ce Pays à contribuer actuellement pour le maintien de leur culte public, exposée et pressée dans un sermon sur* 1 *Chron. XXIX, v.* 5 *à la fin. pron. le Demanche* 18 *Avril* 1798 *dans l'Eglise. Walon de La Haye.* La Haye 1799 8°.

La charge de Duma, Sermon pour le jour de 7 Mars 1804 sur Esaie XXI v. 11 *et* 12 *etc.* La Haye 1804. 2°.

Sermon sur Actes XX, v. 24. *à l'occasion de la* 25me *année de son Ministère dans l'église de la Haye.* La Haye 1805. 8°.

Sermon à l'usage de Chrêtiens afligés. Impr. au profit du Fonds recuelli pour le soluagement des Infortunés de Leide 1807.

Sermon sur Hébreux XI v. 4, *prononée à l'occasion de la mort de Mr. Jean Guicherit.* La Haye 1796.

Sermon sur divers textes de l'Ecriture Sainte. La Haye 1809 8o.

Zie de *Courte notice sur l'auteur* vóór het laatstgemelde werk; Kobus en de Rivecourt; *Catal. de la Bibl. l'Egl. Wal. à Leide* p. 80, 89. 2de *Supplem.* p. 56,

VERNÈDE (Jean Scipion) was predikant bij de Waalsche Gemeente te Maastricht en sedert 1761 te Amsterdam, waar hij d. 7 Febr. 1778 overleed. Men gaf hem den bijnaam van Guldenmond wegens zijne welsprekendheid.

Hij gaf in het licht:

Les commencemens et les progrès de la vraie piété, où exposition des differents états dans lesquels un chrétien peut se trouver par rapport de son salut, uit het Eng. v. Doddrige. Lausanne 1758.

Le Don répris ou sermon sur la mort de Guillaume IV, Prince d'Oranje cet. Maastricht 1752. 4°.

Les Pseaumes de David, nouvelle version en vers François. Amst. 1756 12°.

Discours rélatif au jubilé sécul. de la Maison des Orphelins Walons d'Amsterdam. Amst. 1772. 8°. (in 1 Ned. overgezet).

Sermon prononcé à Amsterdam le 24 *Mai* 1772 *à l'occasion de l'embrassement de la salle de spectacle.* Amst. 1772.

Sermons sur divers sujets interessants de dogma et de morale. Amst. 1799 z. t. (na zijn dood uitgegeven).

Zie *Le Souvenir salutaire ou sermon sur Hebr. XIII:* 7, *à l'occasion de la mort de Mr. J. S. V.* Amst. 1779 8o. Wagenaar, *Beschr. v. Amst.* D. VII bl. 580; Kobus en de Rivecourt; *Cat. de l'Eglise Walon. à Leide* n. 82, 88, 89, *Supplem.* p. 16, 17; Martinet, *Vereen. Nederl.* bl. 429.

VERNÈDE (Mr. Scipion Henri), zoon van den vorige, werd den 2de Aug. 1768 te Amsterdam geboren, studeerde in de regten en werd op zijn 20ste jaar secretaris van Schiedam. In 1795 werd hij van zijn betrekking ontslagen, waarop hij zich eerst in Noord-Brabant, later te Middelburg, neerzette. Eerlang vatte hij de pen op tot wederlegging van het *Succinct rapport of berigt der Commissie tot onderzoek naar de finantiële en politique gedragingen der Regenten, Amptenaren en Ministers van het vorig bestuur* en gaf in 1796 zijn *Iets over zijn succinct rapport* te Amsterdam in het licht: Tegen zijn *Iets* verscheen *Bescheiden antwoord van een Bataaf* (W. A. Ockerse) *op het Iets* van S. H. Vernède. Bij de overweldiging van ons land door de Franschen, kon hij niet besluiten zich in eenige openbare betrekking te laten gebruiken, vertrok met zijn gezin naar Utrecht, waar hij de regtsgeleerde praktijk opvatte, doch na de omwenteling aanvaardde hij op nieuw zijne vroegere bediening als secretaris van Schiedam, en bekleedde dit ambt, gelijk ook andere stedelijke betrekkingen, o. a. die van Secretaris van de kamer van koophandel, tot 1837, toen hij zijne betrekking neerlegde, en zich te Utrecht vestigde, waar hij den 21 Jan. 1840 overleed. Hij beoefende de poezy en letterkunde, en gaf verscheidene losse dichtstukken, zoo in het Nederduitsch als Fransch in het licht. Zijn dichtstuk *sur la Paix* werd door Lublink de Jonge in Nederduitsche verzen overgebragt. In 1814 verscheen van hem een dichtstuk *Napoleon* en in 1831 *de Jager op verlof.* Hij gaf ook twee tooneelstukken, die te Amsterdam werden opgevoerd: *Rijkdom en Billijkheid* (1800) en *De eenigste boete* een vervolg op *Menschenhaat en berouw* van Kotsebue.

Vernède was lid van het Zeeuwsch genootschap en van de Maats. v. Neerl. Letterk. ie Leiden.

Zie *Handel. d. Maatsch. van N. L.* 1840; *Vruchten en Besult von een* 60*jarig leven,* bl. 197—202; *Cat. d Maatsch. v. Ned. Letterk.* D I. 6 bl. 40; *Zedelijk schouwtooneel der menschelijke hartstogten,* 1796—1808, D. VIII en IX.

VERNENBERG, zie VIRNENBERG.

Zie Verwoer.

VERPORTEN (Jan), landschapschilder, leefde in de 17de eeuw in Holland.

Zie Kramm.

VERQUALJE (J.) schreef:

Bewijs van de staat der zon omtrent Amsterdam. Amst. 1663. 4o.

Uytvinding van Oost en West. Amst. 1761. 4o.

Zie Abcoude, bl. 383.

VERRUCIUS (Hieronymus) Verrutius of Verrooten, in 1546 te Groningen geboren, gaf vroeg blijken van groote schranderheid, had uitstekende leermeesters, las met vrucht de Gr. en Lat. classici en historieschrijvers. Reeds op zijn 14de jaar zond hem zijn vader met aanbeveling aan beroemde hoogleeraren naar Parijs. Toen in 1561 de oorlog uitbrak, verliet hij Frankrijk en ging hij naar Arras en vervolgens naar Doornik om de Fransche taal te leeren en naar Douai om zich in de geneeskunde te oefenen, en in 1563 op bevel van zijn vader naar Leuven. Na diens dood vervolgde hij zijne studiën te Bourges, ontving er de graden van licentraat en doctor in de regten, bezocht Italie, hield zich een korten tijd te Rome op, reisde door Zwitserland, en vertoefde te Bazel, Rostock en Kopenhage, waar men hem een leerstoel aanbood, dien hij uit liefde voor zijn vaderland van de hand wees. Hij wilde naar de Nederlanden terugkeeren, doch bij het vernemen der onlusten die aldaar waren uitgebarsten, begaf hij zich in 1571 weder naar Parijs, waar hij veel roem behaalde en de schitterende aanbiedingen kreeg om in Frankrijk te blijven.

In 1573 keerde hij naar de Nederlanden terug, en werd in 1578 syndicus der Ommelanden. Als zoodanig werden hem belangrijke zendingen naar Holstein en Gulik, en den koning van Denemarken opgedragen. Hij was de spil, waarop de zaken in Ommelanden grootendeels draaiden en werd dus in de geschillen tusschen de Regenten der stad Groningen en de Ommelanden gewikkeld. Daar hij vooral de hand had in het verbond dat tusschen de twistende partijen bestond, op te zeggen, werd hij het slachtoffer zijner pogingen, wijl die van Groningen van hunne magt gebruik maakten en de Ommelander regenten, 24 in getal, gevangen namen en Verrucius op de Botteringe poort in een klein donker hok plaatste. Terwijl de anderen ontvluchtten, bleef hij achter totdat men hem zonder proces ontsloeg. In 1579 zond men hem naar de vergadering der algemeene staten te Antwerpen. In 1580 woonde hij te Leeuwarden, vervolgens te Embden, waar hij met de Ommelander regenten met wijs beleid de zaken wist te besturen, totdat hij in 1582 met Rengers tho Hellem werd afgevaardigd ter huldiging van den Hertog van Alencon. Na den moord van Willem I, poogde hij, schoon te vergeefsch, graaf Willem Lodewijk tot stadhouder te doen benoemen. In 1586 nam hij een gewigtige zending op zich naar de algemeene staten te Brussel en in 1594 was hij mede gecommitteerde der Ommelanden bij het beleg van Groningen.

IJverig in al zijne betrekkingen, had hij nog tijd sich aan letteroefeningen over te geven, hield een uitgebreide briefwisseling, schreef sierlijk Latijn en had, getuigen zijn in de landtaal opgestelde staatstukken, een goede stijl. Hij toonde zich in zijn brieven een groot voorstander van het *zeend- of zederegt* (*Judicia morum*) dat vroeger door de priesters werd uitgeoefend, en dat hij gaarne na de kerkhervorming behouden zag. De laatste jaren van zijn leven leefde hij in wijsgeerige rust. Gedurende zijn verblijf te Parijs, vervaardigde hij een *Lexicon juris ex auctioribus cum Graecis, tum Lat. locapletatum* Paris. 1573 in fol. tegen zijn bevel schoon het niet voltooid was, uitgegeven.

VERROOTEN (Diederica Amalia) werd den 6de Februarij 1788 te Steenbergen geboren, huwde in 1807 F. W. A. Schumann, Kapitein bij de grenadiers van koning Lodewijk van Holland, later hoofdofficier in Nederlandschen dienst, en overleed te Rotterdam den 16de April 1841. Zij beoefende de Ned. Poezy doch gaf waarschijnlijk geen harer gedichten in het licht, voor in 1830 toen zij krijgsliederen uitgaf, onder welke verscheidene navolgingen van Körners *Leyer und Schwert.* Zij verschenen te 's Hage en te Utrecht en sommige zijn geteekend D. A. S. ook de *Wapenkreet* bij de Gebr. van Cleef uitgekomen is van haar.

Zie v. d. Aa, *N. B. A Wb.*

VERRIJKE (E.) gaf *Zedelijke zinnebeelden* met 100 platen. Amst. 1717. 2e dr.

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VERRIJKE (E.) volgens Abcoude schrijver van *Verhaal van de Bekeeringe van Franeon de Onalois*, Uytr. 1699 8°.

Zie *Aanh.* bl. 228.

VERRIJN (H. Paulsz.) was
Arrenberg schrijft hem toe:
Stigtelijke Brieven 8o.
Opscherping tot goede werken der liefde 1714.
Pligt des Avondmaals Amst. 1728.

Zie *Naamw.* bl. 289.

VERRIJN (Johannes) werd predikant bij de Remonstranten te Hazerswoude 1672 te Utrecht 1674, te Amsterdam 1688, waar hij in 1698 zou gestorven zijn.

Hij gaf in het licht:

In Epist. d. Judae catholicam Comuentarius. L. B. 1677.

Korte verklaringe aan den heyl-waterdoop. Met eenige nader aenmerckingen van den doop der jonge kinderen. Utrecht 1688. 8°.

A. van Dale gaf tegen dit boekje *Aanmerkingen uit.*

Aanmerkingen op de betoverde werelt van Dr. Balth. Bekker, nopende de geesten en hun vermogen, en bijzonderlijck den staat en magt des duyvels. Amst. 1690.

Schrift gebeeden en dankzegginge. Leiden 1740 8°.

Arrenberg verwardt hem met zekeren H. Paulsz Verrijn. Tideman zegt bl. 25 dat hij in 1705 de *Homiliae sanct. dom. nostri Clementis XI* liet herdrukken met opdr. en voorw. doch geeft tevens (bl. 229) 1698 als zijn sterfjaar op.

Zie Cattenburgh, p. 484, sq.; J. Tideman, *Rem. Broeders.* bl. 187, 279. 257. 368; *Cat. der Bibl. d. Remonstr. Geref. kerk te Rotterd.* bl. 87; Rogge, *Rem. Geschrift*, bl. 181.

VERRIJST (A.) schreef:

Aanmerkingen over het nuttig gebruik van den cortex peruvianus enz. in de kwaadaardige herfst-koortsen en in *Verh. v. d. Holl. Maatsch. van Wetens.* D. IV. 1784.

Zie Holtrop, *Bibl. Med.* p. 670.

VERSCARN (Ellert) ook de Graef genaamd, bekend om zijn *Reuckloos en avontuerlijck Wedspel* om met een schuit uit vier koehuiden vervaardigd, van Hoorn naar Dantzig te reizen, hetgeen hij, volgens de Kronijk van Hoorn, in 1558 zou volbragt hebben.

Zie Velius, *Chr. v. Hoorn.*

VERSCHOORS (Jacob), in 1648 te Vlissingen geboren, studeerde te Leiden in de Theologie, onder Spanheim (de Jongere), die toen reeds gevaarlijke meeningen bij hem meende te ontdekken. Hoe dat zij, zeker is het dat hij zich met ijver op de godgeleerdheid toelegde, doch zich tevens van onregtzinnigheid verdacht maakte en de klassis van Walcheren weigerde hem zijn proponents-examen af te nemen voor hij zijne dwaling herriep. Ook de klassis van Zuid-Beveland wees hem af. Nu begon hij oefeningen te houden. Aanzienlijke scharen woonden die oefeningen op het kasteel West-Souburg, waar hij zich gevestigd had, bij. Hij onderscheidde zich echter van andere oefenaars, daar hij ernstig op de beoefening der wetenschappen en het onderzoeken en bestudeeren van den Bijbel aandrong, waartoe hij tot het leeren van het Hebreeuwsch opwekte, van haar dat zijn aanhang den kenmerkenden naam Hebreen ontving ofschoon zij zelve liever die der zuivere gereformeerde kerk wilden genaamd worden. Hij schijnt aangenomen te hebben dat men in de Hervormde kerk op sommige punten van de fondamenteele waarheid was afgeweken. Hij wilde zijne hoorders tot deze terug brengen. En hierbij vond, gelijk doorgaans, plaats dat overdrevene zucht voor regtzinnigheid tot overgroote onrechtzinnigheid voert. Zijne leer begon allengskens meer en meer de aandacht te trekken, vooral toen zich zijn aanhang begon uit te breiden, en toen zij in Zuid-Holland een, krachtigen tegenstand bij de regeering vond, begonnen ook de staten van Zeeland zich de zaak aan te trekken. Er had den 1 Maart 1597 te Middelburg ten huize van den burgemeester S. Voet tusschen de predikanten Schorer, Fruytiers en hem, Margaretha van Dijk en Theophylactus van Schoor plaats, tengevolge waarvan Verschoor tot zwijgen zou zijn gebracht. Hij zelf heeft een verslag van deze onderhandeling onder den titel van *Conferentie* in het licht gegeven.

Sedert dien tijd breidde zijn aanhang zich niet meer zoo voorspoedig uit. Deze gaf een werkje in het licht, onder den titel van *Het opregte gereformeerde gevoelen van de vervolgden door de Classen van Walcheren.* Verschoor overleed in 1700 en werd door zijn aanhangen met een zilveren penning vereerd. Zijne schriften zijn vereenigd uitgegeven.

Verzameling der Werkjes van den Heer Jacob Verschoor en eenige zijner discipelen. Amst. 1734. 4°.

Zie De la Rue, *Geleti. Zeil.* bl. 183: Vrolijkhert, *Vliss Kerkh. Museum Brem.*; V II. P. 1, p. 148 acqq. Paquot, *Mem.* T II. p. 588; Ypey, *Gesch. d. Christ Godgel.* D. II, bl. 292; *Gesch. d. Christel. Kerk in de 18de eeuw* D VII, bl 290; Ypey en Dermout. *Gesch. d. Herv. Kerk* D, III, bl. 115, 504; Glasius, *Kerkgesch. na de Herv* D II, bl, 227; *Godgel. Nederl.*; Kist en Royaards, *Ned. Arch.* D. I, bl. 274; D. VIII, bl. 57; Kobus en de Rivecourt.

VERSCHOR (Karel Jansz.), een Amsterdamsch plaatsnijder uit den aanvang der 17de eeuw. Hij bragt o. a. een *Afbeelding der stad Deventer* in koper.

Zie Dodt, *Archief.* D. VI. Kramm.

VERSCHOOTEN (F.) gaf in 1636 in 4o. eene vertaling van Euklides en in 1669 te Dordrecht in 12 *Tafelen van Sinas Tangens en Secans.*

Zie Abcoude *Aant.* bl. 224.

VERSCHOTEN (Joris), kunstschilder, leermeester van Jan Lievens, bloeide te Leiden en den aanvang der 17de eeuw.

Zie Kramm.

VERSCHUER (Joh. Henr.), zoon van Hendericus Versehuer, predikant te Sleen, in Drenthe, verwierf zich reeds een grooten naam als Oosterling toen hij student te Franeker was door zijne beide *Dissertationes* in de *Bibliotheca Brem. Nova* van Nicol. Barkey. In 1767 verdedigde hij in eene *Dissert. de Critica Lectione Hebraei Codicis in loco Deuter.* XXVIII 4°. (Franeq. 1767) en hield te Franeker, waar hij tot professor in de Oostersche talen en oudheden was benoemd, eene *Oratio inaugur. de Interpretatione S.S. Grammatica.*

Hij gaf ook in het licht:

Dissertationes Philologico-Exegeticae quibus variis S. Codicis loca illustrantur et nova ratione explicantur Leov. et Franeq 1778. 4°.

Dissertatio Philologico-Exegetica ad quatuor loca selecta Genes. XX: 16. Ex. IV: 24–27, 1 Sam. III: 13, IV: 18. Franeqq. 1872. 4°.

Elogium Herm. Venemae. Ibid. 1788. 8°.

Hij overleed in 1803 te Weidum.

Zie J. A. Ernesti, *Bibl. nova Theol.* T III, p. IV, No. 6, p. 358–370 V. p. V. No. 11, p. 407. seq. p. 813; *Nova Acta erud* 1774. *Junio* p. 271–280; *Bibl. crit.* VI. p. 87. Saxe, *Onom.* T. VIII, p. 245; Romein, *De Herv. Predd. in Drenthe*, bl. 801.

VERSCHUER (Regniers) Zie **VIANEN** (Christiaan van)

VERSCHUER (Otto Cristoph Baron), uit een Geldersch geslacht 't welk zijn naam ontleent aan het huis ter Schuur (op de Veluwe), werd in 1651 op her kasteel Soolz in Hessen geboren, woonde, onder den Hertog van Brunswijk-Zell de belegering van Candia bij, trad in 1627 als Luitenant in Nederl. dienst, woonde de veldslagen bij van enef. Mont-Cassel, St. Denis en het gevecht bij Walcourt, en bleef na eerstgemelden veldslag, 3 dagen met 9 wonden op het slagveld liggen. Hij onderscheidde zich bij Fleurus en Neerwinden, voerde in 1688 als Majoor bevel over 2 artillerie-Kompagnien, maakte zich bij dat wapen zeer verdienstelijk werd in 1693 kolonel der artillerie, woonde het beleg van Hiy en Namen bij, en verwierf zich grooten lof in 't bloedig gerecht te Ekeren in 1708.

Zie Bosscha, *Ned. Heldend.*

VERSCHUER (Johan) genoot te Groningen het onderwijs van den beroemden J. Bernouilli in de wiskunde, en schoon hij in deze wetenschap uitmuntte, vergenoegde hij zich met het schoolmeestersambt te Loppersum. Hier hield hij zich bezig met het oplossen der moeijelijkste vraagstukken, werd als een scherpzinnig wiskundige bekend, en hem het hoogleeraarsambt te Parijs aangeboden, doch hij

bedankte, legde zich onder den oudsten leeraar van Loppersum op de Godgeleerdheid toe, werd in 1714 leeraar te Zeerijp en overleed in 1735.

Hij is schrijver van:

Zegepralende waarheit. Gron. 1735.

Zelfsonderzoek. Amst. 12°.

Historisch Tafreel of tijdrekening den H. Boeken. Gron. 1732.

Bevindelijke Godgeleertheit. 's Hage 1777.

Ook beoefende hij de poezy, blijken zijn

Honigraatje van Gezangen tot verqwiking van Zions treuringe. Gron. 1735. driemaal herdrukt.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; Arrenberg, bl. 329; Kobus en de Rivecourt.

VERSCHUIR (Wolter Forsten), broeder van den vorige, werd den 4^den^ October 1739 te Sleen geboren Na de Latijnsche scholen te Groningen doorloopen te hebben, beoefende hij aan de hoogeschool aldaar sedert 1752 de geneeskundige wetenschappen. In 1766 verwierf hij den doctoralen graad, na het verdedigen eener *Diss. de arteriarum et venarum vi irritabili, eiusque in vasis excessu et inde oriunda sanguinis directione abnormi.* Hierop deed hij een reis naar Frankrijk en bezocht daar de hospitalen, stak tot hetzelfde doel een jaar later naar Londen over en bragt te Edinburg, waar hij zich het voortreffelijk onderwijs van een Cullen ten nutte maakte, eenigen tijd door. Teruggekeerd vestigde hij zich in 1769 als arts te Amsterdam, en gaf in hetzelfde jaar eene Nederl. vertaling in het licht van William Watson, *het nut en de veiligste wijze van de inenting der kinderpokjes,* waaraan hij een verhandeling over hetzelfde onderwerp toevoegde. Den 4^den^ April 1780 aanvaardde hij het hoogleeraarsambt te Groningen met eene rede *de recentiorum Medicorum, in primis Belgarum, meritis in Phaenomenis et effectibus principii, quod vitam animalem constituit, indagandis et ad statum corporis humani sanum et morbosum applicandis.* In 1782 legde hij de rectorale waardigheid neder met eene *Or. de caussis epidemiae febrilis, quae per triennium proxime elapsum plurima Belgii loca, civitatemque etiam Groningarum infecit, ex hujus tamen sola indole non dirivandis,* en in 1790 met eene *de experimentis et observationibns ad medicinam caute accomodandis.* Hij was lid der Bataafsche Maats. te Haarlem, van het Gron. genootschap pro excolendo jure patrio en van de Rotterd. en Utrechtsche Genootschappen. Hij overleed den 15^den^ Nov. 1793.

Zie *Gedenkb. d. Gron. Hooges.* Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Boeman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*

VERSCHUIR (Mr. Hendrik Jan), broeder van den vorige, werd schulte van Sleen en Zweeloo, en wegens deelneming aan de politieke onlusten in 1787, eerst in 1788 geschorst en spoedig daarna afgezet.

Zie Romein, bl. 307.

VERSCHURING (Hendrik), zoon van een kapitein in dienst van den staat, werd in 1627 te Gorinchem geboren reeds op zijn achtste levensjaar, ter opleiding in de schilderkunst, gezonden naar den portretschilder Dirk Goverts, en 5 jaren later werd Jan Both zijn leermeester. Zes jaren daarna begaf hij zich naar Rome, teekende op de Teeken-Akademie aldaar naar het naakt model en legde zich vervolgens op het bataille-schilderen toe, teekende gebouwen, kasteelen, gedenkteekenen enz. die hij in zijne ordonnantiën kon te pas brengen, af; zulks deed hij ook in de omstreken van Florence en Venetië, en werd zelfs door het gestadig afteekenen van lusthuizen, paleizen, poorten enz. een groot bouwmeester. Op zijn terugreis naar zyn vaderland over Zwitzerland en Frankrijk, ontmoette hij te Parijs een zoon van den Amsterdamschen burgemeester Maarseveen, die hem weder naar Italië troonde, waar hij nog drie jaren bleef. Eindelijk keerde hij naar zijn vaderland terug en vestigde zich te Gorinchem, waar hij o. a. in 1657 het portret van den predikant Speljardus vervaardigde. Hij legde zich met de borst toe op het schilderen van wachthuizen, schermutselingen, veldslagen, legertogten, plunderingen en dergelijken en maakte goede prijzen voor zijne kunst. Ook legde hij zich op het etsen toe, Bartsch vermeldt vier zijner etswerken, *de Veldslag, een liggende hond, de Reizigers, de drie Honden.* Hij stond te Gornichem in hooge achting, bekleedde er de Burgemeesterlijke waardigheid en verdronk in 1690 op reis twee uren van Dordrecht. Zijne beste schilderijen zijn buitenslands, voor een zijner teekeningen, *Terugkomst van eene jachtpartij,* werd op de verkooping van De Vos *f* 59 betaald. Een stel zijner etsen gold op de verkooping van den Grave von Fries *f* 101. Zijn portret vindt men o. a. bij Houbraken en Descamps.

Zie de Piles; Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt.

VERSCHURING (Willem), zoon van den vorige, werd waarschijnlijk in 1657 te Gorinchem geboren, genoot eerst het onderwijs van zijn vader, later dat van Johannes Verkolje van Delft. Hij schilderde beeldjes en portretten, doch liet de kunst varen. Hij was burgemeester en ontvanger in zijn geboortestad.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERSCHURING (Hendrik), zoon van den vorige, was een groot verzamelaar en tevens vlijtig beoefenaar der kunst. In het Museum Boymans te Rotterdam, berustte een zijner schilderijen, voorstellende *Eene dame, in gesprek met een naast haar staanden heer.* Ook graveerde hij in mezzo-tinto. Hij bekleedde te 's Hage een aanzienlijke post bij de Finantiën, was in 1762 hoofdman der confrèrie-kamer en overleed in 1769 in den ouderdom van 74 jaren.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERSCHURING (Johan), zoon van Willem Verschuring, Raad in de vroedschap te Gorinchem, werd aldaar den 22sten Jan. 1700 geboren, ontving het onderwijs van den rector G. Westhovius in de oude talen, legde zich te Leyden op de godgeleerdheid toe en werd in Oct. 1722 predikant te Nieuwland. Twee jaren later werd hij te Gorkum beroepen, doch dat beroep wilden de Staten van Holland niet approberen wegens zijn jeugd. In 1725 vertrok hij naar Vlissingen waar hij na 2 jaren en 4 maanden door de toen heerschende ziekte werd weggenomen.

Zie Vrolijkhert, *Vl. Kerkh* .bl. 225.

VERSCHUUR (Albregt), een bekwaam portretschilder, reeds in 1691 overleden.

Zie Kramm.

VERSCHUUR (Lieve), broeder van den vorige, bloeide te Rotterdam in de laatste helft der 17de eeuw. Hij deed tot oefening en waarneming van den Italiaanschen hemel en de uitwerking van het licht op de schilderachtige streken en stranden aldaar, met Johan van der Meer, een reis naar Rome, vestigde zich vervolgens te Rotterdam en legde zich aldaar op het zeeschilderen toe. 's Rijks Museum te Amsterdam bezit van dezen meester twee stukken. waarvan het eene voorstelt het *Inzeilen van Karel Stuart te Rotterdam,* rijk geordonneerd, het andere stelt voor een *Zee, rijk met schepen voorzien, op een van deze ziet men de teregtstelling van een heelmeester, die gepoogd had den Admiraal van Nes te vergiftigen.* In 1691 was hij reeds overleden.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERSCHUURING, Zie VERSCHURING.

VERSLUIJS (C.), te Vlissingen geboren, studeerde te Harderwijk, waar hij in 1771 tot meester in de rechten promoveerde, na het verdedigen eener *Dissertatio Jurid. exhibens Differentias quasdam juris Romani et consuetudinum Vlissinganarum.* 4°.

VERSLUIJS (Cornelis), beroemd regtsgeleerde, in 1656 te Vlissingen geboren. Hij werd in 1684 Raad, in 1687 Pensionaris honorair, in 1692 pensionaris, in 1719 burgemeester van Middelburg. Ook was hij Advokaat Fiskaal van den raad van Vlaanderen, Bewindhebber der geoctroieerde O. I. Maatschappij. Hij overleed kort na zijne verheffing tot de burgemeesterlijke waardigheid.

Men heeft van hem:

Eenige Aanteickeningen op verscheyde saken en Artikelen in de gedruckte costumen der stad Middelburg. 's Grav. 1705. 4°.

Costumes, Ordonn. en Statuten der stad Middelburg enz.

met de aanteekk. van Mr. J. de Timmerman en die van Mr. C. Versluys (herdrukt) *Middelb.* 1771. 4°.

Afgeperste Verantwoordinge voor de wettige Regeringe der stad Middelburgh, zoo als deselve was geconstitueert in den jare 1702, en verhael van de verdere oorsaken en uytsporigheden, waardoor oock in den jare 1703 de stad Middelburgh in den geduyrighe onruste is gehouden. 's Gravenh. 1707. 2 dn. 4o.

Zie Le Rue, *Gel. Zeel.* bl. 153, 186; *Cat. d. M. v. N. L.* D. II, bl. 142, D. III, bl. 340.

VERSLIJPE (J.). Arrenberg vermeldt zijne *Predikatiën.* 20 dln. 8o.

Zie *Naaml.* 540.

VERSLIJPEN (Johannes), tooneeldichter. Witsen Geijsbeek vermeldt van hem:

Carolus de Vijfde, zegepraalende over Johan Frederik van Saxen. 1727.

De Boere Edelman, kluchtspel.

Zie *B. A. C. Wb.* D. V, bl. 458.

VERSNEL, (Engel), in 1768 te Rotterdam geboren, was steen- of beeldhouwer van wien men marmeren basrelieven heeft.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERSPRONCK, (Cornelis Engelsen), geboren te Gouda, leerling van Cornelis van Haarlem en Carel van Mander, schilderde Regenten-stukken o. a. de *Regentessen van het St. Elizabeths gasthuis* te Haarlem 1641.

VERSPRONCK (Gerard), zoon van den vorige, een goed historie-schilder.

VERSPRONCK (Jan), broeder van den vorige, uitstekend portretschilder, leerling van Frans Hals, vestigde zich in Frankrijk, waar hij portretten van Staatslieden, in den trant van zijn meester, vervaardigde. Hij bloeide in 1661.

Zie Immerzeel; Kramm; Verwoert.

VERSPUY (Gijsbertus Johannes), zoon van Johannes Verspuy en Jannetje van Kersen, den 11den Augustus 1823 te Gouda geboren, had reeds vroeg onweerstaanbare neiging voor de kunst, oefende zich in het teekenen en schilderen onder C. Borsteegh en J. E. B. Terbeek en leverde vele stadsgezichten en landschappen op de tentoonstellingen. In 1840 werd hij na den dood zijns vaders, die eene broodbakkerij deed, in diens bedrijf opgeleid, en gaf tevens zoo buiten als binnen de stad zijner inwoning les in de teekenkunst. Hij huwde den 21sten Mei 1852 Sophia Bokhoven en overleed in zijne geboortestad den 30sten November 1862. Kramm geeft een uitvoerig bericht nopens zijne kunst.

Zie Kramm en *Aant.* bl. 157.

VERSTRAATE (Lambert) of DE RUE.

Zie De la Rue.

VERSTRAATEN (Lucas), als schilder en teekenaar van landschappen bekend. Kramm vermeldt van hem: eene schilderij voorstellende, *een winter met schaatsrijders.*

Zie Kramm; *Cat. Ploos van Amstel,* bl. 88.

VERSTRAATEN of VAN DER STRAATEN (Nicolaas), in 1680 te Utrecht geboren en in 1722 te Londen overleden, was een teekenaar en landschapschilder van naam.

Zie Kramm.

VERSTRAELEN, (J. H.), een graveur, die omtrent 1620 bloeide. Hij graveerde o. a. een plaat voorstellende *het lijk van Maurits* 1625, ook een kapitale prent, *Gesigt op de stad Utrecht,* 4 bladen groot, plano, naar eene teekening van Joost Cornelis Droogsloot, *een Platte grond der stad Amersfoort,* enz.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERSTRALEN (Hendrik Jansz.) van Utrecht. Hij vervaardigde in 1588 een *Caerte van de Spaensche Vlóte* en andere, vermeld bij Kramm.

VERSTRATEN (Hendrik) Zie LA RUE (Henry de).

VERSTRATEN, (Hendrick Jansz.) Zie VERSTRAELEN (Hendrik Jansz.)

VERSTEECH (Willem), stempelsnijder, vervaardigde verscheidene werken voor den Staat b. v. een penning op de verovering van de zilveren vloot 1629.

Zie Kramm, *Aant.* bl. 157, 158.

VERSTEEG (H.)
schreef *over het lijden van Christus.* Utr. 1700 4o.

Zie Arrenberg bl. 540.

VERSTEEG, (Jan), beurtschipper van Dordrecht op Duinkerken, schilderde en teekende watergezichten, schoon hij nimmer eenig onderwijs had genooten. Hij was de vader van

VERSTEEG (Michael), den 30sten Augustus 1758 te Dordrecht geboren. Hij werd in de teeken- en schilderkunst onderwezen door A. van Wanum en Joris Ponse, den jongen. Hij hield zich eerst bezig met het copieeren van schilderijen van voorname meesters bij Jan, den vader van den bloemschilder Willem van Leen, die een schilderwinkel had en kunsthandel dreef; ook schilderde hij toen zeegezichten. Later legde hij zich op het schilderen van kaars- en lamplichten toe en verwierf daarin grooten roem. In 1819 waren er op de te Dordrecht gehouden tentoonstelling 6 schilderijen van dezen meester. Op de verkooping van Van der Linden van Slingeland gold een schilderij van hem *f* 1,215 en op die van Bernet een *binnenkamer, waarin een bevallig meisje, met een koperen blaker in de eene, en een kaars, die zij aansteekt, in de andere hand, over eene tafel staat, en bij haar een jongeling met een doode patrijs in de hand f* 1,635. Teylers Museum bezit van hem een *keuken bij kaarslicht,* het Paviljoen te Haarlem een *kaars-* en *lamplicht.* In de *Annales du Salon de Gand,* vindt men in omtrek zijn *spinnend vrouwtje bij lamplicht,* dat de Gentsche tentoonstelling van 1820 versierde.

Volgens Kramm, vereerde hem Napoleon I met een bezoek en kocht eene schilderij van hem voor 6000 Fr. was lid der 4de kl. van het Kon. Ned. Instit. Hij overleed te Dordrecht in Nov. 1843 en werd door Pictura den 14den dier maand plechtig begraven.

Zie van Eynden en van der Willigen; Immerseel; Kramm; *Feertv. van Pictura* 1825. *Handelsblad* 1843 N 374 8o. Mullers *Cat. van Portr. Conv. Lexic.* Kobus en de Rivecourt, Nieuwenhuis; Verwoert.

VERSTEEG, (Nicolaas), den 11 October 1700 te Rotterdam geboren, beoefende den koophandel en de poëzy. Hij was kunstbroeder van de Haes, Smits, van der Pot, en medeoprichter van het kunstgenootschap *Natura et Arte.* Hij overleed in Sept. 1773.

Men heeft van hem:

Zegepralende liefde, Kamerspel, Rott. 1752. 8o.

Mozes in XII Boeken met het portret van den dichter. 1778. 4o.

Zie de Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. II, bl. 148; van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.* D. II, bl. 102; Siegenbeek, *Geschied. d. Ned. Letterk.* bl. 255; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. V, bl. 456; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Arrenberg 540; Muller, *Cat. v. portr.*; *Cat. d. M. v. N. L.* (Reg).

VERSTEEGH (Dirk), vermaard kunstverzamelaar en teekenaar, vooral met zwart krijt. Hij was lid der IVe klasse van het Kon. Ned. Inst., Raad van Bestuur der Kon. Akademie te Amsterdam, waar hij overleed den 10den Dec. 1822. Zijn nagelaten kunst, vooral ook van medalien, en antiek beeldwerk is in 1823 te Amsterdam verkocht.

Zie van Eijnden van der Willigen; Kramm; Muller. t. a. p Westendorp en Reuvens, *Antiquit,* D. II, bl. 2.

VERSTEEGH (Jacobus), te Utrecht geboren, gaf onderwijs in de teekenkunst en teekende landschappen en dorpsgezichten, ook etste hij eenige prentjes. Hij overleed te Jutphaas in 1816.

Zie Kramm.

VERSTEEGS (Jacobus). Zie VERSTEEG (Jacobus).

VERSTEGE (Bernard Joost), zoon van Gosewijn Ver-

stege en Maria Geertrui Schluiter, in 1723 te Zutphen geboren, werd in 1747 in de regeering zijner geboortestad gekozen, en bekleedde sedert de voornaamste waardigheden, ook die van Burgemeester zijner geboortestad. Van 1781—1787 bragt hij belangrijke adviezen uit ter stads- en staatsvergadering, doch werd in 1787 uit zijne openbare betrekkingen ontslagen. In 1795 gaven de burgers hem een bewijs van genegenheid, door hem, die wegens ouderdom en ziekte niet kon gaan, ten stadhuize te dragen. Hij verzocht echter weldra zijn ontslag en overleed 2 Sept. 1796. Hij was gehuwd, 1 met Johanna Catharina Saal, 2 met Anna van Slingelandt en liet kinderen na.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VERSTEGEN (Jacobus), bekwaam portretschilder. Hij schilderde o. a. de beeldtenis van den dichter J. Nomsz, door Houbraken gegraveerd.

Zie Kramm; Immerzeel; Muller t. a. p.

VERSTER (Adriaan), te 's Hertogenbosch geboren, werd predikant te Huisduinen (1701), Boven-Karspel, (1709) en Dordrecht (1717), waar hij in 1760 emeritus werd, en in 1762 overleed. Hij huwde Cornelia Rees.

Hij schreef:

Nederlandsch Lof offer gehouden op den Bedendag den 3den December 1710 *uyt Psalm LXVI vs.* 23 Ald. 1710. 8o.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D II, bl. 359, Glasius, *Godgel. Ned.* Brans, *Kerk. Reg.* bl. 2; Abcoude, *Aanh.* bl. 224; Pauw en Veeris *Kerk. Alph.*

VERSTER Abrahamsz. (Mr. Jean Louis), Drossaard van St. Michielgestel, advokaat te 's Bosch, was beoefenaar der Nederd. letterkunde. Hij was sedert 1 Juli 1777, lid der Maats. v. Ned. Letterk. en overleed in 1795. Deze Maatschappij bezit van hem 2 handss.

Lijst van woorden voorkomende bij Huygens in zijne Koornbloemen en niet algemeen bekend en in gebruik. Alphabetische orde 28 *bladen fol. — Woorden in de Meijerij van 's Bosch gebruikt wordende, tweederlei verzameling op losse blaadjes* langw. 8o.

Zie *Cat. d. M.* D. I. bl. 63, 65, Schotel, t. a. p. D. II, bl. 518.

VERSTER (F.). Van hem hebben wij een *Bericht wegens twee oliphantsbeenderen enz. met eenige aanmerkingen over dezelve. Met afb.* in *Verh. v. d. Holl. Maats.* 1786. bl. 55 van de *berichten.*

Zie Holtrop. *lo.* bl. 378.

VERSTER (Jean Louis), zoon van Jasper Verster en Catharina Dignis de la Motte, werd den 20 April 1745 te 's Hertogenbosch geboren, studeerde te Utrecht in de godgeleerdheid, werd predikant te Zuilen, (1770), Wageningen (1772), Dordrecht (1772) en Rotterdam (1777), waar hij den 21 September 21sten September 1814 overleed. Het Zendelinggenootschap in ons land heeft aan Verster zijn stichting te danken, zijnde het ten zijnen huize en onder zijn voorgang, dat het den 21 December 1787 werd opgericht. Zijne ambtgenoot A. de Vries hield eene lijkrede op hem, die het licht ziet. Hij huwde met Frederika Wilhelmina Prudentia van Wilmsdorff en met Kornelia Kersseboom.

Hij schreef:

Disquisitio in Hos. 1: 7, *qua demonstratur, promissionem regno Judaico factam, totam quantam esse intelligendam de liberatione per Angelum Dei ex potestate Assyriorum, regnante Hiskia,* in *Opuscula Societ. cui tessera Tendimus ad idem et tandem fit surculus arbor.* T. II.

Zie De Vries, *Leerr. over Joh. XI*: 10; Brans, *Kerk. Reg.* bl. Ypey, *Kerk. Gesch. der XVIIIde eeuw*, D. VIII, bl. 690; Schotel *Kerk. Dordrecht*, D. II, bl. 531; Harderwijk, *Naaml. en Levensbijzonderheden der predikanten van Rotterdam*, bl. 95, 96; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt, Verwoert.

VERSTERRE (Dirk). Van dezen meester bestaan teekeningen met de pen en O. I. inkt, geestig van ordonnantie.

Zie *Cat. Ploos van Amstel*, bl. 208; Kramm.

VERSTOLK (A. H. Hordijck). Van dezen tooneelschrijver heeft men:

De Halve ring, trsp. n. h. Hgd. van W. Thombrink. Rott. 1794.

De Woestijn, trsp. n. h. Hgd. van D. Beil. Ald. 1794.

Het blaadje is omgekeerd, trsp. n. h. Hgd. 's Hage 1798.

Zie *Cat. d. M. v. N. L.* D. 1b. bl. 210.

VERSTOLK VAN SOELEN (Jan Gijsbert) werd den 21 Maart 1776 te Rotterdam geboren, legde zich te Göttingen onder den beroemden Martens, en later te Kiel op de Rechtsgeleerdheid, het Staats- en Volkenregt toe. Na onze inlijving in het Fransche keizerrijk werd hij prefekt van Friesland en na de afschudding van het Fransche juk, gezant aan het Russische hof en later Minister van Buitenlandsche Zaken.

Na zijn aftreding in 1841 legde hij zich met verdubbelden ijver op de uitbreiding van zijn beroemd kabinet van schilderijen, teekeningen, en plaatwerken toe. Hij overleed den 3den November 1845 op zijne heerlijkheid Soelen. Zijne schilderijen werden te Londen aan een Engelschman voor *f* 280,000 en zijn papierenkunst in 1847 in het Huis met de Hoofden te Amsterdam verkocht.

Verstolk was Grootkruis der Ridderorde van den Nederl. Leeuw, Lid der 4e kl. van het Kon. Ned. Inst. en van de Maats. van Ned. Letterk.

Hij gaf ook in het licht:

Recueil de prèces diplomatiques relatives aux affaires de la Hollande et de la Belgique en 1832. La Haije 1831—33 3 t, 8o.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; *Kunstkronijk* 1846, 6 aflev. *Verslag der jaarl. Verg. van Letterk.* 1846, bl. 14 volgg.; Bosscha, *Ned. Heldend* D, III, bl. 688; *Nederl. Museum* I, 1828. II, 8°.

VERSIJL (Pieter), dichter uit het begin der 18de eeuw. Hij gaf in 1771 een herdicht *Menalkas, herderskout* in het licht.

Zie Witsen Geijsbeek, D V, bl. 456; Verwoert.

VERSTOCK (Frater Gaspar), Religieus van St. Bernard, aan de Schelde, wordt door sommigen voor den schrijver gehouden van het bekende *Antwerpsch Cronijkje.* Leiden 1743. 4°.

Zie v. Doorninck. *Pseud. en Anon.* No. 1151, 2672.

VERTANGEN (Daniel), kunstschilder, in 1598 te 's Hage geboren, was een leerling uit de school van Poelenburg, dien hij in koloriet, ordonnanties, stoffaadje en uitvoering zoo bedriegelijk navolgde, dat zijne tafereeltjes wel eens voor het werk van zijn leermeester verkocht werden, schoon zij bij vergelijking er nog al bij te kort schieten. Twee zijner kleine stukjes golden op de verkooping van Teengs *f* 142. Hij overleed te 's Hage in 1657.

VERTIELT (Bartholomeus), weduwe te Vlake, leefde in 1308. Haar zonderling testament wordt medegedeeld in de *Kron. v. h. Hist. Gen.* D. VII, bl. 289.. Zie ook: J. ab Utrecht Dresselhuis, *Het testament van Vertielt, getiteld in 't jaar* 1308. *Eene bijdrage voor de kennis van Oost-Zuid Beveland* in *Zeeland* 1853. bl. 10.

VERVEEN (Andries Crijnen), prins der Goudsche rederijkerskamer *de Goudsbloem, wt Jonsten begrepen*, verscheen den 3den Mei 1620 op het landjuweel te Mechelen met een refereijn en een liedeken.

Zie Witsen Gijsbeek, D. V, bl. 455, 456.

VERVEER (Arie Huybertsz), te Dordrecht geboren, was sedert 1646 lid van het St. Lucasgild aldaar. Hij schilderde historiën, meest met naakte, onbevallige portretten. Zijn schilderwijs was ruw en zijn koloriet taankleurig. Mogelijk is hij dezelfde met

VERVEER (Adriaan), ook een Dortenaar, die in 1672 een allegorisch schilderij voor het Schipluiden-gild, dat door Balen, *Beschrijv. v. Dordrecht* (D. I. bl. 160) en door Kramm beschreven is. Hij schilderde ook de portretten van verschillende aanzienlijke o. a. dat van Cornelis de Witt.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERVEER (Jan), dichter, te Rotterdam geboren, behaalde in 1777 een zilveren eerepenning bij het Haagsche Dichtgenootschap met een dichtstuk, getiteld: *De voordeelen van*

den Christelijken Godsdienst voor de Burgerlijke Maatschappij. Behalve eenige eerste gelegenheidsstukjes bezitten wij nog van dezen dichter.

De leden der 848jarige kamer der Goudsbloemen, daar men schrijft uit Jonste begrepen, aan de WelEd. Grootachtb. Regering der stad Gouda bij den aanvang der jaren 1785. Gouda 1785.

Tafereel van het beste huwelijk. Rott. z. p. omstreeks 1780.

Vaerzen voor Capellen tot den Pol (met Bacot en Nomsz.) Amst. 1785.

Zaïre trsp. n. h. Fr. van De Voltaire. Dordr. 1790.

Cora of de zegepraal der Liefde op het bijgeloof. Trsp. Ald. 1790.

Dichtgedachten bij de beschouwing van 's lands deerniswaardigen toestand na de oorlogsverklaring der Engelschen in 1780.

Zijn dichtstijl is mannelijk en krachtig. Hij was ook redacteur van het *Saterdags kroegpraatje.* Rott. 1787, 3985 (het laatste blaadje Sept van dat jaar) en van de *Zamenspraakjes tusschen Klaartje en Trijntje* z. pl. en jr. 4°. een Tijdschrift, in vorm en druk aan het eerste gelijk.

Zie Witsen Gijsbeek, D. V. bl. 456, Verwoert, *Cat. d. M. v. N. L.* D. I, bl. 228, 264, 276, 6 bl. 210. D. II, bl. 544. v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 2543.

VERVEER ( ), Generaal-majoor en ridder der beide Nederl. orden. In 1838 werd hij naar de Kust van Guinea gezonden, om den opstand van een der Negervolken tegen het Nederlandsch gezag te dempen, welk doel hij volkomen bereikte, door de beteugeling der Hantasche bevolking, wier opperhoofd Bonsoe in zijne magt geraakte, en het tegen hem uitgesproken doodvonnis onderging, ter plaatse, waar in 1817 de Ambtenaar Cremer en de Luitenant Maassen verraderlijk door hem waren vermoord. Hij bewees een gewigtige dienst aan zijn Vaderland door het aanknoopen van betrekkingen met den koning der Ashantijnen. Hij overleed den 22 Augustus 1838.

Zie Verwoert.

VERVEER ( ), Kapitein ter zee, onderscheidde zich in de krijgsbedrijven op de kusten van Portugal, in de Middel. Zee en in het Noorden 1654—1664.

Zie J. C. de Jonge, *Ned. Zeew.* D. II, bl. 260.

VERVOERT (Franciscus), te Mechelen geboren, werd Franciskaan en minister provinciaal in België. Hij schreef verschillende godsdienstige werkjes en overleed den 24 Nov. 1655 in zijn geboortestad.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.* Foppens, *Bibl. Belg*, T. I, p. 316.

VERVOERT (Gerardus), Minnebroeder te Gent, Iperen en elders, Gardiaan en Lector, overleed in 1516 te Venone.

Men heeft van hem:

In Orationem Dominicam. Antv. 1594. 8°.

In passionem Dominicam Orciones III.

De praestantiasinia Nove Terlanestidonis. Loran. 1593.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 285; Foppens, *Bibl. Belg.* T I, p. 362.

VERVOORN (Elisabeth) of Vervooren, dochter van Jacob Vervoorn, burgemeester van Gorkum, Gecommitteerd ter vergadering van de Heeren Staten van Holland en van Klara van der Steden, den 9den September 1617 te Gorinchem geboren, huwde den 9den 1648, mr. Johan van Someren, bij welke gelegenheid Joh. Spiliardus, Fr. Plante, R. de Carpentier en A. van Someren, Med. Dr. gedichten vervaardigden. Zij overleed den 7den Oct. 1657, vijf kinderen nalatende. Haar echtgenoot betreurde haar verlies in een Fransch, J. van Aelhuizen en anderen in een Latijnsch gedicht. In de *Uytspanninghen der vernuften* ontmoet men uitmuntende gedichten in het Latijn, Fransch en Hollandsch door van Someren ter harer eere vervaardigd, ook wijdde hij haar zijne *Heylige dagten* toe. Zij zelve was eene verdienstelijke dichteres, blijkens hare gedichten zoo in de *Uytspanninghen* van haren echtgenoot als in de *Uytnementheit des vrouwelicken geslachts* van van Beverwijk.

Zie J. van Beverwijk t. a. p. bl. 281; *Uytsp. d. vern.* bl. 172, 178, 414, 486. 301—304, 426, 417; Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 158; v. d. Aa, *N. B. A. O. Wb.*

VERVOU (Frederik van) tot Martenahuis, ridder, zoon van Raas van Vervou, een Luiksch edelman, en Emerentia van Grumbach, weduwe van Jan van Egmond Meresteijn, mede-erfgenaam van de goederen van den hoofdtak van het geslacht Martena, werd in 1557 te Franeker geboren. Reeds in zijn jeugd was hij de zaak der vrijheid toegedaan en werd hij page bij den graaf van der Mark te Luik, die in zijne armen stierf aan de gevolgen van vergif. Vervolgens bekleedde hij onderscheidene, zoo militaire, als politieke betrekkingen, trad in Friesland op als kapitein en verdediger der goede zaak, bekleedde de post van hofmeester bij den stadhouder, graaf Willem Lodewijk van Nassau, en werd aangesteld tot bevelhebber van 't fort te Delfzijl, later van Emden. In 1609 leefde hij ambteloos in Franeker, in 1616 trad hij in de staatkundige loopbaan, vertrok als lid van den raad van State naar 's Hage en werd tot belangrijke zendingen gebruikt, zoo als naar Groningen om de oneenigheden over de bezetting van Delfzijl af te doen, met den thesaurier Generaal de Bije naar Zeeland, ter vereffening van den geschillen aangaande de quota. Als lid der Staten-Generaal werd hij in 1620 met anderen naar Engeland gezonden, ten einde een nieuw verbond te sluiten voor het eindigen van 't bestand, bij welke gelegenheid hem de koning tot ridder sloeg. Hij stelde, gedurende zijn verblijf te Franeker, zijne *Gedenkwaardige geschiedenissen* van 1568—1610 op, die later (1841) door het Friesch genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde zijn uitgegeven. Het tweede deel dezer *Gedenkwaardige geschiedenissen* 1610—1620 zijn nog niet uitgegeven. Gedurende 36 jaren stond hij in vriendschapsbetrekkingen met Baudartius en bood hem de behulpzame hand bij het zamenstellen zijner *Memoriën.* Hij huwde Tet of Jel van Oosthem, en overleed in 1621, zijne zinspreuk was: *Sine labore nihil.*

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl. Stamb. v. Friesl. Vrije Fries,* D. I. bl. 126, 217; Eekhoff, *Stedel. Bibl. v. Leuw.* bl. 7, Mr. A. Telting, *Voorber. van de Gedenckw. Geschied.* Verwoert; Kobus en de Rivecourt, *Navorscher.*

VERVOUW (Hessel Laes van), zoon van Frederik van Vervouw en Jet van Oosthem, werd den 6den Junij 1614 tot Grietman van Franekeradeel gekozen. Hij komt voor als volmagt ten landsdage in de vergadering van 3 Julij 1619, op welke het verhandelde in de Synode van Dordrecht betreffende de reformeerde religie werd goedgekeurd; doch de kerkorde aldaar bepaald verworpen, en volgehouden bij die, welke tot op dien tijd toe, hier te lande gebruikelijk was. Hij huwde Sjouk, dochter van Joost Ockinga en Saepk van Cammingha, die hem eene dochter schonk. Zijne weduwe hertrouwde met Pieter van Camminghа, Heer van Ameland.

Zie v. Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.* bl. 194.

VERWELT of VERWILT (François), in 1598 te Rotterdam geboren, leerling van den landschapschilder Cornelis Dubois en van Poelenburg, dien hij echter niet overtrof. Hij werkte in een aangenamen en helderen trant, zijne figuurtjes zijn geestig. In 's Rijks Museum te Amsterdam vindt men van hem het *portret van het zoontje van den Luitenant Admiraal Aart van Nes* op 7 of 8jarigen leeftijd.

Zie Immerzeel; Kramm.

VERWER (Adriaan) Deze geleerde beoefenaar der Nederduitsche taal en letterkunde, gaf in 1707 onder de Pseudoniën *Anonymus Batavus* in het licht: *Idea Linguae Belgicae Grammatica,* waarin hij de geschiktheid onzer moedertaal voor poëzy en welsprekendheid betoogde, daartoe uitgelokt door een brief van zijn vriend L. ten Kate, daarna in 1710 uitgegeven met den titel: *Gemeenschap tusschen de Gothische sprake en de Nederlandsche,* ook door Duitsche geleerden geprezen. Onder denzelfden Pseudomiën schreef hij een *Brief aan den Heere Adriaan Reland tot rekenschap van de Aenmerkingen van den Heer Arn. Moonen op dezelve Idea,* Utregt 1709 8o.

Ook bezitten wij van zijne hand:

Het mom-aangezigt der Athisterie afgerukt, of de wederlegging der zedekunst van Spinoza en Nederlandsche Zeerechten, averije en bodemerijen. Amst. 1707.

Ook bezorgde hij eene uitgave van Dr. Weijtsius, boek

over hetzelfde onderwerp. Abcoude schrijft hem het *Leven van Aldegonda, Gertrude en Agnes.* Antw. 1666 m. pl. en *Voorreden over de Inleijdingh tot de Christel. Godgeleerdheid* toe.

Zie Ypeij, *Gesch. d. Ned. Tale,* D. I, bl. 310; Schotel, *de meritis Huydecoperi* p. 60 Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk* bl. 320, 321; van Kampen *Bekn. Gesch.* D. II. bl. 191; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 805, 1655, 5208; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VERWER (Adriaan de) een goed teekenaar, bloeide in het midden der 18de eeuw.

Kramm vermeldt van hem:

Het Hof en de Cantzely te Cleef, over de Rybaan te zien in Mey 1746 en een *Idem, van de andere zijde te zien* beide in fo.

Zie van Eijnden en van der Willigen, D. I, bl. 298; Kramm.

VERWER (Cornelis de) wordt door Nagler als teekenaar vermeld.

Zie Kramm.

VERWER (Pieter Adriaansz.), waarschijnlijk een zoon van den vorige, vertaalde vele Fransche en Engelsche werken, b. v. *Godgeleerde, Historische en oordeelk. verhandeling over het nieuwe Testament met een kort begrip der Evangelische en Apostolische Geschiedenissen uit het Fr. van Heeren Beausobre en L'Enfant.* Amst. 1749.

David Simple, de verstandige Engelsche leermeesteres enz. Haarlem 1780. 8o. *Amelia, door Fielding schildknaap.* Haarl. 1792. 2d.

Leven van Juffr. Henriette Stuart, de verligte Bramin, enz. Ook schreef hij een oorspronkelijken roman: *Historie van het verlatene en gelukkige Weeskindt Charlotte Timmers, geschreven in den smaak van den vondeling Tom Jones.* Amst. 1751. 8o. Ook zijn eenige vertoogen in *De Philantroop of menschenvriend.* Amst. 1752—62. 6 dn., 8o. door hem uit het Engelsch vertolkt.

Hij behoorde ook tot de voornaamste medewerkers van den *Holland Spectator,* geredigeerd door Justus van Effen, Amst. 1731—35. 12 dln. 8°. bezorgde de 2de uitgaaf. Amst. 1756 en schreef *het leven van Van Effen.* Hij schreef onder het pseudoniem, *Mennophilus.*

Zie v. Doornink, *Anon. en Pseudon.* No. 3082, 4151; *Navorscher* D. XI, Abcoude, *Naamr.*

VERWER (Mr. Willem Jansz.), advokaat en regent van het Weeshuis (1574, 1575 en 1580) en van het Leprozenhuis te Haarlem. In de *Kunst en Letterbode* 1829 No. 46, komt voor, een *Extract uit een geschrift van W. J. Verwer aangaande de belegering der stad Haarlem,* verg. ook Jaarg. 1850. D. I, No. 10.

VERWERS (Catharina) geb. Dusart, dichteres van het treurspel *Spaansche Heidin* en van drie Liedekens in de *Amsterdamsche Mengelmoes.* Amst. Gerrit Smit 1658.

Zie A. van Halen, *Panpoëticon,* bl. 274; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VERWEIJ (Abraham), zoon van Bernardus Verweij, den 24sten Maart 1793 geboren, werd in 1822 van den Leidschen dam te Leiden beroepen, bedankte in 1831 voor eene beroeping naar Amsterdam, was bij herhaling President der synode en werd in 1852 emeritus. Hij begaf zich naar 's Gravenhage ter woon en overleed aldaar.

Hij was lid der Maats. van Ned. Letterkunde, waarvoor hij in April 1866 bedankte.

Hij gaf in het licht:

Leerrede ter gedachtenis van C. G. Akersloot, predikant te Leyden. Leid. 1824. 8o.

Zie *Naaml. v. predd. te Leid.* achter *Orde der Feest en Lijdensteksten* bl. 186. *Gedenks. d. Maats. v. Letterk.* bl. 60.

VERWEIJ (Bernardus), in 1772 geboren, studeerde te Franeker en verdedigde in 1792 onder den Hoogleeraar Verschuir eene *Dissertatio de origine et causis insani idolatriae amoris et studii, maxime in gente Israelitica.* In 1794 werd hij predikant te Marssum, in 1803 te Bolsward, in 1806 te Zutphen, in 1808 te 's Hage. In 1821 verkreeg hij zijn emeritaat en overleed den 27sten Junij 1835.

Verweij was een verdienstelijk man op het veld van het praktisch Christendom. De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen bekroonde in 1802 zijn betoog *dat de godsdienst geen beletsel is voor geoorloofd vermaak met aanwijzing van de middelen om voor te komen, dat het vermaak zondig worde* en in hetzelfde jaar zijn *Schoolboek, Een kort begrip der Bijbelsche Geschiedis* met goud, vroeger had zijne *Verhandeling over de beste wijze, hoe men minkundigen het klaarste en gemakkelijkste den schepper kan leeren kennen in zijne volmaaktheden uit zijne werken,* den zilveren eerepenning behaald, ook bekroonde het Genootschap ter verdediging van de Christelijke Godsdienst zijn verhandeling *over de voortreffelijkheid en het nuttig gebruik maken van het gebed des Heeren* met het eeremetaal.

Voorts gaf hij in het licht:

Vaderlandsliefde, Godsvrucht, eerbied voor den koning, in het dank- en biduur, den 29sten *Maart* 1815 *uitgesproken,* 's Hage 1815.

Derde eeuwgetijde der Hervorming of bijdrage tot deszelfs viering in October en November. Ald. 1817.

Leerredenen over de geschiedenis van Elias. Rott. 1818. 2 dln.

Christelijke droefheid en troost, herinneringen bij den dood van geliefde panden. Amst. 1821.

De weg door dit leven.

Overdenkingen tot regte beoordeeling en christelijk gebruik van het leven op aarde. Ald. 1823.

Christelijk feestboekje voor Protestanten. Rott. 1824.

Evangelisch avondmaalboekje voor Protestantsche Christenen, 2de dr. Ald. 1825.

Uren voor de eeuwigheid geleefd. Tafereelen uit het hoogere leven van een Christen. Haarlem 1824.

De avond des levens, herinneringen bij het uitzigt in de eeuwigheid, met afbeeldsel van den schrijver. Amst. 1835.

God zij met u! Een christelijk handboekje voor Christelijke jongelingen en meisjes in beschaafde standen 2e dr. Amst. 1810.

De lijdende Verlosser, Een stichtelijk passieboekje. Rott. 1826.

Synodale Leerrede op den 2den Julij 1826. Ald. 1826.

Godsdienstig jaarboekje voor bijzondere en huisselijke stichting. 2e St. Amst. 1827.

Het adres aan al mijne hervormde geloofsgenooten getoetst. Ald. 1827.

Gedenk te sterven, overdenking ter herinnering aan de voorbereiding voor den dood. Ald. 1827.

Hoop en uitzigt op de eeuwigheid. Haarlem 1828.

Voorts vertaalde hij een menigte stichtelijke werken van Erhenburg en anderen. Vijfmaal werd hij ter Algemeene Synode afgevaardigd en in 1829 was hij Vice-president. Hij was ook Lid van de Maatsch. v. Nederl. Letterkunde.

Zie *Verslag der Algemeene Verg. d. Maats. v. Letterk.* 1836. ; Glasius, *Godgel. Nederl.*; *Boekzaal* 1835, D. II, bl. 95, 96, 263, 264; *Aanh.* op Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 1791; Muller, *Cat. v. Portr.*

VERWEIJ (D.), neef van Dirck Donckers, bekend door zijn Nederd. vertaling van Virgilius, waarvan in 1688 te Gouda een 2de druk verscheen, was een middelmatig dichter.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VERWEIJ (Jacob), volgens Jöcher, een Dortenaar, schreef:

Ars testandi of Erfmakingskonst 's Hage 1656. 8o.

Zie Jöcher; Arrenberg, bl. 154.

VERWEIJ (J.) gaf in het licht:

Hij schreef:

Geestelijke betrachtingen tot opwekking in de vreeze Gods 1628. 8°.

Erfmaking-konst. Leiden 1646.

Zie Abcoude, *Naaml.* bl. 383.

VERWEIJ (Johannes) of Phorbaeus, in 1648 te Delft (volgens Jöcher te Gouda) geboren, studeerde te Utrecht en werd door invloed van zijnen Maecenas H. van Beverningh in 1678 Rector der Latijnsche school te Gouda, welke standplaats hij in 1687, ook door tusschenkomst van zijn Maecenas, met 's Hage verwisselde, maar tevens tot professor

titulair in de Grieksche taal benoemd werd. Hij stierf omtrent 1692.

Hij gaf in het licht:

Medulla Aristarchi Vossiani 1670. Goudae 1678.

Nova via docendi Graecd, in quâ tribus Declinationibus, et duabus conjugationibus breviter omnes flexio facili item et accuratâ ratione omnis literarum, syllabarum, quantitatum accentuum, licentiae Poëticae etc. uc traditur etc. Goudae 1684, *cum indice vocum Graecarum R. Ketelu.* Ibid. 1702. 8°. Dit werkje heeft nog verschillende uitgaven en lang tot schoolgebruik gediend. Ald. 1737.

Hij arbeidde ook aan een nieuwe uitgaaf van Hesychius en een gr. Lat. en Ned. Woordenboek. Hij hield geleerde briefwisseling met N. Heinsius, Gronovius en J. A. Fabricius.

Zie Saxe, *Onom.* T. IV, p. 185; *Syll. Burrmani* T. IV, p. 495; 611; J. A. Fabricii, *Bibl. Gr.* L. IV, C. 35, p. 653; J. Alberti *ad Hesychium Praef.* p. XVI, *et sect.* II, p. XXIV—XXVI, Paquot, *Mem.* T VIII, p. 105—109; Ledeboer, *het Geslacht van Wassberge* bl. 175. *Cat. Crevenn*, T. VIII, p. 21; Jöcher; Verwoert Kobus en de Rivecourt.

VERWEIJ (Samuel), broeder van Bernarnus Voorn werd te Ylst in Friesland, waar zijn vader predikant was, geboren, studeerde te Franeker, en werd predikant te Arum (1801), Bolsward (1806) en Dordrecht (1815), waar hij den 10den April 1840, in den ouderdom van ruim 66 jaren, overleed. Hij huwde 1. Johanna Lycklama a Nyeholt. 2,(1825) Cornelia Jacoba Swart.

Hij heeft anoniem geschreven eene verhandeling over de *Boekdrukkunst*, en over *Anna Maria van Schurman.* Afzonderlijk verscheen: *Moed en Hope voor de toekomst.* Dordr. 1830.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II, bl. 749—751.

VERWEIJ MEJAN (Mr. Gerardus Wouter), zoon van Mr. Hendrik Verweij Mejan, President van de Regtbank van Koophandel te 's Hage, en van Anna Elisabeth Jochems, werd den 26sten Januarij 1796 te 's Hage geboren. Hij had reeds drie jaren de Akademische lessen te Leiden bijgewoond, toen Napoleon uit Elba naar Frankrijk terugkeerde. Verweij schaarde zich onder de jongelingschap die de wapens ter verdediging van het vaderland opvatte, doch promoveerde vooraf (den 28sten Mei 1815) onder het rectoraat van Kemper, in de rechten. Op eigen kosten trok hij met de compagnie vrijwillige jagers te paard uit 's Hage en lag met deze gedurende eenigen tijd te Parijs. In Maart 1816 werd hij advokaat, en zou zich aan dien stand, geheel met zijne natuurlijke begaafdheden strookende, hebben gewijd, indien hij niet tevens bestemd was geweest, om zijn vader in het bankiershuis, Jochems en Zoon op te volgen. In beide werkkringen (aan die van advokaat gaf hij echter den voorrang) was hij met goed gevolg werkzaam, en beoefende tevens de letterkunde. In 1816 werd hij lid in 1819 en in 1832 bestuurder der Maatschappij *Diligentia* te 's Hage, was reeds zeer vroeg in de orde der vrijmetselaren en behoorde meer dan 25 jaren tot het opperbestuur der orde. Negen en twintig jaren bekleedde hij het voorzitterschap der Loge *l'Union* te 's Hage. Zijn verblijf op *Rijnstroom*, een aangenaam buitenverblijf onder Aarlanderveen, bij Alphen, gaf hem aanleiding tot het vestigen zijner aandacht op den Landbouw. Een verhandeling door Professor Johnston uit Engeland, in *Diligentia* gehouden, bragt hem op het denkbeeld om ook in ons vaderland eene Maatschappij van Landbouw op te richten, waarvan hij in 1847 voorzitter werd. Ook andere genootschappen, zooals het Leidsche, Utrechtsche, de Dordrechtsche Flora verkozen hem tot lid en in 1835 werd hij door de toenmalige Staten der nog ongeplitste provincie Holland tot Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal verkozen en sedert behoorde hij onafgebroken tot dien tak van volksvertegenwoordiging. Hij overleed op zijn geliefd *Rijnstroom* den 6den Aug. 1850, bij zijne echtgenoote vrouwe Henriette Elisabeth Baronesse van Oudshoorn, kinderen nalatende.

Zie verder F. A. van Rappard in *Handel, d. Maats. v. N. Letterk.* 1851.

VERZIJL (Jan Fransz.), te Gouda geboren, bloeide in de eerste helft der 17de eeuw. Hij leerde de teeken- en schilderkunst bij zijn stadgenoot Aert van Waes, reisde ter oefening in de Kunst naar Italië, en zette zich, na zijne terugkomst, in zijne geboortestad neder, waar hij in 1647 overleed. In het Aalmoezeniershuis te Gouda hangt van hem een groot stuk vertoonende de *Regenten aan eene tafel*, beziende het model van de nieuwe timmeraadje van het toen gemaakte huis.

Zie Walvis, *Beschrijv. v. Gouda*, bl. 338; Kramm.

VERZIJL (Jan Govertsz.), te Gouda geboren, was een verdienstelijk schilder.

Zie Verwoert.

VET (Jan Dame of Johan Damesz. de), te Leiden geboren maar van Gouda afkomstig, een der verdienstelijkste leerlingen van Dirk Crabeth, reisde door Frankrijk en Italië, en vestigde zich te Gouda. Hij schilderde beelden en portretten, o. a. een der stukken den *Goudschen krijgsraad* voorstellende op den Doele. Hij overleed in 1625 in dertigjarigen ouderdom.

Zie Walvis, *Beschrijv. v. Gouda*, bl. 338; Kramm.

VETH (Adriaan), zoon van Jan Veth en van Barbara van Rozenburgh, te Middelburg geboren, was een bekwaam staatsman. Hij werd Secretaris en Pensionaris zijner geboortestad, vervolgens Raad in den Hove van Vlaanderen, daarna Secretaris van Zeeland en in 1658 Raadpensionaris van dat gewest.

Als zoodanig begroette hij Karel II, koning van Engeland in den Haag, en deed het bekende voorstel aan Holland om den Prins van Oranje tot stadhouder aan te stellen. Hij verwierf in zijne bediening de goedkeuring zijner meesters. Deze vereerden tot een aandenken er van een kostbaren lampet aan de weduwe en kinderen. Boxhorn, de Mey, Cuneus en anderen hebben zijn groote geleerdheid om strijd geprezen. De eerste droeg hem in 1632 zijne uitgaaf van Slinii *Panegyricus* op. Hij huwde Elizabeth van der Markt, die hem twee dochters naliet en hij overleed den 25sten November 1663. F. Gruiwardt vervaardigde zijn Epitaphium.

Zie *Chroniјk van Smallegange*, D. I, bl. 481; Aitsema, *Zaken v Staat en Oorlog*, D. VII, bl. 215; (ed in 4o); Boxhorncii, *Epist.* p. 21; *Opdragt van Plinii Paneg.* Canaei *Epp.* Ep 301, 390; F. Gruiwardt, *Naekte Ontdekk. enz.*, bl. 20; J. de Mey. *Opdragt zijner Uitlegging en Bedenkingen over eenige moeielijke plaatsen des N. T.*; De la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 506; Scheltema, *Staatk. Zeel.* Verwoert; Kobus en de Rivecourt;

VETH (Lucas de), dapper zeeheld, voerde als Schout-bijnacht, het bevel over net eskader in 1715 naar het Noorden gezonden.

Zie De Jonge, Wagenaar, *V. H.* D XVIII bl. 102. 143.

VEUZELS (Willem), Deken van St. Pieter te Utrecht, werd in 1570 door die van Utrecht naar Spanje gezonden om hunne zaak tengevolge van het vonnis van Alva te verdedigen, waarvan hij zich „deftig en vrijmoediglijk kweet" Later bragt hij eenige kerkelijke kleinodiën (zilverwerk) ondanks de R. C. te Utrecht, naar Emmerik.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XV, bl. 218, 220; Wagenaar, *V. H.* D. VI, bl. 315; v. d. Monde, *Tijdschrift*, 2 St. III, 301; D. VII. bl. 330.

VEZEKIUS (Bernhardus), in 1585 geboren, werd in 1618, toen hij predikant te Echtelt in Gelderland was, voor de Synode te Dordrecht gedagvaard en wegens zijn remonstrantsche gevoelens van zijn ambt verlaten. Na zijn afzetting vetrok hij naar Huussen in het land van Kleef, doch spoedig moest hij die plaats verlaten. Hij begaf zich nu naar Waalwijk, vervolgens naar Antwerpen, waar hij bij de eerste algemeene vergadering der ballingen tegenwoordig was. Ten gevolge van het besluit aldaar genomen, dat de predikanten, die moed genoeg hadden tegen het verbod der algemeene staten, naar hun land terug te keeren en daar het Evangelie te verkondigen, begaf hij zich derwaarts, en werd in Mei 1620 omtrent het dorp Kudelstaart, door Albert Bruijnink, Sekretaris van Enkhuizen, erkend, gevangen genomen, te Mijdrecht met ijzeren kluisters aan de beenen geboeid en naar Utrecht gevoerd, vanwaar hij eerlang naar 's Hage op de gevangenpoort werd gebracht. Daar werd hij ondervraagd en toen hij geen voldoende antwoorden gaf, met de pijnbank bedreigd en in een strenge gevangenis de Giool genoemd, geworpen.

Uit 's Hage zond men hem naar het tuchthuis te Haarlem waar zijne huisvrouw Josephine de Remeij met moeite verlof verkreeg hem tweemaal per week te mogen bezoeken. Hij wist zich van een sleutel meester te maken en ontvlood, na 15 maanden zittens. Hij begaf zich naar Hoorn, doch verloor andermaal in 1623 zijne vrijheid te Amsterdam, en werd tot eeuwige gevangenisstraf op het slot Loevestein verwezen. Hij wist echter te ontvluchten. Verder leggen zijn lotgevallen in het duister.

Zie Brandt, *Reform.* (*Reg.*); Tideman, *Rem. Broeders*; Kok; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VIANEN (ADAM VAN), zoon van Willem Eerstensz. van Vianen, werd in 1570 te Utrecht geboren, huwde in 1593 met Aaltje, dochter van Aert Mathijsz Verhorst, die vijf jaren later reeds was overleden. Hij leefde nog in 1627 doch in het volgend jaar was hij reeds overleden. Hij was even als zijn vader een goudsmid, zeer ervaren in de boetseer- en drijfkunst. Zijn werk bestaat uit zilveren beeldjes en basreliefs van hetzelfde metaal op schotels, lampetkannen bekers enz. Op de Raadkamer te Utrecht berustte een *zilveren lijst van een zeer grooten spiegel*, rijk met tropheën, cherubijnshoofdjes enz. versierd, alles basrelief, volgens Kramm een vorstelijk werk. In de Nederlandsch-Portugeesche kerk te Amsterdam bevindt zich onder een aantal kostbare kunststukken *een groote schaal*, waarop de *voorstelling van de koningin van Seba voor Salomon*, gedreven is, met verder zeer rijk en sierlijk bijwerk, zoo voortreffelijk bewerkt, dat men niet schroomt, dat schoone kunstwerk bij dat van Cellini te vergelijken. Men vindt van dat kunststuk nog een fraaije houtsnede. Op de verkooping van Moyet (Amsterd. 1853) komen van hem voor: vijf stuks kleine ronde basreliefs, voorstellende *Daniel in den Leeuwenkuil*, *Susanna en de boeven*, *de ontmoeting van Jacob en Ezau*, *Prins Maurits te paard en Curteus zich in den afgrond stortende*; op die van Mevr. Hogguer (Amst. 1817) *Eene Drinkschaal, met Bacchus en Ceres er op*, voor *f* 95 verkocht. Het meerendeel zijner kunststukken is in plaat gebragt door Theodorus van Kessel.

Zie Immerzeel; Kramm; *Berigt v. h. Hist. Gezels. te Utrecht* 1846, bl. 139; *Tijds. van Gesch. en Oudh. van Utrecht* 1841 bl. 242; *Nederl. Magazijn* 1860, bl. 344; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VIANEN (ADAM VAN), zoon van den vorige, omstreeks 1595 te Utrecht geboren, beoefende even als zijn vader voortreffelijk de drijfkunst. Volgens Kramm was hij de vervaardiger van de *Zilveren Spiegellijst* in het vorig artikel vermeld, en welligt ook van *Maurits te paard.*

Zie Van Eijnden en van der Willigen; Kramm.

VIANEN (ADAM VAN), zoon van den vorige, beoefende in het midden der 17de eeuw het kunstvak zijner voorvaderen te Utrecht. De vroedschap dier stad stond hem in 1651 toe: „de plaet [in de secretarye (aldaar) berustende, bij sijn grootvader gesneden, van de stad Utrecht, sooveel caerten als hem goeddacht, te mogen drucken."

Zie *Tijdschrift voor Geschiedk. Oudhed. enz. van Utrecht*, 1842; Kramm.

VIANEN (ALEXANDER VAN), volgens sommige autheuren een voortreffelijk zilverdrijver, die omstreeks 1610 aan het Hof van Keizer Rudolph te Praag werkzaam.

Doch zie Kramm.

VIANEN (ALPHONSE VAN), volgens Basan, een kunstgraveur, die in 1680 te Rimini werd geboren en in 1701 de *Ezopische Fabelen* en in 1728 *Romeinsche Landschappen* te Amsterdam graveerde.

Zie echter Kramm.

VIANEN (BERTHOLD VAN), een kunstschilder, die omstreeks 1608 werkzaam was. *Een landschap met gebouwen*, waar tusschen een houten brug van den eenen berg naar den anderen leidt en beneden met eenige figuren, is door hem beteekend. Hij woonde te Praag.

Zie Kramm.

VIANEN (CHRISTIAAN VAN), zoon van den beroemden Adam van Vianen, vertrok reeds vroeg naar Duitschland en Engeland, en vervaardigde aldaar veel drijfwerk in goud en zilver voor den koning en de edelen, o. a. *de groote zilveren luchters, vazen* en *kerkgereedschappen*, met talrijke figuren, voor de kapel van St. George te Windsor, die in 1642 door kapitein Foij geroofd zijn. Hij gaf de werken van zijn vader Adam in het licht, onder den titel van *Constige modellen van verscheyden silvere vaten en andere sinnighe werken, gevonden ende geteekend door den vermaerden Adam van Vianen, sijnde meerendeels door hem uyt één stuk silver geslagen, uytgegeven door synen soon Christiaen van Vianen tot Utrecht, ende in cooper geetst door Theodor van Kessel* (1952—1654) 52 bladen in fol.

Hierbij komt voor het portret van Adam, door van Kessel geëtst, naar de schilderij van John Smith.

Zie Kramm.

VIANEN (CORNELIS VAN), te Mechelen geboren, schilderde perspectiven en overleed in 1560.

Zie van Mander; Kramm.

VIANEN (GIJSBERT FRANSZ. VAN), een bouwmeester te Utrecht, die in 1658 de in 1858 gesloopte Witte-vrouwenpoort heeft gebouwd. Hij werd in 1648 in het St. Lucasgild ingeschreven.

Zie Kramm.

VIANEN (HENDRIK VAN), ook van Vianden of Vyender, 38ste bisschop van Utrecht, na den afstand van Gozewijn van Amstel. (1250).

Terstond namen de heeren van Amstel en van Vorden, „seer verdroten, dat heer Gossen alsoe syn bysdom van Uttert verlaten ende daervan ontzettet was," de wapenen tegen hem op en kwam het tot een veldslag tusschen hen en bisschop Hendrik, die de overwinning behaalde, en de beide heeren gevangen nam, doch op verzoek van graaf Willem, R. koning, die zich te Utrecht bevond, ontsloeg. Hierop viel de bisschop den graaf van Gelre, die Amstel en Vorden hadden bijgestaan, aan, versloeg ook diens leger, gelijk ook later toen hij den aartsbisschop van Keulen tegen graaf Gerret van Keulen bijstand bood, dat van den laatste. Hij stichtte te Steenwijk een „canonesye" van 12 provens en legde in 1254 den eersten steen van den Dom te Utrecht. Hij stierf den 4den Julij 1267 en werd in den Dom begraven.

Zie *Croonick der Byscoppen van Uyttert, Hertoghen van Ghelre enz.* Uitgegeven door het Hist. Gen. te Utrecht, D. I, bl. 201 volgg; *Chron. Johan de Beka*, p. 71; v. Gils, *Megar. Cath. Memorieboek*, Coppens, *Nieuwe Beschrijv. v. h. Bisd. v. Utr.* D. I, bl. 36; *Batavia Sacra*, D. I, bl. 210; Meerman, *Graaf Willem* II; Wagenaar, Verwoert.

VIANEN (J. VAN), dichter uit het begin der 18de eeuw, blijken zijn *Lijkdicht op L. Schermer* (1711).

Zie v. d. Aa, *B. A. C. Wb.*

VIANEN (JAN VAN), graveur van historiële prenten, landschappen en portretten, vermoedelijk zoon van Adam, volgens Nagler omstreeks 1660 en volgens Treuzel omstreeks 1665 te Amsterdam geboren, indien dit zoo is zijn volgens deze, de *Dieren-fabelen* 4°. van Le Noble (1701) van hem. Deze prenten, zes rondjes op een blad, zijn wederom gebruikt voor de *Ezopische Fabelen* enz. door David v. Hoogstraten Amst. 1704 4°. Nagler beschreef 16 nummers van dezen graveur.

Zie van Eynden en v. d. Willigen; Immerzeel; Kramm.

VIANEN (LUCAS VAN), een kunstschilder, van wien *Een slapend Manspersoon* door Kramm vermeld wordt.

VIANEN (PAULUS VAN), jonge broeder van Adam van Vianen Willemsz., begaf zich naar Italië en vervolgens, zijn gezin en zijne geboortestad Utrecht verlaten hebbende, naar Praag, waar hij in 1626 overleed. Ook hij was een hoogst bekwaam metaaldrijver. Hij was o. a. de bewerker van een gouden medaille die *voor de verkiezing en krooning van Keizer Rudolph II* vervaardigd werd. Zijne werken zijn zeldzaam en meest in Duitschland. Op de tentoonstelling in *Arti et Amicitiae* 1858 te Amsterdam was een *gouden kop met deksel* door hem gedreven, en door Prins Frederik der Nederlanden ingezonden. Deze kop is door Kramm

beschreven en door D. van der Kellen Jr. geëtst. Immerzeel vermeldt ook eenige voortbrengsels zijner kunst, weleer in bezit van Mevrouw Goquet. 's Rijks museum te Amsterdam bezit zijn portret.

Zie Immerzeel; Kramm; *Berigten v. h. Hist. Genoots. te Utrecht* 1846, bl. 144.

VIANEN (PAULUS VAN), in 1642 als kunstschilder in het St. Lucasgild te Utrecht ingeschreven. In dit jaar vereerde hij aan het St. Jacobs gasthuis aldaar een door hem geschilderd *landschap met ruïnen*. Ook vervaardigde hij portretten, zooals van zich zelven, bezig zijnde met Joan van Aken te schilderen.

Op de verkooping van het kunstkabinet van Mevrouw Hogguer, Amst. 1817, werd van hem verkocht *een lampetschotel, waarop Diana bespied door Actaeon, van onderen een hertenjagt* voor *f* 610, eene *antieke lampetkan waarop een ruiter en rondom herders en herderinnetjes* voor *f* 460, een dito met *boeren en boerinnen* voor *f* 400.

Zie Immerzeel; Kramm; *Berigt. v. h. Hist. Gesels. te Utrecht* 1846, bl. 142.

VIANEN (PETER HEYNRIKSZ. VAN), kunstschilder te Utrecht in den aanvang der 16de eeuw.

Zie Dodt, *Archief*, D. VII, Kramm.

VIANEN (WILLEM EERSTENSZ. VAN), de stamhouder van het geslacht van Vianen. Hij beoefende, behalve het goud en zilversmeden, ook de graveer- en wellicht de drijfkunst.

Hij komt in 1579 voor en was in 1604 te Utrecht overleden.

Zie Kramm.

VIBOTIUS (GEORGIUS), taalkundige, gaf te Iperen in het licht:

Dialectica te Antwerpen bij J. Withagius, 1556. 8o.

Rhetoricae et Artis Epistolicae compendium.

Zie Foppens, *Bibl. Belg*, T, I. p. 43.

VICQ (ROLAND DE). Het geslacht van de Vicq, uit Fransch-Vlaanderen oorspronkelijk en oud en aanzienlijk, heeft onderscheidene bekwame mannen opgeleverd, van welke in de zuidelijke gewesten den meesten roem heeft verworven Hendrik de Vicq, Heer van Oosthove, Warnau en Meulevelt, die door zijne godsdienstige geschriften, veelal tegen de Hervormden gerigt, den bijnaam van *Noble theologien* gedragen heeft.

Roland de Vicq komt onder den titel van *Le seigneur Roland de Vicq de Northoven*, in 1576 en 1577 voor. Bor noemt hem Roland Bailleu van Wavrin. Hij werd in meer dan eene omstandigheid door de Algemeene Staten met nut gebruikt, vooral in het overhalen der Staten van Rijssel, Douay en Orchies, van welke hij een der afgevaardigde was, tot het dragen der gemeene lasten en tot redding des vaderlands. In 1577 teekende hij de Unie van Brussel, in 1579 was hij een der genen, die van wege Rijssel het verdrag met Parma sloten. Sedert dien oogenblik ijverde hij zeer voor de zaak des konings, en sneuvelde in 1580 bij het beleg van Meenen.

Zie (over het geslacht) *Nob. des Pays-bas, Suppl.* IV, p 278. Sanderus, *Flandr.* ill. T. III, p. 51; Bor, *N. O.* D. II, bl. 101; J. de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 117, 118.

VICTOR (CONRADUS), in 1588 te Aken geboren, van 1614—1617 Evangelisch Luthersch predikant te Leiden en vervolgens tot zijn dood, in 1657, te Haarlem.

Hij heeft zich vooral bekend gemaakt door zijn twist met de Doopsgezinden. Een lid zijner gemeente, met een Vlaminger Doopsgezinde gehuwd, was tot die broederschap overgegaan, 'tgeen aanleiding gaf tot een twistgesprek met de afvallige zuster en een Amsterdamsche Doopsgezinde. Toen het gerucht ontstond dat Victor de nederlaag had geleden, achtte hij zich verplicht tot het schrijven van:

Summarisch en waarachtich verhaal van 't beginsel eener t'samensprekinghe van den doop der Christenkinderen, door occasie gehouden tusschen sommighe van de secte der wederdoopers, genoemt nieuwe Vlaminghen, ofte van den Block binnen Haerlem ende Conradum Victorem, prediger van de Christelijcke ghemeente, toeghedaen de confessie van Augsbuch aldaer, Amst. 1628.

De Doopsgezinde Pieter Jansen Moyer, antwoordde hierop met *Wederleg van Conradi Victoris Bewijsredenen voor der Martinisten Kinderdoop, dienende tot antwoord op sijn (soo hij 't noemt) Summarisch en de waarachtich verhael.* Amst. 1632. 8o.

Op nieuw nam Moyer de pen op en gaf: *Volgher op C. Victoris Verhael*, Haarl. 1632, waarmede deze twist eindigde.

Zie *Bijdr. van Schultz Jacobi* en *Dom. Nieuwenhuis*, D. V, bl. 38, 34; Glasius, *Godgel. Nederl.*

VICTOR (JAN). Deze kunstschilder leefde tusschen 1600 en 1670, en was een leerling of navolger van Rembrandt. Zijne ordonnantiën bestaan meestal in onderwerpen uit het O. T. met groote figuren, doch hij schilderde ook kleine voorstellingen uit het dagelijksch leven. Het Rijksmuseum bezit van hem eene schilderij, verbeeldende *Jozef de droomen uitleggende aan den schenker en den bakker in de gevangenis.* Immerzeel vermeldt van hem: *Tobias, geknield liggende na weder ziende geworden te zijn*, in 1765 voor *f* 350.00 verkocht, *de blinde Tobias, zittende bij eene haardstede, en den vaderlijken zegen gevende aan zijnen zoon, die reisvaardig bij hem staat, voorts de moeder bij een spinnewiel*, in 1798 voor *f* 1,500 verkocht.

In 1825 gold van dezen meester *een aangenaam dorp, waarin eene vrouw met een kind aan de borst, bij manden met vruchten en moeskruiden, uit welke zij aan een jongen boer en boerin schijnt te verkoopen, f* 1,980.

De heer van Loon te Amsterdam bezit van hem een *Buitenhuis met een melkboerin op de stoep.*

Zie Immerzeel, Kramm.

VICTOR of VICTORS (JACOMO), door sommigen met den volgende verward, van wien niets bekend is als dat hij fraaije vogelstukken heeft vervaardigd. Zoo bezit de Galerij te Dresden van hem een schilderij, voorstellende: *kippen met hare kuikens en een Duif.* Ook schilderde hij andere onderwerpen. Zoo komt op den *Catalogus van Ter Westen* bl. 86 voor: *Een stukje zijnde een groenwijfje*, met veel bijwerk.

Zie Immerzeel; Kramm.

VICTOR of VICTORS of FICTOR (LOUWRENS), aan de vorigen verwant. In den *Cat. van Hoet* II, bl. 6 komt van hem voor een *Smouse kramerijtje* en *Een lezend Mannetje.*

Kramm meldt dat de werken van al deze Victors om hunne natuurlijkheid en het effect van licht en bruin, bij voorkeur vroeg uit ons land zijn vervoerd.

Zie Immerzeel; Kramm.

VICTORIN (D.), een vrij goed dichter uit de dagen van Frederik Hendrik. Men heeft van hem in *klioskraam* D. I, bl. 31; *Toegift op de deftige reden van den Heer Jacob Meijen, Canonick aen den Coninck van Spanjen.*

Zie van der Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VIERLIJ (   ), de oude en de jonge, beide, volgens van Spaen, deftige landschapschilders, reeds in 1691 overleden.

Zie *Beschrijv. v Rotterd.*, Kramm.

VIEROOT (THOMAS) was predikant der Hervormde gemeente te Diemen (1726) en te Wormer (1729).

Hij heeft zich als Godgeleerde en dichter bekend gemaakt door *Eenvoudig onderwijs*, Amst. 1744 8°.

Handleiding tot de geloofsleer der gereformeerde kerk. Amst. 1740.

Leerredenen over Psalm LXVII vs 5, benevens een *Redevoering over de Munstersche vreede*, Amst. 1749. 4°.

Hiskias dood en begraving toegepast op het overlijden van den Prinsen W. K. H. Friso, in eene Leerrede over 2 Chron. XXXII: 33. Amst. 1752. 4°.

Leerrede over Psalm LXXI: 7—9 *ter gedachtenis van zijn XXV jarigen dienst te Wormer.* Amst.

Geloofsleer der Gereformeerde kerk aan een geschakeld, volgens den Heidelb. catechismus. Amst. 8°.

Wegwijzer naar het Hemelsch vaderland in verscheiden samenspraken. Amst. 8°.

Verklaring over de drie laatste Hoofdstukken van Zacharia. Amst. 8°.

Twee verhandelingen over de verschillende gevoelens wegens den Engelschen Heeren. Luc II: 9.
Vijf zamenspraken handelende: I. over de onsterfelijkheid der ziele; II. het aanwezen van God, III. de Voorzienigheid IV. de Godsdienst. V. de plaats der geloovige zielen na den dood. Amst. 1774. 4o.
Historische krijgstrompet, geblazen om Zions volk tot den geestelijken strijd op te wekken door een vertoog van de oude en nog durende vijandschap tusschen het vrouwe en slange zaad, vervattende beknoptelijk de voornaamste geschiedenissen van de strijdende kerk tot op desen tijd toe. Amsterd. 1746. 8°.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.* Pauw en Veeris, *Kerk. Reg.* bl. 215; Abcoude, *Naamw.* Arrenberg, Koecher, *Boekz. d. Gel. Wereld* 1746, Oct, bl. 392 volgg.

VIERSSEN (Arnold van), zoon van Mathijs van Vierssen, Raadsheer in het Hof van Friesland en Clara Mellinga, werd den 24 Dec. 1669 Grietman van Haskerland en Lid der Gedeputeerden en Monster-commissaris. In zijne jeugd was hij kapitein geweest. Hij deed afstand van zijne grieterij ten behoeve van zijn zoon. Hij huwde Sibilla, dochter van Allard Pieter van Jongestal en Margaretha van Haren en liet vier kinderen na.

VIERSSEN (Mathijs van), zoon van den vorige, werd in 1661 Grietman van Haskerland en volmagt ten landsdage. Hij huwde Ava Sophia, dochter van Berthold van Nijsten, Grietman van Rauwerderhem die hem twee kinderen schonk.

Zie v. Sminia, *N. Naaml. v. Grietman.* bl. 357, 358.

VIERSSEN (Hector Livius van Haersma van), zoon van Martinus van Vierssen en Johanna Maria van Haersma, werd den 21sten Mei 1790 geboren. In 1812 was hij Maire en in den aanvang van 1816 Schout van Oudega, en na 1815 eenigen tijd lid der Staten van Friesland, en in 1816 Grietman van Smallingerland. Den 22sten Maart 1812 huwde hij Gesina Wilhelmina, geboren te Noorddijk, provincie Groningen, den 22 Maart 1792, dochter van Wicher Oncko van Swinderen en Chatharina Mechlina van Coevorden. Hij overleed op Haersmastate te Oudega, 21 December 1839, en zij te Groningen 25 Nov. 1836.

Zie *Verv. a. d. N. Naaml. d. Grietman van v. Sminia*, bl. 17. 18.

VIERSSEN (Matthijs van) werd in 1614 advokaat en in 1625 Raadsheer in den Hove van Friesland, bediende als oudste Raad het voorzitterschap tot 1655, en droeg toen zijn ambt aan zijn zoon Willem over. In 1656 werd hij als lid der Staten-Generaal met van Beuningen en Reede van Amerongen naar Denemarken gezonden, om, zoo mogelijk, den vrede in het Noorden te herstellen. Hij huwde Clara Mellinga en liet zes kinderen na. Willem van Haren was met zijne zuster gehuwd.

Zie Wagenaar, *V. H.* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

VIERSSEN (Pompejus Onno van), zoon van Livius van Vierssen en Sophia Henrietta de Vaicke, werd 11 Junij 1765 geboren. Hij was voor 1795 Luitenant bij de Infanterie, in 1812 Algemeene Raad van het departement Friesland, in 1813 Maire en in 1816 Schout van de Knijpe en Grietman van Stellingwerf-Westeinde, welke betrekking hij in 1820 met die van Schoterland verwisselde. Hij huwde in 1799 Martha Kinnema van Scheltinga, geb. 25 Junij 1775.
Hij stierf in hoogen ouderdom ambteloos te Heerenveen, nadat hij in 1833 zijn eervol ontslag als Grietman van Schoterland had verkregen. Zijne vrouw overleed 8 Februarij 1847.

Zie v. Sminia, t. a. p. bl. 38.

VIERVANT (Hendrik Husley) werd den 6den November 1754 te Arnhem geboren, en predikant te Scherpenzeel (1775), Haastrecht (1767), Vlaardingen (1780), Haarlem (1783), Rotterdam (1788), bedankte in 1789 voor Amsterdam, doch nam het beroep aldaar in 1792 aan. In 1803 ten gevolge van staatkundige omstandigheden zijn dienst verlaten hebbende, trad hij van 11 April 1803—15 April 1804 als leeraar op: Toen werd hij te Amsterdam in zijn dienst hersteld en bleef dien waarnemen tot zijn dood den 14 November 1814. Te Rotterdam was hij met het houden der door Sennert verordende leerredenen belast en in 1809 behoorde hij tot de op last van Lodewijk Napoleon benoemde Commissie ter organisatie van de kerkelijke zaken bij de Protestanten.
Hij heeft zich als kanselredenaar beroemd gemaakt en uitgegeven.
Leerrede te Rotterdam, ter gelegenheid eener hevige en langdurige kinderziekte, den 22sten Mei 1789 uitgesproken.
Leerredenen. Amst. (stuksgewijs uitgegeven).
Lofzang der Engelen. Amst.
Nieuwjaarsgeschenk aan zijne kinderen Amst. 1798.

Zie Harderwijk, bl 102 verv. Glasius, *Kerkgesch, na de Herv.* D. III; bl. 183; *Godgel. Nederl.* Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VIERVANT (Leendert Hurley), een bekwaam bouwmeester, neef van den beroemden Jacob Otten Husly. Het *Teylers-museum* en *Hofje* te Haarlem zijn door hem gebouwd.

Zie Kramm.

VIGLIUS VAN AYTTA. Zie AYTTA (Viglius van).

VIGNON (Johannes du), geboren in 1694, predikant te Ridderkerk (1717), te West-Zaandam (1723), Schiedam (1723), Groningen (1727), waar hij bedankte, doch werd er in 1731 weder beroepen. Vandaar vertrok hij naar Rotterdam, werd in 1762 emeritus en overleed den 17de Maart 1763, in den ouderdom van 69 jaren. Hij gaf in het licht:
De suivere schriftuurlijke geloofsleere vervat in XXXVII schetsen, voor die onderweesen werden tot het doen van Belijdenissen. Utrecht 1769. 8o.
Ketterijen afgeweerd. Zwol 8°.

Zie v. Harderwijk, *Predd. te Rotterdam*, bl. 76, 77; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Pauw en Veeris, *Kerkel. Alphab.* bl. 215; Abcoude, *Aanh.* bl. 225; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*

VILAM (N, en Philip). De eerste wordt door J. C. Weijerman, een Rotterdam en goed portretschilder genoemd. Hij vervaardigde vele portretten in Noord-Brabant en leefde nog in 1720 in hoogen ouderdom. Van Spaan vermeld een N. Vilam, ook een Rotterdam.

Zie J. C. Weyerman, *Lev. der schilders*, D. IV, bl. 116; Van Spaen, *Beschr. v. Rotterd.* bl. 428.

VILAIN Zie VILAIJN.

VILLARS (J. C.)
Schreef:
Verklaring over Psalm LIX: 8. Amst. 1759.
Godgeleerde oudheid- en Letterkundige aanmerkingen over het leven van Simson, volgens Richteren XIII—XVI. Amst. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 545.

VILLE (George de Lalaing, Baron de) Comte de Rennenberg. Zie Rennenberg.

VILLE (J. de) gaf in 1628 te Gouda in het licht:
T'Samenspreeckinge betreffende de Architecture in de schilderkunst, dienende mede tot waarschuwingen van alle werk-luyden en liefhebbers derselver konst, dat zij haar een de handelingen alleen niet en moeten vergapen. 4°.

Zie Immerzeel.

VILLERS (J. de Soete, Heer van). Zie SOETE (de).

VILLERS (Jean de Montigny, Heer van) Zie MONTIGNY.

VILLELTE (C. A. de la)
Schreef over 1 *Cor. XV Dordr.* 1768. 4o.
IV Leerredenen, waarachter de Lijkrede op den auteur door J. van de Velde. Zierikzee 1771.

Zie Arrenberg, bl. 547.

VILLETTE (Maria Anna) was de dochter van de Villette, Rector te Amersfoort en gehuwd met den Mr. Chir. Hendrik Ruynk te Kolhorn.
Zij liet na *Stichtelijke Gezangen*, in 1777 te Rotterdam bij Dirk Vis en te Hoorn bij L Vermande in het licht gegeven.

Zie v. d. Aa. N. *B. A. C. Wb. Ned. Bibl.* D. VI, St. bl. 293; *Boekz.* Aug. 1777, bl. 158 en volgg.

VILLIERS (P. l'OYSELEUR, HEER VAN). Zie d'OYSELEUR.

VILTEREN (JOANNES VAN), een kunstschilder en graveur in mezzo-tinto, bloeide in het midden der 18de eeuw. Hij schilderde zijn eigen portret, ook bragt hij in het koper dat van A. Bikker, burgemeester van Amsterdam, naar van der Helst, van Andries Schoemaker naar Norbertus van Bloemen, Adriaen van Lauwenburg naar J. N. Ritzard in fol. van D. G. Evert Altstein, predikant te Amsterdam. Zie ook in de *Belangrijke verzameling van afbeeldingen van Penningen, betreffende de vaderlandsche geschiedenis door N. van Bloemen en J. van Vilteren.*

Zie Kramm.

VILT (JACOB), goudsmid te Brugge, begon in 1462 en voleindigde in 1466 eene vertaling van Boethius, deels uit het Latijn, deels uit het Waalsch, van Jan van Meurs, Het hands. er van bezat weleer B. Huydecoper, later de Amsterdamsche geneesheer, H. G. Oosterdijk. Het is gedeeltelijk op perkament en papier in den 17den Junij 1470 voleindigd door zekeren A. Drabbel.

Zie *Bibl. Huydecop.* p. 119, No. 90, F. v. Lelijveld, *Aanteek. op Huydecopers Proeve van Taal- en Dichtk.* D. I, bl. 88, De Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. I, bl. 22; Willems, *Verh. over de Ned. taal en Letterk.* D. I, bl. 201; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.* D. V., bl. 2.

VILTZ (JAN), mogelijk Jan Wils, omstreeks 1649 te Rome werkzaam.

VIN (A. DE), boekdrukker te Middelburg, berijmde *het boek Jobs en de gezalfde Christus.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VIN (PAUL VAN DER), een onbekend schilder, wiens portret door een onbekende is gegraveerd.

Zie Kramm.

VINCEMIUS (DOM.) was
gaf in het licht:
Heldere spiegel der Godgeleerdheid. Amst. 1618 4°.
Tegen de Remonstranten.

Zie Abcoude, *Aanh.* bl. 225.

VINCENT (LEVINUS) gaf in het licht:
Wonder-Tooneel der Natuur, zijnde een beschrijving soo van de bloedelooze, zwemmende, vliegende, kruypende en viervoetige, gekauwde, eyerleggende dieren, alsmede van boomen, schelpen, koralen, zeeheesters, metaalijke en in steen veranderde dingen enz. Amst. 1615.

Zie Abcoude, *Tweede Aanh.* bl. 172.

VINCENT (IJSBRAND), lid van het Amsterdamsche kunstgenootschap *Nil volentibus arduum.* Hij had de hand in meest al de door hetzelve uitgegeven tooneelstukken. Hij zelf bewerkte *De listige vrijster, of de verschalkte voogd.* Klap. Amst. 1690.
De ghewinsde doodt van Joosje, Klap. *gespeeld op de Amsterd. Schouwb.* Ald. 1667.
Pefroen met het schaapshoofd. Klap. Ald. 1669 m. pl. 2e dr. *overzien en veranderd,* Amst. 1691. 3e *dr. merk. verb.* 1711.
Leon naar werk. Amst. 1709. 2e *dr. overgezien en verb.* 1713.
De belachelijke Serenade. 2e *dr. overgez. en verb.* 1713.
De 3 laatste in de werken van *Nil volentibus arduum.*

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.* D. VI, bl. 3; *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.* D. I, b, bl. 21, 211.

VINCENTIUS (ANNE MARIE), dochter van den vorige en Margaretha van Berkel, werd den 11den September 1697 te Middelburg geboren en huwde met Johan Huijge, koopman aldaar. Zij beoefende de poezy en overleed den 28sten Mei 1730. Na haar dood verschenen.
Nagelaten gedigten van Jufvrouw Anna Maria Vincentius Middelb. 1730. 8°.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 104; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.* D. VI, bl.

VINCENTIUS (Mr. DANIEL), advokaat te Middelburg, omtrent 1688, geboren, beoefende de poezy en was lid der Rederijkerskamer aldaar. Men vindt o. a. een gedicht van hem in de *Nieuwjaarsgift aan Mittels Redenhof,* bl. 59—52.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 104; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VINCENTIUS (JOHANNES), te 's Hage geboren, werd na den dood van zijn vader, aldaar een portretschilder, in de Fundatie van Renswoude, opgenomen, en door Regenten bij Aart Schouman besteld. Later bezocht hij Italië, en vestigde zich, na een verblijf aldaar van 2 jaren, in zijn geboorteplaats, waar hij portretten en historiën schilderde. Hij bloeide omstreeks 1786.

Zie Kramm.

VINCK (A.), Portretschilder, naar wiens portretten, gelijk dat van den Franschen predikant *Joh. Hochedaeus* van den Delftschen predikant *Warnerus Helmichius* gravuren zijn gemaakt. Zijn werk wordt zeer geprezen.

VINCK (C.), landschapschilder. In 1804 werd te Leiden van hem verkocht, een *Landschap met gebouwen,* als van Van Goyen.

Zie Kramm.

VINCK (JACOB), tooneeldichter.
Men heeft van hem:
Darius, of vermoorde Doorluchtigheyd 1668.
Hippolutus den kroondrager, Treurs. vert. op de Amsterd. Schouwb. 1671. m. pl.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. W.* D. VI, bl. 4; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I, 6, bl. 210.

VINCK (JOOST), in 1544 te Brussel geboren en in 1603 te Frankfort overleden, schilderde landschappen in den smaak van Bril, alsmede portretten.

Zie Immerzeel; Kramm.

VINCK, (SIMON) werd den 11den April 1816 te 's Hage geboren en door Lubeck, Reinhard en Dahmen in de muzijk onderwezen. Hij muntte in het vioolspel uit, werd in 1829 lid der koninklijke kapel en was muzikant bij het Théatre Français. Hij overleed in Januarij 1845.

Zie Gregoir, p. 217.

VINCKEBOONS of VINGBOONS, (DAVID), wiens naam op zes verschillende wijze wordt gespeld, in 1578 te Mechelen geboren, bewoonde met zijne ouders van zijn vroege jeugd af eerst Antwerpen, later Amsterdam. Hij leerde de kunst van zijn vader (die volgt); zijn smaak viel op kleine, zuiver geteekende en geestig geschilderde beeldjes, zoowel in historieele ordonnantiës, als in boerenkermissen, bruiloften, landschappen enz. Het Oude-Mannenhuis te Amsterdam bezit van hem een kapitaal stuk, 14 voet breed, in 1603 geschilderd, en eene *Loterij* voorstellende, bij avond gehouden wordende, vol gewoel van allerlei volk met lantaarnen enz.
Rotterhamer stoffeerde sommige landschappen van hem; ook teekende hij verscheidene voorwerpen zooals vogelen, visschen, boomen enz. Het Haagsch Museum bezit van hem een *Landschap* en het Amsterdamsche *het Hof te 's Hage, benevens Prins Maurits en zijn hofstoet ter jagt uitrijdende.*
In de Galerij te Munchen ziet men van hem een stuk, voorstellende *de kruisdraging van Christus naar den Berg Calvarie;* de galerij te Weenen, *de kruisiging* met veel figuren en den *H. Fulgentius.*
Kramm vermeldt nog andere voortbrengselen van zijn penseelkunst, van welke vele in koper zijn gebracht. Ook beoefende hij het glasschilderen en de etskunst. In het Britsch Museum vindt men teekeningen van zijne hand. Hij overleed te Amsterdam in 1629. Zijn portret komt voor bij van Mander.

Zie van Mander; Houbraken; Immerzeel, Kramm, Nagler; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VINCKEBOONS of VINCKBOONS (PHILIPS), vader van den vorige, werd in 1580 lid van het St. Lucasgild te Antwerpen. Hij begaf zich in 1587 naar Amsterdam, waar hij in 1601 stierf. Hij was een waterverw-schilder.

Zie Immerzeel, Kramm.

VINCKEBOONS of VINGBOONS (JOAN), een kunstgraveur, waarschijnlijk te Rotterdam geboren, broeder of zoon

van David Vinckeboons. Er komen platen van hem voor in het werk van Philips Vinckeboons; ook sneed hij in koper eene *kaart van het Hoogheemraadschap van Schieland, geordonneert ende begonnen anno* 1650, *gemeten door Jan Stampioen.*

Zie Kramm; *Bibl.* van v. *Hulthem.*, D IV. No. 288 en 89.

VINCKEBOONS of VINGBOONS (Philips), in het laatst der 17de eeuw te Amsterdam geboren en denkelijk een zoon van David. In 1648 gaf hij in het licht: *Afbeeldsels der voornaamste Gebouwen uit alle die Philips Vingboons geordineert heeft. Te Amsterdam bij Philips en Johan Vingboons*, 1648. *Men vint se bij Joan Blaeu ook te koop.* gr. fo.

In 1688 verscheen de 2de uitgaaf zijner *Gronden en Afbeeldsels der voornaamste Gebouwen van alle die Philips Vingboons geordineerd heeft. Te Amsterdam by Justus Danckerts, in de Calverstraet, in de Dunckbaarheyd, alwaer deze Boecken gedruckt en verkocht worden.* 1688.

Uit het eerste werk blijkt, dat hij reeds in 1637 als een beroemd Bouwmeester van zijn tijd bekend was en ook voor de aanzienlijkste personen buiten Amsterdam vorstelijke lustplaatsen heeft gebouwd, als voor Jacob Burchgraef het huis *Edinburgh* aan de Vecht bij Maarssen. Het jaar van zijn overlijden is onbekend, doch zulks moet reeds in 1688 hebben plaats gehad.

Zie Immerzeel; Kramm.

VINCKEBOONS of VINCKBOONS (Pieter), zoon van den vorige, was graveur en kaartmaker te Amsterdam en bloeide in het midden der 17de eeuw.

Zie t. a. p.

VINCKENBRINCK (Albertus), een beroemd beeldhouwer, in 1608 te Spaarndam bij Haarlem geboren, later *Beeldhouwer der stad Amsterdam.* Er bestaan van hem voorwerpen zoowel in ivoor als in hout gesneden. Vele worden vermeld in den Catalogus van het beroemde kunstkabinet van Pieter Locquet, te Amsterdam in 1781 verkocht. Kramm geeft o. a. de beschrijving van den beroemden *Kunstappel* van palmhout, en den niet minder vermaarden *predikstoel*, met zijn verhazend hoog piramidaal klankbord in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Zijn geschilderd portret kwam voor op *Catal. Ploos van Amstel* 1809 en is ook gegraveerd.

Zie Immerzeel; Kramm; Wagenaar, *Beschr. v. Amst.* D. II bl. 112; Schotel, *Herv. Eeredienst*; Verwoert, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

VINCK zie VINCK.

VINK (Paulus), boekverkooper te Gorkum, in 't laatst der 17de eeuw, droeg het door hem uitgegeven werkje van Ludov. Lavaterus *van de Spoken, Nagtgeesten enz.* Gorinchem 1681 aan Cornelis van der Colck, Oud-burgem. van Gorinchem op.

VINKE (Henricus Egbertus), zoon van Lambertus Vinke en Geertruida van Ittersum, werd den 20sten Junij 1794 te Amsterdam geboren, bezocht aldaar de Latijnsche school, drie jaren het Athenaeum en begaf zich in 1814 naar Utrecht, om zich verder aan de studie der Godgeleerdheid te wijden. Na het doctoraal-examen in de Theologie afgelegd te hebben, verliet hij de hoogeschool en werd den 1sten Aug. 1817 door het provinciaal kerkbestuur van Noord-Holland tot den predikdienst toegelaten en kort daarop predikant aan de Vuursche, waar hij zich gereed maakte tot de openbare verdediging van zijn *specimen Hermeneutico-theologicum quo vaticinationes Jesu Christi de propassionibus suis, morte et in vitam reditu illustrantur et vindicantur*, dat hij den 19den Junij 1818 te Utrecht verdedigde.

In 1819 werd hij te Jutphaas, in 1821 te Alkmaar en in 1829 te Utrecht beroepen, volgde in 1836 zijne leermeester Heringa als hoogleeraar in de godgeleerdheid op, en wijdde zijn ambt den 8 December van dat jaar in met eene redevoering de *germano philosopho optimo theologo.* In 1840 legde hij de rectorale waardigheid neder met eene *oratio de religionis christianae in conformandis hominum animis iisque consolandis vi atque efficacitate*, en in 1855 met eene *de vera fidei christianae notione, nostris praesertim temporibus memoria tenenda et in omnium animis imprimenda.* Vinke was lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde, van het Prov. Utr. Genootschap en Ridder der orde van den Ned. Leeuw. Hij overleed den 27 Aug. 1862, bij zijne echtgenoote Petronelle Sondorp drie zonen en drie dochters nalatende.

Hij gaf in het licht:

Twee Leerredenen, Alkmaar 1826.

Leerrede over Neh. IV: 9. Utrecht 1830.

Leerrede over Joh. 21*b*. Utrecht 1840.

Leerredenen. Utrecht 1842.

Leerrede over Rom. 1: 28. Utrecht 1848.

Leerrede over Mark. XVI: 20*b* in den 4den Jaarg. d. *Leerred. uitgegeven tot bevorder. v. Evang. kennis en Chr. leven.* Arnhem 1851.

Leerrede over Rom. VI: 10*b*. Ald. 9de Jaarg. Arnhem 1856.

Leerrede over Ps. XCIII. Utrecht 1861.

Leerrede over Matth. V: 22*a*. Ald. 1861.

N°. 87 der *kleine stukjes* door het Ned. zendel. Genoots. uitgegeven.

Over den oorsprong van het voorhouden van eenige vragen aan de Gemeente bij de voorbereiding tot het H. Avondmaal in Kist. en Royaards' *Archief voor K. G.* D. VI. bl. 3—40.

Verzameling en verklaring der gezegden van Jezus betreffende zijn lijden en sterven tot vergeving van zonden en zaligheid door het Haagsch Genootschap bekroond en geplaatst in de *N. Verhand. v. h. Genoots.* voor het jaar 1845.

J. Heringae Dissertatio de codice Borecliano. Traj. ad Rhen. 1843.

J. Heringae Opera exegetaca et hermeneutica etc. Ald. 1843.

Antwoord aan de Redactie van het tijdschrift Waarheid en Liefde enz. 1843.

Geloofsbelijdenis van J. à Lasco in *Heringa, Kerk. Raadgever* IV. 2. bl. 229.

Libri Symbolici Eccl. Reform. Neerl. Traj. ad Rhen 1846.

Het N. T. met ophelderende en toepasselijke aanmerkingen. Utrecht 1847 enz. van de 6 eerste afleveringen bestaat eene *tweede vermeerderde* uitgave.

Schetsen van Leerredenen over den Heidelb. Catechismus. Utrecht 1853 (niet in den handel.)

Theol. Christ. dogmat. Eccl. Reform. Neerl. compendium Traj. ad Rhen. 1853, 1854 2 t. (niet in den handel).

Over de Empirie van Jezus' Apostelen en verdere tijdgenooten met opzigt tot zijn persoon, zijne leer en zijne daden volgens de Evangelien in *Maandschrift voor Christenen* 1860. N°. 5—7.

Levensberigt van wijlen den Hoogl. J. Heringa, in *Utr. Student. Alm.* voor 1841.

Rede bij gelegenh. v. d. plecht. gedachtenisvier. v. h. 25-jarig bestaan der Nederl. Bijbelgenootschap enz. Utrecht 1839.

Opmerk. Rede over de Zondagsrust, de zaak der Christ. Gemeente. Rott. 1851.

Toespraak bij het graf van Dr. H. J. Royaards, overl. 2 *Jan.* 1854.

Toespraak bij het graf van den Hoog Welgeb. Heer J. H. Korn. van Lijnden van Lunenburg, overl. 20 *Nov.* 1854.

Toespraak bij het graf van Jonkvr. C. J. Baronesse van Lijnden van Lunenburg, overl. 28 *Nov.* 1859.

Toespraak bij het graf van E. J. C. Baronesse van Lijnden van Lunenburg, overl. 14 *Junij* 1860.

Een opstel over Frederik III, keurvorst van de Paltz in *Evang. kerkbode* 1845, N°. 28, 99.

Zie Bouman, *de Godgeleerdheid en hare beoefenaars*, bl. 431; Lonoq, *Orat. de patria medic.*, Traj. ad Rhen. 1863, p. 88—90; van Oosterzee, *Toespraak aan den Hoogl. H. E. Vinke*, 9 *Dec.* 1861; G. J. Vinke, *Leerrede over Openb.* 1: 7; A. Kuijper, *Disq. exhibens J. Calvini et J. à Lasco de eccles.* cet p. 112; *Utr. Stud Alm.* 1878, bl. 158—174; *Handel. der Maats. v. N. L.* 1868.

VINKELES (Abraham), zoon van Reinier Vinkeles, leerde de teeken- en graveerkunst bij zijn vader. In 1816 en 1820 waren van hem op de tentoonstelling te Amsterdam verscheidene historische en andere onderwerpen in kleuren en met O. I. Inkt geteekend, en *Eenige paarden* in *steendruk.* Hij graveerde ook verschillende boektitels. Naar zijne teekening graveerde J. C. Bendorp, *Hans Warsch*, in den *Muzen-Almanak. Heeren en Dames carouzel rijdende* komen van hem voor in den *Catal. van J. Josi*, Amst. 1818. Hij woonde te Weesp.

Zie Kramm.

VINKELES (Cecilia), dochter van Reinier Vinkeles, gehuwd met den Heer Mulder. Kramm vermeldt van haar *Paul en Virginie* en *een vrouwenportret*.

Zij was te Amsterdam geboren; haar portret is door M. J. van Bree geschilderd.

VINKELES (Elizabeth), zuster der vorige, beoefende de teekenkunst. Zij zond op de tentoonstellingen van 1816 en 1818 *Twee miniatuur-teekeningen* en *Eene vrouw met een slapend kind in haar arm, in miniatuur*.

VINKELES (Hermanus) werd den 2den November 1790 te Amsterdam geboren. Zijn vader was de met roem bekende graveur, die mede den voornaam van Hermanus droeg, zijne moeder Maria Catharina Ogelwight. Onze Vinkeles beoefende reeds vroeg de poëzy. Ons kwam onder het oog een versje, door hem in dertienjarigen ouderdom vervaardigd op den verjaardag zijner moeder. Het eerste gedrukte dichtstukje dat wij van hem vonden, werd in 1806 in den *Almanak voor meisjes door meisjes* opgenomen en is *de Almagt* getiteld. Sedert dien tijd vindt men van hem in eene menigte jaar-, maand- en andere tijdschriften proeven van zijn dichttalent. Zoo werden b. v. stukjes van hem opgenomen in den Almanak *voor Verstand en hart* van 1809 tot 1814; in dien getiteld *Bevalligheid en deugd* van 1824, 1825 en 1826; in dien van *Hollandsche blijgeestigen* van 1835 tot 1850; in den *Volks-Almanak* van 1831 en 1842; in dien *Voor het schoone en goede* van 1838—1848; in den *Muzen-Almanak* van 1833, 1835, 1841 en 1843 en in den jaargang 1848 van *Vergeet mij niet*. Men vindt sedert 1827 verscheidene gedichten van hem in het *Letterlievend Maandschrift*; sedert 1841 in den *Recensent ook der Recensenten* en in *de Letteroefeningen* van 1816; zoo ook in de *Hermes* van 1828; in de *Dichterlijke gedenkrollen*; in het tweede deel van het *Appolineum*; in het *Letter- en geschiedkundig Allerlei*; in het 2de en 3de deel van de *Keur van scherts en luim*; in het Dagblad *de Atlas* van 1831 enz. Afzonderlijk zijn van hem uitgegeven *Andromache* in N°. 31 van de *Keur van Nederlandsche Letteren bij M. Westerman*. bij wien ook in 1828 het eerste stukje van gezegde *Keur* uitmakende, in het licht verscheen. In 1836 gaf de Boekhandelaar P. Meijer Warnars een bundel romantische poëzy van Vinkeles uit. In gezegd jaar liet onze dichter het Treurspel *Sardanapalus*, naar het engelsch van Lord Byron, in druk uitgaan. Dit Treurspel had hij met eenige inkortingen voor het Nederduitsch tooneel bewerkt, doch de toenmalige commissarissen van de Amsterdamsche Schouwburg, aan wie hij zijn handschrift had toegezonden, achtten het voor de opvoering niet geschikt, over welke uitspraak de dichter zijn spijt in het voorberigt niet kan verbergen.

Hoezeer Vinkeles niet onder de dichters van den eersten rang kan geteld worden, dragen toch verscheidene zijner voortbrengsel blijken van talent en oefening. Vele dier voortbrengsels zijn oorspronkelijke stukken, doch ook vele navolgingen of vertalingen van uitheemsche vernuften. Groot was zijne belezenheid. De uren die hij niet op zijn kantoor doorbragt, werden door hem, vooral in de laatste jaren van zijn leven, bijna alle met lezen doorgebragt. Hij was meer dan vijf en twintig jaar werkzaam ten kantore van den Rijks-cassier of administrateur, later betaalmeester van 's Rijks schatkist te Amsterdam en leefde ongehuwd.

Part. ber.

VINKELES (Herman), broeder van Reinier, in 1745 te Amsterdam geboren, was teekenaar en graveur. Op de tentoonstelling te Amsterdam in 1810 was van hem een teekening van een *Triomphwagen* voor keizer Napoleon de Groote en van een keizerlijke *Statiekoets*. Hij graveerde tooneelschermen voor den Amsterdamschen Schouwburg, en copieerde ook de bekende prent van H. Goltzius: *De jongeling en het meisje met het vogelnestje*.

VINKELES (Hermanus Jansz.), zoon van Johannes Vinkeles (die volgt), te Amsterdam geboren, schilderde, volgens Kramm, *Boomrijke Landschappen*, die op de Amsterdamsche tentoonstellingen van 1846 en 1847 voorkomen.

Zie Kramm.

VINKELES Rz. (Johannes), zoon van Reinier Vinkeles, graveur, verliet het ouderlijke huis en begaf zich buiten 's lands. Hij arbeidde mede aan de fraaije prenten van het 2de deel der *Tooneelpoëzy van N. S. van Winter en L. W. van Merken*. Hij teekende voortreffelijk paarden, waarvan hij een groot liefhebber was.

Zie v. Eijnden en v. d. Willigen, D. II, bl. 324; Kramm.

VINKELES (Reinier), in 1741 te Amsterdam geboren, werd eerst voor den koophandel opgeleid, doch van zijn jeugd af, toonde hij meer neiging tot de teekenkunst, en werd ter opleiding in de graveerkunst aan Jan Punt toevertrouwd. Ook legde hij zich toe op het teekenen naar het leven op de Teeken-academie, waarvan hij later medebestuurder werd. Tot voortzetting zijner studiën begaf hij zich naar Parijs, waar hij een jaar lang het onderrigt van den vermaarden plaatsnijder J. B. le Bas genoot. Men bood hem hier de gelegenheid aan zich, op voordeelige voorwaarden, naar Petersburg te begeven, ten einde aldaar de post van medebestuurder van de Akademie der schoone kunsten te bekleeden. Doch te veel gehecht aan zijn geboortegrond en aan zijn reeds hoogbejaarde ouders, keerde hij in 1771 naar zijn geboortestad terug, waar hij zich met teekenen, en graveeren bezig hield tot zijn dood in 1816.

Vinkeles was niet alleen een zeer bekwaam, maar tevens een zeer werkzaam kunstenaar. Het getal der door hem en onder zijn opzigt vervaardigde boekprenten, portretten en vignetten beloopen meer dan 2500 stuks, waaronder 1500 naar zijn eigen ordonnantie. Ook teekende hij sommige der door hem gegraveerde portretten naar de natuur, zooals dat van *Carel, baron van Boetselaer, Gouverneur van de Willemstad*, en van *Johan Adams, Gezant van Noord-Amerika*. Hij was lid van het Kon. Ned. Inst. en van Buitenlandsche teekenacademiën.

Zie Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt; *Letterb* 1816. 1 166.

VINKENHUIS (Daniel), te Middelburg geboren, wordt als een bekwaam schilder vermeld, die in 1740 overleed.

VINNE (Isaac van der), jongste zoon van Vincen Laurens van der Vinne werd den 24sten October 1665 te Haarlem geboren, was aldaar boekverkooper, doch beoefende ook de teeken- en graveerkunst in koper en hout. Bekend zijn van hem 16 *Stadsgezigten buiten Haarlem*, zeer geestig geëtst, 6 stuks idem naar teekeningen van Thomas Wijck, 4 stuks idem naar teekeningen en gezigten in Savoye. Hij beoefende ook de poëzy en was lid der Rederijkerskamer *in Liefde bloeijende*. Hij overleed ongehuwd den 15den April 1740.

Zie van Eijnden en van der Willigen, D. I, bl. 445, D. IV, bl. 155, Immerzeel, Kramm; Witsen Geysbeek. *B. A. C. Wb.* D. IV. bl. 4, v. d. Aa, *N. B. A. Wb.*; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

VINNE (Jacob van der), zoon van Vincent, oefende waarschijnlijk te Haarlem den kunsthandel uit. Kramm vermeldt van hem een door hem geëtst prentje, voorstellende *een Man bij een tafel gezeten*, zijn pijp aan een komfoor aanstekende enz. Zijn etswerk heeft weinig verdienste.

Zie Kramm.

VINNE (Jan van der), broeder van den vorige, in 1663 te Haarlem geboren. Hij zou een leerling van Hugtenburg geweest zijn. Van Gool schrijft dat hij bij Jan Wijck Thomaszoon in Engeland veel geleerd heeft. Ook hij beoefende de etskunst, doch meer is hij nog bekend als schilder en teekenaar. Hij deed zulks in den stijl van zijn meester Hugtenburg. Vooral in Engeland, waar hij zich eenigen tijd ophield, waren zijne ruiterij-schermutselingen, jachtstukken enz. zeer gewild. Uit Engeland weergekeerd, vond hij zijn voornaamste bestaanmiddel wel in eene fabriek van zijden stoffen, doch hij bleef tevens de kunst beoefenen. In de kunstverzameling van Teyler vindt men van dien meester teekeningen met sapverw en O. I. inkt, landschappen met paarden en runderen voorstellende. Hij overleed te Haarlem den 1sten Maart 1721.

Zie Immerzeel; Kramm.

VINNE (Jan van der), zoon van Laurens van der Vinne, den 31sten Januarij te Haarlem geboren, schilderde

allerlei onderwerpen en legde zich vooral toe op het teekenen van landschappen en bloemen. Hij bezat een fraaije verzameling schilderijen, teekeningen en prenten, den 13den Maart 1754 te Haarlem verkocht. Hij zelf overleed aldaar den 8sten November 1753.

Zie van Eijnden en van der Willigen, I d.; Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt.

VINNE Jansz. (Jan van der), broeder van Vincent van der Vinne, in 1784 te Haarlem geboren, vervaardigde fraaije teekeningen vooral *Landschappen* en etste luchtig maar met een vaste hand. Hij overleed in 1805.

Zie v. Eijnden en v. d. Willigen, D II. bl. 258; Kramm.

VINNE (Laurens van der), zoon van Vincent van der Vinne, in 1658 te Haarlem geboren, was een leerling van Berchem. Vooral is in zijne landschapsteekeningen de manier van zijn leermeester kenbaar.

Volgens Houbraken teekende en schilderde hij ook bloemen voor de Haarlemsche bloemkweekers en voor fabriekpatronen. Kramm meldt, dat hij ook geëtst heeft en vermeldt een *Landschap met vee* en Weigel meent dat de ets *Des Renards près de leur terrier*, aan A. van Everdingen toegeschreven, van zijne hand is.

Hij is te Haarlem in 1729 overleden.

Zie v. Eijnden en van der Willigen, Nagler; Immerzeel; Kramm; Weigel, *Suplém. au Bartsch*, p. 81.

VINNE Jacobz. (Laurens van der) schilderde *Landschappen met vee*, ook graveerde hij *Titelvignetten*.

Zie Kramm.

VINNE Laurensz. (Vincen van der), in 1623 te Haarlem geboren, leerling van Frans Hals, deed met Cornelis Bega, Thedorus Helmbreker en Willem Dubois een kunstreis door Duitschland, Zwitserland en Frankrijk, zette zich na zijn terugkomst in 1655 in zijn geboortestad neder en schilderde niet alleen portretten in den trant van zijn meester, maar ook landschappen, gebouwen, dieren, stillevens enz. Ook vervaardigde hij stukken van grooter bestek en van geschiedkundigen en zinnebeeldigen aard voor kamerbehangsels, zolder-, deur- en schoorsteenstukken. Ook muntte hij uit in het schilderen van uithangborden. Jan Berkheiden noemde hem zelfs den *Raphael der Uithangborden*. Hij overleed in 1702, drie zonen nalatende, zijn portret door zijn kleinzoon Vincent in zwarte kunst naar eene schilderij, in den smaak van Frans Hals gegraveerd, komt ook bij Houbraken voor.

Zie Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

VINNE (Vincent van der), zoon van Laurens, kleinzoon van den oude, werd den 10den Julij 1685 (volgens anderen in 1684) te Haarlem geboren en in de fabriek zijns vaders opgeleid. Hij teekende hoofdzakelijk bloemen en planten, doch teekende en etste ook andere voorwerpen. Van hem zijn o. a. de fraai geëtste prentjes en de *Leerzame Zinnebeelden, berijmd door Adriaan Spinneker* 2e dr. Haarl. 1751. 4°. Hij overleed te Haarlem 16 Mei 1642.

VINNE Jansz. (Vincent van der). Deze werd in 1736 te Haarlem geboren en had zijn vader tot leermeester. Hij teekende bloemen voor de bloemisten, later landschappen met vee, voor behangselwerk, die door hem fabriekmatig behandeld werden. Men heeft ook vele fraaije teekeningen van hem zoo in kleuren als in inkt, naar eigen vinding en schilderijen van anderen.

Hij etste ook in het koper, zooals de *groote potvisch (cachelot)* den 10den Februarij 1762 bij Zandvoort gestrand, een *Gezigt van Egmond op zee* met ruinen en figuren. Ook graveerde hij in zwarte kunst. Hij oefende ook den kunsthandel uit en was eenigen tijd opzigter der kunstverzameling van Teyler. Hij overleed te Haarlem den 15den Jan. 1811 bij zijne vrouw Marie van der Vinne, geen kinderen nalatende. Den 11den Maart 1816 werd zijne kunstnalatenschap verkocht.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

VINNE VAN LEE (Vincent van der), de jonge, plaatetser o. a. van *een kind dat zeepbellen blaast of de ijdelheid* in 4°. zeldzaam.

Zie Kramm in *Aanh.*

VINNIUS (Arnold), teekenaar en dichter uit het begin der XVIde eeuw.

VINNIUS (Arnoldus), in 1588, zoo men wil te 's Hage geboren, werd in 1618 door curatoren gemagtigd tot het houden van voorlezingen over de regten aan de Hoogeschool te Leiden, in 1633 buitengewoon en 1636 gewoon hoogleeraar in het Romeinsche regt en overleed den 1sten September 1657. Hij is in het groot afgebeeld, met het adres excud. C. Dankerts en J. Laawijck.

Hij gaf in het licht:

Ger. Tuningii Commentarius in Libros IV Institutionum Juris Civilis. L. B. 1618. 4°.

Jurisprudentiae contractae S. Partitionum Juris civilis libri IV variis observationibus et Notis perpetuis illustrati Hagae Comit. 1631. 4°. Roterod. 1663.

Oratio auspicalis anno 1633 pridie kal. Martii habita, dum Professionem juris in Academia Lugduno-Batava ordiretur typis Justi Livii. 4°.

Commentarius Academicus et Forensis in Institutiones Juris civilis Justinianeas. Ibid 1644, te Rome in 1785 op den *Index* geplaatst.

De Pactis, Jurisdictione, Collationibus et Transactionibus 4. Roterod. 1644, Ed. 4°.

Notae in Authores de Origine et Progressu Juris Civilis Romani cum Observationibus Simonis van Leeuwen. L. B. 1672.

Selectarum Quaestionum Juris libri II quibus additae sunt Simonis Vinnii Arnoldi filii orationes duae. Roterod. 1672. 12°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* Foppens, *Bibl. Belg.*; T. I, p. 105, 106; Crenii *Animadvers. Phil.* P. V, p. 226; Morhovius, *Polyph.* p. 588, 593; Th. Magiry *Eponym.* Voce; Saxe, *Onom.* T. IV, p. 274, 275; Paquot, *Mem.* T. II, p. 161—166; *Alma Acad. Meursius*; Siegenbeek, *G. d. L. Hooges*, D. I, bl. 148, 165, 166, 167, 211, 212, D. IV, bl. 118, 268; Schotel, *de L. Hoogesc.* Hoegstraten, Kok, Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert. Muller, *Cat. v. portr.*; Grotii *Poëm.*

VINNIUS (Simon), zoon van den vorige, werd in 1618, op verzoek van zijn vader, Lector in de regten aan de Leidsche Hoogeschool.

Hij schreef:

Orationes de constantia Juris naturae 1648.

De sapientia Romanarum in Jure constituendo, reddendo, instaurando.

Zie Foppens *Bibl. Belg.*; Soermans, *Akad. Reg.* bl. 96; Siegenbeek, t. a. p. D. I, *bl.* 270.

VIGKZIUS (Nikolaas), leefde, in 't eind der 16de eeuw, te Haarlem, wendde met Sasbold Vosmeerus en Adelbert Eggius, alle krachten aan het oude geloof in zijn vaderland te behouden. Hij doorreisde onder vele gevaren Holland, Friesland, Denemarken en Zweden, predikte en las de Mis, deelde de H. Geheimen uit, troostte, versterkte en ondersteunde de trouw gebleven katholieken, zocht jongelingen op, die zich tot den geestelijken staat geroepen gevoelde, onderrigtte en onderhield hen uit zijn eigen middelen en stichtte te Keulen een collegie met een Kapel. In 1603, vijftig jaren oud, trad hij in de orde der Franciskanen te Keulen, waar hij den 26sten Maart 1628, in den roep van heiligheid overleed.

Zie *Bijdr. tot de Gesch. v. h. Bisdom v. Haarlem*, bl. 485.

VINSEMIUS (Dominicus) Zie DOM. VAN WINSUM.

VIOTTA (Jan Joseph), geneesheer, organist, pianist en componist, van Italiaansche afkomst, den 14den Januarij 1814 te Amsterdam geboren, toonde reeds in zijne jeugd als koorknaap den uitnemendsten aanleg voor de toonkunst, doch zijne ouders bestemden hem voor de geneeskunde, waarin hij te Leiden studeerde. Na voleindigde studiën, werd Viotta eerelid en lid van vele zoo binnen als buitenlandsche maatschappijen van toonkunst, lid van het Kon. Ned. Instituut en lid van verdiensten der Maatschappij van toonkunst. Te Leiden componeerde hij voor *Musis sacrum*, een ouverture en voor *sempre-crescendo* eene symphonie. Van zijne overige composities vermelden wij 8 liederen op twee stemmen, door

de Maats. t. Toonk. bekroond, *Der Fischer*, voor alt of baryton, *An den Frühling; la Prière d'une mère; la Maladie du page; Sechs Gesänge* voor 4 mannen stemmen; 6 liederen voor gemengde koren, 6 liederen voor eene stem, *Het oog van den nacht, Lijkzang* op den dood van J. B. van Bree, bij de begrafenis van den componist uitgevoerd eenige stukken in het Album der laatstgenoemde Maatschappij o. a. een *mazurka* voor de piano; *Heu sei!* koor; *Sex modulamina sub elevatione diversis vocibus cum organo; motetten v'd'une style remarquable;" Chanson Créole* op 31; 6 *cantica sub elevatione cum orgonorum conductione; Missa* N°. 8; *De kleine bedelaarster van Tollens: 7 vaderlandsche Liedjes; De tier des levens*, trio; voorts de kooren *Lente, Zanglust, Scheiden, Nachtelijk minnelied, Maanlicht, Jagerslied, Minnelas, Ter jagt, Lof aan Naach, Avondrood, Avondkoelte, Zwaluwenvlucht, 's Levens bloeitijd*, allen te Amsterdam bij Theune en Roothaan verschenen.

Niet minder roem verwierf hij door zijn mis voor vier stemmen, zijn *Salve Regina*, 6 motetten; een *Requiem, missa pro defunctis viribus tribus quatuorve vocibus canendi organo comitante* voor drie stemmen, en een groot aantal koren en romances, „Ses oeuvres (schreef Gregoir) révèlent un artiste aux hautes connaissances de l'harmonie et de la composition. Son air *Aan Maria*, paroles de J. P. Heije, publié dans le *Swelingh-Album* (1853) est un petit chef d'oeuvre de mélodie et de charme poétique." Hij overleed den 5den Febr. 1859. In een der Nieuwspapieren las men:

„Zondag 6 Februarij is te Amsterdam overleden J. J. Viotta, med. Doct., een man van veelzijdige bekwaamheden wiens verlies, vooral ook in de toonkunstige kringen hier te lande, diep zal worden gevoeld.

10 Febr. is het lijk van den overledene plegtstatig ter aarde besteld op de begraafplaats *de Liefde*, buiten Amsterdam, na de viering van eene lijkdienst in de kerk der parochie. De slippen van het lijkkleed werden gedragen door de Heeren Dr. J. P. Heije, den Hoogleeraar V. Schneevoogt, J. Brester Az. en Verhulst. Op het graf is door een koor, uit 80 zangen bestaande, de treurcantate gezongen, welke de ontslapene had gecomponeerd bij het overlijden van den toonkunstenaar J. B. van Bree en die, nu twee jaren geleden, op diens graf terzelfder plaatse was aangeheven." Een portret, geteekend door den Kunstschilder A. T. Ehnle, komt voor in het *Album van schoone Kunsten* voor 1852.

Zie Gregoir, *Les Artistes music. Neerl.* p. 208, 209; *Geneesk. Courant* 1859, N°. 59. *Letterb.* 1859, bl. 60; Swelingh, CLXI.

VIRINGUS (Joan Walterus) of Jan Wouters van Vieringen, omstreeks 1549 te Leuven geboren, leerde Latijn en Grieksch, studeerde in de medicijnen aldaar en werd in 1561 licentiaat, vervolgens ging hij naar Ter Veere in Zeeland, waar hij de geneeskunst uitoefende en tevens het pensionaris-ambt bekleedde. Hij keerde echter naar Leuven terug, verkreeg den doctortitel en volgde Willem Bernaerts of Bernartius als hoogleeraar in de geneeskunde op. Na deze betrekking meer dan 22 jaren bekleed te hebben, verloor hij omstreeks 1578 zijne vrouw, omhelsde den kerkelijken staat, ontving de priesterwijding en verkreeg een kanunikaat in de Cathedrale van Arras, waar hij zich vestigde en en een der kapellanen der aartshertogen Albert en Isabelle werd. Hij overleed in 1598.

Men heeft van hem:

Epitome, ofte kort begrijp der Anatomien Andreae Vesalii, vert. in 't Nederd. Brugge 1569. 4°.

Een waarschuwing *ad Lectorem pium et* Φιλιατρον (*medicinae amantem*) vóór het *Diarium Medicorum Ecclesiasticum* van Joh. Molanus. Leo. 1565. 12°.

Tabula Isagogica, ossium corporis humani annexionem ac numerum complectens, olim Lovanii edita, nunc recognita et aucta, Duac. 1597.

De Jejunio et abstinentia, Medicorum Ecclesiastici libri quinque Quae abstinens est adjiciet vitam, Eccles. 37. Non satiari cibis, saluberrimum; Hippoc. in Epidem. Rigiaci Atrebatium 1597, 4°.

Zie Val. Andreas *Bibl. Belg.* p. 566, 677; *Fasti* p. 45, 220; Foppens, *Bibl. Belg.* T. 2 p. 60 Paquot, *Mem.* IV. p. 106, 107.

VIRINGUS (Joan Walterus), of Jan Wauters van Vieringen, zoon van den vorige, in 1570 geboren, trad twintig jaren oud, in de orde der Jesuiten, waarbij hij achtereenvolgende de fraaije letteren en godgeleerdheid onderwees en als prediker optrad. Zij zonden hem als missionaris naar Holland. In Friesland werd hij gevangen genomen en na 6 maanden in den kerker geweest te zijn werd zijne vrijheid gekocht. In Belgie teruggekeerd, vestigde hij zich te Mechelen, waar hij den 4den December 1622 overleed.

Hij gaf in het licht:

Christelyck Bericht Joannes Wallesii, alias Walluijsens, Arch-ketter der secte, die hij niet en weet, Predicant nieu tot Hooren in Hollandt onderricht, door Joannes Walterus. Viringus. Priester der Societ Jesu. De triplici coena Agni, vulgari et Eucharistica. Antv. 1617. 4°.

Zie Paquot, t. a. p.

VIRNENBURG (Floris), kastelein van Koevorden, in het laatst der 12de eeuw, bezwaarde de kooplieden, die hunne waren uit Vriesland naar het Graafschap Bentheim vervoerden, met zoo onmatige tollen, dat bisschop Balduinus van Utrecht het slot Koevorden deed bestormen, innemen en den kastelein ontslaan.

Zie Verwoert.

VIRNENBURG (Joannes van), uit de graven van Virnenburg bij Trier, was tot 1364 bisschop van Munster, toen paus Urbanus hem bisschop van Utrecht maakte. Hij was den 48sten bisschop, werd door verschillende vreemde vorsten beoorloogd, gevangen genomen en voor veel geld gelost. Over de schuld, waarmede hij het bisdom overladen had, kwamen klachten in van de Utrechtsche kapittels te Rome. Terwijl men daar deze klachten onderzocht, overleed Johannes onverwacht in 1371.

Zie, behalve de *Bat. sacra; Chronyck der bisschoppen van Utrecht*, D II, bl. 353; van Gils, *Bisdom van 's Bosch*; bl. 75; Verwoert.

VIRNENBURG ( ) was een der bondgenooten, die het smeekschrift aan de Hertogin van Parma teekenden.

Zie te Water, *Verb. d. Edel.* D III, bl. 363.

VIRULI (F. W.), kunstschilder, waarschijnlijk een Amsterdammer, van wien op den *Cat.* van Louis Metayer. Amst. 1790, bl. 250, N°. 3, vermeld wordt: *Een boomrijk Landschap, gestoffeerd met beeldjes, schapen en varkens, natuurlijk behandeld.*

Zie Kramm.

VIRULY (Jacob), dichter, tijdgenoot en vriend van L. Schermer, op wiens overlijden hij een *Herderszang* vervaardigde.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VIS (Ary), dichter, bloeide in het laatst der 18de eeuw te Rotterdam. Hij schreef verzen in de *Lauwerbladen voor de zonen der vrijheid.*

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VIS ( ), Op de kunstverkooping van D. Potter, 's Gravenh. 1723, komt van hem voor: *een stil watertje*, voor *f* 35.25 verkocht.

Zie Kramm.

VIS (G.) gaf in 1791 te Rotterdam *Eenvoudige zamenspraken tusschen oud en nieuw licht.*

VIS (R. van der) gaf in 1718 te 's Hage *de Katechismus in rijm, op de wijze van Maria's Lofzang*, in het licht:

VISCH (Gerard Jacobsz.), vroedschap der stad Rotterdam, werd in 1672 op aanhouden der oproermakers met anderen gevangen genomen, en op 't stadhuis in schepens kamer bewaard.

Zie Wagenaar, *V. H.* D. XIV. bl. 115.

VISSCHER (Adolph), in het midden der 17de eeuw te Rotterdam geboren, werd in mannelijken leeftijd pensionaris te Haarlem. Zijn bekwaamheden waren hoog aangeschreven bij S. van Slingeland en in 1722 zonden hem de staten van Holland met van Boetselaer, Marius en de Groot naar Zeeland om de staten van dat gewest tot een gezamenlijke zending naar Gelderland te bewegen. Hij nam veel

deel aan de raadplegingen over het herstel van 's lands middelen te water, welke het generaal plakkaat van 1725 ten gevolge hadt. In 1727 werd hij lid der Commissie die middelen tot herstel der finantien in Holland, moest voordragen, en vermoedelijk is het rapport te vinden in het 2de deel der finantieele stukken, gevoegd bij het beroemd rapport van Goldberg o. a. van zijn hand. In 1730 werd hij aangesteld tot raad-fiscaal der admiraliteit op de Maze, en was ook in deze betrekking alsmede in 1791 bij de herziening van 't bovengemelde plakkaat tot heil des lands werkzaam. Later werd hij secretaris der admiraliteit, terwijl hij ook lid was der vroedschap te Rotterdam, waar hij ongehuwd overleed.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

VISSCHER (A.), Stadsschoolmeester en voorzanger te Purmerend, gaf in 1764 aldaar bij Jordaan en Tolk: *Kort ontwerp voor de eerste beginselen der Rekenkunst.*"

VISSCHER (Adriaan Canter), zoon van Frans Canter Visscher, vroedsman van Dokkum en N. Keiser, werd in Oost-Indiën geboren en den 2den Febr. 1738 te Dokkum gedoopt. Hij werd in 1753 grietman van Dantumadeel en overleed te Leeuwarden in 1781 of 1782 en werd te Driezum begraven.

Zie v. Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.* bl. 126, 127.

VISSCHER (Anna Roemer), oudste dochter van Roemer Visscher en Margaretha Jans, werd in 1584 te Amsterdam geboren. Geen zorg werd aan hare opvoeding gespaard, zij werd in allerlei fraaije kunsten en jufferlijke handwerken onderwezen, gelijk mede in de Fransche en Italiaansche talen. Al vroeg werd zij met de huiszorg belast door het afsterven van hare moeder. Om hare vader bij het klimmen zijner jaren bij te staan, wees zij alle huwelijksvoorstellen van de hand. Hoogelijk werd zij door verscheiden dichters deswegens geroemd en als voorbeeld van ouderliefde voorgesteld. Cats inzonderheid ging zeer hoog met haar, gelijk op verscheiden plaatsen in zijne werken blijkt; al de overige dichters verhieven om strijd haren lof. Zij behoorde tot den Muiderkring. Hooft roemde hare bekwaamheden in een klinkdicht:

„Zoo 't u met diamant lust op het glas te stippen,
„'t Is in de Vlinderteelt. Het geestige gedrocht
„Ziet oft het laeffenis aen sap van druyven zocht;
„En sit soc kuyn, met zoud het van den roemer knippen.
„Vat ghy penseel of naeldt; daer worden kuyl, en klippen
„Geschaepen, bos en bergh; en 't vochte veldt bedocht
„Met groene graezen waar 't welvaerendt vee nae foght
„Dat haelt zijn aêm, zoo 't schijnt en staet met gaende lippen.

Hij vergeleek haar boetseerwerk met dat van Prometheus zond haar gedichten en prees haar in zijne brieven. Ook Vondel, Huyghens, Westerbaen, Simon van Beaumont en vele anderen wijdden haar hunne gezangen. Huyghens noemde haar *de wijze Anna, de Hollandsche Sappho.* In 1622 ondernam zij eene reis naar Zeeland, waar zij door de voornaamste dichters met vreugdezangen werd verwelkomd. Deze reis had ten gevolge dat de banden van vriendschap tusschen haar en Cats naauwer werden toegehaald. Toen hij in 1623 tot Pensionaris van Dordrecht benoemd werd, en hij zijn verblijf aldaar vestigde, bezocht zij hem weder en geraakte in kennis met Dominicus Booth van Wesel, met wien zij weldra in het huwelijk trad en te Dordrecht bleef wonen. Twee zonen waren de vrucht van dat huwelijk, die zij, waarschijnlijk na den dood van haren echtgenoot in 1640 in de leerschool der Jezuiten te Brussel bestelde, zij reisde zelve derwaarts met brieven van aanbeveling door van Baerle aan den hem bevrienden Puteanus voorzien. Later begaf zij zich, in belang van hare zonen, naar Leiden. Zij gaf de regeering kennis van haren komst met een gedicht, gelijk zij tevens hare beide zonen met een gedicht aan den beroemden Ewald Scriverius had aanbevolen. De oudste dezer zonen, Johan genaamd, zag zij voor zich ten grave dalen; zij zelve stierf den 6den December 1651. Haar andere zoon, Roemer of Romanus, overleefde haar, zette zich later als Advokaat te 's Hage neder en beoefende insgelijks de dichtkunst. Hare afbeelding vindt men in de aanteekening op dit artikel aangehaalde werk van Scheltema.

Behalve eene verbeterde uitgaaf der *Zinnepoppen* van haar vader, heeft men haar bevallige liedjes met de spreuk *Alleen de hope* geteekend in *Het Hollandsch en Zeeuwsch Nachtegaaltje,* waarvan de 9e druk Amst. 1633 verscheen. Ook in de *Zeeuwsche Nachtegaal* komen verzen van en aan haar voor. Waarschijnlijk vervaardigde zij toen het dichtstuk *De Roemster van den Aemstel,* of *de Poetische Beschrijving van die Rivier, met verklaeringhe van eenige duystere woorden 't Aemsterdam voor Cornelis Willemsz. Blaulaken, Boeckverkooper in het gulde A. B. C.* tusschen 1614 en 1636 gedrukt. Twee harer gedichten vindt men in *Bloemkrans van verscheide gedichten* Amsterd. 1659, een in *Klioos kraam vol verscheide gedichten, D' eerste opening,* Leeuw. 1656, in Beverwijcks *Uitnementh. des vrouwel. geslachts* enz; ook in de Vde uitg. van De Groot, *Bewijs van de waarheit van de Chr. Godsd.* Amst. 1728.

J. van Vloten gaf een *Onuitgegeven brief en dichtjen van Anna Roemers* in een Almanak 1852 en A. D. Schinkel in 1854 te 's Hage *Honderd Christelijke zinnebeelden door* Anna Roemer Visscher (met eene Inleiding door van Vloten.)

Zie, behalve Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Kobus en de Rivecourt, Verwoert, Siegenbeek, Witsen Geijsbeek, van Kampen, Collot d'Escury, de Vries en hunne aangeh. werken: Scheltema, *Anna en Maria Tesselschade; Maria Tesselschade en hare vrienden in* 1632—1649 (onuitgegeven brieven en dichtjens) *verzameld* door V. (J. van Vloten), Leiden 1852; Schotel, *Letter- en oudheidk. Avondst.* bl. 95; Koning, *Het slot Muiden;* W. van Goudhoeven, *Oude Chron. van Holl.* ('s Hage 1636) bl. 226; Beverwijck, *Uytnementheit der vrouwelicken geslachts,* bl. 161 enz.; Balen, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 8211; Wagenaar, *Amsterdam,* D. III, bl. 205; v. Vloten, *Inleid. voor de Christel. zinnebeelden*; Cats, *Mengeldichten,* bl. 475, *Vrouwe* bl. 370; *De Minnekunst* (1622); Huyghens, *Korenbloemen,* bl. 258, 256, 262; Hooft, *Mengelw.* bl. 370, 656, 671, 672, 673, *Brieven,* N°. 97, 98, 196; Vondel, *Poëzy,* D. I, bl. 718, 1287; Vollenhoven, *Brieven,* achter het *Leven v. Fr. de Haas,* bl. 194; Brandt, *Dagwijzer,* bi. 645; *Minnekunst, Mengeldichten,* Amst. 1622; (*Eeredicht aan A. R*) Heinsius. *Nederd. Poem.* bl. 144, S. van Beaumont, *Tijdsnipper.* (Reg) Barlaei, *Poem.* T. II, p. 428, 434; *Nav.* IV, bl. 64, 346, 347; v. Doorninck, No. 3962, *Vad. Letteroef.* 1827, No. 19; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Portr.*; Hubert *chr. tafel.*; Jonckbloet *Ned. Letterk.*

VISSCHER (Andries) volgde Jacob Quacq, als Commissaris van de Postschuiten, waartoe de regering van Rotterdam hem benoemde, onder den titel van Postmeester van de zeetijdingen, in 1666 op.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. Ned. Zeew.* D. II, 6 bl. 147.

VISSCHER (C. J.). Abcoude vermeldt van hem: *Beschrijving van de V Colommen.* fol.

Zie Abcoude, *Aanh.* bl. 227.

VISSCHER (Carel Wouter), zoon van den predikant Joannes Visscher en Ida Hillegonda Valckenier, werd in 1734 te Amsterdam geboren. Hij behaalde reeds in zijne jeugd roem door de verdediging en uitgaaf van eene voortreffelijke staatkundige regtsgeleerde verhandeling over de *wettige afzwering van Philip II.* Hij zette zich als advokaat in zijne geboortestad neder, die hem tot pensionaris aanstelde. De gemeenebest-gezinde partij toegedaan, nam hij deel aan de pogingen tot beperking van de magt des stadhouders. Hij deelde dus in de gevolgen der omwenteling van 1787 en werd van zijne ambten en bedieningen ontzet. Hij leefde vervolgens stil tot 1794, toen hij aan het hoofd stond eener bezending uit vele burgers, ter overbrenging van een verzoek over 's lands belangen. Later gevangen genomen werd hij veroordeeld tot een zesjarige opsluiting en vervoerd naar het werkhuis te Amsterdam. Den 19den Jan. 1795 werd hij ontslagen, en als maire aan het hoofd der politie te Amsterdam gesteld. Sedert onderging zijn lot, met de schokken, die de stad leed, verschillende veranderingen. Hij huwde Anna Anthonia van Muiden en overleed in 1802, zijn afbeelding is door Bause naar Schmidt fraai gegraveerd.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

VISSCHER (Claes Jansz.), teekenaar, graveur en kunstkooper, zoon van Jan Claesz. Visscher, werd in 1587 te Amsterdam geboren, huwde aldaar 9 October 1608 Annetje Florisdr. en stierf omstreeks 1660. De werken van vader

en zoon zijn moeijelijk te onderscheiden. Bij Nagler vindt men 42 werken van beide vermeld. Immerzeel meldt dat hij landschappen heeft geëtst, die fraai van compositie en gemakkelijk behandeld zijn, alsmede verscheidene gezigten in Holland; doch waar hij voornamelijk in uitmuntte, was het landschap met figuren en dieren gestoffeerd, die hij, zoo naar eigen vinding als naar andere meesters, graveerde. Zijn afbeelding is door Hondius gegraveerd.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Nagler; *de Navorscher*, D. VIII, bl. 320; Muller *Cat. van Portr.*

VISSCHER (Cornelis) werd in 1629 te Haarlem geboren, en is aldaar in 1658 aan de steen of 't graveel overleden. Hij heeft zeer veel, zoo van eigen inventie, als naar Bamboots A. van Ostade, Berchem en anderen, in 't koper gesneden. Hij was een goed plaatsnijder, en had een vaste manier van teekenen, met zwart krijt. Op de kunstverkooping van Verstolk van Soelen werd een *Mansportret* van zijne hand met *f* 280 betaald. Kramm vermeldt van hem *Principes Hollandiae et Westfrisiae*, 38 groote portretten met titel door hem gegraveerd; het door hem geteekende en door N. Dupuis gegraveerde portret van Philip Wouwerman. Hij graveerde 101 *portretten*, 138 *geestelijke onderwerpen*, 143 *historische voorstellingen*, 179 *tafereelen uit het gewoon volksleven*, naar eigen teekeningen. Zijn portret komt bij van Eijnden en van der Willigen en Immerzeel, naar zijn eigen teekening, voor. Zijn door hem zelven op perkament geteekend portret, gold op de verkooping der kunst van J. de Vos *f* 100. Hij was lid van het St. Lucasgild te Haarlem.

Zie van Eynden en van der Willigen; *Aanh.* bl. 96; Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. van Portr.*

VISSCHER (Cornelis de) werd, volgens Pilkington, door Immerzeel, Balkema, Nagler en anderen gevolgd, in 1520 te Gouda geboren, doch Kramm stelt zijn geboortejaar vroeger.

Hij was een bekwaam historie- en portretschilder. Hij schilderde o. a. het *jongste portret van Prins Willem I van Oranje* in het harnas, door W. J. Delff in koper gebragt, ook dat van *Don Juan van Oostenrijk*. Een ander portret van Willem I (*Prins Willem de Eerste op zijn paradebed*) is op het Rijks-Museum te Amsterdam. Hij leefde alzoo nog in 1584 en kan dus niet, gelijk Immerzeel meldt, in 1568 verdronken zijn.

Zie van Mander, D. I, bl. 157; Immerzeel; Kramm.

VISSCHER (G.), een graveur van middelmatige verdiensten. Kramm vermeldt van hem een gravure *Bachús en Cupido* met drinkbekers in de hand, in een prieel.

Zie Kramm.

VISSCHER (J.), geneeskundige, gaf met H. van de Poll in het licht:

Het Roodhuisiaansche geheim in de vroedkunde ontdekt. Leiden 1754. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 546.

VISSCHER (Jacobus Canter), zoon van Tamerus Visscher en van Machtelie Jacoba Canter, geboren den 30sten November 1692, waarschijnlijk te Harlingen, waar zijn vader geneesheer was, legde zich, vermoedelijk te Franeker, op de godgeleerdheid toe. Lust tot onderzoek van vreemde gewesten deed hem, na het eindigen zijner studie, een beroep van predikant naar Indië aanvaarden. Hij vertrok naar Batavia in 1716 en werd het volgende jaar geplaatst te Cochin, de hoofdplaats der toenmalige Nederlandsche bezittingen op de kust van Malabar, waar hij vijf jaren het Evangelie verkondigde. Daarna overgeplaatst te Batavia voor den predikdienst in de portugeesche taal, overleed hij in 1735.

Hij is tweemalen gehuwd geweest, eerst met N. La Haije, bij wien hij verwekte, Frans Canter Visscher, J. U. Dr. en Raad in de vroedschap der stad Deventer, en Hendrik Canter Visscher, J. U. Dr. mede gecommitteerde staat ten Landsdage te Dokkum. Zijne tweede vrouw A. Furnehout schonk hem geen kinderen. Hij maakte zich bekend door het schrijven van

Malabaarsche Brieven behelzende eene naukeurige beschrijving van de kust van Malabaar, door J. C. V. in leven bedienaar des Evangelies te Couchim op Malabaar, later te Batavia. Nu uitgegeven door zijn broeder C. T. Visscher, predikant te Pingum. Leeuw. 1743. 8°.

Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*; Eekhoff, *Cat. d. Bibl. van Leeuw*, bl. 210.

VISSCHER (Jan Jacobsz.), schilder en glasschrijver te Amsterdam in den aanvang der 17de eeuw. In een lied aan hem klaagt Bredero (*Boertig Liedeboek*), over het verval der Rederijkerskamer te Amsterdam *in Liefde bloeijende* (1651).

Zie Kramm.

VISSCHER (Lambertus), broeder van Jan en Cornelis, werd te Haarlem geboren en sneed portretten naar F. Bol, van Loo en anderen. Naar Italië vertrokken, werkte bij te Florence in het paleis Pitto naar schilderstukken van P. Certona. In 1690 was hij nog te Rome werkzaam. Nagler beschrijft 25 nummers zijner graveerwerken. Het portret van den *Vice-admiraal Cornelis Tromp* naar F. Bol, gr. f°. wordt voor zijn beste werk gehouden.

Zie Immerzeel; Kramm.

VISSCHER (Lodewijk Gebard), zoon van Teunis Kragt Visscher en Catharina Dorothea Boellaerd, werd den 1sten Maart 1797 te Breda geboren. Door zijne moeder opgevoed, werd hij in 1814 ambtenaar bij de finantien te 's Hage. In 1817 werd hij controleur der Directe belastingen en gaf in 1825 een werkje in het licht *over het herstel en invoering der Nederlandsche Taal* (in de toenmaals Zuidelijke Provinciën des Rijks), 'tgeen aanleiding gaf dat koning Willem I hem het volgende jaar tot hoogleeraar bij het collegium philosophicum te Leuven benoemde. Ten gevolge der politieke gebeurtenissen in Belgie (1830) moest Visscher de wijk naar de N. Provinciën nemen, en werd in 1831 als prof. extraord. den Hoogleeraar Adam Simons toegevoegd en volgde hem in 1834 als ord. op. Toen Visscher 25 jaren het hoogleeraarsambt had bekleed, gaven zijne leerlingen hem een kostbaar geschenk met toepasselijk opschrift.

Tweemaal bekleedde hij het Rectoraat der Utrechtsche Hoogeschool. Hij overleed den 26sten Januarij 1859, bij zijne echtgenoote, Georgette Catharina Cornela Flok, vier kinderen, drie zonen en ééne dochter, nalatende.

De Hoogleeraar Millies schetste bij zijn graf zijn beeld in fiksche trekken en Dr. Wap schreef zijne biografie voor de Maats. van Ned. Letterk. waarvan Visscher lid was.

Visscher gaf in het licht:

Nationaal Lied, voor de pianoforte in muziek gesteld door F. von Günter. Uitgegev. ten behoeve der armen 4 z. pl.

Melanges de Poésie et de Litterature des Pays-Bas. Brux. 1820, 8°. m. portr. v. P. Nieuwland.

Bloemlezing uit de beste schriften der Nederl. Dichters van de 13de tot en met de 18de eeuw. 2 dln. Breda 1821, 1822. 8°.

Een paar woorden over Amsterdam en Brussel, bij den jongsten watersnood. Brussel 1820. 8°.

De Herder op het slagveld te Nieuwpoort, bekroond door de Kon. Maats. van Taal- en Dichtk. te Nieuwpoort. Brussel 1822. 8°. 2e dr.

Aan den Koning en het volk, Lierzang, ald. 1822. 8°.

De koningin te Breda, Tooneelspel. Ald. 1828. 8°.

Over het herstel en de invoering der Ned. Taal. Ald. 1825. 8°.

Nederlandsche Chrestomathie, ten gebruike bij het Hooger Onderwijs. Leuven 1827. 8°.

Bloemlezing uit de Nederl. dichters en prozaschrijvers. Leuven 1828, 1829. 2 dln. 8°.

Kleine handleiding voor de uitspraak der Nederl. taal, bestaande in eene verzameling van eigenaardige spreekwijzen Leuven 1828. 8°.

Handleiding tot de algemeene geschiedenis der Nederlanden, inzonderheid ten gebruike bij Academische studiën. Eerste cursus. Van de vroegste tijden tot op den jare 1500. Utrecht 1832, 1833. 8°.

Toelichtingen tot het chronologische overzigt. Utrecht 1833. 8°. Ook onder den titel: *Beknopt overzigt der Nederl. Geschiedenis. Inzonderheid ten gebruike bij het onderwijs en tot verduidelijking der gelijktijdige regering van keizers, koningen en graven in onderscheidene Provinciën. Utrecht* 1849. 8°.

Bijdragen tot de oude letterkunde der Nederlanden. Utrecht 1834. 8°.

Fergaut, Ridderroman uit den Fabelkring van de Ronde tafel. Utrecht 1838. 8°.

Iets over Jacob de Canter van Malabaar. Utrecht 1838. 8°.

Oratio de Gerardo Moll, dicta publice die XXVI. Martii 1838. Hagae Comitis 1840. 4o.

Historisch tijdschrift, onder medewerking van eenige geleerden. 1e en 2e jaarg. Utrecht 1841, 1842. 8°.

Natuurkunde van het Heelal, door Gerard Leenhout, benevens eene Verhand. over hetzelfde onderwerp door broeder Thomas. Utrecht 1841. 8°.

Feestlied, den koning, in mannenkoor, toegezongen bij gelegenheid van Z. M. blijde inkomst te Utrecht, Mei 1841. *Muzijk van J. H. Kufferath.* Utrecht 1841. 8°.

Bronnen en bouwstoffen ter beoefening der Algemeene geschiedenis van het Vaderland. Utrecht 1846. 2 dln. 8°.

Anthologie van Nederl. prozaschrijvers en Dichters sedert 1795 *tot op dezen tijd,* 1 deel. *Proza.* Utrecht 1847. 12°. (Niet verder verschenen.)

Kort begrip der algemeene Geschiedenis van ons Vaderland Utrecht 1848. 12°. *Tweede vermeerd. en verbet. druk.* Ald. 1850. 12°.

Chronol. tafel voor de geschiedenis der Israelieten in Nederland. Utrecht 1850. 8°.

Leiddraad tot de algemeene geschiedenis van ons Vaderland van den vroegsten tijd tot op onze dagen. Utrecht 1850—1855. 3 dln. 12°.

Handboek der algemeene Geschiedenis der Nederlanden en Nederlandsche Koloniën. (Afdeeling 1—5. Afl. 2 Afdeeling I, Afl. Maarsen 1852. 8°. (Niet voleindigd).

Beknopte geschiedenis der Nederl. Letterk. 1, 2, 3 *stuk.* Utrecht 1851, 1852. (niet voleindigd.)

Voorlezingen over de geschiedenis der Roomsch-katholieke kerk in de Noord-Nederlanden, sedert de opheffing der Bisdommen tot op dezen tijd. In verband beschouwd met het Utrechtsch Aartsbisdom door de Klerezy en de daaraan onderhoorige bisdommen Haarlem en Deventer. Utrecht 1853. 1—6. (Niet voleindigd.)

Korte schets van de Geschiedenis der Nederl. Letterk. Utrecht 1854—57. 4 deeltjes. 12°.

Leiddraad tot de geschiedenis der Nederl. Letterk. Utrecht 1854—57. 4 deeltjes. 12°.

Aan de leden van het vierde Nederl. Taal- en Letterk. Congres te Utrecht, in Sept. 1854. Woorden van Prof. L. G. V., muziek van J. H. Kufferath, Fol.

Tableaux généalogiques et chronologiques des Souverains-Russes et Turcs. Avec le portrait d'Alexandre II. *Empereur de toutes les Russies.* 8°.

Voorts leverde hij verschillende bijdragen in de *Kronijk van het Historisch Genoots.,* in het *Tijdschrift voor Geschiedenis en Oudheden* en *Statistiek van Utrecht,* in den *Utrechtschen Volksalmanak* in *Mnemosyne, Letterl. Maandschrift, Astrea* enz. Anoniem gaf hij: *De Jezuiten in Nederland.* Utrecht 1845, 1853. 8o.

Zie *Utrechtsche Courant,* 3 Febr. 1859; Dr. Wap, Levensb. van V. in *Handel. d. Maats. v. N. L.* 1859. v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*

VISSCHER (MARIA TESSELSCHADE), dochter van Roemer, zuster van Anna en Truitje, in 1594 te Amsterdam geboren, voerde dezen zonderlingen naam naar de zeeschade door haren vader op de reede van Texel in den storm van 1593 geleden. Zij werd even zorgvuldig opgevoed als hare zusters en overtrof beide in schoonheid.

Hooft telde hare voornaamste bekwaamheden dus op:

„Vat zij diamant, een kras
„Spreken doet het stomme glas;
„Zie dien duim, met gouden draaden,
Maalen kostele gewaaden;
„Vingers voeren, pen, penseel,
„Knokkels kittelen de veel.

„Zie dan gaat dat mondjen weer
„Met de nooten, op en neer:
„'t Oogh zich aan de letters lijmen,
„De gedachten aan het-rijmen,
„Tong zich krommen in den klank,
„Van den Roomer en den Frank.

Hij noemde haar de *sachte sedeles, de spiegel der zinlijkste geesten, het ander wonder, de vorstinne der overvliegende geesten,* de *voornaamste van 't landt.* Zij was een der hoofdzangeressen van het Muiderslot. Aldaar prijkten op den disch de door Anna en Tesselschade's konstige hand bewerkte roemers met zin- en leerrijke spreuken en zinnebeelden besneden.

Zij bleef lang ongehuwd, eerst in 1622 schonk zij hare hand aan Allard van Krombalg. Dit huwelijk gaf Hooft, Vondel, Huygens en anderen aanleiding tot lofverzen. Haar Echtgenoot was harer waardig. „Nooit een paar" (schreef Hooft) konde beter gepaard zijn, om de wereld met geestige kinderen te bevolken, en deze wereld niet alleen, maar ook alle degene, waarvan Alexander droomde." Zij leefde met hem zeer gelukkig, en zag het huwelijk met twee dochters gezegend. Haar oudste dochtertje *neen voegelijk meisken,* (schreef Hooft) *werd krank aan de poxkens* en stierf in Mei 1634. De vader trok zich dat zóó aan, dat hij haar welhaast naar het graf volgde. Hooft spoorde Huygens aan, „om de versleegene met een letterken van troost te bezoeken" Diep. ter neder geslagen zocht en vond zij den besten troost in den godsdienst. Huygens zond haar een *Lijkdicht* en zijne *Heylighe daghen,* en waagde het toen ijverige pogingen aan te wenden om haar van de R. C. tot de Hervormde kerk over te halen.

Te dien tijde zette zij de gewichtige, doch reeds vroeger begonnen onderneming om voort het beroemd dichtstuk *Jerusalem verlost* van Tasso uit het Italiaansch in Nederlandsche verzen over te zetten. Dit werk is onvoltooid gebleven en alleen uit de aanhaling van sommige verzen door de Brune en de Brieven van Vollenhoven bekend. Tot hare bijzondere vrienden behoorde ook Barlaeus, die naar de hand der schoone weduwe dong en een geheele afdeeling Latijnsche verzen, *Thesselica* getiteld, aan haar richtte.

Omstreeks den jare 1642 moet zij van Alkmaar naar Amsterdam verhuisd zijn. Aldaar trof haar, in 1646, de ramp dat eene vonk uit een smidswinkel in haar linker oog spatte en zij dit oog, na vele smarten, geheel verloor. Barlaeus zond haar ter vertroosting een heerlijk Latijnsch vers. Huygens toonde geen mindere deelneming en zond haar een niet minder fraai gedicht, getiteld: *Oogentroost aan Parthenina.* Zij beantwoordde den brief van Barlaeus en onderteekende dit antwoord met hare spreuk: *Elck zijn waerom.* Zij leefde te Amsterdam zeer geacht en geëerbiedigd door elken vriend van wetenschap en deugd. Vondel beschonk haar met den schoonen *Vechtzang* en droeg haar zijne *Elettra* op: Brederode had vroeger aan haar zijne *Lucelle* gewijd. Huygens de vertaling van de Engelsche gedichten van Donne; Brandt rekende hare tegenwoordigheid, bij de vertooning van zijn Treurspel de *veinzende Torquatus,* voor de grootste eer en gaf eene schoone dankzegging in verzen. Zeer trof haar den dood van Barlaeus, doch zij troostte zich met de beoefening der poezy en werkte aan de vertaling van de *Adonis* van Marino: ook bezong zij den Munsterschen vrede. Kort hierop verloor zij hare eenige dochter Maria. Nu ook ontving zij den troost van hare edelste vrienden. Westerbaen zond haar, behalve eenige *troostrymen,* een klinkdicht. Zij zelve overleed den 20sten Junij 1649. Huygens vervaardigde op haar een grafschrift.

Hare afbeelding vindt men bij Scheltema, A. Beeloo voerde haar in zijn stukje, *Maria Tesselschade Visscher op het slot te Muiden,* op het tooneel.

Hare gedichten zijn verspreid. Zoo vindt men in *Klioos kraam, Eerste opening,* van haar *Maria Magdalena aan de voeten van Jesus, Zinnebeeldt op Maria Magdalena en op de afbeelding van Hooft.* Van Vloten verzamelde hare brieven en dichtjes en gaf ze in 1852 met haar portret in het licht, met den titel: *Tesselschade Roemersen hare vrienden* in 1662—1669 in het licht:

Zie, behalve Scheltema's werk, *A. en M. Tesselschade,* enz.; Koning, *het Slot te Muiden;* Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondstond;* de werken over *de Ned. Letterk.* van Siegenbeek, van Kampen, de Clercq, Collot d'Escury, Hubert, Jonckbloet, andd. de *Woordenboeken* van Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Verwoert, Kobus en de Rivecourt; Hooft, *Mengelw.* bl. 683, 688, 689, 742, 785; *Epist.* 441, P. II, p. 668; *Brieven,* 379, 380, 385, 415, 419, 534, 355, 507, 591. 496, 725 enz.; Huygens, *Korenbloemen,* bl. 211, 237, 262, 263, 264, 624, 651, 652; *Momenta desultoria,* p. 103. 184, 349; Vos, *Ged.* D. I, bl. 53; Vondel, *Opdracht zijner Electra, Poezy,* D. 1, bl. 714 enz.; J. de Brune, *Wetsteen der Vernuften,* bl. 248; Beverwijck, *Uytnementh. d. vrouwel. geslachts; Verscheid. gedicht.,* 1658, bl. 36; *Minnepligt en kuisheids-*

kamp, bl. 122; *Haegsche Nachtegael*, bl. 4; *Klioos kraam*, D. I, bl. 205, *Nederl. Helikon*. Barlaei *Poemata* T II, 428, p. 432, 451; Westerbaen, *Gedicht.* D. I, bl. 387; Scheltema, *Redev. over Hoofts brieven*; J. A. Alberdink Thijm, *Iets over M. Tesselschade* in *Kath. Volks-Alm.* 1854, bl. 141; *Nav*, D. III, bl. 87, D. IV, bl. 46.

VISSCHER (Lodewijk Gerard), een aanzienlijk Amsterdammer, Kolonel der Schutterij in 1788 uitgeweken en in 1795 in zijn vaderland teruggekeerd, was de vader van Teunis Kragt Visscher, wiens manmoedig gedrag in den slag bij Bergen in Noord-Holland wij op het artikel *Anthing* vermeld hebben.

VISSCHER (Nicolaes), zoon van Claes Jansz. Visscher, volgde zijn vader en grootvader in den kunsthandel open gaf vooral kaarten van steden en landen van Europa uit. Hij beoefende zelf de graveerkunst, blijkens 16 kleine *staden watergezigten aan den Rijn, de Schelde en de Zuiderzee.* Hij overleed te Amsterdam den 9den December 1709. Zijne weduwe heeft nog een jaar daarna dezelfde zaak gedreven.

Zie Gregori, *Gedank. von Landkarten*, Frankf. 1713; Nagler; Kramm;

VISSCHER (Pieter), waarschijnlijk een Amsterdammer, die in jeugdigen leeftijd stierf. Hij gaf in 1707 eenige *Herderszangen en Mengeldichten* in het licht, die zeer geprezen worden.

Zie de Vries, *Gesch. d. Nederl. dichtk.* D. II, bl. 75; Witsen Gijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. VI, bl. 4.

VISSCHER (Roemer), een aanzienlijk koopman te Amsterdam en tevens een der verdienstelijkste opbouwers der vaderlandsche taal- en dichtkunde, werd in 1547 te Amsterdam geboren. Met Coornhert en Spiegel trachtte hij de zuiverheid der Nederlandsche taal te handhaven, de Vlaamsche en andere bastaardwoorden te verbannen, en orde en regel voor dezelve te beramen. Ook was hij bestuurder en een der schranderste leden van de kamer *in liefde bloeijende.* Zijn huis was vooral de verzamelplaats van dezen en de leerplaats der dichteren. Hier werden Coster, Bredero en Victorijn gevormd. Vondel ontving hier de eerste leiding en beschaving van zijnen levendigen geest en vertaalde er met hulp van Reael en Hooft de *Troas* van Seneca. Niet alleen was zijn huis een tempel der dicht-, maar ook van zang- speel- en schilderkunst. Hij zelf beoefende de poëzy en ofschoon zijne verzen doorgaans welluidendheid en maat missen, kan men ze toch alle waarde niet ontzeggen. Zijn diep opmerken en krachtig uitdrukken van zinrijke gedachten verschaften hem den naam van *Hollandsche Martiaal.* Hij overleed waarschijnlijk den 11den Februarij 1620.

Hooft vervaardigde het volgende grafschrift op hem;

Roemer Visscher rust hier binnen,
Moe gespeelt met Hollandsch jock,
Want hij quicken bij de schock
Schreef en popte met de sinnen,
Siend' al 's werelds wetenschap
Aen voor vulsel van de kap.

Zijn portret is door Frans Hals geschilderd en bij Scheltema in zijn in de aanteekening genoemd werk te vinden zijn *emblema* was een roemer tusschen een wijnkan en een waterkruik, zijn zinspreuk *Elck wat wils.*

Men heeft van hem:

Zinnepoppen, Amst. 1614, bij Willem Janszoon in de sonnewijser op het Water, langw. 4°. De tweede druk verscheen door de zorg zijner dochter Anna bij denzelfden uitgever, zonder jaartal, in kl. 8°.

Deze uitgave is de beste, om de verbeteringen door Anna, die niet alleen alles heeft gerangschikt, maar tevens verscheidene uitleggingen verbeterd, aangevuld en geheel nieuwe gegeven, ook alle prenten voorzien met tweeregelige versjes, die van scherp oordeel en kracht van zeggen getuigen. Een derde druk verscheen in 1669 bij Johannes van Ravensteijn te Amsterdam en een vierde in 1678 bij Sander Wijbrantsz en Andries Vink in Compagnie aldaar.

't Lof van de Mutse ende van een blaeuwe scheen, met noch andere ghenoeghelijcke boerten, in 1612 bij Jan Paedts Jacobszoon te Leijden in lang 4°. met de oude Hollandsche schrijfletter of loopend schrift, zonder zijn naam en buiten zijn weten. Beter is de uitgaaf met den titel van *Brabbelingh*, in 1614, bij Willem Janszoon op het Water in de Zonnewijzer kl. 8°. met een Duitsche letter en twee aardige prentjes. De derde druk verscheen ook te Amsterdam in 1669 bij Johannes van Ravensteijn met gelijken titel, doch zonder prenten.

Men vindt proeve zijner poesy in de meeste Anthologien o. a. in de *Epigram. Anthol.* bl. 6. Ook was hij medeschrijver van *Twee-spraeck van de Nederduytsche Letterkunde.* Amst. 1584, 1614.

Zie J. Scheltema, *Anna en Maria Tesschelschade, de dochters van R. Visscher*; Koning, *Gesch. v. h. slot te Muiden*; J. Wagenaar, *Beschr. v. Amsterd.* fol. III, bl. 204; Kok, *Vad. Woordenb.* D. XXIX bl. 264; J. de Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. I, bl. 17; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letterk.*; Van Kampen, *Bekn. Geschied.* in D. I, bl. 119; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.* Dl. VI, bl. 5; Meerman, Aanteekk. op het *Parallelon* van Grotius D. III, bl. 384 *Almanak voor Blijgeestigen* 1831, bl. 49—65; *Navorscher*, D. IV, bl. 347, Huzinga Bakkers. *Verh. over den trant der Ned. Poesy* in D. V. *der Werken der Maats. v. Ned. Letterk*; Matthaei. *Anal.* T I. p. 171; Hubert, *Chron. Lijst*, bl. Callot d'Escury, *Holl. roem.* Jonckbloet, *Nederl. Letterk.* bl. 517; IJpey, *Gesch. d. Ned. Tale*, Muller, *Cat. v. portr.*; Vondels *Werken*; (Uitg. v. v. Lennep, D. bl. Vondels *Leven*; bl. 17—22. H. L. Spiegel's *Leven* voor den *Hertsspiegel*, 1723; Dousa, Voorr. voor de 1ste Uitg. van M. Stoke; Brandt, *Dagwijzer der Geschied.*; *Winterse Avonden of Ned. Vertell.* 1615, bl, 290; v. Doorninck. *Anon. en Pseud.* No. 732, 2803. 4506, 5779; Muller, *Cat. v. portr.*; Hoogstraten; Kok, Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VISSCHER (Teunis Kragt), zoon van Lodewijk Gerard, een vurig patriot, sneuvelde den 9den September 1799 als een held, bij een krijgsvoordeel der Bataven op de Engelschen behaald, in betrekking van Adjudant-Majoor van den Luitenant-Kolonel Anthing.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, III, D. 1 St. bl. 177, 206, 207 en de noot; Wap, *Lev. v. Visscher*, t. a. p. bl. 66, 67.; v. Doorninck, *Anon. en Pseud*, N. 2198.

VISSCHER (Truitje Roemer), tweede dochter van Roemer Visscher, zuster van Anna, muntte als kunstenares uit. Van Zwol deed zijn *Margrietje*, A° 1630, onder hare gunst opvoeren. Zij huwde, 29 Mei 1609, Claes van Buyl.

Zie Anna Roemers, *Honderd Christ. Zinneb.*; *Nav.* D. IV, bl. 64, 346, 347, Deel V; *Bijbl.* CXXVI.

VISSCHER (Volkard), 20 Jan. 1639 te Enkhuizen geboren, werd door Coenraad Hoppe, die aldaar van 1647—1655 predikant bij de Luthersche gemeente was, tot de godgeleerde studie opgeleid en volbragt die vervolgens te Oxford. Hij werd in 1661 predikant te Rotterdam en in 1670 adjunct-prediker te Amsterdam, zonder zitting in de consistorie. Kort na zijne komst, overleed zijn leermeester Hoppe, die ook aldaar het predikambt bekleedde, en Visscher verloor in hem een vermogenden beschermer, doch vond in Artus George Velten een gelijkdenkenden vriend. Zijne drie oudere ambtgenooten waren noch met den eenen, noch met den anderen ingenomen. Zij toch hielden vast aan de strengere gevoelens der Wittembergsche hoogleeraren, terwijl beide, even als hun leermeester, de meer gematigde van Calixtus en de Helmstadsche hoogleeraren waren toegedaan, met hunne volgelingen de Hoppiaansche factie genoemd werden en door de predikanten met heimelijke schimpschoten van den predikstoel werden aangevallen. Reeds vroeger had Visscher met grooten tegenstand te worstelen, maar nog erger werd het toen hij in 1677 en in den aanvang van 1678, zijn gevoelen over het leerstuk van den duivel en de vooroordeelen daaromtrent heerschende op den predikstoel bragt. Men kreet hem uit voor een sociniaan en ketter, ja sommigen schuwden hem als de pest terwijl de meer gematigden hem voor een *nieuweling*, jegens wien men op zijne hoede moest zijn, hielden. Hij eischte dat men hem van dwaling zoude overtuigen, doch men deed zulks niet en ging voort met lasteren en schelden. Visscher overleefde dit alles niet lang, hij overleed den 14den Junij 1678.

Hij schreef:

Verstooringe des Satans rijck, voorgestelt in twee predikatien over 1 *Cor.* 10 *vers* 20 *en Matt.* 4 *vers* 1 *etc.. Onlangs opentlijck geleert door den Eerwaard. en Hooghgeleerden, nu Zal. Heer V. V. enz. En nu in 't licht gegeven tot onderwijs van de eenvoudigen, en overtuyging aller las-*

tertoningen door een liefhebber van Gods Kercke. T'Amsterdam 1678. 4°.
Behalve dit werd gaf hij in 1674 te Amsterdam in het licht: *Inwijdingsrede van de nieuwe Luthersche kerk aldaar.*

Zie Manné, *Aanm. over het werk der Reformatie*, Paauw, *Europa's Lutherdom*; Croon's *Naamrol*; Dezius, *Afscheidskus*; *Hist. verh. van den beklagelijken opstand sedert eenigen jaren enz.* Amst. 1690. 4°. *Bericht van de generale kerkelijke vergadering der Gem. toegedaan de onv. Augsb. Geloofsbel. in Amsterdam aan het onzijdig publiek.* Amst. 1791. 8°. Voorr. voor de *Verstooringe des Satans Rijck*, enz. Schultz Jacobi, *R. Visscher en zijn gevoelen over het rijk der booze geesten* in de *Bijdr. van S. J. en D. Nieuwenhuis* D. II, bl. 28, verv.; Domela Nieuwenhuis, *Gesch. v. d. Predikw. bij de Ev. Luth.* Ald. d. VII, verv.; Dezelfde, *Gesch.der Amst. Luth. Gem.* bl. 104, volgg. Glasius, *Godgel. Nederl.*, Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VISSCHER of VISSCHERUS (Johannes), omstreeks 1617 geboren, werd in 1639 predikant bij de Hervormde gemeente te Wijdenes en Oosterleek, in 1649 te Boven-Karspel, in 1654 te Zutphen, in 1662 te Amsterdam, waar hij den 22sten April 1694 overleed.
Men heeft van hem:
Christelike zedekunst, voorgesteld ende begreepen in de Verklaringe ende uitbreydinge van het 12de Capittel des H. Apostels Pauli aan de Romeinen. Amst. 1664, 1669 in 4°. 1681 in Fol.
De weenende Christus, voorgesteld in zijne droevige klachten over Jeruzalems blindheid, herteleke wensch tot haare behoudenisse en vrede, schrikkelick dreygement van haar uiterste verderf en ondergang, beschreeven in den Evangelio Lucae Cap. XIX vs. 41—44. Ald. 1677. 8°., waarbij is gevoegd: *Biddagstoffe ofte eenige uitgelesene predikatien; noodig om van alle christenen in tijden en dagen van Gods bezoekingen heiliglijck betracht te worden. — Hemelsche zielevangst.* Ald. 1689.
Verklaringhe des Zendbriefs des H. Apostels Judae. Ald. 1682 in fol.
De jubeljaar, gehouden uit Psalm LXXXI vers 17 en 18. Ende hoope van Gods kinderen uit haare verdrukkingen, uit 2 Cor. 1 vs 10. Ende brand-klok, getrokken over Zions zorgeloosheid om haar op te wekken uit den slaap der zonde, uit Ezech. XXI vs 8—10. Amos III vs 11. Ald. 1639.
Hemelsch manna ofte tractaat raakende het hooren en leesen van Gods woord. Ald.
Christelike zielroerende bedenkinghe, kortbondiglijk voorgesteld tot troost voor geloovige, schrik der godloozen ende ernstige opmerkinge van een ieder Christen om heiliglik te betrachten zijnen schuldigen plicht tegen God, zich selven en zijne naasten. Ald.
De traanen des berouws.
Het geopent boek des levens.
Alle zijn Theol. werken, 2 dln., fol. Amst. 1696.

Zie de Paauw en Veeris, *Vern. Kerk. Alphab.*; Paquot, *Mem.* T I, p. 467; Glasius, *Godgel. Nederl.* Abcoude, *Aank.* bl. 226.

VISSCHER of DE VISSCHER (Jan), graveur, zoon van den beroemden Cornelis, broeder van Lambert en Cornelis Visscher, werd in 1636 te Haarlem geboren en was, volgens Nagler, in 1692 nog werkzaam. Hij leverde uitmuntende graveerwerken naar eigen teekening. Nagler vermeldt van hem 14 *portretten*, 17 *Historieele onderwerpen* 30 *stichtelijke Tafereelen, Landschappen* 64. Zijn door hem zelven met rood krijt geteekend portret is door C. van Noorden in 1775 in prentteekening gebragt.

Zie Immerzeel; Kramm.

VISSCHERUS (H.) is schrijver van:
Christelijke zedekunst over Romeinen XII. Leyd. 1684. 4°.
Zielroerende christelijke bedenkingen. Amst. 1672. 8°.
Vertroostinge Israels. 8°.
Heemels Manna. Amst. 1669. 8°.
Hemelvaert Jesu Christi en Heerlijkheid Amst. 1656. 8°.
Geestelijk Banket. Amst. 1647. 8°.
Geopend Boek des Levens. 8°.
Henoge godzaligen wandel. 12°.
Van de waterdoop tegen Socinus 12°.
Bijbelse figuuren. 12°.
Noodzakelijkheid van den doop 12°.
Feest-Predikatiën. Amst. 1667 3 dln. 4°.
Paaschfeest. 1657. 8°.
Pinksterfeest. 1646. 8°.
De weenende Christus. 1677. 8°.
Kersfeest. Gorinchem 1662. 8°.
Jubeljaar en Brandklok. Amst. 12°.
Alle Godgel. werken. Amst. 1616. fol. 2 dn.

Zie Abcoude.

VISSCHERUS (Martinus Gerarde) te Schoonhoven geboren, was regulier Kanunnik in een klooster bij Schoonhoven omtrent 1570.
Hij schreef:
Historia Originis ac progressus et devastationis Monasterii MSS. vroeger in bezit van professor Boxhorn.

Zie Foppens T. II. p. 854.

VISSENAKEN (Jeroen van), een voornaam leerling van Frans Floris den Oude.

Zie van Mander; Kramm.

VISSER ( ), stempelgraveur. Er bestaat van hem o. a. een penning, ter grootte van een ouden daalder, met het portret van Prins Willem V op de eene en een *Zondags-Almanak* op de keerzijde met het opschrift: *Amsterdamsche Almanak voor het jaar onzes Heeren* 1767.

Zie Kramm.

VISSER (Adolf) werd in 1722 door de Staten van Holland naar Zeeland gezonden om te belettten dat Prins Willem Karel Hendrik Friso, stadhouder van Gelderland werd.

Zie Wagenaar, *V. H.* D. XVIII, bl. 248, 244.

VISSER (Adrianus de), in 1672 te Rotterdam geboren, vertrok met zijn ouders, op vijfjarigen leeftijd naar Alkmaar kreeg daar onderwijs in de teeken- en schilderkunst van J. P. Horstok en zette zijne studie voort bij den verdienstelijken landschapschilder Ommeganck te Antwerpen. De Brabandsche onlusten noopten hem in 1790 naar Alkmaar terug te keeren, gaf aldaar onderwijs in de teekenkunst en schilderde landschappen en portretten. Hij overleed te Alkmaar den 4den Aug. 1837.

Zie Immerzeel.

VISSER (E.) schreef:
Iets over het verschil in de trekkingskracht der rijtuigen en derzelver constructie. m. pl. Amst. 1831. 8°.

VISSER (Hans Willem Cornelis Anne) werd in 1773 te St. Anna-parochie in Friesland geboren en door medewerking van den Grietman van het Bildt, Baron van Aylva, voor de letteroefeningen opgeleid door den geleerden predikant E. H. Tenckinck. In 1780 vertrok hij naar Franeker, waar hij zich in de godgeleerdheid oefende, werd in 1795 predikant te Warns en in 1809 te Ysbrechtum bij Sneek, in 1804 schoolopziener en in 1815 secretaris der provinciale commissie van onderwijs in Friesland, huwde M. Zijlstra, die hem 5 kinderen schonk, en overleed den 20sten September 1826. Hij was een vlijtig beoefenaar der godgeleerdheid, vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde en heeft veel voor het onderwijs in zijne provincie gedaan.
Hij schreef:
Verhandeling over den waren aard en het aanwezen van 's menschen zedelijk verderf. Sneek 1802. 8°.
Inleiding in de boeken des Ouden Testaments en des Nieuwen Testaments. 2de dr. Leyden 1810. 8°.
Woordenboek van alle oorspronkelijke woorden der Hollandsche taal. Sneek 1813. 8°.
Herinnering aan J. H. Nieuwold. Sneek 1814. 8°.
Verhandeling van den aard, de vereischten en het belang van doelmatig volksonderwijs. Zutphen 1816. 8°.
Redevoering over het lot der armen en de middelen om de armoede te weeren. Sneek 1818. 8°.
Verhandeling over de volstrekt noodzakelijke kundigheden, welke in *de scholen behooren medegedeeld te worden,* bekroond door de Maatschappij tot nut van 't algemeen.
Verhandeling over de behandeling van kinderen van zwakke zielsvermogens. Amst. 1821. 8°.
Redevoering bij het sluiten der vierde synodale vergadering der hervormde kerk. Zutphen 1821.

Plegtige viering van het Friesche Volksfeest aan het onderwijs en de opvoeding in Friesland gewijd den 18den October 1821. Amst. 1822. 8°.

Plegtige toewijding van het monument in de kerk te Leeuwarden, aan J. H. Nieuwold, in 1820 met de afbeelding. Amst. 1822. 8°.

Bijbelbeoefening over den Brief van Paulus aan de Filippenzen. Rott. 1825. 8°.

Wenken en onderrigtingen voor onderwijzers. Sneek 1824. 8°.

Beschrijving van de armenschool te Sneek. Sneek 1824.

De vorming der jeugd, door openlijke en vergelijkende belooningen en straffen, met eere en schande, getoetst aan de grondbeginselen van menschenvorming. Franeker 1824.

Archief voor vaderlandsche, en inzonderheid Friesche geschiedenis, oudheid- en taalkunde. (met H. Amersfoordt) 1ste stuk. Leeuw. 1824. gr. 8°.

Nieuwe bijdragen tot bevordering van de kennis en verbetering van de eeredienst, het leeraarsambt, kerkelijk bestuur en de theologische wetenschappen bij de protestantsche christenen, uitgegeven door H. W. C. A. Visser, 2 dln. Sneek 1824.

Zie *Handel. d. Maats. van Ned. Letterk.* 1827; *Aanh. op Nieuwenhuis*; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Gebr. van Cleeff, *Alphab. Naaml*; Eekhoff, *Sted. Bibl. v. Leeuw.*, bl. 236, 377; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 964, 2866; *Kunst- en Letterb.* 1805, II, 113, 1826, D. II, bl. bl. 241.

VISSER (J.) was.
Hij beoefende de dichtkunst en gaf in 't licht:
De moed en menschlievendheid van M. Cz. Boon, dankbaar herdacht. Haarl. 1818. 8°.

Zie *Cat. d. Maatl. v. Ned. Letterk.* D. I, bl. 290.

VISSER (J.) was.
Hij schreef:
Redevoering over Matth. XXIV vs. 6, 7. 8. Haarl. 4°.

Zie Abcoude *Naamr.* bl. 386.

VISSER (J.), Doopsgezind leeraar te Koog en Zaandijk. Van hem vindt men in het Zaanl. Jaarboekje voor 1841 eene voorlezing over *de Zaanstroom.*

VISSER (J. G.), Van dezen graveur komen gravuren voor in de *Ned. Stad en Dorpbeschryving, door van Ollefen en Bakker.* Amst. 1797, 8 dln. in 8°.

Zie Kramm.

VISSER (Mr. JACOB), den 11den Mei 1724 geboren, studeerde te Leiden, en verkreeg den graad van Mr. na het verdedigen eener *Dissertatio de variis furtorum generibus eorumque poenis* L. B. 1745. 4°. Hij was rijksadvocaat te 's Hage, maakte zich verdienstelijk omtrent de geschiedenis der boekdrukkunst, was Lid der Maatschappij van Ned. Letterk. en gaf in het licht:

Uitvinding der boekdrukkunst, getrokken uit het werk van G. Meerman. Amst. 1767 4°.

Lijst der boeken in Nederland gedrukt voor 1600. Amst. 1767. 4°.

Hij overleed in 1804. Zijne rijke bibliotheek werd den 16den December 1811 te 's Hage verkocht.

Zie *Hand. d. Maats. Letterk.* 1804, bl. 6; F. Muller, *Cat. v. d. Bibl. de Vereenig. tot bevord. v. d. belang des Boekhandels.* bl. 11.

VISSER (LEONARDUS), gedurende vele jaren als administrateur der directe belastingen, in- en uitgaande regten en accijnsen aan het hoofd der belastingen geplaatst, was om zijne uitgebreide kennis en ijver algemeen geacht. Hij werd tot staatsraad in buitengewonen dienst en kommandeur der Orde van den Nederl. Leeuw benoemd en overleed te 's Hage den 18den December 1841.

Zie Verwoert.

VISSER ( ) gaf:
Heelkonstige Aanmerkingen. Amst. 1696. 8°.

Zie Abcoude, bl. 387.

VISSER (N.) gaf *Bijbel-Historische afbeeldingen met bijschriften van Vollenhoven* 4°.

Zie Abcoude, bl. 387.

VISSER (P. D.), een zeilmakersknecht te Staveren, vervaardigde o. a. een *Kerklied op den dank en bededag van* 1808 en gaf het te Workum bij J. Verweij in het licht;

Zie v. d. Aa, *B. A. C. Wb.*

VISSER (P. J.) gaf in het licht:
Kort verhaal van de belegering van Alkmaar, in het jaar 1573, uit het Latijn vertaalt, waarbij komen de onuitgegev. Aanteekeningen van een ander ooggetuige. Toegeschr. aan P. J. Visser. Haarlem 1789 8°.

Zie v. Doornink, *Anon. en Pseud.* No. 4734.

VISSER BENDER (J. A.) schreef
Theoretische verklaringen der in de Pharmacopoea Batava voorkomende scheikundige bereidingen. 2e dr. Amsterdam gr. 8°.

VISSERING (GERBRAND) werd den 1sten Juni 1813 te Groningen, waar zijn vader, Jacobus David Vissering, predikant bij de Doopsgezinde gemeente was, geboren. Zijne moeder heette Baudine Cnoop. Hij werd na eenigen tijd voor het notarisambt te zijn opgeleid, door een privaat docent in de oude talen onderwezen, zoodat hij op zijn 18de jaar de akademische lessen te Groningen kon waarnemen. Drie jaren bragt hij aan de hoogeschool door en bezocht toen het Seminarie der Doopsgezinden te Amsterdam, werd in 1837 proponent en vervolgens predikant te Zuid-Zijpe in 1842 te Wormer en Jisp en overleed den 28sten Juni 1869. Wij danken aan Vissering eene voortreffelijke overzetting van het N. T. waarvan de eerste uitgaaf in 1854 bij Frederik Muller te Amsterdam met aanteekeningen het licht zag. In 1859 verscheen eene veel verbeterde uitgaaf. Ook had hij een ruim aandeel in het werk der synodale overzetting. Hij was een vurig liefhebber en gelukkig beoefenaar der muzijk en werd door de Groninger hoogeschool tot Theol. Doctor en tot Lid der Maatsch. v. Ned. Letterk. benoemd. Zijn vriend D. Hartog heeft een uitvoerige levensschets van hem gegeven.

Zie *Levensb. d. M. v. Ned. Letterk.* 1870.

VISVLIET (Mr. EGBERT PIETER VAN), den 12den October 1736 te Middelburg geboren, werd onder de voornaamste staatslieden van zijn tijd gerekend en was tevens een ervaren geneeskundige.
Hij overleed den 6den Januarij 1799.

VISVLIET (J.) leefde te Amersfoort in de tweede helft helft der 17de eeuw. Hij was dichter en vervaardigde o. a. een gedicht op Maria Stuart.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VISVLIET (LAMBERTUS), predikant te Amersfoort, gaf in het in het licht:
Pertinent verhael van helgene omtrent de beroepinge van d. Quirinius Rest is voorgevallen. 1679.

Zie Rogge, *Bibl van Contra-Remonstr, Geschriften,* bl. 196.

VISVLIET (Mr. MEINERD VAN), den 15 December te Middelburg geboren, was pensionaris zijner geboortestad en later opper-boekhouder der O. I. Compagnie. Hij was een bekwaam staatsman en overleed den 18 Junij 1799.

VISVLIET (OMAR VAN), kiesheer van Middelburg, werd in 1787 met Daniel de Dieu, oud-schepen en raad der stad Amsterdam, aangesteld ter vervanging van Willem Buijs en Willem van Assendelft, tot de handeling over eens verdrag van koophandel met de Oostenrijksche Nederlanden.

Zie Wagenaar, *V. H.,* D. XIX. bl. 227.

VITELLI (CHIAPIN of CHIAPINO), een Florentijnsch edelman, onderscheidde zich in 1565 in de expeditie tegen de Turken tot ontzet van Malta en kwam met Alva in de Nederlanden met den rang van veldmaarschalk-generaal. Bij gelegenheid dat hij het leger van Prins Willem I, dat over de Maas getrokken was (1568), in den voornacht met 2 kolommen kornetten wilde bespieden, werd hij overvallen, op de vlucht gedreven met verlies van eenige ruiters en zijne merrie, die hij, om hare snelheid, bijzonder beminde. Om dit verlies te wreken, rukte hij bij 't krieken van den dag met eene bende ruiters uit, overviel 's Prinsen achterhoede, versloeg 400 Nassauers en maakte 150 paarden buit. Bij den Hertog terug-

gekeerd, zeide hij: zie daar hoevele paarden een merrie mij geworpen heeft. Hij was tegenwoordig bij den slag te Jemmingen, hielp Woudrichem, Asperen en Leerdam innemen en was in 1576 bij het beleg van Zierikzee, waar hij zich in een draagstoel her- en derwaarts liet voeren, wegens zijn ziekelijken toestand. Hetzij bij ongeluk, hetzij door den moedwil der dragers, hij viel uit den draagstoel, bezeerde zich deerlijk en liet zich naar Antwerpen vervoeren, waar hij den 9den Maart 1576 in den ouderdom van 56 jaren stierf. Hij was een onzedelijk mensch en spotte met den godsdienst. Hij huwde Elonora Cybo, weduwe van Giovanni, Luigi Fresco Conte di Livagna.

Zie v. Meteren, Bor, Wagenaar, Oetinger, Kobus en de Rivecourt.

VITELLI (Louis van), koninklijk bouwmeester te Napels, was bevriend met den beroemden Winckelmann. Hij was waarschijnlijk een aanverwant van den bekenden, rijken, kunstminnenden en edelen Kalf, een voornaam koopman te Zaandam, beroemd door zijne buitenlandsche reizen. Eene verzameling penningen en gegraveerde steenen, op zijne reizen, ook in Italie verzameld, legateerde hij aan de doopsgezinde gemeente te Zaandam, en deze is nog aldaar aanwezig.

Zie Nahuijs, *la vie de l'architecte Louis van Vitelli*, Utrecht 1889; P. Bosscha, *Opgaaf der MSS. van Caperus* I, p. 48; MS Fol 14 (Deventer 1848); Scheltema, *Rusland en de Nederl.* III, bl. 7, 178 810; Janssen, *Oudh. Verhand.* 164.

VITELLI, VITEL of VITTEL. Zie WITTEL.

VITRIARIUS (Philippus Reinhardus), den 17den Februarij 1647 te Oppenheim, in den Nederpaltz, geboren, werd in 1682 van Genève, waar hij sedert 1678, op openbaar gezag, onderwijs in de regten gaf, tot gewoon hoogleeraar naar Leiden beroepen. Hij bekleedde in 1702 en 1710 het rectoraat en bewees door zijne voordragt van het Duitsche staatsregt der Hoogeschool gewichtige diensten. Hij overleed den 30sten Julij 1720. Zijne beeldtenis bestaat.

Hij gaf in het licht:

Commentatio de Adminiculis Juris publici Romano-Germanici door Henr. Gotl. Franke met een *Notitia subsidiorum cum publici maxime litteraria*. Lipsiae 1740. 4° op nieuw in het licht gegeven.

In 1685 verschenen onder den Pseudoniem van Nicolaas Danckwirthius te Spiers zijne *Institutiones Juris publici*, die hij in 1686 Lugd. Bat. 12°. verbeterd het licht deed zien.

Zie Pfeffingerus, *Vitriarrius illustratus* Terburgi, 1691, 8°; Saxe *Onom.* T. V. p. 647; Struvii *Bibl. jur. selecti*, p. 636; Te Water *Narratio*, p. 194, 195; Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hoogesch.* D. I, bl. 235, 292, D. II, bl. 156; Schotel, *De Hoogeschool te Leiden*; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. Portr.*

VITRIARIUS (Johannes Jacobus), zoon van den vorige, in 1679 te Genève geboren, ontving zijne opvoeding te Leiden. In 1708 werd hij hoogleeraar te Utrecht (*Juris civilis et publici Prof.*) en aanvaardde die post met eene *Or. de usu Juris Publici universalis*. In 1709 werd hij tot bekleeding van het ambt van gewoon hoogleeraar te Leiden beroepen en aanvaardde het den 15 Jan. 1720 met eene *Or. de Juris Naturae necessitate et utilitate*. Hij bekleedde in 1721 en 1737 het rectoraat en hield bij die gelegenheid eene *Or. de pactis eorum qui summum habent imperium* en *de iure alienandi imperii et regna*. Hij was een der sieraden der hoogeschool en overleed den 12den December 1745. Hij is door J. Houbraken met zorg in plaat gebracht, alsmede in zwarte kunst, en onder de *effigies* bij van der Aa. Behalve de genoemde oratien, gaf hij nog in het licht: *Or. funeb. in obitum Antonii Schultingii*. L. B. 1735. 4°.

Zie Saxe, *Onom. Litt.* T. VI, p. 180. 181; Drackenborgii *Series Profes. Acad. Traject.* No. LVII; *Musei Mazzuchelliani*, Tom II, Tab. 188, N. 5 ad p. 324; Heringa, *de auditorio*, p. 144; Te Water, *Narratio*, p. 54, 57, 209; Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.* D. I, bl. 261, 268, 287, 274, 275, 292, D. II, bl 181, 182; Schotel, *De Hoogeschool te Leiden*; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*

VITRINGA (Campegius), zoon van Horatius Vitringa, substituut griffier van het Hof van Friesland en ontvanger der kerkelijke goederen, en Albertje de Haan, werd den 16de Mei 1659 te Leeuwarden geboren. Reeds als kind toonde hij een allervoortreffelijksten aanleg en godsdienstigen zin. Werd gene op de Latijnsche school zijner vaderstad ontwikkeld, deze groeide aan en werd verstandelijk gewijzigd door den uitstekenden Witsius, toen predikant te Leeuwarden. Toen aan dezen het theologische professoraat te Franeker was opgedragen, volgde de 16jarige Vitringa hem derwaarts, en legde zich zoodanig op de letteren en philosophie toe, dat hij reeds in zijn eerste studiejaar eene *disputatio de igne* verdedigde. Twee jaren had hij zich onder Witsius op de godgeleerdheid toegelegd, toen hij met den hoogsten lof drie *disputationes de origine monachatus* verdedigde. Na een korten tijd te Leiden vertoefd te hebben, keerde hij naar Franeker terug en verkreeg, na de verdediging van *Tres disputationes de argumento Psalmi II*, de doctorale waardigheid in de godgeleerdheid. Tot proponent bevorderd werd hem een beroep als predikant aangeboden, toen curatoren der Franeker Hoogeschool hem in 1680 tot hoogleeraar in de Oostersche taal benoemden, welk ambt hij met eene *or. de amore veritatis* aanvaardde. In 1691 begeerde men hem tot hoogleeraar aan de Akademie te Utrecht, maar er waren, die uit vrees dat dit te groote winst voor het coccejanismus (Vitringa was de coccejaansche richting toegedaan en geen vijand van het cartesianisme) zou wezen. Koning Willem III bewogen dit beroep te verhinderen. Wel werd hem na den dood van dien vorst dit professoraat op nieuw aangeboden, maar Vitringa weigerde het zonder beraad. Met regt werd dit te Franeker gewaardeerd, want zijn onderwijs was zeer voortreffelijk. In 1693 werd hem ook het onderwijs in de kerkelijke geschiedenis opgedragen

Vitringa was buitengewoon ervaren in de Grieksche en Hebreeuwsche talen en volgde als exegeet, schoon niet slaafs, den trant van Coccejus. Ook als dogmaticus en kerkelijk geschiedschrijver had hij grooten naam en een belangrijken invloed op zijne tijdgenooten: groot was het aantal studenten, die ook uit het buitenland zijne gehoorzalen vulde. Hij overleed den 31sten Maart 1722. Bij Wilhelmina van Hell, met welke hij in 1691 gehuwd was, kinderen nalatende, die door Vriemoet vermeld worden. Zijn beeldtenis is door Tanjé naar Akkama gegraveerd.

Hij schreef:

Observationum Sacrarum Libri VI, waarvan het eerste boek verscheen Franeq. 1683 4°. *Novis curis recognitus atque in convenientiorem digestus ordinem* met het tweede, Ibid. 1689, het derde met zijn *or. rect. de Impedimentis propagandi hoc tempore christianismi*, Ibid 1691, het vierde met een herdruk der drie vorige boeken 1700 en 1712 *emendatiores et auctiores singulas, additis et Lemmatibus marginalibus*. Ibid het Vde. en VIde boek verscheen in 1707—1717 (*optima editio*) 2 voll. 4, Amsterd. 1727 met het portret van den schrijver, en het VII boek, bevattende *Hypotyposis Historiae et Chronol. Sacrae, Typus doctrinae Propheticae, et Animadversiones ad Methodum Homileticum*, vroeger ook afzonderlijk verschenen, Jenae 1723.

Archisynagogus, Observationibus novis illustratus, quibus veteris synagogae constitutio tota traditur. Franeq. 1685.

Dit boek verscheen bij gelegenheid van den kerkelijken twist tusschen Fred. Spanheim en Joh. van der Waeyen de *ecclesiarum politica*.

Aanleijding tot het recht verstant van den Tempel van Ezechiel. Franek. 1687 2 dp. 8°, waartegen Coccejus schreef: *Nader ondersoek enz.*, waarop volgde *'t recht verstand van den tempel Ezechiels verdedigt en bevestigt*. Franek. 1698 8°.

De Decem-Viris otiosis ad sacra necessaria Veteris Synagogae curandis deputatis, Liber singularis. Franeq. 1687. 4°. tegen de II *Dissertationes philol. de X Otiosis* van Rhenferdius (Ibid 1686 4°).

Aphorismi, quibus fundamenta S. Theologiae comprehenduntur — Doctrinae Christianae Religionis per Aphorismos summatim descripta, in usum scholarum domesticarum quibusdam in locis, Franeq. 1688. 8°. *et additis testimoniis S. Scripturae quae primae deerant auctior* Ibid. 1690. 8°. — Ibid 1693. 8°. *rursus quibusdam in locis auctior et castigatior* — Ibid 1702. *cui accedit Hypotyposis Theologiae Elenchticae*. — Ibid. 1714 *cum eadem Hypotyposi*. In 't Ned. Delft 1696, 1708, 1717 8°. Rotterdam 1735.

Disputationes de generatione Filii en Patre et Morte fidelium temporali tegen Roell. Die twist begon toen Roell

had uitgegeven *Theses quinque, a quibus in Ecclesia Reformata absque scandalo non licet recedere*, achter eene *Disputatie* in 1689 uitgegeven. Toen Roell in eenige *Theses* zijn gevoelen breeder had ontwikkeld, schreef Vitringa: *Disputatio Theologica in qua Theses de generatione Filii etc. nuper vulgatae examinantur*, en ontwikkelde deze stellingen in het openbaar in de akademie. Roell schreef hierop: *Disputatio qua suas theses clarius explicat et contra cl. Viri Camp. Vitringae objectiones defendit.* Hierop volgde van Vitringa's zijde *Epilogus Disputationis non ita pridem a se habitae de Gen. Filii etc.* Franeq. 1689. 4°. waarop Roell antwoordde met eene *Dissertatio altera.* Hierop gaf Roell een geschrift in het licht in de Ned. taal, waarop van Vitringa verscheen.

Verklaring van het gelove der Algemeene Kerke, aengaande de Geboorte des Soons, en de tydelyke Doodt der Geloovigen, Franek. 1691. 4°.

De Synagoga Vetere Libri tres. Francq. 1696 Leucopetrae 1726. 4°.

Anacrisis Apocalypseos Joannis Apostoli. Franeq. 1705 4°. *Ed. altera cum cura recognita, his illis in locis auctior* Amst. 1714 4°. Leucopetrae 1721 4°. Vert. in 't Nederd. Amsterd. 1728 2 d. 4°.

In dienzelfden geest gaf C. J. Bomble: *Eccles. Batavoducranae Analysis et Chronotaxis Apocalyptica.* Amst. 1721 4°.

Hypotyposis Historiae etc. Chronologiae sacrae a M. C. usque ad finem saecr. 1. Waar achter *Typus Doctrinae Propheticae.* Francq. 1708 8°. — *Ed. altera, correctior.* Leov. 1716. 8°. Jenae vel Lipsiae 1722 8°.

Commentarius in Lib. Prophetarum Jesaiae 2 vol fol. ibid. 1724. Leov.

Tom. II ibid. 1720, 1724, het geheele werk Herborn 1721, Bazel 1722, in het Holl. Vert. Leiden 1732 in 6 dln. in het Hgd. overgezet met eene voorr. van Merteam, Halle 1749 2 dn. 4°. Vitringa's voortreffelijkste en welgelukte werk.

Verklaring van de Evangelische Parabolen, met eenige bijvoegselen en aanteekeningen opgeheldert door Joh. d'Outrein Amst. 1715 4°. 1726 4°. in 't Hgd. vert. Herborn 1717 4°.

Typus Theologiae Practicae. s. de Vita Spirituali ejusque Affectionibus commentatio. Francq. 1716, Lat. en Duitsch Bremae 1718 8°. in Nederd. vert. door d'Outrein, Amst. 1716 8°. in 't Fransch Amst. 1719 8°. 1728 8°. Wederom in het latijn Harlingae 1721 8°. met *Oratio de Synodis.*

Animadversiones ad methodum Homiliarum et ecclesiasticarum rite instituendarum. Franeq. 1721 8°. Jenae 1722 8°. in 't Nederd. Franek. 1722 8°.

Orationes ingurales duae. Francq. 1681, 1688, fol.

Orationes rectorales de impedimentis propagandi Christianismi et de Synodis earumque utilitate, necessitate et auctoritate Francq. 1706, in 't Nederd. Harlingen 1742. 4°.

Orationes Funebres in excessum Ulrici Huberi. Franeq. 1694 fol. *et H. Ph. de Hamecour.* Ibid 1716 fol.

Dissertationes de mysterio aurei Arcae Operculi, ad Rom. III: 25 defensa publice an. 1692 — *Ad I Cor. I: 6 — de argumento Epist. 2 Petri et Judae* in *Thes. Dissert. exegetic. Hasaei et Ikenii T II p.* 757 *et* 988.

Cura Anacrisis recognitae in Observ. lib. II c. 1 *et lib. IV c.* 9.

Ad loca quaedam N. Foederis, Matth. XIII: 50 *XVI:* 18, *XXVI:* 29, *Joh. VII:* 49, 2 *Cor. XII:* 9, *Luc.* 1: 35, *Joh. I:* 14, *etc.* in *Observation. l. III c.* 25, *en in Disp. an.* 1688 *defensa.*

Praefatio de sensu S. Scripturae mystico, voor Henr. Tiekmanni *Comment. ad Cap. XVI Lucae.* Amst. 1695. 4°.

Verklaring over den verborgenen zin der Mirakelen van Jesus Christus — Allegorische uitbreiding over de zes-daagsche scheppinge — Verklaring van eenige Profetische stoffen 2 Sam. XXIII: 1—7, *Ps. LXVIII, Ps. VIII en XLV. Met eene voorrede van den Heer H. Venema.* Franek. 1725. 4°.

Commentarius ad Canticum Mosis, Deut. XXXII. Cum selectis Observationibus. cl. H. Venemae. Harlingae 1734 4°.

Comment. ad L. Proph. Zachariae. Cap. I et II. IV, 1—6 *Cum Prolegomenis.* Leov. 1734 4°.

Verklaring van de Brieven aan de Galaten en Titus. Alsmede keurstoffen des N. Testaments. Franek. 1728 *en aan de Romeinen, de* 8 *eerste Hoofdstukken.* Franek. 1729. 4°.

Compendium Theologiae Symbolicae Ultraj. 1726. 8°.

Commentatio in Cor. XIII: 1 2 in *Mus. Litter. Bremens. a Cl. Ikenio ed.* T. II. p. I.

Zie Alberti Schultensii *orat. funeb.*; *Programma* [illegible] Westenbergii; Saxe, *Onom. Litt.* T. V, p. 318, 372. *Anal.* p. 394; J. Fabricii *Histor. Bibliotk.* D. IV, p. [illegible] p. [illegible] p. 553, 559; *Cat. Bibl. Bunav.* T. I, V II, p. 1680; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 606—624; Stolle ad Heumann p. 631; Burmanni *Traj. erudit.* p. 398, *Bibl. Bunav.* cl. VI, p. 785; J. F. Buddei *Isag. hist. theol.* p. 1782; ve Water, *Or. de studio historiae ecclesiast. cum disciplina Theol. diligenter conjung.* p. 84 en in *Adnot. ad Virum clariss.* VI. T. T. H p. 53, 89, 118 Tib. Hemsterhusii *Orat. in exequiis Camp. Vitringae filii* (Z Tib. Hemsterhusius et L. L. Valckenaerii *Orat.* L. B. 1784, p. 121, 122); Weismann, *Hist. Eccl. saec.* XVII T. II, p. 675; J. Clarisse, *Encycl. Theol.* passim; *Acta erud. Germ. Lipsiae* T. LXIX et LXXI *Supplem. Acta Erud. Lat. Lips.* p. VII, Sect. X, N°. 2; *Bibl. Brem. Cl* V, *Fasc* I, p. 149, 1090, 1091 *Cl.* V, p. 163 *Cl*, VI, p. 701—710; Niceron, *Memoir.* T. XXX. *Biogr. Univ.* T. V, S. 630; Jöcher; Bauer; Walch, *Hist. und Theol. Einl.* Th. III S. 764, 770; Meijer, *Geschichte d. Schrift Erkl.* Th. IV, S. 408 en 440; Ypeij, *Gesch. d. System. Godgel.* D. II, bl. 193 verv. *Des. Geschied. der Christ. Kerk in de 18e eeuw.* D. VIII, bl. 124 verv.; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Herv. Kerk*, D. II bl. 459, 527, 533, 548, *Aant* 353; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoogesch.* D. II bl. 259; Glasius, *Godgel. Nederl. Dez. Kerkgeschied. na de Herv.* D. II bl. 182, 197, 198; Diest Lorgeon, *Geschied. d. Christ. Kerk in Friesland* (op verschill. plaatsen); Schotel, *Kerk. en Liard.* D. II bl 95; Kist en Rooyaards, *Archief* D. VI, bl. 68, VIII bl. 420, IX, bl. 495, (2de Serie) D. I, bl. 145, D. II bl. 165, 379, D. VII, bl. 351; Sepp, *Stinstra en zijn tijden/Proeve eener Pragm. Gesch. de Theol.*; Hoogstraten; Halma; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Müller *Cat. v. Portr.* Abcoude. Arrenberg, Collot d'Escury, *Holl. roem*; Björnstahl *Reizen.* D. III, bl. 271, *Rep. der Gel.*, Mei, Junij 1720 p. 434, Eekhoff, *Cat. d. Bibl. v. Leeuw.* bl. 11—14, 245.

VITRINGA (Campegius), zoon van den vorige, werd den 24 Maart 1693 te Franeker geboren, en na de Latijnsche scholen doorloopen te hebben, als student in zijne geboortestad ingeschreven. Reeds in 1711 verdedigde hij onder zijn vader een *specimen philos. ostendens causarum secundarum progressum in infinitum esse extendere non posse* en den 17[den] October van het volgende jaar een *specimen theol. de notione Spiritus S. in quibusdam S. Scripturae locis ad eundem S. Trinitatis hypostasin restricta.* Na de Leidsche en Utrechtsche Hoogescholen bezocht te hebben, verwierf hij na verdediging eener *Disputatio inaug. de facei et posterioribus Dei, ad locum Exodi XXXIII;* 18—23 de doctorale waardigheid. Reeds was bij zijn promotie den roem dien hij inoogste, groot en gaf men hem de hoop van zijns vaders opvolger te zullen worden. Ook werd hem in dit jaar eene leerstoel aan eene buitenlandsche hoogeschool aangeboden, doch in het volgende jaar benoemde hem de Friesche tot gewoon hoogleeraar in de Theologie. Hij aanvaardde dit ambt den 3[den] December 1716 met eene *Or. de Spiritu et litera religionis.* Franeq. 1717. Groot was de verwachting, die men van hem had, doch reeds den 11[den] Jan. 1723 sleepte hem een hevige ziekte ten grave. Zijne weduwe Anna Sophia Sixti huwde vervolgens met Hermannus Venema. Hij gaf in het licht:

Epitome Theologiae naturalis. Franeq. 1717.

Zijn overige geschriften zijn door Venema bijeenverzameld en uitgegeven onder den titel van *Opuscula* Leov. 1728. Ook gaf Venema in het licht zijne *Dissertationes Sacrae* Franeq. 1731.

Zie Vriemoet l. c. p. 772; Th. Hemsterhusii *orat. in mortem* C. Vitringae Franeq. 1723; Glasius, *Godgel. Nederl.* Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VITRINGA (M. C. L.) is de schrijver van het *Gedenkschrift van Mr. C. L. V. Oud-Burgemeester en Notaris te Nunspeet Eerste stuk, behelzende Bijzonderheden omtrent het geslacht Vitringa, vader en zoon; Schets van de Staatsgesteldheid van het Vaderland tot in 1787; voorts van het leven en de staatk. loopbaan van Mr. H. H. Vitringa als Secretaris van Elburg enz. van 1785 tot 1796. en Levensschets van de Hoogleeraren Campegius Vitringa — Tweede stuk Staatk. Geschieden. der Bataafsche Republiek* (1796). In drie gedeelten. Arnhem 1857—64, 4 dn. Niet voltooid wegens het overlijden van den schrijver.

Zie Eekhoff, t. a. p. bl. 246.

VITRINGA (Ernestus), zoon van den Stads Rentmeester Horatius Vitringa, in 1692 te Leeuwarden geboren, in 1709 Landschaps Landmeter en in 1722 Notaris.

De Bibliotheek der stad Leeuwarden bezat van hem:

Een folio band bevattende eerst 24 gekleurde Teekeningen met landmeetkundige voorstellingen; daarna uitgewerkte voorstellen uit de zes boeken van Euclides fol. 1—43, en vervolgens tot fol. 58 teekeningen en berekeningen der grootte van landen, opgemeten door hem met Sierk Allerts Nieuwen-

huis, Tackle Buwes Hannema en Ruurd Wybrens Bosma, fol. 1709—1717.

De wijze koning Salomons, den zoon Davids, des konings Israëls spreuken, in rijm uitgebreid door Ernst Vitringa, Not. publ. op Welgeleegen. Vervat in het 2e hoofdstuk, het 28e lid. Gedrukte titel en verder geschreven vers, 7 *bl. gr.* 4°. 1746, *met toeëigening aan Mr. W. van Itsma en toepassing op W. C. H. Friso. — Met bijgevoegd Lijkdicht op Ds. Lollius Posthumus van denzelfden,* 1780, *en lofgedicht van Canstanter op de verheffing van E. H. Vitringa tot Collonel over de Burgerie van Leeuwarden* 1745, beide in plano.

Ordonnantien ende Articulen betreffende de Burgers der stad Leeuwarden en het optrekken en onderhouden van de Wacht op de Wage met andere Instructien en Resolutiën in ordere gebragt door Ernst Vitringa, Notaris publicus Leeuw. P. Konnans 1738 kl. 8°.

Zie Eekhoff, t. a. p. bl. 143, 167, 248.

VITRINGA (MARTINUS), zoon van Horatius Vitringa en Albertje de Haen, in 1660 geboren, die zijn vader als substituutgraphier opvolgde, dien post ruim 30 jaren bekleedde, en in 1722 daarvan vrijwillig afstand deed. Hij bekleedde meer dan eens de waardigheid van Schepen te Leeuwarden.

Zie de Crane, *verzam. van Biogr. bijdr.* bl. 69; Vitringa, *Gedenks.* D. I bl. 29.

VITRINGA (MARTINUS), predikant te Sudwoude en Tietjerk (1741), in 1750 te Arnhem, waar hij overleed, gaf in het licht C. Vitringa (vader) *Doctrina Chr. releg.* Arnhem 1761 —86 9 vol.

Zie Verwoert; Keppel, *Alphab. Naaml.* bl. 167.

VITRINGA (HERMAN HENRIK), zoon van Martinus Vitringa en Dideriea Maria Otters, werd in het jaar 1757 geboren, was in 1786 Secretaris te Elburg, en nam deel aan de staatkundige gebeurtenissen te dier stede. Bij de bezetting van die stad, verliet hij haar en werd later voor zes jaren door het Hof van Gelderland uit dit gewest gebannen. Na zich eenigen tijd buiten s'lands opgehouden te hebben, leefde hij van 1788—1795 als stil burger meestal te Kampen. In 1795 tot bewind geroepen, werd hij weldra Lid van het Collegie van politie, finantie en algemeen welzijn in Gelderland, en vervolgens Secretaris van dat Collegie. Tot de vergadering der Staten-Generaal afgevaardigd, trad hij in 1796 als Lid der Nationale Vergadering op en werd Lid van de Commissie tot het ontwerpen eener Staatsregeling. Bij den aanvang der tweede Nationale Vergadering genoot hij hetzelfde vertrouwen, doch bij de omwenteling van 22 Januarij 1798 werd hij met 27 ambtgenooten gevangen genomen en tot den 14den Julij op het Huis in 't Bosch bij den Haag gevangen gehouden, zonder dat immer eene beschuldiging tegen hem werd ingebragt. Later werd hij Lid van het Hof van Gelderland, vervolgens van het Departement van den Ouden IJssel te Kampen, doch hij kon als zoodanig geen zitting nemen, daar hij in 1799 tot Lid van het wetgevend lichaam benoemd werd. Hij overleed in 1801, bij zijne huisvrouw Catharina Metta Lucretia van Hooklum verscheidene kinderen nalatende. Men heeft van hem *Advisen over de wenschelijke eenheid der Republiek; over de Godsdienst; over de revisie of verandering der Constitutie; over de uitquame of vermenging der oude Provinciale-stukken enz.* Amst. 1796, 8°.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, *Cat. d. M. v. N. L.* Vitringa *Gedenks.* D. 1 bl. 147.

VITRINGA (HORATIUS), in 1632 te Leeuwarden geboren, was de zoon van Wiger Wigers en Grietje Hotzes (Margaretha Horatius). Hij werd al vroeg klerk eens Raadsheers of wel als beambte van lageren rang bij het Provinciaal Geregtshof van Friesland geplaatst en in 1649 eerste deurwaarder van den Kamere in den Rade van Friesland en in 1638, in plaats van Mr. Hendrik Huber jongeren broeder van den hoogleeraar en raadsheer Ulricus Huber „Substituut Graphier" of Secretaris van 't Hof van Friesland, waarvan hij in 1692 afstand deed, ten behoeve van zijn zoon Martinus. Later bekleedde hij het ouderlingschap en dergelijke kerkelijke posten en aanzienlijke stedelijke betrekkingen, o. a. het ambt van schepen; ook was hij Rentmeester der geestelijke goederen. Hij was de eerste autheur van de *Naamrol der Raden's Hofs van Friesland* die in hands. menigvuldig voorkomt en met vermeerderingen door den Raadsheer E. M. van Burmania (anoniem) Leeuw. 1742, 4°. is uitgegeven. Deze *Naamrol* vindt men ook in zijne *Annotatien van eenige aanmerkings-weerdige dingen soo en als buiten de Provintie van Frieslandt in de tijd van twintig jaren voorgevallen, beginnende met den jare* 1657 *en eendigende met den jare* 1676 *incluis* 3 dn. (I. 1657—1671. II 1672—1676). De derde band bevat de *maandelijksche Annotatien over* 1696 *en het begin van* 1697.

Dit hands. is in bezit van het Provinciaal Friesch Genootschap. Hij huwde omtrent 1656 Albertje de Haan, dochter van Kempe de Haan, Bode of Deurwaarder van den Hove. Zij werd moeder van vier zonen Wiger in 1658, Kempe in 1659, Marten in 1660, Horatius in 1661 geboren en van ééne dochter Anna. Zijne tweede vrouw Idske Raavens, schonk hem eene dochter Franske. Zij overleed in 1665; waarschijnlijk overleed hij in 1699.

Zie Verwoert, de Crane, t. a. p. bl. 63.

VITRINGA (HORATIUS), zoon van Campegius Vitringa, de vader, studeerde in de medicijnen, doch was tevens een vlijtig beoefenaar der Grieksche Letterkunde, waarvan hij een proeve gaf in zijn *Observationes miscellae* op het werk van Vorstius *de Hebraismis N. F.* door Lambert Bos in 1707, 1731, te Franeker uitgegeven. Hij overleed in 1704, in den ouderdom van 19 jaren.

Zie B. Fullenius, *Prog. funeb. Ath.* p. 617; Saxe, *Onom* T. V. p. 449; L. Bos. *Praef. ad Animad*; Kobus en de Rivecourt.

VITRINGA (Mr. LAMBERTUS JULIUS), oudste zoon van Martinus, in 1753 te Arnhem geboren: gehuwd met Kuniera van Gelein en in 1810 overleden, was advokaat te 's Hage, studeerde te Franeker in de regten en verkreeg de waardigheid van Mr. na verdediging van een *spec. hist. Polit. Jurid. exhibens nonnulla de reformationibus Civitatum* Franeq. 1773. 4°.

Ook schreef hij:

Gedagten over de pligten der onzijdige Mogendheden en hunne onderdanen en bijzonder van dezen staat bij gelegenheid der Noord-Amerikaansche onlusten. 's Hage. 1777 8°.

De eer der Hollandsche Natie, en van hare Wetgevers, rechters en rechtsgeleerden verdedigd tegen het vertoog over de ongerijmdheid van het samenstel onzer hedend. rechtsgeleerdheid. Door eenen jongen Practizijn. 's Grav. 1777. 8°.

Hierop verscheen:

De valschelijk ontmaskerde jonge practizijn. Door den schrijver der verhandeling van de eer der Holl. Natie. 's Grav. 1777. 8°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 1882, 3650. De Crane *Letter- en Geschiedk. verzamel.* bl. 63 volgg.

VITRINGA (SIMON), zoon van Campegius Vitringa en Wilhelmina van Hell, een zonderling maar wild vernuft. Als aankomend jongeling had men van hem de streelendste verwachting doch men werd tot onderlijke smart zeer teleurgesteld.

Zie over hem Schultens, *Orat. funeb.*; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 617; de Crane, p. 72.

VITRINGA (WIGER), zoon van Horatius Vitringa en Albertje Kempes de Haan, den 8 Oct. 1657 te Leeuwarden geboren, studeerde te Franeker en werd den 4den Julij 1678 door zijn leermeester Ulricus Huber tot Jur. utr. Doctor bevorderd, na het schrijven eener *Diss. de Fideicommessaria haereditatis petitione* Twee dagen later in de rol der advokaten voor den hove van Friesland ingeschreven, heeft hij vervolgens de rechtsgeleerde praktijk te Leeuwarden meer dan 45 jaren met roem uitgeoefend. Behalve een uitstekend advokaat was hij ook een goed zeeschilder.

Zijne stille en woelende waters zijn fraai van schildering en de vaartuigen goed geteekend. Zijn schilderijen missen echter het heldere, fijne en transparante van van der Velde's zeestukken. Hij heeft ook teekeningen vervaardigd, die hij gewoon was met de pen om te trekken en met O. I. inkt, roet of indigo, soms ook met sapverw luchtig op te werken. Hij overleed te Wirdum den 18den Januarij 1725.

Zijn portret, door Jelgersma geteekend in 1721, is door C. van Noorde in 't koper gebragt.

Zie de Crane, bl. 68; van Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Verwoet; Kobus en de Rivecourt Muller, *Cat. v. portr.*

VITRINGA COULON (AEMILIUS), geboren en overleden te Leeuwarden, med. dr. Hij studeerde te Groningen en beantwoordde in 1829 een prijsvraag *Cum jam sufficiens observationum sit numerus morbi illius rarioris, qui cyanosis seu morbus coeruleus dicitur, et in hoc morbo, multa deprehendatur varietas: quaeritur ut hi varii casus ordine quodam dispositi secum invicem compararentur, ad hujus morbi pathologiam melius intelligendam et curandi methodum saltem sublevantem hoc fundamento stabiliendam* in *Anal. Acad. Groning.* III, 1819, 1820. Behalve zijn *Diss. de submersis* (Gron. 1821) is niet meer van zijn hand bekend.

Zie Holtrop. *l. c.* p. 70.

VITRINGA COULON (JULIUS), den 29sten Mei 1767 te Leeuwarden geboren, studeerde te Leiden in de geneeskunde en vestigde zich als medicinae doctor te Leeuwarden. Zijne akademische verhandeling plaatste hem onder de eersten, die het beginsel der levenswerking der gewassen hebben opgeklaard: vele zijner beantwoorde prijsvragen over de ziekten van het vee werden met goud bekroond.

Hij was Lid van het Kon. Ned.-Instituut en overleed den 15den Aug. 1843, na in 1839 zijn 50jarig feest te hebben gevierd.

Men bezit van hem:

Diss. de mutata humorum in regno organico indole a vi vitali vasoram derivanda 8o. L. B. 1791.

Verhandeling over de ziekte onder de varkens in ons vaderland. Amst. 1824 8°.

Uittreksel uit dezelve. Ald. 1824 8o.

Brief over de Cholera en hetgeen men in de eerste plaats kan doen, wanneer men, door dezelve aangevallen, niet dadelijk geneeskundige hulp in staat is te bekomen en over de voorbehoedmiddelen tegen deze ziekte geplaatst in het Mengelw. d. *Leeuw.-Courant* den 24sten July 1832.

Over het Reglement omtrent de keuring bij de Nationale Militie in Heye's *Werken en Meeningen omtrent Geneesk. Staatsregeling*, 1838. D. I, afd. 1, bl. 201.

Antwoord op de vraag: Welke is de beste wijze om kinderen van het tijdstip der geboorte af tot den ouderdom van een of twee jaren, wat het ligchamelijke betreft, op te voeden. bekroond door *'t Nut van 't Algem.* 1797.

Een woord aan de jonge Friesche geneeskundigen over de behandeling der thans in deze provincie heerschende zenuwziekte Leeuw. 1826.

Statistiek en geneeskundig berigt wegens de geborenen en gestorvenen in de Provincie Friesland in de jaren 1815—1828 ingesloten. Met eenige aanmerkingen over de ziekten welke vooral in 1826 aldaar geheerscht heeft. Leeuw. 1837 8°.

Op 74-jarigen leeftijd gaf hij nog in het licht. *Een leerboek voor ouders, vooral voor moeders, over de opvoeding der kinderen in de kraamkamer.*

Zie *Jaarl. Handb. v. h. Kon. Ned. Inst.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Holtrop, *Bibl. med. cat.* p. 70. *Friesche Volksalm.* 1865.

VIVERIUS of VAN DE VIVERE (JACOB) werd in 1572 te Gent geboren, studeerde te Leuven in de medicijnen en vervolgens te Leiden (zijn vader had om het geloof de zuidelijke gewesten verlaten en zich te Middelburg gevestigd). Vervolgens bezocht hij vreemde landen en o. a. Frankrijk en Engeland. Te Parijs woonde hij bij den geneesheer Geoffroi te Bruneau en te Londen raakte hij bekend met den heelmeester P. Chamberlant. Bij zijne terugkomst te Leiden had hij een zonderlinge ontmoeting in de Pieters Kerk. Een jongman maakte hem aldaar met vreemde en zeldzame dingen over het geloof bekend; maar uit vrees, dat van de Vivere over 't geen hij gezegd had zou geërgerd zijn en hem aanklagen, schreef deze aan het Hof van Holland, en betichtte hem van hoog verraad; maar toen de aanklager voor de Overheid te Leiden verscheen om reden van zijn beschuldiging te geven, zag men waar het hem haperde, hij was krankzinnig geworden. Hij huwde in 1602 Juffrouw Adriani en vertoefde meestal te Amsterdam.

Hij gaf in het licht:

De uitspraecke van Anna Uit den Hove (Utenhove) *die te Brussel om de zuivere leere moorddadich is gedolven geweest aen de Heeren Staten van dese Vereenichde Nederlanden, waerin ghehandelt wordet van den Spaenschen vrede. Mitsgaders den lof van Godes vrede beschreven door Jac. Vivarium. Leyden, bij Christ. Gugot* 1598.

Verhael van Godes goedigheit en barmhartigheit, in dicht beschreven. De slag bij Nieuwpoort in 1600 door Prins Maurits op de Spanjaarden gewonnen, gaf daartoe aanleiding.

Spiegel van de Spaensche tyrannie ende vieringe over het veroveren van de stede Rijnberch. Amsterd. 1621 4°.

Handboeck of cort Begryp der caerten ende beschrijvingen van alle landen des werelds. Van nieuws oversien ende vermeerdert. T Amsterredam, by Cornelis Claesz. op 't water in 't schrijfboeck. 1609 langwormig 12°.

Lusthof van de Christene ziele. Leyden 1609 in 4°.

Het reys-gheldt van de eerste of laetste reyse: seer volleeringhe en de vertroostinghe: Voor sichselven ende de zijne uit de allerbeste oude en de nieuwe uitleggers der Heilige schrift als oock uit de schatten der Heylige Martelaren ende getuygen onses Heeren vergadert ende wech geleydt van den seer godsaligen ende welgeleerden Nathan Chytraeus in zyn leven rector der Schole van Bremen ende nu uyt de latynsche in de Nederlandsche sprake vertaelt van J. V. Medecyn. Tot Amsterdam, by Michiel Colijn, boeckverkooper op 't water, in 't Huisboeck. Anno 1610 in 4°.

Wintersche avonden of Nederlandsche vertellingen door Philologus philatros à Gande. Amsterd. 1610 kl. 8°. Amsterd. 1617, Rotterd. 69 J. van Waesberghe 1636, Utrecht 1650, Amsterd. 1665. *Eerst uit verscheide Tijdboeken door Jacobus Viverius, onder den naam van* Philologus *Philatros à Ganda vergadert ende beschreven* en nu in al zijn deelen verbeterd en vermeerderd. *Met een bijvoeginge van 't Geluk en ongeluk des Houwelijke* van Jan Zoet, die er dit gedicht bijvoegde.

De handt Godes; of een Christelick verhael van de Peste of Gaeve Godes. In dicht beschreven. Delf, J. Andriesz. 1624 4°.

Tien christelijke gesangen tot lof van onsen Heere en salichmaker Jesus Christus, ende tot verstooringegen der bedrukte kerke in druk gegeven door Jacobus Viverrius mede zijn te Amstelredam.

Deze lofzangen werden ook uitgegeven in het *Lof des Heeren.* Amsterd. 1684.

Alphonsus d'Este, tooneelspel. Viverius maakt hiervan melding in *Winterseke Avonden*, bl. 119 doch het is onzeker of het immer gedrukt is.

Grafdicht op E. van Meteren en een Latijn op Jodocus Hondius.

Zie Blommaers, *de Nederl. Schrijvers te Gent*, bl. 168 volgg. v. d. Aa. *N. B. A. C. Wb.* P. de la Rue. *Gel. Zeel.* bl. 318 Kramm, Navorscher. D. I bl. 318 *Cat. der Maats. v. Ned. Letterk.*; Schotel, *Volksboeken.*

VIVERIUS (JACOBUS) of VAN DE VIVERE, vader van den vorige, een verdienstelijk graveur, illumineerder en teekenaar, waardeerder der Gentsche munt, was zoo kundig in 't illumineren, schreef zijn zoon, dat men zijns gelijk nabij niet wist te vinden; in voegen dat hij Mevrouw de Princes van Oranje en den Heer Buzanval, gezant van den koning van Frankrijk, in optoging en verwondering bracht. Hij heeft zichzelven ende ook andere zoo meesterlijk gemaec, tdat het oog daarop gevestigd blijft ende tusschen de natuurlijke verwen ende deze nauwelicks een onderscheid weet te ramen. Christiaan Perret, apotheker te Leiden, heeft eertijds sommige van zijne kunststukjes in waerde gehouden. Hij heeft op de grootte van een vingernagel, een ongetoomd paard, dat zich zelf van een berg te barste springt, gemaect en daar rondom zeer carieus met vergulde letters, deze spreuk: *Libertas libertate preit* d. i. *Vrijheid vergaat door Vryheid.* Hij had ook zoo een wetenschap dat hij niet alleen ronde en holle knoopen van goud, maar daer beneven afgesneden platen zoo kunstig kon afgieten, dat de plaetsnijder zijn eigen werk van 't gegotene kwalik kon onderscheiden. In de voetboegsdoel te Antwerpen werd hij met een pijl in den hals gekwetst, doch hij genas, behoudende van het ongeval geen

andere kwael dan dat hij wat mager bleef. Hij is den 8sten Julij 1593, en den ouderdom van 50 jaren, te Londen aan een keelziekte gestorven. Zijn wapen was, een vrouw, een pijl in de hand houdende.

Hans Wierincx heeft hem met een pijl in de hand kunstig geteekend en geschilderd.

Zie J. Viverius, *Wintersche avonden* (Amst. 1665, 12°), bl. 207, 210 enz.; Blommaert, *de Nederduitsche schrijvers van Gent*, bl. 165 volgg.; Kramm.

VIVALDA (Antonius) componeerde de muzijkstukken, die uitgevoerd werden bij gelegenheid van het eeuwfeest van den Amsterdamschen schouwburg, den 13den Januarij 1738. Enkele nommers dezer muziek zijn nog uitgevoerd in het Paleis voor Volksvlijt, te Amsterdam, onder directie van J. M. Coenen en met algemeene toejuiching.

Zie Wijbrands, *de Amsterd. schouwburg*, bl. 180 en *bijl.* X.

VIVIEN (Nicolaas), uit een der aanzienlijkste geslachten te Dordrecht, in 1631 geboren, was de zoon van Anthony Vivien, heer van Bovignes en van Anthonia van den Corput, volle neef van den raadpensionaris de Witt. In 1664 werd hij pensionaris te Dordrecht en verscheen ter dagvaart, waar hij veel invloed verkreeg. Toen Johan de Witt in 1665 als gedeputeerde op de vloot ging, liet hij hem het bestuur der zaken in de vergadering over. Wicquefort noemt bij deze gelegenheid Vivien, den boezemvriend van den raadpensionaris de Witt, een man van verdiensten en zeldzame oprechtheid, die de bijzonderste zorg voor deszelfs belangen dragende, gelukkig genoeg was om de gevaarlijke partijschappen, die zich tegen den afwezenden staatsdienaar vereenigden, uiteen te brengen." In 1668 werd hij naar Zeeland afgevaardigd, om de staten tot overeenstemming met die van Holland, aangaande de scheiding van de ambten van stadhouder en kapitein-generaal over te halen.

Toen Gaspar Fagel in 1670 tot griffier der staten-generaal gekozen werd, had men algemeen verwacht, dat Vivien zou benoemd worden. In 1672 werd hij bij het naderen van het gevaar van den oorlog naar de grenzen gezonden, doch bij bijzonder besluit verzocht en gecommitteerd om den raadpensionaris in zake van het grootst gewigt, in het stellen, bij te staan. Vivien kwam wel ten spoedigste over, doch vond de Witt gewond, waarop het gansche beleid der vergadering aan hem werd toevertrouwd. In dien hachelijken en zorgvollen tijd verwierf hij veel lof. Na de verandering van zaken, deed hij den 16den September 1672 afstand van het pensionarisschap. In 1684 werd hij benevens H. Soete gevolmagtigd tot het regelen der grensscheiding met den bisschop van Luik.

In zijne jeugd beoefende hij de dichtkunst en schreef, even als zijn vriend de Witt in de Jufferboekjes van die dagen gedichtjes, die hij met zijn spreuk *Vividus*, b. v. in de *Dortsche Kraam* onderteekende. Hij huwde Cornelia van der Meer.

Zie Balen, *Beschrijv. v. Dordrecht*, bl. ; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Geschied en Letterk. Mengelw.*, D. III, St. II; van der Aa, *B. A. C. Woordenb.*; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. XIII, bl. 93; XIV, bl. 63; *Nal*, bl. 401, Wicquefort, *Hist. d'Holl.*, Liv. XV, p. 123; Wagenaar, *V. H.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLAANDEREN (Lodewijk van), heer van Praat, ridder van 't gulden vlies, afstammeling van een natuurlijken zoon der vroegere graven van Vlaanderen, zoon van Lodewijk van Vlaanderen en van Isabella van Bourgondië, bastaard-dochter van Philips I, rijk in heerlijkheden en gehuwd met eene inlandsche erfdochter, Josina van Praat. Na keizer Karel in verschillende betrekkingen als krijgs- en staatsman gediend te hebben, werd hij in 1544 stadhouder van Zeeland. Volgens sommigen ontsloeg hij zich reeds drie jaren later van dit ambt, doch, volgens van Mieris, bekleedde hij het tot aan zijn dood en werd Maximiliaan van Bourgondië alleen bij zijne afwezigheid aangesteld. Na 1547 had hij echter nimmer eenig deel aan het stadhouderschap en vertrok in dat jaar naar Brabant en Vlaanderen, waar de keizer hem in de gewichtigste zaken gebruikte.

In 1550 sloot hij voor den keizer te Binch, in Henegouwen, een verbond van vrede met Maria, koningin van Schotland, en werd in Junij 1554 door den keizer tot een der uitvoerders van zijn uitersten wil omtrent de Nederlandsche zaken gesteld. Hij was als stadhouder zeer gezien bij Viglius, een vriend van geleerden en geleerdheid en stierf te Brussel, in 1555, in den ouderdom van 68 jaren. Hij was in 1490 geboren en werd te Haeltere begraven.

Zie Butkens, *Supplem.*, T. I, p. 190; Suffr. Petri in *Append. ad Bekam.*, p. 190; van Leeuwen, *Bat. ill.*, p. 1387; Sanderus, *Flandr. ill.*, T. I, p. 29, 368; T. II, p. 19; *La Mausolée de la Toison d'Or ou les tombeaux des chefs et des chevaliers du noble ordre de la Toison d'Or*, p. 148; Vredius, *Preuves de la génér. des Cortes de Flandres*, Tab. XVI, p 276; *Groot Placaato.*, B. IV, bl. 81; Hoynck van Papendrecht, *Anal.* T. I, P. I, p. 216, 255, 256; van Mieris, *Hist. d. Ned. vorsten*, D. III, bl. 185; Wagenaar, *V. H.*, D. V, bl. 271; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* op D. V, bl. 63; Verwoert; Kobus en de Riveeourt.

VLACQ (Adriaan), boekhandelaar, te Gouda geboren, was een verdienstelijk wiskundige. Hij nam den herculischen arbeid op zich om de *Trigonometria Brittannica* van Briggs, in 1624 verschenen, waarin 30,000 logarithmen berekend waren, met 70,000 aan te vullen. Niet weinig werd zijn roem vermeerderd door zijne:

Arithmetica Logarithmica etc. Gouda, bij P. Rammezeyn. 1628. in fol.

Ephemerides motuum coelestium ab anno 1633—1636. Goudae 1636. 4°.

Trigonometria artificialis s. magnus canon triangulorum logarithmicus. fol. 1633.

Tabula sinuum, Tangentium et Sectantium. Goudae 1636, 8°, meermalen herdrukt. De vermaarde Oostenrijksche kolonel De Vega heeft dit werk in 1794 doen herdrukken. Ook zijn zijne twee groote Logarithmentafels te Peking in China herdrukt. Nog blijven zij hare waarde behouden, niettegenstaande de aangebragte verbeteringen van Sherwin, Collet en Vega.

Ook gaf hij de *Trigonometria Brittannica*, libri 2 met die van Briggs en Gillibrand en de zijne in het licht. Goudae 1633. fol.

Abcoude vermeldt nog van hem:

Tafel der hoekmaten, raken en snijlijnen. 8°.

Tafel van de Sinus, Tangens, Secans en Logarithmus, 1658, 8°.

Nieuwe kunstige tafelen.

Zie Abcoude, *Aanhangsel*, bl. 224; Poggendorff, *Handwb.*, S. 1214; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLACQ (Adriaan Roemer), waarschijnlijk zoon van Roemer Vlacq, (zie hierachter) was een kloek en ervaren zeeman, die in 1744 met drie Nederlandsche fregatten zeven Fransche oorlogschepen belette zijne schepen te onderzoeken. In 1768 stond hij aan het hoofd van een eskader tegen de roofvloten, en benoemden hem de algemeene staten tot hunne gezant bij den keizer van Marokko. Hij overleed als vice-admiraal te Gouda, den 26sten October 1774.

Zie J. C. de Jonge, t. a. p., D. V, bl. 186, 377.

VLACQ (Cornelis Jansz.), van hetzelfde geslacht, dat te Gouda langen tijd vele posten in het stadsbestuur bekleedde. Hij was in 1572 schepen en hopman der burgerij. Hij bragt door zijne kloekmoedigheid veel toe tot de overgave dezer stad aan Willem I. Hij behoorde tot de vrijheidlievende mannen en wist dat burgemeester Jan Jacobszoon van Rosendaal met dezen in briefwisseling was. Toen men in eene raadsvergadering de vraag opperde: »of zij, in geval dat de invoering van den 10den en den 20sten penning aldaar eenigen onlust verwekte en de heeren wethouders voorgingen, gezind waren te volgen?" ontving men daarop verschillende antwoorden, o. a. van Kievit, schoonzoon van een der burgemeesteren: »Neen! noch voor den 10den, noch van den 20sten penning verzet ik eenen voet." Toen zijn schoonvader hem gebood te zwijgen, was zijn antwoord: »Ben ik oud genoeg, om uwe dochter tot vrouw te hebben, zoo ben ik ook oud genoeg om te spreken." Hierop nam Vlacq het woord en zeide: »Neen, neen, mijne heeren, 't is niet geloofbaar, dat de koning van Spanje, zulk een goedertierend vorst voor den lande als zijn vader, ons met zulke zware lasten zou willen drukken. 't Is alleen het werk van het Spaansche hof, altoos gewoon op eene geweldige wijze over Z. M. landen te heerschen. Om zulk een aanleg in zijn begin te stuiten en tot zulk een gewenscht einde te brengen, ben ik bereid, al sloeg ook

niemand de hand aan het werk, om die zaak op zulk eene wijze aan te tasten, dat ze komt daar 't behoort." Het is bekend, hoe door het moedig gedrag van jonker A. van Swieten met weinige manschappen de stad voor den prins gewonnen werd. Toen men het later noodig oordeelde Gouda te proviandeeren, moest Vlacq, als korenhandelaar, den voorraad opnemen en ter vermeerdering zich naar Dordrecht begeven, waar het hem gelukte twee marktschepen, met tarwe, garst en boonen geladen, te koopen. Toen in Junij 1573 een 112tal burgers uit Gouda trokken, tot ontzet van Haarlem, was hij met twee andere leden der vroedschap aan hun hoofd. De aanslag mislukte, 50 hunner sneuvelden, en het vaandel, waarop de woorden stonden: *Gods onderstand verwint de Albanisten*, viel in 's vijands handen. Vlacq ontkwam, en, als de langstlevende, heeft hij de namen van hen, die, gelijk hij, naar Gouda terugkeerden, in druk uitgegeven.

Zie, behalve Bor, v. Meteren en andere geschiedschrijvers, Walvis, *Beschrijv. v. Gouda*, bl. 348; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLACQ (MICHIEL), te Gouda geboren, leefde in het midden der 17de eeuw. Hij was een zoetvloeiend dichter en gaf een toen veel gebruikte liederboekje in het licht.

Den nieuw verbeterden lusthof geplant, vol uitgelezene, eerlycke, amoureuse, en vrolycke gezangen, benevens bruiloftsbanket met 14 liedekens, gemaeckt door M. V. binnen der Goude. Amst. z. j. langw. form. 4de druk.

Zie Scheltema, *Volksgebruiken der Nederl. bij het vrijen en trouwen*, bl. 184; van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.*; Kobus en de Rivecourt.

VLACQ (ROEMER, REMMERT, ROMMERT) was een dapper zeeheld. In 1677 voerde hij het bevel over het schip *Het huis te Kruiningen*, van 56 stukken, toen onze staat, in oorlog met Frankrijk, een vloot van 7 oorlogschepen en 3 advysjachten in zee zond, onder den kommandeur Jac. Binkes. Er ontstond bij den aanval op het eiland Tabago een hevig gevecht met de Fransche zeemagt, onder den graaf d'Estrées. Vlacq's schip moest den eersten aanval verduren; de Fransche admiraal op *Le Glorieux* klampte hem aan boord, en maakte zich met talrijke manschappen meester van het dek; een deel van Vlacq's volk sprong in de boot en vlood naar land; doch onze held bleef onvertsaagd en liet het anker kappen om tegelijk met den Franschman aan strand te drijven. Deze liet daarom zijne enterdreggen kappen, en niet ver van de plaats, waar Vlacq met zijn schip aan den grond zat, een tweede anker vallen; het werd hevig beschoten, ofschoon nog met een gedeelte der vijandelijke matrozen op het bovendek belast. Geen uitkomst ziende, liet hij zich een tonnetje buskruid brengen, en stak er den brand in. Nu steeg de vlam achter de groote mast omhoog, drong tot de kruidkamer door en *Het huis te Kruiningen* sprong met 2 Fransche schepen in de lucht. Vlacq, schoon deerlijk gewond, bracht er met eenige matrozen het leven af.

In het vaderland teruggekeerd, werd hem het bevel over een anderen bodem opgedragen, om daarmede de koopvaarders te geleiden. Zes jaren later werd hij door Willem III benoemd tot ordonnans-kapitein bij de admiraliteit van Amsterdam.

Tot in den jare 1693 ging hij jaarlijks in zee en geleidde koopvaarders naar het Noorden, bepaaldelijk naar Archangel, de Sont, enz. Sedert vernemen wij niets van hem tot in 1703. Toen keerde hij, vergezeld van 5 Nederlandsche oorlogschepen, met het schip *Muiderberg* uit Portugal, waarheen hij gezonden was ter beveiliging onzer koopvaardijvloot, naar het vaderland terug, en raakte toen met even zoo veel, doch beter bemande en gewapende oorlogschepen in gevecht.

Reeds in het begin van het gevecht werd hem een arm en een gedeelte van den schouder weggeschoten, maar hij liet desniettemin den strijd volhouden. De groote mast van zijn schip kwam op het dek neder, en was bijna reddeloos geschoten. De keizerlijke gezant, graaf van Waldsteyn, en diens togtgenooten, bij Vlacq aan boord, smeekten hem de vlag te laten strijken, doch ontvingen tot antwoord: „Ik heb mijne eer te lief om mij over te geven, zoo lang ik nog in staat ben, den vijand het hoofd te bieden." Schrikkelijk werd de *Muiderberg* geteisterd; de lijken lagen op den bodem uitgestrekt en een nog grooter aantal was stervende of gewond. Niet voor dat hij de onmogelijkheid inzag, zich langer te kunnen verdedigen en zelf door zijne wonden niet in staat het kruid in brand te steken, liet Vlacq de bloedvlag strijken. Gedurende de 4 uren, die Vlack nog met de zijnen aan boord moest blijven, dreigde het water, dat van alle zijden het doornagelde schip binnenstroomde, hen te verzwelgen; doch voordat het naar den kelder zonk, werden zij door Fransche sloepen afgehaald en naar Toulon gevoerd, waar onze held, na verloop van 5 weken, den 17den Julij 1703 aan zijne wonden overleed. Onder zijn wapen, in de St. Jans kerk te Gouda, leest men het volgende bijschrift:

„Vlacq, Vrankens schrik ontarmd, die storv,
„Toulon dees zee-leeuws asch verworv',
„Een held, die noyt verwinnen kon,
„Voor dat hij allen overwon."

Zie *Holl. Mercurius* 1677, bl. 60; *Jul.-Dec.* 1703, bl. 107; Wagenaar, *V. H.*, D. XIV, bl. 444; D. XVII, bl. 198; Van Wijn, *Bijv.* op D. XVII, bl. 55, 56; J. C. de Jonge, *Geschied. v. h. Ned. Zeew.*, D. IIIa, bl. 269; IIIb, bl. 298, 325, 339; IVb, 202, 275, 514; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLADERACCUS of VLADERACKEN (PETRUS), broeder van Johannes, rector te 's Hertogenbosch, waar hij de latijnsche, grieksche en hebreeuwsche talen onderwees. Hij was broeder van het Gemeene leven, vervolgens pastoor van Oirschot, waar hij in 1610 overleed. Hij beoefende de latijnsche poëzij, gelijk zijn vader en broeder.

Men heeft van hem:

Tobias. Comoedia sacra. Silvaed. 1595. 8°.

Carmen scholasticum, seu Natalitium pro Anno Jubilari CIƆ.IƆC. Ibid 1600. 4°.

Exequiae solemnes Philippo II. Hisp. Regi, Brabantiae Duc., in urbe Silvaeducensi exhibitae. Ibid 1600. 4°.

Diarium rerum per singulos dies in obsidione Silvaeducensi per principem Mauritium Nassovium gestarum. Ibid 1601. 8°.

Diva Virgo Oirschotana ad sacrum Quercum, waarvan een uittreksel in de *Brabantia Mariana*, p. 420—424.

Zie Sweertii *Ath. Belg.*, p. 638; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 766; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II, p. 1017; Hermanni, *Conspect.*; Paquot, *Mém.*, l. c.; Delprat, t. a. p. 100, 101; van Gils, *Meijer. Cath. Memorieb.*, bl. 70; van Gils en Coppens, *N. beschrijv. van 's Bosch*, D. I, bl. 40; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLADERACKEN of VLADERACCUS (CHRISTOPHORUS), vader van Petrus en Johannes, noemde zich *Ducisylvius*, schoon te Geffen geboren. Hij was een natuurlijke zoon van den heer dier plaats, uit het geslacht van Vladeracken, verkreeg groote ervarenheid in de letteren, werd in 1551 conrector te Amersfoort en in 1559 rector te 's Hertogenbosch, waar hij tien jaar rector en veertig jaren hoogleeraar in de Rhetorica was en den 15den Julij 1601 overleed.

Hij gaf in het licht:

Apotheosis, sive carmen funebre in Georgii Macropedii obitum. Antv. 1555. 12°.

Enchoridion selectarum Precum. Silvaeducis 1583. 16°.

Epitome Dialectices Augustini Hunnaei. Ibid. 12°.

Polyonyma Ciceroniana, vario Indice, ne diversarum nationum linguis servire possint accommodatissime conscripta. Antv. 1597. 8°. 1610. 8°. Rothomagi 1625. 16°.

Mogelijk hetzelfde met *Selectissimae Latini sermonis Phrases, ex uno soloque Cicerone. Belgice redditae.* Antv. 1586. 8°.

Formulae Ciceronianae, Epistolis conscribendis utilissimae a C. V. collectae. Antv. 1586. 12°.

Leges Scholae Ducis-Sylviae. Silvaed. 1595. 8°.

Flores M. Accii Plauti comici, selecti. Cum Scholiis. Antv. 1597. Ook in *Veterum Philologiae Oeconomiae, sive introductio ad congressiones familiares, ex Plauto et Terentio in locos communes cribata. Accessere Plauti sententiae, Facetiae, verba prisca et antiquaria, collecta a C. V. Duaci.* 1619. 12°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, T. p. Sweertii *Ath. Belg.*, p. 178; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, T. , p. ; Paquot, *Mém.*, T. I, p. 82; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neerl.*; Hermanni, *Conspect. Liter.*; Saxe, *Onom.*, T. V, append. p. ; *Auctor. inc. op. Matthaeum script. Amersf.*, p. 179; van Bemmel, *Beschrijv. v. Amersf.*, D. , bl. ; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV, St. I, bl. 120; Delprat, *Geerl. Groote*, bl. 89; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VLADERACKEN of VLORAGER (JOHANNES), zoon van den vorige, geboren te 's Hertogenbosch.

Hij schreef:

Calvinus, dialogus poëticus. Silvaed. 1582. 8°. uit het Nederduitsch.

Epigrammata in laudem civitatis Sylvaeducensis. (Gr. en Lat.). Ibid.

In laudem Domini Helmondani (Adolph van Cortenbach). Ibid.

De observatione Arcis Helmondanae. Ibid.

Zie Sweertii *Ath. Belg.*, p. 424; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 601; Paquot, *Mém.*, l. c.; Hermans, *Conspect.*; Foppens, *Bibl. Belg.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLAK (Johannes), predikant der hervormde gemeente te Soetermeer in 1657, te Purmerend in 1664, te Zutphen in 1674; waar hij in Julij 1697 overleed. Hij was een verlicht leeraar en behoorde tot de eclectische theologen, die geen partij koos, maar met onpartijdigheid de H. S. onderzocht. Hij verwierp het verbond der werken als een verdichtsel van de godgeleerden zijner eeuw en legde zijn gevoelens geheel bloot in zijn *Eeuwig Evangelie of leer der zaligheid vervat in een na-leezing over de beloften aan der vaderen wet door Mozes tot een sleutel der kennis en slot der geschillen en waarheid in Christus* Amst. 1684 Utr. 1708.

Zoodra Vlak's gevoelens waren bekend geworden, vond hij tegenspraak. Herman Brink nam de pen tegen hem op en schreef *De ware leer der regtvaardigmaking, benadeeld door J. Vlak, doch verdedigd en bevestigd door de E. Vergadering van de classis en de kerkeraad van Utrecht.*

Insgelijks schreven tegen hem Leydekker, van Marck en Koelman, doch hij vond een bondgenoot in B. Bekker.

Hij gaf nog in het licht, alle te Amsterdam:

Zegen en vloek, 1685.

De Heylige sabbat, 1688.

Oeffening en wysheid tot matigheid, 1687.

Mosis foedus in campis Moäbe, 1684.

Trias dissertationes de Dei oper.

Witte Keursteen, Amst. 1690.

Leere der Regtvaardigmakinge. 8°.

Leere der Zaligheid, 1687. 8°.

Kort begryp van de Regtzinnigheyd.

Vrymoedigheid der onschuldsneiten des Messias.

Zie Ypeij en Dermont, *Gesch. d. H. K.*, D. II, bl. 566, verv. *Aant.*; Ypeij, *Gesch. der herv. kerk in de 18de eeuw*, D. VII; *System. godgel.*, D. III, bl. 296, 298; *Examen v. h. ontwerp van Tolerantie*, VII; *Zamenspr.*, bl. 48, Glasius, *Kerk. gesch. na de Herv*, D. II, bl. 183; *Godgel. Nederl.*; Pauw en Veeris, *Kerk. Alphab.*, bl. 216; Abcoude, *Naamr.*, bl. 188, *Aanh.*, bl. 226; Arrenberg; Maurik; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLAKVELD (Johan), med. dr. te Haarlem, in het laatst der 17de. Hij schreef een werkje tegen Galenus Abrahamsz. de Haan, die het gebruik van bier had veroordeeld, getiteld: *Galenus hydropotes elenchomenos.* Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, en gaf, behalve een tooneelspel *Hildegond of doorkneede kuisheid*, Haarl. 1663, in het licht eene vertaling van Davids Psalmen, met den titel van *Davids Harpzangen*, Haarlem 1683, in verschillende dichtmaten, door Mr. S. le Fevre van nieuws op muzijk gebragt en in 1706 met een nieuwen titel herdrukt.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Woordenb.*, D. VI, bl. 13; Van Yperen, *Kerk. Hist. v. h. Psalmgez.*, D. I, bl. 114; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Abcoude, bl. 388; Jocher.

VLAMING VAN OUTSHOORN (Arnold de). Zie OUTSHOORN (Arnold de Vlaming van).

VLAMING of VLAAMING (Jan de) bloeide in de eerste helft der 18de eeuw, als teekenaar en schilder te Amsterdam. Hij schilderde landschappen en stadsgezichten. C. Philips heeft verscheiden *gezigten in de stad Amsterdam* naar zijne teekeningen gegraveerd.

Zie Kramm.

VLAMING (Pieter), zoon van Floris Willemsz. Vlaming en Christina van Beek, werd den 29sten Maart 1686 te Amsterdam geboren. Na de latijnsche school bezocht te hebben, legde hij zich te Leiden op de rechtsgeleerdheid toe en werd in 1719 aangesteld tot boekhouder bij de O. I. compagnie. Zijne snipperuren besteedde hij aan zijne letteroefeningen. Behalve de Latijnsche en Grieksche taal verstond hij het Fransch, Engelsch, Duitsch en Italiaansch. Vooral legde hij zich op de Nederduitsche poëzy toe. Reeds in 1711 had hij met zijn vriend Wellekens eenige gedichten, onder den titel van *Dichtlievende uitspanningen* in het licht gegeven, die in 1735 herdrukt werden. Beiden hadden zich vooral toegelegd op het herdersdicht. Wellekens droeg in de dichtstukken den naam van *Silvander*, en Vlaming die van *Menalkas*. In 1728 bezorgde hij eene nieuwe en zeer fraaije uitgave van Spieghels *Hertsspiegel* en in 1725 gaf hij de *Rederijkkonst* van D van Hoogstraten in het licht, in 1730 volgde eene dichtmatige overzetting van Sannazarius met aanteekeningen en het leven van den Italiaanschen dichter. Ook bezorgde hij eene nieuwe uitgave van de Latijnsche gedichten van den kanselier L'Hôpital, gelijk ook van de gedichten van L. Schermer in 1711, die in 1725 en 1743 herdrukt werden. Van zijne beschrijving van Amsterdam is niets in het licht gekomen.

In 1709 trad hij in den echt met Wynanda Calkoen, die hem veertien kinderen schonk. Twee zonen en twee dochters overleefde hem. Een der laatste, Catharina, huwde den schout-bij-nacht Johan Sels, vader van den dichter Johan Sels.

Hij overleed op zijne hofstede Hogerwoerd, bij Haarlem, door hem zoo schoon bezongen, den 2den Febr. 1733.

Zie J. Wagenaar, *Amsterdam*, St. II, bl. 255; C. Saxe, *Onom.*, T. VI, p. 294; van Kampen, *Geschiedenis der Ned. lett. en wetens.*, D. IV, bl. 103; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. W.*, D. VI, bl. 18; De Vries, *Gesch. d. Ned. dichtk.*, D. , bl. ; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. letterk.*, bl. ; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLAMING (Adriaen de) verliet den 19den Mei 1565 met zijn vrouw en gansche huisgezin, dienstmaagd, hond en kat zijn geboortestad Dordrecht en deed met deze een pelgrimagie naar Jerusalem en was den 28sten Maart 1566 terug. Sedert werd hij Jerusalems heer genoemd.

Men leest zijn grafschrift nog in de Groote-kerk aldaar. Zijn reis is door Adriaen van Nispen in de *Verscheyde Voyagien ofte Reysen.* Dordrecht 1612. 12°. in het licht gegeven.

Zie Balen, *Beschrijv. van Dordr.*, bl. 79; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I, bl. 7 Dez. *Keizerl. Stadhouderl. en Konigl. bezoek in de Groote kerk te Dordrecht.*

VLAMINGH (Willem de), schipper, kommandeur, geboren op Vlieland, deed in 1696 een reis naar Nieuw-Holland, waartoe het vermissen van het schip de *Ridderschap van Holland*, tusschen de Kaap de Goede Hoop en Batavia in 1694 aanleiding gaf. De expeditie bestond uit het fregat *de Geelvinck*, onder de Vlamingh als kommandeur, de hoeker *Nijptang* en de galjoot *het Neveltje*, onder zijn zoon Cornelis de Vlamingh.

Zie P. A. Leupe in *Bijdr. tot de taal-, land- en volkenk. van Neerl. Indië, Nieuwe volgreeks*, D. I, bl. 184.

VLAMINK (Jan du) komt in de tres. rekeningen der stad Gouda 1445—1462 voor als goudsmit, die tevens graveur was. Hij vervaardigde zegels, zilveren schilden enz.

Zie Kramm.

VLEERTMAN (Willem) zoon van een officier in 's lands dienst, den 1sten Augustus 1658 geboren, en terstond na zijn doop als kadet aangemerkt. Den ouderdom van 14 jaren bereikt hebbende, trad hij als zoodanig in werkelijken dienst en gaf zoo vele blijken van moed, dat hij vier jaren later tot luitenant werd bevorderd. De Nymeegsche vrede (1678) stuitte hem in zijn militaire loopbaan, zoodat hij te Amsterdam eene suikerraffinaderij begon en in het huwelijk trad met Rebekka Beuns. Bij het uitbreken van den oorlog met Frankrijk in 1684 trad hij op nieuw als vrijwilliger in dienst en vergezelde Willem III op diens togt naar Engeland. Deze zond hem later naar Munster om depêches aan den graaf van Obdam over te brengen. In Engeland teruggekeerd, nam hij deel aan de gevechten in Ierland en werd door den koning naar Savoye gezonden, om den hertog de tijding te brengen van de overwinning aan de Boyne. In 1691 volgde hij, als kapitein, het statenleger naar Brabant en gaf hier een sprekend bewijs van zijne onomkoopbaarheid. In het volgend jaar liet hij zijne bediening als kapitein varen en nam hij als courier verscheidene zendingen aan, naar Konstantinopel, Weenen en elders. Na het sluiten van den vrede te Rijswijk in 1697 vergezelde hij den zoon van den Amsterdamschen burgemeester F. de Vicq op een buitenlandsche reis, waarna de burgemeester hem tot belooning de post van sluiswachter van de Kolksluis binnen de stad, schonk. Een rustig leven viel echter niet in zijn smaak. In 1700 woonde hij de in-

neming der vesting Tonningen bij, en maakte zich verdienstelijk door onder den generaal Coehoorn, het opzigt te nemen over de doorsnijding aan de Waal bij Pannerden. Als commissaris der approches bewees hij voor Keizerswaard en Vlaanderen aanmerkelijke diensten en was in 1703 werkzaam bij de verovering van Bonn en geen overwinning werd er behaald of men zond hem als courier naar 's Hage, om daarvan de tijding na te brengen, hetgeen hem verscheidene gouden ketenen, medailles en dukaten opbragt. Wijl er in 1717 in het veld weinig te doen was, hield hij zich eenigen tijd te Amsterdam op en vond gelegenheid aan den juwelier D. Scholte een gewigtige dienst te bewijzen, door het achterhalen van een paar dieven, die hem een doosje juweelen ontroofd hadden. Tusschen 1708—1713 gaf hij op nieuw bij vele belegeringen blijken van dapperheid en beleid. Na den vrede te Utrecht in 1713 begaf hij zich wederom naar Amsterdam, waar hij voor het ambt van onderschout, hem door de regeering aangeboden, bedankte. In het volgend jaar nam hij dienst bij de Pruissen, destijds in oorlog met Zweden, en toonde bij het beleg van Straalsund zijne bekwaamheid als ingenieur, doch hij haalde zich eene zware ziekte op den hals, waarvan 's konings lijfarts hem genas. In 1716 keerde hij naar Amsterdam terug, na eene belooning van 1000 dukaten uit 's konings hand ontvangen te hebben en bragt er veel toe bij om die stad voor overstrooming te behoeden. Hij wist in 1728 de oprichting eener O. I. maatschappij te Altona te verhinderen en twee jaren later een dreigend oproer te Amsterdam te stillen, ontstaan door eene nieuwe belasting op de huizen. Onvermoeid bleef hij tot in hoogen ouderdom werkzaam. Hij was een vurig beminnaar van zijn vaderland, nederig van gemoed, afkeerig van het spel en de drank. Als een bijzonderheid van hem staat geboekt, dat hij geen landen, maar alleen huizen bezat, en dat hij, gedurende een tijdvak van 22 jaren, 45 belegeringen heeft bijgewoond. Keizer Joseph I wilde hem tot den ridderstand verheffen, hetgeen hij weigerde, doch in 1768 viel zijn broeders zoon Johannes Frederik Vleertman, toenmaals luitenant-ingenieur van den paltischen keurvorst, die eer te beurt.

Zie *Geld. Volksalm.* 1849; *Levensgevallen van Willem Vleertman, commissaris van de aprocher, ten dienste van H.H. Mog. de Heeren Staaten-Generaal der Vereenigde Nederl. met zijn afbeeldsel. Amsterd 1748, geschreven door zijn neef Willem Vleertman;* Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

VLEERTMAN (Willem), neef van den vorige, schrijver van het leven van zijn oom en van *Korte en eenvoudige onderrigting aan de onderdanen van de Vereenigde Nederlanden.*

VLEESHOUWER (A. de), rederijker te Vlissingen. In *Vlissings Redenlusthof* gaf hij in 1641 een antwoord op de vraag, *wat oeffningh is elc best en noodighst voor 't gemeen,* door de Vlissingsche kamer de *Blauue Acoleye* uitgeschreven.

Zijn spreuk was *'t vleesch is zwack.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VLEESHOUWER (Izaak), in 1648 te Vlissingen geboren, werd leerling van J. Jordens, te Antwerpen, en oefende vervolgens de kunst uit in zijne geboortestad, waar hij den 30sten September 1690 overleed. Hij schilderde historiën en portretten.

Zie Immerzeel; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLEGEL (Jurriaen), kunstschilder te Utrecht, in den aanvang der 17de eeuw.

Zie Kramm.

VLERICK (Pieter). Zie VLEDERICK (Pieter).

VLETTER (Samuel de), den 29sten Julij 1816 te Amsterdam geboren, toonde reeds in zijne jeugd neiging tot de kunst en werd in 1829 leerling aan de Kon. Akad. van beeldende kunsten. In 1833 kwam hij onder de leiding van J. A. Kruseman, behaalde in 1835 een zilveren medaille bij het teekengezelschap te Rotterdam, twee jaren later bij de Kon. Akademie te Amsterdam, in 1843 bij de maatschappij Felix Meritis de gouden medaille voor het *binnenvertrek van eene deftige burgerwoning,* en in 1842 bij dezelfde maatschappij de dubbelde zilveren medaille. In 1843 werd hij lid der Kon. Akad. te Amsterdam.

In 1839 waren vier stukken van hem aanwezig op de Haagsche expositie, o. a. *Frank van Borselen zich aan Jacoba van Beyeren als haar weldoender bekend makende,* en de *vaderlijke raadgeving aan een landmeisje bij haar vestiging in de stad.* Een door hem nagelatene schilderij *de snoepende kinderen,* werd door koning Willem II voor *f* 600 gekocht. Hij schilderde ook vele portretten en overleed den 27sten September 1844.

Zie Immerzeel; Kramm; Wap in *Album van Holl. en Belg. kunstschild.,* 1844—1852 in fol.; *Nederl. kunstbl.* 1844, N°. 36; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLETTER (Willem Corneliisz. de), een grondig kenner der Nederduitsche taal, zeer verdienstelijk dichter en hoogst geschikt onderwijzer der jeugd te Rotterdam.

Van zijn dichttrant zijn slechts verspreide proeven voorhanden in almanakken, tijdschriften enz. Eene levensschets en bloemlezing uit zijne gedichten werd in 1832 door den predikant J. Scharp in het licht gegeven. Hij overleed den 29sten November 1831.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLEUTEN (Cornelis van). Nadat H. Ghysen in 1686 zijn *Hooning-raat der Psalmen* had uitgegeven, verscheen in 1699 te Amsterdam Van Vleuten *De Koninklijke Harpgezangen, of koning Davids* 150 *Psalmen, en de andere Lofzangen, uit alle voorgaande Psalmgedichten uitgekeurd, en met behulp van nieuwe Rijm-vaarzen, opgemaakt in 't zaamgesteld op de eigen zangmaat en gelijk getal van zangverzen, gebruikelijk in de Fransse, Hoog- en Nederduitsche Gereformeerde Kerken,* met muzijk. P. Rabus gaf een verslag van dit boek in de *Boekzaal van Europa, Sept. en Oct.* 1699, blz. 344 vvg.

Zie J. van Iperen, *Kerk. Gesch. v. h. Psalmgez.* D. I, bl. 290; Andriessen, *Aanmerk.* bl. 195; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.*, D. I, bl. 19, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VLIEG (Carolus) rigtte mede het Haagsche kunstgenootschap, *Kunstliefde spaart geen vlijt* op, en was nog in 1792 bestuurder er van. In 1765 gaf hij twee bijbelsche dichtstukken in 4°. in het licht: *De val van Adam,* in 3 boeken, en de *Bekeering van Saulus.* Beide hebben weinig dichterlijke waarde.

Zie Witsen Geysbeek, t. a. p. bl. 19, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VLIEG (David), dapper zeeheld te Enkhuizen(?) geboren. Hij was schout-bij-nacht in den vermaarden zeetocht naar Chattam, onder de Ruiter, en sneuvelde den 7den Junij 1675.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. h. Ned. Zeew.*, Verwoert, *Nav.* D. XX, bl.

VLIEGER ( ) bloeide in de 17de eeuw, en bragt het laatst van zijn leven door in Holland. Hij schilderde kleine bijbelsche historische onderwerpen, gewoonlijk halve figuren, goed afgewerkt, doch in een onbevalligen bruinen toon.

Zie Kramm.

VLIEGER (Eeltje de). In een *Cat.* uit het laatst der vorige eeuw, komt van hem voor een *marmeren steenen tafel,* waarop een flesch met veelsoortige bloemen, op doek geschilderd.

Zie Kramm.

VLIEGER (H. de). Hoet vermeldt van dezen schilder: een *Gezigt van den Briel* en een *van het Tolhuis en de Maas.*

Zie Hoet, *Cat.*, bl. 559, 360; Kramm.

VLIEGER (Kornelia de), dochter van den vorige, dichteres, gaf eenige stukken in de *Amstelsche Zanggodin.* Zij werd den 28sten Oct. 1630 geboren.

Zie Houbraken, *Schouburg der schilders,* D. II, bl. 325, van der Aa, *N. B. C. A. Wb.*

VLIEGER (Simon de) werd in 1612 te Amsterdam geboren, bloeide van 1630—1640 en was de leermeester van Willem van der Velde, de jonge. Hij muntte als schilder van strand- en havengezigten uit, doch vervaardigde ook fraaije landschappen, met goede stoffagiën. Zijn kunstwerk is zoo wel om de fraaiheid van schildering als het heldere en zilverachtige van toon geacht. Op de verkooping van de Vos werd van hem een *Gezigt op de Zeeuwsche stroomen* voor *f* 570 verkocht op die van van der Linden van Slingeland een *Kabbelend water* voor *f* 1,000 en op die Goll een *Binnenwater* voor *f* 1440. Een teekening van zijne hand, voorstellende *Gebouwen en geboomten bij een watertje,* goldt *f* 83 en een *Schuitenhuis en eenige schuren met*

geboomte aan een helder spiegelend riviertje, met O. I. inkt, *f* 145,00.

Bartsch vermeldt 20 door hem geëtste prenten. Een stel, benevens een bij hem onbekend *Landschap met een Kasteel*, gold op de verkooping van den Grave von Fries *f* 120. Hij schilderde ook portretten, zoo als dat van M. H. Tromp, Cornelis de Witte enz.

Zie Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VLIEGER (T. DE) bloeide in het laatst der 17de eeuw. Men vindt van o. a. het portret van Ds. Gerrit Boose, leeraar der Doopsgezinden bij Schijn en Maatschoen, *Gesch. d. Mennoniten*.

VLIEGER (THOMAS) wordt door Halma, *Tooneel der Nederlanden*, meermalen aangehaald als schrijver van een werk: *de Comitibus Hollandiae et Zeelandiae*.

Zie *Navorscher*, D. I, bl. 314, D. VI, bl. 128.

VLIEGHEN (EVA of EEFKEN) of BESJE VAN MEURS, in 1575 te Vlieghen-Hof (waarna zij genoemd is geworden), een half uur gaans van Meurs, geboren was, volgens Baudart van slechten afkomst, en in haar jeugd varkenshoedster; bad, bij gelegenheid van een zwaren hongersnood, dat zij er van mogt bevrijd worden. Haar gebed werd verhoord. Sedert 1594 verminderde haar lust tot eten allengskens, zoodat zij sedert 1597 geheel niet meer at, en had dus in 1614, toen haar portret vervaardigd en verkocht werd, 27 jaren lang geen spijs gebruikt had. Na 32 jaren alzoo het volk bedrogen te hebben, werd zij ontmaskerd door een predikant.

Zie Baudart, *Memor.*, (Amst. 1624) B. XV, bl. 179, 180, P. J. Twisch, *Chronycke van den ondergangh der Tyrannen en de Jaarl. Geschiedenissen*, 2e dr., 1657. (*Eene jonghe dochter, die in veel jaren niet ghe-eten heeft so de gedruckte copye van* 1617 *ons medebrenght*; S. van Santen, *Spiegel een Courante uyt Italiën en de Duytschlandt etc. van* 24 *Junius*. 1628; *Almanak voor Blijgeestigen* 1832; Muller, *Cat. v. Portr. Nav.* D. I, bl. 158, D. II, bl. 256, 319. *Bijbl.* 1853, bl. XLVII, LXXXIII. D. VI, bl. 132.

VLIER (ANTHONIUS) gaf gedichten in het *Dichtkundig Praaltoneel van Nederl. wonderen* en in de *Dichtk. Cypressenbladen*.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VLIERDEN of VAN NYMEGEN (JAN VAN), zilversmid en muntstempelaar, bloeide van 1486—1521 te Antwerpen.

Zie Kramm.

VLIERDEN (M. VAN) is schrijver van het *Militair zakboekje*, Amst. 1802. kl. 8°., en van eene *Verhandeling over het duel of tweegevecht*, Gron. 1815, 12°.

VLIET (ADRIAAN VAN DER), den 9den Januarij 1708 te Rotterdam geboren en aldaar overleden den 10den Junij 1777, was eerst lid van het Rotterdamsche dichtgenootschap *Natura et Arti*, vervolgens van het Haagsche *Kunstliefde spaart geen vlijt*. In 1772 gaf hij een soort van heldendichtstuk in het licht, getiteld: *De Spanjaard binnen Rotterdam*. Na zijnen dood op nieuw in het licht gegeven door denHaagschen predikant J. van Spaan, onder den titel *Vruchten der Dichtlevendheid*.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.* D. VI, bl. 20, 21; de Vries, *Gesch. d. Dichtk.* D. , bl. ; D. Smits, *Gedichten*, bl. 252.

VLIET (CORNELIS VAN DER), waarschijnlijk 31 September 1628 te 's Hage geboren, werd in 1651 proponent en predikant te Asperen, in 1653 te Klundert, in 1661 te Maastricht en in 1664 te Utrecht, waar hij 25 Junij 1683 overleed. Hij schreef: *Verdediging der ware Leere des Sabbats*, Utrecht 1667.

Zie van Rhenen, *Lijst der Predikanten van de Provincie Utrecht*; *Nav.* D. XII, bl. 16, 85.

VLIET (GILLES VAN) behaalde, volgens van Spaan, *Beschrijv. van Rotterdam*, veel roem als schilder.

Zie Kramm.

VLIET (HENDRIK VAN of VAN DER) werd omstreeks 1605 te Delft geboren, legde zich eerst onder zijn oom Willem op het schilderen van historiën, manlichten en perspectiven, later onder Miereveld van portretten, toe, en slaagde daarin gelukkig; vooral muntte hij in het schilderen van kerkjes met invallende zonlichten en kenrige stoffaadje uit. In 's Rijks museum te Amsterdam berust van hem eene uitmuntende schilderij *Het inwendige van de Oude kerk te Delft*, in 1654 geschilderd. Op de verkooping van J. van der Marck, te Leiden, komt zijn portret voor. In 1661 schilderde hij nog het fraai portret van Joannes Becius, waar naar eene gravure van Suyderhoeff.

Zie Immerzeel; Kramm.

VLIET (J. VAN of VAN DER), graveerde de prentjes in J. Cats, *Self-stryt*, 's Gravenh. 1628, in 8°. naar A. van Venne. Ook meent Kramm, dat de prentjes in den *Proteus ofte Minnebeelden* enz. van Cats in 1628, 8°., ook bij Adriaen van der Venne en Joost Stokes, te 's Gravenhage uitgegeven, van zijne hand zijn.

VLIET (JEREMIAS VAN) opperhoofd van Siam, gouverneur van Malacca, raad van Indië, gaf in het licht: *Treur-bly-eynde ongheluck, der Oost-Indische compagnie, Dienaers in 't Jaar* 1636 *weder varen in 't Coninckl̈ycke Hof van Siam, in de Stadt Judia, onder directie van denE. Jeremias van Vliet* enz. Amst. 1637. 4o.

Beschrijvingh van het Koningryk Siam enz. Leid. 1692.

Zie Tiele, *Memoires sur les Voyages Neerl.* p. 262, 264, 269—270, 271.

VLIET (JAN VAN), meer bekend onder den naam van Janus Vlitius, te 's Hage geboren, was griffier te Breda en overleed aldaar in 1666. Hij was niet alleen een goed rechtsgeleerde, maar een uitstekend taal- en geschiedkundige Latijnsch en Nederduitsch dichter. Als rechtsgeleerde bewerkte hij *'t Recht van Successie volgens de costumen der Stadt en Lande van Breda*. Breda 1666, 4°.

Hoeufft noemt hem een liefhebber niet alleen van het oud-Nederlandsch in het algemeen en van het oud-Friesch in het bijzonder, maar ook van de verschillende Noordsche talen, met name van het Frank-Duitsch, Gothiesch en Angel-Saksisch. Als zoodanig erkende hem ook de beroemde Junius en Ten Kate. De Friesche spreekwoorden achter zijn beroemde *Bredasche Almanak* in 1664 te Breda, in 4°. uitgegeven, en meermalen achter het een of ander zijner overige werken gedrukt, gaf Mr. Hoeufft aanleiding tot het schrijven van zijne *Taalkundige Aanmerkingen op eenige Oud-Friesche spreekwoorden*, waarvan de tweede vermeerderde uitgaaf te Breda in 1815 het licht zag.

Als Latijnsch dichter wordt hij door Hoeufft zeer geprezen en vermeldt zijn *Sylvarum Bredanarum prima et altera*.

Voorts heeft men van hem:

Quinquatruum Bredanarum descriptio, sive in augurationem Athenaei Auraussiaci poëma, achter *Inaugr. Ill. Schol. et Ill. collegii. Athenaei Bredae* 1647.

Venatio novantiqua. L. B. 1645 12°.

Jani Vlitii icti Parnassus Bredanus, sive Panegyris in solenni cels. Principum in urbem ditionemque Bredanam A. D. IIII, idus Junius (1) CIC. LIII. — *Introitus per Apollinem Novemque Musis variis Argumentis linguis ac metris repraesentata. Bredae aere publico impressus. Typis Subbingranis.* Met vignet van A. Santvoort fol. Een verzameling van dichtstukjes in verschillende talen.

Hier in vindt men, gelijk ook in zijn *Bred. Almanak*, Nederd. verzen van zijne hand.

In 1643 gaf hij te Leiden in 12° in het licht: *Rei Venaticae scriptores, Gratius, Nemesianus, Calpurnius et alii, recogn. et ill.*

In 1664 verscheen zoo achter den *Bred. Alm.* als afzonlijk zijn *Kronijk van Breda*; ook bezorgde hij eene nieuwe uitgaaf van *Junii Glossarium Gothicum cum dedicatione metrica ad comitem de la Gardie*. Op nieuw uitgegeven Amst. 1684.

Overigens gaf hij *'T Vader ons in XX oude Duytse en Noordse Taelen. Met d'uytleggingen, zonder pl. of dr.* (o. 1660) kl. 8°. Met gegrav. titel.

Enkele zijner Latijnsche verzen zijn afzonderlijk gedrukt en aan zijne vrienden geschonken.

Hij was in een geleerde briefwisseling met verscheidene geleerde mannen, o. a. met Nicolaas Heinsius, Casparus Kinschot, J. F. Gronovius, J. Cats, andd.

Van Santen heeft een *Ode* van hem opgenomen in zijne *Delic. poët. Fascic.* 8. p. 181, en in *Lib.* 11 *Carm. adoptiv.* van N. Heinsius vindt men een fraai gedicht van hem in 't Holl. (*Lof van Sorghvliet*) voor den *Ouderdom* vervaardigde hij een gedicht en *het Buytenleven* van Cats.

Zie Saxe, *Onom.* T. IV. p. 698; Fabricii *Bibl.-Lat* L 1. c. 15. p. 272 en 16. p. 284; Königii *Bibl. Vet. et Nova*, voc. Val. Andreas, *Bibl. Belg.* T. 1, p. 551; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p 151; Pet Burmannus, *Praef. ad Poët. Lat. Minores*, p. 3, 4; Burmanni *Syll. Epp.* T. III, p. 698, seqq; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg*, p 17—174; Schotel, *Epistol. ineditae Th. Ryckii* cet. p, 128; Almeloveni i *Bibl. prom. et lat.*, p. 60; *Magazin Encyclop.* Dec. 1806; *Biogr.* Univ Baur. *Hand*, van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 305, 306, v. d. A a, *N. B.* en *A. C. Woordenb.*; Hermans, Boot, Jan van Vliet in de werken der *kon. Akad. van Wetens.* 1874; *Kunst en Letterb.* 1839 D. II bl. 260. *Conspect. liter. Geschiedk. Mengelw.*, D. I. No 186—189; Hoeufft, *Taalk. Aanm*; *Voorw. Leeuw. Cour.* 1843, No. 1, D III. 1848, No. 1, bl. Verwoert, Kobus en de Rivecourt, *Volksboeken*, D. I; *Cat. v. h. N. Brab. Genoots.*, No. 401, 973, 1840, 3080; van Doorninck, *Anon. pseud.* No 228; *Cat der Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 338.

VIET (Jan George van of van der), omtrent het jaar 1610 te Delft geboren, was een leerling van Rembrandt, en schilderde, schoon minder gelukkig dan zijn medeleerlingen Jan Lievens en Ferdinand Bol, in de manier van zijn meester. Hij was ook een verdienstelijk graveur, vooral naar Rembrandt.

Bartsch en Nagler hebben al zijne etstwerken, 92 in getal, beschreven.

Zie Immerzeel en Kramm.

VLIET (Jhr. Johan van Woerden van), heer van Heilo en Hoencoop, zoon van Huybert van Woerden van Vliet en Anna van Nyevelt, was in 1572 burgemeester van Haarlem. Hij toonde veel ijver voor de goede zaak en liet zich tot gewigtige zendingen gebruiken. Zoo werd hij in gemeld jaar met Reinier Cant naar Noord-Holland gezonden, om, nevens Sonoy, het beleid van den oorlog in die oorden te hebben. Gewigtige diensten bewees hij in het beleg van Haarlem en verfoeide de weêrwraak aan de Roomschen door de belegerden bedreven. Na het overgaan aan de Spanjaarden, werd hij met andere regenten gevangen genomen en na lang zitten, op zijn woord uit den kerker ontslagen, wist hij vermomd in molenaarsgewaad, met hulp van Albrecht Claeszoon, uit de stad te geraken.

Later kwam hij wederom in de regeering te Haarlem en werd in 1575 lid van den landraad, die aan den prins werd toegevoegd en vervolgens baljuw van Voorne en gouverneur van den Briel.

Tot 1589 vinden wij hem ook als ridder beschreven ter dagvaart van Holland. Zijn sterfjaar is onbekend. Tweemaal was hij gehuwd. I. met Alyd van Duvenvoorde, dochter van Jacob van Duvenvoorde en Geertruid van Lier, dochter van Nicolaas van Lier, heer van Oudam en van Berchem, markgraaf van Antwerpen. II. met Maria van Duvenvoorde. Hij liet eene erfdochter na, gehuwd aan Jan van Doorninck.

Zie van Leeuwen *Bat. ill.*, p. 1187; van Meteren, B. IV. f 78 vs.; Bor, B. VI. bl. 316 enz., (431 enz.), 420 enz., (446 enz.), 330 (449); Hooft, B. VII. bl. 292 en 301, 308, 814, 816; Wagenaar, *V. H.*, D. VI. bl. 395, 412, 433, D. VII. bl. 23; Scheltema, *Histor. Nederl.*; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VLIET (Willem van der), in 1686 te Delft geboren, schilderde met een vaardig en vlug penseel eerst historien, later potretten. Hij overleed in 1644, in den ouderdom van 58 jaren.

Kramm vermeldt van hem een *fraai zeestrandje*, een *biddende Petrus* en een *mansportret* op het museum te Brussel.

Zie R. Boitet, *Beschrijv. der stad Delft*, 781; Immerzeel en Kramm.

VLIET (v. d.), dichter uit het laatst der 17de eeuw.

Hij gaf in het licht:

Waterlandsche Treurende Zwaan. Amst. 1692.

Zie Abcoude, *Naam.* bl. 227.

VLIETARP of VLYTARP (Johannes), secretaris van J. H. Martena, laatste potestaat van Friesland, naar men wil in 1812. Te Staveren zou hij de *Kronyk van Friesland*, van Ocko van Scharl gevonden, vertaald en aangevuld hebben, die eindelijk op het einde der 16de eeuw door zekeren Andreas Cornelius van Staveren in 1597 te Leeuwarden werd uitgegeven, met den volgenden titel:

Chronyk en de beschrijvinge van Friesland, beginnende met de Schepping der Werelt met den jare 3070. En eindigende na de Geboorte Christi, met den jare 1565. Ende door Ockam Scharlensem, zeer vlijtelijk bij een gestelt, en ten tweedemaal door Johannes Vlijtarp weder verbeterd en vernieuwd, gelijk ook ten derde maal door Andream Cornelium Stavriensem, zeer neerstelijk en getrouwelijk geschied is.

Zie Suffr. Petri, *Fris. Script.*, Dec. VIII, n. 2 (ed. 2), p. 66; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p.; Foppens, *Bibl. Belg.*, Paquot Mém, T. I p. 405; De Wind, *Bibl. Neerl. Geschiedsch.*, bl. 9, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VLIJMEN Jz. (Jan van), dichter, woonde in het laatst der 18de eeuw te Amsterdam.

Hij zond aan J. Schaep een *Lijkdicht* op P. Hofstede en schreef een gedicht *op den Aartsvader Joseph van J. Wesselszn.*

Zie v. d. Aa, *N. B. A. Wb.*

VLOTEN (J. M. van), volgens den uitgever S. de Waal is hij dezelfde met *Ultrajectenus*, die in 1784, te Utrecht *Vaerzen* uitgaf, met de zinspreuk: *Pro patria et libertate.* 8°.

Zie van Doorninck, No. 459.

VLOTEN (Wilhelmus Antonius van), in 1740 te Utrecht geboren, werd in 1761 predikant te Waddingsveen. Ligchaamszwakte noopte hem in 1770 zijn dienst neêrteleggen en zijn volgend leven te Utrecht, Gouda, Leiden en Amsterdam, waar hij in 1809 stierf, als ambteloos burger door te brengen.

Op raad van den hoogleeraar Schultens bewerkte hij een nieuwe Bijbelvertaling, die te Utrecht en Amsterdam in 1797 in 13 dln. het licht zag, onder den titel van: *De Bijbel vertaald, omschreven en opgehelderd.*

„Ongetwijfeld" schreef Glasius, „is er in dit werk veel goeds, maar toch is het wel niet vrij te pleiten, dat de onervaren gebruiker in verwarring dreigt te brengen. Van Vloten handhaafde daarin zijne zelfstandigheid, maar vlechtte soms door zijne verklaringen, aanmerkingen henen, die meer geschikt waren om van den weg, dien hij wilde aanwijzen, af te leiden dan om dien aan te toonen. Bovendien was er iets duisters in zijne voorstelling en in stijl, nog vermeerderd door zijne gewoonte, om zich over het eenmaal geschrevene, wanneer het ter perse gegeven werd, niet meer te bekommeren." De kerkelijke approbatie, die hij als rustend leeraar vragen moest, werd hem geweigerd, doch de theologische faculteit gaf hem, schoon met eenige terughouding, hare approbatie. Om deze moeijelijkheden te ontgaan, besloot hij zich als lidmaat aan de belijdenis der Hervormde kerk te onttrekken, om ongehinderd zijn arbeid het licht te kunnen doen zien.

In 1804 gaf hij eene Bijbelsche dogmatiek (*Theologie des Bijbels of de voornaamste waarheden der gewijde schriften aaneengeschakeld beschouwd,*) waarin hij den middenweg tusschen de nieuwe Duitsche en de oudere Nederlandsche Godgodgeleerdheid bewandelde. Reeds vroeger had hij een *Praktijk des Bijbels of het zedekundig onderwijs der gewijde schriften.* (Amst. 1805), in het licht gegeven.

In 1805 zond hij zijne verhandeling *over den zorgelijken toestand der onderscheidene godsdienstige gezindten*, in het licht. Hierin wees hij een punt van vereeniging aan, namelijk den Bijbel. Het onpartijdig onderzoek van dezen zou alleen tot de kennis der waarheid voeren en daarin vereenigen.

Hierop volgde een tweede verhandeling, *den middenweg aanwijzende tusschen de uitersten van den tegenwoordigen tijd.* Amst. 1806.

Beide verhandelingen kwamen vereenigd uit, onder den titel van *De Bijbel als opvoedingsmiddel beschouwd voor elk.*

Nog gaf hij in het licht:

Verhandeling over de tegenwoordige laauwheid en onverschilligheid in de Godsdienst. Leiden 1808.

Het leven van Waarmond en Vrolijkhard, eene bijdrage tot de volkslektuur. Hoorn, 1811, 2 st.

Het hoog bewind der Godheid over het geheele menschdom. Amst. 1812, 4 dln.

(Anoniem.) *Redevoering aan de gewapende burgerij in Nederland.* Utrecht 1784, 8°.

Verhandeling over den invloed van den Christen godsdienst. Amst. 1786. 8°.

Zie Ypeij en Dermout, *Gesch. d. Herv. Kerk*, D. VI. bl. 274, 830, aanh. 12; Sepp, *Proeve eener Pragm. Gesch. der Theol.*, bl. 60 vlg, 71, 120 vlg., 124, 266; *Bibl. v. Theol. Letterk.*, D VII. bl. 474; Glasius, *Godgel. Nederl.*; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, No. 938, 3884, 4816; Nieuwenhuis, Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VLOOTEN (P. VAN) gaf in 1726 te Amsterdam in het licht:

Het ware bruiloftskleed.

Zie Arrenberg, bl. 548.

VOCKESTAERT (Mr. HENDRIK MELCHIOR), den 4[den] Mei 1794 te Delft geboren, beoefende reeds vroeg de moderne talen en klassische letterkunden, legde zich te Leiden op de regtsgeleerde wetenschappen toe. Na in 1816 de akademie verlaten te hebben, vestigde hij zich te 's Gravenhage als advokaat, en werd in 1823 substituut-officier te Dordrecht, waar hij in 1840 plotseling overleed.

Hij bleef gedurende zijn leven de klassische letterkunde beoefenen en tevens de Nederlandsche poëzy, waarvan hij verscheidene proeven o. a. in de *Mnemosyne* gegeven heeft.

Zie *Konst- en Letterb.* 1840, D. I, bl. 162, 179, Nieuwenhuis, *Aanh.*; van der Aa, *N. R. A. C. Wb.*; Schotel, *Dordrecht in den aanvang der 17de en 10de eeuw*; Verwoert.

VLUGGERS (JACOBUS), te Amersfoort geboren, beoefende de latijnsche poëzy, blijkens zijn *Paraphrases hymnorum Veteris et Novi Testamenti.* Franeq. 1600, 16, an aan Janus Douza opgedragen.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 434, Foppens, *Bibl. Belg.* T. p. ; Sweertii, *Ath. Belg.*; p. 376; Verhoef *ap. Matth. Rer Amersf. script.*, p. 62; Burman, *Traj. erud.*, p. 391, 392.

VOEGEN VAN ENGELEN (J.) schreef:

Verhandeling over de schijnbare gestorvene. Leiden 1779.

Genees-, natuur- en huishoudkundig Kabinet of uitgezogte versameling van de nieuwste en nuttigste verhandelingen, proeven en waarnemingen. Amst. 1785, 3 dln.

Zie Arrenberg, bl. 548.

VOEREN (GOSWIN VAN DER), zie LAYENS (MATTHEAS DE).

VOERMAN (HENDRIK), in de 18[de] eeuw hoofdgaarder te Amsterdam, vervaardigde uit papier, in beknopt bestek, afbeeldingen van aanzienlijke gebouwen, zoo ook van het tegenwoordige Koninklijke paleis te Amsterdam en van de St. Pieterskerken te Leiden en te Rome. De laatstgemelde werd in 1796 onder zijne kunstnalatenschap voor *f* 400 verkocht.

Zie Immerseel; Kramm.

VOERN (GUILIELMUS) of VORNTKEN, te Utrecht geboren, was regulier kanunnik der orde van Augustinus, in 1399, geestelijke in het klooster van Windesheim; tweede prior te St. Agnitenberg bij Zwol, prior te Leiderdorp, en 17 jaren later derde prior van Windesheim. Hij overleed in het jaar 1455, in den ouderdom van 82 jaren. Hij zou de autenr zijn van het mss in de Akad. Bibl. te Utrecht, getiteld, *Regularium Canonicorum viri illustris sive de origine Collegii in Windesheime*, doch anderen schrijven het aan Johannes Buschius toe. In het mss zelve vindt men: 1. *Epistola de prima institutione Monasterii in Windesem, edita a Venerabili patre Wilhelmo Voern.*

VOERST (ROBBERT VAN), in 1596 te Arnhem geboren, was een leerling van Chrispyn van der Pas te Utrecht, die vele zijner werken te Utrecht uitgaf.

Hij was teekenaar en plaatsnijder, hield zich lang in Engeland op, en was aldaar graveur van den koning. Hij bracht een groot aantal portretten in prent, die geheel in de manier van Gilles Sadeler, die hij zich tot voorbeeld stelde, zijn. Bij Nagler vindt men 14 portretten van hem. waaronder zijn eigen.

Hij overleed in Engeland aan de pest en was vóór October 1636 reeds gestorven.

Zie Immerseel; Kramm.

VOERST (DERK ERAST VAN) tot Aversbergen, zoon van Hendrik Casimir Gerrit van Voerst en Charlotte van Ittersum, kleinzoon van den volgende, in 1733 geboren, was lid der Ridderschap van Overijssel, en een der voornaamste regenten van deze provincie, die eenigzins als het hoofd kan worden beschouwd van dit deel der Staatsvergadering, dat zich tegen veranderingen en vooral tegen de pogingen van Johan Dirk van der Capellen en anderen verzette.

Hij was ook een der voornaamste die, ten tijde van de verschillen aangaande het regt van overeenstemming, staande hielden, dat een derde van de Ridderschap zich bij de hoofdsteden moest voegen om de meerderheid te kunnen uitmaken. Zijn bekwaamheid en moed werden zeer geprezen. Hij overleed in 1785 ongehuwd.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOERST (HIDDO VAN) tot Haagenvoorde, in 1603 geboren, was heer van Jaarsveld, drost van Vollenhove (1639), later (1660) van Salland. Hij oefende een groot gezag in Overijssel, en was bijzonder werkzaam in de onlusten, die in 1654 dit gewest verdeelden. Hij wist zijn zwager Rutger van Haersolte tot Haerst, drost van Lingen, na een tegenstand van drie jaren, tot drost van Twenthe te benoemen en was met hem aan het hoofd van dit deel der Ridderschap, dat met Kampen en Zwolle Willem III tot stadhouder en Willem Frederik van Nassau tot luitenant had gekozen.

Hij huwde Johanna van Haersolte en overleed in 1660, vele kinderen nalatende.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Van Haersolte van Zuthem, *Verwantschap der Geslachten* Voerst, *Rechteren en Heekeren* in *Overijss. Alm.* 1845, bl. 72.

VOES (HENDRIK), Augustijner monnik te Antwerpen, was een der eerste die voor Luther's zaak in de Nederlanden optrad. Ongehinderd bevorderde ook hij het werk der kerkhervormers te Antwerpen, tot dat de vermaarde Rijksdag te Worms in 1521, de eerste, dien Karel, als keizer van Duitschland hield, de uitvaardiging van het zoogenaamde Wormsche Edikt ten gevolge had. Dit plakkaat, het eerste, dat ter stremming van de voortgang der hervorming in de Nederlanden werd uitgevaardigd, was gedagteekend uit Worms 8 Mei 1521, en werd, op 'skeizers last, door de landvoogdes Margaretha van Oostenrijk alom in de Nederlandsche gewesten afgekondigd.

Van dien tijd af werden de Lutheranen en al die zich van het Pausdom afkeerig toonden, onder het bewind van Karel en Philips onophoudelijk vervolgd. Ook Voes werd gevangen genomen en met Johanne Esch den 1[sten] Julij 1523 op de markt te Brussel openlijk verbrand. Op Luther maakte de dood dezer beide martelaren zulk een indruk dat hij dien in een lied bezong, door Willem van Haecht in het Nederd. gebragt.

Zie Nieuwenhuis en Schultz Jacobi, *Bijdr.* D. I. bl. 1 vgg., Kist en Rooijaards, *K. A.* D. V. b. 461, en vooral zijne biografie door Prof. van Eijke.

VOET VAN OUDHEUSDEN (ARNOUT WALRAET KAREL), te Helmond geboren. ontving zijn opvoeding te Culemborg, studeerde te Utrecht en werd in 1709 predikant te Ankeveen.

Hij gaf in het licht:

Historische beschrijving van Culemborg. Twee deelen. Utrecht 1753. 8°.

Zie Keppel, *Naaml. der pred.*

VOET (DAVID) of VOETIUS, zoon van Gijsbert Voet, werd den 30[sten] December 1639 te Heusden geboren, en te Utrecht zoo aan de Latijnsche school als aan de akademie in de wijsbegeerte en geneeskunst onderwezen. Na in beide vakken de doctorale waardigheid verkregen te hebben te hebben, werd hij op 23 jarigen leeftijd buitengewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte, en met het onderwijs in de logica, metaphysica belast. Den 5[den] April 1656 ontving hij den titel van professorordinarius. Den 31[sten] Oct. 1654 huwde hij Winanda Junius en overleed 29 Julij 1660.

Berkringerus hield een lijkrede op hem.

Hij schreef:

Compendium physicae editae a fratre Paulo Voetio in Prima philosophia reformato.

Compendium Metaphysicae, Traj. 1660. 12°.

Compendium Pneumaticae. ib. 1661. 12.

Compendinm ad Pandectus, ib. 1731 8°.

Meletemata philosophica physiologia, sive de Rerum natura libri VI. Amstelaed. 1661. *Cum notis illustr.* ed. G. de Vries. 1688.
Disputationes variae.
Disputationes de theologia naturali.

Zie Saxe, Witte, *Diarium Biogr. ad an.* 1675, Burman, *Traj. erud.* p. 395, 396; G. Voet, *Diss. theol.* T. V, p. 464; Heringa, *de auditorio*, p. 188; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOET of VOETIUS (Gijsbert of Gisbertus), zoon van Paulus Voet, uit een oud aanzienlijk Westphaalsch geslacht gesproten, werd den 3den Maart 1588 te Heusden geboren, bezocht de Latijnsche school en legde zich onder leiding van den rector Franco Odulphi, op de oude talen toe. In 1604 begaf hij zich naar Leiden, waar hij alumnus in het Staten-collegie werd, en trad spoedig als privaat-docent in de logica op. Van zijne beide leermeesters, Gomarus en Arminius, boeide hem de eerste het meest. Zeven jaren wijdde hij zich aan zijn Akademische loopbaan, werd in 1611 proponent en predikant te Vlijmen, waar hij zich een even ijverig tegenstander van de Roomschen als voorstander der leer van de contra-Remonstranten toonde.

Na voor een beroep naar Sprang bedankt te hebben, werd hem dat van Rotterdam (1617) en te gelijk dat van Heusden aangeboden. Het laatste nam hij aan, zelfs zonder eenige bezoldiging te genieten, niet slechts uit liefde voor zijne geboortestad, maar vooral om het Remonstrantismus binnen hare muren tegen te werken. Johannes Grevius was daar toenmaals nog predikant. Van ganscher harte nam hij deel in alles wat het kerkbevorderen en wat ter voorbereiding tot de Nationale Synode kon strekken. In 1618 werd hij naar deze hooge kerkvergadering afgevaardigd en de Remonstranten vonden in hem een onvermoeiden en moedigen bestrijder. Uit Dordrecht teruggekeerd, hervatte hij met voorbeeldeloozen ijver zijn arbeid te Heusden.

Acht maal in de week predikte hij en somwijlen trad hij daarenboven zelf als voorlezer en voorzanger op. Uit liefde voor deze gemeente, sloeg hij het beroep naar 's Gravenhage, Haarlem, Gouda, Dordrecht, 's Hertogenbosch en Middelburg af; en niet alleen predikte hij te Heusden; maar met zijne ambtgenooten ook wekelijks voor de bezetting op het kasteel te Hemert, en was in 1629 veldprediker bij het leger van Frederik Hendrik, dat 's Hertogenbosch belegerde. Hier was hij in waarheid vertrooster en verzorger der kranken en gewonde krijgslieden; ook later toen de oorlogsbewegingen nieuwe krijgsbenden in den omtrek van Heusden bragten, was hij bij dezen met groote belangstelling werkzaam.

In 1630 werd hij mede afgevaardigd om in het onder de gehoorzaamheid der Staten gebragte 's Hertogenbosch de zaken der Hervormde kerk te regelen. Zijn ijver haalde hem den haat der Roomschgezinden op den hals. Ook verhaalden zij, dat toen hij een houten kruis uit de kerk had doen verwijderen, hem een vreeselijken dood had getroffen. Zelfs werd het logenachtig verhaal in Spanje in druk uitgegeven.

Toen Voetius met zijn afgevaardigden de R. geestelijkheid tot een twistgesprek uitnoodigde, schreef Cornelius Janssonius, hoogleeraar te Leuven, *Alexipharmaci civibus Sylvaeduc. propinati adversus ministrorum suorum fascinum.* Hier tegen schreef Voetius: *Philonium Romanum correctum, hoc est notae et castigationes in Declamatiunculam Cornelii Jansenii, Theol. Doct. et Profess. Lovaniensis titulo Alexipharmaci etc.* Dordrecht 1639. Waarop Janssenius antwoordde met *Notarum Spongiam.* Lovan. 1631. Waarop Voet liet volgen: *Desperata causa Papatus, novissime prodita a Cornelio Janssenio cet. ubi inprimis magna illa praejudicia de Reformatorum vocatione, et secessione funditus fabricuntur, praemissa etiam velitatione de Magia aliisque abominationibus Papatus.* Amst, 1635. 4°.

Janssonius antwoordde Voetius niet, maar voor hem trad in het krijt Libertus Fromondus, die Janssonius, tot bisschop van Iperen benoemd, als hoogleeraar in de godgeleerdheid was opgevolgd.

Deze gaf in het licht: *Causae desperatae Gisb. Voetii adversus Spongiam D. C. J. crisis.* Lovan. 1636. 4°. Waartegen Schookius schreef: *Desperatissima causa Papatus an.* 1638, waarop Fromondus weder antwoordde met *Sycophanta Epistola ad G. V.* Lovanii 1640. 4°.

In 1634 werd Voetius tot hoogleeraar in de theologie en oostersche letteren aan de toenmaals gestichte Illustre-school te Utrecht, in 1636 tot eene hoogeschool verheven, benoemd. In dit jaar maakte hij met zijn zoon, den later als regtgeleerde bekend geworden Paulus Voet, een uitstapje naar Engeland, om daar de voornaamste Godgeleerden, vooral hen, met wie hij op de Dordsche Synode bekend was geworden, te ontmoeten. Van daar reisde hij naar Groningen, waar hij de doctorale waardigheid bekwam. Zijn leermeester Gomarus was zijn promotor. In het volgende jaar werd hij ook tot het gewoon leeraarsambt te Utrecht beroepen. Drie jaren lang was hij alleen met het onderwijs in de Godgeleerdheid belast, doch tevens gaf hij onderwijs in het Hebreeuwsch, Arabisch en Latijnsch en bovendien privaat onderrigt. Zijn naam lokte een menigte jongelieden van wijd en zijd naar Utrecht en de roem, dien hij als predikant had, was zoo groot, dat zijn gevoelen aan elke zaak die hij voorstond, gezag bijzette. Diep smartte het hem toen de Domkerk, waarin hij zoo vaak het Evangelie had verkondigd, in 1672 aan de R. C. overging. Hij verloor echter den moed niet en om anderen te bemoedigen was meermalen het woord van Anastasius, *Nubicula usu transibit* op zijne lippen.

Vroom en voorbeeldig was het sterfbed van den geleerden en invloedrijken man, *Desidero te millies mi Jesu. Quando venies? Me laetum quando facies? Me de te quando saties.* sprak hij uit de diepte van zijn hart. Hij overleed den 1sten November 1676. Zijn ambtgenoot Essenius hield eene lijkrede op hem. Het is hier onze taak niet hem als uitlegger des bijbels, zijne schoolsche dogmatische rigting en zijne onbeperkte regtzinnigheid, zijne polemiek tegen de R.C., Remonstranten wijsgeeren, vooral tegen Cartesius te schetsen over, zijne twisten met dezen, Maresius, Coccejus en anderen uit te wijden. Ypeij en Glasius hebben zulks gedaan als uitvoerig. Zeker was hij een bekwaam en magtig strijder op het veld der theologische wetenschappen en nooit heeft een leeraar zulk een invloed op de Hervormde kerk uitgeoefend dan hij. Uit zijn huwelijk met Deliana van Diest, in 1612 gesloten, sproten 6 zonen en 4 dochters.

Veelvuldig zijn zijne schriften:

Lacrymae Crocodili 1627.

Dissertatio Epistolica de Termino vitae ad amplissimum clarissimumque Joannem Beverovicium 1634, 1641, *cum Praef. Schookii.*

Ook in T. V. zijner *Disput. Theol.*

Thersites Heautontimorumenos hoc est Remonstrantium Hyperaspistes catechesi et liturgiae Germanicae, Gallicae et Belgicae denuo insultans retusus, idemque provocatus ad probationem mendaciorum et calumniarum, quae in Illustr. D. D. ord. et amplis. Magistratus Belgii Religionem reformatam, Ecclesias, Synodos, Pastores etc. sine ratione, sine modo effudit. Traj. 1635. 4°.

Dit werk is geschreven tegen den brief van een ongenoemden Remonstrant, behelzende een kritiek op eenige *theses* van Voet, die hij in 't openbaar in de Akademie had laten verdedigen en tegen een ander anonIem geschrift van (Batelier) getiteld: *Accuratum examen thesium Voetii.*

Confraternitas Mariana. Traj. 1642. 12°.

Dit geschrift gaf aanleiding tot een hevigen twist met de regeering van 's Hertogenbosch en den hoogleeraar Maresius.

Tegen het geschrift van dezen: *Defensio pietatis et sinceritatis optimatum Sylvaeducensium in negotio sodalitatis quae a B. virgine nomen habet testibus veritate et charitate*, schreef hij: *Specimen assertionum partim ambiguarum aut lubricarum partim periculosarum, ex tractatu nuperrime scripto pro sodalitatibus B. Mariae inter Reformatos erigendis aut interpolandis, titulo Defensio pietatis.*

Vroeger zond hij in het licht:

Retorsio calumniarum, quas Tertullus societatis Marianae Advocatus etc.

Gedurende dien twist, die 32 jaren duurde, gaf V. nog:

Epistola Apologetica ad Amicum.

Xenia Academica.

Ultima patientia tandem expugnata a D. G. V. Ultraject. Prof. et quibusdam illius asseclis, sive modesta et necessaria defensio tripartita tum sui ipsius, tum ea occasione Procerum Sylvaeducensium et decretorum Synodicorum circa illam, ipsi extorta varia ac longa contumeliaram serie, ac praesertim nuper libello famoso Belgice edito, et inscipto. Kort en opregt verhaal etc. Gron 1645. 8°.

Bonae fidei sacrum, sive documenta omni exceptione majora veracitatis et innocentiae Samuelis Maresii in causa Schoockio-

Voetiina, nec non ejusdem seria et Christiana epanorthasis ad C. V. G. Voetium super libello quem haud ita pie Pietatis nomine nuper inscripsit.

Lingua abortiva a Gisb. Voetio, Theol. Ultraj. refossa et adhibita ad atroces calumnias ex suo Tribunali iniquo, judicio pseudo-Rivetiano, et similibus libellorum famosorum quisquiliis, vel jam editi vel porro edendis, pronuntiandas in Sam. Maresium, ab illis ad aequisimum Dei tribunal provocantem. Gron. 1646. 4°.

Expostulatio ad G. Voetium de violata fide publica editione Epistolae virulentissimae, quam nuper emisit Trajecti suo nomine Isaaci Chabanaei, cum brevi ejusdem Epistola confutatione. Ibid. 1647. 8°.

Theologus paradoxus retectus et refutatus, sive Sam. Maresii exercitationes aliquot Academicae, oppositae duodecem paradoxis, et plus aequo virulentis dessertationibus ex professo contra ipsum habitis in Lycaeo Ultrajectino, auctore et praeside D. G. Voetio, ibidem primario Theologo, cujus centum assertiones lubricae, periculosae et plane paradoxae bona fide referuntur et confutantur. Ib. 1649. 8°.

Auctarium primum Bibliothecae Theologicae D. G. Voetii nuper recusae cum verulenta praefatione, continens I. *summariam deductionem litis decennalis, quae ipsi cum Samuele Maresio, licet pacem et amnestiam semper deprecante, hactenus intercescit.* II. *Vindiciae conditionum amnestiae et reconciliationi partibus oblatarum a R. R. Deputatis Synodi Groning-Omlandicae ad hoc admissarum et ab illis rejectarum.* III. *Conditiones iniquissimas et impracticabales ipso D. Voetio pro imperio praescriptas, ad ejus pertinax odium et animum invincibiliter irreconciabilem toti Belgio demonstrandum.* Ib. 1652. 8°.

Exercitia et Bibliotheca Studiosi Theologiae. Traj. 1644, 1651. Lipsiae 1687. 12°.

Oratio funebris in obitum Meinarda Schotani. Traj. 1644. 4°.

Selectae Disputationes Theologicae V. Tom. 4. Traj, 1668—1669.

Derquisitio ad primum Samuelis VIII de jure Regio Hebraeorum. Traj. 1661. 8°.

Politica Ecclesiastica. Amstel 1663—1676. 4 vol. 4°.

Exercitia Pietatis. Gor. 1664. 8°.

Et de Coelo beatorum et bis mortuis. Ibid. 1666, 1649. 8°.

Exercitatio de Prognosticis cometarum. Amst.1675. 4°. Herdrukt in T. V. *Disput. Theol.*

Deatribe de Theologia. Traj, 1668. 8°.

Albaspini Episcopi Aurelianensis notae in Concilium Elbertinum. Traj. 1643.

Adriani Regenvolschii systema Historico-Chronologicum Eccles Slavonicarum. Traj. 1652.

Erpenii Bibliotheca Arabica cum augmento.

Vita Colignii. Traj. 1649.

Disquisitio de auctore vindiciarum contra Tyrannos, quae sub nomine Junii Bruti Celtae aliquoties editae sunt. Amstel 1661. 12°.

De lingua Helenistica (anoniem).

Morerus schreef hem toe: *Epistola consultatoria Isaaci Chabanaei in Maresium.*

Voetius heeft zulks weersproken in *Disp. Theol.* T. V. p. 650.

Considerationum vere moderatorum fratrum classis Gorinclemensis super oblata a Sam. Eansbergio formula praefationis. (Buiten zijn voorkennis.)

Proeve van de kraght der Godsaligheydt, tegen Tilenus. Amst. 1628. 2e dr. Utr. 1656. 8. Rott. 1750. Met eene voorrede van Ds. van der Groe.

Sermoen van de nuttigheid der Academien en schoolen, mitsgaders der wetenschappen en konsten, die in deselve geleert worden, gedaan in de Domkerk den 13 Martii 1636, *waar agter gestelt is een lijste van alle de Academien en meest vermaarde Illustre schoolen in het Christenrijk.* Utrecht 1636. Amst. 1655. 12°, en in beide steden 1736. 4°.

Catechismus over de Catechismus der Remonstranten. 's Hage Utr. 1641.

Bayly oefeninge der Godzaligheid met aanteekeningen van G. Voetius. Utrecht 1643. 12°.

Theologisch advys over het gebruyk der kerkelijke goederen. Ook verschenen zijne

Dissert. de Quaestione penes quos sit potestas ecclelecastica en *De Separationibus et Secessionibus contra Joh. Labadie.*

In het Holl.

Eerste predicatie in de Domkerk te Utrecht 16 *Nov.* 1673. Utrecht 1674. 4°.

Wolke der getuygen of tweede deel van 't gebruyk der Kerkelijke goederen. Ald. 1656. 4°.

Practijk der Oeffening. Amst. 8°.

Van de geestelijke verlaatinge, vervolgt door J. Hoornbeek. Utr. 1646. 8°.

Drie deputatien van de Fondamenteele Artykeleu. Ald. 1656. 8°.

Biegtboeksken der Christenen. Amst. 1664. 12°.

Disputaty van geestelicke verlatingen, vervolgt door Johannes Hoornbeek. Utrecht 1646. 8°, (*Tweede druk.*) Utr. z.-j. *uit de Lat. overgezet.* 12°. Derde druk, Dordrecht 1659 12°.

Godgeleerde vraagen en antwoorden wegens de scheyding van de afwijkinge der kerke. Amst. 1669. 4°.

Gevoelen over de particuliere bijeenkomsten der Christenen. 4°.

Over de vrage wien de Kerkelijke magt toekomt. 's Grav. 1640. 4°.

Tegen de Monniken.

Afscheyd predicatie van Heusden. 4°.

Van de conscientie. 4°.

Maresius en Hulsius overtuygde onerouw en nieuwigheden. 4°.

Voetius en Essenius over de Kerkelijke goederen.

Doodsteek der praedestinatie. 8°.

Vragen over den Catechismus. 8°.

Sermoenen 12°.

Tractaet van Egtscheyding. 22°

Over het dansen. 12°.

Register der sonden. 12°.

Twiststrijding van de schouwspelen. 12°.

Zie: Saxe, *Onom.* T. W. p. 339; Burman, *Trai. erud.* p. 396—426; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I., p. 368. 369, Moshemii *Instit. Hist. Eccl.* Saec., XVII. Scot. II. p. 11, C. II. § 29, 30; Morhofius, *Polyh. Lit.*, T. I. p. 248, 266; *Polyh. Theol.*, T. I. p. 255, *Polyh. Pract.*, p. 530, 534, 568. T. II. p. 597; Crenii, *Animadv. Philol.*, P. VI. p. 109—112. P. VIII, p. 44, 45, P. XI. p. 148—151, P. XIV. p. 41—44, p. 95, 96; Krantzii, *ad Connngium*, saec. XVII. C. I. p. 192; Königii *Bibl. Vet. et Nov. voce*; *Cat. Bibl. Bunav.* T. I, V. II, p. 1681; Voetii *Disput. Theol.*, T. IV. p. 1617; Walaei *Exercet. de die Dominico*, IX. § 11; Vossii *Epist.* DCXXX, DCXXXI; Cartesii *Epist.*, T. I. p. 86, T. III. Ep. 1; Schookii *Admiranda Methodus Philos. Carthes.* (aan Voet toegeschreven); R. Cartesii *Epistola ad Celeb. Virum D. G. V.* etc., 1643; Duker, *De pugna Voetium inter et Cartesium*; Domela Nieuwenhuis, *Comment. de R. Cartesio*, p. 24; Labb., *Bibl. Biblioth.*, p. 681; Bosius, *Introd. in Notitiam Script. Eccles.* C. II. § XIV. Mayeri *Bibl. Diss.*, III. § 3; Christ. Weberus, *Tract. de jure Patron.*, an. 1647; Ludiomaei Calvini (Lud. Molinaeus) G. Voetii, *Papa Ultraj. S. Mysterium iniquitatis reductum* waartegen de hoogl. Vogelsang schreef, onder den pseud. van Philadelphus Irenaeus: *Notae ad Papam Ultraj.*, waarop Molinaeus wederom, onder den naam van Christianus Aletochristus antwoordde met *Scricturae in notas Vogelsangi*, en *Epistola A. M. Schurmanniae.* Londen 1670; Placcaens, *de Script. Pseudon.*, p. 151; Hermannius, *de Anon. et Pseudon.*. P. II. CXI. § 14; Struvii *Bibl. Phil.*, CVII. p. 27; van Til, *Bibl. Theol.*. p. 38, 92; Heringa, *de Auditorio*, p. 97, 130, 123, 127, 128, 134, 162; Schoock, *Exercit.*, § XVI; Id. *Praef. de bonis Eccles.* sect I. C. 47; Patinus, in *Exert. Clar. Vir.*, ed. a Brandtio. Exercit. XI. Naeranus in *Epist. erud. vir. Epist.* 610; *Syll. Epist. Burmanni*, T. V. p 239, 290; Essenii *Orat. funeb.* Ultraj. 1677; Cunaei *Epist.* 161; Netherus, *Dedic. ante Rutherfort. Exam. Arminian*; Saldenus, *de Libr. legend.* L. II. C. III. § 12, de Witte, *Diar. Biogr*, ad an. 1678; *Dict.* de Chauffepié; *Menagiana* XII. p. 9; Sorberiana; *Biogr. Univ.*, *Biogr. mod.*; Jöchen, Bayle *Conv.. Lex*; M. Goebel, Th. II. S. 139, 140, bb. 148, 151, 158, ff. 203, 210, 222, 257, 277, 302, 305; 353, 371, 377, 395; 540, 582; Schotel, *Anna Maria Schuurman*; Dez. *J. v. Beyerwijck*, Dez. *Kerkel. Dordrecht*, Dez. *Openbare Eered.*, Dez. *Leidsche Hooges.*; Siegenbeek, *Gesch d. L. H.*, D. I. bl. 203; van Loon, *Historiep.*, D. II. bl. 106, 107; Oudenhoven, *Beschrijv. v. Heusden*, bl. 216; Ypeij, *Gesch. d. Christ. Kerk in de 18 E.*, D. VIII. bl. 122 verv, Det, *Geschied. d. Syst. Godgel.*, D. II, bl. 68 verv., 76, 77, 108 verv., 283, D. III. bl. 38 verv.; Dez. *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk*, D. I. bl. 382, *Aant.*, bl. 16, 24, 182, D. II. bl. 256, 400, 401, 412, D. III. bl. 23, 29, 97, 99; Leydekker, *verv. op Hornius door B. Bekker*, bl. 9; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Det. *Gesch. d. Dortsche Synode*; Brandt, *Hist. d. Ref.*; Regenboog, *Gesch. d. Remonstr.*, *Leven van Ber. mannen en anderen*, D. III. bl. 54; Kist en Rooyaards, *K. A.* (eerste serie), D. III. bl. 538, 549, 555, 570, 609, 647, D. IV. bl. 143, 157, 212, D. VIII. bl. 327, 438, D. IX. bl. 333, D. X. bl. 254, 272, 278 verv. (tweede serie), D. II. bl. 176, 348, D. VII. bl. 395; v. d. Monde, *Tijds.*, D. II. bl. 609; Wagenaar, *V. H.*, D. XIII. bl. 54, 57, 62, XIV. bl. 445. D. XVI. bl. 275; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. V. bl. 140—145, 146—157, 151, 152, 153. 156, 175, D. VI. St. II. bl. 437; van Kampen, *Ben. Gesch. d. Letter. en Wetens.*, D. II. bl. 2, 3, 4, 5, 6, 7; van Doorninck, *Anon. en Pseudon. Ind.*); Ab-

court, *Naamr. en Aanh.*; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis, Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Portr.*

VOET (Johannes), zoon van Paulus Voet en Elisabeth van Winsen, werd 3 Oct. 1647 te Utrecht geboren, bezocht de Latijnsche School, later de Hoogeschool zijner geboortestad en verkreeg aldaar den graad van meester in de regten. Hij onderwees eerst tot 1674 te Herborn en tot 1680 het regt in zijne geboortestad, werd in dat jaar tot hoogleeraar in dezelfde wetenschap te Leiden beroepen en strekte meer dan dertig jaren tot een luisterrijk sieraad dezer Hoogeschool. Hij was de eerste, die aan het onderwijs aan het Romeinsche ook dat van het hedendaagsche regt paarde, tot grondslag leggende de *Inleiding tot de Holl. Regtsgeleerdheid* van Hugo de Groot. Aanleiding hiertoe gaf de uitbreiding van zijnen titel met dien van hoogleeraar in de praktijk van het regt, welke, vergezeld van een aanmerkelijke verhooging van zijn jaarwedde, in den aanvang van 1688 plaats had, ten einde hem, die op zeer gunstige voorwaarden door curatoren van Utrecht was aangezocht, voor deze Hoogeschool te behouden.

In 1687 als rector magnificus aftredende, hield hij eene *Or. de docentium et discentium officio*, en in 1710 leide hij die waardigheid neder met eene *Or. quae monstratur veritas asserti, raros esse, qui philosophantur.*

Hij overleed den 11den Sept. 1713. Hij huwde Magdalena de Sadelare, die hem eene dochter schonk. Zijn beeldtenis komt voor onder de portretten van van der Aa. Ever. Otto noemt hem „vir eximius, variobue togae limatus in usu” en Ludewig „Jurisconsultus utilis et eruditus.”

Zijne schriften zijn:

De Jure militari. Traject. 1670. 8°.

De Familia exciscunda. Ib. 1673. 8°.

Or. funebris in obitum Andreae Essenii. Ibid. 1677. 4°.

Responsio ad Libellum Cephae Pistophili adversus Gisberti Voetii Disputationem de Justificatione. Hagae 1677. 4°.

Compendium Juris. Leidae 1683. 8°.

Or. Funebris in obitum Antonii Matthaei A. F. A. N. Ibid. 1710. 4°.

Zijn voornaamste werk was zijn

Commentarius ad Pandectas. Leidae 1698. Hagae 1704, 1707, 1716. 2 vol. fol.

Zie Saxe, *Onom.*, T. V. p. 187; Burmanni *Traj. Erud.*, p. 426, 427; Struvii *Bibl. Jurid.*, p. 180; J. F. Juglers, *Beytraege zur Jurist. Biographie*, T. II: p. II. p. 348—355; Burmanni *Syll.*, T. IV. p. 611; E. Otto, *Praef.* a Bockelman, *Differ. Juris civil. can. et hodiern.* p. 22; Ludewig, *Opusc.*, T. II. p. 1678 en *Vit. Justiniani et Theodorae*, C III. p. 70; *Act. erud. Lips. Novemb.* 1705; Heringa, *de Auditorio*, p. ; te Water, *Narr.* p. 194; Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.*, D. I. bl. 213, 239, 233, 237, 238, 292, D. II. bl. 154. 155; van Kampen, *Gesch. der Ned. Letteren en Wetenschappen*, D. II. bl. 39, 40; Schotel, *Leidsche Hoogeschool*; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoerd; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Portr.*

VOET (Paulus), zoon van Gijsbert, vader van Johannes Voet, werd den 8sten Junij 1619 te Heusden geboren, studeerde te Utrecht in de letteren, wijsbegeerte en regten van 1640—45, en verkreeg toen, nadat hij reeds vier jaren de wijsbegeerte onderwezen had, den titel van meester in de vrije kunsten, te gelijk met Everard van Weede.

Toen die van Deventer hem aan hunne hoogeschool wilden verbinden benoemden curatoren te Utrecht, hem, als een gunst zijn vader bewezen, tot buitengewoon hoogleeraar in de metaphysica, met beding dat hij wekelijksch een collegie zou geven, waarin hij een Grieksch schrijver verklaarde (1631) en vervolgens (1644) tot gewoon hoogleeraar, onder voorvoorwaarde van behalve de metaphysica ook de logica en de Grieksche taal te onderwijzen. In 1652 verkreeg hij verlof het Jus civile uit te leggen en in 1654 werd hij de opvolger van Moreelsius en gewoon hoogleeraar in de regten.

Hij huwde in 1636 Elizabeth van Winsen en in 1659 Elizabeth Ruffert, doch liet geen kinderen na. Hij overleed den 1sten Augustus 1667, in den ouderdom van 49 jaren. Antonius Matthaeus de Zoon. hield eene lijkrede op hem. Graevius noemde hem „Academiae ornamentum ingens.”

Hij schreef:

Notae en Musaeum de Amoribus Herus et Leandri. Traj. 1965.

Notae in Herodianum. Ibid. 1645. 12°.

De Duellis licitis et illicitis. Ibid 1646. 12°.

Harmonia Evangelica. Amst. 1654. 4°.

Theologia naturalis Reformata, item de Anima separata. Traj. 1655, 1657. 4°.

De usu Juris civilis et canonici in Belgio, et more promovendi Doctores. Traj. 1657. 12°.

Door Struvius ten onregte aan Johannes toegeschreven.

Disquisitio juridica de mobilibus et immobilibus. Traj. 1666. 8o.

Jurisprudentia sacra. Amst. 1668. 12o.

Commentarius ad Institutiones Juris. Gorinchem 1868. 2 vol. 4°.

Notae in Callimachum, in de editie van Callimachus door Graevius bezorgd.

Tribunal iniquum Samuelis Maresii.

Pietas in parentem (contra Maresium).

Explicatio caussae desertae.

Martinus Schookius A' προσδιόνυσος. Traj. 1661.

Dissertaio de Bonis Ecclesias tibus seu Canonicalibus Ultrajectinis.

Oorspronck, voortganck en daeden der doorluchtige Heeren van Brederode, bij een gesteld door P. V., Der Rechten Professor in de Acad. tot Utrecht, en Raetspersoon van de Kaemer van Justitie s' Lants Vionen, Utrecht 1656. 4°.

Zie: Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 699; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. ; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 496; Burmanni *Traj. Erud.* p. 427 430; Magiri, *Eponomolog.* Köningii *Bibl. Vet. et Nova* Witte, *Diar. ad annum*, 1677; Ludewig, *Vit. Justin et Theodor.* C. II. p. 69; Voetii *Polit. Eccl.* p. 11. lib. 111. Tract. III. l. IX. Id. *Praef. Exercit. et Bibhoth. Studios. Theol.*; Schoockins *Exercit.*, p. XVI. *Praef.*; Placcaei *Theatr. Anon.*; van der Meulen, *ad Stat. et Consuet. Vian. et Ameudi.* p. 11.; Graevii *Orat. in Acad. Traj. natal*; E. Otto, *Praef. ante Bockelm. de Different. Jur. civil. can. et hodiern* i. p. 5; Lipenii, *Bibl. Phil.* p. 874; *Bibl. Theol.* p. 547, *Bibl. Jur.* p. 160, Fabricii *Biblioth. Antiq.* p. 597, *Graeca.* T. III. p. 221, *de Script. Verit. Relig. Christ.* p. 459; Struvii *Bibl. Jur.* c. VI. § 10; A. Aemilii, *Orat.* p. 870, 871, Heringa, *de Auditorino*, p.; Jugler, *Beytraege zur Jurist. Biogr.* T. II. p. 340, 347; Hoogstraten, Kok, Nieuwenhuis, Verwoert, Kobns, de Rivecourt, Muller, *Cat. v. Portr.*

VOET (Johannes Eusebius) werd te Dordrecht geboren en liet zich den 6den April 1723, (hij was toen 20 jaar) onder het rectoraat van 's Gravesande, te Leiden als student in de medicijnen inschrijven, vestigde zich te 's Hage en werd aldaar tevens ambtenaar bij 's lands middelen en regten. Hij onderscheidde zich als dichter van stichtelijke gezangen, en zijne *Psalmberijming* was aan de commissie zóó welgevallig, dat zij haar bij de invoering der verbeterde Psalmberijming voor de grootste helft volgde. Hij overleed te 's Hage den 28sten Sept. 1778.

Men heeft van hem:

Uitzigt op Nebo. Dordr. 1747.

Stichtelijke Gedichten. Dordrecht, 1754, 1760, 4de druk 1763, 2 d. 8o.

Proeve eener nieuwe berijming van het Boek der Psalmen. 's Hage 1763.

Het Boek der Psalmen volgens de gewone zangwijzen, op nieuw in dichtmaat gebragt met de Kant Psalmen. 's Hage, 1764, 12.

Stichtelijke Gezangen. Dordr. 1767, met muziek.

Verhandeling over den geestelijken smaak. Utrecht, 1772.

De leer der verzoening tusschen God en menschen. Utrecht 1773. 8°.

De goddelijkheid van den Bijbel gestaafd door proefondernemingen. Amst. 1778.

Twee verhandelingen van den staat der afgescheiden Geesten voor den dag der opstanding. Amst. 1773. 8°.

Gods geschonken middelen tot verkrijging van den geestlijken smaak, of het beginsel van het geestelijke leven. Utrecht.

De kracht nan God in Jezus Christus overwogen. Dordrecht 1774. 8°.

Gods gerechtigheid beschouwd in Christus. Dordr. 1776. 8°.

Gods wijsheit, kracht en goedertierenheit beschouwd. Dordr. 1775.

De Redelijkheit van den geestlijken godsdienst overwogen. Utrech 1774.

Nagelaten stichtelijke Gezangen en Mengeldichten. Dordr. 1780. 8°.

Deze bundel werd door Bestuurderen van het Haagsche Dichtgenootschap uitgegeven.

Van Braam stelde eenige latijnsche dichtregels onder zijn portret:

Zie Witsen Geysbeek. *B. A. O. Wb.* D. VI. bl. 22; Bellamy in *Poëtische Spectator*, bl. 61; de Vries *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. II. bl. 240; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 262, 263; van Kampen, *Geschied. der Kunsten en Wetens.* D. I. D. II. bl. 185, Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. A (2) bl. 422, 423; van Iperen *Gesch. v. h. Psalmgezang*, Huberts, *Chronol. Overzigt*, bl. 97, Arrenberg, *Naaml.* bl. 549; Kok, Nieuwenhuis, Verwoert; Kobus en de Rivecourt, van Braam, *Carm.* p. 70; Hoogvliet *Gez.* (*Verv.*) bl. 179; van Doorninck, *Anon*; en *Pseudon.* Muller, *Cat. v. Port. Cat. d. M. v. N. L.* (*Reg*); Mr. Arn. van Toll, *Aanmerking op de Nieuwen Psalmb. v. J. E. V.* Utr. 1764.

VOET van Campen (Johannes, Eusebius) zoon van Johannes Schagen van Campen, werd den 20 Julij 1778 te 'sGravezande geboren, waar zijn vader toen predikant was. In 1783 vertrok hij met zijn vader naar Zalt-Bommel, waar hij het eerste onderwijs in de oude talen ontving en in 1793 naar Haarlem, waar hij ook de latijnsche school bezocht. In 1795 werd hij tot de akademische lessen bevorderd, na het houden eener oratie in *laudem luti*.

Zes jaren bragt hij aan de Leidsche akademie door, woonde o. a. de lessen van van der Palm, Rau en van Voorst bij, en was lid van het gezelschap *non arte sed amore poëseos*, waartoe de uitgelezendste jongelingen behoorden. Na tot den openbaren dienst te zijn toegelaten, werd hij in 1801 predikant te Nederhemert, in 1807 te Bolsward, negen jaren later te Zalt-Bommel, en in 1817 te Leiden, waar hij 28 jaren het leeraarsambt bekleedde, en op den laatsten avond van 1846 zijn 45 jarigen Evangeliedienst eindigde. Hij ontsliep den 10 September 1851. Twee jaren vroeger (1849) was hem zijne echtgenoote Cornelia Maria Perizonius ontvallen. Van zijne kinderen bleef hem slechts ééne dochter over.

Hij was een man van uitstekende bekwaamheden, doch eerst in de dagen zijner ruste kon hij besluiten een paar leerredenen in de verzameling van Leerredenen tot bevordering van Evangelische kennis en Christelijk leven (jaarg. 1847 bl. 181 1849 bl. 221) in het licht te geven. Een en andermaal voerde hij als voorzitter of lid van het bestuur bij de jaarlijksche algemeene vergadering van het Bijbelgenootschap, Afd. Leiden, het woord. De eerste dier aanspraken is buiten de afdeeling, in wier handelingen van 1826 zij te lezen staat niet verspreid. Zij handelde *over de onvergelijkelijke waarde des Bijbels als het groote middel om den bijzonderen invloed van Gods Geest deelachtig te maken*. Achttien jaren later sprak hij *over den tegenstand tegen de verspreiding des Bijbels beschouwd als bewijs van hare deugdelykheid*. Deze toespraak werd afzonderlijk, onder den titel van *Bijbelverspreiding*, in 1844 uitgegeven. Vijf jaren lang (1834—1838) hield hij zich bezig met de verzameling en uitgave van het dagboek ten gebruike bij deze *Bijbelschen Almanak van het Nederl. Gods. tractaat-genootschap*, en na zijn dood gaf de hoogleeraar Kist, zijne levenschetse met zijne nagelatene *Bijbeloefeningen* en zijn afbeeldsel in het licht.

Hij was lid der Maatsch. v. Ned. Letterk.

Zie zijn levensbeschrijv. door Nanning Berkhout in *Bericht* achter de *Handelingen* dier Maatschappij 1852.

VOET (Jan Hendrik) werd te Duisburg geboren hield zich aan de Universiteit onder Johannes Albertus Melchior, hoogleeraar in de wijsbegeerte en wiskunden ijverig bezig met de beoefening der rekenkunde, der beginselen van de meetkunde, de driehoeksmeting, der hoogere meetkunde en der differentiaal en integraal rekening, krijgsbouw, werktuig — waterweeg en waterloopkunde, gezigt,- natuur- en sterrekunde.

Hij begaf zich in 1777, ruim 19 jaren oud, als kadet bij de Nederlandsche artillerie en werd na verloop van 3 jaren tot tweeden en zeven jaren daarna tot eersten luitenant bevorderd.

Na eenigen tijd aan de militaire-school van den luitenant-kolonel de Chatillon te 's Hertogenbosch werkzaam te zijn geweest, werd hij tot directeur der militaire-school te Zutphen benoemd, en toen de voor het onderwijs in de genie bestemde school aan die der artillerie daar ter plaatse was toegevoegd, werd ook deze onder het bestuur van Voet gesteld. Deze inrigting door zijne ijverige zorgen steeds tot meerderen bloei gebragt, ontving 5 jaren later eene nieuwe uitbreiding toen zij, bij de opheffing der overige Artillerie-scholen, als algemeene theoretische en praktische school *voor artillerie, genie en waterstaat* naar Amersfoort werd overgebragt. Doch ook nu bleef zij onder het bestuur van den man, die zijne zeldzame geschiktheid voor deze betrekking reeds ontwijfelbaar had bewezen en wiens betoonde diensten ook een jaar vroeger door de bevordering tot luitenant-kolonel waren erkend. Toen ons vaderland, na onderscheidene veranderingen in den vorm der regeering, in 1808 onder het bestuur was gekomen van koning Lodewijk Napoleon, deed deze de werkzaamheden van den overste Voet, zorgvuldig onderzoeken. De kolonel Demargay, kommandant en chef der artillerie en genie, inspecteerde de school te Amersfoort in 1807, die een allergunstig en Voet vereerend rapport uitbragt.

In het volgend jaar gelastte Lodewijk een openbaar examen van de kweekelingen der school, waartoe van Swieten, van Beek Calkoen en Pierson Tholen, hoogleeraaren te Amsterdam, Utrecht en Franeker tot examinatoren benoemd en aan hen de beide inspecteurs-generaal der artillerie en genie, de Generaal-majoor Krayenhoff en Martuschewitz toegevoegd werden. De commissie betuigde niet alleen hare tevredenheid over den uitslag van het examen, maar wenschte ook in het openbaar den overste Voet geluk met den dag, waarop hij zijne veel omvattende talenten, zijne weergalooze zorg en moeite door de openlijke erkentenis van de bekwaamheden zag bekroonen.

De goedkeuring des Konings bleek ook in de benoeming van den verdienstelijken Directeur tot Ridder der Unie en zijne bevordering Kolonel en in 1809 tot Generaal-Majoor, toen weinige weken, nadat hem de betrekking was opgedragen van kommandant en chef en directeur der studien aan de koninklijke militaire school te 's Gravenhage, welke uit de vereeniging van de Amersfoortsche en de, voor twee jaren door Lodewijk voor infanterie en kavallerie gestichte kadettenschool van Hondsholredijk werd gevormd.

De vernietiging van ons volksbestaan had natuurlijk de ontbinding der militaire school te 's Hage ten gevolge. Maar de keizer, onder wiens veelvuldige en buitengewone bekwaamheden de juiste blik, waarmede hij de voor onderscheidene betrekkingen geschikte personen wist te onderkennen, niet de minste plaats besloeg, de keizer toonde al spoedig, hoezeer hij de voortreffelijke hoedanigheden, waardoor de generaal Voet hier te lande eenen gevestigden roem had gekregen, op prijs stelde. Hij benoemde hem nog hetzelfde jaar eerst tot Brigade-generaal en kommandant van het departement van de Ourthe en acht dagen later tot kommandant van de artillerie-school, die te Douay, even als in elke van de overige standplaatsen der negen regimenten artillerie in Frankrijk, was gevestigd.

Hij begaf zich derwaarts, doch vroeg welhaast zijn pensioen, dat hem den 24sten Januarij 1811 verleend werd. Na de omwenteling werd hij in 1814 als Generaal-majoor aan het hoofd der te Delft gevestigde militaire-school geplaatst.

Veertien jaren lang stond hij aan het hoofd dezer school en genoot de goedkeuring van den koning, die o. a. uit zijne benoeming tot Luitenant-generaal en tot Ridder van de Militaire Willemsorde derde klasse bleek.

Hij eindigden den laatsten Mei 1852 in meer dan 74 jarigen ouderdom zijn aardsche loopbaan. Zijne begaafdheden en zijn zucht voor de wetenschappen, waren niet onopgemerkt gebleven. Verschillende genootschappen in ons vaderland hadden hem hun lidmaatschap aangeboden en het Koninklijk Instituut hem tot correspondent benoemd. Een aantal Nederlandsche officieren, zijne voormalige leerlingen vereenigden zich tot de stichting van een duurzaam gedenkteeken hunner erkentenis. Door hunne zorg werd zijn welgelijkend beeld door de kunstige hand van Royer vervaardigd en in het gebouw de militaire akademie te Breda geplaatst.

Zie J. H. van Bolhuis, *Hulde aan — Voet*, in den *Militaire Spectator* D. X. No. 5 en in zijn *Verspreide letterarbeid* bl. 848 volgg. *Alg. Handelsblad* van 26 Juny 1852.

VOET (Karel Borchart), in 1670 te Zwolle geboren, waar zijn broeder, aldaar Burgemeester, een liefhebber van bloem- en plantgewassen en het verzamelen van insekten was. Dit wekte bij Karel den lust om bloedelooze diertjes af te teekenen en te schilderen en tevens hunne huishouding en veranderingen na te gaan. Na zich vervolgens onder een meester, vooral in het aanwenden der verwen, geoefend te hebben, werd hij 19 jaren oud, schilder in dienst van den Graaf van Portland, die hem een aanzienlijke jaarwedde toelegde.

Tegen den herfst vergezelde hij den Graaf naar Engeland en de zomers bracht hij op Zorgvliet bij 's Hage door. Hier schilderde Voet 12 tafereelen met allerlei bloemen, heesters en vruchten, onderscheidelijk de voortbrengsels van elk der 12 maanden voorstellende, met fraaie partijen van Zorgvliet op den achtergrond. Koning Willem gelastte hem een boek vol teekeningen van insecten met hare beschrijving te vervaardigen. Later werd Voet commies te Dordrecht, waar hij zich bezighield met het in orde schikken van zijne *Systematische naamlijst der torren en kevers*, 2 d. 4°. met naar de natuur geteekende afbeeldingen. Hij overleed in 1745. Men vindt zijn portret bij van Gool.

Zie Immerzeel; Kramm.

VOET (Alexander) *de jonge*, in 1618 geboren, was plaatsnijder, leerling van Pontius, wiens manier hij volgde. Zijne prenten zijn net bewerkt, doch hij moest voor zijn meester in naauwkeurigheid van teekening en effect onderdoen.

Hij werkte vooral naar Vlaamsche meesters o. a. naar Robbers.

Zie Immerzeel.

VOETH (Gerhard), kanselier van Gelderland. Sedert 1579 was hij Raad in den Hove, ook Raad van Graaf Johan van Nassau, stadhouder van Gelderland. In hetzelfde jaar (1579) werd hij mede afgevaardigde tot het Collegie van gecommiteerden tot de nadere Unie om aan Gelderland eenige ontlasting van krijgsvolk te bezorgen, blijkens Notulen van 14 Mei. Weinig tijde te voren had hij namens gemelden Graaf getracht om die van Overijssel tot het toetreden der nadere Unie te bewegen, volgens het Boek der Dagvaarten ter secretarie van Kampen 1579, p. 199, vergeleken met Dumbar. *Anal.* III. 562, waar zijn naam verkeerdelijk Urth is geschreven. Hij trok namens gemeld collegie eerlang naar Munster.

In 1603 werd hij kanselier en overleed in 1607.

Zie Scheltema, *Staat. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOGEL (Carel de) gebentnaamd, *Distelbloem* zie *Vogelaer*.

VOGEL (Cornelis de) is schrijver eener brochure getiteld. *Beredeneerd vertoog over den waren aard der volksbeweging voorgevallen te Rotterdam op den derden van April* 1784 z. pl. 8°.

Zie V. Doorninck, *Anon.* en *Pseud.* No. 4971.

VOGEL (E.) gaf eene *Heelkundige verhandeling over alle soorten van Breuken, hoe men dezelve grondig en onderscheiden kennen kan, met zeldzame aanmerkingen, door den beroemden* Heer J. O. Magnet Utrecht 1745. Amst. 1763.

Zie Arrenberg bl. 550.

VOGEL (Simon de), tooneeldichter, liet in 1644 een tooneelspel *Rijcke Kees en de Molenaer* drukken.

VOGELAER (Pieter), in de 17e eeuw in Zeeland geboren, zilversmid van beroep, in welk vak hij zich zeer verdienstelijk maakte, was een teekenaar van zee en schepen, die in Zeeland veel aftrek hadden. Dat hij ook de graveerkunst beoefende, blijkt uit de plaat bij Smallegange, *N. Chronyck van Zeel.*, voorstellende *St. Lievens Monster te Zierikzee*, later wederom gebruikt voor de *Oudheden van Zeeland* door H. v. Rhijn. Hij overleed omstreeks 1730.

Zie Immerzeel, Kramm.

VOGELAER (Karel van), in 1658 te Maastricht geboren, vormde zich aldaar voor de kunst, waarna hij naar Rome en vervolgens naar Parijs en Lyon, om zijn geluk te beproeven, vertrok. Hij keerde naar Rome terug, vond een beschermer in Maratti, die hem het bijwerk in zijne schilderijen liet schilderen. Dit bestond in bloemen en vruchten, waardoor hij den bijnaam van Carlo del Fiore verkreeg. In de galerij te Dresden is eene schilderij van Maratti, verbeeldende *eene jonge vrouw met vruchten en groen*, door Carlo del Fiore, gezegd *Distelbloem* (zijn bentnaam) geschilderd. Ook berusten bloemstukken van hem in de galerijen te Sohlerssheim en in die van Lichtenstein te Weenen. Hij schilderde ook beesten en overleed in 1695 te Rome.

Zie Houbraker; Immerzeel; Kramm.

VOGELAER (Claes Pietersz), een glasschilder te Utrecht in de tweede helft der 15e eeuw.

VOGELLIUS (Hieronymus), als proponent beroepen te Hem in 1610, te Hasselt 1614, te Enkhuizenen 1680, waar hij in 1652 emeretus werd, en in 1653 overleed.

Hij was wegens Overijssel lid van de Nationale Synode te Dordrecht in 1618, 1612, en als godgeleerde en dichter door zijne schriften bekend.

Hij schreef o. a.

Stightelike onderwijsingge tot meerdere aenleydingge ende oeffeninge in den Christel. Catech. der Geref. Nederl. Kerken, Enchuysen 1643. 4°. *Een Christelik Gedight ende onderwijsinghe tot wederroepingge eenes verdwaelden ende Arminiaensche soete.*

Grondelijke ende beschijdelijck Antwoorde op drie Papisten Vraeghliedekens (aen den Geref., onlanghs uyt het Hooghd. in Nederl. rijm overgeset, door F. R. van Cranenburch) enz. Ald. 1644. 4°.

Godes Volks, oude en huydige klagende beeden tot God, uytgestort in boetveerdige belydenisse ende afbiddinghe der sonde ende der plagen; in twee deelen (in rijm) Ald. 1644.

Ernstige klaghte over 't openbaer Krakkeel der hedendaegschen Hayr draghten onlanghs in Neerlandt opgekomen, enz. in rijm. Ald. 1645.

Predicatie over de Belijdenisse der Christelijke Gereform. Religie. Amst. 1653. 8°.

Hooglied Salomons en Klaagliederen, 1625. 4°.

Zie Koecher, *Gesch. v. d. Heidelb. Catech.* bl. 74 Schotel; *Herv. Eeredienst*, bl. 201, 216, Pauwen Veeris, *Kerk. Alph.* bl. 217; *Cat. der Maatsch. v. Ned. Letterk.* D. II. bl. 449. Abcoude, *Naamr.* bl. 389.

VOGELESANGK (Izaak), in 1688 te Amsterdam geboren, werd door Hugtenburg in de kunst onderwezen, doch begaf zich reeds vroeg naar Londen, waar hij zich met het schilderen van landschappen met beesten en beelden bezig hield, en tevens zaal-, deur- en schoorsteenstukken vervaardigde; ook stoffeerde hij de achtergronden van portretten van andere meesters met landschappen en veldslagen, en schilderde hij zelf portretten en batailles. Hij nam ook deel aan de mislukte tapijtfabriek van Leblon. Vogelezangk overleed in 1753 te Londen.

Zie van Gool; Immerzeel; Kramm.

VOGELSANGH (Reinerus), te Vianen, waar zijn vader predikant was, geboren, werd in 1684 predikant te Heikoop in 1650 te Goes, in 1652 te 's Bosch. Na het vertrek van Maresius werd hij hier ook hoogleeraar in de godgeleerdheid, dat hij de 20ste Junij 1656 met eenen *oratio de exercitatione theologica* aanvaardde. In 1672 bedankte hij voor een beroep als hoogleeraar te Franeker, maar hij nam in 1675 dat in de oostersche talen en godgeleerdheid te Deventer aan. Hij overleed in 1679.

Hij schreef:

Oratio inauguralis de exercitatione theologica. Sylvaed. 1656. 4°.

Ook in:

Exercitationes theologicae. Ibid. 1655. 4°.

Eenvoudigh bericht van de Christelijke religie, in vragen en antwoorden met een uitbreydinge over het gebedt onses Heeren. 's Bosch 1666. pl. 3.

Indignatio justa contra libellum cui titulus: philosophia scripturae interpres. Ultraj. 1669. 4°.

Diatribe de idea Dei secundum Cartesium et corolaria irenica de Sabbatho. Sylv. 1669.

Binae disputationes contra Johannem de Bruin.

Diatribe de idearum Cartesianarum sacramentis 1673.

Quatuor disputationes de peccato Adami.

Vogelsangk heeft zich ook ingelaten met de theologische geschillen tusschen Maresius, Voetius en Molinaeus.

Zie Velingius, *Redev. over de Ill. school van 's Hertogenb.* bl. 37; van Eck en Bosscha, *het tweede eeuwfeest van het Ath.* te Deventer bl. 101; Hermans, *Geschied. der Ill. en Lat. school* te 's Hertogenb. bl. 13; *Ab.* Utrecht, Dresseltius, *de Herv. Gem.* te Goes, bl. XIII.; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Pauw en Veeris, *Vern. Kerk Alphab.* bl. 217.

VOGELZANGERS (Nathanael), predikant te Hippolitushoef op Wieringen (1620), te Barsingerhorn (1626), veld

prediker (1637), predikant te Gouda (1648), te Viaenen (1646), en aldaar gestorven in 1662.

Gaf in het licht:

Lijkpredicatie over Joh. Wolphard, Heer van Brederode. 4°.

Zie Abcoude, *Aanh.* bl. 228; Pauw en Veeris, *Alph. Reg.* bl. 217.

VOGELZANCK (Pieter), te Amsterdam geboren, een ervaren staatsman en rechtsgeleerde, werd in 1650 pensionaris aldaar. In 1654 benoemd tot eene Commissie naar Engeland, verontschuldigde hij zich met zijn onkunde in de Engelsche taal, doch in 1659 vertrok hij met van Haren naar de Sond, en hier was het dat hij met dezen en Govert van Slingeland de belangrijke taak van vredemaken volbragt en den roem van den staat vermeerderde. Hij bleef het langst in Denemarken, waar nog verscheidene zaken moesten behandeld worden. Hij overleed in 1665.

Zie Wagenaar, *Amst.* D. bl. ; Brandt, *Kort Dagregist.* 1662, Aitzema, *Zaken van Staat en Oorlog* D. IV. bl. 570, 842; Scheltema, *Staatk. Nederl.* Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOGET (Albertus), den 17den Maart 1695 te Bremen geboren, beoefende de godgeleerdheid aan het gymnasium illustre aldaar en begaf zich in 1714 naar Utrecht ter voltooijing zijner studiën. In 1718 werd hij door de Deputaten der Synode van Zuid-Holland tot den predikdienst toegelaten, in 1718 predikant te Heemstede, sloeg in 1720 het beroep naar Aalsmeer af, doch nam Middelburg in 1721 aan. Aan het einde van dat jaar trad hij daar ook als hoogleeraar op en aanvaardde zijn ambt met eene *o. de natalibus ad aram Jehovae non factis* Medioб. 1723. In 1724 wees hij het beroep naar Bremen van de hand en werd omstreeks dien tijd door de theologische faculteit te Utrecht tot doctor in de Godgeleerdheid benoemd. In 1727 werd hij hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Groningen en aanvaardde die betrekking den 28sten November met eene *Or. de studio theologiae allegoricae solide et sobrie instituendo*, Gron. 1727, na den vorigen dag zijn intrede als akademieprediker gedaan te hebben. In 1735 vertrok hij naar Utrecht, waar hij den 12 September van dat jaar zijn professoraat met eene *Or. de conjunctione sacerdotii et regni Christi* (Traj ad Rh. 1735.) aanvaardde. In 1765 werd hem het onderwijs in de kerkelijke geschiedenis opgedragen. Hij overleed hoog bejaard den 23sten April 1771.

Te Groningen bewerkte hij ten dienste der akademische jongelingschap zijne *Institutiones. Theol. Christianae* (Gron. 1736), in welke het Coccejaansche stelsel een gematigden geest ademt en meer tot het Voetiaan-sche nadert, dan tot dien tijd toe bijeenige godgeleerden had plaats gehad. Zijne leermethode kwam vrij wel overeen met die van de March en andere Voetianen.

Voor zijn onderwijs in de kerkelijke geschiedenis gebruikte hij het *Compendium* Turretini en gaf ook eenige godgeleerde werken in het licht o. a.

Oratio de visione Nebuchodonosoris regna orbis terr. amplissima et imperium Christi intemperantissimum deformante Ultraj. 1736.

Intree-reden in de Academie-kerk van Stad. en Lande Tim. III Gron. 1728.

Redevoering over de Godgeleerdheid, Middelb. 1729 4o.

Kerkel. Redevoer. over Mars Gron. 1734 4°.

Over het LVIII tot LX. Hoofdstuk van de Propheet Jesaia Uytr. 1741 4°.

Tegen de Hernhutters, Uyt. 4°.

Werkend voorstel en trekkend voorbeeld aangaande de hoogste christen plicht. Gron. 1731 8°.

Reden over Christus Priesterschap en koningrijken met een kerkreden over Handel. XXVI vers 22 en 23. Uyt. 1725 8°.

Kerkel. Redevoering over Jer. XXXIV. : 4, 5 *bij het afsterven van Z. D. H. Willem Karel Hendrik Friso.* Uytr. 1752 4°.

Intreepredikatie te Utrecht.

Redevoering van misduyding gered.

Van de tuchte der Kerke des N. T.

Over den 16 Psalm.

Veer uytgelesene Bybelstoelen.

Lijkpredikatie over H. S. van Alphen.

Over Ps. 67 in Voor. van Mills *ontleedk.*

Verklaring over den 1ste Brief van Johannes Utr. 1774 2 dln.

Ook *verrijkte* hij de vertaling der *Kerkgeschiedenissen van Eusebius Pamfilus* van van der Meersche met aanteeken. Amsterd. 1749. 4°. met aanmerkingen.

Zie *Gedenkb. v. Gron.* bl. 67; Muntinghe, *Acta Secul.* p. 18, 94; *Series proff. qui in Acad. Rheno-Traject. docuerunt* p. 13; *Programma inaugur.* van 1727; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II. bl. 114, 291; Rotermund, *Brem.* 11 CXXXII; Heringa, *de Audit.* p. 147; Abcoude, *Naamr.* bl. 339, *Aanh.* bl. 228; Arrenberg, bl. 350; Veeris, *Kerk. Alphab.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller; *Cat. v. Portr.*

VOIS (Arie de) werd, volgens Houbraken, in 1641 te Leiden geboren, Kramm betwijfelt echter te regt of dit jaartal wel juist is, daar hij dan reeds in prille jeugd moet geschilderd hebben. Zijne leermeesters waren Knupfer en Abraham van den Tempel. Zijn werk, (hij was een voortreffelijk schilder van naakte en gekleede figuren in het klein) getuigt Immerzeel, onderscheidt zich door een geestige ordinnantie zorgvuldige teekening, aangenaam en helder koloriet en meesterlijk penseel. Zijn huwelijk met eene bemiddelde vrouw had ten gevolge dat hij zijn palet liet rusten en dertien jaren in volkomen werkeloosheid sleet. Gelukkig voor de kunst dwong hem de nood het penseel weder op te vatten en alle gewrochten er van waren schoon en vonden koopers. Nog zijn zijne kabinetstukjes gezocht. In het museum te Amsterdam bevindt zich een klein schilderijtje van hem, voorstellende een *vroolyken man, die een glas wijn in de eene en een viool in de andere hand houdt.* Deze schilderij gold op de verkoping van de Barones van Leijden van Warmond *f* 900 Het Museum te Amsterdam bezit van hem een *vrolijke visscher met een ontbloote borst en een vischkorf op de schouders*, het kabinet te 's Hage een *Jager, zittende in een landschap voor een boom met een patrijs in de eene en zijn geweer in de andere hand, en bij hem een liggende patrijs* voor *f* 1210 aangekocht. Kramm vermeldt nog eenige schilderijen van dien meester, wiens portret door hem zelven geschilderd op de verkooping van Van der Marck te Leiden was. Zijn sterfjaar bleef onbekend.

Zie Houbraken; Balkema; van Eynden en van der Willigen; Immerzeel, Kramm; Kobus en de Rivecourt.

VOIS (J. de), vader of broeder van den vorige is alleen bekend door een portret van *Hadrianus Beverlandus Aet. XXIV.*

Zie verder Kramm.

VOIRST (Albrecht van). De Maats. v. Letterk. te Leiden bezit een handschrift getiteld:

Acta ader Lehengedinge und Process tusschen Albrecht von Voirsts anlegger einsz. und Philips van Varick beclaeghter anderdeels zu Keppel unter der linden gerichtlich ausgefuert. Anno 1570. 251 bl. fol.

VOLCKE (Frans) werd den 20 Febr. 1706 te Landau (Waldeck) geboren, legde zich van zijn jeugd af op de muziek toe en vestigde zich in Holland, waar hij in 1799 muzikant bij het 1ste regiment van Waldeck werd. In 1810 werd hij kapelmeester van het leger en in deze betrekking ging hij in 1812 tot het 32ste Fransche regiment over. In 1812 volgde hij de veldtocht van het Fransche leger, en keerde in 1813 na den slag bij Leipzig naar Holland terug, waar hij bij de koninklijke kapel en het orchest van het Théâtre Francais werd geplaatst. Volcke verliet nu zijn regiment en nam de directie der muzijk van de schutterij op zich en gaf tevens les in den zang. Sedert 1827 bekleedde hij de betrekking van Professor aan de Muziekschool te 's Hage, en vormde veel goede kweekelingen. Hij huwde aldaar 1 E. Proost (1817) 2 Louise Schutten, vermaarde pianiste en zangeres, kweekeling van Chioni, omstreeks 1827 te 's Hage gestorven 3 Johanna Ruysch, en overleed 26 December 1829. Hij gaf in het licht:

Allereerste gronden der toonkunst, 's Hage 1829.

In het *Magazijn van schilder- en toonkunst over de maat* (1829).

Iets voorloopig omtrent mijn stelsel in de harmonieleer 's Hage 1826; en anderen, die vermeld worden bij Gregoir, *Artistes Musiciens*, p. 210, 211.

VOLCHERTS (Everhardus) Zie Volkerts.

VOLCHERTSZ. (J.) is de dichter van T' *bedreygde Nederlandt ofte bedenckingen over het Hamelsmeer naer Utrecht*

gevallen en eenen vreemden danderlagh aldaar gehoord. Te Gouda 1661 4°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Lett.* D. I. bl. 242.

VOLCKHARDT (J.), dichter, die in het laatst der vorige eeuw te Rotterdam woonde. Hij dichtte o. a. een *Lijkzang op Ds. P. Hofstede.*

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VOLCARDUS (JACOBUS), geboren te St. Winoxbergen, vriend en leermeester van Janus Secundus en Viglius van Aytta, was een ijverig beoefenaar der Grieksche en Latijnsche talen. Hij overleed in 1531. Janus Secundus vervaardigde een *Naenia* en *Epitaphium* op hem.

Hij gaf in het licht:

Oratio quodlibetica de usu eloquentiae in obeundis muneribus publicis. Antv. 1526. 4o.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, ; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I, p. 548; J. Secundi *Opera* (ed. Scriverio, L. B, 1619) p. 213—215.

VOLDER (BURCHARDUS DE), den 26sten Julij 1648 te Amsterdam geboren, studeerde aan de Doorluchtige school aldaar, verkreeg te Utrecht de waardigheid van mr. in de vrije kunsten, en te Leiden van doctor in de Geneeskunde. In 1670 werd hij aldaar hoogleeraar in de Wijsbegeerte. Hij was de leer van Cartesius toegedaan, en bevorderde niet weinig haren opgang, waarin hij echter in 1672 belet werd. In 1675 magtigden hem Curatoren tot het houden van lessen over de proefondervindelijke Natuurkunde en stelden hem tevens in staat de daartoe noodige werktuigen aan te koopen. In 1682 werd hem de leerstoel in de Wiskunde opgedragen, waarvan hij den 15den Junij bezit nam met een op *de conjungendi cum philosophicis Matheseos studio.* In 1698 legde hij de rectorale waardigheid neder met eene *or. de rationi viribus et usu in scientiis.* Den 19den October 1705 verkreeg hij een eervolle rust. Hoog was de achting waarvan hij, zoo bij zijne ambtgenooten als bij den geleerden van zijn tijd, inzonderheid bij Johannes Hidde, Hieronymus van Beverningh en Christiaan Huygens stond. De laatste droeg hem nevens den Franeker hoogleeraar Fullenius de uitgave zijner nagelaten werken op. Hij overleed den 21sten April 1709 en vond in Jacobus Gronorius zijn lijk- en lofredenaar.

Hij gaf in het licht:

Oratio habita in funere Siberti Coeman, J. U. D. et Professores L. B. 1675. 4°.

Dessertationes philosophicae de rerum Naturalium principiis ut et de Aëris gravitate. L. B. 1681. 8°.

Disputationes philosophicae omnes contra Atheos. Mediob. 1685. 8o.

Oratio habita in funere Cl. viri Lucae Schacht. Med. D. et Professor L. B. 1689. 4°.

Exercitationes Academicae, quibus Renati Cartesu philosophia defenditur adversus Petri Danielis Huetu censuram philosophiae Cartesianae. Amst. 16. 858o.

De Volder heeft echter ontkent de schrijver er van te zijn in een brief, te vinden in *Histoire des Oeuvres des Savans* van Basnage (Mai 1695.)

In 1698 gaf hij de *Cosmotheoros* van C. Huygens te 's Hage in het licht en in 1703 met Bern. Fullenius de *Opera posthuma* van dien beroemden man in 4o.

Oratio, quâ consentientibus Illustr. Acad. Curatoribus, urbisque Leidensis Coss. sese laboribus Academicis abdicavit. Habita a. d. XIX. Octobris anni 1705. L. B. 1705. 4o.

Zie *Laudatio ab J. Gronovio* L. B. 1709; te Water, *Narratio* p. 146, 197; *Républicq. des Lettres*, Febr. 1686, Mei 1709, p. 558, enz. Le Clerc, *Bib. choisie*, T. XVIII, p. 346—401; Paquot, *Mém.* T. I. p. 85. 66; Wagenaar, *Beschr. v. Amsterd.* D. III. bl. 237, 238; Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.* D. I. bl. 251, 252, 300. D. II. bl. 116, 118, 144—146; Schotel, *Acad. te Leid.* Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt. Muller *Cat. v. Portr.*

VOGELIUS (EWALDUS), een geneeskundige, schreef:

De Lapidis Physici conditionibus: quo Gebri et Raimundi Lulli methodica continetur explicatio. Colon 1595. 8°.

Zie Foppens, *l. c.* p. 275.

VOLHERT (J.), dichter, leefde in de eerste helft der 17de eeuw. Men vindt dichtstukjes van hem in de *Amsterdamsche Vrolicheyt.* Amst. 1649, 1652, waarvan er in latere Bundels zijn overgenomen, b. v. het *Utrechts Zang-Prieeltjen.*

Zie: van der Aa, t. a. p.

VOLK (A.) is schrijver van *De verborgenheit der ongeregtigheit van de Hernhutsche secte ontdekt.* 6 d. Amst. 8°.

Zie Arrenberg, bls. 531.

VOLKELIUS (JOH.) of VOCKENUS, predikant te Vorden, 1605, te Ter Burg, Zilvolde en Elten, 1607, te Zwartsluis, 1609, te Vollenhoven, 1619, te Brielle 1624, en aldaar overleden in 1625.

Hij gaf in het licht:

Van de waare Religie, sijnde een vervolg op Joh. Crellius dat genaamt is van God en desselfs eigenschappen, Rott. 1649. 4o.

Zie Aboonde, *Aanh.* bl. 228; de Jongh, *Predd. in Gelderland*, bl. 462.

VOLKERTZ (EVERHARDUS), predikant bij de Luthersche gemeente te Dordrecht, den 6 April 1803 overleden.

Hij vertaalde het *Zedekundig Handboek voor den Burgerstaat van Dr. C. F. Bahrdt, opgedragen aan de Maatsch. tot Nut van 't Algemeen.* Dordr. 1790.

Zie Schotel, *Kerk. Dord.* D. II. bl. 429.

VOLKERSZ of VOLKERTS (HENDRIK), geboren te Amsterdam den 23 Julij 1745, genoot zijn wetenschappelijke opvoeding deels te Rostock en Greifswalde, deels te Amsterdam bij den kerkleeraar Hermanus van Gazel. Als proponent bij de Evangelisch-Luthersche gemeente predikte hij te Zaandam en Breda, werd in 1760 predikant te Woerden, sloeg het beroep naar Zaandam, Zwolle, Vlissingen en Middelburg af, doch nam dat naar Purmerende aan, waar hij den 4den Februarij 1796 overleed.

Hij gaf in het licht:

Heilige Leerredenen by byzondere gelegenheden, uitgesproken binnen Woerden, gedrukt voor de Luthersche Kerk te Woerden. Amst. 1771.

De eeuwdag der vrije godsdienstoefening van de Luth. gemeente te Purmereende, gevierd 16 *van Oogstmaand* 1785 *in eene Leerrede over Esai.* XXXIII. vs. 20.

Ziel der Schriften van Lutherus, of uittreksel uit zijne werken uit het Hoogd. Amst. 1791.

Vertaling van *H. Meene, de ongegronde vraag: waarom de verrezene Jezus niet aan zijne vijanden verschenen zij, beantwoord.* Ald. 1772.

Zie: J. G. H. Reudler, *De Evang. Luth. Gem. te Woerden*; in *Bijdr. van S. Jacobi en Nieuwenhuis.* D. III. bl. 149 verv.; Domela Nieuwenhuis, *de Luth. Gem. te Purmerende*, in *Bijdr.* D. V, bl. 78; Dez. *Geschiedk. overzigt der Predikw.* in *Bijdr.* D. VII. bl. 125; Glasius, *Godgel. Ned.*

VOLKERTS (J.) gaf in 1627 te Amsterdam in het licht: *Nieuw Geestelyck Liedboek genaemt de Bloempot.*

Zie *Jaarboekje der Doopsgezinden* van 1837. bl. 65; v. d. Aa, t. a. p.

VOLKMARUS of POPPO volgde Balderik, in 977 overleden, als bisschop van Utrecht op. Hij werd, als diaken, reeds om zijne vroomheid geprezen en door zijne tijdgenooten een zeer beroemd bisschop en een der uitstekende in de schare der kerkleeraren geheeten. Sommigen noemen hem een Fries, en men meent dat hij in 990 overleden is, waarna Boudewijn I hem opvolgde.

Zie *Vita Berwandi, Mabill. Saec.* VI, I. p. 242; v. *Bolland. Febr.* D. III. p. 688; Blondeel, *Beschrijv. der stad Utrecht*, bl. 249; *S. Arnulfi vita Joh. Gorziens.* Pertz VI. p. 350; Joh. a Leidis, p. 210; *Chroenick der Byscoppen van Uttert door Arent toe Boçop*, D. I, bl. 65 (deze noemt hem »Wilmarus, die 16e bysecop van Uttert", Van Gils M. K. *Memorieob*, bl. 65; van Gils en Coppens *N. Beschrijv. van het Bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 170; Moll, *Kerkges. v. Nederl.* D. I. bl. 275.

VOLKOM (WILLEM VAN), studeerde te Leiden in de godgeleerdheid en schreef als student in de *Schamele proeven van edele pogingen of mengelstukjes in proza en Poëzy.* Leyden 1804. 8o. Hij werd vervolgens predikant te Giessendam, en van 1814—1853 te Breda, toen hij emeritus werd. Hij was van 1819—1830 redacteur van den *Protestant* (11 dln. 8o.) en schreef en vertaalde verschillende werken. Zoo als:

Twee Leerredenen tot voorbereiding en viering van het derde eeuwfeest der Kerkhervorming. Dordr. 1818.

J. A. Fessler, zeventig jarig pelgrimsleven. Breda 1829. 2 dln. (Uit het Hgd.)

Zie v. Doornink, *Anon. en Pseud.* No. 8694, 8744.

VOLLENHOVE (BERNARD), burgemeester van Kampen, raad van de Admiraliteit te Amsterdam, is dichter van het treurspel:

De Broedermoord te Franziane Amst. 1661. 8°.

Men vindt ook een krachtig vers van hem voor Valckenier's *Verward Europa.*

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. E. Wb.* D. VI. bl. 15.; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VOLLENHOVE (JOANNES), broeder van den vorige, werd den 2den Junij 1632 te Vollenhove, waar zijn vader burgemeester was, geboren. In zijn jeugd bezocht hij de latijnsche school te Kampen, vertrok in 1648 naar de hoogeschool te Utrecht, en eindigde zijne teologische studiën in 1653 te Groningen. In 1654 werd hij predikant te Vledder in Drenthe, in 1650 te Zwolle, tien jaren later te 's Hage, waar hij den 30sten Mei 1665 bevestigd werd. In 1670 bedankte hij voor het beroep te Amsterdam en Leiden, vergezelde in 1674 het plechtige gezantschap der Algemeene Staten naar Engeland, verkreeg aan de universiteit te Oxford den rang van doctor in de godgeleerdheid, na 40 jarigen dienst zijn emeritaat, en overleed den 14 Maart 1708. Hij behoorde tot de beste kanselredenaars van zijn tijd, schoon zijne leerredenen niet vrij zijn van valsch vernuft.

Hij gaf de volgende leerredenen in het licht:

Afscheidspredikaatsie van Zwolle, 's Grav. 1660.

Leerredenen over de heerlijkheid der rechtveerdigen. Ald. 1666. Meer malen herdrukt o. a. Amst. 1723.

Lijkrede op Koningin Maria. Ald. 1695.

Lijkpredikaatie over Willem III. Ald. 1702.

Slot-predikatie over I Petri 1 *vs.* 25. Amst. 1705. 4°.

Meer beroemd is hij als dichter en bloeide met Antonedes en Brandt. Vondel noemde hem, benevens Antonides, „zijn zoon in de kunst" en op zijn naam zinspelende „een vollen vruchthoorn". Men verhaalt ook dat hij Vollenhove's *Kruistriomf* voor de eerste maal lezende, zeide: „daar is een groot licht in dezen man, maar jammer dat hij een predikant is."

Als dichter overtrof hij verre zijn vriend en kunstbroeder Moonen, en onder zijn gedichten munt boven de genoemde *Kruistriomf* uit zij mag als een pendant van de Deckers' *Goeden Vrijdag* worden aangemerkt. Het dichtstuk eerst afzonderlijk gedrukt, staat aan het hoofd zijner *Poezy* in 1686 te Amsterdam in 4o. uitgegeven. In 1750 kwam het door de zorg van Jacob Spex eenigzins verandert, nogmaals benevens nog ongedrukte *Gezangen* van Vollenhove te 's Hage in het licht. Eenstemmig werd het voor een uitstekend gedicht geoordeeld en ook zijne overige dichtstukken zijn door alle letterkundigen van zijn en van lateren tijd zeer geprezen.

Eenige van deze kwamen ook afzonderlijk uit, zooals de *Verlossinge van Groot-Brittagne door Willem III.*

Dit gedicht, door Vollenhove uitgesproken voor de gemeente in de Groote-Kerk te 's Gravenhage, den 16den Junij 1689, werd te Gron. 1740 voor de tweede maal herdrukt, door bezorging van den Groningschen student Henrik Gockinga. Het komt in zijne *Poëzy* 1686. 4°. niet voor. Koning Willem III schonk hem zijn beeldtenis en die zijner gemalin in goud, toen hij in 1689 de komst dezer vorstelijke personen tot den troon van Engeland bezongen had. Gelijke eer wedervoer hem van den koning van Zweden en de keurvorst van Brandenburg.

Abcoude vermeldt nog van hem:

Afbeeldingen van de Heylige Historien des O. en N. Testaments. Rott. 1734. 4°. m. pl.

Herbergzaamheid. 4°.

Hij huwde 1. Gezina Hake, die in 1681 overleed; 2. in 1683 Katharina Rozeboom, weduwe van Goethals, die hem overleefde. Zijne dochter huwde met Jan van Hoornbeek.

Zie Bidloo, *Pan Poëticon,* bl. 112, 119, Siegenbeek, *Beknopte Gesch. der Nederl. Letterk.* bl. 175, 217; N. G. van Kampen, *Gesch. d. Ned. Letterk. en Wetens.* D. I, bl. 386; J. de Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. I, bl. 250; Witser Geysbeek, *B. A. C. Wb.* D. VI, bl. 25; Snellaert, *Schets d. Gesch. d. Ned. Letterk* bl. 163, 171; Jonckbloet, *Ned. Letterk.* D. II. bl. 454, Collot; d'Escury, *Holl. Roem,* A. IV. (2). bl. 422, 428, IV. (3), bl. 405, Ypey, *Gesch. der Ned. Tale,* D. I. bl. 498; Soermans, *Kerk. Reg.* bl. 129, Glasius, *Godgel. Nederl*; *de Kanselontluistering,* bl. 56, 51; Romein, *de Herv. Predik. te Drenthe,* bl. 227, 258; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.,* bl. 1755, 5504; *Overijss. Alm.* 1842; *Evangelie spiegel,* jaargang 1853, bl. 46; *Vaderl. Letteroef.* 1827, n°. 4, 5; Arnold van Langerak, vóór den 3en druk van *Heerlijkheid der Rechtvaerdigen*; Vollenhove's, *Opdragt der Kruistriomf*; Vollenhove, *Brieven aan G. Brandt,* achter diens *Leven,* door J. de Haes bl. 125. Det. *Poezy,* 317, 163, 173, 156—164. Moonen, *Poezy* (1700) bl. 540, *Woordenb. d. Zamenlev. Werk. d. Maats. van Letterk.* D. VII. bl. 1850. Hoogstraten; Kok, Nieuwenhuis, Verwoert; Kobus en de Rivecourt. Brandt, *Leven van Vondel,* bl. 80, 81. *Leven van ber. monnen,* D. II. bl. 50. J. van den Does, *'s Gravenh.* bl. 67. *Boekzaal der gel. Wereld,* Junij 1740. *Navorscher,* 1857, bl. 51, 114. *Holl. Mero,* 1662, bl. Muller, *Cat. v. Portr.*

VOLLENHOVEN (CORNELIS VAN) schreef:

XIV. *Zaaklijk en praktikale oeffeningen,* Amst. 1770. 8°.

Over den Heidelbergschen catechismus, Amst. 8°.

Kort begrip der Christelijke leere. Amst. 8°.

Uittreksel uit het kort begrip der Christ. leere. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 530.

VOLLENHOVEN JANSZ. (CORNELIS VAN), geboren te Rotterdam omstreeks 1753 of 1754, bekleedde binnen die stad achtereen volgende de aanzienlijkste bedieningen en stichtte er onderscheiden belangrijke inrichtingen, terwijl zijne uitgebreide kennis in de geschiedkunde blijkt uit eene door de Holl. Maatschappij van Wetenschappen bekroonde verhandeling *over de beste middelen om de ware en zuivere leer van het Evangelie onder de bewoners der Koloniën van den Staat meer te bevestigen en voort te planten.*

In 1778 gaf hij naamloos in het licht een verhandeling *over de vriendschap met God.*

In 1795 kreeg hij van wege het committé van handel en zeevaart in Rotterdam, te 's Hage zitting onder de vertegenwoordigers van Zuid-Holland, terwijl hij later gedurende 20 jaren voorzitter was der Rotterdamsche Kamer van Koophandel en Fabrieken. Hij toonde de belangen van Nederl. handelsvrijheid ter harte te nemen en te bepleiten bij koning Lodewijk, zelfs bij Napoleon, toen deze Rotterdam bezocht. Hij behoorde ook tot de oprichters van den te Haarlem gestichten oeconomischen tak, later als Nederl. Huishoudelijke Maatschappij ook te Rotterdam gevestigd, waarbij hij tot aan zijn dood heeft gepresideerd. Hij mogt het 50jarig feest van haar bestaan bijwonen, even als dat der Maatschappij van 't Nut van 't Algemeen. Behalve de gemelde, heeft hij ook de gewigtige posten van burgemeester en wethouder zijner vaderstad bekleed.

Hij overleed te Rotterdam den 22sten December 1835, in den ouderdom van 83 jaren.

Zie *Kunst en Letterb.* 1836. D. I. bl 49, 112; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 6688.

VOLLENHOVEN (HERMAN VAN), kunstschilder, te Kampen geboren, in het begin der 17de eeuw te Utrecht werkzaam. Simon van der Pas heeft in 1614 *Christus met de Emmausgangers aan tafel zittende,* naar hem gegraveerd.

VOLLENHOVEN (HERMAN VAN), kunstschilder, in 1619 geboren, leerde de kunst bij Ph. de Koning en was in 1675 de leermeester van Th. Valkenburg.

Zie Kramm.

VOLLENHOVEN (CORNELIS), te Amsterdam den 5den Febr. 1778 geboren, behoorde tot de Doopsgezinde gemeente, werd door Duitsche en Fransche gouverneurs opgevoed en studeerde aan het Athenaeum onder van Swinden, Wyttenbach en Cras, verdedigde onder den laatste in 1797 eene *Dissertatio juridica de vi et natura pactionis, quae dicitur capitulatio,* bezocht nog in dit jaar de hoogeschool te Leiden en verwierf den doctoralen graad met eene dissertatio *de juribus atque officiis, gentium in bello mediarum circa navigationem et mercaturam ex jure gentium universali et Belgarum ex jure pactitio.*

Hij zich vervolgens in zijn vaderstad als advokaat neder en werd spoedig in verschillende stedelijke ambten en betrekkingen geplaatst, o. a. in 1801 als regent van het aalmoezeniers weeshuis, terwijl hij later zijne pogingen bekroond zag tot opheffing van dat gesticht. In 1802 benoemd tot lid der hoofd-commissie om onderzoek te doen naar de opbrengst der heffingen in 1797—99 over Amsterdam, vond hij daarin een vereerend bewijs van vertrouwen, zoo ook in de benoeming tot lid der commissie van onderzoek, wegens de

8 en 25 jarige heffingen binnen die stad, terwijl hij in 1804 het bestuur over de desolate boedelkamer aanvaardde.

In weerwil zijner veelvuldige werkzaamheden vond hij nog tijd tot letterkundige oefeningen, blijkens zijne bekende *Lofrede op Coenr. van Beuningen*, gehouden in het letterk. genootschap Concordia en geplaatst in 't *N. Algem. Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak*, D. I. bl. 867 en zijne uit het Italiaansch vertaalde verhandeling van Baldesseroni *over de avarij* in 1800.

Hij werd in Dec. 1811 benoemd tot advocaat bij den staatsraad, en vertrok in 't begin van 1812 naar Parijs, waar hij weldra eene uitgebreide praktijk verkreeg, zoodat hij besloot zich daar te vestigen; doch de omwenteling van 1813 bragt hem naar zijn vaderstad terug. Andermaal in zijn betrekking geplaatst van het Aalmoezeniers weeshuis, gaf hij aan dat onzedig en onderwetsch gesticht zulk een schok, dat het kort daarna inviel. Als curator der stads armenscholen schreef hij een werkje, getiteld: *Iets over het Aalmoezeniers Weeshuis te Amst. en eenige bedenkingen over de armoede.* 1835, en plaatste voor de overzetting van een *Ontwerp van opvoeding voor armen kinderen, volgens de beide vereenigde leerwijzen van Bell en Lancaster*, door A. de la Borde, 1816, een belangrijke inleiding, waarin hij zijne denkbeelden over de opvoeding en ondersteuning der armen in verband met het armwezen nader ontwikkelde.

Geroepen om in s'lands dienst te treden, werd hij in 1816 referendaris bij den raad van state, om werkzaam te zijn bij de commissie voor het armwezen, terwijl hij intusschen bijdragen leverde in het *Magazijn voor het Armwezen* (1817), geredigeerd door R. Scheerenberg. In 1826 werd hij administrateur van het binnenlandsch bestuur, later (1829) vereenigd met de administratie voor de nationale militie en schutterijen, en toen dit ambt, ten gevolge der afscheiding van Belgie in 1831, verviel, werd hij benoemd tot secretaris-generaal, welke betrekking hij 16 jaren waarnam. Den 1sten Junij 1846 aanvaardde hij tijdelijk de betrekking van minister van binnenlandsche zaken gedurende 4 maanden, toen hij weder de functiën van secretaris-generaal opnam tot in Maart 1848, toen hij tot staatsraad in buitengewonen dienst benoemd werd.

Hij overleed den 14den November 1849.

Zie *Konst en Letterb.* 1849; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, Nieuwenhuis.

VOLLENHOVEN (J. van).

Van hem zijn bekend:

Lofgedichten op de verwoesting van Bosra, enz. behelst het nederstorten van den Utrechtschen Domkerck. Utrecht 1674.

Zie *Cat. d. Maats. v. N. L.* D. I. bl. 242.

VOLLENHOVEN (Isebrandus Johannes). Zijn kennis was groot, vooral in het vak der bouwkunde. Hij was lid der 4de kl. van het Kon. Ned. Inst. van de Kon. Akad. v. Beeldende Kunsten, van de Maats. tot aanmoediging der Bouwkunde te Amsterdam en van het Prov. Utr. Genoots. Hij overleed de 12de Mei 1825 in den ouderdom van bijna 34 jaren.

Zie *Kunst en Letterb.* 1825, D. I. bl. 305, Verwoert.

VOLLENHOVEN (Jan Messchert van), te Rotterdam in 1740 geboren, toonde reeds vroeg zucht voor de fraaije letteren. Toen hij de Latijnsche school verliet, vervaardigde hij een Latijnsch gedicht in trochaïsche verzen, de *Lof des Zomers*, naderhand door T. Woordhouder in Nederd. verzen overgebragt en met die vertaling er tegenover opgenomen in de *Kleine Dichtelijke Handschriften* gedrukt. Hij zette zich te Amsterdam neder en had daar omgang met Petrus Burmannus Secundus, Jeronimo de Bosch, David Jacob van Lennep en andere kunstvrienden.

In 1808 zond hij te Amsterdam bij Uylenbroek een bundel Gedichten in 8°. in het licht, waartoe ware vriendschap, kinderliefde en een levendig gevoel voor de genoegens van het buitenleven op de zoo aangename Beek tusschen Overveen en Bloemendaal, de onderwerpen hadden geleverd. Deze bundel werd in 1809 en 1810 gevolgd van *Proeven eener vrije navolging van eenige stukken uit de werken van Publius Ovidius Naso*, Amst. 1810, 3 dr. 8°. die gevolgd werden door *het Boek Job in dichtmaat*, Amst. 1812, 8°. Na zijn dood gaf de Hoogleeraar van Lennep zijne nagelatene gedichten uit, onder den titel van *Bundel van gewijde Poezy in Hollandsche dichtmaat* gebragt, 's Gravenh. 1814, 8o.

Hij huwde Elisabeth van der Poorter en overleed 5 Maart 1814.

Zie zijn Levensberigt door van Lennep vóór zijn *Bundel van gewijde Poezy. Kunst en Letterb.* 1814 D. I. bl. 141, 1815 D. II. bl. 419. V. d. Aa, *N. B. A. O. Wb.* D. II. bl. 419.

VOLLEVENS (Johan), in 1649 te Geertruidenberg geboren, werd door Nikolaas Maas in de teeken- en schilderkunst onderwezen. Later was hij 8 jaren bij Jan de Baan, din hij behulpzaam was in het schilderen van de kleeding en de bijwerken van een menigte portretten en in het maken van kopijen van dezelve. Toen hij in 1672 zijn meester verlaten had, kreeg hij dadelijk veel bestellingen. Hij schilderde achtereenvolgens de portretten van den *Prins van Courlant en alle de officieren van zijn regiment*, den Graaf van Nassau en van vele andere aanzienlijke mannen.

Hij overleed te 's Hage in 1728.

Zie Houbraken; van Gool; van Eynde en van de Willigen; Immerzeel; Kramm. Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Portr.* Zijn portret vindt men bij van Gool.

VOLLEVENS de Jonge (Johannes), zoon en leerling van den vorige, werd in 1685 te 's Hage geboren. Hij vervaardigde een groot aantal portretten in het groot en klein, ook ten voeten uit, van een menigte vorstelijke, adelijke en aanzienlijke personen. In 1716 werd hij door de prinses Douarière van wijle zijn Doorl. Hoogh. Johan Willem Prins van Oranje en Nassau naar Soestdijk ontboden om de portretten van *H. Hoogheid, Hare vorstelijke spruiten* en andere personen van hoogen rang te schilderen. Later ontving hij den titel van Hofschilder van gemelde Prinses.

In 1738 liet zich de weêrgâloos weldadige en vermogende Maassluisenaar Govert van Wijn, op zijn 90ste jaar door hem schilderen, waaronder een eerevers van Hendrik Schim is geplaatst. In 1735 werd hij Lid der vroedschap te 's Hage, ook was hij Oud-deken en Hoofdman der Confèrie Kamer *Pictura* te 's Hage toen hij in 1758 overleed.

Zie Houbraken; van Gool; van Eynden en van den Willigen; Immerzeel; Kramm; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt. A. G. Luissius *Alg. Woordenboek*, Aanh. op Govert van Wijn, Muller, *Cat v. Portr.*

VOLMARYN ( ), batalje-schilder te Rotterdam, vóór 1691 overleden.

Zie van Spaan, *Beschrijv. v. Rotterd.* bl. 114; Kramm.

VOLPILJERE ( ).

schreef:

Holland aan de voeten des Konings, Amst. 1707, 8°.

Zie Abcoude, bl. 390,

VOLTELEN (Arnoldus), als proponent beroepen in 1653, te West-Zaandam, vervolgens predikant te Gorinchem 1668, te Zwolle 1669 en aldaar gestorven in October 1688.

Hij schreef:

Overijssels zeegenwensch aan zijn Hoogheid 12o.

Afscheid predicatie van Zaandam, 12o.

Zie Abcoude, *Aanh.* bl. 228, Veeris, *Kerk. Alph.* bl. 162.

VOLTELEN (Pieter), dichter in het midden der 18e eeuw. Men vindt een *Grafschrift* van hem op Prins Willem IV in *Dichtk. Cypressen bladen.*

Zie v. d. Aa.

VOLTELEN (Florentius Jacobus), den 21sten Jan. 1754 geboren aan de Kaap de goede Hoop, verliet deze plaats en werd van zijn 12de jaar af gesteld onder de leiding van de Booij, Rector der Lat. school te 's Hertogenbosch. Voor den predikdienst bestemd, genoot hij te Utrecht het onderwijs van Saxe en Segaar. Spoedig liet hij de theologie varen en woonde heimelijk de geneeskundige lessen bij van Schacht, Luchtmans en Hahn en wel met zulk een loffelijken ijver dat hij in 1775 zijne *observationes chemico-medicae de lacte humano ejusque cum asinino et ovello comparatione* openlijk verdedigde.

In hetzelfde jaar volgde hij zijn leermeester Hahn naar

Leiden, en werd in 1778 tot med. doctor bevorderd met eene *Diatribe medica aditialis, memorabilem septennis Apositiae historiam exhibens.* Hierop vestigde hij zich te Utrecht en werd in 1781 benoemd tot doctor van het Burgerweeshuis. Hij verwierf den gouden eerepenning bij het Genootschap *Servandis civibus* te Amsterdam, wegens zijn antwoord op de vraag: *zijn er braakmiddelen die men in sommige gevallen boven de Ipecacuana verkiezen moet, zoo ja; welke zijn die middelen, en wanneer komen zij te pas,* in 1782 in de werken van dat Genootschap opgenomen. In 1784 werd hij buitengewoon Hoogleeraar te Leiden en aanvaardde zijn ambt met een *or. de hodiernae chemiae pretio rite constituendo* en nog in hetzelfde jaar tot gewoon hoogleeraar benoemd met eene *de optimo medico* en in 1790 bij het neerleggen van 't rectoraat de *magnetismo animali*, door den Rotterdamschen geneesheer Veirax in 't Nederd. vertaald, waarbij Voltelen eenige aanmerkingen voegde. Hij overleed 2 Aug. 1795.

Na zijn vroegtijdigen dood verscheen zijne *Pharmacologia universa* in 3 dl. 1797—1800, welk werk een gedenkteeken is van zijn grondige en uitgebreide kennis. Hij was lid van onderscheidene Genootschappen in zijn vaderland.

Behalve de genoemde werken schreef hij nog:

Aanmerkingen over eene bedekte ontsteeking en verzweering in den onderbuik verzeld van een ischuria, eerst na den dood kennelijk in *Verh. v. h. Zeeuwsch Genoots.* 1784 D. X. bl. 549.

Zie te Water, *Narratio*, bl. 237; Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hooges.* D. I, bl. 318, 323, 348. D. II, bl. 225, 226, 410—414; Holtrop l. c. p. 375 376; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOMELIUS (Cyprianus), Stapertius, of Sjoerd Stapert te Wommels in Friesland, geboren in 1515, studeerde te Gouda en Haarlem in de letteren, te Wittenberg, Keulen en Leuven in de regten, werd j. u. doctor, paltsgraaf en assessor der keizerlijke kamer van 1575 tot 1578 te Spiers, toen hij overleed.

Hij schreef:

Silvarum libri III. Erphordiae 1540. Liber IV. ibid 1547. 8°.

Ode ad Deum pro tranquillando christ. orbis statu. 1546.

Epicedium ad Carolum V Imp. cum Palatinatu victus esset.

Miscellaneorum liber. Argent. 1544.

Virorum aliique celebr. comitatis Magdeburgensis Epithaphii.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 224; Sweertius; Val. Andreas; Jöcher.

VOMELIUS (Sibrandus), predikant 1573 te Hem, 1580, te Pietersbierum en Winaldum, 1592, te Oosterbierum, en in 1614 gestorven

Hij schreef:

Een seer heerlyck tractaet van de praedestinatie, eerst beschreven door H. Zanchio, ende overgeset door S. Vomelium 1615.

C. Crispus, Sallustius van de 't samensweeringhe Catilinae enz., item van den Jugurtijnschen oorloge, uit den lat. tale nu nieuwelicx overgesettet in onsen Nederl. spraecke door L. Vomelium,

Een corte beschrijvingh van Franeker. Fran. 1613. kl. 8°.

Zie Rogge, *Bibl. d. Contrarem Geschrift*, bl. 109; Pauw en Veeris, *Kerk. Alphab.*, Greydanus, *Predd. te Franeker*, bl. 78, 89.

VOMELIUS (Sibrandus), predikant te Buitenpost, en daarna 1668 te Wirdum, in 1674 te Hindelopen en van 1681 tot zijn dood in 1694 te Bolsward, gaf in het licht:

Psalter Davids. 1689. 12°.

Aanteekeningen over de vijf Boeken Moses, Psalmen en Hoogelied enz., door Henricus Ainsworth, uit 't Engelsch vertaalt door Sibrandus Vomelius. Leeuw. 1690, 1691. fol.

Zie Eekhoff, *Bibl. v. Leeuw.* bl. 204; Abcoude.

VONCK (Cornelius Valerius), oordeelkundig verbeteraar der oude schrijvers en latijnsche dichters, in 1725 te Nijmegen geboren, bekleedde aldaar, na te Utrecht gestudeerd te hebben, aanzienlijke stedelijke waardigheden. In 1762 begaf hij zich naar Duitschland, omhelsde daar eerst in het geheim, later openlijk, de R. C. Godsdienst; werd in 1763 door den keurvorst van de Paltz tot hoogleeraar aan de pas gevestigde hoogeschool te Manheim benoemd, doch keerde, door ligchaams zwakheid genoopt, twee jaren later naar zijn vaderstad terug, waar hij, na het doorstaan van een smartelijk en langdurig lijden in 1769 stierf.

Hij gaf in het licht:

Specimen criticum in varios auctores. Accedunt observationes Miscelaneas, Traj. ad Rhen. 1741. 8°.

Lectionum latinarum libri duro. Ibid. 1745. 8°.

Mercurii Stygii iter subterraneum, sive Adriani Hasdy somnium, et alia, cum commentariis perpetuis. Inseruntur Cornelii Valerii Vonck Elegia ad Abraham Wieling, nec non Vindiciae adversus nuperi somniatoris calumnias (auctore Corn. Val. Vonck). Onearopole. 8°.

Zodiacus quaestionum Theologicarum a Rectore Magnifico Trajectine Valentino Johanni Blondeel propositarum. Hagae Comit 1745. 4°.

Nicolai Hagemanni Promulsus Animadversionum in Alberti Voget scripta varia. Ibid. 1745. 4°.

Centuria Thesium inauguralium Philologeco-Nomicarum. Ultraj. 1745. 4°.

Abrahami Wieling Nubes Testium S. Apologetici Pars altera. Opus posthumum Edidit et praefationem adcenscit C. V. Vonck. Trajecti Vittorum. 1746. 8°.

Castruccii Banamici de rebus ad Veletras gestis commentarius. Editio nova auctior curante C. V. V. Amst. 1748. 8°.

Guidonis Ferrarii S. I de rebus gestis Engenii principis bello Pannonico libri III cum praefat. C. V. Vonck. Hagae in Batavis 1749. 8°.

Hieronymi Falete de bello Secambrico Libri IV. Praemissa est Epistolta ad illustrem Junum de Back. Novomagi 1749. 8°.

Guadonis Ferrarii de politica arte oratio primum. edita Anconangi 1750. 4°.

Castruccii Bonamici Commentariorum de bello Italico liber primus cum praefatione C. V. V. 1750. 4°.

Beschrijving van het Begin, Opkomst en Aanwas der stad Doesburg. Nijmegen 1753. 4°.

Meditatio Politico-Historica de felici integritatis ac prudentiae in histteoria temperamento. Traj. ad Rhen. 1764. 8°.

Nog beloofde hij in *Praef. ad Faletum de bello Sicambrico, een Gelria erudita.*

Zie Saxe, *Onom.* T. VII. p. 85; *Anal.* p. 276; J. C. Strodtmannus in *Nova erud. Europa.* p. I. p. 235—252; *Elogeum C. V. Vonckii* in *Acta Litter. Ch. Ad. Klotzii*, Vol. VI. p. I. p. 54—67; *Hambergeri German. erudita.* sect. III. p. 685. ed. prima; *Nova Acta Erud.* 1746, April p. 205—228, 1748 April, p. 205—213, 1750 Julio p. 404—407, 1752 Julio p. 415—418, 1755 September S. I. p. 524—528: Bouman *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. I. bl. 269, 270. D. II. bl. 246, 247, 656: Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VONCK (Cornelis), schreef over de *Zalm* met een *Bijvoegsel* in *Verhandelingen der Holl. Letterk. Maatsch. te Haarlem.* 1785. bl. 1, 1787 bl. 20.

Zie Holtrop, l. c. p. 370.

VONCK (Cornelis Hugo), zoon van den predikant Willem Vonck, werd te Amsterdam geboren, en ontving aldaar zijn opleiding in de godgeleerdheid onder Surenhusius, later te Leiden onder Schultens en Fabricius. Na zijn promotie tot Theol. Doctor met eene *Or. de Cyro Typo Jesu Christi; ad Psalmum I et ad Psalmum XXV*, werd hij 30 Jan. 1735 tot hoogleeraar in de Oostersche talen en oudheden in zijn geboortestad benoemd, en aanvaardde den 7den April zijn ambt met eene *Or. de felici litteratorum orientalis hac aetate conditione*, in de tegenwoordigheid zijner leermeesters Schultens en Fabricius bij welke gelegenheid de beide d'Orvilles en andere Latijnsche gedichten vervaardigden.

Den 9den Maart hield hij eene lijkrede op Johan van den Broek, hoogl. in de regtsgeleerdheid en in 1741 een redevoering *de illustribus exemplis in historia sacra non parcius quam profana obveis.* Dit jaar kwam hij ook te Harderwijk in aanmerking. Ofschoon zijn jaarwede van *f* 800 tot *f* 1500 verhoogd werd, kon hij, een slecht financier, zijn huishouden niet staande houden. Hij woonde in een gehuurd huis, en toen de tijd om was, en hij het contract niet vernieuwde, verkoos hij niet eer te verhuizen voor dat de nieuwe bewoner hem daartoe noodzaakte. Hij zag zich ten gevolge van zijn loszinnig gedrag in zoovele onaangenaamheden gewikkeld, dat hij alle achting verloor en de regering hem in

1758 van zijn post ontsloeg, terwijl men zijn moeder jaarlijks *ƒ* 400 toelegde, om daarvan haar zoon te onderhouden.

Zie van Lennep, *Ill. Amst. Ath. Memorab.* p. 190, 246; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VONCK (JOHANNES), te Amersfoort geboren, baande zich door zijne bekwaamheden, den weg tot hooge waardigheden, werd proost van St. Marie te Utrecht, kanselier van de orde van het Gulden Vlies, en sedert 1576 had hij zitting in den Raad van State en bekleedde zoo onder Karel V als Philips II vele gezantschappen. De laatste ontbood hem, na het overlijden van Hopperus, naar Spanje, om er de post van voorzitter in den Raad der Nederlandsche zaken te bekleeden. Hij zond hem in 1579 tot den vredehandel te Keulen en in 1588 naar den Rijksdag te Augsburg.

Hij overleed in 1585 te Mouson in Arragon.

Volgens Johan Blauw, in *Belg. regia* zou hij in 1575 in plaats van Cornelis Jansenius, tot bisschop van Gent zijn benoemd geweest, 't geen echter door Hoynck van Papendrecht is in twijfel getrokken.

Zie Hoynck van Papendrecht, *Aanteekeningen tot ne Kerk, Oudhed.* bl. 181, Burman, in *Praef. Anal.* T. I. p. 16; Scheltema *Staatk. Nederl.*; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

VONDEL (JOOST VAN DEN) werd den 17den November 1587 te Keulen in de Weissgasse of Wittestraat geboren. Van zijne eerste kindsheid is niets bekend doch in het laatst dier eeuw begaven zich zijne ouders met het gansche gezin naar Nederland en zetten zich te Utrecht neder, waar Joost ter schole werd gezonden en lezen, schrijven en een weinig rekenen leerde. Doch welhaast verplaatste zich zijne ouders naar Amsterdam, waar zij een kousenwinkel opzetten en Joost zijn vader in de winkelnering bijstond, doch tevens, daar hij vroeg aanleg tot de dichtkunst toonde te bezitten, lid werd der rederijkerskamer de Lavendel Bloem, onder de zinspreuk: uit levender uitonst. Van zijne vroegste poëzy is ons weinig bekend. Het oudste gedicht dat bekend is, vervaardigde hij in 1605 (*Schriftuerlyck Bruilofts refereyn op 't houwelyck van Jacob Haesbaert en Clara van Tongerlo*).

Twee jaren later was hij op het landjuweel, door de kamer te Haarlem Trou moet Blijcken gegeven en vervaardigde hij een lied, terwijl kort daarna zijn gedicht *op het twaaljarigh bestant* de lange reeks opende der dichtstukken, die door hem op elke politieke gebeurtenis werden vervaardigd.

Meer geest dan in zijne vroegere verzen speelde in zijn in 1610 vervaardigd gedicht op den moord van Hendrik IV. In ditzelfde jaar verbond zich Vondel in den echt met Maeicke of Manur, dochter van Hans de Wolff, een doopsgezinde (ook Vondel was die godsdienst toegedaan), die ook uit Keulen naar de Nederlanden gevlucht was. Ondertusschen was zijn vader gestorven en had Vondel diens kousenwinkel in de Warmoesstraat overgenomen. Maar hij bekommerde zich minder met de negotie dan met de poëzy en liet het koopen en verkoopen aan zijne huisvrouw over. Hij zette dus na zijn huwelijk zijn liefhebberij met vernieuwden ijver voort en schreef een treurspel het *Pascha*, 't welk door zijne broederen van de Brabantsche Kamer de Lavendel Bloem openlijk voor den volke gespeeld werd. Hierop volgden, behalve zijn *Lofzangh toe ghe-eyghent aen den vermaerden rekenmeester Willem Bartjens*, zijn *Lof-ghezangh over de beroemde scheeps-vaert der Vereenigde Nederlanden*, waarin hij weder meer toonde welk een grooten geest hij bezat.

In 1613 verschenen zijn *Gulden Winkel der konstlievende Nederlanders, gestoffeert met veel lieffelycke historische, philosophische, poëtische ende schriftuerlycke leeringen, vermakelyck en stichtelyck voor alle standen en menschen.*

Hoe meer hij zich in de dichtkunst oefende, des te meer bemerkte hij hoeveel hem ontbrak door zijne ongenoegzame bekendheid met oude talen. Hij liet zich derhalve door zekeren Engelschman in de beginselen der latijnsche taal onderwijzen, doch bemerkende, dat hij het onder dien leermeester niet ver konde brengen, wendde hij zich tot een Fries, Abbama genaamd, die een praeceptoraat bekleedde bij de latijnsche school aan de oude zijde. Hij maakte weldra zulke vorderingen, dat hij de dichters in die taal kon verstaan. In dien tusschentijd vervaardigde hij weinige dichtstukken, onder welke slechts twee van eenige uitgebreidheid: *De Vaderen ofte het tweede deel van de derde dagh der weeder weke vervattende Abrahams offerhande ghedicht byt wijlen den E. G. de Salluste Heere van Bartas, de Phoenix van de Fransche Poëten. Ende nu uit het Fransch in Nederlants vertaelt*, en:

De Heerlyckheid van Salomon of het tweede deel van de vierde dagh der tweeder weke ghedicht by wylen, enz. Het woordelijk teruggeven van het oorspronkelijke, hier en daar niet, of maar ten halve begrepen, was een arbeid die met groote moeielijkheden gepaard moest gaan en voor welken Vondels krachten althans toen nog niet berekend waren. De aftrek, die aan den Gulden winkel was te beurt gevallen had, omtrent dien tijd, den boekhandelaar Dirck P. Pers aangespoord een werk van gelijken aard in het licht te geven. Hij noodigde Vondel uit bijschriften te leveren bij de kunstplaten, door Markus Geeraerts, den bekwamen plaatsnijder van Brugge, in 1566 vervaardigd, bij het toen in schier alle talen bekende „Boeck van de Fabelen der Dieren." Deze arbeid zag een jaar later dan „de Vaderen" het licht, onder den nieuwen titel van *Vorstelijke warande der dieren.*

Tot de letterkundige vrienden van Vondel behoorde, behalven Coornhert, Spieghel, Bredero, Coster en vele anderen, ook de beroemde P. C. Hooft, drost van Muiden, aan wiens vader, den niet minder vermaarden Cornelis Pietersz. Hooft, burgemeester van Amsterdam, hij zijn treurspel *Hierusalem verwoest. Den Joden tot naedencken, den Christenen tot waerschuwingh, als op het tooneel voorgestelt*, opdroeg (1620), een drama, dat wat vorm, gedachten en diktie betreft, verre boven het *Pascha* staat en een verbazende vooruitgang bij hem toont; doch waaraan toch iets ontbreekt, namenlijk de dramatische knoop.

Van bijna dezelfde dagteekening is zijn *Zedigh gedicht van de Ydelheid der menschen*, waarvan de uitvoering verre bij de laatstvoorgaande stukken ten achteren staat. Wij mogen ook hier niet onvermeld laten, dat er nog van vroegeren tijd drie dichtstukken van hem uitkwamen in een liedboek van die dagen, namelijk in *Den nieuwen verbeterden Lust-Hof, geplant vol uytgelesene, cierlycke, amoureuse ende vrolycke gesanghen. Den derden druck ghebetert en veel vermeerdert.* (Amst. 1607), ook geplaatst in den tweeden verbeterden en vermeerderden druk van het tweede deel van *Vondels Poezij*. Schiedam 1647.

In 1620 verschenen *De Helden Godes*, waarvan de platen reeds vroeger bestonden. Het was waarschijnlijk een boekverkoopers speculatie, die weinig aantrekkelijks bevatten en aan Bartas en andere schrijvers ontvreemd zijn. Verbazend is dan ook het onderscheid tusschen dit gedicht en zijn *Lofzangh van den Christelijcke Ridder*, dat in een geheel anderen trant geschreven is, en, hoezeer nog van den kant der diktie hier en daar wel gebreken hebbende, echter wat keur van denkbeelden en kracht van uitdrukking betreft, eene eervolle vermelding verdient naast *Hierusalem verwoest*. Bijna te gelijker tijd verschenen nog andere geestelijke gedichten van hem, zoo als:

Huwelyck-zangh tusschen God en de Gheloovige ziele.

In hetzelfde jaar verscheen ook zijn klinkdicht *aan den Bruydegom Lambrecht Jacobsz met zijne Bruyd Aechtjen Anthonis* en in het volgende (1621) *zijn Ghebet uytghestort tot Godt over mijn ghedurige quynende sieckte.* Deze ziekte en zijn meer gezetten omgang met zijne volgeestige en talentvolle vrienden waren oorzaak dat er gedurende de jaren 1621 en 1622, behalve het laatst vermelde, slechts weinige gedichten van hem verschenen. Tot deze vrienden behoorde behalve Huft Laurens Reael (aan wien hij zijn *Lof der Zeevaart* wijdde), Justus Baeck, Roemer Visscher, Barlaeus, Jacob Wijts, Cornelis Gijsbertsz Plemp, Sweelinck, Tesschade Visscher (voor wier hij zijn *Vichtzangh* vervaardigde en wier huwelijk met Allard Krombalck hij bezong) Joan Albrecht Ban en een reeks van anderen ter eere van welke hij een reeks van gedichten vervaardigde.

In 1625 verscheen van hem een nieuw Tooneelspel *De Amsteldamsche Hecuba* een vertaling van Seneca, waarbij Reael onzen dichter in de bearbeiding bijstond. Op feestelijke wijze stemde hij de snaren toen Fredrik Hendrik zijn broeder als Stadhouder opvolgde, zoo in zijn *Prince-lied* als in zijne *Begroetenis aen Frederick Hendrik Prince van Oranje op zijn intree van zijn Stadhouderschap over de Vereenichde Nederlanden.* Ook vervaardigde hij verschillende dichtstukjes op diens *beeldenis* en die zijner *echtgenoote*

Amelia, Princesse van Oranje enz. Bekend is ook zijn gedicht *op het stookje van Oldenbarneveld, Vader des Vaderlants*, waarvan van Lennep een facsimilé gegeven heeft en op diens afbeelding, gelijk ook op die van Simon Episcopius en anderen.

Bekend is het dat Vondel, die tot de Doopsgezinde gemeente behoorde en zelfs bij de zoogenoemde Waterlanders de waardigheid van diaken bekleedde, aan de geschillen tusschen de Remonstranten en Contraremonstranten deel nam en een menigte scherpe gedichten tegen de laatste in het licht gaf, terwijl hij de Remonstranten met lof overlaadde, doch onder al de gedichten, waarin hij de Contraremonstranten doorzielde is er geen zoo beroemd als zijn *Palamedes of vermoorde Onnoozelheyd*.

Hij had dit treurspel, op verzoek van Albert Koenraad, burgemeester, schepen en raad van Amsterdam, vervaardigd en onder verdichte namen de meest beruchte remonstranten en contraremonstranten ingevoerd. Zoo was Calchas, Bogerman, Eurypilus, Trigland, Ulyssus, Fr. H. van Aersens van Sommelsdijck, Diomedes, graaf Willem, Ulysses, Lodewijk van Nassau, Thersites, Gerrit Beukelsz. van Santen enz.

Het is schier noodeloos op te merken, dat men bij het lezen van het stuk de noodige omzichtigheid in acht heeft te nemen en noch hier noch elders prins Maurits en de Contra-remonstrantsche partij uitsluitend beoordeelen moet naar de partijdige voorstelling van Vondel. Zelfs de grootste lofredenaar van Oldenbarneveld en de ijverigste aanhangers der Remonstranten gevoelen en erkennen dat in de *Palamedes* den partij-man te veel den dichter heeft beheerscht.

Algemeene verbazing verwekte dit treurspel, want ieder begreep het oogmerk van den dichter. De beminnaars en beoefenaars der poëzy verhieven het ten hemel, doch niet lang na de uitgaaf werd de dichter aangeklaagd en het stond geschapen dat men hem naar den Haag zou zenden, om aldaar wegens misbruik der dichterlijke vrijheid te regt gesteld te worden, bij aldien de Amsterdamsche regering zich daartegen niet kloekhartig verzet en hem in hare bescherming genomen had. Vondel zocht ondertusschen een schuilplaats in het huis van zijns vrouws broeder Hans de Wolff, die met zijne zuster Clementia gehuwd was; maar dezen waren zelf met de zaak verlegen, misprezen zijn geschrijf, en rieden hem liever zijne nering voor te staan dan zich dus in gevaar te brengen; doch hier geene ooren naar hebbende, en hunne bestraffing moede, verliet hij hun huis en zocht lijfberging op de hofstede Scheibeek bij de Beverwijk, toebehoorende aan zijn vriend Baeck. Ondertusschen werd zijne zaak op de schoutsrollen bepleit, en kwam van daar op de schepenbank, waar hij tot eene geldboete van *f* 300 verwezen werd, die hij gewillig betaalde, zonder dat de verdere uitgave van dit treurspel verboden of belet werd.

Doch dit was, gelijk Brandt aanmerkt, met een vossestaert gegeeseld en diende slechts om het algemeen begeeriger naar dit treurspel te maken, en het eene vermaardheid te bezorgen, die het anders welligt niet zou verkregen hebben; druk op druk verving elkander, en daaronder met sleutels ophelderende aanteekeningen en verduidelijking van hetgeen de dichter bewimpeld gezegd had. Men wil dat het binnen weinige jaren dertig malen gedrukt is; ja zelfs is het in lateren tijd op den Amsterdamschen schouwburg vertoond geworden.

De dood van Cornelis Pietersz. Hooft, en de dood van zijn dochtertje Sara gaf Vondel in den aanvang van 1626 aanleiding tot het aanslaan van den *treur* en de geboorte van Willem van Nassau, zoon van Frederik Hendrik en Amelia van Solms, van den juichtoon.

Wij mogen ons noch bij deze, noch bij andere gedichten, die Vondel bij politieke of kerkelijke voorvallen vervaardigde, bepalen, evenmin de gezangen vermelden, die hij bij elke overwinning van Frederik Hendrik of bij het huwelijk van zijne letterkundige vrienden, zooals van Pieter Cornelisz. Hooft en Helionore Hellemans vervaardigde.

In 1628 verscheen zijn treurspel *Hippolytus*, even als de *Hecuba* uit Senecaas latijn vertaald, doch de opdracht en een klinkdicht aan *den getrouwen Hollander*, was zoo klaar, dat het op niemand kon slaan dan op den voortvlugtigen Huig de Groot en tevens hem en Oldenbarneveld afschilderde als onschuldigen ten onrechte vervolgd. De boekverkooper maakte dan ook zwarigheid het uit te geven, en deed het uit al de gedrukte bladen snijden. 't Kwam echter bij den tweeden druk, toen de tijden veranderd waren, in het licht.

Nog voor de uitgave van den *Hippolytus* had Vondel zich naar Denemarken begeven, ter invordering van eenige schulden. Op zijn terugreis vond hij te Gottenburg Jacob van Dijk, gezant van den koning van Zweden, toen van wege den koning bevelhebber dier stad, een groot voorstander der poezy met Grotius, Heinsius en Scriverius bevriend. Deze onthaalde onzen dichter op de vriendelijkste wijze en deze vervaardigde bij die gelegenheid het uitmuntende klinkdicht: *Tot tol van zijne Majesteit van Zweeden betaald te Gottenburg aan den Heer Jacob van Dijk.* Na zijne terugkomst schreef hij zijn beruchten *Boeren-Catechismus* een vers zoo boestig en scherp, dat Vossius, toen hij het las, zich niet van lagchen kon onthouden. Het jaar 1630 was weder vruchtbaar in hekeldichten, doch onder allen werd de kroon toegekend aan zijn *Harpoen* en *Roskam*. Het eerste betrof de kerkelijken en in het tweede had de dichter het op de regeering geladen. In den *Harpoen*, aan Jonkheer Landeslot, Heer van Vrijburg, (onder welken naam hij 's lands overheid aanduidde,) las men de beschrijving van een waar predikant, voorgesteld onder den naam van Godefried, prediker in 't vlek van den Heere Landeslot.

In tegendeel beschreef hij onder den naam van Wolfaert, de heerschzuchtige, scheur- en woelzieke leeraars, die zich tegen hunne overheid kanten, oproer onder 't volk brengen en andere christenen vervolgen. In den *Roskam*, aan den Drost Hooft, bestraft de dichter niet min ernstig de gebreken en slapheid der Regering, de algemeene overdaad in en het toenemen der pracht. Op deze beide dichtstukken volgde de *Medaille voor den Gommaristen Kettermeester en Inquisiteur te Dordrecht*, waarin de dichter zoo uitvaart, dat hij de Remonstranten, die hij wilde begunstigen, geen voordeel verschafte, maar de oude lange verbittering meer en meer ontstak. Doch geen hekeldicht van Vondel was scherper en vuriger dan zijn *Decretum horribile* of *Gruwel der Verwoestingen*, waarin hij op eene rauwe en woeste wijze het leerstuk der voorbeschikking aantast. Algemeen was de lof, die hij zich door zijn *Lijkoffer aen Maagdenburg*, waarin hij de verwoesting van den stad door Tilly, gevolgd van de wraak in den slag bij Leipzich beschreef, en niet minder door het uitmuntende lierdicht op de *Inwijding der doorluchtige school te Amsterdam* (1632). Het gelukkig slagen in de Latijnsche poezy bragt onzen dichter op het denkbeeld van zijne krachten te beproeven aan het heldendicht. Hij nam Virgilius tot zijn voorbeeld en Constantijn tot zijn onderwerp en zond het begin van zijn dichtstuk aan de Groot, die het prees en den dichter tot voltooijing er van aanspoorde. Hij werkte er vele jaren aan, doch verscheurde het, slechts eenige gedeelten er van behoudende, die hij in andere dichtstukken te pas bragt.

In 1635 had Grotius zijn treurspel *Sophompaneas* of *Joseph in het Hof* in het licht gegeven, Vondel bragt het uit het Latijn in Hollandsche verzen over, waarbij de Secretaris Mostert en Joan Vichtus of Victorijn, beide regtsgeleerden, bijstonden. Deze vertaling droeg de volkomen goedkeuring van de Groot weg. Sedert voerde hij Joseph nog tweemaal ten tooneelen, in *Dothan* en in *Egypte*, welke treurpelen hij in 1640 tegelijk met het eerste uitgaf. Van zijne overzettingen van den *Dolle Hercules* van Seneca, het *Klaag- en Treurdicht* van Naso uit Pontus aan Augustus, en de *Herschepping* van denzelfden dichter verscheidene Boeken van Lucanus en Papinius Statius en de *Leerzangen* van Horatius Flaccus, zagen alleen de laatste het licht.

In 1637 was de Nieuwe Schouwburg, die Coster's Akademie verving, volbouwd en werd omstreeks kerstijd van hetzelfde jaar ingewijd door Vondels daartoe opzettelijk vervaardigd treurspel *Gijsbrecht van Aemstel*. Dit treurspel en een ander *Maeghden* genaamd. (St. Ursula en hare elf duizend maagden, ten onderwerp hebbende,) dat in 1639 verscheen, en aan des dichters geboortestad Keulen,

waar men wil dat dit vroom gezelschap begraven ligt, toegewijd behelzen verscheidene zaken en redevoeringen ten voordeele der Roomsche kerk, tot welke hij eerlang openlijk overging, tot groote verbazing van allen, die hem kenden en wisten welk eene veel geruoht makende rol hij in de Remonstrantsche geschillen gespeeld en welk een warm voorstander der godsdienstige vrijheid hij zich getoond had. Wat hem tot dien stap bewogen heeft, is niet duidelijk. Sommigen verklaren, dat hij, na den dood zijner vrouw, het oog geslagen had op eene bemiddelde Roomsche weduwe en anders geen kans ziende om haar te behagen, begon te overleggen, of hij met een gerust gemoed haar kerkleer zou kunnen omhelzen; eenige priesters en anderen geestelijken, die er een' hoogen prijs op stelden een man van zulk eene vermaardheid als Vondel, in den schoot der kerk terug te brengen, arbeidden zoo ijverig aan zijne bekeering, dat zij eindelijk hun oogmerk bereikten en de ijverige tegenstrever van alle kerkelijke gezag over de gemoederen, de gehoorzame zoon der kerk werd, die dit gezag ten strengste uitoefent en geen de minste inbreuk daarop gedoogt. Deze stap van Vondel verwonderde te meer, daar het huwelijk toch geen voortgang had, doch is, meldt Brandt, een bewijs dat hij niet geveinsdelijk, maar in goeden ernst het Pausdom heeft aangenomen. Hoe hetzij; de volgende dichtstukken van Vondel dragen meest alle de kleur van zijn nieuw geloof en werden daarom natuurlijk door hen, die zijn overgang groote ergenis gegeven hadden, op veel minderen prijs gesteld.

Het treurspel *de Gebroeders*, dat hij in 1640 uitgaf, bevredigde hem echter weêr met den meesten. Men zeide, „dat men in dit uitnemend treurspel de hartroerende taal en de rijzende hoogdravenheid van Euripides bijeen vond". De Groot schreef hem een vleijenden brief en Vossius, aan wien het was opgedragen, zeide, na het gelezen te hebben: „gij schrijft voor de eeuwigheid." Men mag zeggen (schreef een zijner lofredenaars) dat Vondel omtrent dezen tijd den hoogsten top van den Nederlandschen Parnas had beklommen, dat allen, in vergelijking van hem, nog maar aan den voet van derzelven zich lagen te wringen, vruchteloozen krachten verspillende, ter verkrijging van dat geene, waarmede onze dichter zoo heerlijk versierd was, en waardoor, bij ook boven allen uitmuntte."

In 1641 verscheen zijn treurspel *Petrus en Paulus*, vervolgens zagen de *Brieven der heilige Maagden*, twaalf in getal, aan de H. Moeder Maria, die hij Hemelkoningin noemt, opgedragen, het licht. Het jaar 1645 gaf aan Vondel eene schoone gelegenheid zijn ijver voor het Roomsche geloof aan den dag te leggen door het vervaardigen van een *Eeuwgety' der Heilighe stede Amsterdam*, ter verheerlijking van een mirakel, dat in 1345 zou geschied zijn. Dit gedicht verwekte hem niet weinig vijanden onder de Protestanten, het regende spotschriften en pruilrijmen tegen hem, zelfs Hooft gaf zijn ongenoegen in een brief aan van Baerle te kennen. Eerlang gaf Vondel een werk van grooten adem in het licht getiteld: *Altaar geheimenissen*. Dit leerdicht, in drie boeken, met de opschriften *offereere, offerspijze* en *offerrande*, heeft de Misse ten onderwerp. Hier tegen vatte Jacob Wesbarbaen de pen op en schreef en gedicht, ten titel voerende: *Kracht des Geloofs van den voortreffelijken en vermaerden dichter Joost van den Vondel e speuren in de Altaargeheimenissen bij zijne E ontvouwen in drie Boeken.*

In 1646 volgde zijn prozavertaling van *Virgilius*, waarover Barlaeus een zeer ongunstig oordeel velde. „Gij hebt (schreef hij aan Huijgens) Vondels Virgilius gelezen, of ten minste gezien, maar zonder leven, zonder merg, en de lenden gebroken. Indien hem Augustus las, hij zou dezen Maro niet van 't vier bevrijden." Op deze vertaling volgt zijn treurspel *Maria Stuart of gemartelde Majesteit*, waarin deze als eene vlekkelooze martelares wordt voorgesteld en Elisabeth als een andere Herodias, die Mariás hoofd doet vallen als slagtoffer van haren ijver voor het ketterdom. Ofschoon dit stuk zonder zijn naam en quasi te Keulen gedrukt was, herkende men den dichter dadelijk en betrok hem des wegens voor het geregt, dat hem in eene boete van *f* 180 verwees. Op het voetspoor van de Groot die kort voor zijn overlijden den vrede tusschen Roomschen en Protestanten in eenige werkjes had willen stichten, gaf Vondel er eenige vertaalde uittreksels van, deze onder den titel van *Grotius Testament*, en beweerde dat die beroemde man Roomsch was gestorven en derhalve ieder vermaande dat voorbeeld te volgen. Doch men bevond wel haast dat hij in dat uittrekken niet onzijdig was te werk gegaan en verweet hem dit onverschoonlijk gedrag in de voorrede van het tweede deel zijner *Poezy*.

Lang hield hij Pieter de Groot voor den schrijver dezer voorrede, doch het bleek dat het een jongmensch was, die Vondel zelven daar over zijn leedwezen betuigde. De onlusten in Engeland die ten gevolge hadden dat koning Karel I onthoofd en Olivier Cromwell tot protector benoemd werd, gaven hem nieuwe stoffen tot hekel- en schempdichten die hem, zoo de Republiek niet met den laatsten in oorlog was geweest, nieuwe boeten zouden berokkend hebben. De vrede te Munster van 1648 gaf hem aanleiding tot een landspel de *Leeuwendalers* genaamd, waarmede hij veel roem verwierf, 't geen ook het geval was met zijn Treurspel *Salomo* aan Justus Baeck opgedragen.

De aanslag van Willem II op Amsterdam in 1650 maakte zijne billijke verontwaardiging gaande, en hij schreef verscheidene gedichten, die hem en de vermetelheid van den jongen Prins in een hatelijk daglicht stelden, en toen deze kort daarna gestorven was, schreef hij zijne *ver'roosting voor de onnozele en bedroefde ingezetenen van Holland, over de dood van zijne Hoogheid Prins Willem den tweeden, stadhouder en capitain-generael der vereenigde Nederlanden in het licht.*

In 1653 ontving Vondel eene openbare hulde, bij gelegenheid van het St. Lukas feest, op den 20sten October door een gezelschap schilders, dichters en liefhebbers in de St. Joris Doele te Amsterdam. Men had hem te dien einde plegtig genoodigd, aan den maaltijd aan het hooger einde der tafel op een hoogen stoel geplaatst, en een der gasten, (men wil Thomas Asselijn) die Apollo voorstelde, zette hem een lauwerkrans op het hoofd. Hij beantwoordde dit eerlang met zijne vertaling der oden en dichtkunst van Horatius aan de kunstgenooten van St. Lucas op te dragen tot een blijk zijner genegenheid voor de schoone kunsten en de eer hem bewezen: ook vereerde hij in het volgende jaar het St. Lucasfeest met een schoon dichtstuk.

Nu volgde zijn treurspel *Lucifer*, dat hem in groote onaangenaamheden met sommige predikanten bragt, wegens zijne zinnelijke voorstelling van den Hemel en de Engelen. Het gevolg hier van was dat men den *Lucifer*, na twee vertooningen, van den Amsterdamschen Schouwburg weerde, 't geen de nieuwsgierigheid des te meer opwekte, zoodat de gansche druk, bestaande uit 1000 exemplaren, in 8 dagen tijds geheel werd uitverkocht en een tweede druk moest worden opgelegd. De grootste ijveraar was de predikant Petrus Wittewrongel, op wien Vondel zich door twee zijner paskwillen en een proza stuk (*Tooneelschilt voor het tooneelrecht*) wreekte. In 1657 zag zijn treurspel *Salmoneus*, te gelijk met zijn Psalmberijming (*Davids harpzangen*) met een opdracht aan de gewezene koningin van Zweden, het licht. Behalve deze opdracht vervaardigde Vondel nog verscheidene gedichten voor deze koningin, voor een van welke (*Afzetsel der koninglycke Prince*) hij een gouden keten en medaille ter waarde van omtrent *f* 500 ontving.

De slechte orde, die zijn zoon Joost (behalve dezen had hij nog een dochter Anna, die den geestelijken staat omhelsde) op zijn zaken stelde, verzekerde hem bij zijne klimmende jaren geen kommerloozen ouderdom. Eene tweede reis naar Denemarken, in 1657 ondernomen om eenige schulden voor dien zoon in te vorderen, had weinig gevolg, doch ook hier vervaardigde hij verscheidene dichtstukken tot lof van den koning Frederik III, zijne gemalin Sophia en andere aanzienlijke personen, onder den titel van *Parnas aan de Belt*, te Amsterdam gedrukt. Na zijne terugkomst baarde hem deze zoon, die met zijn vrouw en drie kinderen, om zijns vaders zaken waar te nemen, bij hem inwoonde, door zijn loszinnigheid en onwetendheid veel verdriet. Zoo lang die vrouw leefde ging het echter tamelijk wel, doch toen hij, na haren dood met eene vrouw, even loszinnig als hij, in den echt was getreden, geraakte hij geheel en al op het dwaalspoor, zoodat Vondel met zijne dochter afzonderlijk ging wonen en zijn troost zocht in de bearbeiding der *Harpzangen*. „Indien ik (zeide hij meermalen tot zijne vrienden) den troost en de verkwikking der Psalmen niet had, ik verging in ellende."

Deze zoon verkwistte niet alleen zijn eigen vermogen maar ook zoo veel van hetgeen hem door anderen was toevertrouwd dat hij op het punt stond bankroet te maken. De eerlievendheid van den vader kon dit niet gedoogen, hij betaalde zijn schulden en liet, daar hij uit eigen beweging naar de Indiën weigerde te vertrekken, hem door dwang derwaarts gaan. Daar hij hierdoor schier van alles beroofd was, besloten eenige bloedverwanten van zijn overleden vrouw voor hem een ambt te verzoeken, met het gevolg dat hij den 16den Jan. 1658 den post van boekhouder in de bank van leening op eene wedde van *f* 650 's jaars verkreeg.

Na dit ambt tien jaren waargenomen te hebben, werd hij in Augustus 1668 eervol ontslagen met behoud van zijne jaarwedde en mogt de elf overige jaren van zijn leven in stillerust doorbrengen. In 1659 gaf hij zijn treurspel *Jeptha* een treurspel, volgens Brandt, uitnemend in alle deelen in het licht.

Op *Jeptha* volgde nog eene geheele reeks van treurspelen zooals: *koning Edipus uit Sophocles*, *koning David hersteld*, *Samson of heilige wraeck*, alle in 1660; *Adonias of rampzalige kroonvrucht*, in 1661, *Batavische gebroeders*, *Faeton of roeckeloze stoutheit*, beide in 1663; *Adam in Ballingschap of aller Treurspelen*, *Treurspel* 1664, *Ifigenie in Tauren uit Euripides* 1666, *Zanchen of ondergang der eerste wereld*, beide in 1667. Eindelijk besloot hij zijne dramatische loopbaan in 1668, in den ouderdom van 81 jaren, met twee vertalingen uit het Grieksch, namelijk de *Feniciaansche* of *Gebroeders van Thebe* van Euripides en de Hercules *in Trachin* van Sophocles. Behalve de 32 treurspelen, die in openbaren druk verschenen, stelde hij nog omtrent 1638 een treurspel op *Messalina* getiteld. Eene kwalijk opgevatte meening onder de tooneelspelers, als of dit stuk toespelingen bevatte op zeker Hof en de daarop gevolgde zwarigheden der bestuurderen van den schouwburg om dit stuk te vertoonen, waren oorzaak dat de dichter de voornaamste rollen opeischte, eenige regels in andere treurspelen gebruikte, en het overige in het vuur wierp. Dergelijke toespelingen heeft men ook in andere zijner treurspelen willen vinden.

Slechts weinige van dit groot getal treurspelen zijn ten tooneele gevoerd geworden, en alleen *Gijsbrecht van Aemstel* heeft zich met eenige verminkingen uitlatingen en bijlapselen op het tooneel gehandhaafd, meer als een finantiespeculatie dan als een bewijs van het groot oordeel der schouwburgbesturen of achting voor den dichter.

In 1662 en 1663 gaf hij nog *Bespiegelingen van God en Godsdienst* tegen de verloochenaars der Goddelijke Voorzienigheid, *Johannes de Boetgezant* en de *Heerlijkheid der Kerke* in het licht. In het laatstgemelde jaar werd de *Palamedes* zonder dat de kerkenraad zulks kon beletten, opgevoerd en twee jaren later te Amsterdam op *Droogbak* bij gelegenheid dat men den schouwburg verbouwde.

In 1671 verscheen de *Herscheppingen van* Ovidius in dichtmaat, een werk dat vooral beroemd is door de *Proeven van Taal- en Dichtkunde* van Huydecooper en de *Aanmerkingen* op die *Proeven* van Bilderdijk. Behalve deze grooten gedichten, vervaardigde Vondel er nog een bijna ongelooflijk getal kleindere, zoo als zegenzangen, lofdichten, klenkdichten, meer dan honderd leerdichten, omtrent honderdvijftig bijschriften op afbeeldingen van voorname personen en vele andere gedichten van allerlei soort, en bij die alle komen nog vele oude rijmen, die door hem *groeneen onrijpe verzen* genoemd werden, en die hij gaarne vernietigd zou hebben, schoon hij moest gedoogen dat zij in den jare 1644, 1647 en 1650 opnieuw in het licht werden gebracht.

Tot de laatste gedichten die van hem het licht zagen, behooren eenige Bijschriften op de Gebroeders de Witt, en zijn allerlaatste gedicht, werd bij gelegenheid van het huwelijk tusschen Sybrand de Flines en Agnes Blok in Sept. 1674 toen hij den ouderdom van 87 jaren bereikt had, vervaardigd.

Hij overleed den 5den Februarij 1679. Zijn lijk werd in de Nieuwe Kerk begraven. Antonides, Vollenhoven, Oudaen, Franciscus en anderen vereerden zijne nagedachtenis met lijkverzen. Bijna geen dichter of hij heeft de snaren ter eere van Vondel gestemd en onder deze behalve de bovengenoemde Hooft, Barlaeus, Vos, Brandt, Westerbaen, de Decker, Viktorijn, Broekhuisen en een menigte anderen. Zijne gedichten zijn dikwerf afzonderlijk met en zonder aanteekeningen in verschillende vormen uitgegeven o. a. door Hoogstraten Westerbaen, eindelijk gaf van Vloten, de *Dichtwerken* van V. met *inl. en aant.* (Schied. 1864 2 dn. 4°). J. van Lennep, in 12 dln. m. pl. in verband met zijn leven. De Hoogl. Schrant gaf *Johannes de Boetgezant* (Leid. 1840) *Lucifer* (Leid. 1856) en *Gijsbrecht van Aemstel* (Leid. 1851) met aanteekeningen in het licht. J. F. J. Hermans, *Lucifer*, *Gijsbrecht van Aemstel* en *Maria Stuart* ook met zijn aanteekeningen.

van Doorninck vermeldt verscheidene zijne anoniem uitgegevene gedichten. In alle bloemlezingen, zoo als in *Kloos Kraam*, *Apollos harp*, *Verscheidene gedichten*. *Bloemkrans van gedichten*, en die van Siegebeek, Visscher, Alberdingk Thijm, Schrant, van Vloten en andere zijn ze opgenomen.

Lulofs schreef: *J. van den Vondel, door geschiedk. inleidingen; omschrijvingen in proza en aanteekeningen in eenige zijner kleinere gedichten opgehelderd en drie proeven van opheldering over den grootsten der Vad. Ned. dichteren*, A. de Jager gaf *minbekende dichtstukken van Vondel en ophelderingen van eenige thans min verstaanbare uitdrukkingen in Vondels dichtwerken.*

De Maats. v. Ned. Letterk. te Leiden bezit een exemplaar van den *Palamedes* met aanteek. van Mr. H. A. Kreet en anderen.

Zie Saxe, *Onom.* p. VI, p. 551 358; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg* T. II, p. 771, 772; P. Burman, *Praef. ad Lucanum* p 3; Krantzius, *ad Conringium*, *Saec.* XVII p. 230; *Cat. Bunav.* T. I. V. II p. 168; Hartzheim, *Bibl. Colon Supplem.* p. 348, 349; Chaufepiè; *Bibl. d'un homme de goût*, T. I, p. 297, 372; *Biogr. Univ.*; Moreri; *Bibl. génér. mod.*; Bayle o. h. *Alexandre*; Oettinger; Bauer; Jöcher, *Conv. Lex.*; *Niederl. Museum* (1858) II, 42, 124; *Eine schöne Medaille auf den berühm. Holl. Poeten. v. d. V. nebst Hist. Erklaerung*, in Koechler, *Hist. Muntz Belustig.* Th. IV. S. 192; Hoogstraten, Luiscius, Kok, Nieuwenhuis; *Woordenb. d. Zament*; Verwoert, Kobus en de Rivecourt, *Lev van eenige voorn. mannen en vrouwen.* D. I, bl. 294—300; *Leven van Vondel* voor zijn *Poëzy* (Franek. 1682 2 dn. 4°.); *Het leven van J. v. d V. den Prins der Nederl. dichters*; Brandt, *Leven van J. v. d. V.*, van Ollefe, *Lev. v. J. v. d. V.* Alberd. Thijm, *Levensb. van J. v. d. V.* in *Kath. Volks Alm.* 1869, bl. 151; Wagenaar, *Amst.* fol. D. III, bl. 245, *vervolg* bl. 280; G. van Loon, *Nederl. Historiep.* D. III, bl 283; Koning, *Slot te Muiden*; Scheltema, *Anna en Tesselschade*, dochters van *R. Visscher*; van Effen, *Holl. Spect* D. I, bl. 213. III, bl. 244, XII, bl. 91, *Hist. v. d. Amsterd. Schouwb.* bl. 11; Wittewrongel, *Oec. Christ.* D. II. H. XL; *Adv. d. Vad. Kerk.* D. II, bl. 173—182; *De Zuidhollander, Tijds. voor onderwijs en opvoed.* 1858; *Instituut* 1841 N. 3, bl. 194, 195; Collot d'Escury, *Holl. roem*; Bidloo, *Panpoët* bl. 90; Siegenbeek, *Bekn. Geschied. d. Ned. Letterk.*; van Kampen, *Bekn. Geschied. d. Ned. Letter- en Wetens.*; Ypey, *Gesch. d. Ned. Tale*,; Snellaert, *Schets eener Gesch. d. Ned. Letterk.* (Index); John Bowring, *Brieven*; Jonckbloet, *Ned. Letterk.*, bl. 213, volgg. van Capellen, *Redev. over de verdiensten der Amsterd.*, bl. 22 i Hubert, *Chron. lijst*; van Hasselt en A. Thijm *over Vondel* in *D. War*, Dl. VI. bl. 66; A. de Jager *Lof van Vondel*, *Lof van Vondel* in *Alg. Mag.* D. I. bl. 495; J. Ploos van Amstel, *Redev. over J. v. d.* V. in *Letteroeff. v. h. Kunstgen. Diligentiae omnia*; J. de Bosch in *Alg. Mag. van Wetens. Kunst en Smaak*, v d. Schaaff, *Verh. over het leven en de verdiensten van V. als dichter.* Amst. 1827 8; Fransen van Eck, *Redev. geh.* 16 *Jan.* 1817 *ter aanvaard. van het Hoogleeraarsambt*; *Geslacht Vondel* in *Nav.* 1864, bl. 220; van Hasselt en van Vloten, *Geneal. Aanteek. over Vondel* in *D. War*, D. VI, bl. 116; Vondels *Geboortehuis* in *D. War*, 1869, D. IX, bl. 86; S. Muller, *bijdrage ter opheld. van sommige gedichten van V. in Jaarb. v. d. Doopsgez.* 1838—1839, bl, 143; Vondels *overgang tot de Kath. Kerk* in *Kath.* 1857 D. II. bl. 252, *Wederwoord aan J. v. Lennep* in *Kath* 1868, bl. 20; *Vonde voor Burgemeesteren in Nederl.* 1835, IV, 72; Prins de Jonge. *De betrekking tusschen Hooft en Vondel in D. War.* 1870, Dl. IX, bl. 245, 304; *Le Portrait de Vondel et un mot sur lui en Bull. Com. Flam*, 1868, IV, 527; Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.*, D. VI. Dez. *Apollineum*, D. I, bl. 91; Huydecoper, *Proeven van Taal- en Dichtk.* voor; J. de Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.*; De Clercq, *Verh.*; A. Simons, *over den aanleg van Vondel en zijne poesy met die van Cats en Hooft vergeleken in Mnemos.* D. XI, (1) bl. 153; Siegenbeek, *Verhand. over de dichterl. verdiensten van V.*, in *werken d. Bat. Maats. v. Taal en* Dichtk. D. II; Andriessen, *Aanm.* bl. 186; van Iperen, *Kerk. hist. v. h. Psalmgez.* D. I. bl. 182; L. G. Visscher, *over het herstel en de invoering d. Ned. taal.* bl. 99, *Naamloziana*, bl. 19; van Alphen. *Inleid. tot Riedels Theorie*, bl. XV; De Bosch, *Verh.* in *Teylers Genoots.* St. bl. 41—47; Alberd. Thijm, Vondels *dichterlijke moraliteit* in *D. War* IX, 458; v. Hall, *Redev. over J. v. d. V. als schrijver in ondicht* in v. Kampen en de Vries, *Holl. Mag.* bl. 157; J. ten Brink, *het Landspel van V.* in *Gids* 1864, IV, 102; P. v. Campen, *Dissert. de Justo Vondelio, Poeta tragico, L. B.* 1819, 4, Huet *Comment. de Graecae tragaediae ratione et nottissima Vondelii fabula Gijsbrecht van Aemstel* Traj. ad Rhen. 1821; G. Pareau, Lucius 8, *Navigantes*, Ibid 1822 8°. *Redev. over Vondels Treurspel, Gijsbr. v, Aemstel*, in *Apollin*, D. I, bl. 1; Barbaz *Schouwt.* D. I, N. 1; *Tooneelkijker.* D. II, bl. 211, 214, 231—236 Mr. Q. de Flines, *Geschiedk. Aanteek. over Gijsbr v. Aemstel*; *Parodie of boertige weerklanken, op de Tusschensprake met Gijsbr. v. Aemstel en den Bode*

enz.; *Alleenspraak van Gijsbr. v. Aemstel boertig berijmd. weerklank. op Gijsb. v. Aemstel, Alleenspraak; Amstels stedemaagd staende op de Halpbeurs, een Parodie op de alleenspraak v. Gijsbr. v. Aemstel;* (1845) *A.* Hagen, *die Trauerspiele Joost v. d. Vondel* in *Deutsch Museum* 1867. Th. II. S. 417; A. Glaser, *J. v. d. V. und seine Lucifer* in Hewig, *Archiv.* 1857, XXII, 119; Warnsinck, *Iets over het karakter der Hoofdpersonen in den Lucifer,* in *Vad. Letteroef. voor* 1871. *Mengelw.* bl. 550; Macquet, *Corte beschauw. v. d Lucifer* in *Proeve van Dichtk. Letteroef.* D. III; J. Lauts, *over J. v. d. V. in zijn Lucifer* in Schull en van der Hoop, *Bijdr. tot Boek- en Menschenk.* D. I. bl. 109; *Vondels' Lucifer, eene Politique Allegorie* in Dr. *Volks alm.* 1850, bl. 259; *Vondel in eenige van zijn vrouwen-karakters, eene bijdrage tot billijke waardeering van 's dichters dramat. kunstwerken* door A. J. Kok, Amst. 1804; E. J. Potgieter *het Rijks museum te Amsterd.* in *Gids* 1844; (*Vondel's streven op Lyrisch en Dramatisch gebied, zonder eenig misbruik van Epitheten;* Bakhuizen ten Brink, *Vondel met Roskam en Rommelpot* in *Gids,* 1887, Den Beer Poortugal, J. v d. V. *uit zijne kleine gedichten geschetst; Adams Antwoord tegen J. v. d. V.; over Adam en Ballingo.* 1664, 1672, door J. P. Beelthouwer; Lulofs, drie *Proeven van opheld. v. d. grootsten der Vad. Ned. dichters* enz.. Muller, *Cat. v. portr.;* Snellaert, *drie autographen van V. Grafteeken* in *Denker* D. X. 1872, bl. 38, 145; *Standbeeld en Vondelsfeesten* in *Ned. Spect.* 1864, 1867, bl 340, 355. *D. War,* VIII, bl. 229 *Tijdspiegel* 1857, II. 472, 1868. I 142 *Europa,* 1867. Schotel, *Comm. de merits. B. Huydecoperi;* Abcoude, Arrenberg, Muller, *Cat. v. portr.*

VONDEL (Willem van den), broeder van den vorige, in 1599 geboren, was rechtsgeleerde en dichter. Hij studeerde te Leiden *) in de regten, deed met Jacob Baeck eene reis door Frankrijk en Italië, promoveerde te Orleans en overleed op zijne terugreis aan eene slepende ziekte in 1628. Men vindt van hem een *klinckdicht* voor *Jerusalem verwoest* van zijnen broeder. Het door hem te Siena op een wedloop aldaar gehouden vervaardigd gedicht is verloren geraakt, doch zijn *Afscheyt op de Alpen singende genomen van Italie* is door van Lennep medegedeeld.

Zie Vondels *werken* (uitg. V. v. Lennep), D. I. bl. 10, II bl. 656, 661, 662, 668

VONK (L. C.)
gaf in het licht:
Geschiedenis der Landing van het Engelsch-Russisch leger in Noord-Holland, 2 dn. m. pl. gr. 8°. Amsterd. 1802.

VONK ( ) te Middelburg geboren, schilderde kamers, tafereelen en andere voorwerpen, in den smaak van Aart Schouwman.

Zie Immerzeel.

VOOGD ( ), een graveur in zwarte kunst, van wiens werk een prent vermeld wordt, voorstellende een *Boerenkamer;* vooraan een zittende boer, die rookt, regts een, die zijn water loost, links van den achtergrond drie kaartspelers en een die rookt. Deze prent is zeer zeldzaam.

Zie Kramm.

VOOGD (Hendrik) zou in 1766 of 1767 te Amsterdam geboren zijn. Reeds van zijne kindschheid af, gaf hij een besliste neiging tot de teekenkunst en maakte zoo op de Stads-teeken-akademie als onder de leiding van Jurriaan Andriessen groote vorderingen. In 1788 stelde hem D. Versteegh en andere vermogende kunstvrienden in staat eene reis naar Rome te doen, minder om zich te oefenen dan wel om de Italiaansche landstreken en overblijfselen van bouw- en beeldhouwwerk te bestuderen.

Van de vrucht hiervan werden door hem op de Amsterdamsche Tentoonstelling van 1810, 1814, 1816 1825 geexponeerd.

In het paviljoen te Haarlem is van hem een *Landschap met buffels bij opkomend onweder.*

Te Rome werd hij de Hollandsche Claude Lorrain genoemd. Hij heeft ook zeer fraai *zes stuks historische landschappen* met figuren geëtst, (Romae 1793), was Ridder der Orde van den Nederl. Leeuw, Lid der 4e kl. v. h. Kon. Ned. Inst. en van de Akamie van beeld. kunsten te Amsterdam.

Hij overleed te Rome den 4den Sept. 1839, in den ouderdom van 64 jaren.

Zie van Eynden en van der Willigen, Immerzeel, Kramm.

VOOGD (Leonard de), Pensionaris te Delft, werd in 1588 door den raad van State aan den koning van Schotland gezonden, ten einde de eischen van den koning ten behoeve van eenen kolonel Stuart, zoo niet weg te nemen, ten minste te verminderen. Hij reisde over Engeland, handelde daar met Walsingham ten nutte van den Staat en tevens met Douglas, waar door het hem niet geraden was naar Schotland te gaan. Hij keerde naar huis en vertrok toen met van der Warck, zij spraken den koning, deden hooge betuigingen van het regt van den Staat en eindigden de zaak naar wensch.

In het volgend jaar dempte hij door zijne wijsheid en bescheidenheid den zorglijken twist tusschen de burgerij en het Engelsch garnizoen in den Briel, in 1594 werd hij lid van den hoogen raad, en in 1600 naar Friesland gezonden ter demping van twisten en bewees aldaar vele diensten. Hij stierf in 1602, na zich als regtsgeleerde grooten roem te hebben verworven.

Zie Wagenaar, *V. H.* D. VIII, bl. 293, IX, 429, X, 23. Scheltema, *Staatk. Ned.* Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VOOGD (Nikolaas de), Burgemeester der stad Arnhem, was in 1618 afgevaardigde ter Algemeene Staten van wege Gelderland. Hij vergezelde Prins Maurits naar Utrecht ter behandeling van gewigtige zaken. Hij woonde de ondervraging van de Staatsleden Hoogerbeets en de Grootbij en was een der gedelegeerde rechters van Oldenbarneveld. Vondel zinspeelt op hem.

Zie Wagenaar, *V. H* D. X, bl. 223, 289, 340; *Leven v. Oldenb* bl. 70; Vondels *werken* (volg. v. Lennep), D. II, bl. 515.

VOOGHT (Otto de), advokaat te Delft, maakte zich eenigen naam door gedichten te schrijven en in verschillende rijmbundels, o. a. in *'t verheerlijkt Nederland, Bloemkrans van versch. Gedichten,* enz. vóór de werken zijner stad- en tijdgenooten. Hij was ook wel de meeste en onder deze met Vondel zeer bevriend.

Hij gaf in 1662 te Delft een *blijeynd-spel* getiteld: de *verliefde Jager* onder de spreuk *mundus ex oppositis.* kl. 8°. Ook was hij een beoefenaar der Latijnsche poëzy.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.* D. VI. Schotel, *Tilb. avondstond.* bl. Vondel's *werken* (verv. v. Lennep) D. XI. N. 6.

VOOGT (Claes Jansz), een verdienstelijk wiskundige, onderwijzer in dit vak te Amsterdam, die o. a. *Euclides* vertaalde; ook is hij schrijver van:

Groote nieuwe en vermeerderde Zeeatlas. Amst. 1682, 1684, 2 dn. fol.

Ligtende Zeefakkel Amst. 1682, 1684, 2 dln. fol.

De nieuwe lichtende Zeefakkel. Behelsende de zeekaarten van Holland, Vriesland, Holstein enz. alsmede de Beschrijvinge van Havenen, Baaijen, Reeden enz. vergadert door wijlen Claes Jansz Voogt, zijnde deze druk merkelijk vermeerdert door Gerard Hulst van Keulen. Amst. 1788, 2 d. fol.

Onderwijs van 't quadrant. Amst. 1714, 4°.

Tafelen van Sinus, Tangens en Secans of van de Snij- en Raaklijnen, de Hoekmaten met de Logarthmus, 1685, 8°.

Nieuw verbeterd graadboek, 7°.

Zie Abelnde, *Naamr.* bl. 392, Arrenberg, *Naaml.* bl. 556, Verwoert.

VOOGT (W. de), was
schreef:
Aanmerkingen over verscheiden stoffen met een voorrede van L. Haas, 's Hage, 1767, 4°.

Zie Arrenberg, bl. 557.

VOOGT (G.), dichter uit de eerste helft der 18e eeuw. Zijn gedichten zijn verspreid. Men vindt ze o. a. in *Parnassus Kunstkabinet of verzameling van weergalooze Dichtstukken,* Amst. 1735.

Zie Heringa, *Lyst van Dichters,* bl. 84.

VOOGT VAN RIJNEVELDT (J. de)
schreef:
Historie van den oorlog in Spanje en Poortugael. Amst. 1710. 2 dn.
Laatste oorlogen in Spanje en Portugal. Amst. 1740, 2 dn. 8°.

Zie Abcoude, bl. 392.

*) Mogelijk is hij dezelfde met Guilielmus Vondelius van Amsterdam, in 1622 student te Leiden geworden, doch dan werd hij in 1602 geboren, wijl hij toen 20 jaren oud was Zie *Alb Studo* p. 167.

VOOGT of VOOCHT VAN RIJNEVELDT (Henricus), burgemeester te Utrecht, onderteekende in 1577 de Unie van Brussel.

Zie Bondam, *onuitg. Stukken*, D. I, bl. 215; *Groot plakkaatb. van Utrecht*, D. III. bl. 174; de Jonge, *Unie van Brussel* bl. 152; *Nob. des Pays-Bas*, T. 1, p. 22—47, 590 *Suppl* p. 112.

VOORDA (Bavius), oudste zoon van Jacobus Voorda, (die volgt) werd den 1sten Julij 1729 te Franeker geboren. De vader zelf nam de taak der opvoeding van zijn zoon op zich en was ook zijn leidsman, toen hij zich van 1746 te Utrecht bevond om in de regten te studeren. Na nog een jaar het onderwijs van Tib. Hemsterhuis J. C. Rückert en A. Weiss te Leiden genoten te hebben, keerde hij naar Utrecht terug, waar hij den 30sten September 1751, na het verdedigen zijner Dissertatio *de Vadimonio*, doctor in de regten werd. Terstond begaf hij zich nu naar Leeuwarden, waar hij zich als advocaat vestigde. Vier jaren later werd hij in plaats van Trotz tot hoogleeraar in de regten te Franeker benoemd en hield aldaar den 2den Sept. 1755 zijn *oratio inaug. de vinculo quod inter Theoreticum et Practicum juris studium, intercedit non solvendo.*

In 1765 werd hij te Leiden benoemd tot opvolger van Gerlacus Scheltinga, nadat Herm. Cannegieter dien leerstoel had afgeslagen en den 24sten Junij aanvaardde hij zijn ambt met eene *or. plus esse praesidii in bonis jureconsultis quam in ipsis legibus.* Tweemaal, in de jaren 1769 en 1781, bekleedde hij aldaar den post van rector en legde dien in 1769 neder met eene *or. de Aemilio Papiniano seu Icti et viri optimi forma in Aemilio Papiniano spectata* en in 1781 met een *or. de Sapientia Regis quondam Hebraeorum sapientissimi juridica.* In 1776 deed hij eene reis door Frankrijk en bezocht Parijs, Lion en andere steden. In het jaar 1788 werd hij, wegens door hem gemaakte zwarigheid tegen de toen gevorderde politieke verklaring, met behoud nogtans eener behoorlijke jaarwedde, door Curatoren van zijn post ontzet; welk ongelijk kort na de omwenteling van 1795 hersteld werd. Hij hervatte nu den 7den Mei zijne vorige waardigheid met eene *or. de libertate sentiendi dicendique Jureconsultis proprea et in Papiniano spectata.* Hij overleed den 9den Julij 1799. Zijn afbeelding is door Th. Koning gegraveerd en later door R. Vinkeles voor het *Vervolg op de Vad. Hist. van Wagenaar.*

Zijne schriften zijn:

Diss. Jurid. de Vadimonio Traj. ad Rhen. 1751, 4°. ook in Fellenberg, *Jurisprud. antiq.* T. II. N. XI. De inhoud er van vindt men bij Schott, *un parteyische Kritik.* T. IV, p. 5, p. 265 volgg. Haubold noemt deze oratie in *Epicrisi ad Heinecci Antiquitates* p. 949, klassiek.

Oratio de arte legis'atoria ex tabulis Romanorum decem viralibus comparanda, publice dicta Franequerae. Cal. oct. 1762 *quum magistratu academico abiret.* Franeq. 1763 4°. door Richter in *notis ad Fabricii Bibl. Graeca.* T. II. p. 36 (*ed. Harlesii*) geprezen.

Oratio inauguralis qua docetur plus esse praesidii cet L. B. 1765, 4°. Zie over deze or. *Bibliothèque des sciences et des Beaux Arts.* T. XXIII, S. I, p. 579.

Papinianus, seu optimi Jcti cet L. B. 1770, 4°. Met een Lat. gedicht, van Wetstein ook te en vinden diens *Carmina* p. 94, seq.

Jani à Costa Praelectiones ad illustriores quosdam titulos locaque selecta Juris Civilis. Edidit notisque illustravit Bavius Voorda L. B. 1773, 4°. Voorafgegaan door een *Epistola ad Meermannum.*

Jo. Beucker, Rerum in supremum Frisiorum curia Judicatarum fasciculus. Contulit ad autographum, emendavit, notisque necessariis et praefatione Belgica instruxit ejuss ex filia nepos Bavius Voorda. Leov. 1782, 4°.

Oratio de *Sapientia Regis* cet. L. B, 1782, 4°. geprezen in *Bibl. Belg.* T. II, p. 546.

De crimineele ordonnantie van koning Philips van Spanje laatsten Graaf van Holland, ten dienste van zijne Nederlanden uitgegeven Fransch en Nederduitsch naar de oorspronkelijke drukken van den jaare 1573. Verzeld. van eene verhandeling over het verstand van de ordonnantie op den stijl van procedeeren in Crimineele Zaken. Mitsgaders van Aanteekeningen door Mr. B. Voorda, Leiden 1792. Over dit werk zelf.

Algem. Vaderl. Letteroeffen. 1793, N. 7, p. 293. *Briefwisseling van Rechtsgeleerden over de aanstaande Nederl. Wetgeving.* D. IV, bl. 338.

Van der Linden, *Rechtsgeleerd. Praktikaal en koopmans landboek.* B. III, D. 2, Sect. 2 § 1 not 1.

Thesium Controversarum juxta Seriem Digestorum Decades octo et vigenti. Accedit Dissertatio ad L. VII § 1. *Dig. Soluto matrimonio, etc. nec non Lectionum Tullianearum liber singularis.* L. B. 1796, 8°.

Zie *Kunst en Letterbode* N°. 7797, N. 162 *Comment. Societ. philol. Lips. a Beckio curatis*, T. I, P 1, p. 136, Sq.

Verhandeling over het krijgsgerigte der Friesche en Nassausche Regimenten, regt houdende te Leeuwarden, geschreven door een Friesch Heer aan zijnen vriend in Holland, 1774.

Aanmerkingen op Overijsselsch stedelijke bezwaren, vooral die van Zwol, door v, A. Hollandus, 1786.

Hij bewerkte en had reeds voor het grootste gedeelte voor de pers gereed gemaakt:

Oud Nieuws of Missive van Z. D. H. Willem V aan de Heeren Staten Generaal van den 17den *Jan.* 1780 *over de vermeerdering van Land- en Zeemagt over de bepaalde of onbepaalde convoyen en over de gewapende Neutraliteit en verzeld van aanteekeningen en ophelderingen van voorzeide Memori.*

Zie Saxe, *Onom.* T. IV. p. 184; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 874; Te Water, *Appendix Narrationis de rebus prosperis et adversis Acad. Lugd. Batav.* p. 134; seqq. Haubold, *Inst Jur. Rom. liter*; Baur, *HWb.*; *Neue Gelehrte Europa* p. 891—894, Paquot, *Mem.* T. VIII, p 248, 249; van Kampen, *Gesch. der Letteren* D. II, bl. 319; *Verzameling van Placcaaten, Resolutien en andere stukken, betrekking hebbende tot de gebeurtenissen in de maand September 1787 en vervolgens in het Gemeenebest. der vereenigde Nederlanden voorgevallen,* D. VII bl. 309, D. X, bl, 118—162; *Vaderl. Hist. ten vervolge op Wagenaar,* D. XX, bl. 292; D. XXX, bl. 20 volgg. D. XXIII, bl. 189, 241; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* N. 64, 5916; Nieuwenhuis, *Woordenb. d. Zamenl*; Verwoert, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Siegenbeek, *G. d. z. H.* D. I, bl. 283, 323, 341, 342; D. II, bl. 213, 214; Schotel, *L. H.*

VOORDA (Gerard Jacob), zoon van Jacobus Voorda en Petronella van Beucker, werd den 29sten Junij 1732 te Utrecht geboren, studeerde in de godgeleerdheid werd later rentmeester der geestelijke goederen en burgemeester te Leeuwarden. In het staatkundige andere gevoelens dan zijne broeders toegedaan, trof hem in 1795 het lot der afzetting. Sedert leefde hij ambteloos en voegde hij bij zijne overige studien de penningkunde. Hij heeft het kabinet van de hoogeschool te Leiden in 1800 gerangschikt en zelf geen onaanzienlijke verzameling bijeengebragt. Later is hij tot Archivarius van Leeuwarden benoemd en heeft een *Register van Archiven, Stukken en Documenten,* liggende in de *Stads Archivekas,* aldaar in 1803 uitgegeven.

Hij overleed den 6den Febr. 1806, het stadsweeshuis te Leeuwarden als erfgenaam nalatende. Bij al het zonderlinge dat van hem verhaald wordt, deelde hij in de algemeene achting.

Nog gaf hij in het licht:

Vertoog over de verborgenheyd der Godzaligheid en over de Godspraak van Lamech met eene proeve over 1 *Joh. V:* 6—8. Leeuw. 1778, 8°.

Exerctiatio de ritate patriae vera virtute etc. Leeuw. 1784, 8°.

De Israelitische Godsregeering, over den stijl der H. Schrift 2e *verm. druk.* Leeuw. 1800, 8°.

Verhandeling over de straf van den Doodslag in Genesis en over het Eeuwig Priesterschap van Melchizedok. Leeuw. 1803, 8°.

Met noodige ophelderingen en Bijvoegsels, 1804.

Noodig bericht over de geestelijke goederen der stad Leeuwarden ter verd. van den eer der voorouders. Leeuw. 1790.

Zie de Wal, *de Calr. Frisior. Jurecons.* p 381, 382; Eekhoff. *Bibl. v. Leeuw.*, bl. 21, 237, 249. v. Doorninck, *Pseud.* en *Anon.* N. 504; Siegenbeek, *Gesch. d. L. H* D. II, bl. 126; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOORDA (Jacobus), zoon van Joost Voorda en Maria Suringar, werd den 17den Januarij 1690 te Harlingen geboren, studeerde sedert 1713 te Franeker onder Zacharias Huber en Westenberg in de regten en verkreeg aldaar den 1sten Julij 1718 het meesterschap, vestigde zich

vervolgens als advocaat te Leeuwarden, werd in 1723 Lector in de regtsgeleerdheid te Franeker, in 1727 buitengewoon en in 1730 gewoon hoogleeraar aldaar. In hetzelfde jaar verwisselde hij deze standplaats met Utrecht, waar hem in 1737 behalve het onderwijs in het Romeinsche ook dat in het vaderlandsche regt werd opgedragen. In 1734 en 1754, bekleedde hij het rectoraat; den 15den September 1760 deed hij afstand van zijn post en keerde hij naar Friesland terug. Hij overleed den 20sten Junij 1768 te Leeuwarden, bij zijne vrouw Petronella van Beucker drie zonen Bavius, Jacob Gerhard, en Joan Hendrik nalatende.

Hij gaf in het licht:

Commentarius ad Legem Falcidiam et Dissertatio de legato Partitionis. Harlingae, 1730, 8°. Dit werk werd zeer geroemd in *Acta Lips.* A°. 1731 p. 7 seqq. en a. 1737 p. 446, Haubold, *Instit. zur Rom. Literat*, p. 26.

Oratio de Prudentia Romanorum in condendis XII *tabularum legibus.* Traj. Bat. 1730, 4°.

Interpretationes et emendationes Juris Romani, Traj. ad Rhen. 1730, *recognita, insigniter aucta et in tres libros distincta quorum tertius plane novus.* Ibtd. 1768, 8°.

Oratio pro Decretalibus Pontificum Romanorum. Ibid. 1735.

Justitiae sacerdos sive oratio de Jureconsulto, viro bono, dicta Trajecti a d. VIII *Cal. Octobr.* 1736 *quum Hermannum van Vianen supremis utroque in jure honoribus publice solenniter ac majorum more ornaret.* Ibid. 1736 4°.

Differentiae Juris Romani et Belgici secundum ordinem Digestorum Ibid. 1744, 8°.

Electorum liber singularis. Ibid. 1749, 8°.

Z. Valckenaer, *Diss. de Peculio quasi castriensi* c. 2. p. 7. Schott, *unparteyische Critik. uber Juridische schriften* Th. I, S. I.

Orationes duae de Prudentia Romanorum in condendis legibus XII *tabularum*, gevoegd bij *Electorum liber.*

Oratio de iis, quae a jurereconsulto vero et justitiae sacerdote exiguntur, dicta Traj. 1736, *cum A. J. van der Steen et J. van Rheden, Juris utriusque doctores more majorum renuntiabat.*

Oratio in Jus Justinianeum, dicta die 28 *Martu* 1755, *cum fasces academicos iterum deponeret.*

Oratio de utilitate, quam habet ars nostra, dicta Trajecti die 7 *October* A°. 1756. *cum F. J. van Wertreenen et J. H. Voorda, more majorum juris utriusque doctores renuntiabat.*

Hij beoefende in zijn jeugd ook de Latijnsche poezy, blijkens zijn *Carmen, hexametris. scriptum in honorem Seb Friday* A°. 1710 *publice disputantis.*

Tot zijne nagelatene schriften behooren *Notae quam plurimae ad edit. Corp. Jur. Rom. a Gothofredo curatam* N°. 1626.

Notae ad Muideni compendium Institutionum.

Notae ad Westenbergii Principia juris secundum ordinem Pandectarum.

Notae ad Heinecci elementa.

Notae ad Heinecci Antiquitates.

Notae Syntagma.

Notae ad Huberi praelectiones.

Notae ad Sandii Decisiones.

Notae ad Statuta Frisiaca etc Praelectiones ad Pandectas ect.

Zie Saxe, *Onom.* T. VI, p. 461, 786; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 812; De Wal, *de Clar. Fris. jurecons.* p. 378, 499; Haubold, *Inst. Jur. Rom. Liter* p. 200; Heringa, *de auditorio*; Drakenborgh, *Notae ad Livium* L. I, C 40 § 3. H. Cannegieter *Fragmenta Veteris Jurisprudentiae*, p. 35, Paquot, *Mém.* T. VIII, p. 246, *Mnemosyne door Tydeman en van Kampen*, D. VIII, bl. 131; *Aanspraak aan de Vergad. der Maats. v. Letterk.* 1818; Nieuwenhuis, Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Eekhoff. *Bibl. Leeuw.* bl. 89; Muller, *Cat. v. Portr.*

VOORDA (Johannes Henricus), broeder van den vorige, werd den 8sten Juni 1732 te Utrecht geboren, studeerde aan de hoogeschool aldaar onder Petrus Wesseling, Joannes Fridericus Reitz en zijn vader en werd 7 Oct. 1756 door dezen, more majorum, in de regten gepromoveerd, bij welke gelegenheid hij een oratiuncula hield: *de jure ex ipsis fontibus hauriendo, non ex turbidis interpretum et commentatorum rivulis.* Hij zelf verdedigde een dissertatio *de transmittenda haereditate paterna ex jure Digestorum.* Hij vestigde zich te Leeuwarden als advokaat, werd den 27sten Junij 1767 hoogleeraar in het burgerlijk regt te Utrecht en hield den 27sten November eene *or. de juris civilis scientia et interpritatione pulcerrima sed difficili.* Den 24sten Maart 1774 legde hij zijn rectoraat neder met eene *or. de his, quae illustris Grotius in prolegomenis ad historiam Gothorum, Vandalorum et Longobardorum contra jus civile Romanum primo loco aculit et de praelatione, quam leges Visigothicae apud quasdam gentes sortitae fuisse ibidem dicuntur.* De burgerlijke geschillen in 1787 rukten hem uit dezen kring, zoodat hij genoodzaakt was zich buitenslands te begeven en in 1789 tot ballingschap verwezen werd, welk vonnis in 1795 weder vernietigd is. Hij hield zich in dien tusschentijd op te Gent en te Brussel. Ondertusschen was hij vóór het vonnis werd opgeheven te Utrecht tot lid van den raad en te Leeuwarden tot raadsheer van het hof van Friesland benoemd, doch hij gaf de voorkeur aan het Professoraat in het burgerlijk en hedendaagsch regt, hem in 1797 door Curatoren van de hooge school te Franeker opgedragen en hield den 27sten Nov. 1797 zijn inaugurele redes *de Longobardorum legibus in regno Neapolitano jure Justinianeo, non praelatis sed postpositis* en legde den 10den Junij 1799 het rectoraat neder met eene *or. de praelatis in Anglia Juri Justinianeo Normannorum legibus.*

Na den 25sten Junij 1802 zijn ambt nedergelegd te hebben bleef hij tot in 1809 te Franeker, en vertrok van daar naar Leeuwarden, waar hij den 29sten Maart 1814 overleed.

Behalve de genoemde orationes gaf hij nog twee andere de eene, waarin aangetoond wordt *sedulum Juris Romani cultorem etiam viri boni moribus imbui, habita Trajecti die* 28 *Oct. cum Joh van Lith de Jeude et Frid. Saxe more majorum juris doctores renuntiaret*; de andere, 31 Mei 1786 uitgesproken, heeft tot onderwerp: *Veteres jureconsultos Romanos etiam in afflictissimo Republicae statu et contra perditorum hominum quamvis principum, injurias, voluntate constanti et perpetuo institutum viri bona intrepidos sustinuisse*, toen hij Egbert Westenberg *more majore summos in jure honores conferret.*

Zie Saxe, *Onom.* p. 190; De Wal, *de claris Fris. Jurec.* p. 387 seq. A. G. Camper, *Redevoering bij de inhuldiging van het Athenaeum te Franeker* bl. 77; N. G. van Kampen, *Gesch. d. Letter.- en Wetens.* D. II. bl. 319; Nieuwenhuis; *Woordenb. der Zamenlev.* Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOORDAAGH (J). Van hem bezitten wij twee tooneelstukken.

De dood van Cesar, trep, gev. n. h. Tr. van Voltaire Amst. 1734. *De dood van Simararus Trib.* Acid. 1742, 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I, bl. 215.

VOORDE (J. G. van), een kunstenaar van wien wij alleen weten dat er *Gezigten van Haarlem* van hem voorkomen.

Zie *Cat. d. van K. Kaan.* Haarlem 1852, bl. 2; Kramm.

VOORDE (Pieter van of van de), middelmatig graveur, wiens werken, zoo als *Paus Clemens* X in 4°. voorkomende in den *Hollandsche Mercurius.* Haarlem 1671 d. 21, en *Louisa van Nassau, Gemalin van Brandenburg* in fol. (naar C. Visscher) die Kramm voor copijen houdt.

VOORSWERDE (Bertelneus van), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondie en Gysbrecht van Brederode, de zijde des eerstgenoemde en werd dienvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen.

Zie Burman, *Utrechts Jaarb.* D. I, bl. 314.

VOORDE (Cornelis van de), stadsgeneesheer te Middelburg en de eerste lector in de ontleed- en heelkunde aldaar. Ook was hij examinator van chirurgijne, die zich in dienst der O. I. Maatschappij begaven. De la Rue noemt hem, »een man van beroemde bequaamheid in zijne kunde."

Bij gelegenheid zijner benoeming tot Lector hield hij eene oratie in de Anatomie-kamer te Middelburg *over de natuur en het wezen, de onderzoekers en vinders, de noodzakelijkheid en lof van de konst van Anatomie.* Middelb. 1659.

Ook gaf hij in het licht:

Nieuw lichtende fakkel der chirurgie of hedendaagse heelkunst 4°. meermalen uitgegeven, o. a. te Middelburg 1686, door den schrijver vermeerderd, en na zijn dood met aanteekeningen en bladwijzer door Dr. Antonius de Heijde. Hierbij is gevoegd *chirurgyns of Heelmeesters zeecompas, leerende hoe men op zestien streken de genezing der gevaarlijkste scheeps- land- en legerziekten gelukkig bezeilen zal.* 4°. ook Amst. 1719, 1740 8°.

Den 26sten Nov. schonk hem de Regeering van Middelburg *f* 300 voor gedane diensten in den pesttijd.

Zie F. Gruwartds, *Ampliatie* enz. bl. 86; *Naakte ontdekk.* bl. 59, *Geleit Zeel.* bl. 105; Abcoude.

VOORDUIN (J), lid van het Schiedamsche Genootschap *Vlijt volmaakt.* In de *Proeven van Poezy* van dit Genootschap, Leiden 1781, vindt men eenige proeven zijner poëzy.

Zie v. d. Aa., t. a. p.

VOORHELM (George) was in het midden der 18e eeuw een der eerste bloemisten van zijn tijd, met veel praktischen kennis, theorie en wetenschap begaafd. Hij schreef een werkje over de Hyacinthen, waarin hij al wat er toen over die plant bekend was met de vruchten van veel eigen onderzoek en genie paarde.

Zie *Oorsprong en geschiedenis van den Bloemhandel* in het *Nieuw Arrondiss Weekbl. van Haarlem* 1860, 20 Maart, n. 7.

VOORHELM (Pieter), in 1620 bloemist te Haarlem, was de eerste, die de dubbele Hyacinth teelde.

VOORHOUT (Joannes), aan den Uithoorn bij Amsterdam geboren, had tot leermeesters C. Verbout te Gonda, een binnenhuis en Johan van Noord te Amsterdam, een historie- en portretschilder. Twee jaren na zijn huwelijk (1672) vertrok hij naar Frederikstad, waar hij met opene armen werd ontvangen. Op aanraden van Juriaan Ovens begaf hij zich kort daarna naar Hamburg en vond daar toereikende middelen van bestaan. Zijne vrienden verlangden weldra zijne terugkomst te Amsterdam; hij gaf aan hun wensch gehoor en begaf zich derwaarts. Ook hier waardeerde men zijne kunst hoog, doch daar hij zoo vlijtig en vlug werkte, gaf de vermenigvuldiging zijner schilderijen aanleiding dat zij zich niet op haren vroegeren prijs, overeenkomstig hare uitstekende verdiensten, konden handhaven. Zijn voorstellingen zijn meest alle aan de gewijde geschiedboeken en fabelleer ontleend. *De dood van Sophonisba* rekent men onder zijn kapitaalste stukken. Op de verkooping van zijne nagelaten kunst waren twee stukken van zijn penseel: *Salomon en de koningen van Scheba* en *Ahasverus en Esther.* Hoezeer hij in het portretteren slaagde, blijkt uit het fraaije portret van Ds. J. Coilerus, door J. Gole, in mezzo tinto, plano in fo, naar zijne schilderij in koper gebracht.

Hij overleed in 1710. Zijne weduwe liet in 1723 zijn nagelaten kunst verkoopen.

Zie van Eijnden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

VOORHOUT (Johannes), zoon of broeder van den vorige, beoefende mede de schilderkunst. Kramm vermeldt zijn door hem zelven geschilderd portret.

Zie Immerzeel, Kramm.

VOORHOUT (Maria Duyst van), Barones van Reede vrijvrouw van Renswoude en Emmikhuizen, vrouw van Mijnsheerenland, Moerkerke en Middelharnis, weduwe van Frederik Adriaan, Baron van Reede, vrijheer van Renswoude en Emmikhuizen, benoemde het ambachtskinderhuis te Utrecht en de weeshuizen te Delft en 's Hage tot hare eenige erfgenamen, zoodat elk gesticht *f* 500,000 te beurt viel, om uit de inkomsten bekwame jongens in de wiskunde, teeken-, schilder- en beelhouwkunst en andere vrije kunsten te doen onderwijzen. Men noemt deze stichtingen de Fundatie van Renswoude. Zij overleed in 1754, ruim 90 jaren oud.

Zie Kok; Verwoert.

VOORMAN (Jan) was een werkzaam lid van den dichterlijken vriendenkring: *Kunst wordt door vriendschap volmaakt.* Hij was een zoetvloeijend dichter. Zijn gedicht op den *dood* en zijne cantate: de *Lente* worden geprezen.

Zie v. d. Aa. *N. B.* A. C. Wb.

VOORN (J. van der) gaf met een voorrede, Amst. 1751 op nieuw in het licht:

Godgeleerdheid vervattende de gronden van de hoogste waarheden. Uit het Latijn in het Nederlandsch over gebragt door A. V. P. M. (Joh. Melchior) 1711, 1718, 12°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* N. 1785.

VOORNE (Aelbrecht van), Zuidhollandsch edelman, gestorven in 1330. Aan hem droeg van Maerlant op zijn *boek van Merlyns prophetie ofte de historie van den Grale*

Zie Willems *Belgisch Museum*, D. II, bl. 439.

VOORST (Dirk Cornelis van), Den 15 Dec. 1752 te Delft geboren, werd, even als zijn jongere broeder (die volgt), voor den predikdienst opgeleid en predikant (1779) te St. Anna ter Muiden, Udzand, Hien en Dodewaard (1785), Leiderdorp (1793) en te Amsterdam (1796), waar hij 6 September 1833 overleed. Hij was een man van een vast karakter, helderen geest, grondige geleerdheid. Hij verwierf het eermetaal bij het Haagsche Genootschap in 1797 voor zijne *verhandeling over de echtheid van het boek Job*, verdedigd tegen *Hufnagel en Doederlein.*

Behalve eenige kleindere geschriften, die meest tot de geschiedenis van den dag behooren, gaf hij in het licht:

Verklaring van Psalm LXVIII. Utr. 1791.
Bundel van uitlegkundige verhandelingen. Amst. 1791.
Vijftal leerredenen. Utr. 1792.
De eenentwintigste vraag en antwoord van den Catechismus en het formulier van het Nachtmaal opgehelderd. Amst. 1792.
Uitlegkundig en Godgeleerd Magazijn 4 St. Leid. 1792.
Leerredenen en Bedstonden over den XXV Psalm. Ald. 1796.
Vragen over de waarheden van de Chr. Godsdienst 2e dr. Amst. 1797.
Kan het Christendom zegevieren? Ald. 1808.
De Bijbelmunnaar. Utr. 4 dn.
Anoniem en Pseudinum liet hij drukken:
Aletophilus aan Philadelphus (F. Bosveld). Amst. 1789.
Brief van Aletophilus aan den schrijver van het boekje genaamd. *De nieuwe hervorming onder de Doopsgezinden, volgens het uitlegkundig woordenboek van den Heer Hesselink. Gedagt. in Holland den 20 December 1793,* 8°.
Dupliek of afscheid van Aletophilus aan Philadelphus bevattende 23 brieven tegen de verantwoording van Philadelphus wegens zijne leere aangaande de Godlijke verbonden. Amst. 1791, 8°.
Vrije gedachten over den kinderdoop door Aletophilus, z. p. en jr. (1802), 8°.
Nederlandsche Spectator, vertoog over de waare leering van 1 Joh. V, 7 door Aletophilus, z. pl. of j. (1801).
Vijftig vertoogen door D. C. v. Voorst gepredikeerd. Utr. 1792, 8°.
Aristus. Amst. 1782—1790, 2 dn. 8°.

Hij huwde Catharina Bouvin die hem 3 zonen en 5 dochters schonk.

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.*; *Boekzaal*, 1833. D. II, bl. 380, 508, 510, 521; Sepp, *Prag Gesch.*, bl. 15, 89, 103; *Aant.* op Nieuwenhuis, Verwoert; Kobus en de Rivecourt; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* (Indent).

VOORST TOT BERGENTHEIM (Hiddo Baron van), was lid der Ridderschap in der Provinciale Staten van Overijssel en Luitenant-Kolonel. Hij overleed te Wijhe den 7den Decemb. 1846.

Zie Verwoert.

VOORST (Jan Jacob van), zoon van Dirk Cornelis van Voorst en Catharine Bouvin, werd den 20sten December 1791 te Dodewaard, waar zijn vader toen predikant was, geboren. Na het eerste onderwijs in de Fransche en Nederduitsche talen genoten en het gymnasium doorloopen te hebben, nam hij deel aan het onderwijs der hoogleeraren van Swinden, van Lennep, Willmet en van Nuys Klinkenberg aan het Athenaeum te Amsterdam. In 1812 begaf hij zich naar Leiden, voornamelijk om door zijn oom Johannes van Voorst, tot leeraar gevormd te worden. In 1815 verliet hij de hoogeschool en werd nog in hetzelfde jaar predikant te Doorn, in 1819 te Goes, in 1828 te Amsterdam, verkreeg in 1858 zijn emeritaat en overleed den 10 April 1862, bij zijne echtgenoote, Sophia

Hoeufft, drie kinderen nalatende. Van Voorst was een man van uitgebreide kundigheden en verzamelde een rijke schat van handschriften, plaatwerken en boeken, die in 1859 te Amsterdam verkocht werden. Hij was lid van verschillende letterkundige genootschappen o. a. van de Maatsch. van Ned. Letterkunde. Weinig heeft hij door den druk gemeen gemaakt. Zijn levensbeschrijver vermeldt alleen twee in 1841, toen er sprake was van de vernieuwing van een concordaat van Willem I met den Paus, naamloos uitgegevene stukjes: *Het concordaat. Een woord van opwekking aan de Protestanten in Nederland*, en *Tweetal memorien van toelichting behoorende bij de Fantasie en Werkelijkheid van Dr. Nicolaas Beets door J. J. van Voorst en H. J. Spijker.* Amst. 1852. In 1857 vereerde koning Willem III hem met de benoeming tot Ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw. Op eene kiesche wijze werd alzoo erkend het groot voordeel dat 's rijks schatkist genoten had door zijnen aanzienlijken aankoop van vele bunders land in den drooggemaakten Haarslemmermeer polder.

Zijn leven is geschetst door Iz. Prins *in de de Levensber. d. Maats. van Ned. Letterk.* 1869.

Zie verder P. Boekel, *Gesch. v. h. Haalemmer-meer* bl. 161; van Doorninck, *Anon. en Pseud.* p, 1088.

VOORST (Johannes van), oom van den vorigen, werd 17 Maart 1757 te Delft geboren, bezocht de Leidsche Hoogeschool en gaf, op aansporing van Schultens, eene belangrijke proeve van het welslagen zijner Akademische studiën in zijne *Dissertatio de notabili correctionum Masorethicarum genere.* L. B. 1778, eene bijdrage voor de kritiek des O. T. In October van hetzelfde jaar werd hij predikant te Hall in Gelderland, in 1780 te Wageningen en 1781 te Zierikzee, waar hij tot 1788 bleef, toen hij te Franeker tot hoogleeraar beroepen werd en zijne bediening aanvaarde met eene Lat. oratie, in het Holl. vertaald met den titel *over de geschiktheid onzer tijden ter bevordering van de godsdienst.* (Amst. 1797). Deze redevoering en zijn later uitgesproken rectorale oratie *de infesto theologiae scholae contemtu* bewees, dat de verwachting nopens zijne bekwaamheden niet te hoog was gespannen. De politieke gebeurtenissen noodzaakten hem in 1795 het professoraat neder te leggen. Hij aanvaarde in 1798 het predikambt te Arnhem, doch reeds in het volgend jaar (1799) benoemden Curatoren der Hoogeschool te Leiden hem tot hoogleeraar in de christelijke oudheden en in de geschiedenis der Christelijke leerstellingen. Den 1sten Junij van dat jaar aanvaardde hij zijn betrekking met eene *oratio de scriptorum veterum christianorum studio prudenter et liberaliter excolendo.* In 1800 droegen Curatoren hem het onderwijs in de uitlegkunde van het Nieuwe Verbond op. Dertig jaren mogt Leiden zich gelukkig noemen in het bezit van een man, wiens roem onophoudelijk steeg. Driemaal bekleedde hij de rectorele waardigheid, die hij in 1803 nederlegde met eene *oratio de J. A. Ernesti, optimo post Hugonem Grotium duce et magistro interpretum Novi Foederis* (L. B. 1804), in 1809 met eene *oratio de populari religionis Christianae disciplinae ex legitima Sacrorum librorum interpretatione fonte praecipue haurienda* (L. B. 1809) en eindelijk in 1810 met eene *oratio de commodis atque emolumentis, quae e singulari principum Europaeorum in religione christiana his temporibus profitenda consensu sperare et augurare liceat.* Van 1815—1820 bekleedde hij het ambt van akademieprediker, toen hij het aan van der Palm opdroeg. Na reeds sedert 1816 den hoogleeraar Wyttenbach in het beheer der openbare boekerij behulpzaam te zijn geweest, werd hij in 1820 onder den titel van eersten bibliothecaris tot diens opvolger aangesteld. Bij de bevordering tot Doctores more majorum van J. Dermout en J. J. Burgerhoudt, op den den Februarij 1825, hield hij een toepasselijke Latijnsche aanspraak, in de *Annales* van 1824—1825 voorhanden. In 1827 werd hem wegens 70jarigen ouderdom een eervolle rust verleend. Sedert bleef hij nog ten nutte der Hoogeschool werkzaam en mocht den 11den October 1828 het voorregt genieten van zijn 50jarigen dienst als Evangeliepredlker en Hoogleeraar met een plegtige rede te vieren, die, onder den titel: *oratio, qua memoriam beneficiorum Dei in munere publico, cum Ecclesiastico tum Academico, decem lustra, feliciter gesto, in se collatorum solemniter celebravit* en afzonderlijk en in de *Annales* van het jaar 1828—1829 in het licht verscheen.

Viermalen was hij praeadviserend lid der algemeene Synode en nam deel aan hare werkzaamheden. Zijne belangstelling in den bloei der kerk openbaarde zich in zijn voorstel om eenparigheid in het godsdienstig onderwijs te bevorderen en in zijn streven om de Indiën van goede predikanten te doen voorzien. Het Haagsche Genootschap wees hem driemaal den eereprijs toe en telde hem van 1809—1833 onder zijne directeuren. Meermalen opende hij de vergaderingen met aanspraken: in 1811 met eene *over eenige grondstellingen, die bij de voorgestelde verdediging van den christelijken godsdienst naar het blijvend doel des genootschaps moesten vaststaan, en over de grondregels, die daarbij behooren in acht genomen te worden*, in 1819 *over de steeds voortdurende behoefte van regte bijbelkennis bij alle in dezen tijd gunstig geoordeelde verschijnselen.* De titels zijner door het Genootschap bekroonde verhandelingen zijn: *Verh. over de betrekking en den invloed van het geloof der verborgenheden en andere betwiste leerstukken op onze gelukzaligheid* (1787); *Proeven over de echtheid en ongeschondenheid van Mattheus Evangelie, vooral van Mattheus* XXVIII (1788), voorts *Verhandeling ten betoge dat God eigenlijk gezegde straffen op de overtreding zyner wetten gedreigd heeft en dat hij als Regter de zonden dadelijk straft* (1794) en *Verhandeling over de koninklijke waardigheid en opperheerschappij van Jezus Christus.* Ook droeg zijne *Verh. ten betoge van de dwaasheid der twijfelzucht en onbezonnenheid van het meesterachtige beslissen omtrent godsdienstige voorstellen*, nevens *aanwijzing van den veiligen middelweg tusschen deze beide uitersten*, bij Teylers Godgel. Genootschap den eereprijs weg (1787).

In het van het Kon. Ned. Instituut sprak hij *over de letterkundige verdiensten van Hugo de Groot* (Amst. 1826).

Ten dienste zijner leerlingen gaf hij een *Compendium Theologiae Christianae* L. B. 1808, 1814, 1827, telkens verbeterd, als exegeet en criticus: *Annotationum in loca selecta N. Foederis tria specimina* L. B. 1811 en *Animadversiones de usu verborum cum praepositionibus compositorum in N. T. Pars.* I et II. Ibid. 1818.

Ook gaf hij *Leerredenen bij bijzondere gelegenheden*, (Lt 1819) en belangrijke uittreksels van *Joannes Chrysostomus (Selecta, Graene et Latine* vol. I, 1827, vol. II, *Annotationum continens*, 1830.)

Hij overleed den 29sten Julij 1833. Zijn portret is door J. W. Caspari gegraveerd en door L. Springer in steendruk gebragt. De koning benoemde hem tot Ridder der orde van den Nederl. Leeuw.

Zie *Knost en Letterbode* 6 Aug. 1889 II D. bl. 92 verv.; *Naamzaal d. Gel. wereld* 1933, D. II, bl. 224, Siegenbeek, *Gesch. der L. H.* D. I, bl. 362, 363, 445, 446; D. II, bl. 61,62; *Toev. v. Bijl.* bl. 248 *verv.* 281; Te Water *Narratio* p 245; Nieuwenhuis, *oratio* in *Anal. Acad. Lugd.* L. B. 1833—1834, p. 24; *Aanh. op* Nieuwenhuis, *Woordenb.* D. IX, bl. 270 verv.; Glasius *Godgel. Nederl.*; J. Prins en A. A. ter Hoeven, *iets ter gedachtenis van den hoogl. J. van Voorst in het Nieuw Cristel. Maandschrift* VII, p. 10, 1833, Ypey en Dermout, *Gesch. d. Herv. Kerk*, D. IV, bl. 446, 564 *Jaarl. versl. v. h. Kon. Inst.*; v. W. A. van Hengel *Memoria J. van Voorst*; H. J. Royaards, *Haagsch Genoots. Hand. d. Maatsv. Ned. Letterk.* 1834; Bouman, *Mem. Clarissii*; Sepp, *Pragm. Gesch.* bl. 3, 10, 28, 72, 88, 116, 149, 236, 242, 248, 251; Verwoert, Kobus en de Rivecourt; *Woordenb. b. Zamenlev. Synodale Handel* 1822, bl. 39, 1823 bl. 16; Muller, *Cat. v. Portr.*

VOORST (Willem Hendrik van), zoon van den hoogleeraar Johannes van Voorst en Henrica Amelia Noordink, werd den 17den September 1791 te Franeker geboren, bezocht de Latijnsche school en de Akademie te Leiden en werd den 14den December 1811, na verdediging van *Quaestiones varii argumenti*, tot Juris utriusque doctor bevorderd. Den 1sten Junij 1814 liet hij zich als advokaat bij de toenmalige regtbank van eersten aanleg te Haarlem inschrijven. Ruim zes jaren bleef hij de praktijk uitoefenen. Inmiddels viel het hem te beurt zoo wel tot Regter-plaatsvervanger in de genoemde Regtbank (11 December 1816) als later tot Schout en Secretaris der naburige gemeente Spaarndam (22 April 1819) te worden bevorderd. Den 19 December 1820 werd hij tot Regter in dezelfde Regtbank aangesteld, 't geen ten gevolge had dat hem op zijn verzoek, het ontslag van Schout werd ingewilligd. In 1839 werd hij lid van den Raad der stad Haarlem, een post, dien hij in 1840 vrijwillig nederlegde. Na de grondwets herziening (1 Dec. 1848) werd hij tot het lidmaatschap der 2e Kamer van de Staten-Generaal geroepen, en de kiesbevoegden vernieuwden

(28 Aug. 1850) dit mandaat. Andermaal had zulks plaats bij de keuze van 9 Junij 1852, en ten derde male, nadat in April 1853 de Kamer door den koning was ontbonden. Eerst na zijne benoeming tot voorzitter van de regtbank, waarin hij zoo lang zitting gehad had (12 Sept. 1853), achtte hij zich verpligt aan de vereerende taak, die hem in 's Lands Hooge vergaderzaal werd opgelegd, te moeten vaarwel zeggen. Hij huwde Augusta Paulina Voltelen (24 Nov. 1814—21 December 1836) en later (30 Maart 1838) Johanna Schukking. Den 24sten November 1855 werd hij aan het vaderland door den dood ontrukt. Hij was voorzitter der Algemeene vergadering van de Maatschappij tot bevordering van Nijverheid, die hij meermalen met aanspraken opende; ook was hij lid der Maatschappij van Nederl. Letterkunde.

Hij gaf in het licht:

De noodzakelijkheid van gebiedende voorschriften omtrent den vorm, onderzocht en op eenige voorbeelden der tegenwoordige regtspleging toegepast. Haarlem, 1821.

Iets over het ontwerp van wetboek van Burgelijke Regtspleging. Haarlem 1827, eerst naamloos met den titel van *Vijf brieven in de Kunst- en letterbode* van 1827 geplaatst.

Bedenkingen over de voormalige weeskamer in Weegschaal 1829, N°. 13.

Het niet infamerende van de straf van confinement beneden de vijf jaren, zonder te pronkstelling in Mr. C. A. den Tex en Mr. J. van Hall, *Bijdr. tot Regsgel. en Wetgeving.* D. XII.

Nog iets over art. 12 van het Besluit van 11 Dec. 1813. Dit *Nog iets* ziet terug op eene verhandeling over de beteekenis van het aangehaalde artikel lang te voren door v. V. openbaar gemaakt in de *Bijdragen* VI, 115—143.

Over de voortreffelijkheid van de Grondwet der Nederlanden, beschouwd als middel ter aankweeking van den nationalen geest en *Weegschaal.* 1825. No. 2.

De herziening der Grondwet. Haarlem 1831.

Openingsrede der Algem. vergadering van de Maats. tot bevordering van Nijverheid. Haarl. 1844.

Zie J. de Wal in zijn levensb. in de *Handel v. Ned. Letterk.* 1856; van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, No. 2518,

VOORST (Aert van der), een beeldhouwer, bij de bruilofstfeesten van Karel de Stoute, in 1468 te Brugge werkzaam.

VOORST (Cornelis van der), vermaard portretschilder volgens Nagler in 1580 te Amsterdam geboren. Behalve uitstekende portretten, schilderde hij ook andere onderwerpen. David Bailly van Leiden genoot in 1608 onderwijs van hem. Willem Delft heeft het fraaije portret van *Ds. Jacobus Roldanus* naar zijne schilderij in fol. gegraveerd.

Zie K. van Mander; Immerseel; Kramm.

VOORT (Frederik van), kleinzoon van Lauwerens van Voort van Utrecht, in 1596 burger van Leeuwarden geworden, neef van Matthijs van Voort, in 1622 aangesteld tot Ingenieur en zoon van Gijsbert van Voort, in 1636. Hij was in 1637, toen hij te Leeuwarden trouwde 20 jaren oud, eerste klerk der Staten, en volgde in 1660 zijn vader als Ingenieur op. In deze betrekking ontwierp hij in 1672 nieuwe werken te Harlingen, en overleed in 1673.

Hij gaf in het licht:

Stoische Leeringen, getrocken uyt de Schriften van den vermaerden philosooph L. Annaeo Seneca, waerin vele gebreecken gestraft en ghebetert worden enz. *Uyt het Latijn vertaelt.* Leeuw. 1649, 24°.

Zie Eekhoff, *Cat. d. Bibl. van Leeuw.* bl. 52, 53.

VOORT (G. A. van der)
schreef:
Electro-Magnetische proef en Konst en Letterb. 1837. D. I, bl. 460.

VOORT (Gerrit van der) werd den 23sten November 1764 te Amsterdam geboren, ontving zijn opleiding voor hooger studie aan de Latijnsche school en (1782) aan het Athenaeum. Na de verdediging eener *Dissert. de perfectorum atque imperfectorum officiorum criterio,* in 1787 te Leiden tot J. U. D. bevorderd, vestigde hij zich als advocaat te 's Hage. Weldra wijdde hij zich geheel aan zijn geliefkoosde studie, de wijsbegeerte. De Bataafsche maatschappij bekroonde zijne verhandeling over het bestaan van God, ook werd hij, zoo van deze als van de Utrechtsche Maatschappij, lid. In 1790 werd hij tot hoogleeraar te Groningen benoemd, en den 25sten Sept. aanvaardde hij, nadat hij tot A. L. M. en Phil. Doctor benoemd was, zijn ambt met eene *Oratio de Epicureorum morali magis magisque se in hominum animos insinuante et mores corrumpente.* Hij was de eerste, die aan deze Hoogeschool de Kantiaansche wijsbegeerte in zijne opentlijke voorlezingen behandelde. Hij overleed te Amsterdam 28 September 1798.

Behalve het gemelde gaf hij nog in het licht:

Grondbeginselen der menschenkunde. Amst. 1789, 1790 2 dln.

Wijsgeerige verhandelingen. Amst. 1790.

Hulde bij de geboorte van den vorstelijke telg. 's Hage en Amsterd. z. j.

Zie *Prog. funeb.*; Muntinghe, *Acta Sec.* p. 121; *Gron. gedenkb.* bl. 103, 105.

VOORT (Mr. H. A. van der), Voorzitter der Arrondissements Regtbank te Amersfoort, vervolgens Raadsheer in 't Provinciaal Geregtshof te Utrecht, was door zijne kunde en naauwgezetheid zeer geëerd, en overleed te Utrecht den 17den Dec. 1846, in den ouderdom van 78 jaren.

Zie Verwoert.

VOORT (H. van der) is schrijver van:

Vijftal proeven ter volkomene genezing van water-breuken, door het inspuiten van kinawater in Kunst en Letterb. 1808 D. 1, bl. 132, 147.

Beschrijving van een aanvankelijk navelgezwel van een eerstgeboren kind. Met afb. in Geneesk. Mag. van Stipriaan Luiscius enz. 1801, D. V, St. I, afd. I, bl. 105.

Waarnemingen van doorgeslikte vreemde ligchamen en N. Verh. v. h. Genoots. ter bevord. d. Heelkunde te Amsterd. 1822, D. III, bl. 1.

Waarneming eener zeer spoedige genezing eener navelbeklemming geopereerde dyebreuk. Ald. D. IV, St. 2. bl. 263.

Ervaringen aangaande het gebruik der luchtpomp bij bekneld breuken in Prakt. Tijds. voor de Geneesk. 1836. Supplem. 6 and IV. St. bl. 358.

Zie Holtrop, p. 377.

VOORT (J. van der)
schreef:
Bewijs van der menschenellende. Amst. 1726, 8°.

Zie Abcoude, bl. 392.

VOORT (Jeronimus van der), Factor der Rederijkerskamer de *Goudsbloem* te Antwerpen, in het laatst der 16e eeuw, behaalde vele rederijkers prijzen, doch, blootgesteld aan de vervolgingen van Alva, verliet hij huis en erf en vlood van daar. Van dien tijd af volgde hij den prins van Oranje op alle zijne tochten door Brabant, Henegouwen, Frankrijk en Holland, tot een jaar na de pacificatie van Gent. Hij was dus ooggetuige van al de rampen des oorlogs: pest, honger, plundering, moord en der onbeschrijfelijkste ellende, die hem aanleiding gaven tot het opstellen van.

Het heerlick Bewijs van des menschen ellende ende miseri ghetr, uyt alle oude Philosophen ende stichtelyck en Rhetor. gestelt. Hier bij een *Refereyn van deselve Autheur van de omgekeerde Rocken binnen Antwerpen.* Amst. Broer Jansz. z. j. (tusschen 1597 en 1620,) kl. 8°. Een oudere druk van 1595 komt voor op *Cat.* J. Koning, II, bl. 628, een latere verscheen te Schiedam bij L. v. d. Wiel, 1699, 4°.

Het leuen en sterven ben ick genaemt, van de Rederijk kamer Het reyn Acoleijken te Vlissinghen; nader door Jerominus van der Voort. Dordr. Pieter Verhaghen, 1597, 4°.

Zie Willems, *Verh. over de Ned. Tael- en Letterk.* D. I, bl. 292; *Antw. Almanak* voor 1820 bl. 83, Kantelaar en Siegenbeek *Euterpe*, St. I, bl. 129; Witsen Geijsbeek. B. A. C. Wb. D. VI, 193; *Cat. d. Maats. v. Letterk.* D. I, bl. 219, z. Doorninck, *Anon. en Pseud.* No. 6164.

VOORT (MATTHIJS VAN), een vestingbouwkundige of ingenieur, die bij het beleg van 's Bosch in 1629 Graaf Ernst van Nassau een door hem ontworpen plan van aanleg eener vervaarlijk groote loopgraaf deed aannemen, en daar door den belegeraars een gewigtigen dienst bewees.

Zie Aitzema, *Zaken van Staat en verslag* D. I, bl. 857; Freitag, *Architect. Milit.* p. 175; *Leven van Fred. Hendrik*, D. I, bl. 809; *Beleg van 's Hertogenb.* bl. ; Heinsius, *Obsid. Silvae-duc.* p 185, 143, Bosscha, *Ned. heldend. te Land*, D. I, bl 243, 468; Verwoert.

VOORTMAN (D. BATAVUS), schilder van historieele stukken en portretten. Van zijne kunst zag men op de Tentoonstellingen te Amsterdam van 1816—21.

Zie Kramm.

VORDENUS (HENRICUS), of Hendrik van Vorden, te Vorden geboren, was een bekwaam godgeleerde, en werd tot Hoogleeraar te Keulen benoemd. Later werd hij deken van St. Lebuinus te Deventer en van St. Plechelmus te Oldenzaal. Hij overleed den 31 December 1629.

VORM (HOBIUS VAN DER), broeder van Johannes van der Vorm, predikant te Amsterdam, zoon van Johan Garst van der Vorm, Baljuw, Raad en Burgemeester van Brouwershaven en Maria Hobius, werd aldaar den 1 Aug. 1628 geboren. Na de Latijnsche school te Zierikzee doorloopen te hebben, genoot hij het onderwijs van Abraham Beekman, rector te Vlissingen. Hij vertrok in 1646 naar de Hoogeschool te Utrecht om zich in de geneeskunde en wijsbegeerte te oefenen en zes jaren later (1651) werd hij more majorum tot doctor in de medicijnen en meester der vrije kunsten verklaard. Hij werd stads doctor in zijn geboorteplaats, doch begaf zich drie jaren later naar Utrecht waar hij zich drie jaren ophield, en in 1651 in het auditorium theologicum eene oratio hield *de emporu Aromatum initus progressu et varia tam temporis quam loci vicissitudine, ab initio sub Noacho renasicentis mundi ad haec usque tempora* Hierna werd hij te Naarden tot Stadsdoctor en rector der Hortensiaansche school beroepen. In 1668 werd hij conrector te Haarlem, en een half jaar later rector te Hoorn, waar hij verder als arts rector en ouderling der kerk zijn leven doorbracht. Tot lijfarts van Koning Willem III benoemd, verschoonde hij zich wegens zijn hooge jaren. In 1694 werd hij emeritus, en door zijn zoon Johannes, Med. Dr., opgevolgd. Hij overleed 17 Jan. 1700.

Hij schreef:

Atriplex salsum, vulgo dictum Soutenelli essensia, viribus et operationibus suis primo descriptum. Amst. 1661, 12°.

Oratio de bono scholae Latinae rectore, habita Nardae cum scholae Latinae regimen ibidem esset redintegraturus. Traj. ad Rhen. 1656, 4°.

De prudentia scholastica. Harlin. 1666, 4°.

De imprudentia scholastica. Hornae, 1669, 4°.

Hij beloofde ook een *tractaat de consuecentia Medici* te zullen uitgeven.

Voorts gaf hij in het licht:

Pharmacopaea Schaldiaea.

Verhandeling over de natuur, aard, eigenschappen en medicinale werking van de meekrap.

Laatsteen der aderlatinge.

Onderzoek hoe de bisschoppen aan 't wereldlijk zwaard gekomen zijn.

De la Rue geeft nog een lange lijst zijner werken die deels uitgegeven, deels in scrinüs gebleven zijn. Hij stond hoog aangeschreven bij Jacob Cats, zijn neef van moederszijde, en den hoogleeraar Graevius. Met beide hield hij briefwisseling.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.* (2e uitg.) bl. 371 volgg., Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Dr. Gruiwardt *Medic. en chir. observatien*; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkh.*; *Nav.* D. III, bl. 144.

VORM SWALMIUS (CHRISTIAAN VAN DER), zoon van Hobius, die volgt, werd als propenent beroepen, in 1703, te Hauwert, in 1711 te Spijkenisse, en is aldaar gestorven in Maart 1718. Het is onzeker of zijn werk getiteld: *De propheet Zacharias kortelijke geopend en verklaard,* het licht ziet.

Zie de la Rue t. a. p. V. d. Pauw en Veeris, *Vernieuwd. Verk. Alphab.* bl. 219, *Nav.* D. III, t. a. p.

VORM (FRANCISCUS VAN DER), kleinzoon van den vorigen was advokaat voor den hove van Justitie te Hoorn.

Hij schreef:

Dissertatio Philologico — Juridica de potestate Dictatorum Populi Romani.

Zie de la Rue, t. a. p.

VORM (MR. HOBIUS VAN DER), broeder van Petrus, (die volgt) een schrander regtsgeleerde, begon in 1698 met vrucht te Middelburg een *Collegium Grotianum*, en vestigde zich later als advokaat te Hoorn.

Men heeft van hem:

Verhandeling over het Hollandsch, Zeelandsch en Westfriesch Landsch versterfrecht. De eerste druk verscheen in 1702 8°. en in 1774 te Amsterdam bij P. Schovten de 7e, *vermeerderd door F. J. Blondeel.* Of hij ook zijn *Tractaat over de successie van de Hollandsche en Zeeuwsche leenen* heeft uitgegeven, is nog niet gebleken.

Zie de la Rue, t. a. p. bl. 375; *Nav.* III, bl. 145; Kobus en de Rivecourt.

VORM (JACOB VAN DER), broeder van Petrus, (die volgt) vertrok in 1701 naar O. I. werd in 1703 predikant te Amboina, in 1708 te Malakka, in 1713 te Negapatnam en in 1716 te Coromandel, waar hij in 1717 overleed. De la Rue vermeldt hem niet.

Zie *Nav.* t. a. p.

VORM (MR. JOHANNES VAN DER), zoon van Quirijn van der Vorm, predikant te Renesse en Noordwelle, werd den 24sten Aug. 1700 aldaar geboren, studeerde te Leiden onder Franciscus Fabricius en Taco Hajo van den Honert, werd predikant te Noordwijk aan zee, van waar hij in 1728 naar Vlissingen vertrok, waar hij in den echt trad met Cornelia Evertzen van Middelburg. Den 7 Aug. 1740 werd hij te Amsterdam beroepen, waar hij overleed.

Men heeft van hem de vertaling eener Lat. verhandeling van zijn leermeester van den Honert *over de ordere in een heylige redevoering waar te nemen.* Leyden, 1722, 4°.

VORM (PETRUS VAN DER), zoon van Hobius van der Vorm, was predikant onder de Hoornsche classis, toen hij in 1688 naar Batavia vertrok, waar hij predikant te Amboina werd. Van daar vertrok hij twee jaren later naar Honimoa. Drie jaren later keerde hij naar Amboina terug, na zich goed in de Maleitsche taal geoefend te hebben. In 1698 stelde men hem aan als predikant te Batavia, en hier was het dat hij bijzondere blijken gaf van zijn ervarenheid in die taal.

Op aanzoek van den kerkeraad bragt hij de vertaling van de Bijbel, door zijn voorganger M. Leijdekker begonnen en tot Ephese VI afgewerkt, ten einde. Hij deed zulks in 5 maanden. Van de Commissie om het werk na te zien was van der Vorm werkend lid. Met groote zorg volbragt hij in 1729 zijn taak, doch hij mogt zijn werk niet gedrukt zien, daar hij in 1731 overleed. Intusschen zorgden zijne ambtgenooten Werndly en Serluus dat nog in dat jaar het N. en 2 jaren later het O. T. het licht zag.

Zie P. de la Rue, t. a. p. Valentijn, *Amboische zaken van den godsdienst*, bl. 80 volgg. *Javaansche zaken van den godsdienst*, bl. 86; volgg. Werndly's *Maleitsche Boekzaal*, bl. 252 volgg.; *Tijdschrift tot bevordering van Christel. zin in Neerl. Indië* (Batavia 1846) No. 1 *Nav.* D III, bl. 144; Vrolijkheit, *Vliss. Kerkh.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VORM (F. VAN DER)

Schreef:

Over het vlotrecht. Amst. 1748, 4°.

Zie Arrenberg, bl. 356.

VORNIUS (MATTHIAS), te 's Hertogenbosch geboren, was zeer ervaren in de Latijnsche en Grieksche talen. Hij was rector der Latijnsche school te Grave ten tijde van Philippus II. Na de overgang van die stad werd hij Rector te Roermond en overleed in 1614. Hij beoefende de Latijnsche dichtkunst en gaf in het licht:

Poemation de pugna civili Silvae-ducensium. 1606, 4°. *typis Schefferi.*

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.* p. 664; Foppens, *Bibl. Belg.* T. 1 p. 70; Verwoert.

VORSELMAN DE HEER (PIETER OTTO COENRAAD), eigentlijk de Heer, daar Vorselman een aangenomen naam van zijne moeder, werd den 20sten September 1809 te Valburg in O. Betuwe, waar zijn vader predikant was, geboren. Hij begon zijne studien op de Lat. School te Culemborg, begaf zich in 1826 naar Utrecht om in de Theologie te studeeren. Daar hij echter veel aanleg en liefde betoonde voor de wis- en natuurkundige wetenschappen, wist de hoogl. Moll hem te bewegen zich daaraan te wijden. Daarmede vereenigde hij de studie der letteren, waarin hij evenzeer uitmuntte, zoodat zijne beantwoording van acad. prijsvragen in beide vakken bekroond werden. In 1830 schaarde hij zich als sergeant-majoor bij de compagnie Utrechtsche jagers en wekte zijne nauwkeurige administratie en welsprekende toe- en aanspraken bij bijzondere gelegenheden algemeene bewondering. Na het einde van den veldtogt, verkreeg hij bij het kruis der Willemsorde, promoveerde den 22 April 1833 met glans en begaf zich naar Italië, waar hij met vele geleerden betrekkingen aanknoopte en zijne schrandere geest verder ontwikkelde. Te Florence ontving hij onverwacht het berigt zijner beroeping te Deventer, als hoogleeraar in de Wis- en Natuurkunde; hij hield daar in Nov. 1834 zijn intreerede.

Behalve antwoorden op de prijsvragen zijn Dissertatie en Oratie, gaf hij in het licht:

Recherches sur quelques points de l'Electricité Voltaique.— Theorie de la télégraphe électrique, avec la description d'un nouveau télégraphie fondé sur les actions physiol. de l'électricité. — Redevoer. over de wetenschappelijke beoefen. der handwerken en kunsten. — Gronden der zeevaart.

Hij overleed te Utrecht aan verstandsverbijstering den 26sten December 1841. Hij was Corresp. van het kon. Ned. Inst. en Ridder der Milit. Willemsorde.

Zie J. H. Halbertsma Lijkr. op hem; Nieuwenhuis; Vervoort; Kobus en de Rivecourt.

VORST (R. W), graveur. O. a. graveerde hij het portret van *D. Kenelmus Digby Eques*, artsoloog in Engeland, tijdens Karel I, naar de schilderij van A. van Dijck. Volgens Kramm is hij dezelfde met Robert van Voorst.

VORSTER (ANTONIUS), proponent en krankbezoeker te Leiden. Hij schreef:

Wegaanwijzer voor de Troosters of Krankbezoekers, onderwijs voordraegende der voornaemste gevallen, die hun bij de menschen voorkomen, en hoe men een ieder na gelegenheid van en na zijn kragten, dient te onderwijsen. 3e dr. Leid. 1724.

Zie *Boekz. d. Gel. wereld.* 1725 a bl. 172.

(VORSTER (P. A.)
gaf in het licht:

De verstandige Engelsche leermeester of kweekschool der jonge juffèren, naar het begrip der teedere jaren tot vermaak en onderwijs der jeugd van goeden huize, uit het Engelsch vertaald.

Zie Arrenberg, bls. 357.

VORSTERMAN (O.).
Deze schilder is alleen bekend door een prent, voorstellende een *Jongeling*, in een mantel, met vederen op den hoed, die op een fluit speelt.

Zie Nagler; Kramm.

VORSTERMAN (JOHANNES), omtrent het jaar 1643 te Bommel geboren, ontving de eerste kunstlessen van zijn vader, een portretschilder, vervolgens van Saftleven en werd een bekwaam landschapschilder. Hij had, dus verhaalt Immerzeel, een onmatig groot denkbeeld van zijn afkomst althans zijn geheele leven door heeft hij eene kinderachtige ijdelheid en hoovaardij aan den dag gelegd, waardoor hij zichzelve in vele moeijelijkheden en bezwaren gebragt en zich als kunstenaar onberekenbaar benadeeld heeft. In het bezit van een onbeduidend vermogen, deed hij zich voor, en speelde den rol van een rijk edelman. Zoo begaf hij zich, onder anderen, op reis naar Frankrijk voor zijn vermaak (als het heette) liet zich baron noemen en door een liverei bediende volgen. Met deze reis ging de ouderlijke nalatenschap grootendeels verloren. Te Bommel teruggekeerd, nam hij zijn intrek bij zijne zuster en leefde er op een grooten voet. Weldra was zijn geldkist uitgeput, en begon hij aan het verkoopen van zijn schilderwerk te denken. Hij deed zulks in het geheim in Holland, doch gaf te Bommel voor dat hij slechts uit liefhebberij arbeidde en gaf zelf zijn kunstwerk ten geschenke. Toen de Franschen in 1672 Gelderland en het Sticht bezet hadden, bevond hij zich te Nijmegen en was den Markies de Bethune behulpzaam in het aankoopen van schilderijen. Later begaf hij zich naar Londen en vervaardigde voor Karel II een schoorsteenstuk, voorstellende een der koninklijke lusthoven, waarbij hij den vorstelijken hofstoet had voorgesteld. Voor deze schilderij vroeg hij *ƒ* 2000. Deze prijs werd te hoog gekeurd, en er volgde geene betaling. Intusschen had hij in zijn logement een schuld van *ƒ* 900 gemaakt, die hij niet kon betalen. Hij werd in hechtenis genomen, doch met hulp van eenige kunstgenooten in vrijheid gesteld. Het geval wilde dat een gezant uit Engeland, die naar de Porte op reis ging, hem met zich mede nam om voor hem te teekenen. De gezant kwam onder weg te sterven en sedert vernam men niets van Vorsterman. Balkema stelt zijn dood in 1699.

Hij schilderde Rijngezigten met rijkdom van stoffaadje die fraai van koloriet en met smaak geschilderd waren. Kramm vermeldt ook van hem een ets, voorkomende in *Pest-Basilicus en verduysterde liefde in des werelds laten avondstondt enz. Door Christ. de Kock van Kerckwijck, Dr. en Prof. Med. in de Stad en Illustrieschool van 's Hertogenbosch.* 1688. 4°.

VORSTERMAN (LUCAS), in 1578 waarschijnlijk te Bommel geboren. Aanvankelijk was hij een leerling van Rubens, doch op raad zijns meesters liet hij de schilderkunst varen en legde zich op het graveren toe. In 1624 begaf hij zich naar Engeland, en werkte gedurende zijn achtjarig verblijf te Londen, voor koning Karel I en de graaf van Arandel.

Onder hem heeft de graveerkunst eene hervorming ondergaan en zijne prenten zijn als het ware met het stift geschilderd, waardoor hij de kleur, het licht en bruin der tafereelen heeft weêrgegeven. Hij was de voorlooper van den grooten Cornelis Visscher in dat vak. Bij Nagler staan 182 stuks zijner graveerwerken, met de verschillende drukken beschreven, waaronder 70 portretten, 147 gewijde en kerkelijke tafereelen en 15 verschillende onderwerpen. Men houdt zijn *Aanbidding der Koningen* naar Rubens voor een zijner meesterstukken. Hij is tweemaal geschilderd door A. van Dijk, waarvan een gravure bestaat van zijn zoon, Lucas Vorsterman Junior.

Zie Immerzeel; Kramm; de Bie.

VORSTERMAN (ABRAHAM) Jacobsz. was een vermogend groothandelaar en reeder. Hij huwde den 6de van Wijnmaand 1739 met Christina van Walijen. Op hun huwelijk werd een bundel huwelijkszangen uitgegeven die hoogst zelden voorkomt en voorzien is van een keurig allegorische plaat vervaardigd door J. Punt. Zij wonnen een erfdochter, die huwde met Mr. Willem Gerard van Oijen, burgemeester van Tiel, zoon van Louis Anthonie, luitenant-generaal, en van Maria Leopoldina Catharina de Quaij

Zie genoemde huwelijkszangen en Stamboek der Willingen bl. 18 en 65.

VORSTERMAN VAN OIJEN (ABRAHAM), heer van Zanen, Schoten enz., geboren te Amsterdam 11 Maart 1767, zoon van Mr. Willem Gerard van Oijen, en van Susanna Christina Vorsterman, hij had een eigen compagnie Kavallerie onder den Rijngraaf van Salm en was later burgemeester te Sparendam en te Schoten, alwaar hij stierf den 1sten Juli 1825. Ten tijde der Franschen is hij uitgeweken en vestigde hij zich te Emden. Uit zijn huwelijk met Hendrika Lange werden twee zonen en twee dochters geboren, waaruit de thans nog voortlevende familie Vorsterman van Oijen is gesproten. Zijn portret bestaat in koper gravure.

Zie A. Loosjes *Hollands Arcadia*, bl. 556 en uit familiepapieren toegeligt.

VORSTIUS (ADOLPHUS), oudste zoon van den volgenden, werd den 18 November 1597 te Delft geboren, en door de gravin van Meurs ten doop gehouden. Hij ontving zijne

opleiding te Leiden, genoot het onderwijs aan de Latijnsche school van den rector Johannes Traudenius, liet zich in 1612 als student inschrijven, legde zich inzonderheid op de Grieksche taal toe onder Henricus Brediús, die gewoon was Homerus en Lucianus te verklaren. Daarin maakte hij dan ook zulke vorderingen, dat de Hoogleeraar Joannes Benedictus, wien hij later te Saumur bezocht, hem trachtte over te halen om bij hem te blijven en gemeenschappelijk met hem aan de tekstzuivering van Galenus te arbeiden. Ook oefende hij zich in de oostersche talen, inzonderheid in het Arabisch onder Thomas Erpenius, wiens lessen hij tegelijk met Jacobus Golius en een zoon van Paulus Merula, die later de oostersche landen bezocht, bijwoonde. Hij deed zulks om de in die talen verkregene kennis voor zijne botanische studiën aan te wenden. Ook beoefende hij de muzijk, teekenkunst en de natuurkunde, verdedigde, onder Gilbertus Jachaeus eene *Disputatatio de Motu*, en begaf zich, na op die wijze 7 jaren te Leiden gestudeerd te hebben, in 1620 naar Belgie, Engeland, Frankrijk en Italie tot volteoijng zijner studien. Zijne hoogere botanische studien volbracht hij voornamelijk, onder den leiding van Paul Reneaulme te Blois. Vooral vertoefde hij langen tijd te Padúa, waar hij den 29 Aug. 1622 tot Med. Dr. bevorderd werd. Hij genoot de onderscheiding van onder het gevolg van Marcus Antonius Maurocenus, afgezant der Venetiaansche Republiek bij de Staten van Holland, naar het Vaderland terug te keeren. Aan dezen, die hem prins Maurits aanbeval, had hij zijn benoeming, in 1624, tot buitengewoon Hoogleeraar der geneeskunde te danken. In het volgend jaar werd hij met den titel van gewoon Hoogleeraar tot opvolger van zijn vader in het onderwijs der kruidkunde en het bestuur van den akademischen kruidstof benoemd. Na over laatstgenoemde inrichting eenige jaren het toezicht gehouden te hebben, gaf hij in 1633 een Naamlijst van de daarin gekweekte planten uit, ten getale van 1104, met eene lijst van inlandsche gewassen, die in den omtrek van Leiden groeijen. Zoodanige Catalogi heeft hij ook, om den gedurigen aanwas te doen kennen, in 1636, 1649. en 1650 uitgegeven en Sprengel zegt dien van 1649, welke in de *Viridaria* van Simon Pauli herdrukt werd, gezien en daarin de vermelding van eenige merkwaardige, zoo wel vreemde als inlandsche gewassen te hebben opgemerkt. Voor het overige is Vorstius als schrijver onbekend, met uitzondering van twee door hem uitgegeven lijkreden. De eerste werd uitgesproken, den 6den December 1638, op zijn overleden ambtgenoot Pieter Cunaeus en de tweede hield Vorstius, na den dood van den beroemde Claudius Salmasius (3de Sept. 1653), wiens gemeenzame vriend hij geweest was. Men bejammert het dat zijn *Commentarius* op Theophrastus, waaraan hij vele jaren had gearbeid, niet in het licht is gekomen. Hij overleed den 6de October 1663, in het 66ste jaar zijns levens. Zijn *or. funebris recitata in exequiis Petri Cunaei* is herdrukt bij de *Orationes*, P. Cunaei p. 208 seqq. Zijn afbeelding is door P. Aubry gegraveerd en komt voor in de *Effigies Fundatoris Curat. et Profess. Acad. L. B.* bij P. van der Aa uitgegeven.

Zie J. A. van der Linden, *Orat. funeb. in A. Vorstii excessum*; Saxe, *Onom.* T. IV, p. 438; Witsen, *Decad* II, p. 240; Sprengel, *Hist. rei herb.* II, p. 110 seqq; Boerhaave, *Horti brevis Historia* voor T. I van zijn *Index alter Plantar, quae in Horto Acad. L. B. aluntur* p. 27, 28; Simon Pauli, *viridaria regia, varia et Academica* Hafnene 1653, T. XVII; Konigii *Bibl. Vet. et Nova*; Crenii *Amoen Philol.* P. IX, p. 85, 88 Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 8, 9; Val Andreas, *Bibl. Belg.* p. ; *Catal. Bibl. Bunav.* T. I, VII, p. 1684; Niceron, *Mémoires* T. XVII, p. 100—104; Paquot, *Mémoires* T. III, p. 403; Chaufepieceron *Nov. Dict*; Siegenbeek, *Geschie. L. Hooges.* D. 1, bl. 182, D II. bl. 71, 72 F. en B. 112; Schotel, *Leidsche Akad.*; Suringar, *De medische faculteit te Leiden in het begin der 17e eeuw en over de beoef. der voorb. en hulp. wetenschappen* enz.; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Portr.*; Banga, *Gesch. d. Geneesk.* bl. 320, 330.

VORSTIUS (Aelius Everardus), zoon van Henricus Vorstius en Maria Schaeria, sproot uit een oud en beroemd geslacht, hetwelk aanzienlijke betrekkingen in kerk en staat, zoo wel in Brabant als elders bekleed heeft. Hij werd den 26sten September 1568 te Roermond, toen tot het Hertogdom Gelder, thans tot Limburg behoorende, geboren. Na den kinderlijken leeftijd deels in zijne geboortestad, deels te Venlo bij zijne grootouder van moederszijde te hebben doorgebracht, vertrok hij op 10jarigen leeftijd met zijne ouders naar Dordrecht, werwaarts deze hunne woning overbragten, om de vervolgingen te ontgaan, waaraan zij, wegens hunne godsdienstige geloofsbelijdenis, waren blootgesld. Reeds op 15jarigen leeftijd werd hij bekwaam geacht om van het akademisch onderwijs gebruik te maken. Hij vertrok naar Leiden, en liet zich den 28sten April 1580 door den rector Justus Lipsius als student inschrijven, en legde zich, gedurende twee jaren, in de scholen van Bonaventura Vulcanius en Petrejus Tiara, niet alleen op de beoefening der oude letteren, inzonderheid op de Grieksche taal, met ijver toe, maar nam ook deel aan de lessen van Justus Lipsius over de Historie. Daar het echter zijne voornaamste bestemming was om tot geneesheer gevormd te worden, besloot hij buitenlandsche hoogescholen te bezoeken. Eerst vertoefde hij vier jaren lang te Heidelberg en daarna te Keulen, om zich zoowel op de wijsgeerige en natuurkundige als op de geneeskundige wetenschappen toe te leggen. Vervolgens ging hij met het zelfde doel naar Italië en wel in de eerste plaats naar Padua, waar hij het geneeskundig onderwijs van Mercuriales Capivacio Hieronymus Fabricius de Acquapendente en van Bernardinus Paternus genoot. Daarna bezocht hij de hoogeschool te Bologna en hoorde daar, behalve Mercurialis, ook Johannes Cortaeus en Casparus Tagliacotius, wiens naam in de geschiedenis der Rhenoplastiek zal blijven voortleven. Eindelijk maakte hij zich een tijdelijk verblijf te Ferrara te nutten om de lessen van Hieronymus Brassavola bij te wonen. De vriendschappelijke betrekking, die hij aldaar aanknoopte met Alphonsus Catanaeus, lijfarts van den Hertog, gaf er aanleiding toe, dat hij na volbragte studiën er na den doctoralen graad aan de hoogeschool van Padua verkregen te hebben, Italië niet terstond verliet, maar zijn verblijf er nog 9 jaren verlengde. Op aanbeveling toch van voornoemden vorstelijken lijfarts, kreeg hij als geneesheer een hooge betrekking bij Nicolaas Grana, bisschop van Angola, in het koningrijk Napels, en na diens dood bij Fabricius Pignatelli, markgraaf van Querieto. Eindelijk keerde hij, na een afwezigheid van 14 jaren, in 1596 naar zijn vaderland terug en vestigde zich als geneesheer te Delft, op uitnoodiging der Graven van Meurs. Twee jaren later werd hij, op aanbeveling van Josephus Justus Scaliger tot buitengewoon hoogleeraar te Leiden beroepen, in plaats van Petrus Molinaeus, die naar Frankrijk was weêrgekeerd. Reeds in het eerstvolgend jaar vond hij gelegenheid van zijn wijsgeerig en natuurkundig lessen met die over de *Institutiones medicas* te verwisselen, wijl hij geroepen werd om als gewoon hoogleeraar den overleden Gerardus Bontius op te volgen. Ofschoon men nu weet dat hij, behalve het botanische onderwijs dat hem in 1617 werd opgedragen, hoofdzakelijk lessen over de theoretische geneeskunde gegeven heeft, en een groot voorstander der Hippocratische leer geweest is, zoo zijn er dienaangaande slechts weinige bijzonderheden bekend.

Niettemin was hij een man van groote geleerdheid. Behalve het Grieksch en Latijn, verstond hij de Spaansche, Italiaansche, Fransche en Hoogduitsche talen, beoefende ook de historie, archeologie en numismatiek. Hij was bevriend met Scaliger, Cluverius, Daniel Heinsius, die hem zijn lofrede op Cluverius opdroeg, met Nikolaas Heinsius was hij in briefwisseling. Hij liet zich zeer gelegen leggen aan het droogen der Beemster en Soetermeersche plassen; en bragt ook, in overeenstemming met Jan Adriaansz. Leeghwater en anderen, het uitmalen van het Haarlemmermeer meermalen ter sprake. Viermalen bekleedde hij het rectoraat, en overleed den 22 Oct. 1624. Cunaeus hield op hem eene lijkrede. Onder zijne nagelaten papieren vond men veel bouwstoffen voor eene nieuwe uitgaaf van Celsus en een werk over de visschen in ons vaderland;

Alleen gaf hij in het licht:

Oratio de Caroli Clusii vita et obitu. L. B. 1609, 8°, ook toegevoegd aan de *Curae posteriores* van Clusius L. B. 1609.

Oratio honori et memoriae Petri Paawii dicta L. B. 1617, 4°.

Zijne brieven aan N. Heinsius, vindt men bij Burman in *Sylloge Epistol*, T. II, p. 769 seqq.

Zie P. Cunaei *Or. recitata in exequiis viri Clar. Ael. Everardi Vorstii, Medicinae professoris primarii* in *Orationes variis argumentis*, cet. L. B. 1640 p. 170; Niceron, *Mém.* T. XXII, p. 96; Meursii, *Ath. Bat.* p. 200; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, Foppens, *Bibl. Belg.*,

T. I, p. 35; Eloy, T. IV, p. 553; Siegenbeek, *Gesch. door L. H.* D. I, bl. 69, 131, 132, D. II, bl. 70, 82, 83; Suringar, *de Medische faculteit te Leiden, in het begin der 17e eeuw*; Schotel, *Akad. te Leid.* D. Heinsii *orat.ed. nova or.* IX, p. 105 seqq. Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Banga, t. a. p. 223, 287, 293.

VORSTIUS (CONRADUS), zoon van Diederik Vorst en Sophia Sterk, werd den 16 Julij 1569 te Keulen geboren. Zijn vader, tot den handelstand behoorende, was nog R. C. maar op zijn reizen door Frankerijk met de Protestanten en hunne predikwijze bekend geworden, besloot hij zijn zoon, ofschoon Roomsch gedoopt, tot den predikdienst opteleiden en liet hem te Keulen later in Bedber in 't geheim de oude talen leeren, en hem zijne voorbereidende studiën te Dusseldorp, Aken en in zijne geboortestad voortzetten, met het gevolg dat men hem in 1556 den titel van artium magister aanbood, maar daar deze niet te verkrijgen was, tenzij men onder eede trouw beloofde aan de besluiten der Trentsche Kerkvergadering, zag hij zich genoodzaakt deze eer van de hand te wijzen. Daar de geldelijke omstandigheden van zijn vader de voortzetting zijner studien niet gedoogden, trad hij in den handel en hield hij zich 2 jaren daar mede bezig. Intusschen was het Johannes Badius, predikant onder het Kruis, te Keulen, die hem aanspoorde zijne studiën voort te zetten. In 1589 begaf hij zich naar Heiborn, waar hij den beroemden Piscator hoorde. Van daar vertrok hij in 1593 als leidsman van eenige aanzienlijke jongelingen naar Heidelberg, waar hij in het volgend jaar de doctorale waardigheid in de theologie bekwam. Thans ondernam hij een reis door Duitschland Zwitserland en een gedeelte van Frankrijk, waar zijne geleerdheid hem achting en zijne minzaamheid hem vrienden bezorgde. Te Bazel verdedigde hij openlijk twee dessertatiën over de sacramenten en de oorzaken der zaligheid. Te Genéve viel hem de onderscheiding van den grijzen Beza ten deel, en het was op diens aanrading dat hij voorlezingen over de theologie hield, die zoo welgevallig waren, dat men hem het professoraat in de theologie aanbood. Hij meende echter daarvoor te moeten bedanken, doch de benoeming tot hoogleeraar aan de door den Vorst van Bentheim Steinfurth gestichte doorluchtige school nam hij aan. Hij aanvaarde in 1596 zijne betrekking te Steinforth en werd in 1605 gewoon predikant. In weerwil dat hij van ketterij, met name van Socinianisme verdacht was, nam zijn roem dagelijks toe en begeerde men hem te bezitten. Zoo sloeg hij in 1602 de hem door den beroemden Du Plessis de Mornay aangeboden hoogleeraarsplaats te Saumau, in 1605 en 1606 die te Marburg, en in het laatstgenoemde jaar die te Hanau af. Eindelijk boden hem in 1609 de Curatoren te Leiden de opengevallen plaats van Arminius aan. (1609). Hij was toen ook in ons vaderland als een zeer gematigd theologant bekend; doch verdacht van Socianerij en der partij van Arminius toegedaan te zijn. Van daar dat de keuze aan de Contra-remonstranten zeer mishaagde en dat deze partij alles aanwendde om hem van den leerstoel te weeren. Vooral toonde zich de Amsterdamsche predikant Petrus Plancius, met wien Vorstius op zijn reis naar ons vaderland twee maal een twistgesprek hield, zeer vijandig. Toen Vorstius zijn ontslag van den Vorst van Bentheim verzocht en verkregen had, wendde zich de Contraremostranten tot de Staten van Holland, met dringend verzoek hem van den Leidschen leerstoel te weeren, waarin zij krachtig ondersteund werden door Koning Jacobus van Engeland, die deze keuze niet alleen allerverderfelijkst voor de Hervormde kerk verklaarde, maar dreigde de Engelschen te zullen verbieden zich naar Leiden te begeven. Ook liet hij de uitgegevene schriften van den hoogleeraar te Londen openlijk verbranden. 's Lands Staten konden niet onverschillig zijn omtrent het zoo openlijk verklaarde gevoelen van den koning en besloten Vorstius niet als hoogleeraar te doen optreden, maar hem zijn inkomen te verzekeren en hem voorloopig Gouda tot woonplaats aan te wijzen. Hierop vertrok Vorstius, die zich reeds te Leiden had gevestigd, nu naar die stad waar hem de bescherming der Staten van Holland werd toegezegd. Hij bleef daar tot in 1619. Toen werd op last der algemeene Staten aan de Dordsche synode het onderzoek zijner theologische stellingen opgedragen. Wel schreef hij aan de hooge kerkvergadering en bood haar aan zijne pen tegen de Socinianen te voeren, doch dit baatte hem weinig. Het oordeel van al de Synodale leden, zoowel uit- als inlandsche, vooral dat der Engelsche, was hoogst ongunstig; zij verklaarden dat Vorstius zoowel het Hoogleeraarsambt als het predikambt onwaardig was, en verzochten de Staten die schandvlek uit de Gereformeerde kerk te weeren. Zij verklaarden den hoogleeraar niet alleen aan de Remonstrantsche gevoelens schuldig te zijn, maar ook dat hij omtrent de voornaamste stukken van den godsdienst, het wezen van God, de Drieëenheid, de Godheid van Christus, de rechtvaardigmaking enz. veel in twijfel gesteld of verkeerd voorgedragen had, en dat hij, zoo hij al geen Sociniaan was, hij toch de verderfelijke blasphemie van Socinus zeer nabij kwam. Dit vonnis werd door de Staten bekrachtigd en aan Vorstius het verblijf binnen de vereenigde gewesten ontzegd. Drie jaren lang leidde hij nu in ons vaderland een zwervend leven, en hield zich, schoon steeds vervolgd en bedreigd, meestal te Utrecht en omstreken op. Inmiddels had de graaf van Bentheim hem weder naar Steinfurth genoodigd, doch liever gaf hij gehoor aan de gunstige aanbiedingen van den hertog van Holstein.

Na eenige dagen bij Vondel, die hoogelijk met hem was ingenomen, te Amsterdam doorgebracht te hebben, werd hij door dezen naar Hoorn geleid. Hier begaf hij zich, den 4den Juni 1622, met de Remonstrantsche predikanten Rijkwaert en van Sijl scheep naar Tonningen. Allerminzaamst werd hij door den Hertog van Holstein ontvangen, doch hij stierf reeds den 9den October 1622. Zijn lijk werd naar Frederikstad vervoerd, waar het ter aarde werd besteld op de plaats waar later de Remonstrantsche kerk verrees. De rector Gualtherus hield eene lijkrede op hem.

Tot zijne dogmatische enpoleimsche schriften behooren:

Dissertationes de variis theologiae locis, 1594, 1612.
Idea seu brevis synopsis totius S. Theol.
Notae in F. Socini disput. de Jesu Christo servatore.
Disputationes de Deo, Steinf. 1602.
Tract. Theol. de Deo sive de natura et altributis Dec. ibid. 1610, Hanov. 1616.

Apologetica exegesis sive plenoir declaratio locorum aliquot quae ex libro de Deo sive de natura etc. excerpta eique pro erroneis imsosita sunt. Hanov. 1610.

Confessio de justitia Dei, merito et satisfactione Christi fide Justficante, 1611.

Parascene ad amicam collationum cum clar. theologo R. Joanne Piscatore super notis hujus ad loca quaedam ex illius tractatu de Deo, in exegesi apologetica pridem excerpta Goudae, 1612.

Amica collatio cum clar. theol. J. Piscatore super notis hujus ad illius tractatum de Deo, ubi variae quaestiones theologicae maxime de praedestionatine ex Dei attributis. Goudae 1613.

Amica duplicatio ad D. J. Piscatoris apologeticam responsionem et notas ejusdem, amicae collationi oppositas; una cum appendice sive paralipomenis ad tripartitam responsionem apologeticam D. Piscatoris. Goudae, 1617.

Plenior idea doctrinae Joan. Piscatoris de praedestinatione, ibid, 1618.

Examen tractatus J. Piscatoris de divina praedestinatione ibid, 1618.

Fidei confessio de Deo et filio ejus, manu ipsius moribunda exarata et subsignata.

Catalogus errorum D. Sibrandi Lubberti ex ejus libello dicto: declaratio responsionis D. Vorstii. Steuf. 1611.

Prodromus plenioris responsi ad declarationem S. Lubberti et cautionem ministrorum Leovandiensium etc. L. B. 1512.

Paraenesis ad S. Lubbertum, qua ejus injuriae et calumnaea refutantur. Goudae, 1613.

Scholiae ἀλεξίκακα (*malorum depulsoria*) *ad D. S. Lubberti Commentarios de praedestinatione*, Goudae, 1614.

Responsa modesta ad articulos ex Anglia transmissos, 1611.

Oratio apologetica ad Ordines Holl. et Westr. L. B. 1612.
Prodromus adversus criminationes fratrum quorundam.
Responsum plenius ad criminationes fratrum quorundam.
Responsio ad Matthaei Sladi, quem vocat, cum eodem Vorstio disceptationem scholasticam, Goudae, 1615.

Apologetica responsio ad ea, quae Festus Hommius ipsi impegit in libro controversiarum Belgicarum, Ibid. 1618.

Eene in het Duitsch geschrevene verhandeling over ware en valsche verdraagzaamheid. — eene in het Hollandsch geschrevene Apologie tegen de Predikanten van Leeuwarden.

Zijne schriften tegen de Roomschen zijn:

Enchiridion controversiarum inter Evangelicos et Pontificios, seu index errorum ecclesiae, una cum antidoto cuique capiti subjecto, ex quatuor tomis disputationum Roberti Bellarmini excerpt. Stenf. 1604. Hanov. 1608.

Tesseradicus anti-Pistoriana h. e. Responsio ad librum J. Pistorii, quem de 14 in religione controversis articulis A°. 1599, *edidit, Pars I et II.* Hanov. 1617. (Pistorius, een beroemd controversist, vooral bestrijder der Socinianen, was geboren in Hessen ten iare 1546 en overleden te Freiburg in 1608. Hij was theol. dr. eerste Raad van den markgraaf van Baden Durlach, later van Keizer Rudolph II.)

Apologia pro ecclesiis orthodoxis in qua tres primi fidei nostrae articuli plenius examinantur contra Jesuitarum theses. Sten. 1607.

Dratribe epistolica cum Jesuitis.

Disputationes variae de causis justis ac necessariis hactenus ab Evangelistis deserti et porvo a piis omnibus deserendi Romani Papatus operis inchoati, pars I, Stenf. 1608—1611.

Epistolica dissertatio inter C Vorstium et p. Lotzium de transsubstansiatione etc. Hanov. 1609.

Antapodixes de tribus primis fidei articulis sive contrariae demonstrationes tres, quibus totidem Jesuiticae apologis a B. D. adversus apologiam emissae breviter refutantur. Hanov. 1609.

Robertus anti-Bellarminus contractus h. e. compendiosum examen controversiarum inter Evangelicos et Pontificios, prout eas Rob. Bellarminus, 4 disputationum suarum tomis complexus est. Hanov. 1610.

Zijn exegetische schriften zijn:

De autoritate S. Scripturae opusculum his temporibus utilissimum, quem admodum intelligi potest ex praecipuis rerum, quae in ipso tractantur capitibus. Stenf. 1617.

Commentaria in N. F. Henborn, 1621.

Commentarius in omnes epistolas Apostolicas (exceptis secunda ad Titum, ad Phil. et ad Hebr.) Amst. et Harderw. 1631.

Hij schreef ook eene lijkrede op den graaf van Bentheim, een Duitsch gebedenboek, *oratio tot verantwoordinghe, ghedaen van C. Vorstius* 's Gravenh. 1612, *een Compendium doctrinae eccleseae Christianae, nunc in Polonia potessimum florentis* 1630. Het Holl. onder den titel. *Oort begryp van de Christelijke religie.* Het is echter niet zeker of dit laatste geschrift van hem is.

Voorloper van een volkomen antwoord tegen Sibrant Lubbertus, 4°.

Voorbereydinge tot eene Conferentie met Piscator. — Volkomen antwoord op eenige twistschriften, 1612, 4°.

Verantwoordinge der Evangel. Kerken, 1607, 8°.

Klaer ende onpartydigh Bericht van de 5 strijdige poincten aeng. de praedestinatie, Godes waer by gevoeght is Guern Vorstii, c. f. Nootsaekelijcke censure ende wederlegginge van de Nootsaeckelijcke 'Waerheydt, voorgestelt door Arn. Hacklingium, 's Hertogenb. 1652. 8°.

Doodsteek gegeven aan de absolute praedertinatie, waarby gevoegt is Guern Vorstii. Noodsak. censure van de Noodsak. waarheyd door Arn. Hacklingium. 3e *druk,* 1670. 8°.

De Waarheydt der Christelycke Religie uyt haer eygen gronden klaerlijck verdedight. De 2de *druck. Amst.* 1687. 8°.

Zie Marsi Gualtheri *Oratio de Vita et obitu C. Vorstii,* Frederikst. 1624; Saxe *onom. liter.* T VI, p. 71. *Anal.* p. 572. *Alma Acad. Leid.* p. 58 seqq.; Freheri *Theatrum* P. II, S. IV, p. 1064, 1065 *cum icone;* Crenii *Animidv. Phil.* P. X, p. 288—293, P. XII; p. 51; Fabricius *Hist. Bibl.* p. III, p. 350, 357, p. IV, p. 14—20, 55; Krantzius *ad Conr. Saec,* XVII, C. I, p. 190; Moshemi, *Institutiones Hist. Eccles.* Saec., XVII *Sect* II, p. II, C. III p. 359; Gerdes, *Floril. libr. rar.* p. 359; Freijtag, *Anal. litt.* p. 1065—1067; *Cat. Bibl. Bunav.* T. II, Vol. II, p. 1684; Hartshemn *Bibl. Colon.,* p. 64. 65; Bayle. *Dict.* T. V, i. v.; Baillet, *Jugem.* T. VI, *des Anti* p. 27, 28 § III, n. 9. Joly, *Chanoine de Dyon, Remarques critiq. sur le Dict, de Bayle* p 784—786; Paquot, *Mém.* T. XIII, p. 327—357; Brandt, *Hist. d. Ref.* (Reg.) Regenboog *Gesch. d. Rem.* D. 1, bl. 198, 234, 288; Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.* D. I, bl. 89 *verv.* 98 *verv.* II *Bijl* en *Toev.* bl. 95 verv. *Acta Synod. Dordr. Sess.* 149, 150, 151, 152, Holl. vert. Dord. 1621 bl. 361 *verv.* R. Donteclock, *Bedenckingen op de verantwoord. van Conrad Vorstius;* Glasius *Godgel. Nederl.. Gesch. der Synode;* Schotel, *Leidsche Hooges;* Rogge *Lev. van Wtenbogaart;* Kist en Royaards, *Archief* (eerste serie), D. VI, bl. 196, D. IX, bl. 371 378; D. IX, bl. 73, 77; (tweede serie) Hougstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Conv. Lex,* Jocher; Abcoude, *Aanh.* bl. 58; Muller, *Cat. v. portr.;* van Doorninck, *Anon, en Pseud.* N. 468, 1814.

VORSTIUS (Jacob Hendrik), te Kleef geboren, genoot zijne opleiding bij Jacob Muller, Luthersch predikant te Groningen, en woonde aldaar van 1757—1761 de akademische lessen, vooral die den theologische professoren bij, en bezocht verder gedurende een jaar de hooge school te Helmstad. In zijn vaderland teruggekeerd, werd hij in 1762 predikant te Monnikendam, in 1765 te Alkmaar, in 1769 te 's Gravenhage, in 1774 te Amsterdam, waar hij in 1783 overleed.

Hij gaf in het licht:

Lijkrede op zijn ambtgenoot J. Mulder Amst. 1776.

Feestrede bij gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het weeshuis te Amsterdam, 1778.

Zie *Bijdr. van S' Jacobi en* D. *Nieuwenhuis,* D. V. bl. 59, D. VII, bl. 88, D. Nieuwenhuis *Luth. Pred. te Amsterd.* bl. , Glasius, *Godgel. Nederl.*

VORSTIUS (Willem Henricus), zoon van Conradus, waarschijnlijk te Steinfurth geboren, legde zich op de godgeleerdheid toe, en was de gevoelens der Remonstranten toegedaan. In 1642 aanvaarde hij de betrekking van leeraar bij hunne gemeente te Leiden en bleef daarin volharden, niettegenstaande hem het verblijf in die stad ontzegd was. Vermoedelijk heeft hij te Warmond gepredikt en is de vervolging, waaraan hij in betrekkelijken zin blootstond, niet alleen door den verketterden naam, dien hij droeg, veroorzaakt, maar ook, door dat hij zelf van Sociniaansche gevoelens verdacht werd. Hij overleed den 1sten Oct. 1652. Hij was een geleerd man en zeer ervaren in de Rabbijnsche schriften.

Hij gaf in het licht:

Maimoni adis liber de fundamentis legis cum versione Lat. et notis. Amst. 1638.

Constitutiones de fundamentis legis Rabbi Mosis. Latine redditae per G. Vorstium, C. F. additis quibusdam notulis et Abravanelis scripto de fidei capite. Amst. 1638, Franeq. 1684.

Disceptatio de verbo vel sermone Dei, cujus creberrima fit mentio apud paraphrastas Chaldaeos, Jonathan Onkelos et Thargum Hierosolymitanum. Irenop. 1643. 8°.

Chromologia sacra-profana, a Mundi condita ad ann. M. 5552 *vel. Christi* 1592, L. B. 1644.

Capitula R. Eieser, continentia, inprimis succintam historiae sacrae recensionem circiter 3400 *annorum, sive a Migratione ad Morcocheao aetatem cum veterum Rabbinorum, commentariis ex Hebraeo in Latinum translatis.* Ibid. 1644.

Schriftelijke verhandeling tusschen de Remonstranten en Contraremonstranten te Utrecht nopende de onderlinge verdraagzaamheid voorgevallen. 1653.

Ook wordt hem toegeschreven, doch, volgens sommigen ten onregte:

Bilibra veritatis et rationis. Freistad. (Amsterdam), 1700.

Zie Cattenburg, *Bibl. Remonstr.* 135, 136; Bayle, T. IV, p. 2844; Paquet, *Mem.* T. III, p. 86; J. Tideman, *Rem. Broeders* bl. 86; Glasius, *Godgel. Nederl.* Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt;

VORSTIUS (Gouvernerus), broeder van den vorige, in 1632 remonstrantch predikant te Dokkum. Hij werd aldaar gevangen genomen en door het Hof van Friesland voor 5 jaren gebannen. Toch bleef hij de gemeente bedienen tot 1633 toen men hem andermaal gevangen nam en zijn bannesgevoel met 5 jaren vermeerden. In 1641 was hij predikant te Hoorn, in 1663 te Leiden en te Warmond, terwijl 5 jaren later de regeering van gemelde stad hem verbood er in te vernachten. In 1658 werd hij predikant te Rotterdam, in 1660 emeritus en stierf in Maart 1682. Hij liet in 1670 een werkje van zijn vader drukken (*Doodsteek*) met bijvoeging van een eigen geschrift tegen Hacklingius *Noodsakelyke Censure.*

Zie Cattenburgh, bl. 135; Tideman, *Rem. broeder.* bl. 53, 86, 268, 297, 365.

VORSTMAN (Johannes Gerardus), den 16 Maart 1773 te Wijk aan zee geboren, kwam op 10 jarigen leeftijd, onder de leiding van zijn grootvader, I. M. van der Motten heelmeester te 's Hage en 4 jaren later onder den aldaar gevestigden hoogleeraar Huijbers en den heelkundigen Damen, die hem door hunnen omgang met den beroemden P. Camper in de gelegenheid stelden veel te leeren. Drie jaren daarna begaf

hij zich naar Delft, om bij den heelkundigen van der Winkel, zoo ervaring in de herstelling van beenbreuken, en ontwrichtingen, zijne chirurgische kennis te vermeerderen. Hij vertoefde er 2 jaren en vertrok toen naar Amsterdam om zich onder A. Bonn en D. van Gesscher, theoretisch en praktisch te vormen. In 1794 vestigde hij zich te Delft, waar hij in vriendschapsbetrekkingen kwam met Dr. A. van Stipriaen Luiscius en Dr. M. J. Macquelijn. Hij verhief zich spoedig boven de vooroordeelen, welke in die dagen zijn stand nog aankleefden, verrigtte gewigtige operatien, was de eerste, die aldaar de operatieve heelkunde uitoefende en den invloed van wonde operatie deed ophouden, hierdoor verspreidde zich zijn roem en zag hij zich benoemd tot lid der departementale commissie van onderzoek en toevoerzigt in Z. H. Zijn verhandeling over *den Kanker* werd door het Utrechtsch Genootschap met goud bekroond, ook leverde hij vele bijdragen in Genees- en Heelkundige tijdschriften. Hij overleed den 10den December 1853.

Men leest nog van hem:

Waarneming van een tweemaal herhaalde afzetting van den arm in *N. Verhandel. van het Genoots. ter bevorder. d. heelk.* 1828, D. IV, St. 2, bl. 237.

Waarneming eener beknelde breuk. Ald. 1822. D. III, bl. 5.

Waarneming van een gelukkige volbragte doorboring der pisblaas boven het schaambeen in *Prakt. Geneesk,* 1836, St. 6, bl. 523.

Met J. G. Jr. *Verhand. over den Kanker* in *N. Verh. v. Prov. Utr. Genoots.*

Waarneming eener slagaderbreuk van de groote slagader; benevens het verhaal van een ontbinding der ongenaamde slagader in *Praktisch Tijds.* 1824, St. 11, bl. 113 met 1 afl.

Over de Vijt in *N. Verh. van het Genoots. ter bevord. der Heelk. te Amsterd.* 1820, D. I, bl. 1.

Zie *Letterb.* 1854 bl. 36 Holtrop, t. a. p. bl. 377, Kobus en de Rivecourt.

VORSTMAN (Johannes Cristianus), den 13den Februarij 1775 te Wijk aan Zee geboren, studeerde te Leiden, werd in 1796 proponent in 1797 predikant te Zuid-Beijerland of den Hetzert, in 1798 te Voorschoten, in 1803 te Enkhuizen, in 1804 te Haarlem, van waar hij in 1806 en 1814 te Rotterdam werd beroepen. Hij vierde den 25sten Julij 1822 zijn 25jarigen dienst te Rotterdam en den 18den Julij 1847 zijn 50jarigen evangeliedienst. Hij werd den 1sten Jan. 1850 emeritus.

Hij gaf in 1821 te Rotterdam *Drietal leerredenen* in het licht.

Zie v. Harderwijk, *Naamlijst en levensber. van Rotterd. predikanten,* bl. 114, 115.

VORTLAGE (M. V.) schreef:

Adelijk discours van de Remonstrantien der kerken van den afval van de waare kerk voor de tyden van Lutherus, 4°.

Zie Abcoude, *Aanh.* bl. 229.

VOS (A.), bekwaam teekenaar van bloemen. Op de verkooping van Vincent van der Vinne, Haarlem 1816, komen van hem voor *Twee anemones.*

Zie Kramm.

VOS (Arent Dirksz.) leefde in de tweede helft der 16e eeuw. Hij was pastoor in de Lier, ging tot de Hervormden over, en schreef daarop rijmen tegen het pausdom gerigt.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. W.*

VOS (Cornelis Anthoni), schepen en raad der stad Utrecht, beoefende de poëzy in het laast der 18 eeuw. Hij vervaardigde o. a. een bijschrift onder het portret van mr. P. Boddaert.

Zie Levensb. van Boddaert voor zijn *Nagelaten Mengeldichten.* Midd. 1761; Heringa, *Naaml. v. Dichter,* bl. 85.

VOS (H) dichter, gaf in 1769 te Amsterdam bij Morterre uit: *Gezangen,* 8°.

Zie v. d. Aa, t. a. p. Abcoude en Arrenberg, bl. 169.

VOS (Henricus), in 1642 te Amsterdam geboren, bezocht 7 jaren oud de Latijnsche scholen aldaar en te Utrecht. Begaf zich vervolgens naar het gymnasium te Soest en verliet het, na verdediging eener *Dissertatio de bona conscientia publico examine submissa ab praesid. Magistr. J. Andreae.* Hierop bezocht hij de hoogeschool te Giessen en te Straatsburg, waar hij tweemaal in de hoofdkerk predikte.

Als proponent predikte hij eenigen tijd te Enkhuizen en te Amsterdam en werd in 1669 predikant bij de Luthersche gemeente te Zwolle, in 1670 te Leiden, in 1678 te Amsterdam waar hij in 1708 overleed.

Hij gaf in het licht:

Dissertatio philol- theosoph. de philosophia, articulum de mysterio S. S. Trinitatis ministrant. in *Tractat. phil. theos. Rudraffii* vol. II, p. 19.

Treurgalm in *de Eerenkrants ter gedagtenis van Ds. J. E. Blum.* Amst. 1685.

Lijkrede op J. G. Hunster, predikant te Gouda, 1695.

Lijkrede op J. Boeken, over Phil. 1 vs. 21—28, Rott. 1697.

Theologia metrica, of te Godgeleerdheid. Na den inhoud en in gelijkvormigheid van de leere in de onverand. Augsb. belijdenisse begrepen ende uit Gods woord op bekende zangwijze gebragt. Amst. 1699, Gouda, 1705.

Heylbron ofte levenswelle, zijnde eene lijkrede op H. van Born over Ps. XXXVI, vs. 10. Amst. 1701, 1e dr.

Predikatie over Jes. LXVI, vs. 24, van de ziele en de Hel, Ald. 1709, 1729.

Kort bewijs en onderrichtinge over de strijtvrage, voor eenigen tijd in de Gemeente, toegedaan de onverand. confessie van Augsborgh binnen Amsterdam, ontstaan en gemotiveert over het recht der stemminge der contribuerende Ledematen in het verkiezen van haare ouderlingen en Diaconen, door een liefhebber der *waarheyt,* 1690, 4°.

De vierregelige puntdichten en verdere metrische verklaringen onder de platen van Romeijn de Hooge, uitmakende alle de voornaamste Historien des O. en N. T. behoorende tot de folio uitgave van den Nederl. Luth. Bijbel bij J. Lindenberg te Amsterdam.

Zie Schultz, Jacobs en Domela Nieuwenhuis in *Bijdr* D. V, bl. 35, VI, bl. bl. 32, 42, Glasius, *Godgel. Nederl.;* van Dorninck, N. 1342.

VOS (Izak), of de VOS, tooneeldichter, lid van de kamer de *Byekorf* te Amsterdam, leefde in het midden der 17e eeuw.

Hij gaf in het licht:

De beklaeglycke Dwangh bly eyndendt trsp. in Nederd. rijmen gestelt. Amst. 1669, 1677, 1707, 1764, tiende druk, 1780.

Lope de Vega Carpioos Gedwongen vriendt (trsp.) *in Duyts gerijmt.* Ald. 1646, 1704, 1743, 4°.

Iemant en Niemant, Zinnesp. vertoont op de Amsterd. Schouwb. Den laatsten druk, 1729.

Klucht van de Moffen; gesp. in de Amsterd. Schouwb. A°. 1644. Den 4den dr. Ald. H. Bosch, z. j.

Zingende klucht van pekelharing in de kist. De laatsten druk. Ald. 1708.

Robbert Leverworst, klsp. Ald. 1699, D. Ruams, 1729.

Klacht van de Mof, 2e dr. Amst. 1649.

Studenten leven. Amst. 1684.

VOS (Anthon de), graveur, o. a. van het portret van *Ds. Theodorus Colvius,* in 1607 te Dordrecht overleden.

VOS. (B. de). Weleer nu vond men in de St. Augustinus-kerk te Antwerpen van hem eene schilderij *de Aanbidding der wijze voorstellende.*

Zie Descamps, *voyage pittoresque de Flandre,* p. 176; Kramm.

VOS (C de); schreef: *over de Beijenteelt* met pl. in *Verhh. v. de Maats. ter bevorder. van den landbouw* D. XV.

VOS (C, J.) med. dr. schreef:

Genees- en heelkundige verhandeling van het been- en spekgezwel. Utrecht 1791 8°.

Zie Holtrop.

VOS (E), dichteres, bloeide in het midden der 16 eeuw. Men vindt gedichten van haar voor de werken harer tijdgenooten b. v. voor v. d. Merwedes' *Mintriomfen.*

VOS. (E. de). Op den *Catal. van Barchman Wuytiers,*

Utrecht 1742, komt voor een *zittend gezelschap van drie mannen en twee vrouwen, in een landschap rustende en musicerende*, uitvoerig op perkament door hem geteekend.

Zie Kramm.

VOS (GERARD DE). Zie VOSSIUS (GERARDES JOHANNES).

VOS (H. G.) schilderderde figuren in buiten- en binnenhuizen, waarvan op het paviljoen te Haarlem eene proeve voorhanden is, voorstellende een binnenvertrek met vrouwen. Ook teekende hij op steen. In het door de Heeren Desguerrois en Comp. te Amsterdam uitgegeven plaatwerk, het *Koninklijk Museum*, komen eenige zijner steenteekeningen naar beroemde meesters voor.

VOS (J.)
gaf in het licht:
George Falkland of lotgevallen van een verminkten soldaat en zijne familie. Amst. 1826, 2 dn. 8°.

VOS (J.), portretschilder. Naar hem is de afbeeldsel van *Hendrik Hooft*, voorkomende op het eeregedenkteeken door J. Elbers get. en N. van der Meer Jr., gegraveerd.

Zie Kramm.

VOS (J.), Van dezen schilder kwam op *Cat.* van F. J. Mensart, eersten oprigter van 's Rijks Museum te Amsterdam (1824), voor, *eene tafel, met onderscheidene vruchten.*

Zie Kramm.

VOS (J.), predikant te Abcoude, maakte zich als godgeleerde en dichter bekend zoo door zijn werk *over het Tweede kapittel van Lucas* (Utrecht 1769) als door zijne gedichten, waarvan men er een vindt voor de *Heilige Jaarboeken* van Rutger Schutte. Mogelijk is hij dezelfde met zijnn aamgenoot, die als predikant te Gapinge verscheidene klinkdichten o. a. voor werken van 's Gravesande en van Iperen vervaardigde, gelijk vermeldt wordt door v. d. Aa, *N. B. A. O. Wb.*

VOS (JACOB DE) werd den 3den December 1785 te Amsterdam geboren. Als ervaren kunstkenner en kiesch en ijverig verzamelaar, bracht hij gedurende een tal van jaren, een schatkamer van kunst bijeen, die uit schilderijen, teekeningen etsen en prenten bestond, een europeesche vermaardheid genoot en met vorstelijke galerijen om den voorrang wedijveren kon. Hij was lid van het Kon. Nederl. Inst. en van de Koninklijke Akademie van beeldende kunsten, en overleed in zijn geboorteplaats den 28 Jan. 1833.

Nimmer gehuwd geweest zijnde, werd zijne verzameling in het Huis met de Hoofden in openbare veiling gebracht en wel de schilderijen den 2 Julij en de teekeningen enz. den 30 Oct. 1834 en volgende dagen. Het bedrag zijner schilderijen beliep *f* 23,746.25, dat der teekeningen *f* 80,000, en dat der prenten en prentwerken *f* 17,790, te zamen *f* 121,520.25.

Zie *Jaarl. verslag v. h. Kon. Ned. Inst.* 1833; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Immerzeel; Kramm,

VOS (JACOB DE), zoon van den doopsgezinden leeraar Willem de Vos, werd den 5den December 1774 te Amsterdam geboren. Hij doorliep aldaar de Latijnsche scholen, en werd door zijn leermeester van Ommeren met dien smaak voor de voortbrengselen der klassieke oudheid doordrongen, welke hem zijn gansche leven bijbleef. Hij trad echter de loopbaan der letteren niet in, maar werd deelgenoot en later opvolger in het bloeiend kantoor van zijn ongehuwden oom Jacob de Vos. Deze oefende grooten invloed uit op de ontwikkeling en volmaking van den gelukkigen aanleg van onzen de Vos voor de beoefening de schilder- en teekenkunst. Hij onderscheidde zich niet alleen als verdienstelijk teekenaar aan de Stads Akademie en der Maatschappij *Felix Meritis*, die hem zelfs eene medaille toekende, maar deed zich ook weldra achten door zijne waarachtige kennis en waardering van het edele en schoone van kunst- en kunstwerken. Zijne kostbare verzameling van teekeningen bevatte dan ook een keur van uitnemende voortbrengsels niet alleen van de Nederlandschen school van vroegeren en lateren tijd, maar ook van de Vlaamsche en Fransche scholen. Ook de Beeldhouw- en Graveerkunst stelde hij op hoogen prijs. De graveerschool heeft Amsterdam aan zijnen invloed bij 's rijks bestuur te danken. Ook de toonkunst vond in hem een even kundig als vurig beminnaar en in deze, zoo wel, als in de schilder- en teekenkunst, bereikte hij ook door zorgvuldige beoefening van hare geschiedenis een zeldzamen trap van ervarenheid en geoefenden kunstsmaak. De Vos was lid en later secretaris der 4e kl. van het kon. ned. Instit., van het Prov. Utr. Genootschap, der Maats. van Ned. Letterk., lid van den Raad van bestuur der koninkl. akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, president der te dier stede in 1822 opgerichte Maatschappij ter bevordering van beeldende kunsten en sedert 1840 Ridder der orde van den Ned. Leeuw.

Hij overleed te Bloemendaal bij Haarlem den 23sten Julij 1844 en werd den 27sten daaraanvolgende in de Nieuwe Kerk te Amsterdam begraven.

Men heeft van hem *Iets over de hedendaagsche, muzyk* in van Kampen's *Magazijn voor wetenschappen, kunsten en letteren*, D. VII. Zijne in het Kon. Ned. Inst. gehoudene en door Collot d'Escury geprezene verhandeling over de *hooge verdiensten van Cornelis Troost* is nog ongedrukt.

Zie M. Siegenbeek, *Versl. van de Jaarl. vergad. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1845, J. van Hall, in *Procesverbaal der jaarl. verg. van het Kon. Ned. Inst.* 1845; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Immerzeel; Kramm; Collot d'Escury *Holl. Roem.* D. III, bl. 61.

VOS (JACOB), van Delft en een Fries Jan Rataller, hielpen C. de Hooge, die zich voor een bastaard van Karel V uitgaf, in het schrijven van zeker boekje (*Hoognodige waarschuwing*) en daarom gebannen werden. (1583.)

Zie Wagenaar, *V. H.*, D. VII, bl. 493, 494.

VOS (FRANSOYS DE). Van dezen bezitten wij *Een cleyne maar zeer profetelycke uitlegghingh der woorden Christi: Neemt, eet dat is mijn lichaam. Ghedr. by Th. Avantgius*, Wesel, Embden of Frankfort.

Cat. de v. d. Willigen, p. 31, no. 228.

VOS (JACOBUS ALBERTUS), den 24sten November 1723 te Utrecht geboren, kwam reeds toen hij nog te Montfoort het predikambt bekleedde te Harderwijk als hoogleeraar in de Godgeleerdheid in aanmerking. Van Montfoort vertrok hij naar Bommel en in het laatst van 1769 beklom hij den theologischen katheder te Utrecht. Den 20sten Jan. 1794 verkreeg hij zijn emeritaat en hij overleed den 20sten Maart 1795. Hij gaf in het licht:

Verklaring over de Prophetie van Daniel, Utrecht 1761, 2 dn.

Academische Redevoeringh ter gedagtenis van den Prof. A. Voget, uit het Latijn verhaald door J. van Nuyssenburg. Utrecht 8°.

Redevoering over den eerbied, welke wij aan de Propheten, eertijds verkondigers van Gods Raad, verschuldigd zijn, en over de achtbaarheit en het gezag van het boek van Esther. Utrecht 1735, 8°.

Zie Heringa, *de auditorio*, p. 152; Burman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II, bl. 293; Arrenberg, bl. 567.

VOS (JAN), onbekend kunstschilder, van wien op een Cat. uit de 2e helft der 18e eeuw een fraai en natuurlijk geschilderd *landschap* voorkomt.

Zie Kramm.

VOS (JAN DE), in Vriesland geboren, bloeide in de 2e helft der 16e eeuw als medailleur, bezocht Italie en kwam in dienst bij keizer Rudolf II. Zijne schoone en rijke kunstgewrochten hadden een eigenaardigen stijl.

Zie Immerzeel.

VOS (JAN), in 1620 te Amsterdam geboren, zoon van Jan Vos en Aaltje Opmeer, was een man uit de mindere volksklasse, zonder beschaafdheid en belezenheid, zonder eenige kunde dan die van zijn beroep, (hij was glazemaker van zijn ambacht), hij verstond geen vreemde talen, zoomin als de gronden zijner moedertaal, maar in vergoeding van dit alles had hij een vluggen, vurigen, werkzamen geest, een levendige verbeelding, een gelukkig geheugen, en wellicht een grooter aanleg tot dichter dan Vondel, maar tevens ook meer eigenzinnige verwaandheid, laatdunkenheid, trotschheid, en smakelooze ongevoeligheid dan deze, die zich gaarne

liet te regt wijzen en onderrichten, naar kundigheden streefde en toonde te gevoelen wat hij schreef, ook dan nog, wanneer hij den wansmaak huldigde of zelfs tot smaakeloosheid verviel. Algemeen was de verbazing toen hij in 1641 met zijn treurspel *Aran en Titus* voor den dag kwam. Het verschijnsel was voor geleerden en ongeleerden even vreemd als de inhoud van dat treurspel, dat om zijn hoogdravenden en brommenden toon en de vloeibaarheid der zwierige verzen met luide toejuichingen werd ontvangen. De dichters van dien tijd verhieven het hemelhoog in hunne lofdichten: met vervoering riep van Baerle in het zijne:

„Rijst Sophocles weer op? Stampt Aeschylus weer hier?
„Of maeckt Euripides dit ongewoon getier,
„Neen: 't is een ambachtsman, een ongeletterd hart,
„Die nu de gantsche rey van Helicon verwart;
„Die nooit geseten heeft aan Grieksche of Roomsche disch,
„Wijst nu de werelt aan wat dat een treurspel is.

En echter was deze *Aran en Titus*, het gedrochtelijkste wanschepsel, dat ooit de verwilderde verbeelding kon voortbrengen. Opgeblazen nogtans door de uitbundige lofspraken, vermaadde Vos niet alleen alle onderrigting, zelfoefening en beschaving, maar achtte zich aan geene regelen of tooneelwetten verbonden en schreef een tweede treurspel *Medea*, nog wanschapener, zoo mogelijk, dan het eerste, met een winderig voorberigt, waarin hij met de uiterste laatdunkendheid en verwaandheid alle tooneelwetten als onnutte belemmeringen der genievlucht, verwerpt en met versmading nederziet op Horatius, die ze voorschreef. Behalve deze twee tragische hoogdravende wangedrochten, schreef Vos in de platte Amsterdamsche straattaal, de vuile klucht van *Oene* waarmede hij zijn tooneelarbeid besloot. Deze stukken zijn meermalen afzonderlijk uitgegeven ook met zijne overige gedichten, van welke vele afzonderlijk gedrukt en vele in verschillende bloemlezingen opgenomen zijn.

Vos was door Burgemeesteren aangesteld tot een der 6 hoofden (later regenten) van den Schouwburg, in welke betrekking hij zich als een rechten tooneel despoot gedroeg, slechts voor eigen roem zorgde en andere dichters, die hem in het licht stonden, vooral Vondel, menigwerf stof tot klagen gaf. Hij had, hoewel roomsch als Vondel, veel meer dan deze voor bij de regering, die hem gebruikte tot het uitvinden en schikken der prachtige vertooningen bij het sluiten van den Munsterschen vrede in 1648, en verscheidene andere gelegenheden. Toen de oude schouwburg, die in 1638 met Vondels *Gijsbrecht van Aemstel* was ingewijd, was afgebroken, leidde zijne dochter Marie Vos, den 24sten Maart 1664, den eersten steen van het nieuwe gebouw, waarbij zij eenige regels van haren vader uitsprak. Ook in zijn beroep was hij een gunsteling der regering, zoodat hij in onbekrompen omstandigheden den 11den Julij 1667 mogt overlijden.

Vondel, maakte een bijschrift op zijn afbeelding, Bruno zijn grafschrift.

Hij gaf in het licht:

Aran en Titus of wraak en weerwraak. Den 5den druk, *op nieuw overzien en verbetert.* Amst. J. Lescaille 1656, 4°. 1658, 4°.

Den 18den dr. overzien en van vele fouten verbeterd. Ald. 1709, kl. 8°. *Den laatsten druk.* Ald. 1724, kl. 8°.

Hiertoe behoort *korte inhoud van den Aran en Titus* enz. *Voor den Autheur* z. j. en pl. *Zedig- en Dichtlievend onderzoek op A en T.* enz. *aan den Heer N. N.* Amst. 1718, P. Langendijk, *Jaap de Boer in den Schouwburg, of boertige beschrijving eener representatie van het treursp. Aran en Titus en het kluchtspel de Kwae Grieten. Nieuwe druk.* Amst. z. j. kl. 8°.

Medea. Treursp. Amst. 1667, 4°.

Medea. Amst. z. j. kl. 8°.

Met verscheidene kunst en vlugwerken, nieuwe Balletten zang en vertooningen. Ald. 1741, gr. 8°.

Klucht van Oene. Amst. 1668, 4e dr. Amst. 1672. 6e dr.

Inwijding van de Schouwburg te Amsterdam. Ald. 1665.

Uitlegging op eenige vertooningen, die door last der Burgemeesteren, op de vrede, tusschen Spanje en Neerland te Amsterdam op de markt vertoont zijn.

Herstelling van den E. E. Heere Bikkers, Burgemeester der stad Amsterdam z. pl. z. j. (1650) in plano.

Vergrooting van Amsterdam op d'Amsterdamsche Schouwburg uitgesproken en vertoont. Amst. 1662, 4°.

Alle de gedichten van den Poeët Jan Vos, verzamelt en uitgegeven door J. L. Amst. 1662, 2 dn. 1671.

Zie Bidloo, *Panpoët*; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 166; Wagenaar, *Amsterd.* fol. III, bl, 246; *Leven van verm. mannen en vrouwen*, D. II, bl. 155; van Ollefen Erven van Vondel, bl. 68; van Lennep, *Werken v. J. v. d. V.* D. , bl. ; Huydecoper, *Proeve van Taal- en Dichtk.* bl. 54; Ploos van Amstel, *Letteroeff. van Diligentiae omnia* bl. 28; Witsen Geysbeek *B. A. C. Wb.* D. VII, bl. 395; de Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. I, bl. 207; van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Lett. en Wetens.* D. I, bl. 264; Collot d'Escury, *Holl. Roem.* D. , bl. ; Lublink *Zeven Verhandelingen, III Zeventallen* bl. 1645; *Nieuw Alg. Magazijn van Wetenschap, Kunst en Smaak*, D. III, bl. 404; van Effen, *Holl. Spectater* D. I, N. 24, bl. 191; *Leven v. J. v. Broekhuizen; voor zijne-Gedichten*, bl. 42; Bilderdijk, *Bijdrage tot de Tooneelpoezy*, Leyd. 1823, bl. 12; J. C v. A. van Appeltere *Proeve van Taalk. Aanmerk. op de Gedichten van J. Vos in Taal-Dicht- en Letterk. Kabinet*, D. IV, bl. 249; Hubert, *Chron. lijst*; Jonckbloet, *Nederl. Letterk.*; Kok. Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, van Baerle, *Oratien* bl. 682; *Cat. der Maats. v. Ned. Letterk.* D. I, bl. 6, D. III, bl. ; Muller, *Cat. v. portr.* v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* N. 1988.

VOS (Johannes Henricus), zoon van den Amsterdamschen predikant Henricus Vos, werd in 1712 leeraar bij de luthersche gemeente te Amersfoort en in 1715 te Hoorn, waar hij in 1752 overleed.

Hij gaf in het licht twee leerredenen *Het jubelerende Sion binnen Hoorn, Jubelpredikatie over Ephes. 1 vs. 3, ter gedachtenis van het eeuwgetijde sedert hetwelk de Hoornsche gemeente met vaste leeraars was bediend.* Amst. 1728.

Jubilé-predikatie van de overlevering der Augsb. confessie 1730.

Zie D. Nieuwenhuis, *de Luth. gem. te Amersfoort* in *Bijdrag. van Schultz Jacobi*, D. II, bl. 162; Glasius, *Godgel. Nederl.*

VOS (J. R.), schreef:

Begin, voortgang, toevallen en genezing der cholera morbus, zooals zij zich sedert 1817 *in Bengalen vertoonde* in *Verhand. v. h. Bataviaasch Genoots.* 1825, D. X, bl. 147.

Zie Holtrop.

VOS (J. W.), te 's Gravenhage geboren, was een leerling van J. A. Dawaille, en een der medewerkers aan de prenten van 's Rijks Museum te 's Gravenhage. Hij vertrok later naar Kopenhagen, waar hij tot gelijk doel voor het Museum werkzaam was. Teruggekeerd, werd hij in 1833 ruim 30 jaren oud, het slachtoffer der cholera.

Op de Tentoonstelling van 1826 was van hem het portret van een man en van een kurasier.

Hij heeft het bekende werk van Leonardo da Vinci *Traité de la peinture* (uit het Ital. overgezet in het Holl. vertaald. Amst. 1827, 8°.

Zie Kramm.

VOS (Maria) gaf in het licht:

Zedige samenspraken over driederlei Sabbathen, den Paradijschen, den Woestijnschen en den Christelijken en over de eeuwige Godheid van Christus. Dordr. 1727, 8°.

Samenspraak tusschen Sara en Rachel, 8°.

Zie Abcoude, *Naamreg.* bl. 395; *Aanh.* bl. 227.

VOS (P. J.), Zeeuwsch dichter, van wien men in de *Zeeuwsche Nachtegaal*, een *vreuchden-liedt over de geboorte Christi den zone Gods* leest.

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VOS (Marten de), de Oude, zoon van Pieter de Vos, in 1531 te Antwerpen geboren, was een leerling van Frans Floris, begaf zich naar Italië, bewonderde te Rome wat het toen reeds grootsch en klassieks opleverde, doch de schoonheid van het koloriet der Venetiaansche school, lokte hem naar Venetie, waar hij in kennis en vriendschap geraakte van Tintoret. Hij schilderde de landschappen in diens kunstwerken en leerde van hem de geheimen der kleuren. Welhaast verspreidde zich zijn roem door Italie en het werk stroomde hem toe. Hij vervaardigde vele portretten voor de familie de Medicis en andere aanzienlijke personagien; ook schilderde hij menig kapitaal stuk. Te Antwerpen teruggekeerd, trad hij in 1558 in het schildersgild en wat zijne geoefende hand vermogt, schrijft Immerzeel, getuigden zijne altaar- en andere stukken, die hij met vlijt vervaardigde en hem een ruimen oogst van voordeelen deden inzamelen. Hij ordoneerde

gemakkelijk, in vele zijner tafereelen blinkt eene treffende verhevenheid uit; hij teekende naauwkeurig, had een goede kleur en meesterlijk profiel. Zijn kunstwerk toonde aan dat hij Tintoret met vrucht bestudeerd had. Hij was een der vruchtbaarste meesters van zijn tijd. De Sadelers, Collaert, Goltzius en anderen hebben platen vervaardigd naar zijne teekeningen, die hij met zwart krijt en de pen maakte en met biester of O. I. inkt opwaschte. Wenceslaus Koebergen en meer andere bekwame meesters zijn uit zijn school voortgekomen.

Het Brusselsch Museum bezit van hem een *biddende vrouw* de kerk van St. Sauveur te Brugge een *St. Elorsius*, de L. V. kerk te Antwerpen *de bruiloft te Kanaän*, de *St. Jacobs kerk*, *de begraving van St. Antonius*, *de doop des Zaligmakers*, *de Marteldood van St. Jacob*, *de Heiligen de H. Drieëenheid aanbiddende*, de *St. Pauluskerk* eene *geboorte*.

Hij huwde omstreeks 1581 met Johanna le Boucq, die hem 5 kinderen schonk. Hij overleed den 4den December 1603, oud 72 jaren en zijn echtgenote den 17den December 1626, in den ouderdom van 89 jaren. In den *Catalogue du Musée d'Anvers* 1857 zijn 52 zijner schilderwerken beschreven; de gravuren naar zijne schilderijen en teekeningen beloopen 600 stuks. Hij is menigmaal afgebeeld. In de galerij te Florence vindt men zijn portret door hem zelven geschilderd.

Zie *Catalogue du Musee d'Anvers*, 1857; van Mander; Immerzeel; Kramm; Muller, *Cat. v. Portr.*

VOS (Michiel Christiaan) werd den 31sten December 1759 in de Kaapstad geboren, had reeds vroeg neiging tot het predikambt, en vooral tot het zendingswerk onder de Heidenen, vertrok naar Nederland, en bezocht, na zich een jaar op een dorp in Gelderland door den leeraar van die plaats, ook een Afrikaan, en lid zijner familie, in de voorbereidende wetenschappen geoefend te hebben, te Utrecht, waar hij zich bijzonder, onder Bonnet, op de godgeleerdheid toelegde. Vervolgens werd hij hulpprediker te Amsterdam, predikant te Woudenberg, Pijnaker, Woerden. Hier ontving hij een aanstelling voor de Kaapsche kerk, vertrok naar de Kaap, waar hij den 3den Maart 1794 aankwam en predikant op het *Rodezand* werd. Hij bezocht, terwijl hij daar stond, de Christenen tot aan de grenzen van het Gouvernementsland en verkondigde ook onder de Heidenen, die hij aldaar ontmoette, het Evangelie. Na, op verzoek van den gouverneur naar Graaf Reinet, te zijn gereisd, ter wegneming van geschillen tusschen de landlieden en den Magistraat, vertrok hij naar Engeland. Te Londen werd hij door het Londensche zendeling genootschap uitgenoodigd om als superintendent eenige zendelingen naar Azie te geleiden en hen aldaar in het werk te stellen. Hij vertrok over de Kaap, eerst naar Tranquebar en vervolgens naar Columbo, de hoofdplaats van Ceylon. Van daar reisde hij naar Point de Gale, waar hij tot predikant was beroepen, vervolgens was hij als zoodanig te Colombo werkzaam. Op zijn terugreis naar de Kaap, deed hij o. a een uitstapje naar Negapatnam, waar hij anderhalf jaar als predikant bij de Hollandsche en Engelsche gemeenten werkzaam was. Aan de Kaap teruggekeerd, werd hij aangesteld tot predikant in de gemeente van Swartland, legde op bevel van den gouverneur, den grondslag tot een nieuwe gemeente te Swartberg, naderhand Caledon genoemd. Door ligchaams zwakte werd hij gedwongen zijn emeritaat te nemen, waarna hij zich met zijn tweede vrouw (de eerste had hij te Tranquebar verloren) en kinderen op het Rodezand, toen Tulbach, vestigde en overleed. Van zijn pen is niets tot ons gekomen als *merkwaardig verhaal aangaande het leven en de lotgevallen van Michiel Christiaan Vos, als predikant der Hervormde christelijke gemeente op onderscheidene plaatsen in Nederland, Afrika en Azie; van zijne jeugd af tot den tijd van zijn Emeritusschap. Door hem zelven in den jare* 1819 *briefsgewijze aan een vriend medegedeeld. Te Amsterd.* bij A. B. Saakes, 1824, 8°.

VOS (P.)
schreef:
De zeven kruiswoorden van Jezus, letterlijk en oudheidkundig beschouwd. Amst. 1800, 8°.
De bijzondere hoop der eerste Christenen op de spoedige terugkomst van Jezus en de gouden eeuw. Gron. 1804, 8°

VOS (P. J. W. de) woonde in 1836 te Amsterdam, toen zijn *rotsachtig Landschap* aldaar op de Tentoonstelling was.

Zie Kramm.

VOS (Peter de). Van Mander zegt, in de uitgave van 1604 van zijn *Schilderboec*, dat de Vos in 1619 in 't gild te Antwerpen kwam, en in den *appendix*: dat hij een Hollander en, volgens zijn meening, te Gouda geboren was.

Volgens de uitgave van 1618 zou hij echter te Leiden zijn geboren. Immerzeel achtte hem een kunstschilder van slechts middelmatige verdiensten.

Zie Immerzeel; Kramm.

VOS (R.) gaf in het licht:
Geuse-liedtboek, 8°.

Zie Abcoude *Aanh.* bl. 229.

VOS (R. J). Van dezen hebben wij de *beschrijving van een zeer zeldzaam gezwel van een inlander in Bengalen met afb.* in *Hippocrates*, D. NII, St. IV, bl. 288.
Vijf gevallen van hydrophobie. Ald. D. V, St. IV, bl. 361.
J. Fleming, naamlijst van Indische geneeskundige planten en droogerijen, met hunne namen in de Hindostansche en Sanscritische talen, benevens een aanhangsel over de genezing van den lintworm (taenia) uit het Engelsch met de Maleische namen vermeerderd en ook een korte beschrijving van eenige planten, die op het eiland Java gevonden worden door J. R. Vos. Rott. 1820, 8°.

Zie Holtrop, t. a. p. 97, 377, 378.

VOS (W.)
gaf in het licht:
God in den zondaar verheerlijkt. Amst. 1684, 4°.
Proeve van zedekunst. 's Grav. 1685, 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.* bl. 398.

VOS (Willem de), in of omtrent 1738 geboren, was een der meest geachte doopsgezinde predikanten van zijn tijd. In 1760 aanvaardde hij het predikambt bij de gemeente op het klein Heiligland te Haarlem, in 1762 te Amsterdam bij de gemeente het Lam. Hier bleef hij een halve eeuw met eere en trouw werkzaam was en een der eerste bestuurders der Doopsgezinde Societeit. In hoe hooge achting hij bij zijne broederschap stond, bleek toen men hem in 1786 het Professoraat bij hare kweekschool aanbood. In 1814 bekwam hij zijn emeritaat en hij overleed den 8 Januarij 1823. Meermalen werden verhandelingen van zijne hand met den eereprijs onzer geleerde en verdienstelijke Maatschappijen bekroond. De Holl. Maats. van Wetenschappen te Haarlem wees hem in 1767 haren gouden penning toe voor de beantwoording der vraag: *is het geoorloofd in onzen handel en wandel met de onkunde van onze medemenschen ons voordeel te doen? Zoo ja, in welke gevallen en in hoeverre?* en drie jaren later haren zilveren aan zijne verhandeling: *over de vereischten tot de kunst van waarnemen en hoeveel dezelve kan toebrengen tot volmaking van het verstand.*

Bij Teijlers godgeleerd genootschap verwierf hij driemalen het accessit of den zilveren penning, namelijk in 1789 op zijne verhandeling: *over de duidelijkste verklaring en het bondigste bewijs van de aannemelijkheid des Protestantsche grondregels, dat ieder Christen, zijne verstands magtig, geregtigd en naar zijne bekwaamheid verplicht is om in zaken van godsdienst voor zich zelven te oordeelen,* — in 1791 op zijne beantwoording der vraag: *in welke gevallen en in hoeverre Christus en de Apostelen zich in prediking en schriften naar de toen heerschende volksbegrippen geschikt hebben,* en in 1795 op zijne verhandeling: *nopens het in- en uitwendig bewijs voor de goddelijkheid der Christel. leer en het verband, waarin het laatste met het eerste al of niet kan geacht worden te staan.* Bestuurderen van het Stolpiaansch legaat wezen in 1797 aan 's mans verhandeling *over de verschillende volkskarakters en derzelven natuurlijke en zedelijke oorzaken*, het accessit toe.

Ook de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen bekroonde in 1801 zijn geschrift over *het schadelijke der vooroordeelen omtrent het horoscooptrekken en planeetlezen, met een kort en zeker betoog dat noch cometen noch planeten op de lotgevallen der menschen eenigen invloed kunnen hebben.*

In 1809 schonk het Utrechtsch Genootschap zijn dubbelen gouden eereprijs bij loting aan zijne verhandeling over *de beste middelen om de duëllen of tweegevechten voor te komen en te weren, wanneer het gevoelen in een land heerschende is dat het schandelijk zoude wezen wegens zekere beledigingen den belediger niet uit te dagen tot een tweegevecht of uitgedaagd zijnde, hetzelve niet aan te nemen.* Utr. 1805.

Ook schreef hij het *Leven en karakter van A. Hulshoff.* Amst. 1796, 8°.

Over den slavenstand door Philalethes Eleutherus. Met eenige aanteekeningen en een voorberigt van den uitgever J. van Geuns. Leyd. 1797, 8°.

Zie Blaupot ten Cate, *Gesch. der Doopsgez. in Holl. enz.* D. II, bl. 108, 110, 127, 150; Glasius, *Godgel. Nederl.* v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* N. 3480.

VOS VAN STEENWIJK (Hendrik de), in 1522 geboren, was, zoo door bezittingen als afkomst, een der voornaamste ingezetenen van Drenthe en werd door de Regering tot de gewichtigste handelingen gebruikt, zooals, benevens Johan van Echten, tot het teekenen der Unie van Utrecht.

In 1584 werd hij Drost. Zoo lang Coevorden in s'vijands handen bleef, deed hij alle s' lands beschrijvingen te Kampen of te Steenwijk. Bij toenemende zwakheid en hoogen ouderdom, werd hij van dit ambt ontslagen en uit aanmerking zijner bewezene diensten, zijn zoon Coenraad tot zijn opvolger aangesteld.

Hij overleed in 1597. Zijne weduwe, Mechteld van Riperda, genoot nog na het overlijden van zijn zoon, van Casper van Euwsum, diens opvolger in het Drosambt, eenig pensioen, uit aanmerking van de verdiensten van haren echtgenoot.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

VOS VAN STEENWIJK (Jan Arend, baron de), zoon van Jan Arend Goddard, Baron de Vos van Steenwijk, Heer van Nijerwald, Oldenhof, Havenhorst, Ambachtsheer van Serooskerke in Zeeland en Geertruid Agnes Baronnesse van IJsselmuiden tot de Rollecate, werd den 26sten April 1746 te Vollenhoven geboren, studeerde te Utrecht en werd in 1765 doctor in de rechten, na het verdedigen eener *Dissertatio, continens quaestiones partim ex jure naturae, partim ex civili petitas.* Hij trad als advokaat op tot dat hij tot de behartiging van s'lands zaken werd geroepen. Sedert 1770 was en bleef hij een geruimen tijd beschreven in de Ridderschap van Overrijssel en werd wegens dat gewest eerst afgevaardigd in de O. I. Compagnie der Kamer van Amsterdam, naderhand in den Raad van State, vervolgens in de Admiraliteit van Amsterdam. Na de verandering van zaken, in den aanvang des jaars 1795, werd hij lid der Representanten van Overijssel, en wegens deze Lid van de gedeputeerde staten. In het volgend jaar was hij lid der eerste Nationale Vergadering, in 1797 werd hij door het uitvoerend Bewind in gezantschap naar Parijs gezonden, van waar hij in 't begin van Januarij 1798 wederkeerde, en eenige maanden later benoemd werd tot Lid van het Departementaal bestuur van den ouden IJssel. Ten tijde der landing van de Engelschen in 1799 werd hij afgevaardigd naar Berlijn. Twee jaren later stelde hem het Staatsbewind aan tot Thesaurier Generaal de Bataafsche Republiek, en bij het veranderen van 't bestuur der geldmiddel werd hij door den Raadpensionaris tot lid van den Staatsraad benoemd. Na de komst van Lodewijk bleef hij staatsraad in gewonen dienst, tot dat hij in 1807 benoemd werd tot Landdrost van Gelderland. Dezen post heeft hij drie jaren waargenomen, en in dien tijd werd hij door den koning gemagtigd tot het regelen der grensscheiding met het Hertogdom van Berg. Hij was een geruimen tijd commandeur van de Duitsche Orde ten Balye van Utrecht, en in de laatste jaren bekleedde hij den rang van coadjutor. Ook was hij Ridder en in 1810 Commandeur der Unie, terwijl de keizer hem bevestigde als Commandeur van de Reunie. Ofschoon hij de Vos niets in druk heeft nagelaten zoo bestaat echter in hands. van hem eene *Historische beschrijving der stad Vollenhoven en van de Nederlandsche gewesten.* Hij was lid van de Maats. van Nederl. letterk. en gehuwd met Coenradina Wilhelmina, barones van Isselmuden, die hem twee zonen schonk: Jan Arend Godard de Vos van Steenwijk en Hendrik Anthony Zwier de Vos van Steenwijk, genaamd van Essen.

Hij overleed den 18den April 1813 op zijn buitengoed den Oldenhof bij Vollenhoven.

VOS VAN STEENWIJK (Jan Arend Godert de), tot Nyewald, zoon van Jan Arend en Leonora Susanna Tuyl van Serooskerken, in 1713 geboren, was Drost van Vollenhove, Lid der Ridderschap van Overijssel en bekleedde vele Staatscommissien in en voor dit gewest. Hij was de raadsman en vertrouwde van Willem IV, na diens verheffing tot Stadhouder. Ook genoot hij het vertrouwen van diens weduwe tot dat zij hem raadpleegde over het vermaard ontwerp van tutele, gedurende de minderjarigheid van den Erfstadhouder, hetgeen zij voornemens was ter staatsvergadering van Overijssel voor te stellen. Hij raadde haar, vermits hij het als strijdig beschouwde met 's lands en der stedelijke voorregten, het voorstellen hier van af, en toen deze raad niet gevolgd werd, verzette hij er zich tegen ter staatsvergadering.

Hierdoor verminderd niet alleen haar vertrouwen, maar ook zijn invloed op de Staatsleden van Overijssel.

In 1777 verklaarde hij zich ijverig tegen de handelwijs, die men toen in de vergadering der staten van Overijssel hield, tegen J. D. van der Capellen tot den Poll, waarvan zijne schriftelijke adviezen, in de staatsnotulen ingelascht, ten bewijze strekken. Hij voedde dezelfde begrippen als van der Capellen nopens de drostendiensten, en beschouwde die als slaafsch en vernederend en trok gedurende de 28 jaren, dat hij het drostambt bekleedde, daarvan nimmer geldelijk of persoonlijk voordeel. Overigens was hij zeer kundig in 's lands belangen, had veel doorzicht en helderheid van oordeel. Hij huwde Geertruid Agnes van Iselmuden en liet vijf zonen na. Hij stierf in 1779.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

VOS VAN STEENWIJK (Pelgrim die), Heer van Putten, zoon van Hendrik en Margaretha van Uyterwich, kleinzoon van Pelgrim die Vos van Steenwijk, en de erfdochter van het magtige geslacht van Putten, werd in 1461 geboren, erfde den haat van zijn geslacht tegen die van Kampen, en zich de algemeene verdeeldheid ten nutte makende, vierde hij zijn wraakzucht den ruimen teugel. Alle naburen, onder welke 300 burgers van Kampen, trokken tegen hem op, veroverden en slechtten zijn kasteel. Hij daarentegen maakte de Zuiderzee onveilig, nam de Kamperschepen, die destijds bijzonder met Noordsche waren voeren. Die van Kampen zetten een prijs van 100 oude schilden voor hem die Pelgrim doodsloeg en 100 goudguldens op het hoofd van zijn broeder. In 1498 vereenigde Pelgrim zich met Hendrik van Wisch, die de groote gaarde, een bandeloozen troep uit alle volken bijeengebragt, in dienst had genomen, en richtte op nieuw vreeselijke verwarringen aan. De twist duurde tot zijn en zijns broeders dood omstreeks 1500. Beide stierven zonder mannelijk oor na te laten.

Hij was gehuwd geweest met Jutta van Arnhem, weduwe van Johan van Apeldoorn. Zijn erfdochter huwde George Schenck van Toutenburg.

Zie Tegenw. *Staat v. Overijssel,* III, 2de St. 319, I, 149; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

VOSBERGEN (Gaspar van), Ridder, Heer van Issellaer en Cats, lid van den hoogen raad van Holland en Zeeland, werd in 1598 wegens de stad Veere gecommitteerd ter rekenkamer 's Lands en Grafelijkheid van Zeeland tot in 1603, toen hij pensionaris dier stad werd, welk ambt hij bekleedde tot 1609, toen hij aangesteld werd tot Raad in den hoogen Raad van Holland, Zeeland en Vriesland. Hij was het die, nevens zijne ambtgenoot, Mr. Apollonius Scotte, voornamelijk bielp tegenhouden zekere door 's Lands advocaat J. van Oldenbarneveld in 1607 ontworpen executie tegen eenige toen zeer in het oog loopende Contraremonstranten, zeggende beide raadsheeren, toen daarvan opening in den hoogen raad gedaan werd, dat zij daar waren om den luister hunner provincie te bewaren, welke doch van den Arminianerije en alle de meneën, die tot bevordering van derzelve gebruikt wierden, zeer afkeerig was, ende volgens, datze, consent tot zoo een executie draagende, de eer

van hunne provincie niet en zouden ongeschend kennen bewaren, maar ten hoogsten krenken."

Gedurende zijne zitting in die Regtbank (1618) kreeg hij eene bijzondere Commissie van Prins Maurits, hij werd, namelijk, als een man van groote bekwaamheid en deugd, door dien vorst naar Brussel afgevaardigd om aldaar bij gelegenheid van den dood van Philips, zijn oudsten broeder, zijne belangen waar te nemen, waar hij, niettegenstaande eenigen wederstand der princesse weduwe, gelukkig in slaagde. Kort daarop zond de Prins hen naar Oranje om in zijnen naam de huldiging van de onderdanen te ontvangen en verscheidene misbruiken te hervormen. Zoo vernietigd hij den tol te Orpierre, een baronie van den Prins in Dauphiné, waarbij op de Joden en Jodinnen dezelfde belasting stond als op de wijn en varkens. In 1626 werd hij, wegens Zeeland gedeputeerd ter vergadering der Staten-Generaal, met een acte van regres tot zijn vorige plaats in den Hoogen Raad, zoo hij ooit terug geroepen werd. Ondertusschen bekleedde hij verscheidene gezantschappen, zoo aan het hof van Frankrijk als aan verscheidene hoven van Duitschland. In 1630 was hij afgezant aan den keurvorst van Keulen tot opbouwing van vrede en onzijdigheid. In 1632 werd hij met éénen secretaris en drie bedienden naar Frankrijk gedeputeerd om aldaar eene lijn te trekken met Zweden. Ook was hij, op aandrang van die van Holland, gelast in te vorderen de betaling van eenigen schepen voor Rochelle gezonken. In 1633 zond men hem naar den keurvorst van Keulen, den hertog van Nieuwburg en den bisschop van Osnabrug tot een nieuwen voorslag van neutraliteit en evacuatie van krijgsvolk uit sommige plaatsen. In 1635 werd hij voor de derde maal naar Keulen gezonden en in 1636 door hem als Commissaris van dezen Staat een tractaat van campanje met Frankrijk gesloten en in 1641 sloot hij ook het verbond met Portugal. In 1630 verloor hij zijne echtgenoote Barbara van Panhuis, die hem verscheidene kinderen schonk. Hij overleed in 1649.

Zie L'Empereur, *Epist. Dedic. praef. lib. de legibus Ebraeor. forensib.*; D. Heinsius in *Dec. Orat.* 1, 2. *Libr. II. Eleg. IV. Epigram.* p. 238, 284; Hugenii *Epigr.* p. 182; J. de la Pise, *Tableau de l'Hist. d'Orange*, p. 765, 767, etc.; *Lijst der Rekenmeest. v. Zeel.*; *Kerkel. gesch. van Triglland*, bl. 908; L. v. Aitzema, *Zaken van Staat en Oorlog*, D. III, a. 33, 45, 53, b. 152, c. 80, 81, 86, 96, 98, 99, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 115, 119, 126, 128, 130, 131, 134, IV, a. 224, 322, 487, b. 35; D. V, 332, 351; De la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.* bl. 105; Wicquefort; *L'Ambassadeur*, T. I, p. 221, 278; Smallegange, *Chron. v. Zeel.* D. I, bl. 285, 486; J. de Riemer, *Beschr. v. 's Gravenh.* D. I, bl 298, Wagenaar, V. H. D. X, bl. 426; Dl. XI. bl. 62, 178, Scheltema. *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VOSBERGEN (Gaspar van), oudste zoon van Gaspar en Barbara van Panhuis, al vroeg een jongeling van groote hoop, werd door den Prins begiftigd met het Drostambt van St. Maartensdijk, en in 1640 door hunne Hoog Mogenden benoemd tot Gezant naar Venetië; doch hij overleed voor hij derwaarts kon vertrekken. Hij was Ridder van St. Michiel en Heer van Duivendijk.

Zie de la Rue, bl. 116; de Riemer, D. I. bl. 289, Scheltema, *Staatk. Zeeland.*

VOSBERGEN (Gaspar van), gesproten uit dit aanzienlijk Zeeuwsch geslacht, was hoogbaljuw van Zierikzee, toen deze stad in 1576 door Mondragon belegerd werd. Onder schijn van te handelen tot overgaaf, wist hij door list krijgsbehoefte en volk binnen te brengen en vertraagde alzoo de overgave der stad.

Toen deze kort daarna was overgegaan, werd Vosbergen, uit wederwraak, door den Spanjaard van het verdrag uitgesloten. Hij verschuilde zich in het huisje van een visscher, vader van zijne dienstmaagd. Toen men op den hals had verboden hem te huisvesten, begaf hij zich op straat en werd voor Mondragon gebracht die, hem de stad tot een gevangenis gaf en hem tot s' konings dienst trachtte over te halen. Hij sloeg echter Mondragon's aanbod af „met eerbiedighe dankzegging dat hij, door eedt aan den Prins en de Staten, door 't gewisse aan den gezuiverden godsdienst verknocht was." Hij wist zich met list en moed uit Zierikzee te redden, en kwam bij den Graaf van Hohenloo, dien hij veel gewichtige openingen deed, doch of die de veroveringen van Zierikzee ten gevolge hadden, zoo als Wagenaar verzekert, wordt met reden in twijfel getrokken. Later werd hij baljuw van Veere, sloot en teekende wegens Zeeland, de Unie van Utrecht, bleef een voornaam lid van het Collegie dat aldaar de belangen der bondgenooten behartigde, droeg de Graaflijkheid aan Willem I op, handelde met Anjou en vervolgens met Leicester over eenige bezwaren. Hoogstwaarschijnlijk overleed hij in 1598, toen Jacob Campe zijn opvolger werd als gecommitteerde raad. Hij was een geleerd man met N. Noorthoek gehuwd.

Zie Bor, *Nederl. Historien*, B. XV, bl. 197, 220; P. C. Hooft, *Ned. Histor.* 440—457; *Brieven* 185; C. l'Empereur, *Epist. dedic. praef. libro de legibus Ebraeor. forensi.*; D. Heinsius, in *Dedicat. Orationum* p. 1; Mr. Smallegangen, *Chronyk van Zeeland* bl. 426, 502—580, *Nader Unie*, bl. 49; de Lange, *Rat. Romeyn*, bl. 46; De la Rue *Staatk. Zeel.* bl. 163, Scheltema *Staatk. Nederl.* Wagenaar, *V. H.* D VII, bl 23, 73, 99, 100, 384; D. VIII, bl. 173, van Wijn, *Bijv.* op D. VII, bl 87, van de Velde, *Unie van Utrecht*, Kok; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOSBERGEN (Johan), broeder van den vorige, gecommitteerde raad van Zeeland en ter admiraliteit. De Hoogleeraar L'Empereur, schreef nopens hem in de gemelde opdragt aan Gaspar: ad pietetum regressus oblivinei negueo fratus tui, que en timore Dei a tenens educatus, inter Zeelandos esta vintuti tarquam corozcante federe effulget.

Zie De la Rue, bl. 115.

VOSBURG (Isaac), Remonstr. predikant te Amersfoort (1694), te Frederiksstad (1704), gestorven 1705, schreef:

Zedige aenteekeningen over den hemel op aard door Th. Eelhart (Vosburg). Amst. 1768, 8°.

Overeenstemming der Evangelisten. Achter dezelve drie redevoeringen nevens eenige aanmerkingen over de XVIII eerste verzen van 't eerste Kap. van Johannes Evang. Door J. le Clercq. Uit het Lat. vert. Amst. 1700.

Zie Rogge, *Bibl. v. Rom. Geschrift.* bl. 80, 247, Tideman, *Rem. Broeders*, bl. 263, 332, 370, v. Doorninck, N. 66.

VOSCUIJL (Everardus), predikant te Kampen, in 1619 om zijne remonstrantsche gevoelens afgezet.

Hij schreef:

Medicijn-meester voor 't vermomde Nederlandt ontdekkende de oorzake van de wonde ende middel om te ghenesen. 1620.

Zie Tideman, bl. 304, 804. 816, Rogge, *Rem. geschrift*, bl. 171.

VOSKUIJL (Meijnert Pietersz), een Amsterdammer, bloeide in de eerste helft der 17e eeuw als tooneeldichter.

Men heeft van hem:

Ouden en jongen Hillebrandt, bly-eynde-spel, op den Regel: Om veel te versoecken vaeck elck wel gemoet is, doch eyndelyck pooght yder weer te zyn daer hy gebroet is. Opnieuw oversien en verbetert gesp. op de Amsterd. Schouwb. Amst. 1665.

Tragise Comoedie van Don Carel van Castilien, met den Prins van Portigaal, door een liefhebber op de hedendaegse manier van spelling gebragt, veel oude onduidsche woorden met de Nederduitse verbeterd. Leid. 1710, kl. 8°.

Onder de tooneelstukken van de Kamer de *Bijekorf* onder de spreuk: *In liefde bloeijende en ijver* of *door ijver en liefde bloeijende*, te Amsterdam vindt men M. P. Voskuijl, *Fiameta, treur-bly-eynde-spel.* Amst. 1640.

Dosatus en Faunias, treur-bly-eyndend spel. Amst. 1637, 4°.

Zie Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.* D. VI, bl. 427, *Catal. d. Tooneelsp. van W. Henkes* N. 140; *Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.* D. 1, bl. ; D. III, bl. .

VOSMAER (Arnaut), raad van Prins Willem V, en Directeur van diens natuur- en kunstkabinet, toonde in deze betrekking zijne liefde voor de natuurlijke historie. Hij vermeerderde de vorstelijke verzamelingen aanmerkelijk en leverde van vele voorwerpen een nauwkeurige beschrijving welke stuksgewijze te Amsterdam in 1767 uitkwam, onder den titel: *Algem. natuurk. en histor. beschrijving der zeldzame en verwonderingswaardigste schepselen, die gevonden worden in de kabinetverzam. en dergelyke van den heere prince erfstadhouder met naauwkeurige afbeeld.* in 't zwart of met kleuren naar 't leven afgezet, in gr. 4°. N. 1—10. Deze kostbare verzamelingen vielen in handen der Franschen en hij zelf werd uit zijn woning verdreven.

Hij bezorgde ook de 2 laatste deelen van Seba's werk: *Nauwkeurige beschrijving van deszelfs kabinet*, doch zonder zich te noemen. Ook gaf hij met Renard uit eene *Beschrijv. van de O. I. Visschen, Krabben en Kreeften met* 100 *afgezette platen* 2 dn. en tab. Van zijn werkzamen aard getuigt ook een *Generale Catalogus*, door hem in orde gebragt, en nog voorhanden van vele zoo in de buitenlandsche verkoopingen b. v. van *Bibliotheken* en 2 *kabinetten van natuurlijke Historie*, 3 *Mathem. Physische en dergel. instrumenten* 4 *Grieksche en Romeinsche penningen en gesnede steenen en* 5 *Nederlandsche en buitenl. munten*, 6 *Beeldwerk van ivoor, steenmetaal, gedreven silver* 7 *schilderijen, teekeningen, prenten*. 1798, 4°.

Hij was lid van onderscheidene genootschappen en overleed te 's Hage den 14 Jan. 1799.

Men heeft nog van hem:

Natuurkundige beschrijving eener uitmuntende verzameling eener zeldzame gediertens bestaande in Oost- en Westindische viervoetige dieren, vogelen en slangen, welke leevend voorhanden zijn geweest buiten den Haag op het kleine Loo van Z. H. den Prins van Oranje-Nassau. Amst. 1805, 34 afb.

Beschrijving van de zoogenaamde meermin der stad Haarlem enz. Met afb. in verhand. der Holl. Maats. van Wetens. te Haarlem 1786, bl. 85 van de *Berichten*.

Zie Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt Holtrop, bl. 878.

VOSMAER (Daniel), waarschijnlijk een zoon van Jacob Wouters Vosmaer, bloeide in het midden der 17e eeuw te Delft. Van zijn penseel berust eene schilderij, voorstellende *de verwoesting der stad Delft, na het springen van den kruidtoren* in 1654. Bij zijne nakomelingen te Delft op een Catal. komt ook van hem *een gestoffeerd landschap met hoog geboomte* voor.

Zie Kramm.

VOSMAER (Jacob Woutersszoon), in 1584 te Delft geboren, bezocht Italië, en keerde in 1608 naar zijn geboortestad terug. Zijne kunst is zeer zeldzaam. Aanvankelijk schilderde hij landschappen, later bloemstukken en vruchten.

Hij huwde (1608) Anna Jansdr. van der Graaff en liet verscheidene kinderen na. Hij was majoor der burgerwacht en overleed in 1641.

Zie Boitet, *Beschr. van Delft*, bl. 778; Immerzeel; Kramm.

VOSMAER (Jaques Nicolas), zoon van Willem Carel Vosmaer en van Jacoba Maria Schellus, werd den 16 April 1803 te 's Hage geboren. Naauwelijks 16 jaren oud, werd hij in de artillerie- en genie- school te Delft opgenomen, om voor s'lands zeedienst te worden opgeleid. In 1823 deed hij als adelborst eerste klasse aan boord van s'Lands korvet *Lynx*, onder bevel van den kapitein-luitenant Willinck, een reis rondom de aarde en kwam daarmede den 2 Jan. 1825 te Batavia, waar hij kort daarop tot buitengewoon luitenant der tweede klasse werd aangesteld. Daar hij in Indië een broeder had, en uitgelokt werd door schoone vooruitzichten in den handel en den koopvaardijdienst, verkreeg hij, op zijn verzoek, eervol ontslag uit den zeedienst, en koos Makassar, waar zijn broeder destijds secretaris van den gouverneur was, tot het middelpunt zijner ondernemingen. Spoedig had hij hier gelegenheid ook voor het gouvernement werkzaam te zijn en nam, na den in 1825 tegen Boni en Soepa gevoerden oorlog, vrijwillig deel aan de bewegingen der expeditie tegen Lapatouw, Koning van Tanette, en in het bijzonder aan de overwinning van Tjinrapole, de hoofdversterking van den vijand, den 3den Junij 1826 door onze troepen, onder aanvoering van den majoor van Coehoorn van Houwerda behaald, en weinige maanden later trok hij weder tegen dien vorst, toen deze op nieuw tot reden moest gebragt worden, op. Eerst nu wijdde hij zich meer bepaald aan handel en koopvaardij en vond gelegenheid zich met het uitgestrekte Celebes bekend te maken, deed getrouwelijk verslag aan 't gouvernement van zijne waarnemingen en ontdekkingen en bleef met volharding voortwerken, in weerwil der rampen, waarmede hij in zijn handelsondernemingen had te worstelen. Hij maakte zich o. a. bekend met het vaarwater in de baai van Boni en der kusten van het Zuid-Ooster schiereiland Celebes., terwijl hij op de Oostkust van dit schiereiland, gedurende een togt naar Teboengkoe, de schoone baai van Kendari ontdekte, welke later ter zijner eer Vosmaer's baai werd genoemd. Bij een herhaalden togt derwaarts in 1833 verloor hij, bij het omslaan van den schoener *Swift*, al zijne medegevoerde goederen, juweelen en aanteekeningen. Hij slaagde in zijne poging om te Kendari de Orang-Badjo's (watermenschen) te vestigen; de regering begunstigde deze onderneming; benoemde hem in 1835 tot assistent-resident van Gorontalo, stelde een lands vaartuig tot zijn dienst ter bevordering zijner handels-operatiën en ter verdere opneming van de kust van Celebes. Deze togt volbragt hij niet; ter reede van Boeton sleepten hevige koortsen hem ter grave. Hetgeen hij voor de wetenschap verzameld had is bekend gemaakt in de werken van het *Bataviaasch Genootschap*.

Part. berigt.

VOSMAER (Jacob), zoon van Willem Carel Vosmaer en Margaretha Nicoletta Holtius, werd in Augustus 1783 te 's Hage geboren. Hij ontving het voorbereidend onderwijs tot de akademische studiën in zijn geboorteplaats en verliet in 1801 de Latijnsche school, na het houden eener redevoering *de bello et foedere Romanorum et Sabinorum sub Romulo et T. Tatio* in Latijnsche verzen, vertrok daarop naar de Hoogeschool te Harderwijk, waar hij zich inzonderheid op de geneeskunde toelegde, en verdedigde, onder voorzitting van Rheinwardt, in Junij 1807 eene *dissertatio chemica de adstringentium natura*. In het laatst van dat jaar vertrok hij naar Utrecht, waar hij de lessen van Mattheus van Geuns en de Fremery bijwoonde. In 1808 keerde hij naar Harderwijk terug, en werd er in October, na opentlijk eene dissertatie, getiteld: *Observationes de Sympathia* verdedigd te hebben, tot doctor bevorderd. Hij zette zich eerst als med. doctor te Haarlem neder en in 1811 te Zutphen. Bij de vestiging van het Athenaeum te Harderwijk werd hem aan hetzelve het hoogleeraar-ambt in de kruid-, schei- en artsenijmengkunde opgedragen, welken post hij den 25sten Januarij 1816, twee dagen na de inwijding van het Athenaeum, aanvaardde, met eene *or. de fugiendo utilitatis studio in exploranda natura*. Na de opheffing van het Athenaeum, werd hij in 1818 buitengewoon hoogleeraar in de geneeskunde te Utrecht en nam, na het houden eener inaugureele rede *de recentiori medicina cum antiqua comparata*, het onderwijs in de *Semiotica, Therapia generalis, Encyclopaedia Medica* en *Historia Medicinae* op zich. In 1820 werd de veeartsenijschool te Utrecht gesticht en hij kort daarna gewoon hoogleeraar in de scheikunde, de leer der geneesmiddelen en der artsenij-mengkunde. Ruim 5½ jaar bleef Vosmaer het sieraad der hoogeschool; hij stierf den 3den Februarij 1824, in den ouderdom van slechts 41 jaren, eene weduwe en 4 jongen kinderen nalatende. Vosmaer was lid van verschillende geleerde genootschappen.

Hij gaf in het licht:

Grondbeginselen der Natuurkunde van den Mensch, naar het Latijn van Blumenbach, Harderwijk 1807.

Grondbeginselen der Ontleedkunde, naar het Hoogduitsch van H. F. Hempel. Haarlem 1811, 2de dr. 1ste stuk. ald. 1824.

Aan mijne verloste Landgenooten. Dec. 1813 (dichtstuk).

Lierzang op de verheffing der Nederlanden tot een Koningrijk, kort na de landing van Buonaparte. Zutphen. Maart 1815.

De Menschenliefde. Harderw. 1818. Dichtstuk.

Verhandeling over de toevallige gebreken der Bliksem-afleiders, door C. W. Böckmann, uit het Hoogd. vertaald en met eenige bijvoegsels vermeerderd, in d. IX *der Natuurk. Verhand. v. d. Holl. Maatsch. der Wetenschappen te Haarlem.*

Apothekers Woordenboek of uitvoerig zamenstel der Apothekerskunst en daartoe voorbereidende Wetenschappen, in een alphabetische orde, 1ste D. m. pl. A—D. Zutphen 1822.

Na des schrijvers dood vervolg door C. Mulder. Amst. 1837. 8°. Met pl. en tab. 3 D.

Institutiones semioticae, editae a G. J. Mulder.] Lugd. Nat. 1828.

Nagelaten en verspreide Letterarbeid, meest in luimigen trant vervat. Haarl. 1826—1827. 2de dr. 8°.

De Kunst om lang te leven en wel te sterven. Haarl. 1823.

Eenige aanmerkingen over de gestremde en onregelmatige ontlasting der warmtestof in Algem. Konst en Letterb. 1818. D. II. bl 260.

Iets over de vergiftige werking van het zuring of klaverzaaid. Alg. 1819. D. I. bl. 277.

Hij nam ook medearbeider aan Nieuwenhuis' *Woordenboek.*

Zie, behalve zijn Levensb. door Vrolik, in *Magazijn voor Wetens. Kunsten en Letteren, verzameld door* N. van Kampen D. IV, bl. 383; Schröderi *or. rect.* (*Ann. Ac. Rh. Traj a*, 1823—1824) p. 40—42, 71. *Utr. Stad Alm. voor* 1825, bl 64; Collot d'Escary *Holl. Roem* IV, 2, 694; *Letteroef.* 1826, bl. 428; Heringa, *de auditorio*; Bouman, *Gesch. d Geld. Hooges.* D II, bl 554 585, 592, 597, 608; van der Aa, *Nieuw Biogr. Anth. en Crit. Woordenb.*; *Konst- en letterb*, 1824, I 98; Holtrop, *Bibl. medico-chir.* p 378; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; *Woordenb. d. Zamenl.*

VOSMEER (Michiel), was rechtsgeleerde, en maakte in zijne jeugd korte Latijnsche verzen op de Graven van Holland, die bij W. Tibout te Antwerpen in 1578 zijn gedrukt en die, hij van voornemens was te verbeteren en te vermeerderen, waarin de dood hem verhinderde op den 16den Sept. 1616. Hij zond bovendien in het licht de werken van zijn bloedverwant Adam Tibout en *Responsio ad versus Calumnias cujusdam de Sasboldi sriptis Col* 1616 *cum Sasboldi homiliis.* Na zijn dood verscheen een boekje van hem, over de *mirakelen der L. V. in de Vrouwenkerk te Delft*, onder den titel *De diva virgine et cruce salutari Delfica.* Ib. 1629. Hij liet ook in HS. na een werk van de *Oudheden der Stad Delft*, door Boxhorn, ter uitgave aangeprezen.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II, p. 879, Val. Andreas. *Bibl. Belg.*

VOSMEER (Sasbout), in 1548 te Delft geboren, ontving zijne eerste opleiding aldaar en vervolgens van de Jesuïten. Hij was een man van uitgebreide kennis, onvermoeide werkzaamheid en warme belangstelling in den bloei zijner kerk, werd in 1583 vicaris van het Utrechtsche Aartsbisdom, en in 1589 pauselijk vicaris in de Vereenigde Nederlanden.

Hoogst moeijelijk was deze betrekking in een tijd, in welken de Roomsche kerk in ons Vaderland in diep verval was, en allen, die voor haar ijverden, gevaren bedreigden. De nieuwe vicaris vond dus ook alles in den meest hagchelijken toestand, deken en geestelijken waren moedeloos en zelfs weinigen der laatsten aanwezig: de meesten waren gevlucht. Sasbout sloeg echter handen aan het werk, stortte nieuwen moed in de harten, riep de uitgewekene priesters terug, voerde andere geestelijken, vooral monniken en jezuïten herwaarts, herstelde de verbroken orde en tucht, en ofschoon van geen sterk gestel, ontzag hij geen vermoeijenissen ter bereiking van zijn doel.

De toestand zijner kerk in Nederland verbeterd hebbende, ontbrak echter de gelegenheid, om een der Sacramenten, het vormsel te bedienen, 'tgeen alleen een bisschop, die zich echter niet onder het gebied der Staten bevond, geoorloofd was De Nederlandsche godgeleerde Janssennius, toen aande Leuvensche Hoogeschool vertoevende, beijverde zich daarin te voorzien. Sasbout zelf begaf zich naar Rome en werd in 1602 tot aartsbisschop van Philippi gewijd. Eigenlijk bedoelde men hem op den Utrechtschen zetel te verheffen, maar vreesde men, met hiervoor openlijk uit te komen, het Nederlandsche Staatsbewind te zullen verbitteren. Het hof van Brussel en ook zijn grafschrift kenden hem den titel van aartsbisschop van Utrecht toe.

In het Vaderland teruggekeerd, gaf de kerkvoogd een aantal verordeningen, die van zijn goeden wil en gehechtheid aan Rome getuigen. Het was echter er verre af dat hij bij zijne geloofsgenooten, vooral bij de ordegeestelijken en de jezuïten, die medewerking vond, welke hij gehoopt had. Daarenboven trok zijn met de bestaande wetten strijdige ijver, de aandacht van 's lands hooge regering tot zich. In 1602 werd hij schuldig verklaard aan gekwetste majesteit, zijne aanzienlijke bezittingen werden verbeurd verklaard en hij ten eeuwigen dagen buiten Holland, Zeeland en Friesland gebannen. Sedert bevond hij zich meestal te Keulen, doch niet zeldzaam begaf hij zich, in weêrwil van het dreigend gevaar, naar het Vaderland, en hield hij zich somtijds te 's Gravenhage op. Niet ontmoedigd, ging hij op den ingeslagen weg voort, ordende zijne kerk meer en meer door onderscheidene voorschriften en wekte zijne geloofsgenooten door een ongemeen groot aantal brieven op. Deze zijn, vóór zoover zij bewaard zijn, van hoog belang voor de geschiedenis der Nederlandsche Roomsche Kerk: vooral is het te bejammeren dat het verslag, dat hij omtrent den toestand der Nederlandsche zending in 1610 naar Rome zond niet bekend is.

Sasbout wekte niet alleen zijne onderhoorigen tot het waarnemen hunner plichten op, maar gaf daarvan zelf te Lingen en te Oldenzaal, gedurende een hevige pestziekte, het voorbeeld. Door velen geacht overleed deze vrome kerkvoogd den 3den Mei 1614.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg* p. 3; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 5, Hoynck van Papendrecht, *Hist. de reb. Ultraj.* p. 10, 85, 94 seqq; *Bat Sacra*, D. III, bl 185, 186. Willem van der Heyden, *Verhaal van de verrichtingen der Jezuiten in Friesland* bl. 31, 239, 242; D. I bl. 394; Glasius, *Nederl. Kerkgesch na de Herv.* D. I, bl 46 volgg.; Des. *Godgel. Nederl.*; Kok; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VOSSIUS (Cornelia), dochter van G. J. Vossius, werd in 1613 te Dordrecht geboren, en aldus naar haar vaderlijke grootmoeder Cornelia van Biele genoemd. Zij had zeldzame gaven, kende niet alleen Fransch, Italiaansch en Spaansch, maar ook Grieksch en Latijn. Ook was zij zeer ervaren in de muzijk en de schilderkunst en in allerlei vrouwelijke handwerken Zij begaf zich den 23 Jan. 1638 met haar broeder, Mattheus, zuster Johanna en bloedverwant Junius te Leiden in een slede op het ijs, waar zij verdronk. Beroemde dichters, zoo als Vincentius Fabritius en Vondel hebben dit ongeval bezongen.

Zie V. Fabricii *Poëm.* p. 622-631, Vondel, *werken* (uitg. v. Lennep D III, bl. 176, 177, D. IV, 28, D. XII, bl. 205; *Ged.* D. II, bl. 60; Beverwijck, *Uitn. d. vrouw geslacht* bl. 199; Vossii Ep. 139, 323, 324, 325, 326, 392; l Tollii *Or.* p 33; De Grane, *or.* p. 28; Schotel, *Avondst* bl. 157, F. Junii *Praef. ad artes pop.* van Lennep *Romant. werken* D. XIV, J. van Someren, *Uitsp. d. Vernuft* bl. 167.

VOSSIUS (Dionysius), broeder van den vorige, te Dordrecht in 1612 geboren, werd met groote zorg opgevoed en hoorde reeds op zijn tiende jaar te Leiden de openbare lessen van Meursius over het Grieksch, van Heinsius en zijn vader over het Latijn en de Geschiedenis. Hij had in het Hebreeuwsch, Chaldeeusch en Arabisch L'Empereur, Erpenius en Golius tot leermeesters, reeds voor zijn veertiende jaar het O. T. tweemaal in het oorspronkelijke gelezen, en toen hij 16 jaar oud was vermeerderde hij het *Lexicon Arabicum* van Raphelengius met een groote menigte woorden. Ook zette hij Arabische spreekwoorden over en bestudeerde het Armenisch, Aethiopisch en andere talen en las de Talmudistische en Rabbijnsche schrijvers, die hij zich voor veel geld had aangeschaft. Hij werd door Christophel Slupeski, een edele Pool, die eene reis naar Constantinopel en andere oostersche streken wilde ondernemen uitgenoodigd om met hem te reizen. Gaarne zou hij ter uitbreiding zijner kennis dien voorslag hebben aangenomen, doch zijn vader oordeelde hem, die naauwelijks den onderdom van 18 jaren had bereikt, voor die reis te jong. Ook was hij zeer ervaren in de Fransche, Italiaansche en Spaansche talen, niet minder in de Grieksche en Latijnsche, vooral waren Tacitus en Caesar zijn geliefste schrijvers, ook had hij onder Golius geen geringe vorderingen in de Wiskunde gemaakt. Hij beoefende evenwel bij voorkeur de geschiedenis. Toen hij in 1631 met zijn ouders te Amsterdam was gekomen, stelden hem burgemeesteren tot opzichter der stedelijke bibliotheek aan. In 1633 gaf hij een Lat. vertaling van het werk van Reid ook gaf hij in dat jaar *Geminum Panegyricum*, de een in proza, de andere dichtmaat, aan Fred. Hendrik gewijd en in 1641 een vertaling van het *Liber de Idololatria* van Moses Maimonides, te gelijk met het werk van zijn vader de *Theol. Gent.* waarvoor Isaäcus Vossius eene voorrede schreef, die voor het grootste gedeelte voorkomt in *Insign. Vir. Epist. ex Bibl., J. G. Meelii* p. 32 seqq. Ook begon hij aan een uitgaaf van Julius Caesar met zijn *observationibus et notis* te arbeiden.

Ondertusschen was de roem zijner geleerdheid tot den koning van Zweden, Gustaaf Adolph, doorgedrongen, die hem tot Hoogleeraar in de geschiedenis en welsprekendheid te Dorpat benoemde, doch zijn vader achtte hem nog te jong voor die betrekking. Toen hij echter de *Annales Reidenses* had voltooid, was hij op het punt, op sterk aanhouden der Zweden, eene reis derwaarts te doen, om de taal te leeren

en de Archiven te doorzoeken voor een geschiedenis van dat land; bij zijn terugkomst zou hij tot *Historiographus Regis* met een aanzienlijke jaarwede benoemd worden. Voor hij evenwel de reis ondernam, overleed hij aan de pokken. Behalve de bovengemelde werken gaf Dionysius nog in het licht:

Conciliator Manassae, Ben Israel. Amst. 1633 in 4°.

Oratio in honoremNobilissJuvenisAndreaeChoneJaskiDantisci.

In de Bibl. d. Remonstranti te Amsterdam worden nog bewaard *Armeniaca quaedam Dion. Vossii Mss.* en in de Bibl. der Hooges. te Leiden, *Julius Cassar, Horatius, Gellius, Tacitus, Virgilius* met zijne aanteekeningen.

In *Sylloge* A. Matthaei N°. 144 vindt men een brief van J. J. Pontanus van D. V.

Zie Val. Andreas *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 246; de Crane *de Vossior. Juniorumque meritis* p. 16, 52 seqq.; Isaac Vossii *Praef.* voor het werk van *Maimonides*; Saxe, *Onom.* T. IV, p. 399; Klefeckerus, *Bibl. Erud. praec.* p. 385; J. Fabricii *Hist. Bibl.* T. V, p. 339, Wolfii *Bibl. Hebr.* T. I, p. 780, 841, 811 p. 705; Pars *Ind. Bat.* p. 96, 272; *Dedic. Annal.* M. Vossii; Konigii *Bibl. vet. en nov.*; Crenii *Animadvers Phil. Part.* VIII, p. 45; p. XV, p. 39, Barlaei *Epist.* T. I, p. 486; Canaei *Ep.* p. 205; Grotii *Ep.* 234, 335; Salmasii L. I, *Ep.* 41; *Ep ad Vossium* P. II, p. 182, 183; Barlaei *Poem.* p. 182; Vossii *Ep.* 211, 213, 214, 215; Vondel (*Uitg. v. Lennep*) D. III, bl. 176; *Gedicht*, bl. 25, 26, Baur, *H Wb.*; Jöcher; Chaufepiè *Nouv. Dict.*; Niceron, *Mém.* T. XIII, p. 125; Balen *Beschrijv v. Dordr.* bl. 253; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; De Wind, *Bibl. v. Gesch.* bl. 288; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 168.

VOSSIUS (Franciscus), broeder van den vorige, omstreeks 1608 te Dordrecht geboren, werd na zijne akademische studiën volbracht te hebben, advokaat te 's Hage. Hij diende ook de regering van Amsterdam in het geschil over de Illustrieschool, tot groot leedwezen der curatoren van Leiden. Naderhand vertrok hij naar Amsterdam, nadat hij een ongelukkig huwelijk had aangegaan, en overleed den 22sten December 1645.

Hij had als advokaat te 's Hage een grooten naam. Ook verzuimde hij de beoefening der letteren niet, blijkens zijn *Carmen de victoria navali, auspiciis ordinum foederatae Belgicae ductuque Herberti Trompii parta. Hagae. Comt.* 1640. Amst. in fol.

Zie de Crane l. c. p. 21; Vossii *Ep.* 105, 110, 112, 114, sq. 119, 138. 300; Barlaei *Poëm.* T. II, p. 108; Balen t. a. p. Hoeufft, l. c. p. 163; Vondel, t. a. p. D. IV, bl. 28.

VOSSIUS (Gerardus), broeder van den vorige, in 1619 te Leiden geboren, studeerde aldaar in de letteren en onderscheidde zich vroeg door zijne kennis der oude talen.

Reeds in 1635, dus 16 jaren oud, vertaalde hij, met zijn broeder Isaac, het werk van hun oom Fr. Junius de *Pictura veterum* in het Latijn. Ook bewerkte hij een nieuwe uitgaaf van *Vellejus Paterculus* (L. B. 1639, 12°.) Er is een brief van Gerardus Vossius aan Nicolaas Heinsius *de Ovidio* (3 *Id. Febr.* 1640) in *Sylloge* Burmanni, T. III n. 632. De Leidsche Bibliotheek bezit een Apulejus en Macrobius met Mss. aanteekeningen van Gerard Vossius. Hij stierf den 27sten M. 1640, weinige dagen na en aan dezelfde ziekte van zijne zuster Johanna.

Zie Val. Andreas *Bibl. Belg.* p. 286; Foppens *Bibl. Belg.* T. I, p. 363; Seldenus, *de Libris leg.* L. II C. 8 § 12; Rhunkenii *Praef. ad Vellejum*; Saxe, *Onom* T. IV. p. 444; de Crane l. c. p. 21. 51; Fabricii *Bibl. Lat.* L. II, c. 2, p. 513, Konigii *Bibl. Vet et Nov*; Crenii *Animadv. Phil.* P. XVI, p. 271 P. Burmanni *Praef. in Val. Flaccum*; Chaufepiè; Balen t. a. p. bl. 285; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivcourt.

VOSSIUS (Gerardus), zoon van Johannes Vossius of Alopecius werd in 1577 te Heidelberg geboren. Naauwelijks een half jaar oud, vertrok hij met zijn ouders naar Leiden, vervolgens naar Dordrecht. Toen hij den ouderdom van 8 jaren bereikt had, werd hij ouderloos en aan de zorg van Barbara, weduwe van Jacob van der Mijlen, een vriend zijns vaders, toevertrouwd. Deze was hem eene tweede moeder (altera mater) Na zich, onder leiding van Orydrius, Marcellus en Nansius op de Latijnsche en Grieksche talen te hebben toegelegd, werd hij te Leiden in het Staten-Collegie, dat toen onder het bestuur van Johannes Cuchlinus en Petrus Bertius stond, opgenomen, en hoorde hij Bonaventura Vulcanius in het Grieksch, Robbert Snellius in de Wiskunde, Petrus Molinaeus in de Wijsbegeerte, Franciscus Junius in het Hebreeuwsch, Lucas Trelcatius en Franciscus Junius in de Godgeleerdheid. Twee jaren later (1597) hield hij eene Latijnsche lofrede op Prins Maurits, en in het volgende, met toestemming van Curatoren, openbare voorlezingen over eenige boeken van Aristoteles over de natuur- en redeneerkunde. Reeds was men te Leiden bedacht hem een leerstoel aan te bieden, toen Curatoren van het Dordsch Gymnasium hem tot rector benoemden. Sedert nam met zijne geschriften, zijn roem en het aantal zijner leerlingen van jaar tot jaar toe. Niet slechts uit de vereenigde gewesten, maar uit Brabant, Engeland en Frankrijk kwam men om hem te hooren. Gedurende de elf jaren die hij aan 't hoofd der school stond, werden er scharen van jongelingen gevormd, die later in verschillende vakken grooten roem verwierven. Wij behoeven niet te vragen hoe het onderwijs van den man was, wiens geschriften over de Grieksche en Latijnsche spraakkunst en welsprekendheid, op hoog bevel, in alle scholen van ons vaderland werden ingevoerd en meer dan twee eeuwen hunnen eersten rang, onder alle leerboeken van dien aard, handhaafden, die reeds te Dordrecht zijn werk *de arte grammatica*, waaraan hij 30 jaren arbeidde, begon te schrijven, een werk, waarbij volgens Salmasius, niets in de oude en toenmalige wereld was te vergelijken, dat Crellius een onsterfelijken arbeid achtte; van den man, wien Hermannus Tollius, bijna twee eeuwen later, nog een volmaakt taal-navorscher noemde.

Curatoren vermeerderden dan ook steeds zijne jaarwedde, de regering vereerde hem voor de opdragt zijner *Institutiones oratoriae*, een werk, waarvan Scaliger zeide, dat het hem geleerder gemaakt had, dat boven den lof van een Casaubonus, Cunaeus en Bernard verheven was, met 270 L., zond hem dikwerf den eerewijn en gaf hem een kostbaar geschenk, toen hij (1602) met Elizabeth van den Oorput en (1607) met Elisabeth Junius in het huwelijk trad. Het was dus wel „een slag voor de stad en een schrik voor de school" toen (6 April 1615) gedeputeerden uit het Collegie van Curatoren te Leijden te Dordrecht verschenen om Vossius tot regent van het Staten-collegie, waarvan hij vroeger kweekeling was geweest, te beroepen.

Zij deden zulks vooral op aanbeveling van Huig de Groot, met wien hij, sedert beider gemeenzaam verkeer aan de Leidsche Hoogeschool, in nauwe vriendschapsbetrekking leefde.

Ofschoon hij nimmer tot de openbare volgers van Arminius behoord had, moest hij echter in 1619, door het drijven der contra remonstranten, die hem, wij weten niet welke, kettersche gevoelens toedichtte, zijn post als bestuurder van het Collegie nederleggen. Curatoren echter, ongaarne tot harde maatregelen overgaande, omtrent een man, wiens bescheidenheid en geleerdheid even grooten lof verdienden, legde hem de aanvaarding van zijn ontslag, eene voor dien tijd niet onaanzienlijke jaarwedde toe onder belofte van hem in eene andere betrekking aan de Hoogeschool te zullen plaatsen; doch de geestelijkheid hield, niettegenstaande hij haar, zoo veel met eerlijkheid en regtschapenheid bestaanbaar was, genoegen zocht te doen, zijne zaak zoo lang slepende, dat Curatoren eerst tegen het einde van 1622 hunne beloften volkomen vervullen konden door hem tot gewoon hoogleeraar in de welsprekendheid en algemeene tijdrekenkunde aan te stellen. Naderhand werd hem, met aanmerkelijke verhooging zijner jaarwedde, de taak aanbevolen van de *Annales Ecclesiastici* van Baronius, of althans een gedeelte daarvan, te weerleggen.

Gelijk in andere deelen van Europa, zoo was inzonderheid in Engeland de naam en geleerdheid van Vossius in de hoogste achting. Van daar dat men in 1624 hem op voordeelige en vereerende voorwaarden het Hoogleeraarsambt in de Historie aan de Hoogeschool te Cambridge aanbood en geen moeite spaarde, om hem tot aanvaarding van dien post te bewegen, 't geen hij echter weigerde. Inmiddels werd hem te Leiden, waar, sedert het vertrek van Meursius naar Denemarken, het onderwijs in de Grieksche taal stil stond, het onderwijs in die taal bij voorraad opgedragen, welke opdragt in het jaar 1624 door zijne benoeming tot professor in die taal werd bevestigd. In datzelfde jaar volbragt hij, op last der Staten van Holland, den hoogst nuttigen arbeid, de verbetering namelijk en beschaving der toen meest gebruikelijke leerboeken van de Grieksche en Latijnsche spraakkunst. De hoog klimmenden roem zijner buitengewone geleerdheid deed

hem eerlang in Engeland een hoogst zeldzaam eenbewijs en voorregt ten deel vallen, in zijne benoeming tot kanunnik van de kerk te Kantelberg, met vergunning om de inkomsten, daaraan verbonden, ten bedrage van ruim *f* 1000 van onze munt, buitenslands te genieten. Ook de Staten van Holland gaven hem blijken van achting en erkentelijkheid, door hem in 1631, voor de opdragt der 3e uitgaaf zijner *Institutiones Oratoriae*, de som van *f* 600 te vereeren. Edoch eerlang werd door de Amsterdamsche regering aan zijne uitstekende verdiensten nog grooter en waardiger hulde toegebragt, door hem op de toen aanzienlijke jaarwedde van *f* 2500, en eene vrije woning, die door haar voor *f* 900 s'jaars gehuurd werd, en de belofte van voor zijne zonen te zullen zorgen, als hoogleeraar in de Historie aan hare pas gevestigde doorluchtige school te verbinden. Ter inwijding dezer school en, tevens ter aanvaarding van zijn post hield Vossius den 8sten Februarij 1631 eene plegtige rede *de utilitate Historiae*, die terstond op stads kosten gedrukt werd. Nog 17 jaren genoot Amsterdam het voorregt hem te mogen bezitten. Hij overleed den 17den April 1649, in den ouderdom van 72 jaar, door tijdgenoot en nageslacht als een der uitstekendste geleerden, op welke ons vaderland zich immer verheffen mogt, vereerd. Uit beide huwelijken sproten een groot aantal kinderen van welke een zoon Isaac hem overleefde.

Hij gaf in het licht:

Institutiones Oratoriae. Leidae 1605, met een gedicht van D. Heinsius. Dordraci 1609, 8°. Met den titel van *Commentarii Rhetorici*. L. 1630 in 4°. *Auctiores et emendatiores*. L. B. 1643, 8°. Amstel. 1697 in fol.

H. Grotii Defensio fidei Catholicae de Satisfactione Christi contra Socinum, L. B. 1607, 4°. *Cum praefat*. Nadat H. Ravensperger, professor te Groningen, tegen dit werk geschreven had, gaf Vossius: *Responsio ad Judicium H. Ravenspergeri*. L. B. 1618, 4°; ook in *Oper. Theol.* Amstel. 1701 fol.

Historia Pelagiana s. Historiae de controversiis, quas Pelagius ejusque reliquiae moverunt, libri tres. L. B. 1618 in 4°. Amst. 1655 in 4°. Amst. 1701 in fol.

Theses Theologicae et Historicae, iterum descriptae 1626. Oponii 1628, met den titel: *Syllabus Problematum Theologicorum*. Ultraj. 1643. *Hagae Comit*. 1658, in 4°.

Castigationes et Notae in Fragmenta veterum Poëtarum Tragicorum. L. B. in 8°. Ook in *Opuscula varii argumenti*. Amst. 1698 fol.

De Rhetoricae natura et Constitutione et de antiquis Rhetoribus, Sophistis et Oratoribus liber unus. L. B. 1621. Ook in *Rhetorices Operibus*. Amst. 1697, fol. Hagae Comit 1650 met *Liber de Logices natura*.

Partitiones Oratoriae s. Rhetorices contractae Libri V. L. B. 1621, 8°., met een Lat. gedicht van D. Heinsius, *Castigatior, ex auctoritate Ordinum Hollandiae*. L. B. 1627.

Michaelis Longi consilium Gregorio XV. P. M. exhibitum cum praefat. et censura G. J. Vossii. L. B. 1623 4°. *Longi Aphorismi cum praef. et censura Vossii*, beide in Vossii *Opusc. Varii Argumenti*. Amstel. 1493, fol.

Ars Historica s. de Historiae et Historices natura, Historiaeque scribendi Praeceptis Liber. L. B. 1623 in 4°. Amstel. 1699, fol.

De Historicis Graecis Libri IV. L. B. 1624, 4°. L. B. 1651, 4°. Francof. ad Moenum, 1677, recus. Amst. 1699 fol.

Oratio en obitum Clariss. ac Praestantis. Viri Thomae Erpenii. L. B. 1625, 4°. Ook in *Opusc. Vari. Argum.* Amst. 1698, fol.

Elementa rhetorica. L. B. 1626.

Grammatica Latina, ex Decreto Ord. Holl. Gedurende zijn leven gaf Vossius dit werk viermalen, L. B. 1627 verbeterd en vermeerderd in het licht. Of hij ook de *Grammatica contracta* heeft gegeven is onzeker, doch hij gaf ook *N. Clenardi institutiones linguae Graecae a se emendatae, meliori Ordine digestae, locupletatae* en *Rudimenta Graeca s. Paradigmatum libellus* uitgegeven.

De Historicis Latinis Libri III met Lat. verzen van Scriverius en Barlaeus, L. B. 1651, *iterata editione eaque et emendatiore et duplo auctiore*, tegelijk met *de Historicis Graecis*. Francof. ad Moen. 1677, 4°. Amst. 1699, fol. Nog vermeerderd. Io. Hallervodius gaf in 1672 te Jena: *Spicilegium de historicis Latinis* en Christ. Chr. Sandius Amst. 1677, 12°. *Notae et Observationes* op dit werk van Vossius. Beide werkjes zijn door J. A. Fabricius, met den titel van *Supplementa ad Vossium*, Hamburgi 1709, 8°. in het licht gegeven. Ook heeft Apostolus Jenus., Venetiis 1652, Supplementen en Observatien in het Ital. uitgegeven.

H. Grotii de Veritate Relig. Christ. L. B. 1627. 12°.

Commentarius de rebus gestis Fabiani senioris Burggravii a Dhona. L. B. 1628, ook in *Opusc. Var. Argum*. fol. 1698.

Oratio de utilitate Historiae. Amst. 1632 fol. Ook in *Opusc. Varii Argum*. 1698, fol.

De arte Grammatica Libri VII. Amstel. 1635, 4°. Voor deze uitg. is een uitstekende *Praefatio* met een Epigram van H. Grotius. Amst. 1662 in 4°. *Plurimis locis aucta* met den titel van *Aristarchus*.

De Theologia Gentili et Physiologia Christiana, sive de Origine ac Progressu Idololatriae Libri IV. Amst. 1641. 4°. In 1668 bezorgde Isaacus Vossius een nieuwe uitg. te Amstel, fol. *Additis quinque libris posterioribus*. In 1675 verscheen *Integrum Opus Libris* IX. Francof. (et Amstel). *cum Dionysii Vossii Marmonide* 3 Vol. 4°. Amstel. 1700, fol.

Dissertationes tres de tribus Symbolis, Apostolico, Athanasiano et Constantinopolitano. Amst. 1642, 4°. Ook in *Operibus Theolog*. Amst. 1700, fol.

Dissertatio gemina, una de Jesu Christi genealogia, altera de annis, quibus natus, baptizatus et mortuus. Amst. 1643, 4°.

De Vitiis sermonis et glossematis Latino-Barbaris Libri quatuor. Amst. 1645, 4°. Francof. 1666, 4°., vermeerd. Amstel 1695, fol. (*de Vitiis sermonis et glossi Lat. Barb. Libri IX. Quinque posteriores ex auctoris autographo nunc primum prodeunt*.

De Artis Poetices natura ac constitutione Liber (aan J. Cats opgedragen) Amst. 1647, 4°.

De imitatione cum oratoria tum praecipue poetica deque recitatione Veterum Liber, ook aan J. Cats gewijd. Amst. 1647, later in G. J. Vossii *aliorumque de Studiorum ratione Opusculis*. Ultraj. 1651, 12°.

Poeticarum Institutionum Libri III. Amst. 1647, 12°. met de beide laatste ook in de editio van 1695, fol.

Disputationes XX de Baptisma et una de Sacramentorum vi atque efficacitate. L. B. 1648. Amst. in 4°.

Ofschoon Vossius geen bundel zijner gedichten heeft uitgegeven, zoo beoefende hij haar echter, blijkens *Versus in honorem Petri Bertii, praeceptoris sui, cum is Geographicas Tabulas primum ederet*, in Vossii *de scientiis Mathematicis* c. 44, § 85; *Phalaecium ad Hug. Grotium* in *Grotii Poem*. (1616) p. 541. — *Tetrastichon* vóór *J. Rutgersii Var. Lect. Lib.* L. B. 1618; — *In Plautum Gruteri* (1621) *Poematium triplex*. — *Epigramma in obitum Willebrordi Snellii* 1626. — *Carmina in honorem Jo. Polyandri a Kerckhoven. Epithalamium in nuptias filiae Polyandri*.

Na het overlijden (1655), van Vossius gaf Franciscus Junius zijn nagelatene geschriften (*Posthuma*) in het licht, namelijk *de IV Artibus Popularibus Liber; Liber de Philologia; de Universae Matheseos Natura et Constitutione liber cui subiungitur Genealogia Mathematicorum*.

Ook verscheen zijn *de Cognitione sui libellus, cum auctoris ad aliquot loca illustriora notis; itidemque de Ratione studiorum Dissertationes, cum generalis bipartita cum particularis*. In 1651 kwam er te Utrecht een nieuwe druk van uit met werkjes van anderen over hetzelfde onderwerp, en te Amstel. 1655 12°. met den titel: *G. J. Vossii de studiorum ratione opuscula, ex auctoris autographis aucta et castigata* Hierin vindt men *Duas dissertationes de studiis instituendis et de ratione, qua praeiri ad Eloquentiam aliaque studia debeat iuventuti*, door Vossius aan v. d. Honert opgedragen.

In Epistolam Plinii de Christianis et Edicta Caesarum Romanorum adversus Christianos Commentarius. Amst. 1656 12°. Ook in de uitgaaf der werken van Vossius, Amst. 1698, fol. en in *Opuscula varii argumenti*.

De Veterum Poetarum temporibus Libri duo, qui sunt de Poetis Graecis et Latinis. Amst. 1654, 4°.

Harmoniae Evangelicae de passione, morte, resurrectione ac adscensione Jesu Christi salvatoris nostri Libri tres. Amst. 1656, 4°. *editore F. Junio, repetita* en in *Op*. Amst. 1701, fol.

De Philosophia et Philosophorum Sectis Libri duo. Hagae Comit. 1658, 4°. *editore Isaaco Vossio.* Ook in *Op. f.* 1697.

De Logices natura liber, met het boek *de Rhetorices natura,* dat reeds vroeger het licht had gezien met den titel: *de Logices et Rhetorices natura et constitutione Libri II.* Hagae-comit. 1658, 4°.

Chronologiae Sacrae Isagoge, sive de ultimis mundi antiquitatibus, ac inprimis de temporibus Hebraeorum Dissertationes VIII. Hagae Comit. 1659 4°. Amst. fol. 1701.

Etymologicon Linguae Latinae, Praefigitur de Literarum permutatione tractatus. Amst. 1666, fol. Amst. 1695, fol. *plurimis observationibus Isaaci Vorsii auctum.*

Dissertatio Epistolica de iure Magistratus in rebus Ecclesiastius contra Walaeum. Amst. 1669, 4°.

Orationes Undecim. Lugd. 1661, 8°.

G. J. Vossii *Opera Omnia* verschenen te Amsterdam 1695—1701 in fol.

Vossius had vele geleerde vrienden met wien hij briefwisseling hield, Paulus Colomesius, de vriend van Isaäcus Vossius, gaf te Londen in 1690 in fol. in het licht.

G. J. Vossii et Clarorum Virorum ad eum Epistolae, repet. Londini 1693, fol. Augustae Vindelicorum *subjunctis Velschii aliquot epistolis.*

In 1698 verschenen te Amsterdam *Epistolae selectiores.* Vele zijner brieven vooral die aan Grotius en Landas zijn door Philippus à Limborch opgenomen in zijn *Praes'ant. et Erudit, Vir. Epist. Eccles.* Amst. 1660, 1683 fol. 2 Holl. brieven door Vossius aan M. van Reigersbergh geschreven heeft Brandt bij zijn uitg. van het gulden boekske van de Groot *over de waarheid der Chris. Godsd.* opgenomen (1683), en Ant. Malthaeus in *Syll. Epistol.* de briefwisseling tusschen Vossius en Pontanus Ook in *Insignium Virorum Epistolae Selectis ex Bibliotheca J. G. Meelii* Amstel. 1701, vindt men een brief van Vossius aan Grotius. Ook komen drie brieven aan Grotius voor in *Centum Cl. Vir. Epp. ineditis ex Museo Brant J. G. F.* 1702. In de *Syll. Burmanni,* Vol. II, p. 672 vindt men een brief aan Jacob de Witt; achter Salmasii *Ep. ad. Colvium de Caesarie et Coma* L. B. 1644, 8°. een brief aan Salmasius, een brief van A. Schottus en een fragm. van een brief van Grotius en Crocius aan hem in *Opusc Colomesii.*

Een aanzienlijke verzameling van Brieven en Handschriften van Vossius berust in de Bibliotheek der Remonstr. te Amsterdam.

Zie C. Tollius, *Orat. funeb.*; Meursius *Athen. Batav.* p. 268; Sweertii *Athen, Belg.* p. 287, 288; Foppens, *Bibl. Belg.* J. Fabricius, *Hist. Biblioth.* S. II, p. 215; Saxe, *Onom.* P. IV p. 275—27t; P. Cunaei *Epp.*; D'Orville p. 590 *Or. Paneg in centes. natal. Ill. Amstelod. Athen.*; van Lennep *Memor*; Borrichius *Cogitationes de variis linguae Latinae aetatibus et scripto G. J. Vossii de vitiis Sermonis*; Magyri *Eponym.* a. v.; Pope Blonnt, *Censibr.* p. 969—971; Morhofii *Polyh.* passim; Molleri *Homon.* p. 728, 729; Crenii *Anamadv.* passim; Krantzius *ad Conring.* p. 219; Heumannus, *via ad Hist. Liter.* p. 178; H. Tollii *Oratio de G. J. Vossio Grammatico perfecto* Amst. 1778 4°; Gerdes, *Flor. lib. rar.* p. 339; J Hartsheim, *Bibl. Colon. Supplem.* p. 336, 337 Konigii *Bibl. Vett. et Nova v. Amoenitates; Liter.*, T. I, p. 288; Witte, *Memor. Philos. Deo.* V. 96 Freherus *Theatr. Vir Er. Clar* p 1540 De Crane, *or. de Vossiorum Juniorumque familia*; Baudii *Poem.* p 331; H. Grotii *Poem.* p 373; Baudii *Epist.* p. 180; Bodecheri *Poëm.* p. 199, Barlaei *Poem.* T. I, p. 412; D, Heinsii *Poem.* Heiblocq, *Farrago* p. II; P. Scrivorii *Opusc.* p. 254, 351; Moreri; Bayle; Chauffepiè; *Biog. Univ.*; *Bibliogr. Univ. Biogr, génér. moderne* Niccron, *Mem.* T. XIII, p. 89, XX 61; Baillet, *Jugem* pas; sim; Gibert, *Jugemens sur les Auteurs de la Rhétorique* p. 250—256. *Bibl. chois.*; *Bibl. raisonné*; *Bibliothèque de gout.*; Baur, passim *Convers Hwb.*; *Lexik; Compend. Gelehrte Lexic.* H. de Bosch, *Lofrede op V.* in *Algemeen Magazyn van Wetenschap, Konst en Smaak* D. II; Beverwijck, *Schat d. Gezondh. en ongez.* D. A. I, bl. 236, 237, IV, (1), 255; van Kampen, *Gesch, d. Wetens. en lett.* D. I, bl. 251, 252, 277, 278; D. III, bl. 78—84; Collot d'Escury, *Holl. roem,* D. I; Siegenbeek, *Gesch. d. L. H.* (Regent), Schotel, *Gesch. d. L. H.* bl. 1; Dez. *Kerkelijk Dordrecht* D. I, bl. 151, 157, 186, 173, 204, 212, 229; Dez. *Illustre School*; Brandt, *Hist. d. Ref.* Uitenbog. *Kerk. Gesch.*; Regenboog, *Hist. de Rem.* Wagenaar, *Amst.* Balen, *Dordr.* bl. 1019, Koning, *Slot te Muiden*; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis, Verwoert; Kobus, de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr. N. Vad Bibl.* VII, 2, 666; Oudaen, *Poësy,* D. III, bl. 377; Vondel, *Werken* (*uitg. v. Lennep*) (Reg.); *Nederd. Gedichten* bl. 65; R. Anslo, *Ged.* Lescaille, *Ged.*; *Klioos Kraam,* D. II, bl. 113, 244, 246.

VOSSIUS (JOHANNES), oudste zoon van den voorgaande, in 1605 of 1606 te Dordrecht geboren, studeerde te Leiden onder Snellius in de wiskunde, ook in de Botanie en Anatomie, vervolgens ging hij tot de regtsgeleerde faculteit over, en had reeds het Baccalaureaat in de regten verkregen en was op het punt tot licentiaat bevorderd te worden, toen zijn vader hem naar het collegie te Kantelburg zond, nadat hij een *disputatio Jurid. de Tutela et Cura* te Leiden verdedigd had. Wispelturig van aard, ging hij daar terstond tot de theologie over, doch hier voldeed hij niet aan den wensch van zijn vader en keerde 3 jaren later naar Amsterdam in het vaderlijk huis terug, waarna hij in 1634 als Advocaat Fiskaal naar de Indie vertrok, waar hij in 1635 overleed.

Zie de Crane l. c. p. 19; Vossii, *Ep.* 92, 244, 300, P. 4, p. 209 217, 219, 248, 1335; Vossii, *Ep. in Syll. Burm.* T. II, p. 623 Vossii *Ep. Colomies*, 92, 104, 114, 166; Vondel, t. a. p. D. IV, bl. 26, 27.

VOSSIUS (JOHANNES) of Alopecius, zoon van Antonius de Vos en Judith Calenia, vader van G. J. Vossius, werd in 1549 te Roermonde geboren, oefende zich in de oude en nieuwe talen en wijsbegeerte en ging, na de overgaaf zijner geboortestad aan Willem I (14 Augustus 1572), tot de Hervormde kerk over, studeerde te Heidelberg en werd een jaar later tot Hervormd leeraar aldaar beroepen. In hetzelfde jaar (1573) ging hij met verlof van den keurvorst Frederik de Vrome, naar Wassenburg en huwde daar Cornelia, dochter van Biele, te Roermonde geboren, maar uit vrees voor den Hertog van Alva derwaarts geweken. Naar Heidelberg teruggekeerd, bleef hij aldaar predikant tot 1576, toen keurvorst Lodewijk, opvolger van Frederik III in plaats van Calvinistische kerk en schooldienaars, Luthersche aanstelde. Vossius begaf zich met zijn gezin naar Leiden en liet zich daar in 1578 door den rector Petrus Tiara als student inschrijven. Hierop werd hij predikant te Leimuide in Rijnland, en nam vervolgens tot in 1580 den dienst hier en daar in Vlaanderen en vooral te Vueren-ambacht waar. In den aanvang van dit jaar kwam hij te Dordrecht, waar hij eerst hulpprediker en vervolgens tot gewoon predikant werd aangesteld en in October 1584 bevestigd. Hier hertrouwde hij, in het laatst van 1585 met Anna dochter van Frans de Witt en Lidewij van Beveren. Hij overleed den 22sten Februarij 1586 in den ouderdom van 37 jaren, bij zijne eerste vrouw een zoon nalatende, die volgt.

Zie Meursii *Ath. Bat.* p 269, 270; *Alb. Studios Lugd. Bat.* De Crane, *de Vossiorum Juniorumque familia* p. 9, 10; de Wall, *Priv. v. Dordrecht,* bl. 1498; Balen, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 958, 1316, 1317; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I, bl. 199, volgg.

VOSSIUS (JOHANNA), zuster van den vorige, in 1612 te Leiden geboren, muntte door schoonheid, kennis van vreemde talen en als schilderes uit. Zij overleed in den ouderdom van 18 jaren in het begin van Maart 1640.

Zie de Crane p. 20; Beverwijck, *Uitnemendheid der vrouwel. geslachten,* bl. 199; Vondel, *Werken* (uitg. van van Lennep, D. III, bl. 178, 179; D. IV, bl. 29); *Ged.* D. II, bl. 84; Vossii, *Ep.* p. 377, 378, 379, 383.

VOSSIUS (ISAÄCUS), op één na de jongste der zeven zonen van Gerardus Johannesz. Vossius, werd in 1618 te Leiden geboren. In zijn jeugd ontving hij, onder toezigt van zijn vader huiselijk onderwijs, en maakte vooral door de onderrigtingen van zijn broeder Dionysius reeds vroeg groote vorderingen in de beschaafde letteren, als ook in de physische en mathematische wetenschappen. Op zijn 19e jaar werd hij student te Leiden en legde zich onder Erpenius en Golius vooral op het Arabisch toe. Naauwelijks een en twintig jaren oud, gaf hij Seylax, een oud Grieksch aardrijksbeschrijver en kort daarna Justinus beide met aanteekeningen in het licht.

In 1641 ondernam hij met toestemming van zijn vader, eene reis, om met beroemde mannen in kennis te komen, vermaarde bibliotheken te bezoeken en merkwaardige, vooral Grieksche handschriften af te schrijven of met de voorhanden uitgaven te vergelijken. Eerst bezocht hij Frankrijk, voorts naar Italië, waar hij zich na eenigen tijd te Florence, Rome Napels en Venetië te hebben doorgebragt, over Milaan en Geneve naar Parijs terug waar hij door Hugo de Groot, de vriend zijns vaders gastvrij ontvangen werd. Na eene afwezigheid van vier en een half jaar, keerde hij naar de ouderlijke woning met een grooten schat van handschriften en boeken terug, en gaf zich te Amsterdam aan zijne letteroefeningen over, volgde zijn broeder Matthaeus in het

toezigt over de openbare Bibliotheek op; en werd, op aanbeveling van zijn vader, tot Historie-schrijver van Holland en Zeeland benoemd. Daar hij echter in deze betrekking niets verrichtte en niets uitgaf, werd hem in 1671 die post weder ontnomen. Op uitnoodiging van koningin Christine, vertrok hij in 1646 naar Stokholm, werd de leermeester der koningin in het Grieksch, en bleef, onder afwisseling van gunst en ongunst, het gevolg deels van hoofsche streken, deels van hare en zijne vijandschap met Salmasius, tot 1654 in haar dienst, en keerde toen zij, nadat zij de kroon had nedergelegd, naar Rome vertrok, naar zijn vaderland terug. In het volgend jaar verhuisde hij met zijne moeder van Amsterdam naar 's Hage, doch hij was dikwerf van huis en uitlandig. Intusschen hield hij zich ten nutte der geleerde wereld onledig met het uitgeven zijner eigene schriften en die van zijn vader, terwijl hij, in gunst geraakte bij den Franschen minister Colbert, en door diens invloed in 1663 gedurende eenige jaren een aanzienlijke jaarwedde van Lodewijk XIV genoot. In 1670 vertrok hij naar Engeland, om aldaar zijn bestendig verblijf te houden. Drie jaren later begunstigde hem de koning met het kanonikaat te Windsor, en daar hem een aanzienlijke erfenis te beurt viel, kon hij in ruime omstandigheden leven tot dat hij den 21 Februarij 1689 in den ouderdom van 71 jaren te Londen overleed. Zijne uitgebreide en van oude handschriften rijk voorziene bibliotheek werd door de zorg der Curatoren voor 's lands Hoogeschool voor eene som van *f* 33000 aangekocht en onverwijld uit Engeland herwaarts overgebragt.

Hij gaf in het licht:

Scylacis Caryandensis Periplum cum Tralatione et castigationibus, item cum Anonymi Periplo Ponti Euxini e Bibliotheca Claudii Salmasii versione et notis illustrato. J. Gronovius heeft de noten v. Vossius in zijn *Geographia* 1697, 4°. opgenomen.

Justini historiae c. notis Amstel. 1639, 4°. 1640, 12°.

Observationes ad Pomponium Melam de situ orbis. Hagae *antiqua.* Lugd. Comit. 1658, 4°.

Ignatii Epistolae genuinae cum S. Ignatii Epistolis, quae vulgo circumferuntur et S. Barnabae Epistola. Amstel. 1640, 4°.

Dissertatio de vera aetate Mundi. Hagae Comit. 1659, 4°.

Castigationes ad Scriptum Hornei. Hagae Com. 1659, 4°.

Auctarium defensionis ibid. *De septuaginta interpretibus, eorumque chronologia c. Append.* 1663, Lond. 1665.

De Lucis natura. Amst. 1662, 4°.

Responsio ad objecta Joannis de Bruyn et Petri Petit de luce. Hag. Com. 1661, 4°.

De motu marium et ventorum. Ibid. 1662, 4°.

Diluvium Noachi Universale adversus virum quendam celebrem (M. Schochius).

De Nili et aliorum fluminum orgiine. Ibid. 1666, 4°.

De Poëmatum cantu et viribus Rhythmis Liber. Oxonii 1673, 8°.

Catullus et in eum observationes. Londini 1684, 4°.

De Sybillis aliisque oraculis. Oxonii 1680, 8°.

Observationes variae. Londini 1685, 4°.

De LXX interpretibus. Oxonii 1686, 8°.

Responsio ad objecta superae entriae sacrae L. B. 1680, 12°.

Observationes ad Pomponium Melam Appendix. Londini 1686, 4°.

Hij gaf ook de *Historia Pelagiana.* — *Liber de Philosodhia et Philosophorum Sectis.* — *Etymologicon Linguae Latinae.* — *de Theologia gentili et Physologia Christiana* van zijn vader in het licht.

In de Bibliotheek der Rem. gemeente te Amsterdam vindt men:

Epistolae eruditorum ad Isaacum Vossium. 3 tom. fol.

Epistolae parentum et aliorum qui illorum loco sunt ad Isaac Vossium et Isaaci responsa.

Markiani Heracleotoe Periegesis. Gracae 4°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 596; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II, p. 777, 778; J. Fabricii *Hist. Bibl.* P. 1, p. 54; Freijtag, *Anal. Litter.* p. 1067; Morhofii VII *Polyhist. Liter.* C. 1, § 14 p. 1016, T. I, *Polyh. Philos.* L. II, P. II, c. XIV, § 2, p. 139, c. XVI, § 8, p. 348, c. XVIII, § 4, p. 358, c. XX, § 4, p. 366; *Polyh. Pract.* L. V, § 5, p. 527, T. II, Crenii *Animadv. Philol.* P. IX, p. 21, 22, 191, 192, P. XVI, p. 268, 269, P. XVIII, p. 101, 102; Königii *Bibl. Vet. et Novo* r. v. Saxe, *Onom.* P. IV, p. 442; *Anal.* 601, Brouchusius ad II. *Propert.* XVIII, 19; De Crane, *Oratio* l. p. 85; Celsius, *Hist. Bibl. Regiae*, p. 85; *Syll. Burm. partim; Syll. nova Epistol. varii argum.* Lib. III, *Ep.* 102; Colomesii *Opusc.* p. 380, seqq. 637, *Cat. Bibl. publ. Leid.*; Chaufepiè, *Nouv. Dict*; Marchand, *Dict. hist*, *Oeuvres posthumes de Mavillon*, T. II; Des Maizeaux, *vie de Saint-Evremont*; Niceron, *Mém* T. XIII, *Biog Univ*; *Biogr. géner. moderne*; Bailet, *Jugem.* T. II, p 260—262, n. 568, Baur, *Hwb.*; *Conv. Lex*; Jocher, Bjornstahl, *Reis.* D. V, bl. 385; Kok, Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert, Siegenbeek, *Gesch. d. L. H*; Schotel, *Gesch.* d. Leidsche *Hooges*; Dez *H. v. Beverninck en H. van der Dussen*; *Gesch. d. Leidsche Bibl.*; Chalmot, *Biogr. Woordenb. Cat. d. Rem. te Amst.* bl. 85.

VOSSIUS (JOHANNES), of Vos van Heusden, omstreeks 1342 geboren, studeerde te Parijs, trad in de orde der reguliere kannuniken, bevorderde te Deventer de Broederschap van G. Groote, werd vervolgens tweede prior van het klooster zijner orde te Windesheim en schreef een ascetisch werkje, onder den titel: *Qui perseveraverit*, etc. en maakte een uittreksel met de *Sermones super Cantica* van Bernhard. Hij overleed den 2den December 1424. Zijn leven is beschreven door J. Buschius in *Chron. Windesheim.*

Zie Sweertius; Jocher; Val. Andreas; Foppens; Delprat, *Broeders v. G. Groote*, bl. 121.

VOSSIUS (MATTHAEUS), broeder van Isaäcus, werd omtrent 1610 te Dordrecht geboren, studeerde te Leiden, even als zijne broeders, doch legde zich bij voorkeur op de geschiedenis in het algemeen en bijzonder op die van zijn vaderland toe. Gereede aanleiding daartoe vond hij in de boekerij van zijn vader, die van gedrukte en ongedrukte werken, de vaderlandsche geschiedenis betreffende, rijkelijk was voorzien. In den jare 1635 gaf hij de 5 eerste boeken zijner *Annales Hollandiae et Zeelandiae* in het licht, waarop hij in 1642 het tweede gedeelte, mede uit vijf boeken bestaande, deed volgen. De Staten van Holland, die hem reeds bij de uitgave van het eerste gedeelte eene vereering van *f* 450 hadden toegelegd, gaven hem den titel van Historieschrijver van hun gewest, welk voorbeeld in het volgend jaar door die van Zeeland gevolgd werd. Aan den eerstgenoemden titel werd eerlang eene gelijke jaarwedde als D. Heinsius daarvoor genoot, namelijk van *f* 700, toegevoegd. Lang daarna verscheen het derde vijftal zijner *Annales*, en hij maakte zich gereed om binnen kort ook het vierde te voorschijn te brengen; doch nauwelijks had hij 4 boeken van het laatste vijftal voltooid, toen hij plotseling door een ziekte overvallen werd, die hem binnen 4 dagen in het graf sleepte. Hij overleed den 20sten Maart 1646, bij zijn vrouw Johanna dochter van mr. Johannes de Veno te Leeuwarden met welke hij den 12den November 1642 gehuwd was, twee kinderen nalatende.

Zijn broeder voegde bij de 19 door hem uitgegeve boeken nog een 20ste, 'twelk hij aan de Staten van Holland en Zeeland opdroeg, die hem daarvoor *f* 200 tot eene vereering schonken.

In 1677 werd dit geheele werk door Nicolas Borremans in het Nederduitsch vertaald en met den titel: *Historische Jaerboeken van Holland en Zeeland, eertijts in 't Latijn beschreven door Matthaeus Vossius, en nu vertaelt* door N. B. Gorinchem 4°. uitgegeven; terwijl in 1680 Antonius Borremans een nieuwe uitgave van het oorspronkelijke bezorgde met den titel *Matthaei Vossii Annales Hollandiae Zelandiaeque, in quibus etc. Altera hac Editione ex ipsius Vossii Autographo multis locis auctiores et summariis, ornati prodeunt cura Ant Borremansii.* Amst. 1680, 4°.

Uit het oogpunt der historische kritiek verdient dit werk geen lof. Hij volgde zoo veel mogelijk den stijl van Livius na en smukte gelijk deze de geschiedenis op met redevoeringen, die op geen den minsten grond steunen.

Zie A. Borremansii *Praef. ad editionem alteram* T. Magyri *Eponym.* Pars; *Index. Bat.* p. 95—97; Val Andreas, *Bibl. Belg.* Foppens, T. II, p. 869, Saxe, *Onom.* T. IV, p. 414; De Crane, *or. l.* p, 23, 51, 53, 55; Konigii, *Bibl. Vet. en Nov.*, *Biogr. Univ.*; *Biogr. géner. Moderne*; Bauer, *H. W. Buch*; *Conv Lexccon*; De Wind, *Bibl. van Geschieds.* D. I. bl. 421; Huydecoper op *Melis Stoke*, IV, VI, 1258—1275; Bilderdijk, *Gesch. der Vaderl.* D. II, bl. 345, Hoogstraten; Kok, Nieuwenhuis, *Woordeb. d. Zamenl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Arrenberg, 558.

VOSSIUS (PETRUS), te Schiedam geboren, was S. S. Theol. dr. en Augustijner monnik te Gent. Hij werd hoogleeraar

later prior van zijn klooster, eindelijk definitor zijner orde. Hij liet in 1645 te Gent herdrukken:

Opera omnia P. Hieremiae Drexelii Societ. Jesu. Antv. 2 t. fol.

Hij overleed te Gent 3 Aug. 1678.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. II, p. 1017.

VOSSIUS (Cornelius), te Amersfoort geboren, was *Mag. Phil.* en *Professor Poeseos* te Weenen.

Hij bloeide in 1520 en schreef o. a. *inauguratio Caroli V. Caesaris*, in hervische versen.

Zie Burman, *Traj. ernd.* p. 481; Jöcher; Val. Andreas; Foppens.

VOSNEGEL (Joannes), te 's Hage geboren, beoefende de schilderkunst onder Nicolaas Wieling en werd later Ingenieur in Staten-dienst.

Zie Kramm.

VOSTAERT (Pieter) zette den *Roman van Walewijn*, oorspronkelijk in het *Walsch* geschreven, in *Dietsche* over of liever vervolgde de *dietsche* overzetting van eenen Penninc en voleindigde haar. Hij heeft er omtrent 3300 verzen van gedicht. Het ms. berust in de Bibliotheek der Maats. van Ned. Letterk. te Leiden W. J. A. Jonckbloet heeft den *Roman van Walewijn door Penninck en Pieter Vostaert* te Leiden 1846 in het licht gegeven.

Zie Jonckbloet, *Middeneeuwsch dichtk.* D. II, bl. 79; Dez. *Ned. Letterk.* D. I, bl. 112, 178—184, Hoffmann v. Fallersleben, *Horae Belg.* P. I, § 3; *Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.* D. I, bl. 8, D. II, bl. 517, 519.

VOUW (Johannes de) werd te Rotterdam geboren en schilderde landschappen. Er komen prenten naar zijne teekeningen voor in Schriverius, *Beschrijv. van de stad Haarlem*, 1754, ook was hij bouwkundige en kaartenteekenaar. Hij leefde nog in 1691 te Rotterdam.

Zie D. Spaan, *Beschrijv. v. Rotterd.*; Immerzeel; Kramm.

VRANCKEN (Martin), een stempelsnijder, en goud- en zilverwerker, die in de tweede helft der 15e eeuw te Oudenaerde bloeide.

Zie Kramm.

VRANCX (Sebastiaan), omstreeks 1578 te Antwerpen geboren, was leerling van Adam van Oert, dien hij echter spoedig overtrof. Hij had veel smaak voor paarden, en verkoos bij voorkeur zulke onderwerpen voor zijne ordonnanties, waarin hij deze te pas kon brengen, zoo als jagten, belegeringen, veldslagen, die vol vuur en geest en goed van koloriet zijn, doch stijf van teekening, droog en eentoonig van toets. In 1612 was hij lid van het St. Lucasgild, kwartiermeester en kapitein der burgerwacht te Antwerpen, waar hij in 1647 overleed. Hij ligt met zijn vrouw en dochter in het koor der Karmeliten-kerk begraven. Men wil dat de portretten, die zijn grafteeken versieren, door hem zelven vervaardigd zijn. Zulks wordt echter evenzeer betwijfeld, als dat hij historien zou geschilderd hebben. Zijn portret is door van Dijck geschilderd en door Bolswert in het koper gebragt. Het beste voortbrengsel van zijn penseel is het *Gevecht van Lekkerbeetje en Breauté*, nabij 's Bosch, dat hij verscheidene malen in 't groot en klein geschilderd heeft en door C. Visscher is in plaat gebragt. Kramm vermeldt van hem 12 bladen *Variarum gentium ormatus. S. Vrancx inv. P. de Jode sc. et z. egr.* in 4°. Veel zijner werken zijn in gravure verschenen.

Zie Immerzeel; Kramm.

VREDEMAN (Gerart), zoon van Jaques Vredeman, muzijkmeester der stad Leeuwarden, was in het begin der 17e eeuw ook glasschilder aldaar.

Zie Kramm.

VREDEMAN DE VRIES. Zie (Jan Vredeman) VRIES.

VREDEMAN (Jacobus), toonkunstenaar, waarschijnlijk zoon van Jan Vredeman de Vries, werd te Antwerpen geboren, werd in 1588 burger en muziekmeester te Leeuwarden. Hij componeerde voor vele liederen in Starter's *Friesche Lusthof*. In 1618 liet hij bij Abraham van Rade aldaar drukken:

Isagoge Musicae, Dat is corte, perfecte ende grondighe Instructie van de Principale Musijcke, soo die in alle collegien der selven comt gebruyckt worden ende in de voortreffelijcke groote school der stadt Leeuwarden ghelëert wert en herdrukt aldaar 1644, 4°.

In 1630 verscheen ook te Leeuwarden in 4°.

Musica miscella a mescolanza de Madrigali, canzoni, e villanelle a 4 e 5 voci.

Zie Eekhoff, *Bibl. v. Leeuw.*, bl. 143, 149; Dez. *Bloemlez. uit Starter*, bl. 115; *de vrouw van Rembrand*, bl. 29; *Nav.* 1862, bl. 278; Gregoir, *Schets d. Nederl. toonk.*, bl. 69.

VREDEMAN (Michiel) had reeds in 1592, 28 jaren, waarschijnlijk te Utrecht, geleefd, waar hij „burger en instrumentmaker, so fiolen als cithers" was.

Hij gaf in het licht:

Der violen cyther met vyf snaren, een nieuwe soorte Melodieuse inventie, twee naturen hebbende, vier Parthijen spelende, licht te leeren half violen, half cyther, zijnen naem met brengende, in allerley musicke te speelen, sonder een note van de music te verstaen, so wel voor de violen of voor de cyther, ettelicke musickstukken opgeset, ende in Tablatuur ghebracht. Arnhem 1614, 4°.

Zie Gregoir, t. a. p.

VREDENBURG (J. Jansen), een potretschilder te Amsterdam later te Deventer, bloeide in het begin dezer eeuw. In 1820 zond hij een *Mansportret* en in 1836 een *Huiselijk tafereel en een oud man met een Bijbel* naar de Amsterdamsche tentoonstelling.

Zie Kramm.

VREDENBURGH (Adriaan van), in 1680 te Delft geboren, was de zoon van Jacob van Vredenburgh, burgemeester te Delft, die eenige gewigtige commissien waarnam o. a. die van gedeputeerde te velde bij het beleg van Namen. Adriaan was in 1702 tot secretaris van 't Hof van Holland aangesteld en 12 jaren later tot burgemeester zijner geboorte tad. Hij bleef in zijne betrekkingen werkzaam en maakte zich verdienstelijk bij het bestuur der binnenlandsche zaken. Na 1747 heeft hij zich van zijne bedieningen ontslagen. Hij overleed den 5 November 1759.

Zie Scheltema. *Staatk. Nederl.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VREDENBURGH (Jhr. Johan Willem), den 1sten Aug. 1782 te Delft geboren, genoot een beschaafde opvoeding, bezocht de Latijnsche scholen aldaar en in 1802 de Leidsche hoogeschool, waar hij dan 29sten Junij 1805 tot doctor in de regten werd bevorderd, na het verdedigen eener *Dissert. de prohibitis nuptiis inter tutorem et pupillam ex jure Romano et hodierno.* Hij koos de stille beoefening der letteren en wetenschappen boven het bedrijvig leven en hield zich op zijn landgoed in 't Westland vooral bezig met de Natuurkunde waarover hij in 's Hage belangrijke voorlezingen hield. Terwijl hij op zijn landgoed nabij Rijswijk vertoefde, liet hij zich de benoeming tot Schout dier gemeente welgevallen, doch gaf in 1847 deze post aan zijn oudste zoon over. Intusschen was hij als lid der Prov. Staten en schoolopziener werkzaam.

Toen men bij onze vereeniging met België veranderingen in het lager onderwijs wilde daarstellen, die hij niet goedkeurde, leverde hij 2 *Memorien* bij den koning in, die gedrukt zijn. Hij was lid der Maats. v. Ned. Letterk. te Leyden, van de Holl. Maats. van Wetens. te Haarlem, van 't Prov. Utr. Genoots. en der 1e kl. v. b. Kon. Ned. Inst.

Hij overleed den 14den December 1849.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Verwoert Kobus en de Rivecourt.

VREE (Nicolaas de), in 1650 geboren, schilderde fraaije landschappen, bloemen, distels en andere gewassen. Hij was bevriend met Jan Luiken, en deelde in diens godsdienstige begrippen. Hij woonde te Amsterdam, doch verwisselde die stad, op jaren gekomen met Alkmaar, waar hij in 1728 overleed.

Zie Immerzeel.

VRIEMOET (Emo Lucius), in 1699 te Emden geboren, studeerde van 1718—1722 te Utrecht, en werd in Oct. 1724 predikant te Loenen, in 1727 te Harlingen en in 1730 hoogleeraar in de oostersche talen te Franeker, welke post hij aanvaardde met eene or. de Gentium et Christianorum quorundam Conatibus in Judaeos, ex ignorantia rerum orientalium maximam partem ortis. In 1738 verkreeg hij van den senaat eershalve den titel van Theologiae doctor en den 16den Aug. 1740 ook den leerstoel in de Joodsche oudheden. Hij bekleedde in 1739, 1743, 1741 en 1753 het rectoraat. Hij overleed in 1760.

Hij schreef:

Disput. de Terrae filiis, s. plebe Judaica ad illustr. Joh. VII: 49. Ultraj. 1719, 8°.

Dissertatio de Schiloh Iudaei illustri germine. Ibid. 1722, 8°.

Grammatica Hebraea Altingiana et Syntaxis Buxtorfiana contracta, cum brevi schemate s. Theologiae ex dictis Vet. Test. Franeq. 1733, 8°.

Arabismus, exhibens Grammaticam Arabicam novam, ad methodum Hebraeae Altingianae et Syntaxeos Buxtorfianae; et Monumenta quaedam Arabica, cum Notis Miscellaneis et Gloss. Arab. Latino. Ibid. 1733, 4°.

Observationes miscellanearum argumenti praecipue philologici et theologici Liber. Accedit orat. inaugur. etc. Leov. 1740, 4°.

Tirocinium Hebraismi. In quo breve Glossarium: Dicta Theol. Dogmaticae V. Test. Hebr. et Latine et Adnotationum ad Classes Grammaticae specimen. Franeq. 1742, 8°.

Ad Dicta Classica Theol. Dogmaticae Vet. Test. Selecta Adnotationes philol. theologicae T. I, Ibid. 1743, T. II, 1747, T. III, 1757, 8°.

Series Professorum et Lectorum nec non Secretariorum et Bibliothecariorum Acad. Frisiacae. Ibid. 1745, 8°.

Disputationes, qua privatae, qua publicae, aliquam multae Quales, praeter insertas libro Observationum, et, e quibus nata tria volumina Adnotationum ad D. Class. V. T, Antiquitatum Israeliticarum Selecta, de Locis et Personis sacris etc. 1732—1759.

Thesium ex omni Philologia Sacra Specimina IV, *an.* 1735, 1736, 1737.

Dissertationes duae ad Ps. LXXXIII, *an.* 1736. *Quarum vero prioris praecipua pars, de nomine Psalmorum Hammaaloth, eorumque argumento, dispositione et scopo, recognita et auctior inserta Observ. Miscell. cap.* XI.

Diss. de Angelo Gabriele nuntio et spiritu S. auctore mirandi conceptus Mariae, ad Luc. 1: 26, 45 *an.* 1740.

Diss. de Psalmi LXXXVII *inscriptione, argumento et dispositione prophetica an.* 1741.

Theses selectae de maxime controversis Antiquitatum Isr. ad usum annuae disputationis domesticae an. 1747.

Thesium controversarum ad Antiq. Isr. et selecta loca V *Test. Decades CL. an.* 1745, 1749.

Orationes inaugurales. Fran. 1731 fol. Ad. calcem *Observ. Miscell.*

Orationes rectorales, an. 1744 *de Academiae Frisiacae superiori praecipue anno fortunis; et pro tuenda vera Libertate Theologica, contra protervam licentiam.* Gron. 1744, 4°.

Oratio funebris de vita et meritis cl. Alb. Wilh. Melchioris, S. Theol. et Hist. Eccl. Profes. Franeq. 1738, fol.

Athenarum Frisiacarum Libri duo. Leov. 1758, 4°.

Zie *Ath. Fris.* p. 824—826; A. Gillessen, *Oratio funebris in obitum Emonis Lucii Vriemoet* Franeq. 1760 fol.; Saxe, *Onom.* T. VII, *Append.* p. 261; J. C. Strodtman, *des Neuen Gelehrten Europas* Th. VIII, p. 997—1015; Ferd. Storch, P. XVII, p. 246—248; Paquot, *Mem.* T. VII, p. 375, 380; Glasius, *Godgel. Nederl.* Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II, bl. 55, 113; van Kampen, *Gesch. d. Lett. en Wetens.* D. II, bl. 287, 280, D. III, 174; Koppel, *Alphab. Naaml.* bl. 169, Verwoert, Kobus en de Rivecourt, *Boeks.* 1761, I—77.

VRIEMOET (Johannes), jongere broeder van den vorige, predikant te Prinseland, schreef:

Observationes ad V prima Capita Matthaei. Ultr. 1728, 8°.

Zie *Ath. Fris.* p. 824.

VREESWIJK (Goosen van) een Paracelsist, is schrijver van:

Licht der Mane of glans der Zonne. Rott. 1678, 's Hage 1684, 8°.

Gouden leeuw of den asijn der wijzen met het vervolg. Amst. 1646, 8°.

Kabinet der Mineralen, Metalen en Bergen met het vervolg. Amst. 1670, 8°. Vervolg ald. 1675.

Roode Leeuw, of het zout der Philosophen. Amst. 1672. 8°.

Groene Leeuw, of het licht der Philosophen. Amst. 1674. 8°.

Zilveren Rivier, waarin ontdekt worden vele Notabele medicijnen der Oude Philosophen. 's Hage 1684. 8°.

Alle zijne werken (8 stukken), 2 dln. 8°.

Zie *Holl. Spect.* D. VI, bl. 100. 2e dr; Arrenberg, bl. 558, *Nav* D. VII, bl. 159; D. IX, bl. 65.

VRIENTIUS (Maximilianus) werd in het kasteel Zandenburg, digt bij de stad Veere, en toen het hof van den Markgraaf (naar wien hij genoemd werd), den 1 Febr. 1559 geboren en te Gent opgevoed. Hij genoot aldaar het onderwijs van Joost Kerkhoven, Rector der Latijnsche school, studeerde te Leuven in de letteren, te Parijs in de regten, deed een reis door Italië, bezocht Rome, Napels en Venetië, en te Gent wedergekeerd, werd hij er secretaris. Hij was een boezemvriend van Justus Lipsius, die briefwisseling met hem hield en zijne verzen zeer prees; ja hem in een brief aan Nicolaas Oudartius onder de beste dichters van Nederland rangschikte. „Hij was, meldt de la Rue, aardig en levendig in zijne Epigrammata, gelukkig in zijne Annagrammata, vloeijend in zijne Elegiën, deftig en waarlijk manhaftig in zijne Heroica." Hij overleed te Gent in 1614 en werd in de Dominikaner kerk begraven. Zijne vrienden, o. a. J. Zevecotius, vervaardigde ter zijner eere vele elegiën en epitaphiën, die men hoopte dat Justus Ryoquius zou hebben uitgegeven. Nicolaas Burgundus hield op hem een lijkrede. Hij is tweemaal gehuwd geweest.

Hij gaf in het licht:

Descriptio pompae et gratulationis publicae, Alberti et Isabellae Belg. Principum, ad inaugurationem a S. P. Gandavensi decretam. Antv. 1602. fol.

Epigrammatum et Anagrammatum. Lib. IX. Antv. 1807. 8. Ingolst. 1607. 8°.

Flandriae Comitatus et Brabantiae Ducatus Urbes. Lovanci 1614. 8°.

Carminum Sacrosanct. Lib. II.

Elegiarum Lib. I. Ibid 1614. 8°.

Zie Sweertius; Val. Andreas, Foppens; Zevecotius, *Cent. Epigram.* N°. 96, J. Lipsii *Cent.* IV, *Ep.* 75, *Cent.* V, *Ep.* 31; *Oudh. en Gestigt, van Zeeland*, bl. 34; De la Rue, *Gel. Zeel* bl. 144, 351; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p 81, Paquot, *Mem.* p. X, p. 61 D. Heensii, *Poëm.*

VRI (Abr. Am. de) gaf in het licht:

Thee-Geselschap, gehouden tusschen eenige Juffrouwen Klap. — Een vermakelyke Byeenkomst, of het Zeltsaam Koffypraatje; zijnde het 2e deel van 't Thee-Ges. Gedr. na de kopy van Groningen, in de Koffi-Stamper, tot Kontantement van de Theedrinkers. En zijn te bek. bij Sander Wybrants. 1702.

Zie Schotel, *Letterk. Gesch. v. d. Tabak, Koffy en Thee; Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I, t. bl 216.

VRIES (A. de). Mogelijk een zoon van Adriaan de Vries, die volgt, volgens Nagler in 1600 geboren.

Bekend is zijn levensgroot *portret van David de Moor*, borststuk, in 1647 en het *portret van J. Boyceau Esc. Sr. de la Baraudère.*

Zie Nagler; Kramm.

VRIES (Abraham de), zoon van Gerrit de Vries en Catharina de Bosch, werd den 20sten April 1773 te Amsterdam geboren. Hij had het voorrecht het uitstekend onderwijs van Van Ommeren, Rector der Latijnsche school aldaar, te genieten, en behoorde tot diens beste leerlingen, die de onderscheidene klassen der school, meestal na het behalen van den eersten prijs, verliet, en 18 September 1788 met het houden eener Oratie in Latijnsche verzen haar vaarwel zeide. Als student aan het Athenaeum woonde hij de lessen bij van Wyttenbach, van Swinden en Walraven. In 1792 trad hij, grondig in de klassieke letterkunde ervaren, bij de Kweekschool der Doopsgezinden onder de studenten der Godgeleerdheid op, en woonde het onderwijs van Gerrit Hesselink bij. Terwijl hij bezig was zijne

eerste studentenpreek te stellen, werd hij onverwacht, in den aanvang van 1794, naar het stadhuis ontboden en aangesteld om bij het Committé van Algemeen Welzijn, dat toen met de werkzaamheden der voormalige burgemeesters belast was, den post van Adjunct-Secretaris waar te nemen. Hij had echter geen hart voor dit ambt, doch, daar afslaan niet mogelijk was, schepte hij moed uit de hem gegevene belofte, dat, zoodra het provisioneel Bewind door een wettig, door het volk gekozen regering vervangen zou zijn, hij ontslagen zou worden.

Slechts korten tijd had hij zich van de hem opgedragene post, gekweten of het Committé zocht hem duurzaam aan zich te verbinden op een wedde van *ƒ* 1500. Op raad zijner ouders en van zijn oom De Bosch voldeed hij aan haar verlangen en bekleedde drie jaren den post van tweeden Secretaris voor het Committé van Algemeen Welzijn, doch bleef zich voortdurend op de letteren toeleggen en woonde de regtsgeleerde lessen van den Hoogleeraar Cras bij. Ook werd hij in 1796 lid van het genootschap *Concordia et Libertate*, waarvan vele zijner vroegere schoolmakkers, ook Helmers, Loots, Kantelaar en Falck leden waren en hield hij eene wekelijksche zamenkomst met van Lennep, Falck, Loots, Helmers, Arntsenius, zijn broeder Jeronimo en Kinker, die gezamenlijk het weekblad *de Arke Noachs* uitgaven. Deze arke (zegt zijn biograaf) dreef echter niet lang; meer dan een der stuurlieden ontweek den bodem en liet het bestuur aan Kinker, die in vereeniging met Helmers en Loots, weldra den naam in dien van *Sem, Cham en Japhet*, in de rigting van een zuivere staatkundige, veranderde. Ook gaf de Vries in 1797 de *Nagelaten Gedichten* van zijn vriend P. Nieuwland in het licht.

Toen in 1798 de ultra-revolutionairen op het kussen geraakten, werd hij plotseling, op eene valsche aanklagt, een maand gevangen gehouden. Na zijn ontslag verliet de Vries het tooneel der staatkunde, waarop hij tegen wil en dank gebragt was, keerde tot zijne theologische studiën terug, deed den 27 Mei 1799 het proponentsexamen en werd achtereenvolgende predikant bij de Doopsgezinde gemeenten te Grouw, Nijmegen, Leiden, waar hij in 1801 den waardigen Jan Kops opvolgde, en te Haarlem, waar hij van 1803 tot 1838, toen hij zijn ontslag nam, werkzaam was. De Vries had, volgens getuigenis van zijne tijdgenooten, uitmuntende predikgaven en was als catecheet in zijn gemeenten zeer gezocht. De *Algemeene Doopsgezinde Societeit* telde hem van hare oprigting af in 1811 onder hare bestuurderen. Na zijn diensttijd werd hij er honorair lid van. Ook was hij Curator der kweekschool.

Gedurende zijn geheele leven bleef de Vries een ijverig beoefenaar zoo der klassieke als vaderlandsche taal- en letterkunde en knoopte op zijne verschillende standplaatsen vriendschapsbetrekkingen met hare beoefenaars en voorstanders aan, te Nijmegen met J. de Betouw, te Leiden met Mr. Jan de Kruyff en de Hoogleeraren J. Luzac, Rau, Paradijs, en hernieuwde de oude betrekking met Siegenbeek, te Haarlem met Barnard, van der Willigen, van Walré, Dr. van Marum, den vriend zijner studiejaren, R. H. Arntzenius, met wien hij de geliefkoosde lectuur der oude schrijvers voortzette, ten Brink, Waardenburg, Peerlkamp, A. Loosjes en Bilderdijk, wiens aan hem gerigte brieven door den druk zijn bewaard gebleven.

Met welk een gunstig gevolg hij de Nederl. taal beoefende, bleek uit zijn *Iets over de Nederd. taal* en de herziene uitgaaf er van in het *Taalk. Magazijn* van de Jager (dl. I, 2 st. bl, 103—152. Meermalen kwam hij als Hoogleeraar in de vaderlandsche en klassieke Letterkunde in aanmerking, o. a. in 1820, na den dood van Borger te Leiden, waar de Senaat hem honoris causa tot Doctor in de letteren benoemde.

Weigerde hij den leerstoel in de klassieke letterkunde, hij aanvaardde de betrekking als lid en Secretaris der Latijnsche scholen te Haarlem. De door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen in 1816 bekroonde verhandeling van Jacobus Koning, over de uitvinding van de boekdrukkunst, was hem een krachtig spoor tot voortzetting van dit onderzoek, waarvoor zijn eigen rijke bibliotheek en die der stad, waarover de Regering hem tot bewaker gesteld had en die hij merkelijk uitbreidde, hem bijzonder te stade kwamen.

Nadat hij Vincent Loosjes bij het zamenstellen van diens *Gedenkschriften wegens het vierde jaargetijde van de uitvinding der Boekdrukkunst*, ook door de mededeeling zijner briefwisseling met Jacobus Koning in den *Konst- en Letterb.* van 1820 bijgestaan en der Gemeenteraad voorgelicht had tot het plechtig vieren van den gedenkdag en het opschrift der geslagen medaille (*laus urbi lux orbi*) ontworpen en de hand geleend had tot het opstellen van het grondig *Rapport der Commissie tot het onderzoek naar het jaar van de uitvinding*, verrijkte hij nog de gemelde *Geschriften* en onze letterkunde met *Nieuwe Bijdragen tot de geschiedenis der uitvinding.*

Ook gaf hij later, op dringend verzoek van Schinkel, om de door Guichard te Parijs uitgegeven *Notice sur le speculum humanae salvationis*, in een aan hem gericht schrijven, te weêrleggen, gehoor en veroorloofde dat zijn geschrift met het vroeger door hem in de *Gedenkschriften* geplaatste, door Noordziek in het Fransch vertaald en door den druk werd gemeen gemaakt.

Het Koninklijk Nederlandsch Instituut hechtte zijn volle goedkeuring aan zijne grondige kritiek en verklaarde, dat de vraag betreffende den oorsprong der drukkunst in dit werk op de overtuigendste wijze onwederlegbaar was beslist. Ook Gachard betuigde dat, schoon hij nog op menig punt van den schrijver verschilde, door dit geschrift de wetenschap rijk gebaat was, en Koning Willem I schonk hem de Ridderorde van den Nederl. Leeuw. Bijna gelijktijdig met de Fransche uitgave der *Éclaircissements* zond de Duitsche geleerde A. E. Umbreit een boek in het licht: *Die Erfindung der Buchdruckerkunst*, waarin hij al de bewijzen opnoemde, die de Duitschers voor hunne aanspraken hebben weten optespeuren. Hiertegen schreef de Vries: *Bewijsgronden tegen de Duitschers voor hunne aanspraak op de uitvinding der Boekdrukkunst*, ook door Noordziek vertaald. De verspreiding van dit en het vorige geschrift had ten gevolge dat geheel Europa overtuigd was dat aan L. Coster te Haarlem de eer der uitvinding toekwam.

De Vries aanvaardde gereedelijk het lidmaatschap eener Commissie tot het oprichten van een metalen standbeeld voor Coster en gaf een keurig geschrift: *Bewijzen voor de echtheid en gelijkenis der oude afbeeldingen van Coster*, 1841. Alles wat met Coster's kunst en Coster's persoon in naauw verband stond was en bleef het voorwerp zijner aandacht; nog in 1862 leverde hij eene naauwkeurig bewerkte *Lijst der stukken betrekkelijk de Geschiedenis van de uitvinding der boekdrukkunst, berustende op het Raadhuis te Haarlem*, en toen de voormalige woning van Coster afgebroken was, prijkte weldra de gevel van het nieuwe huis, dat op die plaats verrees, met een gedenksteen, waarin, op voorstel van de Vries, de woorden:

Costeri aedes
Typographiae natales

gebeiteld werden. De herinneringen aan die plek verbonden, noopten hem in 1850 de *Lotgevallen van Coster's woning* te beschrijven; ja, de laatste letterkundige arbeid, die den bijna 90jarigen grijsaard nog weinige dagen voor zijn dood bezig hield, was gewijd aan een werkje over het leven van Coster en de geschiedenis zijner uitvinding, dat hij bijna voltooid heeft achtergelaten.

Toen Paul Lacroix in *de Moyen-âge* een breed artikel *Sur l'Imprimerie* had geleverd, waarin hij de eer der uitvinding onbewimpeld aan Coster toeschreef, vestigde de Vries het oog zijner landgenooten op den arbeid onzer naburen in een geschrift: *Hedendaagsche voorstelling van Coster, en de uitvinding der Boekdrukkunst in Frankrijk*, 1853.

Geen wonder dat een man, die zoo groote verdiensten omtrent de boekdrukkunst had, op het feest der onthulling van het standbeeld door den Koning met het Commandeurs-Kruis der Orde van den Nederl. Leeuw vereerd werd, en de Vereeniging der Nederlandsche Typographen hem een lofgedicht toewijdde.

De Vries was Lid van het Kon. Ned. Inst., van *Teylers Godgeleerd Genootschap*, van het Prov. Utrechtsche, Zeeuwsch en Friesch Genootschap, der Holl. Maatschappij te Haarlem, eerelid van de Maatschappij van Nederl. Letterkunde te Leiden. Hij huwde in 1814 Hillegonda, de oudste dochter van zijn Haarlemsche ambtgenoot Mattheus van Geuns, die hem twee zonen en twee dochters schonk. Een kort

maar pijnlijk ziekbed maakte den 8den November 1868 een einde aan zijn leven.

Behalve de gemelde schriften, bezorgde hij de uitgave van de *Nagelatene Verhandelingen van den Hoogl. Cras* (1822 2 dn.) en met van der Palm, van Heusde en van Walré de *Nagelaten Gedichten van S. H. Klaarenbeek*, en *de Nagelatene gedichten* van P. Nieuwland, waarvan in 1827 eene derde uitgaaf het licht zag, met zijne *voorrede*, en schreef met zijn broeder Jer. de Vries een voorberigt voor de *Cykloop* van Euripides door Mr. W. Bilderdijk, in *de Konst- en Letterbode* 1822, N°. 48, *een Berigt wegens de nieuwe uitgaaf van Eunapius door J. P. Boisonade en D. Wijtenbach*, in die van 1834, N°. 21, *een voorbeeld van onpartijdigheid in het geschil over de uitvinding der Boekdrukkunst* en in die van 1841, N°. 52 een Aankondiging van *M. Langenschwarz, Die Gutenberg — Schwärmerei unserer Tage* en in die van 1858, N°. 33 en 44. *Iets over den brief van C. van Alkemade aan de Regering der stad Haarlem van 3 Julij* 1699, *over de uitvinding der boekdrukkunst*. Hij bewerkte ook den *Catalogus Bibliothecae Harlemensis Harlemiae* 1848, in 1853 het *Supplementum Catalogi* etc. en in 1862 gaf hij een *Lijst der stukken betrekkelijk de geschiedenis van de uitvinding der Boekdrukkunst berustende op het Raadhuis te Haarlem.*

Zie de *Levensberichten van Jer. de Vries* door Ter Haar en van *M. Siegenbeek* door den Hoogl. Muller in *Handel d. Maats. van Ned. Letterk.* 1858, 1855; Siegenbeek, *Leerred.* (1835) *voorr.*; Jer. de Vries, *Opdragt der Gedichten van Willem van Haren* (1824), Peerlkamp, *Horatii Satyrae* (Praef.); Waardenburg, *Opuscula* p. 125; Bilderdijk; *Brieven*, D. II, bl. 382; *Ned. Spectator* 1868, bl. 23; Paeille, *Essai historique et critique sur l'invention de l'Imprimerie* p. 284; *Volks-Alman, voor Nederl. Katholieken* 1862; Schotel, *Tollens en zijn tijd*, bl. 263; vlg., en vooral zijne levensschets door C. Sepp, (waaraan wij de onze ontleende), in *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1868.

VRIES (Adriaan de), bekwaam beeldhouwer en kunstschilder, in 1560 of vroeger geboren, schilderde in het laatst der 16e eeuw te Praag. Men kan over zijnen arbeid in het vak der beeldhouwkunde oordeelen naar de daarvan door Johannes Mulder vervaardigde fraaie gravuren, o. a. van zijn *Mercurius en Hebe*, in 1593, toen, in dienst van keizer Rudolf II, te Praag vervaardigd. Hij had het behandelen van den beitel van Jean de Bologne geleerd. Dat hij ook schilderde blijkt uit het gedicht van Lampsonius onder zijn portret. Zijn etsen zijn zeer zeldzaam. Nagler beschrijft *de rust der H. Familie in Egypte,* — *Christus door Johannes gedoopt*, — *Christus zittende met eenige Engelen*, — *Een doode Christus*, — *de H. Maagd op de halve maan*, — *vijf voorstellingen op een blad*, *Een Christushoofd*, *Maria met het Kind*, *Venus en Cupiduo en* een *Bachanaal*, — drie bladen met *worstelaars*, in verschillende standen, — *een groep met twee figuren* op drie bladen, *Commodu als gladiator met de victorie in de linkerhand.*

Zie Nagler; van Manden, Immerzeel, Kramm.

VRIES (Albertus de), in 1773 geboren, werd in 1796 proponent, in 1797 predikant te Poortugal, in 1801 te Streefkerk, in 1804 te Enkhuizen, in 1807 te Rotterdam, waar hij den 24sten Januarij 1847 in den ouderdom van 74 jaren overleed. Hij was Ridder der orde v. d. Ned. Leeuw. Twee door hem vroeger uitgegeven leerredenen zijn na zijn dood herdrukt: ook bestaat zijn portret in steendr. kl. fol.

Zie Harderwijk, *Pred. te Rotterd.* bl. 013; *Boekzaal*, 1847, 1 D.; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Muller, *Cat. v. portr.*

VRIES (Bauke Claases de)
gaf in 1692 te Amerongen in 4°. in het licht:
Nuttige consideratien of sedige aanmerkiagen over het heedendaags Tabak-suigen, of en hoeverre hetselve geoorlofd zij, of niet. Als ook eenige aanmerkingen tegen verschèyde stellingen, vervat in het Tractaat, onlangs in het licht gebracht door J. J. W. Beintema van Peyma M. D. tot lof van den tabak, voerende tot tytel: Tabacologia ofte korte verhandeling over den tabak, deszelfs deugd, gebruik en kennisse. Hierna volgen dan nog verscheide Maat-gedichten over aanmerkelijke saken.

Zie Schotel, *Letterk. Bijdragen tot de geschiedenis van den Tabak, de Koffij en de Thee*, 's Hage, 1848, bl. 55, 59 en 127; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VRIES (C. de). Van hem bezitten wij:
Naauwkeurige Beschrijving en verhaal van alle plegtigheden enz. zoo ter gelegenheid van de 150ste verjaring der Utrechtsche Hoogeschool, op den 30sten Mei 1786 *gevierd, als van de Promotien met de Kap, van vier Heeren, daags daar aan volgende.* Utr. 1786, 8°.

VRIES (Cornelis de), leeraar bij den doopsgezinden te Utrecht en daarna te Haarlem,
schreef: *Geschiedenis van de eerste zonde der Menschen volgens het verhaal Gen. III, verklaard en opgehelderd en tegen alle verkeerde uitleggingen en tegenwerpingen der ongeloovigen verdedigd in* 8 *Kerklijke redevoeringen.* Amst. 1780.
Catechismus der H. Schriftuur of onderwijs in den Godsdienst. Rott. 1782.
Godsdienstig Leerboek voor kristleyke aankomelingen. Haarl. 1802. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 561.

VRIES (Dirck de), een kunstschilder, in Friesland geboren, die Italië bezocht. Hij schilderde keukens en fruitwinkels, volgens van Mander, op de Venetiaansche wijze, aardig gekleurd, schoon en gloeijende. Men vindt o. a. een fraaije houtsnede in den *Volksalmanak van het Nut van 't Algemeen*, 1860. Van zijn *Jeugdigen zoon, die zijn hond wil bestijgen* (meer bekend onder den naam van *den hond van Goltius* sculp. 1797, is een zeldzame gravure, waarvan de goede afdrukken doorgaans *f* 100 kosten).

Zie van Mander; Immerzel; Kramm.

VRIES (El. de). Van hem bezitten wij:
Sylla of de Herstelling der Belaagde Grootmoedigheid, treurp. gev. na het Fransche ontwerp der Berlijnsche Opera door een Meesters hand opgesteld en op den Geboorte-dag der Koninginne Moeder hoogloffelijker gedagtenis, voor weinige jaren ten tooneele gevoerd. 's Graveh. 1759, 8°.

Zie *Cat. d. Maatsch. v. Ned. Letterk.*, D. 16, bl. 216.

VRIES (G. Beckering), een niet onverdienstelijk dichter, van wien eenige dichtstukjes bestaan in *Maands. tot Nut van 't Algemeen, Departement* Groningen, onder welke die zeer geschikt voor den zang zijn.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VRIES (Gerhardus de), den 16den Augustus 1668 te Utrecht geboren, studeerde aldaar, vooral onder Voetius, in de wijsbegeerte en godgeleerdheid. In April 1671 opende hij een Collegie over de philosophie, en toen in 1672, na den inval der Franschen, zijne studenten naar Leiden weken, volgde hij hen en zette aldaar zijn lessen voort. Den 8den December 1673 werd hij tot onderregent van het Staten-Collegie benoemd en bekleedde dien post tot 1674, toen hij tot Hoogleeraar der wijsbegeerte te Utrecht werd aangesteld. In 1685 werd hij ook tot buitengewoon Hoogleeraar in de theologie benoemd. Hij was zeer geliefd en gewoon om in de vacantie met sommige zijner leerlingen, vooral in Duitschland, te reizen. Hij overleed den 1sten December 1705. Er is geen lijkrede op hem gehouden, doch Pontanur heeft in zijn *Orat. funeb. in obitum Petri van Maastricht* zijner herdacht. Ook verscheen bij zijn overlijden *Chorus Musarum plorans seu lugubria in Gerardi de Vries obitum Carmina seu Naenae.* Saldenus noemt hem *Philosophus omni laude major.*
Hij gaf in het licht:
Exercitationes rationales de Deo, divinisque perfectionibus: accedunt ejusdem dissertationes de Infinito, Nullitate Spirituum, Homine automatico, contradictoriis Deo possibilibus sensuum en philosophando usu, Cogitatione ipsa mente, Operationibus brutorum, in quibus passim quae de hisce philosophatur Cartesius, cum rectae rationis dictamine conferuntur. Traj. 1685. 4°. 1695, met
Diatribe singularis gemina, altera de Cogitatione ipsa mentis, altera de Ideis rerum innatis.
De natura Dei et humanae mentis determinationes Pneumatologicae. Accedunt de catholicis rerum attributis determinationes ontologicae. Traj. 1687.
Hij gaf uit: *D. Voetii Physiologica, sive de rerum natura libri VI cum notis*, met zijn

Dissertatio gemina, altera de Lumine, altera de Lunicola. Traj. 1688. 8°.

Volgens Struvius schreef hij ook eene *Dissertatiuncula Historico-Philosophica de Renati Cartesii meditationibus a Petro Gassendo impugnatis.* Traj. 1691. 8°.

Van hem is ook de *Narrator confutatus* (zie *Franc Burmannus*), en *Cartesius vindicatus sive divinae rationis auctoritas a ratione independens.*

Hij heeft ook het plan gehad *Lucretius* met een *commentarius philozophicus* te verrijken.

Zie Saxe, *Onom.* T. p. Burmanni *Traj. erud.* p. 431; G. Voet, *Disser. Theol.* T. V, p. 713, Saldenus, *de Libr.* L. I, C. VI. § IV, *Act. erud. Lips.* 1686, p. 198, 1696; *Mens. Jul.*; Struvii *Bibl. Phil.* C. III, § XIII, XIV; Placius, *Theatr. Anon.* p. 819; Henninii *not. ad Tollii Epist.*; Fabricii *Bibl. Lat.* T. I. Leb. I, Cap. IV; D. Nieuwenhuis, *Commerc. Cartes.*; Duker, *Pugna inter Voetium et Cartesium;* Heringa, *de Auditorio* p. 140, 153, 171; *Nouvel. de la Republ. des lettres*, 1685, p. 426, Siegenbeek, *Gesch. d. L. H. D. II*, bl. 273, 289; Schotel, *Leid. Hooges.*; Kobus en de Rivecourt; Verwourt; Glasius, *Godgel. Nederl.*

VRIES (Gilles de), in 1580 of 1590 te Deventer geboren, nam de Orde der Kruisdragers te Keulen aan, waar hij ook tot baccalaurus in de theologie werd bevorderd. In onderscheidene betrekkingen was hij in verschillende kloosters van zijne orde werkzaam. In 1645 was hij prior en toen woonde hij de wijding van zijnen neef tot Kanonik van St. Geerte bij. Dit gaf hem aanleiding tot het uitgeven van:

Funiculus triplex trium votorum sacrae religionis essentialum; Vincalum salutare, quo per professionem solemnem Deo. O. M. B. M. V. omnibus S. S., ac cum primes D. Gertrudi Virgini patronae tutelari in praenobili ac celeberrma ejus Abbatia Lovanii devote substringebat religiosus, nobi se selis, ingenuus Ph. Melchior a Dotteychem. Lov. 1645.

Bovendien was hij de vervaardiger van eenige poëtische stukken: *Micellanea sacra et profana.* Na zijn dood zijn zij uitgekomen onder den titel van:

Aegis Aegidio-Frisana, sive poemata R. P. Aegidii de Vries. Colonn. Agripp. 1668.

Zie Paquot, *Mém.* T. II, p. 105; Glasius, *Godgel. Nederl.*

VRIES (H. de), dichter, bloeide in het midden der 18e eeuw. Zijn *lierzang aan Mr. J. J. Mauricius, Gouverneur van Suriname*, in (1753) doet ons bejammeren, dat wij geen meerdere proeven van 's mans poëzy bezitten.

VRIES (H. de). Op den Catalogus van W. Lormier, Amst. 1763, komt van dezen meester voor: *Een gezelschap Heeren en Dames, door H. de Vries en Janson.*

Zie Kramm.

VRIES (J.). Volgens Arrenberg was hij schrijver van:

Leerzame fabelen. 8°.

Uitlegging der Prophetiën van Daniel. 8°.

Verhaal van het Oorlogsbedrijf van C. B. van Galen.

Treurige en vrolijke Geschiedenissen. 8°.

Boomgaart der uitgelezene Geschiedenissen.

Woordenboek van alle landen, steden, dorpen en voorname mannen in de Vereenigde Nederlanden. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 559.

VRIES (J. de)

schreef:

Heilzame Vriendenraad aan alle die Zion beminnen, om den vrede van Jerusalem bidden en die het eeuwig belang hunner zielen ter harten gaat. 8°. Amst. 1773.

Zie Arrenberg, t. a. p. bl. 561.

VRIES (J. C. de) werd den 9den Junij 1804 te Amsterdam geboren, leerde de schilderkunst bij Odevaere en Paelinck te Brussel, en koos het schilderen van portretten en binnenhuizen.

Na eenige jaren in zijn vaderland werkzaam te zijn geweest, vestigde hij zich te Boston in N. Amerika, waar hij ook zeestukken vervaardigde.

Zie Kramm.

VRIES (J. de)

schreef:

Natuurkundige en ophelderende Aanmerkingen op C. B. Martinet's Cathechismus der Natuur. Amst. 1780. 2 stukjes.

Zie Arrenberg, bl. 561.

VRIES (J. H.), bekend onder den naam van den *Zwarten Doctor*, in 1804 te Suriname geboren, woonde een geruimen tijd onder de Engelsche Kolonisten op de kust van Trinidad, waar hij geen zeer gunstige herinneringen naliet. In het laatst van 1850 begaf hij zich naar Londen, waar hij niet als geneesheer, maar wel door zijn herhaald beroep op het godsdienstig fanatismus eenigen naam heeft gemaakt. Zoo heeft hij o. a. in verschillende affiches, die hij daar in onderscheidene straten liet aanplakken, ten sterkste geijverd tegen de Jesuiten, den Paus en den Kardinaal Wieseman, waarbij hij zich tevens opwierp als het hoofd eener partij tegen Rome en het Pausdom, met de uitdrukkelijke verklaring, dat de dolken der Jesuiten hem evenmin schrik konden aanjagen als de banbliksems van het Vatikaan.

Te gelijker tijd stelde hij alle pogingen in het werk om de noodige gelden bijeen te krijgen tot de oprigting van een marmeren tempel ter eere van den nieuwen godsdienst, dien hij wenschte in te voeren en waarbij hij zich den bijnaam van Apostel toeëigende. Om hierbij zoo veel mogelijk de overtuiging te versterken, dat hij in waarheid een godsgezant was, gaf hij een geschrift in het licht, waarin hij vooral aanwees, door welke middelen de duivel hem van zijne hooge roeping had zoeken af te trekken, en hoe hij door eene hemelsche verschijning voor die strikken der verleiding bewaard was gebleven. In weerwil van dat alles leden zijne pogingen schipbreuk, en zocht hij nu door de geneeskundige praktijk opgang te maken. Hij wist het zoo ver te brengen, dat hij eenige patiënten, die aan de kanker leden, in behandeling kreeg; doch met dien ongunstigen uitslag, dat zijne onkunde en charlatanerie spoedig uitkwamen. Wegens dit mislukt resultaat vertrok hij in 1853 naar Parijs, waar hij voorgaf de kunst te hebben uitgevonden om den stoom door het electro-magnetismus te doen vervangen. Daar zijne eerste proefnemingen evenwel allesbehalve naar wensch uitvielen, begreep hij, dat het beter was daarvan af te zien, en liet verder niet meer van zich hooren, tot in den zomer van 1854, toen hij wegens schulden te Clichy in de gevangenis zat. Na aldaar 7 maanden opgesloten te zijn geweest, schreef hij in September van hetzelfde jaar aan den president der medische faculteit te Parijs, dat hij middelen had gevonden tot genezing van Kanker en Waterzucht. Daar dit schrijven echter geen gevolg had, schreef hij in Julij van het volgende jaar aan Conneau, lijfarts van keizer Napoleon, dat hij ten gevolge eener ijverige studien op het terrein der tropische gewassen, zich in staat gesteld zag om verschillende tot nog toe als onherstelbaar beschouwde kwalen te genezen. Door die stoutmoedigheid kwam hij dan ook weldra in naam en kreeg hij werkelijk patienten, vooral nadat Bazin, geneesheer in het hospitaal St. Louis, door die stellige verzekering misleid, hem eenige zieken toevertrouwde. Het duurde evenwel niet lang of Bazin zag, dat hij met een kwakzalver te doen had en zond hem eenvoudig weg. De Vries liet zich echter hierdoor niet afschrikken, en bleef zich voor geneesheer uitgeven, maar vatte tevens zijn rol als profeet weder op; ja ging daarin zelfs zoo ver, dat hij het waagde eene prijsvraag uit te schrijven betreffende het plan van een marmeren tempel, die in de Champs Elysées zou worden opgerigt. Hierbij liet hij het voorloopig blijven, totdat de eenige door hem ooit te weeg gebragte genezing, namelijk die van den Heer Sax, in 1858 zijn naam zoo goed als vestigde. De geneeskundige faculteit trok zich de zaak aan; er werden hem, bij wijze van proefneming, 27 zieken toevertrouwd, waarvan geen enkele genezen werd. Het bleek tevens uit het daaromtrent uitgebragt officieel rapport, dat hij zich van geen andere medicamenten bediende dan die in iedere kleine apotheek voor handen, en althans niet uit oostersche planten getrokken waren. Tengevolge hiervan werd hem de toegang tot het hospitaal ontzegd, en daar hij zijne praktijk bleef uitoefenen eene regterlijke vervolging tegen hem ingesteld. Hij had de stoutheid zich daartegen te verzetten en zich bij den keizer te beklagen. De verdere lotgevallen van dezen fortuinzoeker zijn ons onbekend gebleven.

Part. Berigt.

VRIES (Barend Hiddes de), jonger broeder van den Admiraal Tjerk Hiddes de Vries, werd den 30 October 1631 geboren, klom in 1665 tot den rang van kapitein ter zee op en woonde het ongelukkig gevecht van dat jaar onder Wassenaer bij. Het volgende jaar deelde hij in den roem der Nederlanders bij de luisterrijke overwinning door hen in den vierdaagschen zeeslag behaald. Kort daarop was hij tegenwoordig bij den min gelukkigen strijd, waar in zijn broeder, de Lt.-Admiraal, sneuvelde. Daar Friesland slechts enkele schepen voor de vloot van den staat gedurende den derden Engelschen oorlog leverde, zag hij zich van de gelegenheid beroofd, nieuwe bewijzen van moed te geven. De laatste togt, dien hij bijwoonde, was die van den Lt.-Admiraal C. Tromp langs de Fransche kusten in 1674.

Het jaar van zijn overlijden is onbekend.

Zie J. C. de Jonge, *Nederl. Zeewezen*, D. IV, a bl. 186, 187.

VRIES (Hidde de), of eigenlijk Hidde Sjoerds de Vries, uit het Sexbierumer geslacht. Hij was de kleinzoon van den stamvader Hidde Sjoerds, de volle neef van den Lt.-Admiraal Tjerk Hiddes en van den kapitein Barend Hiddes de Vries, als hebbende tot vader Sjoerd Hiddes, oudste zoon van den genoemden stamvader en broeder van den gemelden vlootvoogd. Zijn moeder was Auckje Clases geheeten; hij werd den 20 Dec. 1645 geboren. Van zijn jeugd, vroegere bedrijven en de wijs, waarop hij tot kapitein opklom is niets bekend. Voor het eerste komt hij in 1673 in den rang van kapitein op het schip Frisia van 72 stukken voor, waarmede hij zich dit jaar bij de vloot van den staat bevond. In het volgende jaar vervoegde hij zich wederom, het bevel voerende over datzelfde schip, bij de gemeenschappelijke vloot, weinige dagen na de overwinning van La Hogue, aan welken beroemden zeeslag het hem, door den tragen gang der uitrusting in Friesland, niet vergund werd, deel te nemen. Korten tijd daarna werd hij tot schout bij nacht bevorderd, in welke hoedanigheid hem in 1693 eerst het gebied over het eskader in de Noordzee en Duinkerken opgedragen werd en hij daarna bij de vloot diende. Het schijnt dat koning Willem goede gedachten koesterde omtrent den moed van den nieuwen schout bij nacht, daar hij hem in 1694 andermaal tot opperbevelhebber van het eskader in de Noordzee benoemde.

Met Jan Bart in gevecht geraakt, verdedigde hij mannelijk de Nederlandsche vlag, doch ten koste van zijn leven.

Zie J. C. de Jonge, *Gesch. v. h. N. Zeew.* D. IV a bl. 487—480.

VRIES (Hoffman), lector en geneesheer te Kampen, kwam na het vertrek van van Maanen als hoogleeraar in de geneeskunde in aanmerking te Harderwijk.

Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II, bl. 555.

VRIES (J. de) schreef:

Over het stuiten van het bloed in gewonde slagaderen Met Afb. en *Verh. v: d. Holl. Maats.* 1777, bl. 127.

Waarnemingen wegens eene genezene polypi van de neus met 1 *afb.* en *Verh. als boven* 1780, bl. 20 van de Berichten.

Zie Holtrop, bl. 379.

VRIES (Jan Cornelis Francois de), te Paramaribo in Suriname geboren, studeerde te Harderwijk, en werd in 1770, na de verdediging eener *diss. de contributione, juxta legem Rhodiam de Jactu, facienda*, meester in de regten. Hij was een man van wetenschap en een schrander regent. Toen koning Lodewijk in 1808 te Harderwijk was, nam hij bij hem, toen Secretaris dier stad, zijn intrek en verkoos hem tot Curator der Hoogeschool.

Zie Bouman, *Gesch. der Gelder. Hooges.* d. II. bl. 488, 489, 523.

VRIES (Jan of Hans Vredeman de), in 1527 te Leeuwarden geboren, was daar vijf jaren leerling van den Amsterdamschen schilder Reijer Gerritz, van plan glasschilder te worden. Vervolgens begaf hij zich naar Mechelen en werkte daar en te Antwerpen aan de zegebogen, die in 1549 bij de inkomst van Karel V en diens zoon Philips werden opgerigt. Na een uitstap naar zijn vaderstad, waar hij zich toelegde op de theoretische werken van den bouwkundigen Vitruvius, keerde hij naar Mechelen terug, en vervaardigde aldaar, zoo als vervolgens insgelijks in andere Vlaamsche plaatsen, in Frankfort, Brunswijk, Praag en elders een menigte schilderwerken, bestaande in kunstig in perspectief geteekende bouwkundige onderwerpen, dikwijls met beelden gestoffeerd, die zoo bedriegelijk voor de aanschouwers waren, dat er menigmaal weddingschappen om gedaan werden. Zijne ordonnantiën waren geestig en gevarieerd, de figuren, die hij er in te pas bragt, zuiver en natuurlijk in het verkort geteekend, zijn stijl in de bouwkunde meer regelmatig dan bevallig.

Zijn werk wordt nog geroemd en goed betaald. Dr. Robinson te Londen bezat van hem *de begroeting van Maria.* Verscheidene zijner werken met modellen, kolom-orders enz. zien van hem het licht: Van Mander schreef: »In 't jaar 1604 gaf hij een schoon boek uit van gebouwen, waarin wel 50 stuks voorkomen, hebbende daaraan gearbeid van het beleg van Antwerpen af. Waarschijnlijk is dit zijn *Perspectief*, dat bij H. Hondius verscheen en waarin zijn portret voorkomt. Dit werk is door Samuel Marolois in zijn *Perspective* etc. *Amstelod. apud J. Janssonium* 1629 in fol. opgenomen. In hetzelfde jaar leverde hij bij curatoren der Leidsche Hoogeschool een verzoekschrift in om les te mogen geven in de bouw- en doorzigtkunde, 't geen, in weerwil eener aanbeveling van Prins Maurits, geen gevolg had. Hij was met Pieter Koek, van Aelst, de eerste, die de regels der burgerlijke bouwkunde met de daaraan verwante sieraden, leerstelling in de Nederlanden heeft ingevoerd. Hij alleen, zegt van Mander, heeft daartoe wel een getal van 26 boeken geleverd, waarvan Eekhoff in *Cat. der Stedel. Bibliotheek te Leeuwarden* acht der voornaamste beschreven en met aanmerkingen toegelicht heeft.

Zijn portret komt voor in de verzameling van Hondius en bij van Mander. Hij overleed echter niet in 1588 te Antwerpen, wijl hij in 1604 nog voorkomt. Hij liet drie zonen na, Gerard, Paulus, Salomon, die volgen.

Zie Eekhoff, t. a. p. bl. 46, 59; 109, 282; v. Mander; Houbraken; Immerzeel; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Nav.* D. IV, bl. 192 Muller, *Cat. v. Portr.*

VRIES (Jan Renier de), een landschapschilder die werkte in de manier van Ruisdael. Hij bloeide in het midden der 17e eeuw. Zijne stukken stellen doorgaans voor molens van boomen omringd en door de zon verlicht. Ook schilderde hij portretten en historiële onderwerpen.

Zie Hoet; Immerzeel; Kramm.

VRIES (Jeronimo de), zoon van Gerrit de Vries, Abz. en Catharina de Bosch, werd den 9 April 1776 te Amsterdam geboren, ontving zijn klassieke opleiding aan de Latijnsche scholen te Amsterdam en kwam als tienjarige knaap ten huize van den beroemden rector Richeus van Ommeren, bij wien hij onderscheidene jaren als leerling inwoonde, en wiens beeld hij later met warme ingenomenheid en erkentelijkheid heeft geschetst in eene Redevoering. Na het houden eener oratie in Latijnsche verzen (*L. Jeilii oratio coram Appio Decem Viro*) verliet hij de school en werd eenige dagen later als student aan de doorluchtige school ingeschreven. De kritisch wijsgeerige geest van Wijttenbach beviel hem minder dan de, het aestetisch en poëtisch gevoel opwekkende, van Van Ommeren. Beide, wijsgeerige kalmte en levendig schoonheidsgevoel, vond hij echter allergelukkigst vereenigd bij zijn oom Jeronimo de Bosch, aan wien hij vooral zijne letterkundige vorming was verschuldigd. Ook aan diens invloed had hij het voornamelijk te danken, dat hij, na slechts anderhalf jaar de lessen aan het Athenaeum illustre gevolgd te hebben, in een aanzienlijke en gewigtige stedelijke ambtsbetrekking geplaatst werd. Op het aanzoek van de Bosch, die het ambt van eersten stadsklerk ter Secretarie op het stadshuis te Amsterdam bekleedde, werd de jeugdige De Vries, den 3den April 1794, door Burgemeesteren der stad tot adsistentie van de eerste stadsklerken op hunne kosten aangesteld, en twee jaren later tot vierden klerk van de Politieke Secretarie bevorderd. Sedert 19 Januarij 1814 ontving hij den titel van Griffier en Chef van 't Secretariaat; maar schoon de hem toevertrouwde betrekking eenigzins van naam verwisselde, de daaraan verbondene ambtverrigtingen bleven geheel de-

zelfde. Aan de Vries was het zeldzame voorregt beschoren van gedurende een tijdperk van 57 achtereenvolgende jaren met onverzwakten ijver daarin werkzaam te zijn.

Ook hij ontging de stormen der revolutie niet. Den 29 Mei 1798 werd hij door de Administrative Municipaliteit van zijn bediening als klerk ter politieke Secretarie ontzet, met last om die te blijven -waarnemen tot zijn opvolger zou benoemd zijn; doch geen opvolger werd in zijn plaats benoemd en hij in zijn post bevestigd. De Vries onthield zich, zoo veel mogelijk, van bijzondere inmenging in de woelingen dier dagen, doch geheel onzijdig blijven kon hij niet. Het blijkt ten minste, dat hij in Februarij 1798 tweede secretaris is geweest eener Societeit van Gemeenebestgezinde burgers. Ook nam hij een werkzaam deel aan het staat- en letterkundig weekblad *de Arke Noachs*. In 1802 deed hij eene reis naar Duitschland en in 1803 trad hij in den echt met Maria Gijsberta Verhoesen, die hem 3 zonen en 4 dochters schonk. Toen zijn huiselijk geluk, den 2 Sept. 1833 door haar dood verstoord werd, vervaardigde de medailleur van der Kellen bij dat treurig verlies een gedenkpenning, op welks keerzijde het vers van Vondel, bij het overlijden van diens gade stond, dat de Vries in zijnen vriendenrol naast de naam zijner vrouw schreef:

„Marie, al laet gij mij alleen,
„Uw vriendschap, uw gedienstigheen
„Staen eeuwigh in mijn hart geschreven".

Reeds in zijne jongelingsjaren mogt de Vries zich op de vriendschap der voornaamste mannen van zijn tijd beroemen, zooals op die van Petrus Nieuwland, Kemper, Siegenbeek, Falck, Cornelis Vollenhoven, J. D. Meijer, R. H. Arntzenius, David Jacob van Lennep, Jan ten Brink, Bilderdijk enz. Hoe hij reeds in zijne kindsche jaren aan dezen laatsten kennis verkreeg, beschreef hij zelf in het 2e deel der Brieven van Bilderdijk. Hoe veel de Vries ook aan den omgang met deze letterkundige mannen verschuldigd was, grooter was zijn verplichting aan Jeronimo de Bosch. Uit het dagelijksch verkeer met hem laat zich voornamelijk die blakende liefde, die onbegrensde hoogachting voor de oude letterkunde in de wereld der klassieken verklaren, die hem geheel zijn leven door is bijgebleven. Zijne geschriften: *over het sterven van eenige oude wijsgeeren*, — *over het leven van Anaxagoras*, — *iets over en uit de korte en zinrijke gezegden van Plutarchus*, — *over de waarden der klassieke letterkunde als grondslag voor de Nederduitsche letterkunde en wetenschappen*, en zoo menig ander onderwerp, dat hij ter behandeling koos, zouden daarvan tot getuigenis kunnen strekken. Deze ingenomenheid met de oude letterkunde verhinderde niet, dat het gebied der vaderlandsche letterkunde het terrein was, waarop hij zich het liefst bewoog.

Hij bestudeerde, gelijk zijn oom de Bosch, de kunst minder naar regelen dan naar modellen. Gaarne deelde hij daarom het aestetisch genot, dat hij in zijne binnenkamer had gesmaakt, ook aan anderen mede, en maakte wat hij in de kunst navolging waardig achtte, door de voortreffelijkste voorbeelden van vroegere dichters aanschouwelijk. Hieraan danken wij de uitgaven van Nieuwland's *Gedichten en Redevoeringen*, de nieuwe door hem bezorgde uitgaven der werken van Vondel en van de van Harens, de uitgave van H. G. Oosterdijks vertaling van 't zesde boek der *Ilias*, de levensschets en bloemlezing uit de dichtwerken van Jeremias de Decker, de bijzonderheden door hem medegedeeld aangaande meer bekende of vermaarde dichters, gelijk Hugo de Groot en Johannes Six van Chandelier. Hieraan danken wij ook zijn Hoofdwerk *Proeve eener geschiedenis der Nederlandsche Dichtkunst*, bekroond antwoord op eene door de Bataafsche Maatschappij van taal- en dichtkunde uitgeschreven prijsvraag (1808). Niet alleen de bloei der Nederduitsche Dichtkunst, maar ook die der Taal en Welsprekendheid ging hem ter harte. Als redenaar en prozaschrijver behaalde hij den meesten roem door zijne redevoering over *het eenvoudige*. Een tweede uitgebreider geschrift verscheen in 1827, *Hugo de Groot en Maria van Reigersbergh*, dat later door de *Mededeeling van een Brief van Maria van Reigersbergh aan Hugo de Groot* gevolgd werd.

Eindelijk gaf hij in 1844 een nieuwe uitgaaf van Hugo de Groot's *Bewijs van de ware Godsdienst* met zijn *overige Nederlandsche gedichten*, voorafgegaan door een brief aan zijn oudsten zoon. In 1831 en 1832 gaf hij met N. G. van Kampen het *Hollandsch Magazijn* uit.

Zal de naam van de Vries als letterkundige in eere blijven, ook als kenner en beoefenaar der beeldende kunsten verdient hij vermelding. Hij legde zich op het verzamelen van oude en nieuwe schilderijen, teekeningen, etsen en plaatwerken toe, was reeds vroeg lid van den kunstkring *Arti et Amicitiae*, lid van den Raad van Bestuur van beeldende kunsten en trad somwijlen bij de prijsuitdeeling als spreker op. Ook was hij vele jaren als secretaris bij deze instelling werkzaam.

Bij de tentoonstellingen der kunstwerken van levende meesters bleef hij voortdurend door het stedelijk bestuur met de regeling der ingezondene schilderstukken belast. Eene gelijke vereerende opdragt ontving hij vanwege den Raad der stad Haarlem, bij de groote Tentoonstelling van voorwerpen van nationale volksvlijt in 1825 en 1826. Ook was hij medelid der Commissie, die de regeering ten aanzien van het beheer in sommige belangen van het Rijksmuseum te Amsterdam met raad had voor te lichten. De Vries heeft zijn denkbeelden omtrent de theorie der beeldende kunsten bij herhaling in beoordeelingen en beschouwingen der Tentoonstellingen te Amsterdam en in onderscheidene redevoeringen, waarin hij *over het nationale of eigenaardige in onze schilder- en teekenkunst*; *over den invloed der Kerkhervorming op de kunst*; *over het pligtelijke omtrent kunstwerken en hunne beoordeeling* handelde, uitgesproken en nedergelegd. Van enkele verdienstelijke kunstenaars, gelijk van *Troostwijk* en *Hulswit*, leverde hij een levensschets, of hij hield, gelijk bij de uitvaart van Breukelaar en H. W. Couwenberg een korte lijkrede of aanspraak bij het graf. De Vries was van zijn jeugd af een beminnaar der penningkunde, inzonderheid van gedenkpenningen, die op de vaderlandsche geschiedenis betrekking hebben. De liefde tot eene wetenschappelijke beoefening van dit vak scheen geheel uitgedoofd, doch hij mogt de voldoening smaken, met anderen, dat ook de kunst zich allengskens tot zijn vorige hoogte verhief.

Ook nam hij een werkzaam en ijverig aandeel aan de bewerking der vervolgen op van Loon's *Beschrijving der Nederl. Historiepenningen*. Behalve zijn ambtsbetrekkingen en liefhebberijen had de Vries nog verscheidene bezigheden. Zoo was hij bijna 50 jaren Curator der Stads-Armenschool, de medeoprigter en voorzitter van de Leer- en Werkscholen aan deze stedelijke inrigting verbonden. Hij was sedert 1806 lid der plaatselijke school-commissie te Amsterdam enz. eerelid der Maatschappij van Weldadigheid, in 1832 der Cholera-commissie enz. Ook van de meeste letter- en geschiedkundige genootschappen.

De Geldersche hoogeschool benoemde hem in 1810 *honoris causa* tot doctor in de beide regten. Hij was ook lid van het Kon. Ned, Instituut en Ridder van de Orde van den Nederl. Leeuw. Hij overleed den 1sten Junij 1853.

Zie verder *Handel der Jaarl. Vergad. v. d. Maats. der Ned. Letterk.* 1853.

VRIES (Jacobus Ouwerkerk de), in 1770 te Amsterdam geboren, oefende aldaar den koophandel uit en liet dien later varen om zich aan de letteren te wijden. Verschillende populaire werken getuigen van zijne bekwaamheid.

In 1794 bekroonde de Maats. tot Nut van 't Algemeen zijn *verhandeling over de verpligting van een braven huisvader en zulk eene moeder in het gewone leven*, in 1797 *die over 't onderzoek, of men kinderen behooren te leeren bidden en danken* en in 1801 die *over de pligten der zamenleving* met zilver. De Holl. Maats. van Wetens. bekroonde zijne *verhand. over de oorzaken van het verval van den Nederl. handel en de middelen tot herstel*, in 1827 met goud. Ook schreef hij: *Het godsdienstig onderwijs der Negerslaven en de Kolonie Suriname in groot gevaar* 1841.

Hij was lid der Maats. v. Ned. Letterk. te Leiden en van 't Prov. Utr. Genoots. Hij overleed te Amsterdam 16 Oct. 1842.

Zie zijne levensb. in de *Handel. der Maats. v. Letterk.* 1843; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

VRIES (Klaas de) gaf in het licht:

Schatkamer of kunst der stuurlieden, zijnde een manier om navigatie te leeren. Amst. 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.* bl. 396.

VRIES (Klaas de), in 1716 te Leeuwarden geboren, was leeraar bij de Doopsgezinden te Amsterdam en overleed aldaar in 1766. Van hem stamt het geleerde Hollandsche geslacht de Vries af.

Hij gaf in het licht:

Lijkrede op Tjerk Nieuwenhuis (geb. te Harlingen) eerste Hoogleeraar in de Godgel. in de Doopsges. gemeente te Amst. Ald. 1759, 4°.

Zie Eekhoff, *Bibl. v. Leeuw.* bl. 21.

VRIES (Klaas Klaases de) komt voor als schrijver van een tooneelspel: *De onderdrukte vrijheid der Friesen voor rek. van de Vaderlandsche Societeiten in Nederland* 1785.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I, bl. 217; Eekhoff, *Bibl. v. Leeuw.* bl. 292.

VRIES (Maerten Gerritsz.), of Fries te Harlingen geboren, kwam op den 22 Julij 1622 als matroos met het *wapen van Hoorn* in Indië. Na in ondergeschikte betrekkingen aldaar eenige jaren te hebben doorgebragt, vinden wij hem in 1640 als schipper te Tayouan op Formosa, waar hij zich zeer onderscheidde door het vervaardigen van een kaart van dat eiland, benevens een zeilaanwijzing van Batavia naar Japan enz. Toen in 1642 eene expeditie gereed werd gemaakt om de Spaansche vesting Kelang, op dat eiland gelegen, te veroveren, was hij daarbij tegenwoordig als schipper en ingenieur.

In 1639 toen Mathys Hendriksz. Quast aan het hoofd der schepen *de Engel* en *Graft* stond, belast met het doen eener ontdekkingsreize naar de Goud- en Zilvereilanden, beoosten Japan, waren aan dezen vermoedelijk reeds medegegeven „*de Memoriale aenteyckeninge en bedenckinge van Maerten Gerritsen Vries op d' ontdeckinge van 't Zuydland, de oostkust van Tartaria en d' Eylanden by oosten Japan*," alsmede „*'t cort verhael van Maerten Gerritsen Vries, nopende de nuttigheden van 't ontdecken van 't Zuydland en Tartaria*" benevens „*het cort begryp van 't ontdecken van Cathaya en d' Eylanden by oosten Japan, door M. G. Vries.*" De reis van Quast, niet naar wensch afgeloopen zijnde, besloot men andermaal tot het doen eener reize derwaarts onder Vries. Het Journaal van die reis op het schip *Castricum*, door C. Coen gehouden is naar het ms. met vele bijvoegselen, kaarten enz. door den Heer P. A. Leupe te Amsterd. 1858, 8°. uitgegeven.

Zie Eekhoff, *Maerten Gerritsz. Vries, van Harlingen, Commandeur in dienst der Oost-Indische Compagnie* 1622—1647 in *N. Friesche Volksalm.* 1859, bl. 117. volgg. Moll, *Verhand. over eenige vroegere zeetogten*, bl. 218; Tiele, *Journ. des Navigat. Neêrl.* p. 228.

VRIES (Margaretha de), dochter van Arnoud de Vries, kapitein eener compagnie voetknechten, ten dienste dezer landen en van Helena van den Honert, wordt door Overstege eene dichteres genoemd „een perel der perelen tot spijt". Hij vervaardigde twee grafschriften op haar van welke het eene dus luidt:

„Noit ooster-peerel heeft in zulken glantz ontfonckt,
„Als deez' met lighaam 't graf en ziel 't gestarnt oppronckt."

Zie Balen, *Beschrijv. v. Dordr.* bl. 1280; C. van Overstege, *Wereldl. en geestel. Poëzy*, d. 1, bl. 19; Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst.* bl. 155.

VRIES (Margaretha de) huwde Mr. Rochus van Wesel. Van Someren noemt haar in een *Echts-trom* op dit huwelijk: „Een perel van ons eerste stadt." (Dordrecht).

Zie Balen t. a. p. bl. 1234; van Someren, *Uytspan. d. Verunften*, bl. 407; Schotel, t. a. p.

VRIES (Maria de), vriendin van de dichters Zeeus en Greenwood. Zij vervaardigde een *Afscheidsoffer* enz. aan *François Valentijn, Dordrecht* 11 *Maart* 1707.

Zie *Konst- en Letterb.* 1844, D. I, bl. 294; v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VRIES (Maria Magdalena de), dichteres in het laatst der 18e eeuw, vriendin van Rutger Schutte, op wien zij een lijkzang vervaardigde.

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VRIES (N. de), voornaam metselarijschilder te Amsterdam, bloeide in het begin der 17e eeuw. Hij vervaardigde de prachtige eerepoort te Amsterdam bij gelegenheid van de komst van Elisabeth, dochter van Jacob I van Engeland, gemalin van Frederik, Paltsgraaf van den Rijn begeleid door prins Maurits (1618), waarvoor het gansche plan door Hendrick de Keijser was ontworpen.

Zie *Blijde Inkomste van H. M. v. Grootbrit. met schoone platen van Pieter Nolpe*; Kramm.

VRIES (N. de), graveur, van wien o. a. bestaat een titelvignet *Amelia, of de Hertog van Foix, Treurspel door J. Nomsz.* en *Rijngezigt met schaatsenrijders* in 8°. oblong.

Zie Kramm.

VRIES (Nicolaas de), ook genoemd: Nicolaus de Frisia, alias de Bolswardia, waarschijnlijk zijn geboorteplaats was in 1437 student te Oxford en wordt vermeld als een ijverig afschrijver van handschriften zoodat hij later als handelaar in manuscripten (librarius) voorkomt. Het eerst is van hem bekend een afschrift van *Petri Thomae quaestiones de distinctione formalitatum et Francisci de Maronums conflatus super primum librum sententiarum* (perg. 237, bl. fol.), waarachter hij schreef: *Explicit conflatus Francisci de Maronis finitus permanus Nicolai de Bodelswerdia anno Domini* 1427, *in vigilia S. Barbarae virginis, tum temporis Oxoniae studentis. In isto libro continentur formalitates Petri Thomae et conflatus Francisci super primum sententiarum, pretium* XII, S. II, d. Dit handschrift werd in 1481 door het Collegie Mertonense aangekocht.

Aan het einde van een ander HS. van *Suetonius, de vitis duodecim Caesarum* (perg. 148, bl. fol.) staat: *Nicolaus de Frisia, alias de Bolswardia, librarius transcripsit.*

Zie Alb. Kirchhoff, *die Handschriftenhandler des Mittelalters*, Leipz. 1853; bl. 187, die geput heeft uit H. O. Coxe, *Catalogus codd. mss. qui in Collegiis Oxon. hodie asservantur.* Ox. 1852, I, *Coll. Merton*, p. 58, *Coll. Lincoln*, p. 45. *Navorscher* 1858, 5.

VRIES (P. C. de), dichter in het laatst der 17de eeuw, vriend van Jan Huigen, wiens *Stichtelijke Rijmen* hij met een lofdicht vereerde.

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VRIES (P. de), Zeeuwsch dichter in de eerste helft der 18e eeuw.

Men heeft van hem:

Zegenwensch op Ds. A. W. de Beveren Lamb. fil. 4°. Middelb. 1735 4°.

Historisch verhael van het leven en sterven van Ds. B. Smijtegeld. Middelb. 1739 4°.

Rouwklagt op de doodt van J. Glay.

Rouwklagt op de doodt van Ds. F. Masoré.

Rouwklagt op de doodt van Ds. B. Smijtegeld. Middelb. 1739

Zie Abcoude, *Aanh.* bl. 230.

VRIES (Paulus Vredeman de), zoon van Hans Vredeman de Vries, werd in 1567 te Antwerpen geboren, woonde nog in 1604 te Amsterdam en hanteerde aldaar dezelfde kunst als zijn vader, om gebouwen en perspectieven, tempels en kerken, zoo oude en hedendaagsche en allerlei soort van gebouwen in olieverw te schilderen. Het keizerlijk paleis te Praag vermeerderde hij met verscheidene kunststukken. Hij huwde 21 April 1601 te Amsterdam Maeijken Godelet van Antwerpen. Zijn sterfjaar bleef onbekend.

Zie van Mander; Immerzeel; Kramm; *Nav.* V. 1859, *Byblad LXV.* Eekhoff, *Kunstverzameling van Leeuw.* bl. 233.

VRIES. (Pieter Vredeman de). Zie VRIES (Salomon Vredeman de).

VRIES (Pieter de), te Batavia, gaf twee dramatische pennevruchten:

Jan Pietersz. Coen, voorstander der Bataviasche vrijheid, Bly-eyndent oorlogspel, Batavia, 1762.

Appollo's vreugdefeest op de blyde voorstelling van zijn Hoog-edelheyd, den Hoog-edelen, groot-achtbaren en wijdgebiedende Heere P. A. van de Parra, Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indie; gevierd op Donderdag den 29 September 1763 *en op de Schouwburg vertoond Zaterdag den* 1 *October* 1763. *Groot divertissement met dans, kunst- en vliegwerken en illuminatie.* ook te Batavia gedrukt.

L. Brezee gaf *Loff en Vreugde viering' in het choor van Apollo toegewijd, gevierd den* 29sten *Sept. en in Oct.* 1764 *ten tooneele gevoerd, ter geboorte en eerste verjaring, jegens het voorstellen van P. A. van der Parra, als Gouverneur Gen. van Nederlands Indië; groot Divertissement* 1764 *enz.* Batavia.

Zie Henkens, *Cat. v. Tooneelspel* N°. 140; Witsen Geysbeek, *B. A. C. Wb.* D. IV, bl. 427, 429.

VRIES (Reynier Dorema de), dichter in het midden der 18e eeuw. Hij leverde o. a. in 1752 bijdragen in het *Aanhangzel van de Dichtkundige Cypressenbladen* en vervaardigde de volgende drama's o. d. zinspr. *Laboranter.*

Het aerdig Jufferije. Divertissement. Amst. z. j.

Paris en Aenone (Oenone), *boertige Opmoedi, op de spr. Nulla Quiese. Geen rust, uyt achting voor de Kunst* z. pl, en j.

De Regter van Florentiae, kluchtsp. op die spr. z. pl. en j.

Aardige Reyse van Mr. Simon na Madame Vuylendreter klsp. op de spreuk: In-yver-bloeyent. Amst. gedr. voor de Auteur, 1759, kl. 8°.

Zie v. d. Aa, t. a. p. *Cat. d. M. v. Ned. Letterk.* D. I, 6, bl. 217.

VRIES (Salomon Vredeman de), was de tweede zoon van Jan Vredeman de Vries, die zich als kunstschilder te 's Hage vestigde. Hij beoefende hetzelfde kunstvak als zijn vader, doch schilderde ook landschappen. Hij overleed te 's Hage in 1604.

Zie Immerzeel; Kramm, Nagler.

VRIES (Simon de), of Frisius, volgens Immerzeel in 1588 te Leeuwarden geboren, waarschijnlijk zoon van Wijnolt Bernts, uitdrager, in 1576 te Leeuwarden tot burger aangenomen. Hij was teekenaar en etser, een bekwaam kunstenaar, men zegt de eerste die het etsen tot volmaaktheid bragt. Hij woonde te Harlingen en s Hage en noemde zich ook Symon Wijnhouts.

Kramm vermeldt van hem:

Lusthof der schrijf-konste. Geschreven en ghesneden door Simon de Vries van Harlingen. Tot Amst. ghedruckt bij Willem Janszoon. Anno 1610.

Typographia variarum regionum Inventa a Mathaeo Bril; aere incisa a Simone Frisio; ab H. Hondio excusa, 1611 Hetzelfde werk later *bij C. Jansz. Visscher* A°. 1651, 25 platen, met titel in kl. fol. oblong.

Presentatie van de Jarretière geschiet aen syn Excellentie, den vierden February lestleden vanwegen den Coninck van Groot Brittannie, 16 Maart 1613.

De stadt van Sevilla.

Le Blanc vermeldt 46 stuks zijner graveerwerken.

Voorts graveerde hij *Portretten van schilders* in de uitgave van H. Hondius.

Ter Westen vermeldt van zijne schilderijen *een stil leven en een stuk met vruchten,* die met *f* 26 en *f* 15 werden betaald.

Zie Dodt, *Archief,* D. V en VI; *Catal. v. P. Terwesten* bl. 21, 94; Immerzeel; Kramm; Eekhoff, *Kunstwerk, enz.* bl. 110, 196, 207.

VRIES (Simon de), schoolmeester te Utrecht, in 1630 geboren en nog in 1705 in leven, maakte zich door een tal van oorspronkelijke werken, vertalingen en ook gedichten bekend. Zijn portret vindt men o. a. voor zijn *Hist. rariteitkamer.* Behalve zijn poetische werken telt men 66 geschriften van hem in proza.

Tot deze behooren:

Wonderen soo op als in de zee. Amst. 1667, 4°.

Curieuse aanmerkingen en reysen na en door Oost-Indien. Utrecht 1682, 4 d. m. pl. 4°.

Historie van Barbaryen. Amst. 1684, m. pl. 4°.

Handelingen en Geschiedenissen, voorgevallen tusschen den staat der Vereenigde Nederlanders, en die van de Zeerovers in Barbaryen als Algiers, Tunis en Tripoli, van het jaar 1590 *tot* 1684, *zijnde een vervolg op de Historie van Barbaryen.* Amst. 1684, m. pl. 4°.

Algemeene wereldbeschrijving van A. P. de la Croix. Amst. 1705, 3 d. 4°.

Beschryving van Ceylon door Knoks, Uytr. 1694, 4°.

Oude en Nieuwe Tijds-Wonder-Tooneel, Uyt. 1671. Leeuw. 1717, 5°. met pl.

Uytgeleesene wonderen na bysondere omstandigheden. Uytr. 4°.

Geographische en Hist. Wereldbeschrijving door Samson m. pl. 1683, 4°.

Naauwkeurige Beschrijving van Oud- en Nieuw Groenland, m. pl. 166, 4°.

Reisbeschrijving na Spitsberge en Groenland in het jaar 1671 *door P. Maartin van Hamburg,* m. pl. 4°.

Nieuwe Reys na de Noordsche Landschappen door Maartin m. pl. 4°.

Versameling van reysen van Brouwer, v. d. Broek, O. Olaus Sandy'e, le Blanck, Barthema, Pinto, Olearius, Lithgouw, Purchas, A. de Vos, Rechteren, W. van Wersaanen, J. Somers, *P. d. M. Guinea, Th. Roe, Mocquet, Mandesloo, Herberts, en Stokhove* 3 dn. 4°.

Vermeerderde Beschrijving van den Aardkloot, of Geographische en Historische Beschrijving der vier werelddeelen door L. Abbeville. Uyt. 1693, 4°. m. pl.

Woordenboek van alle Landen, Steden, Dorpen, Rivieren en van voorname mannen der Vereenigde Nederlanden.

De gevormde bol, vertoonende de groote Kaywereld, 12°.

Verhaal van den laatsten oproer en den Staat, in 't Rijk van den Grooten Mogol. Amst. 1672, 4 dn. m. pl.

Flavii Josephi Boeken nu op nieuwe uyt de Gr. en Lat. sprake vertaalt door L. v. Bos. Daer by Egesippi Boeken mede op nieuwe uyt het Hoogd. door S. de Vries. Amst. 1682, fol. m. pl.

Egysippus van de Joodsche oorlogen en eyndelyke verwoestinghe van de heerlijke stad Jerusalem Amst. fol. m. p.

Vervolg op Godfrieds Chronyk. 2 dn. Leyd. 1701, fol.

Chronyk der Chronyken ofte het merg van allerley Historische Jaarboeken, vervattende de Kerkelijke en Wereldlijke Geschiedenissen van Christus geboorte af tot op desen tyd toe. Amst. 1685, 5 a 4°. m. pl.

Groot tooneel der hedendaagsche wereld. Uytr. 1689, 4°.

D' eedelste Tijdkortingh der weetgierige verstanden of de Groote Historische Rariteitkamer. Amst. 1694, 3 dn. 12°.

De Groote historische Oceaan. Utrecht, 1688, 12°.

De edelste verlustigingh der Leer- en Leergierige gemoederen of groot Historisch Schouw-tooneel. Amst. 1681, 3 dn. 12°.

Hist. Oeffening. Amst. 1686, 8°.

Hist. Magazijn. Amst. 1686, 2 dn. 8°.

Schouwschets der jammerlijke Bloed- en Martelaars geschiedenissen. Uytr. 1696, 8°.

De voornaamste Rijken en Staaten of Inleyding der Hist. door S. Puffendorf. Uytr. 1703, 2 dn. m. pl.

Lust- en Leerrijke Geschiedenissen. Uyt. 1670, 8°.

De doorluchtige wereld. Amst. 1700, 3 dn. m. pl. 8°.

Ibrahim Bassa. Amst. 1735, 2 dn. 8°.

Vrankrijks kerkelijke en wereldlijke staat, Amst. 1684, 8°.

De staat der kerke in de keizerlijke erflanden. 8°.

Tooneel der wereldlijke veranderingen. Dordr. 2 dn. 8°. m. pl.

Historische uren van vermaak.

Verhaal van het leven en het oorlogsbedrijf van C. B. van Galen m. pl. 12°.

De Satan en zijn wezen, aarde bedrijf en guichelspel, vertoond in een historische verhandeling van duivelen, gezigten spoken, voorzeggingen, voorteekenen, droomen, tooveryen, betooveringen, bezetenheid, en wat nog voorts deze stof aankangig is. Nevens afweering van 't geen daar tegens ingebragt werd met menigvuldige verwringingen der H. Schrift en tegenspraak der gedurige ondervinding. Utregt 1692, 8°.

Seven Duyvelen regeerende de hedendaegsche Dienstmaegden met koperen figg. Amst. 1650, 12°.

Hier achter:

Seven Boose geesten vervoerende de hedendaegsche dienstknegten en dienstmaegden. Voorgesteld van J. B. Schuppeus, vertaaldt door S. de V. Amst. 1663.

Oefening in kunstrijders leerende, de paarden na haar natuur en aard. Uyt. 1671, fol. m. pl.

Vrijage tusschen Florade en Lusinda. Uytr. 1661, 4°.

Philosophische en Poetische uren. Amst. 1684, 2 dn. 8°.
Poesy, 8°.
Dans Duyvel, 8°.
Werksame Duyvel, 8°
De Uitmuntende Eromina. 2 dn. Amst. 1684, 8°.
Goudene spreuken der godzalige martelaren. Amst. 1685, 8°.
Kort begrip van het voornaamste merg van allerlei onlangs uitgegeven boeken.
De prins Koroandro en de prinses Endemiro Leven en Bedrijf. m. pl. Amst. 1704. 2 dn. 8°.
Treurige en vrolijke geschiedenissen. 6 dn. 8°.
Aanmerkingen op 100 antwoorden. 8°.
Bloemhof opgepronkt met 600 aanmerkelijke gevallen. 8°.
Geopene kabinet der wonderlijke natuurwonderen en raarste vreemdigheden omtrent menschen, dieren en gewassen enz. 8°.
Uitgeschreven aanmerkingen. 8°.
Zeldzame gerichtspiegel. 8°.
Veelderley zeldzame bedrijven der gogchelaars. 8°.
De vrijer plicht ofte het ampt eenes jongelinghs voor en omtrent in en naa het beleyd zijner gansche vrijagie. 8°.
Tooneel der wereldlijke veranderingen, 2 dn. m. pl. Dordr. 1669.
Historische uuren van vermaak.
Doods bedenkingen.
Leerzame fabelen.
Uytlegging van Daniel.
De Spaansche droomer. Amst. 1660, 8°.
De Ridder van Ormond van de beroemde Italiaensche Franciscus Dona, Ridder van St. Marcus te Venetie. Uyt. 1691, 12°.
De listigheden der Liefde, Amst. 1705, m. pl.
De seltzaamheden der Liefde, m. pl. Uytr. 1671, 12°.
De weergalooze Stratonice nevens de gevangene en verliefde Democentus. Uytr. 1671, 2 dn.
Satyrische wondergezigt naar den trant van Quevedo Spaansche droomen enz. versierd met curieuse koopere figuren. Utrecht, Amsterd. 1686.
Alles ydel of Historische Theologische verhandeling van 't Hooyste Goed, waerin 't selve niet te vinden is (poezy).
Spiegel der Jalousheyt, vertoont in de gedenckwaerdige ende aangename vrijagie tusschen Percander en Utrecht, *voor Lucas Simonsz. de Vries,* z. j. kl. 8°.
De Bedrogen Liefde, of de Slavin van Meiroos; klep. door D. v. S. nooit voor desen gedrukt. Deventer 1739, kl. 8°.

Zie Rabus, *Boekz van Europa, Mei en Juny* 1693, bl. 565, T. VII, p. 87; v. d. Aa, *N. B. A. G. W.* Schotel, *Volksboeken,* D. I, bl. 161, 166, 167; D. II, *Navorscher* D. III, bl. 350; D. IV, bl. 223, 275; D. V, bl. 59; *Bybl.* 1855, XXI, XLIX, *Almanak voor Blijgeestige* 1829, bl. 60, 98; Abcoude, *Naamr.*; verv; Arrenberg, *Naamr.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Müller, *Cat. v. Portr.* Jöcher.

VRIES (SIMON DE), in den aanvang der 18 eeuw te Deventer geboren, werd eerst in het bedrijf zijns vaders, een bemiddeld bierbrouwer, opgeleid; maar tevens in de gelegenheid gesteld zich in de letteren te oefenen, waartoe zijne genegenheid overhelde. In 1739 liet hij zich als student in zijne geboorteplaats inschrijven, en bezocht vervolgens de hoogescholen te Utrecht en te Harderwijk. Na afloop zijner studien begaf hij zich naar Engeland en werd te Oxfort *honoris causa* doctor in de philosophie. Te Deventer teruggekeerd verkocht hij zijne brouwerij, begon een uitgebreiden handel te drijven, doch bleef trouw de letteren, vooral de geschiedenis, beoefenen en leende, schoon niet aan het Athenaeum verbonden, de hand aan vlugge jongelingen. Zoo had hij invloed op de ontwikkeling van R. J. Schimmelpenninck, die hij met de Fransche en Engelsche letterkunde en de vermaardste staatkundige en wijsgeerige werken in die talen bekend maakte. Hij stond in vriendschapsbetrekkingen met Martinet, van Swinden en Jhr. J. D. van der Cappellen, wiens dood hij betreurde. Behalve een fraai stuk over de geschiedenis der Egyptenaren en Chinezen, in Martinets *Historie der wereld,* verscheidene opstellen in den *Rhapsodist,* den *Denker* en andere maandwerken, zijne vertaling van den *Predikant van Wakefield* uit het Engelsch en de wijsgeerige landman of 't karakter van Jac. Gonjer uit het Hgd., schreef hij *Dissert. Historico- ecclesiastica de origine et progessu Religionis Christ. in veteri Persarum regione.* Traj. ad R. 1744.

Diss. critica de Priscillianistis, eorumque fatis, doctrina et moribus. Ibid 1745.
Hij overleed in 1795.

Zie Saxe, *Onom.* T. VII, p. 87; Hertog, *Spect. Geschrift,* bl. 28 55; van Eck en Bosscha, *Vier. v. h. tweede eeuwfeest des Dev. Athen.*; Kobus en de Rivecourt.

VRIES (TJERK HIDDESZ. DE), zoon van Hidde Sjoerds, den 7den Aug. 1622 te Sexbierum nabij Harlingen geboren, verkoos nog zeer jong zijn geluk ter zee te beproeven, en begaf zich, na een geruimen tijd ten koopvaardij gevaren te hebben, in zeedienst ten oorlog en beantwoordde volkomen aan de verwachting die men van hem had. Zulks bleek in den ongelukkigen zeeslag van 13 April 1665 tusschen de Engelsche en Staatsche vloten. Hij voerde toen als Kapitein het bevel over het oorlogschip *de Vijf Steden* met 41 Stukken en 235 man en was de Seconde van den L.-Admiraal Stellingwerf. Hij kweet zich toen zóó van zijn plicht dat het gevecht, hoogstwaarschijnlijk niet zoo ongelukkig voor den Staat ware uitgevallen, zoo alle bevelhebbers, even als hij, het algemeene welzijn boven hunne bijzondere veilig heid gewaardeerd en met waren heldenmoed behartigd hadden. Eerlang tot Luitenant-Admiraal van Friesland bevorderd, voerde hij in September van dat jaar het opperbevel over een der eskaders, waaruit de vloot onder de Ruiter was zamengesteld en werd zijn vlag op het schip *de Steden* van 70 stukken en 300 manschappen geheschen. Toen de vloot in Sept. 1665 in zee stak, had zij met hevige stormen te worstelen en slaagde niet met de Britten in gevecht te komen, maar zijn eskader, had in last de O. Ind. en Smirnasche koopvaarders, die zich in de haven van Bergen in Noorwegen zoo dapper tegen de Engelsche vloot verdedigd hadden, naar het vaderland te geleiden. Hij volbragt die onderneming, hoezeer de storm sommige schepen deerlijk havende en eenige in s'vijands handen vielen. Ook de Vries had bijna in dat lot gedeeld daar de Engelsche schepen jacht op hem maakten, die echter afnielden, toen 2 Hollandsche zich met de zijne vereenigden. Met groot verlies liep eindelijk de vloot binnen, en de Vries bragt een deel van den winter bij zijn familie in Friesland door, terwijl hem de zorg werd opgedragen voor de toerusting der schepen, die in den zomer van 1666 zee zouden kiezen. De Vries kreeg wederom het bevel om een der drie eskaders op het schip *Groot Frisia.* Den 11den Junij raakte men met de Engelschen slaags, doch door tegenwind belet, kon hij eerst des namiddags te 5 uren deel aan het gevecht nemen. De nacht maakte er een einde aan, doch het werd drie dagen achter een hervat en is bekend onder den naam van vierdaagschen zeeslag. Met groote dapperheid werd er wederzijds gevochten, en toen op den 4den dag de Ruiter het teeken tot een algemeenen aanval gaf, was de Vries een der eersten, die de Eng. vloot zoodanig bevochten, beschoten en in het naauw bragten, dat na anderhalf uur de vijand zich op de vlucht begaf. In de volgende maand werd er wederom een zeeslag geleverd, waarbij hij op nieuw blijken gaf van dapperheid, doch door een ongelukkig schot zijn been en zijn arm verloor en overleed. Dit lot trof ook den L.-Admiraal Evertszen. Algemeen was de verslagenheid, die het sneuvelen dezer beide helden op de vloot veroorzaakte. Er ontstond wanorde, zoo dat het eskader te een uur na den middag begon te wijken, zonder op het schieten van de Ruiter te letten of, gelijk het had moeten doen, af te komen. Het lijk van de Vries werd, gevolgd door de gedeputeerde Staten van Friesland, op het koor van de Groote-Kerk te Harlingen plegtig ter aard besteld.

Van hem werd getuigd „dat hij begaafd is geweest met vele uitmuntende hoedanigheden om zijne betrekking van L.-Admiraal waardiglijk te bekleeden, en dat hij in de uitvoering daarvan menigvuldige bewijzen gegeven heeft, niet alleen van soldaat- en zeemanschap, maar ook van goede orde en conduite, mitsgaders van prompte expeditie. De Graaf de Guiche, die zich nevens eenige andere Fransche heeren van het eerste aanzien gedurende den vierdaagschen zeeslag op onze vloot bevond, getuigde, dat de Vries (dien hij *Kerkiedes* noemt), grootelijks deel had aan de voordeelen door de onzen behaald." Men vindt onder zijne in koper gesneden afbeelding in 12 regelen gedicht van Hero Galama.

Zie Wagenaar; Ceresier; Bilderdijk; *Verhaal van de afgevaardigden van Hunne Hoog. Mogend. te Vlissingen* N°. 1667;

van Kampen *Vad. Karakterk.* D. II, bl. 276; *Levens van Ned. man. en vrouw.* A. 1776 d. III. (van Simon Stijl) Guiche (Ned Vert.) bl. 269; van Haren, *de Geuzen*, Brandt, *Lev. van de Ruyter*, J. C. de Jonge, *Gesch. v. Ned. Zeew.* D. II, bl 180—187, 216, 368, III a bl. 417; Dez. *Levensbes. van J. en O. Evertsen*, bl 29, 35, 36; *Levens. van Ned. M. en V.* D. III bl. 1—17; Kok; Verwoert; Kobus en de Rive-court; Muller, *Cat. v. Portr.*

VRIES (Tjeerk Hiddes de), zoon van den vorige, weinige dagen na den dood van zijn vader geboren. Op uitdrukkelijke begeerte der Gedeputeerde Staten en der Admiraliteit van het gewest, moest hij ter eere van zijn vader denzelfden naam voeren en hem tevens de jaarwedde van een Zeekapitein, worden gegeven, met last van de eerst openvallende kapiteinsplaats voor het kind te bewaren. Werkelijk kwam hij, tot geschikte jaren gekomen in dienst, doch het bevel voerende over een schip van oorlog, *de Brak*, overleed hij op den 30sten December 1689 in Engeland, slechts den ouderdom van ruim 28 jaren bereikt hebbende Zijn lijk werd bij zijn vader in het koor der Groote Kerk te Harlingen ter aarde besteld. Hij was gehuwd met Anna Margaretha van Idsinga.

Zie J. C. de Jonge, t. a. p. D. IV*b*, bl. 416; Kok; Ferwerda, *Geslacht v. Idsinga.*

VRIES (Anthony de), een leerling der Akademie te Amsterdam, bekend door zijne schetsen ter versiering van de jongste uitgaaf der Gedichten van den Schoolmeester. Hij exponeerde in 1872 op de tentoonstelling van Arti een schilderij *Pène'cpé* voorstellende en overleed in Jan. 1873.

Zie *Ned. Spect.* 1873. No. 5.

VRIESE (Willem Hendrik de), den 11den Aug. 1806 te Oosterwijk geboren, verwisselde die woonplaats op nog jeugdigen leeftijd voor Leiden, waar hij in 1819 leerling aan de Latijnsche school werd en het onderwijs van den rector Bosse genoot, met wien hij later door het huwelijk met diens dochter in een naauwe betrekking zou staan.

Den 6den Sept. 1825 student geworden, legde hij zich op de studie der medicijnen toe en spoedig vernied zich daarbij zijne bijzondere liefde voor de kruidkunde. In het tweede jaar zijner inschrijving in het album der Hoogeschool, ondernam hij de beantwoording eener Botanische prijsvraag te Groningen uitgeschreven, die met de gouden medaille bekroond werd. Toen hij zich na zijne promotie, in den aanvang van 1831, te Rotterdam als praktiserend arts nederzette, wachtte hem tevens de aangename taak om anderen tot de bij voorkeur door hem geliefde wetenschap op te leiden.

Den 7den Februarij aanvaardde hij het lectoraat in de kruidkunde aan de Klinische school aldaar met eene rede over het verband tusschen de studie der geneeskunde en die der natuurkundige wetenschappen: drie jaren bleef hij in die betrekking werkzaam.

Daarna wachtte hem ruimer werkkring te Amsterdam, waar hij in September 1834 het buitengewoon en, eenige jaren later, het gewone hoogleeraarambt aanvaardde. Van toen af kon hij zich meer uitsluitend aan de beoefening der kruidkunst wijden en hij deed zulks, bij voortduring en met steeds toenemenden ijver, ook nadat hij, den 27sten September 1845 als opvolger van Reinwardt aan de Leidsche Hoogeschool verbonden werd.

De talrijke onderzoekingen, die hij bepaaldelijk op het gebied der beschrijvende kruidkunde volbragt en achtereenvolgende het licht deed zien, verwierven hem een gevestigden naam onder de kruidkundigen van Europa, met vele van welke hij in levendige betrekking stond. Vele stukken van zijn hand vindt men in het *Tijdschrift voor Natuurlijke geschiedenis en Physiologie*, dat hij (1834—1845) met den hoogleeraar J. van der Hoeven uitgaf en in het *Nederlandsch Kruidkundig Archief*, dat hij, na het eindigen van genoemd tijdschrift in vereeniging van anderen kruidkundigen, redigeerde. Inzonderheid hield hij zich bezig met den plantengroei van onze bezittingen in de tropische gewesten. Hij bevorderde de wetenschappelijke bewerking van het materiaal, dat door Junghuhn, Reinwardt en anderen in die streken was verzameld en nam zelf een belangrijk deel van dien arbeid op zich. Over sommige soorten en groepen van planten, gaf hij bijzondere onderzoekingen in het licht, getuige b. v. zijne monographie der soorten van het zoo merkwaardig geslacht *Rafflesia* en die der *Marattiaceen*, gezamenlijk met den hoogleeraar Harting bewerkt. Voortdurend was zijne aandacht gevestigd op die gewassen, welke nuttige voortbrengselen voor geneeskunde, handel of nijverheid opleveren. Zijne bemoeijingen ten opzigte der *Vanille*-kultuur op Java, zijne belangrijke aandeel in de zaak die voorplanting van den *Kinaboom* in die gewesten, zijne onderzoekingen omtrent den *Kampher*-boom van Sumatra en meer dergelijke, zijn bekend. Geheel in de rigting van zijn streven viel derhalve de zending, welke hem werd opgedragen, en waarin hij belast werd met een onderzoek der kultures in onze O. I. bezittingen. Hij vertrok den 21 Oct. 1857 en kwam, na een maand op Ceylon te hebben vertoefd, in de eerste dagen van Januarij 1858 te Batavia aan. Een overzigt zijner reis werd gegeven in den *Kunst- en Letterbode* 1861 N°. 10. Het zij dus voldoende hier te herinneren, dat niet alleen Java werd doorreisd en ten opzigte der bestaande en nog in te voeren Kulturen onderzocht, maar dat bovendeien in 1860 eene reis werd ondernomen naar de Molukken, Timor, Groot Banda en Neira, Amboina Saparoewa. De zeekust van Ceram, Boeroe, Ternate, Tidore, Noordelijk Halmaheira, Batjan en de Minahasea van Menado werden achtereenvolgens bezocht. De tweede helft van dat jaar werd gewijd aan eenige afdeelingen van Midden-Java, vooral de Vorstenlanden, terwijl een bezoek van Noord-Westelijk Borneo en de Padangsche bovenlanden van Sumatra's westkust, alsmede de afdeeling Benkoelen, de geheelen in zoo menig opzigt belangrijk reis besloot. Den 2den Maart 1861 keerde hij naar het vaderland in den kring der zijnen terug.

Hier wachtten hem droevige verliezen. Naauwelijks een paar maanden na zijne terugkomst, ontviel hem zijne echtgenoote, weinig later trof hem het verlies van zijn eenigen zoon, zijn eigene gezondheid was sedert zijn verblijf in Indië geknakt, en hij bleef lijdende, tot dat hij nog geen jaar na zijne terugkomst bezweek.

Hij gaf in het licht:

Responsio ad quaestionem botanicam: quid hactenus ex plantarum physiologia de forma, directione, structura et quaedam functione radicum innotuerit et quaedam sint phaenomena in Oeconomia rurali observata, quae ex hac cognitione utiliter explicari possint in *Annales Gron.* 1826—1827.

Dissertatio bot. de radicibus plantarum. Gron. 1827.

Specimen med. quo praecipue exponuntur methodi, quibus utitur therapeutica naturalis ad sanandos corporis humani morbos chronicos L. B. 1830.

Memoria H. G. Waardenburg. L. B. 1833.

Oratio de progressu physiologiae plantarum, prudenti naturam indagandi rationi tribuendo in *Annales Acad.* Lugd. Bat. 1834—1835.

Handboek voor de kennis der geneesmiddelen ten behoeve van de beoefenaars der Genees- Heel- en Artsenij bereidkunde, naar de tegenwoordige vorderingen der Natuur- en Geneeskundige wetenschappen zamengesteld. 's Gravenh. en Amst. 4 d. 18 [illegible].

Plantenkunde voor Apothekers en Artsen of beschrijving der geneeskrachtige planten naar de natuurlijke familien in het plantenrijk. 2 dn. Leiden 1835—1838.

Nieuwe bijdragen tot de kennis van de mais of zoogenaamde Turksche tarwe naar aanleiding van het werk van Matthieu Bonafous. 's Grav. en Amst. 1837.

D. S. Kunth, Handboek der Botanie. Uit het Hoogd. door N. B. Millard met eene voorrede van W. H. de Vriese Amst. 1836, 2 d.

Proeve eener geschiedkundige Botanische verhandeling over den papyrus antiquorum in *Tijdschrift voor Natuurk. Geschiedenis en Physiologie*, 1834.

Over de Ster-anys Illicium anisatum (Linn.) *met* 1 *afb.* ald. 1834.

Het gezag van Kaempfer, Linnaeus, Thumberg en anderen omtrent den botanischen oorsprong van de ster-anys gehandhaafd tegen Ph. F. von Siebold en Prof. Zuccarini. Ald. 1836, bl. 115.

Aanteekeningen omtrent den groei der bloeistengen van twee agave's. Ald. 1836, bl. 31.

Novae species cycadearum Africae Australis, figuris et descriptionibus illustratae. Ald. 1837, p. 409.

De biforines van Turpin, eene nieuwe ontdekking in de Krystallographie van het plantenrijk. Met een naschrift. Ald. 1837, bl. 307.

Herinnering aan de Tentoonstelling van planten te Utrecht bij het 2 eeuwfeest der Hoogeschool aldaar. Amst. 1837.

Encephalarthos Marumii nova species cycadearum. Ald. 1838, bl. 187.

Kleine bijdragen tot de natuurlijke familie der cacteën. Met afb. Ald. 1839, bl. 46.

Hortus Spaarnbergensis Enumeratio Stirpium, quas in villa Spaarnberg prope Harlemum alit Adr. van der Hoop. Amst. 1833.

G. Vrolik en W. H. de Vriese, Proeven op de verhoogde temperatuur van den spadix eener Colocasia odora. Ald. 1835, bl. 296.

Nadere proefnemingen over de verhoogde temperatuur van den spadix eener Colocasia odera m. 1 *afb.* Ald. 1838, bl. 190

W. H. de Vriese et A. Vrolik, nouvelles expériences sur l'élévation de température du Spadice d'un colocasia odora, faites au jardin botanique d'Amsterd. en Annales des Sciences Naturelles 1839.

Berigten van proefneming aangaande het overbrengen van levende planten uit overzeesche landen naar Europa inzonderheid in Indie naar Nederland. Amst. 1840.

Bijdragen tot de morphologie der bollen.

Herinnering aan Frans Julius Ferdinand Meijer in het gen. Tijdschrift 1841.

Redevoering over de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen in betrekking tot de zedelijke behoeften voor ons vaderland in den tegenwoordigen tijd, uitgesproken ter opening van de Jaarl. Alg. Vergad. der Maats. op den 10 *Aug.* 1841.

Protrepticus ad comillitones cet. (Historia rei herbaria) Amst. 1841.

Eenige opmerkingen omtrent den stam van Cycas circinalis vooral met betrekking tot de afbeeldingen daarvan voorkomende in het 3e deel van den hortus Malabaricus in het Instituut Tyds. uitgegev. door het Kon. Ned. Inst. (1841) 217 seqq. III, (1848) p. 93, seqq.

Berigt aangaande een onlangs uit Java ontvangen Cycas Cirrinalis L gekweekt en thans bloeijende in den kruidtuin der stad Amsterdam. Amst. 1842.

J. Lindley, Grondbeginselen der Horticultuur. Naar het Engelsch met bijlagen van W. H. de Vriese. 's Hage en Amst. 1842.

Over de anorganische bestanddeelen der planten, onderzoekingen van Dr. A. Wiegmann en L. Poltsdorff. Leid. 1843.

De Encephalaris Lehmanni Erkl.

Over eene verzameling eigenhandige brieven van beroemde en geleerde personen aan Carolus Clusius voorhanden op de bibliotheek der Leidsche Hoogeschool in aangeh. Tijdsch. 1848.

Over eene Casuarina op Sumatra door F. Junghuhn ontdekt.

Plantarum iavanicarum minus cognitarum Sylloge. Ald. 1844.

A. Dietrich, kunst woordenleer der planten uit het Hgd. vertaald door W. H. de Vriese. Amst. 1844.

Fred. Louis Splitgerber, Nederlandsch Kruidkundige. Amst, 1845.

Oratio de re herbaria Batavia non minus quam reliquis Europae populis incolenda, quam habuit die XXVII mensis Septembris 1845, *quum ordinariam botanices in Aradima Lugd. Bat. professionem solemmi ritu auspicabatur.* L. B. 1845.

Plantae novae et minus cognitae Indiae Batavae orientalis Nouvelle recherches sur la flore des possessions Neerlandaises aux Indes Orientales. Ouvrage orné de planches dessinées par le colonel S. M. R. Verhuell, Fasc. I. Amst. 1845.

Zamia Galeotti, eene nieuwe soort uit de groep der Cycadeën, gekweekt in den hortus botanicus te Amsterdam.

Over eene nieuwe Bromelia in den Amsterdamschen kruidtuin.

Nog een woord over den stam der Cycas orientalis en dien van C revoluta, naar aanleiding van uit Java ontvangen exemplaren.

Splitgerbers botanische nalatenschap, uitstapje naar het district Para in de kolonie Suriname, uit zijne nagelatene aanteekeningen medegedeeld. 1845.

Myanthus Lansbergii, nova species orchidiarum horti botanici Acad. Lugd. Bat. en Aangeh. Tijds. 1845.

In het *Kruidkundig Archief,* waarvan de Vriese redacteur was (1848):

Bijdrage tot de kennis der flora van Sumatra, naar aanleiding van de onderzoekingen van Dr. Junghuhn.

Fred. Lud. Splitgerberi reliquiae Botanicae Surinamenses.

Hymenocallis (Pancratium) Borskiana nobis nova Amaryllidearum species.

Nadere inlichtingen omtrent Zamia muricata Willet naar aanleiding van eene bloeijende plant in de kassen van den Heer A. van der Hoop op Spaarnberg.

Aanteekeningen omtrent eenen bloeijenden Encephalartos Altensteinii eene bijdrage tot de nadere kennis der Cycadien.

Goniophlebium Reinwardtii de Or. Polypodiacea novo in Horto Lugd. Bat. Vol. II, (1851).

Analecta Goodenovicarum over eene verhoogde temperatuur bij de mannelijke bloem van Cycas circinalis, waargenomen in 's lands bloementuin te Buitenzorg door J. E. Teysmann, medegedeeld door De Vriese.

Waarnemingen aangaande den wasdom van den bloemenstengel eener Agave lurida, gedaan in 's Lands plantentuin te Buitenzorg in 't jaar 1845 *door J. E. Teysmann medegedeeld door De Vriese.*

Epimetrum ad indicem Seminum Horti Acad. Lugd. Bat. Anni 1849. *Angiopteris Teysmanniana over eene periodieke verkoeling van plantendeelen benevens uitkomsten van metingen aangaande den wasdom.*

Polygonum cuspidatum sub- et Zuccharini, kritiek en antikritiek. Naschrift.

Kritiek en antikritiek. Teregtwijzing van C. Le Blanos, naamsverwarning van Pinus Merkusii.

Epimetrum ad indicem seminum cet. 1850.

Kritiek en Antikritiek. Een woord over de Sumbinoei-boom van Sumatra, betrekkelijk deszelfs botanische bepaling, volgens C. L. Blume (Tweede gedeelte). Naschrift. Vol. III. (1854).

Geschiedenis van de Kamferboom op Sumatra, volgens onderzoekingen van Dr. F. Junghuhn.

Epimetrum ad Indicem seminum cet. 1851. *Marattiaceae Ind, Bat. Or.*

Chloris medica Praecipuum plantarum medicatarum ad naturam facta illustratio et descriptio Fasc. I, Amst. 1847.

Chloris Medica. Naar de natuur gemaakte Afbeeldingen en Beschrijvingen van de Venetiaansche geneeskundige Gewassen met de kenmerken van natuurlijke oude geslachten, zooals en die van derzelver verwisselingen en vervalschingen benevens de ontleding der Bloem- en vruchtdeelen. gr. 4°. Amst. 1847.

Descriptions et figures de plantes nouvelles et rares du jardin botanique de l'Université de Leide et des principaux jardins du royaume des Pays-Bas. Fasc. I et II, 1847.

Over eene bloeyende Agave Americana in den kruidtuin der Leidsche Hoogeschool 2 Fasc. L. B. 1841.

Willem Simon Swart, Levensschets en Alg. Komst- en Letterb. 1847, N°. 28.

Recherches sur le developpement de la haupe d'une Agave Americana faites au jardin botanique de l'université de Leide en 1847 *in Annales de la Société royale d'Agriculture et de Botanique de Gand.* 1848.

Lastraea microchlamys, nova Filicis species Javanica in horto Acad. L. B. *culta, en Tijds. voor de Wis- en Natuurk. wet uitg. door de* 1 *klasse van het Kon. Ned. Inst.* I, (1848) p. 155, seqq.

Over de bloemontwikkeling aan de uitloopers van Agave Americana. Ibid p. 122, seqq.

De palmen van Suriname, beschouwd in betrekking tot derzelver kruidkundige kenmerken, kultuur, enz. Leid. 1848, 4°.

Kruidtuinen en herbarien, in betrekking tot onderwijs en wetenschap. Een woord bij de opening van den botanischen cursus aan de Leidsche Hoogeschool in 1849.

Cankriena, nouveau genre de la famille des Primulaïées in Jaarboek v. d. Kon. Ned. Maats. van Tuinbouw. 1856, ook in 't Nederd.

Familias monnullas in opere Plantas Junghuhnianae a viris clariss. de Vries, Miquel, v. d. Bosch et alus confecto (L. B. inde ab. a 1851).

De kamferboom van Sumatra, volgens Dr. Junghunk's waarnemingen. Leid. 1851, 4°.

Vorlaufiger Bericht über eine neue Art. von Rafflesia en Flora 1851.

De Medicyn-hof. Beschrijving der voornaamste geneesk. gewassen. Leid. 1852.

Blikken in het plantenleven en Album der Natuur I, 1852, bl. 33—37.

Waterleliën (*Lotus planten*). Ald. bl. 289—319.

Een uitstapje naar de bloemententoonstelling te Gend. Maart 1852.

De Vriese en P. Harting, Monographie der Marattiacées. 1853.

De plantengroei der voorwereld in Alb. d. Nat. II, 1853, bl. 65—95.

Over papier, inzonderheid over den zelfsplantaardige oorsprong. Alb. bl. 353—374.

Goodenovicae ad auctoritatem Musei Caesarei Vindebonensis, Pariscensis cet. proposuit G. H. de Vriese, figuris illustravit O. M. R. Verhuell. 1854.

Illustrations d'orchidees des Indes Orientales Neerlandaises. La Haye. 1854.

Ons streven naar waren roem. Eenige woorden van dankbare herinnering bij het afsterven van den Hoogleeraar C. G. C. Reinwardt. 1854.

Flore des jardins des Pays-Bas. Leid. 1854.

Verslag over de Physian lotypie of zelf afdruk van voorwerpen der Natuur in Verslag en Mededeel. d. Kon. Acad. v. Wetens. Afd. Natuurkunde. D. II, bl. 349—355.

Illustrations des Rafflesiás et Patma d'après les recherches faites aux îles de Java et Noessa Kambangan par J. E. Teysmann et S. *Binnendijk et au jardin botanique de Leide.* Leide et Dusseldorf, 1854.

De Kinaboom uit Zuid-Amerika overgebragt naar Java, onder de regering van koning Willem III. ('s Hage, 1856).

Tuinbouw-Flora. Leid. 1855, ook in 1857 in de *Annales d'horticulture.*

Mémoire de la Camphrier de Sumatra et de Borneo. Leid. 1856.

De Handel in Getan-Pirtja door den oorsprong dezer stof toegelicht, 1856.

De Vanielje, een nieuw O. I. voortbrengsel voor den handel. 1856.

De ouderdom der boomen. Leid. 1856.

Adnotatio de flore Dryoba lunopsides Camphoras Colebr. in Versl. en Meded. der K. A. v. Wetens. afd. Natuurk. D. IV, bl. 201.

Eene bijdrage tot de kennis van de structuur der orchideen.

Over het triandisme in Phajus. (Ald. bl. 95—100).

De uitkomsten der Kina-kultuur in Nederl. Indie. 1856, Ald. D. VI, (1857), bl. 129—190,

Plantae Indiae Bat. Orient. quas in itinere per insulas Archipelagi Indici, Javam, Amboinam, Celebem, Ternatam aliasque exploravit. C. G. C. Reinwardt, 1815—1821.

Fasc. I a II, 1857.

Annales d'horticulture et de botanique ou flore des jardins du royaume des Pays-Bas publiés par la Societé royale d'horticulture des Pais-Bas sous le patronage de S. M. le Roi Guillaume III, rédigés par MM, Th. F. de Siebold et W. H. de Vriese. Vol. I, 1857.

De invloed der kruidkunde op de belangen van den staat. Toespraak aan de kweekelingen der Leidsche Hoogeschool op 29 Sept. 1857.

C. G. C. Reinwardt, reis naar het oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel in 1821. *Met aanteekeningen vermeerderd door de Vriese,* 1858.

Rapport betrekkelijk de ziekte in het Paddie-gewas in Pekalongan. Batavia 1859.

Synoecia (ficus) Guiliemi 1. *decouverte aux îles de Java et de Borneo.* Leide 1861.

Minjak Tangkawang en andere voortbrengselen van het Plantenrijk van Borneo's westerafdeeling enz. naar aanleiding van onderzoekingen tijdens eene zending naar den Nederlandsch Oost-Indischen Archipel in 1857—1861, *op last van Z. M. den Koning.* Leid. 1861.

Wetenschap en beschaving de grondslagen der welvaart der landen en volken van den Indischen Archipel. Redev. uitgesproken den 28 Nov. 1861 *bij de hervatting der Acad. lessen,* Leid. 1861.

Zie A. Kuenen, *Oratio de relig. christiana per continuas Theol. commutationes sibi constanti et incolumi* 8 *Febr.* 1862 in *Annal Acad. L. B.* 1862; *Ned. Spectator* 1862, bl. 50, Holtrop, l. c.

VRIESE (Pieter de), dichter uit het midden der 17e eeuw. Hij gaf in 1747 te Middelburg *Lijktranen uitgestort op het afsterven van H. de Frein* in het licht.

VRIESEKOLK (Agie Maria), dichteres in het midden der 18e eeuw. Zij schreef o. a. gedichten in *Dichtk. Cypressen bladeren.*

VRIESEKOLK (Elisabeth), geboren van Harwarden, gaf in het licht:

Verhandeling van den Zuyveren Godsdienst in dry deelen. Amst. 1749, 8°.

Een stigtelijke samenspreking tusschen een Christen met verscheide Joodsche Rabbijnen, en een korte verklaring over de Historie van de Joodsche mannen en een kort begrip hoe men de Propheten moet verstaan, als sij spreeken van de XIV stammen Israels. Genesis XLIX, vs. 28. Amst. 1849, 8°.

De verklaaringe van de waren Menschheid Jobs, waarin voorkomt zijn stam en afkomst, de plaats en tijdt van zijn geboorte, den tydt van zijn geboorte, den tydt zijner Regeringe, zijn sterven, en de plaats zijner begraafenisse, als mede een korte Aanmerkinge over hetzelve tot Troost van alle Gelovigen en tot wederleggingе van die geene, die de ware menschheid Jobs en deszelfs ganschen Boeke durven ontkennen. Amst. 1750, 8°.

Zie Abcoude, *verv.* bl. 66 67.,

VRIESEN (B) schreef:

Diss. hist. ex rerum gestarum luce expendens justitiam belli Belgici, — quam, moderatore Dr. M. Schoockio, publice def. B. Vriesen. Gron. 1647, 12°.

Zie *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. III, bl. 248.

VRIESWOUT (Dirk Jansz.), geboren te s' Hage, werd aldaar in 1683 meester van de Conrerie kamer *Pictura.* Hij was beeldhouwer.

Zie Kramm.

VRIESEMA (Popke Hendriks), sedert 1829 Predikant te Herbajum, gaf in het licht: *Leerrede over Psalm XI gehouden op den biddag van den* 2den *December* 1832. *Franeker* 1832.

VROENEN (Willebrort), secretaris van Rotterdam, liet in hands, na:

Muyterye in den Jare 1672 *binnen Rotterdam.* 150 blz. fol. Afschrift van C. van Alkemada.

Zie *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. III, bl. 21.

VROLIK (Gerardus), geboren te Leiden 25 April 1775, legde zich aldaar, vooral onder de leiding van den beroemden Brugmans, met grooten ijver op de natuurkundige wetenschappen toe en gaf daarvan in 1795 eene merkwaardige proeve door het in het openbaar verdedigen van eene door hem op den raad van Brugmans geschrevene verhandeling: *De homine ad statum gressumque erectum per corporis fabricam disposito.* In het volgende jaar werd hij, vóór het verwerven van den doctors titel, door Curatoren der doorluchtige schole te Amsterdam tot opvolger van Bondt, als hoogleeraar in de Botanie voorgedragen, en verdedigde kort daarop zijne *Dissertatio med. bot. sistens observationes de defoliatione vegetabilium, nec non de viribus plantarum ex principiis botanicis dijudicandis,* welke hij aan de Amsterdamsche curatoren opdroeg. Den 3den April daarop aanvaardde hij het Amsterdamsche professoraat in de plantenkunde met eene merkwaardige en nog steeds belangwekkende oratio over de verdiensten der Amsterdammers in het bevorderen der plantenkunde. In 1798 werd hem benevens de kruidkunde opgedragen het onderwijs in de physiologie ontleed- en verloskunde, waarmede hij tot in 1820 belast bleef. Bij den grooten omvang dezer verschillende hem opgedragen leervakken, behoeft het geene bevreemding te wekken, dat Vrolik zich niet door zoovele voor het publiek bewerkte geschriften heeft kunnen onderscheiden, als hem zonder dat zou mogelijk zijn geweest. De wetenschap dankt hem echter menige belangrijke bijdrage, vooral tot de beoefening der verloskunde. Ook is zijn met veel zorg samengebragt ontleedkundig kabinet algemeen vermaard en heeft hij in meer dan eene wetenschappelijke vereeniging, zoomals in

het voormalig Kon. Ned. Instituut van Kunsten en Wetenschappen, en later in de Kon. Akademie van Wetenschappen, zelfs nog tot in hoogen ouderdom zich ijverig werkzaam betoond. Ook in andere maatschappelijke betrekkingen was hij steeds gereed om zijne medeburgers van hulp en dienst te zijn, en was door invloed en vermogen in de gelegenheid om velen aan zich te verpligten. Hij heeft tot in hoogen ouderdom het volledig gebruik zijner ligchaams- en zielsvermogens behouden.

Hij overleed te Amsterdam den 10 November 1859 en werd op het kerkhof te Diemerbrug begraven. Met Vrolik bezweek de laatste in de rij van mannen, welke met Petrus Camper aan het hoofd, S. J. Brugmans, S. Soemmering, Reinwardt en met den langst overgeblevenen, den zoo beroemden Alexander van Humboldt, gedurende het einde van de voorgaande en de eerste helft van deze eeuw, zoo veel glans verspreidden. Hij was Staatsraad in buitengewonen dienst, Ridder der orde van den Ned. Leeuw, lid der Konink. Academie der wetenschappen enz.

Behalve de vermelde Dissertatien gaf hij in het licht:

Oratio de eo, quod Amstelodamenses ad rem botanicum enornandam contulerunt Amst. 1797.

Oratio de viribus vitalibus in omni corpore organico observandis iisque constantibus. Amst. 1799.

Redevoering betogende de onmogelijkheid eener grensscheiding tusschen de dieren en planten. Amst. 1799.

Natuur-scheikundige verhandelingen (met Deiman, Paets van Troostwijk en Lauwerenburg 1799—1808).

Afbeelding (in platen) welke in de operatie der dyebreuk bij mannen behooren vermeden te worden. 1800.

Redevoering ten betoge der eenvormige werking der Natuur in het voortbrengen der plantgewassen. 1800.

Over het nut der knevels bij viervoetige dieren. 1800.

Aan Brugmans over het al of niet opslurpen der chyl, door middel der darmsche itsaderen. 1801.

Waarnemingen bij het opspuiten van de vasa lactea in het lijk eener oude vrouw. 1801.

Iets over de ademhaling en dierlijke warmte door proeven bevestigd. 1802.

Iets over een nieuw fantôme. 1803.

Iets ter wederlegging van de voorgewende ongezondheid der stad Amsterdam. 1803.

De gedachten van Camper en Hunter over het nut der holle beenen in vogels nader overwogen en ter toetse gebragt. Overgenomen in *Reil's Archiv.* 1803.

Het leerstelsel van Joseph Gall geschetst, enz. 1804.

Naamlijst der geneesrijke plantgewassen in den Amsterdamschen kruidtuin. 1804.

Pharmacopoea Batava (met S. J. Brugmans, P. Driessen en J. H. Deiman. 1805.

Catalogus plantarum medicinalium a pharmacopoea batava memoratarum editio prima. Accedit introductio de studio botanico recte instituendo. 1805.

Redevoering over het veilige dat in de koepok-inenting ook voor het vervolg des levens gelegen is, enz. ter gelegenheid van de derde jaarlijksche vergadering van het Amsterdamsche genootschap ter bevordering van koepok-inenting voor minvermogenden. 1807.

Proeven op het achteruitwijken des heiligbeens, zoo in ongeschonden bekkens als na het doen der schaambeensnijding.

Nieuwe Verhandelingen van het genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam. D. 1, bl. 42. Amst. 1808.

Verhandeling over een zonderlinge vertraagden groei en gedeeltelijke weekwording des beengestels bij een veertienjarig jongeling gepaard met uittering der beide gezigtszenuwen als gevolg van blindheid, in *Verh. der Eerste Klasse van het Hollandsch Instituut.* Dl. 1, bl. 47.

Verhandeling over het buitenleggen van den achterwand der pisblaas, gepaard met eene omgekeerde buitenhangende strook van het dun gedarmte. Ald. D. II, bl. 88.

Verhandeling over de zonderlinge misvorming eener vrucht, ten einde acht maanden dragts geboren, te gelijk met een welgevormd kind. Ald. D III, bl. 247.

Verhandeling over het buitenleggen van de voorste helft der blaas, gepaard met gedeeltelijke splyting der roede. Ald. D. IV, bl. 168.

Mémoires sur quelques sujets intéressants d'Anatomie et de Physiologie, traduits du Hollandais par Fallot. 1823.

Pharmacopoea belgica (cum C. de Fremery, J. B. van Mons, T. D. Sauveur, P. A. Wauters et J. B. van der Sande). 1823.

Waarneming eener door kunst verwekte baring op acht maanden dragts in *N. Verhand. v. h. Geneesk. ter bevorder. der Heelkunde.* Dl. IV, bl. 168.

Catalogus plantarum medicinalium in Pharmacopoea Belgica enumeratorum. Editio altera. Accedit introductio ad studium botanicum. 1825.

Ontleed- en Natuurkundige Aanteekeningen over den Haai, in *Bijdragen tot de Natuurk. Wetenschappen verz. door v. Hall, W. Vrolik en G. J. Mulder.* Dl. I, bl. 304.

Beschouwing over het verschil der bekkens in onderscheidene volkstammen. (Ook in het Fransch). 1826.

Over eene rankvormige ontwikkeling van witte leliebloemen in *N. Verhand. der Eerste Klasse v. h. Kon. Ned. Inst.* D. 1, bl. 187.

Over een zonderlinge misvorming des aangezigts bij een lam. Ald. D. I, bl. 187.

Het indruksel, dat door het koord bij gehangenen verwekt wordt, als onzeker kenteeken van den aangebragten dood beschouwd, in *Bijdrag. tot de Regtsgel. van den Tex en van Hall.* 1827.

Bedenkingen op het gevoelen, dat eene te groote ontwikkeling van het reukorgaan oorzaak van hazelip en gespleten verhemelte zijn zoude, in *Bijdrag. tot de Natuurk. Wetens.* D. III, bl. 172.

Over de verandering, welke de bloembol staande deszelfs wanden bij tulpen ondergaat, in *N. Verh. v. h. Kon. Ned. Inst.* D. II, bl. 207.

Over het aanwenden van voortanden en over het getal ribben bij den Africaansche Rhinoceros, in *Bijdr. tot de Natuurk. Wetens.* D. V, bl. 373.

Overgenomen uit de *Annales des Sciences Naturelles.*

Schreiben an M. J. Weber ueber dessen Lehre von den Urund Racenformen der Schädel und Becken des Menschen. 1830.

Over de verstrooide beginselen van een tweede Kind, waargenomen in een gezwel aan het linker deel des aangezigts bij een zevenmaandsch vrucht in *N. Verhand. der Eerste Klasse v. h. Kon. Ned. Inst.* D. III, bl. 200.

De Proeven der Hollandsche scheikundigen, over de uitwerking van het kwik op het leven der planten, getoetst aan den twyfel van Goeppert in *Bijdr. tot de Natuurk. Wetens.* D. VI. bl. 350.

Brief aan Bernard over de Ammonia als geneesmiddel tegen de Cholera. 1831.

Nog een woord over het vermoedelijk nut der Ammonia tegen de Aziatische Cholera. 1832.

Waarschuwing tegen de gewone verwisseling der bladen van Diosma crenata met die van Diosma serratifolia, in *Tijds. voor Nat. Gesch.* D. 1, bl. 372.

en *W. H. de Vriese, Proeven op de verhoogde temperatuur van den spadix eener colocasia odora* in *Tijds.* enz D. I. bl. 26.

Oordeelkundige beschouwing van eene te kortheid der onderkaak bij een volwassen mensch en eerstgeboren kind, en van eenige andere misvormingen bij hetzelfde kind, in *N. Verh. v. d. Eerste Klasse v. h. Kon. Ned. Inst.* D. V, bl. 175.

Over de wijze, waarop de opene ruimte in den schedel na panboring of andere beenverlies wordt aangevuld. 1837.

en *W. H. de Vriese, Nadere proefnemingen over de verhoogde temperatuur van de spadix eener colocasia odora*, in *Tijds.* enz. D. V, bl. 139.

en *W. H. de Vriese Over de verandering, welke de dampkring ondergaat, staande het ontwikkelen van verhoogde warmte in de bloemkolf der colocasia odora*, in *Tijds.* enz D. VII, bl. 461.

Over hetgeen bij den mensch na onherstelde heupontwrichting hetzij aangeboren, hetzij na de gehoorte verkregen, wordt teweeggebragt, in *N. Verh. d. Eerste Klasse v. h. Kon. Ned. Inst.* D. VIII, bl. 49.

Bedenkingen over het inwendig waterhoofd. Ald. bl. 140.

Over eene volkomene gewrichtsverstijving der heilig-, darm- en schaambeenderen. 1841.

Over een zonderling gebrek in de huid, waargenomen bij een eerstgeboren kind, in *Archief voor de Geneesk. uitgeg. door Dr. Hege.* D. I, bl. 527.

Over de breuk der knieschijf, beschouwd als het gevolg van

vernietiging eener middelstrook in hare beenzelfstandigheid, in *Instituut* 1841. bl. 318.

Over merkwaardige verschijnselen in planten teweeggebragt door eene oplossing van bijtend kwiksublimaat. Ald. 207.

Over een zonderlinge woekering (prolificatie) van paarsch vingerhoed. Ald. 1842. bl. 258.

Waarnemingen en proeven over de onlangs geheerscht hebbende ziekte der aardappelen. Amst. 1845.

Buitengewone vruchtbaarheid eener koe. 1845.

Waarnemingen en proeven over de onlangs geheerscht hebbende ziekte der aardappelen. Amst. 1845.

Waarneming eener zonderlinge wisseling van bladvorm bij eene Aristolochia Sipho, in *Instituut* 1846. bl. 439.

De Cycas-stam met bollen, vergeleken in *N. Verh. der Eerste Klasse v. h. Kon. Ned. Inst.* D. XII, bl. 193.

Aanteekeningen over het ontstaan van uitwassen in de slagtanden van oliphanten in *Tijds. voor de Wis- en Natuurk. Wetens. der Eerste Klasse v. h. Kon. Ned. Inst.* Amst. D. I. bl. 3.

Over de ziekte der aardappelen 1847. Ook in het Fr.

Waarnemingen op den wasdom van de vrucht der cucurbita maxima, in *Tijds. voor Wis- en Natuurk.* enz. D. I, bl. 127.

Aanmerkingen over de bekervormige ontwikkeling bij Valeriana Officinalis. Ald. D. I, bl. 186.

Over den wasdom van plant en vrucht eener verscheidenheid van Calebas. 1849.

Bedenkingen over de Apios tuberosa als voedselgewas. Ald. D. III, bl. 216.

Betoog over de Wervelkolom in het bekken van den mensch, naar aanleiding van de voorstelling dezer deelen door de Broeders H. en E. Weber. Ald. D. III, bl. 1.

Nieuw voorbeeld van twee uitgegroeide stoottanden aan denzelfden Narwal-schedel, in *Bijdr. tot de Dierkunde*, uitgegeven door het *Genoots. Natura Artis Magistra*.

Hoe men zich de Doormetingen van het vrouwelijke bekken bij den mensch behoort voor te stellen, in *Verh. d. Eerste Klasse* enz. D. IV, bl. 189.

Over de gelijkvormige oorzaak en verschijnselen bij het afvallen van bladeren en kleine takjes van sommige eiken, in *Tijds. voor Wis- en Natuurk. Wetens.* D. IV, bl. 18, D. V, bl. 119.

Over eenen van boven mannelijken, van onderen vrouwelijken bloemklos bij Zeas Mais. Ald. D. IV, bl. 197.

Voorbeeld van verbazenden wasdom bij Heracleum gummiferum. Ald. D. IV, bl. 327.

Over Leendert Bomme als den eersten ondekker van de werktuigelijke wijze, waarop de Pholaden zich in steen boren, in *Verslag. en Mededeel.* enz. D. I, bl. 52.

Natuurkundige beschouwingen van den groei eens aardappels binnen het weefsel van den moederknobbel. Ald. D. I, bl. 363.

Over het verschil van de inwendige gesteldheid der horenpitten bij Antilopen, in *Verhand. d. Kon. Akad.* D. I, bl. 25.

Over eenige physiologische eigenschappen van Viscum album in *Verslagen en Mededeel.* enz. D. V, bl. 263.

Merkwaardige verschijnselen bij den groei eener Lonicera periclymenum. Ald. D. VI, bl. 204.

Aanteekeningen over de uitwendige kenmerken van het sexueel verschil der Veenmollen en over hunne huishouding. Ald. D. VII, bl. 42.

Over het vermenigvuldigen van naamdragende boomen door wortelende uitspruitsels en daaruit te voorschijn komen van nieuw plantsoen. Ald. D. VIII, bl. 355.

Zie *Notice biographique de G. Vrolik*, voor den *Catalogue de la Bibliothèque d'Histoire Nat. de Médicine et d'autres sciences de feu M. G. Vrolik*. Amst. 1860; *Alg. Konst en Letterb.* 1859, No. 50; *Annales Acad.*; *Ned. spect.*; Holtrop, *Bibl med.*

VROLIJK (WILLEM), zoon van den vorige en Agneta Suzanna van Walree, den 29sten April 1801 te Amsterdam geboren, werd door den Utrechtschen remonstrantschen predikant van Teutem voor hooger studie opgeleid en genoot zijn eerste wetenschappelijke vorming aan de Doorluchtige school zijner geboortestad. Behalve de lessen van zijn vader, woonde hij die van Lennep, van Capelle, van Rossem en van Swinden bij. In 1819 verwisselde hij deze leerschool met de Hoogeschool van Utrecht, waar hij het onderrigt genoot van Moll, Bleuland, de Fremery, Wolterbeek, Suerman, Heyligers en van Vosmaer, ten wiens huize hij, gedurende zijn driejarig verblijf aan die Hoogeschool woonde. Als student bewerkte hij een, in de Jaarboeken der Utrechtsche hoogeschool opgenomen, antwoord op de, voor het jaar 1821 uitgeschreven, prijsvraag *over de ontleedkunde en de physiologie van het gehoor-orgaan*, en verdedigde, onder het voorzitterschap van den hoogleeraar de Fremery een *Specimen anatomico-zoologicum de Phocis et speciatim de Phoca vitulina*, op den 20sten Maart 1822. Nog voor dat Vrolik den graad van Doctor in de Geneeskunde verkregen had, begaf hij zich naar Parijs, vergezeld van twee akademievrienden, H. C. van Hall, later Hoogleeraar te Groningen en Constant Nicati, een Zwitser, die later Doctor werd te Aubonne, in de nabijheid van Lausanne, destijds reeds tot Doctor bevorderd. Vrolik bezocht dagelijks de hospitalen, kwam vooral in kennis met Lisfranc, volgde getrouw de klinische lessen van Rostan en verkreeg den toegang tot vele uitstekende geleerden in het vak der Natuurkunde, George en Frèderic Cuvier, Geoffroy de Saint Hilaire, Lacepède en anderen. In den aanvang van April 1823, kwam hij, na eene afwezigheid van 6 maanden, in zijn vaderland terug en verdedigde den 10den April van dat jaar te Utrecht zijne dissertatie *over den veranderden loop der bloedvaten bij krommingen der Wervelkolom*.

Na zijne bevordering tot Doctor, trad hij in den echt met Theodora Cornelia van Doorn, deed eene reis naar Duitschland en vestigde zich als geneesheer te Amsterdam, waar hij drie jaren later tot stadsgeneesheer werd benoemd. Al den tijd, dien hij van de uitoefening van zijn beroep overhield, besteedde hij onverdeeld aan de voortzetting zijner geliefkoosde zoölogische nasporingen en ontleedde vele en daaronder zeldzame, meestal zoogdieren. In 1826 verscheen van zijne werkzaamheden een opentlijk blijk, door de uitgave van een geschrift over de vaatvlechten bij sommige dieren. Tegelijkertijd verscheen het eerste deel van een Tijdschrift dat door hem H. C. van Hall, en G. J. Mulder, onder den titel van: *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen* bijeengebragt en uitgegeven werd. In dit Tijdschrift, tot 1832 voortgezet, komen, behalve eenige berigten en boekaankondigingen, enkele korte oorspronkelijke opstellen van Vrolik voor.

Terwijl Vrolik voortging zich met de ontleding van verschillende dieren bezig te houden, werd hij in October 1828 tot buitengewoon hoogleeraar in de geneeskundige faculteit te Groningen beroepen, om er in het onderwijs der ontleedkunde en physiologie de plaats te vervangen, die door den dood van G. Bakker ledig geworden was. Hij aanvaardde den 20sten Maart 1829 zijn ambt, was in de zomervacantie veel bezig in de ontleedkundige verzameling der Groningsche hoogeschool, die verrijkt was geworden met het kabinet van Petrus Camper en hield zich aan het einde van dat jaar bezig met het onderzoek van Cyclopen, waarvan de vrucht was zijne met 6 (door hem zelven) geteekende platen voorziene uitgebreide verhandeling *over den aard en oorsprong der Cyclopie*. Toen de Belgische revolutie was uitgebarsten en ook de studenten zich onder de verdedigers van den vaderlandschen grond schaarden, meenden de hoogleeraren van Oordt en Vrolik hunne studenten zelve te moeten vergezellen. Beiden droegen, als Tweede Luitenants, onder bevel van kapitein van der Brugghen, bij de flankeurs-compagnie der Groniger en Franeker studenten van Nov. 1830 tot Nov. 1831 de wapenen. Vrolik zou echter niet weêr aan de Groninger Hoogeschool worden teruggeven, daar hij reeds in den zomer van 1831 tot opvolger benoemd was van den Hoogl. Suringar aan het Atheneum Illustre, waar hij den 5den December 1831 zijn betrekking openlijk aanvaardde, en er, behalve ontleedkunde en physiologie, ook natuurlijke geschiedenis van het dierenrijk en sedert 1843 de geregtelijke geneeskunde onderwees. Dertig jaren was Vrolik aan deze geleerde instelling verbonden en gaf, behalve onderwijs, uitstekende werken over de vergelijkende ontleedkunst in het licht. Hem viel ook de eer te beurt door de Fransche Akademie van wetenschappen in 1850 bekroond te worden met den prijs van het legaat van den Baron de Monthyon. Herhaaldemalen deed hij buitenlandsche reizen. In 1850 bezocht hij een gedeelte van Savoye en Zwitserland, in 1856 doorreisde hij een groot deel van Frankrijk en Duitschland, in 1857 bezocht hij Parijs ten derde male, en begaf zich van daar naar Bonn, ter bijwoning van de bijeenkomst der Natuuronderzoekers. In 1858 ondernam hij met zijn broeder den oud-minister van financiën A. Vrolik een reis naar Beijeren, Oostenrijk en Italië. Hij

was sedert 1832 lid, in 1845 secretaris der Tweede Klasse van het Kon. Ned. Inst. en in 1831 bij de Akademie van Wetenschappen in dezelfde betrekking geplaatst, en later, bij de uitbreiding der Akademie, haar algemeene secretaris. Ook was hij, lid van vele buiten- en binnenlandsche genootschappen, Ridder van de Militaire Willemsorde, van de Orde van den Nederl. Leeuw en Kommandeur van de Orde van de Eikekroon.

Hij overleed den 20sten December 1863 aan eene borstziekte.

Hij gaf in het licht:

Commentatio de Auditus Organo cum hominis tum animalium, in *Annales Acad. Rheno-Traject.* 4°.

Specimen Anatomico-physiologicum de Phocis et speciatim de Phoca vitulina Traj. ad Rhen. 1822. 8°.

Diss. inauguralis de mutato vasorum sanguiferorum decursu in Scoliosi et Cyphosi. Ibid. 1823. 4°.

Disquisitio anatomico-physiologica de peculiari arteriarum extremitatum in nonnullis animalibus dispositione. Amstel. 1826. 8°.

Verzameling van wormen in de longader en longslagader, de takken der luchtpijp en de longzelfstandigheid van eenen Bruinvisch, in *Bijdr tot de Natuurk. Wetens.,* door v. *Hall, Vrolik,* enz. I, bl. 77—84.

Opmerkingen bij de ontleding van eenen Kaiman, Crocodilus Sclerops. Ald. bl. 153—175.

Natuur- en Ontleedkundige opmerkingen over de Chamaeleon. Amst. 1827. 8°.

Aanteekeningen over een bijzonder en onbeschreven beenstuk van den schedel en over het kuitbeen des Rendiers, in *Bijdr.* enz. II. 1827, bl. 531—535.

Bedenkingen over de systematische rangschikking der Rana paradoxa. Ald. III. 1828, bl. 217—230.

Oratio inaug. de Foetu Humano animalium minus perfectorum formas referente. Gron. 1829. 4°.

Oratio inaug. de Vinculo Disciplinae Physiologicae cum Historia Naturali. Amst. 1831. 4°.

Ontleedkundige Aanteekeningen, (*Afwijkingen in sommige spieren bij den mensch waargenomen; aanwezigheid van het pecten in het oog van Ardea Virgo* enz.) in *Bijdr.* enz. VI, 1831, bl. 208 verv.

Nadere opheldering van de opmerkingen bij de ontleding van eenen Kaiman. Ald. bl. 299—300.

Over den aard en oorsprong der Cyclopia, in *N. Verh. d. Eerste Kl v. h. Koninkl. Ned. Inst.* 1834, bl. 25—112.

Ontleedkundige aanteekeningen, (1. *Verbeening van het slagaderlijk stelsel in verband met verweeking der beenderen;* 2. *Hernia omenti uit de gesteldheid der witte lijn verklaarbaar;* 3. *Glandulae suprarenales vergroot bij ontaarding der longen;* 4. *Afwijkingen in het slagaderlijk stelsel op meer dan eene plaats des ligchaams; Bewijzen van eigen leven der deelen;* 6. *Opening van het eironde gat in het lijk eenes teringachtigen mans;* 7. *Gave toestand der zenuwen bij verlamming*) in *Tijds. voor Natuurk Gesch. en Physiol. uitg. door J. v. d. Hoeven en W. H. de Vriese.* I. 1834, bl. 193—202.

Ontleed- en Natuurkundige aanteekeningen over den grooten Kangaroo, Macropus major Shaw. Ald. III. 1836, bl. 291—356.

Geneeskundige aanmerkingen over den Noordschen Vinvisch. Ald. IV. 1837, bl. 1—24.

Wenken over den oorsprong der misgeboorten, en over de waarde van de leer der aangeboren misvormingen. Ald. bl. 221—261.

Redevoering ter opening van dierkundige voorlezingen, gehouden voor de leden van het Genootschap Natura Artis Magistra op Maandag den 9den December 1839. Met eenige verandering *herdrukt* in 1851.

Over dubbele misgeboorten, in *N. Verh. d. Eerste Kl. v. h. Kon. Ned. Inst.* 1840. IX, bl. 1—232.

Handboek der Ziektekundige Ontleedkunde; aangeboren gebreken. Ook onder den titel van: *De Menschelijke vrucht beschouwd in hare regelmatige en onregelmatige ontwikkeling.* Amst. 1840—1842, 2 d. 8°.

Recherches d'Anatomie comparée sur le Chimpansé. Amst. 1841. fol.

On the Anatomy of the Pearly Nautilus, in *Annals and Magazine of Natural History.* XII. 1843.

Recherches d'Anatomie comparée sur le genre Stenops d'Illiger, in *N. Verh. v d. Eerste Kl.* enz. 1844, X, bl. 177.

Recherches d'Anatomie comparée sur le Babyrussa. Ald. X, bl. 207—243.

Beschrijving van gebrekkige Hersen- en Schedelvorm. Ald. 1845.

Dierkundige Bijzonderheden in *het Instituut* 1845. bl. 158 tot 162.

Aanteekeningen over de Zenuwen van het buikvlies bij den Hypercodon. Ald. bl. 313—319.

Verslag over het aantal en de behandeling der Steenlijders, die van 1839 *tot* 1844 *in Nederland zijn voorgekomen.* (In de Fransche taal ingediend, op aanvrage van het Fransche Gouvernemt). Ald. bl. 383—395.

Natuur- en Ontleedkundige Beschouwingen van den Hyperoodon, (*Delphinus edentulus*) in *Nat. Verh. v. d Holl. Maats. d. Wetens. te Haarlem.* Tweede *verzam.* Ve D. 1e St. Haarlem 1848.

Recherches d'Anatomie comparée sur le genre Stenops d'Illiger, in verbinding met Prof Schroeder van de Kolk, in *Bijdr. tot de dierk. uitgegev. door het Zoölog. Genoots Natura Artis Magistra.*

Bijdrage tot de Natuur- en Ontleedkundige kennis van den Manatus americanus. Ald.

Ontleedkundige Nasporing over de hersenen van den Chimpansé, in *Verh. v. d. Eerste Kl.* enz. 1849, 3e Reeks 1, bl. 263—278.

Tabulae ad illustrandam Embryogenesin hominis et mammalium tam naturalem quam abnormem 1848. fol.

Brief aan den Gouverneur-Generaal J. J. Rochussen, over het ontleedkundig zamenstel van den Nautilus pompilius, in *Tijds. voor de Wis- en Natuurk. Wetenschap, uitgegev. door de Eerste Kl. van het Kon. Ned. Inst.* II. 1849, bl. 307 tot 326.

Over het bekken van een Bruinvisch. Ald. IV. 1851, bl. 73—76.

Oordeelkundige opmerkingen over Dasyurus ursinus. Ald. IV. 1851. bl. 153—190.

Quadrumana, in R. Todd's *Cyclopaedia of Anatomy and Physiology.* IV. p. 195—221.

Het Leven en Maaksel der Dieren. Amst. 1853—1860, III d. 8°.

Levensberigt van Alexander Numan in *Versl. en Meded. der Kon. Akad. v. Wetens.* I. 1853, bl. 91—112.

Over den Dodo of Dronte (*Didus ineptus*) in *Alb. d. Natuur.* 1853, bl. 177—186.

Levensberigt van Dominique Francois Arago in *Versl. en Verh.* enz. 1854, bl. 99—120.

Levensberigt van C. G. C. Reinwardt, Ald. bl. 214—231.

Levensberigt van J. C. Rijk. Ald. bl. 270—299.

De Anthropomorphen, in *Alb. d. Nat.* 1854, bl. 113—146.

Levensberigt van Abraham des Amorie van der Hoeven in *Nederland en de Nederlanders in de XIXe eeuw, geschetst in het leven en de werken van verdienstelijke mannen.* Amst. 1855, 1e Série, Art. 6, 4.

Lettre sur quelques points de l'organisation de l'animal du Nautile flambé, à M. Eudes-Deslongchamps, in *Mém. de la Soc. Linnéenne de Normandie.* T. X. Caen 1855.

Beschrijving van eenige merkwaardige Misgeboorten, in *Verh. v. h. Genoots. ter bevord. d. Genees- en Heelk.* Amst. 1855, D. I.

Aanspraken gehouden in de Maats. Felix meritis den 29sten Dec. 1854 *en den* 19den *Nov.* 1852. Amst. 1855.

Levensberigt van W. de Haan, in *Versl. en Mededeel. d. Kon. Akad. van Wetens.* D. III. 1855, bl. 399—408.

Voorlezingen over Stof en Kracht, Ligchaam en Ziel. — Vraagpunten des Tijds, behandeld in drie Redevoeringen, uitgesproken in de Maats. Felix meritis, door Dr. L. S. P. Meyboom, Predikant bij de Ned. Herv. Gem. te Amsterdam en Dr. W. Vrolik. Haarl. 1856. 8°.

Rapport à l'Académie des sciences à Dijon, sur une brochure offerte par M. L. F. Rousseau ayant pour titre: de la dentition des Cétacés 1853, in *Extract der Mémoires de l'Acad. Imper. de Dijon, Deuxieme Serie* T. V.

Oordeelkundige nasporingen over Dendrolagus inustus in *Verhand. d. Kon. Akad. v. Wetens.* V. D. 1857.

Revue der Sociétes savantes de la Neerlande in *Verslag. en Mededeel. der Kon. Akad. v. Wetens.* 1857 *bl.* 1—44. *Opgesteld op verlangen van het Fransche Gouvernement.*

Levensberigt van R. Dozy. Ald. bl. 402—412.

W. Vrolik en L. Lehmann, *waarnemingen eener aangeboren Hernia umbilicalis, gecompliceerd met tegen natuur-*

lijken Anus. Met een plaat in Verh. v. h. Genoots. ter bevord. van Genees en Heelk. 2 d. Amst. 1867.

Levensberigt van Cornelis Jan Glavimans, in *Jaarb. v. d. Kon. Akad. v. Wetens. April* 1857, *April* 1858, bl. 55—62.

Levensberigt van Coenrad Jacob Temminck. Ald. bl. 65, 80.

Beschrijving en afbeelding van een te Pompeji opgegraven menschelijken schedel door W. Vrolik en J. van der Hoeven, in *Verhand. d. Kon. Akad. v. Wetens. afd. Natuurk.* D. VII. 1859.

Brief (in de Fransche taal) aan O. Buchner te Giessen over Aërolithen in de Nederl. verzamelingen, in *Verslagen en Mededeeling d. Kon. Acad.* XII, 1861. bl. 21—25.

Note sur l'encéphale de l'Orang-Outang par J. L. C. Schroeder van der Kolk et W. Vrolik. Ald. XIII. 1862. p. 1—10.

Verslag aan den Minister van Binnenl. zaken over het gebruik als voedsel van den Mensch van vleesch van Rundvee aan besmettelijke longziekte of aan andere ziekten lijdende Ald. XIII. 1862. bl. 78—98.

Levensberigt van J. L. J. Schroeder van der Kolk in *Jaarb. d. Kon. Akad. v. Wetens.* 1862. bl. 161—191.

De door Vrolik als algemeen Secretaris opgestelde jaarlijksche verslagen van den staat en de werkzaamheden der Akademie van wetenschappen aan Z. M. den Koning aangeboden 1856—1863 in de *Jaarb. v. d. Kon. Akad.*

Levensberigt van C. L. Blume, W, H. de Vriese en R. B. van den Bosch.

Vier verslagen over den Paalworm, uitgegev. door de Natuurk. Afdeel. der Kon. Akademie van Wetens. (Amst, 1860—1863).

Zie *Levensberigt der afgestorv. medeleden der Maats. v. Ned. Letterk.* 1864; Holtrop l. c,

VROLIJKHERT (CORNELIS), zoon van Cornelis Vrolykhert en Johanna Broens, werd als proponent predikant aan de Groote Lindt (1702), vervolgens te Zutphen (1706), en eindelijk (1719) te Dordrecht, waar hij den 28 Maart 1739 op den predikstoel stierf. Hij gaf in 1739 *twee godgeleerde verhandelingen over het werk, verbond, de toerekening van Christus dadelijke gehoorzaamheid, en den aard van het wezen des geloofs*, 't welk hij in zijn aard en wezen beschreven vond in den Heidelbergschen Catechismus. Ook zijn er, doch niet onder zijn naam, predikatien in zijne proponentenjaren opgesteld, in druk. Hij is tweemaal gehuwd, met Anna Ghijs, die hem geen kinderen schonk en met Walburg Kaezenbrood, bij welke hij verwekte Cornelis en Godewardus, die volgen.

Zie Vrolykhert, *Vliss. Kerkh.* bl. 278; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II, bl. 396 volgg. *Boekz. der Gel. wereld* Dec. 1716, bl. 684; Brans, *Kerk Reg.* 218; de Jongh, *Pred. v. Gelderl.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

VROLIJKHERT (MR. CORNELIS), zoon van den vorige, Mansman te Dordrecht, later Penningmeester der Beyerlanden, was een beminnaar der Latijnsche poëzy, bevriend met Joh. van Braam, Duircant, Jens, van Steenbergen en van den Broucke. Hij huwde met Petronella dochter van Philips van Haarlem, oud-acht en oudveertig te Dordrecht. Een zijner zonen was Philippus Vrolykhert, de vriend van Petrus Johannes van Steenbergen, van wien nog een Lat. gedicht, ter zijner eere vervaardigd, aanwezig is.

Zie Vrolijkhert, t. a. p. bl. 274; Schotel, t. a. p. bl. 299; van den Broucke, *Poëmata* p. 45.

VROLIJKHERT (GODEWARDUS), broeder van den vorige, in September 1719 te Zutphen geboren, werd na te Dordrecht het onderwijs van den rector Matthias Bax en van den conrector Johannes van Dam genoten te hebben, naar Utrecht gezonden, waar hij de scholen van Mil, Musschenbroek, Odé en van den Honert bezocht. In 1735 volgde hij den laatste (die beroemde Appollos, magtig in de schriften) naar Leiden, waar hij ook den ouden van den Honert, Fabricius en Wesselius hoorde.

Na den 25 Maart 1738 voor de Classis van Leyden geëxamineerd te zijn, werd hij achtereenvolgende predikant te Oost-Kapelle (1738) en te Vlissingen (1740), waar hij zijnen bekenden *Vlissingschen Kerkhemel* en zijne *Godgeleerde oefeningen* in het licht gaf. Hij huwde Maria Jacoba, dochter van Matthijs Dammens, burgemeester te Axel en van Sara Rochefort en liet kinderen na.

Zie *Vliss. Kerkh.* bl. 278; Schotel, t. a. p. 299, 300; Glasius *Godgel. Nederl.*

VROLIJK (JACOBUS ADRIANUS), den 9 Maart 1834 te 's Hage geboren, was een verdienstelijk leerling van Schelfhout, toonde groote technische vaardigheid in het copieeren van het werk zijns meesters of dat van Samuel Verveer en Jan Weisssenburch, en beloofde als zelfstandig kunstenaar veel goeds. Hij overleed in zijne geboortestad den 21 Maart 1862.

Zie *Kunstkronijk* 1862, bl. 48; Kramm.

VROMANS (JACOBUS), een landschapschilder te 's Hage, die de kunst bij zijn vader leerde. In 1668 werd hij lid van Pictura aldaar.

Zie Kramm.

VROMANS (Jo.). Wij weten alleen van hem dat hij kunstschilder te Schiedam was.

Zie Kramm.

VROMANS (NIKOLAAS), bijgenaamd de *schlangen schilder*, werd in 1660 in Holland geboren. Gewoonlijk stelde hij planten, heesters vermengd met kikvorschen, muizen, spinnekoppen en andere insekten, uitvoerig behandeld, natuurlijk en met fraai kolorit voor.

Zie Immerzeel.

VROMANS (PIETER), te Delft advokaat voor den hove van Justitie in Holland.

Hij schreef:

Tractaat de Foro competenti of dagelijksche onderhoorige vierschaar verklaerende van welke zaaken het Hof en de Hooge Raad ter eersten instantie kennisse nemen ende wat de pligt is van den Rechter, Advocaat ende Procureur enz. door Mr. H. van Middehlant. 5e dr. Leyd. 1736 4to. Met een Lat. vers van zijn zwager Theod. Graswinckel, geschr. *Dordraci* 1669 en een Holl. van A. van Twist 1746.

Traktaat van zaken, rakende het Hof van Holland en den Hoogen Raad van Appel, Reformatie en Revisie. Leid. 1661, 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. 1. bl. 193; Arrenberg bl. 562.

VRONENDAAL ( ). Slechts een schilderij met dien naam beteekent komt voor op een *Cat. v. Schild.* Amst. 14 Dec. 1858. Het stelde voor *eenige visschen op eene tafel liggende.*

Zie Kramm,

VROOM (CORNELIS HENDRICKSZ), een landschapschilder, wiens werk veel overeenkomst heeft met dat van Ruysdaal en M. Hobbema, zoodat soms zijne schilderijen soms met de hunnen verwisseld werden.

Hij was in 1648 nog in leven.

Zie T. Schrevelius, *Beschrijv. v. Haarl.* 369, *Navorscher*, XII, bl. 244; Nagler; Kramm.

VROOM (FREDERIK), broeder van den vorige, was historieschilder en bouwmeester, in de laatste betrekking in dienst van prins Frederik Hendrik.

Zie van Mander (*uitg. van de Jongh*) D. II, bl. 129; Kramm.

VROOM (HENDRIK), een beeldhouwer te Haarlem. Kramm gist dat hij de grootvader was van den volgende.

Zie Schrevelius, t. a. p. bl. 391 en Kramm.

VROOM (HENDERIK CORNELISZN.), in 1566 te Haarlem geboren. Zijn vader was een beeldsnijder, die zich tot de plateel- of porseleinbakkerij begaf. Ook Hendrik legde zich aanvankelijk op het plateelschilderen toe, vond daarin echter geen genoegen, besloot zijn fortuin elders te beproeven en op

zijne kunst te gaan reizen. Hij bezocht Spanje, Italië, Frankrijk en Portugal, van tijd tot tijd schipbreuk lijdende en met vele tegenstanden worstelende. Na lang omzwerven, vestigde hij zich in zijne geboortestad en legde zich op het schilderen van kust- en zeegezigten met schepen en schuiten toe, die goed geteekend en zeer gewild waren. Voor een Engelsch tapijtwerker vervaardigde hij tien teekeningen, voorstellende *zeeslagen tusschen de Engelsche en Spaansche, zoogenoemde onoverwinnelyke vloot*, geleverd in 1588. Deze tapijten, ten koste van den admiraal Howard vervaardigd, versierden de vergaderzaal van het Hoogerhuis te Londen, doch zijn bij den brand er van vernield. Hij schilderde ook den *zeeslag voor Gibraltar* en een *zeeslag* door de Staten aan den Prins van Wales vereerd. In s'rijks Museum te Amsterdam berust van zijn penseel *het overzeilen der Spaansche galeien voor Gibraltar* (1617).

Hij was een der eersten, die het vak van zee- en schepenschilderen tot eene ongekende hoogte bragt en zijn werk werd goed beraald. Hij overleed in 1640 te Haarlem. Zijn portret met een Lat. vers er onder, komt voor in de Portretten-verzameling van Hondius en bij van Landen.

Zie van Manden, Immerzeel; Kramm; Dodt; *Archief* D. VI, Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. Portr.*

VROOM (Jacob), een landschapschilder. Hij bloeide in het midden der XVIIe eeuw en huwde Catharina Stalpert van der Wielen, die hem 3 kinderen schonk.

Zie Kramm.

VROOM (P. C. de) en J. van Daalen, beide te Maastricht, waren paters onder wier leiding gebouwd zijn de Franciskaner Kerken te St. Truyen en Maastricht (1706). Zij verdienen een plaats onder de goede bouwmeesters dezer eeuw.

Zie *Annales de l'Acad. de Belgique* 1857; Kramm.

VROOM (Willem) bloeide in het laatst der 16e eeuw. In den *Catal.* van Ter Westen komt van hem voor een kapitaal stuk, zijnde de *inhaling van den Graaf van Brederode, als Heer van Vianen, voor f* 115 *gekocht*. Waarschijnlijk is ook van hem het *gezigt op de stadt Vianen*, hangende op de Bovenzaal van het Stadhuis aldaar.

Zie Kramm.

VRIJ (Abraham de), zie VRI (Abraham de).

VRIJ (Constantijn de), de dichter van *Johannes in de Gevangenisse of de Martelaar voor de waarheyt Jan Kist, door de wet van Rotterdam zeer wredelijk mishandeld over zijne eerste Dankzeggingen aan de Heeren Staten van Zeelant nopens het verbannen van Jacobus Koelman* enz. Middelb. 1781.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.* D. III, bl. 327.

VRIJ (Dirk de), geboren te Gouda, was een verdienstelijk schilder, die in 1681 overleed.

Zie Verwoert.

VRIJ (Frederik de), gesproten uit een aanzienlijk Amsterdamsch geslacht, dat verscheidene regeringsleden heeft opgeleverd, en waarschijnlijk de zoon van Jan Egbertszoon de Vry. Zij waren beide, mannen van het eerste aanzien in den burgerstand. In 1612 was hij schepen en in 1620 burgemeester zijner geboortestad en een ijverig voorstander der Contra-remonstanten. Zoo gaf hij zich in 1620, toen hij ad interim het schoutambt waarnam, veel moeite om de heimelijke bijeenkomsten der Remonstranten te verstoren. Nog duidelijker bleek zijn afkeer van de Remonstranten uit het in 1621 door hem uitgegeven werkje *Historie of kort en waerachtigh verhael van den oorsprongh en voortgangh der kerkelijke beroerte in Hollandt*. In de voorrede van dit werk, 't welk ook in het Fransch vertaald werd, gaf de Vrij te kennen: „dat het geschrift door een der geleerdste en vermaardste mannen van ons vaderland ontworpen en gesteld was, maar dat hij zelf op last van de Nationale Synode zeker geschrift daarnevens gevoegd had met een Aanhangsel, die hij voor de zijnen erkende." Voorts ontmoet men in die voorrede verscheidene zeer harde en scherpe uitdrukkingen en zware verwijten. Hij noemde de Remonstranten: „Instrumenten des Satans, vijanden van Christus kerk, facticuse Arminianen, onrustige menschen, wilde baren der zee, hunne eigene schande opschuimende;" en legde hun ten laste dat zij de getrouwe leeraars der gereformeerde Christelijke Religie, de zaligmakende leer en de christelijke overheden met oproerige propoosten, fenijnige brieven en lasterlijke schriften, bij een ieder zochten verdagt gehad en afgrijselijk te maken; dat zij zich verblijdden en den tegenspoed van Christus kerk en in het geluk van de erfvijanden van de Religie en van 't vaderland. Tegen dit geschrift nam Uitenbogaerd de pen op en gaf in September van hetzelfde jaar in het licht: *Vrije aenwijzing van d'onwaerheden, trouwlooze verdraeyingen, calumnien en andre grove misslagen, bevonden in de genaemde Historie van Frederik de Vrij, Burgemeester der stadt Amsterdam, aengaende de kerkelijke beroerten van Hollandt gestelt by forme van de samenspraek tosschen denselven de Vry en des Aanwijser.* De voorrede van dit geschrift was geteekend *Nicolaus Bonifacius*. Uitenbogaerd onthield zich thans buiten 's lands. Zij, die op zijn verzoek het bestuur over het drukken gehad hadden, zonden van Haarlem en Leiden, aan alle de leden, van den Magistraat te Amsterdam, aan die van de Admiraliteit en aan de Commissarissen der weeskamers, waarin de Vrij toen zitting had, ieder een exemplaar van dit werk, opdat zij gelegenheid mogten hebben om over de waarheid der zaak te oordeelen. Verscheidene Wethouders werden door de lezing van dit en van andere soortgelijke geschriften tot meer gematigde denkwijze gebragt. Van het werk van de Vrij, verscheen in 1773 te Amsterdam bij Nikolaas Bijl een 2e dr. en in 1786 te Middelburg een derde. Minder bekend is zijn *Praxis sacra, dat is Heilige Meditatien over de Deelen van de Christelijke Religie*, Amst. 1644. Volgens *E(en) V(lissingsch) P(redikant)*, J. J. Brahé, was deze Burgemeester ook de dichter der *Anatomia, dat is ontledinge van den Geestelijken mensch* in 4°. gedrukt bij Jan Evertz. Kloppenburg.

Hij droeg dit werk aan zijne vrouw Neelken Willems Boogaert en zijn beide dochters Belitien en Geertrui, op. Ook heeft men van hem:

De Catechismus ofte Fondamenten van de gheheele Christ. religie ghemaeckt door W. Perkinsius 1616.

Deze vertaling van de Vrij, is opgenomen in de *Theol. werken* van Perkins Stuk II. Afd. 2. De Vrij voegde hier bij *Oort begrip van de Catechismus der geref. kerken in Nederlant.*

Ars bene moriendi. Dat is: Wel-Stervens-Kunst. Amst. 1652, 12°.

Frederik de Vrij had een zoon, Willem de Vrij, die in 1620 den eersten steen van de Westerkerk te Amsterdam leide

Zie Brandt, *Hist. de Ref.* D. IV, bl. 846, 1847; Wagenaar, *Amsterd.* D. IV, bl. 329; D. VII, bl. 443; D. XI, bl. 283; Kok; Kobus en de Rivecourt; van der Aa, *N. B. A. C. Woordenb.* Muller, *Cat. v. Portr.* D. I, p. 152, p. 318.

VRIJ (J. de), liet in 8°. drukken. *Kleine Lusthof.*

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VRIJ (O. de). Dr. Waagen vermeldt onder de Nederl. school in het Koninklijk Museum te Berlijn van dezen meester een *zeestuk*, op den voorgrond met twee oorlogschepen in volle zeilen enz. in het graauw.

Zie Kramm.

VRIJAART (Rein.). Onder dezen Pseudoniem gaf El. Luzac: *Openhartige Brieven om te dienen tot opheldering en regte kennis van de vaderlandsche historie; en teffens ter aanwijzing van de oorzaken van 's Lands vervallen en kwijnenden Staat enz.* z. drukpl. (Leiden) 1781—1784. 12 dn. 4°.

Zie *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. III, bl. 261.

VRIJBERGEN (Marinus de Boot van), te Tholen in Zeeland geboren een man van grooten invloed in zijn tijd. Hij overleed in 1652.

Zie de Witt, *Brieven* D. V, bl. 28; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

VRIJBERGEN (MARINUS VAN), kleinzoon van den vorige, zoon van Bonifacius van Vrijbergen, lid van onderscheidene Generaliteits-Collegien, en Elizabeth van der Haer. Hij werd Raad en Vroedschap van Tholen, en van wegen Zeeland gewoon lid van de vergadering der Staten-Generaal. In 1702 werd hij met Willem Buys, nog bij het leven van Willem III, als buitengewoon gezant naar Engeland gezonden, en begroette, na het overlijden van dien vorst, koningin Anna over de komst op den troon. Hij trachtte sedert de vorige verbonden met dit rijk te vernieuwen. Vervolgens bleef hij aldaar alleen en deed belangrijke diensten aan den Staat door zijne pogingen ter beveiliging van de Zeevaart der Nederlanden, die toen zeer veel leed door de handelwijze der Engelschen.

Hij huwde te Londen met Anna Gibson, bij wie hij eene dochter naliet, Elisabeth, gehuwd met Thomas Kennedy, Luitenant-Kolonel van een Regiment Schotten. De Vry overleed te Londen in 1711.

Zie Wagenaar, *V. H.* D. XVII, bl. 121, 279, 381; van Wijn, *Bijv. Nalez.* D. II, bl. 329; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

VRIJBURG (NICOLAUS), Regtsgeleerde en Vroedschap te Alkmaar, gaf in 1698 te Leiden in 8°. in het licht:

Aurifica manus victrix, sive Alcmaria triumphans cum Guilielmo Imperatore, eique sub legitimo titulo justam regnorum possessionem patriaeque gloriosam gratulans Pacem et vovens auream, Publice in aede sacra majori declamata die XI *Novembris* 1697 *a Nicolai Vrijburg J. C. Senatore Alcmariano, Eaque Occasione paucis de imperantium jure disseritur. Adjuncti sunt ejusdem Mariae Augustae Pii Manes, recusi.*

Zie Rabus, *Boekz. v. Eur.* Dec. 1698, bl. 451

VRIJBURGH (GERAERD VAN) (mogelijk een Pseudoniem) schreef:

Hollandsche zeep tegen de uytheemsche vlecken, daermede Petrus Bontemps, Waalsche pred. tot Haerlem door zijne schriften de Mennoniten heeft soecken te bekladden, vervat in drie dln. 1 *van de conferentie dwanck,* II *van de doop en* III *van het schenden der goddel. en menschel. majesteyten* Amst. 1643, 8°.

Zie Rogge, *geschrift, betreff. de Ned. Herv. Kerk* bl. 58.

VRIJDAG (DANIEL), in 1765 te 's Hage geboren, werd door het vroegtijdig afsterven zijner ouders als wees opgenomen in de stichting van Renswoude, waar hij onderwijs genoot in de wiskundige en andere wetenschappen en tevens van M. Schouwman in de teekenkunst. Vervolgens legde hij zich, onder J. Humbert en P. W. van Megen, verder op het teekenen en graveren toe, waarin hij zich verder vijf jaren lang onder den plaatsnijder R. Vinkeles oefende. Hij copieerde o. a. met het graveerijzer de schoone prent van Visscher, de *Rotteman* genoemd, de platen voor Stolberg's *reizen*, met Vinkeles de twee keurige prenten, het *vrijheids en allianantiefeest met Frankrijk*, op den Dam gevierd, naar teekeningen van Jaques Kuyper, verder de prenten voor de *Staatsomwenteling* in Frankrijk enz. Daar de tijdsomstandigheden voor de kunst al meer en meer ongunstig werden, legde zich Vrijdag op den kunsthandel toe, en overleed te Amsterdam 12 Januarij 1812, eene weduwe (C. G. Ebell) nalatende.

Zie Immerzeel; Kobus en de Rivecourt.

VRIJE (ADRIAAN GERRITSZ. DE), een bekwaam glasschilder, leerling van de gebroeders Crabeth te Gouda. Hij had meer bekwaamheid in het kleuren en bakken dan in het teekenen. Daarom liet hij de beelden en het glas in de St. Jans kerk te Gouda, de *Spaansche Tyrannye* voorstellende, door Joachim van Utewaal teekenen. Hij teekende ook wapens, en bragt het hierin zeer verre. Zijn werk is na dat van de gebroeders Crabeth en van Dirk van Zijl niet het minste.

Zie Kramm, *Lev. d. Schild.*; Dez. *Goudsche glazen*, bl. 40.

VRIJE (DIRK DE), glasschilder te Gouda, leerling van Wouter Crabeth en van een ander meester te Utrecht, reisde meermalen naar Frankrijk. Hij zette zich vervolgens in zijn geboortestad neder, werd aldaar Vroedschap en Burgemeester. Hij stierf in 1631.

Zie Walvis, *Beschrijv. d. stad Gouda*, bl. 357; Descamps Nagler, Fiorello; Kramm.

VRIJER (A.), leeraar der Doopsgezinden te Barningerhorn en Colhorn, was dichter, wiens verzen voorkomen o. a. voor den *Naaml.* van Noordbeek en Maurik.

Zie v. d. Aa, t. a. p.

VREIJER (A) was waarschijnlijk dezelfde. Hij vertaalde.

Historie van Prins Eugenius van Savoyen. 3 d. m. pl. Amst. 1737, 8°.

Historie van den Hertog van Marlborough, 4 d. pl. Amst. 1737, 8°.

Zie Arrenberg, bl. 562.

VRIJER (ABRAHAM), een voornaam beeldhouwer en een der Hoofdmannen der Beeldhouwer-Gebroederschap te 's Hage. Hij bloeide in het laatst der 17e eeuw.

Zie Kramm.

VRIJER (CORNELIS FREEKS), geboren te Medemblik, was de eerste schipper in deze landen die voor die van Enkhuizen naar Angola voer. Hij was tijdgenoot van Barent Evertsz. van Enkhuizen, de eerste schipper, die in 1593, met een schip van 40 last, genaamd *de Maagd van Enkhuizen*, voorzien met 8 gotelingen, 6 steenstukken en 25 man naar Guinea zeilde. Deze reis werd binnen den tijd van 9 maanden gelukkig volvoerd. In Maart 1594 kwam hij weder te huis, medebrengende een deel gouds, 8 of 9 lasten grein en omtrent 7 of 800 ponden Olyfantstanden. Later is hij weder naar Guinea gereisd en eens van daar in West-Indië, medebrengende 10,200 huiden. Op zijn eerste heenreis zag hij in 32 weken geenzeil.

Zie E. van der Hoef, *Beschrijv. van Enkhuizen* bl. 195.

VRIJER (JAN DE).

Onder diens naam gaf Jac. van Rijndorp, Directeur der Leydsche en Haagsche Schouwburgen in het licht:

Het oude Koffijhuis of de Haegsche Mercuur gehekelt, door Porquin, Iuvenalis en Mercurius, klsp. Amst. 1712.

Zie *Cat. v. Nederl. Letterk.* D. I, bl. 217.

VRIJHOFF (HUBERTUS GREGORIUS VAN) werd den 16 December 1704 te Amsterdam geboren. Zijn vader was Jan Vrijhoff, voornaam koopman aldaar en zijne moeder Johanna Catharina Gijzeling. Hij vergezelde, twintig jaren oud, Philip d'Orville op zijn reis door Frankrijk, Italië en legde zich, na zijne terugkomst, toe op de regten en verwierf daarin het meesterschap, na het verdedigen eener *Dissertatio Phil. Jur. ad l. b.* § 5 *de devisione rerum et qualitate l.* 16 § 8. *D. de poenis et l.* 236 *de verb. signif.* Op voorspraak van d'Orville werd hij I. U. Prof. ord. te Harderwijk en aanvaardde dien post den 19den Junij 1737 met eene *or. de aequissima iuris antiqui permutatione.* In 1738 Rect. Magnif. legde hij die waardigheid de 16 Junij 1739 neder met eene *or. de crimine eorum qui crimine vacant.* Den 4den Oct. 1743 tot denzelfden post te Amsterdam beroepen, aanvaardde hij dien met eene *or. qua ostenditur interiorem juris Romani notitiam in foro versaturis omnino esse necessariam.* Amst. 1744, 4°.

Hij bekleedde dien post tot de 15 April 1754, toen hij voor de ziekelijke zwaarmoedigheid bezweek, die van lieverlede zijn ligchaam had uitgeput.

Hij werd slechts 49 jaren en eenige maanden oud, en gaf als rechtsgeleerd *Observationes Juris Civilis*, Amst. 1747 8°. in het licht.

Meer bekend is hij als dichter. In 1725 gaf hij te Leiden een kluchtspel getiteld: *de gewaende dronkaert door liefde, gedr. voor de liefhebbers.* Ook verscheen in dat jaar aldaar een verzameling zijner gedichten, die hij echter naderhand onderdrukt en voor billioen verklaard heeft. Philip Zweerts heeft er echter eenige van in de uitgave van Vrijhoffs *Gedichten* 1735, opgenomen. Als dichter heeft hij niet uitgemunt.

Zie Saxe, *Onom.* T. VI, p. 525; Ph. Zweerts, *Voorr. voor de Gedichten* van V.; de Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* D. III, bl. 138;

Siegenbeek, *Bekn. gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 250; Witsen Geijsbeek D. VI, bl. 429; P. d. Orville, *Poëm.* III, 267, Santenii *Del, poët. Fasc* V, van Lennep, *Mem.* p. 192, 249; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II, bl. 143; *Boeks.* 1754, I, 474; J. Tideman, *Bijdr. tot de Gesch. d. Akad. v. Harderwijk* in L. G. Visschers *Hist. Tijds.* I, 60; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*

VRIJMOET (J.), een landschapschilder, die in het laatst der 18e eeuw bloeide. Zijne schilderijen zijn fiksch behandeld en goed van kleur.

Zie Immerzeel.

VUCHT of VUGT (JAN VAN), een weinig bekend kunstschilder in 1598 in Holland geboren. P. Nolpe graveerde naar hem het *Inwendige eener groote gevangenis*, waarin de bevrijding van Petrus door een engel. Hij schilderde vooral *kerken*. Voor een *groote kerk* van zijn penseel betaalde men, volgens Ter Westen, *f* 21.

Zie Kramm.

VUCMAY (P.), kunstschilder, bloeide in het laatst der 17e eeuw en schilderde portretten in den trant van Maas.

Zie Kramm.

VUCT (BERTHOLD VAN DER), een kunstschilder, die bij de bruiloftsfeesten van Karel den Stoute in 1468 te Brugge voor 8 sols per dag werkzaam was.

Zie Le Comte de Laborde, *Les Ducs de Bourgogne.* T I, (Reg.); Kramm.

VULCANIUS (BONAVENTURA) of Smet werd den 30sten Junij 1538 te Brugge geboren. Hij was de zoon van Petrus Vulcanius, Pensionaris van die stad, die bij Erasmus wegens zijn geleerdheid in hooge achting stond. Hij studeerde deels te Gent onder Johannes Olivarius, deels te Leuven, onder Petrus Nannius, en maakte zulke vorderingen dat hij in 1559, toen hij 21 jaren oud was, werd gekozen om den kardinaal Frans de Mendoza, bisschop van Burgos, tot secretaris te verstrekken. Zijn vader, die toen nog onzeker was of hij hem in de rechtsgeleerdheig of de geneeskunde zou laten studeren, liet hem die betrekking aanvaarden welke hem gelegenheid gaf Spanje te zien en het Spaansch te leeren. De prelaat gelastte hem eenige Grieksche kerkvaders in het Latijn over te zetten. Na den dood van den kardinaal in December 1566 kwam hij in dienst van diens broeder Ferdinand de Mendoza, aartsdiaken van Toledo, na wiens dood, zijn vader, die gevaarlijk ziek was, hem terugriep. Toen hij, na een afwezigheid van elf jaren, in 1570 terugkwam, vond hij zijn vader dood en de zaken van Staat in de grootste wanorde. Hij begaf zich naar Keulen, waar hij in Thomas Redinger een beschermer vond. Na een kort verblijf dwongen hem de onlusten, die er in heerschten, ook deze stad te verlaten en naar Bazel te gaan, waar hij eenige Grieksche schrijvers vertolkte gelijk hij ook te Geneve deed. Van daar te Bazel weêrgekeerd, vernam hij er den dood zijner moeder. Deze tijding deed hem besluiten naar zijn vaderland, waar het nu iets rustiger was, weder te keeren. Hij woonde eerst eenigen tijd te Antwerpen, waar hij de eerste rector der Latijnsche school werd.

In 1578 werd hij tot Hoogleeraar in de Grieksche taal te Leiden benoemd, doch hij aanvaarde dit ambt eerst drie jaren later. Kort daarna werd hij ook Secretaris van den Akademischen Senaat, met een vaste jaarwedde. Zijn onderwijs was voortreffelijk en door de uitgave van vele geleerde werken verhoogde hij te gelijk met eigen roem den luister der Akademie. Curatoren erkenden zulks door hunne geschenken en het vereerend besluit, in den aanvang van 1607, toen hij 25 jaar zijn dienst als hoogleeraar vervuld had. Scriverius schreef: „*Vulcanius utriusque linguae et historiarum in paucis peritus*", gelijke lof werd hem door Scaliger, Grotius Heinsius en Salmasius gegeven. Hij beoefende ook de Latijnsche en Grieksche poezy en overleed in den aanvang van slachtmaend 1614.

Petrus Cunaeus hield eene lijkrede op hem, waarom niets van 's mans godsdienstige gezindheid voorkomt. Dit verwekte opzien, doch Cunaeus verdedigde zich daaromtrent in een brief aan een zijner vrienden. Hij kon daarover niets in 't midden brengen zonder liegen. Men zegt dat Vulcanius in toorn ontvlamde, wanneer iemand hem vermaande zich voor den dood te bereiden, en dat hij nooit over godsdienst sprak.

In de *Scaligerana* leest men, „Vulcanius est de la Religion des dez et des cartes. Il ne scait de quelle Religion il est." Zijn portret vindt men in de *Alma Acad.* bij *Meursius* en geschilderd op de Akad. Bibliotheek te *Leiden.*

Hij gaf in het licht:

Ariani de expeditione Alexandri Magni historiarum libri octo: Graece et Latine (Genevae) 1575, 8°.

Cum notis per Jac. Gronovium, L B. 1704.

Isidori Hispalensis, Episcopi, Originum libri viginti ex antiquitate erecti et variis lectionibus atque scholiis illustrati a B. Vulcanio. Fabri Planciadis et Fulgentii Virgilii expositio Sermonum antiquorum cum testimoniis Veterum Grammaticorum de proprietate et differentiis Latini Sermonis libelli Martiani Capellae libri XX, *quorum* 1 e 2 *de Nuptiis Philologiae et Mercurii* 3. *de arte grammatica* 4. *de Dialectica* 5. *de Rethorica* 6. *de Geometria* 7. *de Arithmetica* 8. *de Astronomia* 9. *de Musica. Cum annotationibus* B. V. *Basileae* 1577 in fol.

Callimachi Hymni, Epigrammata et Fragmenta, nec non Moschi et Bionis Idillia, Graece et Latine ex interpretatione et cum anotationibus B. Vulcanii. Anti 1584. De Lat. vert. van Vulc. is in dichtmaat. Graevius heeft zijn aanteekeningen op *Callimachus* opgenomen in de uitgaaf die hij van dien dichter gaf te Utrecht 1697, 4°.

Constantini Porphyrogennetae de Thematibus liber sive de Agminibus Militaribus per imperium Orientale distributis, Graece, cum versione Latina subjuncta et notis B. V. L. B. 1580.

Vulcanius beloofde het tweede deel van *Constantinus* (*de Thematibus Imperii occidentalis*) uittegeven. Hij heeft aan deze belofte niet voldaan. Frederik Morel heeft dit deel met zijne overzetting in het licht gegeven Paris. 1609 8°., en Meursius beide boeken met de vertalingen in zijne uitgaaf der werken van *Constantinus.* L. B. 1617, 8°.

Aristoteles de Mundo Graece cum duplici interpretatione Latina, priore quidem L. Apuleji altera vero Guilielmi Budaei cum scholiis B. V. *tam in Aristotelem quam in utrumque ejus interpretem, Accessit seorsim Gregorii Cyprii Encomium Maris Graeciae, et Pauli Silentiaris Jambica,,* L. B. 1591 in 8°.

Agathiae Scholiastici de Imperio et rebus gestis Imperatoris Justiniani libri V, ex interpretatione B. V. cum ejusdem Notis et Coronide Epigrammatum Agathiae, Metaphrasi donata a Josepho Scaligero et Jano Dousa L. B. 1594, 4°.

Vulcanius gaf eerst den Grieksche tekst, later de overzetting *in Graece et Latine, ex ejus versione.* Paris. 1660 in fol.

Nili Archiepiscopi Thessalonicensis de Papatu Papae Romani libri duo et de igne Purgatorio liber singularis, Graece et Latine B. V. interprete L. B. 1595, 8°.

Cum notis Salmasii. Hannoviae 1608, L. B. 1645, 8°.

Theophylacti Simocatae Quaestiones Physicae et Epistolae. Item Cassii Jatrosophistae Quaestiones Medicae, Graece L. B. 1596.

Journandes Episcopus Ravennas de Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis. Isidori Chronicon Gothorum, Vandelorum, Suevorum et Virsigothorum. Procopii fragmentum de priscis sedibus et migiationibus Gothorun, Graecè et Latinè. Accessit et Journandes de Regnorum et Temporum successione, Omnia ex recognitione et cum notis B. V. L. B. 1597, 8°. 1607, 8°.

De litteris et lingua Getarum, sive Gothorum, Item de notis Longobardicis, Quibus accesserunt specimina variarum linguarum Editore. B. V. 1597, 8°.

Apulejus ex editione Petri Colvii, recensitus a B. V. L. B. 1597, 12°. Paris, 1601, 8°.

Thesauri utriusque linguae, hoc est, Philoxeni aliorumque veterum glossaria Latino — Graeca et Graeco — Latina. Isidori Glossae Latinae veteris Grammatici Latine et Graece, qui de proprietate et differentiis vocubulorum scripserunt, omnia cum notis. L. B. 1600, fol.

S. Cyrilli Alexandrini adversus Anthropomorphistas liber, et de Incarnatione libri duo, Graece et Latine. B. V. interprete cum notis L. B. 1605, 8°. Deze vertaling is ook in

de editie *S. Cyrilli* van Jean Aubert, Paris 1638 in fol.

Poemata et Effigies trium fratrum Belgarum, Nicolai Grudii, Hadriani Marii, Joannis Secundi Nicol. etc. Johannis Secundi Reginae Picuniae Regiam accessit Lusschi Antonii, Vicentini, Domus Pudicitiae et Dominici Lampsonii Brugensis, Typus vitae humanae L. B. 1612, in 8°.

S. Cyrilli Alexandrini Thesaurus de sancta et consubstantiali Trinitate, cum versione B. V. De vertaling is opgenomen in de uitg. van Jean Aubert, Vol. V, P. I.

Cornelii Aurelii Goud. Defensio gloriae Bataviae.

Cornelii Aurelii Elucidarium variarum quaestionum super Batavina regione.

Cornelii Aurelii de situ et laudibus Bataviae, ap. Raphel, 1586 met een Lat. gedicht van Vulcanius.

Sommige schrijven hem ook de *Historia tumultuorum Belgicorum* toe doch zie Voigt *Cat. libr. rar.* en Frijtag *Anal. lit.*

Zie P. Cunaei *Orat. in obitum B. Vulcanii*, achter de *Epist. P. C.* Huet, *de claris interpretibus*; M. Adami *Vitae Phil. Germ.*; Freheri *Theatr. vir. doct.* p. 1509; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I, p. 142, 143, Sweertii *Ath. Belg.* p. 160; Seriverius in *Tabulario Antiq. Bat.* p. 120; *Scalig. Secund. v. Vulcanius*; *Alma Acad. Lud.* p. 188; Meursii *Athen. Batav.* p. 103; Tob. Magyrus *Epon. I. V. Vulc.*; Pope Blount, *Cens.* p. 660, Crenii *Animadv. Philol.* P. IV, p. 131—138, P. XI, p. 17, 19, 34, 35, 215; Krantz, *ad Conr. Saec.* XVII, c. A. p. 227, Freijtag, *Anal. liter.* p. 1071; *Catal. Bibl. Bonav.* T. I, V. II, p. 1685; Saxe, *Onom.* T. III, p. 493; Te Water, *Nar. de rebus Acad.* p. 129, 180; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 58; Peerlkamp, *de Poet. Lat. Neerl.* p. 239; J. Dousa, *Poem.* (1609) p. 206, 254, 580, gedichten van Vulc. aan Dousa p. 624; P. Cunaei, *Epist.* p. 93, 111, 123; *Syll. Epist. Burmanni*; Scioppins *de Arte crit.* p. 438; *Cat. Acad.* L. A. (Reg.); *Lettre sur B. V.* in *Biblioth. Belge* IV, 395; Ghilini *Teatro d'Husomini Litterati* T. II, p. 48; Baillet, *Jugemens* T. II, p. 286 n. 448 p. 418 n. 904, Bayle, *Dict.* T. IV, Voce Banier, *Continuation des Melanges de Vigneul-Marville (Bonav. d'Argonne)*; *Diction. des Anonymes*; Coupé, *Soirées Liter.* T. XV, p. 212; Niceron, *Mem.* T. XXXIV, *Biogr. Univ.*; *Biogr. gener. mod.*; Baur, *Hwb.* Jöcher; Siegenbeek, *L. H.* D. I, bl. 32, 33, 61, 213; D. II, bl. 5, 12, 59, 60, *Ber. v. h. Hist. Genoots.* 1, 2 St. bl. 80; Kok, Verwoert; Kobus en de Riveecourt; Muller. *Cal. v. Portr.* Schotel, *Leids. Hooges.*; *Kerk. Dordr.* D. I, bl. 218; Walvis, *Beschrijv. van Gouda* bl. 236, 237; J. Banga, *Gesch. d. Geneesk.* bl. 10.

VULDER (Albertus de) werd in 1736 predikant te Nederhemert, in 1742 te Babylonienbroek en Hil, in 1763 te Steenbergen.

Hij gaf in het licht:

Onzijdige en zedige aanmerkingen over Daltheens Psalmberijmingen. Rott. 1763, 4°.

Leerrede uit 1 *Kor.* III: 5—15 *ter verjaring van Prins Willem V.* Rott. 1764, 4°.

Leerrede bij de aanvaarding van het Erfstadhouderschap van Prins Willem V. Dordr. 1764.

Zie Glasius, *Godgel. Ned.*; Arrenberg, *Naaml.*; de Jonghe, *Naaml. der pred. in Gelderl.* bl. 445; Keppel, *Naamr. v. predik.* bl. 170; Brans, *Kerk. Reg.* bl. 112; v. Maurik, *Naamr.*

VULDER (Johan Gerhard), dichter in het laatst der der 17e en begin der 18e eeuw, van wien eenige gelegenheidsverzen voorkomen.

Zie v. d. Aa, *N. B. A. C. Wb.*

VUNDAM (J.). Arrenberg vermeld hem als de schrijver van *Joodsche Talmud* 5 stukjes. Amst. 8°.

Zie *Naaml.* bl. 568.

VUUREN (C. van) gaf een *Molenbeek* in fol. in het licht.

Zie Abcoude, *Naamr.* bl. 280.

VIJGH (Jan Frederik) gaf in 1645 een *klacht van Jaap Rontvoet* in het licht.

Zie Witsen Geijsbeek, *B. A. C. Wb.* D. IV, bl. 480.

VIJVER (C. van de), tooneelschrijver in den aanvang dezer eeuw.

Hij gaf in het licht:

Het sprakeloos meisje van Sénès, trsp. n. h. Fr. van François. Amst. 1806.

Emma en Theodoor of de Huwelijks-trouw, trsp. Ald. 1809.

De Uytgewekene in Zwitserland, trsp. getr. uit Julien en zijne Familie van Lafontaine en in *Zedel. Schouwtoon. D. XVI Elize van Valberg, trsp. n. h. Hgd. van Ifland.*

De jeugd van Hendrik den vijfden, blsp. n. h. Fr. van Duval (met M. C. Engelman en *Thalia en Melpomene* D. I.

De Ligtgeraakte, blsp. n. h. Fr. van L. B. Picard. Ald.

Een spel van het Lot of de Marionetten n. h. Fr. van Picard. Ald. D. II.

Liefde en Rede, blsp. n. h. Fr. van Pigeand Le Brun (met M. G. Engelman.) Ald.

De Broeders op den toets n. h. Fr. van Pelletier Volmeranges. Ald. III.

Twee dochters voor Eene, blsp. n. h. Fr. van Dejaure en Aduct. Ald. V.

De Wildzang of het gedwongen Huwelijk, blsp. n. h. Fr. van M. Caigniez. Ald. VIII.

De Twee Vrij-Metselaars, trsp. n. h. Fr. van Pelletier Volmeranges. Ald.

Twee woorden of een nacht in het bosch, blsp. naar het Fr. stuk van Marssollier (met M. G. Engelman). Amst. 1806.

Shakespear minnaar, blsp. n. h. Fr. van M. Duval. Amst. 1810.

De tooneelkritiek of de Recensenten ontmaskerd. Amst. 1815.

Zie *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. 1, 6 fl 211, II, bl. 182 135; III, bl. 162, 172, 176, 465.

VARICK (Hendrik van), Heer van Libersart (eene heerlijkheid in Waalsch Brabant, in 1693 tot eene baronie verheven), zoon van Gosewijn van Varick IX, in 1574 markgraaf van Antwerpen, die bij de plundering dier stad omkwam. Bij de herstelling der rust in de zuidelijke gewesten, werd hij lid van den Raad van Oorlog des Konings Hij teekende in 1577 de Unie van Brussel.

Zie over hem in zijn geslacht: *Nob. des Pays-Bas, suppl.* VI, p. 104; Butkens, *Suppl.* T. II, p. 187; Te Water, *Verb. d. Edelen* D. III, bl. 556; J. C. de Jonge, *Unie van Brussel* bl. 83.

VARICK (Johan van), afstammeling uit het geslacht van dien naam, uit Gelderland oorspronkelijk, waarvan zich een tak in Brabant en eldere heeft uitgebreid. Hij was de zoon van Goosen van Varick en Clara van den Cruice, broeder van Cornelis van Varick, heer van Waaijenrade, Goosen van Varick, Drost van Buren en Philips van Varick.

Hij nam deel aan het Verbond der Edelen, en huwde Maria dochter van Joost van Erp en Margriet van Galen.

Zie De Water, t. a. p.

VEER (Mr. Johan de), heer in Cantsoog, zoon van Mr. Albert of Eldert de Veer, raad en Pensionaris van Amsterdam en Symonetta Schack, werd den 1 Febr. 1640 te Amsterdam geboren, en was raad ordinaris in den Raad en Leenhove van Brabant (2 Dec. 1666) en Secretaris van de Generaliteits-Reken-Kamer) 24 Nov. 1667. Hij huwde den 16den Febr. 1666 te 's Hage Anna Maria, dochter van Pieter Graswinckel en Maria Godin, geb. 3 Aug. 1646. Hij overleed den 1 April 1717 te 's Hage, zij aldaar den 8sten Maart 1725. Men heeft van hem in ms. *Register van ons geslaght.*

Zie Jonkr. Coenen van 's Gravesloot, *Generalogie de Veer in Heraldieke Bibliotheek* 1874, vele belangrijke bijzonderheden vooral over Albert of Elbert de Veer behelzende.

VELDE (Willem van der), geb. te Amsterdam 5 Sept. 1751, ontslapen den 29sten Julij 1827 te Delfshaven, gaf als boekhouder op zijn kantoor de bewijzen van nauwgezetheid en trouw in het vervullen van zijn beroep. De weinige uren waarover hij kon beschikken werden door hem aan de beoefening der Poezy gewijd. In de bundels van het dichtgenootschap »Hierna volmaakter" behooren verscheidene zijner stukken op verre na niet tot de minste. Na het verlies van zijne eerste gade, vond hij sedert het jaar 1788 in Joh. Elizabeth Helmcke eene voortreffelijke gezellin, die in de liefde tot de godsdienst en poëzy naauw met hem was vereenigd. Toen hij met andere zijner kunstgenoten voor den grooten bundel der Doopsgezinden werdt uitgenoodigd, toonde hij zich tot medewerking bereid. Uit dit gezangboek

werden er ook eenige van hem en zijne gade in den nieuwen Haarlemschen Bundel (1851) overgenomen. Hij gaf N°. 7, 147, 174, 175 in den Bundel der Evang. Gezangen. Dat de vertaling van N°. 55 door Lotze ingebracht, van de hand van hem of zijne echtgenote zijn zou, is wel beweerd, maar is niet, zoo als dit van de andere blijkt, uit de aanteekeningen bij de familie te bespeuren.

Zie Dr. Bennink Jansonius, *Geschiedenis van het Kerkgezang bij de Herv. Gem. in Nederland*, Deel II, fol. 291.

VERHEE (Wouter). De beroemde von Uffenbach kocht in 1711 van een Amsterdamsch boekhandelaar een handschrift met het jaartal 1609 op het voorbord in langw. form. 252 bl. led. band. Dit hands. behelst Tafelspelen, Refereynen, waarvan een *in 't sot tot Loff der tandeloosen sotheyt* (bl. 07), door Wouter Verhee onderteekend, voorts *Nieuwe en Nieuwejaer liedekens, een amoreus lijdt*, beginnende:

Lief uutvercoren, Lief triumphant in 1588, blijkens den eersten regel, vervaardigd, een *tafellyetge*, beginnende: *Nu laet ons allegaer danckende zijn* (bl. 195), *een nieuw liedeken van de enckhuyser mysiens, vois Coridon ontsteecken* enz. (bl. 209), *Jonghe Dochters clacht, Liedt op de voyse: Engelsche fortuyn* (bl. 221). enz. enz.

Het berust op de stedel. bibliotheek te Hamburg.

VETH (Johannes Gerardus), geboren te Amsterdam 1 April 1857, gestorven te Leiden 8 Maart 1876, was in weêrwil van zijn jeugdigen leeftijd en van zijne gedurende de laatste vijf jaren zijns levens kwijnende gezondheid, een niet onverdienstelijk beoefenaar der aardrijkskunde. Onder de vele kaarten door hem geteekend en samengesteld verdienen de volgende, als in het licht verschenen, vermelding.

Java in zijne natuurlijke gesteldheid.

Deze kaart is opgenomen in het eerste deel van het werk zijns vaders, Prof. P. J. Veth, getiteld „Java, geographisch, ethnologisch, historisch, Haarlem 1875." Ook de later uit te geven kaarten in het tweede en derde deel van dat werk zijn door den jeugdigen teekenaar gedeeltelijk in gereedheid gebracht:

Kaart van Mongolie en Mandsjoerye, ter opheldering der reizen van Fritsche, Przewalski, Ney Elias en anderen.

Deze kaart is opgenomen in het eerste deel van het „Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap," afl. 4 (Amsterdam, 1875). Van hare samenstelling is rekenschap gegeven in het door Dr. C. M. Kan daarbij geschreven artikel, „de jongste reizen in en door Mongolie, Ald. bl. 164.

Het Eiland Flores.

Deze kaart is geplaatst in hetzelfde nommer van genoemd tijdschrift, ter opheldering der daarin opgenomen: „Geographische aanteekeningen betrekkelijk het eiland Flores" door Prof. P. J. Veth. Zie over de samenstelling ald. bl. 180.

Kaart van de afdeeling Boemi Agoeng (Lampongsch districten).

Deze kaart is opgenomen in het tweede deel van het „Tijdschrift van het Aardrijksk. Gen." en door den jeugdigen teekenaar overgenomen uit eene algemeene kaart der Lampongsche districten, op het bureau van den resident samengesteld door den heer Vitzthum von Eckstädt, en ingericht tot opheldering van een daarbij door Prof. P. J. Veth geschreven opstel „de Orang Aboeng, een Lampongsche volksstam."

Deze talentvolle te vroeg ontslapene jongeling beoefende ook de botanie en heeft op de verschillende reizen, die hij in het belang zijner gezondheid heeft gedaan, steeds planten verzameld en gedroogd en een goed geordend herbarium nagelaten.

Zijn broeder, Cornelis Johannes, die hem den 10den Maart 1870 in den dood is voorgegaan, toen hij den ouderdom van 15 jaren nog niet bereikt had, heeft zich echter ook reeds op soortgelijke wijze onderscheiden in de „Natuurkundige kaart van Insulinde" samengesteld, opgenomen in het eerste deel der door Prof. Veth uitgegeven vertaling van Wallace's *Malay Archipelago*, onder den titel „Insulinde, het land van den Orang-Oetan en den paradijsvogel" Amsterdam 1870. Zie daarover de voorrede van den vertaler, bl. XIII.

Part. Berigt.

VOIGT (Johannes), geboren te Nijmegen den 26 Januarij 1784, trad in 1798 en dus met zijn dertiende jaar als soldaat in dienst bij de 4e halve brigade, later 11e bat. Infanterie. In 1805 werd hij overgeplaatst bij de garde van den Raadpensionaris, later garde des konings van Holland, bij welk korps hij als sergeant en bij het korps adelborsten hij in 1807 als luitenant-sergeant diende. Bij de reductie van de garde werd hij op pensioen gesteld, doch op den 27 Januarij 1812 in Fransche dienst opgeroepen als 2e Luitenant bij de garde soldee van Rotterdam. Bij dit korps werd hij den 10den Augustus 1813 tot 1sten Luitenant benoemd. Bij de ontbinding op 20 November 1813 ging hij over in Nederlandschen dienst, en werd hij op 22 December daaraanvolgenden aangesteld als kapitein en adjudant bij het 1e bataillon Infanterie van linie. Op 10 Augustus 1829 werd hij als Majoor à la suite bij de 8e en op 7 Julij 1840 als Luitenant-kolonel bij de 8e afdeeling Infanterie geplaatst. Op 22 Maart 1841 benoemde Z. M. de Koning hem tot kommandant der vesting 's Hertogenbosch en eindelijk werd hij op 3 November 1843 tot den rang van Luitenant-Kolonel verheven. In 1799 maakte hij den veldtogt in Noord-Holland mede, in 1806 in Pruisen, in 1813 en 1814 in de Nederlanden en in 1831 den tiendaagschen veldtogt in België. Te dier gelegenheid werd hij op 31 Augustus benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde, terwijl Z. M. hem op 15 September 1848 verhief tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Als Kommandant der vesting 's Hertogenbosch wist hij zich door zijne gematigdheid, ordelievendheid, de algemeene achting der burgerij te verwerven, zoodanig dat toen Z. M. de Koning goedvond hem 17 October 1851 op pensioen te stellen én de stadsregering èn zijne talrijke vrienden met leedwezen vervuld waren.

Zie *Handelsblad*, 18 December 1851.

AANWIJZING

DER

PERSONEN

IN DIT DEEL VERMELD.